

MARX
ENGELS
OPERE

33

KARL MARX FRIEDRICH ENGELS
OPERE, VOLUMUL 33

Proletari din toate țările, uniți-vă!

KARL MARX
FRIEDRICH ENGELS
OPERE

EDITURA POLITICĂ
1975

KARL MARX
FRIEDRICH ENGELS

VOLUMUL 33

EDITURA POLITICA
București — 1975

Prezenta traducere a fost întocmită în colectivul de redacție al Editurii politice după originalul apărut în editura „Dietz”, Berlin, 1966, completat cu unele note din ediția rusă apărută în Editura de stat pentru literatură politică, Moscova, 1964.

Prefața la ediția în limba română a fost realizată de Editura politică, București.

Prefață

Volumul 33 al Operelor lui Marx și Engels cuprinde scrisorile fondatorilor socialismului științific din perioada 20 iulie 1870 — decembrie 1874. Ele sînt o parte componentă a corespondenței celor doi corifei ai gîndirii și acțiunii revoluționare care reprezintă, prin diversitatea problemelor abordate pe o perioadă de aproximativ o jumătate de veac și prin diapazonul personalităților cu care fondatorii marxismului au venit în legătură, unul dintre cele mai impunătoare documente de această natură din întreaga istorie.

Scrisorile din acest volum demonstrează pregnant caracterul viu, creator al teoriei marxiste, capacitatea acesteia de a se ancora profund în problemele epocii, de a se dezvolta în raport cu cerințele noi ale practicii revoluționare, cu noile date ale științei. Marx și Engels n-au considerat nici un moment că anumite idei teoretice elaborate într-un context istoric determinat ar putea fi valabile, fără modificări, în alte împrejurări. Caracteristică în acest sens este scrisoarea lui Engels adresată lui W. Liebknecht la 23 aprilie 1872, publicată în volumul de față, în care Engels socotea că pentru revederea textului și elaborarea unei noi prefețe la Manifestul Partidului Comunist este necesară „studierea literaturii socialiste din ultimii 24 de ani”, respectiv valorificarea întregii experiențe revoluționare din acești ani, „pentru a aduce la zi capitoul al III-lea” (p. 409—410).

Această trăsătură a gîndirii marxiste explică actualitatea și influența ei, forța ei mobilizatoare și transformatoare, găsindu-și o expresie vie și în documentele partidului nostru. Ea este puternic reliefată în Programul Partidului Comunist Român: „Teoria revoluționară marxist-leninistă nu este și nu poate fi o concepție închisă, încheiată o dată pentru totdeauna; ea nu este o dogmă, nu poate elabora scheme valabile în orice condiții și pentru orice etapă. A fi revoluționar, a fi comunist înseamnă a fi explorator îndrăzneț al noului, a privi întotdeauna înainte către ceea ce se dezvoltă, a

gîndi cutezător pe baza experienței revoluționare a maselor, a acțiunea pentru unirea eforturilor acestora în vederea transformării revoluționare a societății". (Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, Editura politică, 1975, p. 153.)

Ca și celelalte perioade din activitatea lui Marx și Engels, anii 1870—1874 sînt revelatori pentru acuitatea reacției celor doi mari gînditori revoluționari la frămîntările epocii, pentru promptitudinea răspunsurilor lor la noile situații istorice.

Și nu se poate spune că mișcarea istorică, în intervalul de timp amintit, n-a fost marcată de procese și evenimente care formează, prin importanța și semnificația lor, adevărate capitole în istoria politică europeană și în evoluția mișcării muncitorești. Războiul franco-prusian și Comuna din Paris (1871) sînt evenimentele dominante ale epocii. Efortul de asimilare teoretică a problemelor pe care ele le-au ridicat este evident în scrisorile lui Marx și Engels, după cum el ne întîmpină și în opera din această vreme a făuritorilor teoriei revoluționare a proletariatului. Problematika războiului deține un loc însemnat în scrisorile cuprinse în volumul 33.

Poziția lui Marx și Engels față de război s-a definit în funcție de analiza situației istorice concrete, de sarcinile obiective cu care s-au confruntat cele două părți beligerante și de raportul dintre necesitățile dezvoltării ulterioare și participarea la război. Într-o scrisoare trimisă lui Marx la 15 august 1870 Engels preciza: „Mie mi se pare că lucrurile se prezintă în felul următor: din cauza lui Badinguet (Napoleon al III-lea) Germania s-a văzut tirită într-un război în care este în joc existența ei națională. Întreaga masă a poporului german de toate clasele și-a dat seama că lupta se duce în primul rînd pentru existența sa națională și de aceea n-a pregetat să se ridice" (p. 36—37). Raționamentul de mai sus este caracteristic pentru felul lui Marx și Engels de a înțelege și considera războaiele. Referiri la momentul național în cadrul războiului purtat de Prusia, pînă la prăbușirea Imperiului lui Napoleon al III-lea și instaurarea Republicii, întîlnim în numeroase alte scrisori (p. 29, 33, 36, 40, 140 etc.) care, alături de cele două Adrese ale Consiliului General al Internaționalei cu privire la războiul franco-prusian, elaborează cu participarea nemijlocită a lui Marx, dau o cuprinzătoare caracterizare a evenimentelor.

Abordarea pornind de la punctul de vedere proletar de clasă se împletește strîns cu fundamentarea caracterului obiectiv al războiului. Marx și Engels au arătat că înfrîngerea Franței bonapartistă va favoriza și dezvoltarea mișcării muncitorești, în ambele țări, iar perspectivele evoluției de ansamblu a mișcării conștiente a proletariatului îi îndreptăteau să creadă că aceasta va deveni o

componentă esențială a istoriei ulterioare europene, fapt confirmat cu toată evidența de procesul istoric real.

După prăbușirea imperiului și proclamarea Republicii franceze Marx și Engels au arătat că războiul a încetat să mai fie pentru germani un război de apărare, devenind un război nedrept de cotropire. Ei au demascat și combătut argumentele invocate de militarismul prusian pentru a justifica anexarea Alsaciei și Lorenei. Desfășurarea ulterioară a evenimentelor a confirmat previziunea făcută în cea de-a doua Adresă a Consiliului General al Internaționalei cu privire la războiul franco-prusian că, drept rezultat al politicii anexioniste duse de clasele dominante din Germania, acest război poartă în sine germele unor viitoare războaie europene.

Scrisorile conțin numeroase referiri la operațiile militare ca atare, la desfășurarea acestora. În special pe Engels l-au preocupat problemele războiului, ca specialist, sub aspectul lor tehnic militar. Articolele sale publicate în „Pall Mall Gazette” sub titlul „*Insemnări despre război*” (K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 17, p. 9—276) cristalizează și dau formă finită considerațiilor substanțiale pe care le întâlnim în scrisorile lui Engels. Nu o dată evoluția evenimentelor este anticipată într-un mod remarcabil, așa cum putem deduce și din numeroase scrisori.

Alături de judecata penetrantă și de raționamentele care țin de sistemul marxist de gândire, scrisorile ne relevă cu cită vigoare știau Marx și Engels să caracterizeze starea de spirit a unei societăți, aspectele ce țin de psihologia socială, să surprindă trăsăturile care individualizează și pun într-o lumină autentică și vie realitatea socială. Nimic mai depărtat de Marx și Engels, ca istorici, decît imaginea unor analiști abstracti, preocupați doar de validarea sistemului conceptual pe care l-au creat.

Scrisorile dezvăluie de o manieră unică felul de a gândi, caracteristic cercurilor dominante franceze și germane, mentalitatea unei epoci. Cît de puternic sînt puse în lumina necruțătoare a adevărului iluziile și fanfaronada întreținute de cel de-al doilea Imperiu și inoculate unei părți a societății franceze, cît de corosive sînt remarcele la adresa filistinismului german care colora specific atîtea zone ale existenței sociale germane, de la orizontul mărginit al micului burghez la felul de a filozofa „ex cathedra” !

Dincolo de forțele de profunzime ale procesului istoric, scrisorile lui Marx și Engels ne introduc în fizionomia specifică a epocii văzută de analiști pătrunzători din perspectiva intereselor de clasă ale proletariatului. O întregă galerie de figuri politice ale vremii, în special din Franța și din Germania, și-au găsit în scrisori caracterizări acide, de o mare forță expresivă.

Războiul a angajat și a marcat în mod diferit experiența istorică a celor două țări. Marx și Engels arată că această experiență a permis să se privească ambele societăți mai în adâncime, să se deslușească mai limpede slăbiciunile lor lăuntrice.

Cei doi fondatori ai socialismului științific constată cu satisfacție calitățile de luptă și de orientare ale proletariatului, capacitatea acestuia de a înfrunta cu curaj împrejurările istorice, dând dovadă de luciditate și știind să se situeze la înălțimea situației. Clasa muncitoare germană a înțeles necesitatea apărării intereselor naționale; totodată ea a fost principala forță care a apărut solidaritatea de interese a maselor populare din Franța și Germania, a simbolizat ideea apropierii între cele două popoare.

Ideile enunțate de Marx și Engels în scrisori despre momentul național în cadrul războiului franco-prusian, despre raportul dintre caracterul obiectiv al războiului și interesele de clasă ale proletariatului, precizarea noțiunilor de război defensiv, război de apărare etc., ca și alte numeroase considerații de însemnătate principială fac parte componentă din teoria marxistă a războaielor prezentînd și astăzi un interes neștirbit ca instrument metodologic de analiză.

Evenimentele războiului au dat tensiunilor sociale din Franța, latente în timpul Imperiului, o forță de manifestare neobișnuită. Așa cum atestă o scrisoare cu data din 8 august 1870, Marx admitea încă de atunci eventualitatea izbucnirii unei revoluții în Franța. Ulterior semnele situației revoluționare s-au înmulțit. De la 18 martie pînă la 6 iunie 1871 Parisul s-a aflat sub puterea Comunei. Complexitatea și caracterul dramatic al evenimentelor, eroismul și abnegația comunarilor, semnificația pe care o degajă principiile și acțiunea Comunei, toate acestea fac din anul 1871 în Franța un punct de adîncuri și de lumină al istoriei.

Experiența Comunei din Paris a preocupat permanent gîndirea politică marxistă. Cu fiecare perioadă parcursă de dezvoltarea mondială a socialismului s-a căutat să se asimileze teoretic această experiență din perspectiva obiectivelor și a exigențelor ridicate de etapele respective.

Solidaritatea de idealuri a lumii viitoare s-a întruchipat în Comună și în faptul că, așa cum scria Marx cu o neîntrecută forță a expresiei, ea „a acordat tuturor străinilor cinstea de a muri pentru o cauză nemuritoare” (K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 17, p. 364). Alături de polonezi, ruși, italieni, germani, maghiari ș.a. pe barica-

dele Comunei s-au aflat și români. Tradiția Comunei a fost cultivată cu toată cinstirea și cu o remarcabilă conștiință a dimensiunii evenimentului de mișcarea muncitorească din România. Ea a fost un moment de dinamizare a legăturilor dintre mișcarea socialistă română și cea franceză la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea.

Imaginea istorică a Comunei a fost fixată magistral pentru posteritate de Karl Marx în articolele și scrierile sale între care un loc deosebit ocupă *„Războiul civil din Franța”*. De mare însemnătate sînt aprecierile din studiile lui Engels, după cum, cu aproximativ o jumătate de secol mai tîrziu, Vladimir Ilici Lenin a dezvoltat sensurile profunde care leagă Comuna de lupta revoluționară ulterioară a proletariatului și de principalele evenimente ale acestei lupte, în mod special de Marea Revoluție Socialistă din Octombrie.

Scrisorile din volumul de față înmănușează un grup de idei și de remarci prețioase, de concluzii pătrunzătoare și de informații întregitoare privind viziunea marilor învățători ai proletariatului asupra Comunei, lupta lor pentru apărarea cauzei acesteia, acțiunea lor în sprijinul comunarșilor.

Neobișnuita capacitate a lui Marx de a desprinde sensurile istorice ale evenimentelor chiar în cursul desfășurării lor se învederează și în corespondența sa referitoare la Comună. Într-o scrisoare trimisă la 17 aprilie 1871 lui Ludwig Kugelmann el fixa limpede și lapidar rolul Comunei în dezvoltarea mișcării de eliberare a clasei muncitoare: „Lupta clasei muncitoare împotriva clasei capitaliștilor și a statului lor a intrat, datorită luptei Comunei din Paris, într-o fază nouă. Oricare va fi evoluția nemijlocită a lucrurilor, cert este că s-a cîștigat un nou punct de plecare de importanță istorică mondială” (p. 190).

Marx și Engels au urmărit cu cea mai mare atenție desfășurarea evenimentelor; ei s-au simțit legați, prin însuși sensul activității lor, de cauza Comunei. Comuna ca embrion al unui nou tip de societate, structural deosebită și superioară celei capitaliste, și Comuna ca putere a muncitorilor sînt cele două idei pe care îndeosebi le pun în valoare și în raport cu care își formulează judecățile Marx și Engels. Ei au legat tot ceea ce a fost mai bun și mai profund revoluționar în Comună de prezența și de activitatea proletariatului. Întreaga lor corespondență este pătrunsă de încrederea în simțul de clasă și în spiritul sănătos de orientare al muncitorilor.

Luciditatea marxismului și capacitatea sa de analiză critică a evenimentelor operează grăitor și în cazul Comunei din Paris. Marx și Engels discern, dincolo de tot ce a însemnat și a transmis eroic Comuna, acele puncte slabe care s-au manifestat în activitatea ei. În scrisoarea adresată lui L. Kugelmann la 12 aprilie 1871, Marx

scrie că parizienii comunarzi „ar fi trebuit să pornească spre Versailles de îndată ce Vinoy și apoi partea reacționară a Gărzii naționale pariziene s-au retras din oraș. Momentul prielnic a fost pierdut din pricină că și-au făcut scrupule (...) A doua greșală : Comitetul Central a renunțat prea devreme la împuternicirea sa pentru a face loc Comunei. Și tot din exces de scrupule, din prea multă «onestitate» !”

Ideile de mai sus sînt prezente și în altă scrisoare a lui Marx din 6 aprilie 1871 către Wilhelm Liebknecht : „Se pare că parizienii vor fi înfrinți. Vina este a lor, dar o vină care de fapt se datorește unei *onestități excesive*. Comitetul Central și ulterior Comuna i-au dat lui Thiers, acest mischievous avorton, răgazul necesar pentru a-și concentra forțele inamice, 1) deoarece, nesăbuiți, nu au vrut să înceapă un *război civil*, ca și cum nu l-ar fi început Thiers prin încercarea lui de a dezarma cu forța Parisul, ca și cum Adunarea națională, convocată numai pentru a rezolva problema războiului sau a păcii cu Prusia, nu ar fi declarat imediat război republicii ! 2) Pentru a nu lăsa să planeze asupra lor acuzația de forță uzurpatoare, ei au pierdut momente prețioase cu alegerile Comunei, a căror organizare etc. a necesitat iarăși timp, în loc să se îndrepte imediat spre Versailles după înfringerea reacționarilor la Paris (în Place Vendôme)” (p. 183).

În legătură cu răsturnarea istorică, realizată fie și numai pentru moment de comunarzii Parisului, Marx și Engels supun unei aprofundate analize problemele teoretice ale revoluției, partidului și statului.

Astfel, într-o manieră concretă, dialectică, Marx analizează problema revoluției, a mijloacelor și a căilor de realizare a acesteia. În condițiile concrete ale Comunei, nu exista o altă soluție decît războiul civil, de aceea Marx reproșează comunarzilor „mărinimia” și scrupulele lor. În concepția lui Marx, războiul civil nu apare ca o dogmă, ca ceva predeterminat, ci ca o formă de realizare a revoluției, în condiții date.

Acțiunea revoluționară a comunarzilor a situat în actualitate un punct central al teoriei dezvoltării sociale marxiste, și anume cel referitor la raportul dintre necesitate și întîmplare în istorie. Scrisoarea lui Marx către Kugelmann din 17 aprilie 1871 este revelatoare pentru cristalizarea ideii cît de departe se află gîndirea sa de interpretările mecaniciste, rigide ale istoriei cu care a fost confundată adesea. Pentru Marx legile istoriei nu acționează ca un fatum inexorabil, ci ca tendințe obiective care nu asigură totdeauna șanse absolut favorabile. În acest sens „întîmplarea” nu este doar un accesoriu exterior al acțiunii istorice, ci se integrează în necesitatea istorică, corelîndu-se dialectic cu aceasta. „Ar fi, desigur,

foarte comod să faci istoria universală — preciza Marx — dacă n-ai începe lupta decît cu condiția existenței unor șanse absolut favorabile. Pe de altă parte, istoria ar avea un caracter foarte mistic dacă «întîmplarea» n-ar juca nici un rol. Întîmplările întră, desigur, și ele în mersul general al dezvoltării și sînt compensate de alte întîmplări. Însă accelerarea și întîrzierea depind în mare măsură de asemenea «întîmplări», printre care figurează și caracterul oamenilor care se află inițial în fruntea mișcării" (p. 180).

Un loc deosebit în problematica teoretică a revoluției și statului îl ocupă ideile exprimate în scrisoarea lui Marx către Kugelman din 12 aprilie 1871. „Dacă vei revedea ultimul capitol al lucrării mele «Optsprezece brumar», vei constata că eu consider că viitoarea încercare a revoluției în Franța nu va mai consta, ca pînă acum, în trecerea aparatului birocratic-militar dintr-o mină într-alta, ci în *sărîmarea* lui, or, aceasta este condiția prealabilă a oricărei adevărate revoluții populare de pe continent. Dealtfel, tocmai acest lucru încearcă să-l facă eroicii noștri tovarăși din Paris" (p. 187). Teza lui Marx rezulta din analiza concretă a organizării politico-statale de pe continent, a evoluției acesteia în momentul dat, ea găsindu-și pe deplin confirmarea în evenimentele Comunei, în realizările, dar și în erorile ei.

Experiența istorică ulterioară a demonstrat și ea că, independent de căile diferite pe care le adoptă popoarele pentru a răsturna orînduirea bazată pe exploatare, de formele variate, inedite pe care le îmbracă procesul revoluționar, înlăturarea vechiului aparat de oprimare rămîne o cerință indispensabilă. Iluziile în această privință au fost nu o dată scump plătite — inclusiv în timpurile noastre — de forțele revoluționare.

În strînsă legătură cu problemele revoluției Marx și Engels acordă o deosebită atenție organizării politice a societății, a partidului și statului, locului lor în societate, viitorului acestora. Expunerea unor idei deosebit de interesante în această privință este prilejuită de combaterea concepțiilor și practicilor anarhiștilor care negau însemnătatea mișcării politice, a acțiunilor „autoritare" proclamînd desființarea imediată a statului și autorității ca obiectiv principal și unic al revoluției. Astfel, în scrisoarea către Theodor Cuno din 24 ianuarie 1872, Engels arăta necesitatea de a preciza raporturile dintre organizarea social-economică a societății și stat; spre deosebire de anarhiști care considerau că statul stă la originea formării capitalului, Engels demonstrează raportul invers, respectiv că „puterea de stat nu este altceva decît organizația pe care clasele stăpînitoare — proprietari funciari și capitaliști — și-au făurit-o spre a-și apăra privilegiile sociale" (p. 354). De aici și con-

cluzia că desființarea statului presupune în prealabil o profundă revoluție socială, „o schimbare a întregului mod de producție” (p. 354).

În scrisorile din această perioadă Engels se referă pe larg la autoritate. El respinge modul în care înțelegeau anarhiștii autoritatea, atrăgând atenția că aceștia tratează în mod nediferențiat statul burghez, organizarea proletariatului și orice organizare în general : „... Dacă ar fi studiat cât de cât problemele economice și condițiile industriei moderne, ar ști că o acțiune comună nu este posibilă fără ca unora să li se impună voința altora, adică fără autoritate” (Scrisoarea lui Engels către Paul Lafargue din 30 decembrie 1871, p. 333—334). El condamnă frazele grandilocvente, ultraradicale și ultrarevoluționare care ascund doar „desăvirșita paupertate spirituală și totala necunoaștere a condițiilor în care se desfășoară viața de zi cu zi a societății” (p. 334). Reluată în scrisoarea către Terzaghi, ideea de autoritate apare strâns legată de cea de centralizare și argumentată cu ajutorul învățămintelor Comunei : „Dacă în Comună din Paris ar fi existat ceva mai multă autoritate și centralizare, ea i-ar fi învins pe burghezi” (p. 341). În scrisoarea către Cuno din 24 ianuarie 1872 problema nu mai este raportată doar la condițiile revoluției, ci și la cele ale societății viitoare. Ridiculizînd idealul bakunist al societății viitoare, lipsită de orice autoritate, Engels se întreabă : „Cum au de gînd acești oameni să pună în funcțiune o fabrică, să conducă un tren, un vapor fără o voință care hotărăște, în ultimă instanță, fără o conducere unitară, aceasta, bineînțeles, nu ni se spune” (p. 355).

Problema raporturilor dintre economic și politic, dintre mișcarea economică și mișcarea politică a clasei muncitoare este abordată și de Marx în același context al polemicii cu anarhiștii într-o scrisoare cu vaste rezonanțe teoretice adresată lui Friederich Bolte la 23 noiembrie 1871. Ea constituie unul din documentele teoretice ale gîndirii marxiste în care se formulează direct ideea cuceririi puterii politice ca scop fundamental al mișcării politice a clasei muncitoare : „Mișcarea politică a clasei muncitoare își propune, firește, ca scop final cucerirea puterii politice, ceea ce reclamă, desigur, o organizare prealabilă a workingclass, organizare care trebuie să fi atins un anumit grad de dezvoltare și să fie rezultatul luptelor economice ale acesteia” (p. 306). În aceeași scrisoare Marx face precizarea deosebit de importantă că „orice mișcare în care clasa muncitoare se opune ca clasă claselor dominante... este o mișcare politică” (p. 306). Dialectica economicului și politicului este de așa natură încît „din mișcările economice dispersate ale muncitorilor ia naștere pretutindeni o mișcare politică” (p. 306).

Coroșpondența cuprinsă în volumul de față furnizează elemente prețioase despre legătura lui Marx și Engels cu fruntașii Comunei, membri ai Internaționalei. Această legătură s-a realizat, date fiind împrejurările, îndeosebi pe cale verbală (vezi p. 206). Există însă două ciorne ale scrisorilor adresate lui Leo Frankel și Louis-Eugène Varlin (p. 196 și 204) care conțin un plan al măsurilor revoluționare, pe care Marx le considera absolut necesare, stăruind să se activeze toate mijloacele de apărare și de luptă a Comunei. De asemenea, Marx i-a prevenit pe comunarzii de înțelegerea secretă dintre Bismarck și Favre, precum și de atacul militar al contrarevoluției franceze împotriva Parisului : „Dacă Comuna mi-ar fi ascultat avertismentul ! — scria el ulterior. I-am sfătuit pe membrii ei să fortifice partea de nord a colinei Montmartre, partea dinspre prusia, și ar mai fi avut timp să facă acest lucru ; le-am spus că altminteri vor cădea în cursă...” (p. 206).

Prin intermediul Internaționalei, Marx și Engels au căutat să lege Comuna de întreaga mișcare muncitorească conștientă din Europa și din America. „În sprijinul cauzei dv. — scria Marx lui Frankel și Varlin — am trimis sute de scrisori în toate colțurile lumii unde avem secții. Dealtfel, clasa muncitoare a fost de la bun început alături de Comună” (p. 204).

Este, de asemenea, remarcabil efortul pe care l-au depus întemeietorii socialismului științific pentru acțiunea de organizare a sprijinului material în folosul comunarzilor emigrați, mai ales în Anglia. În scrisori întâlnim nenumărate asemenea informații care conturează, în totalitatea lor, o muncă și o dăruire exemplare, o participare activă și intensă a lui Marx și Engels la această acțiune. Prin grija lor comunarzii lipsiți de sprijin au primit ajutoare, morale și materiale.

Un instrument ideologic de importanță capitală pentru descrierea evenimentelor Comunei a fost lucrarea lui Marx „Războiul civil din Franța”, însoțită ca *Adresă oficială* care exprima punctul de vedere al Consiliului General al Internaționalei asupra evenimentelor. Răspîndirea cît mai largă a broșurii era de cel mai mare interes. O serie de scrisori inserate în volum arată preocuparea lui Engels pentru traducerea și difuzarea ei în cît mai multe limbi și în cît mai multe țări. „Aici, la Londra — scrie Engels lui Liebknecht în 22 iunie 1871 — Adresa a stîrnit o vîlvă neobișnuită” (p. 214). Engels a tradus special textul „Războiului civil” pentru ziarul socialist „Volksstaat” din Leipzig. „Traducerea olandeză — scria Engels lui Carlo Cafiero, propagator al ideilor socialiste în Italia — va apărea în ziarul din Haga „Toekomst”. Dacă dv. veți reuși să organizați publicarea unei traduceri în limba italiană, aceasta va ajuta în mod substanțial în munca dv. de propagandă, oferind

muncitorilor italieni posibilitatea de a lua rapid cunoștință de poziția Consiliului General, de principiile și metodele de acțiune ale Asociației noastre" (p. 217).

Privirea scrutătoare a celor doi mari luptători pentru izbînda lumii viitoare adună parcă toate reacțiile care se înregistrau în diferite părți ale lumii în legătură cu Comuna.

Engels avea cuvinte de laudă pentru atitudinea muncitorilor germani. „În timpul acestei ultime mari crize, muncitorii germani — nota el într-o scrisoare din 22 iunie 1871 — s-au comportat de-a dreptul extraordinar, mai bine decît toți ceilalți. Excepțional a fost și modul în care i-a reprezentat Bebel; discursul său cu privire la Comună a fost preluat de întreaga presă engleză, lăsînd o impresie deosebit de puternică" (p. 215—216).

Atenția lui Marx este reținută și de mișcarea din București din primăvara anului 1871 în care filonul republican s-a împletit cu cel de simpatie al opiniei publice a Capitalei țării noastre pentru Republica franceză. A fost o izbucnire spontană și generoasă care a pus în alertă pe guvernanți. Starea tensională creștea de asemenea și în alte localități, în special în orașul Ploiești. Regele Carol I se gîndește la o iminentă abdicare. Este o mișcare protestatară internă care se conectează cu marile evenimente petrecute pe scena europeană, căpătînd rezonanțe speciale.

Ecoul evenimentelor se face simțit în opinia publică occidentală. Ziarul comunarilor francezi „La Commune" consemnează cele petrecute la București în numerele sale din 30 martie și 4 aprilie 1871. La 6 aprilie 1871 Marx îi scria lui Wilhelm Liebknecht: „Este extrem de caracteristic faptul că, pentru lumea exterioară, împăratul Germaniei unite, imperiul unit și parlamentul unit de la Berlin parcă *nici n-ar exista*. Orice adiere de vînt la Paris prezintă mai mult interes.

Ar trebui să urmărești mai atent evenimentele din Principatele Dunărene" (p. 183).

În anii 1871—1872 atenția întregii opinii publice a fost polarizată de Comuna din Paris și de Internaționala I; receptivitatea presei timpului față de aceste două evenimente a fost deosebită. În România, numeroase ziare au publicat în mod sistematic și abundent informații, prelucrări și rezumate ale unor texte din presa de peste hotare, și, adesea, comentarii proprii referitoare la Comună și la Internațională. Publicații ca „Telegraful", „Românul", „Democrația", „Informațiuni bucureștene" (în vechea Românie), „Albina", „Familia", „Gazeta Transilvaniei" (în Transilvania) au căutat să prezinte obiectiv aceste acțiuni, să înțeleagă cele petrecute. Dacă principiile emancipatoare ale Comunei și ale Internaționalei

erau puțin pătrunse în conținutul lor real, comentariile presei democrate degajă vădite nuanțe de simpatie pentru aspirațiile de libertate ale maselor, aspirații înțelese, e drept, mult prea abstract.

„Nu voim să buciurmăm și noi cu aceia care, fără nici o rezervă, condamnă Comuna proclamată la Paris” — scria ziarul „Telegraful” la 4 aprilie 1871 — „declarînd-o ca pe un product al foștilor uzurpatori și tirani ai Franței ; din contră, credem că intențiunea insurgenților a fost nobilă, a fost patriotică și sublimă...” Pe un ton similar se pronunța gazeta „Albina” la 18/30 aprilie 1871 într-un articol a cărui intenție reiese limpede din titlul : *Adevăratul înțeles al răscoalei din Paris* : „Nu desconsiderăm supremul principiu al Comunei, nu condamnăm, ci apreciem scopul principal și generos al ei, îi pricepem sublimul și îndreptățirea aceluia, înțelegem cum miile cuprinse de adevărul aceluia merg cu bucurie în moarte pentru afirmarea și eluptarea lui”.

Contextul istoric dominat de Comuna din Paris favorizează pătrunderea în țara noastră a știrilor despre Karl Marx și activitatea sa în cadrul Internaționalei I. Revista „Familia” din Oradea publică pe prima pagină, la 19/31 decembrie 1871, un articol intitulat *Carolu Marx, președintele Internaționalei*. Revista reproducea după cunoscuta revistă franceză „L'Ilustration” (11 noiembrie 1871) și portretul lui Karl Marx. Sub titluri publicistice de circumstanță, presa vremii reflecta, dincolo de limitele și inexactitățile comune cu acelea despre care aflăm multe mențiuni în volumul de față (vezi, de exemplu, p. 186), faptul că Marx a fost conducătorul teoretic al Internaționalei I.

Pentru istoria socialismului român ca un curent social-politic această perioadă are semnificația începuturilor. Procesul a fost favorizat și de răspîndirea în ediții originale, la puțin timp de la apariția lor, a unor lucrări ale lui Marx și Engels.

Problemele mișcării muncitorești internaționale dețin, cum este de înțeles, ponderea principală în corespondența din acest volum. Întreaga activitate a întemeietorilor socialismului științific se întrepătrunde organic în această perioadă cu activitatea acestei mișcări, a Internaționalei I, care constituia în perioada respectivă expresia ei cea mai caracteristică. Ei îi dedică Marx și Engels cea mai mare parte a timpului lor, a puterii lor de muncă. Scrisorile oferă o imagine grăitoare despre amploarea sarcinii pe care cei doi învățători ai proletariatului au îndeplinit-o cu cea mai înaltă con-

știință a răspunderii. „Treburile Internaționalei” — îi scria Marx lui L. Kugelman la 14 septembrie 1870 — „îmi răpesc atît de mult timp, încît niciodată nu mă duc la culcare înainte de ora 3 dimineața” (p. 142). Alegerea lui Engels, în octombrie 1870, în Consiliul General al Asociației Internaționale a Muncitorilor și stabilirea lui la Londra, lărgesc cadrul corespondenței și al rețelei de legături pe care cei doi întemeietori ai socialismului științific o întrețin.

Printre militanții socialiști de seamă cu care Marx și Engels întrețin contacte întîlnim pe L. Kugelman, W. Liebknecht, A. Bebel, A. Hepner, J. Ph. Becker, Leo Frankel, Paul Lafargue, A. Sorge, Fr. Bolte, C. Cafiero, Cesar de Paepe, Theodor Cuno, N. I. Utin și alții. Erau tovarăși de idei și militanți politici, oameni de gîndire și de acțiune socialistă, pionieri ai mișcării socialiste în diferite țări, mulți dintre ei prieteni apropiați ai lui Marx și Engels.

Corespondența reprezintă un element substanțial de judecată și de apreciere a felului în care Marx și Engels concepeau activitatea Internaționalei. Ei au văzut în Internațională „*organizația de luptă a proletariatului*” (p. 396). Marx și Engels au dezvoltat problemele mișcării politice și ale organizării politice a clasei muncitoare pornind de la aspecte concrete ale activității Internaționalei. Tocmai pentru că Internaționala întruchipa ideea de unitate a proletariatului, Marx și Engels au ținut seama de diversitatea condițiilor în care acționa aceasta și au fost permanent preocupați de elaborarea unei platforme apte să ralieze toate forțele muncitorești sănătoase. Ei au militat pentru ca spiritul Internaționalei să fie păstrat și să se afirme activ, manifestînd totodată o largă înțelegere pentru tot ceea ce era propriu mișcărilor muncitorești din diferite țări. De aceea, ei au subliniat adesea însemnătatea cunoașterii împrejurărilor istorice și social-politice, a fizionomiei specifice a acestor mișcări. Întemeietorii socialismului științific au fost, prin însăși metoda pe care au creat-o, adversari ai șablonizării și nu au identificat unitatea cu uniformitatea.

Într-o scrisoare din 21 martie 1872 a lui Marx către Paul Lafargue se arăta că drepturile cu care a fost investit Consiliul General al Internaționalei n-au fost niciodată interpretate în sensul unui amestec în viața internă a federațiilor... „Pe de altă parte”, — menționa Marx — „Consiliul General nu s-a amestecat niciodată în freburile noilor secții care au vrut să se afilieze grupelor existente sau federațiilor” (p. 401).

O piesă documentară importantă care ilustrează viziunea lui Engels asupra raportului unitate-diversitate în cadrul Internaționalei o constituie scrisoarea sa către Carlo Cafiero din 28 iulie 1871, ca și alte scrisori trimise militantului socialist italian. Pentru a defini căile de eliberare a proletariatului, arăta Engels, discutarea diferitelor opinii devine „nu numai o acțiune inevitabilă, ci și necesară. După cum am mai spus, aceste discuții au loc de regulă nu numai în cadrul Asociației (Internaționale a Muncitorilor. — *n.n.*), ci și în Consiliul General...” (p. 237—238).

La cererea tovarășilor de idei din Neapole de a explica concret care sînt căile de realizare a unei noi ordini sociale, Engels răspunde: „Noi trebuie să ne eliberăm de proprietarii funciari și de capitaliști, înlocuindu-i prin clasele aliate ale muncitorilor agricoli și industriali, care să ia în stăpînire toate mijloacele de producție: pămînt, unelte, mașini, materii prime și tot ce e necesar pentru întreținerea vieții în intervalul de timp afectat producției. În felul acesta se va ajunge la lichidarea inegalității. Dar pentru a duce toate acestea la bun sfîrșit, avem nevoie de dominația politică a proletariatului” (p. 241). Reluînd textul adresei scrise de Karl Marx în numele Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor către Biroul Central al Alianței democrației socialiste, Engels arăta că, „întrucît diferitele detașamente ale clasei muncitoare din fiecare țară și clasa muncitoare din diferite țări se dezvoltă în condiții extrem de diferite, este inevitabil ca și concepțiile lor teoretice, care reflectă mișcarea reală, să se deosebească între ele” (p. 240).

În corespondența lor, Marx și Engels explicau cu toată atenția punctele lor de vedere, caracterul demersurilor întreprinse de Consiliul General, sensul documentelor adoptate de Internațională. Ei erau receptivi la fenomenele noi apărute în mișcarea muncitorească din diferite țări, la procesul de organizare și la lupta practică a proletariatului. Mișcarea grevistă a muncitorilor era urmărită cu interes și solicitudine de cei doi corifei ai gîndirii revoluționare. (Sînt elocvente în acest sens demersurile lui Engels pentru sprijinirea materială a celor trei mii de greviști de la fabricile de țigarete din Olanda.)

Cititorul poate lesne remarca grija pe care Marx și Engels o arătau pentru a fi exact înțeleși de cei cu care colaborau și de a cuprinde, la rîndul lor, fenomenele din mișcarea muncitorească, de a se apropia de ele din perspectiva liniilor de dezvoltare a procesului revoluționar. Asigurarea unei orientări ideologice limpezi, plă-

mădirea unei conștiințe teoretice apte să lumineze calea practicii sociale reprezintă un punct de sinteză al activității lui Marx și Engels în cadrul Internaționalei. Însăși Internaționala semnifică o etapă caracteristică a procesului capital al unirii socialismului științific cu mișcarea muncitorească. Nu întâmplător Marx și Engels fac în corespondență repetate remarci la momentul teoretic, la felul în care se raporta mișcarea din diferite țări la acest moment, la gradul lor de pregătire pentru a înțelege dimensiunea teoretică a activității mișcării proletare.

Corespondența lui Marx și Engels e încărcată de tot efortul luptei lor împotriva anarhismului, a metodelor și procedeelelor pe care fruntașii acestuia, în special Mihail Bakunin, le foloseau pentru a destrăma Internaționala. Suplețea și receptivitatea marilor dascăli ai proletariatului față de specificul mișcării din diferite țări s-au împletit cu fermitatea de neclintit în fața atacurilor îndreptate împotriva condițiilor înseși de dezvoltare a mișcării muncitorești internaționale ca mișcare socialistă. Într-un interviu acordat în iulie 1871 unui corespondent al ziarului „The World” Marx preciza : „În fiecare parte a lumii, misiunea noastră prezintă aspecte speciale, iar muncitorii de acolo țin seama de acest lucru și pășesc pe propria lor cale la înfăptuirea ei. Organizațiile muncitorilor nu pot fi întru totul identice, pînă în cele mai mici detalii, la Newcastle și la Barcelona, la Londra și la Berlin... Alegerea unei căi sau alteia este treaba clasei muncitoare din țara respectivă. Internaționala nu-și permite să dicteze în această chestiune și nici măcar să dea sfaturi. Dar ea își exprimă simpatia pentru fiecare mișcare și îi acordă sprijin în limitele prevăzute de propriile ei legi” (K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 658—659).

Corespondența lui Marx și Engels reprezintă un izvor inestimabil pentru reconstituirea tabloului activității Internaționalei, a caracteristicilor mișcării muncitorești din această perioadă.

Este o perioadă de acumulări de forțe, de căutări febrile, de năzuințe, uneori abia lămurite, dar de entuziasm curat și limpede. Condițiile activității Internaționalei, mai ales după Comuna din Paris, devin tot mai grele; cercurile guvernante își coordonează eforturile într-o pornire, parcă înțeleasă, de a zădărnici Internaționala. Arestările, persecuțiile, urmărirea militanților, a organizațiilor mișcării se țin lanț.

Dar Internaționala își păstrează puterea de atracție și de înrînire. Un rol important în fortificarea capacității de afirmare a Internaționalei l-a jucat Conferința de la Londra din septembrie 1871. a acesteia. Documentele adoptate sintetizau învățămintele Comunei

din Paris și defineau necesitatea creării unor partide politice proprii ale clasei muncitoare care s-o conducă în lupta pentru cucerirea puterii.

Conferința de la Londra a făcut și mai evidentă deosebirea de structură dintre marxism și anarhism. Ea a reafirmat orientarea Internaționalei pe făgașul socialismului științific. În scrisorile lui Marx și Engels revin adesea problemele Conferinței de la Londra și ale legăturii organice a hotărârilor adoptate cu spiritul însuși al activității Internaționalei.

Bilanțul rezultatelor dezvoltării Internaționalei după Conferința de la Londra îi prilejuia lui Marx următoarele constatări într-o scrisoare către Lafargue: „În Danemarca, Noua Zeelandă și Portugalia au fost create federații noi; mare amploare au luat în Statele Unite, în Franța (...), în Germania, Ungaria, Anglia (după formarea Consiliului federal britanic). Recent au luat ființă secțiile irlandeze. În Italia, singurele secții demne de luat în seamă, cele din Milano și Torino, ni s-au afiliat nouă (...)" (p. 396).

Rezultatele Conferinței de la Londra au fost consolidate la Congresul din septembrie 1872 de la Haga. Marx și Engels au pregătit cu deosebită grijă acest congres, au mobilizat toate forțele care militau pentru triumful marxismului în Internațională fiindcă la Haga confruntarea dintre curentele socialiste mic-burgheze, în special anarhismul bakunist, dar și proudhonismul, lassalleanismul, reformismul din Anglia și America cu concepția teoretică marxistă în jurul problemelor politice, organizatorice și ideologice ale mișcării muncitorești avea să capete un caracter decisiv. Apar în scrisori judecăți de principiu despre semnificația Congresului de la Haga, evaluarea situației din Internațională, numeroase referiri la problemele de ordin organizatoric.

Un ciclu de scrisori se grupează tematic în jurul problemelor legate de transferul sediului central al Internaționalei în Statele Unite ale Americii. Marx și Engels examinează activitatea Internaționalei în noile condiții, se pronunță asupra măsurilor întreprinse sau care urmează să fie luate de organele sale conducătoare, expediază o serie de documente și de materiale de care acestea aveau nevoie și fac pătrunzătoare tururi de orizont asupra situației Internaționalei pe continentul european.

După cum se cunoaște, Internaționala și-a exercitat influența și în țara noastră. Tineri intelectuali români aflați la studii în străinătate au fost captați de ideile Internaționalei și chiar au activat în secțiile acesteia în Franța, Belgia sau Elveția. În Transilvania s-a creat la începutul anului 1869 o secție a Internaționalei la Timișoara cu influență și asupra altor localități ale provinciei. Era o sec-

ție activă și bine organizată, condusă de Carol Farcaș și Gheorghe Ungureanu. Raportul lui Marx la Congresul de la Basel (Elveția) din 1869 al Internaționalei amintește existența acestor secții, la fel și gazeta „Vorbote” redactată de J. Ph. Becker în Elveția. Secțiile din Austro-Ungaria, în care era încorporată atunci Transilvania, aveau o orientare marxistă, fapt remarcat în scrisorile lor de Marx și Engels. La această orientare a contribuit și muncitorul reșițean Carol Farcaș, care a avut contacte directe cu Marx și alți fruntași ai Internaționalei, primind de la ei materiale propagandistice pentru secțiile pe care le îndruma, inclusiv pentru cea din Timișoara. La Congresul de la Haga din 1872 Farcaș a fost un participant activ, susținând propunerile și lupta lui Marx și Engels.

După anul 1872, în timp ce Internaționala I își prelungea încă activitatea, Marx și Engels desprind tot mai limpede că în fața mișcării muncitorești se deschide o nouă etapă, se ridică noi sarcini, se profilează noi cerințe. Începe să se creeze baza obiectivă pentru o relansare viitoare a mișcării. Însăși activitatea Internaționalei a contribuit la formarea elementelor acestei baze obiective. Sînt concludente în acest sens insistențele lui Marx și Engels asupra necesității formării unor detașamente politice organizate ale proletariatului în diferite țări, asupra întăririi bazei lor de masă, asupra fronturilor de luptă ale acestora. Profund semnificativă în acest sens este scrisoarea lui Marx către Adolph Sorge din septembrie 1873. Marx sublinia că însuși mersul necesar al lucrurilor duce spre relansarea legăturilor internaționaliste într-un cadru nou: „Evenimentele, precum și evoluția și complicarea inevitabilă a situației vor duce de la sine la refacerea Internaționalei într-o formă îmbunătățită” (p. 548). Sarcina pe care și-o propusese Internaționala I, aceea de „a înlocui sectele socialiste sau semisocialiste printr-o adevărată organizație de luptă a clasei muncitoare” (Marx către Friedrich Bolte, 23 nov. 1871) fusese îndeplinită în toată semnificația dimensiunii sale istorice. O scrisoare a lui Engels către Adolph Sorge, din 12 [— 17] septembrie 1874 dezvăluie în linii de mare claritate și profunzime rolul și însemnătatea Internaționalei I: „Timp de zece ani” — scrie Engels într-o formulă magistrală — „Internaționala a dominat un aspect al istoriei europene, și anume acela în care se află germenul viitorului și ea își poate privi cu mîndrie opera. Dar în forma ei veche, ea și-a trăit traiul” (p. 580). În aceeași scrisoare el își exprima convingerea că în viitor unirea pe plan internațional a clasei muncitoare se va înlăptui pe o bază mai largă, mai puternică, și anume pe baza partidelor proletare de masă din fiecare țară în parte.

Marx și Engels au acordat de aceea o mare însemnătate cunoașterii caracteristicilor mișcării revoluționare și muncitorești din diferite țări. Beneficiind de o perspectivă admirabilă de judecată și de raportare, aflându-se în punctul care focaliza activitatea mișcării muncitorești, Marx și Engels reflectă în scrisorile lor întreg universul de fapte și idei al luptei revoluționare din multe părți ale Europei și Americii.

Găsim aici depozitate informații și reflecții despre mișcarea muncitorească din Germania, cu interesul ei pentru problemele de ordin teoretic doctrinar, despre confruntarea diferitelor tendințe în mișcarea muncitorească din Franța, ample comentarii și remarci la adresa mișcării revoluționare din Italia și Spania, a cauzelor obiective ale răspîndirii curentelor de factură anarhistă în țările latine din apusul Europei. Sînt referiri interesante cu privire la progresele înregistrate de mișcarea muncitorească din Austria și Ungaria, la imaginea pe care o prezintă mișcarea revoluționară din Elveția și Belgia, din Olanda și Danemarca. Numeroase scrisori se adresează reprezentanților mișcării revoluționare din Rusia învederînd stima lui Marx și a lui Engels față de eforturile luptătorilor pentru libertate din imperiul țarist, față de gîndirea înaintată din această țară, în special față de opera și personalitatea lui N. G. Cernișevski. În scrisorile lui Marx și Engels revin deseori problemele mișcării muncitorești din Anglia și din Statele Unite ale Americii. Ridicarea nivelului teoretic al mișcării muncitorești, consolidarea orientării revoluționare și intensificarea acțiunii în vederea creării unui puternic partid de masă, ferm în atitudine și suplu în tactica sa, erau măsuri care se impuneau, după Marx și Engels pentru a contracara trade-unionism-ul ce tindea să devină, încă de atunci, prevalent în mișcare, imprimîndu-i nota sa specifică. Îmbinarea unei orientări ferme cu munca tenace de organizare politică a muncitorilor era o sarcină care se ridica și în fața nucleului marxist din S.U.A. Corespondența lui Marx și Engels vădește măiestria lor de a cîntări rapid o situație, de a reacționa la toate evenimentele curente și de a le dezvălui importanța politică, de a defini sarcina principală și de a îndruma la îndeplinirea ei. Paginile corespondenței ne înfățișează — așa cum sublinia V. I. Lenin — modalitățile concrete în care Marx și Engels au determinat „sarcinile proletariatului militant în diferite etape ale mișcării muncitorești naționale din diverse țări”. (V. I. Lenin, Opere complete, vol. 15, p. 239.)

Paralel cu activitatea politică și socială intensă, fondatorii comunismului științific adaugă noi realizări la mărețul edificiu teoretic pe care-l durează. După Congresul de la Haga și ieșirea lui Marx

și Engels din Consiliul General al Internaționalei s-au mai redus sarcinile decurgînd din activitatea lor practică revoluționară. Marx și Engels își puteau dedica mai multă vreme preocupărilor teoretice.

Pe lîngă considerațiile vizînd acțiunea și teoria politică, dominantă în corespondența din volumul de față, apar idei cu caracter filozofic, referiri la problemele literaturii, artei, științei. Este înserată aci, de pildă, cunoscuta scrisoare a lui Engels către Marx din 30 mai 1873 în care acesta prefigurează planul lucrării *Dialectica naturii*, lucrare rămasă, după cum se știe, neterminată, însă de mare interes mai ales pentru analiza corelației dintre filozofie și științele naturii.

Sînt și alte notații semnificative pentru opiniile filozofice ale lui Marx și Engels și relevante pentru atmosfera filozofică a epocii în care au trăit. Astfel, în scrisoarea către Marx din 21 septembrie 1874, Engels arăta că studia teoria esenței la Hegel în legătură cu opiniile filozofice ale unor naturaliști englezi; deși manifesta rezerve față de aceste opinii, el constata cu satisfacție că englezii se inspiră din Epicur, Descartes, Hume și Kant și nu din Schopenhauer sau Hartmann.

Scrisorile ne introduc în laboratorul creației marilor gînditori revoluționari, ne furnizează date extrem de prețioase despre condițiile activității lor, despre etapele elaborării unor scrieri. Pe prim plan se înscrie pentru această perioadă activitatea legată de reeditarea „Capitalului” în limba germană și de traducerea lui în limbile franceză și rusă. Într-o scrisoare din 18 decembrie 1871 trimisă fiicei sale, Laura Lafargue, Marx menționa că este „extrem de ocupat” cu pregătirea unei noi ediții germane îmbunătățite a „Capitalului” (p. 331). Procesul definitivării acestei ediții, apărute în fascicule, este larg reflectat în paginile corespondenței din volum, după cum sînt reflectate și datele referitoare la ediția în limba rusă a „Capitalului”. Într-o scrisoare către Nikolai Danielson, din 9 noiembrie 1871, apar îndreptările pe care Marx a reușit să le introducă în ediția rusă a „Capitalului” (p. 288—290). Inițial autorul „Capitalului” intenționa să prelucreze în mod substanțial primul capitol al lucrării, urmărind în special o mai mare accesibilitate a textului, însă împrejurările n-au permis realizarea acestui plan. Colaborarea cu revoluționarii ruși, în special cu N. F. Danielson, la traducerea „Capitalului”, a fost o frumoasă reușită. Marx găsea „excelentă” traducerea „Capitalului” în limba rusă, traducere care a văzut lumina tiparului la Petersburg în primăvara anului 1872 (p. 426).

Solicitări mult mai intense i-a impus traducerea „Capitalului” în limba franceză. Acordînd o mare importanță pătrunderii teoriei

marxiste în medii cât mai largi, mai ales printre muncitori, Marx sublinia într-o scrisoare din 18 decembrie 1871 trimisă fiicei sale, Laura Lafargue : „În ce mă privește eu prefer din toate punctele de vedere o ediție *populară ieftină*” (p. 331). Mai elocventă este încă, în acest sens, scrisoarea din 18 martie 1872 a lui Karl Marx către Maurice Lachâtre, editorul „Capitalului” în limba franceză : „Sînt de acord cu ideea dv.” — scria Marx — „de a publica traducerea «Capitalului» în fascicule periodice. În această formă lucrarea va fi mai accesibilă clasei muncitoare și pentru mine acest considerent este mai important decît oricare altul” (p. 393).

Traducerea nu a înaintat nici așa de ușor și nici nu a întrunit, sub aspectul calității, exigențele lui Marx, cu toate că s-a oprit asupra unui traducător (J. Roy) avînd o recomandație care impunea : era doar traducătorul operei lui Feuerbach în limba franceză. Pentru ediția franceză Marx a refăcut primul capitol, a apelat la materiale istorice și statistice suplimentare și a revăzut substanțial traducerea în căutarea expresiei potrivite și a transiterii spiritului ideatic al operei. Într-o scrisoare din decembrie 1872 către Adolph Sorge, autorul mărturisea că traducerea în limba franceză „mi-a dat mai multă bătaie de cap decît dacă aș fi făcut-o eu însumi fără traducător” (p. 497).

Mereu preocupați de îmbunătățirea textelor, de introducerea unor idei noi și de aducerea la zi a scrierilor lor, Marx și Engels au întrucipat exemplar acel deziderat pe care primul l-a exprimat într-o scrisoare anexată ca prefață primei ediții franceze a „Capitalului” : „Drumul spre știință nu este pietruit și numai cei care nu se sperie de osteneala urcușului pe cărările abrupte pot nădăjdui că vor ajunge pe culmile ei luminoase” (p. 394).

Izvor bogat de informare și documentare, scrisorile lui Marx și Engels palpită de seva vieții de luptă, de acțiune și de gîndire a întemeietorilor socialismului științific. Chiar simple scrisori ne fac să ne gîndim la ipostaza titanică a personalității lor ; autorii scrisorilor sînt pătrunși de responsabilitatea decurgînd din faptul că reprezintă și personifică o mișcare deschizătoare de drumuri decisive. Ca întreaga corespondență a lui Marx și Engels, volumul de față se integrează organic operei întemeietorilor socialismului științific, activității lor teoretice și practice, conectată în cel mai înalt grad la mișcarea reală a dezvoltării sociale și tocmai de aceea aptă să descifreze acele tendințe fundamentale și acele forțe sociale care dau expresie necesității istorice.

Această permanență în miezul actualității și acest contact permanent cu viața reprezintă izvorul tinereții și forței teoretice a marxismului care se afirmă atît de viguros în condițiile actuale.

Procesele care caracterizează lumea contemporană oferă, prin amploarea, însemnătatea și caracterul lor transformator, un inepuizabil câmp de investigație pentru gândirea creatoare marxistă și cer, în același timp, o asemenea abordare.

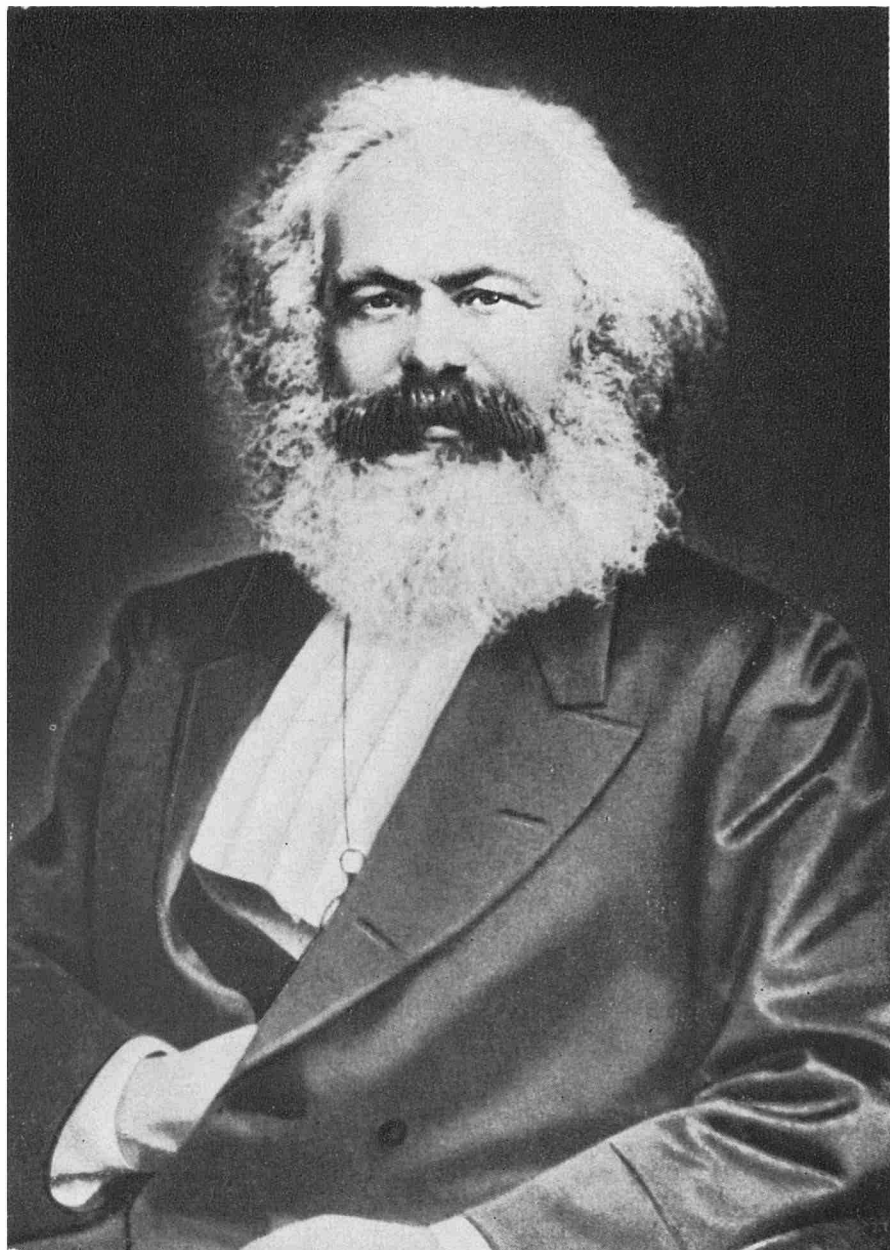
În documentele sale, în lucrările tovarășului Nicolae Ceaușescu, în Programul Partidului Comunist Român adoptat la cel de-al XI-lea Congres își găsește expresie contribuția activă pe care Partidul Comunist Român o aduce la generalizarea teoretică a problemelor contemporaneității, ale construcției socialismului și înaintării spre comunism.

Traducerea în limba română a scrierilor lui Marx și Engels, care se adaugă volumelor cuprinzând opera teoretică a fondatorilor socialismului științific, este o ilustrare concretă a prețuirii pe care partidul nostru o nutrește față de moștenirea clasicilor marxismului, importanței pe care o acordă operei acestora în formarea concepției despre lume și societate a comuniștilor, a întregului popor.

Editura politică

KARL MARX
și
FRIEDRICH ENGELS
SCRISORI

Iulie 1870—decembrie 1874

Karl Marx
(mijlocul deceniului al 8-lea)

1870

1

Marx către Engels

la Manchester

[Londra] 20 iulie 1870

Dear Fred,

Îți trimit alăturat o scrisoare de la Kugelmann, care te va lămuri destul de bine asupra misterelor politice ale actualului război. El are perfectă dreptate să critice apelul adunării de la Braunschweig¹, apel pe care ți-l trimit în some copies¹). Îți trimit și „Réveil”. Vei găsi în el prima jumătate a actului de acuzare al tribunalului suprem din Blois²; cit pot fi de jalnici, în comparație cu fenienii, acești conspiratori francezi, care se transformă, fără nici un motiv, în copoi! Ziarul mai prezintă interes și datorită articolului de fond al bătrînului Delescluze. Cu toată opoziția sa față de guvern, el este o expresie desăvîrșită a șovinismului, car la France est le seul pays de l'idée²) (respectiv a ideii pe care o are despre sine însăși). Pe acești republicani șovini îi supără doar faptul că expresia reală a idolului lor — L. Bonaparte, cel cu nasul lung și cu speculațiile de bursă — nu corespunde reprezentărilor lor fanteziste. Francezilor le trebuie o bătaie. Dacă înving prusienii, atunci centralizarea puterii de stat va fi de folos centralizării clasei muncitoare germane. Preponderența germanilor ar muta centrul de greutate al mișcării muncitorești vest-europene din Franța în Germania; este suficient să compari mișcarea din cele două țări din 1866 și pînă acum pentru a vedea că clasa muncitoare germană îi este superioară, din punct de vedere teoretic și organizatoric, celei franceze. Superioritatea ei pe arena mondială asupra clasei muncitoare franceze ar însemna, totodată, și superioritatea teoriei noastre asupra teoriei lui Proudhon etc.

În sfîrșit, îți trimit alăturat *critica făcută cărții mele* în publicația lui Hildebrand „Zeitschrift für Ökonomie und Statistik”³. Starea sănătății mele nu mă prea predispune la veselie, dar am rîs realmente cu lacrimi de acest eseu. Odată cu apariția reacțiunii și cu

¹) — în cîteva exemplare. — *Nota trad.*

²) — căci Franța este singura țară a ideii. — *Nota trad.*

prăbușirea epocii eroice a filozofiei în Germania a reapărut „*mic-burghezul*” innăscut în bürgerul german — în *filozofie* trăncăneală demnă de Moses Mendelssohn, pedanterie savantă, acră și prezumțioasă. Și acum, pînă și *economia politică* e pîndită de înecul în apele vorbăriei pe tema *conceptelor juridice* ! Asta depășește pînă și „logaritmii excitației” !⁴ Filistinul, după cum observa încă Schiller, arbitru competent în acest domeniu, rezolvă toate problemele depasindu-le „în domeniul conștiinței”.

Apropo ! Un ziar american, pe care l-am citit ieri la Consiliul Central, publică o serie de articole despre capital etc. și, printre altele, vorbește și despre cartea mea¹⁾. Presupun, se spune acolo, că muncitorul *ar trebui* să lucreze o anumită parte din zi pentru propriile sale necesități, de aceea excedentul peste acest timp, pe care eu îl numesc *supramuncă*, formează *plusvaloarea* și constituie izvorul profitului etc. E o idee aici — spune autorul în continuare —, însă nu corespunde realității. Mărfurile pe care, de pildă, le produce un fabricant ar fi pentru el egale cu zero atîta timp cît nu le vînde: Să presupunem acum că *real value* ²⁾ (el se referă la cheltuielile de producție [Kostpreis]) a hainelor etc. este egală cu *a*. Apoi pentru fabricantul care le vînde negustorului adăugăm *b*, iar pentru diferiții negustori prin a căror mină trece această marfă, *c*.

Prin urmare : $value = a$. Excedentul = $b + c$. De aici *value în use* ³⁾ = $a + b + c$. Deci, *plusvaloarea* = *excedentul valorii de întrebuințare (!) peste valoare*. Aceasta depășește pînă și „formula” lui Frankel, pe care a învățat-o la Paris !⁵

Tocmai acum m-au întrerupt de la scris. Taran⁴⁾, italianul francez (colaborator la „Pall Mall Gazette”), a sosit într-o trăsură ; mi-a adus înapoi lucrurile de la Lassalle etc. pe care eu i le-am împrumutat. Pleacă la Paris în calitate de corespondent de război. M-a întrebat dacă nu vreau să plec în Prusia în aceeași calitate, și dacă nu, poate îi propun pe altcineva. Prin intermediul lui mi-am creat acum asemenea relații la „Pall Mall”, încît, dacă în timpul acestei farse eu aș vrea să scriu cîte ceva pe teme politice sau tu ai scrie ceva pe o temă militară, articolele ar fi acceptate și pe deasupra și plătite.

Hotărîrea noastră⁵⁾, prin care Comitetul federal romand de la Geneva a fost recunoscut în opoziție cu anticomitetul creat de

¹⁾ Volumul I al „Capitalului”. — *Nota red.*

²⁾ — *valoarea reală*. — *Nota trad.*

³⁾ — *valoarea de întrebuințare*. — *Nota trad.*

⁴⁾ Nicolas Léon Thieblin. — *Nota red.*

⁵⁾ K. Marx. „Rezoluția Consiliului General cu privire la Comitetul federal al Elveției romande” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 465. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

Bakunin, a avut efectul unei bombe, după cum ne-a comunicat ieri Perret⁶. Ei i-au telegrafiat imediat lui Bakunin. Consiliul General se așteaptă ca, din cauza acestui atentat, la următorul congres să fie adus pe *banca acuzaților*. În momentul de față este absolut necesar ca Dupont să-mi trimită în *sfirșit* copiile *hotărîrilor* noastre *cu privire la Alianță*¹⁾. Vorbește imediat serios cu el în această problemă în numele meu.

Ieri Consiliul General m-a însărcinat să întocmesc Adresa²⁾. Nu e deloc plăcut dată fiind starea mea actuală, cînd mă doare ficatul și mă simt slăbit. Allen și Maddison, la care am fost ieri, m-au sfătuit ca, dacă nu mă simt mai bine, să plec la mare, și anume pe coasta de est a Angliei, unde este mai răcoare.

Multe complimente d-nei Lizzy și prietenilor.

Al tău,
K. M.

Apropo! Nu găsești că Wilhelm s-a întrecut pe sine, ca prostie, în ultimul număr din „*Volksstaat*”?

Publicat pentru prima oară
într-o formă prescurtată
în: „*Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx*”, Bd. IV,
Stuttgart, 1913; în întregime
în: *Marx-Engels. Gesamtausgabe.
Dritte Abteilung, Bd. 4, 1931*

Tradus din limba germană

2

Engels către Marx

la Londra

Manchester, 22 iulie 1870

Dragul meu Maur,

Bravo lui Kugelmann! Se vede că omul ăsta n-a învățat degeaba. Ipoteza este întru totul în spiritul acuzatorului și explicită

¹⁾ K. Marx. „Asociația Internațională a Muncitorilor și Alianța democrației socialiste” și „Consiliul General al Asociației Internaționale a Muncitorilor către Biroul Central al Alianței democrației socialiste” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 363—365 și p. 373—374. — *Nota trad.*) — *Nota red.*

²⁾ K. Marx. „Prima Adresă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 3—8. — *Nota trad.*) — *Nota red.*

totul ¹⁾. Dacă este însă realmente exactă, atunci cel puțin Bismarck nu va mai putea face față evenimentelor. Pare-se că acești domni au reușit să dezlănțuie în Germania un adevărat război național. Numeroasele încercări ale lui Louis Bonaparte de a sonda terenul în vederea unei eventuale cedări în favoarea lui a unor teritorii germane, ca Luxemburgul și altele, pentru ca în felul acesta să obișnuiască publicul, ca de obicei, cu iminentul fait accompli ²⁾, au acționat exact invers asupra germanului Michel. De data aceasta el a decis categoric să pună capăt o dată pentru totdeauna acestor mașinații. În pofida lui, precum și în pofida celor două armate și a bătrînului îndărătnic Wilhelm ³⁾, un război de paradă nu mai e posibil, on ira on fond ⁴⁾.

Nehotărîrea și tărăgăneala apărute dintr-o dată în operațiile franceze — pe la mijlocul acestei săptămîni — constituie o dovadă că L. B[onaparte] și-a dat seama cît de mult s-a înșelat. Intrarea rapidă în război a germanilor din sud și apoi certitudinea că va avea de-a face cu însuși poporul german au zădărnicit luarea prin surprindere a orașului Mainz printr-un bombardament și o înaintare rapidă spre Würzburg *numai cu jumătate din forțele adunate*. Dacă în general intenționează să atace, trebuie s-o facă acum cu *toate* forțele. Dar pentru aceasta mai e nevoie de timp. *Ordinul* cu privire la formarea de regimente cu 4 batalioane a apărut abia pe data de 15 sau 16 ; efectivul lor, format din 4 companii a 3 batalioane de cîmp pentru fiecare *regiment*, trebuia să crească deci de la 6 la 8 companii *pe seama* rezervelor. *Chemarea celor lăsați la vatră* a avut loc la *Paris* în zilele de 19 și 20 a.c., a rezerviștilor *care au satisfăcut serviciul militar* la 21 și 22 iulie, iar rezerviștii care nu au satisfăcut serviciul militar vor fi chemați mîine. Primele două categorii trebuie mai întîi să ajungă la regimentele lor și abia atunci acestea vor fi complete. De aceea începerea campaniei — inclusiv hărțuiala — va fi amînată cel puțin pînă la mijlocul săptămîinii viitoare. Dar pînă atunci germanii pot deveni atît de puternici, încît Bonap[arte] va considera necesar să aștepte cele 4 batalioane, iar aceasta înseamnă alte 8—14 zile amîinare. *Și atunci este pierdut*.

Ieri un filistin german de aici mi-a povestit că sîmbătă, mergînd spre Westfalia, a călătorit în tren cu un general prusian care l-a luat drept englez și a vorbit cu el englezește. Acesta spunea : „Este perfect adevărat că am întirziat zece zile, dar dacă în zece zile nu veți

¹⁾ Vezi scrisoarea precedentă, p. 5. — *Nota red.*

²⁾ — fapt împlinit. — *Nota trad.*

³⁾ Wilhelm I. — *Nota red.*

⁴⁾ — se va merge pînă la capăt. — *Nota trad.*

auzi că am suferit o mare înfrîngere, vă vom cîștiga imediat simpatia" ¹⁾. Întrebat fiind ce a vrut să spună cu aceasta, a răspuns : „După cum știți, simpatia englezilor este întotdeauna de partea celor care au succes" ²⁾.

În Germania de nord mobilizarea a început pe ziua de 16, iar în Bavaria — pe 17. Rezerviștii și infanteria Landwehruului pot fi gata cam în 8 zile, restul va fi gata la 13 zile de la începerea mobilizării. Așadar, pe data de 25 va fi gata întreaga infanterie, iar pe 30 — și restul. Dar întrucît rezerviștii se prezintă voluntar în masă, armata de cîmp va fi și mai devreme gata. Cu siguranță că pe Rin se află corpurile de armată 7, 8, 11 și 12. Garda, de asemenea, a plecat din Berlin, după cum m-a informat Borchardt, care a venit ieri de acolo ; presupun că s-a îndreptat spre Bavaria pentru a acționa sub comanda frumosului prinț moștenitor ³⁾. Deplasarea trupelor dinspre est prin Berlin trebuia să înceapă de ieri. Începînd de duminică sau luni, Bonap[arte] va putea să ocupe cel mult Palatinatul, dar nu va mai putea trece dincolo de Rin decît dacă inamicul va comite o greșeală grosolană. Pe la sfîrșitul săptămîinii viitoare, germanii vor putea începe ofensiva și vor putea arunca în Franța o armată care, chiar și cu prețul unui șir de lupte grele, va trebui să nimicească tot ce îi va pune în cale B[onaparte]. Judecînd după felul cum se prezintă acum lucrurile, eu consider că o campanie soldată cu un succes al lui Bonap[arte] este de neimagineat.

Aș scrie bucuros pentru „P[all] M[all] Gaz[ette]” cîte două articole pe săptămîină despre război contra unei *bune* plăți în numerar ; voi scrie de probă un articol despre organizarea militară. Ar trebui să-mi plătească 3—4 guinee de articol ; „Guardian” ⁴⁾ mi-a plătit 2 guinee și era dispus să dea și mai mult ⁷. Dacă poți aranja această treabă miine, dă-mi neapărat de știre. Proiectul de a pleca la cartierul general prusian în calitate de corespondent prezintă multe inconveniente, cel mai mare se numește Stieber și, în plus, de acolo nu aș mai putea privi lucrurile atît de critic ca de aici.

Ce anume facem aici vei vedea din tăieturile alăturate. Raportul din „Guardian” a fost scris chiar de noi ⁸ ; dar ce poate face din el un penny-a-liner ⁵⁾ ne-o dovedește raportul din „Courier” ⁶⁾ pe care îl anexez. Poți să mori de rîs. Fără doar și poate că este pentru prima oară cînd muncitorii din Manchester au fost aplauzați frenetic de filistinii și conțopiștii germani.

¹⁾ În original în limba engleză. — *Nota trad.*

²⁾ În original în limba engleză. — *Nota trad.*

³⁾ Frederic Wilhelm. — *Nota red.*

⁴⁾ „Manchester Guardian”. — *Nota red.*

⁵⁾ — mîzgălitor, scrib. — *Nota trad.*

⁶⁾ „Manchester Courier”. — *Nota red.*

Lui Dupont i-am scris și cred că mă voi vedea cu el astă seară. Unde te-ai gândit să pleci la mare ? Pe coasta de est, mai jos de Humber nu e nimic. La nord, la Scarborough este scump și aglomerat, la fel și la Bridlington ; dacă te hotărăști pentru această stațiune, ne-am putea întâlni acolo. Îți trimit cele 40 l. st. când vrei tu.

Aș fi vrut să mai înceteze nenorocita asta de panică, trebuie să vînd din shares¹⁾.

Pe Rösler²⁾ deocamdată l-am amînat.

Ultimul număr din „Volksstaat”-ul lui Wilhelm nu mi-a parvenit. În momentul de față, lucrul acesta mă afectează deosebit.

Multe salutări de la Lizzie și de la mine vouă tuturor.

Al tău,
F. E.

Îți înapoiez alăturat scrisoarea lui Kugelmann.

Ai citit cum cochetează acum Bon[aparte] cu „Marseillaise” și cum o interpretează nobila Thérèse³⁾ în fiecare seară cu a ei grosse voix de sapeur ?⁴⁾

„Marsilieza” pe buzele Terezei este întruchiparea bonapartistului. Ce porcărie !

Publicat pentru prima oară
într-o formă prescurtată
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx”, Bd. IV,
Stuttgart, 1913 ; în întregime
în : Marx-Engels. Gesamtausgabe.
Dritte Abteilung, Bd. 4, 1931

Tradus din limba germană

¹⁾ — acțiuni. — *Nota trad.*

²⁾ H. Rösler. „Karl Marx. Das Capital. Kritik der politischen Oekonomie”. — *Nota red.*

³⁾ Emma Valadon. — *Nota red.*

⁴⁾ — voce groasă de soldat. — *Nota trad.*

3

Marx către Engels

la Manchester

[Londra] 28 iulie 1870

Dear Fred,

Am trimis imediat articolul tău¹⁾ editorului lui „Pall Mall” (F. Greenwood), cu rugămintea să-l *înapoieze* neîntârziat dacă nu vrea să-l publice. Sînt convins că în cazul acesta articolul va putea fi plasat la „Times” sau la „Daily News”.

„Times” ne-a dat prin Eccarius toate asigurările că Adresa noastră (a *Internaționalei*)²⁾ se tipărește. Aceasta nu s-a făcut, probabil, din cauza unei hit at Russia³⁾. După aceea (luni⁴⁾) am trimis imediat adresa la „Pall Mall” și, conform înțelegerii cu corespondentul lor de război (Thieblin, care acum se află la Luxemburg), i-am scris imediat redactorului în legătură cu articolele militare, rugîndu-l să-mi răspundă. N-am primit nici un răspuns. Și nici Adresa nu au publicat-o. De aceea astăzi am trimis împreună cu articolul tău și o scurtă scrisoare redactorului lui „P[all] Mall” în care *era vorba numai de corespondența militară*, adică l-am întrebat pur și simplu dacă da sau nu.

Consiliul General a hotărît marți ca Adresa să apară în 1 000 de exemplare. Aștept astăzi șpalturile.

Cîntarea „Marsiliezei” în Franța este o parodie, ca și întreg al doilea Imperiu. Dar cel puțin cîinele ăsta⁵⁾ simte că nu este acum momentul pentru „Partant pour la Syrie”⁶⁾. Dimpotrivă, în Prusia nu e nevoie de asemenea mofturi. „Jesus meine Zuversicht!”¹⁰⁾, cîntat de Wilhelm I, cu Bismarck la dreapta și Stieber la stînga, reprezintă „Marsilieza” germană! Ca în 1812 ș.a.m.d. Filistinul german pare pur și simplu încîntat că-și poate pune acum în evidență, fără jenă, servilismul său înnăscut. Cine s-ar fi gîndit că după 22 de ani de la 1848, un război național în Germania poate avea o *asemenea* expresie teoretică!

¹⁾ F. Engels. „Însemnări despre război” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 11—15. — Nota trad.). — Nota red.

²⁾ K. Marx. „Prima Adresă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 3—8. — Nota trad.). — Nota red.

³⁾ — știri senzaționale din Rusia. — Nota trad.

⁴⁾ 25 iulie 1870. — Nota red.

⁵⁾ Napoleon al III-lea. — Nota red.

Din fericire, toate aceste demonstrații pornesc de la burghezie. Clasa muncitoare, cu excepția adeptilor direcți ai lui Schweitzer, nu participă la ele. Din fericire, lupta de clasă din ambele țări, Franța și Germania, a atins un asemenea grad de dezvoltare, încît nici un război extern nu poate întoarce înapoi roata istoriei.

La publicarea istoriei referitoare la tratat (cu privire la Belgia), pînă și Bismarck s-a întrecut pe sine ¹¹. Nici chiar cercurile respectabile de la Londra nu se mai încumetă să vorbească despre onestitatea Prusiei. Macaire ¹² et Co. ! Îmi amintesc, dealtfel, că cu puțin timp înainte de 1866 am citit în ziarul onorabilului Brass ¹⁾ și în „Kreuz-Zeitung” un articol în care Belgia era taxată drept „cuib al iacobinilor” (!) și i se recomanda Franței să o anexeze. Pe de altă parte, indignarea morală a lui John Bull nu e mai puțin ilariantă ! Right of treaties ! The devil ! ²⁾ Și asta după ce Palmerston a introdus în statul englez principiul potrivit căruia semnarea unui tratat nu include deloc obligația de a-l respecta, și de atunci, din 1830, Anglia a acționat în conformitate cu acest principiu ! Pretutindeni numai război și dezordine.

„Kreuz-Zeitung” a procedat bine cerînd Angliei să nu livreze cărbune Franței, adică să rupă tratatul comercial anglo-francez, cu alte cuvinte să declare război Franței ¹³. Faptul că cărbunele poate fi considerat încărcătură de război este un argument pe care la vremea ei opoziția engleză îl invoca energic împotriva lui Pam ³⁾. El căuta să scape de ea făcînd glume ieftine. Așadar, punctul acesta nu a fost în nici un caz omis la încheierea tratatului. Urquhart venea astfel cu acuzații grele în timpul tratativelor. Prin urmare, dacă Anglia nu declară război din capul locului, ea va trebui să livreze cărbune Franței. O declarație de război însă ar putea provoca o ciocnire serioasă între powers that be ⁴⁾ și proletariatul londonez. Muncitorii de aici sînt categoric împotriva unor asemenea „acțiuni de stat”.

În sfîrșit, o scrisoare de la rușii din Geneva ¹⁴, pe care o anexez. Să mi-o înapoiezi urgent, să zicem luna viitoare ⁵⁾, fiindcă trebuie să răspund.

Din scrisoarea de la E. Oswald, pe care ți-o trimit alăturat (el este urquhartist, dar relativ rațional în spirit continental), vei vedea că și dinspre partea democrată există dorința de a se întreprinde

¹⁾ „Norddeutsche Allgemeine Zeitung”. — *Nota red.*

²⁾ — Dreptul la tratate ! La dracu ! — *Nota trad.*

³⁾ Palmerston. — *Nota red.*

⁴⁾ — cei aflați în prezent la putere. — *Nota trad.*

⁵⁾ 1 august. — *Nota red.*

ceva ¹⁶. I-am răspuns ¹⁾ că tocmai am semnat Adresa *Internaționalei*, care, dacă ne referim *numai* la conținutul ei politic, exprimă în esență aceleași puncte de vedere. În scrisorile următoare, și astăzi și ieri, el insistă asupra faptului că eu trebuie să particip la întâlnirea organizată la el acasă astăzi după-amiază. (Locuiește foarte aproape de noi.) Îmi trimite chiar și un extras din scrisoarea lui L. Blanc. Mie îmi este însă imposibil să fac așa ceva. Cine îmi garantează că unde este Louis Blanc nu va fi și Karl Blind ?

Mă duc acum imediat la Smith pentru casă ¹⁶.

Salut.

Al tău,
K. M.

Publicat pentru prima oară
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx“, Bd. IV,
Stuttgart, 1913

Tradus din limba germană

4

Marx către Engels

la Manchester

[Londra] 29 iulie 1870

Dragă Fred,

Din cele alăturate vei vedea că deocamdată cu „*Pall Mall*“ totul este în ordine și că astă seară apare primul tău articol ²⁾. Este neplăcut însă că d-l Greenwood (cărui, în treacă, fie zis, nu i-am comunicat pînă acum numele tău), deși în prima mea scrisoare l-am întrebât răsplat, nu spune nimic despre *condiții*. Pe de altă parte, Thieblin (adică Taran), cînd și-a luat rămas bun de la mine la plecarea sa pe continent, mi-a spus că plata se înțelege de la sine și se face la sfîrșitul fiecărei luni.

În orice caz, mi se pare că cel mai înțelept lucru este să-i mai trimiți cîteva articole, ca să fii stăpîn pe situație înainte de a i te adresa oficial în această problemă.

Am fost ieri la Smith ¹⁶. Acolo am aflat că de la Londra nu s-au cerut relații despre tine la Manchester, deoarece proprietarul tău

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 119—120. — *Nota red.*

²⁾ *F. Engels*. „Insemnări despre război. — I“. — *Nota red.*

are o proprietate și în apropiere de Manchester și a vrut să ceară relații acolo. Ar trebui totuși să i se scrie ca să urgenteze lucrurile. În orice caz, am grijă să nu intervină un „al treilea”.

Salut.

Al tău,
K. M.

Publicat pentru prima oară
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx”, Bd. IV,
Stuttgart, 1913

Tradus din limba germană

5

Engels către Marx

la Londra

Manchester, 31 iulie 1870

Dragul meu Maur,

Îți trimit alăturat *planul prusian al campaniei*¹⁾. Te rog să *iei imediat o trăsură* și să-l duci la „P[all] M[agazine] G[azette]” pentru ca articolul să *apară luni seara*. Articolul va face să crească prestigiul lui „P.M.G.” și al meu ; pînă marți evenimentele vor putea lua un asemenea curs, încît orice neghiob își va da seama despre ce este vorba. „P.M.G.” nu a sosit astăzi la cluburile de aici, așa că nu știu încă dacă articolul meu nr. II²⁾ a apărut simbătă. Sînt destul de mîndru de povestea asta, deoarece realmente nu mi-a fost ușor să descifrez acest plan. Momentul hotărîtor a fost știrea că un văr al lui Gumpert, comandant de companie în Regimentul 77, avangarda Corpului 7 armată, a pornit la 27 iulie de la Aachen spre Trier. Atunci mi s-au lămurit toate.

În afară de aceasta se impune să tratezi cu Greenwood ca eu să-i trimit direct lui articolele, pentru ca să poată apare *în aceeași zi*. Acum, pentru aceste articole, tergiversarea este o crimă. Mă gîndesc să-i trimit cîte un articol de două ori pe săptămînă — în cazuri presante mai des, în perioade de acalmie mai rar. Din cînd în cînd, după cum va fi cazul, scurte însemnări pe care el să le poată folosi după cum va crede de cuviință.

¹⁾ F. Engels. „Însemnări despre război. — III”. — *Nota red.*

²⁾ F. Engels. „Însemnări despre război. — II”. — *Nota red.*

Ducind un război sub domnia lui Wilhelm ¹⁾, ne compromitem din ce în ce mai mult. Este însă bine că acesta se face din cale-afară de ridicol cu misiunea sa divină și cu Stieber al său, fără de care nu s-ar fi realizat niciodată unitatea Germaniei. Adresa Internaționalei ²⁾ a fost publicată aici sîmbătă în ziarul tory „Courier” ³⁾; dacă ar fi fost o altă zi din săptămîină, ar fi publicat-o și alte ziare, dar așa nu s-a putut din cauza anunțurilor care apar sîmbăta. Adresa va învăța toate clasele poporului că acum doar muncitorii au o *adevărată* Foreign policy ⁴⁾. Adresa este foarte bună și nu încapă nici o îndoială că „Times” nu a publicat-o *numai* din cauza rușilor ⁵⁾. Guvernele, ca și burghezia, vor fi din cale-afară de uimite cînd, după război, muncitorii își vor relua în liniște activitatea întreruptă, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic.

Încrederea mea în succesele militare ale germanilor crește pe zi ce trece. Prima bătălie serioasă am fi ciștigat-o, așadar, precis. Pare-se că francezii nici nu-și dau seama ce reprezintă pușca cu încărcare pe la culată cu care au fost dotați.

Jocul lui Moltke este foarte îndrăzneț. După calculele mele, el nu va termina concentrarea înainte de marți sau miercuri ⁶⁾. De la Aachen pînă la graniță sînt vreo 20 de mile germane, 4—5 marșuri grele, mai ales pe caniculă. Astfel Corpul 7 armată abia dacă va putea ajunge pînă mîine cu tot efectivul la Saar, iar astăzi s-ar putea să aibă loc o mare bătălie. În orice caz s-a socotit precis că 24 de ore vor conta colosal pentru ambele părți. Adevărata luptă se va desfășura, desigur, la Saar, între Merzig și Saarbrücken ¹⁷⁾.

Este bine că francezii au atacat primii teritoriul german. Dacă germanii vor călca pe urmele lor, acest fapt va produce, fără îndoială, în Franța o cu totul altă impresie decît dacă ei ar fi pătruns în Franța fără o invazie prealabilă. Astfel, dinspre partea franceză, războiul s-a dovedit a fi mai bonapartist.

Rezultatul definitiv — că în cele din urmă germanii vor învinge — mi se pare neîndoios, dar planul lui Moltke trădează deplina convingere că încă la prima bătălie se va putea porni cu o superioritate de forțe zdrobitoare. Vom afla abia marți seara dacă nu cumva el a greșit socotelile. Moltke își face adesea socoteli fără Wilhelm al său.

¹⁾ Wilhelm I. — *Nota red.*

²⁾ K. Marx. „Prima Adresă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian”. — *Nota red.*

³⁾ „Manchester Courier”. — *Nota red.*

⁴⁾ — politică externă. — *Nota trad.*

⁵⁾ Vezi volumul de față, p. 11. — *Nota red.*

⁶⁾ 2 sau 3 august. — *Nota red.*

Filistinul german cu cât se ploconește mai mult în fața cucernicului Wilhelm, care la rîndu-i se ploconește în fața lui dumnezeu, cu atît devine mai obraznic față de Franța. Vechile pretenții asupra Alsaciei și Lorenei se aud din nou tot mai puternic pretutindeni, pe primul loc fiind „Augsburger”¹⁾. Țăranii din Lorena vor arăta însă prusienilor că acest lucru nu este așa de simplu.

În ce privește tratatul, ai perfectă dreptate²⁾. Oamenii nu sînt nici pe departe atît de proști cum își închipuie Bismarck. Această problemă are o singură latură bună, și anume că acum trebuie să iasă la iveală toată mîrșăvia și că atunci se va pune capăt tîrgului rușinos dintre Bismarck și Bonaparte.

În toată povestea cu neutralitatea, inclusiv cărbunele³⁾, germanii — fapt pe deplin confirmat de istorie — se comportă ca niște copii. Acest popor nu s-a aflat niciodată în fața unor asemenea probleme. Dealtfel cine era să-și pună asemenea probleme?

Îți înapoiez alăturat scrisoarea rușilor⁴⁾. Rusul rămîne rus. Ce lucruri meschine. Șase ruși se ceartă între ei ca și cum de aceasta depinde dominația asupra lumii. Capetele de acuzare împotriva lui Bakunin nu există acolo, ci numai lamentări în legătură cu harababura din Elveția. În orice caz, ai noștri par oameni cinstiți în măsura în care un rus este în stare de așa ceva, dar oricum eu aș fi mai prudent față de ei. Dealtfel este foarte bine să cunoști toate aceste cleveteli — ține de diplomația proletariatului.

Din vina poștei primesc foarte neregulat „Volksstaat”. Numărul din 23 avea pe banderolă o ștampilă din 19, așa lucrează indivizii ăștia. Multe numere nu le primesc deloc. În ultimele două numere, Wilhelm⁵⁾ nu a fost ostentativ de prost, s-a ascuns în spatele fraternizării dintre muncitorii germani și francezi.

Schorlemmer are doi frați în divizia hesseneză, subofițeri înrolați pe timp de un an.

De la Smith n-am mai primit nici o veste⁶⁾. Îți mulțumesc foarte mult pentru osteneală. Dacă nu voi primi nimic nici săptămîna asta, am să-i scriu acestui Smith ceva să-l usture. Ce idee ciudată la aristocratul ăsta să se informeze personal aici! Dacă i-ar fi lăsat bancherului său această misiune, în trei zile ar fi avut toate informațiile necesare. Acest domn vrea însă să se considere el însuși un businessman. Dobitocul!

Multe salutări tuturor.

Genunchiul Lizzie se vindecă.

¹⁾ „Allgemeine Zeitung”. — Nota red.

²⁾ Vezi volumul de față, p. 12. — Nota red.

³⁾ Wilhelm Liebknecht. — Nota red.

Dupont s-a pomenit aranjat, bineînțeles prin intermediul lui Mothet, într-o casă din vecinătate, în cel mai nesănătos loc din oraș, în imediata apropiere a unei ape puturoase, dar eu am avut grijă să-i găsesc altă casă. Nu-i mai pomeni însă nimic despre aceasta, este un fapt consumat. Pe Mothet însă nu l-a mai adus la mine, se vede treaba că Serrailier i-a scris despre aceasta, iar D[upont], pare-se, respiră ușurat acum că individul nu-i mai stă pe cap zi și noapte.

Al tău,
F. E.

[Insemnări anexate la scrisoare] ¹⁸

Armata federală din nordul Germaniei ¹⁾

1 corp de gardă și 12 corpuri de linie :	
în total 114 regimente de infanterie	
a 3 batalioane	= 342 bat.
batalioane de vânători și de trăgători .	= 16 "
Divizia hesseneză : 4 regimente a 2 batalioane și 2 batalioane de vânători	= 10 "
	<u>368 bata-</u>
	lioane de linie

Landwehr.

93 regimente a 2 batalioane și	
12 batalioane izolate	= 198 bat.
În Hessen s-au alăturat aproximativ . . .	6 "
	<u>204 "</u>
batalioane cu efectiv complet	= 572 "

Trupele de rezervă vor fi organizate de îndată ce vor fi mobilizate infanteria și Landwehrul, chiar fără vreun ordin special :

Trupe de linie — batalioanele 4	
din 114 regimente	114 bat.
Landwehr — batalioanele 3	
din 93 regimente	93 "
	<u>779 bata-</u>
	lioane

¹⁾ În original, prima pagină a însemnărilor, pînă la cuvintele „La francezi”, este anulată cu câteva linii. — *Nota red.*

Pentru aceste trupe de rezervă, ofițerii trebuie repartizați chiar în momentul mobilizării; ei pot fi gata în 4—6 săptămîni de la primirea ordinului de mobilizare; acestea sînt cele mai bune batalioane ale armatei. De îndată ce vor fi organizate, se va porni la formarea batalioanelor cincii de linie și a batalioanelor patru de Landwehr etc. Astfel sînt organizate :

Trupe de linie, 368 batalioane	
a 1 000 de oameni	368 000
Landwehr, 204 batalioane	
a 800 de oameni	163 200
	<u>531 200</u>

Prevăzute pentru organizare :	
Trupe de linie, 114 batalioane	
a 1 000 de oameni	114 000
Landwehr, 93 batalioane	
a 800 de oameni	74 400
	<u>188 400</u>

Total infanterie 719 600

Bavaria : 2 corpuri de armată,	
aproximativ 50 batalioane + 30	
batalioane Landwehr	= 80 bat.
Württemberg : 1 divizie,	
aproximativ 16 batalioane + 10	
batalioane Landwehr	= 36 „
Baden : 1 divizie,	
aproximativ 9 batalioane + 5	
batalioane Landwehr	= 14 „
	<u>130 batalioane</u>
	= aproximativ 110 000

Pentru Germania de sud voi menționa cifre cît mai reduse. Cavaleria și artileria nu le mai socotesc deloc, pentru a compara numai efectivul infanteriei, deoarece aceasta joacă rolul hotărîtor.

La francezi :

Gardă — 33 batalioane, trupe	
de linie — 100 regimente a 3 batalioane	333 bat.

Zuavi — 3 regimente = 9 batalioane	
Turcos — 3 regimente = 9 batalioane	
Formațiuni străine ș.a. 5 batalioane . .	23 bat.
Chasseurs à pied ¹⁾	20 „
	<hr/>
	376 bata- lioane

Batalionul are 8 companii ;
dacă, la fel ca în 1859, cele 24 de companii sînt împărțite în 4 batalioane a 6 companii, compania poate avea un efectiv de 150 de oameni și poate forma batalioane 4 de rezervă — instrucție, ceea ce la 115 regimente înseamnă . .

	115 bat.
	<hr/>
	491 bat.

Dacă este organizată o parte însemnată din garda mobilă, se ajunge la . . .

	100 bat.
	<hr/>
Infanteria 580 000 de oameni =	591 bat.

Toate celelalte trebuie *organizate din nou* cu ajutorul ofițerilor reținuți din efectivul armatei de cîmp sau al ofițerilor chemați din nou sub arme. Garda mobilă ca atare nu poate fi folosită pe front mai înainte de 2—3 luni, deoarece din 1868 a făcut instrucție numai 14 zile pe an. Pe de altă parte, efectivele armatei franceze (trupele de linie) sînt prea restrînse pentru a cuprinde numeroasele rezerve (mai mult sau mai puțin instruite). Noul sistem există abia din 1868. Dealtfel trebuie să aștept informații mai amănunțite despre acest nou sistem, care a lăsat aproape neatinsă organizarea *internă* a armatei franceze ; probabil că s-a și făcut cîte ceva în tăcere. În orice caz, trupele *instruite* nu sînt suficiente decît pentru a pune pe picior de război batalioanele de linie organizate.

Publicat pentru prima oară
într-o formă prescurtată
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx“, Bd. IV,
Stuttgart, 1913 ; în întregime
în : Marx-Engels. Gesamtausgabe.
Dritte Abteilung, Bd. 4, 1931

Tradus din limba germană

¹⁾ — vînători pedestri. — *Nota trad.*

6

Marx către Engels

la Manchester

[Londra] 1 august 1870

În mare grabă.

Dear Fred,

Ultimele tale articole ¹⁾ sînt amîndouă extraordinare. Am alergat imediat la „*Pall Mall*”. Dar întrucît Greenwood nu era acolo, nu s-a putut rezolva nimic. El va veni totuși pînă la orele 12.

Am să-i scriu astăzi că tu (voi spune acum numele tău) îi vei trimite articolele direct.

În ceea ce-i privește pe „ruși”, își vor da seama că eu voi fi à corsaire corsaire et demi ²⁾).

Oligarhia locală dorește ca Anglia să lupte de partea Prusiei. După ce timp de 18 ani l-a lingușit pe Bonaparte și l-a folosit serios ca saviour of rents and profits ³⁾, acum își închipuie că a găsit în solida și cucernica Prusie monarhistă a more respectable and safer policeman of the Continent ⁴⁾. Totuși acești indivizi ar trebui să fie mai prudenți. Aici în popor se spune deja peste tot: blestemata asta de dinastie germană ar vrea ca, de dragul intereselor ei de familie, să ne atragă într-un război pe continent ! ⁵⁾.

„*Figaro*” de aici, din care i-am dat lui Dupont un număr caracteristic, este un ziar englez fondat de legația franceză.

Bismarck, în ceea ce-l privește, realmente a cumpărat presa londoneză, printre care „*Lloyd*” și „*Reynolds*” ! ⁶⁾ Acesta din urmă cerea în numărul de ieri dezmembrarea Franței. Porcul ăsta nu se jenează să-și schimbe stăpînul. Acest individ, care întotdeauna îi înjura pe germani și-i tîmîia pe francezi, s-a transformat subit într-un fel de Blind.

În ceea ce-l privește, acest individ speră ca, cu ajutorul strigătelor patriotice și al „jertfirii” zgomotoase a republicanismului său

¹⁾ *F. Engels*. „Însemnări despre război — articolele II și III”. — *Nota red.*

²⁾ — Textual : la un pirat — un pirat și jumătate. Sensul este că, orice naș îi are nașul. — *Nota trad.*

³⁾ — salvator al rentei și al profiturilor. — *Nota trad.*

⁴⁾ — un polițist mai respectabil și mai de nădejde pe continent. — *Nota trad.*

⁵⁾ În original în limba engleză. — *Nota trad.*

⁶⁾ „*Lloyd's Weekly Newspaper*” și „*Reynold's Newspaper*”. — *Nota red.*

pe altarul patriei, la următoarele alegeri să fie ales deputat în Reichstag.

Oswald nu m-a lăsat în pace pînă cînd nu m-am dus ieri la întîlnirea convocată pentru a treia oară ¹⁾. Am fost atît de prevăzător să mă duc cu $\frac{1}{4}$ de oră înainte de 11 (ora fixată). I-am explicat că nu pot să semnez, 1) în primul rînd, pentru că am semnat deja adresa *Internaționalei* ²⁾, 2) pentru că o adresă particulară (adică nu a *Internaționalei*) eu nu o pot semna fără tine, și întrucît tratativele cu tine necesită timp, ei ar pierde momentul prielnic. Pe viitor, dacă vom avea posibilitatea, îl vom invita pe el și pe prietenii lui la *Internațională* pentru a acționa în comun.

I-am spus apoi că ar mai fi un al doilea motiv *personal*. Unde apare Louis Blanc, apare, fără îndoială, și lacheul său Karl Blind.

El m-a întrerupt : „La ultima adunare Blind s-a comportat ca un sovîn dezlănțuit. Avem nevoie de dv. împotriva lui”.

„Eu nu pot sta în aceeași încăpere cu acest individ și vă declar că, dacă apare el, eu părăsesc imediat casa dv.”.

Mă aflam jos, în camera de lucru a lui Oswald, situată la stradă. Și într-adevăr ! Prin monoclul am zărit de departe impozanta persoană a exstudiosului, deși și-a vopsit părul negru, însoțit de doi tovarăși de chef. Oswald spuse că îi va trimite deocamdată sus în salon, încăpere în care se va ține consfătuirea.

Apoi mi-a propus : va spune sus că mă aflu aici și că am declarat că nu aș putea să mă întîlnesc cu Blind. Cu alte cuvinte, voia să-l dea afară.

I-am spus că așa ceva nu se poate. El l-a invitat pe Blind, ar izbucni, deci, un scandal inutil etc.

Mi-am luat pălăria și m-am despărțit în cei mai amicali termeni de Oswald, care este un tînăr foarte cumsecade, deși nu a descoperit el praful de pușcă.

La îndemnul meu, Serrailier i-a scris lui Dupont despre Mothet în termeni atît de duri, încît D[upont] s-a supărat și două săptămîni nu i-a mai scris lui S[errailier].

Aș fi bucuros dacă mi-ai trimite bani pentru plecarea la mare. Aș vrea să plec chiar săptămîna asta la Brighton. Dată fiind situația actuală, mai încolo nu voi putea pleca din Londra.

Salut.

Al tău,
K. M.

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 13. — *Nota red.*

²⁾ K. Marx. „Prima Adresă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian”. — *Nota red.*

Așadar, de-acum încolo să trimiți articolele tale direct pe adresa :
Frederic Greenwood, Esq., redactor la „*Pall Mall Gazette*”, 2 North-
 umberland Street, Strand, London.

Publicat pentru prima oară
 într-o formă prescurtată
 în : „*Der Briefwechsel zwischen
 F. Engels und K. Marx*”, Bd. IV,
 Stuttgart, 1913 ; în întregime
 în : *Marx-Engels. Gesamtausgabe.*
Dritte Abteilung, Bd. 4, 1931

Tradus din limba germană

7

Engels către Marx

la Londra

Manchester, 3 august 1870

Dragul meu Maur,

Îți trimit alăturat: W/2 86721, Manchester, 20 iunie 1869 — 20 l. st.,
 W/2 77454, Manchester, 23 ianuarie 1869 — 20 l. st., pentru Brighton
 și S/11 13062, Liverpool, 17 mai 1869 — 5 l. st. reprezentînd contribu-
 ția lui Moore ¹⁾ pentru Internațională. Contribuția mea o vei primi
 la începutul lunii septembrie, acum stau cam prost cu banii și tre-
 buie să aștept dividendele. Întrucît am de făcut niște plăți, va trebui
 să vînd acțiuni ; ce părere ai, să mai aștept cu ele sau să le dau
 drumul imediat ? Le-aș mai putea vinde fără pierdere.

Mă bucur că francezii înaintează și că au ocupat Saarbrücken (în
 care erau amplasate 1 batalion, 4 escadroane și, probabil, ceva arti-
 lerie). Mai întîi din considerente morale. În al doilea rînd, pentru
 că prima bătălie germanii o vor da într-o poziție defensivă, iar
 apărarea se întărește enorm datorită armelor cu încărcare pe la
 culată. Întrucît, după socoteala mea, germanii au început ieri seara
 ofensiva strategică, presupun că bătălia — ciocnirile care mar-
 chează începutul au avut loc încă de astăzi — se va desfășura
 mîine pe linia Ottweiler-Neunkirchen-Homburg. În această bătălie
 armata lui Friedrich Karl și a prințului moștenitor ²⁾ va acționa din
 front, iar Steinmetz îi va ataca pe francezi din flanc (stîng). Sau
 invers.

¹⁾ Samuel Moore. — *Nota red.*

²⁾ Frederic Wilhelm. — *Nota red.*

Foarte rău că Gr[eenwood] a publicat articolul ¹⁾ abia ieri seară, tocmai când s-au confirmat o mulțime întregă de știri. El a făcut și diverse schimbări absurde de cuvinte, dovedind o totală necunoaștere a terminologiei militare. Cu toate acestea, articolul a produs efect. „Times” a publicat astăzi un editorial *inspirat în întregime din cele două articole ale mele, al 2-lea și al 3-lea*. Pe acest motiv îi voi trimite lui Gr[eenwood] o declarație ¹⁹.

Ai fi putut primi banii încă de ieri, dar scrisoarea ta a sosit cu a doua poștă, iar la mine a ajuns abia pe la orele 4.

Gluma cu Blind e tare bună. Oswald este unul din Oswaldzii badenezi din 1849 ? Erau trei.

Mai există un oarecare risc, și anume ca francezii să-i atace pe germani încă înainte ca aceștia să termine concentrarea și desfășurarea trupelor lor. Dacă nobilul Louis ²⁾ ar fi atacat vineri ³⁾, atunci ar fi putut ajunge pînă la Rin fără prea mari dificultăți. Marți însă germanii trebuiau să fie aproape gata. El a scăpat cea mai bună șansă de ofensivă din propria sa vină, adică din cauza bas empire ⁴⁾, din cauza abuzului de putere din administrația armatei, fapt care l-a ținut în loc 5 zile și probabil că acum l-a silit să pornească insuficient pregătit.

Dacă, în pofida așteptărilor, germanii vor pierde această primă bătălie, peste 4 săptămîni ei ar putea fi din nou mult mai puternici decît acum ; de o înfrîngere *totală* îi ferește linia *Rinului*, pe francezi însă nu-i ocrotește nimic.

Fii atît de bun și comunică-mi de îndată ce primești banii, cîteodată se pierd și scrisorile recomandate. Multe salutări tuturor.

Al tău,
F. E.

Publicat pentru prima oară
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx”, Bd. IV,
Stuttgart, 1913

Tradus din limba germană

¹⁾ F. Engels. „Însemnări despre război. — III”. — *Nota red.*

²⁾ Napoleon al III-lea. — *Nota red.*

³⁾ 5 august. — *Nota red.*

⁴⁾ — imperiului din perioada de declin (denumire folosită pentru imperiul roman de răsărit sau Imperiul bizantin ; aici este vorba de al doilea Imperiu în Franța). — *Nota trad.*

8

Marx către Engels

la Manchester

[Londra] 3 august 1870

Dear Fred,

Tocmai acum — la orele 7 seară — a plecat de la mine nefericitul de Oswald și, deși este prea târziu pentru poștă, îți scriu totuși aceste rânduri, deoarece nu știu dacă nu cumva miine mă va împiedica ceva.

Individul care venise cu Blind este profesorul Goldstücker, fost național-liberal. Scena a fost foarte tare ¹⁾. Studiosul Blind chiar a și *minșit* că dr. Jacoby este de partea sa (asta pentru francezii prezenți). Retrăgându-se, acești indivizi au lăsat să se înțeleagă nu direct, ci prin aluzii, că Oswald este „*cumpărat*” de Bonaparte.

Asta l-a scos din sărite pe bietul Oswald. De aceea a venit la mine, ca să-i dau în scris că îl sprijin eu. Altminteri poziția sa la Londra va fi serios zdruncinată. A adus cu sine și apelul tipărit (numai corectura) ¹⁵⁾. Mai întâi i-am repetat tot ceea ce i-am explicat la început. Apoi am citit lucrarea — slabă, sforăitoare și — din curtoazie față de francezii cu care duce tratative, nu conține nici măcar o aluzie la caracterul defensiv al războiului în ceea ce-i privește pe *germani* (ca să nu spun *Prusia*).

I-am propus atunci să renunțe la întregul proiect, căci nu ar putea avea un efect „prea mare” din moment ce, așa cum i-am scris deja ca răspuns la prima sa scrisoare ²⁾, *clasa muncitoare* reprezintă singură o forță activă în stare să se împotrivescă beției naționale.

El a obiectat : în primul rând o mulțime de francezi *au și semnat*, iar Louis Blanc a declarat că el e gata să *adere* (fapt prin care se confirmă că el nu a participat la elaborarea adresei).

În al doilea rând : dacă el *nu* publică acum adresa, Blind va scrie miine în toate ziarele germane că *el a împiedicat* tipărirea acestei adrese trădătoare. De aceea ar fi mai bine să o tipărească.

Aici are dreptate. Trebuie să recunosc că îmi era milă de acest băiat. I-am dat următorul *ultimatum* :

Sînt de acord să *ader* (ca și Louis Blanc, nu numai să semnez), cu următoarele două condiții :

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 21. — *Nota red.*

²⁾ Vezi volumul de față, p. 119. — *Nota red.*

1) alături de numele meu să se publice sub formă de notă :

„Ader la adresa publicată mai sus în măsura în care aspirațiile ei corespund în general manifestului Consiliului General al «Asociației Internaționale a Muncitorilor»" ¹⁾ ;

2) să fie inclusă o frază prin care să se menționeze, fie și într-o formulare cât se poate de modestă și de diplomatică, caracterul defensiv al războiului în ceea ce-i privește pe germani.

El a acceptat. Măine seară la orele 5 va avea loc la el din nou o întâlnire, la care voi merge și eu.

M-a întrebat apoi dacă Engels nu ar vrea să semneze în *aceleași condiții* ca și mine.

I-am spus că aceasta este o adresă *londoneză*. Eu semnez în anumite condiții numai din simpatie față de el și absolut contrar conștiinței mele critice. Nu văd de ce, în afară de mine, trebuie să fii compromis și tu fiindcă Oswald a făcut greșeala să-l atragă și pe exstudiosul Blind în toată această poveste. Cu asta am încheiat.

Dealtfel de duminică ²⁾ i-am atras lui Oswald atenția printr-o scrisoare asupra unei alte manevre a lui Blind ³⁾. Și anume am citit în „*Rappel*” o corespondență (care în mod excepțional nu e proastă) din Frankfurt în care autorul este foarte antișovin pentru un francez. Totuși face *la adresa* germanilor următoarea observație : „*Frankfurter Zeitung*” ⁴⁾ a publicat o corespondență din Londra potrivit căreia „republicanii francezi de la Londra invitau pe *toți* republicanii germani cunoscuți să-și exprime protestul comun *împotriva acestui război napoleonean*. Republicanii germani au refuzat, deoarece, în ceea ce-i privește pe prusieni, războiul este defensiv”. Aceasta este opera exstudiosului, care scrie întotdeauna despre, pentru, în interesul și cu privire la K. Blind și faptele eroice ale acestuia.

Administrația lui „*Pall Mall*” mi-a trimis ieri un cec de 2¹/₂ guinee pentru primul articol despre război ⁵⁾ (pe iulie), cu mențiunea că toate corespondențele se plătesc întotdeauna la sfârșitul lunii. Ramura mai tinăără a familiei Marx, alcătuită dintr-o fetiță îndrăzneată ⁶⁾ și faimosul W[illiams] ⁷⁾, a declarat că „ea ar confisca

¹⁾ K. Marx. „Prima Adresă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian”. — *Nota red.*

²⁾ 31 iulie. — *Nota red.*

³⁾ Vezi volumul de față, p. 127—128. — *Nota red.*

⁴⁾ „*Frankfurter Zeitung und Handelsblatt*”. — *Nota red.*

⁵⁾ F. Engels. „Insemnări despre război. — I”. — *Nota red.*

⁶⁾ Eleanor Marx. — *Nota red.*

⁷⁾ Jenny Marx (fiica) își semna articolele în problema irlandeză cu pseudonimul Williams. — *Nota red.*

această primă pradă de război, considerînd-o comision". 1) Dacă vrei să trimiți o notă de protest, trebuie să o faci urgent, avînd în vedere caracterul energic al acestor „neutri”. Îți trimit alăturat un extras din „*Pall Mall*” de ieri în care acesta protestează împotriva plagiatului comis de „*Times*”. Dacă războiul se mai prelungește cîtva timp, tu vei fi recunoscut în curînd drept *prima autoritate militară din Londra*.

Cu toate lipsurile sale, „*Pall Mall*” are următoarele calități :

1. Dintre ziarele respectabile este singurul care face *opoziție Rusiei*. Acest lucru poate căpăta mare importanță în cursul războiului.

2. Fiind gentlemen's paper 2) par excellence, el dă tonul în toate cluburile și în special în cele militare.

3. El este *singurul* ziar *nevenal* din Londra.

Apropo ! Cumpără-ți ultimul număr din „*London Illustrated News*”, deoarece în el se află fotografia ticălosului de Brunov. În fizionomia lui vei vedea încarnarea diplomației ruse.

Printre altele. Disraeli a bătut toba despre garanția ridicolă pe care a primit-o Prusia, prin tratatele de la Viena, pentru Saxonia prusiană și a argumentat prin aceasta necesitatea alianței dintre Anglia și Rusia. (El a uitat la timp că independența *Poloniei* este condiționată de această garanție din partea Angliei.) 20 A fost doar o încercare de a sonda terenul. De fapt adevăratul plan, chiar și al lui Gladstone, este *alianța anglo-rusă*. Aici trebuie să intervină energic membrii englezi ai *Internaționalei*. Voi scrie despre aceasta Consiliului marțea viitoare 21.

Belgienii au propus să se convoace congresul la 5 septembrie la Amsterdam. Acesta este planul d-lui Bakunin. Congresul ar fi alcătuit *în special din complicii lui*. În opoziție cu aceasta, eu am propus : să fie întrebate toate secțiunile dacă nu consideră că în condițiile actuale, cînd delegații francezi și germani ar fi lipsiți de posibilitatea de a participa la congres, Consiliul General ar trebui să primească următoarea împuternicire :

1) să amîne congresul ;

2) să autorizeze Consiliul General să convoace congresul în momentul pe care acesta îl consideră oportun 3). Propunerea a fost acceptată 22.

Treaba aceasta se impune cu atît mai mult cu cît vedem din atacurile fățișe împotriva noastră din ultimul număr din „*Solidarité*” (în legătură cu hotărîrea noastră în problema *elvețiană*) 23 că Baku-

1) În original cuvintele din ghilimele sint scrise în limba engleză. — *Nota trad.*

2) — ziar aristocrat. — *Nota trad.*

3) În original paragraful este în limba engleză. — *Nota trad.*

nin și-a luat toate măsurile de prevedere pentru Congresul de la Amsterdam. La ultimul *congres*, cel de la *Basel*²⁴, ne-ar fi bătut dacă nu ar fi existat elementul german în Elveția.

Lopatin a plecat din Brighton, unde aproape că a murit de plictiseală, la Londra. Este singurul rus „serios” dintre toți pe care i-am cunoscut pînă acum și îi voi scoate curînd din cap prejudecățile naționale. Tot de la el am aflat că Bakunin a răspîndit zvonul că eu aș fi un *agent al lui Bismarck*. Mirabile dictu !¹⁾ Și, ceea ce într-adevăr e *amuzant*, în aceeași seară (marți, ieri), după cum m-a informat Serrailier, Châtelain, membru al secției franceze²⁵ și prieten bun cu Pyat, a comunicat chiar secției franceze în cadrul unei adunări generale *cu cît* m-a plătit Bismarck, și anume cu 250 000 de franci. Este, într-adevăr, o *afacere* grozavă dacă te gîndești, pe de o parte, la cît reprezintă *francii* francezi, iar pe de altă parte la zgîrcenia prusiană !

Salut.

Al tău,
K. M.

Publicat pentru prima oară
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx”, Bd. IV,
Stuttgart, 1913

Tradus din limba germană

9

Marx către Engels

la Manchester

[Londra] 4 august [1870]

Dear Fred,

Îți mulțumesc pentru cele 40 l. st. Am primit și 5 l. st. de la king coal²⁾ pentru *Internațională*.

În ceea ce privește vînzarea acțiunilor, părerea mea este următoarea : ele vor crește din nou, dar vor *scădea foarte curînd*, deoarece bursa de efecte din Londra se află de multă vreme într-o

¹⁾ — Strașnic ! — *Nota trad.*

²⁾ — regele cărbune (Samuel Moore). — *Nota trad.*

stare de inerție, folosește situația pentru organizarea de falimente, iar toate acestea se repercutează și asupra burselor de pe continent, prin urmare va trebui să se arunce pe piață o cantitate uriașă de hirtii.

În ceea ce privește „originile” lui Oswald ¹⁾, le voi examina astăzi.

Salut.

Al tău,
K. M.

P.S. Printre primele victime ale războiului se numără soții Lafargue și Schnappy ²⁾. Căsuța lor este situată în regiunea fortificațiilor ²⁶ și va fi ștearsă de pe fața pământului la prima schimbare nefavorabilă a evenimentelor.

Publicat pentru prima oară
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx”, Bd. IV,
Stuttgart, 1913

Tradus din limba germană

10

Engels către Marx

la Londra

Manchester, 5 august 1870

Dragul meu Maur,

Îți scriu în mare grabă. Comisionul ³⁾ este pe deplin meritat.

Ce spui însă de soldații noștri care iau printr-un atac cu baioneta o poziție fortificată, apărată de mitralieze și de arme cu încărcare pe la culată ? МОЛОДЕЦЪ! ⁴⁾ Pariez că miine Bonaparte va fabrica o victorie ca să contracareze toate acestea.

Dacă ți se pare indicat și nu este tardiv, poți trece, cu aceeași rezervă, și numele meu pe apelul lui Oswald ¹⁵.

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 23. — *Nota red.*

²⁾ Charles-Étienne Lafargue. — *Nota red.*

³⁾ Vezi volumul de față, p. 25—26. — *Nota red.*

⁴⁾ — Grozavi băieți ! — *Nota trad.*

Greenwood îmi scrie astăzi foarte amabil că pot să-i trimit articole cât de des vreau. Așa am să și fac.

Multe salutări.

Al tău,
F. E.

Miine sau duminică¹⁾ se va da o bătălie decisivă, de astă dată probabil chiar la granița Lorenei¹⁷⁾.

Publicat pentru prima oară
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx“, Bd. IV,
Stuttgart, 1913

Tradus din limba germană

11

Marx către Engels

la Manchester

[Londra] 8 august 1870

Dear Fred,

Voi pleca abia miine (sînt reținut de treburile *Internaționalei*), dar nu la Brighton, ci la Ramsgate²⁾, deoarece, după informațiile primite, în prima localitate este prea cald ; în afară de aceasta, Arnold Winkelried Ruge²⁾ face ca locul să fie nesigur.

Imperiul este creat, adică imperiul german. Se pare că toate aceste escrocherii din timpul întemeierii celui de-al doilea Imperiu au dus în ultimă instanță, într-un fel sau altul, și nu în maniera proiectată, la realizarea țelurilor „naționale“ din 1848 — Ungaria, Italia, Germania ! Mi se pare că acest gen de mișcare va fi dus pînă la capăt numai atunci cînd lucrurile vor ajunge la o încăierare *între Prusia și Rusia*. Acest lucru nu este deloc neverosimil. Presa partidului moscovit (am văzut cîteva ziare la Borkheim) a atacat tot atît de vehement guvernul rus pentru atitudinea lui prietenească față de Prusia ca și ziarele franceze de orientare thieristă din 1866 pe Boustrapa²⁸⁾ pentru flirtul lui cu Prusia. Împăratul³⁾, partidul ger-

¹⁾ 7 august. — *Nota red.*

²⁾ Marx îl compară în mod ironic pe Ruge cu Winkelried, erou elvețian semi-legendar, întrucît amîndoi se numeau Arnold. — *Nota red.*

³⁾ Alexandru al II-lea. — *Nota red.*

mano-rus și organul oficial „Journal de Saint-Petersbourg” erau singurii care se ridicau împotriva Franței. Dar nici ei nu se așteptau ca succesele prusiano-germane să fie atât de decisive. Ei credeau, ca și Bonaparte în 1866, că puterile beligerante se istovesc reciproc printr-o luptă prelungită, pentru ca sfânta Rusie să poată apărea atunci în calitate de arbitru suprem.

Dar acum ! Dacă Alexandru nu vrea să fie otrăvit, trebuie făcut ceva pentru liniștirea partidului național. Prestigiul Rusiei va fi, fără doar și poate, și mai „lezat” de imperiul germano-prusian decât a fost lezat prestigiul „celui de-al doilea Imperiu” de Confederația Germaniei de nord ²⁰.

De aceea, Rusia, la fel ca și Bonaparte în 1866—1870, se va tocni cu Prusia pentru unele concesii în ceea ce privește Turcia, și toate aceste tocmești, în pofida religiei ruse a Hohenzollernilor, se vor sfârși cu un război între cei care se tocnesc. Oricât de prost e întotdeauna germanul de rînd, sentimentul său național proaspăt renăscut (mai ales acum, cînd nu mai trebuie să-l îndemne nimeni să îndure orice pentru a înfăptui unitatea germană) cu greu se va lăsa folosit în interesul Rusiei, căci pentru așa ceva nu există nici un motiv, nici măcar un pretext. Qui vivra, verra ¹⁾. Dacă frumosul nostru Wilhelm ²⁾ va mai trăi cîtva timp, s-ar putea să fim martorii proclamațiilor pe care le va adresa Poloniei. Dacă Dumnezeu vrea să facă ceva deosebit, spune bătrînul Carlyle, tot pe oamenii cei mai proști îi alege pentru aceasta.

Ceea ce mă neliniștește în momentul de față este starea de lucruri din Franța însăși. Următoarea mare bătălie e puțin probabil să se sfîrșească altfel decât prin înfrîngerea francezilor. Și ce se va întîmpla atunci ? Dacă armata înfrîntă se va îndrepta spre Paris sub conducerea lui Boustrapa, atunci se va ajunge la cea mai umilitoare pace pentru Franța, poate chiar la restaurarea dinastiei de Orléans. Dacă la Paris va izbucni o revoluție, întrebarea care se pune este dacă ea va dispune de mijloacele și comandantii necesari pentru a putea opune o rezistență serioasă prusienilor. Nu se poate nega că farsa bonapartistă de acum 20 de ani a produs o mare demoralizare. Nu prea există motive să se conteze pe eroismul revoluționar. Tu ce părere ai despre asta ?

Eu nu mă pricep deloc la probleme militare, mi se pare însă că rareori o campanie a fost condusă mai stupid, mai nesistematic și mai mediocru ca cea a lui Badinguet. La aceasta se adaugă și stră-

¹⁾ — Vom trăi și vom vedea. — Nota trad.

²⁾ Wilhelm I. — Nota red.

lucitul prolog — în întregime în stilul melodramei lower empire ¹⁾ care se reprezintă la teatrul Porte St. Martin, tatăl și fiul lângă gura tunului; și acest spectacol „înălțător” este însoțit de o infamie, bombardarea Saarbrückenului! Ticăloși din cap pînă în picioare.

În primul consiliu de război care s-a ținut la Metz, Mac-Mahon a insistat pentru o ofensivă rapidă. Leboeuf însă a susținut o părere contrară.

Apropo! Dintr-o scrisoare de la Viena (de la vărul lui Eccarius, un bătrîn de 72 de ani) am aflat că *Bismarck* a fost acolo în taină!

Acest război — atît în intendență, cît și în diplomație — a lansat lozinca absolut în spiritul lui lower empire: să se fure unii pe alții și să se mintă unii pe alții, așa că în Franța toată lumea, de la ministru pînă la funcționar, de la mareșal pînă la soldatul de rînd, de la împărat pînă la cel care-i lustruiește cizmele, toți rămîn ca trăsniți cînd focul tunurilor le dezvăluie the true state of things ²⁾.

D-l John Stuart Mill a adus mari elogii Adresei noastre ³⁾. În general această Adresă a avut mult succes la Londra. Printre altele, „Asociația păcii”, organizația filistină a lui Cobden, s-a oferit în scris să o difuzeze ⁴⁾.

Ad vocem ⁴⁾ *apelul lui Oswald*. Am făcut uz de permisiunea ta, deoarece îmi era realmente neplăcut să figurez fără „tine” ⁵⁾. Din cauza tărăgănelii, apelul va face, fără doar și poate, o impresie și mai proastă. Nouă ne este însă indiferent, deoarece noi sîntem de acord numai cu orientarea lui generală etc., *în măsura în care* etc. Să mă retrag, deși e ridicol, nu mai pot acum, fiindcă Louis Blanc și alții vor crede că o fac din cauza victoriilor repurtate de prusieni.

Apropo! Bătrînul Ruge i-a scris lui Oswald săptămîna trecută că el nu poate semna. De ce? El este „*convins că prusienii vor proclama la Paris republica franceză*”! Nu-l recunoști aici pe bătrînul dobitoc și teoreticianul încurcă-lume în toată splendoarea sa?

Îți trimit alăturat cite ceva de la prorocul Urquhart.

Salut.

Al tău,
K. M.

¹⁾ — imperiului din perioada de declin. — *Nota trad.*

²⁾ — adevărata stare de lucruri. — *Nota trad.*

³⁾ *K. Marx*. „Prima Adresă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian”. — *Nota red.*

⁴⁾ — Cu privire la. — *Nota trad.*

⁵⁾ Vezi scrisoarea precedentă, p. 28. — *Nota red.*

P.S. În articolul din „*Fortnightly Review*” (numărul din august) despre „pământurile noastre necultivate” ¹⁾ se spun următoarele în legătură cu solul irlandez :

„Faptul că solul nu este fertil a fost dovedit prin probe etc. etc. și de d-l de Laveleye ; acest din urmă domn spune etc. etc.” (p. 204). Întrucît Laveleye este considerat de englezi drept cea mai mare autoritate în domeniul agronomiei datorită cărților sale cu privire la agricultura belgiană și italiană, acest pasaj îți poate fi de folos ³¹.

Publicat pentru prima oară
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx”, Bd. IV,
Stuttgart, 1913

Tradus din limba germană

12

Engels către Marx

la Ramsgate

Manchester, 10 august 1870

Dragul meu Maur,

Astăzi este 10 august. Să fi uitat oare parizienii complet acest fapt ? Judecînd după „Pall Mall [Gazette]” de astă seară, se pare că nu ³². Pare-se că de bas empire se alege praful și pulberea. Badin-guet ²⁾ se retrage și e nevoit să predea comanda lui Bazaine ! !, care acum este cel mai bun om al său dintre cei încă neînvinși. În realitate, aceasta înseamnă că el în general se retrage. Se pare că revoluția se săvîrșește foarte ușor ; totul merge de la sine, așa cum dealtfel era și de așteptat. Fără îndoială că în zilele următoare acest lucru se va realiza.

Cred că orléaniștii — fără armată — nu sînt suficient de puternici pentru a risca imediat restaurarea. Întrucît acum ei sînt singura dinastie încă posibilă, vor prefera probabil din nou un interregnum republican. În cazul acesta nu va veni la cîrmă o ex-„Marseillaise” ³³⁾ ?

Mă gîndesc că, avînd de-a face cu o republică, prusienii se vor pricepe să încheie o pace în general onorabilă. O reeditare a anilor 1793 și 1794 n-are cum să le convină. Întregul mesaj al tronului rostit de Wilhelm ³⁾ urmărea să arate că s-a speculat o revoluție, dar

¹⁾ F. A. Maxse. „Our uncultivated lands”. — *Nota red.*

²⁾ Napoleon al III-lea. — *Nota red.*

³⁾ Wilhelm I. — *Nota red.*

că nu s-a întins prea mult coarda. Cu toate acestea, de atunci furia națională a crescut formidabil în Germania și pretențiile asupra Alsaciei și Lorenei au devenit generale. Ce-i drept, nici pe Wilhelm nu se poate conta. Acum însă eu cred că lumea se va mulțumi cu mai puțin. Franța va trebui să renunțe, de bună seamă, la o parte din teritoriu. Iar pentru a se repeta avîntul din 1793, și încă cu succes, este nevoie și de *inamicii* din 1793, și, cum spui tu pe bună dreptate, de alt soi de francezi decît cei care abia au ieșit din bas empire.

Dealtfel presupun că prusienii au și început tratative cu orlăniștii.

Că Bismarck ar fi fost la Viena, mi se pare o pălăvrăgeală de bursă. Viena e tare la capitolul acesta.

Sînt întru totul de acord cu ceea ce spui tu despre ruși ¹⁾. Și nu va mai trece mult timp pînă cînd lucrurile vor ajunge acolo. Sînt convins că în cazul acesta Bismarck îi va menaja din timp pe francezi.

În legătură cu strategia lui Badinguet citește „P[all] M[all] G[azette]” de ieri și de astă seară (editorialul). De atunci am mai descoperit și alte ineptii. Corpul 7 armată al lui Félix Douay a pornit abia la 1 august de la Belfort, înaintînd foarte comod spre Altkirch și, întrucît linia Strasbourg-Nancy este sau va fi ocupată lingă Saverne de germani, el va trebui să se deplaseze spre Metz sau Châlons prin Vesoul și Chaumont. O asemenea porcărie nu s-a mai întîmplat niciodată. Este formidabil că tocmai germanii sînt aceia care cu o lovitură pun capăt întregii șarlatanii !

Ce imagine și-a făcut armata franceză despre inamic se vede cel mai bine din scrisorile căpitanului Jeannerod, publicate, începînd de duminică, în „Temps”. Tipul a căzut prizonier la Saarbrücken și a văzut Corpul 8 armată (renanii noștri). Uimirea individului este de-a dreptul ilariantă. Chiar de la prima privire aruncată asupra taberei prusiene a rămas puternic impresionat. „O armată extraordinară, o națiune excelent organizată pentru război” ²⁾, i s-a relevat lui în totul, pînă la *subofițerul prusian*, a cărui valoare morală, din păcate, o putem invidia” ³⁾. Și acesta era unul din cei mai inteligenți ofițeri, care știe bine limba germană ! De asemenea, a mai recunoscut că prusienii trag mult mai bine decît francezii.

Germanii au acum sub arme 1¹/₄ milioane de soldați, astfel că nici măcar cei 100 000—200 000 de italieni (ceea ce înseamnă jumătate din efectivul francezilor) nu pot schimba prea mult lucrurile.

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 30. — *Nota red.*

²⁾ În original fraza între ghilimele este scrisă în limba franceză. — *Nota trad.*

³⁾ *F. Engels.* „Însemnări despre război — articolele V și VII”. — *Nota red.*

Austria, dacă se pune în mișcare, riscă o revoluție la Viena. Rusia de bună seamă că nu se va simți în siguranță pînă cînd nu se va încheia pacea sau nu se va forma la Paris un guvern revoluționar care să nu dea curs intrigilor. Se vor feri în fel și chip să nu stîrnească și mai mult mînia nemților. Vezi însă cîtă dreptate am avut cînd am considerat această organizare militară prusiană o forță uriașă, care în condițiile unui război național, ca cel de acum, se dovedește absolut invincibilă.

Acum s-au dat denumiri oficiale : Armata I, a II-a, a III-a *germană*.

Vreau să mai trec o dată pe la Casa Schiller³⁴ pentru a citi ultimele telegrame. Salutări cordiale tuturor.

Al tău,
F. E.

În legătură cu casa nu am mai auzit nimic. În condițiile actuale ar fi totuși mult mai bine să nu te angajezi pe 3 ani și jumătate ; mai aștept cîteva zile înainte de a-i scrie individului¹⁾.

Publicat pentru prima oară
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx“, Bd. IV,
Stuttgart, 1913

Tradus din limba germană

13

Marx către Engels

la Manchester

12 august 1870
36, Hardres Street, Ramsgate

Dragă Fred,

Îți trimit o mulțime de materiale pe care, după ce le vei citi, rebuie să mi le înapoiezi cu avizul tău³⁵.

Înainte de a veni aici a început să mă doară șoldul stîng, iar apoi durerile s-au întins spre regiunea lombară. Nu știam ce mai e și asta. Acum însă au apărut simptome caracteristice. Este vorba de

¹⁾ Smith (vezi volumul de față, p. 16). — *Nota red.*

un reumatism, dar un reumatism diabolic, căci noaptea abia dacă mă lasă să dorm. Un englez de aici care suferă de aceeași boală face *băi de mare fierbinți*. Ce părere ai de asta ?

Salutări din partea întregii familii d-nei Lizzy și lui Fred, precum și mulțumiri din partea soției mele pentru rîndurile pe care i le-ai trimis.

Al tău,
Maur

Publicat pentru prima oară
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx”, Bd. IV,
Stuttgart, 1913

Tradus din limba germană

14

Marx către Engels

la Manchester

[Ramsgate] 15 august 1870
36, Hardres Street

Dear Fred,

Din „Daily News” și din textul reprodus astăzi în „Pall Mall” vei vedea că un celebru scriitor pregătește în limba engleză un pamflet în favoarea anexării Alsaciei de către Germania.

Celebrul scriitor, care a publicat el însuși această notiță despre sine în „Daily News”, nu este, firește, nimeni altul decît exstudiosul Karl Blind. În momentul de față, secătura asta mizerabilă poate provoca un dezastru prin mașinațiile lui cu presa engleză.

Întrucît tu ai acum legături cu „Pall Mall”, va trebui să-ți procuri această mîzgălitură de îndată ce apare și să-l faci pe dobitoc de două parale ³⁶.

Între noi fie zis, prusienii puteau să dea o mare lovitură diplomatică dacă, fără să pretindă nici o fișie din teritoriul francez, ar fi cerut Savoia și Nisa pentru Italia, iar zona declarată neutră prin tratatele din 1815 — pentru Elveția ³⁷. Împotriva acestui plan nimeni nu ar fi putut obiecta nimic. Dar nu e treaba noastră să dăm sfaturi în privința unui asemenea schimb de teritoriu.

Familia se amuză aici regește. Tussy și Jennychen nu mai ies din apă și își fac rezerve de sănătate. Eu, dimpotrivă, mai mult zac din cauza reumatismului și a nopților nedormite.

Salut.

Al tău,
K. M.

Publicat pentru prima oară
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx“, Bd. IV,
Stuttgart, 1913

Tradus din limba germană

15

Engels către Marx

la Ramsgate

Manchester, 15 august 1870

Dragul meu Maur,

Cînd de trei zile te chinuie al naibii burta, ca pe mine, și mai ai și puțină febră din cînd în cînd, nu-ți mai face nici o plăcere, nici chiar cînd începi să te simți mai bine, să te întinzi la vorbă despre politica lui Wilhelm ¹⁾. Dar cum tot trebuie să-ți înapoiez aiureala asta, fie și așa.

Nu știi în ce măsură Bracke, care este, fără îndoială, foarte nestatornic, s-a lăsat antrenat de entuziasmul național. Și cum nu primesc „Volksstaat“ decît cel mult un număr la două săptămîni, nu pot să-mi dau seama nici care este poziția Comitetului ²⁾ în această problemă decît din scrisoarea lui Bonhorst către Wilhelm, scrisoare care, deși adoptă un ton în general reținut, lasă totuși să se întrevadă nesiguranța lui teoretică. În comparație cu aceasta, obișnuita siguranță mărginită a doctrinarului Liebknecht face o impresie mai bună ³⁾.

Mie mi se pare că lucrurile se prezintă în felul următor : din cauza lui Badinguet ³⁾, Germania s-a văzut tirită într-un război în care este în joc existența ei națională. Dacă va fi înfrîntă de

¹⁾ Liebknecht. — *Nota red.*

²⁾ Comitetul din Braunschweig al Partidului muncitoresc social-democrat german.
— *Nota red.*

³⁾ Napoleon al III-lea. — *Nota red.*

Badinguet, bonapartismul se va consolida pentru ani și ani de zile, iar Germania va fi pierdută pentru mulți ani, poate chiar pentru generații întregi. De o mișcare muncitorească germană independentă nici vorbă nu va mai putea fi atunci : lupta pentru refacerea existenței naționale va absorbi toate forțele, și în cel mai bun caz muncitorii germani vor ajunge la remorca celor francezi. Dacă va învinge Germania, bonapartismul francez se va duce în orice caz de ripă, veșnica gilceavă în jurul unificării Germaniei se va potoli în sfârșit, muncitorii germani se vor putea organiza pe scară națională cu totul altfel decât pînă acum, iar cei francezi, indiferent de guvernul care ar urma, se vor putea mișca, fără îndoială, mai liber decât sub bonapartism. Întreaga masă a poporului german de toate clasele și-a dat seama că lupta se duce, în primul rînd, pentru existența națională și de aceea n-a pregetat să se ridice. În aceste împrejurări mi se pare imposibil ca un partid politic german să predice, à la Wilhelm, obstrucția totală și să dea prioritate unor considerente secundare în detrimentul celor principale.

La aceasta se mai adaugă faptul că Badinguet n-ar putea să poarte acest război dacă n-ar exista șovinismul masei populației franceze : burghezi, micii burghezi, țărani, proletariatul creat de Bonaparte în marile orașe și format din muncitorii constructori ai lui Haussmann, care provin din rîndurile țărănimii și sînt susținători ai imperiului³⁸. Atîta timp cît acestui șovinism nu i se va da la cap așa cum se cuvine, pacea între Germania și Franța nu va fi posibilă. Era de așteptat ca o revoluție proletară să-și asume ea această misiune ; dar acum, după ce a izbucnit războiul, germanilor nu le mai rămîne altceva de făcut decât să pornească ei înșiși la fapte și imediat.

Iată acum și considerentele de ordin secundar. Faptul că acest război se poartă sub comanda lui Lehmann¹⁾, Bismarck & Co. și că, în cazul că-l vor duce la bun sfârșit, nu le va aduce decât o glorie vremelnică trebuie pus pe seama jalnicei burghezii germane. Este, desigur, foarte neplăcut, dar nu-i nimic de făcut. A ridica însă, din această cauză, antibismarckismul la rangul de unic principiu călăuzitor ar fi stupid. În primul rînd, astăzi, ca și în 1866, Bismarck face o parte din munca noastră ; o face în felul lui și fără să vrea, dar o face totuși. El ne curăță terenul și mai mult decât înainte. Și apoi astăzi nu mai sîntem în 1815. Germanii din sud vor intra acum în mod inevitabil în Reichstag și astfel se va crea o contrapondere față de prusacism. La aceasta se adaugă îndatori-rile naționale care îi revin lui Bismarck și care, așa cum scrii și

¹⁾ Poreclă dată lui Wilhelm I. — *Nota red.*

tu, fac din capul locului imposibilă o alianță cu Rusia. În general e stupid să dorești, à la Liebknecht, să schimbi întreaga istorie de după 1866 numai pentru că nu-i place lui. Noi însă îi cunoaștem pe germanii noștri model din sud. Cu acești neghiobi nu se poate face nimic.

Eu cred că ai noștri ar putea :

1) să se alăture mișcării naționale — din scrisoarea lui Kugelmann³⁹ poți să-ți dai seama cât de puternică este ea — atîta timp și în măsura în care se limitează la apărarea Germaniei (ceea ce, în anumite împrejurări, nu exclude o ofensivă dusă pînă la încheierea păcii) ;

2) să sublinieze totodată deosebirea dintre interesele naționale-germane și cele dinastice-prusiene ;

3) să combată orice anexare a Alsaciei și a Lorenei ; de pe acum poate fi întrezărită intenția lui Bismarck de a le anexa la Bavaria și Baden ;

4) de îndată ce la Paris va veni la putere un guvern republican, neșovin, să acționeze în direcția încheierii unei păci onorabile cu acesta ;

5) să sublinieze mereu unitatea de interese dintre muncitorii germani și cei francezi, care n-au aprobat războiul și nici nu se războiesc între ei ;

6) *Rusia* — ca în Adresa Internaționalei¹⁾.

Este amuzantă afirmația lui Wilh[elm]²⁾ că, deoarece Bismarck este un fost complice al lui Badinguet, linia justă ar fi menținerea neutralității. Dacă aceasta ar fi opinia generală în Germania, am avea în curînd o nouă Confederație a Rinului⁴⁰, și generosul Wilhelm ar vedea atunci ce rol ar trebui el să joace în această confederație și ce s-ar alege din mișcarea muncitorească. Un popor mereu lovit și călcat în picioare este negreșit în stare să înfăptuiască o revoluție socială, și încă — pe deasupra — în puzderia de stătulețe atît de dragi lui Wilhelm !

Vezi, dealtfel, cum continuă ticălosul ăsta de Wilhelm să se gudure pe lingă particulariștii reacționari⁴¹ — Wulster, Obermüller etc. — și cum amestecă partidul în istorii neplăcute.

Evident, Wilhelm a contat pe victoria lui Bonaparte, doar-doar și-o frînge Bismarck astfel gîtul. Îți amintești cum îl amenința întotdeauna cu francezii. Bineînțeles că și *tu* ești de partea lui Wilhelm !

¹⁾ K. Marx. „Prima Adresă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian”. — *Nota red.*

²⁾ Liebknecht. — *Nota red.*

E drăguț cum individul ăsta încearcă să mă tragă la răspundere pentru ceva despre care „a auzit” că ar fi apărut în „Elberf[elder] Z[eit]t[un]g !”⁴² Biata creatură !

În Franța catastrofa pare să fie colosală. Pretutindenii domnește ruina, venalitatea și jaful. Chassepot¹⁾-urile sînt prost executate și sînt impracticabile în luptă ; dealtfel nici nu sînt suficiente, așa că urmează să se scoată iar vechile flinte cu cremene. Totuși un guvern revoluționar, dacă va veni în *scurt timp* la putere, nu trebuie să-și piardă cumpătul. El trebuie însă să lase Parisul în voia soartei și să continue războiul sprijinindu-se pe sudul țării. Atunci poate că va izbuti să se mențină pînă cînd vor fi cumpărate arme și organizate noi armate, cu ajutorul cărora inamicul să fie apoi din nou respins pînă la graniță. Acesta ar fi, la drept vorbind, adevăratul sfîrșit al războiului : ambele țări să-și dovedească reciproc invincibilitatea. Dar dacă lucrul acesta nu se va întimpla curînd, atunci comedia s-a sfîrșit. Operațiunile lui Moltke sînt exemplare — se pare că bătrînul Wilhelm îi lasă mină liberă —, iar batalioanele 4 au și început să vină pe front, în timp ce cele franceze nici nu există încă.

Dacă Badinguet n-a plecat încă de la Metz, s-ar putea s-o pățească.

Pentru reumatism nu sînt bune băile în mare. Însă Gumpert, care a plecat în Wales pentru o lună, susține că *aerul* marin este deosebit de eficace. Sper să scapi curînd de dureri, e ceva cumplit. În orice caz nu e periculos și refacerea generală a sănătății este mult mai importantă.

Salutări cordiale.

Al tău,
F. E.

Publicat pentru prima oară
într-o formă prescurtată
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx”, Bd. IV,
Stuttgart, 1913 ; în întregime
în : Marx-Engels. Gesamtausgabe.
Dritte Abteilung, Bd. 4, 1931

Tradus din limba germană

¹⁾ Puști Chassepot — puști cu încărcarea pe la culată, purtînd numele inventatorului. — *Nota red.*

16

Marx către Engels

la Manchester

[Ramsgate] 17 august¹⁾ 1870

Dear Fred !

Îți mulțumesc foarte mult (la fel îți mulțumește și d-na Marx pentru scrisoarea adresată ei²⁾) pentru osteneala pe care ți-ai dat-o în împrejurări atât de grele. Scrisoarea ta coincide întru totul cu planul răspunsului pe care l-am și întocmit în minte. Totuși, într-o problemă atât de importantă — aici nu este vorba de Wilhelm³⁾, ci de *directive care stabilesc conduita muncitorilor germani* — n-am vrut să întreprind nimic fără să mă fi sfătuit cu tine în prealabil⁴⁾.

Wilhelm trage concluzia că punctul lui de vedere coincide cu al meu bazându-se :

1) pe Adresa *Internaționalei*⁴⁾, pe care, bineînțeles, a tradus-o în prealabil în limbajul său wilhelmian ;

2) pe faptul că eu am aprobat declarația făcută de el și de Bebel în Reichstag⁴⁾. Atunci a fost un „moment” când principialitatea strictă era un act de curaj, dar de aici nu rezultă nicidecum că acest moment continuă să dăinuie și cu atât mai puțin că poziția adoptată de proletariatul german față de un război care a devenit național se rezumă la antipatia lui Wilhelm față de prusieni. Aceasta ar fi ca și cum noi, bazându-ne pe faptul că la timpul său am protestat împotriva eliberării „bonapartiste” a Italiei, am ridicat obiecții împotriva independenței relative dobândite de Italia în urma acestui război.

Pretențiile asupra Alsaciei și Lorenei par să predomine în două cercuri : în rîndul camarilei prusiene și printre patriotarii sud-germani. Aceasta ar fi cea mai mare nenorocire care ar putea lovi Europa și mai cu seamă Germania. Ai observat, desigur, că majoritatea ziarelor rusești au și început să vorbească despre necesita-

¹⁾ În manuscris : aprilie. — *Nota red.*

²⁾ Vezi volumul de față, p. 132—133. — *Nota red.*

³⁾ Liebknecht. — *Nota red.*

⁴⁾ K. Marx. „Prima Adresă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian”. — *Nota red.*

tea unei intervenții diplomatice pe plan european în vederea menținerii echilibrului în Europa.

Kugelman confundă războiul de apărare cu operațiile militare defensive. După părerea lui, dacă un individ mă atacă pe stradă, nu am dreptul decît să perez loviturile lui, dar nu mi-e îngăduit să-l trîntesc la pămînt, pentru că, dacă procedez astfel, mă transform într-un *agresor*! Lipsa de dialectică răzbate din fiecare cuvînt al acestor oameni.

De patru nopți nu pot dormi deloc din cauza reumatismului și mă gîndesc tot timpul la Paris etc. Astă seară voi lua somniferul prescris de Gumpert.

Am nimerit-o cu Bonaparte vorbind despre clopotul de înmormîntare al celui de-al doilea Imperiu, care va sfîrși tot așa cum a început — cu o parodie! ¹⁾ Se poate închipui o parodie mai frumoasă decît campania lui Napoleon din 1814? Cred că noi doi sîntem singurii oameni care ne-am dat seama de la început de *în-treaga nulitate* a lui Boustrapa ²⁾, considerîndu-l un simplu scamator, și care nu ne-am lăsat induși în eroare de succesele lui vremelnice.

Apropo! Burgheza „Asociație a păcii” ³⁾ a trimis Consiliului General al Internaționalei 20 l. st. pentru tipărirea manifestului în limbile franceză și germană.

Salut.

Al tău,
K. M.

Cît l-au mai lingușit „*Times*”, „*Telegraph*”, „*Daily News*” etc. pe Bonaparte timp de 20 de ani!

Propunerea celor din Braunschweig potrivit căreia Consiliul General urma să-i ceară lui *Borkheim* să scrie o broșură împotriva Rusiei este într-adevăr amuzantă!

Naivi mai sînt oamenii ăștia!

Aerul marin îmi face foarte bine și în orice caz la Londra aceste dureri ar fi fost cu mult mai greu de suportat.

Cît privește chiria unei case pe trei ani și jumătate, nu-ți împărtășesc părerea ²⁾. La Londra prețurile locuințelor convenabile vor

¹⁾ Este vorba de „Prima Adresă a Consiliului General cu privire la războiul franco-prusian”. — *Nota red.*

²⁾ Vezi volumul de față, p. 34. — *Nota red.*

crește după catastrofa franceză și vei putea scăpa oricînd de casă „cu mulțumiri“.

Publicat pentru prima oară
într-o formă prescurtată
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx“, Bd. IV,
Stuttgart, 1913 ; în întregime
în : Marx-Engels. Gesamtausgabe.
Dritte Abteilung, Bd. 4, 1931

Tradus din limba germană

17

Engels către Marx

la Ramsgate

Manchester, 20 august 1870

Dragul meu Maur,

Sper că reumatismul tău nu mai este atît de acut. Cloralul se pare că ți-a făcut bine ; dacă nu, cere sfatul unui medic ca să-ți dea ceva împotriva insomniei. Gumpert se află în Wales și de aceea nu e atît de simplu să-l consulți.

Astăzi i-am scris o scrisoare energică lui Smith¹⁶ în legătură cu casa. Nu mă mai pot lăsa multă vreme tras pe sfoară de aristocratul ăsta care vinează potîrnichi, peste o lună de zile trebuie să fiu acolo. Ieri s-au împlinit cinci săptămîni de cînd am aranjat totul cu Smith și încă nu am nici un răspuns !

Cred că anexarea teritoriilor cu populație germano-franceză este acum un fapt consumat. Dacă pînă săptămîna trecută s-ar fi format la Paris un guvern revoluționar, s-ar mai fi putut face ceva. Acum este prea tîrziu, un asemenea guvern ar reuși cel mult să se facă de ris cu o parodie de Convenție. Dacă ar fi avut un guvern revoluționar instaurat la timp, sint convins că Bismarck ar fi încheiat pace fără anexare de teritorii. Dar așa cum se comportă acum, Franța nu are nici o bază de la care să poată opune rezistență presiunii din afară și propriei ei vanități. Este o mare nenorocire, dar mie mi se pare inevitabilă. Dacă Germania ar fi un stat ca Franța, lucrurile ar mai avea o justificare. În situația actuală însă, cînd ceea ce a fost cucerit trebuie împărțit între cei trei vecini de la gra-

niță, este ceva de-a dreptul ridicol. Și mai ridicol este faptul că germanii vor în vest alipirea unei Veneții care vorbește *limba germană*⁴⁵. Încerc să-mi procur importantul pamflet al importantului Blind, dar cred că-l voi obține prea târziu⁴⁶.

Ce spui de Mack-Bazaine ? Mac-Mahon a fost destul de prost, acum apare, pur și simplu, ca Mack (de la Ulm¹). Dacă 120 000 de francezi vor trebui să depună armele, asta ar fi prea de tot ; și lucrurile probabil că vor ajunge acolo⁴⁶. Bătrînul măgar Wilhelm²) s-o defloreze, la vîrsta lui, pe fecioara Metz ! Un asemenea faliment ca cel înregistrat de acest al doilea Imperiu nu s-a mai pomenit. Mă interesează însă un singur lucru : oare parizienii nu se vor revolta în cele din urmă cînd vor afla adevărul despre evenimentele din ultima săptămînă ?⁴⁷ Dar, desigur, nimic nu mai poate schimba prea mult lucrurile. Pentru ca Parisul să se poată apăra, ar trebui ca în jurul lui să se înceapă niște demolări de proporții colosale ; or, nu-mi pot imagina că acest lucru e posibil. Din 1840 populația orașului aproape că s-a întreit și proporțional cu aceasta au crescut și dificultățile aprovizionării cu alimente. În sfîrșit, întreaga circulație a mărfurilor depinde acum în asemenea măsură de calea ferată, încît, dacă pe fiecare linie se vor strica cîteva poduri, va fi aproape cu neputință să se aducă în oraș în camioane o cantitate cit de cit însemnată de provizii, chiar în condițiile unei blocade parțiale.

Pierderile de săptămîna trecută trebuie să fi fost colosale. Pe tot parcursul acestui război, germanii au dat atacul la baionetă, întotdeauna în modul cel mai hotărît, neclintita infanterie suportă și atacul cavaleriei ; probabil că oamenii au căzut ca muștele. Frumosul Wilhelm nu suflă un cuvînt despre aceasta. Un lucru este însă sigur, și anume că germanii — soldat contra soldat, batalion contra batalion — au dovedit superioritatea lor certă față de francezi. Mai întii la Spichern, unde 27 de batalioane au luptat împotriva a 42 de batalioane franceze (cel puțin), care ocupaseră o poziție aproape inaccesibilă. După bătălia de joi⁴⁸, în tabăra franceză demoralizarea nu va mai cunoaște limite.

Kugel[mann] se află cumva la Karlsbad³) ? Nu știu unde să trimit fotografia.

¹) Aluzie ironică la asemănarea dintre numele de familie al lui Mac-Mahon și cel al generalului austriac Mack, care a capitulat în fața lui Napoleon la Ulm în 1805. — *Nota red.*

²) Wilhelm I. — *Nota red.*

³) Denumirea actuală : Karlovy-Vary. — *Nota trad.*

Salutări cordiale de la Lizzie și de la mine vouă, tuturor. Sper să am în curînd vești bune în legătură cu reumatismul tău.

Al tău,
F. E.

Publicat pentru prima oară
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx”, Bd. IV,
Stuttgart, 1913

Tradus din limba germană

18

Marx către Engels

la Manchester

Londra, 22 august 1870

Dear Fred,

Crizele de reumatism au fost atît de puternice, încît consiliul de familie a hotărît să mă trimită la Londra pentru a-l consulta acolo pe dr. Maddison. Așadar, sîmbătă¹⁾ după-amiază am plecat la Londra, de unde astăzi mă întorc din nou la Ramsgate.

Ieri am fost la consultație la Maddison. Spune că este o formă acută de sciatică. Mi-a prescris un medicament, precum și o pomadă. Șederea la mare este binevenită pentru starea generală a sănătății, oarecum dată peste cap din cauza insomniilor. Mi-a recomandat ca în zilele foarte călduroase să fac o baie fierbinte.

La Paris se pare că singura preocupare este ca populația să reziste pînă cînd se vor lua măsurile necesare pentru a asigura in-terimatul reprezentanților orléaniști.

Salut.

Al tău,
K. M.

Ai citit revoltătoarea scrisoare a lui Louis Blanc ?⁴⁹ Patriotismul suprem constă în a fi pasiv pentru a lăsa *întreaga răspundere* bona-partiștilor.

¹⁾ 20 august. — *Nota red.*

Elcho, măgarul scoțian, se socotește, evident, un Moltke britanic ⁵⁰.

Freiligrath : „Ura ! Germania !“ ⁵¹ Nici „dumnezeu“, nici „galul“ nu lipsesc din cîntarea ouată cu chiu și vai.

Eu unul, zău, mai iute-aș miorlăi

Ca un cotoi, decît să cînt balade ! ¹⁾

Publicat pentru prima oară
într-o formă prescurtată
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx“, Bd. IV,
Stuttgart, 1913 ; în întregime
în : Marx-Engels. Gesamtausgabe.
Dritte Abteilung, Bd. 4, 1931

Tradus din limba germană

19

Marx către Engels

la Manchester

Ramsgate, 30 august 1870

Dear Fred,

Mîine dimineată mă întorc înapoi la Londra cu vaporul. În primul rînd șederea aici a cinci oameni revine mult prea scump, pentru că englezii, din cauza războiului, au invadat toate localitățile balneare.

În al doilea rînd, în casă, și încă la prețul ăsta, e un „curent“ al naibii. Durerile mari au încetat, dar o anumită parte a spatelui îmi este ca și paralizată, așa că trebuie să consult iarăși medicul.

Amănunte îți voi trimite de la Londra.

Al tău,
K. M.

„Spectator“ — de săptămîna trecută — a declarat că articolele tale sînt singurele importante din presa engleză, dar își exprimă regretul că autorul este atît de zgîrcit la vorbe și la fapte.

¹⁾ Shakespeare. „Henric al IV-lea“, partea I, act. 3, scena 1, București, E.S.P.L.A., 1957, p. 250. — Nota red.

Apropo. Borkheim a fost ieri aici în vizită, venind de la Margate. Ceea ce pare să-l fi deprimat este că de fapt voia să trateze chiar el temele din articolele *tale*, lucru pe care l-a și declarat înaintea noastră la „*Pall Mall*”, dar a rămas cu buzele umflute.

Publicat pentru prima oară
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx”, Bd. IV,
Stuttgart, 1913

Tradus din limba germană

20

Marx către Engels

la Manchester

Londra, 2 septembrie 1870

Dear Fred,

Am sosit aici alaltăieri seară. Astăzi voi merge la dr. Maddison.

Ieri seară am primit de la „*Pall Mall Gazette*” biletul alăturat împreună cu un cec. Ce să fac, să andosez cecul pe numele tău și să-l trimit la Manchester, sau să încasez eu banii și să ți-i trimit ?

Acum a sosit momentul ca, după confirmarea strălucită a primului tău articol despre Mac-Mahon ¹⁾, să începi articolul următor cu *un rezumat* al propriilor tale „Însemnări despre război”. Tu știi că pe englezi trebuie să-i vîri cu nasul în „points” ²⁾ și că o prea mare modestie nu se potrivește unui John Bull fanfaron. Partea feminină a familiei este revoltată că toate ziarele londoneze îți fură articolele, dar niciodată nu le citează.

După părerea mea, întreaga apărare a Parisului nu este decît o farsă polițienească, în scopul menținerii calmului parizienilor, pînă în clipa cînd prusienii se vor afla la porțile orașului și vor salva *orînduirea*, respectiv dinastia și mamelucii ei.

Spectacolul jalnic pe care îl oferă Parisul în prezent, adică în tot cursul acestui război, arată că pentru salvarea Franței era nevoie de o lecție tragică.

Curat *prusiană* este declarația că cine nu poartă uniformă nu are dreptul să-și apere „patria” !

¹⁾ F. Engels. „Însemnări despre război. — XII”. — *Nota red.*

²⁾ — „esența lucrurilor”. — *Nota trad.*

Prusienii ar fi trebuit să învețe totuși din propria lor istorie că nu prin fărîmîtare etc. obții garanția unei securități „eterne” din partea inamicului înfrînt. Chiar și după pierderea Alsaciei și Lorenei, Franța nu este nici pe departe atît de neputincioasă cum a fost Prusia după dozele de cal pe care i le-a administrat Napoleon la Tilsit ⁵². Și ce foloase a tras de aici Napoleon I? A pus Prusia pe picioare.

Nu cred că Rusia a intervenit deja în mod *activ* în acest război. Nu cred că ea este pregătită pentru așa ceva. Dar inițiativa ei de a se prezenta de pe acum drept salvatoare a Franței ⁵³, este realmente o magistrală lovitură diplomatică.

În răspunsul meu amănunțit adresat Comitetului din Braunschweig ¹⁾ am pus capăt o dată pentru totdeauna manierei dezgusătoare a lui Wilhelm al nostru de a se „identifica” cu mine în fața altora cînd aceasta servea intereselor lui. E bine că prin inițiativa lui mi-a oferit prilejul să-mi exprim oficial părerea în legătură cu această neînțelegere, menținută de el intenționat și cu rea-credință.

Ce spun deci de poetul de familie Freiligrath? Pină și catastrofele istorice, ca cea de acum, nu-i slujesc decît la proslăvirea propriilor sale brats ²⁾. Și unde mai pui că „sanitarul” ⁵⁴ voluntar este transformat pentru englezi într-un „surgeon” ³⁾.

Corespondența dintre fostul seminarist suab D. Strauss și fostul discipol francez al iezuiților, Renan, este un episod amuzant ⁵⁵. Popa rămîne tot popă. Pare-se că sursa cunoștințelor istorice ale d-lui Strauss este cartea lui Kohlrausch ⁴⁾ sau vreun manual asemănător.

La revedere.

Al tău,
K. M.

În ce privește bombardarea Saarbrückenului, prusienii pare-se că s-au înșelat amarnic.

¹⁾ K. Marx și F. Engels. „Scrisoare adresată Comitetului Partidului muncitoresc social-democrat” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 281—283. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

²⁾ — odrasle. — *Nota trad.*

³⁾ — chirurg. — *Nota trad.*

⁴⁾ F. Kohlrausch. „Kurze Darstellung der deutschen Geschichte für Volksschulen”. — *Nota red.*

La Paris farsele se țin lanț. Dar farsa cea mai grozavă o joacă soldații, care pornesc pe o poartă și se întorc pe cealaltă.

Îți trimit alăturat și o scrisoare de la Laura ¹⁾). Proștiiăștia tărăgănează inadmisibil de mult reîntoarcerea lor la Bordeaux.

Publicat pentru prima oară
într-o formă prescurtată
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx“, Bd. IV,
Stuttgart, 1913 ; în întregime
în : Marx-Engels. Gesamtausgabe.
Dritte Abteilung, Bd. 4, 1931

Tradus din limba germană

21

Engels către Marx

la Londra

Manchester, 4 septembrie 1870

„Ce-mi pasă de soața și pruncul ce-i am ?
Alt gând am și altul mi-e datul ;
Cerșească, de foamea le-o bate în geam.
Mi-e rob la dușmani împăratul !” ²⁾

Istoria universală rămîne, totuși, cel mai mare poet, a izbutit să-l parodieze chiar și pe Heine. Mi-e rob la dușmani împăratul ! ³⁾ și pe deasupra la „infecții de prusaci”, iar bietul Wilhelm ⁴⁾ stă și el și dă asigurări pentru a suta oară că nu poartă, într-adevăr, nici o vină pentru toată povestea asta și că totul nu este decît pur și simplu voia lui Dumnezeu ! Parcă ar fi un școlar Wilhelm așa : Cine a creat lumea ? — Eu, domnule profesor, eu am făcut-o, dar vă promit că nu mai fac !

Și iată că apare mizerabilul de Jules Favre și propune ca Palikao, Trochu și cîțiva arcadieni ⁵⁶ să formeze guvernul. O asemenea adunătură de nemernici încă nu s-a mai văzut. Este, totuși, de așteptat ca, atunci cînd la Paris se va afla acest lucru, să se întîmple ceva. Nu-mi pot imagina că potopul ăsta de vești, care azi

¹⁾ Lafargue. — *Nota red.*

²⁾ H. Heine. „Grenadirii”. Versuri, București, E.S.P.L.A., 1956, p. 25. — *Nota trad.*

³⁾ Napoleon al III-lea. — *Nota red.*

⁴⁾ Wilhelm I. — *Nota red.*

sau miine trebuie să se afle, nu va avea nici un fel de urmări. Poate că va apărea un guvern de stînga care, după o împotrivire de paradă, va încheia pacea.

Războiul se apropie de sfîrșit. Armată nu mai există în Franța. De îndată ce Bazaine va capitula, ceea ce se va întîmpla precis săptămîna aceasta, jumătate din armata germană se va îndrepta spre Paris, cealaltă jumătate va traversa Loire și va curăța țara de toate grupurile de oameni înarmați.

În ceea ce privește articolele mele, ai văzut că în cel de alaltăieri am făcut intervenția necesară ¹⁾. Dar cel mai crunt dușman al meu în presa engleză este însuși Mr. Greenwood. Prostul ăsta îmi taie cu regularitate toate aluziile malițioase pe care le fac la adresa concurenților lui referitor la plagiat, ba mai mult, în recenziile lui reproduce cu toată seninătatea extrase din articolul scris de mine în ajun, fără să sufle o vorbă despre faptul că și el a comis un plagiat. Acest individ nu vrea să se priveze în special de satisfacția personală de a-și arăta propria părere în problemele militare, părere care constă din pure ineptii. Ca orice filistin, consideră o chestiune de onoare nu numai să știe să călărească, dar și să înțeleagă cîte ceva din strategie. Dar lucrurile nu se limitează la atît. Acum cîteva zile — numai pentru a completa o coloană — a introdus în articolul meu cîteva rînduri total idioate despre asediul Strasbourgului. Cu primul prilej voi scrie un articol pe această temă și voi spune exact contrariul ⁵⁷. Dar ce vrei? A scrie la ziar în timp de pace nu înseamnă în fond altceva decît a broda mereu pe niște teme de care nu te-ai ocupat, așa încît, de fapt, nu am de ce să mă plîng.

Încasează cecul și păstrează banii. Jumătate îți revin de drept, iar cealaltă jumătate este avansul în contul scadenței următoare, cînd îți voi mai trimite, așadar, încă 70 l. st.

Aranjamentul din Alsacia este în esență — pe lingă străvechile pricini teutone — de natură strategică și urmărește să stabilească ca zonă de frontieră linia Vosgilor și Lorena germană. (Granița lingvistică: dacă de la Donon sau Schirmeck în Vosgi tragi o linie dreaptă pe un drum de o oră spre est de Longwy, unde granița dintre Belgia și Luxemburg o întilnește pe cea cu Franța, aproape că ai și trasat-o; de la Donon de-a lungul Vosgilor spre granița cu Elveția.) Vosgii de la nord de Donon nu sint atît de înalți și de abrupti ca cei de la sud. Să presupui că Franța va fi „imobilizată” prin desprinderea acestei porțiuni înguste, cu o populație de circa 1 ¹/₄ milioane de locuitori, așa ceva pot face numai măgarii de la „Staatsanzeiger” și Brass & Co. Strigătele filistinilor care cer

¹⁾ F. Engels. „Însemnări despre război. — XV”. — Nota red.

„garanții” sînt în general absurde, dar au găsit ecou, deoarece intră în calculele cercurilor de la curte.

Marea poezie despre sanitar ¹⁾ n-am citit-o încă. Trebuie să fie bună. Și tocmai acești sanitari sînt cei mai mari leneși din cîți există ; niciodată nu-i găsești cînd ai nevoie de ei, dar în schimb se îndoapă, beau, pălăvrăgesc, așa că în armată lumea s-a săturat pînă peste cap de ei. Excepție fac foarte puțini.

În Saarbrücken francezii au pricinuit atîta rău cît le-a stat în putință. Focul a durat, desigur, numai cîteva ore, nu ca la Strasbourg, zi și noapte timp de o săptămînă.

Îți înapoiez cu mulțumiri scrisoarea de la Cacadou ²⁾. Foarte interesantă. Apărarea Parisului — dacă nu intervine nimic neobișnuit — va fi un episod amuzant. Observînd această veșnică panică mărunță în care intră francezii — care se tem cu toții de momentul cînd, în cele din urmă, vor trebui să afle adevărul —, îți faci o idee mult mai clară despre perioada de domnie a terorii. Prin aceasta se înțelege dominația unor oameni care inspiră teamă ; în realitate este invers, adică dominația unor oameni care sînt ei înșiși înspăimîntați. Teroarea constă, în cea mai mare parte, din actele de cruzime inutile la care se dedau o serie de oameni ei înșiși speriați, cu scopul de a se autoliniști. Sînt convins că vina pentru domnia terorii din anul 1793 o poartă aproape în exclusivitate burghezia îngrozită, care s-a erijat în patriot, mic-burghezii, care făceau în pantaloni de frică, precum și bandele de ticăloși, care se căpătuiau la adăpostul terorii. Actuala mică teroare este opera acelorași clase.

Multe salutări de la noi toți, inclusiv de la Jollymeyer ³⁾ și Moore ⁴⁾, vouă tuturor.

Al tău,
F. E.

Publicat pentru prima oară
într-o formă prescurtată
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx”, Bd. IV,
Stuttgart, 1913 ; în întregime
în : Marx-Engels. Gesamtausgabe.
Dritte Abteilung, Bd. 4, 1931

Tradus din limba germană

¹⁾ F. Freiligrath. „An Wolfgang im Felde”, poezie (vezi volumul de față, p. 47).
— *Nota red.*

²⁾ Poreclă glumeață dată Laurei Lafargue. — *Nota red.*

³⁾ Porecla lui Carl Schorlemmer. — *Nota red.*

⁴⁾ Samuel Moore. — *Nota red.*

22

Marx către Engels

la Manchester

[Londra] 6 septembrie 1870

Dear Fred,

Tocmai m-am „așezat” să-ți scriu, cînd a sosit Serrailier și m-a anunțat că va părăsi miine Londra pentru a pleca la Paris, dar numai pentru cîteva zile. Scopul principal al călătoriei sale este să rezolve acolo probleme legate de *Internațională* (Consiliul federal de la Paris). Acest lucru este cu atît mai necesar, cu cît astăzi toată secția franceză²⁵ o pornește la Paris, unde va pune la cale tot felul de năzbîtii în numele *Internaționalei*. „Ei” intenționează să răstoarne guvernul provizoriu, să instaureze la Paris comuna, să-l numească pe Pyat ambasador francez la Londra etc.

Astăzi am primit din partea Consiliului federal de la Paris un apel către poporul german⁵⁸ (pe care ți-l voi trimite miine) împreună cu o cerere insistentă adresată Consiliului General de a lansa un nou manifest special către germani. Acest manifest¹⁾ este tocmai cel pe care intenționeam să-l propun astă-seară. Fii atît de bun și trimite-mi cît mai repede, în limba engleză, acele însemnări militare referitoare la Alsacia și Lorena pe care le-aș putea folosi la elaborarea manifestului.

Consiliului federal i-am și răspuns astăzi *amănunțit* și, totodată, am făcut neplăcutul oficiu de a le deschide ochii asupra adevăratei stări de lucruri⁵⁹.

Din Braunschweig am primit răspuns că vor acționa conform indicațiilor mele.

Apropo! Longuet mi-a telegrafiat duminică că a fost proclamată republica. Am primit telegrama la orele 4 dimineața.

Jules Favre, deși este un ticălos notoriu și a participat la masacrul din iunie²⁾, pour le moment este bun ca ministru de externe. El a combătut întotdeauna vechea politică a lui Thiers și s-a pronunțat pentru unificarea Italiei și a Germaniei.

¹⁾ K. Marx. „A doua Adresă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 284—292. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

²⁾ Vezi volumul de față, p. 159. — *Nota red.*

Regret numai că Rochefort este membru al acestui guvern, din care face parte și infamul Garnier-Pagès. Totuși, în calitate de membru al comitetului apărării ⁶⁰, i-a fost penibil să refuze să acționeze. Foarte mulțumesc pentru bani. Ce drepturi am eu la jumătate din onorariul tău, nici Dumnezeu nu știe.

Salut.

Al tău,
K. M.

Paul, Laura și Schnappy ¹⁾ au ajuns cu bine la Bordeaux la 2 septembrie. Cu atât mai bine, cu cât în condițiile actuale Lafargue n-ar fi părăsit niciodată [Parisul].

La Londra este o adevărată invazie de refugiați care și-au salvat pungile. După cum ți-am scris, prețul locuințelor bune e în creștere.

Nu crezi că, dacă în Franța vremea va rămâne la fel de ingrătă ca acum, ceea ce e foarte probabil după extrem de îndelungata perioadă de secetă de mai înainte, prusienii vor avea „motive” să devină mai înțelepți, și asta cu atât mai mult cu cât există primejdia unei alianțe anglo-ruso-austriece ?

Dupont, care a mai corespondat și înainte cu Pigott, ar trebui să-i scrie acestui dobitoc, în numele republicanilor francezi, o scrisoare care să-l usture. Îndeamnă-l să o scrie.

Publicat pentru prima oară
într-o formă prescurtată
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx”, Bd. IV,
Stuttgart, 1913 ; în întregime
în : Marx-Engels. Gesamtausgabe.
Dritte Abteilung, Bd. 4, 1931

Tradus din limba germană

¹⁾ Familia Lafargue. — *Nota red.*

23

Engels către Marx

la Londra

Manchester, 7 septembrie 1870

Dragul meu Maur,

(Continuare ¹⁾). Datorită victoriei neașteptate și nemeritate purtate de filistinul german, acestuia i s-a urcat la cap un șovinism teribil și acum este momentul să se întreprindă ceva împotriva lui. Numai de n-ar fi „Volksstaat” atît de jalnic ! Dar aici nu e nimic de făcut. Pînă cînd va apărea broșura „Războiul țărănesc” cu prefața mea ²⁾, evenimentele o vor depăși cu mult. De aceea, noua Adresă a Internaționalei (de data aceasta va trebui ca *tu* să pregeștești și *textul german*) este cu atît mai necesară.

Dacă apelul membrilor din Paris ai Internaționalei ⁵⁸ a fost telegrafiat aici cît de cît fidel, aceasta dovedește, în orice caz, că oamenii se mai află încă sub imperiul vorbelor. Acești oameni, care l-au răbdat timp de 20 de ani pe Badinguet, care acum 6 luni nu l-au putut împiedica pe acesta să obțină 6 milioane de voturi contra un milion și jumătate ⁶¹ și să-i mîne fără nici un temei împotriva Germaniei, sînt aceiași care acum pretind, deoarece victoriile germanilor le-au *oferit* o republică — et laquelle ! ³⁾ —, ca germanii să părăsească imediat pămîntul sfînt al Franței, altminteri — *guerre à outrance* ! ⁴⁾ Recunoști întru totul vechea teorie a superiorității Franței, a pămîntului sfîntit de anul 1793, pe care nu-l poate pîngări nici o murdărie franceză de mai tîrziu, a caracterului sacru al cuvîntului republican. De fapt, această manifestare amintește de danezi, care în 1864 i-au lăsat pe prusieni să se apropie la 30 de pași, au tras o salvă asupra lor și apoi au depus armele, în speranța că pentru o asemenea formalitate nu li se va plăti cu aceeași monedă.

Vreau să sper că oamenilor le vine mintea la cap de îndată ce depășesc primul stadiu al entuziasmului, altminteri ar fi al naibii de greu să întreții cu ei relații internaționale.

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 48—50. — *Nota red.*

²⁾ *F. Engels*. „Prefață [la ediția a doua a «Războiului țărănesc german»]” (vezi *K. Marx și F. Engels*. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 424—432. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

³⁾ — și încă ce republică ! — *Nota trad.*

⁴⁾ — război pe viață și pe moarte. — *Nota trad.*

Toată această republică, ca și apariția ei pe lume fără luptă, este pînă în prezent o pură farsă. Așa cum am presupus eu încă de acum două săptămîni și mai bine ¹⁾, orléaniștii vor o republică provizorie care să încheie o pace rușinoasă, pentru ca răspunderea să nu revină mai tîrziu dinastiei de Orléans, pe care ei se pregătesc s-o restaureze. Orléaniștii au puterea reală: Trochu are comanda militară și Kératry — poliția, domnii de stînga au numai posturi în care se pălăvrăgește. Întrucît Orléans este acum singura dinastie posibilă, ea poate aștepta în liniște momentul cel mai favorabil pentru a veni la putere.

Tocmai pleacă Dupont. A fost aseară aici și este indignat din cauza faimoasei proclamații de la Paris. L-a liniștit faptul că Ser-raillier a fost acolo și a vorbit în prealabil cu tine despre acest lucru. Părerăa lui în această chestiune este absolut clară și justă: să se folosească libertățile date în mod inevitabil de republică în vederea organizării partidului în Franța; să se treacă la acțiune atunci cînd, după crearea organizației, se va ivi posibilitatea; în Franța Internațională să stea deoparte pînă la încheierea păcii.

Domnii din guvernul provizoriu și burghezia de la Paris (dacă judecăm după corespondența din „Daily News”) se pare că știu foarte bine că continuarea războiului este doar o vorbă în vînt. Pe germani îi va împiedica prea puțin ploaia, oamenii aflați acum în campanie sînt obișnuiți cu ea și se simt mai bine pe ploaie decît pe caniculă. La aceasta se mai pot adăuga, firește, epidemiile, mai ales după capitularea Metzului, unde, de bună seamă, ele deja fac ravagii, deși deocamdată nu se știe nimic sigur. Un război de guerilă, care i-ar constrînge pe prusieni la împușcări în masă, e puțin probabil, poate însă să izbucnească ici-colo, sub influența primei impresii produse de revoluție. Dacă am ști dinainte ce impresie va produce la Paris capitularea Metzului, care va avea loc *cel tîrziu* săptămîna viitoare ⁶², am putea aprecia și evoluția războiului. Pînă acum, măsurile, adică vorbele noilor guvernanți, nu-mi par a promite nimic nou, în afară de o apropiată capitulare.

Rochefort nu va mai rămîne mult timp alături de această bandă, cu care va intra în mod cert și foarte curînd în conflict, cînd „Marseillaise” va apare din nou.

Schorlemmer a plecat astăzi cu Wehner și a luat de la comitetul de ajutorare ⁶³ din localitate rachiu, vin, pături de lînă, flanele etc. (în valoare de peste 1 000 l. st.), pentru a le transporta direct prin Belgia spre Sedan și a le da răniților. Dacă va avea cît de cît timp, va trece pe la tine, dar mai au la Londra o mulțime de treburi de rezolvat, abia ieri dimineață au început să facă

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 32—33. — *Nota red.*

cumpărături și să împacheteze. Dacă se va putea, ei vor ca de la Sedan să ajungă la Metz, unde fiecare dintre ei are un frate în armată.

Caracteristic pentru guvernul mizerabil de la Paris este că nici el nu îndrăznește să spună publicului adevărul, cum stau de fapt lucrurile. Mă tem că, dacă nu se va întâmpla vreo minune, pentru ca lupta să se desfășoare în forma sa pură, o etapă inevitabilă este dominația *directă* a burgheziei, în frunte cu Orléansii. Să-i sacrifici acum pe muncitori ar fi o strategie à la Bonaparte și Mac-Mahon; pînă la încheierea păcii ei nu pot întreprinde sub nici o formă ceva, iar după aceea vor avea mai întii nevoie de timp pentru organizare.

Amenințarea alianței¹⁾ va exercita asupra prusienilor o oarecare presiune. Ei știu însă că armele rusești cu încărcare pe la culată nu fac două parale, că englezii nu au deloc arme și că austriecii sînt foarte slab pregătiți. În Italia Bismarck se pare că este în cîrdășie cu papa²⁾ (întrucît guvernul florentin a anunțat oficial că va pleca la Roma încă în septembrie), promisiunea privind Savoia și Nisa a făcut imposibilă orice împotrivire a cercurilor guvernante; lovitura a fost abilă. Dealtfel, Bismarck se pare că așteaptă doar o presiune oarecare pentru a se declara mulțumit cu banii, cu orașul Strasbourg și cu împrejurimile. De francezii el mai are încă nevoie și probabil că își închipuie că ei consideră aceasta drept generozitate.

La revedere, calde salutări.

Al tău,
F. E.

Publicat pentru prima oară
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx”, Bd. IV,
Stuttgart, 1913

Tradus din limba germană

¹⁾ Este vorba de zvonurile în legătură cu alianța anglo-ruso-austriacă împotriva Prusiei (vezi volumul de față, p. 52). — *Nota red.*

²⁾ Pius al IX-lea. — *Nota red.*

24

Marx către Engels

la Manchester

[Londra] 10 septembrie 1870

Dragă Fred,

Tu și cu Dupont trebuie să mă scuzați că vă răspund cu atita întârziere și foarte pe scurt. Sint overwhelmed ¹⁾ de treburi politice.

Cît de plăcut este să ai de-a face cu toate acestea îți vei da seama din neroziile alăturate, sosite din două puncte opuse: Braunschweig și Paris.

După cum știi, am trimis la Braunschweig instrucțiuni ²⁾ scrise. În asemenea situații se presupune — dar în mod inutil — că nu ai de-a face cu niște copii fără minte, ci cu oameni culți, care ar trebui să știe că limbajul brutal al scrisorilor nu este destinat „publicării” și că în cadrul unor instrucțiuni se dau uneori *indicații confidențiale*, care nu trebuie *trîmbițate*. Ei bine! Deșteptiiăștia nu numai că reproduc „textual” pasaje din scrisoarea mea, dar mă și arată cu degetul ca fiind autorul scrisorii. Ei *reproduc* asemenea pasaje ca, de pildă, acela în care se arată că „centrul de greutate al mișcării muncitorești de pe continent se mută din Franța în Germania” etc. și care trebuia să le servească pentru a înflăcăra spiritele, dar în nici un caz nu trebuia dat publicității *acum* ³⁾. Ba chiar ar mai trebui să le fiu recunoscător că cel puțin nu au publicat critica făcută de mine la adresa muncitorilor francezi. Pe deasupra, indiviziiăștia trimit în hot haste ³⁾ maculatura lor compromițătoare *la Paris!* (ca să nu mai vorbim de Bruxelles și Geneva).

Am să le trag eu o săpuneală, dar gogomânia s-a comis. Pe de altă parte însă, nici cei de la Paris nu sînt mai breji. Îmi trimit pachete întregi cu ridicolul lor manifest șovin ⁵⁸, care a provocat în rîndurile muncitorilor englezi o ilaritate și o indignare a căror manifestare fățișă cu greu am putut s-o împiedic. Eu trebuia să trimit acest material în cantități masive în Germania, probabil pentru a arăta germanilor că mai întii trebuie „*să se retragă peste Rin*” înainte de a ajunge *la ei* acasă! Apoi, în loc să dea un

¹⁾ — supraaglomerat. — *Nota trad.*

²⁾ *K. Marx și F. Engels.* „Scrisoare adresată Comitetului Partidului muncitoresc social-democrat”. — *Nota red.*

³⁾ — în mare grabă. — *Nota trad.*

răspuns chibzuit la scrisoarea mea, indivizii ăștia își permit să-mi trimită instrucțiuni telegrafice (instrucțiunile exstudiosului Longuet !) *cum* trebuie să desfășor munca de agitație în Germania ! Quel malheur ! ¹⁾

Eu am pus aici totul în mișcare pentru ca muncitorii (luni se deschide seria mitingurilor) să-și silească guvernul să recunoască Republica Franceză ⁶⁵. În primul moment Gladstone era înclinat s-o recunoască. Dar *regina* ²⁾, care ascultă de instrucțiunile Prusiei, și partea oligarhică a cabinetului sînt împotriva !

Regret că de Grousset de la „*Marseillaise*“, care este un om foarte capabil, ferm și îndrăzneț, s-a atașat mizerabilul, pisălogul, încrezutul și ambițiosul flecar Cluseret.

Noua Adresă ³⁾ (îți mulțumesc pentru contribuția ta la aceasta) va fi tipărită pînă marți. Este lungă, dar nu se putea altfel.

Articolele tale cu privire la fortificațiile Parisului și bombardarea Strasbourgului sînt scrise admirabil ⁴⁾.

Spune-i lui Dupont că-i împărtășesc întru totul părerea și *literalmente* i-am dat dispoziție lui *Serrailier* să-i scrie că pro nunc ⁵⁾ nu va părăsi Manchesterul.

Alaltăieri seară a fost la noi Schorlemmer.

Salut.

Al tău,
K. M.

Apropo ! Profesorul Schäffle din Tübingen a publicat împotriva mea o carte idioată și voluminoasă ⁶⁾ (costă 12¹/₂ șilingi !).

Publicat pentru prima oară

într-o formă prescurtată

în : „Der Briefwechsel zwischen F. Engels und K. Marx“, Bd. IV, Stuttgart, 1913 ; în întregime

în : Marx-Engels. Gesamtausgabe. Dritte Abteilung, Bd. 4, 1931

Tradus din limba germană

¹⁾ — Ce nenorocire ! — *Nota trad.*

²⁾ Victoria. — *Nota red.*

³⁾ K. Marx. „A doua Adresă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian“. — *Nota red.*

⁴⁾ F. Engels. „Însemnări despre război — articolele XVI și XVII“. — *Nota red.*

⁵⁾ — deocamdată. — *Nota trad.*

⁶⁾ A. Schäffle. „Kapitalismus und Socialismus mit besonderer Rücksicht auf Geschäfts- und Vermögensformen“. — *Nota red.*

25

Engels către Marx

la Londra

Manchester, 12 septembrie 1870

Dragul meu Maur,

Prietenii noștri de pe continent — atît din Germania, cît și din Franța — se întrec, bineînțeles, în abilitate politică. Măgarii ăștia din Braunschweig ! Se temeau că le-o vei lua în nume de rău dacă vor prelucra indicațiile care li s-au dat și atunci le-au prezentat textual⁶⁴. De fapt, supărător este numai pasajul cu privire la mutarea centrului de greutate. Să publici așa ceva este culmea lipsei de tact. Dar să sperăm că parizienii au acum ceva mai bun de făcut decît să se ocupe de studierea acestui manifest, mai ales că nu înțeleg limba germană. Germana în care e scris manifestul este, într-adevăr, excelentă. Iar Wilhelm¹⁾, în ziarul lui²⁾, laudă cîrăceala asta șovină.⁶⁶ Longuet e și el bine. Din moment ce Wilhelm I le-a dăruit o republică, înseamnă că acum trebuie să se facă imediat și în Germania o revoluție. Dar atunci de ce n-au făcut una și după cea din Spania ?⁶⁷

„Zukunft“ de azi a publicat pasajul din manifest³⁾ în care e vorba de Alsacia și Lorena, dar provenind, chipurile, de la cei din Braunschweig. Trimite-mi două sau mai multe exemplare din noua Adresă de îndată ce va fi gata.

Tot ce s-ar putea face la Paris ar fi ca muncitorii să fie împiedicați să pornească revoluția înainte de încheierea păcii. Bismarck se va vedea pus în curînd în situația de a încheia pacea, fie ca urmare a cuceririi Parisului, fie pentru că situația din Europa îl va sili să pună capăt războiului. Oricum ar fi pacea, ea trebuie încheiată înainte ca muncitorii să mai poată face ceva. Dacă ies învingători acum, slujind cauza apărării naționale, vor fi nevoiți să preia moștenirea lui Bonaparte și a prăpăditei republici actuale și atunci vor fi zdrobiți în mod inutil de armatele germane și azvîrliți din nou cu 20 de ani în urmă. Dacă așteaptă nu au nimic de pierdut.

¹⁾ Liebknecht. — *Nota red.*

²⁾ „Volksstaat“. — *Nota red.*

³⁾ K. Marx. „A doua Adresă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian“. — *Nota red.*

Dealtfel, eventualele modificări de graniță sînt doar provizorii, asupra lor putîndu-se reveni oricînd. Să lupți împotriva Prusiei de dragul burgheziei ar fi o nebunie. Oricare ar fi guvernul care ar încheia pacea, tocmai prin aceasta s-ar dovedi efemer, iar armata reîntoarsă din prizonierat n-ar fi prea de temut în cazul unor conflicte interne. După încheierea păcii, șansele le sînt mult mai favorabile muncitorilor decît oricînd înainte. Dar oare nu se vor lăsa ei iarăși antrenați sub presiunea unui atac din afară și nu vor proclama republica socială în ajunul asaltului asupra Parisului? Ar fi îngrozitor ca drept ultim act de război armatele germane să fie silit să ducă lupte de baricade împotriva muncitorilor parizieni. Asta ne-ar arunca cu 50 de ani în urmă și ar provoca o asemenea derută, încît toți și toate ar apărea într-o lumină falsă, și atunci să vezi cum printre muncitorii francezi ar înflori ura națională și frazeologia!

Este al naibii de prost că la Paris sînt atît de puțini oamenii care, în condițiile actuale, au curajul să privească lucrurile așa cum *sînt ele în realitate*. Cîți dintre locuitorii Parisului îndrăznesc numai să se *gîndească* la faptul că rezistența activă a Franței în acest război este distrusă și că, odată cu aceasta, dispăre și perspectiva alungării dușmanului printr-o revoluție! Tocmai pentru că oamenii nu vor să audă care este realitatea de fapt, mă tem că lucrurile vor evolua chiar în acest sens. Căci acum muncitorii s-au scuturat, cu siguranță, de apatia de care fuseseră cuprinși *înainte* de căderea imperiului.

Ai fi putut, totuși, să-mi comunicîți care este titlul cărții lui Schäftele ¹⁾. Iată un dușman pe potrivă ta! Individul a făcut parte din parlamentul vamal ⁶⁸ și este un economist vulgar ordinar; este mai ceva decît Faucher, numai că e suab. Cartea îți va face mare plăcere.

Întrucît, după cît se pare, *ceva* va fi în orice caz anexat, ar fi timpul să ne gîndim la o formă în care muncitorii germani și cei francezi să convină asupra faptului că totul este nul și neavenit, iar la momentul potrivit să anuleze totul. După părerea mea, acest lucru ar fi fost binevenit chiar și înainte de izbucnirea războiului; acum însă, cînd pe francezi îi paște soarta cedării de teritorii, inițiativa aceasta se impune cu necesitate, altminteri indivizii aceștia vor scula morții cu strigătele lor.

¹⁾ A. Schäftele. „Kapitalismus und Socialismus mit besonderer Rücksicht auf Geschäfts- und Vermögensformen“. — *Nota red.*

Spune-i lui Tussy că soția mea ¹⁾ îi mulțumește pentru scrisoare și că zilele acestea îi va răspunde. Salutări cordiale tuturor.

Al tău,
F. E.

Publicat pentru prima oară
într-o formă prescurtată
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx“, Bd. IV,
Stuttgart, 1913 ; în întregime
în : Marx-Engels. Gesamtausgabe.
Dritte Abteilung, Bd. 4, 1931

Tradus din limba germană

26

Engels către Marx

la Londra

[Manchester] 13 septembrie 1870

Dragul meu Maur,

Incorigibili măgari mai sînt prusienii aceștia ! Din ordinul lui Vogel von Falckenstein, ei i-au arestat pe toți membrii nefericitului Comitet social-democrat din Braunschweig și chiar pe *tipograful* ²⁾ care a tipărit bineintenționata și mai ales cumpătata proclamație și i-au dus în lanțuri la Lötzen ³⁾, în Prusia orientală ⁶⁹. Știi, desigur, că, sub pretextul unei debarcări franceze, în aproape întreaga Germanie de nord s-a declarat starea de război și așa se face că autoritățile militare pot opera arestări după cum găsesc de cuviință. Din fericire, faptul că ei au fost imediat deportați în Prusia orientală dovedește intenția de a-i ține arestați numai pînă la încheierea păcii și nu de a-i deferi vreunui tribunal de război, în care caz ar primi cu siguranță de la locotenenții care comandă represaliile 10 ani de fortăreață sau muncă silnică. Toate acestea arată că „republica“, acest simplu cuvînt, este în stare să-i umple de groază pe prăpădiții ăștia și că cercurile oficiale nu se simt deloc la largul lor atunci cînd nu au deținuți politici.

¹⁾ Lizzy Burns. — *Nota red.*

²⁾ Sievers. — *Nota red.*

³⁾ Denumirea poloneză : Giżycko. — *Nota trad.*

În general, războiul ia, cu timpul, un aspect neplăcut. Francezii n-au mâncat încă destulă bătaie, iar măgarii de germani au învins pînă acum mult prea des. Victor Hugo scrie timpenii pe franțuzește, iar frumosul Wilhelm spurcă limba germană⁷⁰. „Și acum rămii cu bine, cu inima tulburată la sfîrșitul unei asemenea scrisori”. Și unul ca ăsta e rege ! Și încă regele națiunii celei mai cultivate [jebildet] din lume ! Iar nevasta lui¹⁾ acceptă să se tipărească așa ceva ! Dacă lucrurile vor continua în același fel încă vreo săptămînă, se va ajunge la concluzia că ei pe noi ambele, părți, etc.

Și acum rămii cu bine, cu inima tulburată sau nu, la sfîrșitul unei asemenea scrisori.

Al tău,
F. E.

Publicat pentru prima oară
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx”, Bd. IV,
Stuttgart, 1913

Tradus din limba germană

27

Marx către Engels

la Manchester

[Londra] 14 septembrie 1870

Dear Fred,

Odată cu această scrisoare îți trimit 12 exemplare din Adresă²⁾. Mai sînt diverse mici greșeli de tipar, cuvînțele omise etc., însă nimic care să denatureze sensul. Totul se va corecta la ediția a doua. Tu nu trebuie să uiți că Consiliul General e dator să țină seama de toate susceptibilitățile și de aceea nu poate să scrie așa cum am scrie noi doi, în numele nostru.

Vestea despre cele petrecute la Braunschweig⁶⁹ ne-a parvenit ieri seară de la Liebknecht, dar în obișnuita formă confuză care îl

¹⁾ Augusta. — *Nota red.*

²⁾ K. Marx. „A doua Adresă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian”. — *Nota red.*

caracterizează pe Wilhelm și care a făcut-o deci neutilizabilă. Am trimis astăzi însemnări pe această temă la „Pall Mall”, „Echo” și altele ¹⁾).

Faptul în sine este îmbucurător. De data aceasta, persecutarea demagogilor ⁷¹ începe înainte de sfârșitul războiului și este îndreptată împotriva muncitorilor, nu ca pe vremea bunicii, împotriva ușuraticilor studenți. Este foarte bine că prusienii își dau arama pe față și spulberă încă înainte de încheierea păcii orice iluzie pe care și-ar fi putut-o face clasa muncitoare. Iar clasa muncitoare se aruncă în focul luptei numai atunci când se simte direct urmărită de către stat.

Simplul cuvânt „republică” a orientat lucrurile pe un cu totul alt făgaș. Așa, de pildă, d-l George Potter — acest muncitor-erou de la „Bee-Hive” — declară public că este republican. Din toate acestea înțelegi care e starea de spirit la Londra. Sper că politica prusiană de curte va avea aici ca rezultat declanșarea unei serii de acțiuni. Ce pîrghie extraordinară este această ingerință neconstituțională a nepoatei lui George al III-lea și soacrei lui Fritz ²⁾ !

Bismarck este, în orice caz, un măgar. Fiindcă i-a reușit totul atîta vreme cît a fost instrumentul năzuințelor germane de unificare, și-a pierdut într-atîta capul, încît acum își închipuie, fără rușine, că poate să ducă o politică specific prusiană nu numai în afară, dar și în interior.

Ieri a avut loc un miting muncitoresc într-un local din Lincoln's Inn Fields. Noi am ținut obișnuita ședință de marți ³⁾. A sosit o telegramă prin care ni se cerea ajutor. Băieții de la „Asociația păcii” ³⁰, care „au cumpărat” mulți muncitori (de pildă pe Cremer), și-au asigurat o majoritate, chiar dacă aceasta nu era prea numeroasă. Apariția noastră neașteptată turned the scale ⁴⁾. Anume era vorba de diverse rezoluții în favoarea Republicii Franceze care, după cum afirmă „Asociația păcii”, puteau să ducă la un război cu Prusia. Am trimis astăzi în scris instrucțiuni amănunțite în Belgia, Elveția, precum și în Statele Unite ⁷².

Anexez scrisoarea lui Serrailier ⁵⁾, care te va interesa și pe tine

¹⁾ K. Marx. „În legătură cu arestarea membrilor Comitetului Partidului muncitoresc social-democrat” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 293. — Nota trad.). — Nota red.

²⁾ Regina Victoria, a cărei fiică a devenit soția prințului moștenitor Frederic. — Nota red.

³⁾ Este vorba de ședința Consiliului General din 13 septembrie. — Nota red.

⁴⁾ — a schimbat situația. — Nota trad.

⁵⁾ Vezi volumul de față, p. 141. — Nota red.

și pe Dupont. Nu este, de fapt, decît o parte din ea, restul, **care** conține probleme de familie, a rămas, bineînțeles, la d-na Serraillier.
Salut.

Al tău,
K. M.
Secretar pentru Rusia !

Cartea lui Schaffle se numește „Kapitalismus und Socialismus etc.“.

Publicat pentru prima oară
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx“, Bd. IV,
Stuttgart, 1913

Tradus din limba **germană**

28

Marx către Engels ⁷³

la Manchester

In mare grabă.

Londra, 16 septembrie 1870

Dear Fred,

Comunică-i lui Dupont — din partea Consiliului General — **că** trebuie să le răspundă marseillezilor (îi trimit manifestul acestora ⁷⁴ și scrisoarea) și să le tragă un perdaf ; totodată, să le trimită **și** Adresa noastră ¹⁾. La nevoie, îi mai pot trimite de aici cîteva **exemplare**.

În afară de „Spectator“, care a publicat un articol **sforăitor** despre Adresă, și de scurtul extras apărut în „Pall Mall“, toate **celelalte** ziare din Londra au încercat să ne treacă sub tăcere.

Salut.

Al tău,
K. M.

Publicat pentru prima oară
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx“, Bd. IV,
Stuttgart, 1913

Tradus din limba **germană**

¹⁾ K. Marx. „A doua Adresă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian“. — *Nota red.*

1871

29

Engels către Marx

la Brighton ⁷⁵

[Londra] 18 august 1871

Dragul meu Maur,

Îți trimit alăturat „Public Opinion”, care reproduce mai pe larg articolul lui „Nat[ional]-Z[ei]t[un]g” ⁷⁶; vei vedea că imediat după locul incriminat în „Internat[ional]” urma un pasaj care a fost omis din spirit de prevedere și la care trebuia neapărat să se dea un răspuns. Ziarul tocmai a pierdut procesul împotriva lui Goldschmidt și Jenny Lind, alegîndu-se astfel cu reputația de calomniator cu premeditare. Eu nu aș cere simpla inserare a răspunsului, ci *an ample and complete apology*, in the same place of the paper ¹⁾.

„Nat[ional]-Zeitung” ar merita o ripostă la fel de dură, care să coincidă cu publicarea articolului în „Volksstaat”. Ticălosul ăsta de Zabel se simte al naibii de bine sub aripioara lui Bismarck.

Rozwadowski a primit la Somersetshire un post de profesor pînă la 15 decembrie cu pensiuie completă, dar fără salariu; mîine pleacă acolo. Acolo *va trebui* să învețe limba engleză. L-am ajutat s-o scoată la capăt plătindu-i comisionul agentului — 1 l. st. și 1 șiling, îmbrăcăminte — 3 l. st. și 7 șilingi, datorii — 1 l. st. și 13 șilingi, bani de drum și cheltuieli neprevăzute — 1 l. st. și 10 șilingi, în total 7 l. st. și 11 șilingi; în plus am mai avansat ieri pentru copiii lui Dupont 12 l. st. și 12 șilingi ²⁾. Toate aceste cheltuieli m-au decavat. Azi dimineață doar ce ieșisem din casă pentru a aranja această chestiuie, cînd a sosit soția ta cu o scrisoare de la Tibaldi, care conținea noi oferte făcute lui R[ozwadowski] prin intermediul lui Davidov. Era însă prea tîrziu și R[ozwadowski] trebuia ca cel puțin pentru început să se ducă la postul obținut. Dacă ulterior se va dovedi că lucrurile se pot aranja, oricînd poate fi trimis în locul

¹⁾ — *scuze ample și complete*, în același spațiu din ziar. — *Nota trad.*

²⁾ Vezi volumul de față, p. 246. — *Nota red.*

lui vreun francez, să spunem Beaufort, iar el să se întorcă și să-și ia în primire banii rusești.

Sper că aerul de mare îți priește.

Al tău,
F. E.

Publicat pentru prima oară
în : „Marx-Engels. Gesamtausgabe”,
Bd. 4, 1931

Tradus din limba germană

30

Marx către Engels

la Londra

19 august 1871
Globe Hotel, Manchester Street,
Brighton

Dragă Fred,

Fii atât de bun să copiezi ceea ce e scris pe verso ¹⁾ și să trimiți sub semnătura mea redacției ziarului „Public Opinion”, 4, Southampton Street, Strand. Scrisul meu ar putea servi băieților drept pretext pentru greșelile de tipar. Tot ce e în legătură cu ziarul german ²⁾ rămîne pentru cînd mă voi întoarce ³⁾.

Astăzi am avut prima zi frumoasă aici. Ieri și alaltăieri a plouat. Din păcate, nu mi-am adus medicamentele pentru ficat, dar aerul îmi face extraordinar de bine. Dacă va fi posibil (și copiii nu se vor întoarce pînă atunci ⁴⁾), aș rămîne aici bucuros pînă joi, dar no cash in hand ⁴⁾, iar din scrisoarea ta văd că și tu ești falit.

În ce-l privește pe Neceaev, care, conform obiceiului lui, răs-pîndește personal peste tot în lume zvonuri false chiar despre el

¹⁾ K. Marx. „Către redactorul revistei «Public Opinion»” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 419. — Nota trad.). — Nota red.

²⁾ „National-Zeitung”. — Nota red.

³⁾ Este vorba de întoarcerea lui Jenny și Eleanor Marx la Londra de la Bagnères-de-Luchon. — Nota red.

⁴⁾ — nu mai am bani. — Nota trad.

însuși, va trebui ca la întoarcerea mea Consiliul General să ia oficial măsuri împotriva lui ⁷⁷.

Salut.

Al tău,
K. M.

Publicat pentru prima oară
într-o formă prescurtată
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx”, Bd. IV,
Stuttgart, 1913 ; în întregime
în : Marx-Engels. Gesamtausgabe.
Dritte Abteilung, Bd. 4, 1931

Tradus din limba germană

31

Marx către Engels

la Londra

[Brighton] 21 august 1871

Dear Fred,

Termenul e pînă miercuri ¹⁾.

Jung este aici de duminică, astăzi se întoarce înapoi.

Prin intermediul unui preot (francez) pe nume Pascal voi face rost de ceva bani pentru emigranți ⁷⁸.

Salut.

Al tău,
K. M.

Penița scrie foarte prost.

Publicat pentru prima oară
în : „Marx-Engels. Gesamtausgabe”,
Dritte Abteilung, Bd. 4, 1931

Tradus din limba germană

¹⁾ 23 august ; vezi și scrisoarea precedentă. — *Nota red.*

32

Engels către Marx

la Brighton

Londra, 23 august 1871

Dragul meu Maur,

În mare grabă. Îți trimit o bancnotă de 5 l. st. B/5768868, Londra, 27 iulie 1871. Rămii acolo cît poți mai mult, asta îți va prinde mult mai bine decît dacă te-ai întoarce aici, iar fetele ¹⁾ n-or să vină, totuși, săptămîna aceasta. Potrivit lui „Pall Mall“, Lafargue se află și el în libertate ⁷⁹.

După cum spune Lessner, lassalleenii au hotărît să te dea în judecată dacă pînă săptămîna viitoare nu primesc banii ⁸⁰ !

Frankel este aici ; ieri a fost ales membru al Consiliului General împreună cu Chalain și Bastelica. A fost astăzi pe la mine împreună cu Rochat ; nu mi-a făcut impresia că ar fi un fugar.

Allsop a fost ieri la Consiliu, mi-a dat 5 șilingi pe care trebuie să ți-i încredințez în folosul emigranților ; pleacă iarăși din oraș și o să-ți mai scrie ; în balamucul de aici a fost imposibil să vorbesc pe îndelete cu un surd.

Scrisoarea lui Jung, care îmi propunea să scriu un apel către yankei, am primit-o ieri la 7 seara, așadar prea tîrziu. S-a hotărît ca tu să fii însărcinat cu întocmirea acestui apel ⁸¹, pe care urmează să-l trimiți simbăta viitoare ²⁾ cu vaporul. Dacă tu nu poți, mă voi ocupa eu de treaba asta ; scrisoarea anexată dovedește că merită s-o facem. Ieri am încasat cu totul vreo 2 sau 3 l. st. !

Intreaga ședință ³⁾ s-a transformat iar într-o dezbatere pe următoarea temă : Weston, Hales, Applegarth și încă unul dintre englezii noștri au fost invitați de G. Potter la o ședință la care a participat și dr. Engländer ! Potter i-a informat pe cei prezenți că sir Ed. Watkin a convenit cu guvernul canadian asupra unui plan potrivit căruia prizonierii de la Versailles vor fi trimiși în Canada, unde urmează să li se repartizeze cîte 1 acru de pămînt. Am impresia că aici este mîna lui Thiers, care caută să se descotorosească astfel de acești oameni. Weston a primit vestea cu entuziasm, il

¹⁾ Jenny și Eleanor Marx (vezi volumul de față, p. 65). — *Nota red.*

²⁾ 26 august. — *Nota red.*

³⁾ a Consiliului General din 22 august. — *Nota red.*

radote de plus en plus ¹⁾). Sfirșitul poveștii — trecerea la ordinea de zi, excelent motivată de Longuet, Theisz și Vaillant.

Sînt asaltat de vizite din zori și pînă-n seară, nu pot nici măcar să citesc un ziar, chiar și acum e iar cineva jos. Colac peste pupăză, și-au anunțat sosirea și frații mei ²⁾).

Salut.

Al tău,
F. E.

Publicat pentru prima oară
în : Marx-Engels, Gesamtausgabe,
Dritte Abteilung, Bd. 4, 1931

Tradus din limba germană

33

Marx către Engels

la Londra

[Brighton] 24 august [1871]

Dragă Fred,

Scrisoarea ta, împreună cu cele 5 l. st., pentru care îți mulțumesc mult, a sosit la ora 12, după ce trimiseseam telegrama.

Miine voi scrie cîteva rînduri la New York ³⁾). Trebuie să mă întorc la Londra (sîmbăta viitoare ⁴⁾).

Cu cîtă umilință își cere scuze „Public Opinion” ⁷⁶ vei vedea din scrisoarea pe care am trimis-o azi soției mele.

Așadar, Lafargue e liber !

Salut.

Al tău,
K. M.

Publicat pentru prima oară
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx”, Bd. IV,
Stuttgart, 1913

Tradus din limba germană

¹⁾ — el o ia razna din ce în ce mai mult. — *Nota trad.*

²⁾ Hermann și Rudolf Engels. — *Nota red.*

³⁾ Vezi volumul de față, p. 67 și 257. — *Nota red.*

⁴⁾ 26 august. — *Nota red.*

34

Marx către Engels

la Ramsgate

[Londra] 8 septembrie 1871

Dragă Fred,

Adresa lui Allsop este : *Pegwell Bay*. Numărul nu mi l-a dat, dar nici nu e nevoie de el. Everybody will tell you the whereabouts of ¹⁾ Pegwell Bay. Este bine să vorbești cu el, pentru că marți va veni cu banii la Londra și m-a invitat la el. I-am scris detaliat și, totodată, i-am explicat că voi continua să mă ocup de *colectele pentru săraci* de la el și de la prietenii săi, dar numai dacă mi se va da libertate deplină și nu voi fi sîcîit cu întocmitul listelor cu privire la „diferitele grade de mizerie” ale emigranților ⁷⁸.

Ce spui de stimabilul Favre ? Mizerabila presă londoneză trebuie să anunțe acum telegrafic propria-i dezonorare ⁸².

Lunea trecută, „*L'Avenir Libéral*” — journal bonapartista publicé à Paris ²⁾ — a publicat un anunț referitor la moartea mea.

Ca urmare au sosit o grămadă de scrisori ; printre altele, Dronke i-a scris astăzi soției mele, iar Imandt a trimis „*Dundee Advertiser*”, în care apare aceeași stupizenie.

À demain. Call upon me after your arrival at London ³⁾.

Salutări an whole family ⁴⁾.

Al tău,
K. M.

Rochat imită extraordinar pronunția franceză a lui Frankel.

„*Evening Standard*” din 6 septembrie *n-a publicat decît scrisoarea către redactor* ⁵⁾, urmată de mențiunea : „We have recieved no enclosure” ⁶⁾ ⁸³.

¹⁾ — Oricine îți poate spune unde este. — *Nota trad.*

²⁾ — ziar bonapartist editat la Paris. — *Nota trad.*

³⁾ — Pe mîine. Treci pe la mine îndată ce ajungi la Londra. — *Nota trad.*

⁴⁾ — întregii familii. — *Nota trad.*

⁵⁾ K. Marx. „Către redactorul ziarului «*Evening Standard*»” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 429. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

⁶⁾ — „Noi nu am primit nici o anexă la scrisoare”. — *Nota trad.*

Am văzut asta abia ieri. Întrucît scrisorile către acești indivizi sînt scrise de tine, am rugat-o pe soția mea să le scrie imediat în numele ei, pretextînd că eu am plecat pentru cîteva zile din Londra. Ea va trimite numărul din „*Public Opinion*” ⁷⁶ (în scrisoare recomandată) și va cere reproducerea lui însoțită de scuze, amenințînd cu darea în judecată. Va anexa o carte de vizită „veche” : „D-na Jenny Marx, născută baroană von Westphalen”, ceea ce va băga groaza în acești toryi.

Publicat pentru prima oară
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx”, Bd. IV,
Stuttgart, 1913

Tradus din limba germană

1873

35

Marx către Engels

la Londra

23 mai [1873]
25, Dover Street, Manchester

Dragă Fred,

Ieri seară am tras la hotelul „Brunswick”⁸⁴; nu l-am găsit nici pe Moore, nici pe Schorlemmer.

Astăzi dimineață m-am dus la Moore, dar nu era acasă; am întrebat-o pe gazda lui dacă nu-mi poate găsi prin apropiere o cameră, la care ea mi-a oferit o sleeping room¹⁾ chiar în casa ei, iar eu am acceptat imediat oferta.

După aceea m-am dus la Gumpert; e plecat în Germania; voi afla astăzi (prin Zapp) când se întoarce.

Când am revenit la hotelul „Brunswick”, l-am găsit la ușă pe Moore. Era foarte mulțumit că m-am înțeles cu gazda lui.

Astăzi i-am scris lui Tussy și sînt convins că deocamdată d-l L[issagaray] trebuie să facă bonne mine à mauvais jeu²⁾.

Al tău,
K. M.Salutări doamnei³⁾. Am să mă văd cu Renshaws.

Publicat pentru prima oară
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx”, Bd. IV,
Stuttgart, 1913

Tradus din limba germană

¹⁾ — dormitor. — *Nota trad.*

²⁾ — haz de necaz. — *Nota trad.*

³⁾ Lizzy Burns. — *Nota red.*

36

Engels către Marx

la Manchester

Londra, 24 mai 1873

Dragul meu Maur,

I-am scris alaltăieri lui Gumpert și mi-am expus părerea asupra cazului tău, făcînd un scurt istoric al bolii (firește, n-am pomenit nimic de problemele tale familiale, i-am spus numai că te-ai necăjit foarte mult din diverse motive), pentru ca, cel puțin în ceea ce mă privește, să cîștig pariul în privința diagnosticului. Astăzi mi-a răspuns fiul lui vitreg mai mare că G[umpert] se întoarce abia peste 8—10 zile și că îi va da scrisoarea mea.

Am fost ocupat cu Lafargue pînă la ora 4 și jumătate, cînd era prea tîrziu ca să trimit o scrisoare recomandată ; o voi trimite mîine împreună cu banii, pentru ca tu, dacă ai chef, să poți face excursii.

Am și cele 50 l. st., ce să fac, să le dau soției tale ?

Cu Rusia vom fi gata în cîteva zile, cu excepția unui mic intermezzo, pentru care va trebui mai întîi să studiez materialele rusești ¹⁾, sînt însă foarte adesea întrerupt de la această treabă.

Salutări lui Moore și Schorlemmer.

Al tău,
F. E.

Publicat pentru prima oară
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx”, Bd. IV,
Stuttgart, 1913

Tradus din limba germană

¹⁾ Este vorba de lucrul la cartea „Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor”, scrisă împreună cu P. Lafargue (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 331—465. — Nota trad.). — Nota red.

37

Marx către Engels

la Londra

[Manchester] 25 mai 1873

Dragă Fred,

Îți scriu în grabă aceste câteva rânduri în camera lui Schorlemmer, cu care tocmai vreau să plec la plimbare, deoarece Moore este la dulcineea lui și intenționează să-și facă apariția abia în jurul orei 6.

Aici a fost al naibii de frig și pînă astăzi a bătut vîntul dinspre răsărit, așa că m-am ales cu un guturai de toată frumusețea.

În aceeași zi sau, mai exact, în seara cînd am venit aici, primul individ cu care m-am întîlnit a fost, ca de obicei, nelipsitul Borchardt.

Ieri m-am întîlnit și cu onorabilul Knowles, beat turtă și foarte roșu la față.

Drăguțul de Dakyns, după cum mi-a spus Moore, nu mai vrea să știe nimic de Internațională⁸⁵ de cînd cu sciziunea.

Ți-aș fi recunoscător dacă i-ai da soției mele cele 50 I. st.

Salut.

Al tău,
K. M.

Schorlemmer îți trimite salutări și-ți transmite, în legătură cu scrisoarea ta către Gumpert, că acum s-a convins din nou că ești un mare strateg.

Publicat pentru prima oară
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx“, Bd. IV,
Stuttgart, 1913

Tradus din limba germană

38

Engels către Marx

la Manchester

[Londra] luni 26 mai [1873]

Dragul meu Maur,

Îți trimit alăturat două bancnote de 10 l. st. : C. 76, 48876 și 77, Londra, 6 februarie 1873. Soției tale îi voi duce banii astăzi după-masă.

Sîmbătă ¹⁾ am făcut o prostie. Soția ta a fost pe aici și din ne-chibzuință i-am arătat scrisoarea de la tine ²⁾ — s-a uitat lung la ultimele rînduri, dar nu a spus nimic. S-ar putea ca ea să nu vadă nimic deosebit în convingerea ta că d-l L[issagaray] trebuie să facă pentru moment *bonne mine à mauvais jeu* ³⁾. Dacă mă întrebă, îi spun că nu știu nimic în afară de presupunerea ta că totuși nu poți conta pur și simplu pe faptul că L[issagaray] își va ține promisiunea și de aceea ai și pomenit aici despre acest lucru, ca să o influențezi pe T[ussy] printr-o scrisoare.

Așadar, cel mai mare măgar din Franța, M[ac-]M[ahon], l-a îmbrobodit bine pe d-l Thiers și i-a făcut vînt. Reacțiunea este un plan inclinat de pe care, odată ajuns sus, începi să aluneci la vale. Dacă în genere M[ac-]M[ahon] reprezintă ceva, acesta este bonapartismul lui și este amuzant că, la fel ca în 1848, ambele partide vechi monarhiste, care au fost nevoite să-l pună în frunte pe Ludovic B[ona-]parte], acum trebuie să-l instaleze pe guvernatorul său ⁸⁶. În felul acesta, după părerea mea, unica combinație monarhistă posibilă este deocamdată restaurarea imperiului. Certurile dintre orléaniști și legitimiști îl vor dezgusta pe M[ac-]M[ahon]; Rouher et Co. îl vor duce de nas, iar cînd le va fi la îndemînă, îl vor învăța ei cum să conducă trupele etc. pentru a da o lovitură de stat bonapartistă. Atunci totul va depinde de armată și M[ac-]M[ahon], oricum ar fi el, va face cu siguranță totul — și în cunoștință de cauză — pentru a instrui trupele în vederea acestui scop. En attendant ⁴⁾, Thiers devine mai popular decît oricînd, iar Gambetta trece din nou pe planul al doilea, astfel încît, dacă se va ajunge iarăși la o revoluție, seria celor care s-au compromis total va începe cu Thiers și va sfîrși cu Félix Pyat.

¹⁾ 24 mai. — *Nota red.*

²⁾ Vezi volumul de față, p. 71. — *Nota red.*

³⁾ — haz de necaz. — *Nota trad.*

⁴⁾ — Intre timp. — *Nota trad.*

Ceea ce mă bucură în mod special este că M[ac-]M[ahon] i-a dovedit încă o dată lui Th[iers] ce mari ticăloși sînt tocmai *militarii* de treabă.

Multe salutări lui Moore și Schorl[emmer].

Al tău,
F. E.

Publicat pentru prima oară
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx”, Bd. IV,
Stuttgart, 1913

Tradus din limba germană

39

Engels către Marx ⁸⁷

la Manchester

[Londra] 30 mai 1873

Dragul meu Maur,

Azi dimineață, în pat, mi-a trecut prin cap următoarea idee dialectică cu privire la științele naturii :

Obiectul științelor naturii îl constituie materia în mișcare, corpurile. Corpurile nu pot fi separate de mișcare, formele și însușirile lor pot fi cunoscute numai în mișcare ; despre corpuri, în afara mișcării, în afara oricărei raportări la alte corpuri, nu se poate spune nimic. Numai în mișcare, corpul arată ce este el. De aceea, științele naturii cunosc corpurile numai raportându-le unele la altele, considerându-le în mișcare. Cunoașterea diferitelor forme de mișcare este cunoașterea corpurilor. Prin urmare, studiarea acestor forme de mișcare diferite constituie obiectul principal al științelor naturii¹⁾.

1. Forma cea mai simplă de mișcare este schimbarea *locului* (în timp, ca să-i facem pe plac bătrînului Hegel) — mișcarea *mecanică*.

a) Mișcarea unui corp *luat izolat* nu există ; dar, relativ vorbind, o asemenea mișcare poate fi considerată *căderea*. Mișcarea se face spre un punct central comun mai multor corpuri. Dar, de îndată ce corpurile izolate trebuie să se miște într-o *altă* direcție decît spre centru, ele ajung sub acțiunea legilor *căderii*, dar aceste legi se modifică ²⁾.

¹⁾ Observația lui Carl Schorlemmer : „Foarte bine, aceasta este și părerea mea. C.S.”. — *Nota red.*

²⁾ Observația lui Carl Schorlemmer : „Perfect adevărat”. — *Nota red.*

b) în legi ale traiectoriei și duc direct la mișcarea reciprocă a mai multor corpuri — mișcare planetară etc., astronomie, echilibru — temporar sau aparent în însăși mișcarea. Rezultatul real al acestui gen de mișcare este însă, în cele din urmă, întotdeauna *contactul* genurilor în mișcare ; ele cad unul peste altul.

c) Mecanica contactului — corpuri care se ating. Mecanica simplă, pirghia, planul înclinat etc. Dar *aceasta nu epuizează acțiunea contactului*. El se manifestă nemijlocit în două forme : frecarea și lovirea. Ambele au proprietatea ca la anumite grade de intensitate și în anumite condiții să genereze efecte *noi* și nu numai de natură mecanică : *căldură, lumină, electricitate, magnetism*.

2. *Fizica propriu-zisă* este știința acestor forme de mișcare, care, analizând-o pe fiecare din ele în parte, stabilește că în anumite condiții ele *trec unele în altele* și, în cele din urmă, constată că la un anumit grad de intensitate toate se modifică în funcție de diferitele corpuri în mișcare, prezintă efecte care depășesc limitele fizicii, schimbări în structura internă a corpurilor — acțiuni *chimice*.

3. *Chimia*. Pentru analiza formelor de mișcare mai sus enunțate era mai mult sau mai puțin indiferent dacă era vorba de corpuri însuflețite sau neînsuflețite. Corpurile neînsuflețite prezentau aceste fenomene în forma lor cea mai *pură*. În schimb, chimia poate cunoaște natura chimică a corpurilor celor mai importante numai analizând substanțele care apar din procesul vieții ; sarcina principală a chimiei devine tot mai mult producerea artificială a acestor substanțe. Ea reprezintă trecerea la știința despre organism, însă trecerea dialectică are loc numai atunci când chimia fie că a făcut acest salt în mod real, fie că este pe punctul de a-l face¹⁾.

4. Organismul — aici nu mă mai lansez deocamdată în nici un fel de dialectică²⁾.

Tu, care te afli chiar în centrul științelor naturii, ești cel mai în măsură să apreciezi cum stau lucrurile în realitate.

Al tău,

F. E.

Dacă credeți că toate acestea au ceva importanță, nu pomeniți nimic de ele, pentru ca nu cumva vreun păcătos de englez să mi le fure ; în orice caz, prelucrarea lor va cere mult timp.

Publicat pentru prima oară
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx“, Bd. IV,
Stuttgart, 1913

Tradus din limba germană

¹⁾ Observația lui Carl Schorlemmer : „That's the point !“ (Aceasta este esența !). — *Nota red.*

²⁾ Observația lui Carl Schorlemmer : „Nici eu, C.S.“. — *Nota red.*

Bukarest 73

Lieber Max

Deine Meinung im Lichte ist mir folgender die
Lektüre über die Naturwissenschaft in dem Kopf ge
kommen:

Gegensatz der Naturwissenschaft - Stoff bewegende Stoff,
die Körper die Körper sind nicht von der Bewegung trennen,
die Formen & Bestand von in ihr zu erkennen, von Körper
aus der Bewegung, unter einem Einfluss zu den anderen
Körpern, ist nicht zu sagen. Erst in der Bewegung sind die
Körper, was er ist. Die Naturwissenschaft erkennt aber die
Körper, indem sie sie in ihrer Bewegung aufeinander, in
der Bewegung, betrachtet. Die Erkenntnis der verschiedenen
Bewegungsformen ist die Erkenntnis der Körper. Die Natur
wissenschaft betrachtet die Bewegung ⁱⁿ der Bewegung als Gegen
satz der Naturwissenschaft. [

Die einfachste Bewegungsform ist die Umlaufbewegung
/ einseitig der Zeit, von dem alten Zustand einem Gesellen zu
für die einseitige Bewegung.

Die Bewegung einseitig Körper bewegt nicht mit,
wahrhaftig kann jedoch der fall als ein selbsterhaltend.
die Bewegung einseitig, was der Körper gewinn aus Fichtel
viele. So bald aber der einseitige Körper in einem anderen Körper
ist als auf dem Contra sich bewegen soll, fällt er zwar
auf immer unter die Gesetze der fall-Bewegung, aber diese
und einseitig [

Die in Einseitigkeit der fall & fall drückt auf die fall
Bewegung einseitig Körper - fall der Bewegung, fall
mit, fall - fall über fall in der fall.
Die fall fall der fall ist aber fall
immer - der fall der fall Körper, sie fallen

= Frage richtig ist? Es ist gut; was man wissen will. C.S

40

Marx către Engels

la Londra

[Manchester] 25, Dover Street
31 mai 1873

Dear Fred,

Tocmai am primit scrisoarea ta, care mi-a făcut mare plăcere. Totuși, nu risc să mă pronunț înainte de a avea destul timp pentru a chibzui asupra acestor probleme și, totodată, pentru a consulta niște „autorități” ¹⁾ în materie.

I-am împărtășit aici lui Moore o problemă care mă frământă de multă vreme. Părerea lui este însă că treaba asta nu se poate rezolva, sau, cel puțin, nu se poate pro tempore ²⁾, din cauza numeroșilor factori pe care-i implică și care, în cea mai mare parte, abia urmează să fie descoperiți. Iată despre ce e vorba : cunoști tablele acelea care prezintă prețurile, taxa de scont etc. etc. în mișcarea lor în decurs de un an etc. în zigzaguri ascendente și descendente. Am încercat în repetate rînduri — studiind crizele — să calculez aceste mișcări ascendente și descendente ca pe niște curbe neregulate și am crezut (și mai cred și acum că lucrul acesta este posibil dacă dispui de un material selectat cu grijă) că pe această bază voi putea stabili matematic principalele legi ale crizelor. După cum ți-am spus, Moore este de părere că pentru moment chestiunea nu este rezolvabilă și m-am hotărît ca for the time being ³⁾ s-o abandonez.

Catastrofa din Franța ⁸⁶ m-a satisfăcut în măsura în care implica blamarea lui Thiers și a acoliților lui, dar mi-a displicut pentru faptul că, în cazul în care deznodămîntul ar fi fost altul, aș fi putut spera ca anumiți indivizi să fie în scurtă vreme îndepărtați din Londra ; totodată însă, trebuie să recunosc că în momentul de față orice catastrofă violentă ar fi atît în dezavantajul Franței, cît și al nostru.

Cu toate acestea, nu sînt deloc convins că acest eveniment va avea ca urmare o restaurare. Adunarea „des ruraux” ⁸⁸ a contat cu siguranță pe ceva în genul unei răscoale la Paris, Lyon, Marsilia și

¹⁾ Carl Schorlemmer și Samuel Moore. — *Nota red.*

²⁾ — pentru moment. — *Nota trad.*

³⁾ — deocamdată. — *Nota trad.*

în special la Paris. În acest caz s-ar fi pus mîna pe arme, o parte din stînga radicală etc. ar fi fost arestată, într-un cuvînt s-ar fi creat o asemenea situație care, d'une manière ou d'une autre ¹⁾, ar fi trebuit să se încheie, și încă rapid, cu o restaurare. Însuși Bonaparte, care a încercat să dea o lovitură de stat, adică să o ducă pînă la capăt, s-a văzut din prima zi paralizat de simpla rezistență pasivă a parizienilor, și el știa foarte bine că, dacă situația aceasta mai dura vreo 6—8 zile, lovitura era compromisă, și încă irevocabil. De aceea a dat semnalul pentru începerea sans provocation aucune ²⁾ a vărsărilor de sînge pe bulevarde etc., pentru improvizarea terorii. Dealtfel, ulterior, d-l Morny, adevăratul manager al acestor acte, s-a pronunțat fără nici un fel de jenă asupra acestui plan de acțiune, al cărui autor era el însuși.

Dar adunarea „des ruraux” n-avea curaj ; și ar fi avut numai în cazul în care în loc de trei pretendenți ar fi avut unul singur. Indivizii aceștia însă sperau, dimpotrivă, ca evenimentele să fie acelea care să-i scoată din situația lor de măgari ai lui Buridan.

Acum însă, cînd s-au văzut limitați la cadrul strict parlamentar, scandalul a început din nou chiar în propriile lor rînduri. Fiecare trage nădejde să smulgă pentru sine de la fracțiunea cea mai apropiată, să zicem, de pildă, de la centrul stînga, atît cît este necesar pentru a-și putea înlătura rivalii. În ce-l privește însă pe Mac-Mahon, același „om cumsecade”, părerea mea este că el nu va acționa niciodată în mod independent. Mai există însă și un alt element care trebuie să accelereze descompunerea acestui conglomerat. Singurul lucru care îi ține formal uniți este dumnezeu, adică catolicismul. Fjările mai aprinse și mai „cinstite” din rîndurile celor de dreapta vor cere neapărat guvernului să adopte o poziție clară față de papă ³⁾ și de Spania ⁸⁹ și mi se pare că, lăsînd cu totul la o parte opoziția internă, nevoia de a ține seama de d-l Bismarck va zădărnici orice acțiune în acest sens. Dar părinții iezuiți, cei care au dirijat de fapt pînă acum toate manevrele provincialilor, la fel ca și bătrîna cotoroanță, soția lui Mac-Mahon ⁴⁾, nu se vor lăsa cu una cu două. Într-o asemenea situație s-ar putea foarte bine ca în Adunarea națională schimbările de decor să se producă tot atît de rapid cum s-a întîmplat de curînd. A fost suficientă deplasarea a 9 voturi pentru a scăpa de „homme nécessaire” ⁵⁾, demonstrîndu-se astfel, în

1) — într-un fel sau altul. — *Nota trad.*

2) — fără nici o provocare. — *Nota trad.*

3) Pius al IX-lea. — *Nota red.*

4) Elisabeth-Charlotte. — *Nota red.*

5) — „omul necesar” — este vorba de Thiers. — *Nota trad.*

treacă fie zis, în opoziție cu cele afirmate de Hegel, că necesitatea nu include posibilitatea.

Alaltăieri am fost la Dronke, la Southport. S-a îngrășat și nu-i stă deloc bine. La el am văzut par accident¹⁾ cartea lui Strauss „Credința nouă și cea veche”, pe care i-a împrumutat-o un filistin german. Am răsfoit-o și am înțeles că într-adevăr marea slăbiciune a lui „*Volksstaat*” este că nimeni nu i-a administrat o lecție acestui popă blestemat, admirator al lui Bismarck (care pozează în mare predicator al socialismului).

Astăzi voi pleca împreună cu Moore la Buxton, deci pînă luni²⁾ nu voi fi acasă. De îndată ce mă văd cu Gumpert, o pornesc înapoi. Hoinăreala și trîndăveala mi-au făcut foarte bine.

Trimit alăturat o scrisoare de la Tussy. În scrisoarea pe care a primit-o de la mine îi spusese că ultima ei scrisoare m-a liniștit etc. ; reproșul ei că am fost nedrept cu L[issagaray] nu este întemeiat. Eu nu-i cer acestuia nimic altceva decît ca în locul palavrelor să aducă dovezi că este mai bun decît reputația pe care o are și că există temeiuri să te bazezi pe el. Din răspunsul primit vei vedea cum reacționează „l'homme fort”³⁾. Partea proastă este că, din cauza fetei, trebuie să mă comport rezervat și cu menajamente. Îi voi răspunde abia după ce, la întoarcere, mă voi fi consultat cu tine. Păstrează scrisoarea la tine.

Tocmai sosește Schorlemmer. Nu poate pleca cu mine și cu Moore pentru că Roscoe e bolnav și acum e perioada de pregătire a examenelor.

După ce a citit scrisoarea ta⁴⁾, Schorlemmer s-a declarat în esență întru totul de acord cu tine, dar deocamdată se abține de la aprecieri mai detaliate. Complimente d-nei Lizzy.

Al tău,
K. M.

Publicat pentru prima oară
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx”, Bd. IV,
Stuttgart, 1913

Tradus din limba germană

¹⁾ — întimplător. — *Nota trad.*

²⁾ 2 iunie. — *Nota red.*

³⁾ — „omul tare”. — *Nota trad.*

⁴⁾ Vezi volumul de față, p. 75—76. — *Nota red.*

41

Marx către Engels

la Ramsgate

[Londra] 29 august 1873

Dragă Fred,

Serraillier a fost astă-seară pe aici. S-a lamentat într-una și era foarte nehotărît în privința plecării lui la Geneva⁹⁰. Lăsînd la o parte motivele lui personale, spunea că la început a acceptat numai pentru că credea că mergem și noi ; dar mandatul l-a citit abia acum, deși, după cum spune el, i se promisese că îl va primi cu două săptămîni înainte de congres. Acum găsește că în mandat figurează lucruri, ca, de pildă, sporirea împuternicirilor Consiliului, pe care el nu le poate susține nici personal, nici în numele Consiliului federal¹).

Dar nu aceasta e principalul. Consiliul federal a primit de la Perret o scrisoare din care reiese :

- 1) că Federația romandă vrea să anuleze împuternicirile acordate de Congresul de la Haga Consiliului General ;
- 2) că nici un individ din bandele romande de la Geneva nu vrea să preia mandatul vreuneia din secțiunile engleze, cu excepția lui Duval, dar și acesta numai cu condiția de a se recunoaște punctul 1 ;
- 3) că, după cum scrie Perret, nici un mîrlan de acolo nu dorește să piardă nici măcar o săptămînă la congres, ceea ce face necesară acceptarea mandatului.

Așa stînd lucrurile, sînt categoric de părere că ar fi mai bine ca S[erraillier] să nu se ducă acolo. În aceste condiții, pe care n-aveam cum să le prevedem, dacă el se va duce totuși, compromiși vom fi noi, nu el. După părerea mea, el ar trebui să facă o scrisoare la care să anexeze poveștile americane⁹¹ și apoi să declare că starea proastă a sănătății sale îl împiedică să facă uz de mandatele primite de la New York, Londra etc. ; în sfîrșit, că din scrisorile primite la Londra din principalele țări de pe continent s-a convins că, în condițiile actuale, în Franța, Germania, Austria, Danemarca, Portugalia etc. un congres bona fide²) este de neimaginat.

¹) Consiliul federal britanic. — *Nota red.*

²) — adevărat. — *Nota trad.*

Telegrafiază-mi *da* dacă împărtășești această părere, *nu* dacă ai ceva împotriva. Fără consimțământul tău nu vreau să hotărâsc nimic.

Avînd în vedere condițiile din Elveția, care ne-au fost tănuite cu grijă *pină în ultimul moment*, consider că ar fi complet lipsit de sens să-l trimitem pe S[errailier]. Absența noastră totală, care poate și trebuie să impună guvernelor și burgheziei — în ciuda scandalului pe care îl vor provoca la început ziarele —, va au diable ¹⁾ dacă *în aceste condiții* S[errailier] se va duce acolo.

Salut.

Al tău,
K. M.

Sorge mai scrie (poate că tu știi de asta) că olandezii i-au comunicat că vor trimite delegați și la congresul jurasian ⁹² și cere ca Serrailier, care este reprezentantul lor, să susțină în mod expres ideea ca olandezii să *nu* fie admiși la congresul nostru (!)

Salutări doamnei ²⁾).

Publicat pentru prima oară
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx“, Bd. IV,
Stuttgart, 1913

Tradus din limba germană

42

Engels către Marx ⁹³

la Londra

Ramsgate, 30 august 1873

Dragul meu Maur,

Dacă Serrailier nu vrea să se ducă, noi nu-l putem sili, eu însă nu-l pot absolvi de promisiunea făcută întrucît am și telegrafiat în acest sens ³⁾ ; în orice caz, trebuie să vadă *el singur* cum va aranja lucrurile cu Consiliul General.

În ce privește argumentele aduse de tine, aș obiecta că pentru noi este important să avem acolo un corespondent ; S[errailier] lip-

¹⁾ — se va duce dracului. — *Nota trad.*

²⁾ Lizzy Burns. — *Nota red.*

³⁾ Vezi volumul de față, p. 538. — *Nota red.*

sind, nu vom avea nici o informație asupra celor petrecute și în special asupra ședințelor închise.

Absolut necesar este însă — iar aceasta este și o datorie față de Consiliul General — ca cele două rapoarte care sînt anexate aici ⁹¹ și care, fiind scrise în limba engleză, sînt absolut inutilizabile la Geneva să fie traduse din timp în limba franceză și trimise la Geneva. De acest lucru trebuie în orice caz să vă îngrijiți neapărat. Dacă 3—4 oameni se vor ocupa concomitent de cîte o parte, treaba se poate face într-o zi-două, și dacă traducerea nu iese prea reușită, se va pune totul pe seama grabei.

Cu cît mai jalnic va apărea congresul nostru în condițiile date, cu atît este, firește, mai bine și de aceea este preferabil ca Serr[ail-lier] să nu plece. Eu însă mă aflu în neplăcuta situație de a fi promis că va veni și singur nu pot anula această făgăduială.

Dar de ce nici unul din măgarii de la Geneva n-a scris la timp ! Ce porcărie, și tocmai din partea celor care au stîrnit tot acest scandal ! Pe deasupra, ceilalți vor rîde de ei și le vor cere să facă amendă onorabilă, să recunoască congresul lor și *noul* lor statut. Iar acest Duval, care s-a manifestat la Haga atît de violent și care acum a intrat și el în horă, e ceva nemaipomenit.

Ei, o să fie frumos. Salutări tuturor.

Al tău,
F. E.

Publicat pentru prima oară
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx“, Bd. IV,
Stuttgart, 1913

Tradus din limba germană

43

Marx către Engels

la Ramsgate

[Londra] 30 august 1873

Dragă Fred,

Am primit telegrama ; ceva mai tîrziu a sosit Serrailier cu scrisoarea lui *Perret* către Days în buzunar. Nu am putut s-o rețin pentru tine, deoarece marți D[ays], secretarul Consiliului federal local, trebuie să facă unele comunicări pe marginea ei. Însă S[errailier] a promis că îți face o copie. Scrisoarea este clasică ; Consiliului Ge-

neral, căruia Congresul de la Haga i-a acordat „illimited” powers¹⁾ sau, mai degrabă, „pouvoirs illimités”, trebuie să i se retragă aceste împuterniciri. Cu această revendicare genevezii — și d-l Perret de asemenea — sînt întru totul de acord; apoi mai sînt speranțe ca des sections jurassiennes²⁾ să se unifice cu ei. Ani de zile același Perret a scris că aceste secții s-ar unifica dacă Consiliul General ar acționa mai energic față de jurasieni! În plus, același îngust punct de vedere local specific elvețian. Dealtfel, Frankel îmi spunea că aceeași adunătură se arată nemulțumită de hotărîrile de la Olten³⁾ sau cum se numește localitatea unde a avut loc congresul elvețian local. În aceste condiții, nici nu mai poate fi vorba ca de hatîrul unor asemenea indivizi să plece la Geneva oameni care oricum ezită să accepte mandatele secțiilor engleze⁴⁾. Cred că vei proceda bine dacă îi vei trimite imediat lui Hepner un contraordin. Mai poate primi avizul la timp.

Ieri, a few hours⁴⁾ înainte de a-ți scrie, je l'ai échappé belle⁵⁾ și mă resimt și astăzi. Am înghițit o lingură de oțet de zmeură și cîteva picături au nimerit pe trahee. M-au apucat niște adevărate spasme de sufocare, m-am înnegrit la față etc., mai aveam cîteva secunde și aș fi terminat cu lumea asta. Imediat, post festum, mi-a venit în minte o idee: oare asemenea accidente nu se pot provoca artificial? Asta ar fi maniera cea mai onorabilă și mai puțin suspectă, în plus foarte rapidă pentru a trimite un om pe lumea cealaltă. Le-am face un mare serviciu englezilor dacă le-am recomanda oficial asemenea experimente.

Madame Longuet, după un schimb de telegrame într-o parte și-n alta — la Boulogne a fost furtună mare —, va sosi mîine.

Apropo! Lafargue și Le Moussu s-au *despărțit definitiv*⁶⁾. Faptul — despărțirea — s-a produs după ce Le Moussu a declarat că este gata pentru acest pas, întrucît nemulțumirea celeilalte părți era evidentă. Le Moussu se bazează acum pe tine. Cred că despărțirea este binevenită și că devenise necesară pentru ambele părți, fiindcă se pierdea tot timpul în acest război dintre broaște și șoareci⁶⁾.

Salut.

Al tău,
K. M.

¹⁾ — împuterniciri „nelimitate”. — *Nota trad.*

²⁾ — unele secții jurasiene. — *Nota trad.*

³⁾ Vezi volumul de față, p. 82—83. — *Nota red.*

⁴⁾ — cu cîteva ore. — *Nota trad.*

⁵⁾ — era cît pe ce să dau ortul popii. — *Nota trad.*

⁶⁾ Aluzie la poemul antic comic „Războiul dintre broaște și șoareci” („Batra-chiomahla”). — *Nota red.*

În ce-l privește pe Serrailier, care de o săptămână nu poate lucra fiind bolnav și care ar mai fi pierdut about¹⁾ două săptămâni cu călătoria la Geneva, sînt foarte mulțumit că nu i-am dat nici un motiv pentru a ne acuza mai tîrziu că i-am încurcat treburile ! Tu doar știi *cum*, *unde* și *cînd* obișnuiește francezul să-și trîmbițeze în propriul său partid „apartenența la clasa muncitoare” vizavi de „burghez”.

Am primit scrisoarea lui França⁹⁶.

Publicat pentru prima oară
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx”, Bd. IV,
Stuttgart, 1913

Tradus din limba germană

44

Engels către Marx

la Londra

Ramsgate, 3 septembrie 1873

Dragul meu Maur,

Azi dimineață am primit de la soția ta o scrisoare din care am aflat că Jenny²⁾ a născut cu bine. Vă felicităm din toată inima. Cînd se întîmplă pentru prima oară asemenea eveniment, e foarte firesc să fii îngrijorat, iar fericirea este dublă cînd totul se termină cu bine.

Genevezii sînt niște adevărați filistini. Așadar, pentru faptul că s-ar putea ca unele secții jurasiene să se ralieze, trebuie răsturnat acum totul ! Sînt convins că au și început tratative cu ceilalți și că umblă după compromisuri — dacă ne-am fi dus, am fi găsit poate totul gata aranjat. Unui asemenea congres nu prea te încumeți să-i comunicî în extenso raportul confidențial al Consiliului General. Dealtfel și ceilalți debutează destul de jalnic — cu 30 de delegați !⁹⁷

Lui Le Moussu i-am promis două lucruri care nu au legătură unul cu altul :

1) să-i avansez în orice condiții cele 23 l. st. pentru patentul său ;

2) în caz că va fi abandonat de Lafargue sau se va retrage de bunăvoie din combinație sau dacă despărțirea se va face într-o altă

¹⁾ — vreo. — *Nota trad.*

²⁾ Longuet. — *Nota red.*

formă, care însă să-mi permită să procedez astfel fără a veni în conflict cu Laf[argue], să tratez cu el și cu Moore ¹⁾ în privința colaborării în aceleași condiții în care au colaborat ei cu Lafargue. Din scrisoarea ta pare să reiasă că despărțirea a fost de așa natură, încît Laf[argue] nu-mi va putea reproșa nimic dacă voi intra în combinație cu Le M[oussu] în locul lui. Dacă așa stau lucrurile — iar *mie îmi este suficientă părerea ta* —, Moore și Le Moussu ar putea veni la mine în seara cînd voi fi acolo pentru Andrews și atunci vom sta de vorbă. Dar dacă el vrea să primească *numaidecît* banii pentru patentul său, să-mi dea de știre imediat și mă voi duce de îndată la Londra pentru a-i trimite banii.

Felicitările mele pentru deznodămîntul fericit al accidentului ²⁾. Din păcate, asemenea accese de spasme nu pot fi provocate cu un coeficient de certitudine ; oțet de zmeură și chiar corpuri mai solide ți-au nimerit, probabil, de sute de ori pe trahee fără să-ți dea aceste simptome.

I-am scris lui Hepner ³⁾.

N-ai vrea să-i comunicîți tu lui Le M[oussu] cele de mai sus, dacă consideri că pot face acest lucru cu conștiința împăcată față de Laf[argue] ? Bineînțeles, oferta mea se referă numai la poziția lui Laf[argue] în combinația „Moore & Le Moussu”. În ce privește cealaltă poveste — marea tipografie —, se impune *deocamdată* să renunțăm la ea, chiar și din considerente comerciale. Va fi destul de lucru, cel puțin la început, cu exploatarea patentului. Toate acestea le voi explica mai pe larg cînd voi veni.

Lizzie și eu vă transmitem salutări cordiale întregii familii.

Sper că Andrews v-a trimis titlul, cuprinsul și *coperta* ³⁾. Pe copertă trebuie tipărit jos, cu litere mici : *prețul 2 șilingi*.

Al tău,

F. E.

Publicat pentru prima oară
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx”, Bd. IV,
Stuttgart, 1913

Tradus din limba germană

¹⁾ George Moore. — *Nota red.*

²⁾ Vezi volumul de față, p. 85. — *Nota red.*

³⁾ K. Marx și F. Engels. „Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor”. — *Nota red.*

45

Marx către Engels

la Ramsgate

[Londra] 9 septembrie 1873

Dear Fred,

Îți trimit alăturat scrisoarea lui Hepner⁹⁸.

Exemplarele din „Alianță”¹⁾ care trebuiau să vină pe adresa ta nu au sosit încă, deși simbăta trecută²⁾ se aflau deja la Darson. De aceea n-am putut să trimit decât cele 12 exemplare care erau la tine acasă.

Salut.

Al tău,
K. M.

Cîrpăceala semnată de Perret, Duval etc. este, după cum spune Trusov, opera lui Cluseret⁹⁹. Eu ți-am spus imediat că nu putea fi scrisă de ciubotele astea, judecînd după affectation of a small sort of literary style³⁾.

Publicat pentru prima oară
în : Marx-Engels. Gesamtausgabe,
Dritte Abteilung, Bd. 4, 1931

Tradus din limba germană

46

Engels către Marx¹⁰⁰

la Harrogate

[Londra] 29 noiembrie 1873

Dragul meu Maur,

Ieri seară Lopatin a plecat din nou la Paris, vrea să se întoarcă peste o lună-două, cînd se va muta aici și Lavrov cu tipografia sa,

¹⁾ K. Marx și F. Engels, „Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor” — *Nota red.*

²⁾ 6 septembrie. — *Nota red.*

³⁾ — preferința pentru un stil literar căutat. — *Nota trad.*

dacă nu se va răzgîndi din cauza cheltuielilor, asupra cărora eu i-am atras în mod special atenția lui Lop[atin].

Lop[atin] și Utin nu vor fi niciodată prieteni la cataramă, nu se prea potrivesc ca fire și apoi mai dăinuie încă impresia primei lor întîlniri reci de la Geneva. În plus, Lop[atin] este animat în continuare de un mare patriotism rus și consideră „русское дело”¹⁾ ca ceva deosebit, care nu are nimic comun cu Occidentul, și nu pare să-i fie foarte recunoscător lui U[tin] pentru că ne-a inițiat în toate misterele. Pe deasupra, L[opatin], care tocmai a trecut prin mîinile lui Lavrov și a apărut proaspăt întors din pustietatea siberiană¹⁰¹, este, desigur, destul de sensibil la împăciuitoismul dulceag al acestuia.

Pe de altă parte, toate poveștile emigrației ruse îi repugnă la maximum și nu mai vrea să aibă nimic de-a face cu ea, în timp ce Ut[in], cu toată aversiunea sa față de această bandă, ba chiar datorită ei, s-a vîrît pînă peste cap în această intrigărie și dă importanță fiecărui pîrț — astfel el se supără foc pentru că Lop[atin] nu vrea să tipărească la Trusov manuscrisul lui Cernișevski²⁾, pe care îl știi, ci la Lavrov, parce que cela leur donne du prestige !³⁾

De asemenea, după părerea mea, nu are nici un fel de importanță dacă L[opatin] consideră că, de pildă, Elpidin nu este un ticălos rafinat, ci pur și simplu un măgar, deși tocmai printr-o indiscreție comisă de același Elpidin față de un oarecare Fedetki sau Felețki și ca urmare a trîncănelilor acestuia, guvernul rus a fost informat de prezența lui L[opatin] la Irkutsk și L[opatin] a fost arestat.

Cînd L[opatin] a venit la Irkutsk, Cernișevski se afla „în imediata apropiere”, adică la 700—800 de mile engleze spre Nercinsk, dar a fost dus imediat la Sredneviliusk, la nord de Iakutsk, la 65 de grade latitudine, unde, în afară de tungușii băștinași, anturajul lui era format doar din subofițerul care îl păzea și doi soldați.

După ce a evadat în iulie, L[opatin] a mai rămas încă o lună la Irkutsk, ascuns, în cele din urmă, chiar în casa aceluia care fusese special însărcinat să-i descopere ascunzătoarea, iar apoi, travestit în țăran și făcînd pe căruțașul, a pornit-o cu propria-i teleagă spre Tomsk, de unde a luat vaporul ; de la Tobolsk a plecat la Petersburg, mai întîi cu cai de poștă și în cele din urmă cu trenul, tot timpul îmbrăcat țărănește ; aici a mai stat ascuns o lună, pînă cînd a trecut granița cu trenul fără nici o dificultate.

¹⁾ — problema rusă. — *Nota trad.*

²⁾ *N. G. Cernișevski. „Scrisori fără adresă”, — Nota red.*

³⁾ — pentru că aceasta le-ar spori prestigiul. — *Nota trad.*

În perezod „Kapitala”¹⁾, capitolele 2—5 (inclusiv mașinismul și marea industrie), deci o bună parte, sînt opera lui¹⁰². Acum el traduce lucrări engleze pentru Поляковъ²⁾.

Ieri am citit în limba franceză capitolul despre legea cu privire la reglementarea muncii în fabrici³⁾. Cu tot respectul pe care-l am pentru măiestria cu care a fost tradus într-o franceză elegantă, îmi pare, totuși, rău de acest capitol frumos. Forța, savoarea, viața — totul s-a dus dracului. Posibilitatea scriitorului de rînd de a se exprima cu oarecare eleganță se plătește cu stîlcirea limbii. Devine din ce în ce mai greu să zămislești o idee în această franceză modernă încorsetată. Chiar și numai inversiunea frazelor, impusă aproape pretutindeni de pedantismul logicii formale, îi răpește expunerii toată strălucirea, toată vitalitatea. Aș considera ca o mare greșeală dacă pentru traducerea în limba engleză s-ar lua ca bază versiunea franceză. În limba engleză nu e nevoie să se atenueze expresia viguroasă a originalului; ceea ce se pierde în mod inevitabil în pasajele dialectice propriu-zise va fi compensat în altele prin accentuata vigoare și concizie a limbii engleze.

Apropo. Cum crezi că justifică d-l Kokosky slaba traducere pe care a făcut-o⁴⁾? Prin aceea că eu scriu în „stilul lui Liebknecht-Marx”, care e foarte greu de redat! Frumos compliment!

Scrisoarea lui Tussy a sosit ieri seara. Voi răspunde mâine, ca să nu primiți totul într-o singură zi.

Ce spune Gumpert?

Multe salutări lui Tussy.

Al tău,
F. E.

Publicat pentru prima oară
în: „Der Briefwechsel Zwischen
F. Engels und K. Marx”.
Bd. IV, Stuttgart, 1913

Tradus din limba germană

¹⁾ — traducerea „Capitalului”. — *Nota trad.* Aceste cuvinte au fost scrise de Engels cu caractere rusești. — *Nota red.*

²⁾ Acest cuvînt a fost scris de Engels cu caractere rusești. — *Nota red.*

³⁾ Este vorba de capitolul „Ziua de muncă” din volumul I al „Capitalului”. — *Nota red.*

⁴⁾ Este vorba de traducerea în limba germană a lucrării lui Marx și Engels „Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor”, apărută în 1874 la Braunschweig sub titlul „Ein Komplot gegen die Internationale Arbeiter-Association”. — *Nota red.*

47

Marx către Engels

la Londra

[Harrogate] 30 noiembrie 1873

Dear Fred,

Am fost joi ¹⁾ pe la Gumpert, pe care l-am găsit foarte îmbătrînit și chel. Sărmanul suferă groaznic din cauza unui hemoroid mare pe care, în sfîrșit, s-a hotărît să-l opereze, lucru care, după cum spune el însuși, nu e niciodată lipsit de riscuri. Am mîncat la el (în afară de el nu m-am mai putut vedea, firește, cu nimeni în răstimpul celor cîteva ore cît am stat la Manchester), în tovărășia celor patru copii și a guvernantei.

Gumpert m-a consultat și a găsit ficatul cam mărit, iar asta se poate trata, după părerea lui, numai la Karlsbad ²⁾. Trebuie să beau aceeași apă ca și Tussy (pe aici i se spune Kissingen, datorită calităților asemănătoare), dar nu pot face băi de ape minerale. În rest, regimul meu diferă puțin de cel pe care-l ține Tussy. Ea n-are voie să meargă decît foarte puțin — în această privință, G[umpert] este întru totul de acord cu Myrtle, medicul de aici al lui Tussy (un nume foarte parfumat ³⁾), omul este scoțian și se mîndrește cu faptul că pînă la ora actuală a rămas *iacobit*; n-are decît să se îndrepte spre colonelul Stuart de pe lîngă Don Carlos); eu, dimpotrivă, trebuie să mărsăluiesc zdravăn. Recomandarea lui Gumpert de a lucra foarte puțin a fost cam superfluă, fiindcă pînă în momentul de față nu am făcut nimic, nici măcar nu am scris scrisori. Eu credeam că, dacă stau aici două săptămîni, e suficient, Gumpert însă insistă pentru trei. De fapt și Tussy poate face băi minerale mai concentrate decît i s-a permis pînă acum abia la mijlocul săptămîinii viitoare.

Apropo. G[umpert] nu a primit broșura despre Alianță ⁴⁾ pe care i-am trimis-o; în general, la Manchester s-au înregistrat multe plîngerii, fiindcă poșta nu distribuie papers și prints ⁵⁾. De aceea trimite-i tu urgent un exemplar, precum și colile articolelor tale des-

¹⁾ 27 noiembrie. — *Nota red.*

²⁾ Denumirea actuală: Karlovy-Vary. — *Nota trad.*

³⁾ „Myrtle” în limba engleză înseamnă mirt. — *Nota red.*

⁴⁾ K. Marx și F. Engels. „Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor”. — *Nota red.*

⁵⁾ — presă și tipărituri. — *Nota trad.*

pre Spania¹⁾ publicate în „*Volksstaat*”, dacă cumva le-ai primit. G[umpert] spune că îl interesează foarte mult toate acestea și că ar trebui ca de la Londra să-l ținem cit de cit la curent, trimițându-i respectiva literatură, altminteri se va înăcri de tot printre filistinii de la Manchester.

Îmi pare foarte rău că faimosul Lopatin nu m-a găsit, dar bine s-a priceput băiatul ăsta să iasă din bucluc¹⁰¹ ! Dacă se va muta la Londra, îl vom face noi să rămână insensibil la cîntecul de sirenă al lui Lavrov²⁾.

Ieri a turnat cu găleata aici (unde aerul este în genere extrem de reconfortant), cu care prilej m-am ales cu o răceală serioasă, din pricina căreia stau azi închis în casă, căci să nu uiți : principiiis obsta.

Perechea noastră care se află în luna de miere și despre care te-a și informat Tussy — numele acestei perechi este Briggs — s-a plictisit atît de mult în primele trei zile, încît tînărul soț i-a scris unui prieten să vină, unui diavol șchiop, care a sosit ieri. De atunci, judecînd după gălăgia pe care o fac, s-au mai înviorat. Tussy și cu mine am găsit ieri seară refugiul în șah. În afară de asta, am citit cartea lui St. Beuve despre *Chateaubriand*³⁾, scriitor față de care am avut întotdeauna aversiune. Omul acesta a devenit atît de celebru în Franța numai fiindcă reprezintă, în toate privințele, cea mai clasică întrupare a vanității franceze și că la el această vanitate nu apare în veșmînt ușor, frivol, gen secolul al XVIII-lea, ci travestită romantic și semețindu-se cu artificii verbale inedite : falsă profunzime, exagerare bizantină, cochetărie cu sentimentele, scînteieri pestrițe, word painting⁴⁾, teatralism sublim, într-un cuvînt un ghiveci de minciuni cum nu a mai realizat nimeni pînă la el, nici în formă, nici în conținut.

Expresia stilului „Liebknecht-Marx” constituie o mare amabilitate din partea d-lui Kokosky⁵⁾. Numai că, pare-se, ea se referă la stilul francez al lui Liebknecht, necunoscut nouă. Fiindcă stilul său german este aproape tot atît de contorsionat ca cel al d-lui Kokosky și trebuie deci să-i facă plăcere și să-l măgulească.

¹⁾ F. Engels. „Bakuniștii la lucru” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 470—488. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

²⁾ Vezi volumul de față, p. 89. — *Nota red.*

³⁾ Ch. A. Sainte Beuve, „Chateaubriand et son groupe littéraire sous l'Empire”. — *Nota red.*

⁴⁾ — stil înflorit. — *Nota trad.*

⁵⁾ Vezi scrisoarea precedentă, p. 90. — *Nota red.*

Intrucît te interesează traducerea în limba franceză a „Capitolului”, aş dori să continui. Cred că vei găsi unele formulări mai fericite decît în germană.

My compliments to Mrs. Lizzy ¹⁾.

La revedere.

Al tău,
K. M.

Publicat pentru prima oară
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx”, Bd. IV,
Stuttgart, 1913

Tradus din limba germană

48

Engels către Marx

la Harrogate

[Londra] 5 decembrie 1873

Dragul meu Maur,

Ți-aș fi scris ieri, așa cum am promis, dar am avut plăcerea să primesc vizita asociatului tău, d-l Le Moussu, de la orele 3 și pînă la 6 după-amiază și să-i ascult lamentările — nu te speria, nu intenționez să mă răzbun repetindu-ți această trîncăneală ⁹⁵. I-am îndemnat pe amîndoi să facă pace (pe Moore ²⁾) săptămîna trecută, pe Le M[oussu] ieri) și le-am spus că, odată ce s-au căsătorit, *trebuie* să se suporte. Amîndoi sînt cei mai caraghioși indivizi de pe lume. Fiecare are o impresie extraordinară despre sine însuși și despre capacitățile sale, numai că fiecare în domeniul său, și, cum aceste domenii diferă, se critică grozav unul pe celălalt. Săptămîna trecută i-am dat lui M[oussu] 5 l. st. și ieri lui Le M[oussu] tot 5 l. st., recomandîndu-i să oprească pentru el numai jumătate, ceea ce nu i-a prea plăcut, dar, cum Moore n-a venit, ci l-a trimis pe el, după cele întîmplate vinovat am rămas eu, care am procedat astfel. Le M[oussu] a spus atunci că ar mai fi de plătit 10 l. st. pentru patent și cu asta cele 160 l. st. ar fi lichidate. Săptămîna viitoare le mai pot da 5 l. st. în caz că nu se încasează nimic și că tu mă

¹⁾ — Complimente d-nei Lizzy. — *Nota trad.*

²⁾ George Moore. — *Nota red.*

autorizezi s-o fac. Totuși, îi voi cere categoric lui Moore — întrucît pe *luna octombrie* s-a strîns o sumă suficientă — să încaseze bani prin intermediul lui Longuet, pentru ca în felul acesta mecanismul să funcționeze în continuare. Ai face foarte bine dacă i-ai scrie lui Moore cîteva rînduri în acest sens. Dacă te vor plictisi cu scrisorile, scrie-le doar atît că vor trebui să se suporte unul pe altul pînă la întoarcerea ta, ceea ce se poate foarte bine; toate grievanțele¹⁾ lor nu sînt chiar atît de grave cum vor ei să le prezinte.

I-am trimis lui Gumpert raportul cu privire la Alianță²⁾. Ce spune de durerile tale de cap? De răceală sper că ai scăpat.

Am acum posibilitatea să plătesc cele 100 l. st. scadente de crăciun. Să dau totul soției tale sau numai o parte și ție restul cînd te vei întoarce? În afară de asta, dacă rămîneți trei săptămîni acolo, înseamnă că o să mai ai nevoie de bani; if so, say how much, reckoning liberally³⁾.

Lui Aston i-am încredințat de mai bine de două săptămîni spre vînzare cîteva acțiuni, dar pentru acest sort special nu prea există cumpărători. Dacă reușește să scape de ele — mîine îl vîd —, voi putea imediat să mă ocup de datoriile tale, altminteri va trebui să așteptăm pînă la începutul lui februarie, cînd scotex pe alți bani.

Ca să te mai amuzi îți trimit broșura profesorului Geffcken din Strasbourg despre bănci⁴⁾, care-i aparține lui Utin. Deștepti mai sînt oamenii aștia! Și întotdeauna citează numai propria lor bandă de ticăloși, somități ca Augspurg (cine a auzit vreodată de evreul ăsta) și marele Wagner, despre care se spune:

„Nu e bun nici Tausves Iontof?
Dar, atunci, ce mai rămîne?”¹⁰³

Utin mi-a lăsat aici o grămadă de asemenea broșuri, o maculatură; serves him right⁵⁾ dacă-și lasă librarul să aleagă în locul lui; ³/₄ din ele chiar și numai după titlu nu sînt bune de folosit decît la W.C.; faptul că nici una din ele nu are foile tăiate este cît se poate de semnificativ.

În legătură cu traducerea în franceză⁶⁾, amănunte data viitoare. Deocamdată constat că partea pe care ai *prelucrat-o* tu este în orice

1) — plîngerile. — *Nota trad.*

2) *K. Marx și F. Engels*. „Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor”. — *Nota trad.*

3) — dacă e așa, spune-mi cît, socotind cu larghețe. — *Nota trad.*

4) *F. H. Geffcken*. „Das deutsche Reich und die Bankfrage”. — *Nota red.*

5) — așa-i trebuie. — *Nota trad.*

6) a volumului I al „Capitalului”. — *Nota red.*

caz mai bună decât în germană, dar aici nu e vorba nici de limba franceză, nici de cea germană. Cît privește stilul, cele mai bune sînt însemnările despre Mill ¹⁰⁴.

Anexez un extras despre modul în care se produce în corpul omenesc transformarea forței mecanice în căldură. Busch este unul dintre cei mai buni chirurghi contemporani. Fenomenul descris aici explică și afirmația apărută în amîndouă taberele la începutul războiului, cum că inamicul ar folosi — în pofida înțelegerii — gloanțe dum-dum. Descrierea făcută cu sînge rece de Busch atestă întru totul vechiul avertisment : cu armele de foc nu trebuie să te joci. Trebuie să fie grozav ca propriu-ți creier să-ți zdrobească craniul.

Salutări cordiale lui Tussy.

Al tău,
F. E.

Publicat pentru prima oară
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx“, Bd. IV,
Stuttgart, 1913

Tradus din limba germană

49

Marx către Engels

la Londra

[Harrogate] 7 decembrie 1873

Dragă Engels,

Din cele 60 l. st. pe care mi le-ai dat, pentru călătoria mea au rămas vreo 23 l. st. (iată anume cum i-am cheltuit : 10 l. st. lui Moore ¹⁾ & Co., Rate : 5 l. st. la beerman ²⁾, 5 l. st. la grocer ³⁾, 5 l. st. lui Withers, 2 l. st. și 17 șilingi dobinda la casa de amanet, 4 l. st. (rochie, încălțăminte etc. pentru Tussy), 5 l. st. le-am lăsat soției mele). Dacă aș mai avea încă 10 l. st., mi-ar fi destul și prea destul, dar dacă la întoarcere trec prin Manchester, așa cum i-am promis lui Gumpert, și rămîn acolo două zile, mai am nevoie de 12 l. st.

¹⁾ George Moore. — *Nota red.*

²⁾ — vinzătorul de bere. — *Nota trad.*

³⁾ — băcan. — *Nota trad.*

Fii, te rog, atît de drăguț și dă-i soției mele numai 20 l. st. din cele 100, iar 80 l. st. ține-le în rezervă pentru mine, deoarece la 3 și 16 ianuarie am plăți mai importante de făcut, iar ea poate că n-ar rezista tentației de a achita datorii mai puțin presante.

Cu cele 5 l. st. trebuie să astupăm gura acestei companii. Astăzi îi voi scrie lui Moore în legătură cu încasările.

Răceala mea, care a fost al naibii de serioasă, încă nu mi-a trecut definitiv și înghit în continuare medicamentele pe care mi le-a prescris Gumpert din Manchester de îndată ce a aflat că sînt bolnav. Sper ca în cîteva zile să-mi treacă. Dar ce efect extraordinar au asupra mea aerul de aici și viața liniștită (nu am lucrat absolut *nimic*) poți să deduci din faptul că, cu tot acest incident regretabil, care m-a cam dat peste cap, sînt ani de zile de cînd nu m-am mai simțit atît de bine.

Am răcit fiindcă am respectat prea riguros prescripțiile lui Gumpert de a merge mult după ce mi-am băut apa minerală. Cerul prevestea o ploaie torențială.

Lui Tussy îi priește extraordinar cura. Apoi mai e și regimul, care o obligă ca la ora 11 să fie în pat.

Tabla de materii a magnum opus ¹⁾ a lui De Paepe ¹⁰⁵ indică drept capitol principal al cărții a doua „*données physiologiques*” ²⁾ :

„Analiza forței de muncă și a condițiilor fiziologice ale existenței ei” : 1. Teoria lui K. Marx cu privire la *forța de muncă*, munca necesară și supramunca. — Marea însemnătate economică și socială a acestei teorii ; 2. Analiza fiziologică a ceea ce Marx numește *forța de muncă* sau *forța muncitorului*. Această forță este alcătuită din trei elemente principale : forța nervoasă, forța musculară, forța senzorială. Îți dai seama cum, în felul acesta, el caută să acapareze domeniul medicinei. Capitolul se încheie astfel :

„14. Cum ne permit datele fiziologice mai sus enunțate să determinăm cît mai riguros posibil *valoarea* forței de muncă ca *bază a oricărei valori de schimb* și fundament al oricărei științe economice” ³⁾. Aceste ultime cuvinte denotă o confuzie. Urmează apoi teoria populației sub titlul „Date obținute pe baza studierii funcțiilor reproducției”. Văd din cuprins că, din cauza întîrzierii traducerii în limba franceză a „Capitalului”, el n-are cunoștință de cele adăugate ulterior acolo și, ca atare, nu și le-a putut însuși.

Nesupunerea proprietarilor de sclavi din Cuba este a godsend ⁴⁾ ; n-ar fi în nici un caz de dorit ca lucrurile să se termine așa, fără un

¹⁾ — marii opere. — *Nota trad.*

²⁾ — „date fiziologice”. — *Nota trad.*

³⁾ În original, acest paragraf este scris în limba franceză. — *Nota red.*

⁴⁾ — un dar ceresc. — *Nota trad.*

rezultat cert. Mă bucur, de asemenea, de orice complicație neplăcută care se ivește în calea lui Castelar et Co.¹⁰⁶.

Ai citit, cumva, enciclica dată de papa ¹⁾, în care frumosul nostru Wilhelm ²⁾ este comparat foarte clar cu împărații romani care îi persecutau pe apostolii lui Hristos și pe credincioși ?¹⁰⁷

În privința aripii stîngi din Adunarea franceză va trebui să se adopte un regulament special. Ticăloșii nu au vrut să iasă en masse. În felul acesta s-au suspendat inviolabilitatea persoanei, ceea ce reprezintă prima îndatorire cetățenească, starea oficială și indemnizația de deputat etc.

Gumpert a întrebat cînd te vei mai arăta, în sfîrșit, pe la Manchester ? L-am liniștit spunîndu-i că probabil prin primăvară treburile te vor obliga să te repezi pînă acolo.

Complimente d-nei Lizzy.

Al tău,
K. M.

Publicat pentru prima oară
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx”, Bd. IV,
Stuttgart, 1913

Tradus din limba germană

50

Engels către Marx

la Harrogate

Londra, 10 decembrie 1873

Dragul meu Maur,

Îți trimit alăturat jumătățile a trei bancnote de 5 l. st., anunță-mă de îndată ce le-ai primit, pentru a-ți putea trimite restul.

De ieri dimineață s-a lăsat o ceață groasă, de care am scăpat pentru un ceas ducîndu-mă la Heath ³⁾. Acolo sus era un cer albastru și un soare fierbinte — an island of brightness in a sea of fog ⁴⁾.

¹⁾ Pius al IX-lea. — *Nota red.*

²⁾ Wilhelm I. — *Nota red.*

³⁾ Hampstead-Heath. — *Nota red.*

⁴⁾ — o insulă strălucitoare într-o mare de ceață. — *Nota trad.*

Ticălosul de Roderich Benedix a lăsat în urmă un miros urit sub forma unei voluminoase cărți împotriva „shakespearomaniei”¹⁾, în care dovedește de-a fir-a-păr că Sh[akespeare] nu le ajunge nici la călcie marilor noștri poeți, ba chiar nici celor moderni. Pesemne că nu ne rămîne decît să-l dăm jos de pe soclu pe Sh[akespeare] ca să-l punem în locul lui pe nesimțitul de R. Benedix. Actul întii din „Merry Wives”²⁾ cuprinde, el singur, mai multă viață și realitate decît întreaga literatură germană, iar singur Launce cu cîinele său Crab³⁾ valorează mai mult decît toate comediile germane la un loc. În schimb, dosul cel greu care este Benedix se va lansa în reflecții, pe cît de serioase, pe atît de ieftine, asupra manierei dezinvolve în care Shakespeare curmă pripit les dénouements⁴⁾, scurtînd, totodată, spanacul plicticos, care este realmente inevitabil. Habeat sibi⁵⁾).

Ieri am primit harta geologică a Provinciei renane. Superficialele supoziții făcute de mine in loco⁶⁾ s-au confirmat în mare parte. Salutări cordiale lui Tussy.

Al tău,
F. E.

Publicat pentru prima oară
în : Marx-Engels. Gesamtausgabe.
Dritte Abteilung, Bd. 4, 1931

Tradus din limba germană

51

Marx către Engels

la Londra

Harrogate, 11 decembrie 1873

Dragă Engels,

Jumătățile de bancnote, pentru care îți mulțumesc foarte mult, au sosit. Am primit o scrisoare de la Sorge ; te roagă stăruitor să

¹⁾ R. Benedix. „Die Shakespearomania”. — *Nota red.*

²⁾ — „Nevestele vesele (din Windsor)”. — *Nota trad.*

³⁾ Launce — personaj din comedia lui Shakespeare „Doi tineri din Verona”. —

Nota red.

⁴⁾ — deznodămintele. — *Nota trad.*

⁵⁾ — Să-i fie de bine. — *Nota trad.*

⁶⁾ — pe loc. — *Nota trad.*

expediezi numaidecît la New York cele 25 de exemplare din „Alianță” ¹⁾ care mai lipsesc.

În timp ce pe la voi era ceață, aici, dimpotrivă, sîntem în plină primăvară și aerul este atît de pur, cum rar se întîmplă în Anglia.

Nu mă mir de Rod. Benedix. Dacă el și cei de o seamă cu el ar fi în stare să-l înțeleagă pe Shakespeare, de unde ar mai lua curajul să apară în fața publicului cu propriile lor „producții” ?

Cu Bazaine lucrurile stau prost ¹⁰⁸. Pentru orléaniști nu poate exista un mijloc mai ieftin de a-și trîmbița patriotismul decît asasinarea unui general bonapartist. Ducele d'Aumale este un al doilea Cato.

Tocmai i-am scris lui Gumpert și l-am anunțat că ne vom întîlni la Manchester luni ²⁾ la ora 12.

Salut.

Al tău,
K. M.

Publicat pentru prima oară
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx”, Bd. IV,
Stuttgart, 1913

Tradus din limba germană

¹⁾ K. Marx și F. Engels. „Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor”. — *Nota red.*

²⁾ 15 decembrie. — *Nota red.*

1874

52

Marx către Engels ¹⁰⁹

la Ramsgate

15 iulie 1874
11, Nelson Street, Ryde

Dragă Fred,

Este o adevărată rușine că nu ți-am scris pînă acum, dar este știut că în condiții de totală inactivitate e foarte greu să-ți găsești timp. Această insulă este un mic paradis, mai ales pentru domnii landlorzi, care au transformat pretutindeni terenurile arabile în parcuri. Am făcut ocolul insulei cu barca, am fost la Ventnor, Sandown, Cowes, Newport și de cîteva ori am făcut plimbări pe jos. Este însă prea cald ca să faci cu regularitate asemenea plimbări, deși, în comparație cu Londra, aici temperatura este foarte moderată.

Aici religia pare să înflorească peste tot printre localnici, dar, în afară de asta, sînt oameni practici. „Votați-l pe Stanley, *bogătașul*” — pretutindeni în împrejurimi am întîlnit asemenea îndemnuri. Consiliul municipal din Ryde, din care fac parte diverși membri ai companiei Ryde de construcții navale și feroviare și ale căror rapoarte publicate în presa locală înlocuiesc rapoartele Camerei comunelor din Anglia reprezintă un adevărat model de joc de bursă.

Gazda noastră este un cititor al Bibliei pentru săraci și biblioteca sa teologică, în care sînt vreo două duzini de volume, împodobește camera noastră. Deși ține de biserica anglicană, în biblioteca lui am găsit, totuși, predicile lui Spurgeon. La Sandown, unde am făcut o baie fierbinte, am găsit biblioteci asemănătoare la baia publică și nu poți să faci un pas fără să vezi anunțuri despre întruniri religioase. De fapt, populația de aici este foarte săracă și pare-se că în biserică își găsește principala distracție. Ar fi foarte interesant de cercetat cum populația asta locală de pescari a fost adusă în no time ¹⁾ într-o asemenea situație degradantă. „Suprapopulația” fără doar și poate că nu a jucat aici nici un rol,

¹⁾ — în cel mai scurt timp. — *Nota trad.*

deoarece realmente numărul locuitorilor nu depășește cifra de 100 000.

Mă simt mai bine, nu mai am nevoie de pilule, însă cu capul încă nu e totul în ordine.

O mare plăcere ne-a făcut simbăta trecută ¹⁾ Laurachen cu vizita ei ; din păcate, a trebuit să se înapoieze luni seara. Când, la plecare, am condus-o la debarcader, venea de la Brighton un grup de excursioniști — membri ai societății abstenenților. Jumătate din ei erau beți turtă. După cum a observat un englez bătrîn de lîngă mine, aceasta era „cea mai infectă adunătură din cîte a întilnit în viața lui” și, într-adevăr, nici mie nu mi-a mai fost dat să văd o asemenea gloată de idioți depravați, bătărași și scîrboși, iar femeile din cale-afară de pocite ; și toți reprezentau „Tineretul”. Pe străini i-ar fi frapat, de bună seamă, aceste mostre de britanici născuți liberi.

Păcat că împăratul Rusiei ²⁾ nu și-a frînt gîtul în Saxonia. Din notele apărute în presă vei vedea că, atunci cînd rușii i-au promis lui Bismarck să-i dea, la Congresul de la Bruxelles, o sancțiune europeană pentru programul său militar, în realitate ei intenționau să continue acolo tratativele preliminare începute la Paris (1856) cu privire la drepturile maritime ¹⁰. Dacă în locul lui Disraeli premier ar fi fost Gladstone, trucul le-ar fi reușit. Acum însă, acest congres nu se poate solda decît cu un eșec.

Atentatul nereușit împotriva lui Bismarck ¹¹ pare să-i fi luat pentru moment mințile. Altminteri, după toată cura de ape Kissingen, ar mai fi vorbit el oare, printre altele despre „libertatea” pe care au cucerit-o pentru țara germană cei căzuți în război, precum și el însuși ? Frumosul Wilhelm consideră probabil ca o încălcare a etichetei faptul că nimeni nu-și mai dă osteneala să tragă asupra lui.

În Franța, teama de dizolvare este aceea care îi timorează atîta pe acești domni. Mac-Mahon, în pofida ordinului său regal-prusian cu privire la guvern, nu este, evident, atît de hotărît după cum își imaginează el. El mai știe că o lovitură de stat l-ar face dependent de bonapartiști și astfel s-ar sfîrși foarte repede cu septenatul ¹². Pe de altă parte, el se teme și de o dizolvare fără reglementare sau „organizare” prealabilă a puterii mareșalului. Dacă adunarea „des ruraux” ⁸⁸ își plasează interesele deasupra fanteziilor ei ideologice, cu toată împotrivirea ei, i se va „da posibilitatea să conducă”. S-a mai pomenit vreodată ceva mai caraghios în toată istoria univer-

¹⁾ 11 iulie. — *Nota red.*

²⁾ Alexandru al II-lea. — *Nota red.*

sală decît acest conflict și eroii lui ? Dacă republica totuși va dura, nimeni nu va fi mai puțin vinovat de aceasta decît republicanii de profesie.

Multe salutări d-nei Lizzy și lui Pumps.

Al tău,
Maur

Publicat pentru prima oară
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx“, Bd. IV,
Stuttgart, 1913

Tradus din limba germană

53

Engels către Marx

la Ryde

11, Abbots Hill,
Ramsgate, 21 iulie 1874

Dragul meu Maur,

Vineri seara ¹⁾ am primit pe neașteptate o scrisoare de la Gumpert, expediată din Londra. A venit aici să se opereze și ne-a rugat ca după povestea asta (sîmbătă) să-l vizităm. I-am telegrafiat și i-am scris imediat ; astăzi am primit răspuns că operația a reușit și speră ca în cîteva zile să fie din nou pe picioare. În funcție de scrisoarea pe care urmează s-o primesc de la el, îl voi vizita sau săptămîna aceasta, sau la începutul săptămîinii viitoare, cînd oricum, trebuie să vin la Londra ca să aranjez niște treburi și s-o iau, pe Pumps.

Sper că capul tău s-a obișnuit, în cele din urmă, cu aerul de mare și nu te mai supără.

Carliștii și-au făcut gustul și au împușcat un ofițer prusian. Flota prusiană poate porni acum imediat să-și ia revanșa, în loc să te blocheze pe tine în Ryde. Pare neîndoielnic faptul că oricum Prusia începe sfada cu Spania. Între timp, Bismarck se pricepe de minune să tragă foloase de pe urma mîinii rănite. Urmarea va fi, fără doar și poate, o nouă lege a presei, a întrunirilor, uniunilor etc.

¹⁾ 17 iulie. — *Nota red.*

Mă tem că te-ai înșelat în privința lui Wilhelm ¹⁾. Presupun că de acum încolo el va considera drept una din principalele îndatoriri ale tuturor miniștrilor săi ca, în conformitate cu constituția, în vreme de pace să servească drept țintă pentru gloanțe. Este singura latură a constituționalismului pe care el o ia în serios.

Prietenul Dizzy ²⁾ vrea să devină din nou, firește, ministru al minorității de cînd închistații squires l-au silit, ceea ce pare că se întîmplă pentru prima oară în istoria Angliei, să lichideze pur și simplu două cuceriri parlamentare ale înaintașilor săi — legea cu privire la școli, iar acum Endowed Schools Commission ¹¹³. Măgarii ăștia nu-și dau seama ce fac dacă distrug inviolabilitatea tradițională a hotărîrilor luate o dată pentru totdeauna. Aceasta înseamnă o breșă serioasă în vechea loialitate tradițională engleză. Încă cîteva asemenea pocinoage și acest parlament tory va ajunge față de alegători în situația adunării de la Versailles și se va crampona de septenatul ³⁾ său tot așa de desperat ca și Mac-Mahon.

Dar ce prost este acesta din urmă ! Mai întîi, mesajul prusian ¹¹², apoi retragerea autorului mesajului, iar acum același Mac-Mahon, care nu demult aproape că a ordonat atacul, cerșește păsuire ! Eu cred că toate acestea nu vor duce la nimic bun ; adunarea va lua hotărîri contradictorii și, pentru că nu se va ajunge la nici un rezultat, se va amîna totul pînă la iarnă ; apoi se va bate iarăși pasul pe loc pînă nu se va forma o majoritate pentru dizolvare. Dacă adunarea va realiza ceva, aceasta e posibil numai printr-o șansă, cum ar fi o lovitură reușită la biliard, și pînă acum acestei adunări nu i s-a ivit niciodată un asemenea prilej.

Ce financiar este acest Magne, care din exorbitante impozite indirecte vrea să stoarcă printr-o și mai mare presiune și mai mult bănet ! ¹¹⁴ Și acesta era marele financiar al celui de-al doilea Imperiu ! Dar cu cîtă demnitate apare alături Gambetta, care a ținut o lungă predică pentru a-i converti pe cei trei doctrinari : Blanc ⁴⁾, Quinet & Co. ! Iar la Avignon și Arqua italienii învinși prăznuiesc împreună cu francezii învinși, deasupra cadavrului lui Petrarca, „supremația gintei latine” ! În acest răstimp, filistinul german se delectează cu „Kulturkampf” ¹¹⁵, iar cel englez se îmbată pentru biserică și stat. Într-adevăr, clasele dominante se descompun pre-

¹⁾ Wilhelm I. — *Nota red.*

²⁾ Disraeli. — *Nota red.*

³⁾ — termenul de 7 ani, pe cît era ales președintele în Franța. — *Nota trad.*

⁴⁾ Louis Blanc. — *Nota red.*

tutindeni la fel de repede și chiar burghezia noastră germană se află din acest punct de vedere în pas cu vremea.

Salutări cordiale.

Al tău,
F. E.

Publicat pentru prima oară
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx“, Bd. IV,
Stuttgart, 1913

Tradus din limba germană

54

Marx către Engels

la Ramsgate

[Londra] 4 august 1874

Dear Fred,

Jennychen va veni la tine poimîine, probabil că va pleca la ora 12 a.m. din Maitland, din stația Kentish Town. Eu o voi însoți în ziua respectivă ¹¹⁶.

Cei patru martori ai mei, Manning, Matheson, Seaton și Adcock, au fost la avocat simbătă la orele 12 fix ; au dat toate declarațiile necesare în fața instanței și în aceeași zi au luat cu ei toate actele de la avocat și le-au dus la Ministerul de Interne. Avocatul crede că săptămîina aceasta chestiunea va fi lichidată ¹¹⁷.

Îți trimit alăturat o scrisoare de la Lafargue despre care am uitat să-ți spun.

De vreo două zile am un furuncul pe coapsa stîngă, dar probabil că se va retrage cu alifie de mercur. Dorm prost ; micuțul ¹) mi se lipise de suflet. Salutări cordiale întregii familii.

Al tău,
K. M.

Publicat pentru prima oară
în : Marx-Engels. Gesamtausgabe.
Dritte Abteilung, Bd. 4, 1931

Tradus din limba germană

¹) Charles Longuet. — Nota red.

55

Engels către Marx

la Londra

Ramsgate, miercuri 12 august [1874]

Dragul meu Maur,

Am primit „Războiul țărănesc”¹⁾ și-ți mulțumesc.

Fii bun și scrie-mi imediat, dacă nu mi-ai scris pînă acum, cîteva rînduri despre starea sănătății tale. Jenny²⁾ a aflat de la Longuet că piciorul tot te mai supără și e foarte neliniștită din această cauză; ieri spunea că intenționează să vină la tine. Marea îi face vizibil bine, băile îi priesc, iar tusea, după cîte îmi dau eu seama, i-a trecut; din păcate, mai are insomnii, pentru care nu știu să-i dau alt sfat decît să doarmă după-masă, ceea ce a și făcut cu succes.

În general ar fi bine dacă i-ai scrie mai des, tu știi cit de mult ține la tine.

Al tău,

F. E.

Publicat pentru prima oară
în: „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx”, Bd. IV,
Stuttgart, 1913

Tradus din limba germană

56

Marx către Engels

la Ramsgate

[Londra] 14 august 1874

Dear Fred,

Probabil că ai primit scrisoarea pe care ți-am trimis-o marțea trecută³⁾. Dacă nu, trebuie să reclamăm la poștă, fiindcă și o altă scrisoare expediată de Tussy nu a ajuns la adresă.

¹⁾ F. Engels. „Războiul țărănesc german” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 7, București, Editura politică, 1960, p. 353—448. — Nota trad.). — Nota red.

²⁾ Longuet. — Nota red.

³⁾ 11 august. — Nota red.

Ieri, făcînd socotelile cu soția mea, am constatat că a trebuit să facă față multor cheltuieli neprevăzute. I-am dat, așadar, din banii destinați călătoriei mele 16 l. st. și 5 șilingi pentru chirie și 15 l. st. pentru ea personal. Deocamdată îmi va ajunge ceea ce îmi rămîne după efectuarea diverselor tirguieli în vederea călătoriei și, întrucît nu voi pleca din Karlsbad ¹⁾ înainte de 18 sau 20 septembrie, poți să-mi trimiți din banii destinați trimestrului următor suma necesară.

Totuși, e puțin probabil să rămîn la Karlsbad. Săptămîna trecută a avut loc la Viena un proces în cadrul căruia, printre alte puncte de acuzare împotriva unuia dintre inculpați, figura și învinuirea că el a trimis la Londra fotografia „social-comunistului” (așa m-a numit procurorul) K. M.”. Dealtfel, acest punct nu a fost considerat de tribunal drept culpă.

În toate universitățile din Rusia ¹¹⁸ s-au făcut noi arestări, iar în Europa, evident, domnește o tendință generală de a face din nou din „Internațională” o sperietoare.

Orice ar fi, plec mîine, altminteri ajung spre sfîrșitul sezonului.

Tussy se simte mult mai bine; pofta ei de mîncare crește în progresie geometrică, ceea ce este caracteristic acestor boli femeiești, în care există și elementul isterie; trebuie să te faci că nu observi deloc că începe din nou să trăiască din hrană pămîntească. Dar și aceasta va dispărea pe măsură ce se va însănătoși.

Furunculul nu a fost mare, însă foarte adînc; de ieri *a încetat să mai apară* puroi, prin urmare a început un proces de vindecare. E un adevărat noroc că nu am plecat mai devreme. Pe drum, o asemenea istorie ar fi putut avea urmări neplăcute. Ce prostie, totuși, din partea lui Longuet să-i scrie așa ceva lui Jennychen. Dacă la Karlsbad mă voi plictisi, voi fi nevoit să mă duc la întoarcere pînă la Hamburg. Borkheim a plecat.

Salutări cordiale tuturor.

Al tău,
K. M.

A primit oare Jennychen „*Lanterne*”, pe care i-am trimis-o odată cu „Războiul țărănesc” ²⁾ prin poștă ?

¹⁾ Denumirea actuală : Karlovy-Vary. — *Nota trad.*

²⁾ *F. Engels.* „Războiul țărănesc german”. — *Nota red.*

Dacă Rochefort nu scoate săptămîna asta un număr bun din „Lanterne”, nimic nu-l mai poate ajuta. Guvernul francez face tot ce-i omenește posibil pentru ca ceilalți să apară spirituali.

Publicat pentru prima oară
într-o formă prescurtată
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx”, Bd. IV,
Stuttgart, 1913 ; în întregime
în : Marx-Engels. Gesamtausgabe.
Dritte Abteilung, Bd. 4, 1931

Tradus din limba germană

57

Marx către Engels

la Londra

1 septembrie 1874
Germania, la Schlossberg,
Karlsbad ¹⁾, Austria

Dragă Fred,

Miercurea viitoare ²⁾ se împlinesc două săptămîni de cînd mă aflu aici, și fondurile, adică banii, îmi vor mai ajunge exact încă o săptămîină. Dacă ai să-mi scrii, scrie-mi, te rog, pe adresa de mai sus, dar pe plic menționează : pentru miss Eleanor Marx. Cura i-a ajutat extraordinar lui Tussy ; eu mă simt mai bine, dar de insomnie încă nu am scăpat.

Amîndoi respectăm cu strictețe indicațiile. Dimineața la ora 6 sîntem la izvoarele respective, unde trebuie să beau șapte pahare. Între un pahar și altul trebuie să fac o pauză de 15 minute, timp în care mă plimb încolo și înapoi ; după ultimul pahar fac o plimbare de o oră și, în sfîrșit, pot să-mi beau cafeaua. Seara, înainte de culcare, mai beau un pahar cu apă din același izvor rece.

Pînă acum am fost nevoit să mă mulțumesc numai cu apă chioară — băutură profană ; Tussy, dimpotrivă, primește zilnic un pahar cu bere Pilsen, la care mă uit cu jînd. Medicul pe care mi l-a recomandat Kugelmann, un austriac care seamănă la maniere, vorbă etc. cu celebrul general Cecilia, a fost la început cam îngrijorat de șederea mea aici. La sfatul său m-am înscris drept *Charles Marx, rentier*, Londra. Datorită acestui titlu de „*rentier*”, a trebuit să plă-

¹⁾ Denumirea actuală : Karlovy-Vary. — *Nota trad.*

²⁾ 2 septembrie. — *Nota red.*

tesc la onorata casierie a orașului *taxa dublă de cură* atît pentru mine, cît și pentru Eleanor, dar am îndepărtat bănuiala că aș fi faimosul K[arl] M[arx]. Totuși, ieri am fost denunțat ca atare în ziarul vienez de scandal „*Sprudel*” (ziar local), iar alături de mine, drept „căpetenie a nihilistilor ruși”, patriotul polonez contele Plater (bun catolic, aristocrat liberal). Dar aceasta vine, probabil, prea tîrziu acum, cînd sînt în posesia unei chitanțe de la stat pentru plata taxei de cură. M-aș fi putut descurca mult mai ieftin dacă n-aș fi avut aranjamentul lui Kugelmann, dar, dată fiind situația mea specifică, probabil că pentru păstrarea unei aparențe respectabile, acest lucru era chiar necesar. *În nici un caz* la întoarcere nu trec prin Hannover, deși K[ugelmann] nu știe încă acest lucru, ci mai degrabă pe drumul pe care am venit, prin sud. Omul acesta mă plictisește cu cicăleala sau lipsa lui de tact, cu care otrăvește fără nici un temei atît propria-i viață, cît și pe cea a familiei sale. S-ar putea să rămîn cinci săptămîni la Karlsbad.

Împrejurimile sînt aici foarte frumoase, nu te mai saturezi cutreierînd pădurile cu care sînt acoperiți munții de granit. Dar nu întîlnești o pasăre prin aceste păduri. Păsările sînt sănătoase și nu le plac vaporii minerali.

Sper că Jennychen se simte ceva mai bine.

Salutări cordiale tuturor de la

Maur

Publicat pentru prima oară
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx”, Bd. IV,
Stuttgart, 1913

Tradus din limba germană

58

Engels către Marx

la Karlsbad ¹⁾

Londra, 5 septembrie 1874

Dragul meu Maur,

Ieri noapte sau mai exact azi dimineață la ora 2 am ajuns cu bine aici după o călătorie foarte grea, dar minunată ¹¹⁶ — valurile

¹⁾ Denumirea actuală : Karlovy-Vary. — *Nota trad.*

aveau o înălțime de 20 de picioare. Jenny a avut la început puțin rău de mare, după *σεισάκθεια*¹⁾ i-a fost mai bine și a stat tot timpul pe punte într-un loc foarte plăcut și ferit. Principala ei suferință este acum somnul neregulat, biata copilă se gîndește toată noaptea la micuțul ei mort, și din acest punct de vedere nu poate fi în nici un fel ajutată.

Duminica trecută²⁾ ți-am scris pe adresa lui K[ugelmann] și am trimis pe numele lui un crossed cheque³⁾ de 30 l. st. ; dacă nu-l poate realiza, telegrafiază lui miss Burns : „cec returnat“, iar cecul să mi-l trimiți mie înapoi sau să-l aduci tu, iar eu îți voi trimite bancnote. Asta în cazul cel mai grav ; nu am avut altă posibilitate, dar cred că odată cu primirea cecului totul va fi în ordine. Dacă nu-ți ajunge suma, fapt de care mă cam tem, judecînd după scrisoarea ta⁴⁾ pe care am găsit-o aici, scrie-mi și am să-ți mai trimit. În orice caz, trebuie să-ți continui cura atîta timp cît consideră medicul că e nevoie ; pentru orice eventualitate, îți trimit alături primele jumătăți din cîte două bancnote de 5 l. st. pe care tocmai le am asupra mea, celelalte jumătăți ți le voi trimite peste cîteva zile. Seria bancnotelor o dau mai jos.

Am găsit și scrisoarea lui Mesa — foarte plăcută surpriză, foarte drăguț din partea lui.

Faptul că la început cura ți-a accentuat insomniile mi se pare firesc, ținînd seama de acțiunea înviorătoare inevitabilă a apei. Dacă îi vei comunica acest fapt medicului, el îți va modifica prescripțiile și se va îngriji ca lucrurile să nu meargă prea departe.

Jenny i-a scris lui Tussy săptămîna asta — cred că marți sau miercuri —, probabil că scrisoarea a și ajuns.

J[enny] nu a suferit deloc de pe urma călătoriei infernale, așa că nici plimbarea făcută marțea trecută timp de două ceasuri prin ploaie într-o trăsură descoperită nu i-a dăunat ; ploaia ne-a apucat în drum spre casă. Dealtfel, era bine echipată cu umbrelă, manta de ploaie și șal. În general, pînă în ultimele zile am avut vreme frumoasă, în timp ce pe continent trebuie să fi plouat fără întrerupere.

Jersey s-a schimbat considerabil de cînd am fost noi acolo. S-a construit mult, vile elegante, hoteluri mari, prețuri ridicate, aproape ca în Anglia, și pe piață totul s-a scumpit, piața londoneză influențează și aici creșterea prețurilor. Limba franceză e pe cale de dispariție, chiar și copiii de la țară vorbesc între ei aproape numai englezește, iar oamenii sub 30 de ani vorbesc mai toți englezește

1) — ce a vomat. — *Nota trad.*

2) 30 august. — *Nota red.*

3) — cec barat. — *Nota trad.*

4) Vezi volumul de față, p. 106. — *Nota red.*

fără urmă de accent franțuzesc. Numai vechea nobilime continuă să vorbească exclusiv limba franceză. Acum există acolo și două mici căi ferate; dacă călătorești cu trenul, nu auzi nici un cuvânt în limba franceză. În timpul sezonului, cinci firme deosebite organizează zilnic excursii pe insulă. Am fost o dată cu unul din aceste trenuri, care transportă peste 150 de persoane în 8—9 vagoane. Publicul: mic-burghezi, funcționari comerciali, voluntari și snobi, care dau destul prilej de amuzament, iar uneori de enervare. În timpul acestor călătorii la Jersey, adevăratul britanic își leapădă ifosele pe care le afișează din nou cu și mai multă insistență la table d'hôte. Acumularea crescândă a mijloacelor bănești de către anumiți indivizi prosperi — nici nu pot fi considerați o pătură — din cadrul micii burghezii engleze și, legat de aceasta, răspindirea luxului și a așa-zisei societăți bune se puteau observa de minune în Jersey tocmai pentru că Jersey este socotită o insuliță ieftină și deci nu prea la modă. Nivelul respectabilității turiștilor din Jersey pare-se că scade de la an la an — aceeași observație a fost făcută, dealtfel, și la Ramsgate, unde nimeni nu se plîngea mai tare de asta decît nefericitul frizer care în aprilie anul trecut ne-a tuns atît de scurt.

Nunc autem, domine, dimittis ¹⁾ — mai am o mulțime de scris și e timpul să trimit această scrisoare, care trebuie expediată recomandat. Multe salutări lui Tussy și lui Wenzel ²⁾.

Al tău,
General

D 67. 77773 și 4, Londra, 13 iulie 1874, 2 l. st. și 5 șilingi — bancnote ale Băncii Angliei, trimit alăturat prima jumătate.

Publicat pentru prima oară
într-o formă prescurtată
în: „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx“, Bd. IV,
Stuttgart, 1913; în întregime
în: Marx-Engels, Gesamtausgabe.
Dritte Abteilung, Bd. 4, 1931

Tradus din limba germană

¹⁾ — Acum, doamne, iartă-mă. — *Nota trad.*

²⁾ Kugelmann. — *Nota red.*

59

Marx către Engels

la Londra

Karlsbad, 18 septembrie 1874

Dragă Fred,

Luni ¹⁾ pornim spre Hamburg trecînd prin Leipzig ¹¹⁹, unde mă voi opri puțin pentru a-l vedea pe Wilhelm ²⁾.

Tu știi cît sînt de leneș la scris ; de data asta însă nu acesta a fost motivul tăcerii mele prelungite. Primele trei săptămîni au trecut *aproape fără să dorm* ; asta împreună cu eforturile pe care a trebuit să le depun aici explică totul.

Deși se bea numai dimineața (seara înainte de culcare se recomandă să se bea acasă un pahar cu apă rece de la un anumit izvor), toată ziua ești parcă într-un fel de mașină care se-nvrîștește într-una și nu-ți lasă aproape nici o clipă liberă.

Dimineața te scoli la 5—5,30. Apoi trebuie să bei șase pahare, unul după altul, de la diferite izvoare. Între un pahar și altul trebuie să treacă cel puțin 15 minute.

Urmează pregătirea micului dejun, pentru care mai întîi trebuie cumpărați biscuiții prescriși de cură. După aceea, o plimbare de cel puțin o oră și, în sfîrșit, cafeaua, care aici este excelentă, într-o cafenea din afara orașului. Urmează o plimbare pe jos prin munții dimprejur ; pe la ora 12 te întorci acasă, dar din două în două zile trebuie să mai faci și o baie, deci se mai duce o oră.

Apoi trebuie să te îmbraci și să iei prînzul într-una din pensiuni.

După masă este strict interzis să dormi (înainte de masă se poate), și e bine așa, după cum m-am convins de la prima încercare. Deci o nouă plimbare, pe jos sau cu trăsura. Pe la 6—8 seara te întorci la Karlsbad, mănînci ceva ușor pentru cină și — în pat. Puțină variație aduce mersul la teatru (care se termină întotdeauna la ora 9, ca și toate celelalte distracții), la concert, într-o bibliotecă.

În urma acțiunii apei am devenit foarte irascibil ; înțelegi de ce Kugelmann mi-a devenit insuportabil pentru multă vreme. Pentru comoditate, el mi-a dat o cameră între camera sa și a lui Tussy, așa că trebuia să-l suport nu numai cînd eram împreună, dar și cînd

¹⁾ 21 septembrie. — *Nota red.*

²⁾ Liebknecht. — *Nota red.*

rămîneam singur. I-am suportat răbdător pălăvrăgeala absurdă fără sfîrșit, cu glasul lui profund și serios ; cu mai puțină răbdare am suportat adunătura de filistini, femei și bărbați, din Hamburg—Bremen—Hannover, de care nu exista scăpare ; în cele din urmă însă mi-am pierdut cu desăvîrșire răbdarea, cînd a început să mă calce pe nervi din cale-afară cu scenele lui familiale. Filistinul ăsta ultrapedant, burghezul ăsta mărunț își închipuie că soția¹⁾ lui nu înțelege, nu sesizează natura lui faustiană, absorbită de problemele majore ale concepției despre lume, și o chinuie îngrozitor pe biata femeie, care îi este superioară din toate punctele de vedere. Din această cauză a izbucnit scandalul între noi ; eu m-am mutat cu un etaj mai sus, m-am eliberat complet de el (mi-a stricat serios cura) și nu ne-am împăcat decît înainte de plecarea lui (duminica trecută²⁾). Dar i-am declarat categoric că nu voi mai merge la Hannover.

Foarte plăcută a fost compania lui Simon Deutsch (același cu care am avut o ciocnire la Paris și care m-a căutat imediat cum a venit aici) ; de asemenea, curînd s-a grupat în jurul meu și al fiicei mele jumătate din personalul facultății de medicină de aici, o societate foarte potrivită pentru mine aici, unde trebuie să gîndești puțin și să rîzi mult. Pictorul Knille din Berlin este și el un tip foarte simpatic.

La Londra am să-ți relatez niște lucruri amuzante despre aventura mea cu Hans Heiling Kugelmann.

Cu cît auzi mai multe amănunte „despre chestiunile austriece”, te convingi tot mai mult că statul acesta se apropie de un deznodămînt.

Am slăbit pînă acum 4 pfunzi (greutatea de la vamă) și pot să simt chiar la palpare că grăsimea de pe ficat status evanescens³⁾. Cred că la Karlsbad mi-am atins, în sfîrșit, scopul, cel puțin pentru un an. Mi-ar face plăcere să găsesc la Meissner în Hamburg cîteva rînduri de la tine.

Salutări cordiale de la Tussy și de la mine d-nei Lizzy și lui Pumps.

Al tău,
Maur

¹⁾ Gertrud Kugelmann. — *Nota red.*

²⁾ 13 septembrie. — *Nota red.*

³⁾ — dispare. — *Nota trad.*

Am fost invitat la Ischl (de dr. Kraus, editorul lui „Wiener Medizinische Zeitung”) și la Praga de d-l Oppenheim (fratele d-nei Kugelmann, un tip foarte simpatic), dar la un moment dat fiecare dorește să se vadă la el acasă.

Publicat pentru prima oară
într-o formă prescurtată
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx”, Bd. IV,
Stuttgart, 1913 ; în întregime
în : Marx-Engels. Gesamtausgabe.
Dritte Abteilung, Bd. 4, 1931

Tradus din limba germană

60

Engels către Marx

la Hamburg

Londra, 21 septembrie 1874

Dragul meu Maur,

Ți-aș fi scris demult dacă veștile din Karlsbad mi-ar fi dat certitudinea că scrisoarea te va mai găsi acolo.

Sînt foarte bucuros să aflu că Karlsbadul ți-a fost de folos. Dacă ficatul este în ordine, cu timpul se va liniști și sistemul nervos, tulburat și agitat de pe urma curei. Probabil că va fi nevoie să-ți continui și aici cura și vei primi în acest sens din Karlsbad instrucțiunile necesare. A fost o prostie că nu ați trecut prin Dresden, o asemenea călătorie e foarte plăcută și puțină hoinăreală tocmai acum ți-ar fi prins bine. Mai ai însă timp să vizitezi din Hamburg litoralul Holsteinului, căruia trebuie în orice caz să-i consacri cîteva zile ; e foarte frumos acolo. Dacă ești short of cash¹⁾, va putea să-ți împrumute ceva M[eissner], iar noi îi vom trimite de aici înapoi.

Rapoartele Congresului de la Bruxelles le vei citi în „Times” și sînt, evident, elaborate de Wingfield sau cum îl cheamă pe omul care a fost la Haga. A fost un eșec lamentabil — 14 oameni, toți belgieni, în afară de doi lassalleeni germani (Frohme din Frankfurt și ?²⁾), Schwitzguébel, un spaniol, Gomez, și Eccarius¹²⁰. — Rochat ne-a trimis într-o mică publicație din Bruxelles, „La Gazette”, o descriere extraordinar de amuzantă a acestei trebușoare.

¹⁾ — în pană de bani. — *Nota trad.*

²⁾ Paul Kersten. — *Nota red.*

În continuare, cei doi Scheu ¹⁾ și neobositul Frankel erau aproape să arunce în aer asociația comunistă germană ²⁾. Din exces de zel ei au convocat un miting deschis în localul lor, *la care au invitat și banda de hoji lassalleeni a lui Zilinski et Co.*, de care scăpaseră cu mare greutate acum doi ani! Când am aflat, era prea târziu. I-am tras un perdaf lui Fr[ankel] și i-am dat câteva instrucțiuni; bineînțeles, el a procedat exact invers. Și, cum era de așteptat, Zilinski a adus cu sine 50—60 de oameni (din asociația propriu-zisă erau cu totul vreo 10 oameni!), a constituit din oamenii săi biroul adunării și aceștia și-au impus punctul lor de vedere. În cele din urmă, totul s-a amînat și astfel lucrurile au intrat întrucitva pe un făgaș bun, dar încă nu s-au terminat. Deoarece încă nu l-am văzut pe Lessner (care are, probabil, ceva pe conștiință, altfel venea el), nu am încă o relatare exactă asupra felului cum s-au desfășurat evenimentele. Frankel e foarte rușinat de fapta sa eroică, iar soția ta i-a tras o săpuneală bună. Frații Scheu pare-se că sînt niște persoane incurabile în ce privește amestecul în treburile altora.

La Leipzig s-ar putea să-l vezi pe Blos, care va fi eliberat miine sau poimîine și, în orice caz, vei auzi, că muncitorii din Köln vor să scoată un cotidian, iar el m-a întrebat dacă îl pot intitula „N[eue] Rh[einische] Z[eit]u[n]g”. — Blos va fi redactorul publicației. Deoarece acestea s-au întîmplat la începutul șederii tale la Karlsbad, cînd nu primisem nici un fel de vești de la tine, nu m-am putut sfătui cu tine, a trebuit să rezolv eu provizoriu problema. Luînd în considerație faptul că, primo, oamenii ni s-au adresat nouă în a becoming manner ³⁾, 2) că noi cu greu vom mai reedita vreodată un „N. Rh. Ztg.”, fie și numai din cauza situației Kölnului, care e un oraș realmente provincial, în ce mă privește nu am nimic împotriva și mi-am exprimat presupunerea că și tu vei fi de acord. Jenny ⁴⁾, pe care am consultat-o în calitate de reprezentantă a ta, a fost de aceeași părere. Dacă refuzam, le-am fi făcut o impresie proastă muncitorilor renani. Totuși, dacă ai rețineri, mai este încă timp să refuzăm propunerea.

„Volksst[aat]” sub conducerea redacțională a lui Wilhelm ⁵⁾ devine tot mai plicticos și mai prost, deoarece preia necritic orice material, numai ca să aibă cu ce să-și umple coloanele. Doar ici-colo cite ceva care merită să fie citit.

¹⁾ Heinrich și Andreas Scheu. — *Nota red.*

²⁾ Asociația culturală a muncitorilor germani de la Londra. — *Nota red.*

³⁾ — într-un mod potrivit. — *Nota trad.*

⁴⁾ Jenny Longuet. — *Nota red.*

⁵⁾ Liebknecht. — *Nota red.*

Eu sînt cufundat adînc în studierea teoriei esenței. Cînd m-am întors de la Jersey am găsit aici discursurile rostite de Tyndall și Huxley la Belfast ¹⁾, din care reiese din nou întreaga incapacitate a acestor oameni de a-și lămuri lucrul în sine și setea lor chinuitoare după filozofia salvatoare. După diverse întreruperi în decursul primei săptămîni, am avut astfel din nou prilejul să mă ocup de dialectică. Înțelegerea limitată a cercetătorilor naturii poate face uz numai de pasaje dispartate din „Logica” ¹⁾ mare, deși ea pătrunde destul de adînc în esența dialectică a lucrurilor; dimpotrivă, expunerea din „Enciclopedie” ²⁾ este parcă făcută pentru acești oameni, ilustrațiile sînt luate în cea mai mare parte din domeniul lor și sînt foarte convingătoare, în plus, grație caracterului ei mai popular, expunerea reușește să se detașeze întrucîtva de idealism; și deoarece nu pot și nu vreau să-i scutesc pe acești domni de pedeapsa de a-l studia direct pe Hegel, aici este o adevărată comoară; cu atît mai mult cu cît bătrînul le dă și astăzi destulă bătaie de cap acestor domni. Dealtfel, discursul de deschidere al lui Tyndall este cel mai îndrăzneț din cîte s-au ținut pînă acum în Anglia în cadrul unei asemenea adunări și a produs o spaimă și o impresie extraordinară. Se vede că maniera mult mai hotărîtă a lui Haeckel nu-l lasă să doarmă. Am *întregul* text al discursului în „Nature”, pe care-l poți citi acolo. Felul în care îl apreciază el pe Epicur o să te amuze. Un fapt e sigur, că aici în Anglia revenirea la o concepție cu adevărat rațională asupra naturii se face cu mult mai serios decît în Germania și, în loc să se caute scăpare la Schopenhauer și Hartmann, aici e căutată cel puțin la Epicur, Descartes, Hume și Kant. Firește că francezii secolului al XVIII-lea rămîn pentru ei fructul oprit.

La New York, intriganții și lăudăroșii au obținut majoritatea în Consiliul General; *Sorge și-a depus mandatul* ³⁾ și s-a retras complet. Cu atît mai bine. Noi nu mai avem acum nici o răspundere pentru o chestiune care se va clasa curînd. Mare noroc că procesele verbale sînt la noi.

În ce privește politica înaltă, din fericire putem acum s-o lăsăm de izbeliște; vom avea destul timp să rîdem de aceste lucruri cînd te vei întoarce.

În rest, aici totul este bine. Jenny arăta ieri foarte bine și era într-o dispoziție excelentă. Wróbl[ewsky] e mai bine, s-a vindecat

¹⁾ Hegel. „Știința logicii”. — Nota red.

²⁾ Hegel. „Encyclopädie der philosophischen Wissenschaften im Grundrisse”. — Nota red.

³⁾ Vezi volumul de față, p. 579. — Nota red.

cu electricitate. De amputat brațul nici nu a fost vorba, ci numai de extirparea unei bucăți de mușchi în care probabil era o excrescență nervoasă care producea durere. Probabil că i-a fost îngrozitor de greu, și banii noștri au sosit în momentul decisiv.

Salutări cordiale lui Meissner din partea mea; îi voi scrie în curînd despre diverse chestiuni.

Salutări cordiale lui Tussy, la revedere.

Al tău,
F. E.

Publicat pentru prima oară
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx”, Bd. IV,
Stuttgart, 1913

Tradus din limba germană

Partea a doua

Scrisori ale lui Marx și Engels
către diverse persoane

Iulie 1870—octombrie 1874

1870

1

Marx către Eugen Oswald

la Londra

[Londra] 26 iulie 1870
1, Maitland Park Road
Haverstock Hill, N. W.

Stimate domn,

În primul rînd vă rog să mă scuzați pentru că am întîrziat cu răspunsul. Scrisoarea dv. a sosit joi¹⁾ la șase seara, tocmai cînd părăsisem Londra pentru a face o excursie la țară.

Oricum nu mi-aș fi putut pune semnătura pe un apel deschis¹⁵, deoarece Consiliul General al Asociației Internaționale a Muncitorilor, al cărui membru sînt, m-a însărcinat mai demult cu redactarea unei Adrese asemănătoare²⁾. Adresa e gata, a fost discutată, iar marțea trecută a fost adoptată în unanimitate. Trebuia să apară astăzi în „*Times*”, probabil însă că a fost oprită din cauza atacurilor la adresa *Rusiei*. Sînt însă șanse să apară în „*Pall Mall*”¹²². La *Paris* domnește acum starea de asediu. În toate celelalte țări din Europa occidentală și în Statele Unite noi avem organe de presă proprii.

Dacă Adresa va fi publicată aici, veți constata că punctul de vedere *politic* pe care-l exprimă (și despre aceasta este vorba în primul rînd) coincide cu cel al dv., oricît de mult ar diferi între ele concepțiile noastre sociale. At all events³⁾ sînt convins că *numai clasa muncitoare* dispune de o reală capacitate de a se opune recrudescenței antagonismelor naționale și întregii diplomații actuale.

Dealtfel sînt gata să mă angajez într-o discuție amplă în legătură

¹⁾ 21 iulie. — *Nota red.*

²⁾ *K. Marx*. „Prima Adresă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian”. — *Nota red.*

³⁾ — În orice caz. — *Nota trad.*

cu această problemă importantă. Scrieți-mi, vă rog, dacă și când mă veți onora cu o vizită sau când vă pot găsi eu acasă.

Cu toată stima, al dv.,

Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în limba originalului și în
limba rusă în : „Voprosi
istorii KPSS” nr. 2, 1958

Tradus din limba germană

2

Marx către Paul și Laura Lafargue

la Paris

[Londra] 28 iulie 1870

Dragii mei copii,

Trebuie să mă scuzați pentru că am întârziat atîta timp cu răspunsul. Voi știți că nu suport canicula. Îmi seacă toată puterea de creație. Pe de altă parte am fost copleșit de treburi : „prieteni” germani m-au bombardat cu scrisori, la care, date fiind condițiile actuale, am fost nevoit să răspund imediat.

Voi vreți, firește, să aflați cîte ceva despre război. Nu încapе nici o îndoială că L. Bonaparte a ratat tocmai primul prilej favorabil care i s-a oferit. După cum știți, planul său inițial era să-i ia pe prusieni prin surprindere și, printr-un atac neașteptat, să-și asigure o superioritate asupra lor. Într-adevăr, e mult mai ușor să pregătești pentru luptă armata franceză — alcătuită pînă în prezent numai din soldați cu stagiul îndelungat — decît trupele prusiene, în rîndurile cărora predomină persoanele civile din Landwehr. Prin urmare, dacă Bonaparte, așa cum intenționa la început, ar fi înaintat impetuos chiar și numai cu jumătate din forțele de care dispunea, probabil că ar fi reușit să ocupe prin surprindere fortul Mainz și să înainteze în direcția Würzburg, rupînd astfel nordul de sudul Germaniei și producînd panică în tabăra inamică. Și totuși el a lăsat să-i scape acest prilej. El a văzut indiciile sigure ale caracterului *național* al războiului în Germania și a fost surprins de ralierea unanimă, rapidă și directă a Germaniei de sud la Prusia. Obișnuita

sa nehotărîre, atît de potrivită cu vechea sa profesie de conspirator, care pune la cale lovituri de stat și plebiscite, a învins. Dar această metodă nu este potrivită pentru un război care reclamă hotărîri rapide și categorice. El a renunțat la planul său inițial și a hotărît să-și adune toate forțele armate. În felul acesta *a ratat avantajul de a avea inițiativa*, de a lua prin surprindere, în timp ce prusienii *au cîștigat* timpul necesar pentru a-și mobiliza trupele. Prin urmare, se poate spune că Bonaparte a și pierdut prima campanie.

Dar, oricare ar fi situația în momentul de față, războiul va fi extrem de serios. Chiar și o primă mare victorie a Franței nu ar rezolva nimic, deoarece armata franceză va avea în calea ei trei mari fortărețe, Mainz, Koblenz și Köln, pregătite pentru o apărare de lungă durată. În sfîrșit, Prusia dispune de forțe militare mai mari decît Bonaparte. S-ar putea chiar ca, într-un punct sau altul, Prusia să reușească să treacă granița franceză și să transforme „le sol sacré de la patrie” ¹⁾ într-un teatru de război; după părerea șovinștilor din Corpul legislativ, acest „sol sacré” se află numai pe malul francez al Rinului!

Cele două națiuni îmi amintesc de anecdota cu cei doi nobili ruși însoțiți de doi evrei, iobagii lor. Nobilul A îl bate pe evreul nobilului B, iar acesta ripostează: „Dacă tu îl bați pe evreul meu, îl bat și eu pe al tău”. Se pare, astfel, că cele două națiuni s-au împăcat cu despoții lor, fiecare din ele permițînd să fie lovit despotul celeilalte.

În Germania războiul e considerat un război *național*, deoarece e un război de apărare. Burghezia (abstracție făcînd de iuncherii închistați) se întrece în declarații de loialitate. S-ar putea crede că s-au întors vremurile din 1812 și din anii următori, cu deviza lor „pentru dumnezeu, rege și patrie” și cu versurile bătrînului măgar Arndt ²⁾: „Ce înseamnă patria germanului!”.

Intonarea „*Marsiliezei*” la ordinul eroului din decembrie ³⁾ este, firește, o parodie, ca și întreaga istorie a celui de-al doilea Imperiu. Aceasta dovedește însă că el își dă seama că „Partant pour la Syrie” ⁴⁾ nu mai merge acum. Pe de altă parte, Wilhelm „Annexander” ⁴⁾, blestematul ăsta de idiot bătrîn, cîntă „Jesus meine Zuver-

¹⁾ — „pămîntul sfînt al patriei”. — *Nota trad.*

²⁾ E. M. Arndt. „Patria germanului”. — *Nota red.*

³⁾ Napoleon al III-lea. — *Nota red.*

⁴⁾ Expresie ironică, formată din cuvîntul „Annexion” — „anexare” și Alexandru cel Mare, pe care Marx și Engels o foloseau adesea referitor la Wilhelm I. — *Nota red.*

sicht" ¹⁰, avîndu-l la dreapta pe „banditul” Bismarck și la stînga pe „cupoiu” Stieber !

Amîndouă părțile oferă un spectacol dezgustător.

Caută însă o consolare în faptul că atît muncitorii din Germania, cît și cei din Franța protestează. Din fericire, în aceste două țări războiul dintre clase a luat o asemenea amploare, încît nici un război dintre state nu ar mai putea întoarce pentru multă vreme roata istoriei. Eu cred, dimpotrivă, că actualul război va avea rezultate cu totul neașteptate pentru „cercurile oficiale” din ambele părți.

Îți trimit alăturat două tăieturi din ziarul lui Liebknecht „*Volksstaat*”. Veți vedea că atît el, cît și Bebel au avut o atitudine excepțională în *Reichstag* ¹²³.

În ce mă privește, aș vrea ca ambele părți, prusienii și francezii, să iasă pe rînd învingători și în cele din urmă — ceea ce, după părerea mea, se va și întîmpla — să învingă germanii. Aș vrea să se întîmple așa pentru că înfrîngerea definitivă a lui Bonaparte va provoca, probabil, o revoluție în Franța, în timp ce înfrîngerea definitivă a Germaniei n-ar face decît să prelungească actuala stare de lucruri cu încă 20 de ani.

În Anglia clasele de sus clocotesc de indignare morală împotriva lui Bonaparte, căruia timp de 18 ani i-au făcut curte. Pe atunci le era necesar ca salvator al privilegiilor, rentei și profitului lor. În același timp, ei știau că omul acesta stă pe un vulcan și că această poziție incomodă îl silește să încalce pacea din cînd în cînd, făcînd din el — în afară de faptul că este un parvenit — un tovarăș dezagreabil. Acum ei speră ca puternica Prusie, Prusia protestantă, Prusia sprijinită de Rusia, să preia rolul de călău al revoluției în Europa. Pentru ei Prusia ar fi un jandarm mai sigur și mai respectabil.

Muncitorii englezi îl urăsc pe Bonaparte mai mult decît pe Bismarck, în special pentru că el este agresorul. În același timp însă, ei spun : „Ciuma cadă pe-ale voastre case...” ¹⁾, și dacă oligarhia engleză, așa cum se arată de dispusă, ar intra în război împotriva Franței, la Londra s-ar trage semnalul de alarmă. În ce mă privește, eu fac tot ce-mi stă în putere pentru ca, prin intermediul *Internaționalei*, să mențin acest spirit de „neutralitate” și să demasc planurile liderilor „plătiți” (plătiți de „cercurile înalte”) ai clasei muncitoare engleze, care depun toate eforturile pentru a-i deruta pe muncitori.

¹⁾ Shakespeare. „Romeo și Julieta”, actul III, scena 1, Opere, vol. 1, București, E.S.P.L.A., 1955, p. 347. — Nota trad.

Sper ca măsurile luate în legătură cu locuințele din zona fortificațiilor să nu vă atingă pe voi ²⁶.

Mii de sărutări micuțului meu Schnaps ¹).

Al vostru iubitor,
Old Nick

Publicat pentru prima oară
în : „Voprosi istorii KPSS”
nr. 1, 1957

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

3

Marx către Wilhelm Liebknecht

la Leipzig

[Londra] 29 iulie 1870

Dragă Library ²),

Îți trimit alăturat un extras din „*Pall Mall Gazette*” din 28 iulie, în care a apărut Adresa Consiliului General ³).

Te rog să menționezi în *traducerea* Adresei pe care o faci pentru „*Volksstaat*” că textul l-ai primit în *limba engleză*. Aceasta îi va face pe ceilalți corespondenți ai noștri să înțeleagă că nu am avut timp să le trimitem traduceri.

Marțea trecută ⁴) am tradus în limba engleză pentru Consiliul General protestul tău și al lui Bebel în Reichstag. Consiliul l-a aprobat cu deosebită însuflețire ⁴⁴.

Încă ceva. La o adunare germană care a avut loc în sala de gimnastică, d-l Karl Blind a rostit o cuvîntare patriotică ; acest comediant a prezentat ca un eveniment deosebit de important, care a zguduit lumea, faptul că el, Brutusul german, a adus pe altarul patriei, în timpul războiului, convingerile sale republicane. Acesta a fost actul J.

¹) Charles-Étienne Lafargue. — *Nota red.*

²) Poreclă dată lui W. Liebknecht de fiicele lui Marx („Library” — bibliotecă). — *Nota red.*

³) K. Marx. „Prima Adresă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian”. — *Nota red.*

⁴) 26 iulie. — *Nota red.*

Actul II. Karl Blind descrie personal în „*Deutsche Post*” din Londra mitingul menționat, exagerînd, în maniera lui obișnuită, numărul participanților, importanța acestuia etc.

Actul III. Karl Blind publică în „*Daily News*” o scrisoare anonimă, în care descrie foarte emoționant efectul covîrșitor produs în întreaga Germanie de discursul rostit de *Karl Blind* la mitingul din sala de gimnastică. Toate ziarele germane, spune el, au reprodus scrisoarea. Unul din ele, „*Volks-Zeitung*” din Berlin, a cutedat (!) chiar s-o publice în întregime. (Individul este corespondentul lui „*Volks-Zeitung*”.) Nici ziarele vieneze nu au lăsat să le scape un eveniment atît de important. (Individul a scris el însuși despre această corespondență în „*Neue Freie Presse*”.)

Acesta este unul din miile de exemple care demonstrează cum încearcă acest pigmeu să joace în fața englezilor rolul unui Mazzini german.

Salut.

Al tău,
K. M.

Publicat pentru prima oară
în : „Arhiv Marksa i Enghelsa”,
vol. I (VI), 1932

Tradus din limba germană

4

Marx către Johann Philipp Becker

la Geneva

[Londra] 2 august 1870
1, Maitland Park Road

Dragă Becker,

Lunga mea tăcere se explică exclusiv prin lipsa de timp. Sper că ne cunoaștem destul de bine pentru a fi amîndoi încredințați că prietenia noastră e de nezdruncinat.

Adresa Consiliului General cu privire la război ¹⁾ am trimis-o mai întîi la „*Égalité*”, știind că pentru „*Vorbote*” e tardiv. Astăzi aștept corecturile, ca să ți le trimit personal.

În traducerea programului pentru congres (în „*Vorbote*”), *Jung* a făcut o serie de greșeli.

¹⁾ *K. Marx*. „Prima Adresă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian”. — *Nota red.*

La punctul 1 trebuie citit : „*Despre necesitatea anulării datoriei publice*. Discutarea problemei cu privire la dreptul de despăgubire”.

La punctul 2 : „*Despre corelația dintre activitatea politică și mișcarea socială a clasei muncitoare*”.

La punctul 4 : „*Transformarea băncilor de emisiune în bănci naționale*”.

La punctul 5 : „*Condițiile producției cooperatiste pe scară națională*”.

Dealtfel, toate acestea le vei găsi în „*Volksstaat*”¹²⁴.

Mai departe, în ceea ce privește congresul, în condițiile actuale el nu poate avea loc la *Mainz*. Belgienii au propus *Amsterdamul*. Noi sintem convinși că congresul trebuie *amînat* pînă cînd condițiile vor deveni mai favorabile.

În primul rînd, la Amsterdam ne-am afla pe un teren foarte nesigur ; or, e important ca congresul să se țină într-o țară în care *Internaționala* are deja rădăcini puternice.

În al doilea rînd, în situația actuală, cînd, din cauza războiului, este o mare lipsă de bani, germanii nu pot trimite pe nimeni, sau cel mult o *singură* persoană. Francezii nu-și pot părăsi țara fără pașapoarte, adică fără permisiunea autorităților. Secțiile noastre franceze sînt descompletate, oamenii cu cea mai multă experiență au fugit sau au fost închiși. În asemenea *împrejurări* s-ar putea repeta ușor farsa jucată în Elveția¹²⁵. Anumiți intriganți ar putea întruni la Amsterdam o majorité factice¹⁾. Pentru astfel de manevre ei găsesc întotdeauna banii necesari. De unde ? Acesta e secretul lor.

Pe de altă parte, conform § 3 al Statutului, Consiliul General nu poate amîna *data convocării congresului*. Cu toate acestea, date fiind actualele condiții *excepționale*, el și-ar asuma răspunderea unui asemenea pas dacă ar primi din partea secțiilor sprijinul necesar¹²⁶. De aceea am dori ca grupul german din Elveția, ca și grupul romand de la Geneva să facă în acest sens, în mod *oficial*, o propunere motivată.

După cum știi, Bakunin are în Consiliul General belgian o unealtă fanatică, pe palavragiul de *Hins*. La circulara lansată la începutul lunii ianuarie de Consiliul General cu privire la „*Égalité*” etc.²⁾ am anexat în numele meu — deoarece în acea vreme postul de secretar pentru Belgia era vacant — o demascare și o caracterizare a lui Bakunin. Ca răspuns, Hins a trimis Consiliului General o scrisoare extrem de grosolană la adresa mea (vorbește despre „mo-

¹⁾ — o majoritate artificială. — *Nota trad.*

²⁾ *K. Marx*. „Adresa Consiliului General către Consiliul federal al Elveției romande” (vezi *K. Marx și F. Engels*. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 413—421. — *Nota trad.*) — *Nota red.*

dul meu *nedemn* de a-l ataca pe Bakunin"), scrisoare la care i-am dat răspunsul cuvenit. După cît se pare, influenței sale i se datorează faptul că ieri am primit de la Consiliul General belgian o scrisoare oficială plină de învinuiri, în care, printre altele, se spune : „Consiliul belgian a hotărît să însărcineze delegații ca la următorul congres să ne tragă la răspundere pentru hotărârile pe care le-am luat cu privire la Consiliul federal romand ¹⁾”. Noi, spun ei, nu avem absolut nici un drept să ne amestecăm în această poveste locală din Elveția ! Ciudat e că chiar cei din Bruxelles, și „fедераția” de la Paris, ne-au cerut *direct* să ne amestecăm ! Scurtă memorie !

În orice caz va trebui să ne motivăm hotărîrea mai temeinic într-o circulară proprie. De aceea ți-aș rămîne foarte îndatorat dacă ne-ai informa exact în legătură cu intrigile Alianței, cu Congresul de la La Chaux-de-Fonds și cu fricțiunile din Elveția în general.

Am primit scrisoarea prietenilor ruși din Geneva ²⁾. Transmite-le mulțumiri din partea mea.

De fapt, cel mai bun lucru ar fi ca ei să scrie o broșură despre Bakunin, dar aceasta trebuia făcută *cît mai curînd*. În acest caz nu mai e nevoie să-mi trimită alte documente despre uneltirile lui B[akunin].

Ei mă întrebă ce a făcut Bakunin în 1848. În timpul șederii sale la Paris, din 1843 și pînă în 1848, el s-a comportat ca cel mai categoric adept al socialismului. După revoluție a plecat la Breslau ²⁾, unde a intrat în legătură cu *democrații burghezi*, militînd în rîndurile lor în favoarea alegerii lui *Arnold Ruge* (în parlamentul de la Frankfurt), pe atunci dușman înverșunat al socialiștilor și comuniștilor. Ulterior, în 1848, a organizat Congresul panslavist de la Praga ²⁷⁾. Panslaviștii înșiși i-au reproșat că a făcut acolo un joc dublu. Totuși eu nu cred așa ceva. Dacă a făcut acolo greșeli (din punctul de vedere al prietenilor săi panslaviști), după părerea mea le-a făcut „involuntar”. La începutul anului 1849 Bakunin a lansat manifestul (pamfletul) — panslavism sentimental ! ²⁸⁾ Singura faptă demnă de laudă din activitatea sa în perioada revoluției este participarea la insurecția de la Dresda din mai 1849 ²⁹⁾.

Foarte importantă pentru caracterizarea sa este broșura scrisă imediat după întoarcerea din Siberia ³⁾. În legătură cu aceasta există material suficient în „*Kolokol*” și în Scrisorile rusești ³⁰⁾ ale lui Borkheim, publicate în „*Zukunft*”, pe care cu siguranță că le ai. Spune prietenilor ruși că persoana demascată de ei ⁴⁾ nu și-a făcut

¹⁾ K. Marx. „Rezoluția Consiliului General cu privire la Comitetul federal al Elveției romande”. — *Nota red.*

²⁾ Denumirea poloneză : Wrocław. — *Nota trad.*

³⁾ M. Bakunin. „Russkim, polskim i vsem slavinskim družiam”. — *Nota red.*

⁴⁾ V. I. Serebrennikov. — *Nota red.*

apariția aici, că eu le-am îndeplinit rugămintea în legătură cu Borkheim¹³¹ și că mă voi bucura foarte mult dacă vreunul dintre ei va veni pe aici. În sfârșit, le voi rămâne îndatorat dacă îmi vor trimite *volumul 4 al Opereilor lui Cernișevski*, care tocmai a apărut. Costul cărții îl voi trimite prin poștă.

Articolul tău despre război din ultimul număr al ziarului „*Vorbote*”¹⁾ este foarte bun și a fost apreciat de întreaga mea familie, care îți trimite salutări cordiale.

Salutări.

Al tău,
Karl Marx

Corectura trimisă alăturat e *îndreptată în câteva locuri*, acolo unde se strecuraseră *greșeli de tipar*. De aceea e mai bine să traduci după aceasta, decît după exemplarul trimis pentru „*Égalité*”.

Publicat pentru prima oară
în formă prescurtată
în : „*Die Neue Zeit*”,
Bd. 2, nr. 11,
Stuttgart, 1888 ; în întregime
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

5

Marx către Eugen Oswald

la Londra

[Londra] 2 august 1870

Stimate domn,

Într-o corespondență trimisă din *Frankfurt pe Main* la 27 iulie și apărută în „*Rappel*” la 1 august am citit, printre altele, următoarele :

„La ville est plein de gens stipendiés pour maintenir l'esprit belliqueux et gallophobe... (sic !). Une lettre de Londres adressée à la «*Gazette de Francfort*» contient entre autre choses un aveu très intéressant. Des Français de Londres ayant eu l'intention de lancer une proclamation contraire à cette guerre *napoléonienne*, avaient

¹⁾ J. Becker. „*Der Völkerkrieg*”. — *Nota red.*

convoqué à cet effet les principaux républicains allemands résidant à Londres également. Les Allemands auraient refusé de se joindre à leur protestation, en déclarant que la guerre était une lutte *défensive du côté de l'Allemagne*¹⁾.

Această relatare mincinoasă, care denaturează faptele în legătură cu „convocarea” propusă de dv., este opera lui *Blind*, corespondentul lui „Frankfurter Zeitung”.

Cred că o dezmințire în „Rappel” (redacția : 18, Rue de Valois, Paris) ar fi metoda cea mai bună de a vă atinge scopul inițial urmărit.

Al dv.,
K. Marx

Tradus din limbile germană
și franceză

6

Marx către Eugen Oswald

la Londra

[Londra] 3 august 1870

Dragă domnule Oswald,

Vă trimit în „post-scriptum” *ultimatumul* meu și sper să fiți mulțumit²⁾. Mai departe nu pot merge.

Al dv.,
K. M.

I agree with the above address so far as its general sentiments coincide with the manifesto on the war issued by the General Council of the „*International Workingmen's Association*”.

¹⁾ „Orașul este plin de oameni plătiți să mențină spiritul războinic și galofob... (sic!) O scrisoare din Londra adresată lui «*Frankfurter Zeitung*» cuprinde, printre altele, o mărturisire foarte interesantă. Francezii stabiliți la Londra intenționează să lanseze o proclamație împotriva acestui război *napoleonean* și în acest scop au invitat și pe principalii republicani germani stabiliți la Londra. Germanii ar fi refuzat, chipurile, să se ralieze protestului lor, declarând că dinspre partea germană războiul este *defensiv*”. — *Nota trad.*

²⁾ Vezi volumul de față, p. 24. — *Nota red.*

Ader la apelul de mai sus în măsura în care el corespunde în general prin spiritul lui manifestului Consiliului General al „Asociației Internaționale a Muncitorilor“.

Tradus din limba germană

7

Marx către Eugen Oswald ¹⁾

la Londra

Londra, 5 august 1870

Dragă Oswald,
Trimite-mi, te rog, apelul dumatilic ¹⁵, pentru a-l informa pe prietenul meu L. S. Borkheim ; adresa lui : 10, Brunswick Gardens, Kensington, W.

Multe salutări doamnelor.

Al dumatilic,
Karl Marx

Tradus din limba germană

8

Marx către Hermann Jung

la Londra

[Londra] 6 august 1870

Dragă Jung,
Îți trimit alăturat o copie „perfect lizibilă“ a ambelor rezoluții ale Consiliului General cu privire la „Alianța internațională a democrației socialiste“ ²⁾.

¹⁾ Scrisoarea a fost scrisă pe o hirtie cu antetul firmei lui S. Borkheim, pe care era indicată adresa biroului acestuia : „9, Billiter Square, E. C.“. — *Nota red.*

²⁾ K. Marx. „Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor“ și „Consiliul General al Asociației Internaționale a Muncitorilor către Biroul Central al Alianței democrației socialiste“. — *Nota red.*

Vous devez écrire à Perret de faire imprimer ces résolutions. C'est la meilleure manière de répondre à la „Solidarité” 1) 23.

Ei nu trebuie să spună că le publică din însărcinarea Consiliului General, deși au dreptul s-o facă, deoarece varianta inițială a rezoluțiilor Consiliului prevedea publicarea acestora 132.

Al dumitale,
Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în cartea lui G. Jaeckh : „Die
Internationale”, Leipzig, 1904

Originalul în limbile engleză
și franceză
Tradus din limbile germană
și franceză

9

Marx către Eugen Oswald

la Londra

Londra, 7 august 1870

Dragă Oswald,
Iterum Crispinus 2).

Friedrich Engels este de acord să-i treci numele sub Adresă, dar *nota bene* : cu condiția expresă de a menționa dedesubt aceeași clauză care va figura și sub numele meu 3).

Al dumitale,
K. M.

H. J. Rothschild, comerciant (german, adică prusian), permite acest lucru în aceleași condiții.

Apropo. Se pare că pasajul în care se arată — chiar dacă într-o formulare extrem de delicată și diplomatică — caracterul defensiv al războiului în ceea ce-i privește pe germani a rămas totuși !

Tradus din limba germană

1) — Scrie-i dumneata lui Perret să tipărească aceste rezoluții. Este cel mai bun mijloc de a-i da un răspuns lui „Solidarité”. — *Nota trad.*

2) Ecce iterum Crispinus. — Iarăși Crispinus (așa începe satira a IV-a a lui Juvenal). În sens figurat : „iarăși același personaj !” sau „iarăși același lucru !”. — *Nota red.*

3) Vezi volumul de față, p. 128. — *Nota red.*

10

Marx către Hermann Jung ¹³³

la Londra

12 august 1870

36, Hardres Street, Ramsgate

Dragă Jung,

Îți trimit alăturat pentru a prezenta Consiliului General :

1. *Hotărîrea Comitetului Central german de la Geneva.* (Comitetul federal romand îți va trimite un document cu un conținut similar.)

2. O copie după hotărîrea pe care am primit-o din Braunschweig; nu îți trimit originalul, deoarece mai sînt acolo o serie de fleacuri la care trebuie să răspund.

Mă simt foarte prost, dar poate că aerul marin îmi va ajuta.

Salut.

Al dumatile,

K. Marx

Copie

Către

Consiliul General al Asociației Internaționale a Muncitorilor de la Londra.

Avînd în vedere

că actualul război face în general imposibilă ținerea Congresului Asociației Internaționale a Muncitorilor în Europa și că chiar în eventualitatea în care congresul ar avea loc, muncitorii din Franța și Germania nu ar putea participa din motive temeinice,

subsemnatul comitet propune onoratului Consiliu General să renunțe la ținerea congresului anul acesta.

Comitetul consideră că această propunere corespunde întru totul dorinței secției franceze a Internaționalei.

După aprobarea (sperăm) acestei propuneri, sediul Consiliului

General va rămîne, fără îndoială, în orice caz, la *Londra*, ceea ce corespunde pe de-a-ntregul propunerii pe care intenționam s-o facem pentru Congresul de la Mainz.

Comitetul
Partidului muncitoresc social-democrat
din Germania
Secretar
Bonhorst
L. Kühn, președinte, *Bracke*, casier

Publicat pentru prima oară
în : G. Jaeckh. „Die
Internationale“, Leipzig, 1904

Tradus din limba germană

11

Engels către Jenny Marx

la Ramsgate

Manchester, 15 august 1870

Dragă doamnă Marx,

Am fost astăzi la banca pe care i-am indicat-o lui Smith pentru a obține unele informații și am aflat acolo întimplător că el a catadixit, în sfârșit, să se intereseze și răspunsul care i s-a dat probabil că îl va mulțumi¹⁰ (banca este gata, dacă i se cere, să garanteze pentru mine o sumă de zece ori mai mare). Așa că voi auzi curînd despre el. Îmi pare foarte bine că acum nu mai trebuie să-i scriu unui idiot de aristocrat landlord¹⁾, a cărui proprietate de lângă Bolton, învăluită în fumul gros al coșurilor de fabrică, pare să fie tare mică ; probabil că acum individul vinează potîrnichi prin mlaștinile din apropiere și nu cred că este într-o dispoziție potrivită pentru a face corespondență cu chiriașii. Pînă acum măgarul ăsta n-a făcut, desigur, altceva decît să-și dea aere.

În actualele condiții din Franța, unde în orice zi te poți aștepta ca totul să se răstoarne — ceea ce se va și întîmpla într-o săptămînă, două —, e, desigur, riscant să închiriezi și să mobilezi o casă pe 3 ani și jumătate ; totuși trebuie riscat. Am impresia că orlăeniștii vor acum aceeași republică provizorie, condusă de ei, ca cea

¹⁾ — proprietar de imobil. — *Nota trad.*

din 1848, pentru ca această republică să se acopere de rușine prin pacea pe care o va încheia, iar atunci coroana să revină Orléans-ilor lor, ca unica dinastie posibilă la ora actuală. S-ar putea însă ca acest joc să dea greș.

Mai prost este însă că, în cazul unei adevărate mișcări revoluționare, la Paris nu se știe cine va prelua conducerea ! Cel mai popular și singurul util este Rochefort ; Blanqui a fost, pare-se, uitat.

Este un noroc că Barbès e mort. „Barba partidului” ar fi stricat din nou totul. Enfin, nous verrons¹⁾).

Cu articolele mele²⁾ am avut mult noroc : unele mici previziuni, pe care le-am făcut la momentul *potrivit*, au văzut la timp lumina tiparului, pentru ca în ziua următoare să fie confirmate de ultimele știri. Țsta este un adevărat noroc și le impune grozav filistinilor.

Cine era autorul articolului apărut recent și semnat „Von Thunder-ten-Tronckh”, în care filistinilor englezi li se spune adevărul așa pe șleau ?³⁴ În general e interesant faptul că dintr-o dată englezii le descoperă germanilor niște calități formidabile și se năpustesc cu toții împotriva lui Bonaparte, în fața căruia se ploconeau acum o lună. Nu există ticăloși mai mari decât „oamenii onorabili”.

Din păcate, astăzi nu am timp să-i scriu lui Tussy. Vă rog să-i spuneți că lui Kugelm[ann] îi voi scrie zilele acestea și îi voi trimite și cele ce i-am promis³⁵.

Soția mea³⁾ și cu mine vă trimitem salutări călduroase și sperăm să vă priască cura la mare.

Al dv.,
F. Engels.

Publicat pentru prima oară
într-o formă prescurtată
în : „Der Briefwechsel zwischen
F. Engels und K. Marx”, Bd. IV,
Stuttgart, 1913 ; în întregime
în : Marx-Engels. Gesamtausgabe.
Dritte Abteilung, Bd. 4, 1931

Tradus din limba germană

¹⁾ — În sfârșit, vom vedea. — *Nota trad.*

²⁾ F. Engels. „Însemnări despre război”, articolele I—VIII. — *Nota red.*

³⁾ Lizzy Burns. — *Nota red.*

12

Marx către Friedrich Adolph Sorge ¹³⁶

la Hoboken

1 septembrie 1870
1, Maitland Park Road
Haverstock Hill, Londra

Stimate domnule Sorge,

Faptul că nu am răspuns atîta vreme la scrisorile dv. are două explicații: în primul rînd sînt supraaglomerat cu lucrul, iar în al doilea rînd sînt foarte grav bolnav. La începutul lunii august medicii m-au trimis la mare ²⁷. Dar acolo o criză puternică de sciatică m-a trîntit la pat pentru cîteva săptămîni. De ieri mă aflu din nou la Londra, dar nu sînt nici pe departe complet restabilit.

Înainte de toate vă mulțumesc foarte mult pentru ceea ce mi-ați trimis, îndeosebi pentru statisticile cu privire la problemele de muncă ¹³⁷, extrem de prețioase pentru mine.

Acum voi răspunde pe scurt la întrebările cuprinse în scrisorile dv.

Hume a fost însărcinat să facă propagandă în rîndurile yankeilor, însă și-a depășit atribuțiile. Marțea viitoare voi expune acest caz Consiliului General și-i voi prezenta „carnetele” ¹³⁸.

În ceea ce privește „secretariatul” pentru Statele Unite, lucrurile stau astfel: eu sînt secretar pentru secțiile *germane* de acolo, Dupont pentru secțiile *franceze*, în sfîrșit, Eccarius pentru cele ale *yankeilor* și pentru acea parte a secțiilor în care se vorbește limba engleză. De aceea, în documentele noastre oficiale Eccarius figurează ca „secretar pentru Statele Unite”. Altminteri ne-am complica în mod inutil. Așa, de pildă, eu ar trebui să fiu desemnat și ca „secretar pentru secția *rusă*” de la Geneva etc. Dealtfel, Eccarius însuși a explicat clar situația într-un ziar newyorkez pornind de la cazul lui Cluseret ¹³⁹.

Săptămîna viitoare vă voi trimite un nou stop de cards of membership ¹⁾.

Jalnica comportare a Parisului în timpul războiului, care și după înfrîngerile îngrozitoare se lasă stăpînit în continuare de mamelucii lui Ludovic Napoleon și de aventuriera spaniolă Eugénie ²⁾, demonstrează ce multă nevoie au francezii de o lecție tragică pentru a trezi în ei din nou curajul.

¹⁾ — carnete de membru. — *Nota trad.*

²⁾ Soția lui Napoleon al III-lea. — *Nota red.*

Actualul război duce tot atît de inevitabil la un război între Germania și Rusia, cum a dus războiul din 1866 la un război între Prusia și Franța, dar măgarii de prusieni nu înțeleg lucrul acesta. Pentru Germania este *cel mai bun deznodămînt* pe care îl aștept de la acest război. Adevăratul „prusacism” nu a existat niciodată și nici nu poate exista altfel decît în alianță cu Rusia și subordonat ei. În afară de aceasta, un asemenea război nr. 2 va acționa ca o moașă a inevitabilei revoluții sociale în Rusia.

Regret că o inexplicabilă neînțelegere l-a făcut pe prietenul meu Vogt ¹⁾ să-și formeze o părere greșită despre Schily ¹⁴⁰. Schily nu este numai unul dintre prietenii mei cei mai vechi și mai apropiați, el este și unul dintre cei mai capabili, mai curajoși și mai de nădejde membri ai partidului.

Mă bucur foarte mult că Meyer pleacă ca delegat la Cincinnati ¹⁴¹.

Al dv. devotat,
Karl Marx

Aș vrea foarte mult să pot vedea în original ineptiile despre bani scrise de Kellogg (simplă variantă a ceea ce au scris Bray, Gray, Bronterre O'Brien etc. în Anglia și Proudhon în Franța) ¹⁴². Aici mîzgăleala asta nu se găsește.

Publicat pentru prima oară
în : „Briefe und Auszüge aus Briefen
von Joh. Phil. Becker, Jos. Dietzgen,
Friedrich Engels, Karl Marx u. A. an
F. A. Sorge und Andere”,
Stuttgart, 1906

Tradus din limba germană

13

Marx către Sigfrid Meyer

la Hoboken

2 septembrie 1870
1, Maitland Park Road,
Haverstock Hill, Londra

Dragă Meyer,

Îți scriu în mare grabă (fiindcă este aproape ora de închidere a poștei) doar aceste cîteva rînduri. Săptămîna viitoare îți voi scrie

¹⁾ August Vogt. — *Nota red.*

mai pe larg. Ieri m-am întors de la mare, unde am fost trimis de medici din cauza stării sănătății mele, dar niște dureri sciaticice acute m-au trântit la pat pentru câteva săptămîni.

Primul lucru pe care l-am făcut la întoarcere a fost să răspund la mormanul de scrisori pe care l-am găsit ; printre creditorii mei epistolari se află Sorge, cu jumătate de duzină de scrisori. Scrisoarea *d-tale* s-a rătăcit pe undeva, am primit-o abia după ce îi răspunsesem lui Sorge, așa că n-am mai putut modifica răspunsul potrivit indicațiilor cuprinse în scrisoarea *d-tale* ¹⁴³.

Dealtfel trebuia să-i scriu oricum lui Sorge, deoarece mi-a trimis ziare și statistici cu privire la problemele de muncă (Massachusetts) ¹³⁷, precum și informațiile despre Hume, de care avea nevoie Consiliul General, împreună cu două carnete „de membru al Internaționalei“, fabricate de acesta ¹³⁸. În sfîrșit, nu puteam lăsa în nici un caz ca prietenul Vogt să rămînă cu aceeași părere greșită despre *Schily*, unul dintre cei mai vechi și mai apropiați prieteni ai mei ¹⁴⁰.

M-am bucurat foarte mult aflînd din ultima scrisoare a lui Sorge că ai fost trimis la Cincinnati ca delegat ¹⁴¹.

Dacă Asociația muncitorilor germani a numit alți corespondenți, trebuie să-mi comunicați *oficial* acest lucru, pentru a-l aduce la cunoștința Consiliului General.

Salut și frăție.

Al dumitale,
K. M.

Nu ai putea să-mi trimiți informații mai amănunțite cu privire la exploatarea căilor ferate în vest, la documentele congresului în această problemă etc. ?

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels,
Opere, vol. XXVI,
ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

14

Marx către Eugen Oswald

la Londra

Londra, 4 septembrie 1870
In mare grabă

Dragă Oswald,

M-am întors la Londra abia sîmbătă¹⁾ și am avut prea multe treburi ca să pot da curs amabilei d-tale invitații.

Cînd te vei apuca de cea de-a 4-a ediție¹⁵, te-aș ruga să pui în loc de „Asociația Internațională a *Lucrătorilor*” denumirea *oficială* folosită în Franța : „Asociația Internațională a Muncitorilor”.

Am avut, totuși, dreptate prevestind că imperiul se va sfîrși cu o „parodie”²⁾.

Al dumitale,
K. M.

Tradus din limba germană

15

Marx către Edward Spencer Beesly

la Londra

[Londra] 12 septembrie 1870

Mult stimate domn,

Miercurea trecută³⁾ A. Serrailier, membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor, a plecat la Paris în calitate de împuternicit al Consiliului. El a socotit de datoria sa să rămînă acolo nu numai pentru a participa la apărare, dar și pentru a-și exercita influența asupra Consiliului nostru federal la Paris ;

¹⁾ 3 septembrie. — *Nota red.*

²⁾ K. Marx. „Prima Adresă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian”. — *Nota red.*

³⁾ 7 septembrie. — *Nota red.*

este realmente un om cu capacități intelectuale excepționale. Soției sale ¹⁾ această hotărâre i-a fost comunicată astăzi. Din nefericire, ea și copilul nu numai că au rămas fără *nici un ban*, dar creditorii lui Serraillier, care pretind să li se achite vreo 12 l. st., o amenință că îi vor vinde mobila și o vor azvîrli în stradă. În această situație, prietenii mei și cu mine am hotărît să o ajutăm și de aceea îmi permit ca, prin această scrisoare, să apelez atît la dv., cît și la prietenii dv.

Veți avea ocazia să constatați că Adresa ²⁾, pe care am prezentat-o vinerea trecută Consiliului General și care acum se află la tipar, corespunde în multe puncte aproape textual pamfletului dv. ³⁾

După părerea mea, Parisul va trebui să capituleze, iar din scrisorile particulare pe care le primesc de la Paris reiese că o serie de membri influenți ai guvernului provizoriu sînt pregătiți pentru un asemenea deznodămînt.

Serraillier îmi scrie astăzi că graba cu care prusienii înaintează spre Paris este singurul lucru în lume care poate împiedica reeditarea *insurecției din iunie*! Căderea Parisului nu ar însemna nicidecum că Franța este pierdută, cu condiția însă ca provincia să-și facă datoria.

Consiliul federal de la Paris mă bombardează cu telegrame, toate referitoare la aceeași problemă: *recunoașterea de către Anglia a Republicii Franceze*. Acest lucru este într-adevăr *foarte important* pentru Franța. Este singurul lucru ce se poate face acum pentru Franța. Regele Prusiei ⁴⁾ îl tratează oficial pe Bonaparte drept monarhul cînnuitor al Franței. Intenția lui este să-l reînscăuneze. Republica Franceză nu va exista oficial pînă cînd nu va fi recunoscută de guvernul britanic. Nu este însă timp de pierdut. Dv. vreți să-i îngăduiți reginei ⁵⁾ și oligarhiei dv. ca, din ordinul lui Bismarck, să abuzeze de uriașa influență a Angliei?

Al dv. devotat,
Karl Marx

¹⁾ Jenny Serraillier. — *Nota red.*

²⁾ K. Marx. „A doua Adresă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian”. — *Nota red.*

³⁾ E. Beesly. „A Word for France: Addressed to the Workmen of London”. — *Nota red.*

⁴⁾ Wilhelm I. — *Nota red.*

⁵⁾ Victoria. — *Nota red.*

Apropo. La ora actuală în presa engleză se vorbește mult și inutil despre „măsurile noastre de apărare”. În cazul unui război cu Prusia sau cu alte puteri militare de pe continent, voi aplicați o singură metodă de atac, dar ea este infailibilă — distrugerea comerțului maritim al continentelor. Acest lucru vă va reuși numai restabilindu-vă „drepturile maritime”, care, prin tratatul de la Paris din 1856, au revenit Rusiei nu în urma unei sancțiuni parlamentare, ci a unor intrigi ale guvernului. Rusia a acordat acestui punct atîta importanță, încît îndată după începerea războiului a determinat Prusia să recunoască însemnătatea deosebită a acestor clauze ale „acordului de la Paris”¹⁴⁴. Prusia s-a arătat, firește, mai mult decît interesată să se angajeze la așa ceva. În primul rînd, ea *nu* are flotă. În al doilea rînd, este, incontestabil, în interesul tuturor puterilor militare continentale ca Anglia, unica mare putere maritimă din Europa, să fie determinată să renunțe, în numele umanității, la mijloacele extrem de eficiente pe care le oferă războiul maritim! Privilegiul lipsei de umanitate — și nici un război nu se poate duce în mod „uman” — este rezervat puterilor de uscat! În plus, această „filantropie” diplomatică presupune că proprietatea — firește, pe mare, nu pe uscat — este mai sfîntă decît viața omului. Iată de ce fabricanții și negustorii englezi s-au lăsat duși de nas și au permis să fie înșelați prin clauzele acordului de la Paris cu privire la războiul maritim, clauze care nu le aduceau nici un folos practic, deoarece nu fuseseră acceptate de Statele Unite. Or, numai un război cu acestea din urmă ar putea face ca asemenea condiții să aibă o oarecare valoare pentru magnații financiari ai Angliei. Disprețul cu care Anglia este tratată actualmente de Prusia și Rusia (care înaintează netulburată spre India) se întemeiază exclusiv pe certitudinea acestora că Anglia nu poate face față unui război ofensiv pe uscat și că pentru un război maritim, în care de ea ar depinde totul, s-a auto-dezarmat sau, mai precis, a fost dezarmată prin actul arbitrar al lui Clarendon, care a urmat instrucțiunile secrete ale lui Palmerston. Dacă dv. veți explica miine că aceste clauze ale tratatului de la Paris, care nici măcar nu sînt formulate ca clauze ale unui tratat, nu sînt decît maculatură, eu vă garantez că fanfaronii continentali vor schimba imediat tonul.

16

Marx către César De Paepe

la Bruxelles

[Londra] 14 septembrie 1870

Stimate cetățene,

Vă trimit alăturat două exemplare din Adresa¹⁾ noastră, unul pentru „*L'Internationale*”, celălalt pentru „*La Liberté*”. Eu nu am timp să o traduc, Dupont se află la Manchester, iar Serrailier a plecat la Paris ca delegat al Consiliului General. Timpul meu este monopolizat de corespondența cu Germania și de propaganda în rîndurile muncitorilor englezi.

La 5 septembrie Comitetul nostru Central din Braunschweig a publicat un manifest „Către muncitorii germani” împotriva anexării de teritoriu francez și pentru încheierea păcii cu republica⁶⁴. Din ordinul generalului Vogel von Falckenstein, un prusian ticălos care s-a distins la Frankfurt prin actele lui de vandalism (în 1866)¹⁴⁵, nu numai că a fost confiscat manifestul, dar și toți membrii Comitetului — chiar și nenorocitul de tipograf²⁾ care l-a tipărit — au fost arestați și trimiși în cătușe, ca niște infractori, la Lötzen, un oraș din Prusia orientală⁶⁹. Știți că, sub pretextul unei posibile debarcări a francezilor, pe întreaga coastă a Germaniei de nord s-a declarat starea de război și că domniile militare pot aresta, judeca și împușca după bunul lor plac. Dar și în celelalte regiuni ale Germaniei, unde nu a fost declarată starea de război, prusienii au instaurat împotriva oricărei opinii independente un regim de teroare susținut de burghezie. În pofida acestui regim de teroare și a urletelor patriotice ale burgheziei, muncitorii germani se comportă admirabil.

Din păcate, nu pot spune același lucru despre tovarășii noștri francezi. Manifestul lor este o absurditate⁵⁸. „Întorceți-vă înapoi peste Rin!” Ei uită că, pentru a ajunge acasă, germanii nu au nevoie să treacă Rinul, ci n-au decît să se retragă în Palatinat și în Provincia renană (prusiană). Vă puteți imagina cum au interpretat ziarele oficiale ale lui Bismarck această frază șovină! Tonul acestui manifest este de la un cap la altul absurd și nu corespunde deloc spiritului *Internaționalei*.

¹⁾ K. Marx. „A doua Adresă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian”. — *Nota red.*

²⁾ Sievers. — *Nota red.*

Nu am timp să vă reproduc în întregime scrisoarea pe care am primit-o de la Serrailier, dar următorul fragment v-ar putea lămuri în suficientă măsură asupra stării de lucruri de la Paris. E de datoria noastră să nu ne legănăm în iluzii.

„Este de neconceput ca niște oameni care timp de șase ani la rând au vrut să treacă drept internaționaliști, să desființeze granițele și să excludă noțiunea de «străin» au putut ajunge la situația în care se află acum numai pentru a-și păstra o falsă popularitate, ale cărei victime vor deveni mai devreme sau mai târziu. Când atitudinea lor ajunge să mă indigneze, răspunsul pe care-l primesc din partea lor este că, dacă ar vorbi altfel, ar fi trimiși la dracu. Așa se face că li se pare mai comod să-i amăgească pe acești nefericiți în ce privește situația reală din Franța, decît să încerce — chiar cu riscul de a-și pierde în felul acesta popularitatea — să le bage mințile în cap, ceea ce, după părerea mea, ar aduce mult mai multe faloase Franței noastre. Și apoi în ce situație pun ei «*Internaționala*» prin discursurile lor ultrașovine ! De cîte generații va fi nevoie pentru a stinge profunda vrajbă națională pe care ei încearcă să o trezească din nou făcînd uz de toate mijloacele oferite de jalnica lor imaginație ! Și asta nu pentru că ar fi proști, doamne ferește. Ei știu tot atît de bine ca și mine că, lingușînd poporul, îl amăgesc ; ei simt că le fuge pămîntul de sub picioare, mai mult, se tem să se declare fățiș membri ai Internaționalei și, oricît ar părea de absurd, de aici reiese că nu le mai rămîne nimic altceva decît să parodieze revoluția din anul 93 !”

Sper că toate acestea vor dispărea totuși în fața apropiatei și inevitabilei capitulări a Parisului. Ghinionul francezilor, chiar al muncitorilor, este *amintirea grandorii apuse* ! Se impune ca evenimentele să pună odată pentru totdeauna capăt acestui cult reacționar al trecutului !

Manifestul publicat în suplimentul lor „*Solidarité*” nu m-a mirat¹⁴⁶. Știu foarte bine că cei care predică abținerea absolută de la activitatea politică — ca și cum muncitorii ar fi niște monahi care-și clădesc o lume proprie în afara lumii largi — vor reveni întotdeauna la politica burgheză la primul semnal de alarmă al istoriei.

Presa engleză — cu mici excepții — s-a vîndut în cea mai mare parte lui Bismarck și într-o mai mică parte lui L. Bonaparte, care a salvat destui bani pentru a putea cumpăra o armată întreagă. Cu toate acestea eu am găsit mijlocul de a duce împotriva domnilor prusieni un război pe viață și pe moarte.

Prieteniile noastre de la Paris m-au bombardat cu telegrame pentru a mă instrui cum trebuie să acționez în Germania. Cred, totuși, că

mă pricep ceva mai bine decît parizienii cum să mă port cu compatrioții mei.

V-aș rămîne foarte îndatorat dacă mi-ați scrie cîteva rînduri despre situația din Belgia.

Salut și frăție.

Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : „L'Actualité de l'histoire”
nr. 25, Paris, 1958

Originalul în limba franceză
Tradus din limba germană

17

Marx către Ludwig Kugelmann

la Hannover

[Londra] 14 septembrie 1870

Dragă Wenzel,

Îți trimit alăturat Adresa ¹⁾.

„Treburile Internaționalei” îmi răpesc atît de mult timp, încît niciodată nu mă duc la culcare înainte de ora 3 dimineața. De aceea te rog să scuzi tăcerea mea prelungită.

Multe salutări contesei și lui Fränzchen ²⁾.

Al tău,

K. M.

Publicat pentru prima oară
în formă prescurtată
în : „Die Neue Zeit”, Bd. 2,
nr. 17, Stuttgart, 1901—1902 ;
în întregime în limba rusă
în : „Pisma Marksa k Kughelmanu”,
1928

Tradus din limba germană

¹⁾ K. Marx. „A doua Adresă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian”. — *Nota red.*

²⁾ Gertrud și Franziska Kugelmann. — *Nota red.*

18

Marx către Eugen Oswald

la Londra

[Londra] 14 septembrie 1870

Dragă Oswald,

Îți trimit alăturat 50 de exemplare din Adresa noastră ¹⁾. Sînt cîteva greșeli de tipar, dar ele nu denaturează sensul. Vor fi corectate la ediția a doua.

Comitetul nostru Central pentru Germania (cu sediul la Braunschweig) a lansat la 5 septembrie un manifest către muncitorii germani împotriva anexării Lorenei și Alsaciei, pentru recunoașterea Republicii Franceze etc. Din ordinul lui Vogel von Falckenstein nu numai că a fost confiscat manifestul, dar au fost arestați *toți membrii Comitetului*, pînă și nefericitul de tipograf ²⁾ care l-a tipărit, și trimiși în *cătușe* la Lötzen în Prusia orientală ³⁾. Am trimis imediat diferitelor ziare din Londra un articol ³⁾ în legătură cu aceasta și voi urmări dacă îl publică.

Victoria repurtată la mitingul de ieri asupra unor elemente în parte *plătite* de Peace Society ³⁰, în parte nepregătite din punct de vedere teoretic a fost absolut întîmplătoare. Noi tocmai țineam obișnuita ședință de marți a Consiliului General al Internaționalei, cînd amicii noștri din Strand ne-au telegrafiat să le venim în ajutor, căci altminteri vor fi înfrinți în alegeri. Ceea ce s-a și întîmplat ⁷².

Te rog să mă scuzi că nu ți-am răspuns mai devreme. Sînt atît de aglomerat cu treburile Internaționalei, încît de cînd m-am întors nu mă culc niciodată înainte de ora 3 dimineața.

Liebkecht a făcut greșeala de a nu-mi da o adresă secretă. Toate scrisorile adresate lui direct vor fi interceptate de poliție.

Voi căuta pentru dumneata cîteva numere din „Volksstaat”, dar va trebui să mi le înapoiezi, ca și pe cele pe care ți le-am trimis pînă acum, deoarece le colecționez.

Al duminale,

K. Marx

Tradus din limba germană

¹⁾ K. Marx. „A doua Adresă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian”. — *Nota red.*

²⁾ Sievers. — *Nota red.*

³⁾ K. Marx. „În legătură cu arestarea membrilor Comitetului Partidului muncitoresc social-democrat”. — *Nota red.*

19

Marx către Johann Philipp Becker ¹⁾

la Geneva

[Londra] 14 septembrie 1870

Dragă Becker,

Îți trimit alăturat, pentru „*Égalité*”, Adresa Consiliului General ²⁾. Miine vei primi *traducerea germană* făcută de mine (deoarece inițial am scris Adresa în limba engleză). În traducerea germană sînt cîteva fraze destinate Germaniei, în special muncitorilor ; era prea tîrziu să le introducem în ediția engleză.

Salut.

Al tău,
K. M.

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI,
ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

20

Marx către Johann Philipp Becker

la Geneva

[Londra] 15 septembrie 1870

Dragă Becker,

Acum cîteva zile am trimis traducerea la „*Volksstaat*” ³⁾, deoarece era foarte urgentă. Totuși *această* traducere e corectată în unele locuri.

Salut.

Al tău,
K. M.

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI,
ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

¹⁾ Scrisoarea a fost scrisă pe o blanchetă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — *Nota red.*

²⁾ K. Marx. „A doua Adresă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian”. — *Nota red.*

³⁾ Este vorba de traducerea în limba germană a celei de-a doua Adrese a Consiliului General cu privire la războiul franco-prusian. — *Nota red.*

21

Marx către Edward Spencer Beesly

la Londra

Londra, 16 septembrie 1870

Mult stimat domn,

Vă rog să mă iertați că vă deranjez din nou cu o scrisoare, dar *à la guerre comme à la guerre* ¹⁾.

Presupunerea cea mai sumbră cuprinsă în cele două Adrese ale Consiliului General al Internaționalei ²⁾ s-au și adeverit.

Prusia, care a declarat că duce război împotriva lui Ludovic Bonaparte și nu împotriva poporului francez, luptă acum împotriva poporului francez și încheie pace cu Bonaparte. A divulgat secretul. A declarat că intenționează să-l reinstaleze la Tuileries pe Bonaparte sau familia acestuia. Astăzi ticălosul de „*Times*” încearcă să lase impresia că socotește toate acestea drept simple vorbe în vânt ³⁾. Ziarul știe sau trebuia să știe totuși că este vorba de lucruri publicate în „*Staatsanzeiger*” din Berlin („*Moniteur*”-ul prusian). Din ziarele prusiene semioficiale, ca, de pildă, „*Kölner Zeitung*”, văd că bătrînul măgar, regele Wilhelm, credincios tradițiilor familiei Hohenzollern, aproape că se aruncă la picioarele țarului ⁴⁾ și îl imploră să fie milostiv și să-l folosească ca slugă umilă împotriva turcilor! În ultimul timp reacțiunea s-a și instaurat în Germania. S-a început, cum v-am mai scris, prin a se trimite oamenii noștri din Braunschweig spre granița de răsărit a Germaniei, în cătușe, ca niște infractori de rînd ⁵⁾. Și acesta este doar un singur fapt din sutele de acest gen.

După primul război de independență dus de Germania împotriva lui Napoleon I ⁶⁾, guvernul a dezlănțuit o prigoană sălbatică și turbată împotriva așa-numiților demagogi (*die demagogischen Untersuchungen* ⁶⁾), care a durat mai bine de 20 de ani încheiați! ⁷⁾ Dar

¹⁾ — la război ca la război. — *Nota trad.*

²⁾ Este vorba de Prima și A doua Adresă ale Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian. — *Nota red.*

³⁾ Articolul de fond din „*Times*” din 16 septembrie 1870. — *Nota red.*

⁴⁾ Alexandru al II-lea. — *Nota red.*

⁵⁾ Războiul din 1813—1814. — *Nota red.*

⁶⁾ — persecuțiile împotriva demagogilor. — *Nota trad.*

atunci persecuțiile au început abia după terminarea războiului. Acum prigoana începe înainte de încheierea păcii.

Pe atunci prigoana era îndreptată împotriva unor idealisti cu capul în nori și a tinerilor ușuratici (studentii din universități), proveniți din rîndurile burgheziei, birocrăției și aristocrației. Acum ea este îndreptată împotriva clasei muncitoare.

În ceea ce mă privește, toate aceste crime ale guvernului prusian mă bucură nespus. Ele vor trezi Germania din toropeală. După părerea mea, dv. ar trebui să procedați în felul următor: prima adresă a Consiliului General cu privire la război a fost publicată integral numai de „*Pall Mall*”¹²², dar extrase din ea și chiar articole de fond referitoare la ea au apărut în multe alte ziare. De data aceasta, deși Adresa a fost trimisă tuturor ziarelor din Londra, nici unul nu i-a acordat nici cea mai mică atenție, cu excepția lui „*Pall Mall*”, care a publicat un foarte scurt extras din ea.

(În treacăt fie spus, acest ziar, care în numărul de ieri¹⁴⁷ v-a tratat atît „de bine”, are anumite obligații personale față de mine, întrucît i-am recomandat „Însemnările despre război” ale prietenului meu Engels. Am făcut aceasta la propunerea lui A. B.¹), care din cînd în cînd mai strecura prin contrabandă în „*Pall Mall*” unele noțițe despre „Internațională”. Iată de ce acest ziar nu a trecut cu totul sub tăcere cea de-a doua Adresă a noastră.)

De pe continent, unde publicul este de mult obișnuit să trateze cu seriozitate apelurile Internaționalei și să le citească în întregime într-un ziar sau altul, de la Moscova, St. Petersburg sau în timpul dominației bonapartiste chiar în ziarele franceze, acum pînă și de la Berlin, ni s-a reproșat în repetate rînduri că noi am fi neglijat să folosim presa londoneză „liberă”. Firește că toți aceștia nu au nici cea mai vagă idee și nici nu vor să creadă cît de profund coruptă este această adunătură josnică, pe care William Cobbett a stigmatizat-o încă de mult ca „venală, necinstită și incultă”.

Cred că ați face *Internaționalei* cel mai mare serviciu posibil — iar eu m-aș îngriji ca articolul dv. să apară în ziarele noastre din Spania, Italia, Elveția, Belgia, Olanda, Danemarca, Ungaria, Germania, Franța și Statele Unite — dacă ați publica în „*Fortnightly Review*” ceva referitor la Internațională¹⁴⁸, la Adresele Consiliului General cu privire la război și la maniera în care ne tratează acest model de presă engleză „liberă”! Indivizii ăștia sînt realmente în mai mare măsură sclavi ai politicii prusiene decît ziarele berlineze.

¹) N. L. Thieblin. — Nota red.

Lafargue, care editează acum un ziar ¹⁾ la Bordeaux, vă trimite dv. și soției dv. cele mai calde salutări.

Al dv. devotat,
Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : „The Social-Democrat”,
vol. VII, nr. 4—6,
Londra, 1903

Originalul în limba engleză

Tradus din limba germană

22

Marx către Eugen Oswald

la Londra

[Londra] 23 septembrie 1870

Dragă Oswald,

Vei primi odată cu această scrisoare „*Volksstaat*” (nr. 72—76) și „*Volkswille*” (nr. 34), cu rugămintea să mi le trimiți înapoi până *lunea viitoare* ²⁾).

„*Zukunft*” îl primesc doar din când în când. Numerele pe care le are Engels nu sînt încă despachetate, ca și toate celelalte obiecte casnice pe care le-a adus de la Manchester. Acesta este și motivul pentru care *deocamdată* nu pot accepta invitația dumitale prietenească. Mai întii trebuie să-l văd instalat pe Engels cu familia.

Sînt toto ovelo ³⁾ *împotriva* planului dumitale de neutralizare ¹⁴⁹ și în acest sens m-am pronunțat deja foarte amănunțit cu privire la planul acesta, despre care am fost informat și din altă parte.

Dacă problema securității militare a Germaniei se pune în mod serios, înlăturarea fortificațiilor din jurul orașelor Metz și Strassburg ar fi absolut suficientă.

Bismarck *știe* acest lucru. El știe, de asemenea, că formarea unei zone neutre de această parte nu ar putea oferi mai mult, iar pentru împăcarea cu Franța, care ulterior se va dovedi din nou necesară, ar oferi *mult mai puțin*, de fapt *nimic*. Este una din acele măsuri care poate strica totul, fără să îndrepte nimic.

¹⁾ „*Défense nationale*”. — *Nota red.*

²⁾ 26 septembrie. — *Nota red.*

³⁾ — cu totul. — *Nota trad.*

Gîndește-te apoi la faptul că întreaga opoziție în Germania n-o formează decît o forță anumită, mereu în creștere în urma persecuțiilor guvernului, numai *pentru* că și *în măsura* în care ea se manifestă *strict principial*.

Lucrul acesta îl simt nu numai muncitorii, ci și oameni ca Jacoby, oameni ca Ludwig Simon din Trier și chiar Jacobus Venedey ! De îndată ce această opoziție eterogenă începe să facă diplomatie, totul e pierdut. De pe urma diplomației ea nu ar avea nimic de cîștigat, dar prin asemenea atitudine ar pierde ¹⁾... dreptul de a declara: anexați, if you please ²⁾. Noi declarăm aceste anexiuni nule !

Altminteri, în momentul de față figura centrală nu mai este Thiers, ci Jules Favre. Înlăturarea fortificațiilor a fost propusă *mai întii* în publicația oficială „*Journal de St. Pétersbourg*” ¹⁵⁰ și apoi acceptată imediat de guvernul provizoriu francez. Dacă e ceva în stare să submineze influența canalelor militare asupra frumosului Wilhelm ³⁾, apoi acestea sînt indicațiile de la Petersburg.

Al dumitale,
K. M.

Tradus din limba germană

23

Marx către Edward Spencer Beesly

la Londra

[Londra] 19 octombrie 1870

Mult stimate domn,

Deák este împotriva muncitorilor. El este de fapt varianta ungară a unui whig englez.

În ceea ce privește Lyonul, am primit scrisori care nu pot fi date publicității ¹⁵¹. La început totul a mers strună. Sub presiunea secției „Internaționalei”, republica a fost proclamată încă înainte de a fi proclamată la Paris. S-a constituit imediat un guvern revoluționar — *La Commune* —, alcătuit în parte din muncitori ai „Internațio-

¹⁾ Aici manuscrisul e deteriorat. — *Nota red.*

²⁾ — dacă doriți. — *Nota trad.*

³⁾ Wilhelm I. — *Nota red.*

nalei", în parte din republicani radicali burghezi. Octrois¹⁾ au fost desființate imediat și pe bună dreptate. Intriganții bonapartiști și clericali au fost intimidați. Au fost luate măsuri energice pentru înarmarea întregului popor. Burghezia, chiar dacă în realitate nu simpatiza noua ordine, începuse totuși să o accepte fără să cricnească. Acțiunea din Lyon a găsit imediat răsunet în Marsilia și Toulouse, unde secțiile „Internaționalei” sînt puternice.

Au venit însă măgarii de Bakunin și Cluseret la Lyon și au stricat totul. Dat fiind că amîndoi fac parte din „Internațională”, au avut, din păcate, destulă influență pentru a-i deruta pe prietenii noștri. Primăria a fost ocupată — pentru scurt timp — și au fost date cele mai absurde decrete cu privire la *abolition de l'état*²⁾ și alte asemenea stupidenii. Vă dați seama că simpla pretenție a unui rus — pe care ziarele burgheze l-au prezentat drept agent al lui Bismarck — de a deveni conducător al unui *comitet de salvare a Franței* ar fi absolut suficientă pentru a determina o schimbare a opiniei publice. În ce-l privește pe Cluseret, el s-a comportat ca un prost și un laș. După eșecul suferit, amîndoi au părăsit Lyon-ul.

La Rouen, ca în majoritatea celorlalte orașe industriale din Franța, secțiile Internaționalei, urmînd exemplul Lyon-ului, au insistat pentru intrarea oficială a muncitorilor în „comitetele apărării”⁶⁰.

Cu toate acestea, trebuie să vă spun că, potrivit tuturor informațiilor pe care le-am primit din Franța, întreaga burghezie preferă cucerirea de către Prusia în locul victoriei unei republici cu tendințe socialiste.

Al dv. devotat,
Karl Marx

Vă trimit un exemplar din „New York Tribune”, pe care l-am primit ieri. V-aș rămîne îndatorat dacă mi l-ați trimite înapoi după ce îl veți citi. Cuprinde un articol despre Internațională, nu știu cine este autorul, dar după stil și manieră presupun că este vorba de d-l Dana.

Vă mai expediez alăturat trei exemplare din „Défense nationale”, pe care Lafargue vi le trimite împreună cu salutările lui.

Publicat pentru prima oară
în : „The Social-Democrat”,
vol. VII, nr. 4—6,
Londra, 1903

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

¹⁾ — Taxe pentru introducerea în oraș a obiectelor de larg consum. — *Nota trad.*

²⁾ — desființarea statului. — *Nota trad.*

24

Marx către Peter Imandt

la Dundee

[Londra] 11 noiembrie 1870

Dragă Imandt,

Nepotul tău ¹⁾ a sosit ieri dimineață, iar scrisoarea de la tine a ajuns astăzi. În consiliul nostru de familie am stabilit însă ca Imandt junior să rămână aici până miercuri și să plece apoi cu vaporul.

În primul rînd, în ce privește călătoria în sine, noi nu vrem să renunțăm atît de curînd la societatea lui și chiar și pentru el ar fi bine să se mai odihnească puțin.

În al doilea rînd, în legătură cu mijloacele de transport, de la Southampton a sosit aici complet înghețat, iar călătoria cu trenul spre Dundee (în condiții și mai proaste, cu clasa a III-a) l-ar fi oboșit și mai mult, în timp ce cu vaporul, călătorind la clasa I, beneficiază, contra sumei de 20 de șilingi, de căldura necesară.

Este un tînăr bine făcut și instruit și ne place foarte mult tuturor.

Sper că ești mulțumit de aceste aranjamente.

Salut.

Al tău,
K. M.

Apropo, Wilhelm al nostru, nu regele, ci W. Liebknecht, i-a înfuriat rău de tot pe prusieni în „*Volksstaat*”-ul său, deși, în mărghinirea care-l caracterizează, el consideră că trebuie să spună întotdeauna că „e neagră” cînd inamicul spune că „e albă” și viceversa. De aceea ia drept bună toată vorbăria unora ca alde Gambetta & Co. și în realitate își induce în mod constant în eroare cititorii, tot așa cum francezilor conducătorii lor le furnizează false news ²⁾.

D-l Freiligrath a devenit între timp furnizor de sentimente pentru filistinul național-liberal. Și pe bună dreptate. Trebuie totuși să și dea ceva în schimbul banilor strînși prin colectă which he has pocketed ³⁾ ¹⁵².

Tradus din limba germană

¹⁾ Robert Imandt. — Nota red.

²⁾ — informații false. — Nota trad.

³⁾ — pe care i-a vîrît în buzunarul său. — Nota trad.

25

Marx către membrii olandezi și flamanzi
ai Internaționalei

la Bruxelles

[Londra, între 3 și 9 decembrie 1870]

Rugăm pe prietenii noștri din Țările de Jos să trimită cu regularitate ziarele lor „*De Werkman*”, „*Asmodée*”, „*De Toekomst*”, „*De Werker*” din Anvers etc. Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor de la Londra pe următoarea adresă :

Karl Marx, Modena Villas, Maitland Park, Haverstock Hill, Londra, Anglia.

Publicat în : „L'Internationale”,
Bruxelles nr. 100
din 11 decembrie 1870

Originalul în limba franceză

Tradus din limba germană

26

Marx către Ludwig Kugelmann

la Hannover

Londra, 13 decembrie [1870]

Dragă Kugelmann,

Tăcerea mea îndelungată trebuie să ți-o explici prin faptul că în cursul acestui război, când majoritatea corespondenților străini ai Consiliului General au trebuit să plece în Franța, eu am avut de dus *aproape întreaga corespondență internațională*, or asta nu e un fleac. Apoi, în condițiile „*libertății presei*” care domnește acum în Germania, în special în Confederația Germaniei de nord, și absolut „în special” la Hannover, ar fi primejdios, și nu pentru mine, ci pentru corespondenții mei germani, dacă le-aș scrie părerile mele despre acest război, și despre ce altceva se poate scrie în momentul de față ?

De la mine tu doreai, de pildă, prima noastră Adresă cu privire la război. Ți-am trimis-o. Nu încape îndoială că a fost confiscată.

Astăzi îți trimit alăturat atît cele două Adrese¹⁾, cuprinse într-o broșură, cît și articolul profesorului Beesly din „*Fortnightly Review*”²⁾ și numărul de astăzi din „*Daily News*”. Întrucît acest ziar este de nuanță prusofilă, probabil că totul va ajunge la destinație. Prof. Beesly este discipolul lui Comte și, ca atare, se simte obligat să aibă idei fixe, în rest este un om foarte întreprinzător și îndrăzneț. E profesor de istorie la Universitatea din Londra.

Se pare că nu numai Bonaparte, generalii și armata sa au căzut prizonieri în Germania ; odată cu ei și întreg imperialismul, cu toate racilele lui, s-a aclimatizat grozav în țara stejarilor și teilor.

În ceea ce privește burghezia germană, nu mă miră deloc setea ei de cuceriri. În primul rînd, acapararea este principiul vital al oricărei burghezii și cuceririle de provincii străine înseamnă întotdeauna „cuceriri”. În afară de aceasta, burghezul german a încasat cu umilință atîtea lovituri de picior de la suveranii săi și în special de la Hohenzollerni, încît pentru el trebuie să fie o adevărată desfătare cînd, spre variație, aceleași lovituri de picior sînt aplicate și străinilor.

În orice caz, acest război ne-a eliberat de „republicanismul burghez”. El a dat acestei clici o lovitură decisivă și înfricoșătoare. Și acesta este un rezultat deosebit de important. Războiul a dat profesorilor noștri cel mai bun prilej de a se compromite în fața lumii întregi ca niște pedanți servili. Condițiile apărute ca urmare a acestui război vor constitui cea mai bună propagandă pentru principiile noastre.

Aici, în Anglia, la începutul războiului opinia publică era ultrasprusiană ; acum a trecut în extrema cealaltă. În cafășantanuri, de pildă, cîntăreții germani cu al lor „Straja de la Rin” sînt fluierați, în timp ce cîntăreții francezi, cînd cîntă „Marsilieza”, sînt acompaniați în cor. Lăsînd la o parte simpatia evidentă a maselor populare față de republică și indignarea așa-zisei înalte societăți față de actuala alianță certă dintre Prusia și Rusia, precum și tonul nerușinat abordat de diplomația prusiană de cînd au fost repurtate succese militare, modul de ducere a războiului — sistemul rechizițiilor, incendierea satelor, împușcarea francțirorilor¹⁵³, luarea de ostatici și alte asemenea metode copiate după războiul de 30 de ani — a provocat aici o indignare generală. Englezii, firește, au procedat la fel în India, Jamaica etc., dar francezii nu sînt nici hinduși, nici chinezi, nici negri, iar prusienii nu sînt englezi „trimiși din ceruri” ! Ideea că un popor care continuă să se apere atunci cînd

¹⁾ Este vorba de Prima și A doua Adresă ale Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian. — *Nota red.*

²⁾ E. S. Beesly. „The International Working Men's Association”. — *Nota red.*

armata sa permanentă a fost nimicită, comite o crimă este absolut în spiritul Hohenzollernilor. În realitate, războiul popular prusian împotriva lui Napoleon I a fost pentru bravul Frederic Wilhelm al III-lea un adevărat spin în ochi, după cum te poți convinge din lucrarea istorică consacrată lui Gneisenau de profesorul Pertz ¹⁾, care a sistematizat în cartea sa „Regulamentul Landsturmului” principiile războiului dus de francirori ¹⁶⁴. Pe F[rederic] W[ilhelm] al III-lea îl indigna faptul că poporul lupta pe cont propriu, fără să țină seama de ordinele venite de sus.

Dar nu este încă totul pierdut. Războiul din Franța mai poate lua o întorsătură foarte „neplăcută” ²⁾. Rezistența armatei de Loara ¹⁵⁵ nu „a fost luată” în considerație, iar actuala dispersare a forțelor germane la dreapta și la stînga, cu unicul scop de a insufla groază, nu are de fapt alt rezultat decît de a trezi pretutindeni la viață forța defensivă și de a slăbi forța ofensivă. Chiar și amenințarea cu bombardarea Parisului nu este decît un simplu viclesug. Potrivit tuturor regulilor teoriei probabilității, această bombardare nu poate avea un efect serios cînd e vorba de un oraș ca Parisul. Vor fi distruse cîteva fortificații exterioare, se vor face breșe. Și la ce vor folosi toate acestea în cazul cînd numărul asediaților este mai mare decît cel al asediatorilor? Și dacă cei asediați întreprind atacuri excepțional de reușite, silindu-l pe inamic să se apere în spatele fortificațiilor, ce se întîmplă atunci cînd se schimbă rolurile?

Singurul mijloc real este înfometarea Parisului. Dar dacă asediul se prelungește atît cît e nevoie pentru formarea armatelor și desfășurarea unui război popular în provincie, prin aceasta nu se obține nimic altceva decît mutarea centrului de greutate în alt loc. În afară de aceasta, chiar și după capitularea Parisului, care nu poate fi ocupat și stăpînit de o mîină de oameni, o mare parte din invadere ³⁾ vor fi imobilizați.

Dar, indiferent care va fi sfîrșitul războiului, el a învățat proletariatul francez să minuiască armele, și acest fapt este cea mai bună garanție pentru viitor.

Tonul nerușinat adoptat de Rusia și Prusia față de Anglia ar putea avea urmări cu totul neașteptate și neplăcute pentru ele. Este vorba pur și simplu de următoarele: Anglia *s-a autodezarmat* prin tratatul de pace de la Paris din 1856 ¹⁴⁴. Ea este o putere maritimă și, spre deosebire de marile puteri militare continentale, nu poate

¹⁾ G. H. Pertz. „Das Leben des Feldmarschalls Grafen Neithardt von Gneisenau”. — *Nota red.*

²⁾ În original acest cuvînt e scris în dialect (în loc de „eklig” — „öcklich”). — *Nota red.*

³⁾ — invadatori. — *Nota trad.*

arunca în balanță decît mijloacele unui război maritim. Metoda infailibilă în acest caz este desființarea temporară, respectiv suspendarea comerțului maritim al țărilor continentale. Această metodă se bazează în special pe aplicarea cutumei de a captura mărfurile inamicului, transportate cu vase neutre. La acest drept maritim (pe lângă alte drepturi asemănătoare) englezii au renunțat în așa-numita declarație anexată tratatului de la Paris. Clarendon a făcut aceasta din ordinul secret al rusofilului Palmerston. Dar respectiva declarație nu constituie o parte inalienabilă a tratatului însuși și nu a fost niciodată sancționată legal de Anglia. Domnii ruși și prusieni își fac proaste socoteli dacă își închipuie că influența reginei ¹⁾, ale cărei family interests ²⁾ sînt legate de Prusia, și obtuzitatea burgeză a unui Gladstone oarecare l-ar putea împiedica în momentul decisiv pe John Bull să arunce peste bord această „blindă piedică” ³⁾ pe care și-a creat-o singur. Și atunci el ar putea în cîteva săptămîni să pună capăt comerțului maritim ruso-german. Atunci vom avea prilejul să analizăm mutrele lungi ale diplomaților de la Petersburg și Berlin și cele și mai lungi ale „patrioților de paradă”. Qui vivra, verra ⁴⁾.

Multe salutări contesei și lui Fränzchen ⁵⁾.

Al tău,
K. M.

Apropo. N-ai putea să-mi trimiți diversele cuvîntări ținute de Windthorst în Reichstag ?

Publicat pentru prima oară
în formă prescurtată
în : „Die Neue Zeit”, Bd. 2, nr. 17,
Stuttgart, 1901—1902 ;
în întregime în limba rusă
în : „Pisma Marksa k Kughelmanu”, 1928

Tradus din limba germană

¹⁾ Victoria. — *Nota red.*

²⁾ — interese de familie. — *Nota trad.*

³⁾ H. Heine. „Primăvara nouă”. Prolog. Versuri, E.S.P.L.A., 1956, p. 163. — *Nota red.*

⁴⁾ — Cine va trăi va vedea. — *Nota trad.*

⁵⁾ Gertrud și Franziska Kugelmann. — *Nota red.*

27

Engels către Frederic Greenwood

la Londra

Suplimentul mi-a fost trimis de unul din prietenii mei, d-l Oswald. El îmi spune că la „P[all] M[all] G[azette]” s-au trimis biletele de intrare obișnuite, dar ar vrea ca eu să pun o vorbă bună pentru ca ziarul să publice un anunț în legătură cu concertul pe care îl va da d-na O[swald] astă-seară, sau ca cel puțin criticul dv. muzical să ia parte la concert. I-am răspuns că această problemă nu este absolut deloc de competența mea și că nici măcar nu știu cum să o abordez. El insistă totuși și, întrucît este un om foarte respectabil, pot să-i spun numai că, dacă dv. ați putea întreprinde într-adevăr ceva în acest sens, mi-ați face mie personal un mare serviciu. În ceea ce mă privește, sînt un muzician prea puțin inițiat pentru a-mi permite să exprim eu însumi o părere, am auzit însă cunoscători în materie care vorbesc foarte elogios despre talentul d-nei O[swald]. Către Greenwood [Londra] 17 decembrie [1870] dimineața, ora 1.

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

28

Engels către Natalie Liebknecht

la Leipzig

122, Regent's Park Road, N. W.
Londra, 19 decembrie 1870

Dragă doamnă Liebknecht,

Tocmai am primit vestea că Liebknecht, Bebel și Hepner au fost arestați ieri. Aceasta este revanșa prusiană pentru înfrîngerea morală pe care L[iebknecht] și B[ebel] au pricinuit-o imperiului prusian încă înainte de nașterea acestuia¹⁵⁶. Pe noi toți de aici ne-a bucurat foarte mult comportarea curajoasă a amîndurora în Reichstag în niște împrejurări în care într-adevăr nu era puțin lucru să te ridici deschis și ferm în apărarea ideilor noastre. Noi presupunem că este vorba, în primul rînd, de o răzbunare meschină și de intenția de a

suprima ziarul ¹⁾, precum și de încercarea de a face imposibilă realizarea lor ; cît privește acuzarea de înaltă trădare, ea se va dovedi a fi o pură născocire. Dar domnii prusieni se pot înșela amarnic, deoarece, dacă ne gîndim la atitudinea realmente extraordinară a muncitorilor germani, care l-a silit pînă și pe ticălosul de Schweitzer să se supună conducerii lui L[iebknecht] și B[ebel], se poate întîmpla ca acest act de violență să-și rateze complet efectul și mai degrabă să se soldeze cu un rezultat opus celui scontat. În timpul acestui război, muncitorii germani au dat dovadă de o asemenea clarviziune și energie, încît dintr-un singur salt s-au situat în fruntea mișcării muncitorești din Europa, iar dv. veți înțelege ce mîndri sîntem de acest lucru.

Dar avem și datoria de a ne îngriji pe cît posibil ca prietenii noștri arestați și familiile lor din Germania să nu sufere, și aceasta mai ales acum, cînd apropiatele sărbători ale crăciunului le sînt oricum otrăvite. De aceea ne luăm îngăduința să vă trimitem în această scrisoare o bancnotă de 5 l. st. emisă de banca Angliei.

„B 10, 04841, Londra, 12 octombrie 1870”,
cu rugămîntea de a împărți această sumă cu d-na Bebel.

În afară de aceasta, vă mai trimitem 7 taleri, strînși de Asociația culturală a muncitorilor germani de aici în folosul familiilor muncitorilor din Braunschweig ¹⁶⁷ care au fost arestați. Pentru acești bani vă rog să semnați chitanța anexată și să mi-o trimiteți înapoi, pentru ca Marx să o poată prezenta Asociației spre decontare.

Soția mea ²⁾ este o irlandeză cu convingeri revoluționare, așa încît vă puteți închipui bucuria ce domnea ieri la noi în casă cînd a sosit vestea că fenienii întemnițați au fost amnistiați, chiar dacă în jalnica manieră prusiană ¹⁶⁸. Și iată că imediat după aceasta a sosit știrea despre arestarea prietenilor noștri din Germania !

Rămîneți cu bine, dragă doamnă Liebknecht, și nu vă pierdeți curajul. Prusienii și căpeteniile lor, rușii, s-au vîrît într-o istorie din care nu vor mai ști cum să o scoată la capăt.

Cu sinceră compasiune

Al dv.,

Friedrich Engels

Familia Marx vă transmite dv. și copiilor cele mai calde salutări.

¹⁾ „Volksstaat”. — *Nota red.*

²⁾ Lizzy Burns. — *Nota red.*

1871

29

Marx către Natalie Liebknecht

la Leipzig

13 ianuarie 1871
1, Maitland Park Road,
Haverstock Hill, N. W., Londra

Dragă doamnă Liebknecht,

Consiliul General al Internaționalei a deschis o colecție în folosul familiilor „patrioților” germani persecutați de guvernul prusian — patrioți în adevăratul înțeles al cuvântului. Primele 5 l. st. pe care vi le-am trimis sînt destinate dv. și d-nei Bebel.

Corespondentul mincinos de la Londra al înfocatului Biedermann ¹⁾ face incontestabil parte din personalul polițienesc al legației prusiene de aici, care a procedat exact la fel în 1852, în timpul procesului comuniștilor de la Köln ¹⁵⁹. Noi îl vom urmări pe acest individ pentru a demasca apoi în presa de aici manevrele acestei clici și astfel vom da la iveală noua fază de dezvoltare a moralității creștine germano-prusiene.

În numărul de astăzi din „Volksstaat” am descoperit o notă în care d-lui Neceaev i se acordă din nou pe nedrept o deosebită atenție ¹⁶⁰. Tot ceea ce a publicat acest N[eceaev] în presa europeană cu privire la faptele lui eroice și la suferințele lui în Rusia au fost *minciuni sfruntate*. Dovezile sînt în mina mea. Ar trebui ca acestui individ să nu i se mai amintească vreodată nici măcar numele.

Soția mea și fetele ²⁾ vă transmit dv., copiilor dv. și lui Liebknecht salutările cele mai cordiale.

Cu cele mai sincere felicitări de Anul nou.

Al dv. devotat,
Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în: „Arhiv Marksa i Enghelsa”,
vol. I (VI), 1932

Tradus din limba germană

¹⁾ Joc de cuvinte: „Biedermann” — „om cinstit”, dar și numele de familie al redactorului lui „Deutsche Allgemeine Zeitung”. — *Nota red.*

²⁾ Jenny și Eleanor. — *Nota red.*

30

Marx către Hermann Jung

la Londra

[Londra] 18 ianuarie ¹⁾ 1871

Dragă Jung,

În ședința de ieri a Consiliului General am demascat în întregime activitatea din trecut a lui Jules Favre. Îți trimit câteva date importante cu privire la activitatea lui contrarevoluționară ¹⁶¹.

Consiliul General a adoptat ieri o rezoluție prin care te delegă pe dumneata să te adresezi redactorilor de la „Felleisen”, organul de presă al asociațiilor culturale ale muncitorilor germani din Elveția, printr-o scrisoare cu următorul conținut :

1. Care este atitudinea acestor „asociații” și a organului lor de presă „Felleisen” față de *Asociația Internațională a Muncitorilor* ?

2. Până acum nu au plătit niciodată nici un fel de cotizație Consiliului General.

3. „Felleisen”, organul lor de presă, a susținut anexarea Alsaciei și Lorenei de către Germania, ceea ce contravine în mod flagrant Adreselor Consiliului General ²⁾, din care nu au publicat nici măcar un paragraf.

4. Dacă vor continua să-și nesocotească îndatoririle (vezi punctul 2), precum și să facă opoziție politicii Consiliului General (vezi punctul 3), care este în conformitate cu statutul *Internaționalei*, Consiliul General, prevalându-se de dreptul acordat de Congresul de la Basel, le va exclude din *Internațională* ¹⁶² provizoriu, adică până la convocarea următorului congres general.

Cu salutări frățești.

Al dumitale,
Karl Marx

Ladendorf nu mai este redactorul lui „Felleisen”. Scrisoarea trebuie s-o trimiți pe adresa : „Redacția ziarului «Felleisen». Asociația culturală a muncitorilor germani din Gassen, Zürich”.

¹⁾ În original greșit : „17 ianuarie”. — *Nota red.*

²⁾ Este vorba de Prima și A doua Adresă ale Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian. — *Nota. red.*

Jules Favre

Jules Favre este autorul odiosului decret din 27 iunie 1848 potrivit căruia mii de muncitori parizieni arestați în timpul insurecției din iunie au fost *deportați*, fără nici un fel de hotărîre judecătorească, în Algeria etc. Ulterior el a respins cu încăpăținare propunerile de amnistiere făcute în repetate rînduri de partidul republican în cadrul Adunării constituante.

Jules Favre a fost una dintre cele mai faimoase unelte ale *dominației terorii* dezlănțuite de generalul Cavaignac împotriva clasei muncitoare franceze după insurecția din iunie. El a sprijinit toate legile mîrșave promulgate atunci în scopul desființării dreptului de întrunire, de asociere, și a libertății presei ¹⁶³.

La 16 aprilie 1849, Jules Favre, în calitate de reprezentant al majorității contrarevoluționare a comisiei parlamentare, a propus să se acorde lui Ludovic Bonaparte 1 200 000 de franci, de care acesta avea nevoie pentru o *expediție împotriva Republicii de la Roma* ¹⁶⁴.

Publicat pentru prima oară
într-o formă prescurtată
în: G. Jaekch. „Die Internationale”,
Leipzig, 1904; în întregime
în: K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI,
ed. rusă, 1935

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

31

Marx către Sigfrid Meyer

la New York

[Londra] 21 ianuarie 1871

Dragă Meyer,

Constituirea așa-numitului Comitet Central de la New York nu a fost deloc pe placul meu ¹⁶⁵. Am tergiversat cît am putut recunoașterea lui de către Consiliul General, dar m-a dezarmat o scrisoare a domnului Charnier din care am aflat că inițiatorul acestei istorii era secretarul nostru francez ¹⁾, Dupont, un om excepțional,

¹⁾ secretar-corespondent al Consiliului General pentru secțiile franceze ale Internaționalei în S.U.A. — *Nota red.*

Însă cu o fire prea impetuoasă, care, din cauza surplusului de energie, face adesea pași nechibzuți. Alors, il n'y avait plus rien à faire ¹⁾. El s-a ales cu o săpuneală din partea Consiliului General, mais le jeu était fait ²⁾ ! Engels (care locuiește acum aici) și eu vă reamintim atât d-tale cât și lui Vogt ³⁾ că, potrivit Statutului nostru, Consiliul General are drept de veto numai în cazul unor încălcări evidente ale Statutului și ale principiilor Internaționalei, dar că în rest noi respectăm neabătut politica de a acorda secțiilor libertate de acțiune și dreptul de a se autoconduce. Excepție a făcut numai Franța, din cauza situației excepționale pe care a avut-o în perioada imperiului. De aceea prietenii noștri trebuie să se adapteze împrejurărilor. Noi, aici, la Londra, lucrăm împreună cu englezii, dar cu o parte din ei sîntem într-un dezacord total, știind foarte bine că pentru ei „Internaționala” nu-i decît o vacă de muls pentru măruntele lor ambiții personale. Și totuși facem bonne mine à mauvais jeu ⁴⁾. Dacă din cauza acestor oameni ne-am retrage indignați, nu am face altceva decît să le sporim astfel influența, care acum este anihilată de prezența noastră. În felul acesta trebuie să procedați și voi.

În ceea ce-l privește pe Vogt, am fost din capul locului convins că Sorge, căruia îi place să facă pe grozavul, ne aruncă praf în ochi. Trebuia totuși să-i dau un răspuns la întrebarea lui directă ⁵⁾. Altminteri ar fi cășunat personal cu balivernele lui pe prietenul meu Schily, neplăcere de care am vrut să-l scutesc pe acesta din urmă ¹⁴⁰.

Aici am reușit să determinăm în sînul clasei muncitoare o mișcare puternică împotriva lui Gladstone (în sprijinul Republicii Franceze ⁶⁵⁾, care se va solda, probabil, cu răsturnarea lui. Prusia este cu totul la cheremul guvernului rus. Dacă ea va repurta o victorie definitivă, eroicul filistin german va avea ceea ce merită. Din păcate, actualul guvern francez crede că poate duce un război revoluționar fără revoluție.

Nobilul poet Freiligrath se află actualmente aici, la fiicele lui. Nu îndrăznește să apară în fața mea. Cei 60 000 de taleri pe care i-a primit de la filistinul german ¹⁵² trebuie justificați prin înnuri tirteice ⁶⁾, de genul : „Tu, Germanie, mîndră femeie” ⁷⁾ etc.

¹⁾ — Așadar, nu mai era nimic de făcut. — *Nota trad.*

²⁾ — dar faptul era consumat. — *Nota trad.*

³⁾ August Vogt. — *Nota red.*

⁴⁾ — haz de necaz. — *Nota trad.*

⁵⁾ Vezi volumul de față, p. 135. — *Nota red.*

⁶⁾ Tirteu — poet liric grec din secolul al VII-lea î.e.n. — *Nota red.*

⁷⁾ Din poezia lui Freiligrath „Ura, Germania !”. — *Nota red.*

Cu sănătatea am dus-o iarăși, luni de zile, foarte prost, dar cine se mai poate gândi la asemenea fleacuri când au loc evenimente istorice atât de mărețe !

La Petersburg apare (în limba rusă), semioficial, o „*Arhivă de medicină legală*”. Unul dintre medicii colaboratori a publicat în numărul de pe ultimul trimestru un articol intitulat „*Despre condițiile de igienă în care trăiește proletariatul din vestul Europei*”, în care autorul, indicind sursele, citează în special cartea mea ¹⁾. Urmasarea a fost o nenorocire : cenzorul a primit o săpuneală zdravănă de la ministrul de interne ²⁾, redactorul-șef a fost destituit, iar numărul respectiv al revistei — toate exemplarele care au mai putut fi găsite — a fost ars ! ¹⁸⁶

Nu mai știu dacă ți-am comunicat că de la începutul anului 1870 am fost nevoit să învăț singur limba rusă, în care citesc acum cu destulă ușurință. Aceasta se datorește faptului că am primit din Petersburg o lucrare foarte interesantă a lui Flerovski despre „*Situația clasei muncitoare (în special a țăranilor) din Rusia*” și pentru că voiam să cunosc și lucrările economice (excelente) ale lui Cernișevski (condamnat, ca răsplată, la șapte ani muncă silnică în Siberia ¹⁸⁷). Rezultatul a meritat eforturile pe care un om de vîrstă mea a trebuit să le facă pentru însușirea unei limbi atât de diferite de limbile clasice, germanice și romanice. Mișcarea ideologică ce se desfășoară actualmente în Rusia trădează o mare fierbere în păturile de jos. Capetele sînt întotdeauna legate prin fire invizibile de trupul poporului.

Aștept fotografia dumitale și a lui Vogt. După cîte îmi amintesc, mi le-ați promis.

Salutări d-tale și lui Vogt.

Al dumitale,
Karl Marx

În legătură cu public lands ³⁾ i-am scris vechiului meu prieten G. J. Harney, care este acum subsecretar în statul Massachusetts.

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels. Opere,
vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

¹⁾ Volumul I al „*Capitalului*”. — *Nota red.*

²⁾ Al. Timășev. — *Nota red.*

³⁾ — pămînturile publice. — *Nota trad.*

32

Marx către Friedrich Adolph Sorge

la Hoboken

21 ianuarie 1871

1, Maitland Park Road,
Haverstock Hill, N. W., Londra

Stimate domnule Sorge,

Toate rapoartele secțiilor germane din America trebuie să-mi fie adresate mie. Eccarius este corespondent numai pentru yankei. Calitatea de secretar al Consiliului General nu are nici o tangență cu corespondența străină.

Povestea cu privire la „contribuțiile” secției germane am uitat-o complet¹⁶⁸. De aceea, după ce am primit scrisoarea dv., i-am scris lui Eccarius, al cărui răspuns, pe care vi-l trimit alăturat, poate servi totodată drept chitanță.

Despre constituirea Consiliului Central (am prefera ca pentru evitarea confuziilor să se numească Comitet Central) am scris deja¹).

Nu am primit cartea lui Kellogg²). Se afla, probabil, într-un ambalaj galben care mi-a fost trimis de oficiul poștal de aici. Era rupt și avea o ștampilă : „no contents”³). Cred că ambalajul a fost prea subțire.

Acum câteva săptămîni am trimis pe adresa dv. un *pachet mare* cu documente ale Consiliului General din date diferite, dar pînă în prezent nu a sosit nici o confirmare de primire. Toate aceste hîrtii sînt ale mele personal și vi le-am trimis deoarece rezerva Consiliului General e complet epuizată (este cazul majorității publicațiilor sale).

Al dv. sincer,
K. Marx

Publicat pentru prima oară
în : „Briefe und Auszüge
aus Briefen von Joh. Phil. Becker,
Jos. Dietzgen, Friedrich Engels,
Karl Marx u. A. an F.A. Sorge
und Andere”, Stuttgart, 1906

Tradus din limba germană

¹) Vezi volumul de față, p. 159—160. — *Nota red.*

²) E. Kellogg. „A new monetary system”. — *Nota red.*

³) — „fără conținut”. — *Nota trad.*

33

Marx către Ludwig Kugelmann

la Hannover

Londra, 4 februarie 1871

Dragă Kugelmann,

Am aflat cu părere de rău din ultima ta scrisoare că starea sănătății tale s-a înrăutățit din nou. În ce mă privește, mi-a fost destul de bine în toamnă și în lunile de iarnă, deși tusea pe care am contractat-o în ultima mea călătorie la Hannover ¹⁶⁹ mai persistă și în prezent.

Ți-am trimis „Daily News” în care a fost publicată scrisoarea mea ¹⁾. Ziarul, evident, a fost din nou interceptat, ca și toate celelalte scrisori ale mele. Astăzi îți trimit alăturat această tăietură împreună cu prima Adresă a Consiliului General ²⁾. Scrisoarea nu conține, dealtfel, decât fapte și tocmai de aceea a avut efect.

Tu cunoști părerea mea despre middle class heroes ³⁾. Totuși, domnul Jules Favre (care și-a făcut o faimă proastă încă din timpul guvernului provizoriu și al lui Cavaignac ⁴⁾) & Co. au întrecut toate așteptările mele. În primul rînd au dat posibilitate acestui „sabre orthodoxe”, acestui „crétin militaire” ⁵⁾ — cum bine l-a caracterizat Blanqui pe Trochu — să-și pună în aplicare „planul”. Acest plan consta pur și simplu în a prelungi cît mai mult posibil, adică pînă la starvation-point ⁶⁾, rezistența pasivă a Parisului și de a reduce ofensiva la manevre aparente, la „atacuri platonice”. Eu nu fac aici „supoziții”. Cunosc conținutul unei scrisori adresate lui Gambetta de Jules Favre însuși, care se plînge că el și alți membri din acea parte a guvernului care se află la Paris l-au îndemnat zadarnic pe Trochu la acțiuni ofensive serioase. Trochu a răspuns invariabil că ele ar da apă la moară demagogiei pariziene. Gambetta i-a răspuns: „Vous avez prononcé votre propre condamnation” ⁷⁾. Trochu con-

¹⁾ K. Marx. „Libertatea presei și a cuvîntului în Germania” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 297—299. — Nota trad.). — Nota red.

²⁾ K. Marx. „Prima Adresă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian”. — Nota red.

³⁾ — eroii burgheziei. — Nota trad.

⁴⁾ Vezi volumul de față, p. 159. — Nota red.

⁵⁾ — „soldățoi”, „cretin militar”. — Nota trad.

⁶⁾ — infometare. — Nota trad.

⁷⁾ — „V-ați semnat propria dv. condamnare”. — Nota trad.

sidera că e mult mai important să-i reprime pe roșii la Paris cu ajutorul gărzii sale personale bretone, care i-a făcut aceleași servicii pe care i le-au făcut lui L. Bonaparte corsicanii, decît să-i înfrîngă pe prusieni. Iată care este adevăratul secret al înfrîngerilor suferite nu numai la Paris, ci și peste tot în Franța unde burghezia, în înțelegere cu majoritatea autorităților locale, a acționat conform aceluiași principiu.

Odată planul lui Trochu dus pînă la punctul lui culminant — pînă la punctul cînd Parisul trebuia să se predea sau să piară prin înfometare —, Jules Favre & Co. trebuiau pur și simplu să urmeze exemplul comandantului fortăreței de la Toul ¹⁾. Acest comandant nu a capitulat. A declarat pur și simplu prusienilor că lipsa de alimente îl silește să renunțe la apărare și să deschidă porțile fortăreței. Aceștia pot face acum ceea ce cred de cuviință.

Jules Favre nu se mulțumește însă să semneze o capitulare formală ¹⁷⁰. Declarîndu-se pe sine, confracții din guvern și Parisul *prizonieri de război ai regelui Prusiei* ²⁾, el are nerușinarea să acționeze în numele întregii Franțe. Ce știa el despre situația Franței, cu excepția Parisului? Absolut nimic, în afară de ceea ce a binevoit Bismarck să-i comunice.

Mai mult. Acești *Messieurs les prisonniers du roi de Prusse* ³⁾ merg mai departe și declară că partea din guvernul francez care a rămas în libertate la Bordeaux ¹⁷¹ și-a pierdut împuternicirile și că are dreptul să acționeze numai *de comun acord* cu ei, cu *prizonierii de război ai regelui Prusiei*. Și întrucît ei, ca *prizonieri de război*, pot acționa numai din ordinul învingătorilor lor, l-au proclamat pe regele Prusiei drept *cea mai înaltă autoritate de facto* în Franța.

Nici măcar Ludovic Bonaparte, după ce a capitulat și a fost luat prizonier la Sedan, nu a fost atît de nerușinat. La propunerile lui Bismarck a declarat că nu poate duce tratative întrucît, ca prizonier al prusienilor, el a încetat să mai aibă vreo autoritate în Franța.

Jules Favre ar fi putut, cel mult, să accepte pentru întreaga Franță un armistițiu *condiționat*, adică sub rezerva ca această înțelegere să fie sancționată de guvernul de la Bordeaux, cu atît mai mult cu cît acesta era singurul îndreptățit și împuternicit să stabilească clauzele unui armistițiu cu prusienii. În orice caz, guvernul respectiv nu le-ar fi permis acestora din urmă să excludă din armistițiu teatrul de război din *est*. El nu le-ar fi permis prusienilor să stabilească linia de ocupație într-un mod atît de avantajos pentru ei!

¹⁾ Hüek, care la 23 septembrie 1870 a încetat rezistența după un asediu care dura de la 19 august. — *Nota red.*

²⁾ Wilhelm I. — *Nota red.*

³⁾ — *domni prizonieri ai regelui Prusiei.* — *Nota trad.*

Văzînd că prizonierii lui de război uzurpă drepturi care nu le aparțineau și continuă să se erijeze în guvern al Franței, Bismarck s-a obrăznicit, și acum se amestecă sens gîne ¹⁾ în treburile interne ale Franței. El — nobilul — *protestează* împotriva decretului lui Gambetta cu privire la alegerile generale în Adunarea națională ¹⁷², întrucît acest decret ar știrbi, chipurile, libertatea în alegeri ! Indeed ! ²⁾ Gambetta ar trebui să răspundă printr-un protest împotriva stării de asediu și a celorlalte rînduiri din Germania, care subminează libertatea alegerilor pentru Reichstag.

Sper că Bismarck va stărui pentru condițiile sale de pace ! 400 000 000 l. st. contribuție de război ¹⁷³ înseamnă jumătate din datoria publică a Angliei ! Acest lucru îl vor înțelege pînă și burgheziile francezi ! În cele din urmă ei își vor da seama că, chiar și în cel mai rău caz, nu vor avea decît de *cîștigat* de pe urma continuării războiului.

Mulțimea, fie nobilă, fie de rînd, judecă după aparențe, la su-prafață, după succesul imediat. Așa, de pildă, ea l-a ridicat în slăvi pe L. Bonaparte, timp de 20 de ani, all over the world ³⁾. Eu l-am demascat întotdeauna, chiar și în vremurile lui de glorie, drept o *canalie mediocră*. Aceeași părere o am și despre iuncherul Bismarck. Totuși, pe Bismarck nu-l socotesc atît de prost pe cît ar trebui socotit dacă diplomația lui ar fi *voluntară*. Omul s-a încurcat în rețeaua diplomației ruse, pe care numai un leu ar putea-o rupe, iar el nu este leu.

Să ne gîndim, de pildă, la pretenția lui Bismarck ca Franța să-i cedeze 20 din cele mai bune vase de război și colonia Pondichéry din estul Indiei. Un adevărat diplomat prusian nu putea lansa o asemenea idee. El ar fi știut că un Pondichéry prusian nu este altceva decît un zălog prusian în mîinile englezilor, că, dacă Anglia ar vrea, ea ar putea captura cele 20 de vase de război înainte ca ele să intre în Marea Baltică și că asemenea pretenții sînt absurde din punctul de vedere al Prusiei chiar și pentru faptul că nu pot avea alt rezultat decît să trezească neîncrederea lui John Bull înainte ca prusienii out of the French wood ⁴⁾. În schimb, Rusia era interesată tocmai în acest rezultat pentru a-și asigura mai temeinic vasalitatea Prusiei. De fapt, aceste pretenții au provocat o schimbare totală de concepții chiar și în rîndurile burgheziei engleze dornice de pace. Acum toată lumea vrea război. Această provocare a Angliei și această periclitare a intereselor ei a scos din minți pînă

¹⁾ — fără rușine. — *Nota trad.*

²⁾ — Realmente ! — *Nota trad.*

³⁾ — în toată lumea. — *Nota trad.*

⁴⁾ — să părăsească teritoriul francez. — *Nota trad.*

și burghezia. Este mai mult decât probabil că, datorită acestei „înțelepciuni” prusiene, Gladstone & Co. will be Kicked out of office and supplanted by a ministry declaring war against Prussia¹⁾.

Pe de altă parte, în Rusia situația este foarte „albastră”. De când Wilhelm¹⁷⁴ a devenit împărat, vechiul partid moscovit, antigerman, în frunte cu moștenitorul tronului²⁾, s-a impus din nou. Iar poporul este de partea lui. Subtila politică a lui Gorceakov nu este pe înțelesul lui. De aceea s-ar putea ca țarul³⁾ fie să se vadă silit să-și schimbe complet politica externă, fie să fie trimis pe lumea cealaltă ca și predecesorii săi — Alexandru I, Pavel și Petru al III-lea.

Dacă în Anglia și în Rusia politica se va schimba simultan, ce se va întâmpla cu Prusia în momentul când granițele ei de nord-est și de sud-est se vor pomeni lipsite de apărare în fața unei invazii inamice, când forțele de apărare ale Germaniei vor fi epuizate? Nu trebuie uitat că, de la începutul acestui război și pînă acum, Prusia-Germania a trimis în Franța 1 500 000 de oameni și că dintre aceștia nu se mai poate conta decât pe vreo 700 000!

În pofida aparențelor, situația Prusiei este anything but pleasant⁴⁾. Dacă Franța va rezista, dacă va profita de armistițiu pentru a-și reorganiza armata și îi va da în cele din urmă războiului un adevărat caracter revoluționar — iar șiretul de Bismarck va face tot ce-i va sta în putință to this end⁵⁾ —, noul imperiu german-prusian ar putea primi botezul focului printr-o lovitură absolut neașteptată.

Multe complimente contesei și lui Fränzchen.

Al tău,
K. M.

Apropo. Mi-ai scris odată despre o carte de Haxthausen cu privire la relațiile funciare din Westfalia⁶⁾ (mi se pare). Ar fi bine dacă mi-ai trimite-o.

Fii atît de amabil și trimite dr-ului Jakoby⁷⁾ (Königsberg⁸⁾) scrisoarea anexată, dar în orice caz timbrează-o.

¹⁾ — vor fi destituiți și înlocuiți de un guvern care să declare război Prusiei. — *Nota trad.*

²⁾ Aleksandr Aleksandrovici (viitorul Alexandru al III-lea). — *Nota red.*

³⁾ Alexandru al II-lea. — *Nota red.*

⁴⁾ — departe de a fi strălucită. — *Nota trad.*

⁵⁾ — în vederea acestui final. — *Nota trad.*

⁶⁾ A. Haxthausen. „Ueber den Ursprung und die Grundlagen der Verfassung in den ehemals slavischen Ländern Deutschlands im Allgemeinen und des Herzogthums Pommern im Besonderen”. — *Nota red.*

⁷⁾ Vezi volumul de față, p. 170 — *Nota red.*

⁸⁾ Denumirea actuală: Kaliningrad. — *Nota trad.*

Roag-o pe soția ta să scrie pe scrisoarea anexată adresa dr-ului Johann Jacoby, Königsberg.

Jennychen mă însărcinează să transmit salutările ei lui „Trautchen, Fränzchen și Wenzelchen” ¹⁾, iar eu mă conformez.

Publicat pentru prima oară
în formă prescurtată
în : „Die Neue Zeit”,
Bd. 2, nr. 19, Stuttgart, 1901—1902 ;
în întregime în limba rusă
în : „Pisma Marksa k Kughelmanu”, 1928

Tradus din limba germană

34

Marx către Paul Lafargue

la Bordeaux

[Londra] 4 februarie 1871

Dragă Paul,

Il faut créer des nouveaux défenseurs à la France ²⁾. Pe dumneata și pe Laura pare-se că vă preocupă serios și cu succes această misiune patriotică. Întreaga familie s-a bucurat aflînd că draga noastră Laura a depășit victorioasă momentul critic și sperăm că pe viitor situația va evolua într-un mod nu mai puțin favorabil.

Sărută-l din partea mea pe micuțul Schnappy ³⁾ și spune-i că Old Nick este foarte mîndru de cele două fotografii ale urmașului său. În fotografia „serioasă” te frapează mai mult trăsăturile severe ale omului în miniatură, în timp ce în poza de franc-fileur o expresie fermecătoare plină de umor și ștregărie.

Dumneata cunoști proasta părere pe care o am despre eroii burgheziei. Jules Favre & Co. au întrecut însă și cele mai negre așteptări. Cînd Trochu și-a văzut „planul” său secret îndeplinit, cu alte cuvinte cînd acest „sabre orthodoxe”, acest „crétin militaire” ⁴⁾ a adus rezistența pasivă a Parisului la punctul în care nu mai exista decît alternativa : înfometare sau capitulare, Jules Favre & Co. trebuiau pur și simplu să urmeze exemplul comandantului fortăreței

¹⁾ „Gertrud, Franziska și Ludwig Kugelman”. — *Nota red.*

²⁾ — Trebuie creați noi apărători pentru Franța. — *Nota trad.*

³⁾ Charles-Étienne Lafargue. — *Nota red.*

⁴⁾ — „soldățoi”, „cretin militar”. — *Nota trad.*

de la Toul¹⁾. El nu a capitulat în momentul în care forța de rezistență i-a fost înfrântă. El n-a făcut decît să-i informeze pe prusieni asupra situației și a declarat că lipsa de alimente îl silește să renunțe la apărare și că ei pot proceda după cum cred de cuviință. Nu le-a făcut nici un fel de concesie. A recunoscut pur și simplu un *fait accompli*²⁾. Favre & Co., dimpotrivă, nu s-au mulțumit să semneze o capitulare formală¹⁷⁰. Ei au avut nerușinarea să acționeze în numele *întregii Franțe*, deși nu știau absolut nimic despre situația Franței *en dehors de Paris*³⁾, limitîndu-se la informațiile unilaterale pe care Bismarck a binevoit să le transmită. Mai mult, după ce au capitulat și Messieurs au devenit les prisonniers du roi de Prusse⁴⁾, ei au mers mai departe și au declarat că delegația de la Bordeaux¹⁷¹ și-a pierdut împuternicirile și că nu mai poate să acționeze decît de comun acord cu „Messieurs les prisonniers du roi de Prusse”. Insuși Ludovic Bonaparte i-a declarat lui Bismarck, după ce a capitulat și a fost luat prizonier la Sedan, că nu poate duce *tratative* cu acesta deoarece acum a pierdut dreptul de a acționa pe cont propriu și ca *prizonier prusian* a încetat să mai aibă vreo autoritate în Franța!

Așadar, nici măcar L. Bonaparte nu a fost atît de nerușinat ca Favre & Co.!

Favre ar fi putut, cel mult, să accepte un *armistițiu condiționat*, adică sub rezerva ca actul său să fie sancționat de delegația de la Bordeaux. Stabilirea *clauzelor acestui armistițiu* el ar fi trebuit s-o lase în seama unor oameni care nu erau prizonieri ai regelui Prusiei. Aceștia nu le-ar fi permis în nici un caz prusienilor să excludă din armistițiu *teatrul de război din est* și nu le-ar fi permis ca, sub pretextul armistițiului, să-și stabilească linia de ocupație într-un mod atît de avantajos pentru ei.

Încurajat de supunerea lașă a delegației pariziene, care continua să se erijeze în guvern francez, după ce deveniseră Messieurs les capitulars et les prisonniers du roi de Prusse⁵⁾, Bismarck se consideră *de facto* cea mai înaltă autoritate în Franța și acționează ca atare. El *protestează* împotriva decretului lui Gambetta cu privire la alegerile generale¹⁷², întrucît acesta le știrbea „libertatea”. El dictează condițiile în care trebuie aleasă Adunarea națională. Realmente! Gambetta ar putea răspunde printr-un *protest* împotriva

¹⁾ Hück, care la 23 septembrie 1870 a încetat rezistența după un asediu care dura de la 19 august. — *Nota red.*

²⁾ — fapt împlinit. — *Nota trad.*

³⁾ — în afara Parisului. — *Nota trad.*

⁴⁾ — prizonierii regelui Prusiei. — *Nota trad.*

⁵⁾ — domnii capitularzi și prizonieri ai regelui Prusiei. — *Nota trad.*

condițiilor în care vor avea loc în prezent *alegerile pentru Reichstag în Germania*. Pentru ca aceste alegeri să fie *libere*, el ar putea insista ca Bismarck să ridice în primul rînd *starea de asediu* declarată în cea mai mare parte a Prusiei, sau cel puțin să o suspende provizoriu. Îți voi da un exemplu de *libertate* a alegerilor în Germania : La *Frankfurt* (pe Main) a fost propus un candidat al muncitorilor (care nu locuiește la Frankfurt) ; el își începe campania electorală în acest oraș. Ce fac autoritățile prusiene ? Cu ajutorul poliției îl îndepărtează din Frankfurt pe respectivul candidat !¹⁷⁵

Sper că prusienii vor stărui asupra pretenției lor „modeste” ca Franța să plătească o contribuție de război de 400 000 000 l. st.¹⁷³ Acest lucru e de natură să scoată din sărite pînă și burghezia franceză, ale cărei manevre, alături de intrigile administrației locale (lăsată de Gambetta în cea mai mare parte în mîna bonapartiștilor, orléaniștilor etc.), explică adevărata cauză a înfringerilor militare suferite pînă acum. Pînă și burghezia va înțelege, în sfîrșit, că, cedînd, poate pierde mai mult decît prin luptă !

Totodată, dacă Franța va mai rezista un timp, conjunctura internațională i-ar putea deveni mult mai favorabilă. În Anglia guvernul Gladstone e serios amenințat. Ar putea fi foarte curînd înlăturat. Opinia publică de aici înclină din nou în cel mai înalt grad *spre război*. Această schimbare se datorește pretențiilor Prusiei, în special pretenției ei asupra coloniei *Pondichéry* și a 20 dintre cele mai bune vase de război franceze. John Bull vede în aceasta o amenințare la adresa Angliei și o intrigă din partea Rusiei (iar aceste revendicări au fost într-adevăr sugerate Prusiei de guvernul de la Petersburg).

Chiar și în Rusia pare-se că se pregătesc mari schimbări. După ce regele Prusiei a primit titlul de împărat¹⁷⁴, partidul antigerman, așa-numitul partid moscovit, în frunte cu moștenitorul tronului¹), s-a impus din nou. Este foarte probabil ca actualul țar²) ori să fie silit să accepte pretențiile acestui partid și să-și modifice, în consecință, politica externă, ori să împărtășească soarta predecesorilor săi, trecînd pe lumea cealaltă. Dacă în Rusia se va produce o asemenea zguduitură, Prusia, ale cărei granițe cu Rusia și Austria nu sînt păzite de trupe și, de aceea, sînt complet expuse și nesigure, nu-și va mai putea păstra efectivele pe care le deține în prezent în Franța. Ea va coborî imediat tonul și va deveni mai maleabilă.

Așadar, dacă Franța va rezista, dacă va profita de armistițiu pentru a-și reorganiza forțele armate, dacă va înțelege, în sfîrșit, că, pentru a duce un război revoluționar, sînt necesare măsuri revolu-

¹) Aleksandr Aleksandrovici. — *Nota red.*

²) Alexandru al II-lea. — *Nota red.*

ționare și o energie revoluționară, ea mai poate fi încă salvată. Bismarck își dă perfect seama că este la ananghie. El speră să scape abordînd un ton de „intimidare”. El își pune mari speranțe în colaborarea tuturor elementelor reacționare din Franța.

Al vostru,
Old Nick

P.S. Patronul unde lucrează acum Dupont a primit o scrisoare din Bordeaux, de la o firmă care caută un reprezentant la Manchester. Dupont ar vrea să afle fără știrea șefului său — un parvenit din cale-afară de josnic și de grosolan — dacă nu ar putea obține el această reprezentanță. De aceea te roagă să-i culegi informații în acest sens. Adresa firmei în cauză este : „Labadie & Co.” (Vinuri și băuturi spirtoase), Rue des terres de Bordes, Bordeaux.

Ce face Proudhomme ? O duce mai bine cu sănătatea ?

Publicat pentru prima oară
în : „Annali”, an. 1,
Milano, 1958

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

35

Marx către Johann Jacoby

la Königsberg ¹⁾

4 februarie 1871
1, Maitland Park Road,
Haverstock Hill, N. W., Londra

Stimate prieten,

Profesorul John Morley, editorul publicației „Fortnightly Review”, mi-a scris ieri, rugîndu-mă să te întreb dacă nu ai vrea să scrii pentru „Review” un scurt articol cu privire la situația din Germania (articolul va fi tradus aici în limba engleză). La rugămintea d-lui Morley probabil că voi scrie și eu ceva pentru numărul din aprilie (articolele pentru acest număr trebuie să fie gata pînă la 10 martie). În numărul din februarie, „Fortnightly” a publicat articole scrise în spirit bismarckian de republicanul în retragere Blind ¹⁷⁶ și de profe-

¹⁾ Denumirea actuală : Kaliningrad. — Nota trad.

sorul Kinkel, în același scop în care spartanii aduceau în fața tineretului lor sclavi pe care-i îmbătaseră criță.

În așteptarea unui răspuns urgent,
rămîn al d-tale prieten devotat,

Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : „Archiv für die Geschichte
des Socialismus und
der Arbeiterbewegung”,
Achter Jahrgang,
Leipzig, 1919

Tradus din limba germană

36

Marx către Piotr Lavrovici Lavrov ¹⁷⁷

la Paris

Londra, 27 februarie 1871

Prea stimate domn,
Lopatin a plecat în Statele Unite și nu am încă nici o veste
de la el.

Am onoarea să rămîn al dv. devotat,

Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : „Letopisi marksizma”,
kn. 5, 1928

Originalul în limba franceză
Tradus din limba germană

37

Marx către Natalie Liebknecht ¹⁷⁸

la Leipzig

Londra, 2 martie 1871

Dragă doamnă Liebknecht,

Contribuția, din păcate foarte modestă, pe care v-am trimis-o
pentru familiile celor arestați nu vine în nici un caz din partea
Consiliului General al Internaționalei, care, dealtfel, nu dispune de

nici un fel de fonduri pentru asemenea scopuri. Consiliul General a fost ales doar ca „garant” de persoanele care au adunat banii prin subscripție, în vederea expedierii lor la destinație. *Dealtfel nu este nevoie de nici o altă dovadă de primire.*

Dintre articolele apărute în revistele engleze cu privire la mișcarea muncitorească germană, Liebknecht are, probabil, în vedere articolul, pe care îl trimit alăturat, scris de profesorul *Beesly* despre „*Internațională*”¹⁾ și publicat în numărul din noiembrie (1870) al revistei „*Fortnightly Review*”. Probabil că Stieber intenționează să ticluiască niște dovezi folosindu-se de câteva pasaje începînd de la pagina 531 (am însemnat cu o linie începutul fiecăruia¹⁷⁹). În primul rînd, prof. *Beesly* nu face parte din „*Internațională*” și de aceea cele spuse de el nu pot fi identificate cu punctul nostru de vedere; în al doilea rînd, *el însuși combate* concluziile lui Stieber.

Scrisoarea pe care am trimis-o celor din Braunschweig²⁾ nu am scris-o *nici în numele și nici din însărcinarea Consiliului General*. De aceea nici nu e scrisă pe hîrtie cu antetul Consiliului General. În cuprinsul ei am vorbit tot timpul numai în numele meu. Ea reprezenta, de fapt, un răspuns — amînat de multă vreme — la o scrisoare în care eram rugat să-mi exprim *păreră mea personală*. Lucru perfect justificat. Eu, cel puțin, nu cunosc nici un paragraf din Codul penal care să interzică asemenea lucruri. În orice caz, nu e vina d-lui Bismarck dacă „concepțiile mele” nu sînt publicate în „*Pr[eussischer] Staats-Anzeiger*”. După glorioasele zile de la Sadowa, respectabilul *Lothar Bucher* mi-a propus să scriu pentru respectiva publicație articole critice pe teme financiare. După cît se pare, el n-a făcut cunoscut răspunsul meu¹⁸⁰.

Imperiul german continuă campania imperiului francez împotriva *Internaționalei*. Nimic nu caracterizează mai bine ultimele zile ale imperiului francez decît urmărirea în justiție a membrilor „*Internaționalei*” pe motiv că ei duceau război împotriva războiului plănuir. Foarte grăitoare în acest sens este corespondența secretă a d-lui Ollivier, publicată de republică¹⁸¹.

M-ar fi bucurat foarte mult să primesc chiar astăzi scrisoarea dv. Fapt e că „*Fortnightly Review*” trebuia să-mi publice un articol pe care l-am amînat deocamdată, deoarece guvernul prusian, în nepuțința lui de a interveni *aici*, s-ar putea amuza pe seama prietenilor din Germania care nu sînt deloc răspunzători de ceea ce se întîmplă fără știrea lor.

¹⁾ E. *Beesly*. „The International Working Men's Association”. — *Nota red.*

²⁾ K. *Marx* și F. *Engels*. „Scrisoarea adresată Comitetului Partidului muncitoresc social-democrat”. — *Nota red.*

V-aș fi foarte recunoscător dacă mi-ați trimite în întregime *raportul stenografiat* cu privire la *ultima ședință a Reichstagului, care s-a încheiat la 10 decembrie 1870*. Bineînțeles că voi restitui cheltuielile de expediere.

Din păcate, Jennynchen a făcut o pleurezie.

Salutări călduroase dv. și lui L[iebknecht].

Al dv. devotat prieten,

K. M.

Publicat pentru prima oară
în formă prescurtată
în : H. Lange. „Aus einer alten
Handwerksburschen-Mappe”,
Leipzig, 1925 ;
în întregime în limba rusă
în „Istoriceskii arhiv” nr. 3, 1955

Tradus din limba germană

38

Engels către Carl Klein și Friedrich Moll

la Solingen

122, Regent's Park Road, N. W.
Londra, 10 martie 1871

Dragii mei prieteni Klein și Moll,

V-ați mirat, desigur, foarte mult văzînd că scrisoarea voastră din februarie anul trecut a rămas fără răspuns. Au existat însă diferite motive. Mai întii am tot sperat de la o zi la alta că voi fi în măsură să vă comunic ceva favorabil în legătură cu Asociația ; n-a fost însă cazul, iar de cînd a izbucnit războiul nici nu mai are rost să mai așteptăm ceva. În al doilea rînd, scrisoarea voastră mi-a parvenit într-o stare care nu lăsa nici o îndoială asupra faptului că cei de la poștă s-au ostenit să-i afle conținutul ; de aceea am căutat o ocazie, mai ales după declararea războiului și a stării de asediu și după numeroasele arestări. În sfîrșit, n-aveam de unde să știu dacă în timpul războiului ați fost cumva amîndoi înrolați în Landwehr.

Acum s-a ivit o ocazie de a trimite scrisoarea la Barmen, de unde expedierea ei este mai puțin riscantă, și vreau să profit de ea pentru a vă da un semn de viață și a vă trimite alăturat portretul meu de mult promis. Portretul lui Schapper, care, după cum știți, a murit

anul trecut, nu l-am putut procura nici pînă acum ; de îndată ce voi găsi unul, vi-l trimit.

Pentru muncitorii germani încep vremuri grele ; se pare că s-a luat hotărîrea ca ei să fie jertfa cu prețul căreia să se realizeze împăcarea dintre iuncherime și burghezie. Dar asta nu înseamnă nimic. Mișcarea muncitorească a devenit și în Germania prea puternică pentru a putea fi nimicită cu una cu două prin tertipuri prusiene. Dimpotrivă, persecuțiile la care trebuie să ne așteptăm ne vor da puteri sporite, și cînd burghezia, deocamdată îmbătătită de succes, se va dezmetici, mahmură, partidului nostru i se va ivi iarăși prilejul să-și spună cuvîntul. În orice caz, prin purtarea lor exemplară în timpul războiului, muncitorii germani au dovedit că știu cum stau lucrurile și că dintre toate partidele ei sînt singurii care au o reprezentare justă despre istoria timpului nostru, în timp ce burghezia e amețită complet de victorie.

Eu locuiesc de cinci luni aici la Londra. În ce privește apartenența voastră la Asociația Internațională a Muncitorilor este puțin probabil că ea se va manifesta altfel decît în principiu, deoarece în Germania se consideră o crimă a fi membru al acestei asociații. În orice caz, fiți convinși că, orice s-ar întîmpla, aici vom avea grijă ca unitatea întregului proletariat european și american, realizată acum 7 ani, să nu se destrame din nou. Și acesta este esențialul.

Cu salutări frățești și strîngeri de mînă.

Al vostru,
F. Engels

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI,
ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

39

Engels către Rudolf Engels

la Engelskirchen

Londra, 10 martie 1871

Dragă Rudolf,

Intrucît nu cunosc aici nici un avocat specializat în probleme comerciale pe care să mă pot baza, după oarecare chibzuială am considerat că cel mai bun lucru este să scriu la Manchester cetătea-

nului care a făcut pentru voi contractul cu Funke. Chestiunea mi se pare extrem de clară, dar în problemele de drept englez de obicei e mai bine să nu te bazezi pe rațiunea normală. De data aceasta, după cum spune avocatul, law and common sense agree; the retirement of one of the partners in the German firm, from the German firm, in no way affects the firm in England, nor can the firm in England have any voice in the matter. On the other hand no member of the English firm can retire before the expiration of the term without the consent of the other members of the same concern ¹⁾.

Prin urmare, 1) poziția lui Adolf ²⁾ la firma „R. Funke & Co.” rămîne aceeași și după retragerea lui de la firma „E[rm]en & [Engels]” din Barmen; și 2) pentru ca Adolf să poată părăsi și firma „R. F[unke] & Co.”, voi trebuia să aveți nu numai consimțămîntul lui Adolf, ci și al lui *Funke*. La acest din urmă punct probabil că nu v-ați gîndit.

Intrucît aceste chestiuni îl privesc și pe Adolf, iar eu nu mă pot pronunța în nici un fel în situația respectivă, îi voi scrie chiar astăzi despre toate aceste lucruri.

Informația m-a costat 10 șilingi și 6 pence, adică 3,15 taleri, pe care te rog să-i treci la sumele datorate mie.

Mi se pare foarte firesc ca Adolf să vrea să se retragă din afaceri cu primul prilej. Iarna este teribil de plicticoasă la Engelskirchen și tu nu-i vei lua, desigur, în nume de rău faptul că aspiră la alte distracții decît veșnicele chefuri în familie. Mă miră doar că a rezistat atîta vreme acolo, în locul lui eu aș fi dat de mult alarma, ba chiar mult mai des. Ție și lui Hermann ³⁾ vă vine ușor să vorbiți, dar amîndoi vă eschivați să mergeți la Engelskirchen și n-o să mă convingeți voi pe mine că n-o faceți numai din cauză că nu pricepeți nimic din procesul de fabricație — ați putea să învățați, v-ar prinde foarte bine. Adolf poate să-și găsească o mulțime de preocupări plăcute și potrivite pentru el și în afara comerțului, iar cine are asemenea posibilități procedează foarte bine dacă se retrage din afaceri cît mai curînd posibil. Voi ar fi trebuit să vă așteptați de mult la așa ceva, iar dacă el s-a hotărît acum, este, totuși, în interesul vostru ca el să iasă cît mai repede din combinație. Nu văd,

¹⁾ — legea și rațiunea normală sînt în concordanță; retragerea unuia dintre partenerii firmei germane din această firmă nu afectează în nici un fel firma din Anglia, dar nici firma din Anglia nu are dreptul să intervină în această chestiune. Pe de altă parte, nici un membru al firmei engleze nu se poate retrage înainte de expirarea contractului fără consimțămîntul celorlalți asociați. — *Nota trad.*

²⁾ Griesheim. — *Nota red.*

³⁾ Hermann Engels. — *Nota red.*

așadar, ce motiv aveți să vă lamentați atita. Lăsați-l pe Adolf să procedeze după cum crede de cuviință, rezolvați conflictul în mod amiabil și adaptați-vă noilor condiții, în care fiecare dintre voi va primi doar mai multe procente decît înainte.

Gottfried ¹⁾ nu va avea de întîmpinat greutăți prea mari — vechea fabrică din West Lane este părăsită și disponibilă, mașinile nu sînt greu de procurat, la Manchester se mai poate obține cîte ceva prin intermediul anumitor persoane etc., așa că nu trebuie să vă faceți prea mari speranțe. E de la sine înțeles că, moralmente, eu sînt obligat să nu-i pricinuiesc nici un neajuns unui fost asociat care la retragerea mea din cadrul firmei mi-a plătit o sumă rotundă. Pentru ce aveți agenți și comis-voiajori ? Dacă ei își fac datoria, nu mai aveți nevoie de nici un fel de alte informații.

Mă îndoiesc că simpatia de care se bucură aici Franța (și pe care poate conta acum aproape în întreaga lume) se explică prin aceea că Franța a pățit-o mai rău decît toți. În orice caz, un lucru este sigur, și anume că, dacă se va mai întîmpla ca Prusia să mai sufere o înfrîngere (ceea ce nu este imposibil), nu numai că nu va cîștiga în simpatie, ci, dimpotrivă, va fi luată în rîs. Voi nu vedeți mai departe de lungul nasului ; însă beției victoriei îi urmează destul de curînd mahmureala și atunci cu greu vă veți mai entuziasma de propria voastră persoană. În ciuda puterii și strălucirii voastre, sînteți trași pe sfoară „în maniera Olmütz”, ca și mai înainte ; Olmütz a fost pregătit la Varșovia ¹⁸², unde șeful vostru suprem, împăratul Rusiei ²⁾, v-a poruncit să vă plecați în fața Austriei și a Bundestagului. Acum, cînd v-ați făcut din Franța (a cărei graniță continuă să se învecineze cu a voastră) un dușman pentru mulți ani, unicul vostru sprijin este Rusia, care în curînd vă va cere să-i răsplătiți protecția. Sînteți mai mult ca oricînd sub dominația Rusiei.

Transmite, te rog, mamei ³⁾ salutări călduroase și spune-i că îi voi scrie zilele astea. Salutări soției și copiilor tăi, tuturor fraților și surorilor și la toată suflarea de pe lîngă casă.

Al tău,
Friedrich

Publicat pentru prima oară
în : „Deutsche Revue”, Bd. II—VI,
Stuttgart și Leipzig, 1921

Tradus din limba germană

¹⁾ Gottfried Ermen. — *Nota red.*

²⁾ Nicolae I. — *Nota red.*

³⁾ Elise Engels. — *Nota red.*

40

Marx către Paul Lafargue ¹⁾

la Bordeaux

Londra, 23 martie 1871

Dragă Paul,

Îți trimit alăturat declarația lui Serrailier apărută în „*Courrier de l'Europe*” din 18 martie 1871 (acest ziar francez apare la Londra) cu privire la mistificarea nerușinată comisă de „*Paris-Journal*” din 14 martie, despre care probabil că ai aflat ¹⁸⁸.

„*Times*” din 22 martie 1871 publică sub titlul „*Asociația Internațională*” următoarea declarație : „D-l Karl Marx ne roagă să retracțăm afirmația cuprinsă în scrisoarea unui corespondent al nostru de la Paris și publicată de noi la 16 martie, potrivit căreia «Karl Marx a trimis unuia din principalii săi adepți din Paris o scrisoare în care declară că e nemulțumit de atitudinea adoptată de membrii Asociației din acest oraș, că ei încalcă statutul Asociației, ocupându-se prea mult de politică, că, în loc să organizeze munca, o dezorganizează etc.». D-l Karl Marx declară că această informație este luată, evident, din «*Paris-Journal*» din 14 martie, în care se promite și publicarea în întregime a preținsei scrisori. În «*Paris-Journal*» din 19 martie a fost într-adevăr publicată o scrisoare datată : Londra, 28 februarie 1871, care ar fi, cică, semnată de el. D-l Marx declară totuși că această scrisoare este de la început și pînă la sfîrșit un fals nerușinat”.

Trec acum la cel de-al doilea zvon pus în circulație de această murdară presă reacționară din Paris. Aflînd despre intenția membrilor de la Paris ai „*Internaționalei*” de a-i exclude pe membrii germani ai „*Internaționalei*”, noi ne-am adresat „fraților și amicilor” de la Paris, care ne-au răspuns că această istorie nu este altceva decît o născocire a presei boulevardiere pariziene. Între timp, zvonul s-a răspîndit cu iuțeala vîntului în presa londoneză, care a lansat o serie de editoriale răutăcioase consacrate acestei drăgălașe istorii, străduindu-se, totodată, să dovedească scindarea *Internaționalei* și corupția ireversibilă a muncitorilor parizieni.

¹⁾ Scrisoarea a fost scrisă pe o blanchetă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — *Nota red.*

În „*Times*” de astăzi (23 martie 1871) este publicată următoarea declarație a Consiliului General ¹⁾ :

„*Liga antigermană de la Paris.*

Către redactorul ziarului «Times»

Stimate domn,

În presa engleză circulă știrea că membrii de la Paris ai Asociației Internaționale a Muncitorilor acționează în spiritul Ligii anti-germane și că ei au mers atît de departe încît au exclus din Internațională pe toți germanii.

Această știre este într-o flagrantă contradicție cu faptele. Nici Consiliul federal de la Paris al Asociației noastre și nici vreuna din secțiunile pariziene, pe care le reprezintă el, nu s-au gîndit vreodată să ia o asemenea hotărîre. Așa-zisa Ligă antigermană — în măsura în care, în general, se poate vorbi de existența ei — nu este altceva decît o creație a aristocrației și a burgheziei. Ea a fost înființată din inițiativa Jockey-Clubului ¹⁸⁴ și a continuat să ființeze grație sprijinului ce i-a fost acordat de Academie, de bursă, de cîțiva bancheri și fabricanți etc. Clasa muncitoare n-a avut niciodată vreo legătură cu această Ligă.

Scopul acestei născociri calomnioase este cît se poate de vizibil. Cu puțin înainte de izbucnirea recentului război, Internaționala a trebuit să servească drept țap ispășitor pentru toate evenimentele neplăcute. Aceeași tactică se repetă și acum. Așa, de pildă, în timp ce unele ziare elvețiene și prusiene caută să o facă vinovată de insultele proferate nu de mult împotriva germanilor la Zîrich ¹⁸⁵, unele ziare franceze, ca, de exemplu, «*Courrier de Lyon*», «*Courrier de la Gironde*», «*Liberté*» etc., publică știri din care reiese că la Geneva și la Berna au avut loc, sub președinția ambasadorului prusian, niște întruniri secrete ale membrilor Internaționalei, în cadrul cărora, cică, s-a pus la cale planul de a preda orașul Lyon prusienilor și membrilor Internaționalei, ca să-l jefuiască împreună.

Din însărcinarea Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor.

Londra, 22 martie, J. G. Eccarius, secretar general”.

Mi-au mai rămas de scris atît de multe scrisori pentru ziua de astăzi, încît trebuie să închei. Spune-i Laurei că scrisoarea ei mi-a făcut multă plăcere.

Al dumitale,
K. Marx

¹⁾ K. Marx. „Declarația Consiliului General trimisă redacției ziarului «*Times*» și redacțiilor altor ziare” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 310—311. — Nota trad.). — Nota red.

Tocmai a sosit scrisoarea dumată pentru Jenny. Nu elanul meu tineresc, cum presupui dumneata, ci *manifestele* publicate de Consiliul federal de la Paris în timpul războiului, care ne-au fost comunicate *oficial*, au determinat Consiliul General să creadă în posibilitatea unei asemenea inepții ca excluderea membrilor germani ai Internaționalei de către membrii francezi ai Internaționalei! Astăzi am trimis la „*Volksstaat*”, Leipzig (ziarul lui Liebknecht), și la „*Zukunft*”, Berlin (ziarul doctorului Jakoby), o declarație cu privire la plăsmuirile lui „*Paris-Journal*” și la așa-zisa excludere a membrilor germani ai Internaționalei de către parizieni, care a făcut mare vîlvă în presa germană ¹⁾ „bună”. Am încheiat declarația cu următoarele cuvinte :

„E în firea lucrurilor ca marii demnitari și clasele dominante ale vechii societăți, care numai prin luptă națională și antagonisme naționale pot să se mențină la putere și să exploateze masele populare — care se îndeletnicesc cu munca productivă —, să vadă în *Asociația Internațională a Muncitorilor* pe dușmanul lor comun”.

Publicat pentru prima oară
în limba originalului
în : „*Annali*”, an. 1,
Milano, 1958

Originalul în limbile engleză
și franceză
Tradus din limba germană

✠

41

Marx către Peter Imandt

la Dundee

[Londra] 30 martie 1871

Dragă Imandt,

„Scrisoarea” este un produs lansat de ziarul bulevardier parizian „*Paris-Journal*” în numerele lui din 14 și 19 martie ¹⁸³. Declarația mea în legătură cu aceasta a apărut în „*Times*” din 22 martie (o notă culeasă cu petite în continuarea articolului de fond) ²⁾. Acest ziar mizerabil se află în legătură directă cu poliția *prusiană*. Redac-

¹⁾ K. Marx. „Către redacția ziarului «*Volksstaat*»” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 312—314. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

²⁾ K. Marx și F. Engels. „Către redacția ziarului «*Times*»” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 309. — *Nota trad.*); vezi și volumul de față, p. 177—178. — *Nota red.*

torul-șef, faimosul H. de Pène, a fost răsplătit în calitatea sa de membru al procesiunii „pașnice” a partidului ordinii¹⁸⁶ cu două gloanțe.

Salutări lui Bourbaki junior¹⁾.

Foarte curios e că falsa scrisoare a fost publicată de întreaga presă reacționară din Franța. Pentru a condimenta mai mult povestea, „*Paris-Journal*” a prezentat-o sub titlul pompos de „*Le Grand Chef*” (traducerea calificativului de „comandant suprem” folosit de *Stieber*¹⁸⁷) „*de l'Internationale*”.

Salut.

Al tău,
K. M.

Tradus din limba germană

42

Engels către Philippe Coenen

la Anvers²⁾

[Londra] 5 aprilie 1871

Către cetățeanul Ph. Coenen, Anvers

Dragă cetățene,

După cum v-am mai comunicat în ultima mea scrisoare, am considerat de datoria mea să fac cunoscut Consiliului General, în ședința de ieri seară¹⁸⁸, conținutul scrisorii dv. cu privire la greva muncitorilor din industria tutunului. Totodată am cerut Consiliului să dea membrilor noștri din Anvers tot ajutorul și concursul posibil.

Propunerea mea a fost sprijinită cu entuziasm, în special de către cetățeanul Cohn, președintele sindicatului muncitorilor din industria tutunului de la Londra, care a înștiințat Consiliul că muncitorii din sindicatul său au votat un împrumut de 150 l. st., adică aproximativ 3 750 fr., în favoarea tovarășilor lor din Anvers; că asociația muncitorilor belgieni care lucrează aici în industria tutunului a alocat 20 l. st. și a solicitat un alt sindicat de aici, ca și sindicatul muncitorilor din industria tutunului din Liverpool, să strângă fonduri pentru sprijinirea grevei etc.

¹⁾ Robert Imandt. — *Nota red.*

²⁾ Scrisoarea a fost scrisă pe o blanchetă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — *Nota red.*

Consiliul a hotărît apoi în unanimitate următoarele :

1) Să se elaboreze și să se tipărească imediat un apel către trade-unionurile engleze din Londra și din provincie, care să fie trimis tuturor organizațiilor pentru a le chema să-i sprijine pe greviștii din Anvers.

2) Să se trimită delegații din partea Consiliului la marile sindicate concentrate la Londra, cu care întreținem legături, pentru a le solicita același sprijin.

Întrucît am aflat de la cetățeanul Cohn că dv. ați și făcut demersurile necesare pentru a împiedica angajarea de muncitori olandezi de către fabricanții de țigări din Anvers și că asemenea încercări nu vor avea aici, în Anglia, nici o șansă de succes, singurul lucru pe care îl mai puteam face în sprijinul dv. era să scriu o notiță pentru ziarul nostru german „*Volksstaat*” din Leipzig, în care să vă informez despre izbucnirea grevei și să-i chem pe muncitorii din industria tutunului din Germania să împiedice angajarea de muncitori pentru Anvers și, dacă este posibil, să ne pună la dispoziție bani pentru sprijinirea grevei¹⁾. Această notiță va fi publicată săptămîna viitoare ; în afară de aceasta l-am rugat pe redactor²⁾ să se ocupe de cauza voastră.

Dacă toate aceste demersuri vor fi sau nu încununate de succes, este greu de prevăzut. Dacă sindicatele engleze vor fi în măsură să ne acorde un împrumut, vor mai trece cîteva săptămîni pînă cînd vor putea fi îndeplinite formalitățile necesare. Este puțin probabil ca sindicatele germane să ne poată acorda un împrumut, întrucît sînt ruinate de pe urma războiului.

Deocamdată vă rog să mă țineți la curent cu toate evenimentele legate de greva muncitorilor din industria tutunului, pentru ca, la nevoie, să pot acționa fără întîrziere. Este adevărată știrea transmisă de cetățeanul Cohn că și cei 300 de muncitori din industria tutunului din Bruxelles au declarat grevă ? Consiliului nu i s-a comunicat nimic în acest sens, și dacă lucrurile stau într-adevăr așa, atunci cei din Bruxelles au procedat cît se poate de greșit, căci cum am putea noi să întreprindem ceva fără a fi ținuți la curent cu situația ?

De cîtva timp n-am mai primit exemplarele din „*Werker*” destinate Consiliului. Consiliul General trebuie să primească cîte două exemplare din fiecare din ziarele noastre ; unul pentru bibliotecă, unde avem colecția completă a tuturor acestor ziare, ca să servească drept material unei viitoare istorii a mișcării proletare din

¹⁾ F. Engels. „Despre greva muncitorilor din industria tutunului din Anvers” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol 17, București, Editura politică, 1963, p. 318. — Nota trad.). — Nota red.

²⁾ Wilhelm Liebknecht. — Nota red.

toate țările ; celălalt pentru secretarul țării în care se editează ziarul. Ne-ar părea foarte rău dacă n-am mai primi „*Werker*” ; l-am citit întotdeauna cu mare atenție.

Cele 150 l. st. vor fi expediate astăzi. Dacă nu vă vor parveni în decurs de 24 de ore de la primirea prezentei, vă rog să vă adresați fără întârziere cetățeanului Cohn, a cărui adresă o aveți.

Consider de datoria mea să fac tot ce-mi va sta în putință pentru muncitorii din Anvers, pe care am cinstea să-i reprezint aici în Consiliu ; vă rog numai să mă țineți la curent cu tot ceea ce se întâmplă.

Primiți salutul meu frățesc

Friedrich Engels

Publicat pentru prima oară
în : „*De socialistische Gids*” nr. 8—9,
Amsterdam, 1928

Originalul în limba franceză
Tradus din limba germană

43

Engels către Wilhelm Liebknecht

la Leipzig

122, Regent's Park Road, N. W.
Londra, 5 aprilie 1871

Dragă Liebknecht,

Vrei să publici în numărul următor din „*Volksstaat*” articolul pe care ți-l trimit alăturat ¹⁾ ? Pentru Internaționala în Belgia ¹⁸⁸ tocmai această grevă are o importanță covârșitoare.

Te felicit pentru eliberarea ta ¹⁸⁹.

Salutări cordiale.

Al tău,
F. E.

Dacă muncitorii germani din industria tutunului pot să ofere celor din Anvers un împrumut, atunci ar trebui s-o facă. Adresa celor din Elberfeld a fost primită ieri de Consiliul General pentru a fi transmisă mai departe și a fost deja expediată ¹⁹⁰. Am citit-o.

Publicat pentru prima oară
în : „*Archiv Marksa i Enghelsa*”,
vol. I (VI), 1932

Tradus din limba germană

¹⁾ F. Engels. „Despre greva muncitorilor din industria tutunului din Anvers”. — *Nota red.*

44

Marx către Wilhelm Liebknecht

la Leipzig

[Londra] 6 aprilie 1871

Dragă Liebknecht,

Vestea despre eliberarea ta și a lui Bebel, precum și a celor din Braunschweig¹⁸⁹ a fost primită aici, la Consiliul Central¹⁾, cu mare entuziasm.

Se pare că parizienii vor fi înfrinți. Vina este a lor, dar o vină care de fapt se datorește unei *onestități excesive*. Comitetul Central și ulterior Comuna i-au dat lui Thiers, acest mischievous avorton²⁾, răgazul necesar pentru a-și concentra forțele inamice, 1) deoarece, nesăbuiți, nu au vrut să înceapă un *război civil*, ca și cum nu l-ar fi început Thiers prin încercarea lui de a dezarma cu forța Parisul, ca și cum Adunarea națională, convocată numai pentru a rezolva problema războiului sau a păcii cu Prusia, nu ar fi declarat imediat *război republicii* ! 2) Pentru a nu lăsa să planeze asupra lor acuzația de forță uzurpatoare, ei au pierdut momente prețioase cu alegerile Comunei, a căror organizare etc. a necesitat iarăși timp, în loc să se îndrepte imediat spre Versailles după înfrângerea reacționarilor la Paris¹⁸⁶ (în Place Vendôme).

Din toate mîzgălelile pe care le-ai citit în ziare despre evenimintele interne de la Paris să nu crezi o iotă. Totul este minciună și înșelătorie. Nicidecum ticăloasa maculatură gazetărească burgheză nu și-a dat mai mult lustru ca acum.

Este extrem de caracteristic faptul că, pentru lumea exterioară, împăratul³⁾ Germaniei unite, imperiul unit și parlamentul unit de la Berlin parcă *nici n-ar exista*. Orice adiere de vînt la Paris prezintă mai mult interes.

Ar trebui să urmărești mai atent evenimentele din *Principatele dunărene*. Dacă în Franța revoluția va suferi o înfrîngere temporară — și mișcarea de acolo poate fi înăbușită numai pentru scurt timp —, Europa se va vedea amenințată dinspre răsărit de noi pericole de război, iar România îi va oferi dreptcredinciosului țar⁴⁾

1) General. — *Nota red.*

2) — monstruos avorton. — *Nota trad.*

3) Wilhelm I. — *Nota red.*

4) Alexandru al II-lea. — *Nota red.*

primul pretext. Prin urmare, în această direcție trebuie îndreptată atenția ¹⁹¹.

Una dintre cele mai comice apariții ale Londrei este, fără discuție, exstudiosul Karl Blind. Acest individ înfumurat s-a cramponat avid de ultimul război pentru a face caz de pangermanismul lui. El a fost primul care a ridicat glasul pentru anexarea Alsaciei și Lorenei. A avut nerușinarea să nege chiar și intensa activitate revoluționară desfășurată în trecut de poporul francez. Ticălosul a mers pînă acolo încît i-a avertizat pe muncitorii de aici că, manifestîndu-și simpatia față de Franța și resentimentele față de prusieni, i-ar putea învrăjbi pe *muncitorii din Germania!* Săptămînal nobilul ăsta întocmește el însuși un raport despre activitatea lui Karl Blind către toate ziarele londoneze, dintre care două sau trei sînt atît de stupide, încît îi publică aceste buletine, scrise de Karl Blind despre Karl Blind și în interesul lui Karl Blind. Dacă urmezi cu consecvență un asemenea sistem, în cele din urmă ajungi să te impui publicului. Procedînd astfel, personajul acesta important a făcut o parte din publicul de aici să creadă că el joacă în Germania același rol pe care l-a jucat la timpul său Mazzini în Italia. În buletinele sale, el povestește ce a binevoit Karl Blind să anunțe în „Freie Presse” din Viena și cum întreaga Germanie ascultă cu răsuflarea tăiată prezicerile sale de oracol și cum săptămînal așteaptă înfiorată cuvîntul de ordine dat de Karl Blind. Ar fi, într-adevăr, de dorit — căci acest individ, această broască umflată ne face de rîs pe noi toți germanii de aici — ca în „*Volksstaat*” să spunei odată adevărul despre acest tip și despre totala lui incapacitate. Noi am putea să vă publicăm articolul, în traducere, în „*Eastern Post*” (un ziar muncitoresc londonez) ¹⁹¹. Nu este nici o dificultate. Karl Blind *nu există* pentru clasa muncitoare germană, iar o *burghezie* germană *republicană*, în al cărei mouthpiece ¹⁾ se erijează el, nu există în general, așadar *nu există nici pentru Karl Blind*. He is nowhere ²⁾. Asemenea specimene nu trebuie luate în serios, pe de altă parte însă, nu trebuie nici să li se permită ca prin înșelăciune să amăgească publicul.

Laura tocmai a fost la Bordeaux cu cîteva zile înainte de a începe asedierea Parisului.

Fetele noastre — Tussy și Jennychen (ultima a avut pleurită) — vor pleca și ele în curînd la Bordeaux.

Bebel m-ar îndatora foarte mult dacă mi-ar trimite cu regularitate rapoartele stenografiate ale Reichstagului unit din Berlin.

Ne-am bucura mult dacă ne-ai face o vizită aici.

¹⁾ — purtător de cuvînt. — *Nota trad.*

²⁾ — El este ca și inexistent. — *Nota trad.*

„*Volksstaat*” trebuie păstrat acum cu orice preț. Există perspective de a obține bani pe el.

Cele mai cordiale salutări soției tale ¹⁾).

Al tău,
K. M.

Nu mi-ai putea indica o adresă sigură pentru Leipzig ? Apropo. Îți trimit alăturat o notiță picantă despre Stieber din „*Petit Journal*” (apare la Paris) din 5 aprilie ¹⁹².

Publicat pentru prima oară
în formă prescurtată,
în limba rusă, în : „*Pravda*” nr. 75
din 17 martie 1931 și în întregime
în „*Arhiv Marksa i Enghelsa*”,
vol. I (VI), 1932

Tradus din limba germană

45

Marx către Wilhelm Liebknecht

la Leipzig

Londra [în jurul datei de
10 aprilie] ³⁾ 1871

Dragă Wilhelm,

Îți trimit în mare grabă doar două informații pe care, eventual, le-ai putea folosi pentru „*Volksstaat*”.

1. În „*Papiers et correspondance de la famille impériale*”, care apare acum oficial, găsești la litera „V” (persoanele care primesc bani sînt menționate în ordine alfabetică) — verbo tenus ³⁾.

„*Vogt* — il lui est remis en août 1859 40 000 fr. ⁴⁾” ¹⁹³.

2. În timp ce în Germania guvernul Bismarck consideră corespondența cu mine mai mult sau mai puțin ca o infracțiune penală (vezi procesul de la Braunschweig ¹⁹⁴, la fel ca mai înainte procesul comuniștilor de la Köln), în Franța el caută să creeze impresia că eu (și odată cu mine și „*Internaționala*” de la Paris, acesta este

¹⁾ Natalie Liebknecht. — *Nota red.*

²⁾ În original greșit : „14 martie”. — *Nota red.*

³⁾ — textual. — *Nota trad.*

⁴⁾ — i s-au înapăntat în august. — *Nota trad.*

scopul întregii manevre) sînt un *agent al domnului Bismarck*. Acest lucru se realizează cu ajutorul organelor vechii poliții bonapartista, pe care fire internaționale — în special sub guvernul Thiers — o mai leagă încă de poliția lui Stieber.

Așa se face că m-am văzut silit să dezminț în „*Times*” diverse minciuni puse în circulație de „*Paris Journal*”, „*Gaulois*” etc., respectivele ineptii fiind transmise *telegrafic* ziarelor engleze. Cea mai recentă născocire este cea apărută în „*Soir*” (ziarul lui About, cunoscut plon-plonist), suspendat de curînd de Comună, iar din „*Soir*” s-a extins în toate ziarele franceze reacționare din provincie. Astfel, de pildă, am primit astăzi de la Laura (în treacăt fie zis, Lafargue se află în momentul de față la Paris în calitate de delegat din partea Bordeaux-ului) următoarea tăietură din ziarul „*La Province*” (ieri am primit o tăietură asemănătoare dintr-un ziar clerical din *Belgia*) :
 „*Paris, 2 aprilie*. O demascare, despre care ni s-a comunicat din Germania, a produs aici mare senzație. În momentul de față s-a constatat în mod indubitabil că Karl Marx, unul dintre cei mai influenți conducători ai *Internaționalei*, a fost în 1857 *secretarul intim al contelui Bismarck* și nu a întrerupt nici un moment relațiile cu fostul său *patron*”.

Stieber se dovedește a fi într-adevăr „însăimîntător” !
 Salut.

Al tău,
 K. M.

Publicat pentru prima oară
 în : „*Arhiv Marksa i Enghelsa*”,
 vol. I (VI), 1932

Tradus din limba germană

46

Marx către Ludwig Kugelmann

la Hannover

Londra, 12 aprilie 1871

Dragă Kugelmann,

Sfaturile tale „medicale” s-au dovedit a fi eficiente în sensul că m-am adresat doctorului Maddison și deocamdată urmez tratamentul prescris de el. După părerea lui, plămîinii mei sînt absolut în

ordine, iar tusea o pune pe seama bronșitei etc. S-ar putea însă ca tusea să-mi afecteze ficatul.

Ieri am primit vestea, deloc liniștitoare, că Lafargue (nu Laura) se află în prezent la Paris.

Dacă vei revedea ultimul capitol al lucrării mele „Oprește brumar“, vei constata că eu consider că viitoarea încercare a revoluției în Franța nu va mai consta, ca pînă acum, în trecerea aparatului birocratic-militar dintr-o mînă într-alta, ci în *sărîmarea* lui, or, aceasta este condiția prealabilă a oricărei adevărate revoluții populare de pe continent. Dealtfel, tocmai acest lucru încearcă să-l facă eroicii noștri tovarăși din Paris. Cîtă maleabilitate, cîtă inițiativă istorică, cît spirit de sacrificiu la acești parizieni ! După șase luni de foame și ruină datorate mai mult trădării din interior decît dușmanului din afară, ei se răscoală sub amenințarea baionetelor prusace, ca și cum niciodată n-ar fi existat un război între Franța și Germania și dușmanul nu s-ar mai afla la porțile Parisului ! Istoria nu cunoaște alte exemple de asemenea eroism ! Dacă vor fi învinși, de vină nu va fi decît „mărinimia“ lor. Ei ar fi trebuit să pornească spre Versailles de îndată ce Vinoy și apoi partea reacționară a Gărzii naționale pariziene s-au retras din oraș. Momentul prielnic a fost pierdut din pricină că și-au făcut scrupule. N-au vrut să înceapă războiul civil, ca și cum acesta n-ar fi fost demult început de mischievous avorton¹⁾ Thiers prin încercarea de a dezarma Parisul ! A doua greșală : Comitetul Central a renunțat prea devreme la imputernicirea sa pentru a face loc Comunei. Și tot din exces de scrupule, din prea multă „onestitate“ ! Oricum ar fi, actuala răscoală a Parisului — chiar dacă va fi înfrîntă de lupii, de porcii, de ciinii infami ai vechii societăți — este cea mai glorioasă faptă a partidului nostru de la insurecția din iunie de la Paris încoace. Ce deosebire între acești parizieni, hotărîți să ia cu asalt cerul, și robii Sfîntului imperiu roman de națiune germano-prusacă, cu mascareaele lui perimate, mirosind a cazarmă, biserică, a iucherism și înainte de toate a filistinism.

Apropo. În *lista oficială* a celor subvenționați direct din fondurile lui L. Bonaparte se menționează că în august 1859 Vogt a primit 40 000 de franci ! I-am comunicat acest fapt lui Liebknecht pentru a face în continuare uz de el²⁾.

Poți să mi-l trimiți pe Haxthausen³⁾, deoarece în *ultimul timp*

¹⁾ — monstruosul avorton. — *Nota trad.*

²⁾ Vezi volumul de față, p. 185. — *Nota red.*

³⁾ A. Haxthausen. „Ueber den Ursprung und die Grundlagen der Verfassung in den ehemals slavischen Ländern Deutschlands im Allgemeinen und des Herzogthums Pommern im Besonderen“. — *Nota red.*

diferitele broșuri etc. care-mi sosesc nu numai din Germania, ci chiar din Petersburg sînt absolut intacte.

Îți mulțumesc pentru ziarele pe care mi le-ai trimis (te rog să-mi trimiți mai multe, fiindcă am de gînd să scriu ceva despre Germania, despre Reichstag etc.).

Salutări cordiale contesei și lui Käuzchen ¹⁾.

Al tău,
K. M.

Publicat pentru prima oară
în formă prescurtată
în : „Die Neue Zeit”, Bd. 1, nr. 23,
Stuttgart, 1901—1902 ;
în întregime
în : „Pisma Marksa k
Kugelmanu”, 1928

Tradus din limba germană

47

Marx către Wilhelm Liebknecht

la Leipzig

[Londra] 13 aprilie 1871

Dragă Liebknecht,

Cei 80 de taleri îi poți folosi fie pentru familia ta, fie pentru „*Volksblatt*” ²⁾. Ambele s-au ales cu „răni” de pe urma ultimului război.

Poezia lui Freiligrath n-o am. A apărut în 1852 tot în „*Morgenblatt*” al lui Cotta pe care s-ar putea să-l găsești la Leipzig ¹⁹⁵.

Reeditările din „*Revue der Rh[einischen] Z[ei]tung*” nu le consider utile dacă nu sînt însoțite de prefețe, anexe etc., or, pentru așa ceva nu prea este timp acum ¹⁹⁶.

Engels îți transmite că articolul său din „D[eu]tsch — F[ran]-z[ö]s[ische] Jahrbücher” ³⁾ nu mai prezintă decît o valoare istorică și, prin urmare, nu mai poate servi propagandei practice. În schimb, poți publica fragmente mai lungi din „*Capitalul*”, de pildă, extrase din capitolul despre „acumularea primitivă” ¹⁹⁷ etc.

¹⁾ Gertrud și Franziska Kugelmann. — *Nota red.*

²⁾ „*Volksstaat*”. — *Nota red.*

³⁾ F. Engels. „Schiță a unei critici a economiei politice” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 1, București, Editura politică, 1960, ed. a II-a, p. 544—571. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

Miquel a fost membru al Ligii ¹⁾ și a făcut mare caz de funcția sa de consilier special al Ligii în regatul Hannover. Este un fapt pe care îl poți da publicității, dar să nu pomenști numele meu, deoarece eu trebuie să păstrez „secretul”, afară doar dacă M[i]q[uel] mă va sili să vorbesc.

Nu-mi cere să vorbesc, cere-mi să tac,

Căci taina-i pentru mine datorie ! ²⁾.

„Manifestul C[omunist]” nu poate apare, firește, fără o nouă prefață. Engels și cu mine vom căuta să facem ceva în acest sens ¹⁹⁶.

Salutări cordiale scumpei tale soții ³⁾.

Al tău,

K. M.

Publicat pentru prima oară
în : „Arhiv Marksa i Enghelsa”,
vol. I (VI), 1932

Tradus din limba germană

48

Engels către Wilhelm Liebknecht

la Leipzig

[Londra, 13 aprilie 1871]

Dragă Liebknecht,

Nu are absolut nici un rost să publici acum din nou în „Volksst[aat]” vechiul meu articol apărut în „D[eutsch]-F[rantzösische] Jahrb[ücher]” ⁴⁾. *E total perimat* și cuprinde multe inexactități, care nu ar face altceva decât să-l inducă în eroare pe cititor. În plus, este scris într-o manieră hegeliană, care este și ea complet depășită. Mai are doar valoare de document istoric.

Salutări cordiale.

Al tău,

F. E.

Publicat pentru prima oară
în : „Arhiv Marksa i Enghelsa”,
vol. I (VI), 1932

Tradus din limba germană

¹⁾ Liga comunistilor. — *Nota red.*

²⁾ J. W. Goethe. „Anii de ucenicie ai lui Wilhelm Meister”, București, Editura „Univers”, 1972, p. 310. — *Nota trad.*

³⁾ Natalie Liebknecht. — *Nota red.*

⁴⁾ Vezi scrisoarea precedentă. — *Nota red.*

49

Marx către Ludwig Kugelmann

la Hannover

[Londra] 17 aprilie 1871

Dragă Kugelmann,

Scrisoarea a sosit la timp. În momentul de față am de lucru pînă peste cap. De aceea îți scriu numai cîteva cuvinte. Mi-e absolut imposibil să înțeleg cum de poți compara demonstrațiile mic-burgheze de genul acelora din 13 iunie 1849¹⁹⁹ etc. cu lupta care se duce în prezent la Paris.

Ar fi, desigur, foarte comod să faci istoria universală dacă n-ai începe lupta decît cu condiția existenței unor șanse absolut favorabile. Pe de altă parte, istoria ar avea un caracter foarte mistic dacă „întîmplarea” n-ar juca nici un rol. Întîmplările intră, desigur, și ele în mersul general al dezvoltării și sînt compensate de alte întîmplări. Însă accelerarea și întirzirea depind în mare măsură de asemenea „întîmplări”, printre care figurează și caracterul oamenilor care se află inițial în fruntea mișcării.

„Întîmplarea” nefavorabilă hotărîtoare nu trebuie căutată de data aceasta în nici un caz în condițiile generale ale societății franceze, ci în prezența prusienilor în Franța, și anume chiar în fața Parisului. Acest lucru parizienii îl știau foarte bine. L-au știut și canaliile burgheze de la Versailles. Tocmai de aceea i-au și pus pe parizieni în fața alternativei de a primi lupta sau de a fi învinși fără luptă. În a doua ipoteză, demoralizarea clasei muncitoare ar fi însemnat o nenorocire mult mai mare decît pierderea unui număr oarecare de „conducători”. Lupta clasei muncitoare împotriva clasei capitaliștilor și a statului lor a intrat, datorită luptei Comunei din Paris, într-o fază nouă. Oricare va fi evoluția nemijlocită a lucrurilor, cert este că s-a cîștigat un nou punct de plecare de importanță istorică mondială.

La revedere.

K. M.

Publicat pentru prima oară
în formă prescurtată
în : „Die Neue Zeit”,
Bd. 2, nr. 23, Stuttgart, 1901—1902 ;
în întregime în limba rusă
în : „Pisma Marksa k
Kugelmanu”, 1928

Tradus din limba germană

50

Engels către Johann Georg Eccarius ²⁰⁰

la Londra

122, Regent's Park Road, N. W.
[Londra] 19 aprilie 1871

Dragă Eccarius,

Cele de mai jos cu privire la grevele de la Barcelona ți le transmit direct în limba engleză, pentru a te scuti de un efort în plus.

Firma „Frații Battló” din Barcelona este proprietară a unei mari filaturi și țesătorii de bumbac, în care lucrează aproximativ 900 de muncitori.

Ea nu numai că plătește salarii mult mai mici decât oricare altă firmă din această ramură industrială, dar a și încercat în permanență să reducă și mai mult salariile prin înlocuirea bărbaților cu femeii și a adulților cu copii. Recent firma a concediat, fără nici o excepție, pe toți muncitorii bănuți că ar face parte din sindicatul unificat al dărăcitorilor, filatorilor și țesătorilor. La 26 februarie, membrii acestui sindicat au organizat o mare întrunire pentru a discuta situația de la fabrica d-lor Battló. Au fost adoptate în unanimitate noi tarife de salarizare, care, deși depășeau întrucitva salariile plătite pînă acum, erau totuși cu mult sub nivelul celor mai mici salarii plătite de alte întreprinderi; a fost aleasă o delegație care să ceară introducerea acestor tarife; în caz de refuz, muncitorii din fabrică trebuiau să părăsească lucrul.

Delegația nici măcar n-a fost primită, deoarece d-nii B[atlló] au refuzat să primească oricare altă delegație în afară de aceea a propriilor lor muncitori. Această nouă delegație a propus noi tarife de salarizare, care însă au fost respinse categoric. Toți muncitorii au părăsit imediat lucrul, afară de vreo 25 de oameni, dintre care cei mai mulți s-au alăturat mai târziu greviștilor. Aceasta s-a întîmplat la 27 februarie, prin urmare muncitorii se află în grevă de aproape 9 săptămîni și fondurile de care dispune sindicatul încep să se epuizeze. Celelalte secții din Spania ale Internaționalei fac tot posibilul să adune bani pentru ei, dar tocmai acum au de ajutat foarte mulți greviști. Fără a pune la socoteală alte greve mai puțin importante, au mai declarat grevă dogarii din Santander și tăbăcarii din Valencia, deoarece patronii lor insistă ca ei să iasă din sindicate și din Internațională. Așadar, în momentul de față în Spania sînt

în grevă aproximativ 1 500 de oameni, pe care trebuie să-i ajute diferite secții locale ale Internaționalei.

Barcelona și împrejurimile ei reprezintă Lancashire-ul de sud al Spaniei ; acolo există numeroase filaturi și țesătorii mari de bumbac și cea mai mare parte din populația acestui district trăiește de pe urma industriei bumbacului. În ultimul timp, muncitorii de aici au avut mult de suferit din cauza concurenței firelor englezești, așa că dacă muncitorii din industria bumbacului din Lancashire ar face ceva pentru filatorii și țesătorii spanioli din industria bumbacului care lucrează la războaie mecanice de țesut, aceasta ar produce o impresie deosebită în Spania. Relațiile comerciale intense și strânse dintre diferite țări ale lumii au făcut ca orice eveniment care afectează populația unei țări să influențeze în mod inevitabil toate celelalte țări ; și n-ar fi deloc de mirare dacă o scădere generală a salariilor în industria bumbacului din Spania (lucru inevitabil dacă greva se va solda cu un eșec) ar duce, în ultimă instanță, și la o scădere a salariilor în Lancashire-ul de sud.

(Forma ajutorului bănesc — colectă sau împrumut — ar fi bine să rămână la aprecierea donatorilor. Baniii ar putea fi expediați fie prin intermediul Consiliului, fie direct de către donatori, întrucât adresa este cunoscută.)

Cu salutări cordiale.

Al tău,
F. E.

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limbile engleză
și germană
Tradus din limba germană

51

Engels către Francisco Mora ²⁰¹

la Madrid

(Rezumat al conținutului scrisorii)

[Londra, în jurul datei de
20 aprilie 1871]

Primită la 18 aprilie.

La 19 aprilie i-am trimis lui Ecc[arius], pentru a le face cunoscute Consiliului trade-unionurilor din Manchester, respectivele extrase

din numerele 80—82 din „Federación” cu privire la greva țesătorilor din Barcelona ¹⁾.

De asemenea, i-am confirmat lui Mora primirea [scrisorii] și l-am informat în privința stării de lucruri, precum și a faptului că, din cauza grevelor din Belgia și Sunderland și a situației internaționale generale, nu se poate conta pe un sprijin mai consistent.

Forma necesară este împrumutul, la care, pînă în prezent, am recurs în majoritatea cazurilor. De aceea, barcelonezii vor trebui să trimită o scrisoare prin care se obligă să restituie toate împrumuturile primite prin intermediul Consiliului General, lucru impus de formalitățile cerute de trade-unionurile engleze.

Se proiectează o Adresă în legătură cu Parisul ²⁰⁸.

Tradus din limba germană

52

Engels către Wilhelm Liebknecht

la Leipzig

122, Regent's Park Road, N. W.,
Londra, 20 aprilie 1871

Dragă Liebknecht,

Te voi informa astăzi în mare grabă despre așa-numita Asociație *democrată* internațională ²⁰², de care, probabil că nu știi nimic și pe care, din această cauză, ai putea s-o confunzi cu noi. Aceasta nu este decît o caricatură a A.I.M., care de cîțiva ani vegetează aici în umbră, dar din cînd în cînd face eforturi de a se împăuna în fața publicului, adică de a se acoperi de ridicol, și toate acestea nu fără o anumită tendință de a trece pe furiș drept A.I.M. Întrucît duminică trecută ²⁾ indivizii aceștia au ținut din nou un miting în Hyde Park în legătură cu Comuna din Paris, miting care, sub auspiciile lor, trebuia în mod necesar să eșueze (ei au lansat chiar zvonul că noi am fi trimis acolo delegați, deși noi am respins categoric propunerea delegației trimise la noi), și întrucît acum ei intenționează să înființeze filiale pe continent și probabil că îți vor face și ție oferte în acest sens, se impune să te informez cine sînt acești oameni. Mai întîi bătrînul scandalagiu din Palatinat, *Weber*, pe care îl cunoști,

¹⁾ Vezi scrisoarea precedentă. — *Nota red.*

²⁾ 16 aprilie. — *Nota red.*

și în al doilea rînd Le Lubez, pe care de asemenea l-ai cunoscut. Îți trimit alăturat un extras în care ei prezintă lumii, într-un limbaj confuz, programul lor la fel de confuz. Partea care este mai clară este *pur burgheză*; cele spuse de ei în legătură cu ajutorarea muncitorilor, respectiv cu asistența acordată celor inapți de muncă, s-au și realizat prin legea engleză pentru asistența săracilor²⁰³. Despre capital și muncă se feresc să spună vreun cuvînt. Revendicarea privind naționalizarea pămîntului este aici recunoscută de toată lumea, încît n-au avut cum s-o evite, și apoi, în sine, ea are un caracter atît de puțin antiburghez, încît chiar alaltăieri un *tory*, posesor al milionului de taleri, mi-a declarat că el este adeptul acestei măsuri. Weber este, după cum știi, adept al lui Heinzen și „democrat” pur.

Atîta timp cît indivizii ăștia au dus aici o existență obscură i-am ignorat, dar dacă vor să-și extindă activitatea, conflictele vor fi inevitabile și atunci ne vom răfui serios cu ei.

Așadar, după cum reiese din telegrama primită aici, ieri „Volksst[aat]” a fost din nou confiscat pentru ofensă adusă împăratului²⁰⁴. Mă mir numai cum de lucrul acesta nu s-a întîmplat pînă acum. Tu ești foarte impertinent; „dealtfel, asta este în firea lucrurilor”, cum spunea Frederic al II-lea.

Asupra istoriei cu Vogt¹⁾ ar fi trebuit să mai revenim de cîteva ori. Că nu poate fi vorba de alt Vogt decît de *Karl Vogt*, se înțelege clar din context. În primul rînd, nici un alt Vogt nu e atît de cunoscut încît să i se poată spune simplu „Vogt”, fără prenume și adresă. În al doilea rînd, care alt Vogt s-a făcut atît de util familiei Bonaparte tocmai în acea perioadă, încît în august, imediat după încheierea campaniei din Italia, să i se plătească 40 000 de franci? Dealtfel însăși formula „il lui a été remis en Août²⁾ 1859” denotă că el nu a fost remunerat într-un singur caz. Cu cît se va reveni mai des asupra acestui punct, cu atît mai mult presa burgheză, care trece sub tăcere asemenea lucruri, va fi nevoită să-i acorde atenție. Ar fi bine ca ziarele „Prolet[arier]” și „Volkswille” să fie și ele antrenate în această acțiune.

Întrucît experiența mi-a dovedit că agenții lui Stieber sînt tot atît de neîndemînatici în deschiderea scrisorilor ca și în fabricarea de conspirații, cu acest prilej îți atrag atenția o dată pentru totdeauna că toate scrisorile mele au sigiliul meu și inițialele F.E. în scriere gotică. Prusienii nu se pricep încă să desfacă cum trebuie ceara roșie de deasupra lipiciului, în așa fel încît aceasta să rămînă intactă și să nu se observe nimic, de cele mai multe ori ei rup grosolan plicul într-o parte. În concluzie, dacă sigiliul meu nu este clar și lizibil,

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 185—186. — *Nota red.*

²⁾ — i s-a remis în august. — *Nota trad.*

vei înțelege ce s-a întâmplat. În orice caz, indivizii aceștia ar muri de ciudă dacă o scrisoare adresată ție și avînd un sigiliu cu inițialele F.E. le-ar trece prin mîini fără a fi deschisă.

Se închide poșta. Aș mai fi avut unele lucruri de spus, însă trebuie să închei.

Al tău,
F. E.

Publicat pentru prima oară
în : „Arhiv Marksa i Enghelsa”,
vol. I (VI), 1932

Tradus din limba germană

53

Marx către Friedrich Adolph Sorge

la Hoboken

[Londra, în jurul datei de 20 aprilie 1871]

Stimate domnule Sorge,

Vă mulțumesc foarte mult pentru Kellogg ¹⁾, care de data aceasta a sosit la timp, precum și pentru celelalte lucruri trimise.

În viitor, Comitetul ²⁾ va primi mai rapid răspunsurile, însă în ultimele săptămîni problemele de pe continentul european, ca și agitația de aici din rîndurile englezilor ²⁰⁵ au necesitat un timp cu mult mai îndelungat, întrucît majoritatea secretarilor neenglezi se află la Paris.

Al dv, devotat,
K. M.

Publicat pentru prima oară
în : „Briefe und Auszüge aus Briefen
von Joh. Phil. Becker, Jos. Dietzgen,
Friedrich Engels, Karl Marx u.A.
an F.A. Sorge und Andere”,
Stuttgart, 1906

Tradus din limba germană

¹⁾ E. Kellogg. „A new monetary system” (vezi volumul de față, p. 135). — *Nota red.*

²⁾ Comitetul Central al secțiilor din America de Nord. — *Nota red.*

54

Marx către Leo Frankel ²⁰⁶

la Paris

(Ciornă)

[Londra, în jurul datei de 26 aprilie 1871]

Dragă cetățene,

Am primit din partea Consiliului General însărcinarea de a respinge în modul cel mai categoric mîrșavele calomnii puse în circulație de cetățeanul F. Pyat la adresa lui Serraillier ¹⁾. Ticăloșenia acestui om are o unică sursă : *ura lui împotriva Internaționalei*. Prin intermediul *așa-zisei* secții franceze de la Londra ²⁵, care a fost exclusă de către *Consiliul General* și în care s-au strecurat spioni, foști membri ai gărzii imperiale și escroci, Pyat a încercat să apară în fața lumii drept șef ocult al Asociației noastre, din care nu făcea parte, și să arunce asupra noastră răspunderea pentru manifestările lui grotesci de la Londra și pentru compromițătoarele lui indiscreții de la Paris, pentru care a primit replica convenită din partea cetățeanului Tridon, aflat în perioada aceea la Bruxelles ²⁰⁷. De aceea Consiliul General a fost nevoit să-l dezavueze în mod public pe acest intrigant ordinar ²⁾. De aici furia împotriva lui Dupont și a lui Serraillier. Cînd Serraillier i-a amenințat pe membrii așa-numitei secții franceze — unelte josnice ale lui Pyat — că-i va traduce în fața justiției engleze pentru a-i sili să repete acolo calomniile pe care Pyat le răspîndește acum la Paris, *secția franceză* i-a dezavuat ea însăși, stigmatizîndu-i drept calomniatori. Și cum viața politică a lui Serra[illier] nu oferea pretexte pentru calomnii ³⁾, s-au năpustit asupra vieții sale particulare. Dacă Pyat ar fi avut o viață particulară tot atît de curată ca Serraillier, n-ar fi suportat aici, la Londra, atîtea ofense care se spală cu sînge ⁴⁾.

¹⁾ În manuscris e șters : „delegat al Consiliului”. — *Nota red.*

²⁾ K. Marx. „Rezoluția Consiliului General cu privire la cuvîntarea lui Felix Pyat” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 335. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

³⁾ În manuscris e șters : „chiar d-l Pyat, acest om «cinstit» a cărui vitejie a devenit proverbială”. — *Nota red.*

⁴⁾ În manuscris e șters : „în mod public, la care el a fost supus la Londra din partea unora”, „a unui muncitor francez”. „Pe scurt : crima lui Serraillier constă în tenacitatea cu care a spulberat uneltirile”. În continuarea manuscrisului este loc liber. — *Nota red.*

Zilele acestea Consiliul General va publica o Adresă cu privire la Comună²⁰⁸. Pînă acum el a tot amînat apariția acestui manifest, deoarece aștepta de la o zi la alta informații precise de la secția din Paris. Zadarnic! Nici un cuvînt! Consiliul nu mai putea tărăgăna, deoarece muncitorii englezi așteaptă cu o nerăbdare crescîndă să primească de la el explicații.

Între timp n-am stat cu brațele încrucișate. Prin corespondența purtată de diverșii secretari cu secțiile de pe continent și din Statele Unite, muncitorilor de pretutindeni li s-a explicat adevăratul caracter al acestei mărețe revoluții de la Paris.

Am primit o scrisoare de la un cetățean¹⁾. A venit la mine în legătură cu coletul de care știți. La Paris s-a făcut greșeala de a nu se expedia hîrtille necesare²⁾ pentru înlesnirea operațiilor. Cred că acum aveți titluri de împrumut de 3% care se schimbă liber și pot fi vîndute la cursul curent. Cetățeanul vă va da toate celelalte lămuriri necesare. I se pot încredința documentele, la el sînt în deplină siguranță.

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba franceză
Tradus din limba germană

55

Engels către Ludwig Kugelmann

la Hannover

122, Regent's Park Road, N. W.
Londra, 28 aprilie 1871

Dragă Kugelmann,

Ai înțeles din adresa de mai sus că m-am stabilit la Londra încă din toamna trecută, cînd mi-am lichidat, în sfîrșit, diferitele afaceri la Manchester. Sînt mulțumit în toate privințele că m-am mutat. Noua mea locuință se află la o distanță de nici 10 minute de casa lui Marx, ceea ce, după concepțiile de aici, înseamnă foarte aproape, în plus am parcul chiar în fața porții, iar aerul este minunat.

În ce privește starea sănătății lui Marx, ți-ai făcut o imagine mult prea sumbră. Mai întii, îndrăznețul dumitale diagnostic, care

¹⁾ — probabil N. Eilau. — *Nota red.*

²⁾ În manuscris e șters : „la tratative”. — *Nota red.*

pune tusea lui pe seama unui catar pulmonar. Marx și cu mine avem un medic tînăr¹⁾ foarte priceput (scoțian), care știe să stabilească un diagnostic pe baza percuției și ascultației tot atît de bine ca majoritatea medicilor din Germania și care s-a pronunțat **exact** în sensul în care mă gîndisem și eu mai demult, și anume că tusea e de proveniență laringiană, plămîinii fiind perfect sănătoși. După părerea lui, nu este, firește, chiar așa de simplu să vindecî o tuse netratată, cronică, iar pronosticul lui este că tusea va reveni în toamnă, chiar dacă în timpul verii va dispărea. Tratată cum trebuie, toată povestea nu va mai prezenta însă, după cum spune el, nici o importanță. Partea proastă era, în primul rînd, că tusea nu-l lăsa pe Marx să doarmă, dăunînd astfel stării generale a sănătății. Dar deocamdată a scăpat de ea. Medicul îl tratează acum de ficat și rezultatele se și văd. Îți dai însă seama că atunci cînd e vorba de o boală cronică, care, după cîte știu, durează de vreo 26 de ani, cu întreruperi mai mari sau mai mici, vindecarea nu poate merge prea repede. Dealtfel, Marx de mult nu mai duce o viață atît de zbuciumată cum își închipuie unii. De cînd a început agitația provocată de război, nu se mai ocupă de problemele teoretice grele și duce o viață destul de rațională, face adesea plimbări de o oră și jumătate-două *fără* să mai aștepte să-l iau eu, săptămîni întregi nu bea un strop de bere dacă observă că nu îi priește; apetitul lui capricios, care oscilează între o lipsă totală de poftă de mîncare și o foame de lup, nu trebuie să ne surprindă cîtuși de puțin în situația lui. Carențele funcțiilor pielii — făcînd abstracție de porțiunile destul de mari unde furunculoza a distrus complet țesutul — nu trebuie să te îngrijoreze. Drumul prin Highgate spre Hampstead și înapoi la Maitland Park este de aproximativ o milă și jumătate germană, urcînd și coborînd de mai multe ori pante abrupte, iar sus este mai mult ozon decît în tot Hannover-ul. Acest drum el îl face, cel puțin parțial, de 3—4 ori pe săptămînă. Firește, adesea trebuie să-l indemn eu, dar el știe că este spre binele lui. Ca și mine, Marx locuiește într-un loc retras, la circa 150 de picioare față de nivelul Tamisei, unde aerul este aproape ca la țară, între grădini mari și locuințe puține. Acestor condiții prielnice li se datorește, după părerea mea, faptul că starea sănătății lui nu s-a mai înrăutățit.

Tocmai am fost chemat la masă, și cum afurisita de poștă se încheie peste o jumătate de oră, trebuie să închei. În orice caz, în cele de mai sus găsești suficient material pentru a-ți tempera puțin neliniștea exagerată. În ceea ce mă privește, nu pot să trăiesc fără

¹⁾ Maddison. — *Nota red.*

multă mișcare în aer liber, așa că M[arx], vrînd-nevrînd, trebuie să mă însoțească adesea, or, acesta este totuși cel mai bun tratament pentru el.

Cu salutări cordiale.

Al duminică,
F. E.

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

56

Marx către Wilhelm Liebknecht

la Leipzig

[Londra] 4 mai 1871

Dragă Library ¹⁾,

Îți scriu în mare grabă numai cele ce urmează :

„Documentele și corespondența familiei imperiale“, în care, printre altele, figurează și Vogt ca unul dintre cei subvenționați de casieria dinastiei, nu au fost publicate de Comună, care nu are timp să se ocupe de asemenea fleacuri, ci de *gouvernement de la défense* ²⁾, de acei republicani onești, Jules Favre & Co., pe care Vogt i-a admirat atât de mult în ale sale „Scrisori către Kolb“ ²⁰⁹.

Din aceste materiale oficiale, aproape toate ziarele din Paris au publicat extrase (în special *numele celor care primesc subvenții*). Extrasul pe care ți-l trimit alăturat este luat din „*Petit Journal*“ (numărul din 3 mai 1871) ³⁾, care pînă în momentul de față a dus la Paris aceeași polemică împotriva Comunei ca și signor Vogt la Viena. Din afinitate sufletească cu Vogt a pus chiar un semn de întrebare după numele acestuia.

Dealtfel, în încheierea mîzgăliturii sale, Vogt însuși se dezice de tot ce pălăvrăgise mai înainte, atunci cînd spune : „Este posibil

¹⁾ Poreclă dată lui Liebknecht de fiicele lui Marx („Library“ — bibliotecă). — *Nota red.*

²⁾ — *guvernul apărării naționale*. — *Nota trad.*

³⁾ În manuscris este greșit ; data exactă : 25 martie 1871 (vezi volumul de față, p. 201). — *Nota red.*

chiar ca încă în 1859 să se fi abuzat de numele meu, desigur, după cum se pare, fără prenumele meu Karl" ¹⁾).

Așadar, Ludovic Bonaparte a abuzat de „Vogt”, înscriindu-l în cartea sa de conturi! „Vogt” stipendiat de L. Bonaparte în august 1859 și, în plus, scris simplu „Vogt” fără „prenume”, Vogt sans phrase ²⁾, nu putea fi altul, firește, decât „faimosul” Karl Vogt de la Geneva! D-l Vogt știe aceasta foarte bine și spune: „S-a abuzat de numele meu”. Acest om cinstit se simte atât de jignit, încât nici măcar nu recurge la un procedeu simplu cum ar fi explicația că pe lume există mai mulți „Vogt”, așa cum există mai mulți „Karl”. Ce mă privește pe mine că un „Vogt” fără prenume a primit în august 1859 40 000 de franci de la casieria centrală imperială? Nu, spune Vogt. Acel Vogt sînt chiar eu, Vogt-ul pe care îl numești și fără „prenume”, dar „s-a abuzat de numele meu”!

Din toate acestea va trebui să faci o notă pe care s-o publici în ziarul tău. Ar fi absurd să păstrezi tăcere în această chestiune de dragul d-lui Weiss și al celor de teapa lui din cadrul „Partidului popular” ²¹⁰.

Al tău,
K. M.

Publicat pentru prima oară
în: „Arhiv Marksa i Enghelsa”,
vol. I (VI), 1932

Tradus din limba germană

57

Engels către Wilhelm Liebknecht

la Leipzig

[Londra] 4 mai 1871

Dragă Liebknecht,

Îți trimit alăturat un articol pentru „Volksstaat” ³⁾.

Muncitorii din industria tutunului din Anvers susțin că în timpul mării greve a muncitorilor germani din industria tutunului le-ar fi

¹⁾ K. Vogt. „An die Redaktion des Schweitzer Handels-Couriers”. — Nota red.

²⁾ — pur și simplu. — Nota trad.

³⁾ F. Engels. „Încă o dată «domnul Vogt»” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 320—327. — Nota trad.). — Nota red.

trimis acestora 3 000 de franci. Greva din Anvers și Bruxelles continuă încă ¹⁸⁸, și dacă lucrurile stau într-adevăr așa în privința celor 3 000 de franci, germanii au datoria sfintă de a restitui acești bani. Informează-te, te rog, în acest sens și, în funcție de rezultat, scrie o scurtă notă în „V[o]lksst[aa]t“.

Discursurile și articolele lui Bebel ne plac *foarte mult* nouă, celor de aici ²¹¹. Discursul său în cadrul dezbaterilor cu privire la drepturile fundamentale a fost excelent, iar finețea cu care muncitorul îi ironiza pe diferiții preoți, iuncheri și burghezi, lăsând să se simtă superioritatea sa asupra acestora, a fost într-adevăr cel mai bun lucru din toate câte s-au petrecut în adunătura de la Berlin.

Ne-am bucurat când am auzit că te pregătești să vii în curînd pe aici. Poți sta, bineînțeles, ori la M[arx], ori la mine; asta aranjăm noi.

Jenny și Tussy sînt la Bordeaux, la Lafargue, au ajuns acolo luna trecută ¹⁾.

Salutări cordiale.

Al tău,
F. E.

Publicat pentru prima oară
în : „Arhiv Marksa i Enghelsa”,
vol. I (VI), 1932

Tradus din limba germană

58

Marx către Wilhelm Liebknecht

la Leipzig

[Londra] 5 mai 1871

Dragă Liebknecht,

Ieri seară, cînd a sosit scrisoarea de la tine, ți-am răspuns imediat ²⁾, dar am făcut o greșeală. Numărul din „*Petit Journal*” în care este vorba de Vogt este datat 25 martie 1871. Această dată este importantă. „*Journal*”, ca și alte ziare pariziene, a început să

¹⁾ 1 mai. — *Nota red.*

²⁾ Vezi volumul de față, p. 199. — *Nota red.*

publice numele celor subvenționați cu mult înainte de revoluția din 18 martie și a continuat și după revoluție. El a încheiat publicînd la 25 martie numele celor cu litera „V”.

Al tău,
K. M.

Publicat pentru prima oară
în : „Arhiv Marksa i Enghelsa”,
vol. I (VI), 1932

Tradus din limba germană

59

Engels către Hermann Jung

la Londra

[Londra] 10 mai 1871

Dragă Jung,

Problema aceasta am mai dezbătut-o și mai înainte împreună cu Marx, în repetate rînduri, iar astă seară am abordat-o din nou²¹². Nu am putut ajunge însă la altă concluzie decît că pentru *acest post* nu sînt decît doi candidați care ar putea fi acceptați și în general puși în discuție, și anume : Hales și Mottershead. Cele spuse de dumneata despre H[ales] sînt perfect adevărate, și dacă va fi propusă candidatura lui, i s-ar putea pretinde să-și clarifice poziția într-un mod mai satisfăcător decît pînă acum ; în ce privește aroganța lui, lucrul acesta este la fel de valabil și pentru Dupont, și dacă în rest este un om onest, trăsătura respectivă, chiar dacă nu e prea plăcută, nu trebuie să constituie un impediment absolut. În general considerăm că el este mai indicat decît M[ottershead], al cărui temperament nu pare să-l recomande pentru o agitație eficientă în rîndul maselor londoneze, or, tocmai aceasta trebuie să fie principala activitate a unui secretar. În legătură cu necunoașterea limbilor străine, nu e nimic de făcut atîta timp cît postul respectiv nu poate fi ocupat de dumneata, ceea ce mă tem că se va întîmpla. Va trebui deci să ne oprim la un englez. Pe de o parte, consider că în actuala noastră formă de organizare, necunoașterea limbilor străine nu reprezintă un impediment serios ; pe de altă parte, s-ar putea ca tocmai acest factor să contribuie la delimitarea mai clară a

funcției de secretar, care pînă acum apărea destul de confuză. El trebuie să redacteze procesele-verbale și să ducă corespondența cu secțiile engleze, în același timp să extindă sfera de influență a Asociației în rîndurile maselor londoneze, ajutîndu-le să devină independente de aristocrația muncitorească și de conducătorii ei recunoscuți. Dacă am găsi un om capabil și dispus să preia această sarcină, ne-am recupera, probabil, cei 15 șilingi într-o măsură mai mare decît pînă acum. Nu trebuie să uităm că funcția care urmează să fie ocupată nu este cea de „secretar general” al Asociației, cum îi place lui Ecc[arius] să se intituleze, ci doar o funcție de secretar al Consiliului General, ceea ce limitează îndatoririle oficiale ale acestuia la cele ce-i revin în cadrul ședințelor Consiliului și al corespondenței cu secțiile engleze (după cîte știu eu, corespondența cu secțiile engleze din America a fost dusă numai în baza unei hotărîri speciale) ; cu alte cuvinte, el este totodată și secretar pentru Marea Britanie, și în această calitate trebuie să se ocupe de agitația din această țară, lucru pe care Ecc[arius] nu l-a făcut niciodată, or, este ceva deosebit de important. Acest ultim aspect al obligațiilor sale îl considerăm, M[arx] și cu mine, ca cel mai important.

Oricum, va trebui să puneți în discuție chestiunea și să vedeți ce se va putea face.

În orice caz, ne-ai întreat și acum ne cunoști părerea (firește, confidențial). Problema nu este urgentă și poate că ar fi bine să vă rezumați la o reglementare provizorie, dar asupra acestui punct, ca și în toate celelalte probleme, comitetul vostru trebuie să decidă.

Al dumatile sincer,
F. Engels

Indivizii care au dezertat din fortul Issy fără să aștepte atacul merită să fie împușcați. Acest act de lașitate a înrăutățit considerabil situația militară.

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

60

Marx către Leo Frankel și Louis-Eugène Varlin

la Paris

(Ciornă)

[Londra] 13 mai 1871

Stimați cetățeni Frankel și Varlin,

Am luat legătura cu aducătorul scrisorii ¹⁾).

N-ar fi bine ca documentele compromițătoare pentru canaliile de la Versailles să fie puse într-un loc sigur? O asemenea măsură de prevedere nu poate niciodată să strice.

Mi s-a scris de la Bordeaux că la ultimele alegeri municipale au fost aleși 4 membri ai Internaționalei ²¹³. În provincie începe agitația. Din păcate, acțiunea are un caracter prea local și prea „pașnic”.

În sprijinul cauzei dv. am trimis sute de scrisori în toate colțurile lumii unde avem secții. Dealtfel, clasa ruincitoare a fost de la bun început alături de Comună.

Ziarele burgheze din Anglia au renunțat pînă și ele la atacurile vehemente la care s-au dedat la început. Într-unele din ele am reușit ca din cînd în cînd să strecor articole de simpatie.

După părerea mea, Comuna pierde prea mult timp cu lucruri mărunte și răfuieli personale. Se vede că aici se manifestă și alte influențe în afară de influența muncitorilor. Toate acestea nu ar fi avut prea mare importanță dacă ați fi reușit să recuperați timpul pierdut.

Este absolut necesar să procedați urgent la tot ceea ce intenționați să întreprindeți în afara Parisului, în Anglia sau în altă parte. Prusienii nu vor lăsa forturile în mâinile celor de la Versailles, dar după încheierea definitivă a păcii (la 26 mai ²¹⁴) ²⁾ vor permite guvernului să încercuiască cu jandarmii lui Parisul. Întrucît prin tratatul încheiat de Pouyer-Quertier Thiers & Co. și-au asigurat, după cum știți, o mită substanțială ²¹⁵, ei ezită să accepte sprijinul bancherilor germani, propus de Bismarck, căci într-un asemenea caz riscă să piardă mita. Dar întrucît condiția prealabilă a aplicării tratatului lor prevedea luarea Parisului, ei l-au rugat pe Bismarck să-i păsuiască cu plata primei rate pînă la ocuparea Parisului. Bismarck a acceptat această condiție. Și cum Prusia însăși este într-o mare

¹⁾ probabil N. Eilau. — *Nota red.*

²⁾ În manuscris e șters: „dîndu-i-se mină liberă lui Thiers”. — *Nota red.*

jenă financiară, celor de la Versailles li se vor acorda toate inlesnirile posibile pentru a se grăbi ocuparea Parisului. Așadar, fiți cu ochii în patru!

Publicat pentru prima oară
în : „Die Neue Zeit”, Bd. 1,
nr. 23, Stuttgart, 1911

Originalul în limba franceză
Tradus din limba germană

61

Marx către Edward Spencer Beesly

la Londra

1, Maitland Park Road,
Londra, N. W.
12 iunie 1871

Stimate domn,

Lafargue împreună cu familia lui și cu fiicele mele se află în Pirinei, la granița spaniolă, dar pe teritoriul francez²¹⁶. Fiind născut în Cuba, Lafargue și-a putut procura un pașaport spaniol. Aș dori totuși să se stabilească definitiv pe teritoriul spaniol, deoarece la Bordeaux a avut un rol de seamă.

Cu toată admirația pe care o am pentru articolele dv. din „Bee Hive”²¹⁷, regret foarte mult când vă întilnesc numele în acest ziar. Permiteți-mi să remarc în treacăt că, în calitate de om de partid, mă situez pe o poziție absolut ostilă față de comtism²¹⁸, iar ca om de știință am o părere foarte proastă despre el; cu toate acestea, pe dv. vă consider drept unicul comtist, atît din Anglia cît și din Franța, care tratați momentele cruciale din istorie (crises) nu ca sectant, ci ca istoric în accepția cea mai bună a acestui cuvînt. „Bee-Hive” se dă drept ziar muncitoresc, în realitate însă este organul de presă al renegaților, vîndut lui Sam. Morley & Co. În timpul ultimului război franco-prusian, Consiliul General al Internaționalei a fost nevoit să rupă relațiile cu acest ziar și să-l declare public ziar pseudomuncitoresc. Marile ziare londoneze au refuzat totuși să publice această declarație¹⁾, excepție făcînd doar ziarul londonez „Eastern Post”²¹⁹. În aceste condiții, colaborarea dv. la „Bee-Hive” este un nou sacrificiu pe care îl faceți în numele unei cauze drepte.

¹⁾ K. Marx. „Proiectul de rezoluție al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la ziarul «Bee-Hive»” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 455. — Nota trad.). — Nota red.

O prietenă de-a mea pleacă peste vreo trei-patru zile la Paris. Îi voi da pașapoarte în regulă pentru câțiva membri ai Comunei care se mai află ascunși la Paris. Dacă dv. sau vreunul dintre prietenii dv. aveți de trimis ceva acolo, vă rog să-mi scrieți.

Ceea ce mă consolează sînt absurditățile pe care le publică zilnic „petite presse”¹⁾ cu privire la articolele mele și la relațiile mele cu Comuna și care îmi parvin zilnic de la Paris. Aceasta dovedește că poliția de la Versailles nu reușește să pună mîna pe documentele autentice. Eu am păstrat legătura cu Comuna printr-un negustor german²⁾ care circulă tot anul în interes de afaceri între Paris și Londra. Totul a fost transmis verbal, cu excepția a două cazuri :

În primul rînd, am trimis membrilor Comunei — prin același intermediar — o scrisoare cuprinzînd răspunsul la întrebarea lor cum ar putea să vîndă la bursa din Londra cîteva hîrtii de valoare³⁾.

În al doilea rînd : la 11 mai, cu zece zile înainte catastrofei, am comunicat pe aceeași cale toate amănunțele tratatului secret încheiat la Frankfurt între Bismarck și Favre²⁰⁾.

Respectiva informație mi-a parvenit de la un individ⁴⁾ care e mîna dreaptă a lui Bismarck și care înainte (din 1848 și pînă în 1853) a făcut parte dintr-o asociație secretă al cărei conducător eram eu²¹⁾. Tipul știe că eu mai păstrez toate rapoartele pe care mi le-a trimis el din și despre Germania. Așadar, îl am la mînă. Așa se explică strădaniile de a-mi dovedi permanent bunele lui intenții. Este același ins care, după cum vă spuneam, m-a prevenit asupra hotărîrii lui Bismarck de a mă aresta în cazul în care anul acesta l-aș vizita din nou pe dr. Kugelman la Hannover.

Dacă Comuna mi-ar fi ascultat avertismentul ! I-am sfătuit pe membrii ei să fortifice partea de nord a colinei Montmartre, partea dinspre prusieni, și ar mai fi avut timp să facă acest lucru ; le-am spus că altminteri vor cădea în cursă ; i-am demascat în fața lor pe Pyat, Grousset și Vésinier ; le-am cerut să trimită de urgență la Londra toate hîrțile care-i compromiteau pe membrii guvernului apărării naționale, pentru ca în felul acesta să poată para într-o oarecare măsură înverșunarea dușmanilor Comunei — toate acestea ar fi zădărnici în parte planul celor de la Versailles.

Dacă versaillezii ar fi găsit aceste documente, n-ar fi publicat unele falsificate. „Adresa” Internaționalei⁵⁾ nu va apărea înainte

¹⁾— „presa boulevardieră”. — *Nota trad.*

²⁾ probabil N. Eilau. — *Nota red.*

³⁾ Vezi volumul de față, p. 196—197. — *Nota red.*

⁴⁾ Johannes Miquel. — *Nota red.*

⁵⁾ K. Marx. „Războiul civil din Franța. Adresa Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 328—385. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

de miercuri ¹⁾). Vă voi trimite imediat un exemplar. Materialul calculat pentru patru-cinci coli a fost tipărit în două coli. De aici numeroasele corecturi, revizii și greșeli de tipar ; de asemenea întârzierea.

Al dv. devotat,
Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : „Vorwärts“ nr. 76
din 31 martie 1909

Tradus din limba germană

62

Marx către Nikolai Franțevici Danielson

la Petersburg

Londra, 13 iunie 1871

Stimate domn,

Mă voi ocupa cu plăcere de „capitolul întâi“, dar nu voi putea începe lucrul *decît peste vreo două săptămîni* ²²². Fiind bolnav timp de aproape două luni, mi s-au adunat o mulțime de treburi pe care va trebui să le rezolv în primul rînd. După aceea vă voi trimite și o listă cu unele corecturi mai mici ²⁾.

În ce privește continuarea lucrării mele, informațiile date de prietenul nostru ³⁾ pornesc de la o neînțelegere ²²³. Am considerat necesară redactarea completă a manuscrisului. În afară de aceasta, pînă în clipa de față mi-au lipsit o serie de documente indispensabile, care vor sosi, totuși, în cele din urmă, din Statele Unite.

Prietenul nostru *trebuie să se întoarcă la Londra* din călătoria lui în scopuri comerciale. Am primit vești din Elveția și din alte locuri de la corespondenții firmei în interesul căreia călătorește el. Firma *va da faliment* dacă el își tot amină întoarcerea, iar în ce-l privește pe el nu va mai putea lucra niciodată pentru respectiva firmă. Concurenții firmei sînt informați, nu-l scapă din ochi și prin intrigile lor îi vor întinde o cursă ²²⁴.

¹⁾ Adresa a fost tipărită marți 13 iunie 1871. — *Nota red.*

²⁾ Vezi volumul de față, p. 289—290. — *Nota red.*

³⁾ Lopatin. — *Nota red.*

Vă mulțumesc foarte mult pentru cărțile rusești pe care ați avut amabilitatea să mi le trimiteți. Totul a ajuns la destinație în perfectă stare. De mare folos mi-ar fi și celelalte lucrări economice ale acestui autor (lucrarea despre J. St. Mill o am ¹⁾) ²²⁵.

Deși bolnav, recent am publicat o Adresă ²⁾ de vreo două coli. How to send it to you ? ³⁾

Fiind foarte des plecat — deci nu pot fi găsit acasă —, vă rog să-mi trimiteți scrisorile etc. pe adresa prietenului meu (fără un alt plic în interior) A. Williams ⁴⁾ Esq. Amîndoi locuim în aceeași casă. Așadar, aceeași adresă : 1, Maitland Park Road, Chalk Farm, N. W., London.

Al dv. devotat,
M.

Publicat pentru prima oară
în : „Minuvșie godi” nr. 1, 1908

Originalul în limbile germană
și engleză
Tradus din limbile germană
și engleză

63

Marx către fiicele sale Jenny, Laura și Eleanor la Bagnères-de-Luchon

[Londra] 13 iunie 1871

Dragii mei copii,

După șase săptămîni de boală iată-mă din nou restabilit, în măsura în care pot spune așa ceva în situația actuală. În plus, în casă e un adevărat balamuc : se văruieste, se zugrăvește, se vopsește în ulei, se tapetează, totul e întors cu susul în jos. În ultimele zile, zgomotul și permanentul du-te-vino mi-au dat gata sistemul nervos, drept care am stat mai mult la general ⁵⁾ decît la noi acasă.

Aș vrea să-mi dați vești mai precise în legătură cu starea sănătății lui Jenny. Mă tem că, atît cît am putut citi printre rînduri, nu se simte tocmai bine. La drept vorbind, acum, după ce am consultat

¹⁾ N. G. Cernișevski. „Dopolnenie i primečanie na pervuiu knigu politiceskoi ekonomii J. St. Millia”. — *Nota red.*

²⁾ K. Marx. „Războiul civil din Franța. Adresa Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor”. — *Nota red.*

³⁾ — Cum să v-o trimit ? — *Nota trad.*

⁴⁾ Numele conspirativ al lui Marx. — *Nota red.*

⁵⁾ Poreclă glumeață dată lui F. Engels. — *Nota red.*

medici cu renume și sînt în posesia unor *informații precise*, mă gîndesc că ar fi mai bine să părăsiți cu toții partea franceză a Pirineilor, stabilindu-vă în cea spaniolă ¹⁾). Clima este acolo mult mai blîndă, iar schimbarea de care aveți toți nevoie se va face mult mai puternic simțită. În special sănătatea lui Toole ²⁾ riscă să fie afectată și s-ar putea chiar să fie periclitată dacă el va mai întîrzia mult să urmeze sfatul medicilor care-i cunosc foarte bine organismul și în plus s-au consultat și cu medicii săi de la Bordeaux etc. De aceea sper că nu veți întîrzia să faceți acest mic efort de a vă stabili într-un loc mai sănătos. Comunicați-mi cît mai curînd noua voastră adresă la care să vă pot trimite noua mea „Adresă” ³⁾).

Aici, la Londra, viața este destul de monotonă. Mulțimea rudelor de la țară ⁴⁾ umple străzile. Îi recunoști ușor după aerul lor derutat, după uimirea pe care le-o provoacă tot ce văd și panica lor teribilă în vîrtejul de cai, trăsuri, omnibuze, oameni, copii și ciîni.

După cum am auzit, mama și madame Lormier sînt angajate în crîncene lupte politice. Nu știu dacă au ajuns chiar la bătaie sau dacă s-au mărginit numai la schimburi de invective, care nu au fost urmate de cotonogeață.

Din St. Petersburg am primit cărți de mare valoare și scrisori deosebit de amicale în care mi se fac diverse oferte ²²⁶.

Lavrov (nu Anorov) este un băiat capabil, nicidecum lipsit de calități, numai că și-a pierdut timpul fără nici un folos și și-a alterat gîndirea citind în ultimii 20 de ani în special literatura germană din această perioadă (filozofie etc.), cea mai mizerabilă literatură din cîte există. După cît se pare, își închipuia că, fiind germană, această literatură trebuie neapărat să fie și „științifică”.

D-na Vivanti s-a priceput, pare-se, să iasă onorabil din încurcătură. Nu am văzut-o, dar constat că acum despre ea se vorbește cu o considerație poate puțin cam exagerată, dar familia Cutt a manifestat întotdeauna o înclinație spre extravaganță.

Cumnata lui Jung a fost înmormîntată alaltăieri. Biata fată! A murit într-un spital.

Micul „master” ⁵⁾ se descurcă extraordinar în toate problemele esențiale. De aceea i se pot trece cu vederea micile sale slăbiciuni, limbuția, mulțumirea de sine și repetarea „strălucitelor discursuri” pe care le-a ținut într-un loc sau altul.

¹⁾ Din motive conspirative, Marx dă sfaturi sub formă de prescripții medicale. — *Nota red.*

²⁾ Porecla lui Paul Lafargue. — *Nota red.*

³⁾ Este vorba de lucrarea lui Marx „Războiul civil din Franța”. — *Nota red.*

⁴⁾ Este vorba de emigranții Comunei. — *Nota red.*

⁵⁾ Hermann Jung. — *Nota red.*

Patrioții „de paradă” germani au sărbătorit, firește, la Bolleter sfârșitul „plin de glorie” al războiului franco-prusian printr-o „festivitate închinată păcii”, din care n-au lipsit, more teutonico ¹⁾, „în-căierările”.

Kern, care inițial își găsisse un post de profesor, a primit acum, grație Consiliului General, un post bun ca inginer undeva în nordul Angliei.

Dr. Maddison transmite multe complimente lui Jenny și Tussy. Și acum rămîneți cu bine, dragii mei copii !

Old Nick

Publicat pentru prima oară
în : „Voinstvuiuşcii materialist”,
kn. 4, 1925

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

64

Engels către Elisabeth Engels

la Engelskirchen

Londra, 16 iunie 1871

Dragă mamă,

Tocmai cînd mă așezam să-ți scriu, a sosit scrisoarea ta de la Leutesdorf, localitate ce m-a tentat s-o caut pe hartă și pe care am și reușit s-o găsesc. Pare să fie foarte frumos așezată, tocmai acolo unde muntele ajunge chiar pînă la Rin și se deschide perspectiva spre cîmpia care se întinde de la Andernach pînă la Koblenz. Sper că aerul de acolo îți priește.

Foarte bună ideea de a lua cu tine la Engelskirchen o companie veselă de fete tinere. În mod inevitabil relațiile dintre cele două familii înrudite ²⁾ trebuie să fie în împrejurările de față cam încordate și penibile, iar prezența fetelor va face să nu se vorbească prea mult pe această temă. Dealtfel, conflictul odată aplanat, cel mai bun lucru ar fi ca și unii și alții să te lase în pace ; oricum, reluarea la neșfîrșit a vechii povești nu poate duce la nimic. În ce mă privește, m-am simțit foarte prost atunci cînd Rudolf mi-a cerut pe neașteptate

¹⁾ — potrivit obiceiului teuton. — *Nota trad.*

²⁾ Este vorba de relațiile dintre frații lui Engels : Rudolf, Emil și Hermann, pe de o parte, și soțul surorii lui, Adolf von Griesheim, pe de altă parte. — *Nota red.*

să-i fac atît lui, cît și lui Hermann și Emil un serviciu pe care nu-l puteam face fără a-l prejudicia pe Adolf. Tu știi că Rudolf este un băiat de o cinste exemplară, incapabil să se prefacă ; de aceea, citindu-i scrisoarea, am rămas cu convingerea fermă că toată povestea urma să se facă fără știrea lui Adolf. Adolf era însă la fel de îndreptățit ca și ceilalți trei să obțină respectiva informație. Toată afacerea asta mi-a dispăcut într-atît, încît am tot amînat-o cît am putut, dar cînd au început să mă bombardeze cu scrisori, a trebuit să decid într-un fel, iar părerea mea era că nu puteam să nu-i transmit și lui Adolf această informație care-l interesa direct. Pentru a le lăsa însă timp să îndrepte lucrurile, le-am scris ¹⁾ că îl voi pune la curent pe A[dolf], căruia i-am scris abia după cîteva zile. De ce nu i-au spus de la bun început lui A[dolf] că mi s-au adresat mie și de ce nu î-au comunicat și lui răspunsul meu, mi-e cu neputință să înțeleg. Totul ar fi fost atunci în ordine. Dar să le furnizez fără știrea lui Adolf informații pe care ei ar putea să le folosească *impotriva* lui, la așa ceva eu nu mă pretez. Că tocmai acestea le erau intențiile, o dovedește scrisoarea pe care mi-a trimis-o Rudolf mai tîrziu. În general, Rudolf consideră o crimă chiar și faptul că Adolf voia să se retragă din afaceri, ceea ce mie, care tocmai m-am retras din afaceri, mi se pare de-a dreptul exagerat. Din fericire, lucrurile sînt acum în ordine și sper că în curînd ei se vor împăca. Îi voi scrie lui Adolf, care mi-a cerut să-l lămuresc în privința neînțelegerilor care s-au ivit la Manchester, și cu acest prilej îi voi spune că ar da cu toții dovadă de mai multă înțelepciune dacă la semnarea contractului definitiv sau chiar mai înainte și-ar restitui unul altuia scrisorile pe care și le-au adresat în legătură cu această situație, le-ar arunca în foc și ar bea o sticlă de șampanie.

În ce privește venirea mea acolo, problema se pune într-un mod special. După cum știi, după povestea de la Paris, împotriva noastră, a „Internaționalei“, s-a dezlănțuit o prigoană generală ; sîntem învinuiți de a fi provocat de aici, din Londra, revoluția, ceea ce este exact același lucru ca și cînd cineva ar spune că eu port vina pentru cearta dintre frații mei și Adolf. Scandalul însă continuă și avem informații precise că Marx, care era așteptat la Hannover, urma să fie arestat acolo. Mie, într-adevăr, nu mi s-ar fi putut întimpla nimic grav dacă aș fi pornit-o într-acolo, dar ar fi putut izbucni unele mici conflicte ; or, eu, pentru nimic în lume nu aș fi vrut ca în casa ta să se petreacă asemenea lucruri. În plus, afurișii de belgieni continuă să pretindă pașapoarte. De aceea cred că aș face mai bine să mai aștept un timp, pînă cînd poliția și filistinii se vor mai fi potolit.

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 174—176. — *Nota red.*

Cu Emma ¹⁾ s-a petrecut ceva bizar. După cît se pare, aveți la Barmen niște moașe foarte ciudate.

Pe aici, pe la noi, vîntul de la răsărit a suflat mult timp, dar abia tirziu, în mai, așa că nu a fost din cale-afară de frig, adesea vremea fiind chiar foarte frumoasă. Cu toate acestea, în primele zile ale lui iunie am mai făcut de cîteva ori focul. Începînd de alaltăieri, atmosfera a devenit apăsătoare și a plouat zdravăn, ceea ce pentru vegetație e foarte bine, iar după cum se arată acum, în curînd vom avea vreme frumoasă. În general, aici primăvara a fost cu adevărat plăcută, mult mai frumoasă decît la Manchester. De acolo mi-au sosit mereu musafiri : ieri m-a vizitat dr. Gumpert cu soția, care nu înțelegea ce nevoie am de o casă atît de mare, dar m-a copleșit cu laude pentru ordinea în care este ținută. În general sînt, ca întotdeauna, sănătos și am un apetit normal, în ultimul timp am început să trag un puî de somn după-amiază, barba îmi încărunțește pe zi ce trece tot mai tare și, ca de obicei, sufăr numai de sete. Sper că și tu te simți bine și poți să-ți faci obișnuitele plimbări pe aleea cu tei de-a lungul Aggerului, unde aș vrea ca în curînd, după-amiază, să mă așez și eu iarăși pe bancă și să adorm.

Salutări călduroase tuturor din partea devotatului tău fiu

Friedrich

Publicat pentru prima oară
în formă prescurtată în :
„Deutsche Revue”, Bd. II,
Leipzig, 1921 ; în întregime în :
K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

65

Marx către Ludwig Kugelmann

la Hannover

[Londra] 18 iunie [1871]

Dragă Kugelmann,

Te rog să mă scuzi pentru tăcerea mea ; nici de data aceasta nu am timp decît pentru cîteva rînduri.

¹⁾ Emma Engels. — *Nota red.*

Știi că în tot timpul ultimei revoluții de la Paris, ziarele versailleze (cu concursul lui Stieber), și, urmîndu-le exemplul, și ziarele de aici m-au denunțat fără încetare drept conducătorul „*Internaționalei*”¹⁾.

Acum încă ceva despre Adresa²⁾ pe care, probabil, ai și primit-o ! A avut un răsunset formidabil, iar eu am onoarea să fiu at this moment the best calumniated and the most menaced man of London³⁾. Așa ceva îți prinde într-adevăr bine după 20 de ani de plicticoasă și molcomă idilă. „*The Observer*”, organul de presă al guvernului, amenință că mă va urmări în justiție. Qu'ils osent ! Je me moque bien de ces canailles-là.¹⁴⁾ Îți trimit alăturat o tăietură din „*Eastern Post*”, în care este inserat răspunsul nostru la circulara lui Jules Favre. Inițial, răspunsul nostru a apărut în „*Times*” din 13 iunie²²⁷⁾. Acest ziar onorabil a încasat un perdaf zdravăn din partea d-lui Bob Lowe (cancelar al trezoreriei și membru în comitetul de censored al lui „*Times*”) pentru o asemenea lipsă de tact.

Îți mulțumesc foarte mult pentru Reuter⁵⁾, multe complimente doamnei contese și dragei mele Fränzchen⁶⁾.

Al tău,
K. M.

Publicat pentru prima oară
în formă prescurtată
în : „*Die Neue Zeit*”, Bd. 2, nr. 25,
Stuttgart, 1901—1902 ;
în întregime în limba rusă
în : „*Pisma Marksa k*
Kughelmanu”, 1928

Tradus din limba germană

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 179—180. — *Nota red.*

²⁾ K. Marx. „Războiul civil din Franța. Adresa Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor”. — *Nota red.*

³⁾ — În momentul de față cel mai calomniat și mai amenințat om din Londra. — *Nota trad.*

⁴⁾ — Să îndrăznească ! Puțin îmi pasă de canalele astea ! — *Nota trad.*

⁵⁾ F. Reuter. „Ut mine Stromtid”. — *Nota red.*

⁶⁾ Gertrud și Franziska Kugelmann. — *Nota red.*

66

Engels către Wilhelm Liebknecht

la Leipzig

Londra, 22 iunie 1871

Dragă Liebknecht,

Îți trimit alăturat traducerea primului capitol al Adresei ¹⁾. Restul va urma atît de curînd, încît primul capitol îl vei putea publica în două numere, fără ca totuși, în felul acesta, să se piardă continuitatea, cu alte cuvinte peste o săptămînă vei primi din nou un manuscris. Condițiile sînt :

1) să tipărești rapid și în fiecare număr să incluzi *mult* material ;
2) textul să nu fie însoțit de note explicative ; eu l-am tradus în așa fel, încît, abstracție făcînd de unele aluzii și detalii, care oricum nu pot fi explicate în cîteva cuvinte, orice comentarii sînt superflue ;

3) să se păstreze zațul pentru editări separate, în broșură, care de data aceasta vor fi foarte necesare. Dacă nu dispuneți de bani sau de credite în acest scop, anunțați-ne.

Ceea ce nu *poți* publica înlocuiește prin puncte, iar respectivul manuscris trimite-i-l lui Becker la Geneva pentru a-l publica în „Vorbote” (fă în așa fel încît el să-și dea seama unde urmează să fie intercalate pasajele omise) ²⁸⁸.

Exemplarul cu Adresa în original, pe care ți l-am trimis *sub formă de scrisoare* și e însoțit de cîteva rînduri, cred că l-ai primit. Dacă ai nevoie, îți mai pot trimite.

Aici, la Londra, Adresa a stîrnit o vîlvă neobișnuită. La început s-a încercat trecerea ei sub tăcere, numai că fără succes. Miercuri 14, în „Evening Standard” a apărut un anunț în legătură cu Adresa, pe data de 15 „Daily News” a publicat un extras, pe care l-au preluat majoritatea ziarelor. Au urmat apoi „Echo”, simbătă „Spectator”, „Graphic”, „Pall Mall Gazette”, un articol de fond în „Telegraph” și în felul acesta treaba a fost făcută ; „Times” a publicat luni un articol de fond mizerabil, „Standard” a revenit, ieri din nou „Times” și așa se face că în toată Londra se vorbește numai despre noi. Bineînțeles, peste tot se urlă. Cu atît mai bine.

Nu pot să-ți înțeleg temerile în legătură cu expulzarea ²⁸⁹. În locul tău nu aș renunța la calitatea de cetățean al Hessenului în-

¹⁾ K. Marx. „Războiul civil în Franța. Adresa Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor”. — *Nota red.*

inte de a avea în buzunar o altă cetățenie. În această privință prea nu știți să vă descurcați. Un singur scandal public de proporții, care să arate lumii că toate aceste legi ale imperiului nu sînt, în realitate, decît o înșelătorie, ar fi suficient pentru a pune capăt întregii porcării. Dar dacă, în loc să-l provocați, voi evitați un scandal, care n-ar putea dăuna decît lacheilor naționali ¹⁾, atunci este și firesc ca poliția să-și poată permite orice. Nota bene — toate acestea sînt valabile numai pentru respectivul pasaj din scrisoarea ta, nu și pentru atitudinea, dealtfel foarte curajoasă, a ziarului ²⁾, care se bucură de aprecierea noastră *deplină*. Să nu-ți inchipui însă că ciinii de polițiști vor îndrăzni să se poarte față de tine tot așa cum se poartă față de oricare muncitor; asta s-ar putea întîmpla numai atunci cînd cazuri repetate de expulzare a muncitorilor ar crea de-a lungul unei anumite perioade un număr suficient de precedente.

Nu știu dacă expulzarea din Prusia mai este de actualitate. Că poliția așa *pretinde*, este foarte posibil. N-am înțeles însă niciodată de ce, pe vremea cînd mai erai deputat, nu ai ridicat această problemă.

Să trimit corespondență pentru „Volksst[aat]”, asta nu pot. Dar vezi și tu că ajut cum pot.

Cu „P[all] M[all] G[azette]” nu e chiar nimic de făcut ³⁾. Eu însumi am avut destulă bătaie de cap publicînd în acest ziar articole exclusiv militare; articole pe teme politice nu vom putea publica însă nici tu, nici eu. Mențin legătura cu el numai pentru ca din cînd în cînd, cu diverse ocazii, să public cîte ceva to keep a footing there ³⁾. Dacă te-ar lua corespondent, ceea ce însă nu va face, *nici una* din corespondențele tale nu ar apărea. Încă în preajma Anului nou i-am spus redactorului-șef ⁴⁾ că știu perfect că nu-i pot trimite decît articole militare, în nici un caz politice, și că fac acest lucru numai în ideea că, atunci cînd noi vom considera necesar, el va accepta să publice și materiale ale noastre privind efectiv probleme de partid. Așa s-a și întîmplat.

După cît se pare, „Reynolds” ⁵⁾ ți-a făcut și ție o impresie bună. Este cel mai ticălos dintre toate ziarele de aici, care tremură de frică cînd nu e sigur de succes; Adresa a trecut-o total sub tăcere, nici măcar extrasul apărut în „Daily News” nu l-a publicat.

În timpul acestei ultime mari crize, muncitorii germani s-au comportat de-a dreptul extraordinar, mai bine decît toți ceilalți. Excep-

¹⁾ Este vorba de național-liberali. — *Nota red.*

²⁾ „Volksstaat”. — *Nota red.*

³⁾ — ca să nu-mi pierd poziția de acolo. — *Nota trad.*

⁴⁾ Frederic Greenwood. — *Nota red.*

⁵⁾ „Reynolds's Newspaper”. — *Nota red.*

țional a fost și modul în care i-a reprezentat Bebel ; discursul său cu privire la Comună a fost preluat de întreaga presă engleză, lăsînd o impresie deosebit de puternică²³¹. Ar trebui ca din cînd în cînd să trimiți redacției „Pall Mall” exemplare din „Volksstaat”, din care ei mai inserează uneori fragmente, deoarece redactorul-șef se teme de Marx și de mine și, în plus, au un colaborator¹⁾ care cunoaște limba germană și publică asemenea lucruri. Mai mult, ziarul are predilecție pentru curiozitățile de tot felul, pe care nu le găsești în alte ziare.

Ți-aș fi foarte recunoscător dacă exemplarul meu din „Volksst[aat]” mi l-ai trimite *aici*, și nu la Manchester. Din numerele care conțin Adresa trimite-mi 3—4 exemplare, unul pentru corectură, celelalte pentru a le difuza.

Salutări cordiale ție și alor tăi.

Al tău,
F. E.

Publicat pentru prima oară
în : „Arhiv Marksa i Enghelsa”,
vol. I (VI), 1932

Tradus din limba germană

67

Engels către Carlo Cafiero²³²

la Barletta

Londra, 1[—3] iulie 1871

Dragul meu prieten,

Sper că ați primit exemplarul din Adresa Consiliului General cu privire la războiul civil din Franța²⁾, pe care l-am expediat la Florența pe adresa indicată de dv. Un alt exemplar vă voi trimite peste o zi sau două la Barletta și tot ca pe o scrisoare, pentru mai multă siguranță.

M-a bucurat foarte mult scrisoarea pe care mi-ați trimis-o din Barletta și la care aș fi răspuns mai demult, dar Adresa ne-a dat serios de lucru, deoarece presa a atacat-o cu furie, iar noi a trebuit să răspundem diferitelor ziare. — În plus, eu m-am obligat să o traduc în

¹⁾ Nicolas Léon Thieblin. — *Nota red.*

²⁾ K. Marx. „Războiul civil din Franța”. — *Nota red.*

limba germană pentru ziarul nostru de la Leipzig („Volksstaat“). Traducerea olandeză va apărea în ziarul din Haga „Toekomst“. Dacă dv. veți reuși să organizați publicarea unei traduceri în limba italiană, aceasta vă va ajuta în mod substanțial în munca dv. de propagandă, oferind muncitorilor italieni posibilitatea de a lua rapid cunoștință de poziția Consiliului General, de principiile și metodele de acțiune ale Asociației noastre.

Chibzuind mai mult asupra acestei probleme, mi s-a părut mai indicat să expediez două exemplare din Adresa noastră lui Castellazzo la Florența și să-l rog să vă trimită și dv. unul ca pe o scrisoare. — Cu acest prilej voi intra cu el într-o corespondență regulată²³³. Dv. mă veți scuza că nu i-am scris mai de mult, însă, în afară de Italia, mai trebuie să port corespondență și cu Spania și Belgia. Acum despre Neapole și Caporusso. Acesta din urmă a participat la unul din congresele noastre¹⁾, dar nu a întreținut niciodată cu regularitate corespondența cu Consiliul; pentru a explica însă toate acestea va trebui să intru în unele amănunte de ordin istoric. — Caporusso și prietenii lui erau adepți ai sectei rusuiei Bakunin. Bakunin are o teorie a sa proprie, un fel de amestec de comunism și proudhonism. Intenția de a uni aceste două teorii, făcând din ele una singură, denotă totala lui ignoranță în materie de economie politică. Printre altele, el a împrumutat de la Proudhon frazele despre anarhie, ca „stare finală a societății“, și în același timp este adversarul oricăror acțiuni politice ale clasei muncitoare, acțiuni care, chipurile, ar reprezenta o recunoaștere a stării politice existente și, în plus, după părerea lui, orice acțiune politică are un caracter „autoritar“. În ce mod speră el să lichideze asupra politicii actuală și tirania capitalului și în ce mod intenționează să-și realizeze ideile preferate cu privire la desființarea dreptului de succeșiune, fără a recurge la „acțiuni autoritare“, asta el nu ne-o mai explică. — În timpul insurecției de la Lyon din septembrie 1870, reprimată prin forța armată, Bakunin a decretat în Hôtel de ville²⁾ desființarea statului, fără să fi luat însă vreo măsură împotriva burghezilor din Garda națională, care au pătruns fără nici o dificultate în Hôtel de ville, l-au alungat pe Bakunin și în mai puțin de un ceas au reinstaurat statul¹⁵¹. Fapt e că, pornind de la teoriile sale, Bakunin a creat o sectă, în care a intrat o mică parte din muncitorii francezi și elvețieni, mulți dintre oamenii noștri din Spania

¹⁾ Congresul de la Basel (1869). — *Nota red.*

²⁾ — primărie. — *Nota trad.*

și cîțiva din Italia, printre care Caporusso și prietenii săi : în felul acesta Caporusso își justifică numele — șeful lui este un rus ¹⁾.

Asociația noastră s-a înființat cu scopul de a servi drept centru de legătură și de colaborare între asociațiile muncitorești care există în diferite țări și care urmăresc același scop, și anume apărarea solidară, dezvoltarea și deplina eliberare a clasei muncitoare (articolul I al Statutului Asociației) ²⁾. Întrucît teoriile speciale ale lui Bakunin și ale prietenilor lui nu contravin acestui paragraf, nu s-a ridicat nici o obiecție împotriva primirii lor ca membri și a acordării permisiunii de a face tot posibilul pentru a-și propaga ideile prin toate mijloacele corespunzătoare. În Asociația noastră avem oameni de tot felul : comuniști, proudhoniști, trade-unioniști, cooperatiști, bakuniști etc. și pînă și în Consiliul nostru General au intrat oameni cu concepții destul de eterogene.

În momentul în care Asociația s-ar transforma într-o sectă, ea ar pieri. Forța noastră rezidă în lărga interpretare pe care o dăm articolului I din Statut, și anume că toți cei primiți în Asociație își propun ca scop deplina eliberare a clasei muncitoare. Din păcate, bakuniștii, cu obtuzitatea caracteristică tuturor sectelor, nu s-au mulțumit cu atît. După cum spun ei, Consiliul General este format din reacționari, iar programul Asociației este prea confuz. Obligatoriile trebuie să fie, după părerea lor, ateismul și materialismul (pe care Bakunin însuși le-a împrumutat de la noi, germanii) ; desființarea dreptului de succesiune și a statului etc. trebuiau să constituie parte integrantă din programul nostru. — Atît Marx cît și eu sîntem de tot atîta vreme atești și materialişti, tot atît de convinși ca și Bakunin, și așa stau lucrurile cu aproape toți membrii noștri ; că dreptul de succesiune este o absurditate, o știm și noi tot atît de bine ca și Bakunin, chiar dacă, spre deosebire de el, n-am considerat ca fiind important și nici necesar să prezentăm desființarea acestuia ca pe o izbăvire de toate relele ; cît privește „desființarea statului”, aceasta este o veche teză a filozofiei germane, de care noi am făcut uz de multe ori pe vremea cînd încă mai eram niște tineri naivi. A prelua însă toate acestea în programul nostru ar însemna să-i îndepărtăm de noi pe mulți dintre membrii noștri și să dezbinăm proletariatul din Europa în loc să-l unim. — Cînd eforturile de a impune Internaționalei programul bakunist au eșuat, s-a încercat obținerea acestui lucru pe căi indirecte. Bakunin a întemeiat la Geneva

¹⁾ Joc de cuvinte : în italiană „capo” — „conducător”, „russo” — „rus”. — *Nota red.*

²⁾ „Statutul și Regulamentul Asociației Internaționale a Muncitorilor” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 562—566. — *Nota trad.*) — *Nota red.*

„Alianța democrației socialiste”, care trebuia să devină o organizație internațională separată de Asociația noastră. — „Spiritele cele mai radicale” din secțiile noastre, bakuniștii, urmau să formeze pretutindeni secții ale acestei *Alianțe*, care trebuiau să fie subordonate unui Consiliu General special de la Geneva (Bakunin) și să aibă consilii naționale proprii opuse celor ale noastre ; la congresul nostru general, Alianța urma să participe dimineața, iar după-amiază să-și țină separat congresul propriu. — Acest splendid plan a fost prezentat Consiliului General în noiembrie 1868. Dar la 22 decembrie 1868, Consiliul General a respins aceste propuneri, considerându-le în contradicție cu Statutul Asociației noastre, și a declarat că pe viitor secțiile Alianței vor putea fi primite numai fiecare separat și că Alianța va trebui fie să se dizolve, fie să înceteze să mai facă parte din Internațională. La 9 martie 1869 Consiliul General comunica Alianței că „nu există nici o piedică în calea transformării secțiilor Alianței în secții ale Asociației Internaționale a Muncitorilor. Dacă problema *dizolvării* Alianței și afilierei secțiilor ei la Asociația Internațională a Muncitorilor va fi rezolvată definitiv, atunci, în conformitate cu regulamentul nostru, va fi necesar să se comunice Consiliului General sediul și numărul membrilor fiecărei secții noi” ¹⁾. Aceste condiții nu au fost îndeplinite niciodată întru totul. Alianța ca atare a fost pretutindeni dezavuată, în afară de Franța și Elveția, unde în cele din urmă ea a provocat sciziunea : aproximativ 1 000 de bakuniști — mai puțin de o zecime din adepții noștri — s-au retras din federațiile franceză și elvețiană și s-au adresat Consiliului General, cerându-i să-i recunoască ca federație separată, lucru la care Consiliul, probabil, nu se va opune. După cum vedeți, toate acestea denotă că principalul rezultat al activității bakuniștilor îl constituia provocarea unei sciziuni în rîndurile noastre. — Nimeni n-a pus bețe-n roate în propagarea dogmelor lor bizare și totuși ei nu s-au mulțumit cu atât, voiau să comande și să-și impună teoriile tuturor membrilor noștri. — Noi ne-am opus, așa cum ne era datoria, și dacă ei ar înțelege să-și vadă liniștiți de treabă alături de ceilalți membri ai noștri, noi n-am avea nici dreptul și nici n-am dori să-i excludem. Mai rămîne însă o problemă : dacă este indicat ca asemenea elemente să fie promovate pe primul plan și dacă, în cazul cînd reușim să atragem de partea noastră secțiile

¹⁾ În acest loc textul a fost denaturat de un traducător de la poliție : au fost omise unele cuvinte, ceea ce a făcut ca fraza să-și piardă sensul. Citatul a fost refăcut după textul documentului ; vezi K. Marx. „Consiliul General al Asociației Internaționale a Muncitorilor către Biroul Central al Alianței democrației socialiste” (în K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 373—374. — Nota trad.). — Nota red.

italiene, care nu s-au contaminat de acest fanatism specific, vom putea, cu siguranță, să colaborăm mai bine. Judecînd după situația pe care ați găsit-o la Neapole, puteți aprecia singur cum stau lucrurile. Programul care în circulara lui Jules Favre îndreptată împotriva noastră figurează ca program al Internaționalei este în realitate un program bakunist, și anume tocmai cel menționat mai sus²³⁴. Răspunsul pe care i l-am dat lui Favre îl veți găsi în numărul din 13 iunie al ziarului londonez „Times”¹⁾.

În 1864 Mazzini a încercat să folosească Asociația noastră în scopurile sale, dar a dat greș. Principala unealtă de care s-a folosit a fost un garibaldian, maiorul Wolff (adevăratul său nume — prințul von Thurn und Taxis), pe care Tibaldi l-a demascac acum ca spion în slujba poliției franceze²³⁵. Cînd Mazzini a înțeles că nu se putea folosi de Internațională ca de o unealtă, a început s-o atace cu furie și n-a pierdut nici un prilej pentru a o calomnia. Dar, după cum spuneți dv., vremurile s-au schimbat și lozinca „dumnezeu și poporul” nu mai reprezintă lozinca clasei muncitoare din Italia.

Se știe foarte bine că sistemul arendașilor sau al „métayers”-ilor²⁾ constituie încă de pe timpul romanilor și pînă în zilele noastre baza producției agrare în Italia. Nu încapă nici o îndoială că în general acest sistem acordă arendașilor, în comparație cu proletarii, o mai mare independență politică decît cea de care se bucură fermierii în Anglia. — Dar dacă e să dăm crezare în această problemă lui Sismondi și autorilor de dată mai recentă, ajungem la concluzia că în Italia arendașii sînt exploatați de către proprietarii funciari la fel ca pretutindeni și că povara cea mai mare o suportă păturile cele mai de jos ale țărănimii. În Lombardia, unde proprietățile funciare ocupă suprafețe întinse, arendașii erau pe vremea cînd am fost eu pe acolo²³⁶ destul de înstăriți, dar mai exista și o clasă de proletari agricoli pe care îi foloseau arendașii, care făceau de fapt toată munca și nu aveau nici un fel de avantaje de pe urma acestui sistem. În celelalte regiuni ale Italiei, unde arendașii sînt mai puțini la număr, sistemul „métayers”-ilor nu îi apără — în măsura în care pot judeca eu lucrurile de la distanță — de aceeași mizerie, ignoranță și degradare care îi amenință pe micii arendași din Franța, Germania, Belgia și Irlanda. — Politica noastră față de populația rurală este în general următoarea: acolo unde există întinse pro-

¹⁾ K. Marx și F. Engels. „Declarația Consiliului General în legătură cu circulara lui Jules Favre” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 387—389. — Nota trad.). — Nota red.

²⁾ — dijmașilor. — Nota trad.

prietăți funciare, arendașul este capitalist față de muncitorul agricol și acolo noi trebuie să acționăm în favoarea muncitorului agricol; în locurile unde proprietățile funciare sînt mici, arendașul, chiar dacă este mic capitalist sau mic proprietar (ca în Franța și unele regiuni din Germania), în realitate se zbate în aceeași mizerie ca și proletarii, și noi trebuie să-l sprijinim. — Fără îndoială așa stau lucrurile și în Italia. Consiliul General v-ar fi însă foarte recunoscător dacă ne-ați informa despre toate acestea, precum și despre rețenta legislație în Italia privind proprietatea funciară și alte probleme sociale.

După numeroase întreruperi închei această scrisoare la data de 3 iulie. Vă rog să aveți amabilitatea de a-mi răspunde imediat. Lui Cast[ellazzo] îi scriu eu astăzi.

Al dumneavoastră devotat,
F. Engels

Publicat pentru prima oară
în: „La Societă” nr. 4, 1951

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

68

Engels către Wilhelm Liebknecht

la Leipzig

[Londra] 10 iulie 1871

Dragă Liebknecht,

Îți trimit alăturat sfîrșitul capitolului trei ¹⁾. Capitolul patru va urma în 2—3 zile, în orice caz înainte de sfîrșitul săptămîinii. Corecturile le voi trimite azi sau mâine.

Referitor la expulzare ²²⁹: exemplele citate din Prusia și Mainz nu sînt edificatoare pentru că faptele menționate s-au petrecut în condițiile stării de război, fiind permise prin lege. Cît privește expulzarea din Saxonia, ar fi trebuit ca într-un fel sau altul să clarifici odată situația fie prin refuzul celor expulzați de a pleca, fie apelînd la instanțe, adresînd petiții Reichstagului. Partidul progresiștilor nu

¹⁾ Este vorba de traducerea în limba germană a lucrării lui K. Marx „Războiul civil din Franța”. — *Nota red.*

putea în acest caz să nu te sprijine fără a risca să se compromită total²³⁷. Atîta timp cît Reichstagul nu se pronunță direct împotriva dreptului de cetățenie și a libertății de deplasare, problema rămîne deschisă. Cît privește cazul tău în speță, nu ți-ar fi fost deloc greu să-l aduci rapid în faza de criză plecînd la Berlin cu o săptămîină înainte de deschiderea Reichstagului și lăsînd lucrurile să meargă de la sine. Sînt sigur că ei nici nu s-ar fi atins de tine și în felul acesta totul ar fi intrat în normal. Dacă însă ți-ar fi făcut ceva, ar fi izbucnit un scandal monstru, iar ei s-ar fi văzut nevoiți să te lase să pleci de îndată ce s-ar fi întrunit Reichstagul ; dacă poziția acestuia n-ar fi fost satisfăcătoare, ai fi putut să-l demaști în fața întregii lumi. Există anumite forme de conveniență pe care în vremuri de pace nici cea mai jalnică adunare nu le poate încălca în mod public. Acum cînd nu mai ești în Reichstag, situația nu este, desigur, atît de simplă. Dar dacă voi permiteți să vi se ia de fapt *fără luptă* toate aceste drepturi pe care le aveți pe hîrtie și nu *siliți* Reichstagul să se declare deschis în favoarea sau împotriva propriei sale mașinații, înseamnă că nimic nu vă mai poate ajuta.

Tonul de comandă cu care ne ceri să fondăm aici un ziar ne-a amuzat teribil. Tu confunzi, probabil, Londra cu Crimmitschau și îți închipui că aici n-ar fi mare lucru să fondezi un „Bürger- und Bauernfreund“. Ar fi trebuit însă să știi că cu cît este Londra mai mare decît Crimmitschau, cu atît sînt mai mari dificultățile de fondare a unui ziar și pretențiile legate de aceasta. Dacă tu ne poți pune la dispoziție vreo 10 000 l. st., sîntem la ordinele tale.

Ad vocem Odger, tu uiți că omul acesta a fost ales de *congres* și că nu poate fi înlăturat fără motive întemeiate²³⁸. Din cele spuse de tine în legătură cu aceasta, reiese că nu cunoști cîtuși de puțin situația de aici, lucru care nici nu trebuie să ne mire, întrucît ziarele păstrează o tăcere absolută în privința a tot ceea ce se petrece în cadrul partidului muncitoresc.

Cu „Pall Mall G[azette]” noi am rupt-o total și definitiv²³⁹. Soția mea¹⁾ și soția lui Marx vă trimit calde salutări ție și familiei tale.

Al tău,
F. E.

¹⁾ Lizzy Burns. — *Nota red.*

69

Marx către Léon Bigot ²⁴⁰

la Paris

(Ciornă)

[Londra, 11 iulie 1871]

Declar că scrisoarea care mi se atribuie mie și în care eu aș fi vorbit despre d-l Assi este *un fals*, la fel ca toate celelalte scrisori care mi-au fost atribuite de ziarele pariziene.

Cu o singură excepție, eu n-am avut niciodată de-a face cu d-l Assi, nici personal, nici oficial. La câteva zile după revoluția din 18 martie, ziarele londoneze au publicat o telegramă potrivit căreia această revoluție ar fi fost organizată de mine în tainică colaborare cu Blanqui și d-l Assi ; aceștia ar fi venit la Londra, chipurile, pentru 'a se înțelege cu mine. Eu am declarat încă de pe atunci în „*Times*” că toate acestea nu sînt altceva decît niște minciuni sfruntate fabricate de poliția franceză ¹⁾.

Am onoarea să vă salut.

Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba franceză
Tradus din limba germană

¹⁾ K. Marx. „Către redactorul ziarului «Times»” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 316—317. — Nota trad.). — Nota red.

70

Marx către Piotr Lavrovici Lavrov

la Londra

[Londra] 12 iulie 1871

Dragul meu prieten,
Nu ați vrea să poftiți la noi la masă duminică viitoare pe la
5 seara ?

Veți întâlni aici câțiva din prietenii noștri de la Paris.

Cu salutări frățești,
Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : „Letopisi marksizma”,
kn. 5, 1928

Originalul în limba franceză
Tradus din limba germană

71

Marx către A. O. Rutson ²⁴¹

la Londra

(Ciornă)

[Londra] 12 iulie 1871

Sir,

Vă trinit împreună cu aceste câteva rînduri următoarele publicații
ale *Consiliului General al Internaționalei* :

1. „*Manifestul constitutiv*” și „*Statutul provizoriu*”.
2. „*Statutul Asociației Internaționale a Muncitorilor*”, în forma definitivă adoptată de Congresul de la Geneva din 1866.
3. *Rezoluțiile Congresului de la Geneva din 1866 și ale Congresului de la Bruxelles din 1868.*
4. „*Times*” (din 9 sept. 1868) (Raportul Consiliului General la Congresul de la Bruxelles ¹⁾).

¹⁾ K. Marx. „Al patrulea raport anual al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 342—347. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

5. „Masacrele din Belgia”.
6. „Apel adresat Uniunii naționale a muncitorilor din Statele Unite”.
7. Raport la cel de-al IV-lea Congres anual de la Basel ¹⁾.
8. Problema amnistierii irlandezilor ²⁾.
9. „Lock-outul muncitorilor din construcții de la Geneva”.
10. Ordinea de zi a celui de-al cincilea congres anual ³⁾. — N.B. Convocarea acestui congres a fost împiedicată de războiul franco-prusian.
11. Două Adrese cu privire la războiul franco-prusian.
12. Adresa „Războiul civil din Franța” (ediția a II-a).

Lista aceasta, deși incompletă, conține totuși documentele cele mai importante care au fost publicate de Consiliul General.

Adresa „D-l Washburne, ambasadorul american”, care tocmai se află sub tipar, v-o voi trimite miine.

Al dv. devotat,
Karl Marx

A. O. Rutson, Esq. 7, Halfmoon Street, W.

P. S. Anexez o copie scrisă de mână a mesajului adresat lui Abraham Lincoln ⁴⁾ și răspunsul său ²⁴².

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

¹⁾ K. Marx. „Raportul prezentat de Consiliul General al Asociației Internaționale a Muncitorilor la cel de-al IV-lea Congres General de la Basel” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 396—410. — *Nota trad.*) — *Nota red.*

²⁾ K. Marx. „Proiect de rezoluție al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la atitudinea guvernului englez în problema amnistierii irlandezilor” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 411—412. — *Nota trad.*) — *Nota red.*

³⁾ K. Marx. „Ordinea de zi a Congresului de la Mainz al Internaționalei” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 470. — *Nota trad.*) — *Nota red.*

⁴⁾ K. Marx. „Către Abraham Lincoln, președintele Statelor Unite ale Americii” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 20—22. — *Nota trad.*) — *Nota red.*

72

Engels către Carlo Cafiero

la Neapole

Londra, 16 iulie 1871

Dragul meu prieten,

Sper că ați primit scrisoarea mea din 3 iulie pe care v-am trimis-o la Barletta. Scrisoarea dv. din 28 iunie a sosit aici la o zi după ce eu vă expediasem o scrisoare și am fost bucuros să aflu că ați primit Adresa ¹⁾, că ați și tradus-o în limba italiană și că va apărea în această limbă. În ce privește traducerea în limba rusă, încercați prin toate mijloacele s-o convingeți pe doamna în cauză să o termine, căci cu cât va fi mai repede gata și cu cât va apărea mai curînd, cu atît va fi mai bine. În afară de aceasta sînt în curs de apariție variantele germană, olandeză și spaniolă, ultima urmînd să apară la Madrid, cea franceză la Geneva și probabil încă o alta la Bruxelles ²⁴³. Toate acestea ne fac să constatăm cu satisfacție că, în ciuda tuturor persecuțiilor din partea guvernelor de pe continent, Asociația noastră dispune și de alte mijloace pentru publicarea documentelor ei pe scară internațională, în afară de presa oficială a unui guvern european sau a altuia.

În momentul primirii scrisorii dv., eu nu expediasem încă scrisoarea mea la Florența și, avînd în vedere situația de fapt, m-am gîndit că ar fi mai bine să nu scriu direct în acest oraș. O scrisoare conținînd documente tipărite, trimisă din Londra unui cizmar ²⁾ din Florența, al cărui nume figurează pe Adresa către Comună ²⁴⁴, ar trezi, firește, bănuieli, în timp ce aceeași scrisoare adresată unui doctor (în drept din Neapole ³⁾) ar trece drept ceva obișnuit. De aceea anexez la această scrisoare următoarele :

1. Manifestul constitutiv al Asociației Internaționale a Muncitorilor și Statutul provizoriu din 1864.
2. Regulamentul aprobat de congres.
3. Rezoluțiile congreselor din 1866 și 1868.
4. Două Adrese ale Consiliului General cu privire la război.
5. Adresa „Războiul civil din Franța”, ediția a doua.

¹⁾ K. Marx. „Războiul civil din Franța”. — *Nota red.*

²⁾ Piccini. — *Nota red.*

³⁾ Cafiero. — *Nota red.*

6. Adresa Consiliului General cu privire la d-l Washburne ¹⁾ — trei exemplare.

Fiți amabil și, dacă aveți posibilitatea, trimiteți câteva din aceste documente la Florența, iar restul păstrați-le pentru dv. Eu nu știu exact care sînt documentele ce v-au fost predate de secretarul nostru ²⁾ înainte de a vă despărți de el. Dacă cumva doriți mai multe exemplare din unele documente sau chiar din toate, dați-mi de știre și vi le voi trimite de îndată ce ne vor parveni. În orice caz, aveți acum suficient material pentru a putea da prietenilor noștri din Florența informații privitoare la actuala situație a Asociației. Cred că ar fi mai bine ca, atîta timp cît persecuțiile continuă, să corespundez cu ei numai prin intermediul dv., căci nu este deloc de dorit să compromitem pe cineva mai mult decît este nevoie. Între timp, pînă cînd organizația lor se va reface, ei ar putea să constituie de îndată, împreună cu cîțiva dintre prietenii cei mai apropiați, 6 pînă la 12 oameni, o secție a Asociației noastre și să ne anunțe printr-o scrisoare afilierea, precum și numele secretarului, cu care eu voi intra apoi în corespondență. Această secție ar putea mai tîrziu să fuzioneze cu organizația refăcută. De îndată ce va sosi scrisoarea, se va întocmi lista de nume pentru a fi adusă la cunoștință ³⁾.

Ne-am bucurat să aflăm că atît dv., cît și ceilalți prieteni nu vă temeți de persecuții, ci, dimpotrivă, le salutați ca pe cel mai bun mijloc de propagandă. — Aceasta este și părerea mea, și, după cît se vede, asemenea persecuții ne sînt din belșug rezervate. În Spania mulți zac în închisoare, iar alții stau ascunși. În Belgia guvernul nu are altă dorință decît să folosească împotriva noastră legea, ba chiar mai întreprinde cîte ceva și în afara ei. În Germania, adepții lui Bismarck sînt și ei pe punctul de a începe acest joc, deși aici, mai mult decît în Spania, întîmpină rezistența energică a oamenilor noștri, care acționează cu mult mai mult succes. Nu încape nici o îndoială că în Italia vă veți încasa și dv. porția, dar sîntem convinși că dv. întîmpinați aceste persecuții cu totul altfel decît Caporusso și prietenii săi ²⁴⁵. Este într-adevăr uimitor cum acești adepți ai lui Bakunin dau dovadă de atîta lașitate la cea mai mică primejdie. Bakuniștii spanioli, care nu de mult ne-au scris că inițiativa lor de a se abține de la activitatea politică s-a bucurat de un succes răsună-

¹⁾ K. Marx. „D-l Washburne, ambasadorul american la Paris” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 405—409. — *Nota trad.*) — *Nota red.*

²⁾ P. Giovacchini. — *Nota red.*

³⁾ Vezi volumul de față, p. 518. — *Nota red.*

tor, așa încît socialiștii nu mai sînt deloc temuți, ba chiar trec drept oameni absolut inofensivi (!!) — acești bakuniști nu s-au arătat deloc la înălțime mai tîrziu, în timpul recentelor persecuții. Printre ei nu poate fi găsit nici măcar unul singur, indiferent de naționalitate, care să se fi expus de bunăvoie vreunei primejdii, fie pe baricade, fie în altă parte. — Ar fi un noroc să ne putem descotorosi definitiv de ei, și mai bine ar fi dacă dv. ați putea găsi la Neapole sau în vreun alt oraș elemente care nu au nimic comun cu acest curent de la Geneva. — Orice am face noi și orice fel de congres am convoca, oamenii aceștia vor reprezenta întotdeauna în realitate, chiar dacă sub un nume fals, o sectă internațională în cadrul Asociației noastre, iar cei din Neapole, Spania etc. vor da mai mare importanță comunicărilor noastre primite prin propriul lor cartier general, decît oricăror altor acțiuni ale Asociației. Așadar, dacă ei vor intra în Asociația noastră, va fi, după cît se pare, numai pentru scurt timp — pentru ca apoi să se ridice din nou probleme care să reclame excluderea lor. Sîntem în posesia unor dovezi care arată că ei mai nutresc intenția de a forma o Internațională a lor proprie alături de marea noastră Internațională, dar pot să fie siguri că nici Consiliul General, nici congresul nu vor permite nici o încălcare a Statutului nostru.

Cele spuse de dv. în legătură cu situația populației din sudul Italiei nu ne miră. — Pînă și aici în Anglia, unde mișcarea clasei muncitoare datează de aproape un secol, ignoranța și indiferența se întîlnesc la tot pasul. — Mișcarea trade-unionistă, și îndeosebi trade-unionurile mari, influente și bogate, reprezintă pentru mișcarea generală mai degrabă un obstacol decît un factor de progres ; în afara trade-unionurilor aici mai există uriașa masă a muncitorilor londonezi, care de ani de zile se țin departe de mișcarea politică, ceea ce face ca ei să fie extrem de dezinformați. Pe de altă parte însă, ei s-au eliberat de multe din prejudecățile tradiționale ale trade-unioniștilor și ale altor secte mai vechi și de aceea constituie un excelent material cu care se poate lucra. Ei vor fi, așadar, atrași în mișcare de către Asociația noastră și, după cum am constatat, sînt oameni inteligenți. Înțeleg perfect situația dv. la Neapole, ea fiind asemănătoare celei în care se aflau unii dintre noi cu vreo 25 de ani în urmă în Germania, cînd abia începusem să organizăm mișcarea socială. — Pe vremea aceea eram urmași doar de o mîină de proletari din Elveția, Franța și Anglia, care își însușiseră ideile socialiste și comuniste ; mijloacele de influențare asupra maselor erau reduse și noi eram, ca și dv., nevoiți să ne recrutăm adepții din rîndul pro-

fesorilor, gazetarilor și studenților. — Din fericire, în acea perioadă din istoria mișcării asemenea oameni care nu făceau parte propriu-zis din clasa muncitoare puteau fi găsiți ușor; mai târziu însă, cînd muncitorii au devenit elementul preponderent în mișcare, numărul lor a scăzut, după cum era și firesc.

Libertatea presei cucerită în 1848, precum și dreptul de întrunire și asociere au făcut, firește, ca acest prim stadiu al mișcării să se reducă simțitor, și nu încapă nici o îndoială că peste un an sau doi ne veți putea prezenta un altfel de raport despre starea de lucruri de la Neapole.

Noi vă mulțumim și pentru hotărîrea dv. de a ne prezenta faptele așa cum sînt ele în realitate. Asociația noastră este destul de puternică pentru a cunoaște situația reală, chiar dacă această situație nu este tocmai favorabilă, și nimic nu ar putea-o slăbi mai mult decît niște rapoarte exagerate care să nu corespundă cîtuși de puțin realității. Procedați astfel și de la mine nu veți primi niciodată o informație care să vă prezinte lucrurile cît de cît altfel decît sînt ele.

Anexez raportul cu privire la ședința Consiliului din 3 iulie cuprinzînd toate datele referitoare la cazul maiorului Wolff ²³⁵. — Întrucît în Italia omul acesta este destul de cunoscut, ar fi bine dacă ați publica acolo raportul.

Pot să adaug că la noi există o regulă în privința tuturor periodicelor publicate de organizația noastră: două exemplare trebuie trimise cu regularitate Consiliului, unul pentru arhivă, unde se păstrează tot ce se publică, și unul pentru secretariatul țării în care apare respectiva publicație. Veți face oare tot ce este posibil pentru ca în curînd să existe și un organ de presă italian al Asociației? Ar fi bine, de asemenea, să trimiteți cîteva exemplare și din traducerile italiene. — În prezent avem aici șase emigranți italieni care au luptat la Paris pentru Comună și care sînt ajutați din fondurile noastre pentru emigranți.

Salut și frăție.

F. Engels

73

Marx către Eugen Oswald

la Londra

[Londra] 21 iulie [1871]

Dragă Oswald,

Sînt nevoit să te mai deranjez încă o dată în legătură cu un pașaport vizat de consulatul francez (ultimul pașaport se află deja la Paris). Datorită dumitale au și fost *salvați* 6 oameni, iar o asemenea acțiune nobilă reprezintă cea mai bună răsplată pentru strădaniile dumitale.

Al dumitale supus prieten,
Karl Marx

Tradus din limba germană.

74

Marx către Nikolai Franțevici Danielson

la Petersburg

[Londra] 22 iulie [1871]

Dragă prietene,

Mii de scuze pentru întîrzierea cu care sosește răspunsul meu. În ultimul timp am avut *atît de mult de lucru*, încît abia dacă mai ajungeam să mă duc la culcare.

De aceea nici măcar nu m-am mai gîndit la „Capitalul”. Dar săptămîna viitoare mă apuc iar de lucru și termin cu tot ce am depregătit pentru dv. ¹⁾

Eu pregătisem un *pachet pentru Berlin*, dar, din păcate, din cauza unei încurcături nu a fost expediat. Și acum este tot aici. De aceea vă rog să-mi trimiteți o altă adresă pentru Berlin și atunci voi expedia urgent pachetul ²⁴⁶.

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 288—290. — *Nota red.*

În legătură cu prietenul nostru comun ¹⁾, aici au sosit știri dintre cele mai alarmante, eu însă sper să fie false sau în orice caz exagerate.

Ar fi foarte bine dacă ați reuși să-mi găsiți un *correspondent la Berlin* care să facă oficiul de intermediar în unele probleme comerciale pe care le am de rezolvat cu Petersburgul ; pentru unele *mărfuri*, această cale ocolită poate apărea mai scurtă chiar decât calea directă. Linia dreaptă nu este în toate cazurile cea mai scurtă, așa cum susțin matematicienii.

Al dv. devotat,
A. Williams ²⁾

Publicat pentru prima oară
în : „Minușie godi” nr. 1, 1908

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

75

Marx către Eugen Oswald

la Londra

[Londra] 24 iulie 1871

Dragă Oswald,

Îți recomand cu toată căldura pe prietenul meu Josef Rozwadowski ³⁾. A fost șeful statului-major la generalul Wróblewski. Este un tânăr admirabil, mais sans le sou ⁴⁾. Pentru început el caută să-și facă rost de niște ore de franceză. De îndată ce va învăța engleza, vor putea fi făcute demersuri în vederea găsirii unui post de inginer.

Adresa lui e : 9, Packington Street, Essex Road, Islington.

Al dumitale devotat,
K. Marx

Tradus din limba germană

¹⁾ G. A. Lopatin. — *Nota red.*

²⁾ Numele conspirativ al lui Marx. — *Nota red.*

³⁾ În original e greșit : „Rodvanowski”. — *Nota red.*

⁴⁾ — dar fără o lețcaie. — *Nota trad.*

76

Marx către Charles Caron ²⁴⁷
la New Orleans

(Rezumatul scrisorii)

[Londra] 26 iulie 1871

Scrisoarea a fost trimisă lui Charles Caron, New Orleans (președinte și secretar par interim ¹⁾ al Clubului republican internațional etc.). Recunoscut, ca secție a Internaționalei. Li s-a scris să intre în legătură cu Comitetul Central de la New York. Le-am trimis un exemplar din „Războiul civil” ²⁾ (ed. a II-a), un exemplar din „Statut” și unul din „Washburne” ³⁾.

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

77

Marx către Ludwig Kugelman

la Hannover

[Londra] 27 iulie 1871

Dragă Kugelman,

Fii atât de bun și trimite-i imediat lui Liebknecht biletul anexat.

Tăcerea ta mă surprinde din cale-afară. Nu pot să cred că materialele expediate în diverse reprize încă nu ți-au parvenit.

Pe de altă parte, mi s-ar părea absolut absurd ca tu — potrivit vechiului dicton dinte pentru dinte, ochi pentru ochi — să vrei să mă pedepsești în felul acesta pentru faptul că nu ți-am scris. Gîndește-te, mon cher, că nici dacă ziua ar fi avut 48 de ore, eu n-aș fi izbutit luni de zile să dau de capăt lucrului.

Volumul muncii depuse pentru Internațională este imens, ca să nu mai vorbesc de faptul că Londra este înțesată cu emigranți, de

¹⁾ — temporar. — *Nota trad.*

²⁾ Este vorba de lucrarea lui K. Marx „Războiul civil din Franța”. — *Nota red.*

³⁾ K. Marx. „Domnul Washburne, ambasadorul american la Paris”. — *Nota red.*

care noi trebuie să avem grijă ⁷⁸. În plus sînt asaltat și de alte persoane, ziariști, tipi de tot felul care vor să vadă „monstrul” cu proprii lor ochi.

Pînă acum s-a crezut că miturile creștine au putut apărea în Imperiul roman numai pentru că nu se inventase tiparul. Este exact invers. Presa cotidiană și telegraful, care-și difuzează într-o clipă descoperirile pe toată fața pămîntului, fabrică într-o zi mai multe mituri (iar vitele burgheze cred în ele și le răspîndesc) decît puteau apărea înainte într-un secol.

Fiicele mele se află de cîteva luni de zile în Pirinei ²¹⁶. Jenny-chen, care încă se mai resimțea de pe urma pleureziei, se însănătoșește văzînd cu ochii, după cum scrie ea.

Multe mulțumiri pentru materialele germane.

Sper că atît tu, cît și scumpa ta soție și Fränzchen ¹⁾ — cărora te rog să le transmiți călduroase salutări — sînteți bine.

Apropo. Te-a surprins, probabil, faptul că în scrisoarea mea către „Pall Mall” am făcut aluzii la duel ²⁾. Lucrurile stau pur și simplu astfel. Dacă eu nu i-aș fi dat editorului ³⁾ acest prilej de a face cîteva glume ieftine, el ar fi torpilat, fără îndoială, toată afacerea. Așa însă, el a căzut în cursă și a făcut exact ceea ce urmăream eu — a tipărit din Adresă ⁴⁾, cuvînt cu cuvînt, acuzațiile aduse lui Jules Favre & Co.

Salut.

Al tău,
K. M.

Publicat pentru prima oară
într-o formă prescurtată
în : „Die Neue Zeit”, Bd. 2, nr. 25,
Stuttgart, 1901—1902 ;
în întregime în limba rusă
în : „Pisma Marksa
k Kughelmanu”, 1928

Tradus din limba germană

¹⁾ Gertrud și Franziska Kugelmann. — *Nota red.*

²⁾ K. Marx. „Scrisoare adresată lui Frederic Greenwood, redactorul lui «Pall Mall Gazette»” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 401. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

³⁾ F. Greenwood. — *Nota red.*

⁴⁾ K. Marx. „Războiul civil din Franța”. — *Nota red.*

78

Engels către Wilhelm Liebknecht

la Leipzig

[Londra, nu mai târziu de
27 iulie 1871]

Dragă Liebk[necht],
Îți trimit alăturat sfârșitul ¹⁾.

Cînd ți-am dat „Războiul țărănesc“, nu mi-ai trimis nici măcar un singur exemplar din el ²⁴⁸. Pentru a face rost de cîteva exemplare am fost nevoit să le comand prin Asociația muncitorilor de aici. De data aceasta mă aștept să fiu tratat cu mai multă considerație și pretind pentru *mine* 25 de exemplare din ediția separată a Adresei. Eu nu numai că am de onorat unele obligații personale, dar trebuie și să dau cîteva exemplare muncitorilor germani de aici și din alte orașe, iar în afară de asta 25 de exemplare trebuie trimise și *Consiliului General*. Poți să mai adaugi 50 de exemplare din broșura lui Borkheim, pe care le vom *plăti*, precum și vreo 6 exemplare din toate celelalte lucrări editate de voi (din cele ale lui Bebel și Dietzgen — cîte o duzină), pe care, de asemenea, le vom plăti ²⁴⁹.

Al tău,
F. E.

De îndată ce vom avea întregul tiraj al traducerii germane, vom începe tipărirea ei și în America.

Publicat pentru prima oară
în : „Arhiv Marksa i Enghelsa“,
vol. I (VI), 1932

Tradus din limba germană

¹⁾ Este vorba de sfârșitul traducerii germane a lucrării lui K. Marx „Războiul civil din Franța“ (vezi volumul de față, p. 221). — Nota red.

79

Marx către Nikolai Isaakovici Utin

la Geneva

(Ciornă)

[Londra] 27 iulie 1871

Dragă cetățene,

Marțea trecută ¹⁾ Consiliul General a hotărît ca anul acesta (avînd în vedere condițiile existente, absolut extraordinare) să nu se mai țină nici un *congres*, ci, la fel ca în 1865, să se convoace la Londra o *conferință închisă* ²⁵⁰. Secțiile vor fi mobilizate să-și trimită delegații la această conferință. Convocarea ei *nu trebuie să fie anunțată în presă*. Ședințele nu vor fi publice. Conferința nu se va ocupa de probleme teoretice, ci exclusiv de probleme *organizatorice*. Vor fi examinate, de asemenea, și divergențele existente între diferitele secții dintr-o țară sau alta. Conferința își va începe lucrările *la Londra în ziua de 17 septembrie* (în a treia duminică din luna septembrie). Jung va transmite aceste hotărîri lui Becker și Perret.

La ședința de marțea trecută, Guillaume a ridicat în fața Consiliului General două probleme ²⁵¹: 1) El a trimis copiile a două scrisori; prima, datată 28 iulie 1869, îi aparține lui Eccarius și se referă la recunoașterea Alianței ca secție a „Internaționalei”; cealaltă, din 25 august 1869, scrisă de Jung, este o chitanță a cotizațiilor date de Alianță (pentru anul 1868—1869). Guillaume întrebă acum dacă aceste scrisori sînt autentice.

Răspunsul nostru a fost că *asupra acestui fapt nu încapă nici o îndoială*.

A 2-a problemă: „A adoptat cumva Consiliul General vreo rezoluție prin care *Alianța* este exclusă din *Internațională*”?

Noi am răspuns că nu a fost adoptată *nici o rezoluție de acest gen*, ceea ce corespunde realității.

Pînă aici nu a fost vorba decît de stabilirea unor fapte; cînd însă Robin, reprezentînd interesele celor ce l-au delegat, a încercat să interpreteze aceste fapte într-un sens care să anticipeze o hotărîre în cazul diferendului din Elveția, Consiliul a protestat vehement!

În primul rînd s-a stabilit că într-o scrisoare care a precedat scrisoarea lui Eccarius au fost precizate *condițiile* pentru primirea Alian-

¹⁾ 25 iulie. — *Nota red.*

ței, că ele au fost acceptate de Alianță și că problema care se ridică acum este de a stabili dacă Alianța a îndeplinit aceste condiții — problemă a cărei rezolvare cade în sarcina conferinței.

În legătură cu cotizațiile pe perioada 1868—1869 s-a stabilit că *Alianța* s-a achitat de aceste obligații pentru a-și cumpăra astfel participarea la Congresul de la Basel din 1869, dar că, după aceea, *Alianța* a încetat să mai plătească aceste cotizații.

În ce privește cea de-a doua problemă, s-a arătat că, dacă Consiliul General nu a adoptat nici o rezoluție de excludere a Alianței, aceasta nu înseamnă nicidecum că, prin modul ei de a acționa, Alianța nu s-a autoexclus.

Ca urmare Consiliul a hotărît — deși la problemele ridicate de Guillaume s-a dat un răspuns în conformitate cu faptele — să supună conferinței cazul spre soluționare.

„*L'Égalité*” vine aici foarte neregulat.

V-aș rămîne foarte îndatorat dacă mi-ați confirma primirea acestei scrisori.

Salut și frăție.

K. M.

P. S. În manifestele Consiliului eu nu semnez în calitate de secretar pentru *Rusia*, spre a nu-i compromite pe prietenii noștri din Rusia.

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba franceză
Tradus din limba germană

80

Engels către Carlo Cafiero

la Neapole

122, R.P.R., N. W., Londra, 28 iulie 1871

Dragă Cafiero,

Am primit scrisoarea dv. de pe data de 12 și sper că și dv. ați primit scrisoarea pe care eu v-am trimis-o la Neapole acum câteva zile ¹⁾ și care cuprinde Statutul Asociației, hotărârile congreselor de

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 226—229. — *Nota red.*

la Geneva și Bruxelles, ediția a treia a Adresei „Războiul civil”, Adresa cu privire la războiul franco-prusian, Manifestul constitutiv al Asociației din 1864 etc. Aceste documente constituie cu siguranță un material suficient pentru sesizarea liniilor directe și principiilor Asociației noastre, precum și a mijloacelor de care dispune Consiliul General pentru a acționa în numele și în interesul Asociației. Am primit „Plebe”, care apare la *Lodi*, comunicarea cu privire la *Caporusso* și numărul din „Roma del Popolo”, care cuprinde atacurile lui *Mazzini* împotriva noastră ²⁵².

În ce privește faptele de care se face vinovat *Caporusso*, fapte care au fost date publicității și sînt incluse și în scrisoarea dv., ele vă vor fi suficiente pentru a înțelege că de-acum înainte acesta nu ne mai poate aduce în nici un fel prejudicii. Dacă el ar mai îndrăzni vreodată să se mai erijeze în public în reprezentant al clasei muncitoare, atunci afacerea cu cele 300 de lire ²⁵³ ar deveni notorie și în felul acesta s-ar spulbera pînă și ultima urmă de influență pe care o mai are. Ne bucură să aflăm că acolo nu există nici o sectă a *bakuniștilor*. Aici eram convinși de contrarul pe baza *celor afirmate întotdeauna de bakuniștii* din Elveția. Ei și-au susținut afirmațiile în repetate rînduri, iar noi, neprimind nici un răspuns la scrisorile pe care le-am trimis la Neapole, ne-am închipuit că lucrurile stau într-adevăr așa. La Neapole noi nu avem altă adresă decît cea a lui *Caporusso*, căruia secretarul nostru pentru Franța, *E. Dupont*, i-a scris în prezența lui *Marx* cel puțin 3 scrisori, la care însă *Caporusso* nu a răspuns. Dacă credeți că merită osteneala, întrebați-l pe *Caporusso* de aceste scrisori. Dealtfel, din Neapole nu ne-a sosit niciodată nici un răspuns și, dacă ultimele scrisori au fost adreseate — după cum ne asigurați dv. — direct Consiliului, este absolut evident că numai din cauza poliției italiene, franceze și engleze nu ne-a parvenit nici una dintre ele.

Aveți perfectă dreptate să insistați asupra *momentului reflectării* (în care recunosc cu plăcere vocea bătrînului *Hegel*, căruia și noi îi datorăm atît de mult) și să spuneți că, în activitatea ei, Asociația nu se poate mulțumi cu simpla recunoaștere sinceră a articolului 1 din Statut, un principiu care, dacă nu va fi dezvoltat, va rămîne o simplă *negare*, negarea dreptului claselor aristocrate și burgheze de a exploata proletariatul. Într-adevăr, noi trebuie să mergem mult mai departe. Trebuie să dezvoltăm latura pozitivă a problemei, și anume în ce fel urmează să se realizeze eliberarea proletariatului; aceasta face ca discutarea diferitelor opinii să devină nu numai o acțiune inevitabilă, ci și necesară. După cum am mai spus, aceste discuții au loc, de regulă, nu numai în cadrul Asociației, ci și în Consiliul General, din care fac parte *comuniști, proudhoniști, oweniști, cartiști,*

bakuniști etc. etc. Dificultatea cea mai mare constă în a-i uni pe toți și în a veghea ca deosebirile de păreri în aceste probleme să nu prejudicieze forța și stabilitatea Asociației. Este un lucru pe care am reușit întotdeauna să-l obținem, cu o singură excepție — *bakuniștii* din Elveția, care, orbiți de un adevărat fanatism sectar, au încercat tot timpul să impună Asociației programul lor, pe cale directă sau indirectă, prin întemeierea unei asociații internaționale proprii, cu un consiliu general propriu, un congres propriu și toate acestea chiar în sinul marii Internaționale. Când ei au concretizat o asemenea tentativă sub forma *Alianței democrației socialiste de la Geneva*, Consiliul le-a răspuns după cum urmează (la 22 decembrie 1868) ¹⁾ :

„Potrivit acestor documente (programul și regulamentul Alianței ²⁾), amintita Internațională s-a dizolvat cu totul în Asociația Internațională a Muncitorilor, situându-se totodată cu totul în afara acestei Asociații. Alături de Consiliul General al Asociației Internaționale a Muncitorilor, ales la congresele muncitorilor de la Geneva, Lausanne și Bruxelles, potrivit regulamentului elaborat de comitetul de inițiativă, urmează să ființeze încă un Consiliu General, instituit cu de la sine putere la Geneva. Alături de grupele locale ale *Asociației Internaționale* urmează să ființeze grupele locale ale *Alianței*, care, prin intermediul birourilor lor naționale, activînd în afara birourilor naționale ale Asociației Internaționale, «*vor propune biroului central al Alianței primirea lor în Asociația Internațională a Muncitorilor*». Astfel Comitetul Central al Alianței își arogă dreptul de primire a organizațiilor muncitorești în Asociația Internațională. În sfîrșit, și Congresul general al Asociației Internaționale urmează să fie dublat de Congresul general al Alianței, deoarece regulamentul comitetului de inițiativă glăsuiește :

«La congresul anual al muncitorilor, delegația Alianței democrației socialiste, ca ramură a Asociației Internaționale a Muncitorilor, își va ține ședințele publice separat».

Considerînd ³⁾

că existența a încă unei organizații internaționale care să funcționeze în cadrul și în afara Asociației Internaționale a Muncitorilor ar fi mijlocul cel mai sigur de a o dezorganiza pe aceasta ;

că orice alt grup de oameni dintr-o localitate oarecare ar avea dreptul să imite grupul de inițiativă din Geneva (Alianța) și, sub pretexte mai mult sau mai puțin plauzibile, să grezeze pe Asociația

¹⁾ K. Marx. „Asociația Internațională a Muncitorilor și Alianța democrației socialiste” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 363—365. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

²⁾ Cuvintele în paranteză sînt puse în textul rezoluției de către Engels. — *Nota red.*

³⁾ În copia scrisorii aceste cuvinte au fost omise. — *Nota red.*

Internațională a Muncitorilor alte Asociații internaționale cu alte misiuni speciale ;

că în felul acesta Asociația Internațională a Muncitorilor ar deveni curînd o jucărie în mîinile intriganților de toate partidele și naționalitățile ;

că, în afară de aceasta, potrivit Statutului Asociației Internaționale a Muncitorilor, în rîndurile acesteia pot intra numai organizații locale și naționale (vezi art. 1 și 6 din Statut) ;

că secțiilor Asociației Internaționale a Muncitorilor le este interzis să adopte statute și regulamente organizatorice care sînt în contradicție cu Statutul general și cu Regulamentul de organizare al Asociației Internaționale a Muncitorilor (vezi art. 12 din Regulamentul de organizare) ;

că această problemă a fost elucidată de rezoluția împotriva Ligii păcii²⁶⁴, adoptată în unanimitate la Congresul general de la Bruxelles (această Ligă a cerut Asociației Internaționale să i se afilieze, iar rezoluția a fost răspunsul pe care noi l-am dat acestor burghezi) ;

că în această rezoluție congresul a declarat că existența Ligii păcii nu este cu nimic justificată, deoarece, potrivit ultimelor ei declarații, scopul și principiile ei sînt identice cu cele ale Asociației Internaționale a Muncitorilor ;

că mai mulți membri ai grupului de inițiativă al Alianței au votat pentru această rezoluție în calitatea lor de delegați la Congresul de la Bruxelles,

Consiliul General al Asociației Internaționale a Muncitorilor a hotărît în unanimitate :

1) Toate articolele din regulamentul Alianței internaționale a democrației socialiste care precizează relațiile ei cu Asociația Internațională a Muncitorilor sînt declarate nule și neavenite ;

2) Alianța internațională a democrației socialiste nu este recunoscută ca secție a Asociației Internaționale a Muncitorilor".

În privința acestui punct, și anume că Internaționala nu poate accepta existența unei alte Internaționale sectare, avînd organizația sa proprie, eu cred că nu pot exista două opinii. Nu încap nici cea mai mică îndoială că toate viitoarele congrese și consilii generale se vor opune cu hotărîre organizării unor asemenea intrigi în cadrul Asociației noastre, și ar fi bine ca prietenii noștri din Neapole, cel puțin aceia care întrețin relații cu Geneva, să priceapă că *bakuniștii* reprezintă o foarte mică minoritate în cadrul Asociației și că *numai ei* sînt cei care au provocat întotdeauna sciziuni. Mă refer în special la *elvețieni*, deoarece cu ceilalți am avut prea puțin de-a face sau chiar deloc. Noi le-am permis întotdeauna să aibă propriile lor principii, să le popularizeze în

modul pe care ei îl consideră cel mai potrivit, numai cu condiția să renunțe la orice încercare de a submina Asociația sau de a ne impune nouă programul lor. Astfel ei se vor convinge că muncitorii din Europa nu vor admite niciodată să devină o unealtă a unei mici secte. În ce privește concepțiile lor teoretice, Consiliul General scria *Alianței* la 9 martie 1869 ¹⁾, în baza articolului 1 din Statut :

„Întrucît diferitele detașamente ale clasei muncitoare din fiecare țară se dezvoltă în condiții extrem de diferite, este inevitabil ca și concepțiile lor teoretice, care reflectă mișcarea reală, să se deosebească între ele. Cu toate acestea, comunitatea de acțiune realizată de Asociația Internațională a Muncitorilor, schimbul de păreri înlesnit de organele de presă ale diferitelor secții naționale și discuțiile nemijlocite în cadrul congreselor generale trebuie să ducă treptat la elaborarea unui program teoretic comun. Așadar, nu intră în atribuțiile Consiliului General să procedeze la o examinare critică a programului *Alianței*. Nu este sarcina noastră să cercetăm dacă acest program este sau nu o expresie adecvată a mișcării proletare. În ceea ce ne privește, important e să știm dacă el nu conține idei care să contrazică tendința generală a Asociației noastre, adică eliberarea deplină a clasei muncitoare”.

V-am citat acest fragment în întregime pentru a vă dovedi netemeinicia oricărei învinuiri aduse Consiliului General de a fi depășit limitele prevăzute de art. 1 al Statutului. În condițiile exercitării îndatoririlor sale oficiale referitoare la primirea sau excluderea *secțiilor*, acesta nu putea acționa, firește, decît în acest mod ; dar în ce privește tendința spre organizarea unor dezbateri pe teme teoretice, Consiliul nu dorește nimic mai mult decît acest lucru. Consiliul speră ca aceste dezbateri să aibă drept rezultat un program teoretic comun, care să fie apoi preluat de proletariatul european. La toate congresele noastre care au ridicat probleme teoretice, discuțiile au ocupat cea mai mare parte din timp ; se impune totuși să observăm că la aceste discuții teoretice, participarea lui *Bakunin* și a prietenilor săi a fost absolut neînsemnată. Consiliul General a depășit cu mult cadrul art. 1 chiar și în documentele sale oficiale. Citiți toate materialele care v-au fost trimise și în special nr. 3, Adresa „Războiul civil din Franța”, în care noi ne pronunțăm pentru comunism, ceea ce, fără îndoială, trebuie să fi displicut teribil multor *proudhoniști* din Asociație. Noi am putut proceda astfel deoarece calomniatorii capitaliști ai Comunei din Paris ne-au determinat s-o facem.

¹⁾ K. Marx. „Consiliul General al Asociației Internaționale a Muncitorilor către Biroul Central al *Alianței democrației socialiste*”. — *Nota red.*

Nu există nici un document emis de Consiliul General care să nu depășească cadrul articolului 1. În ce privește însă programul oficial al Asociației, peste acesta Consiliul nu poate trece decît în *măsura* în care *împrejurările* o reclamă; el nu poate da nici unei secții dreptul de a spune: ați încălcat Statutul nostru, proclamați oficial lucruri care nu sînt cuprinse în Statutul Asociației. Dv. spuneți că prietenii noștri de la Neapole nu se declară mulțumiți cu abstracții pure, că ei vor ceva concret, că nimic altceva nu-i poate satisface în afară de egalitate și ordine socială în locul dezordinii. Ei bine, noi sîntem gata să facem mai mult. În Consiliul General nu există nici un singur om care să nu se pronunțe pentru completa desființare a *claselor sociale* și nu există nici un singur document al Consiliului General care să nu consfințească acest punct de vedere. Noi trebuie să ne eliberăm de proprietarii funciari și de capitaliști, înlocuindu-i prin clasele aliate ale muncitorilor agricoli și industriali, care să ia în stăpînire toate mijloacele de producție: pămînt, unelte, mașini, materii prime și tot ce e necesar pentru întreținerea vieții în intervalul de timp afectat producției. În felul acesta se va ajunge la lichidarea inegalității. Dar pentru a duce toate acestea la bun sfîrșit, avem nevoie de dominația politică a proletariatului. Cred că am explicat lucrurile într-un mod destul de concret pentru prietenii din Neapole. Totodată însă, în timp ce noi, la fel ca și alții, ne aducem contribuția la prelucrarea unui *material prost*, Consiliului General nu i se poate pretinde ca la intervale scurte să emită proclamații fulminante de care o bună parte dintre membrii noștri să se declare satisfăcută, în timp ce cealaltă parte se arată cu siguranță nemulțumită. Dar dacă totuși se ivește vreo împrejurare reală, atunci trebuie să fim la înălțime, așa cum s-a întimplat cu Adresa „Războiul civil”, confirmată chiar de războiul civil din Franța. În ce privește problemele religioase, nu ne putem pronunța oficial, în afară doar de cazul în care sîntem provocați de popi, dar spiritul ateist poate fi sesizat în toate publicațiile noastre, și apoi noi nu acceptăm în rîndurile noastre nici o organizație al cărei statut conține cea mai vagă aluzie religioasă. Numeroase asemenea organizații ar fi vrut să ni se afilieze, dar toate, fără excepție, au fost refuzate. Dacă prietenii noștri de la Neapole s-ar constitui ca societate ateistă și și-ar recruta membrii numai dintre atești, ce s-ar alege de propaganda lor într-un oraș în care, după cum spuneți chiar dv., nu numai că Dumnezeu este atotputernic, dar pînă și San Gennario trebuie tratat cu toată considerația!

Conformându-mă dorinței dv., anexez o scrisoare pentru C. Paladino, în care îmi exprim simpatia față de secția de la Neapole; v-aș ruga să i-o înmînați dv.

Acum despre Mazzini. Marțea trecută¹⁾ am informat Consiliul asupra articolului său apărut în „Roma del Popolo”. Peste cîteva zile vă voi trimite raportul asupra dezbaterilor, care a și fost publicat. Pentru Italia ar fi recomandabil să se publice următoarele²⁵⁵:

Mazzini spune:

„Această Asociație, care a fost fondată cu cîteva ani în urmă la Londra și cu care eu am refuzat de la bun început să colaborez... O clică de indivizi, care își arogă dreptul de a conduce nemijlocit o mulțime imensă de oameni, la care totul este diferit: patria, aspirațiile, poziția politică, interesele economice și mijloacele de acțiune, va sfîrși prin a nu mai activa deloc sau prin a recurge la procedee tiranice. Iată de ce n-am mai vrut să am de-a face cu ei și de ce, curînd după aceea, secția muncitorilor italieni a procedat și ea la fel ș.a.m.d.”

Să trecem acum la fapte. După adunarea de la 28 septembrie 1864, în care a fost întemeiată Asociația Internațională a Muncitorilor, la prima întrunire a Consiliului provizoriu ales de această adunare, maiorul L. Wolff a prezentat un manifest și un proiect de statut, amîndouă întocmite chiar de Mazzini. În acest proiect nu numai că nu s-au ridicat obiecții împotriva „conducerii nemijlocite a unei mulțimi imense de oameni” etc., nu numai că nu s-a spus că această „forță, dacă în general va acționa, va recurge la procedee tiranice”, dar, dimpotrivă, statutul era întocmit în spiritul unei *conspirații centralizate*, care conferea organului central o putere tiranică. Manifestul era redactat în stilul obișnuit al lui Mazzini: *democrație vulgară*, care oferă muncitorilor drepturi politice cu scopul de a păstra neatînsse privilegiile *sociale* ale claselor de mijloc și de sus. Acest manifest și *proiectul de statut* au fost, firește, respinse. Italienii (citiți numele lor la sfîrșitul Manifestului nostru constitutiv) au continuat însă să rămînă membri ai Asociației pînă în momentul cînd tentativele unor democrați *burghezi* francezi de a folosi Internaționala în scopurile lor²⁵⁶ au ridicat noi probleme. După ce încercările acestora au dat greș, Wolff mai întii, iar după el și ceilalți, s-au retras din Asociație. În felul acesta Internaționala a terminat cu Mazzini. La cîtva timp după aceea, răspunzînd la un articol al lui Vésinier apărut într-un ziar din Liège, Consiliul central provizoriu a declarat că Mazzini n-a fost

¹⁾ 25 iulie. — *Nota red.*

niciodată membru al Asociației Internaționale a Muncitorilor și că proiectele de manifest și de statut prezentate de el au fost respinse ¹⁾. Ați văzut probabil că Mazzini a atacat cu înverșunare Comuna din Paris, între altele și în presa engleză. Și el s-a comportat astfel ori de câte ori s-au revoltat proletarii; după o asemenea înfringere, el îi denunță *burgheziei*; așa a procedat și după insurecția din iunie 1848, când i-a defăimat într-un mod atît de mîrșav pe proletarii insurgenți, încît pînă și Louis Blanc a scris o carte împotriva lui. Mai tîrziu Louis Blanc ne-a spus în cîteva rînduri că insurecția din iunie 1848 a fost opera unor agenți bonapartiști ²⁵⁷.

Dacă Mazzini îl caracterizează pe prietenul nostru Marx ca un „om cu o inteligență distructivă, cu o fire autoritară” etc., nu pot să vă spun decît că „forța distructivă” și „caracterul intolerant” al lui Marx au reușit să asigure unitatea Asociației noastre timp de șapte ani și că Marx a făcut mai mult decît oricare altul pentru ca ea să dobîndească renumele de care se bucură astăzi. În ce privește sciziunea din Asociație, care, după cum se spune, a și început să se producă în Anglia, în realitate este vorba de faptul că doi membri englezi ai Consiliului ²⁾ — care intraseră în grațiile burgheziei — au găsit că Adresa noastră cu privire la războiul civil este prea violentă și s-au retras din Asociație. În locul lor, noi am cooptat alți patru englezi ³⁾ și un irlandez ⁴⁾ și considerăm că în felul acesta am devenit mult mai puternici în Anglia decît eram înainte de a ne părăsi cei doi renegați. În loc să ne aflăm pe cale de destrămare, sîntem acum pentru prima oară recunoscuți în mod public de către întreaga presă engleză drept o *mare forță europeană*; și niciodată pînă acum o mică broșură publicată la Londra n-a produs o impresie atît de puternică ca „Adresa Consiliului General cu privire la războiul civil din Franța”, a cărei a treia ediție va vedea curînd lumina tiparului.

Repet, este cum nu se poate mai indicat ca acest răspuns către Mazzini să se publice în limba italiană, pentru ca muncitorii italieni să afle că marele agitator și conspirator *Mazzini* nu are pentru ei decît un singur sfat, și anume: Instruiți-vă, învățați cît puteți mai bine (ca și cum acest lucru ar depinde numai de ei), străduiți-vă să

¹⁾ K. Marx. „Scrisoare adresată ziarului «L'Echo de Verviers»” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 552—561. — Nota trad.). — Nota red.

²⁾ Odger și Lucraft. — Nota red.

³⁾ Taylor, Roach, Mills, Lochner. — Nota red.

⁴⁾ MacDonnel. — Nota red.

înființați cât mai multe cooperative de consum (nici măcar de producție) și aveți încredere în viitor ! !

În ședința de marțea trecută Consiliul a hotărît ca în cea de-a treia duminică din luna septembrie (la 17 septembrie) să se țină la Londra o conferință închisă a delegaților diferitelor secții muncitorești ale Asociației Internaționale.

Această hotărîre a fost determinată de persecuțiile puse la cale de guvernele din Spania, Franța, Germania și, probabil, și din Italia, care făceau imposibilă convocarea unui congres deschis. În cazul în care am ține un congres deschis, delegații noștri din majoritatea acestor țări nu ar putea fi aleși oficial, ba, mai mult, la întoarcere s-ar putea chiar ca ei să fie arestați. În aceste condiții ne vedem nevoiți să recurgem la o conferință închisă, fără a da publicității nici intenția de a o convoca, nici data începerii, nici hotărîrile adoptate. O asemenea conferință s-a ținut în 1865 în locul unui congres²⁵⁰. Actuala conferință nu poate avea loc, firește, decît la Londra, singura capitală europeană în care străinii nu sînt expulzați de către poliție. Numărul delegaților și regulamentul alegerilor rămîn cu totul la aprecierea *secțiilor naționale*. Conferința va avea la dispoziție numai cîteva zile, așa încît ea va trebui să-și limiteze discuțiile în special la problemele practice de organizare internă și de organizare în general a Asociației. Întrucît nici ședințele conferinței nu vor fi publice, nici discuțiile nu vor fi publicate ulterior, dezbaterea problemelor teoretice nu va avea prea multă importanță ; cu toate acestea, întrunirea delegaților va constitui un bun prilej de a face un schimb de idei. Consiliul General va prezenta conferinței un raport cu privire la activitatea desfășurată în ultimii doi ani, conferința urmînd să se pronunțe în această privință. Așadar, vor fi ridicate cîteva probleme importante înainte de a se trece mai departe.

Eu v-aș ruga, totuși, să impulsionați pe cît posibil reorganizarea secțiilor noastre din Italia, pentru a putea fi reprezentate la această conferință. Întrucît Gambuzzi urmează să sosească la Londra cam în această perioadă, el ar putea să-și fixeze venirea pentru această dată și să primească un mandat de delegat din partea voastră. Totodată trebuie însă să vă atrag atenția asupra art. 8 al Regulamentului de organizare, în care se spune : „Vor fi admiși să participe la lucrările congresului numai delegații asociațiilor și secțiilor care au achitat Consiliului General cotizațiile”²⁵⁸. Cotizația anuală este de un soldo sau 10 centesimi de fiecare membru și ar fi bine dacă această sumă ar fi achitată înainte de deschiderea conferinței, căci altminteri s-ar putea ivi unele dificultăți în privința validării mandatelor delegaților.

V-aș ruga mult să-mi trimiteți pentru Consiliu cel puțin 6 exemplare din traducerea în limba italiană a „Războiului civil din Franța” de îndată ce va apărea.

Ar fi bine dacă ați trimite scrisoarea nu pe numele meu, ci pe cel al domnișoarei Burns, și anume : Miss Burns, 122, Regent's Park, și rien de plus ¹⁾, fără a folosi un alt plic în interior și fără altă mențiune. Este vorba de nepoata mea, o fată care nu cunoaște italiana, și, ca atare, nu pot exista temeri pentru o eventuală incurcătură.

Vă trimit alăturat : 1) Adresa noastră către Consiliul american, în care este demascată comportarea ambasadorului american la Paris, d-l Washburne ²⁾ ; 2) și 3) rapoartele publicate cu privire la cele două ședințe ale Consiliului. (Aceste rapoarte publicate nu conțin decît ceea ce am vrut noi să apară, iar toate problemele legate de organizarea internă au fost omise.)

F. Engels

Publicat pentru prima oară
în : „La Societă” nr. 4, 1951

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

81

Marx către Adolphe Hubert

la Londra

[Londra] 28 iulie 1871

Dragă cetățene,

M-ați îndatora foarte mult dacă duminica viitoare la ora 5 după-amiază ați pofti la mine la masă. Îl veți întâlni aici pe prietenul meu din Bruxelles ³⁾, cu care ați putea discuta despre *publicarea* proceselor-verbale ale Tribunalului militar ²⁵⁹.

Salut și frăție.

Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba franceză
Tradus din limba germană

¹⁾ — nimic mai mult. — *Nota trad.*

²⁾ K. Marx. „Domnul Washburne, ambasadorul american la Paris”. — *Nota red.*

³⁾ E. Glaser de Willebrord. — *Nota red.*

82

Engels către stareață mănăstirii „Surorile providenței“

la Hampstead

(Ciornă)

[Londra, începutul lunii august 1871]

Madame,

În urma unei convorbiri pe care am avut-o ieri cu una dintre surorile așezămîntului dv., mi-am luat permisiunea să vă adresez aceste rînduri.

Rugămîntea pe care v-o fac este de a lua în îngrijirea dv. trei fetețe : Eugénie Dupont (9 ani), Marie D[upont] (7 ani) și Clarisse D[upont] (3 ani). Tatăl lor lucrează ca maistru la fabrica de instrumente muzicale a d-lui Joseph Higham din Manchester ; întrucît mama lor a murit cu aproape un an și jumătate în urmă, d-l Dupont socotește că nu poate asigura copiilor săi o educație corespunzătoare și de aceea m-a rugat să mă interesez de un loc potrivit pentru ele.

Sora care m-a primit ieri mi-a spus că la dv. s-ar găsi loc pentru fetețe și că pensiunea ar costa 13 l. st. de fiecare copil în primul an și 12 l. st. pentru anii următori, după care mi-a recomandat să vă adresez dv. personal, în scris, această rugămîntea.

De aceea v-aș ruga să mă înștiințați dacă sînteți de acord să-i primiți pe acești copii la dv. ; în acest caz îl voi anunța pe tatăl lor să vină imediat la Londra pentru a vă aduce copiii. Dacă doriți unele informații suplimentare, v-aș ruga să mă anunțați cînd aș putea veni să vi le dau.

Adresa așezămîntului dv. am obținut-o prin bunăvoința d-lui Clarkson din Maitland Park.

Permiteți-mi să vă asigur de profundul respect pe care vi-l port.

F. E.

83

Engels către Philippe Coenen

la Anvers ¹⁾

[Londra] 4 august 1871

Dragă cetățene Coenen,

Am primit în bune condiții cele două scrisori ale dv. de pe data de 1 mai și de pe 1 luna trecută, din care am aflat că muncitorii de la fabrica de țigări din Anvers nu făceau parte din Internațională și că nu i s-au afiliat nici pînă în ziua de azi. Mă surprinde extraordinar faptul că acest lucru nu ne-a fost adus la cunoștință chiar în momentul începerii grevei¹⁸⁸, deoarece tot ce am făcut noi pentru ei — și nu a fost deloc ușor să procuri ajutoare bănești în valoare de peste 15 000 de franci — am făcut cu convingerea că venim în sprijinul unor membri ai Internaționalei; pentru ca acum să aflăm nu numai că ei nu se numărau printre membrii noștri, dar că nici măcar acum, după tot ce am făcut pentru ei, nu ni s-au alăturat! Asta e, într-adevăr, prea de tot, și în ceea ce mă privește, m-am hotărît să nu mai fac nimic pentru asemenea nerecunoscători. Oare așa înțeleg domnii aceștia solidaritatea, primind bani de la muncitorii englezi și de la cei de altă naționalitate, bani procurați pentru ei de Internațională, pentru ca apoi, după ce i-au băgat în buzunar, să nu se alătore Asociației noastre și să dovedească astfel că sînt gata să procedeze la fel și cu alții? O asemenea atitudine vine în contradicție cu concepțiile noastre și noi nu considerăm că este de datoria Internaționalei să lucreze pentru asemenea oameni. Cine vrea să beneficieze de ajutorul Asociației noastre trebuie să fie gata să preia și o parte din greutățile ei, iar cea mai simplă dovadă în acest sens ar fi să i se afilieze. Oamenii care cer de la Internațională bani, făcînd mare tărăboi, dar, totodată, nu ni se alătură, merită să fie în continuare exploatați de burghezie, căci ei resping unicul mijloc posibil de a scăpa de exploatarea burgheziei: unirea și organizarea muncitorilor din întreaga Europă. De cînd există Internaționala, nu s-a mai întîlnit un asemenea caz; muncitorilor de la fabrica de țigări din Anvers le-a fost rezervată cîntea de a solicita ajutor din partea Internaționalei, iar după ce l-au primit,

¹⁾ Scrisoarea a fost scrisă pe o blanchetă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor. ~ Nota red.

ei au declarat : Mulțumim, domnilor, puteți să vă retrageți, nu mai avem nevoie de dv. Ușa e acolo !

Nutresc speranța că i-am judecat prea aspru și că între timp ei ni s-au și alăturat, dar dacă nu o vor face imediat va trebui să recunoașteți și dumneavoastră că atitudinea lor este incalificabilă ; și atîta timp cît nu va sosi nici o veste privitoare la afilierea lor, eu mă voi opune să li se mai trimită chiar și o centimă. Noi ne putem administra fondurile într-un mod mult mai util, alocîndu-le celor care sînt de partea noastră.

Mă întrebați dacă muncitorii de la fabrica de țigări din Londra ni s-au afiliat ? Dar bineînțeles, și încă de la crearea Internaționalei. Președintele lor, cetățeanul Cohn, este reprezentantul lor în Consiliul General. Am discutat cu el despre scrisoarea pe care, la cererea dv., urmează s-o trimită celor din Anvers în legătură cu afilierea, dar ce efect poate avea o scrisoare acolo unde 15 000 de franci n-au avut nici un efect ?

„*Werker*” ne parvine ca și înainte absolut neregulat și într-un singur exemplar. Întrucît aici sînt foarte puțini muncitori care cunosc limba flamandă, va fi foarte greu să facem abonamente pentru dv. ; cu toate acestea i-am rugat pe membrii Consiliului să facă propagandă ziarului dv.

Anul acesta nu se va putea ține nici un congres din cauza persecuțiilor puse la cale de guvernele din Franța, Spania, Germania, Austria și Ungaria. În locul unui congres se va ține o conferință închisă, în scopul consolidării organizației noastre. Dar în această problemă Consiliul General poate corespunde numai cu diferitele consilii centrale. Dealtfel, ne îndoim că guvernul olandez s-ar arăta atît de liberal încît să acorde libertate deplină congresului nostru, pe a cărui ordine de zi vor figura, în urma evenimentelor de la Paris, probleme foarte delicate.

La ultima ședință a Consiliului General, repartizarea funcțiilor de secretariat a fost modificată ; mie mi-au revenit Spania și Italia, iar Belgia am cedat-o cetățeanului Alfred Herman din Lüttich, care a fost recomandat pentru această funcție de ultimul congres belgian. Așadar, de acum înainte el va fi cel care va corespunde cu dv.

Salut și frăție.

Friedrich Engels

84

Engels către Piotr Lavrovici Lavrov

la Paris

Londra, 9 august 1871

Dragul meu Sidorov ¹⁾,

Iată prețurile cărților englezești :

Lecky, „History of the Spirit of Rationalism”	16 șilingi
idem „History of European Morals”	1 l. st. 8 „
Tylor, „Primitive Culture”1 l. st. 4 „
Lubbock, „Origin of Civilisation”	16 „
Maine, „Ancient Law”	12 „
idem „Rural Communities”	9 „

Acestea sînt prețurile de librărie, la care s-ar putea obține un rabat de vreo 15⁰/. Dar dacă mă autorizezi să le cumpăr de ocazie, ar reveni la numai jumătate din preț, iar librarul meu ar fi încîntat să faciliteze această tranzacție. Ți-aș fi dat mai de mult aceste informații, dar librarul meu a fost plecat.

Ai primit, probabil, ieri o scrisoare de la Williams ²⁾. De la călătorul cel bolnav ³⁾ nu mai avem nici o veste, dar am găsit o posibilitate de a face să *ajungă* în mod cert o scrisoare la Petersburg ⁴⁾ și sperăm ca în curînd să primim veștile detaliate pe care le așteptăm cu nerăbdare ²⁶⁰.

Despre ediția *Tauchnitz* a cărții lui Buckle ⁵⁾ nu știu nimic, dar ar fi de mirare să nu existe — în orice caz orice librar german din Paris te-ar putea informa în această privință.

Îți trimit ultimele două numere din „*Eastern Post*” ²⁶¹.

Aici au venit cîțiva oameni noi, despre care poate că ți-a scris Williams ; printre ei se află Vaillant, Theisz, Longuet ⁶⁾.

Ai putea să-mi faci un abonament la „*Gazette des Tribunaux*” începînd de pe data de 7 august sau chiar de la 1 august ? Avem nevoie pentru cercetările noastre de istorie de un text cît mai autentic al procesului de la Versailles și nu cunosc nici un alt ziar

¹⁾ Pseudonimul lui Lavrov folosit de Engels în corespondența cu acesta. — *Nota red.*

²⁾ Numele conspirativ al lui Marx. — *Nota red.*

³⁾ Lopatin. — *Nota red.*

⁴⁾ Cuvîntul „Petersburg” a fost scris de Engels cu caractere rusești. — *Nota red.*

⁵⁾ *H. Th. Buckle*. „History of civilization in England”. — *Nota red.*

⁶⁾ Aceste nume de familie au fost scrise de Engels cu caractere rusești. — *Nota red.*

care să fi publicat un raport atît de complet asupra acestui eveniment. Nu știu însă cum aş putea să mi-l procur aici și nu mai e timp de pierdut, deoarece mai tîrziu s-ar putea ca numerele cele mai interesante să dispară. Dacă mi-ai face acest serviciu, ți-aș fi foarte recunoscător, iar cheltuielile le vom achita ulterior.

Acum despre altceva. Pentru a putea studia evenimentele militare din timpul celor două asedii ale Parisului ¹⁾ aş avea nevoie de un plan al Parisului și al împrejurimilor lui, și anume de cel mai bun plan care există ; ar fi bine dacă în acest plan ar figura și numele străzilor din Neuilly și din alte mici localități unde s-au dat lupte. Aici am încercat zadarnic să-mi fac rost de unul. Poate mi-ai putea indica titlul și numele editorului unei asemenea hărți detaliate, pentru că în acest caz nu mi-ar fi greu să o procur.

După cum vezi, dragă prietene, nu poți să trăiești la Paris și să rămîi nepedepsit ; și după cum se pare, eu voi avea mai multe însărcinări pentru dumneata decît dumneata pentru mine. Pînă atunci dă-mi de știre ce e de făcut în privința cărților englezești, iar eu îți trimit un salut prietenesc.

F. Engels

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba franceză
Tradus din limba germană

85

Marx către Theodor Koll ²⁶²

la Londra

(Ciornă)

[Londra] 10 august [1871]
1, Maitland Park Road
Haverstock Hill, N. W.

Cetățene Koll,

După primirea celor 4 l. st. 1 șiling și 6 pence trimise de Lessner pentru croitorii de la Pesta, am citit în ziarele germane că greva croitorilor din Pesta s-a terminat.

¹⁾ Este vorba de asedierea Parisului de către prusieni în septembrie 1870—ianuarie 1871 și de către versaillezi în aprilie—mai 1871. — *Nota red.*

De aceea i-am scris *imediat* lui *Jakob Holländer* (pe adresa lui *Johann Travnick etc.*, indicată chiar de *Holländer* Asociației muncitorilor ¹⁾). În scrisoare i-am comunicat acestuia că am primit din partea Asociației muncitorilor germani 4 l. st. 1 șiling și 6 pence cu scopul *de a i le trimite lui*, dar că eu am aflat din ziarele germane că greva s-a terminat, drept care îl întreb dacă — *în cazul în care știrea este reală* — creditorii din Pesta nu ar fi de acord să verse această sumă la casa pentru emigranții francezi ? L-am rugat să-mi răspundă *de urgență*.

Neprimind nici un răspuns, la 27 iunie (după cum se poate vedea din chitanța anexată) am depus banii (în numele Asociației muncitorilor) la casa pentru emigranți.

Am făcut acest lucru *sub rezerva* ca, *în cazul în care muncitorii din Pesta îmi vor cere prin intermediul lui Holländer, corespondentul lor, să dau altă destinație acestor bani*, suma depusă de mine în numele Asociației culturale a muncitorilor la casa pentru emigranți să fie considerată drept contribuția mea personală, urmînd ca, în schimb, eu să trimit Uniunii muncitorilor din Pesta suma respectivă ²⁶³.

De la Pesta însă nu a sosit nici un răspuns și, ca atare, eu consider cazul închis.

După primirea scrisorii duminică i-am scris lui *Bachruch* (un muncitor ungar de la Paris) și l-am rugat să-l abordeze pe o cale sigură pe *Jakob Holländer* la Pesta și să-i ceară să-mi răspundă *imediat*.

Totodată, te rog pe dumneata să comunicii Asociației *retragerea mea din rîndurile ei*.

Al duminică devotat,
Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : *K. Marx și F. Engels*.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

¹⁾ Asociația culturală a muncitorilor comuniști germani de la Londra. —
Nota red.

86

Marx către Adolphe Hubert

la Londra

(Ciornă)

[Londra] 10 august 1871

Dragă cetățene,

Am impresia că e vorba de o neînțelegere.

În primul rînd, cel care s-a declarat gata să întreprindă pe propria-i cheltuială publicarea raportului de la Bruxelles nu este un librar, ci prietenul meu E. Glaser de Willebrord ²⁵⁹.

Alaltăieri am primit de la el o scrisoare în care îmi scrie : „Am primit duminică scrisoarea anexată (de la d-l Bigot), la care am răspuns că, date fiind cheltuielile de editare, și așa destul de ridicate, nu mă pot angaja să plătesc în plus 100 de franci pe zi, că eu nu urmăresc obținerea nici unui fel de câștig și că propun ca stenografia și corespondenții să fie plătiți din încasările ce se vor face. Nu am primit nici un răspuns, așadar propunerea nu a fost acceptată ; eu sînt însă foarte bucuros, întrucît «*Figaro*» și «*Gazette des Tribunaux*» au căzut de acord să publice în extenso raportul cu privire la procesul care a început ieri la Versailles. Pe de altă parte, șederea mea la Londra prelungindu-se, nu-mi mai rămînea timp pentru a face pregătirile necesare”.

D-l Willebrord adaugă că pe viitor orice scrisoare poate să-i fie trimisă direct pe adresa sa : „E. Glaser de Willebrord, 24, Rue de la Pépinière, Bruxelles”.

Procurorul de la Versailles a întocmit împotriva *Internaționalei* ²⁶⁴ un act de acuzare de-a dreptul ridicol. Poate că ar fi bine să-i comunic d-lui Bigot următoarele fapte care să-i servească în apărare:

1. (La nr. 1) sînt anexate cele două Adrese ale *Consiliului General* cu privire la războiul franco-prusian. În prima sa Adresă, din 23 iulie 1870, *Consiliul General* declara că războiul nu a fost dus de poporul francez, ci de imperiu și că, de fapt, Bismarck era tot atît de vinovat ca și Bonaparte. În aceeași perioadă *Consiliul General* a adresat muncitorilor germani chemarea de a nu-i permite guvernului prusian să transforme războiul de apărare într-un război de cîmpire.

2. Ce-a de-a doua Adresă, din 9 septembrie 1870 (la 5 zile după proclamarea republicii), reprezintă o categorică condamnare a pla-

nurilor expansioniste ale guvernului prusian. Este o chemare adresată muncitorilor germani și englezi de a se situa de partea *Republicii Franceze*.

Adevărul este că muncitorii din Germania care făceau parte din *Asociația Internațională* s-au opus cu atîta energie politiciii duse de Bismarck, încît acesta, încalcînd legea, a ordonat ca principalii reprezentanți germani ai *Internaționalei* să fie arestați sub acuzația falsă de „complot” cu inamicul⁶⁹ și aruncați în fortărețele prusiene.

La Londra, la chemarea Consiliului, muncitorii englezi au organizat mari mitinguri, în scopul de a constrînge guvernul să recunoască Republica Franceză și să se opună din toate puterile fărîmării Franței⁶⁵.

3. Să fi uitat oare guvernul francez sprijinul pe care *Internaționala* l-a dat Franței în timpul războiului? Dimpotrivă. Consulul d-lui Jules Favre la Viena — d-l Lefavre — a comis chiar indiscreția de a publica, în numele guvernului francez, o scrisoare de mulțumire adresată d-lor Liebkecht și Bebel, cei doi reprezentanți ai *Internaționalei* în Reichstagul german. În această scrisoare el spune, printre altele (retraduc după o traducere în limba germană a scrisorii lui Lefavre): „Dv., domnii mei, și *partidul dv.* (adică *Internaționala*) sînteți cei care păstrați marea tradiție germană (adică spiritul umanitar)” etc.²⁶⁵

Ei bine, această scrisoare figurează acum în dosarul procesului de *înalță trădare* pe care guvernul saxon, silit de Bismarck, l-a deschis împotriva lui Liebkecht și Bebel și care nu s-a încheiat nici pînă în ziua de astăzi²⁶⁶. Această scrisoare i-a servit lui Bismarck drept pretext pentru arestarea lui Bebel după încheierea sesiunii Reichstagului german.

În același moment în care presa infamă mă denunța în fața lui Thiers ca agent al lui Bismarck, Bismarck îmi aresta prietenii, învinuindu-i de *înalță trădare* față de Germania și ordona arestarea mea de îndată ce voi fi pășit pe pămîntul german.

4. Cu puțin timp înainte de încheierea armistițiului¹⁷⁰, drăguțul de Jules Favre ne-a cerut — după cum declara *Consiliul General* într-o scrisoare adresată ziarului „*Times*” la 12 iunie¹⁾, a cărei copie este anexată aici (nr. II) — prin consilierul său intim, dr. Reitlinger, să organizăm la Londra demonstrații publice în favoarea „guvernului apărării naționale”. Reitlinger, după cum informează Consiliul General în scrisoarea către „*Times*”, a ținut să adauge că cu acest prilej nu trebuie să se vorbească de „*republică*”, ci numai de

¹⁾ K. Marx și F. Engels. „Declarația Consiliului General în legătură cu circulara lui Jules Favre”. — *Nota red.*

„Franța”. Consiliul General a refuzat să sprijine demonstrațiile de acest gen ²⁶⁷. Dar toate acestea dovedesc că însuși guvernul francez considera *Internaționala* ca o aliată a Republicii Franceze împotriva cetroptitorilor prusieni. Și, într-adevăr, ea a fost unicul aliat al Franței în timpul războiului.

Cu salutări frățești,
K. M.

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba franceză
Tradus din limba germană

87

Marx către Hermann Jung

la Londra

[Londra] 14 august 1871

Dragă Jung,

Spune-i lui Le Moussu (pe care cred că-l cheamă *Constant*) să ia cartea poștală anexată și să se ducă la d-l Rosenthal, nr. 2, *Red Lion Square*. Să spună că vine din partea d-lui *Eugène Oswald*.

Rosenthal este un evreu francez care l-ar putea angaja pe Le Moussu ca *gravor*. Ar fi, bineînțeles, mai bine să nu spună că este emigrant.

Sînt doi Rosenthal, tatăl și fiul. Ar fi bine ca Le Moussu să discute cu amîndoi. Trebuie să se ducă *imediat*, căci posturile libere urmează să se ocupe *săptămîna aceasta*.

Trimite-l, te rog, la mine și pe *pictorul italian* — nu mai știu cum îl cheamă, îmi amintesc însă că l-am văzut printre emigranții noștri. S-ar putea să-i găsec și lui o slujbă.

Anexez cîteva rînduri pentru d-na Tomanovskaia ²⁶⁸.

Mes civilités à Madame Jung.

Tout à vous ¹⁾,
K. Marx

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

¹⁾ — Complimente d-nei Jung. Al dumitale. — *Nota trad.*

88

Marx către Adolphe Hubert

la Londra

(Ciornă)

[Londra, nu mai devreme
de 14 august 1871]

Dragă cetățene,

În primul rînd nu am adresa d-lui Bigot pentru a-i scrie direct și apoi mi se pare mai sigur să-i scriu prin intermediul dumatile.

În graba mare n-am putut strînge ziarele germane care au publicat materiale despre incidentul cu Lefaiivre ¹⁾, dar d-l Bigot va găsi scrisoarea lui Lefaiivre, precum și notele redacției pe marginea ei în „*Volksstaat*” (care apare la Leipzig în redacția lui Liebknecht). Dealtfel, persecuțiile la care sînt supuși Liebknecht și Bebel nu mai sînt un secret pentru nimeni.

În nr. 63 din „*Volksstaat*” (din 5 august 1871) (vezi pasajul subliniat de mine), d-l Bigot va putea vedea că Liebknecht, Bebel etc. au fost acuzați de *a fi pus la cale* acțiuni de *înaltă trădare* și implicați într-un proces în care scrisoarea lui Lefaiivre figurează printre documentele compromițătoare.

În vederea apărării lui Jourde anexez declarația dată de un englez, d-l Wm. Trate, în legătură cu incendierea Ministerului de Finanțe ²⁶⁹.

Lui Willebrord îi voi scrie să păstreze tot ce primește de la d-l Bigot ²⁴⁰.

Cu salutări frățești,
K. M.

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba franceză
Tradus din limba germană

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 252—254. — Nota red.

89

Engels către Wilhem Liebknecht ¹⁾

la Leipzig

[Londra, mijlocul lunii august 1871]

Wróblewski, Longuet, Bastelica sînt aici.

Pentru ce a fost reabilitat ticălosul de B. Becker ? Iar dobitocului de Goegg de ce i s-a permis să-și difuzeze tîmpeniile ? ²⁷⁰

Fiicele lui Marx, care se află la Bagnères-de-Luchon, în Pirinei, s-au pomenit vizitate de prefect, marele Kératry, și de procurorul general Delpech, care le-au pus categoric în vedere să părăsească Franța. Lafargue a fost încîntat... ²⁾ prin munți în Spania. Pînă la plecare, în grădina lor au fost postați doi jandarmi. Dar despre toate acestea nu trebuie, desigur, să se vorbească oficial (în afară doar de ce ar putea apărea în presa franceză) pînă cînd nu-i vom vedea aici ²¹⁶. Thiers ține cu tot dinadinsul să se facă de rîs.

Al tău,
F. E.

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXIX, ed. rusă, 1946

Tradus din limba germană

90

Marx către Friedrich Bolte

la New York

Brighton, 25 august 1871

Stimate domn Bolte,

Mă aflu aici de aproximativ două săptămîni, trimis de medic, deoarece sănătatea mea era zdruncinată din cauza surmenajului. Probabil însă că săptămîna viitoare mă voi întoarce la Londra ⁷⁵.

¹⁾ Începutul manuscrisului este deteriorat. — *Noța red.*

²⁾ Manuscrisul deteriorat. — *Noța red.*

Săptămîna viitoare veți primi din partea Consiliului General un apel pentru sprijinirea comunarzilor emigranți⁸¹. Majoritatea dintre ei se află la Londra (80—90 de oameni). Pînă acum Consiliul General a reușit să-i scape de la pieire, dar în ultimele două săptămîni fondurile noastre s-au redus atît de mult, în timp ce numărul noilor veniți crește pe zi ce trece, încît aceștia sînt într-o stare de plîns. Sper că la New York se va face tot ce e posibil. În Germania toate resursele partidului sînt date victimelor prigoanei polițienești și la fel stau lucrurile și în Austria, Spania și Italia²⁷¹. În Elveția au nevoie de ajutor nu numai emigranții — chiar dacă nu prea numeroși —, ci, în urma lock-outului de la St. Gallen, și membrii Internaționalei²⁷². În sfîrșit, în Belgia sînt și acolo emigranți, deși nu prea mulți, și în afară de aceștia belgienii trebuie să-i mai ajute și pe cei care pleacă la Londra.

Așa stînd lucrurile, toate fondurile destinate masei de emigranți din Londra provin pînă acum în exclusivitate din Anglia.

Din *Consiliul General* fac parte acum dintre membrii Comunei : Serrailier, Vaillant, Theisz, Longuet, Frankel, iar dintre *persoanele oficiale ale Comunei* : Delahaye, Rochat, Bas[telica], Ch[alain].

Am trimis redacției „*New York Herald*” o declarație în care mă absolv de orice răspundere pentru comentariul stupid și total eronat realizat de corespondentul lui în legătură cu convorbirea pe care a avut-o cu mine²⁷³. Nu știu dacă o va publica.

Salutați-l pe Sorge din partea mea. Săptămîna viitoare îi voi răspunde la scrisoare¹⁾.

Al dv. devotat,
Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : „Briefe und Auszüge aus
Briefen von Joh. Phil. Becker,
Jos. Dietzgen, Friedrich Engels,
Karl Marx u. A. an F. A. Sorge
und Andere”, Stuttgart, 1906

Tradus din limba germană

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 262 și 266—267. — *Nota red.*

91

Marx către Jenny Marx

la Londra

[Brighton] 25 august 1871

Dragă Jenny,

Ieri am uitat să-ți relatez o întâmplare ciudată. A doua zi după ce am sosit aici ⁷⁶ l-am văzut așteptînd în colțul străzii mele pe același individ de care îți spuneam că ne-a însoțit de mai multe ori pe Engels și pe mine pe drumul spre casă, pe care E[ngels] l-a taxat drept spion și pe care noi l-am lăsat o dată să înțeleagă că l-am „adulmecat”. Tu știi că, generally speaking ¹⁾, eu nu-i prea detectez pe spioni. Dar acest individ se ține scai de mine la tot pasul, fără nici o jenă. Ieri povestea asta m-a scos din sărite; m-am oprit în loc, m-am întors și l-am fixat insistent pe individ prin faimosul eyeglass. What did he do? ²⁾ Și-a scos foarte spășit pălăria și astăzi nu m-a mai onorat cu prezența sa.

Astăzi i-am scris lui Dana o scrisoare detaliată în care i-am relatat, printre altele, pe larg aventurile de la Luchon și din Spania ³⁾. Cu siguranță că el va folosi materialul pentru „Sun” al său. Este exactly that sort of thing the Yankees are fond of ⁴⁾. Bineînțeles, am ticluit în așa fel totul, încît — în cazul în care copiii ⁵⁾ mai rămîn acolo — să nu aibă neplăceri.

Nimeni nu este atît de surd ca cel care nu vrea să audă! So old Stepney in regard to the refugees! ⁶⁾ Jung și cu mine ne-am purtat cinstit cu el. Hales i-a trimis o listă de subscripție ⁷⁾. Eu l-am înștiințat despre scrisoarea lui Davyson ²⁷⁴ și, în cele din urmă, l-am inițiat în privința celor ce se întreprind aici pentru obținerea unor mijloace. Cu toate acestea, măgarul bătrîn till now not loosened his purse-strings nor seems he at all willing to do so ⁸⁾. Ieri mi-a spus cu glasul lui de eunuc că a trimis lista de subscripție la

¹⁾ — în general vorbind. — *Nota trad.*

²⁾ — monoclu. Ce crezi că a făcut el? — *Nota trad.*

³⁾ K. Marx. „Scrisoare adresată lui Ch. Dana, redactorul ziarului «The Sun»” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 423—426. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

⁴⁾ — exact ceea ce le place yankeilor. — *Nota trad.*

⁵⁾ Jenny și Eleanor Marx, Laura Lafargue. — *Nota red.*

⁶⁾ — Așa și cu bătrînul Stepney cînd e vorba de emigranți! — *Nota trad.*

⁷⁾ Este vorba de sprijinirea comunarzilor emigranți. — *Nota red.*

⁸⁾ — nu și-a deschis nici pînă acum punga și nici nu dă semne că ar fi dispus s-o facă. — *Nota trad.*

Boston și mi-a arătat o scrisoare adresată de el unei doamne de aici în legătură cu colecta. Dar el personal? Not he! ¹⁾)

În general, tipul este cam „scrîntit”, după cum spune Jung. Jung a sosit aici sîmbăta trecută ²⁾) și luni a plecat din nou. A venit împreună cu cei doi băieți ai săi și înainte de plecare i-a spus lui Stepney că se duce la niște cunoscuți unde urmează să-și lase copiii. Stepney s-a dus cu el, și după ce Jung a aranjat totul cu gazda, a spus: „But I want for 8 days to take care of the boys myself!” ³⁾) și cu asta totul s-a dat iarăși peste cap.

Aici am avut parte mai tot timpul de furtuni și ploi, așa încît n-am mai conținut cu strănutul și tusea. Însă aerul minunat și băile pe care le fac zilnic au avut o influență extrem de binefăcătoare asupra general state of health ⁴⁾). În tot acest răstimp n-am regretat nimic mai mult decît că nu erai și tu cu mine. Dar — orice s-ar întîmpla — anul acesta trebuie să faci o călătorie, dacă nu în vară, cel puțin la toamnă.

În ce privește ciubotele elvețiene, Schneider și Zichlinsky („croitorul” ⁵⁾) are deja o faimă proastă în Germania) vor putea constata în curînd că aici nu sînt în Germania.

Părerea mea e că în Consiliul General au intrat prea mulți prou-dhoniști și la întoarcere voi insista pentru primirea lui Martin și Le Moussu ca antidot.

Brighton — unde, dealtfel, duc mai mult o existență de eremit — este, firește, absorbed in the great poisoning case ⁶⁾), evident, o criză de plictiseală isterică de care suferea o fată bătrînă cam smintită, în vîrstă de vreo 35 de ani, bine situată și avidă de iubire.

Rapoartele corespondenților la Paris ai ziarelor „Daily News” și „Daily Telegraph” cu privire la procesul de la Versailles sînt de-a dreptul respingătoare, mîzgălituri execrabile de penny-a-liner ⁷⁾).

Adio.

Al tău,
Karl

Publicat pentru prima oară
în limba originalului
în: „Annali”, an. 1, Milano, 1958

Tradus din limba germană

¹⁾ — El nu! — *Nota trad.*

²⁾ 19 august. — *Nota red.*

³⁾ — „Dar o săptămînă aș putea și eu să țin copiii la mine!” — *Nota trad.*

⁴⁾ — stării generale a sănătății. — *Nota trad.*

⁵⁾ Joc de cuvinte: Schneider — nume de familie, „Schneider” — „croitor”. — *Nota red.*

⁶⁾ — absorbit de răsunătorul caz de otrăvire. — *Nota trad.*

⁷⁾ — scriitori de duzină. — *Nota trad.*

92

Marx către Moncure Daniel Conway²⁷⁵

la Londra

(Ciornă)

[Londra, 29 august 1871]

Sir,

La întoarcerea mea de la Brighton⁷⁵ am găsit biletul dv. din 24 august. Următoarea ședință a Consiliului General are loc astăzi, dar, potrivit hotărîrii luate marțea trecută¹⁾, atîta timp cît în Franța vor funcționa tribunalele militare, prezența unor persoane din afară nu mai este permisă. Aceste măsuri severe au fost impuse de infiltrarea agenților de poliție francezi.

Am onoarea să anexez o listă de subscripție în folosul emigranților francezi, al căror număr (acum sînt vreo 80—90) crește zilnic, în timp ce fondurile noastre sînt complet epuizate. Situația lor este într-adevăr deplorabilă. Cel mai bun lucru ar fi să se constituie un comitet special, căruia să i se încredințeze sarcina de a găsi de lucru pentru acești oameni, în marea lor majoritate muncitori calificați și liber-profesioniști.

Al dv. devotat,

Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

93

Engels către Piotr Lavrovici Lavrov

la Paris

Londra, 3 septembrie 1871

Dragă domnule Sidorov²⁾,

Multe mulțumiri pentru serviciul pe care mi l-ai făcut procurîndu-mi „Gazette des T[ribunaux]“, care sosește cu regularitate,

¹⁾ 22 august. — *Nota red.*

²⁾ Pseudonimul lui Lavrov folosit de Engels în corespondența cu acesta. — *Nota red.*

precum și pentru hărți ¹⁾. După ce m-am consultat cu Rozw[adowski], m-am decis să mă adresez unui librar german. Apropos. R[ozwadowski] a găsit pînă în decembrie, la un pension, un post de profesor fără salariu, în schimb are asigurate masa, spălatul rufelor și locuința; acolo o să învețe cu siguranță engleza și atunci i se va putea găsi mai ușor altă slujbă.

Cît privește cărțile, am constatat că încă nu au ajuns în anticariate, așa că vor trebui achiziționate la prețul de vînzare cu un rabat de 16—20⁰%. Dacă mă autorizezi să le cumpăr în aceste condiții, anunță-mă și în cîteva zile le poți avea. Titlurile sînt următoarele:

Lecky, „Rationalism“

Tylor, „Primitive Culture“

Lubbock, „Origin of Civilis[ation]“

Maine, „Ancient Law“

idem „Rural Communities“

și, dacă reușesc să o obțin la cel puțin 10 șilingi,

Buckle, „Hist[ory] of Civilization“.

Tocmai am fost întrerupt, așa încît trebuie să închei scrisoarea.

Al duminică,

F. Engels

Două dintre fiicele lui Williams ²⁾ au sosit aici, cea de-a treia se află împreună cu soțul ei ³⁾ în Spania.

Publicat pentru prima oară
în: K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba franceză
Tradus din limba germană

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 249—250. — *Nota red.*

²⁾ Jenny și Eleanor Marx. Williams — numele conspirativ al lui Marx. — *Nota red.*

³⁾ Laura și Paul Lafargue. — *Nota red.*

94

Marx către Friedrich Adolph Sorge

la Hoboken

[Londra] 5 septembrie 1871

Stimate domnule Sorge,

Anexez apelul pentru sprijinirea emigranților ⁸¹. Scrisoarea pe care ați trimis-o din America pe data de 23 august a sosit astăzi ²⁷⁶.

Al dv. devotat,
Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

95

Marx către Charles Dobson Collet

la Londra

(Ciornă)

[Londra] 6 septembrie 1871

Mult stimat domn,

Citind scrisoarea dv., în care ați abandonat obișnuita dv. formulă „My dear Sir”, fixându-vă la „Dear Sir”, am constatat că ați devenit nu numai „anxious”, ci și circumspect ¹⁾.

În ce mă privește, eu consider că „neliniștea” nu este deosebit de potrivită pentru asigurarea unui *point de vue* ²⁾ științific și obiectiv ²⁷⁷.

Regret că nu vă pot îndeplini dorința. I-am luat la rînd pe toți prietenii mei de pe continent, dar la nimeni n-am găsit măcar cîteva dintre numeroasele recenzii asupra cărții mele ³⁾ sau extrase apărute

¹⁾ Diferite nuanțe de adresare : „My dear Sir” se folosește pentru persoane mai apropiate. — *Nota red.*

²⁾ — punct de vedere. — *Nota trad.*

³⁾ Volumul I al „Capitalului”. — *Nota red.*

în limbile italiană și franceză. Apariția ediției franceze *in extenso* a fost împiedicată de izbucnirea războiului prusian. În limba engleză nu a apărut nici o traducere a cărții și nici o recenzie. Acum doi ani prietenul meu F. Engels a trimis redacției lui „*Fortnightly*” o analiză foarte riguroasă a „*Capitalului*”¹⁾, care însă i-a fost înapoiată cu observația că „ar fi prea științifică pentru cititorii englezi ai respectivei publicații”²⁾.

Nu pot să-mi dau seama la ce manifeste vă referiți. Dacă facem abstracție de Adresa cu privire la „Războiul civil din Franța” și de „Herr Washburne”³⁾, pe care am avut onoarea să vi le trimit, începînd din septembrie 1870 Consiliul General nu a mai publicat alt manifest în afară de cel cu privire la războiul franco-prusian, pe care vi-l anezex. Cu excepția manifestelor publicate de către poliția franceză și cea prusiană în numele *Internaționalei*, care reprezintă niște falsuri³⁾, după cum am declarat eu în „*La Vérité*” (*Paris*), în ultima vreme nu a mai apărut nici un alt manifest. Așa-numitul manifest *elvețian* publicat de „*Times*”²⁷⁹ este, după cum bine observa „*Examiner*” în numărul de sîmbăta trecută, „o traducere denaturată a unei versiuni franceze care păcătuiește ea însăși prin lipsă de fidelitate... Manifestul nu a fost editat de către Asociația Internațională a Muncitorilor, ci de cîțiva dintre membrii ei din Elveția”.

Al dv. devotat,

K. M.

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

¹⁾ F. Engels. „Recenzie la volumul întii al *Capitalului* pentru «*The Fortnightly Review*»” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 310—333. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

²⁾ K. Marx. „Domnul Washburne, ambasadorul american la Paris”. — *Nota red.*

³⁾ K. Marx. „Către redactorul ziarului «*La Vérité*»” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 427—428. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

96

Engels către firma „Miller & Richard”²⁸⁰

la Londra

(Ciornă)

[Londra, după 9 septembrie 1871]

Stimați domni,

Ca răspuns la etc. îmi permit să vi-l recomand pe d-l M[ac]D[onnel], atât sub aspectul caracterului său, cât și al capacității și poziției sale politice, ca fiind foarte indicat pentru întreprinderea pe care intenționează s-o organizeze. Ca irlandez influent, el va beneficia, după cât pot eu să apreciez, în mai multe privințe de un sprijin considerabil din partea compatrioților săi, cu care întreține relații foarte strînse ; personal îl consider un om absolut onorabil.

Rugîndu-vă ca cele de mai sus să rămînă strict confidențiale și să nu constituie o angajare în ceea ce mă privește, rămîn etc.

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

97

Engels către Wilhelm Liebknecht

la Leipzig

Londra, 11 septembrie 1871

Dragă Liebknecht,

*Eu nu am nevoie de mandat, căci, în calitate de secretar pentru Italia și Spania, voi reprezenta, probabil, oricum două țări*²⁸¹. Dacă trimiteți pe cineva, mai puteți desemna încă alți doi, francezii desemnează aici și ei trei. În general, puteți trimite trei mandate, care însă trebuie să ajungă aici pînă sîmbătă¹⁾.

Nici M[arx], nici eu nu mai avem și un alt prenume care să nu fie cunoscut, fiecare dintre noi avem unul singur²⁸².

¹⁾ 16 septembrie 1871. — *Nota red.*

De ce nu trimiți exemplare din ediția germană a Adresei ²⁸⁸ ? Aici sîntem zilnic interpelați în legătură cu aceasta. Trebuie să spun că modul acesta de a ne trata nu este deloc de natură să ne stimuleze în continuare la lucru. Eu nu îți voi mai trimite nici un rînd de manuscris și nici Marx atîta timp cît nu vei binevoi, în sfîrșit, să respecti cel puțin cele mai elementare norme de bună-cuviință în relațiile cu noi.

Să-l compari pe d-l Goegg cu Odger este cam exagerat. În primul rînd O[dger] are, în felul său, un cap politic de o mie de ori mai bun decît stupidul badenez, iar în al doilea rînd, în calitate de secretar al consiliului din Londra al trade-unionurilor ²⁸⁹, Odger a fost reprezentantul cîtorva sute de mii de muncitori și mai reprezintă și acum o întreagă categorie de muncitori, pe cînd despre d-l Goegg nu am auzit niciodată că ar fi reprezentat pe cineva, afară doar de cîțiva meșteșugari reacționari badenezi din Elveția, singurii „meșteșugari” autentici care s-au păstrat asemenea unor fosile. Dar dacă voi permiteți ca asemenea oameni să-și publice elucubrațiile în „Volksstaat” în timp ce noi ne descotorosim aici de alde Odger, orice comparație este exclusă. În ce-l privește pe B. Becker, care s-a și apucat la Londra de obișnuitele-i potlogării, pe care le cunoști foarte bine, era cît pe ce să ne lovească damblaua atunci cînd am citit că i-ați iertat toate mirșăviile, avînd în vedere *capacitatea sa* ! Pînă acum eram de părere că s-ar putea trece peste toate moji-ciile lui, peste desăvîrșita lui nimicnicie, avînd în vedere prostia lui ! Ei, o să vedeți voi ce bucurie o să vă facă noua voastră achiziție. Mizerabilul ăsta nu vă va ierta niciodată că a trebuit să vină la voi „cu funia de gît” ²⁸⁴. În ce privește ziarul, decît unul ca ăsta, mai bine lipsă ! Dacă d-l B. B[ecker] nu a trădat partidul, lucru de care nu sînt încă chiar atît de sigur, aceasta nu e vina lui. Omul care a fost în stare să scrie pamfletul acela ordinar la adresa stăpînului și maestrului său Lassalle, este capabil de orice. Cartea ¹⁾ ni s-a părut interesantă, dar autorul s-a discreditat pentru totdeauna.

Marx a rămas foarte surprins citind în „Volksst[aat]” că intenționezi să editezi o istorie a Comunei etc. etc. (nr. 73, pagina a 4-a) ²⁸⁵. La fel și eu. Cum ți-a venit o asemenea idee este pentru noi de neînțeles. În ce mă privește, eu nu ți-am promis nimic în acest sens și habar n-avem de unde deții informația că cineva, de comun acord cu Consiliul General, ar scrie pentru „Volksstaat” o autentică istorie a Comunei. În orice caz, întrucît se invocă numele

¹⁾ B. Becker. „Enthüllungen über das tragische Lebensende Ferdinand Lassalle's”.
— Nota red.

Consiliului General, te rugăm să dai explicații, deoarece s-ar putea să fim interpelați.

În viitor vă așteaptă persecuții serioase. Nu încapă nici o îndoială că Bismarck s-a înțeles cu austriecii și italienii pentru a dezlănțui o prigoană generală²⁸⁶. B[ismarck] nu pune mare preț pe ea ; el urmărește câteva răfuieli personale și în plus ar avea să silească mișcarea muncitorească să apuce pe făgașul elvețian, care este avantajos pentru el ; în rest, ca iuncher, burghez speculativ și om de stat mediocru, dar plin de succese (și el întrunește toate aceste calități), Bismarck nu se teme cîtuși de puțin de stafia roșie. Austria se va năpusti acum împotriva „Internaționalei” tot așa cum a făcut în 1823 la Verona și mai târziu la Karlsbad¹⁾ cu „revoluția” și carbonarii²⁸⁷. Este însă clar că din toate acestea vă veți alege și voi cu o porție.

Soția mea²⁾ și d-na Marx se află la Ramsgate : săptămîna aceasta voi pleca și eu pentru cîteva zile acolo, dar sîmbătă sînt înapoi²⁸⁸. Dacă nu vii tu, poate vine Bebel. Sîntem foarte bucuroși că micuțul³⁾ se dezvoltă atît de bine. Multe salutări din partea lui M[arx] și a mea pentru toți ai tăi.

Al tău,
F. E.

De la Lafargue n-am primit încă nici o veste.

Publicat pentru prima oară
în : „Arhiv Marksa i Enghelsa”,
vol. I (VI), 1932

Tradus din limba germană

98

Marx către Friedrich Adolph Sorge²⁸⁹

la Hoboken

[Londra] 12 septembrie 1871

Stimate domnule Sorge,
Fiți amabil și predați-i lui J. Devoy alăturata scrisoare a secretarului nostru irlandez MacDonnel.

¹⁾ Denumirea actuală : — Karlovy-Vary. — *Nota trad.*

²⁾ Lizzy Burns. — *Nota red.*

³⁾ Karl Liebknecht. — *Nota red.*

Nu am avut timp să vă răspund mai pe larg. În momentul de față sîntem atît de solicitați, încît de trei luni încoace și chiar și acum sînt silit să îtrerup lucrări teoretice extrem de presante.

În legătură cu Statutul nu am de observat nimic altceva decît că singura ediție autentică²⁹⁰ este cea *engleză*. Conferința va hotărî scoaterea unor ediții autentice în limbile engleză, franceză și germană, lucru devenit necesar și pentru faptul că această ediție trebuie să includă diferitele rezoluții referitoare la Statut adoptate la congrese.

Comitetul Central de la New York¹⁶⁵ nu trebuie să uite :

1) că Consiliul General a întreținut vreme îndelungată legături cu America înainte de a se constitui Comitetul ;

2) că, în ce privește Adresa¹⁾, ea s-a vîndut la Londra, și, prin urmare, oricine avea dreptul să o trimită pe cont propriu prietenilor din America. Prima tranșă cu destinația New York a fost atît de mică pentru că ediția întii s-a epuizat în două zile, încît eu nu am mai primit pentru lotul pe care urma să-l expediez numărul corespunzător de exemplare.

3) În paragraful 6 din Statut se menționează în mod expres : „no independent local society shall be precluded from directly corresponding with the General Council”²⁾, iar secția din Washington, de pildă, a declarat că nu vrea să stabilească o legătură cu New Yorkul²⁹¹.

Cu salutări frățești,
Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : „Briefe und Auszüge aus
Briefen von Joh. Phil. Becker,
Jos. Dietzgen, Friedrich Engels,
Karl Marx u. A. an F. A. Sorge
und Andere”, Stuttgart, 1906

Tradus din limba germană

¹⁾ K. Marx. „Războiul civil din Franța”. — *Nota red.*

²⁾ — „nici unei asociații locale independente nu-i este interzis să întrețină corespondență directă cu Consiliul General”. — *Nota trad.*

99

Engels către Piotr Lavrovici Lavrov

la Paris

Londra, 12 septembrie 1871

Dragă d-le Sidorov ¹⁾,

Trimit alăturat chitanța pentru cărțile englezești care ți-au fost expediate ieri ²⁾. Librarul meu nu mi-a spus în ce fel le va trimite, bănuiesc însă că prin Continental Parcels Express ³⁾. Dacă pînă în două zile nu sosesc, dă-mi, te rog, de știre.

Buckle — trei volume — costă în cea mai ieftină ediție 24 de șilingi și, convins fiind că la Paris vei putea găsi această lucrare, nu am mai trimis-o. Dacă totuși ai nevoie de ea, anunță-mă.

Williams ⁴⁾ a primit scrisoarea dumitale. Ai citit, probabil, anunțul referitor la moartea lui ⁵⁾, ne-am prăpădit de rîs cînd l-am citit.

Aici au sosit Wróblewski și Cournet ⁶⁾. Probabil știi și că fiicele lui W[illiams] ⁷⁾ s-au întors.

Te rog să mă scuzi pentru faptul că astă seară nu-ți scriu mai mult. Știi că în jurul orei opt trebuie să merg la o ședință ⁸⁾ și acum este aproape opt.

Al dv.,
F. Engels

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba franceză
Tradus din limba germană

¹⁾ Pseudonimul lui Lavrov folosit de Engels în corespondența cu acesta. — *Nota red.*

²⁾ Vezi volumul de față, p. 261. — *Nota red.*

³⁾ — Agenția continentală de coletărie. — *Nota trad.*

⁴⁾ Numele conspirativ al lui Marx. — *Nota red.*

⁵⁾ Vezi volumul de față, p. 270. — *Nota red.*

⁶⁾ Engels a scris această propoziție în limba rusă. — *Nota red.*

⁷⁾ Jenny și Eleanor Marx. — *Nota red.*

⁸⁾ a Consiliului General al Internaționalei. — *Nota red.*

100

Marx către Hermann Jung

la Londra

[Londra] 13 septembrie 1871

Dragă Jung,

Fii atât de bun și din cele 3 l. st. și 10 șilingi, pe care le trimit alăturat, dă-i în numele meu, contra chitanță, 2 l. st. și 15 șilingi colonelului Naze și 15 șilingi rusului cel voinic pe care Lavrov l-a trimis la noi.

Al dumitale,

K. M.

1, Maitland Park Road

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

101

Marx către Adolphe Hubert

la Londra

[Londra] 15 septembrie 1871

Dragă cetățene,

Duceți-vă mâine (dar va trebui să fiți acolo *înainte de ora zece dimineața*) la d-l Fuisse, 35, Richmond Terrace, Clapham Road.

D-l Fuisse este francez, vechi emigrant, *negustor*. Ieri am discutat cu el despre problemele dv. ; i-am spus că i-aș fi foarte recunoscător dacă v-ar ajuta. El mi-a răspuns că probabil va putea să înlesnească vânzarea cîtorva din tablourile dv. Ca să puteți intra la d-l F[uisse] prezentați cartea de vizită anexată.

Cu salutări frățești,

Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba franceză
Tradus din limba germană

102

Marx către Jenny Marx

la Ramsgate

[Londra] 23 septembrie 1871

Dragă Jenny,

Astăzi se încheie, în sfârșit, conferința. A fost o muncă istovitoare. Ședințe dimineața și seara, în intervale ședințele comisiilor, hearing of witnesses, reports to be drawn up and so forth ¹⁾. Dealtfel s-a lucrat mai mult decât la toate celelalte congrese la un loc, deoarece a lipsit publicul în fața căruia se prezintă comedii retorice. Germania nu a fost reprezentată, din Elveția au participat numai Perret și Utin.

Săptămîna trecută partidul revoluționar de la Roma a oferit un banchet în cinstea lui Ricciotti Garibaldi ; am primit relatarea asupra banchetului, publicată în ziarul roman „La Capitale”. Un orator (il signore Luciani) a rostit un toast, primit cu un mare entuziasm, în cinstea clasei muncitoare și „a Carlo Marx che (qui) ne (en) è fatto (a fait) l'instancabile instrumento (l'instrument infatigable)” ²⁾. Trist pentru Mazzini !

Vestea of my death ³⁾ a avut ca urmare un miting organizat la New York de „cosmopolitan society”, ale cărei rezoluții, publicate în „World”, ți le trimit și ție ²⁹².

Tussy a primit și ea o scrisoare plină de îngrijorare din partea prietenilor din St. Petersburg ²⁹³.

Cu Robin și Bastelica, prieteni ai lui Bakunin și părtași la intri-gile lui, n-a fost deloc simplu. Demascarea activității lui Robin la Geneva și Paris a fost, indeed, strange ⁴⁾ ²⁹⁴. Articolul lui Jennychen a fost trimis astăzi în America ²⁹⁵.

Al tău,
Karl

Publicat pentru prima oară
în : „Pravda” nr. 426
din 6 mai 1958

Tradus din limba germană

¹⁾ — audierea martorilor, întocmirea rapoartelor și așa mai departe. — *Nota trad.*

²⁾ — a lui Karl Marx, care a făcut din ea o neobosită forță de luptă”. (În paranteze Marx dă traducerea în limba franceză). — *Nota trad.*

³⁾ — morții mele. — *Nota trad.*

⁴⁾ — într-adevăr, uluitoare. — *Nota trad.*

103

Marx către Gustav Kwasniewski ²⁹⁶

la Berlin

Ramsgate, 29 septembrie 1871
Adresa : 1, Maitland Park Road,
Haverstock Hill, Londra

Conferința delegaților Asociației Internaționale a Muncitorilor, care a avut loc săptămîna trecută la Londra, a hotărît ca pe viitor Consiliul General să nu mai elibereze nici un carnet de membru. În locul carnetelor, Consiliul General va trimite mărci (de tipul mărcilor poștale), pe care fiecare membru al Asociației va trebui să le lipească fie pe exemplarul din Statut pe care îl are, fie pe carnetul de membru, acolo unde, ca, de pildă, în Elveția, asemenea carnete s-au eliberat în țara respectivă. De aceea vă voi trimite o cantitate de timbre de îndată ce vor fi emise.

În ceea ce privește Statutul¹⁾, aici (la Londra) se va pregăti o nouă ediție în limbile engleză, franceză și germană (aceasta din urmă trebuie tipărită în Germania). Potrivit rezoluțiilor conferinței, fiecare membru trebuie să aibă un exemplar din Statut. Aceasta se datorește necesității de a introduce în Statut adaosurile și modificările survenite ca urmare a diferitelor hotărîri ale congreselor care au avut loc din 1866 încoace.

La conferință Germania nu a fost reprezentată nici de delegați și nici prin rapoarte sau cotizații, pe care nu le-au mai trimis din septembrie 1869. Relațiile pur platonice care au existat pînă acum între partidul muncitoresc german și *Internațională* și în cadrul cărora una din părți așteaptă numai servicii, fără să ofere nimic în schimb, nu mai pot continua. Aceasta ar compromite clasa muncitoare germană. De aceea am propus secției de la Berlin să intre în corespondență directă cu mine și același lucru îl voi cere tuturor celorlalte secții atîta timp cît conducerea Partidului muncitoresc social-democrat continuă să nu întreprindă nimic în ceea ce privește organizarea Internaționalei în Germania. Legile pot împiedica crearea unei organizații, dar ele nu pot împiedica organizația deja existentă a Partidului muncitoresc social-democrat să

¹⁾ K. Marx. „Statutul general și Regulamentul de organizare al Asociației Internaționale a Muncitorilor” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 466—481. — *Nota trad.*) — *Nota red.*

facă efectiv același lucru care se face în toate celelalte țări : să recruteze membri, să plătească cotizații, să trimită rapoarte etc.

În calitate de membru al Comisiei de control a Partidului muncitoresc social-democrat poate că veți avea personal posibilitatea să întreprindeți ceva în această direcție.

Al dv. devotat,
Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

104

Engels către Piotr Lavrovici Lavrov

la Paris

Londra, 5 octombrie 1871

Dragul meu prieten,

Înapoiindu-mă de la Ramsgate, unde Johnson ¹⁾ și cu mine am petrecut câteva zile ²⁹⁷, am găsit scrisoarea d-tale.

În ce privește banii pe care urma să-i primesc, te-aș ruga să fii atât de amabil și, în primul rînd, înainte de sfîrșitul lunii, să mă abonezi din nou pe trei luni la „Gaz[ette] des Trib[unaux]”. Abonamentul meu expiră la 31 octombrie. Mai tîrziu vor mai fi probabil și alte *cheltuieli* de făcut la Paris, așa că nu te grăbi cu restituirea datoriei. În legătură cu Buckle etc. îți stau oricînd la dispoziție. Îți voi trimite și „Eastern Post” ori de cîte ori va cuprinde ceva interesant.

Firma „*Triber*” ²⁾ este absolut sigură și de încredere, așa că îi poți livra *marfa* fără nici un fel de temeri. Adresa a fost scrisă chiar de Johnson, iar persoanei în cauză i-a fost predată personal de Serrailier ³⁾. Dealtfel, persoana avea chiar acolo, la fața locului, o bogată colecție de gravuri. În momentul de față, articolele de acest fel ne lipsesc și nici nu am avea cum să le furnizăm ²⁹⁸.

L-am înștiințat pe prietenul din Lower Charles Street ⁴⁾ despre

¹⁾ Marx. — *Nota red.*

²⁾ Cuvîntul „*Triber*” a fost scris de Engels cu caractere rusești. — *Nota red.*

³⁾ Cuvîntul „*Serrailier*” a fost scris de Engels cu caractere rusești. — *Nota red.*

⁴⁾ Hermann Jung. — *Nota red.*

scrisoarea d-tale. Nu se mai ocupă de genul acesta de probleme, care au fost preluate de alții și de aceea și-a pierdut în mare măsură interesul pentru noi. Pentru a te informa mai exact, ar trebui să-ți dau nesfârșite amănunte; este însă suficient să-ți spun că o parte din persoanele în interesul cărora s-a organizat toată afacerea asta s-au comportat nedemn și, în ciuda tuturor avertismentelor, au refuzat să rupă relațiile cu niște indivizi care nu meritau nici credit, nici încredere, ba chiar s-au lăsat conduși de aceștia în speculațiile lor. De aceea, pînă și cei mai intimi cunoscuți ai lor s-au retras, socotind că dacă i-ar susține în niște operații care ar putea fie să eșueze, fie să aducă profituri numai unor adevărați escroci, ar însemna să arunce banii pe fereastră. Dealtfel, persoanele în cauză cred că au obținut din altă parte ceea ce voiau. Printre ei sînt, totuși, cîțiva tineri de treabă pe care îi handicapează însă lipsa de capital, iar dacă s-ar ivi posibilitatea vreunui împrumut pentru ei, noi am fi foarte bucuroși. Într-o asemenea eventualitate ar trebui să se discute cu Johnson, care, după cum știi, se ocupă de cazurile de acest fel.

Multe salutări din partea mea tuturor prietenilor.

Al dumitale,
F. E.

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba franceză
Tradus din limba germană

105

Marx către Hermann Jung

la Londra

[Londra] 11 octombrie 1871

Dragă Jung,

Din scrisoarea alăturată a lui Perret ²⁹⁹ vei vedea că el încă n-a primit rezoluțiile cu privire la „Alianță” etc. ¹⁾ Dacă n-ai apucat să le expediezi, păstrează-le, fiindcă îți voi trimite o copie corectată.

¹⁾ K. Marx și F. Engels. „Rezoluții adoptate de Conferința delegaților Asociației Internaționale a Muncitorilor care a avut loc la Londra între 17 și 23 septembrie 1871” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 443—452. — Nota trad.). — Nota red.

I-am trimis lui Rozwadowski 1 l. st.

Din banii destinați emigranților, lui Duru să-i dai atît cît îi trebuie pentru a putea părăsi casa în care locuiește acum, deoarece pentru halul în care se prezintă este mult prea scumpă. Ar fi bine dacă suma pe care o va primi va fi suficientă ca să-și scoată lucrurile de la casa de amanet. Cred însă că ar face mai bine să nu le aducă în actuala locuință, ci să le lase acasă la dumneata și să părăsească locuința *fără să mai plătească restul de chirie*. Și așa a plătit, pentru văgăuna asta, mai mult decît merită ea de fapt.

De asemenea dă-i, să zicem, 1 l. st. noului venit, de care vorbeai ieri.

Asupra acestor cheltuieli — a modului în care am folosit o parte din banii primiți din S.U.A.³⁰⁰ — voi raporta atunci cînd Consiliul va lua în discuție repartizarea fondurilor.

Cu salutări frățești,
Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

106

Engels către Enrico Bignami³⁰¹

la Lodi

Londra, 13 octombrie [1871]

Cetățene, director al ziarului „Plebe”,
Consiliul General m-a însărcinat să vă trimit rezoluția¹⁾ anexată,
cu rugămintea de a o publica în paginile apreciatului dv. ziar.
Primiți sincerele mele salutări.

Friedrich Engels
secretar pentru Italia

Publicat pentru prima oară
în : „La Plebe” nr. 122
din 19 octombrie 1871

Originalul în limba italiană
Tradus din limba germană

¹⁾ *F. Engels*. „Rezoluția Consiliului General cu privire la excluderea lui Durand” (vezi *K. Marx și F. Engels*. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 460. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

107

Marx către Hermann Jung

la Londra

[Londra] 13 octombrie 1871

Dragă Jung,

Te rog să consideri lira sterlină pentru Rozwadowski ca dată de mine personal.

În legătură cu *Duru*, cînd a sosit scrisoarea de la d-ta, el deja plecase. De aceea, dacă i-ai mai avansat și alte sume, voi spune Consiliului General că, în cazul în care această cheltuială nu va fi aprobată, o voi suporta eu.

As to the man who committed the indiscretion in the „*Scotsman*”¹⁾, I had from the beginning my so to say foregone conclusions. However, I should like to be on the wrong scent.

As to Perret, the letter might with all that have been intercepted. I prepare, therefore, a new corrected copy, wich, after having been signed by you, must be sent in a *registered* letter.

Yours fraternally²⁾,
Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Tradus din limbile germană
și engleză

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 429—430. — *Nota red.*

²⁾ — În ce privește persoana care a comis indiscreția în „*Scotsman*” mi-am formulat din capul locului o părere, ca să spun așa, preconcepută. M-ar bucura dacă s-ar dovedi nefondată.

În ceea ce-l privește pe Perret, este posibil ca scrisoarea împreună cu tot ce se află în ea să fi fost interceptată. De aceea pregătesc o nouă copie, corectată, pe care, după ce o vei semna d-ta, va trebui s-o expediez într-o scrisoare recomandată.

Cu salutări frățești. — *Nota trad.*

108

Marx către John Hales ³⁰²

la Londra

Dragă Hales,

Trebuie să transcrii următoarea rezoluție ¹⁾ și să o trimiți cotidianelor londoneze (numai celor *engleze*; Serrailier o va trimite ziarelor franceze).

[Londra] 14 octombrie 1871

Cu salutări frățești.
Al dumatiale,
Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : „Londonskaia Konferenția
Pervogo Internaționala”, 1936

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

109

Marx către Edward Spencer Beesly

la Londra

[Londra, 19 octombrie 1871]

Mult stimate domn,

Vă trimit alăturat fotografia pentru d-na Beesly. Prenumele ilustrului Greenwood este Frederic. Ce n'est pas Frédéric le Grand. Vous savez que Voltaire, dans sa retraite suisse, avait auprès de lui un jésuite, nommé Adam, qu'il était accoutumé à représenter à ses visiteurs en disant : ce n'est pas le premier des hommes !²⁾

¹⁾ K. Marx. „Declarația Consiliului General cu privire la abuzul cu numele Internaționalei comis de Neceaev” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 461. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

²⁾ — Nu este însă Frederic cel Mare. Știți că Voltaire, pe vremea când trăia în Elveția, avea pe lângă el un iezuit, pe nume Adam, pe care obișnuia să-l prezinte vizitatorilor săi spunând : acesta nu este primul om ! — *Nota trad.*

Jenny ¹⁾ își va îngădui plăcerea de a o vizita miercurea viitoare ²⁾ pe la ora 1 pe d-na Beesly.

Al dv. sincer,
Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : „International Review
of Social History”, vol. IV, 1959

Originalul în limbile engleză
și franceză
Tradus din limbile germană
și franceză

110

Marx către Hermann Jung

la Londra

[Londra] 19 octombrie 1871

Dragă Jung,

După părerea mea, Forestier trebuia să primească 4 l. st., nu 3. Când un om este într-o situație critică, trebuie să se ia toate măsurile pentru ea în timpul călătoriei să nu aibă neplăceri din cauza pungii goale.

Te rog scrie-i câteva rînduri lui Utin (prin intermediul lui Forestier) și roagă-l :

1) să-mi trimită (într-o scrisoare recomandată) *pașaportul* pe care mi l-a promis ;

2) să mă înștiințeze imediat dacă știe ceva în legătură cu noua secție slavă de la Zürich ³⁾. Printre semnături am găsit nume ca A. Dubov, Kasper Turski, Emanuel Ervačanych ³⁾.

Cu salutări frățești.

Al dumitale,
Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

¹⁾ Jenny Marx. — *Nota red.*

²⁾ 25 octombrie. — *Nota red.*

³⁾ Manuilo Hravačanin. — *Nota red.*

111

Marx către Hermann Jung

la Londra

[Londra] 20 octombrie 1871

Dragă Jung,

Am putea să le plătim 2 l. st. și să le dăm de probă să tipărească circulara cu rezoluțiile conferinței ³⁰⁴, Luni voi fi gata ¹⁾). Știi că 500 de exemplare trebuie să se tipărească în limba engleză și 500 în limba franceză. În ce privește Statutul etc. va trebui să mai chibzuim.

Cu salutări frățești.

Al dumatile,

K. Marx

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

112

Engels către redacția „Gazzettino Rosa”

la Milano

[Scrisoare de însoțire la „Declarația Consiliului General cu privire la abuzul cu numele Internaționalei comis de Neceaev”]

Pe parcursul procesului intentat lui Neceaev, care s-a judecat cu câteva luni în urmă la Curtea cu juri din St. Petersburg, în legătură cu Asociația Internațională a Muncitorilor s-au făcut afirmații de natură să atragă asupra lor atenția conferinței delegaților Asociației care s-a ținut la Londra.

¹⁾ 23 octombrie. — *Nota red.*

În concluzie, conferința a adoptat următoarea hotărîre, care va fi publicată în organele de presă ale Internaționalei.

Londra, 20 octombrie 1871

Friedrich Engels
secretar pentru Italia

Publicat în :
„Gazzettino Rosa”
nr. 306 din 3 noiembrie 1871

Originalul în limba italiană
Tradus din limba germană

113

Engels către Elisabeth Engels

la Engelskirchen

Londra, 21 octombrie 1871

Dragă mamă,

Dacă nu ți-am scris atîta timp, aceasta se datorește faptului că voiam să răspund la ultimele observații pe care le-ai făcut referitor la activitatea mea politică într-un fel ca să nu te necăjească. Citind însă iarăși și iarăși mirșavele minciuni din „Köln[ische] Zeitung”, în special infamiile ticălosului de Wachenhusen, văzînd cum aceiași oameni care în timpul războiului nu găseau în toată presa franceză decît minciuni, acum trîmbițează în Germania, ca literă de evanghelie, toate născocirile poliției, toate calomniile mizerabilei prese venale pariziene la adresa Comunei, am ajuns într-o stare de spirit nu prea potrivită pentru o asemenea scrisoare. Se face mare tapaj din cauza cîtorva ostatici împușcați după modelul prusian, a cîtorva palate arse potrivit procedului prusian (căci toate celelalte sînt minciuni), dar despre cei 40 000 de bărbați, femei și copii pe care versaillezii i-au împușcat *după* ce i-au dezarmat nu spune nimeni nimic ! Dealtfel voi n-aveți cum să știți toate acestea, voi sînteți nevoiți să vă rezumați la informațiile din „Kölner” și „Elb[erfelder] Zeitung”, care pur și simplu vă îndoapă cu minciuni. Ți s-a întîmplat totuși în viața ta să auzi cum unii oameni sînt defăimați ca adevărați canibali, ca, de pildă, membrii Tugendbundului de pe vremea bătrînului Napoleon, demagogii anilor 1817 și 1831³⁰⁵, oamenii anului 1848, pentru ca după aceea să se dovedească de fiecare dată că ei nu fuseseră nici pe departe chiar așa de răi și că interesata manie a persecuției le-a pus la început în cîrcă toate poveștile de

groază posibile, care apoi s-au risipit asemeni unui abur. Sper, dragă mamă, că îți vei aminti de toate acestea și că, atunci cînd vei citi în ziare despre aceste orori imaginare, vei începe să ai înțelegere și pentru oamenii din 1871.

Tu știi doar că concepțiile pe care mi le-am format cu aproape 30 de ani în urmă nu s-au schimbat cîtuși de puțin și n-ar fi trebuit să te surprindă dacă, atunci cînd evenimentele mi-ar fi cerut-o, nu numai că le-aș fi apărut, dar mi-aș fi făcut cu orice preț datoria. Ar fi trebuit să roșești pentru mine dacă nu aș fi procedat astfel. Dacă Marx n-ar fi aici sau dacă nu ar exista deloc, asta n-ar schimba cu nimic lucrurile. De aceea este cît se poate de nedrept să se arunce vina asupra lui. Dealtfel îmi amintesc că înainte rudele lui Marx susțineau că eu l-aș fi influențat în rău pe Marx.

Dar destul despre asta. În această privință nu se mai poate schimba nimic și va trebui să te resemnezi. Cînd lucrurile se vor mai liniști, zarva oricum va amuți, iar tu vei putea chibzui în liniște asupra celor întîmplate.

În septembrie am stat un timp la Ramsgate, o stațiune mică, sau mai degrabă destul de mare, situată pe coasta de est, ceva mai la nord de Dover. Este cea mai veselă localitate balneară din cîte cunosc, nici un fel de etichetă, o plajă foarte frumoasă la adăpostul unor stînci abrupte, calcaroase ; plaja mișună de cîntăreți negri improvizati, scamatori, iluzionisti, clovni și alte prostii de soiul ăsta. Localitatea nu este prea distinsă, dar e convenabilă și fără faoane. Băile sînt foarte bune și, cum vremea a fost rece, profitul meu a fost dublu : un apetit într-adevăr fără margini și 10 ore bune de somn pe zi. Deși locuiesc într-unul din cele mai sănătoase cartiere din Londra, unde aerul, după cum îmi spunea un medic, este la fel de bun ca cel de la țară, pot totuși să realizez diferența unei asemenea schimbări de aer. Ar trebui, într-adevăr, să te gîndești ca vara viitoare să-ți oferi 3—4 săptămîni de mare, care pînă și pe cei mai sănătoși îi face și mai sănătoși.

De cîtva timp interesanta mea vecină m-a lăsat în pace cu pianul ei, probabil că a plecat. În schimb, acum am o muzicantă în cealaltă parte, acolo unde s-au construit noi locuințe ; jos s-a deschis o croitorie, iar camerele de sus sînt închiriate. Deocamdată însă nu e chiar atît de rău și nu am de ce să mă plîng.

Acum vremea este urîtă și plouă, ceea ce, după minunatele zile de toamnă pe care le-am avut, pare de-a dreptul surprinzător. Trebuie să fac foc, deși cu numai trei zile în urmă era o căldură atît de înăbușitoare, încît, dacă n-aș fi ținut ferestrele deschise, n-aș fi putut rezista. În general însă, aici vremea este mult mai bună decît la Manchester, aproape niciodată nu plouă o zi întregă, în timp ce

la Manchester în perioada asta se întâmplă adesea să plouă 2—3 zile în șir.

Din cele relatate de Hermann și Emil ¹⁾ am înțeles că o să mai treacă un timp pînă cînd relațiile lor cu Adolf ²⁾ vor intra oarecum în normal. Dacă o vreme vor sta departe unul de altul, lucrurile se vor rezolva mult mai simplu. În orice caz, bine că diferendul s-a aplanat cel puțin în fond; problema pecuniară odată rezolvată, măcar nu vor mai apărea și alte prilejuri de discordie. Sper că cu timpul totul va reintra pe vechiul făgaș.

În rest sînt sănătos și bine dispus și m-am întors la prima mea iubire, adică la pipa lungă, după ce, în sfîrșit, am făcut rost aici de un tutun ca lumea. Pentru astă seară mi-am rezervat o plăcere specială, și anume, cu toată ploaia, mă voi duce la berăria vieneză de pe plajă — acolo se poate bea după pofta inimii. Emil Blank junior a fost pe la mine zilele trecute pentru cîteva clipe, altminteri nu-l văd deloc pe zvăpăiatul ăsta, pentru că eu nu mă duc aproape niciodată în City.

Și acum, să auzim de bine, transmite calde salutări tuturor fraților și surorilor mele și să nu mă pedepsești pentru îndelungata mea tăcere. Din toată inima.

Al tău,
Friedrich

Lui Emil Blank poți să-i spui că Marx *nu are nevoie* de bani de la mine. Aș vrea însă să-l văd pe Emil Bl[ank] ce figură ar face dacă eu aș vrea să-i dau cîteva sfaturi în legătură cu felul cum să-și administreze propriii săi bani.

Publicat pentru prima oară
în formă prescurtată
în : „Deutsche Revue”,
Bd. 2, Stuttgart und Leipzig, 1921 ;
în întregime în „Voinstvuiușcii
materialist”, kn. 3, 1925

Tradus din limba germană

¹⁾ Frații lui Engels. Vezi volumul de față, p. 174—176. — *Nota red.*

²⁾ Griesheim. — *Nota red.*

114

Marx către Hermann Jung

la Londra

[Londra, în jurul datei de
25 octombrie 1871]

Dragă Jung,

D-l Chautard a fost aici cu scrisoarea anexată. S-au pierdut deja 4 zile. I-am spus lui Chautard că va trebui să-mi înapoieze fără întârziere rezoluția dacă ei nu o pot tipări numaidecît ³⁰⁴. Nu înțeleg cum aceiași oameni vor putea să publice Statutul și celelalte.

Veuillez me retourner la lettre ¹⁾.

Trebuie să trimiți bani grupului de emigranți, să zicem vreo 10 l. st. Cu cât mai curînd vom scăpa de acești indivizi, cu atît mai bine.

Al dumitale,
K. Marx

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

115

Marx către Hermann Jung

la Londra

[Londra, sfîrșitul lunii octombrie 1871]

Dragă Jung,

De îndată ce va fi ceva gata, să mi se trimită proofsheets ²⁾.
Cum se numesc actualii membri elvețieni ai Consiliului ?
And who is Sadler ? ³⁾

Yours fraternally ⁴⁾
K. M.

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

¹⁾ — Scrisoarea, te rog, să mi-o înapoiezi. — *Nota trad.*²⁾ — corecturile. — *Nota trad.* ; rezoluțiile Conferinței de la Londra din 1871 ; vezi volumul de față, p. 278. — *Nota red.*³⁾ — Și cine este Sadler ? — *Nota trad.*⁴⁾ — Cu salutări frățești. — *Nota trad.*

116

Engels către Wilhelm Liebknecht

la Leipzig

[Londra] 4 noiembrie 1871

Dragă Liebknecht,

N-am putut folosi la conferință³⁰⁶ mandatul vostru. S-a hotărît ca țările care nu au trimis delegați să fie reprezentate de secretarii lor. Prin urmare, eu am reprezentat Italia, iar dacă aș fi folosit mandatul vostru i-aș fi luat lui Marx locul și dreptul la vot ; așa că mandatul a rămas în buzunarul meu.

În ce-l privește pe nefericitul tău Goegg¹⁾, cazul lui se deosebește de cel al lui Odger în două puncte esențiale : 1) Odger este totuși un muncitor, în timp ce Goegg este din fire un mic-burghez și așa va rămîne în veci ; dacă tu te socotești parte cu Goegg, noi cei de aici nu vom proceda cu siguranță la fel ; 2) noi ne-am dispensat de Odger²⁸⁸, în timp ce tu te cramponezi de Goegg al tău și nu vrei să renunți la el. Nu cumva ne reproșezi că nu l-am păstrat pe Odger, așa cum ai făcut tu cu Goegg ?

Readucerea lui B. Becker ai justificat-o scurt și cuprinzător prin faptul că aveți nevoie de „oameni capabili”²⁸⁴. Așadar, asta este părerea ta despre el.

Nu știu cui altcuiva în afară de tine să-i adresez „grosolăniile” mele. În orice caz, treptat încep să mă obișnuiesc cu ideea că tu ne poți cere cite-n lună și în stele, dar că nici măcar nu-ți trece prin cap să ne faci cel mai mic contraserviciu.

Nu mai e mult și voi considera foarte normal ca, trimițându-ți manuscrisul unei întregi broșuri, să-mi comand la librar exemplarele ce mi se cuvin, iar din scrisorile tale să aflu că broșura se vinde ca piinea caldă. În alte țări, cînd Consiliul General prezintă un document gata de tipar, i se expediază, fără ca el să mai ceară, nu numai exemplarele respective, ci și o parte din încasări. În Germania însă, pe deasupra i se mai cere să-și plătească exemplarele. Că așa ceva nu se întîmplă, de asta poți fi sigur. Și pentru că nu am chef să figurez în registrele voastre ca datornic, îți restituți nota de plată și cer una nouă. Celelalte publicații comandate pentru mine, Marx și Asociația muncitorilor germani vor fi achitate, firește, de îndată ce va fi refăcută nota.

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 265. — Nota red.

„Eastern Post” și l-am trimis cu *regularitate în fiecare săptămână*. Chiar ieri am trimis un număr împreună cu „Times” din 27 octombrie, în care se află un articol despre Internațională (din sursă sigură)³⁰⁷. Dacă nu le-ai primit, adu imediat la cunoștință acest lucru în paginile lui „Volksst[aat]”. Stieber ăsta trebuie să înțeleagă că este supravegheat.

În corespondența anexată¹⁾ se află și răspunsul pentru Schwitzguébel. Omul acesta este unul dintre principalii intriganți ai clicii lui Bakunin în cantonul Neuchâtel, care de doi ani încercaeă să submineze Internaționala în Elveția, după ce încercarea lor de a o domina s-a soldat cu un eșec răsunător. Această clică este o continuare a Alianței democrației socialiste în Jura.

Denumirea de Comité Fédéral Romand și-au luat-o în mod samavolnic și au păstrat-o cu toată interdicția Consiliului General²⁾; acum conferința a pus capăt³⁰⁸ acestei situații. Dacă Elpidin îți trimite ceva spre publicare (ceea ce nu prea cred), cel mai bun lucru ar fi să-i trimiți, pur și simplu, totul înapoi, să-i dai adresa mea și să-i spui că pentru explicații mai amănunțite să ia legătura direct cu mine. Am să-l învăț eu minte să te mai piseze atîta. Povestea este prea lungă ca s-o mai relatez aici.

Rezoluțiile conferinței³⁾ în *limba germană, gata pentru tipar* îți vor parveni într-o zi, două; acum tocmai se traduc.

Sînt îngrijorat din pricina lui Sorge.

În rest, situația se prezintă excelent. În Italia avem acum o mulțime de organe de presă, îți anexez lista lor pentru a o da publicității³⁰⁹; corespondența este atît de intensă, încît îmi dă enorm de mult de lucru. Cred că ai văzut în „E[astern] P[ost]” pe care și l-am trimis ieri că am întemeiat aici un Consiliu federal britanic³¹⁰, degajînd în felul acesta Consiliul General de o serie de fleacuri pur englezești, ceea ce era absolut necesar. În curînd va urma Consiliul irlandez.

În limba engleză textul revizuit al Statutului⁴⁾ se află la tipar, sînt în lucru variantele lui în limbile franceză, germană și italiană. Toate acestea ne-au dat enorm de lucru, întrucît M[arx] și cu mine am avut de organizat și de redactat aproape totul. În plus, Marx s-a

¹⁾ F. Engels. „Despre febra înființării de societăți anonime fictive în Anglia” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 485—487. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

²⁾ K. Marx. „Rezoluția Consiliului General cu privire la Comitetul federal al Elveției romande”. — *Nota red.*

³⁾ K. Marx și F. Engels. „Rezoluții adoptate de Conferința delegațiilor Asociației Internaționale a Muncitorilor”. — *Nota red.*

⁴⁾ K. Marx. „Statutul general și Regulamentul de organizare al Asociației Internaționale a Muncitorilor”. — *Nota red.*

simțit din nou rău (a avut un abces la subsuoară) și din cauza unei răceli trebuie să stea în casă.

Johannard, membru al Comunei, a venit aici și și-a reluat vechiul său loc în Consiliul General. Jules Vallès este și el aici, Ranvier a sosit încă în timpul conferinței, Sicard — zilele acestea. Cred că ai aflat că Jaclard — unul dintre cei mai buni —, care a evadat din închisoare împreună cu Okolowicz, a ajuns cu bine la Berna. În general, aceștia sînt mai toți oameni absolut extraordinari; masa emigranților adăpostește însă, firește, ca întotdeauna, și o întreagă șleahță de ticăloși, printre care Vermersch, redactor-șef la „Père Duchêne”, o canalie notorie.

Multe salutări ție și alor tăi.

Al tău,
F. E.

Publicat pentru prima oară
în : „Arhiv Marksa i Enghelsa”,
vol. I (VI), 1932

Tradus din limba germană

117

Marx către Hermann Jung

la Londra

[Londra] 4 noiembrie 1871

Dragă Jung,

Dă-i lui Beaufort (care a rămas fără locuință) 10 șilingi pentru săptămîna viitoare. Dacă în cursul săptămîinii viitoare nu va găsi nimic de lucru, va trebui să-l trimitem la Bruxelles, de unde trebuie să încerce să se întoarcă în Franța.

Al dumitale,
K. Marx

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

118

Marx către Friedrich Adolph Sorge

la Hoboken

[Londra] 6 noiembrie 1871

Dragă prietene,

Astăzi vor fi expediate la New York 100 de exemplare din rezoluțiile conferinței ¹⁾ (50 în limba franceză și 50 în limba engleză).

Rezoluțiile care nu sînt destinate publicării vor fi comunicate ulterior.

O ediție nouă, *revăzută*, a Statutului și Regulamentului ²⁾ va apărea mîine în limba engleză, iar dumneata vei primi 1 000 de exemplare spre a fi vîndute în America (la 1 pence bucata), pe care la New York nu va fi nevoie să le traduceți în limbile franceză și germană, întrucît noi scoatem ediții *oficiale* în ambele limbi. Scrie-ne cîte exemplare în cele două limbi se cer.

Corespondența cu secțiile germane și cu Comitetul ³⁾ din New York am cedat-o lui *Eccarius* (numit în această funcție la propunerea mea) ³¹¹, întrucît timpul nu-mi permite să mă achit cum se cuvine de această sarcină.

Secția nr. 12 (New York) a făcut Consiliului General propunerea de a o recunoaște ca secție conducătoare în America. Rezoluțiile îndreptate împotriva acestor pretenții și în favoarea menținerii actualului Comitet ⁴⁾ au fost, probabil, trimise de *Eccarius* secției nr. 12.

În ceea ce privește secția de la Washington (care a trimis Consiliului General lista membrilor săi), Comitetul de la New York a mers prea departe ²⁹¹. El n-avea nici un drept ca, în afara numărului

¹⁾ K. Marx și F. Engels. „Rezoluții adoptate de Conferința delegaților Asociației Internaționale a Muncitorilor care a avut loc la Londra între 17 și 23 septembrie 1871”. — *Nota red.*

²⁾ K. Marx. „Statutul general și Regulamentul de organizare al Asociației Internaționale a Muncitorilor”. — *Nota red.*

³⁾ — Comitetul Central al secțiilor din America de Nord ale Internaționalei. — *Nota red.*

⁴⁾ „Rezoluție a Consiliului General cu privire la Comitetul Central al secțiilor din S.U.A. ale Asociației Internaționale a Muncitorilor” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 687—688. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

de membri și a numelui etc. al secretarului corespondent, să ceară și alte date.

Alte vești îți voi da în scrisoarea următoare (*săptămîna aceasta*)¹⁾.

Al duminică,
K. M.

Publicat pentru prima oară
în : „Briefe und Auszüge aus
Briefen von Joh. Phil. Becker,
Jos. Dietzgen, Friedrich Engels,
Karl Marx u. A. an F. A. Sorge und
Andere“, Stuttgart, 1906

Tradus din limba germană

119

Marx către Ferdinand Jozewicz

la Berlin

[Londra] 6 noiembrie 1871

Stimate prieten,

Vă trimit alăturat un exemplar din traducerea franceză a rezoluțiilor adoptate la conferință²⁾. Rezoluțiile au apărut și în limba engleză, iar traducerea germană va fi trimisă mâine la „Volksstaat“.

O ediție engleză a Statutului și Regulamentului Internaționalei va apărea mâine. O ediție germană va apărea, probabil, la Leipzig, iar una franceză la Geneva. Conform ultimelor rezoluții ale conferinței, fiecare membru al Asociației trebuie să posede un exemplar din Statut. Timbrele vi le voi trimite de îndată ce vor fi emise.

În ce privește Berlinul, sint de părere ca, „în general“, să nu se țină mitinguri publice decît după ce se va duce o mai intensă muncă de propagandă în acest sens. Cu toate acestea nu trebuie pierdute anumite prilejuri de importanță generală și de interes public, atît pentru a organiza mitinguri, cît și pentru a tipări unele documente.

Primul prilej potrivit îl constituie infamul proces intentat membrilor fostului Comitet al Partidului social-democrat din Braunschweig, principalul punct al acuzării reprezentîndu-l apartenența la Internațională³⁾. Ar fi totuși mai bine să se aștepte începerea dezbaterilor

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 291—292. — *Nota red.*

²⁾ K. Marx și F. Engels. „Rezoluții adoptate de Conferința delegaților Asociației Internaționale a Muncitorilor“. — *Nota red.*

judiciare publice, care vor atrage atenția Germaniei asupra Braunschweigului.

Un asemenea prilej favorabil vor oferi și proiectele de lege cu privire la Internațională, pe care guvernul intenționează să le prezinte în Reichstag. Sperăm că muncitorii germani vor riposta împotriva unor astfel de ingerințe din partea guvernului la fel de energetic ca și muncitorii spanioli.

.. În ultima mea scrisoare ¹⁾ am făcut o greșeală. Bebel mi-a trimis un raport detaliat în 1870, în momentul în care noi stabilisem că congresul se va ține la Mainz (cu puțin înainte de izbucnirea războiului) ⁸¹².

Pentru mine nu este numai o obligație ca secretar-corespondent pentru Germania, dar sînt realmente încîntat să întretin, prin intermediul dv. și al lui Kwasniewski, o corespondență permanentă cu ceilalți prieteni de la Berlin.

Salut și frăție.

Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : „Die Gesellschaft” nr. 3,
Berlin, 1933

Tradus din limba germană

120

Marx către Nikolai Franțevici Danielson

la Petersburg

[Londra] 9 noiembrie 1871

Stimate prieten,

Vă trimit alăturat o listă cu cîteva modificări, în parte simple greșeli de tipar. Ceva mai importante sînt numai modificările de la p. 192, 201, 288, nota 205a și p. 376, pentru că aici este vorba, întrucîtva, chiar de conținut.

În ce privește prelucrarea primului capitol, este inutil s-o așteptați, deoarece în ultimele luni am fost atît de ocupat (și pentru viitorul apropiat sînt puține speranțe că situația se va îmbunătăți în această privință), încît cu nici un chip nu ajung să-mi văd de lucrările mele teoretice.

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 271. — *Nota red.*

Certainly, I shall one fine morning put a stop to all this, but there are circumstances where you are in duty bound to occupy yourselves with things much less attractive than theoretical study and research.

My warmest thanks for all the kindness I have met with on your part. The writings of Ehrlieb¹⁾ I am partly acquainted with. I compare him as a writer to Lessing and Diderot.

I have received some curious numbers of the „Moscow-Gazette“.

Yours truly²⁾ . .
A. Williams³⁾

[Anexă]³¹³

p. 68, nota 52, rîndul 2 de jos se va citi : „ne pouvant“ în loc de „ne pouvant pas“.

p. 83, nota 62, rîndul 6 de jos se va citi : „specie“ în loc de „species“.

p. 192, rîndul 3 de sus se va citi : „circulația anuală“ în loc de „venitul anual“.

ibidem, rîndul 7 de sus se va citi : „din aceste 23/23“ în loc de „din aceste 23/23 ore de muncă“, așa încît acum fraza trebuie să sune așa : „Din aceste 23/23, care constituie totalul celor 115 000 l. st.“ etc.

ibidem, după nota 32, p. 192 trebuie pus :

Completarea făcută de autor la nota 32 : „Expunerea lui Senior este confuză, ca să nu mai vorbim de conținutul ei. Iată ce voia el să spună de fapt :

Fabricantul îi folosește pe muncitori zilnic timp de 11¹/₂ sau 23/2 ore. Ca și o singură zi de muncă, munca dintr-un an constă din 23/2 ore (sau din 23/2 ore de muncă înmulțit cu numărul zilelor de muncă dintr-un an).

Dacă pornim de la această supoziție, cele 23/2 ore de muncă produc produsul total de 115 000 l. st.

1/2 oră de muncă produce $1/23 \times 115\ 000$ l. st.

23/2 ore de muncă produc $23/23 \times 115\ 000$ l. st. = 115 000 l. st.

¹⁾ Dobroliubov ; Marx dă aici numele lui Dobroliubov în traducere germană. — *Nota red.*

²⁾ — Va veni, desigur, o zi cînd voi termina cu toate acestea, dar sînt cazuri în care te simți obligat să te ocupi de lucruri cu mult mai puțin plăcute decît studiile teoretice și cercetările.

Vă mulțumesc din suflet pentru amabilitatea pe care mi-ați arătat-o. Scrierile lui Ehrlieb le cunosc în parte. Ca scriitor îl situez alături de Lessing și Diderot. Am primit cîteva numere ciudate din „Moskovskie Vedomosti“.

Al dv. devotat. — *Nota trad.*

³⁾ A. Williams — numele conspirativ al lui Marx. — *Nota red.*

20/2 ore de muncă produc $20/23 \times 115\ 000$ l. st. = 100 000 l. st., adică ele înlocuiesc doar capitalul avansat în valoare de 100 000 l. st.

Cele 3/2 ore de muncă rămase produc $3/23 \times 115\ 000$ l. st. = 15 000 l. st., adică venitul brut.

Din aceste 3/2 ore de muncă, 1/2 oră de muncă produce $1/23 \times 115\ 000$ l. st. = 5 000 l. st., adică doar compensează uzura fabricii și a mașinilor.

Ultimele 2/2 ore de muncă, adică *ultima oră de muncă* produce ultimele 2/23 ale produsului, deci $2/23 \times 115\ 000$ l. st. = 10 000 l. st., adică produce profitul net. Quod erat demonstrandum ¹⁾.

În text însă Senior spune : «Cele 2/23, adică ultimele două jumătăți de oră din fiecare zi, produc un câștig net de 10%». El confundă, așadar, dintr-o dată aceste 2/23 de părți în care el a împărțit produsul cu 1/2 oră în care a împărțit ziua de muncă».

p. 201, rîndul 7 și urm. de jos se va citi : „Dar dacă tu o consumi în 10 ani, atunci îmi plătești zilnic 1/10 950 în loc de 1/3 650 din valoarea ei totală, adică numai 1/3 din valoarea ei pe o zi, și-mi furi astfel zilnic 2/3 din valoarea mărfii mele».

p. 288, nota 205a se va citi : „Teoria moleculară, aplicată în chimia modernă și dezvoltată pentru prima oară în mod științific de Laurent și Gerhardt, are la bază tocmai această lege», așadar vor trebui scoase cuvintele : „schițată de prof. Wurtz la Paris».

p. 307, rîndul 8 de sus se va citi : „animal spirits” în loc de „animal spirit».

p. 309, nota 15, rîndul 4 de sus se va citi : „le poisson” în loc de „le poison».

p. 319, nota 26, rîndul 9 de jos se va citi : „dévider” în loc de „divider».

rîndul 6 de jos se va citi : „dévidenses” în loc de „dividenses” și „teinturiers” în loc de „teinturieurs».

p. 376, rîndul 20 de sus se va citi : „Cu cît transmite mai puțină valoare produsului” în loc de „Cu cît creează mai puțină valoare».

p. 593, nota 60, rîndul 16 de jos se va citi : „ces services” în loc de „ses services».

p. 658, rîndul 17 de jos se va citi : „2 groși de argint, 6 pfeningi” în loc de „1 gros de argint, 8 pfeningi».

Publicat pentru prima oară
fără anexă în : „Minuvsie godi”
nr. 1, 1908 ; în întregime
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Tradus din limbile germană
și engleză

¹⁾ — Ceea ce era de demonstrat. — Nota trad.

121

Marx către Friedrich Adolph Sorge

la Hoboken

[Londra] 9 noiembrie 1871

Stimate prieten,

Ți-am trimis alaltăieri 100 de exemplare din rezoluțiile adoptate la conferință ¹⁾, 50 în limba engleză și 50 în limba franceză.

Săptămîna aceasta îți vor fi expediate 1 000 de exemplare din ediția oficială revăzută a Statutului și Regulamentului ²⁾ în limba engleză. Caută să le difuzezi.

Consiliul General are de făcut mari cheltuieli legate de îndeplinirea diverselor sarcini ce i-au fost trasate de conferință.

O ediție oficială revăzută a Statutului etc. în limba franceză vom tipări la Geneva și o ediție oficială în limba germană — la Leipzig. Scrie-ne cam de cîte exemplare în ambele limbi ar fi nevoie în Statele Unite.

În rîndul emigranților francezi de aici s-a format o secție a Internaționalei, „secția franceză din 1871” (incluzînd aproximativ 24 de oameni), care imediat a intrat în conflict cu Consiliul General, deoarece noi i-am cerut să-și modifice Statutul ³¹⁴. După cît se pare, se va ajunge la sciziune. Indivizii aceștia lucrează împreună cu o parte din emigranții francezi din Elveția, care la rîndul lor urzesc intrigi împreună cu oamenii „Alianței democrației socialiste” (Bakunin), pe care noi am dizolvat-o ³¹⁵. Ținta atacurilor lor nu o constituie guvernele și clasele dominante din Europa, coalizate împotriva noastră, ci Consiliul General de la Londra și în special neînsemnata mea persoană. Asta drept mulțumire pentru cele aproape 5 luni pe care le-am pierdut ocupîndu-mă de emigranți și pentru faptul că prin Adresa cu privire la războiul civil ³⁾ le-am salvat onoarea.

Încă la conferință, unde delegații din Spania, Belgia, Elveția și Olanda și-au exprimat temerile în legătură cu primejdia care amenință Consiliul General de a-și pierde caracterul său internațional din cauza fluxului exagerat de mare de emigranți francezi, eu m-am ridicat în apărarea acestora din urmă ³¹⁶. Dar în ochii acestor „inter-

¹⁾ K. Marx și F. Engels. „Rezoluții adoptate la Conferința delegaților Asociației Internaționale a Muncitorilor”. — *Nota red.*

²⁾ K. Marx. „Statutul general și Regulamentul de organizare al Asociației Internaționale a Muncitorilor”. — *Nota red.*

³⁾ K. Marx. „Războiul civil din Franța”. — *Nota red.*

naționaliști", însuși faptul că în Consiliul General predomină influența „germană” (datorită științei germane) constituie un păcat.

În legătură cu Comitetul Central de la New York ¹⁶⁵ îți comunic următoarele :

1) Potrivit rezoluției conferinței (vezi II, 1), acesta se va numi pe viitor *Consiliul federal* sau *Comitetul federal* din Statele Unite.

2) De îndată ce în diferitele state se va crea un număr mai *substanțial* de secții, lucrul cel mai practic ar fi ca, urmînd exemplul Belgiei, Elveției, Spaniei ¹⁾, diferitele secții să convoace un congres la care să aleagă un consiliu federal sau un comitet la New York.

3) În diferitele state — în momentul în care s-a creat un număr suficient de secții — se pot forma, la rîndul lor, comitete federale, față de care Comitetul din New York să reprezinte forul central.

4) Textele definitive ale statutelor locale, atît ale Comitetului federal din New York, cît și ale comitetelor care abia urmează să se formeze ulterior, trebuie comunicate, înainte de publicare, Consiliului General spre confirmare ³¹⁷.

În Italia facem progrese rapide. O mare victorie asupra partidului lui Mazzini. Succese considerabile se înregistrează și în Spania. La Copenhaga s-a constituit o nouă secție, care numără deja 1 500 de membri și care editează un ziar propriu, „Socialisten”.

Am fost informat că actul de acuzare al tribunalului din Braunschweig împotriva fostului Comitet de acolo, Bracke și tovarășii, este un document infam ³¹⁸.

Regretăm cu toții că vrei să ieși din Comitet. Sper totuși că hotărîrea d-tale nu este definitivă. Eu însumi mă gîndesc adesea să fac același lucru, deoarece treburile Internaționalei îmi răpesc prea mult timp și mă întrerup de la lucrările mele teoretice.

Apropo. Aș dori să mi se trimită 12 exemplare din „Woodhulls etc. Weekly” din 21 octombrie, în care este publicată relatarea fiicei mele ²⁾. Numai din întîmplare am pus mîna pe un exemplar din acest număr.

Cu salutări frățești,
Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : „Briefe und Auszüge aus Briefen
von Joh. Phil. Becker, Jos. Dietzgen,
Friedrich Engels, Karl Marx
u. A. an F. A. Sorge und Andere”,
Stuttgart, 1906

Tradus din limba germană

¹⁾ În manuscris este tăiat : „iar recent și al Angliei”. — *Nota red.*

²⁾ Scrisoarea adresată de Jenny Marx editoarei revistei „Woodhull & Claflin's Weekly” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 675—687. — *Nota trad.*) — *Nota red.*

122

Marx către Ludwig Kugelmann

la Hannover

[Londra] 9 noiembrie 1871

Dragă Kugelmann,

Mai am încă enorm de lucru, așa că nu-ți pot scrie decât aceste câteva rânduri.

Am primit documentul. Este o imitație reușită a modelului vienez¹⁾, care ulterior a fost anulat de Curtea de casație din Viena.

Alăturat îți trimit un exemplar din rezoluții¹⁾ în limba franceză și un altul în limba engleză.

Salutări cordiale d-nei contese și lui Fränzchen²⁾.

Al tău,
K. M.

Publicat pentru prima oară
în : „Pisma Marksa k Kughelmanu”, 1928

Tradus din limba germană

123

Marx către Carl Speyer

la New York

10 noiembrie 1871

1, Maitland Park Road,
Haverstock Hill, Londra, N. W.

Dragă Speyer,

Am primit prin intermediul lui Lessner scrisoarea d-tale. Lucrul peste măsură și apoi boala m-au împiedicat să-ți răspund mai curînd. Scrisoarea d-tale conține o serie întreagă de erori.

1) Conform Statutului, în țara yankeilor Consiliul General trebuie să-i aibă în vedere în primul rînd pe yankey.

2) În ceea ce privește însă corespondența personală cu West ș.a., *Consiliului General nu-i revine absolut nimic de făcut*. Cîțiva membri englezî ai Consiliului General, și anume G. Harris și alți

¹⁾ K. Marx și F. Engels. „Rezoluții adoptate la Conferința delegaților Asociației Internaționale a Muncitorilor”. — *Nota red.*

²⁾ Gertrud și Fränziska Kugelmann. — *Nota red.*

sectanți din școala lui O'Brien³²⁰, *currency-quack-doctor* 1), țin legătura cu West et Co. Nimic din ce scriu aceștia în Statele Unite nu are un caracter oficial. Dacă poți aduce dovezi din care să reiasă că Harris și ceilalți își permit să poarte corespondență cu America în numele *Consiliului General*, nemernicii aceștia vor fi curind înlăturați.

3) În ce privește corespondența obișnuită purtată de membrii *Consiliului General*, pe aceasta n-o putem interzice.

În primul rînd: În privința corespondenței dintre Eccarius și Jessup nu văd ce obiecții s-ar putea ridica. Nu știu ca Jessup, unul dintre cei mai vechi corespondenți ai noștri în Statele Unite, să fi acționat împotriva Comitetului de la New York.

În al doilea rînd: Corespondența mea cu Sigfrid Meyer; Meyer și Vogt au fost împuțerniciți ai *Consiliului General*; *personal nu* cunosc pe nici unul dintre ei, dar pe Meyer și Vogt i-am considerat întotdeauna și îi mai consider ca vechi membri activi ai partidului muncitoresc³²¹. Pe amîndoi i-am sfătuit demult să adere la organizația înființată de Comitetul Central la New York.

De la Vogt nu am mai primit de ani de zile o scrisoare. Dacă se ocupă cu *intrigile*, la mine nu va găsi, desigur, nici un sprijin, eu nu acționez decît în interesul mișcării voastre, și nu al unor persoane particulare.

În ceea ce-l privește pe Sorge, îl cunosc tot atît de puțin ca și pe Meyer și Vogt. Am însă convingerea că *Consiliul General* trebuie să-i fie foarte recunoscător pentru activitatea desfășurată de el, iar această părere mi-am exprimat-o în repetate rînduri în cadrul *Consiliului General*.

4) *Sindicatetele* va trebui at all costs²⁾ să le cîștigați.

Această scrisoare îți este adresată numai dumatiale personal. Nu trebuie s-o arătați nimănui în afară de Sorge.

Scrie-mi curînd.

Salut și frăție.

Al dumatiale devotat,
Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : „Briefe und Auszüge aus Briefen
von Joh. Phil. Becker, Jos. Dietzgen,
Friedrich Engels, Karl Marx
u. A. an F. A. Sorge und Andere“,
Stuttgart, 1906

Tradus din limba germană.

1) — șarlatani versați în *circulația banilor*. — *Nota trad.*

2) — cu orice preț. — *Nota trad.*

124

Engels către Theodor Cuno ³²²

la Milano

122, Regent's Park Road, N. W.
Londra, 13 noiembrie 1871

Stimate prieten,

Regret că, răspunzînd amabilei d-tale scrisori din 1 crt., trebuie să spun că în momentul de față nu avem nici un fel de legături la Milano în afară de „Gazz[ettino] Rosa”, căreia îi trimitem spre publicare documente ³²³, dar care altminteri nu ne-a făcut încă nici o propunere cu privire la constituirea de secții etc. Mișcarea în spiritul Internaționaliei a început în Italia atît de brusc și neașteptat, încît totul denotă încă o foarte mare lipsă de organizare și, după cum știi și d-ta, mardoheii ¹⁾ fac tot posibilul pentru a împiedica organizarea. Că la Milano nu se poate să nu existe elemente corespunzătoare rezultă chiar din faptul că „Gazz[ettino]Rosa” are cititori; deocamdată nu rămîne nimic altceva de făcut decît să încercați să le găsiți, iar eu vă promit să vă trimit adresa primei persoane care îmi va cere de acolo concursul. Aceasta se va întîmpla, cu siguranță, curînd, întrucît numeroasele publicații pe care urmează să le scoată Consiliul General vor face în scurtă vreme pretutindeni cunoscut numele meu ca secretar pentru Italia. Milano — pînă acum principalul centru al mazzinismului și mare oraș industrial — prezintă pentru noi o deosebită importanță și pentru faptul că, odată cu el, întreaga regiune prelucrătoare de mătase a Lombardiei ni se alătură. De aceea, tot ce vei putea face d-ta și prietenii d-tale la Milano pentru cauza comună va avea o valoare cu *totul deosebită*.

La Torino avem o secție puternică (Adresa — „Proletario Italiano”), scrisorile de la Lodi (de la „Plebe”) s-au pierdut, dar, după toate probabilitățile, și ele anunțau formarea de secții.

Azi dimineață l-am întîlnit la Marx pe Ricciotti Garibaldi; este un bărbat tînăr foarte inteligent, foarte echilibrat, dar mai degrabă soldat decît gînditor. Poate fi însă deosebit de util. La fel ca și bătrînul ²⁾, în concepțiunile sale teoretice dă dovadă mai mult de bunăvoință decît de clarviziune, și, cu toate acestea, ultima sa scrisoare către Petroni este pentru noi de o valoare inestimabilă ³²⁴. Dacă în toate momentele cruciale fiii lui dau dovadă de același instinct sigur

¹⁾ — agenți secreți ai poliției. — *Nota trad.*

²⁾ Giuseppe Garibaldi. — *Nota red.*

ca și bătrînul, atunci vor putea realiza lucruri mari. Ne-ați putea indica o adresă sigură la Genova ? Este vorba de a găsi o modalitate fără riscuri pentru a-i trimite bătrînului lucrările noastre la Caprera, iar R[icciotti] spune că multe se confiscă.

Scrisorile destinate mie — întrucît numele meu va fi de acum încolo foarte cunoscut mardoheilor — rog să-mi fie trimise pe adresa :

Miss Burns, 122, Regent's Park Road, N. W. London (așa cum figurează la începutul scrisorii), și nu la High Holborn, unde nu mă duc decît o dată pe săptămînă și unde multă corespondență zace nedesfăcută.

Nu este nevoie de un plic interior.

Vă trimit prin poștă primul ziar englez care mi-a căzut în mînă și înăuntru pun :

1) „Rezoluțiile conferinței Internaționalei care a avut loc la Londra în septembrie 1871“.

2) „Războiul civil din Franța“. Adresa Consiliului General.

3) Noua ediție a Statutului ¹⁾, tipărită pînă acum numai în limba engleză. Edițiile franceză și germană vor apărea în scurt timp.

Scrie-mi cît mai curînd.

Salut și frăție.

F. Engels

Publicat pentru prima oară
în : „Die Gesellschaft“ nr. 1, 1925

Tradus din limba germană

125

Marx către Hermann Jung

la Londra

[Londra] 16 noiembrie 1871

Dragă Jung,

Din scrisoarea alăturată, pe care te rog să mi-o înapoiezi, vei vedea că ni se oferă un bun prilej de a intra în legătură cu muncitorii de la Paris fără permisiunea lui Roullier ³²⁵.

¹⁾ K. Marx. „Statutul general și Regulamentul de organizare al Asociației Internaționale a Muncitorilor“. — *Nota red.*

Există cumva vreo uniune a giuvaergiilor sau vreo asociație de genul acesta ? Într-un asemenea caz ar fi bine să i te adresezi direct acesteia. Reducerea timpului de muncă pentru giuvaergii din Paris ar prezenta o mare importanță pentru londonezi, Parisul fiind principalul lor concurent.

Cu salutări frățești,
Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

126

Marx către Wilhelm Liebknecht

la Leipzig

17 noiembrie 1871
1, Maitland Park Road,
Haverstock Hill,
[Londra]

Dragă Liebknecht,

1) În legătură cu editarea Statutului ¹⁾ etc. — în scrisoarea următoare,

2) Observațiile tale referitoare la recomandările făcute de mine în legătură cu Berlinul au la bază o confuzie. Eu m-am pronunțat împotriva acelor demonstrații care nu sînt declanșate de un prilej anume, indicînd, în schimb, pentru viitorul apropiat „prilejuri” care să ofere demonstrațiilor o bază și șanse de succes ²⁾.

3) Mai întii tu și cu Bebel nu veniți la conferință și nici nu luați vreo măsură pentru a trimite alți delegați, iar apoi tipărești o corespondență a lui Boruttau în care acesta, fiind, poate, o unealtă *inconștientă* a complotiștilor de la Geneva împotriva Consiliului General, îi reproșează acestuia din urmă că nu a invitat delegați din Germania. Acest fapt a și fost interpretat la Geneva de către baku-niști și de către acoliții lor din rîndurile emigranților în sensul că Marx și-a pierdut influența pînă și în Germania !

4) Poți fi sigur că eu sînt mai bine informat decît tine asupra intrigilor din cadrul Internaționalei. De aceea, dacă îți scriu că în

¹⁾ K. Marx. „Statutul general și Regulamentul de organizare al Asociației Internaționale a Muncitorilor”. — *Nota red.*

²⁾ Vezi volumul de față, p. 287—288. — *Nota red.*

„*Volksstaat*” nu trebuie publicată nici o scrisoare a lui Boruttau care se referă *cît de cît* la Internațională (nici măcar *manuscrisul* anunțat pe care ți l-a trimis același Boruttau), ție nu-ți rămîne altceva decît să hotărăști dacă vrei să acționezi *împotriva* noastră sau *alături* de noi. În acest ultim caz, indicațiile mele bazate pe o cunoaștere exactă a situației trebuie respectate cu sfințenie.

5) Întrucît noi aici sîntem foarte nemulțumiți de modul în care au fost rezolvate pînă acum problemele Internaționalei, am datoria, din însărcinarea Consiliului General, să iau legătura directă cu principalele puncte din Germania, treabă de care m-am și apucat ¹⁾.

6) Noi sîntem aici atît de copleșiți de treburile Internaționalei, încît Engels și cu mine nu am putut găsi nici pînă acum timp pentru a scrie o prefață la „Manifestul Comunist” ¹⁹⁸. În orice caz, nu o vom scrie în ideea de a deschide în „*Volksstaat*” o polemică cu d-l Boruttau.

Al tău,
K. M.

Publicat pentru prima oară
în : „Arhiv Marksa i Enghelsa”,
vol. I (VI), 1932

Tradus din limba germană

127

Marx către Jules Johannard ²⁾

la Londra

Londra, 18 noiembrie 1871

Dragă Jules Johannard,

Te așteptăm la mine mîine seară (duminică) între orele 7 și 8. La început vom discuta cîteva probleme legate de Internațională. După aceea — libertate deplină !

Al dumatiale,
Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : „Neues Deutschland” nr. 15
din 15 ianuarie 1963

Originalul în limba franceză
Tradus din limba germană

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 271—272. — *Nota red.*

²⁾ Scrisoarea a fost scrisă pe o blanchetă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — *Nota red.*

128

Marx către Hermann Jung

la Londra

[Londra] 18 noiembrie 1871

Dragă Jung,

Chibzuind mai bine, am ajuns la concluzia că ar fi totuși mai indicat :

1) să-i scrii lui Dilke numai în numele dumitale, fără a mă invoca și pe mine ³²⁶. There are reasons why I should not like to see him on this occasion ¹⁾.

2) Cournet să nu fie încă propus *marși* ³²⁷. Este mai bine chiar pentru el însuși să nu se prea grăbească.

Salutări cordiale scumpei dumitale soții.

Cu salutări frățești.

Al dumitale,
Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol XXVI, ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

129

Marx către Adolphe Hubert

la Londra

[Londra] 22 noiembrie 1871

Dragă cetățene,

Boala mă țintuiește în casă, așa că n-am putut face tot ce aș fi dorit în apărarea elementului sănătos de la „Qui Vive !” ³²⁸ Cu toate acestea am vorbit cu cițiva dintre prietenii mei francezi, dar nu știu dacă ei au întreprins ceva sau nu.

În ce privește condițiile de primire în *Internațională*, recunoașterea principiilor noastre este suficientă. Vă trimit 30 de carnete de

¹⁾ — Am motive pentru a nu voi să-l întilnesc cu un asemenea prilej. —
Nota trad.

membru, pe care le puteți folosi pe măsură ce se ivesc noi candidați. Ei trebuie să plătească numai cotizația anuală de un penny, dar pot depune și mai mult dacă doresc. Nu vă rămâne altceva de făcut decât să treceți în carnet numele noului membru.

Vă trimit, de asemenea, 30 de exemplare din Statut ¹⁾. Fiecare membru al Asociației trebuie să aibă un exemplar, care costă un penny.

Potrivit rezoluției adoptate la ultima conferință ²⁾, în prezent se tipăresc timbre gumate în valoare de un penny care se aplică pe exemplarele din Statut deținute de membri.

Cei care au plătit carnetul nu sînt obligați să mai plătească și pentru aceste timbre.

The pamphlet on „The Civil war in France” is sold at Truelove, 256, High Holborn ³⁾.

Cu salutări frățești,
Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba franceză
Tradus din limba germană

130

Marx către Friedrich Bolte

la New York

[Londra] 23 noiembrie 1871

Dragă prietene Bolte,

Am primit ieri scrisoarea d-tale împreună cu raportul lui Sorge ³²⁹.

1) Mai întii, în ceea ce privește poziția Consiliului General față de Consiliul federal de la New York, sper că scrisorile pe care i le-am trimis între timp lui Sorge (precum și scrisoarea către Speyer, pe care noi l-am autorizat s-o arate *confidențial* lui Sorge) ⁴⁾ au in-

¹⁾ K. Marx. „Statutul general și Regulamentul de organizare al Asociației Internaționale a Muncitorilor”. — *Nota red.*

²⁾ K. Marx și F. Engels. „Rezoluții adoptate de Conferința delegaților Asociației Internaționale a Muncitorilor”. — *Nota red.*

³⁾ — Pamfletul „Războiul civil din Franța” se vinde la Truelove, 256, High Holborn. — *Nota trad.*

⁴⁾ Vezi volumul de față, p. 286—287, 291—292, 293—294. — *Nota red.*

firmat punctul de vedere absolut greșit adoptat de secția germană pe care o reprezentați dv.³³⁰

În Statele Unite, ca în oricare altă țară în care *Internaționala* abia urmează să ia ființă, Consiliul General a trebuit, pentru început, să împuternicească o serie de persoane și să le numească corespondenții lui oficiali. Din momentul însă în care Comitetul de la New York s-a consolidat cît de cît, acești corespondenți au fost unul după altul abandonați, deși nu se putea renunța dintr-o dată la ei. Corespondența oficială cu împuterniciții numiți mai înainte se reduce de multă vreme la corespondența dintre Eccarius și Jessup, iar de acesta din urmă, după cum constat din prima d-tale scrisoare, nu aveți deloc a vă plînge.

În afară de Eccarius, de corespondența oficială cu Statele Unite nu s-a ocupat altcineva decît eu și cu Dupont, pe atunci corespondent pentru *secțiile franceze*, iar în cazurile în care corespondența nu mai el, se limita doar la *acestea din urmă*.

În ce mă privește, nu am întreținut, în general, corespondență oficială decît cu d-ta și cu Sorge. Corespondența mea cu S. Meyer are un caracter strict personal, iar el *nu a publicat niciodată* nici măcar un rînd din aceste scrisori, care, de altfel, prin conținutul lor, nici n-ar fi putut stînjiți sau prejudicia în vreun fel activitatea Comitetului de la New York.

Pe de altă parte, nu încapă nici o îndoială că G. Harris și, probabil, Boon — doi membri englezi ai Consiliului General — corespundă pe cale particulară cu membri ai Internaționalei de la New York etc. Amîndoi fac parte din secta răposatului Bronterre O'Brien³²⁰, sînt de o prostie crasă și plini de idei fixe, cum ar fi escrocheriile în circulația banilor, falsa emancipare a femeilor etc. Așadar, prin însuși felul lor de a fi, ei sînt aliații secției nr. 12 din New York, legați afectiv de aceasta³³¹.

Consiliul General nu are dreptul de a interzice membrilor lui corespondența particulară. Dacă însă ni s-ar prezenta *dovada* că această corespondență particulară trece drept oficială sau subminează activitatea Consiliului General — fie prin publicarea scrisorilor, fie prin folosirea lor în scopul uneltirii împotriva Comitetului de la New York —, atunci s-ar lua măsurile necesare pentru a se pune capăt unei asemenea anomalii.

Cu toată stupizenia lor, o'brienniștii contracarează în Consiliu o influență a trade-unioniștilor, ceea ce este foarte necesar. Ei sînt mai revoluționari, mai hotărîți în problema agrară, mai puțin naționaliști și total inaccesibili încercărilor burgheziei de a-i corupe într-o formă sau alta. Altminteri demult ar fi fost trimiși la plimbare.

2) Am rămas cît se poate de surprins aflînd că secția germană nr. 1 suspectează Consiliul General de simpatie deosebită față de filantropii și sectanții burghezi sau față de grupurile de diletanți.

Lucrurile se prezintă exact invers.

Internaționala a fost întemeiată pentru a înlocui sectele socialiste sau semisocialiste printr-o adevărată organizație de luptă a clasei muncitoare. Acest lucru reiese de la prima vedere atît din Statutul inițial ¹⁾, cît și din Manifestul constitutiv. Pe de altă parte, *Internaționala* nu s-ar fi putut impune dacă cursul istoriei n-ar fi zdrobit între timp sectarismul. Dezvoltarea sectarismului socialist și dezvoltarea adevăratei mișcări muncitorești sînt întotdeauna invers proporționale. Existența sectelor are o justificare (istorică) atîta timp cît clasa muncitoare nu este încă suficient de matură pentru o mișcare istorică independentă. De îndată ce ea a ajuns la acest grad de maturitate, toate sectele devin, în esență, reacționare. Dealtfel, istoria *Internaționalei* reproduce ceea ce se întîlnește pretutindeni în istorie. Vechiul caută să se refacă și să se impună în cadrul formelor nou apărute.

Istoria *Internaționalei* a însemnat și ea o *luptă neîncetată* pe care *Consiliul General* a dus-o împotriva sectelor și încercărilor unor diletanți care căutau, chiar în sinul *Internaționalei*, să se opună adevăratei mișcări a clasei muncitoare. Această luptă a fost dusă la *congrese*, dar mai cu seamă în cadrul demersurilor neoficiale întreprinse de *Consiliul General* pe lîngă fiecare secție în parte.

Intrucît la Paris proudhoniștii (mutualiștii ³³²) se numărau printre întemeietorii *Asociației*, firește că acolo ei s-au aflat în primii ani în fruntea mișcării. În opoziție cu ei, la Paris s-au format ulterior grupuri colectiviste, pozitiviste etc.

În Germania — clica lassalleenilor. Eu însumi am corespondat timp de doi ani cu faimosul Schweitzer și i-am dovedit fără putință de tăgadă că organizația lui Lassalle este o organizație pur sectară și, ca atare, ostilă organizației *adevăratei* mișcări muncitorești spre care tinde *Internaționala*. El avea însă motivele sale să nu priceapă acest lucru.

La sfîrșitul anului 1868 rusul Bakunin aderă la *Internațională*, cu scopul de a întemeia în sinul acesteia o *a doua Internațională*, avîndu-l pe el ca șef și purtînd denumirea de „*Alliance de la Démocratie Socialiste*”. Bakunin — un tip fără nici un fel de cunoștințe teoretice — avea pretenția să reprezinte în acel organism special propaganda *științifică* a *Internaționalei* și să facă din respectiva propa-

¹⁾ K. Marx. „Statutul provizoriu al *Asociației Internaționale a Muncitorilor*” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 15—18. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

gandă specialitatea acestei a doua *Internațională din cadrul Internaționalăi*.

Programul său era un amalgam superficial de lozinci adunate la întimplare din dreapta și stînga — *egalitatea claselor (!)*, *desființarea dreptului de succesiune ca punct de plecare* al mișcării sociale (ineptii st.-simoniste), *ateismul* impus membrilor Internaționalăi ca *dogmă* etc., iar ca dogmă principală (*proudhonistă*) — *abținerea de la mișcarea politică*.

Aceste povești pentru copii au găsit ecou (și mai au încă oarecare priză) în Italia și Spania, unde premisele reale ale mișcării muncitorești sînt încă reduse, precum și în rîndul unor doctrinari vanitoși, ambițioși și găunoși din Elveția romandă și Belgia.

Pentru d-l Bakunin, doctrina (un moft înjghebat din teze împrumutate de la Proudhon, St.-Simon etc.) a fost și rămîne o chestiune secundară, un simplu mijloc de a se evidenția pe sine însuși. Dacă sub aspect teoretic el este o nulitate, ca intrigant se simte în elementul său.

Ani de-a rîndul Consiliul General a avut de luptat împotriva acestei conspirații (sprijinită pînă la un anumit punct de proudho-niștii francezi, mai ales în *sudul Franței*). În cele din urmă, prin rezoluțiile conferinței — I, 2 și 3, IX, XVI și XVII —, el a dat lovitură pe care de mult o pregătea ³³³.

Este de la sine înțeles că Consiliul General nu va sprijini în America ceea ce combate în Europa. Rezoluțiile I, 2, 3 și IX oferă acum Comitetului de la New York armele legale pentru a pune capăt oricărui sectarism și tuturor grupurilor diletante, iar la nevoie chiar pentru a le exclude.

3) Ar fi bine dacă Comitetul de la New York și-ar exprima într-o *scrisoare oficială adresată Consiliului General* deplina adevărată față de rezoluțiile adoptate de conferință.

Bakunin (care se vede, dealtfel, direct amenințat prin rezoluția XIV — referitoare la publicarea în „*l'Égalité*” a procesului lui *Neceav* —, întrucît aceasta va scoate la iveală infamiile comise de el în Rusia) pune în mișcare cerul și pămîntul pentru a înscena, cu sprijinul complicilor care i-au mai rămas, manifestări de protest împotriva conferinței.

În acest scop el a intrat în legătură cu elementele cele mai decăzute ale emigrației franceze (dealtfel foarte puține la număr) de la Geneva și Londra. Parola lansată de el este că în Consiliul General ar domni *pangermanismul* (adică *bismarckismul*). Prin aceasta se țintește în faptul *intolerabil* că eu sînt de origine germană și că exercit realmente o influență intelectuală decisivă asupra Consiliului General. (Nota bene : în Consiliul General elementul *german*

este *numeric* cu două treimi mai mic decât cel *englez* și este mai mic și decât cel *francez*. Păcatul este, prin urmare, acesta: elementul englez și cel francez sînt dominate *teoretic* de elementul german (!) și consideră această dominație, resp. știința germană, foarte utilă, ba chiar indispensabilă.)

La Geneva, sub patronajul unei doamne din burghezie, André Léo (care la Congresul de la Lausanne a avut nerușinarea să-l denunțe pe Ferré călăilor săi de la Versailles³³⁴), a apărut un ziar intitulat „*La Révolution Sociale*”, care polemizează cu noi folosind aproape textual aceleași expresii ca și „*Journal de Genève*”, cel mai reacționar ziar din Europa.

La Londra ei au încercat să creeze o secție franceză, din a cărei activitate vei găsi o probă în nr. 42 al lui „*Qui Vive!*”, pe care vi-l trimit alăturat (vezi și numărul cu scrisoarea secretarului nostru francez Serrailier)³³⁵. Această secție, formată din 20 de oameni (printre care mulți *mouchards*¹⁾), nu a fost recunoscută de Consiliul General, în schimb a fost recunoscută o alta, cu mult mai numeroasă³³⁶.

De fapt, în pofida intrigilor acestei bande de ticăloși, noi desfășurăm o vastă activitate de propagandă în Franța și Rusia, unde Bakunin se bucură de multă prețuire și unde tocmai acum mi se tipărește în limba rusă „*Capitalul*”³³⁷.

Secretarul secției franceze mai sus menționate (pe care noi nu am recunoscut-o și care acum se află în plin proces de dizolvare) era același *Durand* pe care noi l-am exclus din Asociație, demascîndu-l ca spion³³⁸.

Adeptii teoriei bakuniste a abținerii de la activitatea politică, Blanc și Albert Richard din Lyon, sînt acum *agenți bonapartiști plătiți*. Dovezile se află în mîinile noastre. Corespondentul Bousquet (din aceeași clică de la Geneva) la *Béziers* (sudul Franței) ne-a fost denunțat de secția locală ca fiind în slujba poliției³³⁹.

4) În legătură cu *rezoluțiile* adoptate la conferință trebuie menționat că toată ediția a fost în mîna mea și că eu am expediat-o *mai întîi* la New York (lui Sorge), ca fiind punctul cel mai îndepărtat.

Pentru informațiile apărute pînă acum în presă cu privire la conferință — informații pe jumătate false —, vina o poartă unul dintre delegații la conferință²⁾, împotriva căruia Consiliul General a deschis o anchetă³⁾.

1) — spioni. — *Nota trad.*

2) *Eccarius*. — *Nota red.*

3) Vezi volumul de față, p. 429—430. — *Nota red.*

5) În ce privește secția de la Washington ²⁹¹, ea s-a adresat mai întâi Consiliului General, pentru a stabili legătura cu el în calitate de secție de sine stătătoare. Dacă problema aceasta este acum tranșată, nu mai are nici un rost să revenim asupra ei.

În legătură cu secțiile trebuie făcute, în general, următoarele observații :

a) Conform art. 7 din Statut ¹⁾, secțiile care vor să fie independente pot solicita direct Consiliului General afilierea („nici unei asociații locale independente nu-i este interzis să fie în corespondență directă cu Consiliul General” ²⁾). Cap. II, art. 4 și 5 din Regulament : „Fiecare nouă secție sau asociație muncitorească” (este vorba de „asociațiile locale independente”) „care intenționează să adere la Internațională are obligația să anunțe imediat Consiliul General despre adeziunea ei !” (cap. II, art. 4) și „Consiliul General are dreptul să aprobe sau să respingă afilierea noilor secții etc.” ³⁾ (cap. II, art. 5).

b) Conform art. 5 din Regulament ⁴⁾, Consiliul General este obligat să consulte în prealabil, în problema aderării etc., consiliile sau comitetele federale.

c) Potrivit hotărîrii conferinței (vezi cap. V, art. 3 din Regulament), secțiile care adoptă denumiri sectare etc. sau (cap. V, art. 2) care nu sînt constituite pur și simplu ca secții ale Asociației Internaționale a Muncitorilor nu vor mai fi de la bun început acceptate.

Conținutul acestei scrisori te rog să-l aduci la cunoștința secției germane pe care o reprezinți, pentru a vă servi drept călăuză în activitate, fără însă a-l da publicității.

Salut și frăție,
Karl Marx

Deocamdată „Capitalul” nu a apărut nici în limba engleză, nici în cea franceză. Era în lucru o ediție franceză, dar a fost abandonată din cauza ultimelor evenimente ³⁴⁰.

La propunerea mea, Eccarius a fost numit secretar pentru toate secțiile din Statele Unite (cu excepția celor franceze, al căror secretar este Le Moussu). Cu toate acestea, eu voi răspunde cu plăcere întrebărilor pe care mi le veți adresa personal d-ta sau Sorge. Articolul din „Irish Republic” cu privire la Internațională a fost trimis de Engels în Italia spre publicare.

¹⁾ K. Marx. „Statutul general și Regulamentul de organizare al Asociației Internaționale a Muncitorilor”. — *Nota red.*

²⁾ În original în limba engleză. — *Nota red.*

³⁾ Textele din Statut sînt în original în limba engleză. — *Nota red.*

⁴⁾ Capitolul II. — *Nota red.*

Pe viitor numerele din „Eastern Post” în care sînt inserate rapoarte cu privire la ședințele Consiliului General vor fi trimise cu regularitate la New York lui Sorge.

Nota bene : cu privire la mișcarea politică :

Mișcarea politică a clasei muncitoare își propune, firește, ca scop final cucerirea puterii politice, ceea ce reclamă, desigur, o organizare prealabilă a working class ¹⁾, organizare care trebuie să fi atins un anumit grad de dezvoltare și să fie rezultatul luptelor economice ale acesteia.

Pe de altă parte însă, orice mișcare în care clasa muncitoare se opune ca clasă claselor dominante, încercînd să le constrîngă prin pressure from without ²⁾, este o mișcare politică. Așa, de pildă, dacă într-o fabrică sau într-o ramură oarecare se face încercarea de a smulge prin greve etc. de la capitaliștii respectivi o reducere a timpului de muncă, aceasta este o mișcare pur economică ; dimpotrivă, mișcarea prin care se urmărește să se determine promulgarea legii cu privire la ziua de muncă de 8 ore etc. este o mișcare politică. În felul acesta, din mișcările economice dispersate ale muncitorilor ia naștere pretutindeni o mișcare politică, adică o mișcare a clasei care urmărește să-și impună interesele într-o formă generală, într-o formă în care forța coercitivă se aplică întregii societăți. Dacă aceste mișcări presupun o anumită organizare prealabilă, ele reprezintă, la rîndul lor, în aceeași măsură, și un mijloc de dezvoltare a acestei organizări.

Acolo unde clasa muncitoare nu a obținut încă în organizarea ei suficiente succese pentru a întreprinde o campanie hotărîtoare împotriva puterii colective, adică împotriva puterii politice a claselor dominante, ea va trebui în orice caz pregătită în vederea acestui scop printr-o agitație neîntreruptă împotriva acestei puteri și prin adoptarea unei atitudini ostile față de politica claselor dominante. Altminteri clasa muncitoare va rămîne o jucărie în mina acestora, așa cum a dovedit-o revoluția din septembrie din Franța și cum o dovedește, într-o anumită măsură, jocul pe care d-l Gladstone & Co. îl practică și astăzi cu succes în Anglia.

Publicat pentru prima oară
într-o formă prescurtată
în : „Briefe und Auszüge aus Briefen.
von Joh. Phil Becker, Jos. Dietzgen,
Friedrich Engels, Karl Marx
u. A. an F. A. Sorge und Andere”,
Stuttgart, 1906

Tradus din limba germană

¹⁾ — clasei muncitoare. — *Nota trad.*

²⁾ — presiune din afară. — *Nota trad.*

131

Engels către Carmelo Palladino

la Neapole

(Ciornă)

Londra, 23 noiembrie 1871

Cetățene Palladino,

Tocmai am primit scrisoarea dv. de pe data de 13 ale lunii în curs și vă mulțumesc pentru informarea cu privire la istoria secției din Neapole ³⁴¹, pe care o voi prezenta Consiliului General la ședința viitoare. Indiferent însă dacă Consiliul va considera oportun sau nu ca acest memoriu să fie dat publicității, se va păstra discreția necesară.

Regret că ați considerat de datoria dv. să-mi spuneți că nu sînteți în nici un caz de acord cu rezoluțiile adoptate la ultima conferință ¹⁾. Întrucît din scrisoarea dv. reiese că la Neapole nu mai există nici o secție organizată a Internaționalei, nu pot considera această declarație decît ca o expresie a părerii dv. personale, și nu a secției din Neapole, dizolvată prin forță. Și pentru că țin, totuși, să evit orice confuzie, vă voi răspunde pe larg.

1. Nu sînteți de acord „del modo como fu convocata la Conferenza medesima, non certo conforme alle prescrizioni dei nostri Statuti Generali” ²⁾. La această învinuire se poate răspunde în două feluri :

a) Într-adevăr, Statutul nostru general nu prevede conferințe, ci numai congrese ; Statutul a fost elaborat în spiritul convingerii mai mult sau mai puțin naive că guvernele ne vor asigura libertatea de acțiune ³⁾. Dar cum guvernele ne-au pus în imposibilitatea de a convoca congresul în 1870, secțiile consultate imediat au confirmat și au prelungit imputernicirile Consiliului General, acordîndu-i acestuia dreptul de a stabili data și locul unde se va ține congresul urmă-

¹⁾ Conferința de la Londra din 1871. — *Nota red.*

²⁾ — „cu modul în care a fost convocată conferința, care nu corespunde cîtuși de puțin prevederilor Statutului nostru general”. — *Nota trad.*

³⁾ Fraza care urmează în manuscris este ștearsă : „Dar, după cîte știu, dv. sînteți jurist și trebuie să știți că în orice societate, pe lângă legile scrise, există și reguli impuse de practică”. — *Nota red.*

tor¹²⁶. În 1871 guvernele au făcut literalmente imposibilă convocarea unui congres¹⁾.

Dacă aveți cumva îndoieli în această privință, noi vă putem prezenta dovezi. Dar nu veți avea nevoie de ele; de la 20 august 1871 „non potendosi più riunire la sezione napoletana dell' Internazionale”²⁾³⁴² și, prin urmare, nu a putut alege delegați la conferință. Același lucru s-a întâmplat în Franța, Germania și Austria; Consiliul federal din Spania a fost nevoit să emigreze în Portugalia. Ce trebuia deci să facem? Rămânea precedentul din 1865, când, din anumite considerente, congresul cu public a fost înlocuit cu o conferință închisă care a avut loc la Londra; convocarea și hotărârile ei au fost confirmate de congresul următor³⁴³. Ați putea obiecta că asemenea precedente sînt fleacuri burgheze și autoritare incompatibile cu niște adevărați revoluționari ai proletariatului, la care vă voi răspunde că Statutul general, regulamentele de organizare, rezoluțiile congreselor etc. etc. fac parte din aceeași categorie, dar că, din păcate, nici o asociație, nici chiar cea mai revoluționară, nu se poate dispensa de ele. Și iată că Consiliul General a propus secțiilor, pe propria sa răspundere, să înlocuiască un congres imposibil de ținut în momentul respectiv printr-o conferință care avea șanse să aibă loc, deoarece delegații nu erau cunoscuți de guverne. Secțiile s-au declarat de acord, nici una nu a ridicat obiecții, iar Consiliul este gata să răspundă în fața congresului viitor pentru acțiunile sale.

b) În ce privește convocarea conferinței, s-a procedat conform regulamentului. Toate federațiile, toate secțiile locale independente, care mențin în permanență legătura cu Consiliul General, au fost anunțate la timpul potrivit.

c) Dealtfel, dacă ar fi existat vreo obiecție în legătură cu respectarea legalității sau cu modul în care a fost convocată conferința, ea ar fi trebuit să fie făcută sau înainte, sau în timpul conferinței. Nu s-a ridicat *nici* o obiecție.

2. Vă plîngeți de „la scarsezza dei delegati”³⁾. Nu este vina Consiliului General. Cu toate acestea au fost reprezentate direct

1) Frazele care urmează în manuscris sînt șterse: „În Franța, Asociația a fost dizolvată, în Spania, Italia, Germania, Austria și Ungaria a fost supusă persecuțiilor, ceea ce a dus la totala ei dezorganizare. Singurele țări în care membrii Internaționalei se mai puteau măcar întruni oficial rămăseseră America, Anglia, Belgia și Elveția. Dar și în Belgia a fost promulgată o lege împotriva Internaționalei. Alegerile de delegați pentru congres, care, conform Statutului, în afara ședințelor pe probleme organizatorice trebuie să țină și ședințe deschise, au devenit imposibile în aceste condiții”. — *Nota red.*

2) — „secția din Neapole a Internaționalei nu s-a mai putut întruni”. — *Nota trad.*

3) — „numărul mic de delegați”. — *Nota trad.*

Belgia, Spania, Olanda, Anglia, Germania, Elveția și Rusia. Cît despre Franța, ea a fost reprezentată de aproape toți membrii Comunei din Paris care se aflau atunci la Londra și nu cred că intenționați să contestați valabilitatea mandatelor lor. Dacă Italia nu a trimis delegați, faptul acesta trebuie să-l puneți pe seama guvernului dv.¹⁾

3. Dv. spuneți că acești delegați „si hanno arrogato i diritti propri di un Congresso Generale”²⁾. Faptele contrazic întru totul această afirmație. Rezoluțiile adoptate la conferință nu afectează în nici un fel conținutul Statutului³⁾. Unele dintre ele nu fac decît să confirme din nou rezoluțiile adoptate la congresele anterioare, pe care secțiile și membrii afiliați ulterior le cunosc mai puțin sau nu le cunosc deloc. Altele au un caracter pur organizatoric. Departe de a depăși limitele de competență ale unei conferințe, nici unele, nici altele nu se situează în afara cadrului competenței Consiliului General.

4. În continuare dv. protestați împotriva „tenore stesso di tali risoluzioni che a vostro parere sono in aperta contradizione con i principii della nostra Associazione fissati nei nostri Statuti generali”⁴⁾. Contest categoric această învinuire și aștept să prezentați dovada celor afirmate. Intemeietorii Internaționalei, aceiași care au elaborat Statutul și rezoluțiile adoptate la congresele Asociației noastre, au fost foarte bine reprezentați la conferință și, iertați-mă, dar am încredere în primul rînd în interpretarea pe care au dat-o ei și congresele următoare acestui Statut și respectivelor rezoluții. V-aș ruga să nu uitați că Internaționala își are propria ei istorie și că această istorie — de care are tot dreptul să fie mîndră — reprezintă cel mai bun comentariu al Statutului; că Internaționala nu va consimți nicicînd să-și renege această glorioasă istorie și că în momentul de față mișcarea spontană a maselor proletare în favoarea Asociației noastre — mișcare care în Italia se manifestă mai pregnant și mai entuziast decît oriunde — este cea mai strălucită confirmare nu numai a Statutului, ci și a întregii istorii a Internaționalei. Oricare v-ar fi temerile în legătură cu marea răspundere pe care și-a asumat-o Consiliul General, acesta va rămîne întotdeauna credincios drapelului pe care muncitorii din lumea civilizată i l-au încredințat cu șapte ani în urmă. Consiliul ia în considerație părțile individuale și este gata să predea împuternicirile sale celui care

¹⁾ În continuare în manuscris este șters : „...împotriva căruia de mult era cazul să se organizeze o opoziție eficientă”. — *Nota red.*

²⁾ — „și-au arogat drepturile care revin unui congres general”. — *Nota trad.*

³⁾ În continuare în manuscris este șters : „Ele au un caracter pur organizatoric. Atunci cînd ar fi socotit de cuviință, Consiliul General ar fi avut dreptul să le adopte el însuși”. — *Nota red.*

⁴⁾ — „conținutului acelor rezoluții care vi se par a fi în flagrantă contradicție cu principiile Asociației noastre, stabilite în Statutul general”. — *Nota trad.*

i le-a încredințat, dar atîta timp cît este însărcinat cu conducerea supremă a Asociației va veghea ca nu cumva caracterul mișcării, care a făcut din Internațională ceea ce este ea acum, să fie denaturat și va respecta rezoluțiile conferinței pînă cînd un nou congres va adopta alte hotărîri.

Conform rezoluției X adoptată la conferință, nimic nu împiedică reconstituirea secției dizolvate de la Neapole, fie sub denumirea „Federazione Operaia Napolitana”, fie sub oricare altă denumire.

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba franceză
Tradus din limba germană

132

Marx către César De Paepe

la Bruxelles

Londra, 24 noiembrie 1871

Dragă prietene,

V-aș fi scris mai de mult dacă aș fi dispus de timpul meu după cum aș fi găsit de cuviință. În ultimele patru săptămîni nu am ieșit din casă : am avut parte de abcese, operații etc. secundum legem artis ¹⁾. Pe deasupra, ocupat, pe de o parte, cu problemele *Internaționalei*, pe de alta cu emigranții, nu am reușit nici măcar să revăd capitolul întîi din „Capitalul” care urmează să fie tradus în limba rusă. Presat de prietenii din St. Petersburg, m-am văzut nevoit să las capitolul în forma în care apare acum și să operez doar cîteva mici modificări ²⁾. Vă spuneam încă la Londra că mi-am pus adesea întrebarea dacă nu cumva e timpul să mă retrag din Consiliul General. Cu cît Asociația ia o mai mare amploare, cu atît mai mult timp îmi răpește ea, și, la urma urmelor, trebuie să termin și eu odată „Capitalul”. În plus, retragerea mea ar însemna salvarea Internaționalei de *pangermanismul* al cărui pericol îl întruchiez eu, după cum spun Roullier, Malon, Bakunin, Robin & Co.

Am discutat cu medicul meu problema care vă interesează. El mi-a spus următoarele :

1. Dacă vreți să vă stabiliți la Londra ca *medic englez*, nu este suficient să susțineți aici examenele. Ați fi obligat la încă cel puțin

¹⁾ — după toate regulile artei. — *Nota trad.*

²⁾ Vezi volumul de față, p. 288—290. — *Nota red.*

doi ani de practică într-un spital din Londra (sau la universitate). Studiile făcute în Belgia sînt echivalente în cîteva ramuri ale științei, dar nu în toate.

2. Pe de altă parte, aveți posibilitatea de a vă stabili aici ca medic pe baza diplomei din Belgia, fără să mai susțineți alte examene și fără să urmați cursuri în limba engleză. Aici sînt medici francezi și germani care practică în acest sistem. Firește că sînt și cazuri, chiar dacă nu prea numeroase, în care nu v-ați putea exersa profesia (de pildă ca medic legist), dar asta n-are prea mare importanță.

3. În sfîrșit, ați mai putea combina ambele metode — așa cum au procedat mulți străini înaintea dv. —, să începeți imediat să practicați și totodată să luați măsurile necesare pentru ca, cu timpul, să deveniți un adevărat medic englez și în cele din urmă însuși medicul maiestății sale.

Vedeți deci, dragă prietene, că multe sînt drumurile care duc la Roma. Drop me a few lines about this subject ¹⁾.

Atitudinea Consiliului federal belgian față de Consiliul General mi se pare suspectă. D-l Hins și soția sa — cu dv. vorbesc absolut deschis — sînt bakuniști, iar d-l Steens a constatat, probabil, că talentul său oratoric nu a fost admirat suficient. La Geneva se spunea chiar, după cum mi-a scris Utin (firește, el nu crede așa ceva), că dv. ați trecut de partea adeptilor Alianței, alăturîndu-vă lui André Léo, Malon, Razoua etc.

Treaba asta, în sine fără importanță, se putea solda cu rezultate urite. Anglia, Statele Unite, Germania, Danemarca, Olanda, Austria, majoritatea secțiilor franceze, italienii din nord, din Sicilia și Roma, majoritatea covîrșitoare a Elveției romande, întreaga Elveție germană și rușii din Rusia (care nu trebuie confundați cu unii ruși din străinătate adepți ai lui Bakunin) sînt alături de Consiliul General.

Pe de altă parte există Federația jurasiană din Elveția (adică oameni din Alianță care se ascund sub acest nume), Neapole, Spania, poate o parte din Belgia și cîteva grupuri de emigranți francezi (care, dealtfel, dacă judecăm după unele scrisori pe care le-am primit din Franța, nu par să aibă acolo o influență serioasă), acestea formează tabăra adversă. O asemenea scindare, în sine nu prea periculoasă, poate deveni la un moment dat extrem de stînjenitoare, deoarece împotriva dușmanului comun noi trebuie să înaintăm în rînduri strînse. Adversarii noștri nu se înșală cîtuși de puțin în privința slăbiciunii lor, dar ei contează pe faptul că, prin afilierea Consiliului federal belgian, vor primi un serios sprijin moral.

¹⁾ — Scrieți-mi cîteva rînduri în legătură cu aceasta. — *Nota trad.*

Aici sînt zilnic interpelat în legătură cu „Anti-Proudhon”¹⁾. Dacă aș fi avut cîteva exemplare din lucrarea mea îndreptată împotriva lui Proudhon, pe care dv. ați avut amabilitatea să mi le promiteți, aș fi putut face ceva propagandă printre mințile cele mai luminate ale emigrației franceze.

Cu salutări frățești,
Karl Marx

Din păcate trebuie să vă spun că nici prietenul dv., pictorul Léonard, nu are șanse prea mari. Familia mea i-a văzut ieri tablourile. Eu nu am văzut încă nimic, deoarece the fog is atrocious so that I have not yet been permitted to leave my room²⁾.

Publicat pentru prima oară
în : „L'Actualité de l'histoire”
nr. 25, 1958

Originalul în limba franceză
Tradus din limba germană

133

Marx către Paul și Laura Lafargue

la San Sebastian

24 [25 noiembrie 1871]

Dragii mei Laura și Toole³⁾,

Pe de o parte treburile Internaționalei, pe de alta vizitele comunarzilor nu mi-au lăsat nici un moment liber pentru a vă scrie. Cît de calculată îmi este fiecare clipă puteți aprecia dintr-un singur exemplu. La Petersburg s-a tradus „Capitalul” în limba rusă, dar primul capitol mi-a fost trimis înapoi, la cererea mea, deoarece intenționez să-l refac, dîndu-i o formă mai accesibilă. De cînd cu evenimentele de la Paris nu am avut nici o clipă posibilitatea să-mi respect promisiunea și în cele din urmă m-am văzut silit să mă limitez la cîteva modificări, pentru a nu ține în loc publicarea întregii cărți.

¹⁾ K. Marx. „Mizeria filozofiei. Răspuns la «Filozofia mizeriei a d-lui Proudhon»” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 4, București, Editura politică, 1963, ed. a II-a, p. 65—179. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

²⁾ — s-a lăsat o ceață teribil de deasă și eu nu am avut voie să ies din casă. — *Nota trad.*

³⁾ Poreclă glumeață dată lui Lafargue. — *Nota red.*

„Quaंत aux calomnies contre ¹⁾ Toole, totul e vorbărie, un canard de la branché française nr. 2 ²⁾ Serraillier, secretarul-corespondent pentru Franța, a scris imediat la Bordeaux. Cele șase secții existente acolo au răspuns printr-un vot de încredere absolută acordat ilustrului Toole.

În ce privește scandalurile de la Londra și Geneva, trebuie s-o iau de la început.

Alături de alți emigranți francezi, în Consiliul General i-am mai primit pe Theisz, Chalain și Bastelica. Acesta din urmă nici n-a intrat bine și i-a și propus pe Avrial și Camélinat, dar est modus in rebus³⁾, iar noi am ajuns la concluzia că acum avem destui proudhoniști printre noi. Sub diferite pretexte alegerea celor doi bărbați de seamă a fost tergiversată pînă la conferință, iar după conferință a fost complet abandonată, întrucît aceasta a adoptat o rezoluție prin care ni se cerea să nu mai primim prea mulți emigranți ⁴⁾. Hence les grandes colères des citoyens Avrial et Camélinat ⁵⁾.

La conferință, bakuniștii — Robin, spaniolul Lorenzo și corsicanul Bastelica — au combătut cu vehemență rezoluția cu privire la „acțiunea politică a clasei muncitoare”. Bastelica, un cap sec și un individ cît se poate de arogant, a pățit-o cel mai rău și a fost tratat destul de dur. Însușirea sa principală — adică amorul său propriu — l-a făcut să spumege de furie.

Il y avait un autre incident ⁶⁾.

Problemele create de „Alianța democrației socialiste” și divergențele din Elveția romandă au determinat conferința să numească o comisie (în care am intrat și eu), care s-a întrunit la mine acasă ⁷⁾. Ca martori au fost invitați de o parte Utin, de cealaltă parte Bastelica și Robin. Comportarea lui Robin a fost absolut abjectă și lașă. După ce și-a făcut depoziția (la începutul ședinței), el a declarat că trebuie să plece și chiar a dat să iasă. Utin i-a spus că ar trebui să rămînă, că interogatoriul va fi serios și că el nu vrea să vorbească în lipsa lui despre el. O serie de mișcări tactice executate admirabil l-au adus pe Robin aproape de ușă. Utin s-a repezit furios la el și

¹⁾ — Cît privește calomniile la adresa lui. — *Nota trad.*

²⁾ — o scorneală a secției franceze nr. 2. — *Nota trad.*

³⁾ — În toate trebuie să existe o măsură (*Horatiu*. „Satire”, cartea I, satira întâi). — *Nota trad.*

⁴⁾ *K. Marx și F. Engels*. „Rezoluții adoptate de Conferința delegaților Asociației Internaționale a Muncitorilor”. — *Nota red.*

⁵⁾ — De aici furia fără margini a cetățenilor Avrial și Camélinat. — *Nota trad.*

⁶⁾ — A mai fost și un alt incident. — *Nota trad.*

i-a spus că îl va denunța ca principalul instigator al intrigilor Alianței. Meanwhile, to secure a safe retreat ¹⁾, marele Robin a întredeschis ușa și, ieșind, i-a aruncat peste umăr lui Utin, asemenea unui adevărat part ³⁴⁵: „În acest caz, vă disprețuiesc !”

La 19 septembrie el trimite conferinței, prin intermediul lui Delahaye, următoarea epistolă :

„Chemat ca martor în cazul referitor la disensiunile din Elveția de către comisia însărcinată cu examinarea acestei situații, m-am dus acolo în speranța că voi contribui la aplanarea conflictului.

Văzîndu-mă direct implicat în acest caz, declar oficial că nu accept postura de acuzat și că refuz să particip la ședințele conferinței în care se va discuta problema elvețiană.

19 septembrie 1871.

P. Robin⁴

Mai mulți participanți la conferință, ca, de pildă, De Paepe, au cerut excluderea imediată a acestui individ din Consiliul General, dar, la propunerea mea, s-a luat hotărîrea de a i se cere să-și retragă scrisoarea și, în eventualitatea unui refuz, de a prezenta cazul spre rezolvare Consiliului General. Întrucît Robin s-a cramponat în continuare de scrisoarea lui, el a fost în cele din urmă exclus din Consiliul General.

Meanwhile, he had addressed to myself the following ²⁾ scrisoare de dragoste datată 28 septembrie :

„Cetățene Marx,

Vă sînt personal foarte îndatorat, sentiment ce nu m-a apăsât atîta vreme cît am considerat că nimic nu ar putea știrbi respectuoasa prietenie pe care v-o port. Astăzi, nemaiputîndu-mi subordona recunoștința conștiinței mele și nevoit fiind, din păcate, să rup relațiile cu dv., cred că este de datoria mea să vă dau această explicație.

Sînt convins că, cedînd unor sentimente de ură personală, ați adus sau ați susținut acuzații nedrepte împotriva acelor membri ai Internaționalei care sînt obiectul acestei uri sau a căror unică vină este aceea de a nu o împărtăși.

P. Robin⁴

¹⁾ — Între timp, pentru a-și acoperi retragerea. — *Nota trad.*

²⁾ — Între timp, mi-a trimis următoarea. — *Nota trad.*

I did not think it worth my while to answer to R.R.R.—Robin mouton ¹⁾. (Rabelais îl cunoștea deja sub acest nume și îl considera în special printre berbecii lui Panurge ³⁴⁶.) Iar acum mă voi întoarce la celelalte oi ale noastre.

După conferință, Avrial și Camélinat au trecut la organizarea unei secții franceze (*secția franceză de la Londra din 1871*). Theisz, Bastelica (care tocmai hotărîse să se înapoieze în Elveția și înainte de plecare voia să-i creeze lui Bakunin un punct de sprijin la Londra) și Chalain (un caraghios superficial) au pus și ei umărul la treaba asta. Ei și-au publicat statutul lor special în ziarul „Qui Vive!”, despre care voi aminti mai târziu. Respectivul statut contravine întru totul Statutului general ³⁴⁷. Printre altele, acești domni (20 la număr, dintre care mulți spioni; secretarul lor era faimosul Durand, pe care Consiliul General l-a înfierat în mod public ca spion și l-a exclus din Internațională ³³⁸) și-au arogat *dreptul* de a numi delegați cu mandate imperative pentru Consiliul General, hotărînd totodată că este de datoria fiecărui membru al secției să nu accepte numirea sa ca membru în Consiliul General decît dacă este delegat de către propria sa secție.

Încă înainte ca statutul lor să fie confirmat de către Consiliul General, ei au avut nerușinarea să trimită ca delegați în Consiliu pe Chautard (un cretin, care în timpul Comunei a fost batjocura Parisului) și pe Camélinat. Li s-a cerut într-un mod politicos să se retragă și să aștepte confirmarea statutului lor de către Consiliul General. Eu am primit sarcina de a mă ocupa de criticarea lui. Acest prim mesaj ²⁾ adresat de Consiliu noii secții era scris într-un spirit destul de concludent. Nu li se cerea decît să renunțe la articolele care contraveneau literei și spiritului „Statutului general și Regulamentului de organizare” ³⁴⁸.

Atunci au turbat. Avrial a întocmit (în colaborare cu Theisz și Camélinat) răspunsul, pentru care a avut nevoie de două săptămîni and to which the last literary finish was given par *Vermersch* (Père Duchesne) ³⁾.

Individul acesta a reușit să se strecoare în mijlocul lor, deoarece ei au fondat împreună cu cîțiva tipografi (emigranți) ziarul „Qui Vive!”, pe care l-a condus o vreme Le Verdet (filozof schopenhau-

¹⁾ — Nu am considerat că merită osteneala să-i mai răspund berbecului de R.R.R. — Robin. — *Nota trad.*

²⁾ K. Marx. „Rezoluția Consiliului General cu privire la statutul secției franceze din 1871, adoptată în ședința din 17 octombrie 1871” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 462—465. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

³⁾ — și a cărui ultimă formă literară se datorează lui *Vermersch* (Père Duchesne). — *Nota trad.*

rian); Vermersch i-a lingușit și i-a instigat împotriva Consiliului General, pentru a pune mâna pe acest ziar, ceea ce i-a și reușit.

Ei l-au trimis pe Bastelica în Elveția, de unde au primit *parola*: Consiliul General s-ar afla sub dominația *pangermanismului* (acesta fiind eu!), a autoritarismului etc. Prima datorie a fiecărui cetățean este să acționeze în scopul înlăturării acestui consiliu uzurpator etc. Toate acestea au pornit de la Bakunin (care acționa prin intermediul rusului N. Jukovski, secretarul Alianței la Geneva ¹⁾, ca și al lui Guillaume etc.), a cărui clică (dealtfel foarte puțin numeroasă în Elveția) a intrat în coalitiție cu Madame André Léo, Malon, Razoua și cu un mic grup format din alți emigranți francezi, nemulțumiți să joace un rol secundar sau no part whatever ²⁾.

În treacăt fie zis: toate aceste capete pătrate care au fost membri ai Consiliului federal de la Paris sau doar au pretins că ar fi fost, ca, de pildă, Roullier, fanfaronul, scandalagiul și bețivanul ăsta, toți au tras nădejde că vor fi acceptați — legal — ca membri ai Consiliului General.

Theisz (care a fost numit *casier* al Consiliului General, și nu secretar-corespondent pentru Franța) și Bastelica au declarat că se retrag din Consiliu, invocând în acest sens articolul din statutul lor care le interzice să accepte orice numire făcută de Consiliu.

În cele din urmă am răspuns la scrisoarea stilizată de papa Vermersch mai degrabă în spirit flamand decât francez. Răspunsul a fost nimicitor și totodată atît de ironic, încît ei s-au hotărît să nu mai continue corespondența cu Consiliul. Așa se face că nu au fost recunoscuți ca secție a Internaționalei. Papa Vermersch a ajuns redactor-șef la „Qui Vive!”. În nr. 42 el a publicat scrisoarea ³⁴⁹ lui Chautard, Chouteau (pe care Rigault tocmai îl demascase ca spion ³⁵⁰ în „La Patrie en danger”) și Landeck, care și-a dat cuvîntul în fața d-lui Piétri (vezi ultimul proces intentat membrilor Internaționalei la Paris) că se va retrage din *Internațională* și din activitatea politică ³⁵¹ — and similar riffraff ³⁾; în această scrisoare ei demascau rezoluția conferinței în care se spunea că muncitorii germani (care au demonstrat împotriva anexării provinciilor franceze, iar mai tîrziu în sprijinul Comunei și dintre care mulți mai sînt și astăzi ținta persecuțiilor lui Bismarck) și-au făcut datoria ⁴⁾. Și aceasta este, chipurile, o dovadă concludentă de „pangermanism”!

Domnilor Theisz, Camélinat și Avrial li s-a părut însă că s-a cam

¹⁾ Al secției de la Geneva a „Alianței democrației socialiste”. — *Nota red.*

²⁾ — chiar nici unul. — *Nota trad.*

³⁾ — și alte asemenea aiureli. — *Nota trad.*

⁴⁾ K. Marx și F. Engels. „Rezoluții adoptate de Conferința delegaților Asociației Internaționale a Muncitorilor. XIII. Rezoluții speciale ale conferinței”. — *Nota red.*

sărit peste cal. Drept care ei au refuzat să semneze. Ca membri ai consiliului de administrație al ziarului „*Qui Vive !*”, ei au mai avut diferende cu Vermersch din cauza unui roman imoral pe care acesta l-a publicat în ziar ca foileton³⁵². Când n-a mai avut nevoie de acești domni, Vermersch i-a atacat, fără să le menționeze numele, în „*Qui Vive !*”. Din cauza articolelor lui scirboase a intrat în conflict și cu alți emigranți și se pare că ieri a încasat niște palme de la Sicard³⁵³. Acum vor să-l îndepărteze cu orice preț din redacție. Vom vedea ! Se crede că e plătit de Versailles pentru a-i compromite pe comunarzi. Și ca să închei : la Londra complotul a eșuat. Secția franceză nr. 2 se află într-o stare de totală descompunere (se înțelege de la sine că Le Lubez, Bradlaugh, Besson etc. i-au grăbit sfârșitul). S-a format o nouă secție franceză, mult mai numeroasă și cu un program de acțiune în concordanță cu Consiliul General³⁵⁶.

În locul membrilor scoși din Consiliul General au fost numiți Ant. Arnaud, F. Cournet și G. Ranvier.

La Geneva, Alianța împreună cu André Léo, Malon etc. editează o gazetă intitulată „*La Révolution Sociale*” (sub redacția unui oarecare Claris), în care aceștia atacă fățiș Consiliul General și conferința. Pangermanism (capete germane și bismarckiene), autoritarism etc. etc. „*Fédération Jurassienne*” (aceeași clică sub un alt nume) a ținut un congres absolut restrâns la Sonvilier (în munții Jura, cantonul Berna), la care s-a hotărât să se ceară tuturor secțiilor *Internaționalei* să se afilieze acestei Federații jurasienne, pentru a provoca astfel convocarea de urgență a unui congres extraordinar în care să se examineze atitudinea Consiliului și să se anuleze rezoluțiile adoptate la conferință, ca fiind în contradicție cu principiul autonomiei, „încălcând fățiș”³⁵⁴. În mod special se protestează împotriva rezoluțiilor II, punctele 2, 3, IX (*cu privire la activitatea politică a clasei muncitoare*), XVI și XVII³⁵⁵. Despre rezoluția XIV, care îl îndispune teribil pe Bakunin, deoarece aici sînt demascate în fața întregii Europe ticăloșiile comise de el în Rusia, nu se suflă o vorbă.

Atitudinea Consiliului federal de la Madrid (de care s-au ocupat Bakunin și Bastelica) este foarte suspectă. De cînd a plecat Lorenzo, numeroase scrisori ale lui Engels au rămas fără răspuns. Oamenii aceștia s-au pătruns de doctrina abținerii de la activitatea politică. Engels le-a scris astăzi că, dacă vor continua să păstreze tăcere, se vor lua măsuri¹⁾. În orice caz, Toole must act²⁾. Îi voi trimite exem-

¹⁾ F. Engels. „Către Consiliul federal spaniol de la Madrid” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 485. — *Nota trad.*) — *Nota red.*

²⁾ — Toole va trebui să acționeze. — *Nota trad.*

plare în limbile engleză și franceză din noua ediție, revăzută și completată, a Statutului și Regulamentului.

Pe adversarii noștri îi paște ghinionul. Așa cum am mai spus, primul secretar al secției scizioniste de la Londra era G. Durand. pe care noi l-am demascat ca spion al Versailles-ului.

Bakuniștii Blanc și Albert Richard (din Lyon) s-au vîndut lui Bonaparte. Ei au venit aici pentru ca, sub steagul lui, să recruteze noi membri, căci Bonaparte înseamnă mai mult decît Thiers !

În cele din urmă, corespondentul ¹⁾ la Béziers al emigranților ostili de la Geneva — aproape singurul lor corespondent francez — a fost denunțat de secția din Béziers ca agent de poliție (este secretarul comisariatului central) ³⁸⁹ !

Sper să primesc cît mai curînd vești bune despre sănătatea dragului meu Schnaps ²⁾ și a întregii familii.

Old Nick

Apropo de Theisz. El și-a pierdut orice influență la Paris în urma ditirambelor cu care i-au copleșit ziarele versailleze atît pe el, cît și pe papa Beslay.

Bastelica se află în fruntea adepților lui Bakunin.

Mai trebuie să adaug că atacurile îndreptate împotriva noastră de „Révolution Sociale” din Geneva sînt formulate în aproximativ aceiași termeni pe care îi folosesc și „Journal de Genève” (ziarul cel mai reacționar din Europa) și „Times”, pe care vi le trimit. Ziarul menționat de „Times” este „Journal de Genève.”

Publicat pentru prima oară
în limba originalului
în : „Annali”, an. I,
Milano, 1958

Originalul în limbile engleză
și franceză
Tradus din limba germană

134

Engels către Paul Lafargue ³⁵⁵

la San Sebastian

[Londra, 25 noiembrie 1871]

Dragă Toole,

Îți mulțumesc pentru scrisoarea dumată, care mi-a fost de un real folos la ședința Consiliului. Chiar astăzi voi trimite într-o scrisoare recomandată ultimatumul meu către Consiliul federal de

¹⁾ Bousquet. — *Nota red.*

²⁾ Charles-Étienne Lafargue. — *Nota rea.*

la Madrid ¹⁾, în care le comunic că, dacă persistă să păstreze tăcere, *debuemos proceder como nos lo dictará el interés de la Internacional* ²⁾. Dacă nu va răspunde sau dacă va răspunde într-o manieră necorespunzătoare, vei primi imediat din partea noastră imputerniciri pentru întreaga Spanie. Deocamdată, conform Statutului nostru, dumneata ai dreptul, asemenea oricărui membru al Internaționalei, să înființezi secții noi. Este foarte important ca, în cazul unei sciziuni, noi să avem cel puțin un punct de sprijin în Spania, chiar dacă întreaga organizație actuală dezertează cu arme și bagaje în tabăra bakunistă; într-un asemenea caz dumneata vei fi singurul pe care ne putem baza. Așadar, fă tot posibilul pentru a relua pre-tutindeni legătura cu oamenii care ne-ar putea fi de folos într-o astfel de situație. Bakuniștii ăștia vor cu tot dinadinsul să transforme Internaționala într-o *asociație abstenționistă*, dar nu vor reuși. Noi primim absolut sporadic „Federación” din Barcelona și „Emancipación” din Madrid, așa că n-am de unde să știu dacă respectivele ziare au purces la demascarea intrigilor. Numai că ele au propovăduit întotdeauna abstenționismul, care li se pare, de bună seamă, mult mai important decât problemele economice. Iată pînă unde au ajuns cu abținerea lor de la activitatea politică: *ei înșiși* fac din politică punctul cel mai important!

Transmite-i Laurei calde salutări din partea mea și îmbrățișează-l pentru mine pe micuțul Schnaps.

Totdeauna al dumitale,

F. E.

Publicat pentru prima oară
în limba originalului
în: „Annali”, an. I,
Milano, 1958

Originalul în limba franceză
Tradus din limba germană

¹⁾ F. Engels. „Către Consiliul federal spaniol de la Madrid”. — *Nota red.*

²⁾ — va trebui să procedăm așa cum ne dictează interesele Internaționalei. — *Nota trad.*

135

Marx către Julian Bałaszewicz-Potocki ³⁵⁶la Londra ¹⁾[Londra] 25 noiembrie 1871
1, Maitland Park Road,
Haverstock Hill, N. W.

Stimate domn,

Împreună cu aceste rînduri vă trimit patru exemplare din „Statutul și Regulamentul de organizare” și cîteva exemplare din „Rezoluțiile adoptate la Conferința de la Londra”.

Ediția franceză a „Statutului” etc. urmează să apară în cîteva zile. Scrieți-mi, vă rog, cîte exemplare doriți din această ediție.

Pentru orice alte comunicări referitoare la *Internațională*, adresați-vă, vă rog, generalului W. Wróblewski (22, Vincent Terrace, Islington), secretarul Consiliului General pentru Polonia.

Al dv. devotat,
Karl MarxPublicat pentru prima oară
în : „Krasnii Arhiv” nr. 6, 1924Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

136

Marx către Julian Bałaszewicz-Potocki

la Londra ¹⁾[Londra] 29 noiembrie 1871
1, Maitland Park Road,
Haverstock Hill, N. W.

Stimate domn,

Ediția franceză a „Statutului general și Regulamentului de organizare” va fi gata abia în cîteva zile și atunci vă voi trimite cîteva exemplare.

Mă voi bucura foarte mult primind, după ora 6, vizita dv.

Al dv. devotat,
Karl MarxPublicat pentru prima oară
în : „Krasnii Arhiv” nr. 6, 1924Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

¹⁾ Șcrisoarea a fost scrisă pe o blanchetă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — *Nota red.*

Marx către Friedrich Adolph Sorge ¹⁾

la Hoboken

Londra, 29 noiembrie 1871

Dragă Sorge,

Sper că, în sfârșit, ai primit la New York rezoluțiile conferinței ²⁾, precum și diferitele scrisori pe care ți le-am trimis. Împreună cu această scrisoare mai trimit și ultimele trei rapoarte din „Eastern Post” cu privire la ședințele Consiliului General, cuprinzând, desigur, numai ceea ce poate fi dat publicității.

În legătură cu problemele financiare trebuie să fac următoarele observații :

1. Comitetul de la New York ³⁾ nu are de plătit decât cîte 2 pence pentru fiecare exemplar din broșura „Războiul civil din Franța”. Pentru exemplarele din Statut și din Regulamentul de organizare va plăti cîte 1 pence, à fur et mesure ⁴⁾ ce se vînd. Va trebui însă să ne scrii de cîte exemplare din ediția franceză și de cîte din cea germană a Statutului etc. e nevoie. În afară de acoperirea cererii de moment, ar fi bine să fie pregătită și o rezervă oarecare.

2. În legătură cu banii ce ne-au fost trimiși pentru emigranți, Consiliul General ar dori o declarație scrisă foarte explicită care să ateste că el singur răspunde de repartizarea banilor destinați emigranților francezi și că așa-numita „Societate a emigranților francezi de la Londra” ³⁶⁷ nu are nici un drept să controleze Consiliul.

Lucrul acesta este necesar, deoarece, deși masa societății mai sus amintite o formează oameni cinștiți, comitetul situat în fruntea lor este alcătuit din *ticăloși*, ceea ce face ca o bună parte — și anume partea cea mai merituosă a emigranților — să nu vrea să aibă nimic comun cu respectiva „societate”, ci să fie sprijiniți direct de către Consiliul General. De aceea, săptămînal noi punem la dispoziția societății o anumită sumă de bani, iar o altă sumă o repartizăm direct.

¹⁾ Scrisoarea a fost scrisă pe o blanchetă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — *Nota red.*

²⁾ *K. Marx și F. Engels*. „Rezoluțiile adoptate la Conferința delegaților Asociației Internaționale a Muncitorilor”. — *Nota red.*

³⁾ Comitetul Central al secțiilor din America de Nord ale Asociației Internaționale a Muncitorilor. — *Nota red.*

⁴⁾ — pe măsură. — *Nota trad.*

Tocmai ticăloșii de care pomeneam mai sus sînt aceia care au răspîndit cele mai mirșave calomnii la adresa Consiliului General, fără ajutorul căruia (ca să nu mai spun că mulți dintre membrii săi și-au sacrificat nu numai timpul, ci și propriile buzunare) emigranții francezi ar fi „crevé de faim”¹⁾.

Acum, referitor la problema MacDonnel³⁵⁸.

Înainte de a-l admite în rîndurile sale, Consiliul a inițiat o extrem de riguroasă anchetă cu privire la onestitatea lui, deoarece acesta, la fel ca toți ceilalți politicieni irlandezi, a fost serios calomniat de propriii săi compatrioți.

Obținînd dovezi indubitabile în privința caracterului său, Consiliul General l-a ales, întrucît *masa muncitorilor irlandezi din Anglia* aveau mai multă încredere în el decît în oricare altă persoană. El nu are nici un fel de prejudecăți religioase, iar în ce privește concepțiile sale generale ar fi absurd să i se reproșeze chiar și cele mai vagi înclinații „burgheze”. Prin modul său de viață și prin concepțiile sale, el aparține proletariatului.

Dacă i se aduce vreo învinuire, lucrul acesta trebuie făcut în termeni foarte exacti, și nu prin aluzii vagi. După părerea mea, irlandezii care au zăcut atîta timp în închisoare, departe de mișcare, nu sînt judecători competenți. Cea mai bună dovadă în acest sens o constituie atitudinea lor față de „*Irishman*”, al cărui redactor-șef, Pigott, nu este decît un simplu speculant, în timp ce directorul Murphy este un ticălos. Cu toate eforturile depuse de Consiliul General pentru sprijinirea mișcării irlandeze, acest ziar a complotat întotdeauna împotriva noastră. MacDonnel a fost permanent ținta atacurilor inițiate în acest ziar de către un irlandez (O'Donnell), care se afla în legătură cu Campbell (funcționar al poliției din Londra) și care a căzut în așa măsură în patima beției, încît pentru un pahar de gin divulgă primului polițist ieșit în cale toate secretele pe care le deține.

După numirea lui MacDonnel, Murphy a început să atace și să calomnieze *Internaționala* (nu numai pe MacDonnel) în „*Irishman*”, încercînd în același timp să ne convingă în secret să-l numim pe el (Murphy) secretar pentru Irlanda.

În ce-l privește pe O'Donovan Rossa, sînt surprins că îl mai consideri o autoritate după tot ce mi-ai scris despre el. Dacă există cineva îndatorat personal *Internaționalei* și comunarzilor francezi, apoi omul acesta este el și dumneata ai văzut în ce fel ne-a mulțumit.

¹⁾ — „cărăpat de foame”. — Nota trad.

Ar fi bine ca membrii irlandezi ai Comitetului de la New York să nu uite că, pentru a le putea fi utili, noi trebuie să contăm în primul rînd pe *influența noastră asupra irlandezilor din Anglia*, iar în vederea acestui scop, în măsura în care putem noi aprecia, nu există un om mai potrivit decît MacDonnel.

Cu salutări frățești, al dumatiale,
Karl Marx

Train nu a primit niciodată mandat din partea Consiliului General.

Publicat pentru prima oară
în : „Briefe und Auszüge aus
Briefen von Joh. Phil. Becker,
Jos. Dietzgen, Friedrich Engels,
Karl Marx u. A. an F. A. Sorge und
Andere“, Stuttgart, 1906

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

138

Engels către Piotr Lavrovici Lavrov

la Paris

Londra, 29 noiembrie 1871

Dragă Sidorov ¹⁾,

Am primit ultimele două scrisori pe care mi le-ai trimis ³⁵⁹. Dacă nu am reușit să-ți răspund mai curînd, de vină este tînărul Bakunin ²⁾, care, prin intrigile sale, ne dă într-una de lucru. Situația s-a înrăutățit și în curînd în presă va izbucni un război deschis. Sciziune fățișă — iată ce vor ei. În scurt timp lucrurile se vor lămuri, în sfîrșit, într-un fel sau altul. Ar dura prea mult și ar fi din cale-afară de plictisitor să încerc să-ți relatez totul pînă în cele mai mici amănunte. Bineînțeles, atîta timp cît ne vom bate capul cu asemenea tîmpenii, nici Johnson ³⁾, nici eu nu vom mai găsi timp și pentru lucru.

Multe mulțumiri pentru cheltuielile pe care iarăși a trebuit să le faci abonîndu-mă la „Gazette des Tribunaux“.

¹⁾ Pseudonimul lui Lavrov folosit de Engels în corespondența cu acesta. — *Nota red.*

²⁾ În original cuvintele „tînărul Bakunin“ sînt scrise cu caractere ru-sești. — *Nota red.*

³⁾ Marx. — *Nota red.*

În privința lui Wróblewski ¹⁾ avem deja unele știri primite de la Rozwadowski ¹⁾, care și-a abandonat primul serviciu, găsindu-și chiar la câteva zile după aceea un altul. Noi am făcut tot ce ne-a stat în putință, dar, avînd în vedere firea lui îndărătnică și exagerat de mîndră, a trebuit să fim foarte circumspecți; sperăm însă că măcar atîta lucru am obținut, și anume să nu-i lipsească strictul necesar. Știi doar că el refuză orice asistență medicală, or, o asemenea prejudecată va fi foarte greu de învins.

Johnson a avut o ușoară bronșită și un *furuncul* sau două, mai mult supărătoare decît dureroase. Ieri, pentru prima oară de o lună încoace, a apărut la Consiliu. Altminteri o duce destul de bine. Pe aici a fost o vreme îngrozitoare, ceea ce a făcut ca toată lumea să fie răcită.

În ce privește intrigile locale, ele devin pe zi ce trece tot mai anoste. Cei cîțiva oameni de treabă care s-au lăsat antrenați în ele s-au retras, eliberînd terenul pentru acele adevărate canalii de care n-au mai vrut să audă ²⁾. În Elveția este și mai rău pentru că Malon ³⁾ & Comp. au căzut acolo în cursă, unii din slăbiciune, alții din vanitate. Cu atît mai rău pentru ei — lumea nu se poate opri în loc din cauza prostiei lor!

Al duminică,
F. E.

Herbert Spencer	„Psychology”	16 șilingi
„	„First Principles”	16 șilingi
Bain	„Mental and Moral Science”	10 șilingi și 6 pence
„	„Logic” 2 parts	10 șilingi și 6 pence
„	„Senses and Intellect”	15 șilingi
„	„Emotions and the Will”	15 șilingi
„	„Study of Character with an Estimate of Phrenology”	9 șilingi

La aceste prețuri rabatul este de 20%.

Toate titlurile din Bain sînt lucrări de sine stătătoare.

Publicat pentru prima oară
în : „Na boevom postu”, 1930

Originalul în limba franceză
Tradus din limba germană

¹⁾ Cuvintele „Wróblewski” și „Rozwadowski” au fost scrise de Engels cu caractere rusești. — *Nota red.*

²⁾ Vezi volumul de față, p. 273. — *Nota red.*

³⁾ În original acest cuvînt a fost scris cu caractere rusești. — *Nota red.*

139

Engels către Paul Lafargue

la San Sebastian

122, Regent's Park Road, N. W.
Londra, 9 decembrie 1871

Dragă Lafargue,

Citeva cuvinte în legătură cu situația din Spania. După cit se pare, în secțiile spaniole ale Internaționalei au avut loc lupte interne, care s-au încheiat, în cele din urmă, în favoarea noastră. Acest fapt îmi explică atât tăcerea lor îndelungată, cât și hotărîrea de a o rupe, în sfîrșit. Pe data de 25 eu i-am scris lui Mora; pe 28 Mesa ți-a scris dumitale³⁶⁰, iar pe 29 am primit eu de la Mora o scrisoare în care spune că ei n-au habar de nici un fel de intrigi și calomnii care ar fi vizate de Consiliul General și despre care eu îi vorbisem etc. Dar în două numere din „Federación”, pe care le-am primit ulterior, erau publicate într-unul rezoluțiile adoptate la conferință¹⁾, în celălalt un articol referitor la rezoluția IX, care a fost preluat din „Emancipación” și de care avem toate motivele să fim mulțumiți³⁶¹. Scrisoarea lui Mesa este încă și mai concludentă. Așadar, în Spania bătălia a fost cîștigată. I-am răspuns imediat lui Mora și sper că de acum încolo totul va merge bine.

Dealtfel, tabăra cealaltă a lucrat strașnic, folosindu-se ca de obicei de mijloace destul de infame. „La Révolution Sociale” din 23 noiembrie a reprodus un articol apărut în „Federación” din Barcelona la 19 noiembrie în care se anunță sosirea în localitate a emisarului disidenților elvețieni etc. și se afirmă că, după ce s-au convins de caracterul revoluționar al principiilor disidenților etc., secțiile din Barcelona au acceptat alianța propusă de aceștia. Am căutat articolul în numărul respectiv din „Federación”, dar nu l-am găsit. Numărul din 3 decembrie ne furnizează explicația: în el se spune că articolul amintit nu exprimă punctul de vedere al tuturor secțiilor, nici măcar pe cel al unei singure secții, ci numai pe acela al *unui singur redactor* al ziarului, care a reușit să-l insereze fără știrea comitetului de redacție!

Victoria raportată în Spania îngustează serios cîmpul de luptă. Ca adversari declarați se mai mențin numai secția franceză

¹⁾ K. Marx și F. Engels. „Rezoluțiile adoptate de Conferința delegaților Asociației Internaționale a Muncitorilor”. — *Nota red.*

(15 membri) ³¹⁴, care încă nu a fost recunoscută aici, secția de la Geneva și jurasienii, iar ca adversar posibil — italienii. Dar pe italieni i-am prelucrat eu serios, iar acum am început să ne schimbăm metodele de luptă: de la intrigi și scrisori personale vom trece la publicitate. Mazzini ne-a oferit un prilej excelent: într-un articol publicat în ziarul său, el a făcut răspunzătoare Internaționala pentru acțiunile și discursurile lui Bakunin. Așadar, se ivise prilejul ca dintr-o lovitură să-l atacăm pe Mazzini și totodată să-l dezavuăm pe Bakunin. Am făcut de îndată acest lucru și am trimis articolul tuturor ziarelor noastre din Italia ³⁶². Se vor găsi printre ele măcar câteva care să-l publice, deși mă tem că altele, fiind prea legate de B[akunin], nu vor proceda la fel. Dar, odată cu articolul, eu i-am anunțat pe toți de adeziunea spaniolilor la hotărârile conferinței și de succesele Internaționalei în Spania despre care mi-a comunicat Mesa. Toate acestea nu vor rămâne fără efect; ei vor vedea că cele îndrugate de ceilalți despre Spania n-au fost decît minciuni. În realitate, prin politica lor, ei urmăresc să-i câștige pe spanioli, spunându-le că italienii ar fi în unanimitate de partea lor și *viceversa*. S-ar putea ca în Italia să mai avem unele neplăceri, dar hotărîrea spaniolilor de a se situa de partea noastră va fi cea care va decide — upon the whole ¹⁾ — pe toată linia. În ce-i privește pe jurasienii *cantankerous* ²⁾, foarte curînd îi vom demasca.

Mă voi bucura foarte mult cînd toată această afacere va lua sfîrșit odată pentru totdeauna. Nici nu-ți poți închipui ce volum de muncă, corespondență etc. au reclamat toate acestea. Săptămîni de-a rîndul Maurul, Serrailier și cu mine nu ne-am putut ocupa de nimic altceva. În ce mă privește, sărmanul de mine, a trebuit să scriu una după alta lungi scrisori în limbile italiană și spaniolă, două limbi pe care abia le înțeleg!

În Franța ne merge excepțional. 26 de ziare se oferă să ne publice documentele.

Aici este un frig de crapă pietrele; norocul dumitale că îți poți petrece iarna într-o regiune cu climă caldă. În rest, sintem cu toții bine, la fel și familia Marx. În comparație cu iarna trecută, Maurul și chiar și Jenny ³⁾ o duc mult mai bine cu sănătatea. Maurul nu mai tușește așa de rău; a avut un mic abces la subsuoară, dar furunculoza i-a trecut, n-a mai recidivat; la vîrsta lui ficatul nu se mai poate vindeca complet, dar funcționează mult mai bine ca înainte și, ceea ce este mai important, Maurul duce acum o viață mai rațională. După repetatele pleurezii, Jenny va rămîne probabil cu

¹⁾ — pînă la urmă. — *Nota trad.*

²⁾ — certăreți. — *Nota trad.*

³⁾ Jenny Marx (fiica). — *Nota red.*

un emfizem, dar începe să înțeleagă că trebuie să se îngrijească și ea puțin și că nu e nevoie să încerce să se obișnuiască cu frigul și cu vremea rea, cum numea ea treaba asta mai înainte. Acum cîntă din nou și vocea îi este mai clară și mai puternică ca oricînd.

M-am bucurat foarte mult aflînd că micuțul Schnaps ¹⁾ s-a făcut bine. Împrățișează-l din partea mea, de asemenea pe soția dumitale ²⁾.

Al dumitale,
F. E.
Generalul ³⁾

Publicat pentru prima oară
în : F. Engels, P. et L. Lafargue.
„Correspondance”, t. I,
Paris, 1956

Tradus din limba franceză

140

Engels către Wilhelm Liebknecht

la Leipzig

Londra, 15 decembrie 1871

Dragă Liebknecht,

Măsurile ce se impun în legătură cu Schneider vor fi luate luni de către Asociația muncitorilor germani de aici. Din păcate, acolo s-au strecurat prea mulți adepți ai lui Schweitzer și, dacă nu l-am fi avut pe Frankel, întreaga Asociație ar fi încăput în ultimul timp pe mîna lor. (*Tocmai* am primit numerele din „Soc[ial]-Dem[okrat]“.) ³⁶³ Ceea ce nu înțeleg însă este în ce fel poate Fr[ankel] să protesteze împotriva retipăririi vechii sale scrisori, așa cum ceri tu ³⁶⁴. Prima jumătate a scrisorii el o regretă, cu siguranță ; cît despre a doua, îndreptată împotriva înclinațiilor tale burghezo-democratice din acea vreme, ea nu cuprinde nimic în plus față de ceea ce ți-am scris și noi atunci. Celălalt autor din „N[euer] S[ocial]-D[emokrat]“ este, bineînțeles, Weber.

Împotriva lui Schneider : 1) este de la sine înțeles că delegații la conferință ⁴⁾ erau aleși. La celelalte întrebări stupide pe care le-a

¹⁾ Charles-Étienne Lafargue. — *Nota red.*

²⁾ Laura Lafargue. — *Nota red.*

³⁾ Porecla lui Engels. — *Nota red.*

⁴⁾ Conferința de la Londra din 1871. — *Nota red.*

pus ar fi ridicol să dăm un răspuns. 2) Cei 15 francezi sînt : un membru al Comunei, Chalain ; cîțiva bețivi ; B. Landeck, care la procesul Internaționalei de la Paris a declarat că el a fost, ce-i drept, membru al Internaționalei, dar că *nu va mai fi niciodată* ; 3 oameni care nu fac parte din Internațională (ci numai din această secție franceză de curînd înființată la Londra³¹⁴, dar nicicînd recunoscută) —, iar necazul vine de acolo că acești oameni, cu statutul lor contrar Statutului general, nu au fost recunoscuți ca secție franceză locală. Theisz și Avrial, singurii oameni de calitate din secție, *nu* au semnat această proclamație și vor acum să ni se alătore din nou ! În schimb, în Consiliul General se află acum 8 membri ai Comunei (Serraillier, Frankel, Vaillant, Cournet, Ranvier, Arnaud, Johannard, Longuet) și avem aici o secție franceză puternică, cu un efectiv de 50 de oameni dintre emigranții cei mai de nădejde. Roullier nu este membru al Comunei, ci doar un cizmar bețiv și cu gura mare. Și pe acești 15 indivizi îi numește „N[eu]er] S[ocial]-D[emokrat]” „cunoscuți conducători francezi” !

Cele spuse de „N[eu]er] S[ocial]-D[emokrat]” despre Consiliul federal britanic și despre Dilke sînt luate dintr-un raport *denaturat cu bună știință* în presa burgheză („Daily News” etc.) și sînt inexacte³⁶⁵.

Correspondența primită de „N[eu]er] S[ocial]-D[emokrat]” din Danemarca dovedește că oamenii noștri nu au stabilit *nici un fel* de legături cu cei de acolo³⁶⁶. N-ar strica deloc dacă i-ai scrie lui H. Brix, redactorul ziarului „Socialisten” din Copenhaga, sau locuitorului lui, L. Pio, oferindu-le corespondențe din Germania în cazul că ar consimți să-ți trimită în schimb corespondențe din Danemarca scrise în germană sau engleză. Ei știu englezește. Dealtfel, în două săptămîni ai putea să înveți destul de bine daneza, așa încît să înțelegi ce scrie „Socialisten” ; dicționarul lui Tauchnitz e suficient, iar gramatică această limbă nu are. Adresa : *redacția ziarului „Socialisten”, Copenhaga*.

În treacăt fie zis, „*Qui Vive !*” a sucombat săptămîna trecută în propria-i murdărie. Chiar dacă redactorul Vermersch n-a fost spion, el a scris în orice caz de-așa manieră, încît poliția franceză nici nu-și putea dori ceva mai bun. În ultimul moment ziarul ne-a fost oferit nouă³⁶⁸, dar noi am refuzat o asemenea moștenire, și așa se face că acesta și-a dat duhul.

Boruttau. Din scrisoarea pe care ți-am trimis-o înapoi reiese mai clar decît din cea anterioară că într-adevăr măgarul ăsta este prins *pînă peste cap* în mrejele lui Bak[unin]. Dacă el condamnă dezavuarea Alianței sau pretinde tuturor membrilor Internaționalei să fie în mod obligatoriu atești, este oare aceasta bakunism sau nu este ? Dacă el se declară în bună parte de acord cu plîngerile unor oa-

meni în legătură cu lucruri despre care habar nu are — fiecare cuvînt pe care îl rostește referitor la conferință este o minciună —, nu înseamnă oare aceasta bakunism ? Și tocmai pe el vrei să-l folosești împotriva lor ? Se prea poate ca el să fie „onest”, soiul acela de bovină onestă care nutrește în taină pretenții teribile și pe care îl prefer mai degrabă ca dușman decît ca prieten ; *de la noi* nătărăul ăsta cu mintea confuză nu va primi nici un rînd. Evenimentele de la Geneva ³⁶⁷ i-au deschis, probabil, ochii sau l-au aruncat definitiv în rîndurile bakuniștilor, unde îi este, de fapt, locul. De ce nu-ți ceri să-ți trimită „Révolution Sociale”, în special numerele 5, 6 și 7 ? Presupun că citești „Égalité” ; este absolut necesar dacă vrei să fii la curent.

Tu nu poți să concepi că *toți* comunarzii de la Geneva au dovedit că sînt împotriva noastră. La problema aceasta, care pentru mine nu prezintă nici un fel de interes, vei putea să găsești singur și foarte ușor un răspuns dacă te gîndești la comportarea diferitelor grupuri ale emigranților în 1849 și 1850, cînd oamenii se adunau adesea numai din întîmplare. Prin *toți* comunarzii de la Geneva trebuie să înțelegem 3 oameni : Malon, Lefrançais și Ostyn, restul sînt niște indivizi absolut anonimi.

Cînd spui că vina pentru nereprezentarea Germaniei la conferință o poartă Marx cu marotele lui conspirative, avem datoria să spunem că lucrurile nu stau așa. M[arx] n-a făcut altceva decît să scrie că *poliția* nu trebuie să știe nimic de toate acestea. Ai putea oare tu să anunți Comitetul vostru sau *alte* grupuri *locale* despre conferință fără ca poliția să afle ceva ? Asta ar însemna, într-adevăr, o „organizare” grozavă ! Într-adevăr, noi am vrut să ținem o conferință închisă din cauza poliției de pe continent, dar asta nu înseamnă că dacă tu și Bebel nu ați putut veni, nu trebuiau luate măsuri pentru ca alții să poată veni ! M[arx] *respinge categoric* o asemenea afirmație.

Action souterrané¹⁾ nu înseamnă în acest context nimic altceva decît activitate fără zarvă și propagandă, fără tendință spre publicitate cu orice preț, în opoziție cu scandalagii francezi gen Pyat, care vor să fie lansate zilnic proclamații dornice de vărsări de sînge ; împotriva acestor scandalagii noi am luptat ³⁶⁸.

Cu *Spania* totul e în ordine, noi am repurtat o victorie categorică. Respectiva hotărîre adoptată la conferință a fost *recunoscută* (articolul pe această temă din „Emancipación” ³⁶¹ îl veți găsi în „Égalité”), iar abținerea de la vot pe care ei încă o mai susțin este pe punctul de a cădea. Dealtfel, în farsa cu abținerea de la vot sînt

¹⁾ — Activitate subterană. — Nota trad.

implicați numai câțiva bakuniști și o mînă de proudhoniști (de majoritatea din ei am scăpat) și de data asta ea s-a încheiat cu un eșec total. În privința Spaniei, problema este rezolvată.

Despre febra înființării de societăți anonime fictive în *Anglia* ți-am scris ¹⁾. Despre acest capitol în *Germania* nu știu nimic. Nu cumva ai tu ceva material pe această temă? Dacă nu, nu se poate face nimic.

Păreră ta că membrii din Germania ai Internaționalei nu trebuie să plătească nici o cotizație și că în genere nu are nici o importanță cîți membri numără Internaționala în Germania se deosebește total de părerea noastră. Dacă voi nu ați cerut cotizații de 1 groș de argint anual de persoană sau dacă le-ați cheltuit, pentru asta va trebui să vă justificați. Cum de v-ați putut închipui că celelalte națiuni ar trebui să suporte ele pentru voi cheltuielile, în timp ce voi existați în mijlocul lor numai „*spiritual*”, precum Iisus Hristos, salvîndu-vă pielea și banii, asta pentru mine este de neînțeles. În orice caz, acestor relații platonice trebuie să li se pună capăt, iar muncitorii germani trebuie să se afle ori în Internațională, ori în *afara* ei. Franzezii suportă cu totul altfel de jug, dar acolo noi sîntem mai organizați ca *oricînd*. Dacă pe tine personal toate acestea te lasă indiferent, va trebui să ne adresăm altor oameni; dar fii sigur că, într-un fel sau altul, noi vom lămuri această problemă.

Statutul în limbile engleză și franceză are *mai puțin* de o coală de tipar, așa încît nu va fi nevoie de un supliment special — în caz contrar, dă-ne de știre, pe de o parte, cît va costa culesul, iar pe de alta suplimentul special și atunci vom vedea ce e de făcut.

M[arx] lucrează la ediția a doua a „*Capitalului*”, eu sînt pînă peste cap ocupat cu corespondența italiană și spaniolă, precum și cu alte treburi, așa încît rămîne de văzut cînd vom găsi timp pentru prefața la „*Manifest*”.

Salutări cordiale de la noi toți ție și alor tăi.

Al tău,
F. E.

Publicat pentru prima oară
în : „*Arhiv Marksa i Enghelsa*”,
vol. I (VI), 1932

Tradus din limba germană

¹⁾ F. Engels. „Despre febra înființării de societăți anonime fictive în Anglia”. — *Nota red.*

141

Marx către Laura Lafargue

la San Sebastian

[Londra] 18 decembrie 1871

Draga mea Laura,

Mai întâi multe mulțumiri pentru propunerea lui Toole ³⁶⁹. O accept, însă numai cu două condiții absolut obligatorii :

1) în cazul în care afacerea eșuează, eu să achit suma avansată plus dobânda legală, iar

2) Toole să nu avanseze mai mult de 2 000 de franci. Declarația editorului ¹⁾ că de această sumă ar fi nevoie numai pentru început *mă pune pe gânduri*. În orice caz, Toole trebuie să precizeze că obligațiile sale se limitează numai la acest „început”.

În ce mă privește, eu prefer din toate punctele de vedere o ediție populară ieftină.

Este o fericită coincidență faptul că cea de-a doua ediție în limba germană s-a dovedit a fi necesară tocmai în acest moment. Eu sînt extrem de ocupat cu pregătirea ei (și de aceea nici nu pot să scriu decât cîteva rînduri), iar traducătorul francez va trebui, firește, să traducă această ediție germană îmbunătățită. (Îi voi trimite vechea ediție cu modificările operate în ea.) Möhmchen ²⁾ tocmai încearcă să dea de urma lui Keller, în care scop i-a scris surorii lui. Dacă nu va putea fi găsit (la timp), vom apela la traducătorul lui Feuerbach ³⁾.

Ediția rusă (după prima ediție germană) urmează să apară în ianuarie viitor la St. Petersburg.

Multe salutări ție și lui Schnappy ⁴⁾, un an nou fericit lui Toole și vouă tuturor.

Bătrînul maestru al lui

Cacadou ⁵⁾

Publicat pentru prima oară
în limba originalului
în : „Annali”, an. I,
Milano, 1958

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

¹⁾ Maurice Lachâtre. — *Nota red.*

²⁾ D-na Jenny Marx. — *Nota red.*

³⁾ Joseph Roy. — *Nota red.*

⁴⁾ Charles-Étienne Lafargue. — *Nota red.*

⁵⁾ Poreclă glumeață dată Laurei Lafargue după numele unui personaj dintr-un vechi roman — un croitor la modă. — *Nota red.*

142

Engels către Paul Lafargue

la Madrid

Londra, 30 decembrie 1871

Dragă prietene,

Ieri seară, când tocmai eram pe punctul de a-i scrie Consiliului spaniol o scrisoare destul de aspră în legătură cu traducerea și publicarea manifestului bakuniștilor³⁷⁰, am primit scrisoarea dumitale, care mi-a făcut mare plăcere. Chiar dacă regret împrejurările care te-au constrins să pleci la Madrid, trebuie totuși să recunosc că este un adevărat noroc faptul că te afli acolo tocmai în această perioadă; căci reticențele și tăcerea Consiliului spaniol sînt, într-adevăr, de natură să dea loc la interpretări prea puțin plăcute. Au trecut vreo 24 de zile de cînd i-am scris lui Mora¹⁾, dar nu am primit pînă acum nici un răspuns, dacă nu cumva poate fi socotită drept răspuns publicarea manifestului adversarilor; ce ne-am fi putut închipui despre toate acestea dacă nu ar fi sosit scrisorile dumitale?

Îți trimit totodată rezoluția celor 30 de secții de la Geneva, căci mă tem că n-ai putut să ți-o procuri. În plus, răspunsul Comitetului romand către bakuniști; *nădăjduiesc că și „Emancipación” va face cunoscută cititorilor lui traducerea acestui extraordinar document*³⁷¹. În același număr din „Égalité” vei găsi multe alte articole referitoare la această dispută și la întrunirea celor 30 de secții. Răspunsul celor din Geneva este pentru moment satisfăcător, dar Consiliul General va trebui, desigur, ca mai tîrziu să se ocupe de această chestiune și să răspundă printr-o circulară în care să fie incluse toate fazele diferendului începînd din clipa în care s-a ivit; îți închipui că va fi un material de proporții și ne va lua ceva timp. Deocamdată, important este să le atragem spaniolilor atenția asupra următoarelor chestiuni:

1. Din circulara de la Sonvilier reies clar intențiile acestor domni. Atacurile la adresa conferinței²⁾ n-au fost decît un pretext. Acum sînt atacate *rezoluțiile de la Basel*³⁷², care pentru Asociație au pu-

¹⁾ F. Engels. „Către Consiliul federal spaniol de la Madrid”. — *Nota red.*

²⁾ Conferința de la Londra din 1871. — *Nota red.*

tere de lege și căroră Consiliul General *trebuie să se supună*. Aici sîntem în fața unui act de rebeliune fățișă și e bine că acești oameni s-au demascat. Dar

2. cine este autorul acestor *rezoluții de la Basel*? Consiliul General de la Londra? Nicidecum. Ele au fost propuse de delegații *belgieni* (unul dintre ei fiind *Robin* bakunistul!) și cine le-a susținut cu cel mai mult zel? — Bakunin, Guillaume, Schwitzguébel etc., adică aceiași oameni care astăzi le atacă, declarînd că, prin caracterul lor autoritar, ele ar fi demoralizat Consiliul General. Asta însă nu i-a împiedicat cîtuși de puțin pe Schwitzguébel și pe Guillaume să-și pună semnătura pe aceeași circulară. Noi avem aici martori, și dacă Sentiñon și Farga Pellicer nu sînt orbiți de spiritul sectar, își vor aminti neapărat de acest lucru (în cazul în care au asistat la ședință, ceea ce eu nu știu). Pe atunci însă lucrurile stăteau oarecum altfel. Bakuniștii credeau că pot conta pe o majoritate și că Consiliul General va fi mutat la Geneva. Dar nu s-a întîmplat așa, și dintr-o dată rezoluțiile — dacă ar fi fost transpuse în viață de către un Consiliu General, alcătuit pe gustul lor, ar fi fost considerate chintesență de revoluționarism — au devenit autoritare și burgeze!

3. Convocarea conferinței a fost absolut legală. Jurasienii, reprezentați în Consiliu de Robin, care a cerut el însuși ca diferendul să fie adus *în fața acestei conferințe*, trebuie să fi fost puși în temă chiar de el, în calitate de corespondent permanent al lor. Jung, secretarul pentru Elveția, nu mai putea întreține corespondență oficială cu un comitet care, încălcînd fățiș rezoluția Consiliului General, a continuat să se intituleze Comitetul Federației romande⁶. Această rezoluție a Consiliului General¹⁾ a fost adoptată pe baza împuternicirii acordate prin rezoluția VIII a Congresului de la Basel cu privire la problemele organizatorice (noua ediție a Statutului etc., a Regulamentului de organizare II, art. 7). Toate celelalte secții au fost înștiințate oficial și pe căile obișnuite.

Acum prietenii noștri din Spania vor înțelege cum abuzează acești domni de cuvîntul „*autoritar*”. Cum nu le place ceva, bakuniștiiăștia spun: este *autoritar*, închipuindu-și că în felul acesta au dat o sentință definitivă. Dacă, în loc să fie burgezi, ziarîști etc., ei ar fi muncitori sau dacă ar fi studiat cît de cît problemele economice

¹ K. Marx. „Rezoluția Consiliului General cu privire la Comitetul federal al Elveției romande”. — Nota red.

și condițiile industriei moderne, ar ști că o acțiune comună nu este posibilă fără ca unora să li se impună voința altora, adică fără autoritate. Fie că e vorba de voința unei majorități de alegători, a unui comitet de conducere sau a unui singur om, ea va fi întotdeauna voința care se impune disidenților ; dar fără această voință unică și directoare, nici o colaborare nu este cu putință. Încercați să lipsiți de conducere, adică de autoritate, una din marile fabrici din Barcelona ! Sau exploatați o cale ferată fără să aveți certitudinea că fiecare inginer, fiecare fochist etc. se află în momentul potrivit acolo unde îi este locul ! Mă întreb dacă drăguțul de Bakunin și-ar mai plasa trupul rotofei într-un vagon de tren știind că respectiva cale ferată este exploatată după principiile lui, potrivit cărora nimeni nu este obligat să stea la locul său, dacă lui nu-i place să se supună autorității unor regulamente, care în orice altă societate au un caracter mai autoritar decât Regulamentul adoptat de Congresul de la Basel ! Toate aceste fraze grandilocvente, ultraradicale și ultrarevoluționare ascund doar desăvârșita paupertate spirituală și totala necunoaștere a condițiilor în care se desfășoară viața de zi cu zi a societății. Încercați să desființați „orice autoritate”, chiar și pe cea „recunoscută” de marinarii de pe o corabie !

Ai dreptate, trebuie găsit un mijloc pentru ca rapoartele cu privire la ședințele Consiliului General să fie mai bine difuzate pe continent. Eu sînt în continuare în căutarea unui asemenea mijloc. Cu puțin timp în urmă i-am trimis lui Lorenzo „Eastern Post”, fiindcă mi-a spus că au pe cineva acolo care știe englezește. Astăzi îți trimit ultimul număr din acest ziar plus cîteva extrase din unele numere anterioare (*pe adresa lui Lorenzo*). Poate vă vor servi la alcătuirea unui material pentru „Emancipación”. Eu realmente nu am timp să traduc toate lucrurile acestea, căci corespondența cu Italia atinge niște proporții uriașe. Dar am să văd eu ce se poate face ; dacă la Barcelona există cineva care știe englezește, n-aș putea trimite acolo ziarul ?

Astăzi nu l-am văzut pe Maur, trudește din greu la cea de-a doua ediție germană a lucrării sale ¹⁾. Am să-i dau diseară scrisoarea dumată. Noi sîntem bine cu toții. Jenny ²⁾ se simte mai bine, iar Maurul — acceptabil. Eu îl provoc la cît mai multe plimbări, căci are mare nevoie de aer curat. Soția mea ³⁾ îți trimite salutări și a

¹⁾ Volumul I al „Capitalului”. — *Nota red.*

²⁾ Jenny Marx (fiica). — *Nota red.*

³⁾ Lizzy Burns. — *Nota red.*

happy new year. Remember me to Laura when you write. The post closes ¹⁾).

Al dumitale,
Generalul

Para Lafargue si está a Madrid y si no para Mora y Lorenzo ²⁾).

Publicat pentru prima oară
în : F. Engels, P. et L. Lafargue.
„Correspondance”, t. I,
Paris, 1956

Tradus din limba franceză

¹⁾ — La mulți ani. Când îi scrii Laurei, transmite-i salutări din partea mea. Se închide poșta. — *Nota trad.*

²⁾ — Pentru Lafargue dacă se află la Madrid, iar dacă nu — pentru Mora și Lorenzo. — *Nota trad.*

1872

143

Engels către Wilhelm Liebknecht

la Leipzig

Londra, 2 ianuarie 1872 ¹⁾

Dragă Liebk[necht],

Mai întâi îți urez „La mulți ani”, iar apoi anexează corectura ²⁾.

În legătură cu stieberiada din „D[eu]tsche A[llgemeine] Z[eitung]”, probabil că ți-a scris M[arx] sau Tussy ³⁾. Lucrurile erau atât de clare, încît nu mai era nevoie de o corespondență pentru a-ți dovedi că era vorba de un fals ; să dai bani pe o telegramă n-avea nici un sens. Ai procedat bine arătînd imediat că este vorba de un fals. Compară numele, care sînt în mare parte falsificate, cu semnăturile reale de pe rezoluțiile adoptate la conferință și vei avea o dovadă concretă a falsului comis ³⁷³.

Scrisoarea ta este tot la M[arx], așa că nu pot să-ți răspund punct cu punct la toate întrebările.

În orice caz ar trebui să găsiți o formă care să vă permită să fiți și voi reprezentați la congresul viitor, iar dacă nu va putea veni nimeni din partea voastră, ați putea cere să vă reprezinte bătrînii de aici. Întrucît bakuniștii și proudhoniștii vor face, probabil, uz de toate mijloacele posibile, mandatele vor fi sever verificate, iar o delegație alcătuită, de pildă, din tine și Bebel *personal*, ca și mandatul trimis mie nu ar face deloc o impresie bună. La spanioli lucrurile stau tot atât de prost ca și la voi, numai că ei nu se lasă duși de nas. Dealtfel, sentința de la Braunschweig nu este o regulă. O porcărie ca asta, în care, pe deasupra, mai sînt invocate și legile Bundestagului ³⁷⁴, este posibilă numai într-un stătuț în declin. Bebel ar trebui să protesteze în Reichstag împotriva acestui fapt, iar progresiștii ²³⁷ vor trebui să i se alăture, căci altminteri riscă să se compromită în fața întregii Germanii. Dacă voi găsi puțin timp, voi trimite la „Volksst[aat]” o critică (juridică) a acestei mașinații.

¹⁾ În original greșit : „1871”. — *Nota red.*

²⁾ K. Marx. „Statutul general și Regulamentul de organizare al Asociației Internaționale a Muncitorilor”, ediția germană. — *Nota red.*

³⁾ Vezi volumul de față, p. 604. — *Nota red.*

În Spania, după cum ne informează Lafargue (care a fost sau mai este încă la Madrid), totul e în ordine ; prin acțiunile lor violente, bakuniștii au întrecut măsura, iar spaniolii sînt muncitori și vor înainte de toate unitate și organizare. Ai primit, probabil, de la Sonvilier ultima circulară a congresului, în care ei atacă rezoluțiile cu privire la problemele organizatorice adoptate la Basel, considerîndu-le izvorul tuturor relelor ³⁵⁴. Asta a fost picătura care a umplut paharul și e timpul să acționăm.

Între timp, în Belgia, Hins, Steens & Co. ne-au jucat o festă (vezi în „Internationale” ³⁷⁵ hotărîrea Congresului de la Bruxelles). De Paepe s-a lăsat groaznic tras pe sfoară de ei și scria că totul e în ordine. Deocamdată această opoziție se mai menține într-un cadru legal, dar va veni timpul cînd va fi și ea lichidată. Cu excepția lui De P[aepe], din partea belgienilor nu ne putem aștepta la mare lucru.

O asociație din Macerata (în Romagna) a numit ca președinți de onoare pe Garibaldi, Marx și Mazzini. Confuzia aceasta îți va ilustra perfect nivelul opiniei publice a muncitorilor italieni. Mai lipsea Bakunin, și tacîmul era complet.

Miine îți voi trimite extrasele din „East[ern] Post” (două ședințe) ¹⁾ ; ultimul număr nu-l mai am și îl voi primi abia astăzi la ședință.

Salutări cordiale alor tăi și lui Bebel.

Al tău,
F. E.

Nota bene : Ți-ai schimbat adresa ? Braustrasse 11 ?

Publicat pentru prima oară
în : „Arhiv Marksa i Enghelsa”,
vol. I (VI), 1932

Tradus din limba germană

¹⁾ Rapoarte cu privire la ședințele Consiliului General. — Nota red.

144

Engels către Wilhelm Liebknecht

la Leipzig

Londra, 3 ianuarie 1872

Dragă Liebknecht,

Îți trimit alăturat extrasele din „East[ern] Post“.

Este *absolut necesar* ca articolul anexat ¹⁾ să fie publicat *imediat*. Cu Statutul ²⁾ se mai poate aștepta. Voi avea eu grijă ca „Égalité“ să-l traducă, pentru ca *pe această cale* să pătrundă în toate colțurile Belgiei, Italiei și Spaniei.

Al tău,
F. E.

Publicat pentru prima oară
în : „Arhiv Marksa i Enghelsa“,
vol. I (VI), 1932

Tradus din limba germană

145

Marx către Maltman Barry ³⁷⁶

la Londra

(Ciornă)

[Londra] 7 ianuarie 1872

Către Barry,
Stimate domn,

Regret că nu m-ați găsit acasă nici pe mine, nici pe d-l Engels. În scrisorile dv. lăsați să se înțeleagă că în Consiliu noi formăm un partid aparte. Dacă am luat atitudine împotriva d-lui Hales în cazurile în care am considerat că procedează greșit, n-am făcut decât

¹⁾ F. Engels. „Congresul de la Sonvilier și Internaționala“ (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 504—510. — Nota trad.). — Nota red.

²⁾ K. Marx. „Statutul general și Regulamentul de organizare al Asociației Internaționale a Muncitorilor“. — Nota red.

ceea ce era de datoria noastră ¹⁾ și la fel am fi acționat în situații asemănătoare față de oricare altul dintre membrii Consiliului. Asta însă nu are nimic de-a face cu partidul. Noi nu știm să existe vreun partid în cadrul Consiliului. Printre prietenii d-lui Hales se numără oameni foarte onorabili, care au lucrat mult timp pentru cauza noastră.

Dacă d-l Mottershead „a acceptat să candideze pentru postul de secretar”, nu noi am fost aceia care i-am cerut-o. Funcția sa de secretar plătit al „Labour Representation League” ³⁷⁷ face ca acest lucru să fie aproape imposibil. După ședința de marțea trecută ²⁾, d-l Engels v-a spus răspicat că încă nu poate aprecia care ar fi persoana cea mai potrivită care ar trebui aleasă și că pentru moment avem obiecții împotriva tuturor candidaturilor propuse. De aceea am hotărât să-i lăsăm pe prietenii noștri de pe continent să procedeze după cum vor găsi de cuviință.

După părerea noastră, important este să stabilim care este poziția și compoziția Consiliului federal ³¹⁰. În ce privește funcția de secretar, aceasta este în fond o problemă de persoane care nu trebuie și nici nu poate fi rezolvată în pripă. În orice caz, totul va fi în funcție de împrejurări.

Al dv. devotat,
K. M.

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

146

Engels către Carlo Terzaghi ³⁷⁸

la Torino

[Prima variantă de ciornă]

122, Regent's Park Road
Londra [în jurul datei de 6]
ianuarie 1872

Dragă Terzaghi,
Am primit scrisoarea duminică din 4 decembrie și dacă n-am răspuns pînă acum, asta se datorește faptului că voiam să-ți dau in-

¹⁾ În original șters : „de membri ai Consiliului”. — Nota red.

²⁾ Ședința Consiliului General din 2 ianuarie. — Nota red.

formații precise în problema care te interesează în primul rînd, și anume fondurile pentru „Proletario”. Astăzi sînt în măsură să fac acest lucru.

Banii de care dispunem noi sînt extrem de puțini, iar milioanele Internaționalei există numai în imaginația bîntuită de spaime a burgheziei și a poliției, care nu pot pricepe că o asociație cum e a noastră și-a putut cuceri o poziție atît de importantă fără să numere banii cu milioanele. Să fi văzut ei conturile prezentate la ultima conferință ! Ei bine, n-au decît să creadă ce vor, pe noi asta nu ne afectează cîtuși de puțin. Aici, după primirea scrisorii dumitale, eram gata să ne procurăm cîteva acțiuni ale ziarului „Proletario” în numele Consiliului General reprezentat de mine, dar tocmai atunci ne-a parvenit știrea despre sciziunea³⁷⁹ provocată de dumneata și s-a ridicat problema dacă după toate acestea mai e posibil ca ziarul să apară în continuare. Au venit apoi sărbătorile, din care cauză ședința din 26 nu s-a mai ținut etc. etc. În sfîrșit, pot să-ți comunic că dacă vrei ca ziarul să apară în continuare și ai motive întemeiate să consideri că acest lucru e posibil, eu am fost însărcinat să-ți trimit 5 l. st., adică aproximativ 160 de lire italiene, în schimbul căroră urmează să trimiți pe numele meu acțiuni în această valoare. Scrie-mi, așadar, imediat, pentru ca eu să-ți trimit neîntîrziat banii, în eventualitatea că, așa cum sper, ziarul va apărea din nou.

Comunică-mi, totodată, dacă pe adresele indicate de dumneata în ultima scrisoare (C. C[eretti], Mirandola, E. P[escatori], Bologna) se poate scrie fără a menționa strada și numărul casei, căci n-aș vrea deloc ca scrisorile mele să ajungă în mîinile mardoheilor¹⁾.

Ai primit, probabil, o circulară a Congresului Federației jura-siene (din Elveția) care atacă Consiliul General și cere convocarea de urgență a unui congres³⁸⁴. Consiliul General va răspunde acestor atacuri ; deocamdată lucrul acesta l-a făcut „Égalité”³⁸⁰ din Geneva ; acum trei zile ți-am trimis numărul respectiv împreună cu două ziare engleze²⁾ care conțin rapoarte cu privire la ședințele Consiliului General. Cetățenii aceștia ne atacă acum — după ce mai înainte au încercat să ne provoace sub pretextul conferinței — pentru că îndeplinim hotărîrile Congresului de la Basel, hotărîri care pentru noi au putere de lege și pe care sîntem *obligați* să le îndeplinim. Ei contestă Consiliului General autoritatea *chiar și atunci cînd toți ceilalți recunosc de bunăvoie această autoritate*. Tare aș vrea să știu cum am fi putut fără această autoritate (cum o numesc ei) să dăm riposta cuvenită unora ca Tolain și Durand și cum s-ar putea împiedica prin fraze grandilocvente despre autonomia secțiilor for-

1) — agenți secreți ai poliției. — *Nota trad.*

2) „Eastern Post”. — *Nota red.*

marea unor secții de mardohei și trădători. La urma urmei, ce au făcut acești oameni la Congresul de la Basel? Alături de Bakunin ei au fost *cei mai fervenți apărători* ai acestor rezoluții, pe care nu Consiliul General le-a propus, ci delegații din Belgia!

Dacă vrei, totuși, să ai o imagine a ceea ce au făcut ei pentru Internațională și ceea ce sînt în stare să facă, citește în „*Révolution Sociale*” din Geneva, nr. 5 din 23 noiembrie 1871, raportul oficial al Comitetului federal la Congresul Federației jurasiene și vei vedea în ce stare de decădere și slăbiciune au adus ei într-un singur an o federație pînă atunci puternică⁸⁸¹.

Mie mi se pare că se abuzează prea mult de termenul „autoritate”. Eu nu cunosc nimic mai autoritar decît o revoluție, și cînd lupți cu bombe și gloanțe împotriva dușmanilor tăi, mi se pare că asta este tocmai un act de autoritate. Dacă în Comuna din Paris ar fi existat ceva mai multă autoritate și centralizare, ea i-ar fi învins pe burghezi. După victorie ne vom putea organiza cum vom dori, însă în vederea luptei cred că este necesar să ne unim toate forțele într-un mănunchi și să le îndreptăm spre același punct de atac. Și cînd mi se spune că lucrul acesta nu e cu puțință fără autoritate și centralizare, dar că acestea sînt două lucruri condamnabile, am impresia că cei care vorbesc astfel sau nu știu ce este o revoluție, sau nu sînt revoluționari decît în vorbe.

Scrie-mi, așadar, neîntîrziat despre această problemă.

Salut și frăție.

Al dumitale,
F. Engels

(A doua variantă de ciornă)

Londra, 14 [-15] ianuarie 1872
256, H[igh] H[olborn]

14 ianuarie 1872

Către Terzaghi, Torino

Dragă Terzaghi,

Dacă nu am răspuns pînă acum la scrisoarea dumitale din 4 decembrie, aceasta se datorește dorinței mele de a da un răspuns precis la problema care te interesează în primul rînd, și anume problema banilor pentru „Proletario”.

Dumneata știi că milioanele Internaționalei nu există decît în închipuirea bîntuită de spaime a burgheziei și a acelor guverne care nu pot să înțeleagă cum a reușit o asociație ca a noastră să cuce-

rească poziții atât de importante fără a dispune de milioane. Să fi văzut ei conturile prezentate la ultima conferință !

Cu toată sărăcia, eram gata să votăm 150 de franci pentru voi, cînd a sosit numărul din „Gazz[ettino] Rosa” cu știrea etc.³⁸² Asta a schimbat totul. Dacă ați fi hotărît pur și simplu să trimiteți un delegat la viitorul congres, totul ar fi fost în ordine. Dar la un congres convocat printr-o circulară plină de născociri și de acuzații false împotriva Consiliului General ! Măcar dacă ați fi așteptat răspunsul Consiliului General la această circulară ! Consiliul nu putea să vadă în rezoluția voastră altceva decît o dovadă a faptului că ați trecut de partea acuzatorilor fără a mai aștepta explicațiile Consiliului și de aceea mi-a retras autorizația de a vă trimite banii respectivi. Între timp ați primit însă ziarul „Égalité” conținînd răspunsul Comitetului romand ¹⁾, care reprezintă de zece ori mai mulți muncitori elvețieni decît Federația jurasiană. Dar chiar și din circulara jurasiană reies intențiile răuvoitoare ale autorilor.

Mai întii ei ne-au căutat pricină sub pretextul conferinței, pentru ca acum să ne atace pe motiv că îndeplinim hotărîrile Congresului de la Basel, hotărîri pe care noi sîntem *obligați* să le îndeplinim. Ei contestă autoritatea Consiliului General chiar și *atunci cînd toți ceilalți recunosc de bunăvoie această autoritate*. Tare aș vrea să știu cum am fi putut, fără această autoritate (cum o numesc ei), să dăm riposta cuvenită unora ca Tolain, Durand sau Neceaev și cum s-ar putea împiedica prin fraze grandilocvente despre autonomia secțiilor, cum se spune în circulară, pătrunderea mardoheilor și a trădătorilor. Desigur, nimeni nu contestă secțiilor autonomia, dar o federație care nu cedează unele drepturi consiliilor federale și, în ultimă instanță, Consiliului General nu este de conceput.

Știi însă cine au fost autorii și promotorii acestor rezoluții *autoritare* ? Îți închipui, poate, că delegații Consiliului General ? Nicidecum. Aceste măsuri autoritare au fost propuse de către delegații din Belgia, iar alde Schwitzguébel, Guillaume și Bakunin au fost *promotorii lor cei mai zeloși. Așa stau lucrurile.*

Mie mi se pare că se abuzează prea mult de cuvintele „autoritate” și centralizare. Eu nu cunosc nimic mai autoritar decît o revoluție, și cred că atunci cînd îți impui altora voința făcînd uz de bombe și de gloanțe, așa cum se întîmplă în orice revoluție, pui în aplicare autoritatea. Comuna din Paris a plătit cu viața tocmai această lipsă de centralizare și de autoritate. După victorie puteți face ce vreți cu autoritatea etc., dar în vederea luptei trebuie să ne unim toate forțele și să le concentrăm într-un singur punct de

¹⁾ „Răspunsul Comitetului Federației romande la circulara celor 16 participanți la Congresul de la Sonvilier”. — *Nota red.*

atac. Și cînd mi se vorbește despre autoritate și centralizare ca despre două lucruri condamnabile în orice împrejurări, am impresia că cei care vorbesc astfel sau nu știu ce este o revoluție, sau nu sînt revoluționari decît în vorbe.

Dacă vrei să știi ce au făcut practic pentru Internațională autorii circularei, citește propriul lor raport oficial către congres cu privire la situația Federației jurasiene („Révolution Sociale“, Geneva, numărul din 23 noiembrie 1871) și vei vedea în ce stare de destrămare și de slăbiciune au adus ei o federație care numai cu un an în urmă era puternică. Iată cine sînt oamenii care vor să reformeze Internaționala !

Salut și frăție.

Al duminică,
F. Engels

Originalul în limba italiană
Tradus din limba germană

147

Engels către Wilhelm Liebknecht

la Leipzig

Londra, 18 ianuarie 1872 ¹⁾

Dragă Liebknecht,

Cu belgienii lucrurile stau astfel : De P[aepe] este singurul capabil, deși nu prea se omoară cu firea, Steens este un dobitoc și un intrigant, ba chiar mai mult decît atît, Hins este un proudhonist care chiar și numai din această cauză, dar mai ales pentru că soția lui e rusoaică, înclină spre Bak[unin]. Ceilalți nu sînt decît marionete. Pe de altă parte, muncitorii belgieni nu sînt deloc dispuși să provoace o rebeliune în Internațională. Așa se explică formularea dulce-acrișoară a hotărîrii ³⁷⁵. Din fericire, d-l Hins și-a dat singur la cap grație superinteligenței sale, căci zierele muncitorești, care nu știu ce se întîmplă în culise, prezintă hotărîrea *textual* și văd în aceasta o declarație în favoarea noastră. E cazul ziarelor „Tagwacht“ ³⁸³, „Emancipación“ din Madrid etc.

¹⁾ În original greșit : „1871“. — Nota red.

Rezoluțiile adoptate la Conferință¹⁾ nu sînt absolut obligatorii, deoarece însăși convocarea conferinței nu este în conformitate cu Statutul, fiind justificată numai de necesitate. De aceea este foarte de dorit ca ele să fie recunoscute.

Dacă îți vei explica hotărîrea belgiană în sensul de mai sus, așa cum s-a făcut în „Tagwacht”, și dacă îți vei spune, totodată, că hotărîrea cu privire la revizuirea Statutului (modificările din Statut urmau să fie discutate mai întîi la congresul lor, în iunie, și apoi prezentate la congresul ordinar al Internaționalei, care nu poate avea loc înaintea termenului stabilit, în septembrie) denotă respingerea cererii bakuniștilor de a convoca de urgență congresul, asta va fi foarte bine. Mai poți observa apoi că dacă belgienii considerau Consiliul General ca un simplu birou de corespondență, probabil că ei uitaseră hotărîrile de la Basel³⁷², care sînt de cu totul altă natură și care în orice caz rămîn în vigoare pînă la anularea lor de către un congres ordinar al Internaționalei.

Pentru moment ne pregătim să convocăm congresul la data fixată. Locul încă nu s-a stabilit, însă cu siguranță nu va fi în Elveția și cu atît mai puțin în Germania.

Din numărul ziarului „Volksst[aat]” în care e articolul meu²⁾ am primit un singur exemplar, iar numărul următor nu l-am primit deloc. Marx a primit numărul următor, dar nu pe cel cu articolul meu! Probabil că la expediere s-a făcut o greșeală. Trimite-mi, te rog, neîntirziat o jumătate de duzină de exemplare din numărul 3 și un exemplar din numărul 4. Am nevoie de mai multe exemplare pentru corespondenții din Italia care citesc în limba germană etc.

M[arx] mulțumește călduros pentru discreția dovedită la expedierea lui „N[euer] S[ocial]-D[emokrat]”, a cărui primire neașteptată, înainte de luarea unei contramăsuri, ar fi tulburat-o inutil pe soția sa. Asociația muncitorilor³⁾ va răspunde la aceasta, iar răspunsul îl va trimite la „Volksst[aat]”; de asemenea, în legătură cu Schneider³⁸⁴. Deocamdată îți trimit alăturat o notă care nu le va face mare plăcere acestor domni³⁸⁵. Apropo de Asociația muncitorilor — s-au întîmplat și acolo niște lucruri ciudate. Schneider și bătrînul măgar și vagabond Scherzer, închipuindu-și că au majoritatea, împreună cu Weber și prin intermediul lui au intrat în legătură cu disidenții francezi și au propus ca Asociația să se separe de Internațională. Oamenii noștri s-au dovedit slabi, s-au irosit, au deschis porțile

¹⁾ K. Marx și F. Engels. „Rezoluții adoptate la Conferința delegaților Asociației Internaționale a Muncitorilor”. — *Nota red.*

²⁾ F. Engels. „Congresul de la Sonvilier și Internaționala”. — *Nota red.*

³⁾ Asociația culturală a muncitorilor comuniști germani de la Londra. — *Nota red.*

prea multor ticăloși, dar de data aceasta prea s-a întrecut măsura ; ei au fost adunați cu surle și trîmbițe și propunerea a fost respinsă cu 27 de voturi contra 20. Ca urmare a fost propusă excluderea celor 20, dar din cauza scandalului nu s-a putut nota. După aceea oamenii noștri au salvat de îndată tot ce constituia avutul asociației, s-au întrunit într-un alt local și i-au exclus pe cei 20. Aceștia s-au văzut acum trași pe sfoară, fără nici un sprijin, dar au avut totuși tupeul să-l trimită marți ¹⁾ pe Scherzer ca *delegat al Jor* la Consiliul General ! Bineînțeles că el nu a fost primit.

Alianța dintre francezii ultrafederaliști și germanii ultracentra-liști nu e deloc rea ³⁸⁶. Unde mai pui că francezii aceștia sînt total dezorganizați. Cînd Vésinier a fost ales secretar, Theisz, Avrial & Co. s-au retras (pentru a doua oară). Ceilalți s-au împărțit în două grupe ; una va fi dusă de nas de Vésinier, cealaltă de Vermersch (de la „Père Duchêne”, aici a fost redactor la „Qui Vive !”, iar acum este redactorul lui „Vermersch-Journal”). Amîndoi sînt niște inși cu reputație proastă atît ca persoane, cît și sub aspect politic, iar cel puțin alți trei pot fi mai mult decît bănuți de spionaj. Cu toată șiretenia ei, poliția franceză n-a reușit altceva decît să-i facă pe propriii ei sticleți să se supravegheze *reciproc*.

Știrea despre hotărîrea saxonilor ne-a făcut multă bucurie. Se va asigura publicarea ei într-o formă corespunzătoare ³⁸⁷. Scrisorile privind primirea individuală de membri încă nu au sosit ³⁸⁸.

Răspund la întrebările tale :

1. Carnetele au fost desființate în urma hotărîrii cu privire la folosirea timbrelor ³⁸⁹.

2. Timbrele trebuiau să fie gata de ieri și depuse la Jung ; în orice caz, vor fi gata înainte de a sosi răspunsul tău, iar noi nu așteptăm din partea voastră altceva decît să ne comunicați de cîte aveți nevoie. Vi le vom trimite de îndată.

3. Ar fi trebuit să indici imediat numele sau adresele liber-cugetătorilor italieni. Toți oamenii din Italia cu care întreținem relații sînt liber-cugetători. Presupun că te referi la Stefanoni din Florența ; este industriaș, bakunist și fondatorul unei asociații internaționale a liber-cugetătorilor socialiști care rivalizează cu Asociația noastră ³⁹⁰.

Cea de-a doua ediție antiproudhonistă a lui M[arx] ²⁾ mai poate aștepta. Mult mai important este să apară „Cap[italul]” în limba

¹⁾ 16 ianuarie. — Nota red.

²⁾ K. Marx. „Mizeria filozofiei. Răspuns la «Filozofia mizeriei» a lui Proudhon”. — Nota red.

franceză, ceea ce se va întâmpla în curînd, acum se duc tratative. Despre a doua ediție a „Cap[italului]” ar fi de dorit să nu se vorbească nimic, deoarece a mai rămas un rest din ediția întâi care trebuie vîndut și e mai bine ca bomba să explodeze pe neașteptate în capul d-lor Roscher, Faucher & Co.

În legătură cu publicarea articolului din „S[ocial]-D[emokrat]” cu privire la Proudhon, Marx nu mi-a spus nimic. Dacă pînă într-o zi—două nu-ți scriu altceva, tipărește-l liniștit.

Sorge este un busybody ¹⁾, care uită că un schimb de corespondență între Londra și New York durează 3 săptămîni și că Consiliul General mai are și altele de făcut în afară de certurile americane. Dacă ei ar mai fi așteptat numai o zi cu lovitura lor de stat ³⁹¹, le-ar fi sosit de aici un răspuns care ar fi făcut-o inutilă. Mai întâi adună cu o inimaginabilă nesocotință o mulțime de indivizi necunoscuți și după aceea, cînd scandalul s-a produs, vor să-i scoatem noi din încurcătură !

Acum cîteva zile a fost Goegg pe aici. Într-adevăr se prezintă mult mai bine ; acum a ajuns aproape la nivelul meșteșugarului german de la 1848 ; de la filistin la meșteșugar ; asta înseamnă însă oricum un pas înainte. Acum, cel puțin, se mai poate vorbi cu el, ceea ce cu patru ani în urmă era absolut imposibil. A fost cu treburi la New York și ar vrea să știe dacă ai primit lada cu vinuri pe care ți-a trimis-o de crăciun. Spunea că articolul meu ²⁾ l-a desființat definitiv pe Vogt și, în genere, pare să considere că față de Vogt noi am luat întotdeauna atitudinea cea mai potrivită. De fapt e foarte posibil ca el să mai evolueze sau, mai degrabă, ca mișcarea să-l oblige să evolueze în continuare.

Veștile din Spania sînt bune, în măsura în care este vorba de Consiliul federal. La Barcelona intrigile sînt încă în floare, iar federația este puternic influențată de bakuniști, dar intrucît în Spania problema aceasta va fi discutată la *congres* (în aprilie), iar acolo majoritatea o reprezintă muncitorii, și nu avocații, medicii etc., pot să sper că totul va merge bine. Din fericire, Lafargue se află încă la Madrid ; tot ce a apărut despre „Neuer Social-Demokrat” i se datorește lui ³⁹⁵. Mesa, redactorul lui „Emancipación”, este întru totul de partea noastră. .

În Italia îl avem la Milano pe *Cuno*, un inginer elvețian care vă cunoaște și pe tine și pe Bebel și care pînă acum a reușit să împiedice acolo punerea în aplicare a hotărîrilor bakuniste. În rest

¹⁾ — om pripit. — *Nota trad.*

²⁾ *F. Engels.* „Încă o dată «domnul Vogt»”. — *Nota red.*

sînt numai bakuniști ori oameni care se țin în umbră. Este un teren dificil, care îmi dă de lucru pînă peste cap.

Îți trimit alăturat rapoartele a două ședințe, precum și polemica cu Bradlaugh³⁹², plus circulara de la Sonvilier³⁵⁴ pentru cazul în care nu o ai.

Salutări cordiale de la noi toți ție și alor tăi.

Al tău,
F. E.

Publicat pentru prima oară
în : „Arhiv Marksa i Enghelsa”,
vol. I (VI), 1932

Tradus din limba germană

148

Engels către Piotr Lavrovici Lavrov

la Paris

Londra, 19 ianuarie 1872
122, Regent's Park Road, N. W.

Dragul meu prieten,

Ai primit, probabil, cărțile³⁹³, conform contului anexat ; suma de *1 l. st. 16 șilingi 5 pence*¹⁾ am trecut-o în debitul dumitale.

În schimb, din banii trimiși de dumneata (pe care încă nu i-am primit) am trecut în creditul dumitale *2 l. st. și 8 șilingi*.

Lucrarea lui Hodgson îmi este complet necunoscută, nu am văzut-o nicăieri anunțată. Voi încerca totuși să aflu ceva despre ea.

Conturile noastre s-au mai echilibrat acum. În legătură cu „G[azette] des Tr[ibunaux]” îți voi mai scrie. Cred că nu mai avem nevoie de acest ziar, iar abonamentul expiră la sfîrșitul lunii ianuarie.

Ai primit cu siguranță numerele din „E[astern] P[ost]” pe care ți le-am trimis, precum și materialele tipărite, în care am mai intervenit ici și colo.

În privința Internaționalei lucrurile merg bine. Intrigile lui Bakunin nu vor avea urmări grave. Omul acesta uită că masele de muncitori nu pot fi conduse asemenea unui grup de sectanți doctri-

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 324. — *Nota red.*

nari. Dealtfel, am primit informații prețioase cu privire la uneltirile sale din Rusia — și încă din sursă sigură. Ele sînt mai mult decît mîrșave.

Întotdeauna al dumitale,
F. E.

Publicat pentru prima oară
în : „Letopisi marksizma”
kn. V, 1928

Originalul în limba franceză
Tradus din limba germană

149

Engels către Paul Lafargue ³⁹⁴

la Madrid

Londra, 19 ianuarie 1872

Dragul meu Toole,

Scrisoarea dumitale din 7 ianuarie ne-a făcut multă plăcere. În ceea ce-l privește pe [Morago], fii sigur că aici e amestecat Bakunin. Oamenii aceștia dau dovadă de un zel inimaginabil în corespondența lor personală ; iar dacă el a fost cumva membru al Alianței înseamnă că l-au bombardat serios cu scrisori și lingușeli. În orice caz, noi am reputat o victorie prin faptul că s-a hotărît ca toate aceste probleme să fie discutate la un congres spaniol ; deoarece

1) aceasta reprezintă un răspuns *negativ*, chiar dacă indirect, la cererea de a se convoca *de urgență* un congres internațional ;

2) după cum am văzut, ori de cîte ori muncitorii — masele de muncitori — dezbate ei înșiși probleme de acest fel, judecata lor sănătoasă și spiritul lor instinctiv de solidaritate descoperă întotdeauna și foarte rapid asemenea intrigi personale. Pentru muncitori, Internaționala reprezintă o mare cucerire, la care nu vor renunța cu nici un preț ; pentru acești doctrinari intriganți, ea nu este altceva decît o arenă pentru mici scandaluri personale sau de sectă.

Noi ne vom strădui ca, în măsura în care acest lucru este posibil, să ținem seama în răspunsul nostru de considerațiile dumitale, însă nu ne putem limita la ceea ce convine mai mult spaniolilor. Supuși unor atacuri violente, elvețienii cer exact contrarul. Și, cu toate acestea, eu sper că vom putea scrie în așa fel, încît în punctele esențiale să-i satisfacem pe toți prietenii noștri.

Din diferite părți se aud glasuri care cer reeditarea „*Mizeriei filozofiei*”; în acest caz ar trebui, desigur, să se scrie o nouă introducere, și eu sper că Maurul se va ocupa de ea de îndată ce va fi gata cu lucrul la cea de-a doua ediție a „*Capitalului*”; dacă între timp Mesa va face traducerea în limba spaniolă, el va putea primi probabil la timp textul respectivei introduceri. Eu însă nu promit nimic; știi doar și dumneata câte lucrări neprevăzute îl asaltează permanent pe Maur. În momentul de față este în tratative cu Lachâtre³⁶⁹; în contract existau unul sau două lucruri absolut inacceptabile. Jenny sau Tussy vă vor comunica dumitale sau Laurei amănunte în legătură cu aceasta.

Iar acum noutățile :

1. Aici secția franceză din 1871, secție care nu a fost niciodată recunoscută ca atare, deoarece a refuzat să scoată din statutul ei punctele cele mai inacceptabile, s-a dizolvat complet exact în momentul în care a publicat o lungă declarație metafizică îndreptată împotriva Consiliului General și semnată de 35¹⁾ de cetățeni. Alegerea lui *Vésinier* în calitate de secretar i-a determinat pe Theisz, Avrial & Co. să se retragă (pentru a doua oară !). După aceea clica lui *Vésinier* a cerut excluderea lui Vermersch, demnul rival al lui *Vésinier* atît în viața personală, cît și în activitatea politică. Așadar, o nouă sciziune, încît acum s-au format *trei* grupuri. Este momentul culminant al autonomiei grupurilor.

Pe de altă parte, avem aici o secție franceză cuprinzînd 60 de membri³⁶⁸, o secție italiană și una poloneză, fără să mai punem la socoteală vechea secție germană³⁶⁵. Calomniile lansate de „*N[eu]er Social-Demokrat*” din Berlin erau opera unor indivizi plătiți de *Schweitzer*, care s-au strecurat în această secție și care au fost nu demult excluși²⁾. — Consiliul federal britanic³¹⁰ acționează, iar propaganda merge foarte bine; noi ne străduim în primul rînd să ne creăm un sprijin în afara vechilor asociații politice semiburgeze și a vechilor trade-unionuri, care nu văd mai departe de interesele lor. La Manchester, Dupont ne este de mare folos. În toate orașele mari, cluburile republicane ale lui Dilke & Co. se afiliază la Internațională, iar cele mai bune elemente din majoritatea acestor cluburi se află sub influența noastră, așa încît, într-o bună zi, această mișcare burgezo-republicană va scăpa din mîinile conducătorilor burgezi și va trece la noi.

¹⁾ În textul lui Engels s-a strecurat o greșeală: declarația a fost semnată de 15 cetățeni. — *Nota red.*

²⁾ Vezi volumul de față, p. 344. — *Nota red.*

Articolul despre „N[eu]er Social-Dem[okrat]” apărut în „Emanc[ipation] mi-a plăcut foarte mult. L-am tradus imediat și l-am trimis la Leipzig ³⁸⁵ la „*Volksstaat*”, ziarul lui Liebknecht.

În Franța, Serrailier desfășoară o activitate uluitoare. Rezultatele obținute nu sînt, desigur, destinate publicității, dar sînt foarte bune. Secțiile se reorganizează sub alte denumiri și asta se întîmplă pretutindeni. Corespondența purtată de Serrailier a scos la iveală faptul că aproape peste tot corespondenții bakuniștilor sînt spioni. Într-unul din orașele din sud, un membru al Alianței era comisar central al poliției ¹⁾. În prezent este aproape dovedit faptul că Marchand din Bordeaux este un spion. Ai aflat, probabil, că el a făcut pierdute procesele-verbale de la două ședințe și că toți cei care figurau în aceste procese-verbale au fost urmăriți; de aceea voiau ei să se ocupe și de dumneata. M[archand] n-a fost niciodată în stare să dea explicații în legătură cu soarta acestor procese-verbale și, deși emigrant la Geneva, a putut să se reîntoarcă la Bordeaux fără să aibă neplăceri.

În Elveția, de partea Consiliului General s-a declarat nu numai Comitetul romand, care are cel puțin de zece ori mai mulți membri ai Internaționalei decît jurasieni, ci și „*Tagwacht*” din Zürich, organul Internaționalei în Elveția germană (vezi nr. 1 din 6 ianuarie) ³⁹⁶. Ziarul se adresează celor care vorbesc despre puterea autoritară a Consiliului General :

„O dictatură presupune întotdeauna că dictatorul deține o forță materială capabilă să asigure executarea ordinelor sale dictatoriale. Noi le-am fi foarte recunoscători diverșilor ziaristi dacă ar avea amabilitatea să ne arate unde își ține Consiliul General baionetele și mitraliezele. Presupunînd, de pildă, că secția de la Zürich nu este de acord cu vreo hotărîre oarecare a Consiliului General (ceea ce nu s-a întîmplat pînă acum), cum poate Consiliul General să oblige secția de la Zürich să recunoască respectiva hotărîre? Consiliul General nu are nici măcar dreptul să excludă definitiv o secție din cadrul Asociației — el poate, cel mult, să-i suspende activitatea pînă la congresul următor, *singurul* imputernicit să ia o hotărîre definitivă... În cadrul acestei mari asociații sînt reprezentate cele mai diferite concepții privind nu numai viitoarea organizare a societății, ci și măsurile ce se impun în momentul de față. Internaționala pune în discuția congreselor ei generale asemenea probleme, dar ea nu stabilește în nici unul din articolele Statutului ei vreun sistem sau vreo normă care să fie obligatorie pentru secții. Obligatoriu nu este decît principiul fundamental : eliberarea muncitorilor de către mun-

¹⁾ Bousquet. — *Nota red.*

ditorii înșiși. De aceea, în cadrul Internaționalei găsim cele mai variate concepții politice, începînd cu centralismul rigid al muncitorilor austrieci și pînă la federalismul anarhist al celor din Spania. Aceștia din urmă au proclamat abținerea de la alegeri, în timp ce tovarășii germani își exercită dreptul de vot la fiecare alegere. În unele țări, membrii Internaționalei sprijină alte partide mai mult sau mai puțin progresiste, în altele, oricare ar fi condițiile, ei acționează ca partid aparte. Numai monarhiștii nu sînt în nici o țară membri ai Internaționalei. Același lucru se poate spune despre problemele de economie socială. Comuniștii și individualiștii activează umăr lîngă umăr, și se poate spune pe drept cuvînt că în Internațională sînt reprezentate toate formele de socialism... Cu toate acestea, Internaționala a știut întotdeauna să se împotrivescă cu hotărîre dușmanului din afară... Ea și-a păstrat unitatea rîndurilor în fața războiului franco-prusian, din care a ieșit și mai puternică, în timp ce alte organizații s-au destrămat. Internaționala s-a ridicat ca un singur om în apărarea Comunei din Paris...

Și fiindcă un grup are o altă părere asupra unor chestiuni de amănunt, presa burgheză are dreptul să vorbească despre sciziunea din rîndurile Internaționalei ? Citiți circulara secțiilor jurasiene care protestează împotriva anumitor lucruri și care se încheie cu lozinca : „Trăiască Asociația Internațională a Muncitorilor !” Este oare aceasta o sciziune ? Nu, domnilor ! Spre marele vostru necaz, Internaționala nu se va scinda, ea își va pune în ordine treburile interne și va fi tot mai unită și mai hotărîtă... Cu cît ne veți calomnia mai mult, cu cît veți vorbi mai mult despre sciziunea din rîndurile noastre, cu cît ne veți ataca mai mult, cu atît mai strîns ne vom uni noi, cu atît mai puternic va răsuna lozinca : „Trăiască Asociația Internațională a Muncitorilor !”

În caz că veți putea folosi aceasta în vreun fel oarecare pentru „Emancipación”, va fi cu atît mai bine.

În Germania „Volksstaat” s-a declarat într-un mod foarte categoric împotriva jurasienilor și în favoarea Consiliului General. Mai mult, la 7 ianuarie, congresul saxon, la care 120 de delegați au reprezentat 60 de organizații, a dezavuat în *unanimitate*, în cadrul unei ședințe secrete (legile interzic discutarea publică a acestor probleme), circulara jurasiană și a dat un vot de încredere Consiliului General ³⁸⁷.

Austriecii și ungurii sînt și ei în unanimitate de partea Consiliului General, dar persecuțiile îi împiedică să declare acest lucru în mod public ; ei cu greu se pot întruni și orice adunare convocată în numele Internaționalei este imediat interzisă sau împrăștiată de poliție.

În Italia nu există nici pînă acum o organizație. Grupurile sînt într-atît de autonome, încît nu pot sau nu vor să se unească. Această este reacția împotriva centralizării burgheze excesive a lui Mazzini, care aspira să conducă totul de unul singur și pe deasupra și foarte prost. Încetul cu încetul se vor lămuri și acolo lucrurile, dar va trebui să-i lăsăm să dobîndească o experiență proprie.

Nu pomenești nimic de soția dumitale¹⁾ — sper că vei avea numai vești bune de la ea și de la micuț²⁾. Doamna Marx, precum și întreaga familie Marx, care se află la mine în momentul de față, *send their love*³⁾. Soția mea⁴⁾ și cu mine îți trimitem, de asemenea, cordiale salutări. Salut-o pe Laura din partea mea cînd îi vei scrie și scrie-mi curînd.

Al dumitale,
Generalul

Publicat pentru prima oară
în : F. Engels, P. et L. Lafargue.
„Correspondance”, t. I,
Paris, 1956

Tradus din limba franceză

150

Marx către Hermann Jung

la Londra

[Londra] 19 ianuarie 1872

Dragă Jung,

Trebuie să te văd neapărat mîine seară. Sper că vei veni : dacă nu vei reuși, te voi căuta eu duminică dimineața.

Cu salutări frățești,
Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

¹⁾ Laura Lafargue, care se afla pe atunci la San Sebastian. — *Nota red.*

²⁾ Charles-Étienne Lafargue. — *Nota red.*

³⁾ — *Îți trimit calde salutări.* — *Nota trad.*

⁴⁾ Lizzy Burns. — *Nota red.*

151

Engels către Theodor Cuno

la Milano

Londra, 24 ianuarie 1872

Dragă Cuno,

Tocmai am primit prin Becker scrisoarea dumitale și văd că blestemații de mardohei¹⁾ mi-au interceptat scrisoarea detaliată pe care ți-am trimis-o la 16 decembrie. Lucrul acesta este cu atât mai supărător cu cât respectiva scrisoare conținea toate dovezile necesare referitoare la intrigile bakuniste, de care ai fi putut lua cunoștință cu o lună mai devreme. În afară de asta, te rugam ca, fiind străin și oricând expus expulzării, să te ții ceva mai departe de agitația publică, pentru ca să poți rămâne acolo și să-ți și păstrezi postul, care între timp, din nenorocire, s-a dus dracului.

Carnetele au fost desființate în urma hotărârii luate la conferință cu privire la folosirea timbrelor³⁹⁹ și au fost înlocuite cu acestea din urmă. Cu aceste carnete se făceau de mult timp multe abuzuri; un mare număr de carnete în alb au căzut în mâinile poliției, care s-a folosit de ele. Cum eu nu mai am acasă nici un timbru, în câteva zile voi trimite cele 100 de *timbre* în schimbul chitanței de 10 franci. — Despre bătrînul căpitan cu piciorul de lemn nu se știe nimic pe aici, el nu întreține legături cu Consiliul General³⁹⁷.

Statutul ți l-aș trimite cu plăcere dacă aș avea vreun exemplar. În limbile franceză și engleză a și fost tipărit, în limba germană va apărea zilele acestea, iar traducerea în limba italiană se află pe biroul meu gata de tipar, dar 1) nu avem bani s-o tipărim pe contul nostru și 2), avînd în vedere rebeliunea generală a italienilor pusă la cale de Bakunin împotriva conferinței și a Consiliului General, este foarte problematic dacă ediția revăzută și îngrijită de Consiliul General în conformitate cu hotărârile adoptate la conferință va fi, în general, recunoscută; atîta timp cît acest lucru nu a fost hotărît, tipărirea este, după părerea mea, inutilă. Între timp au mai apărut acolo diverse ediții ale Statutului în limba italiană, ca, de pildă, la Girgenti²⁾ (biroul de expediție al săptămînalului „Eguaglianza”), ca și la Ravenna (la biroul de expediție al ziarului „Romagnolo”, care și-a încetat apariția, Lodovico Nabruzzi

¹⁾ — agenți secreți ai poliției. — *Nota red.*

²⁾ Denumirea actuală: Agrigento. — *Nota red.*

din Ravenna ar putea da explicații în legătură cu aceasta), precum și în „Plebe” din Lodi, Corso Palestro, care le-a pus în vânzare la prețul de 10 centesimi exemplarul. Toate acestea sînt, desigur, traduceri slabe, ba pe alocuri chiar greșite și cuprind numai hotărîrile organizatorice inițiale, dar deocamdată va trebui să ne mulțumim și cu atît.

Becker scrie că îți va aduce la cunoștință intrigile lui Bakunin, dar eu nu mă bizui pe asta și îți relatez pe scurt ceea ce e mai important. Bakunin, care pînă în 1868 a urzit intrigi împotriva Internaționalei, a aderat la ea, după ce a înregistrat un fiasco la Congresul pentru pace de la Berna³⁹⁶, și a început imediat să conspire chiar în *cadrul ei* împotriva Consiliului General. Bakunin are o teorie specială, un fel de talmeș-balmeș de proudhonism și comunism, în care primul consideră drept esențial faptul că principalul rău care trebuie înlăturat nu este capitalul, adică contradicția de clasă dintre capitaliști și muncitorii salariați, apărută ca urmare a dezvoltării societății, ci *statul*. În timp ce marea masă a muncitorilor social-democrați împărtășește, ca și noi, părerea că puterea de stat nu este altceva decît organizația pe care clasele stăpînitoare — proprietari funciari și capitaliști — și-au făurit-o spre a-și apăra privilegiile sociale, Bakunin pretinde că *statul* a creat capitalul, iar capitalistul deține capitalul său numai *grație statului*. Prin urmare, *statul* fiind răul principal, înainte de toate trebuie desființat *statul*, căci atunci capitalul se va duce dracului de la sine; pe cînd noi susținem contrariul: desființați capitalul — însușirea tuturor mijloacelor de producție de către un mic număr de oameni — și *statul* va cădea de la sine. Deosebirea este esențială: desființarea *statului* fără o prealabilă revoluție socială este o absurditate; desființarea capitalului este tocmai revoluția socială și implică o schimbare a întregului mod de producție. Cum însă pentru Bak[unin] răul fundamental este *statul*, nu trebuie să facem nimic ce ar putea menține *statul*, oricare ar fi forma lui — republică, monarhie sau oricare altă formă. Prin urmare, *abținerea totală de la orice activitate politică*. Orice act politic, dar mai ales participarea la alegeri ar însemna trădarea principiului. Să facem propagandă, să înjurăm *statul*, să ne organizăm, iar cînd *toți* muncitorii, adică majoritatea, vor fi cîștigați pentru cauză, să destituim toate autoritățile, să desființăm *statul* și în locul lui să punem organizația Internaționalei. Acest act măreț cu care începe împărțirea de o mie de ani se numește *lichidarea socială*.

Toate acestea par extrem de radicale și sînt atît de simple, încît în cinci minute pot fi învățate pe de rost ; de aceea a și avut teoria bakunistă un succes atît de rapid printre tinerii avocați, doctori și alți doctrinari din Italia și din Spania. Masa muncitorilor nu se va lăsa însă niciodată convinsă că treburile publice ale țării lor nu sînt totodată și propriile lor treburi ; este în firea muncitorilor să fie *politicește activi*, și pe acela care vrea să-i convingă să renunțe la politică ei îl părăsesc în cele din urmă. A propovădui muncitorilor abținerea de la politică în orice împrejurare înseamnă a-i arunca în brațele popilor sau ale republicanilor burghezi.

Intrucît, după părerea lui Bakunin, Internaționala nu ar fi creată pentru lupta politică, ci pentru ca, atunci cînd se va face lichidarea socială, să poată lua imediat locul vechii organizări de stat, ea trebuie să se apropie cît mai mult posibil de idealul bakunist al societății viitoare. În această societate nu există, înainte de toate, *autoritate*, căci autoritatea=statul=răul absolut. (Cum au de gînd acești oameni să pună în funcțiune o fabrică, să conducă un tren, un vapor fără o voință care hotărăște, în ultimă instanță, fără o conducere unitară, aceasta, bineînțeles, nu ni se spune.) Autoritatea majorității asupra minorității încetează și ea. Fiecare individ este autonom, fiecare comunitate este autonomă ; dar cum se poate realiza o societate, formată chiar și numai din doi oameni, fără ca fiecare dintre ei să renunțe la cîte ceva din autonomia sa — nici despre aceasta Bakunin nu ne spune nimic.

Internaționala trebuie deci să fie organizată și ea după acest model. Fiecare secție trebuie să fie autonomă și în fiecare secție fiecare individ trebuie să fie la rîndul lui autonom. La dracu cu *rezoluțiile de la Basel*³⁷², care conferă Consiliului General o autoritate nefastă, demobilizatoare chiar și pentru el ! Chiar dacă această autoritate i-a fost conferită de *bunăvoie*, ea trebuie să înceteze tocmai *fiindcă* este autoritate !

Acestea sînt în rezumat punctele principale ale întregii înșelătorii. Dar cine sînt oare autorii rezoluțiilor de la Basel ? Ei bine, *d-I Bakunin însuși și consorții !*

Cînd acești domni au văzut la Congresul de la Basel că nu vor reuși să-și realizeze planul de a muta sediul Consiliului General la Geneva, adică să pună mîna pe el, au recurs la altceva. Au înființat Alliance de la Démocratie Sociale, o asociație internațională în cadrul Internaționalei mari, sub pretextul pe care-l puteți

găsi acum în presa italiană bakunistă, de exemplu în „Proletario”, „Gazz[ettino] Rosa”, că pentru latinii cu sînge fierbinte ar fi necesar un program mai precis decît pentru nordicii reci și calmi. Acest plan frumușel a dat greș din cauza împotrivirii Consiliului General, care nu putea, firește, tolera în cadrul Internaționalei o organizație *internațională* separată. De atunci acest plan a fost reluat sub diverse forme de fiecare dată cînd Bakunin și oamenii lui au încercat să substituie programul bakunist celui al Internaționalei, în timp ce, pe de altă parte, reacțiunea, începînd cu Jules Favre și Bismarck și terminînd cu Mazzini, s-a legat, ori de cîte ori era vorba de a ataca Internaționala, tocmai de limbajul fanfaronard și lipsit de conținut al bakuniștilor. De aceea a fost necesară declarația mea din 5 decembrie împotriva lui Mazzini și a lui Bak[unin], care a apărut și în „Gaz[zettino] Rosa”¹⁾.

Nucleul grupului bakunist îl constituie cîteva zeci de jurasieni, care abia dacă au în total 200 de muncitori alături de ei; avangarda o formează tineri avocați, medici și ziaristi din Italia, care se erijează acum pretutindeni în purtători de cuvînt ai muncitorilor italieni; cîteva specimene de aceeași teapă la Barcelona și la Madrid și ici-colo cîte unul — aproape niciodată un muncitor — la Lyon și Bruxelles; aici²⁾ există un singur exemplar, Robin. — Conferința convocată sub imperiul necesității, întrucît congresul n-a putut avea loc, le-a servit drept pretext, și cum majoritatea emigranților francezi din Elveția, găsind (ca proudhoniști) la ei un limbaj comun și fiind atrași și din motive personale, au trecut de partea lor, ei au deschis campania. Bineînțeles că pretutindeni în Internațională există minorități nemulțumite și genii nerecunoscute, și pe aceștia s-a contat pe bună dreptate. În prezent forțele lor sînt următoarele:

1. Bakunin însuși — Napoleonul acestei campanii.
2. Cei 200 de jurasieni și 40—50 de membri ai secției franceze (emigranți la Geneva).
3. La Bruxelles, Hins, redactorul ziarului „Liberté”, care însă nu este fățiș de partea lor.
4. Aici sînt rămășițele acelei Section française de 1871³¹⁴, care n-a fost niciodată recunoscută de noi și care între timp s-a scindat

¹⁾ F. Engels. „Declarația Consiliului General adresată redacțiilor unor ziare italiene în legătură cu articolele lui Mazzini împotriva Internaționalei” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 500—502. — Nota trad.). — Nota red.

²⁾ la Londra. — Nota red.

în 3 fracțiuni ce se dușmănesc între ele ; apoi circa 20 de lassalleeni excluși din secția germană (din cauză că au propus *ieșirea în masă din Internațională*)¹⁾, indivizi de teapa lui von Schweitzer, care, ca apărători ai centralismului extrem și ai organizării rigide, se potriveau de minune cu liga anarhiștilor și autonomiștilor.

5. În Spania câțiva prieteni personali și adepți de-ai lui Bakunin, care au influențat puternic, cel puțin din punct de vedere teoretic, mai ales pe muncitorii din Barcelona. Dar, pe de altă parte, spaniolii pun mare preț pe organizare și lipsa ei la ceilalți îi deranjează. În ce măsură poate conta Bakunin aici pe succes se va vedea abia la congresul spaniol din aprilie, și, cum acolo vor predomina muncitorii, nu mi-e teamă.

6. În sfârșit, în Italia, după câte știu eu, pentru convocarea congresului înainte de termen s-au declarat secțiile Torino, Bologna și Girgenti.

Presa bakunistă susține că li s-ar fi alăturat 20 de secții italiene ; eu însă nu le cunosc. În orice caz, conducerea este aproape peste tot în mîna unor prieteni și adepți de-ai lui Bakunin, care fac mult tapaj ; dar dacă e să cercetezi lucrurile mai îndeaproape, iese, desigur, la iveală că în spatele lor nu sînt prea mulți oameni, căci, la urma urmei, marea masă a muncitorilor italieni este pînă în momentul de față și va fi și de aici înainte mazzinistă atîta timp cît acolo Internaționala va fi identificată cu abținerea de la activitatea politică.

În orice caz, fapt este că în Italia deocamdată bakunismul dă tonul în Internațională. Consiliul General nici nu se gîndește să se plîngă de această situație ; italienii au dreptul să facă cîte prostii vor, și Consiliul General nu va acționa decît pe calea discuțiilor pașnice. Ei au chiar dreptul să se declare pentru congres în sensul în care au făcut-o jurasienii, cu toate că e foarte ciudat ca secții care abia au aderat la Internațională și încă nu pot cunoaște situația să ia dintr-o dată atitudine într-o asemenea chestiune, mai ales înainte de a fi ascultat *ambele părți* ! În privința aceasta eu le-am spus celor de la Torino adevărul și-l voi spune și celorlalte secții care s-au pronunțat în același sens. Căci orice declarație de aderare de acest fel este indirect o aprobare a acuzațiilor nedrepte și a minciunilor cuprinse în „circulară”³⁵⁴ și îndreptate împotriva Consiliului General, care, dealtfel, va emite și el în curînd o circulară cu privire

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 344—345. — Nota red.

la această chestiune ¹⁾). Dacă *pînă la apariția acesteia* ai putea împiedica o declarație asemănătoare din partea celor de la Milano, ne-ai satisface toate dorințele.

Mai nostim este că aceiași torinezi care se declară de partea jurasienilor, reproșîndu-ne că în această chestiune sîntem prea autoritari, cer acum deodată Consiliului General să ia împotriva organizației rivale Federazione Operaia din Torino măsuri atît de autoritare, cum n-a luat niciodată pînă acum, să-l ostracizeze pe Beghelli de la „Ficcanaso”, care nici măcar nu face parte din Internațională etc. Și toate acestea înainte ca noi să fi ascultat măcar această Federazione Operaia pentru a vedea ce are ea de spus !

Lunea trecută ²⁾ ți-am trimis ziarul „Révolution Sociale” cu circulara jurasienilor, un număr din „Égalité” de la Geneva (din păcate, nu mai am nici un număr cu răspunsul dat de Comité Fédéral din Geneva ³⁾), care reprezintă de 20 de ori mai mulți muncitori decît jurasieni) și un număr din „Volksstaat” din care poți vedea ce cred cei din Germania despre povestea asta. Congresul din Saxonia — 120 de delegați din 60 de localități — s-a declarat *în unanimitate* pentru Consiliul General ³⁸⁷. — Congresul belgian (25—26 decembrie) cere revizuirea Statutului, dar abia la congresul *ordinar* (în septembrie) ³⁷⁵. Din Franța ne sosesc zilnic declarații de adeziune. Aici, în Anglia, intrigile, bineînțeles, nu prind. Și, desigur, Consiliul General nu va convoca un congres extraordinar pentru a face pe placul cîtorva intriganți și fanfaroni. Atîta timp cît acești domni rămîn pe terenul legalității, Consiliul General îi va lăsa bucuroși să facă ce vor, căci această coaliție, formată din elementele cele mai eterogene, se va destrăma curînd ; dar de îndată ce vor acționa împotriva Statutului sau rezoluțiilor congresului, Consiliul General își va face datoria.

Cînd te gîndești că acești oameni pun la cale o conspirație tocmai în momentul cînd Internaționala este pretutindeni hăituită de toți copoii, nu poți să-ți alungi gîndul că aici și-au vîrit coada domnii din poliția internațională. Și chiar așa și este. La Béziers corespondentul bakuniștilor din Geneva este commissaire central de police ⁴⁾ ! Doi dintre bakuniștii de frunte, Albert Richard din

¹⁾ K. Marx și F. Engels. „Pretinsele scizijuni din Internațională” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 3—50. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

²⁾ 22 ianuarie. — *Nota red.*

³⁾ „Răspunsul Comitetului federal romand la circulara celor 16 participanți la Congresul de la Sonvilier”. — *Nota red.*

⁴⁾ — comisarul principal de poliție (Abel Bousquet). — *Nota trad.*

Lyon și Blanc, au fost aici și i-au spus unui muncitor din Lyon, Scholl, cu care au luat legătura, că singurul mijloc de a-l răsturna pe Thiers ar fi readucerea pe tron a lui Bonaparte și că tocmai de aceea călătoreau ei acum cu *bani bonapartiști*, ca să facă printre emigranți *propagandă pentru restaurația bonapartistă!* Iată ce numesc domnii aceștia abținere de la activitatea politică! La Berlin ziarul „Neuer Social-Demokrat”, plătit de Bismarck, cîntă pe aceeași strună. În ce măsură și-a virit coada poliția rusă în această afacere nu vreau să discut deocamdată, dar Bakunin nu era deloc străin de afacerea Neceaev (e drept că el neagă acest lucru, dar noi avem aici rapoartele originale în limba rusă și, cum Marx și cu mine înțelegem rusește, zadarnic ne toarnă gogoși) ⁷⁷; în orice caz, Neceaev este sau a acționat ca un agent provocator rus, și apoi printre prietenii ruși ai lui Bakunin sînt tot soiul de indivizi suspecti.

Îmi pare foarte rău că ți-ai pierdut postul; ți-am scris doar în mod expres să eviți tot ce ar putea duce la asta, prezența dumitale la Milano fiind mult mai importantă pentru Internațională decît efectul minim pe care îl poți obține *prin manifestări publice*; se pot face multe și acționînd pe ascuns etc. Dacă îți pot fi de folos în procurarea de traduceri etc., o voi face cu cea mai mare plăcere, spune-mi numai *din* ce limbi și *în* ce limbi știi să traduci și *cum* crezi că te pot ajuta.

Va să zică și fotografia mea a fost confiscată de porcii de la poliție. Anexez o altă fotografie și te rog să-mi trimiți două de-ale dumitale, dintre care una va avea menirea de a o convinge pe domnișoara Marx să-ți dea o fotografie a tatălui ei (numai ea mai are cîteva fotografii bune).

Te mai rog să fii prudent cu *toți* oamenii care sînt în legătură cu Bakunin. Toate sectele se caracterizează prin tendința de a-și acorda reciproc un sprijin substanțial și de a urzi intrigi; poți fi sigur că *orice comunicare de-a dumitale* ajunge imediat la Bak[unin]. Potrivit unuia din principiile lui de bază, a-ți ține cuvîntul și alte asemenea chestiuni sînt pure prejudecăți burgheze, pe care un adevărat revoluționar trebuie să le trateze cu dispreț în interesul cauzei. În Rusia el recunoaște deschis acest lucru, în apusul Europei aceasta rămîne o doctrină secretă.

Scrie-mi *cît mai curînd*; dacă am reuși să împiedicăm secția din Milano să se alătore corului celorlalte secții italiene, ar fi foarte bine. Salut și fraternitate.

Al dumitale,
F. Engels

Dacă îi vei scrie lui miss B[urns], nu este necesar să pui vreun plic în interior sau să menționezi în vreun fel numele meu. Eu deschid totul.

Publicat pentru prima oară
într-o formă prescurtată
în : F. Engels.
„Politisches Vermächtnis.
Aus unveröffentlichten Briefen“.
Berlin, 1920 ; în întregime
în „Die Gesellschaft“ nr. 11,
Berlin, 1925

Tradus din limba germană

152

Engels către Sección de dependientes del Comercio ³⁹⁹ la Barcelona (Ciornă)

[Londra, în jurul datei de
26 ianuarie 1872]

Către Sección de dependientes del Comercio Barcelona

Cetățene,

Ca răspuns la scrisoarea dv. din 23 ianuarie trebuie, din păcate, să vă comunic că nu sînt în măsură să vă indic adresa secțiilor constituite în branșa dv., întrucît noi nu știm nimic de existența unor asemenea secții. Declarația dv. potrivit căreia în țara dv. lucrătorii din comerț au o atitudine ostilă față de progresul proletariatului este la fel de valabilă și pentru alte țări : această pătură se compune în general din slugi ale burgheziei, care speră ca, mai devreme sau mai târziu, să ajungă ele însele în rîndurile burgheziei. S-ar putea enumera multe excepții care merită elogii, cred însă că dv. sînteți primii care au reușit să înființeze o secție în branșa dv.

Dacă, totuși, doriți să-mi trimiteți vreo douăzeci de exemplare din circulara dv., le-aș putea difuza în marile orașe comerciale din Europa și America, venind în felul acesta în sprijinul propagandei.

Salut și revoluție socială.

Originalul în limba spaniolă
Tradus din limba germană

153

Engels către Carlo Terzaghi

la Torino

(Ciornă)

[Londra, 29 ianuarie 1872]

*Către Asociația „Emancipazione del Proletario”
Secția de la Torino a Internaționalei*

Dragă Terzaghi,

Ți-am scris la 15 ale lunii în curs ¹⁾, iar scrisoarea dumatăle am primit-o pe 15 ale aceleiași luni. Conținutul scrisorii dumatăle l-am adus la cunoștința Consiliului General, care a primit cu bucurie știrea despre prodigioasa activitate desfășurată de muncitorii din Torino.

Până acum Federazione Operaia din Torino nu s-a adresat Consiliului General. Dacă ar fi făcut-o, Consiliul ar fi hotărât, *după audierea ambelor părți*, dacă această federație poate fi temporar admisă sau nu. Eu nu pot să vă promit anticipat că federația nu va fi în nici un caz admisă. În primul rînd, eu nu sînt Consiliul și, în afară de aceasta, poziția Consiliului este următoarea :

Intr-adevăr, Congresul de la Basel a acordat Consiliului General dreptul de a refuza să mai primească secții noi pînă la congresul următor ; de respectivul drept însă nu s-a făcut uz niciodată, cu excepția cazurilor în care acest lucru a fost impus de necesități presante și numai *după ce s-a luat act de expunerea de motive a secției în cauză*. Cum am fi putut noi să angajăm Consiliul General înainte de a fi ascultat și cealaltă parte ? Puteți să fiți siguri că în orice împrejurare Consiliul va apăra interesele Internaționalei.

În ceea ce-l privește pe d-l Beghelli, noi nu putem da o declarație oficială ca cea pretinsă de d-ta ⁴⁰⁰. B[eghelli] nu este membru al Internaționalei și nu poate fi sancționat conform jurisdicției Consiliului. Și chiar dacă nu ar fi așa, eu nu cred că el este o persoană atît de importantă încît să fie în felul acesta evidențiat dintre ceilalți publiciști ostili Internaționalei.

Țin totuși să îți spun că noi nu ne-am așteptat ca d-ta să ridici asemenea pretenții. V-ați declarat de acord cu convocarea unui congres extraordinar ³⁵⁴, al cărui unic scop era să acuze Consiliul Ge-

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 341—343. — Nota red.

neral de autoritarism și să anuleze împuternicirile cu care Congresul de la Basel investise Consiliul General. Și nici n-ați apucat bine să vă dați consimțământul în acest sens, că i-ați și pretins Consiliului General acțiunii de zece ori mai autoritare decât cele pe care le-a întreprins el vreodată. Voi îi cereți să facă uz de aceleași drepturi pe care cu puțin mai înainte le-ați condamnat și să respingă o secție nouă fără ca măcar să asculte ce are de spus aceasta în apărarea ei ? Ce-ar spune prietenii voștri din Jura dacă noi ne-am face vinovați de un asemenea *autoritarism* ? În mod cert voi ați luat hotărîrea în baza circularei jurasiene și, chiar dacă indirect, ați aprobat minciunile și calomniile cuprinse în ea, fără să așteptați răspunsul Consiliului General. Voi, o secție absolut nouă și, ca urmare ¹⁾, complet străină de toată povestea, aveți acest drept ; căci voi sînteți o secție autonomă, în măsura în care această autonomie nu este îngrădită prin Statutul Internaționalei. Dar Consiliul General răspunde pentru acțiunile sale și nu își poate permite asemenea libertăți.

Poate că acum veți înțelege că nu întimplător a fost investit Consiliul General cu asemenea împuterniciri *autoritare* și că acestea își au și ele rostul lor ; că, în loc să vă inaugurați activitatea ca membri ai Internaționalei cu acuzații indirecte aduse unui Consiliu General pe care nu îl cunoașteți, precum și cu hotărîri prin care nu se urmărește altceva decât să se stîrnească discordie într-un moment cînd represiunile permanente ale guvernelor ar trebui să-i unească mai strîns laolaltă pe toți adevărații membri ai Internaționalei, ați fi făcut mai bine să mai așteptați cu sentințele pînă cînd ați fi fost mai bine informați.

Îți mulțumesc pentru cei 20 de franci reprezentînd cotizațiile, pe care i-am predat casierului și în schimbul cărora îți trimit alăturat 200 de timbre a 10 centesime. Aceste timbre vor fi lipite pe una din paginile „Statutului general”, pe care fiecare membru trebuie să-l aibă asupra sa, deoarece el confirmă că posesorul este membru al Internaționalei.

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXIX, ed. rusă, 1946

Originalul în limba italiană
Tradus din limba germană

¹⁾ În manuscris e tăiat în continuare : istoria de pînă acum a Internaționalei. — *Nota red.*

154

Marx către Ferdinand Jozewicz ⁴⁰¹

la Berlin

[Londra] 1 februarie 1872

Stimate cetățene,

Am întârziat cu răspunsul la scrisoarea dv. din trei motive.

Primul: am de lucru pînă peste cap, întrucît, pe lingă tot balamucul pe care l-au provocat în *Internațională* cîteva mediocrități înfumurate acționînd din ordinul unor agenți guvernamentali, timpul îmi este absorbit de cea de-a doua ediție germană a cărții mele despre capital ¹⁾, de o ediție în limba franceză, pentru care pregătesc o ciornă după ediția a doua germană, și, în sfîrșit, de o ediție în limba rusă, în al cărei text a trebuit să operez diverse modificări ²⁾.

Al doilea: Consiliul General a primit timbrele abia la începutul acestei săptămîni. Trimit alăturat 500 de bucăți. Ediția germană a Statutului și Regulamentului de organizare se află sub tipar și în scurt timp va putea fi obținută prin biroul de expediție al ziarului „Volksstaat” la prețul de un groș de argint exemplarul.

Al treilea: elaborăm o circulară ³⁾, care se va tipări pentru uz intern și în care vor fi demascate uneltirile lui Bakunin și ale adepților săi etc. De îndată ce va fi gata și tipărită, veți primi și dv. un exemplar. Deocamdată numai atît: dintre francezi, alături de noi sînt toți cei care merită să fie. Mica secție separată formată aici s-a și scindat în 3 secții, care se mănîncă una pe cealaltă ³¹⁴.

Cu salutări frățești,
Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în: „Die Gesellschaft” nr. 3,
Berlin, 1933

Tradus din limba germană

¹⁾ Volumul I al „Capitalului”. — *Nota red.*

²⁾ Vezi volumul de față, p. 288—290. — *Nota red.*

³⁾ K. Marx și F. Engels. „Pretinsele sciziuni din Internațională”. — *Nota red.*

Marx către Hermann Jung¹⁾

la Londra

[Londra] 1 februarie 1872

Dragă Jung,

Pentru ciornă circulară²⁾ avem nevoie de următoarele scrisori :
 1. În timpul ședințelor conferinței³⁾ ai primit o scrisoare de la unul dintre bakuniști, cred că de la Jukovski, în care se anunță *formarea unei noi secții de propagandă*⁴⁰² și se cere aprobarea Consiliului General. Am aflat de la Utin că ai și trimis un răspuns prealabil și că această nouă secție nu este altceva decât o reeditare a Alianței democrației socialiste.

Aceasta este prima scrisoare de care avem nevoie.

2. *Scrisoarea lui Malon*, în care acesta cere Consiliului General să recunoască „secția franceză”, întemeiată sub conducerea lui la Geneva⁴⁰³.

3. Scrisorile primite din Elveția după conferință care se referă la „scandal” și care, după cum ai declarat dumneata în Consiliul General, urmau să fie depuse la Subcomitet⁴⁰⁴.

Cu salutări frățești.

Al dumitale,
Karl Marx

Pentru a face economie de timp, te rog să-i predai toate aceste documente lui Regis, care te va vizita mâine dimineață.

Publicat pentru prima oară
 în : K. Marx și F. Engels.
 Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba engleză
 Tradus din limba germană

¹⁾ Scrisoarea a fost scrisă pe o blanchetă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — *Nota red.*

²⁾ K. Marx și F. Engels. „Pretinsele sciziuni din Internațională”. — *Nota red.*

³⁾ Conferința de la Londra din 1871. — *Nota red.*

156

Marx către editura „Lachâtre“ 405

la Paris

9 februarie 1872

1, Maitland Park Road,
Haverstock Hill, Londra

Stimați domni,

Vă rog să aveți amabilitatea să-mi eliberați două copii după alăturatul contract, pe hîrtie cu antet și să mi le trimiteți; unul va fi semnat de d-l Maurice Lachâtre, pe celălalt îl voi semna eu și îl voi trimite înapoi.

Traducătorul meu mi-a scris pe data de 2 februarie: „Mă voi apuca de lucru chiar astăzi și voi avansa mai repede sau mai încet, în funcție de termenul pe care mi-l va stabili editorul. În orice caz, sînt cu totul la dispoziția dv.“

M-ați îndatora foarte mult dacă mi-ați oferi posibilitatea de a-l informa pe d-l Roy asupra „termenului“.

Rămîn a dv.

Karl Marx

Originalul în limba franceză
Tradus din limba germană

157

Marx către Adolphe Hubert

la Londra

[Londra] 12 februarie 1872

Dragă prietene,

Ia notă:

Bătrînul Crémieux a fost la Londra și s-a instalat la hotelul „Golden Cross“ împreună cu un domn, pe care l-a înscris în registrul hotelului ca fiul său, dar care în realitate nu e altul decît d-l Truchy, fost ofițer de stat-major, bonapartist în goană după

chilipiruri și redactor la ziarul „Liberté” (al lui Girardin), unde a fost adus de Badinguet și unde scrie articole militare sub pseudonimul Mousselerès.

Domnii aceștia au venit la Londra pentru a trata afaceri cu tipul din Chislehurst ¹⁾. Rezultatul tranzacțiilor a fost numirea lui papa Crémieux ca membru al regenței imperiale (în cazul în care Badinguet moare).

Al dumitale,
Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels,
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba franceză
Tradus din limba germană

158

Engels către Wilhelm Liebknecht

la Leipzig

Londra, 15 februarie 1872

Dragă Liebknecht,

Scrisorile din Germania în legătură cu declarațiile *nu au sosit*³⁸⁸. Dacă drăguții de germani se limitează iarăși la promisiuni și la vorbe frumoase, nu vom ajunge la nici un rezultat.

Pentru moment nu pot să-ți furnizez nici un fel de informații cu privire la impozitul în folosul săracilor ⁴⁰⁶. Sîntem ocupați pînă peste cap cu răspunsul ²⁾ la circulara jurasiană ³⁵⁴, care nu mai suferă amînare, iar pentru datele statistice de aici trebuie mai întii să merg la surse. Deocamdată *nu* comunica nimic oficial în legătură cu răspunsul la circulara jurasiană.

Știi, probabil, că Albert Richard și Gaspard Blanc (vezi raportul cu privire la ultima ședință ⁴⁰⁷) au fost principalii susținători ai lui Bakunin & Co.

În ceea ce privește „Mizeria filozofiei” se vor lua în curînd măsuri. M[arx] a semnat contractul pentru traducerea în limba

¹⁾ Napoleon al III-lea, care după căderea celui de-al doilea Imperiu a locuit în acest cartier din Londra. — *Nota red.*

²⁾ K. Marx și F. Engels. „Pretinsele sciziuni din Internațională”. — *Nota red.*

franceză a „*Capitalului*”, care va apărea foarte curînd în *fascicule* (asta rămîne deocamdată între noi). De îndată ce vor apărea cîteva din ele, vom și trece la editarea „*Mizeriei filozofiei*”.

Urmează apoi „*Manifestul*”, în germană și, probabil, în franceză și engleză (la New York a și apărut într-o publicație engleză și într-una franceză ⁴⁰⁸).

După cum vezi, ne-am pus pe treabă. Numai că toate acestea cer multă muncă.

După cum știi, aici lassalleenii au fost alungați ¹⁾. Dacă continuă să ne defăimeze în „*N[euer] Soc[ial]-D[emokrat]*”, trimite-ne numerele respective, după ce le-ai citit, căci Asociația culturală a muncitorilor nu mai primește acest ziar. Domnii lassalleeni de aici au avut neobrăzarea să acționeze mai departe sub formă de „asociație” și l-au trimis pe Scherzer ca delegat la Consiliul General, care însă l-a respins fără prea multă vorbă.

Ai primit, probabil, cele opt sute și ceva de timbre trimise de Marx. Lipiți-le sus pe verso-ul paginii de titlu a Statutului, din care sperăm să primim în curînd 3 000 de exemplare, așa cum am stabilit. Ar fi bine să revezi respectiva hotărîre a conferinței ²⁾, care este destul de clară.

Îți trimit alăturat un cec al casei de împrumut prusiene în valoare de 10 taleri pentru achitarea conturilor anexate, pe care te rog să mi-l înapoezi cu o chitanță de primire. De suma care va rămîne poți să dispui după cum găsești de cuviință.

Apoi 4 rapoarte de ședințe ³⁾ din „*East[ern] Post*” și cîteva rînduri către Hepner.

Cuno se comportă strașnic, dar și-a pierdut postul și este la mare ananghie.

Mi-am închipuit eu că italianul tău nu poate fi altul decît Stefanoni. Și acum fii atent :

1. „*Libero Pensiero*” nr. 18 din 2 noiembrie 1871. Programul lui „*Societă Universale dei Razionalisti*”, întemeiată în opoziție cu Internaționala, potrivit căruia trebuie să se înființeze mănăstiri raționaliste ; se presupune că se va strînge un fond colosal, care va fi plasat în proprietăți funciare, iar în sala de ședințe vor fi insta-

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 344. — *Nota red.*

²⁾ K. Marx și F. Engels. „Rezoluții adoptate de Conferința delegaților Asociației Internaționale a Muncitorilor. IV. Cu privire la cotizațiile către Consiliul General”. — *Nota red.*

³⁾ ale Consiliului General. — *Nota red.*

late busturile în marmură ale tuturor cetățenilor care vor fi oferit societății 10 000 de franci³⁹⁰.

2. Urmează în numerele 20 și 21 atacuri tot mai puternice și mai violente la adresa Internaționalei, care neagă ateismul în accepția Alianței, și la adresa Consiliului General, care se face vinovat de tiranie etc.

3. Apoi, după o pauză, în nr. 1 din 4 ianuarie 1872 apare un lung articol calomniator referitor la Consiliul General, în care sînt traduse toate infamiile lui *Schneider și Weber* din „*Neuer Social-Demokrat*” și care este însoțit de comentarii tot atît de infame (de pildă despre procesul comuniștilor [de la Köln]).

4. Nr. 3 din 18 ianuarie publică o scrisoare a lui *Wilhelm Liebknecht* din 28 decembrie, în care acesta îi promite lui *Stefanoni* că îl va sprijini și că îi va publica materialele trimise, precum și că îi va da tot concursul în cadrul congresului saxon în vederea susținerii programului acestei onorabile asociații, un program de care *Liebknecht* habar n-avea.

5. În nr. 4 din 25 ianuarie apare un alt articol calomniator referitor la Consiliul General, în care sînt iarăși traduse din „*Neuer*” infamiile debitate de domnii *Schenck și Winand* pe seama lui *Marx*.

Acum vezi și tu în ce societate aleasă ai nimerit datorită pasiunii tale pentru corespondență. *Stefanoni*, în spatele căruia nu stă nimeni altul decît *Bakunin* (care i-a și furnizat tot acest material), te-a folosit pur și simplu ca unealtă, la fel ca și pe *Feuerbach*, de la care deține de asemenea o scrisoare. Bineînțeles că *Büchner* este și el implicat în complotul împotriva noastră împreună cu *Stefanoni*. Iată ce se întîmplă cînd te lansezi în combinații cu indivizi pe care nu-i cunoști, în timp ce cu o simplă întrebare, chiar și numai indicînd unele nume, ai fi putut primi de la noi toate lămuririle necesare și ai fi evitat astfel o asemenea blamare. Acum nu-ți mai rămîne altceva de făcut decît să-i scrii lui *Stef[anoni]* o scurtă scrisoare vehementă și să-i trimiți respectivele numere din „*Volksstaat*”. Cum însă *Stef[anoni]* va încerca să evite publicarea scrisorii tale, va trebui să-mi trimiți mie o copie, pe care eu o voi traduce și o voi insera în ziarele italiene¹⁾, deoarece cu omul acesta pînă și ziarele italiene au intrat în conflict. Dar dacă vrei să ne dai posibilitatea de a acționa peste graniță împreună cu tine și pentru tine, prima condiție este ca pe viitor să nu ne mai pui bețe-n roate adresînd unor indivizi necunoscuți asemenea scrisori.

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 610. — *Nota red.*

În Spania oamenii sînt destul de prinși în lupta împotriva guvernului, așa încît nimeni nu se mai gîndește la scandalul cu noi. Marx și noi vă salutăm pe toți și în special pe Bebel.

Al tău,
F. E.

Lafargue și Laura se află la Madrid și deocamdată vor să mai rămînă acolo.

Publicat pentru prima oară
în : „Arhiv Marksa i Enghelsa”,
vol. I (VI), 1932

Tradus din limba germană

159

Engels către Johann Philipp Becker

la Geneva

Londra, 16 februarie 1872

Cetățeanului J. Ph. Becker

Dragul meu vechi tovarăș de luptă,
M-am bucurat foarte mult primind din nou, după atîția ani, o scrisoare de la tine.

Chestiunea cu cei 10 franci de la Lessner s-a aranjat ⁴⁰⁹.

N-ai putea să-mi sugerezi cum l-am putea ajuta pe Cuno să rămînă la Milano? De aici eu nu văd nici o soluție, noi însă vom face, desigur, bucuros totul pentru ca băiatul acesta de treabă să se mențină într-un post atît de important. Blestemații ăștia de italieni îmi dau mai mult de lucru decît îi dă Consiliului General tot restul Internaționalei la un loc, și treaba asta este cu atît mai supărătoare cu cît, după cît se pare, deocamdată rezultatele sînt modeste atîta timp cît muncitorii italieni acceptă ca un grup de ziaristi și avocați doctrinari să rostească în numele lor cuvîntul hotărîtor.

Cele 100 de timbre a un groș de argint bucate au fost expediate recomandat de Marx la Köln pe adresa indicată, dar încă n-am primit nici un răspuns.

Tînărul tău prieten Wegmann pare să fie una și aceeași persoană cu cea despre care verișoara mea, d-na Beust, mi-a scris în urmă cu cîțiva ani la Manchester. Îmi amintesc că atunci am alergat mult în căutarea unui post pentru el, deși eram convins că

este ceva imposibil ; negăsind nimic, i-am scris imediat, pe larg, Annei Beust. Eu voi mai scrie o dată la Manchester pentru el ; ar fi însă de dorit ca W[egmann] să-mi comunice în ce specialitate poate lucra. Din păcate, nu pot să-i dau nici o speranță. Pe aici mișună tineri tehnicieni germani și elvețieni care pun mâna imediat pe orice post liber care se ivește. Pentru un emigrant din Alsacia am pus în mișcare cerul și pământul, dar fără nici un rezultat, *deși omul acesta se afla chiar aici, la fața locului*, și avea recomandații foarte bune ; a trecut mult timp pînă cînd, în cele din urmă, s-a aranjat undeva unde dădea lecții, și asta absolut întîmplător.

În Spania treburile merg bine. Măsurile violente luate de guvern împotriva Internaționalei i-au făcut pe oameni să renunțe la abținerea de la activitatea politică, iar Lafargue, ginerele lui Marx, care se află la Madrid, face tot ce-i stă în putință ca să le scoată din cap și celelalte bazaconii bakuniste. În ce privește Spania, nu am nici un fel de temeri. Aici avem de-a face cu *muncitori*, iar cei cîțiva doctori și ziaristi bakuniști din Barcelona sînt nevoiți să se manifeste cît se poate de modest. Consiliul federal spaniol este *cu totul* alături de noi. În unele secții oamenii și-au spus cuvîntul dînd dovadă de multă înțelepciune, iar Consiliul federal a emis (sau intenționa nu de mult să emită) o circulară în care prezintă integral corespondența sa cu Consiliul General⁴¹⁰ și ridică următoarea întrebare : a încercat oare Consiliul General să le impună lor, spaniolilor, o dictatură ? Între timp s-a creat o asemenea situație, încît probabil că în curînd în Spania va izbucni scandalul, iar asta le va strica definitiv jocul jurasienilor și adepților lor. Într-adevăr, în Spania ei au acum ceva mai bun de făcut decît să pornească un scandal pentru asemenea minciuni !

Scrisoarea lui Utin și „Suisse Rad[icale]” au sosit, iar noi vom face ca acest caz să beneficieze neîntîrziat de publicitatea necesară.

Ca să fiu sincer, am uitat efectiv de cele ce m-ai întrebat în legătură cu scrisorile. Îi voi scrie imediat lui Fr[ankel] și-l voi întreba dacă a primit cele două scrisorile, iar dacă nu, voi căuta mai departe și, în caz că s-a pierdut ceva, îți voi da numaidecît de știre.

Marx vă salută pe toți și eu de asemenea.

Cu salutări frățești.

Bătrînul tău,
F. Engels

160

Engels către Giuseppe Benedetti

la Pisa

(Ciornă)

[Londra, 18 februarie 1872]

Cetățene G. Benedetti,

Am primit zilele trecute scrisoarea dv. din 7 ianuarie, dar nu sînt tocmai sigur dacă ea îmi era adresată mie, întrucît nici una dintre cele două ștampile pe care le poartă nu este cea a Asociației noastre, nici a „Assoc[iazione] democr[atica] Intern[azionale]”, nici a „Assoc[iazione] Int[ernazionale] fra gli operai”. Cum însă dv. amintiți de Congresul de la Basel și de circulara jurasiană ³⁶⁴, presupun că scrisoarea a ajuns la adresa exactă.

Referitor la conținutul ei, trebuie să vă spun că aici nu se știe absolut nimic de secția din Pisa ca secție a Asociației Internaționale a Muncitorilor. Potrivit rezoluției IV a Congresului de la Basel, fiecare secție sau asociație care intenționează să se afilieze Internaționalei trebuie să aducă de îndată acest lucru la cunoștința Consiliului General, care (rezoluția V) are dreptul de a confirma sau respinge afilierea oricărei noi secții sau grup, căreia i se rezervă dreptul de a se adresa congresului ⁴¹¹. Consiliul General aprobă afilierea asociațiilor sau secțiilor care au un caracter cu adevărat internaționalist și muncitoresc în momentul în care s-a convins că statutele lor nu conțin nici o prevedere care contravine Statutului general (rezoluția a 14-a a Congresului de la Geneva) ⁴¹².

Îmi pare foarte rău că aceste rezoluții ale congresului apasă atât de greu asupra conștiinței autonome a așa-numitei secții din Pisa, secție care s-a format de curînd și încă nici nu a fost afiliată la Internațională, dar care, desigur, cunoaște mult mai bine „adevăratul caracter al Asociației” decît cei care fac parte din rîndurile ei încă de la întemeiere și care sînt chiar autorii Statutului ei. Dar, deși dv. considerați că acest caracter „exclue orice principiu autoritar”, Consiliul General trebuie, din păcate, să recunoască cel puțin *autoritatea Statutului* Internaționalei, care îl obligă să respecte rezoluțiile congreselor (inclusiv ale celui de la Basel) și să nu admită secții a căror autonomie nu le permite să recunoască autoritatea Statutului obligatoriu pentru întreaga Asociație.

În ce privește cererea de a se convoca un congres extraordinar, eu nu o pot aduce la cunoștința Consiliului General atîta timp cît secția dv. nu este acceptată conform regulamentului. Pot însă să vă spun că dv. beneficiați de avantajul de a fi *prima* secție (reală sau pretinsă) care ne-a solicitat această convocare după apariția circularei jurasiene.

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba italiană
Tradus din limba germană

161

Marx către Ferdinand Jozewicz ⁴¹³

la Berlin

[Londra] 24 februarie 1872

Cetățene secretar,

Nu vă pot scrie astăzi decît cîteva cuvinte. Ca urmare a conspirației „poliției internaționale” cu cîteva fauxe frères ¹⁾ din cadrul Internaționalei am fost copleșit de Consiliul General cu atîtea sarcini, încît a trebuit să-mi îtrerup din nou propriile mele lucrări teoretice. Să trecem la subiect :

1. Prin hotărîrea Consiliului General, determinată de amînarea cu 4 luni a tipării timbrelor (din cauza unor dificultăți neprevăzute ce s-au ivit la Londra), termenul de restituire a timbrelor expirate fixat pentru *1 martie* a fost amînat pentru *1 iulie*. (Vă rog să-i transmiteți toate acestea lui Liebknecht, întrucît acum eu nu am timp să-i scriu.)

2. În ce privește dubla achitare a timbrelor, în raportul dv. din *1 iulie* veți putea consemna pur și simplu că o parte din suma trimisă, constînd din atît și atît, provine din această sursă.

3. În ceea ce-l privește pe „secretarul-corespondent”, Consiliul General a lăsat la latitudinea secției de la Berlin să aranjeze lucrurile după cum va găsi de cuviință ⁴¹⁴.

4. Secția de la Berlin intră în categoria țărilor în care „obstacolele de natură juridică” împiedică crearea unor organizații regulamentare, și de aceea secțiilor din aceste țări li s-a acordat libertatea absolută de a se constitui într-o formă care să corespundă le-

¹⁾ — trădători. — *Nota trad.*

gilor din țările respective, fără ca prin aceasta ele să fie private de vreunul din drepturile de care se bucură celelalte secții ⁴¹⁵.

5. Congresul următor va avea loc în septembrie 1872. Consiliul General nu s-a decis încă în privința locului convocării. Partidul social-democrat ar trebui să ne comunice imediat când își va ține congresul.

6. Rapoartele periodice ale Consiliului General au fost înlocuite cu rapoartele sale săptămânale din „Eastern Post”, din care astăzi veți primi primul lot.

6.¹⁾ „Volksstaat” face parte din „organele” de presă de care ați întrebat dv.

7. Consiliul General mulțumește secției de la Berlin pentru că a și numit un comitet pentru statistică ⁴¹⁶.

8. Prin intermediul meu, el întreabă care este atitudinea celor *din Hamburg* (adică Comitetul Partidului social-democrat ⁴¹⁷) față de Consiliul General? N-am primit pînă acum nici un rînd de acolo.

9. Consiliul General cere secției de la Berlin să-și declare adeziunea la hotărârile ultimei conferințe a delegaților Internaționalei (la Londra).

Cu salutări frățești,
K. M.

Publicat pentru prima oară
în : „Die Gesellschaft” nr. 3,
Berlin, 1933

Tradus din limba germană

162

Marx către Hermann Jung

la Londra

[Londra] 26²⁾ februarie 1872

Dragă Jung,

Ai putea veni marți seara la mine, pentru ca împreună cu mine și cu Engels să întocmim raportul care urmează să apară în presă cu privire la cheltuielile etc. Consiliului General în folosul emigranților ?

¹⁾ Așa este în original. — *Nota red.*

²⁾ În original greșit : 27. — *Nota red.*

Adu cu dumneata registrele de încasări și cheltuieli, precum și cit mai multe date despre oamenii pe care i-am plasat aici.

Miine seară noi nu vom veni la Holborn și la fel vor proceda și un mare număr de francezi, căci ședința oricum nu se va putea ține din cauza vacarmului de pe străzi ⁴¹⁸.

Harrison a publicat din nou în „*Times*” un articol de o nerușinată lăudăroșenie pe tema miraculosului ajutor pe care el și oamenii lui l-au oferit emigranților și care a scos din nevoi pe cei ce într-adevăr meritau să fie ajutați ⁴¹⁹.

Anexez un bilețel și un post office order ¹⁾ din partea lui Jenny ²⁾.

Tout à vous ³⁾,
K. M.

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

163

Marx către Laura Lafargue

la Madrid

[Londra] 28 februarie 1872

Draga mea copilă,

Poți să-ți dai seama de imensul volum de lucru care mă apasă fără întrerupere începând din decembrie după întârzierea cu care răspund la scrisorile tale și ale lui Paul. Inima mea a fost însă tot timpul alături de voi. De fapt, sănătatea micuțului și bietului Schnappy ⁴⁾ mă preocupă mai mult decât toate celelalte și sînt chiar cam supărat pe Paul pentru ultima lui scrisoare, care abundă în amănunte foarte interesante cu privire la „mișcare”, dar care nu cuprinde nici un cuvînt despre micul și dragul nostru suferind.

De cîteva zile, din cauza cititului și scrisului fără întrerupere, mi s-a inflamat ochiul drept, și acum m-a lăsat în pană, silindu-mă

¹⁾ — mandat poștal. — *Nota trad.*

²⁾ Fiica lui Marx. — *Nota red.*

³⁾ — Al dumitale. — *Nota trad.*

⁴⁾ Charles-Étienne Lafargue. — *Nota red.*

ca pînă și în această scrisoare să mă limitez la comunicările strict necesare.

În primul rînd Keller nu este traducătorul cărții mele ¹⁾. Cînd, în sfîrșit, i-am dat de urmă, i-am scris imediat. În răspunsul lui m-a anunțat că deocamdată nu a tradus decît vreo 200 de pagini și că nu mai poate continua lucrul pînă în mai, deoarece s-a angajat printr-un contract să termine traducerea unei lucrări de medicină. Mie aranjamentul acesta nu-mi convine. Am găsit însă, în persoana lui Roy, traducătorul lui Feuerbach, omul cel mai potrivit scopurilor mele. La sfîrșitul lunii decembrie el a primit de la mine manuscrisul corectat al ediției a doua germane pînă la pagina 280. Astăzi i-am scris să trimită de îndată la Paris tot ce are gata.

În ce privește biografia, încă nu m-am putut hotărî dacă în genere este oportun să o public împreună cu această lucrare ⁴²⁰.

Cît despre prefața lui Proudhon, j'y penserai ²⁾ ⁴²¹.

Lucrările pe care le-a cerut Paul le voi trimite mîine ⁴²². Aș fi făcut-o mai de mult dacă aș fi avut timp să verific cîteva date statistice în „18 Brumar”, de care mă tem că nu sînt tocmai exacte.

Lui Liebknecht am să-i scriu o scrisoare ⁴²³.

Despre antrenarea lui Lara, care este complet străin de partidul nostru, la editarea lucrărilor noastre de partid, nici vorbă nu poate fi ⁴²⁴. Asta nu înseamnă însă că trebuie să rupeți relațiile cu familia lui. În anumite condiții s-ar putea ca ele să fie de folos.

Îmi pare rău că ai scris la Woodhull & Co. Sînt niște șarlatani care nu fac decît să ne compromită. Ar fi bine ca Paul să-i scrie lui Charles A. Dana, editorul lui „Sun” (New York), și să-i propună corespondențe din Spania, interesîndu-se însă, totodată, de condițiile financiare (cu yankeii treburile astea trebuie aranjate din capul locului). Anexez aici cîteva rînduri pentru Dana. În caz că nu va accepta, voi găsi eu la New York un alt ziar („Herald” ori altul).

„*Neuer Social-Demokrat*” este urmașul ziarului lui Schweitzer, numai că sub altă redacție. S-a mai păstrat doar ceva din decor; acum însă este un ziar net polițist, ziarul lui Bismarck pentru las-salleeni, după cum el are ziare feudale, liberale și altele de toate nuanțele.

Apropo. Indus în eroare de una din scrisorile voastre, am inclus în contractul cu Lachâtre: „somme de... sera remise à Paris... quinze jours après demande” ³⁾. Îi voi scrie mîine că prefer ca plata

¹⁾ Volumul I al „Capitalului”. — *Nota red.*

²⁾ — mai reflectez. — *Nota trad.*

³⁾ — „suma de... va fi remisă la Paris... la cincisprezece zile de la cerere”. — *Nota trad.*

să se facă la 1 iulie. La nevoie, aş putea face rost de bani, dar trebuie să fiu înştiinţat în prealabil.

Şi acum la revedere, draga mea copilă, mii de sărutări micuţului Schnappy şi ţie şi salutări lui Paul.

Al vostru,
Old Nick

„Circulara” împotriva scizioniştilor¹⁾ o veţi primi de îndată ce va fi tipărită.

Publicat pentru prima oară
în limba originalului
în : „Annali”, an. I, Milano, 1958

Originalul în limba engleză.
Tradus din limba germană

164

Engels către Sigismund Borkheim⁴²⁵

la Londra

[Londra, începutul lunii martie 1872]

...Sorge este tare naiv dacă cere o carte despre Irlanda scrisă din punctul nostru de vedere ! Eu încerc de vreo doi ani să scriu o asemenea carte, dar războiul, Comuna, Internaţionala mi-au răsturnat toate planurile. Deocamdată îi recomand :

1. Prendergast. „The Cromwellian settlement of Ireland”, Londra, Longmans, ed. a II-a, 1870—1871.
2. O'Connell. „Memoir on Ireland”, Londra, ed. Duffey, 1869.
Pentru date strict istorice
3. Isaac Butt. „The Irish people and the Irish land”, Londra, ed. Ridgway.

Acestea în ce priveşte situaţia actuală.

Problema irlandeză, așa simplă cum e ea, reprezintă produsul unei îndelungi lupte istorice și tocmai de aceea trebuie studiată ; un manual din care să te poți edifica în circa două ore nu există...

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă. 1935

Tradus din limba germană

¹⁾ K. Marx și F. Engels. „Pretinsele sciziuni din Internaţională”. — Nota red.

165

Engels către Louis Albert François Pio¹⁾

la Copenhaga

[Londra] 7 martie 1872

Dragă d-le Pio,

M-am bucurat foarte mult primind scrisoarea dv. din 24 februarie; v-aș fi scris încă înainte de primirea ei, dar nu cunoșteam o adresă sigură la Copenhaga și apoi am aflat de la Utin că ați plecat într-o călătorie. Pentru noi nu putea, firește, să rămână un secret faptul că Mottershead nu-și îndeplinește așa cum ar trebui obligațiile sale de secretar pentru Danemarca. Diferitele însărcinări care i-au fost încredințate n-au fost duse la bun sfârșit, după cum o dovedește alăturata scrisoare adresată Consiliului federal danez. Ar fi însă bine ca, în vederea îndepărtării lui M[ottershead] din funcția de secretar, Consiliul federal danez să scrie Consiliului General (adresa: John Hales, secretar general, 33, Rathbone Place, W., Londra) și să întrebe care este motivul pentru care corespondența se poartă într-un mod atât de neglijent. Lucrurile stau astfel: în mod *intenționat* noi nu am vrut să numim un german ca secretar pentru Danemarca, francezii noștri, în majoritatea lor, nu scriu în engleză, iar noi nu știm în ce măsură v-ar aranja pe dv. o corespondență în limba franceză — și așa se face că am ales un englez, întrucât și dv. ne-ați scris în engleză; iar dintre englezii care încă nu aveau nici un fel de funcții, cel mai potrivit ni s-a părut a fi M[ottershead]. Vedem însă că treaba nu merge și că trebuie găsite mijloace pentru a da puțină viață corespondenței și a nu lăsa totul baltă. Fostul secretar Cohen nu se interesează decît de tovarășii lui direcți, muncitorii de la fabricile de țigări, și, în afară de aceasta, la conferința din septembrie 1871 belgienii l-au tras la răspundere pentru atitudinea pe care a avut-o în Belgia în timpul unei misiuni încredințate de Consiliul General⁴²⁶. De atunci n-a mai fost de găsit.

Deocamdată, dacă nu aveți nimic împotriva, atîta timp cît relațiile oficiale nu sînt încă reglementate, voi corespunda cu dv. pe cale particulară. De asemenea, săptămînal, vă voi trimite un număr din „Eastern Post” în care apar rapoartele oficiale cu privire la ședințele Consiliului General. Numărul din 24 februarie l-am și

¹⁾ Scrisoarea a fost scrisă pe o blanchetă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — *Nota red.*

trimis. Bineînțeles, dv. îmi veți scrie în daneză; eu înțeleg perfect limba dv., deoarece m-am ocupat mult de literatura scandinavă și nu regret decât că nu vă pot răspunde în daneză, căci nu am avut niciodată prilejul de a mă exersa în această privință. Poate că prilejul se va ivi mai târziu! În afară de mine, Marx mai înțelege daneza, în rest nimeni din Consiliul General.

Eu voi face tot ce-mi stă în putință pentru a vă trimite din când în când corespondențe pentru „Soc[ialisten]”; dacă va fi posibil, veți primi una chiar astăzi sau mâine; din păcate, obligațiile care-mi revin ca secretar pentru Italia și Spania, precum și alte treburi mă solicită pentru moment atât de mult, încît nu-mi mai rămîne aproape deloc timp. Pînă cînd vă voi asigura corespondenți în Spania și Italia, eu voi fi acela care vă va furniza informații și ziare din aceste țări. Cel mai bine ar fi să trimiteți „Socialisten” în schimbul unor publicații locale, dar, ce-i drept, acestea sînt săptămînale, iar dv. aveți un cotidian, astfel încît trebuie avut în vedere aspectul financiar al problemei.

Ați auzit, probabil, la Geneva și la Leipzig de tentativa cîtorva scizioniști conduși de Bakunin de a chema Consiliul General în fața unui congres extraordinar³⁵⁴. Substratul îl constituie poziția Internaționalei în ceea ce privește politica. Domnii aceștia pretind *abținere totală de la orice acțiune politică, în special de la alegeri*, în timp ce Internaționala a înscris de la bun început pe drapelul ei lozincă cuceririi puterii politice de către clasa muncitoare ca mijloc al eliberării sociale¹⁾, iar Consiliul General a susținut această lozincă. Rezoluția IX a conferinței²⁾ a provocat dezlănțuirea acestei lupte; dar, întrucît rezoluțiile adoptate de conferință referitor la problemele principiale nu sînt obligatorii atîta timp cît nu sînt recunoscute de federații, este important să avem o hotărîre a Consiliului federal danez, care recunoaște această rezoluție. Despre esența problemei nu voi spune nici un cuvînt; pentru un popor atît de evoluat din punct de vedere politic cum este cel danez, aceasta ar constitui o jignire.

Dealtfel, majoritatea (secțiilor), și anume cele din Zürich, Elveția romandă, Germania, Anglia, Olanda și America au recunoscut deja rezoluțiile adoptate de conferință. În Spania hotărîrea va fi luată de congresul care va avea loc în aprilie; în Italia domnește în

¹⁾ K. Marx. „Manifestul constitutiv al Asociației Internaționale a Muncitorilor” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 5—14. — Nota trad.). — Nota red.

²⁾ K. Marx și F. Engels. „Rezoluții adoptate de Conferința delegaților Asociației Internaționale a Muncitorilor. IX. Despre acțiunea politică a clasei muncitoare”. — Nota red.

continuare același haos ; belgienii au tăcut pînă acum ; în Franța toate secțiile separate s-au declarat de acord ; acolo este imposibil să se înființeze o federație.

Tentativa jurasienilor de a forța convocarea unui congres extraordinar a eșuat cu succes și ei înșiși au renunțat la această idee într-o circulară litografiată (din 3 martie)⁴²⁷. Lor li s-au alăturat : în Spania o secție (Palma, Majorca), în Italia una (Torino, care acum s-a dezis de ei) și diferite alte pretinse secții, care nici nu au cerut să fie primite în Internațională și nici nu au plătit cotizații (Pisa, Bologna etc.) ; la Londra o așa-numită secție franceză din 1871, care însă, din cauza statutului ei, incompatibil cu Statutul general, nu a fost primită în Internațională și ulterior s-a scindat în patru părți³¹⁴ — și cam asta e totul. Între timp, Consiliul General a elaborat un răspuns la aceste intrigi, care se și află la tipar¹⁾ și pe care vi-l voi trimite de îndată ce va fi gata.

Astăzi vă trimit prin poștă : 1 număr din „Emancipación” din Madrid ; un exemplar în engleză și unul în franceză, cu rezoluțiile adoptate la conferință ; un exemplar în engleză și unul în germană din noua ediție a Statutului. Deocamdată vă voi trimite săptămînal „Emancipación” împreună cu „Eastern Post” și voi scrie la Madrid și în Italia să vi se trimită și de acolo publicații. În cazul în care, atunci cînd va reapărea „Socialisten”, îmi veți trimite din cînd în cînd cîte 4—6 exemplare din numerele mai interesante, eu le voi difuza într-un mod cît mai convenabil, pînă cînd veți putea încheia înțelegeri definitive.

Intrucît știu că Mottershead nu a propus Consiliului federal danez să recunoască rezoluțiile adoptate la conferință și nici n-a respectat hotărîrea cu privire la timbrele gumate destinate membrilor, îmi asum eu sarcina de a prezenta, prin intermediul dv., aceste probleme Consiliului federal danez. În ce privește timbrele (rezoluția IV a conferinței, punctele 1 pînă la 5), care au fost gata mult mai tîrziu decît era de așteptat, prin hotărîrea Consiliului General termenul de decontare a fost amînat de la 1 martie (IV, 4) la 1 iulie³⁸⁹. Vă trimit deocamdată 500 de timbre în valoare de 2 l. st. 1 șiling 10 pence și vă rog să comunicați dacă mai aveți nevoie de timbre și de cîte anume ; în acest sens ar fi bine să vă adresați lui Mottershead (adresa : 33, Rathbone Place²⁾) ori lui Hales. De aici noi urmărim cu încordare desfășurarea alegerilor dv. pentru Rigsdag⁴²⁸. După părerea noastră, este foarte important ca muncitorii din Internațională să participe în toate parlamentele, și

¹⁾ K. Marx și F. Engels. „Pretinsele sciziuni din Internațională”. — Nota red.

²⁾ Adresa Consiliului General. — Nota red.

ca Bebel, singurul care s-a bucurat pînă acum de această cinste, să fie pretutindeni sprijinit. Credem că în Danemarca dv. aveți multe șanse de a lansa oamenii și sperăm că veți reuși s-o faceți. Salut et fraternité.

Al dv.,
F. Engels

Cel mai bine ar fi să-mi scrieți pe adresa următoare : Miss Burns, 122, Regent's Park Road, N. W. London ; nu este nevoie de un plic interior — aici locuiesc eu. La Rathbone Place nu vin decît o dată pe săptămînă, iar din Holborn ne-am mutat.

Publicat pentru prima oară
în : „Die Neue Zeit” nr. 23, Bd. I,
Stuttgart, 1921

Tradus din limba germană

166

Marx către Hermann Jung

la Londra

[Londra] 7 martie 1872

Dragă Jung,
Nu găsesc cu nici un chip statutul secției lui Vermersch ⁴²⁹.
Vezi, te rog, dacă nu cumva îl ai dumneata.
Cu salutări frățești.

Al dumitale,
K. Marx

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

STATUTS GÉNÉRAUX
ET
REGLEMENTS ADMINISTRATIFS
DE
L'ASSOCIATION INTERNATIONALE
DES
TRAVAILLEURS.

ÉDITION OFFICIELLE,
RÉVISÉE PAR LE CONSEIL GÉNÉRAL.

LONDRES,
IMPRIMERIE DE LA SOCIÉTÉ COOPÉRATIVE
TYPOGRAPHIQUE,
59, GREEK STREET, SOHO, 59.

1871.

*Il est donné à Matteo Pirro cette
réimpression de l'Internationale
de G. Marx 1872.
- Londres, 9 Oct. 72. Karl Marx*

Coperta Statutului general și Regulamentului
de organizare al Asociației Internaționale a Muncitorilor
cu semnătura lui Marx pentru primirea lui Matteo Pirro
în rîndurile Asociației Internaționale a Muncitorilor

167

Marx către Friedrich Adolph Sorge ¹⁾

la Hoboken

33, Rathbone Place, W. C.
[Londra] 8 martie 1872

Dragă Sorge,

Abia astăzi a sosit *ediția germană a Statutului* trimisă de Liebknecht și n-o pot expedia pînă luni ²⁾. După cit se pare, la voi acolo se crede că Consiliul General poate avea totul doar făcînd un semn cu mîna, în timp ce, dimpotrivă, fără contribuția personală a membrilor sau a prietenilor lui personali nu ar putea face *absolut nimic*. În scrisorile d-tale, ale lui Speyer și Bolte remarc același lucru pe care îl întîlnesc și în corespondențele venite din alte țări. Fiecare țară nutrește convingerea că noi ne putem dedica în întregime timpul exclusiv ei. Dacă noi am vrea să facem caz de fiecare fleac, atunci ar trebui să ne plîngem, de pildă, de faptul că rapoartele pe care ni le-ai trimis au apărut în același timp în „*Volksstaat*”.

Întrucît Consiliul General m-a însărcinat să prezint, în sfîrșit, un raport în legătură cu sciziunea din America ³⁾ (complicațiile Internaționalei în Europa ne-au silit să amînăm discuțiile de la o ședință la alta), am parcurs cu atenție toată corespondența sosită de la New York, precum și tot ce a apărut în ziare și am descoperit că noi nu am fost nici pe departe informați la timp și în mod exact despre elementele care au provocat sciziunea. O parte din rezoluțiile ⁴⁾ prezentate de mine a și fost aprobată, iar cealaltă parte va fi dezbătută marțea viitoare ⁴⁾, cînd hotărîrea definitivă va fi trimisă la New York.

Dumneata vei primi 1 000 de exemplare din Statut în limba germană. Hales va trimite 500 în limba engleză. Eu expediez 200 din ediția franceză, care e complet epuizată.

¹⁾ Scrisoarea a fost scrisă pe o blanchetă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — *Nota red.*

²⁾ 11 martie. — *Nota red.*

³⁾ *K. Marx*. „Rezoluțiile cu privire la sciziunea din Federația din Statele Unite” (vezi *K. Marx și F. Engels*. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 51—53. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

⁴⁾ 12 martie. — *Nota red.*

Eccarius spune că i-a trimis documentele lui Gregory ⁴³⁰ (corespondentul lui personal), deoarece dumneata i-ai scris că ai renunțat la funcția d-tale, fără a indica însă nici un alt corespondent.

Reclamația d-tale în legătură cu un corespondent „francez” propriu este total neîntemeiată ⁴³¹, deoarece germanii au avut și ei un corespondent propriu, iar Eccarius, secretarul pentru Statele Unite, poate face corespondență în limbile germană și engleză, nu însă și în franceză. Afară de aceasta, reclamația era lipsită de tact, deoarece părea să confirme impresia membrilor francezi ai Consiliului cum că secția nr. 1 tinde să-și impună punctul de vedere tuturor celorlalte secții ³³⁰. Reclamația d-tale a sosit în același timp cu reclamația altui comitet, care arăta că, în pofida Statutului, secția nr. 1 a fost mai bine reprezentată în vechiul Comitet.

Cheltuielile făcute de celălalt Comitet pentru cumpărarea Statutului au fost mai mari, deoarece au trebuit achitate cotizațiile de primire (cel puțin așa susțin ei).

Sper că Comitetul d-tale va fi mulțumit de hotărîrea Consiliului.

La Geneva noi vom publica o broșură ¹⁾ îndreptată împotriva scizioniștilor, care va avea aproximativ același număr de coli ca și „Războiul civil”. Între timp, aceștia au încercat să mai tocească ascuțișul polemicii și în ultima lor circulară ⁴²⁷ nu și-au mai arătat colții.

In all haste ²⁾.

Al dumitale,
K. Marx

Publicat pentru prima oară
în : „Briefe und Auszüge
aus Briefen von Joh. Phil. Becker,
Jos. Dietzgen, Friedrich Engels,
Karl Marx u. A. an F. A. Sorge
und Andere”, Stuttgart, 1906

Tradus din limba germană

¹⁾ K. Marx și F. Engels. „Pretinsele sciziuni din Internațională”. — *Nota red.*

²⁾ — În mare grabă. — *Nota trad.*

168

Marx către Émile Eudes

la Londra

[Londra] 9 martie 1872

Dragă Eudes,

Nu spuneți nici un cuvînt proprietarului dv. pînă cînd nu v-ați scos *mobila* din casă. Altminteri vă poate pune sechestru pe ea și veți avea neplăceri.

Al dv.,
Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : „L'Actualité de
l'histoire” nr. 10, Paris, 1955

Originalul în limba franceză
Tradus din limba germană

169

Engels către Paul Lafargue

la Madrid

Londra, 11 martie 1872

Dragă Lafargue,

Dacă vrei să-mi încredințezi mie afacerile dumitale, eu mă voi ocupa cu plăcere de ele ; nu trebuie decît să-i scrii avocatului dumitale să-mi trimită într-o **scrisoare cu valoare** declarată pe adresa mea — 122, Regent's Park Road — acțiunile și obligațiunile dumitale, pe care le voi păstra împreună cu ale mele ; în ce privește cupoanele, dividendele și dobînzile nu pot spune nimic înainte de a vedea documentele ; nu va fi însă nici o problemă să le punem în ordine. Cît despre banii lichizi, cred că cel mai bine ar fi să-i transferi la Madrid și să-i depui la vreunul din bancherii de acolo, cu condiția să fie unul demn de încredere. Dacă însă preferi să-mi încredințezi mie, te rog să dai instrucțiuni *formale* ca acest lucru să se facă printr-o *poliță* (sau cec) **asupra Londrei, la ordinul meu**, și, de asemenea, printr-o *scrisoare cu valoare declarată*. Într-un caz sau altul, *polița trebuie să fie pe termen scurt*. Sau, mai bine,

împarte suma și cere avocatului dumitale să trimită o parte la Madrid, iar cealaltă parte să mi-o trimită mie. Cum dorești. În orice caz, transferarea sumei sub formă de polițe este de preferat celei în bancnote. Ce-i drept, și într-un caz și în celălalt ești în pierdere, numai că, folosind polițele, pierderea pare să fie mai mică ; în caz de furt, bancnotele rămîn pierdute pentru totdeauna, în timp ce polița cu greu poate fi realizată de către hoț, și, în afară de asta, într-un asemenea caz achitarea poate fi împiedicată chiar și în cazul scrisorilor cu valoare declarată. Un anumit risc există întotdeauna cînd sînt trimise dintr-o țară în alta ; eu nu cunosc însă nici un alt mijloc prin care să-mi parvină acțiunile dumitale etc. Dealtfel, în ultimul timp noi am recurs masiv la sistemul scrisorilor cu valoare declarată, deoarece adeseori corespondența noastră care nu era expedită astfel nu sosea ; în timp ce scrisorile cu valoare declarată au sosit pînă acum toate, fără excepție.

Ți-am trimis de aici mai multe ziare, ca, de pildă, la 14 februarie patru tăieturi din „Eastern Post”, „Volksstaat”, „Tagwacht” din Zürich și „Socialiste” din New York ;

la 21 februarie „Eastern Post”, „Socialiste” și ediția franceză a Statutului (pentru „Emancipación”).

Miine îți voi trimite două numere din „Eastern Post”. Din păcate, cele două adrese ale bătrinelor doamne sînt *singurele pe care le avem* și ar fi *foarte important* să mai avem una, atît pentru scrisori cît și pentru ziare, deoarece altminteri, în mod inevitabil, cele două adrese vor deveni suspecte.

Îmi dau foarte bine seama că prietenii noștri de acolo sînt în realitate mult mai practici decît lasă să se vadă în ziarele lor și înțeleg perfect și motivul. Așa, de pildă, sînt ferm convins că dacă ei cer ca, drept urmare a unor evenimente importante, pămîntul și uneltele de muncă să fie trecute fără întîrziere în miinile celor îndreptățiți să le stăpînească, ei știu foarte bine că acest lucru nu este realizabil, dar ei trebuie să-l revendice pentru a rămîne consecvenți. Avem datoria de a ține întru totul seama de situația lor. Gunoii bakunist nu poate fi curățat într-o singură zi ; de ajuns că, în sfîrșit, s-a trecut serios la înlăturarea lui.

Din ultima circulară a jurasienilor vei vedea cu ce fiasco desăvîrșit s-a încheiat acea ridicolă campanie⁴²⁷. Circulara de răspuns a Consiliului General¹⁾ se află sub tipar, iar dumneata poți deja să-i pregătești pe prietenii noștri de acolo, arătîndu-le că acești oameni vor fi atacați foarte vehement de noi și că toate faptele de care știm că s-au făcut vinovați — și ele sînt suficient de scanda-

¹⁾ K. Marx și F. Engels. „Pretinsele sciziuni din Internațională”. — Nota red.

loase — vor fi aduse la cunoștința Asociației. Este timpul să terminăm cu această sectă. Luni de-a rîndul Maurul și cu mine ne-am irosit timpul cu ea, dar lucrurile nu mai pot continua în felul acesta. Nu mai departe decît ieri a trebuit să trimit la Neapole o adevărată broșură de 12 pagini scrise mărunt, pentru a combate absurditățile lansate de ei. La Neapole *toți* sînt bakuniști și printre ei nu există decît unul singur, Cafiero, care, cel puțin, este de bonne volonté ¹⁾ și cu care sînt în corespondență.

În legătură cu celelalte chestiuni îi voi scrie soției dumitale ²⁾.
D-na Engels vă transmite salutări amîndurora.

Al dumitale sincer,
Generalul

Publicat pentru prima oară
în : F. Engels, P. et L. Lafargue.
„Correspondance”, t. I., Paris, 1956

Tradus din limbile franceză
și engleză

170

Engels către Laura Lafargue

la Madrid

Londra, 11 martie 1872

Dragă Löhr,

Felicitări pentru articolele lui Paul din „Emanc[ipación]”, care ne-au plăcut tuturor foarte mult și care, în pustiul declamațiilor abstracte caracteristice spaniolilor, au un efect reconfortant. După tot zbuciumul și toate încercările la care ai fost supusă în ultima jumătate de an și pe care — cred că nu mai e nevoie să ți-o spun — le-am urmărit cu compasiune și uneori cu teamă, se cuvine să ai cel puțin satisfacția că prezența lui Paul la Madrid tocmai în momentul decisiv a fost pentru noi, ca și pentru întreaga Asociație de neprețuit. Dacă Bakunin și șleahta lui ar fi triumfat în Spania — lucru absolut posibil dacă n-ar fi fost Paul —, s-ar fi ajuns la o sciziune și, implicit, la izbucnirea unui scandal public. Așa însă, întreaga tentativă de rebeliune a eșuat într-un mod lamentabil, iar

¹⁾ — bună-credință. — *Nota trad.*

²⁾ Laura Lafargue. — *Nota red.*

noi putem proclama victoria sur toute la ligne ¹⁾. Contribuția ta la articolele pentru „Em[ancipación]”, în care spaniolilor li se oferă pentru prima oară știință adevărată, este substanțială, și anume tocmai în partea propriu-zis științifică, astfel încît eu, ca secretar pentru Spania, mă simt obligat să-ți mulțumesc în mod special.

Din „Campana”, care apare la Neapole, văd că Paul și-a extins activitatea și în acest oraș — cu atît mai bine. La Neapole își au sediul cei mai înrăiți bakuniști din întreaga Italie. Cafiero este un băiat bun, dar un conciliator înăscut și, ca atare, firește, slab; dacă nu se va îndrepta în curînd, renunț la el. În Italia, ziaristii, avocații și doctorii s-au infiltrat într-atît pretutindeni, încît pînă acum nu am putut intra niciodată în legătură directă cu muncitorii; acum lucrurile încep să se schimbe, iar noi constatăm că, la fel ca pretutindeni, muncitorii sînt cu totul altfel decît purtătorii lor de cuvînt. Este de-a dreptul ridicol să vezi cum strigă oamenii aceștia: noi vrem autonomie deplină, nu vrem conducători, în timp ce, pe de altă parte, ei se lasă duși de nas, ca nicăieri în altă parte, de o mină de doctrinari burghezi. Din acest punct de vedere spaniolii se prezintă mult mai bine, ei sînt, în general, mult mai evoluți decît italienii aceștia.

La voi acasă domnește acum o atmosferă de mare veselie din cauza poveștii cu Longuet și dacă în perioada logodnei tale s-au făcut ici și colo cîteva glume proaste pe seama casting sheep's eyes ²⁾, ei bine, ești pe deplin răzbunată: Jenny este neîntrecută în privința aceasta. Dealtfel toată povestea îi prinde foarte bine, este foarte fericită și bine dispusă și chiar cu sănătatea o duce mult mai bine, iar Longuet este un tovarăș foarte plăcut. Tussy este și ea foarte mulțumită de acest eveniment și lasă impresia că should not mind to follow suit ³⁾. Poimiine Longuet va da la voi acasă o reprezentație: va găti cambulă à la normande, mîncarea sa națională; sîntem invitați și noi; sînt curios dacă soției mele îi va plăcea ⁴⁾. Ultima lui reprezentație — boeuf à la mode — was no great success ⁵⁾.

Familia Fondeville a decăzut aici complet din punct de vedere moral; au ajuns pur și simplu niște șarlatani.

Multe mulțumiri pentru nostima poezie spaniolă, care ne-a amuzat copios.

¹⁾ — pe toată linia. — *Nota trad.*

²⁾ — celor ce-și făceau ochi dulci. — *Nota trad.*

³⁾ — n-ar avea nimic împotrivă să le calce pe urme. — *Nota trad.*

⁴⁾ Lizzy Burns. — *Nota red.*

⁵⁾ — n-a avut un succes prea mare. — *Nota trad.*

Mă bucur că Schnappy ¹⁾ este mai bine și sper să aud curînd că s-a însănătoșit complet. Bietul copilaș a avut mult de suferit. . . Și acum la revedere, gîndește-te cu drag la mine și fii sigură că, oriunde vă veți afla, sînt alături de voi cu toată căldura inimii mele. Soția mea, deși nu te cunoaște, îți transmite salutări cordiale.

Totdeauna al tău,
Generalul

Publicat pentru prima oară
în limba originalului în : F. Engels,
P. et L. Lafargue. „Correspondance”,
t. I, Paris, 1956

Tradus din limba germana

171

Engels către Louis Albert François Pio

la Copenhaga

[Londra, mijlocul lunii martie 1872]

Dragă domnule Pio,

Cred că pentru prima mea corespondență nu pot să vă trimit ceva mai bun decît traducerea făcută de mine a două excelente articole din „Pensamento Social”. Nu am nici cea mai vagă idee cine poate fi autorul, dar articolele dovedesc o asemenea înțelegere a condițiilor economice și sociale în care se dezvoltă societatea modernă, încît sînt uluit să le găsesc într-un ziar venit dintr-un colț de lume atît de îndepărtat.

Dealtfel, articolul din „Socialisten” pe tema organizării producției agricole pe bază de întovărășiri, pe care am reușit să-l inserez în raportul tipărit cu privire la ședințele Consiliului General, a făcut ocolul presei spaniole, italiene și americane, pentru ca acum să-l găsesc și în „Pensamento Social” ⁴³². Articolul a stîrnit multă vilvă și nu va rămîne fără rezultate. În general, în ce privește problema extrem de importantă a atragerii micii țărănime și husmaendene ²⁾ în mișcarea proletară, danezii au luat-o acum cu mult înaintea celorlalte națiuni datorită condițiilor lor locale speciale și maturității lor politice. Am spus lucrul acesta și lui Liebknecht și altora, dar, din păcate, ei sînt prea comozi ca să învețe limba daneză.

Mottershead nu a participat la ultimele trei ședințe ale Con-

¹⁾ Charles-Étienne Lafargue. — *Nota red.*

²⁾ — micilor arendași. — *Nota trad.*

siliului General; el ne-a comunicat că intenționează să renunțe la funcția sa de secretar pentru Danemarca și a invocat faptul că are prea mult de lucru pentru a-și putea îndeplini obligațiile ce-i revin în această calitate.

De aceea vă rog să aveți amabilitatea ca deocamdată să purtați corespondența cu mine, iar eu îmi asum toată răspunderea pentru eventualele complicații care s-ar putea ivi în relațiile dv. cu Consiliul General din această cauză. Noi intenționăm să încredințăm funcția de secretar pentru Danemarca unui francez, membru al Comunei din Paris ¹⁾).

Cu salutări socialiste.

Al dv.,
F. Engels

Eu am tradus în franceză articolele portugheze, pentru că această limbă se pretează la o traducere aproape textuală, pe care eu am făcut-o cât mai fidelă, fără să țin seama de eleganța și nici chiar de corectitudinea stilului francez.

Publicat pentru prima oară
în limba originalului
în: „Die Neue Zeit”,
Bd. 1, nr. 23, Stuttgart, 1921

Originalul în limbile engleză
și daneză
Tradus din limba germană

172

Marx către Friedrich Adolph Sorge ²⁾

la Hoboken

33, Rathbone Place
(noua adresă a Consiliului General ³⁾)

[Londra] 15 martie 1872

• Dragă cetățene,

Îți trimit alăturat rezoluțiile Consiliului General (în limbile engleză și franceză) ⁴⁾. Celălalt consiliu le va primi de la Le Moussu.

La sfârșitul ultimei ședințe, din 12 martie, Eccarius mi-a spus în particular că nu va mai trimite rezoluțiile la New York și că la

¹⁾ — Frédéric-Étienne Cournet. — *Nota red.*

²⁾ Scrisoarea a fost scrisă pe o blanchetă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — *Nota red.*

³⁾ Scris de mîna lui Marx. — *Nota red.*

⁴⁾ K. Marx. „Rezoluțiile cu privire la sciziunea din Federația din Statele Unite”. — *Nota red.*

ședința următoare va anunța că renunță la funcția sa de secretar pentru Statele Unite. Întrucît Consiliul General nu poate rezolva această problemă pînă marțea viitoare ¹⁾, rezoluțiile trimise de mine și de Le Moussu nu sînt contrasemnate de nici un secretar, ceea ce, dealtfel, nici nu este obligatoriu, dată fiind forma lor specială. Ele vor apărea săptămîna viitoare în „*Eastern Post*”.

În timpul discuțiilor, Eccarius s-a pronunțat împotriva consiliului vostru într-un mod deosebit de ostil. El a luat cuvîntul și a votat împotriva rezoluției III, 2 ⁴³³. În afară de aceasta s-a simțit vexat pentru faptul că, din lipsă de timp, eu nu am mai prezentat rezoluțiile Subcomitetului ⁴³⁴ din care face parte el, ci direct Consiliului General. Întrucît acesta din urmă a aprobat procedeul meu, după ce, în prealabil, eu îmi expusesem motivele care m-au determinat să acționez în acest fel, Eccarius a fost nevoit să-și înăbușe furia.

Țin să comunic în mod *confidențial* consiliului vostru că d-l și d-na Hulek — el un imbecil, iar ea „une intrigante de bas état” ²⁾ — au reușit să se strecoare pentru scurt timp în Consiliul General, într-un moment cînd majoritatea dintre noi lipseam, dar că onorabila pereche s-a văzut foarte curînd silită să se retragă din cauza intrigilor lor cu soi-disant branche française ³⁾ ²⁵, pe care noi am exclus-o din *Internațională* și am denunțat-o în „*Marseillaise*” și „*Réveil*”, în ajunul plebiscitului, ca „une section policière” ⁴⁾. Mai mult, după sosirea lor la New York, aceste două persoane au colaborat la fondarea unei asociații ostile Internaționalei, cultivînd permanent relațiile cu les beaux restes de la branche française ⁵⁾ de la Londra. Celuilalt consiliu aceste lucruri îi vor fi aduse la cunoștință de către Le Moussu.

Secția nr. 10 (franceză) i-a scris Consiliului General o scrisoare extraordinară în legătură cu sciziunea din America ⁴³⁵.

Cu salutări frățești.

Al dumitale,
Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : „*Briefe und Auszüge*
aus Briefen von Joh. Phil. Becker,
Jos. Dietzgen, Friedrich Engels,
Karl Marx u A. an F. A. Sorge
und Andere”, Stuttgart, 1906

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

¹⁾ 19 martie. — *Nota red.*

²⁾ — „o intrigantă ordinară”. — *Nota trad.*

³⁾ — așa-numita secție franceză. — *Nota trad.*

⁴⁾ — „o secție a poliției”. — *Nota trad.*

⁵⁾ — rămășițele secției franceze. — *Nota trad.*

173

Engels către Friedrich Adolph Sorge

la Hoboken

122, Regent's Park Road, N. W.
Londra, 17 martie 1872

Dragă prietene Sorge,

Vin la dumneata cu o rugămintă care sper că nu îți va pricinui prea multă bătaie de cap.

Ai vrea să fii atât de amabil să-mi cumperi și să-mi trimiți 50 de exemplare din numărul din „Woodhull & Claflin's” care conține traducerea „Manifestului Comunist” și 50—100 de exemplare din numărul din „Socialiste” cu traducerea în limba franceză ?⁴⁰⁸ Costul ți-l restituți de îndată ce află la cât se ridică. În caz că nu poți procura atâtea exemplare, te rog să iei câte găsești. Cu toate neajunsurile pe care le prezintă ambele traduceri, pentru moment avem nevoie de ele pentru propagandă ; în special traducerea franceză ne este absolut indispensabilă în țările romanice din Europa, pentru a combate stupizeniile proudhoniste propovăduite de Bakunin și răspândite acolo pretutindeni.

De îndată ce vom avea puțin timp, M[arx] și cu mine vom pregăti o nouă ediție a „Manif[estului]”, cu introducere etc., deocamdată însă sîntem ocupați pînă peste cap. În momentul de față eu trebuie să fac munca de secretariat nu numai pentru Spania și Italia, ci și pentru Portugalia și Danemarca, iar Marx are destul de lucru cu pregătirea celei de-a doua ediții a „Capitalului” și cu diverse traduceri cărora le-a venit acum rîndul.

Intenționăm să sărbătorim miine, printr-un miting public, revoluția din 18 martie — ieri seara însă ne-am pomenit că ni se interzice să folosim sala pe care o și închiriasem, și anume sub pretextul that the French Communists were not *allowed* to meet *in any Hall* in London¹⁾ ! Cum proprietarilor sălii nu le prea convine, firește, să piardă cele 10 l. st. și 10 șilingi — chiria — și cum noi vom pretinde despăgubiri și vom și primi ceva în schimb, este clar că guvernul va oferi oamenilor unele compensații. În orice caz, noi vom lăsa lucrurile să meargă de la sine și ne vom duce în liniște la locul stabilit⁴³⁶ ; dacă vom găsi ușa încuiată, ceea ce e pro-

¹⁾ — că comuniștii francezi nu au voie să se întrunească în nici o sală din Londra. — *Nota trad.*

tabil, dar nu și sigur, îl vom lua ca martor pe omul care ne-a comunicat cele de mai sus și vom vedea apoi ce ne rămîne de făcut. În orice caz vom face în așa fel încît să-l discredităm pe d-l Gladstone.

Cu salutări prietenești.

Al dumatiale,
F. Engels

La Lisabona se editează un ziar „O Pensamento Social”, Rua de S. Boaventura nr. 57, Lisboa, care publică în primul număr cîteva articole excelente.

Îți trimit alăturat un articol despre Arthur O'Connor apărut în „Liberté” din Bruxelles, care merită cu siguranță să fie tradus în „Irish Republic”. Este pînă în prezent *singurul* articol din toată presa europeană scris în apărarea acestui nenorocit.

Publicat pentru prima oară
în : „Briefe und Auszüge
aus Briefen von Joh. Phil. Becker,
Jos. Dietzgen, Friedrich Engels,
K. Marx u. A. an F. A. Sorge
und Andere”, Stuttgart, 1906

Tradus din limba germană

174

Marx către Maurice Lachâtre ⁴³⁷

la San Sebastian

Londra, 18 martie 1872

Stimate cetățene,

Sînt de acord cu ideea dv. de a publica traducerea „Capitalului” în fascicule periodice. În această formă lucrarea va fi mai accesibilă clasei muncitoare, și pentru mine acest considerent este mai important decît oricare altul.

Acesta este un aspect, dar există și un altul : metoda de cercetare pe care am folosit-o eu și care nu a fost încă aplicată la problemele economice face ca lectura primelor capitole să fie destul de anevoioasă. Există primejdia ca publicul francez, întotdeauna nerăbdător să ajungă la concluzia finală și dornic să cunoască legătura dintre principiile generale și problemele care îl preocupă

direct, să piardă interesul pentru această carte dacă, începînd s-o citească, nu va putea să continue lectura pînă la capăt.

Tot ce pot face este să atrag atenția de la bun început cititorilor dornici de adevăr asupra acestui neajuns și să-i pregătesc. Drumul spre știință nu este pietruit, și numai cei care nu se sperie de oste-neala urcușului pe cărările abrupte pot nădăjdi că vor ajunge pe culmile ei luminoase.

Primiți, stimate cetățean, asigurarea devotamentului meu.

Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx. „Le Capital”, vol. I,
Paris, 1872 ; în limba română
publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. 23, București, 1966

Tradus din limba franceză

175

Engels către Cesare Bert ⁴³⁸

la Torino

(Ciornă)

Londra, 21 martie 1872

Cetățene Cesare Bert,

Cetățeanul Et. Péchard, care a trecut în ultimele zile ale lui februarie prin Torino, mi-a dat adresa dv. și m-a anunțat că acum dv. sînteți secretarul secției noastre „*Emancipazione del Proletario*” în locul lui C. Terzaghi, care a fost exclus pentru deturnare de fonduri etc. Prin urmare voi avea plăcuta îndatorire de a corespunda cu dv.

Tocmai am primit de la Terzaghi o scrisoare lungă în care îmi scrie că și-a dat demisia din funcția de membru și secretar al secției „*Emancipazione del Proletario*” pentru că aceasta este alcătuită din agenți ai guvernului și mazziniști și pentru că respectiva organizație intenționa să-l discrediteze pentru că el a predicat *războiul împotriva capitalului*.

Desigur, noi cei de aici sîntem mai degrabă înclinați să dăm crezare celor comunicate de dv. și de ceilalți membri ai consiliu-

lui dv. lui Péchard, decît celor expuse în scrisoarea lui Terzaghi, care, în relațiile cu noi, a recurs întotdeauna la toate subterfugiile posibile. Dar, pentru a putea acționa ferm și sigur și a putea răspunde pentru propriile acțiuni în fața viitorului congres, vă rugăm să ne adresați o scrisoare oficială în numele consiliului dv., în care să vă formulați acuzațiile pe care i le aduceți lui Terzaghi și să ne comunicați ce hotărîri a luat asociația dv. în legătură cu el. Este absolut inadmisibil ca într-unul și același oraș să existe două secții rivale, care se războiesc între ele. Din fericire, Regulamentul de organizare (rezoluțiile Congresului de la Basel) acordă Consiliului General dreptul de a accepta sau refuza afilierea oricărei secții noi⁴⁹. Dv. vă veți putea convinge personal cît de necesar îi este organizației noastre acest drept, pe care prietenii lui Terzaghi, jurasienii, vi l-au prezentat ca autoritar și inadmisibil.

Vă rog să-mi răspundeți cît mai curînd posibil. Vă strîng mîna frățeste.

Al dv.

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba italiană
Tradus din limba germană

176

Marx către Paul Lafargue

la Madrid

Londra, 21 martie 1872

Dragă Toole,

Îți trimit alăturat un extras din circulara noastră împotriva sciziuniștilor¹⁾, care se referă la funcțiile Consiliului General.

Tot ce poate face Consiliul General pentru a aplica în fiecare caz în parte Statutul general și rezoluțiile adoptate la congrese este de a lua hotărîri în calitate de instanță supremă de arbitraj. Îndeplinirea acestor hotărîri depinde însă întru totul în fiecare țară de Internaționala însăși. Așadar, din momentul în care Consiliul ar înceta să mai funcționeze ca *instrument al intereselor generale* ale Internaționalei, el ar deveni absolut inutil și neputincios. Pe de

¹⁾ K. Marx și F. Engels. „Pretinsele sciziuni din Internațională”. — Nota red.

altă parte, Consiliul General însuși reprezintă una din forțele active ale Asociației, care are menirea de a-i păstra unitatea și de a împiedica elementele dușmănoase să pună stăpînire pe ea. *Influența morală* pe care actualul Consiliu (notwithstanding all its shortcomings ¹⁾) a reușit să și-o cucerească în fața dușmanului comun a jignit amorul propriu al aceluia care nu au văzut în Internațională niciodată altceva decît un instrument în slujba ambițiilor lor personale.

Înainte de toate nu trebuie să uităm că Asociația noastră este *organizația de luptă* a proletariatului și în nici un caz o societate creată cu scopul de a promova doctrinari diletanți. În momentul de față distrugerea organizației noastre ar echivala cu depunerea armelor, iar burghezia, ca și guvernele nici nu-și pot dori ceva mai bun. Citește raportul prezentat de Sacaze, membru al adunării „des ruraux”, cu privire la proiectul de lege Dufaure ⁴⁴⁰. Prin ce îl entuziasmează mai mult Asociația și prin ce îi inspiră mai multă teamă? „Prin organizarea ei”.

De la Conferința de la Londra încoace noi am înregistrat succese extraordinare.

În Danemarca, Noua Zeelandă și Portugalia au fost create federații noi; mare amploare au luat în *Statele Unite*, în *Franța* (unde Malon și compania nu au nici măcar o singură secție, după cum mărturisesc ei înșiși), în *Germania*, *Ungaria*, *Anglia* (după formarea Consiliului federal britanic). Recent au luat ființă secțiile *irlandeze*. În *Italia*, singurele secții demne de luat în seamă, cele din *Milano* și *Torino*, ni s-au afiliat nouă; conducerea celorlalte se află în mâinile avocaților, ziariștilor și altor doctrinari burghezi. (Apropo: unul din motivele pentru care mă urăște Bakunin este că el nu mai are nici o influență în *Rusia*, unde tineretul revoluționar merge alături de mine.)

Rezoluțiile adoptate de Conferința de la Londra sînt deja recunoscute în *Franța*, *America*, *Anglia*, *Irlanda*, *Danemarca*, *Olanda*, *Germania*, *Austria*, *Ungaria* și *Elveția* (cu excepția jurasienilor), precum și de adevăratele secții muncitorești din *Italia* și, în sfîrșit, de ruși și de polonezi. Cei care nu le-au recunoscut nu pot schimba cu nimic lucrurile, ci se vor vedea siliți să se despartă de majoritatea covârșitoare a Internaționalei.

Eu sînt atît de prins cu lucrul, încît nu mai am timp nici măcar pentru a scrie scumpei mele Kakadou ²⁾ și dragului Schnappy ³⁾

¹⁾ — cu toate neajunsurile lui. — *Nota trad.*

²⁾ Porecla glumeată dată Laurei după numele unui personaj dintr-un roman vechi — un croitor la modă. — *Nota red.*

³⁾ Charles-Étienne Lafargue. — *Nota red.*

(despre care aş vrea să aflu mai multe). Într-adevăr, Internaționala îmi răpește prea mult timp, și dacă nu aş fi convins că în această etapă a luptei prezența mea în Consiliu mai este necesară, m-aș fi retras de mult.

Guvernul englez ne-a împiedicat să sărbătorim ziua de 18 martie; îți trimit rezoluțiile care au fost adoptate la o adunare a muncitorilor englezi și a emigranților francezi ⁴³⁶.

Lachâtre este un șarlatan ordinar. Îți răpește o mulțime de timp cu tot felul de prostii (de pildă, cu scrisoarea lui de răspuns la manuscrisul meu, în urma căreia m-am văzut nevoit să-i propun o serie de modificări în text).

Roy (6, Rue Condillac, Bordeaux) este un traducător excelent ⁴⁴¹. A și trimis manuscrisul primului capitol (i-am trimis la Paris manuscrisul celei de-a doua ediții germane).

Al dumitale,
Old Nick

[Adaos] ⁴⁴²

Extrase

Dreptul Consiliului General de a coopta noi membri

„Fapt este că componența Consiliului General s-a schimbat în permanență, chiar dacă în cadrul lui au rămas unii dintre primii membri, ca în Consiliul federal belgian, romand etc.

Pentru a-și exercita mandatul, Consiliul General trebuie să îndeplinească trei condiții esențiale. În primul rând trebuie să aibă un număr suficient de membri pentru a duce la îndeplinire multiplele sale sarcini; apoi trebuie să fie alcătuit din muncitori aparținând diferitelor națiuni reprezentate în Asociația Internațională și, în sfârșit, în cadrul lui trebuie să predomină elementul muncitoresc. Cum ar putea însă Consiliul General să întrunească toate aceste condiții necesare fără a avea dreptul de a coopta, din moment ce dependența muncitorului de posibilitatea de a găsi de lucru duce la o permanentă fluctuație a componenței Consiliului?” [Observație: Mai mult de $\frac{3}{4}$ din membrii Consiliului General de la Londra sînt salariați.]

Funcțiile Consiliului General

„În opoziție cu statutele tuturor asociațiilor burgheze, Statutul general al Internaționalei se ocupă numai în linii mari de structura

ei organizatorică. El lasă în seama practicii dezvoltarea structurii organizatorice, iar reglementarea acesteia în seama viitoarelor congrese. Avînd însă în vedere că numai *unitatea și comunitatea de acțiune* pot imprima secțiilor din diferitele țări un caracter cu adevărat internaționalist, Statutul acordă mai multă atenție Consiliului General decît celorlalte verigi ale organizației.

În art. 5 din Statutul inițial (art. 6 din Statutul revăzut¹⁾) se spune :

«Consiliul General acționează ca un *organ internațional* al diferitelor grupuri naționale și locale ale Asociației». {Urmează apoi, în continuare, cîteva exemple de activitate de acest fel, informații, o statistică în lucru etc., iar un paragraf tot atît de important a fost falsificat de jurasieni : „în cazul cînd ar fi necesare măsuri practice imediate, de pildă în cazul unor conflicte internaționale, toate organizațiile afiliate Asociației Internaționale să poată acționa simultan și în mod coordonat”.}

„În continuare, în articol se spune :

«Ori de cîte ori va fi nevoie, Consiliul General trebuie să ia *inițiativa propunerilor* care urmează a fi prezentate diferitelor asociații naționale sau locale».

Statutul general însărcinează Consiliul General cu elaborarea diferitelor probleme pe care acesta trebuie să le pună în discuția congresului etc. {Vezi art. 4 și 6 din ediția revăzută.} În Statutul inițial, activitatea de sine stătătoare a grupurilor este atît de puțin opusă unității de acțiune a Asociației, încît în art. 6 {art. 7 din Statutul revăzut} se spune : {Vezi acest articol.}

Prima rezoluție în probleme organizatorice adoptată la *Congresul de la Geneva* {1866} (art. 1) prevede :

«Consiliul General este *obligat să aducă la îndeplinire rezoluțiile congreselor*».

Această rezoluție a legalizat o funcție pe care Consiliul General a exercitat-o încă de la început, și anume funcția de *organ executiv* al Asociației.

Totodată Congresul de la Geneva a trasat Consiliului General sarcina de a publica «textul oficial și obligatoriu al Statutului». {Vezi Statutul revizuit, *anexa 1*, p. 16, 17.}

Același congres a hotărît (o rezoluție în problemele organizatorice adoptată la Geneva, art. 14) :

«Fiecare secție are dreptul să-și elaboreze un statut și un regulament al ei special, potrivit condițiilor locale și legilor din țara

¹⁾ K. Marx. „Statutul general și Regulamentul de organizare al Asociației Internaționale a Muncitorilor”. — *Nota red.*

respectivă. Acest statut și acest regulament însă nu trebuie să conțină nimic care să fie în contradicție cu Statutul general și cu Regulamentul.

Cine trebuie să stabilească dacă statutele locale sînt conforme cu Statutul general? Evident, dacă n-ar exista o «autoritate» care să fie investită cu această funcție, rezoluția ar fi nulă și neavenită. În acest caz nu numai că s-ar putea constitui secții polițienești sau ostile, dar în Asociație ar putea pătrunde sectari declasați și filantropi burghezi care i-ar denatura caracterul și care la congres ar putea avea un ascendent numeric asupra muncitorilor.

De la bun început, federațiile naționale și locale și-au arogat în țările respective dreptul de a primi sau nu secții noi, după cum statutele acestora erau sau nu conform Statutului general. Exercițarea aceleiași funcții de către Consiliul General este prevăzută în art. 6 din Statutul general { art. 7, sfîrșitul, din Statutul revizuit }, care lasă asociațiilor locale independente (adică asociațiilor constituite în afara uniunilor federale din țările respective) dreptul de a stabili legături directe cu Consiliul General." { De la întemeierea *Internaționalei* aceste asociații locale independente nu au fost recunoscute niciodată înainte de a fi admise de Consiliul General. }
„Art. 6 al Statutului { art. 7 al Statutului revizuit } prevede și piedicile legale ce stau în calea constituirii de federații naționale în unele țări, din care cauză Consiliul General trebuie, prin forța lucrurilor, să îndeplinească acolo *funcția de Consiliu federal*. (Vezi *„Procesele-verbale ale Congresului de la Lausanne etc., 1867»*, p. 13.)

De la înfrîngerea Comunei, aceste piedici legale sînt tot mai numeroase în diferitele țări și, ca urmare, apare necesitatea ca acolo Consiliul General să acționeze pe linia neadmiterii elementelor suspecte în rîndurile Asociației. Astfel, recent, unele comitete din Franța au cerut sprijinul Consiliului General pentru a scăpa de agenții de poliție, iar într-o altă țară mare { între noi fie zis: Austria }, membrii *Internaționalei* au cerut Consiliului General să nu recunoască decît secțiile create de împuterniciții lor direcți sau de către ei înșiși. Ei au motivat această cerere prin necesitatea de a îndepărta astfel pe agenții provocatori, al căror zel arzător se manifestă prin constituirea rapidă de secții de un radicalism fără precedent.

{ *Observație* : Se înțelege de la sine că în unele țări, ca Polonia și Rusia, membrii *Internaționalei* pot întreține legături directe numai cu Consiliul General, care acolo trebuie să acționeze cu ceva mai multă prudență. }

„Asemenea tuturor grupurilor *Internaționalei*, Consiliul General are obligația de a face propagandă. El și-a îndeplinit această obligație prin adresele sale" { prin corespondența sa cu unele persoane

din țări în care încă nu s-a creat Asociația } „și prin împuternicirii săi, care au creat primele organizații ale Internaționalei în America de Nord, în Germania și în multe orașe din Franța” { precum și în Australia și Noua Zeelandă }.

O altă îndatorire a Consiliului General este de a-i ajuta pe greviști, asigurându-le sprijinul întregii Internaționale (vezi rapoartele Consiliului General prezentate la diferite congrese). Cele de mai jos dovedesc, printre altele, importanța intervenției lui în luptele greviste. Asociația de rezistență a turnătorilor englezi este, propriu-zis, un *trade-union internațional* care are filiale în alte țări, îndeosebi în Statele Unite. Cu toate acestea, în timpul unei greve, turnătorii americani au socotit necesar să ceară Consiliului General să intervină pentru a împiedica aducerea unor turnători englezi în această țară”.

{*Observație* : Singurul *trade-union* cu adevărat *internațional* din Europa este cel al muncitorilor de la fabricile de țigări. Ei rămân însă cu totul în afara mișcării proletare și folosesc Consiliul General numai pentru interesele lor profesionale. }

„Dezvoltarea Internaționalei a impus Consiliului General, ca și consiliilor federale, *funcția de arbitru*.”

{Fără ca Consiliul General să fi cerut,} „Congresul de la Bruxelles a hotărât {1868} :

«Consiliile federale sînt obligate să trimită Consiliului General o dată la trei luni un raport asupra *activității organizatorice și asupra situației financiare* a secțiilor de care răspund» (vezi *procesul-verbal al celui de-al treilea congres etc., rezoluția nr. 3 în probleme organizatorice*).

În sfîrșit, *Congresul de la Basel* n-a făcut decît să reglementeze relațiile organizatorice generate de dezvoltarea Asociației. Dacă a lărgit peste măsură atribuțiile Consiliului General, de vină nu sînt decît Bakunin, Schwitzguébel, F. Robert, Guillaume și alți delegați ai *Alianței democrației socialiste* care au cerut insistent acest lucru ?”

{*Observație* : Domnii aceștia și-au închipuit că la *Congresul de la Basel* sediul Consiliului va fi mutat la Geneva. }

„Iată două rezoluții ale *Congresului de la Basel* :

«IV. Fiecare secție sau asociație nou constituită care intenționează să adere la Internațională are obligația să anunțe imediat Consiliului General adeziunea ei» și

«V. Consiliul General are dreptul să admită sau să respingă afilierea noilor asociații sau grupuri, acestea avînd dreptul de a face apel la primul congres care urmează să se țină».

Aceste articole dau într-adevăr Consiliului General dreptul de a interveni în viața internă a federațiilor ; dar el nu le-a aplicat niciodată în acest sens", {în afară de cazul cînd secțiile se află în afara legăturilor federale sau se formează secții în țările în care încă nu există Internațională. În aceste cazuri intervenția Consiliului este absolut necesară. Pe de altă parte, Consiliul General nu s-a amestecat niciodată în treburile noilor secții care au vrut să se afilieze grupelor existente sau federațiilor. }

„Rezoluțiile de mai sus se referă numai la secțiile pe cale de a se constitui, iar rezoluțiile de mai jos la secțiile deja recunoscute :

«VI. Consiliul General are, de asemenea, dreptul de a exclude temporar, pînă la întrunirea congresului următor, orice secție a Internaționalei» {vezi observația următoare}.

„VII. Consiliul General are dreptul să rezolve diferendele ce s-ar ivi între asociații sau secții ale aceluiași grup național sau între grupuri de diferite naționalități, acestea avînd drept de apel la primul congres care se va ține, hotărîrea lui fiind definitivă.»

Aceste două articole sînt necesare în cazuri extreme, deși pînă în prezent Consiliul General nu a făcut niciodată uz de ele. El n-a exclus temporar nici o secție, iar în cazul unor diferende a acționat numai ca arbitru solicitat de ambele părți”.

{Observație : Din rezoluțiile anexate cu privire la sciziunea din America ¹⁾ vei observa că Consiliul a exclus temporar o secție formată aproape în exclusivitate din burghezi. În Statele Unite, pătrunderea burghezilor, care încearcă să facă din Internațională un instrument în mâinile lor, reprezintă un mare pericol. Tocmai acest caz demonstrează necesitatea rezoluției VI a Congresului de la Basel. }

{În afara diferitelor funcții care îi incumbă Consiliului General ca urmare a evoluției istorice a Internaționalei, mai există încă o funcție care i-a fost impusă de către dușmanii Asociației noastre. Făcînd din el ținta atacurilor lor, toate partidele și secțiile ostile mișcării proletare l-au situat } „în fruntea apărătorilor Asociației Internaționale a Muncitorilor”.

Publicat pentru prima oară
fără anexă în :
„Voprosi Istorii KPSS” nr. 3, 1962

Originalul în limba franceză
Tradus din limba germană

¹⁾ K. Marx. „Rezoluțiile cu privire la sciziunea din Federația din Statele Unite”. — Nota red.

177

Engels către Carlo Terzași

la Torino

(Ciornă)

Londra, 21 martie 1872

Dragă cetățene,

Ți-am scris pe data de 13 ale lunii în curs, iar scrisoarea duminică, din 10 ale aceleiași luni, am primit-o ulterior. La Torino ⁴⁴³ Péchard a aflat că din diferite motive ai fost exclus din Emancipazione del Proletario; că ai refuzat să restitui o anumită sumă aparținând respectivei societăți, precum și cele 200 de timbre trimise de mine etc. etc.

În toate cazurile în care se aduc asemenea acuzații, Consiliul General trebuie să fie în mod obligatoriu înștiințat dacă ele sînt întemeiate sau nu, înainte de a se decide în favoarea uneia din părți sau alteia. De aceea te rog să-mi spui care este realitatea, deoarece noi nu putem trece în nici un caz sub tăcere asemenea fapte.

În ce privește subvenția de 150 de lire ¹⁾, acești bani nu aparțin Consiliului General, ci unui comitet particular, fondat în scopul de a strînge ceva bani pentru sprijinirea presei prietene, ca și pentru alte scopuri internaționale. Dar, întrucît declarația duminică pripită și entuziastă în favoarea jurasiensilor era de așa natură încît comitetul a presupus că te-ai ambalat într-o chestiune al cărei substrat esențial trebuia în mod firesc să-ți rămînă necunoscut, această sumă a fost folosită imediat în alte scopuri, iar în momentul de față nu mai există nici un fel de fonduri disponibile.

Au trecut 6 săptămîni de cînd nu am mai primit „Il Proletario”, pe care mi-ai promis că mi-l trimiți cu regularitate.

Consiliul și-a schimbat locul în care își ține ședințele. Pentru moment nu-ți pot indica o altă adresă personală, dar cred că cea pe care o ai, C[harles] R[enshaw], 122, Regent's Park Road, este în orice caz mai bună decît cea a Consiliului General.

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 339—343. — *Nota red.*

Am impresia că Savio nu mai este la Londra, ci lucrează undeva în provincie ⁴⁴⁴.

Salut și eliberare.

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba italiană
Tradus din limba germană

178

Engels către Gennaro Bovio ¹⁾

la Trani

Londra, 16 aprilie 1872

Către cetățeanul Gennaro Bovio, la Trani ⁴⁴⁵

Stimate cetățene,

Odată cu această scrisoare vă restituim cu mulțumiri documentele pe care ați avut amabilitatea să mi le trimiteți prin stimatul cetățean Enrico Bignami.

Întrucît Consiliul General al Internaționalei este un organ administrativ cu funcții bine delimitate, el nu poate să ia cunoștință de aceste documente și să le dezbată în *mod oficial*, eu însă am considerat ca fiind de datoria mea să le pun la dispoziția aceloră dintre membrii Consiliului care înțeleg limba italiană și toți le-au citit cu profundă satisfacție.

Recunoaștem bucuros că, în perioada în care la Londra se organiza pentru prima oară o asociație internațională a muncitorilor, dv., în îndepărtata Apulie, ați lansat aceeași idee și ați susținut-o curajos la Congresul de la Neapole ⁴⁴⁶. Noi vă mulțumim pentru faptul de a ne fi adus la cunoștință acest lucru, care vine să confirme încă o dată că încă în 1864 s-a ajuns la concluzia că unirea muncitorilor din întreaga lume civilizată reprezintă o necesitate istorică chiar și în acele țări cu care pe atunci nu puteam stabili legături, întrucît nu știam cui să ne adresăm ²⁾. Regretăm sincer că

¹⁾ Scrisoarea a fost scrisă pe o blanchetă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — *Nota red.*

²⁾ În manuscris urmează pasajul de mai jos, care a fost șters : „Nu încapă nici o îndoială că dacă în 1864 asociațiile muncitorilor italieni ar fi preluat ideea dv. și ar fi trezit totodată la viață o mișcare muncitorească italiană care să pornească de la condițiile sociale specifice țării dv., în Italia ar fi existat astăzi mai puține asociații muncitorești care să combată doctrine sectare, dar nu italiene, ci fran-

în 1864 asociațiile muncitorilor italieni nu și-au însușit ideea dv., întârziind în felul acesta cu mult dezvoltarea mișcării proletare în Italia.

Articolele dv. din „Libertà”, scrise în apărarea Comunei din Paris și împotriva lui V. Hugo și altora⁴⁷, ne-au produs o mare satisfacție; sîntem convinși că ele au fost primele articole scrise în acest scop în limba italiană. Aici noi am publicat în aceeași perioadă Adresa Consiliului General cu privire la „Războiul civil din Franța”; mi-am permis să vă trimit la 23 martie un exemplar din această Adresă în limba engleză și unul în limba germană, deoarece nu am putut procura traducerea franceză, iar cea în limba italiană (apărută în „Eguaglianza” din Girgenti)¹) încă nu era gata. Din această lucrare vă veți da seama că ideile noastre concordă și sub acest aspect și că nici noi nu am întârziat să ne facem datoria.

Salut și fraternitate.

Friedrich Engels

secretar pentru Italia al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor

Publicat pentru prima oară
într-o formă prescurtată
în : N. Rosselli.

„Mazzini e Bakounine.
12 anni di movimento
operaio in Italia”.

Torino, 1927; în întregime în :

K. Marx și F. Engels.

Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba italiană
Tradus din limba germană

ceze și rusești. După părerea mea, în mișcarea clasei muncitoare, ideile cu adevărat naționale, adică cele care corespund realităților economice — din industrie și agricultură —, predominante la națiunea respectivă, sînt în același timp și idei cu adevărat internaționale. Eliberarea țaranului italian nu va fi înfăptuită în aceeași formă ca cea a muncitorului industrial din Anglia, dar cu cît amîndoi vor înțelege mai bine care e forma care corespunde situației lor specifice, cu atît mai bine vor pătrunde ei esența acestui act.

¹ Denumirea actuală : Agrigento. — *Nota red.*

179

Engels către Theodor Cuno

la Düsseldorf

Londra, 22[—23] aprilie 1872

Dragă Cuno,

Azi dimineată am primit scrisoarea dumitale, pe care am aşteptat-o cu îngrijorare. După cum mi-a scris nu de mult Gandolfi, existau temeri că guvernul italian te-a extrădat prusienilor. — Am aflat că ai fost arestat etc. din ziare, care lăseau şi ele să se înţeleagă că ai fost expulzat pentru vina de a „nu dispune de mijloace de existenţă” — un ziar din Milano a publicat o notă dată de poliţie în acest sens. Istoria asta nu e lipsită de însemnătate. Sîntem în faţa primei manifestări a conspiraţiei poliţieneşti internaţionale, pusă la cale de Prusia, Austria şi Italia, iar dacă dumneata n-ai fost transportat sub escortă de la graniţa bavareză pînă la Düsseldorf, totul se datoreşte numai *prostiei bavarezilor*. Mîine seară voi prezenta această problemă Consiliului General, iar apoi toată istoria va fi consemnată în raportul oficial care va apărea în „Eastern Post” şi va fi difuzat în toate colţurile lumii¹⁾. Ar fi bine dacă ai scrie în numele dumitale o notă, pe care s-o trimiţi ziarelor „Volksstaat”, „Égalité” din Geneva şi „Gazz[ettino] Rosa”. De Anglia, America şi Spania, precum şi de Franţa ne ocupăm noi aici⁴⁴⁸. Ticăloşii trebuie să-şi dea totuşi seama că nu mai merge pur şi simplu aşa şi că braţul Internaţionalei ajunge mai departe decît cel al regelui Italiei²⁾. De îndată ce raportul va fi tipărit, îţi trimit un exemplar, precum şi ziarele de care îţi voi putea face rost; nu vor fi prea multe.

Sfatul dat de Liebkn[echt] de a-i scrie lui Bismarck este foarte bun, numai că din cu totul alte considerente. Mai întii, în loc să te ajute să capeţi unele despăgubiri, Bismarck se va *bucura* şi se va *înfuria* pentru că bavarezii ți-au dat drumul, în loc să înţeleagă că au avut cel mai formidabil prilej de a tirî sub escortă prin întreaga Germanie un membru al Internaţionalei. Apoi este bine să-i scrii lui B[ismarck] chiar şi pentru ca răspunsul lui — desigur, un simplu pretext — să-l trimiţi ulterior lui Bebel, care trebuie să

¹⁾ F. Engels. „Despre persecutarea lui Theodor Cuno, membru al Internaţionalei” (vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 18, Bucureşti, Editura politică, 1964, p. 77—78. — Nota trad.). — Nota red.

²⁾ Victor Emanuel al II-lea. — Nota red.

provoace apoi *scandal în Reichstag*. Firește însă că nici vorbă nu poate fi ca Bismarck să miște vreun deget pentru a pedepsi Italia fiindcă s-a conformat atît de strict instrucțiunilor lui.

Faptul că ai găsit atît de puțin sprijin la tovarășii din partid nu trebuie să te mire. Încă dintr-o scrisoare mai veche a dumitale mi-am dat seama că îți faci iluzii ca un copil în privința ajutorului pe care îl primești cînd te afli la nevoie ; din păcate, răspunsul pe care l-am trimis la această scrisoare a fost confiscat de mardohei¹⁾ și nu a mai ajuns în mîinile dumitale. La toate celelalte se adaugă faptul că muncitorii noștri germani, care în domeniul teoretic au luat-o cu mult înaintea celorlalți, în practică însă nu s-au scuturat cîtuși de puțin de mentalitatea vechii „calfe” și, datorită înspăimîntătoarelor condiții mic-burgheze proprii Germaniei, în special în ce privește problemele financiare, sînt extrem de egoiști. De aceea pe mine nu mă miră deloc experiențele pe care le-ai avut în acest sens. Dacă aș fi avut ceva bani, ți-aș fi trimis, dar noi cei de aici sîntem strîmtorați. Avem aici mai bine de cîteva sute de emigranți ai Comunei din Paris lipsiți de orice mijloace (*literalmente* neajutorați, căci nici o națiune nu este atît de neajutorată în străinătate cum sînt francezii), iar ce ne prisosește trimitem unui om de ispravă²⁾ din Cock, în Irlanda, care a întemeiat acolo Internaționala și, drept mulțumire, s-a văzut proscris de popi și de burghezi, ajungînd la sapă de lemn. În momentul de față sîntem la pămînt cu banii. Dacă cumva vor sosi de undeva ceva bani, voi avea grijă să nu fii uitat.

Scrie-mi în ce specialitate anume a profesiunii dumitale ai lucrat și la ce te poți angaja în general ; vreau să văd imediat dacă pe aici nu este ceva de lucru pentru dumneata. Ce-i drept, Anglia este invadată de ingineri străini, dar poate totuși se poate face ceva. Eu am cîteva relații foarte bune.

În perioada în care te aflai la închisoare s-au petrecut tot felul de evenimente. La Torino Terzaghi a fost exclus din Emancipazione del Proletario pentru deturnare de fonduri și relații suspecte cu prefectul poliției ; el a mai scos vreo 2—3 numere din „Proletario”, în care, la fel ca și înainte, atacă Federazione Operaia, numindu-i pe membrii ei canaglia, borghezi, vigliacchi³⁾ etc. ; ziarul însă, ca mai toate publicațiile apărute în ultimul timp în Italia — „Martello”, „Campana” etc. — pare să-și fi dat acum duhul. I-am scris lui T[erzaghi]⁴⁾, întrebîndu-l ce rost au toate aceste în-

¹⁾ — agenți secreți ai poliției. — *Nota trad.*

²⁾ John De Morgan. — *Nota red.*

³⁾ — canalii, burghezi, lași. — *Nota trad.*

⁴⁾ Vezi volumul de față, p. 402—403. — *Nota red.*

vinuiri, iar el mi-a trimis în schimb un număr din „Prol[etario]” abundînd în insulte și mi-a spus că, citindu-l, îmi voi da seama că toți aceștia sînt niște ticăloși ! Tipul mi s-a părut de luni de zile suspect ; Regis (care ți-a făcut o vizită sub numele de Péchard și care se află acum la Geneva) a aflat că el pleacă adesea la Locarno la Bakunin ; bine cel puțin că acum s-a demascat ca escroc ordinar.

La Bologna, Fascio Operaio din Romagna a ținut un congres și s-a demascat ea organizație pur bakunistă⁴⁴⁹. Cei din Romagna s-au afiliat Internaționalei, dar de recunoașterea Statutului etc. nici nu vor să audă. Încă nu ne-au scris nimic, deși congresul a avut loc la 18 martie ; dar cu noi n-o să le meargă. — Secția din Ravenna ne-a scris, declarîndu-și adeviziunea, sub rezerva însă a menținerii autonomiei proprii, la care am răspuns întrebîndu-i pur și simplu dacă recunosc sau nu Statutul nostru⁴⁵⁰.

Tocmai am aflat dintr-un pachet de ziare ce mi-au fost trimise că la Milano au fost arestați (în jurul lui 30 martie) Pezza și Testini.

Circulara Consiliului General¹⁾ în legătură cu Bakunin și adepții săi se află sub tipar și va fi gata, probabil, la sfîrșitul săptămîinii viitoare. Îți voi trimite imediat și dimitale un exemplar. Acolo lucrurile sînt spuse pe față, o să fie un tărăboi !

Cred că mîine îți voi putea trimite zierele „Gazz[ettino] Rosa” și alte cîteva fițiuci italiene, precum și tot ce voi mai putea procura.

La Saragossa a avut loc între 8 și 11 aprilie congresul membrilor spanioli ai Internaționalei, la care oamenii noștri i-au învins pe bakuniști⁴⁵¹. Cu acest prilej a reieșit că în Spania Alianța democrației socialiste a continuat să ființeze netulburată în cadrul Internaționalei, sub conducerea lui Bak[unin], ca *asociație secretă* — o asociație secretă îndreptată nu împotriva guvernului, ci împotriva masei muncitorilor ! Am toate motivele să presupun că la fel stau lucrurile și în Italia ; dumneata, cu experiența pe care o ai, ce spui de toate astea ?

Dacă cumva se aranjează ceva în legătură cu postul din Spania pe care Becker l-a ochit pentru dumneata, dă-mi de știre imediat, pentru a-ți da cîteva recomandări către oamenii noștri de acolo. Postul va fi, desigur, în Catalonia, singura provincie industrială a Spaniei ; activînd acolo, vei putea fi de mare folos, căci, deși masa muncitorilor locali e bună, ziarul lor („La Federación” din Barcelona) se află în mîinile bakuniștilor, care dețin și funcțiile cele mai influente.

La Torino apare acum un singur ziar, „L'Anticristo”, un fel de „Gazzettino Rosa” săptămînal. În rest mai există „La Plebe” la

¹⁾ K. Marx și F. Engels. „Pretinsele sciziuni din Internațională”. — Nota red.

Lodi, „Il Fascio Operaio” la Bologna, „L'Eguaglianza” la Girgenti ¹⁾; toate celelalte ziare italiene și-au dat duhul. Din experiența altor țări, pentru mine era de mult clar că așa trebuia să se întâmple. Cei câțiva oameni aflați la conducere nu pot să facă nimic, iar în Italia masele sînt mult prea înapoiate pentru a fi în stare să subvenționeze atîtea ziare. Va fi nevoie de o muncă îndelungată și perseverentă, cu un conținut teoretic superior activității bakuniștilor, pentru a smulge masele de sub influența stupideniei mazziniste.

Multe mulțumiri pentru adresa din Milano. N-ar fi mai bine să-i scrii mai întîi omului ²⁾ și să-l rogi să-ți trimită un raport asupra situației actuale a Internaționalei la Milano, pe care să mi-l trimiți mie, urmînd ca eu să-i răspund? Actualul secretar-corespondent este M. Gandolfi, deci un bakunist.

Scrie-mi cît mai curînd și în special despre genul de posturi pe care le poți solicita în specialitatea dumatiale, pentru ca eu să pot face demersurile necesare.

Cu salutări cordiale.

Al dumatiale,
F. E.

Adresa la care îmi scrii este cea mai bună (cea la care mi-ai scris din Düsseldorf).

23 aprilie 1872

Publicat pentru prima oară
în: „Die Gesellschaft” nr. 11,
Berlin, 1925

Tradus din limba germană

180

Engels către Wilhelm Liebknecht

la Leipzig

Londra, 23 aprilie 1872

Dragă Liebknecht,

Te felicităm cu toții pentru cuvîntul rostit la proces ⁴⁵². După procesul de la Braunschweig, adunătura aceasta merita să pri-

¹⁾ Denumirea actuală: Agrigento. — *Nota red.*

²⁾ Francesco Danielli. — *Nota red.*

mească o ripostă, iar tu i-ai dat-o așa cum se cuvine. Singurul lucru pe care ar fi trebuit să-l treci sub tăcere era referirea la cei 1 000 de membri ai Internaționalei ⁴⁵³.

Aici, în Anglia, jurații sînt sechestrați peste noapte sau ținuți sub pază în *stare de arest* într-un hotel, pentru a nu veni în contact cu nimeni; sînt scoși la plimbare sub escortă și, de asemenea, duminica la biserică, dacă țin să meargă acolo. Excepție se face numai la procese de genul procesului Tichborne ⁴⁵⁴, cînd acest lucru nu mai e posibil din cauza duratei colosale a procesului (105 zile), și totuși și atunci jurații sînt groaznic șicanați.

Marx va răspunde redacției revistei „*Concordia*” de îndată ce va confrunta „*Times*” din 1864 ⁴⁵⁵.

Scrisoarea ta a apărut în „*Eastern Post*” ⁴⁵⁶; dacă a publicat-o și „*Morning Post*”, asta e greu de stabilit, deoarece aici ziarul nu este nicăieri de găsit — *aici nu mai există* săli de lectură, unde de obicei se păstrează asemenea lucruri. Noi trimitem „*Eastern Post*” cu regularitate în toate colțurile lumii, așa încît ea beneficiază de o mai mare difuzare — și printre oamenii cărora li se adresează de fapt — decît în alte ziare.

Nu mai încape aproape nici o îndoială că sentința *trebuie* să fie casată. Asemenea ilegalități nu s-au mai comis de pe timpul proceselor demagogilor ⁷¹. Crearea unor asemenea precedente nu este nici măcar în interesul burgheziei național-liberale și tare mă îndoiesc că Bismarck, care acum aruncă vina pe statele mici, încercînd să le discrediteze, ar îndrăzni să se lanseze într-o asemenea treabă în Prusia.

În presa engleză, după cum văd, se vorbește foarte puțin despre proces; am de citit o mulțime de ziare străine, dar nu reușesc să citesc decît „*Daily News*”, și cred că știi că de cînd s-a introdus sistemul penny press ⁴⁵⁷ nu mai poți citi *nicăieri* ziarele decît dacă le cumperi. Anexez articolul din „*Daily News*”, care îți poate fi de mult folos.

Nota cu cheltuielile necesitate de tipărirea Statutului ¹⁾ am dat-o lui M[arx], iar banii îi vom trimite cu prima ocazie.

Pînă acum n-am reușit să fac rost de o fotografie a lui Blanqui, francezii au una, dar nu o dau, iar pe aici nu-i chip să găsesc vreuna.

Anexez chitanța de primire a celor 6 taleri destinați emigranților.

Despre o prefață la „*Manifest*” scrisă așa, peste noapte, nici nu poate fi vorba ⁴⁵⁸. Asta ar cere studierea literaturii socialiste din

¹⁾ K. Marx. „Statutul general și Regulamentul de organizare al Asociației Internaționale a Muncitorilor”. — *Nota red.*

ultimii 24 de ani, pentru a aduce la zi capitolul al III-lea. Prin urmare, aceasta rămîne în rezervă pentru o ediție ulterioară ; noi vom trimite însă o mică „prefață“ ¹⁾ pentru această ediție separată, ceea ce pentru moment este suficient.

Cele relatate de Scheu cu privire la belgieni sînt, în parte, adevărate : indivizii aceștia n-au făcut niciodată prea multe parale, iar acum mai puțin ca oricînd. Noi am trimis acolo pe cineva, care ne va prezenta în curînd un raport exact. Dar concluziile trase de Scheu sînt în orice caz inexacte : masa oamenilor nu-i va urma niciodată atît de departe pe d-nii Hins (care, fiind căsătorit cu o rusoaică, este întrucîtva legat de Bak[unin]) și Steens (care, din vanitate, este în stare de tot soiul de prostii). Asta cu atît mai mult cu cît în alte țări lucrurile se prezintă foarte bine. La Congresul spaniol de la Saragossa, oamenii noștri i-au învins pe baku-niști ⁴⁵⁹.

În ce-l privește pe Cuno, la Milano el s-a comportat excelent, iar tot ce mi-a scris el despre necazurile prin care a trecut este perfect adevărat și a fost confirmat de presa italiană. Mie nu mi se pare deloc imposibil ca în timpul călătoriei el să se fi pomenit în Bavaria fără un ban și fără vreun sprijin de pe undeva, ba uneori fiind chiar tratat cu *multă brutalitate* — și toate acestea numai pentru vina de a fi membru al Internaționalei. Se prea poate ca el să-și fi făcut unele iluzii cam copilărești cu privire la sprijinul pe care îl va găsi, dar dacă voi ați fi rezervat banii pentru *asemenea* oameni, în loc să-i cheltuiți pentru niște vagabonzi și ticăloși de teapa lui *Riidt et cetera*, despre care voi înșivă scrieți asemenea scrisori ca cele citite la proces (pe care, din păcate, „Volksstaat“ nu le-a publicat — ca și cum asta ar mai folosi la ceva !), banii ar fi fost mai bine utilizați. Dar Cuno nu face, desigur, parte dintre oamenii de bază ai „partidului“ și de aceea nu are deloc dreptul de a ajunge la ananghie ! Dacă aș fi avut eu bani, i-ași fi trimis, într-adevăr, mai degrabă lui decît oricui altuia.

Circulara Consiliului General împotriva bakuniștilor ²⁾ va apărea, probabil, săptămîna viitoare în limba franceză. Prima fasciculă din ediția a doua a cărții lui Marx ³⁾ trebuie să apară acum, peste puțin timp, dar să nu suflă o vorbă pînă ce nu-ți scrie M[arx] despre ea sau pînă cînd apare. Traducerea în limba rusă — foarte bună — a apărut, cea franceză se află sub tipar.

¹⁾ K. Marx și F. Engels. „Prefață la ediția germană din 1872 a «Manifestului Partidului Comunist»” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 97—98. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

²⁾ K. Marx și F. Engels. „Pretinsele sciziuni din Internațională”. — *Nota red.*

³⁾ Volumul I al „Capitalului”. — *Nota red.*

Îți trimit alăturat următoarele :

1. chitanța de primire a celor 6 taleri ;
2. 3 tăieturi din „E[astern] P[ost]” — rapoarte cu privire la ședințele Consiliului General etc. ;
3. 1 extras cu privire la sărbătorirea zilei de 18 martie ⁴⁵⁸ ;
4. 2 documente irlandeze ¹⁾ ;
5. răspunsul nostru la dezbaterile din parlament ²⁾ ;
6. articolul din „Daily News” cu privire la procesul vostru ⁴⁶⁰ — în total, deci, *nouă documente*.

Se închide poșta. Salutări cordiale lui Bebel și capul sus ; încă nu v-au băgat la zdup. Aveți însă grijă ca timbrele să se vîndă cum trebuie și nu numai la Leipzig ; la viitorul congres *va fi mult mai sever*.

Cele mai calde salutări alor tăi.

Al tău,
F. E.

Publicat pentru prima oară
în : „Arhiv Marksa i Enghelsa”,
vol. I (VI), 1932

Tradus din limba germană

181

Marx către Johann Georg Eccarius ⁴⁶¹

la Londra

[Londra] 3 mai 1872

Dragă Eccarius,

Am impresia că ți-ai pierdut mințile, dar cum deocamdată consider această criză trecătoare, îmi vei permite ca pentru moment să nu mă adresez nici cu Sir, nici cu Herr și nici cu Domine, și, de asemenea, să-ți scriu în germană, și nu în engleză.

Dacă odată cu limba germană nu ți-ai pierdut cumva și memoria — iar în acest caz te pot ajuta procesele-verbale ale Con-

¹⁾ „Teroare polițienească în Irlanda” ; cel de-al doilea document nu a fost identificat. — *Nota red.*

²⁾ K. Marx. „Declarația Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor în legătură cu cuvîntarea rostită de Cochrane în Camera comunelor” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 65—71. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

siliului General — îți vei aminti că toate scandalurile pe care le-am avut cu englezii de la crearea Internaționalei și pînă la ultima conferință ¹⁾ au izbucnit numai pentru faptul că ți-am ținut întotdeauna parte ⁴⁶²; prima oară în cazul „Commonwealth” împotriva lui Odger, Cremer, Howell etc., a doua oară împotriva lui Fox, cu care eram bun prieten, și, în sfîrșit, împotriva lui Hales pe vremea cînd tu erai secretar general.

Așadar, pentru conflictele izbucnite ulterior ar trebui să se cerceze *cine* a dat ocazie la așa ceva. Eu nu am luat atitudine împotriva ta decît de două ori.

Prima oară din cauza publicării înainte de vreme a hotărîrilor adoptate la conferință, ceea ce, după cum știi și tu, constituia o încălcare a îndatoririlor tale ⁴⁶³.

A doua oară din cauza ultimei istorii cu America, cînd ai adus mari mischief ²⁾. (Nu mai vorbesc și de injuriile din presa americană cu care m-ai copleșit, susținut fiind de Karl Heinzen & Co. La aceste injurii am rămas tot atît de indiferent ca și la elogiile oficiale sau particulare provenite din această parte.)

Tu însă, după cît se pare, îți inchipui că pentru blunders ³⁾ pe care le faci trebuie să primești complimente, în loc să ți se spună adevărul ca oricărui altui om. Mîine seară îți voi da scrisoarea lui Gregory ⁴⁶⁴. Astăzi a trebuit să mă ocup simultan și de corectura franceză și de cea germană ⁴⁾, așa încît nu mi-a mai rămas timp să răsfoiesc hîrțile din America.

În ce privește „indictment” ⁵⁾ al meu, mă voi limita numai să dovedesc că tu 1) ai procedat complet greșit scriind la New York *într-un moment atît de hotărîtor* și încă în forma în care ai făcut-o, chiar dacă grievances ⁶⁾ ale tale ar fi fost întemeiate; 2) că acuzația pe care ai adus-o Consiliului General de a fi sustras documente este total neîntemeiată. Voilà tout ⁷⁾.

În încheiere îți dau un sfat bun. Să nu crezi că dacă socoteșc de datoria lor să ia atitudine împotriva freaks ⁸⁾ ale tale, vechii tăi prieteni personali sau din partid îți sînt și îți rămîn mai puțin devotați din această cauză. Pe de altă parte, să nu-ți inchipui nici

¹⁾ Conferința de la Londra din 1871. — *Nota red.*

²⁾ — prejudicii. — *Nota trad.*

³⁾ — gafele. — *Nota trad.*

⁴⁾ ale ediției franceze și a doua germane a volumului I al „Capitalului”. — *Nota red.*

⁵⁾ — „actul de acuzare”. — *Nota trad.*

⁶⁾ — plîngerile. — *Nota trad.*

⁷⁾ — Asta e tot. — *Nota trad.*

⁸⁾ — capriciilor. — *Nota trad.*

că clica de englezi care te folosesc în anumite scopuri îți sînt prieteni. Dacă aș vrea, aș putea să-ți dovedesc contrarul.

Și acum — salut. Poimiine fiind ziua mea de naștere, nu vreau cituși de puțin s-o întîmpin cu neplăcuta convingere că am pierdut pe unul dintre cei mai vechi prieteni și tovarăși de idei.

Salut fraternel ¹⁾,
Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Опере, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

182

Engels către Wilhelm Liebknecht

la Leipzig

Londra, 7 mai 1872

Dragă Liebknecht,

Acum îmi dau seama de unde vine neîncrederea voastră față de Cuno : l-ați considerat un agent al lui Becker cu misiunea de a readuce Internaționala germană în cadrul secției-mamă de la Geneva ²⁾. Era ceva complet deplasat. Dacă, în timp ce Cuno se afla la Chemnitz ³⁾, nu ați fi tratat Internaționala într-un mod atît de platonice, el s-ar fi încadrat *chiar acolo* în rîndurile ei ; la Milano, neavînd adresa noastră, el s-a adresat singurei persoane pe care o cunoștea : lui Becker, iar Becker, după ce l-a primit, *l-a trimis la noi*. Așadar, dacă lui Becker i-a venit o dată chef să se impună în Germania și dacă, după cit se pare, el mai urzește pe ici, pe colo ceva intrigi, asta înseamnă că trebuie să ți se pară suspect orice individ de treabă care, fiindcă voi nu ați vrut să mișcați un deget, a fost nevoit să se adreseze, vrînd-nevrînd, lui B[ecker] ! Din balivernele de care pomenești nu cred nimic atîta timp cît nu am dovezi ; am mai puțină încredere în corespondenții voștri de la Nürnberg etc. decît în Cuno, care nu mi-a înșirat încă niciodată brașoave, ci mi-a furnizat întotdeauna informații atît de exacte cum puținii sînt în stare s-o facă. Tatăl lui C[uno] este un funcționar prusian din Düsseldorf, care i-a arătat ușa de cum l-a văzut ; acum

¹⁾ — Cu salutări frățești. — *Nota trad.*

²⁾ Vezi volumul de față, p. 418—420. — *Nota red.*

³⁾ Denumirea actuală : Karl Marx-Stadt. — *Nota red.*

Cuno a rămas acolo și nu are nici ce mânca. Veniturile bătrînului nu sînt totuna cu veniturile lui.

Îți trimit alăturat un articol al lui Lafargue din „Emancipación”, poate se găsește cineva pe acolo care să știe atîta spaniolă încît să ți-l traducă⁴⁶⁵. În Spania L[afargue] muncește enorm și cu multă pricepere; corespondența din „Liberté” cu privire la Congresul de la Saragossa este scrisă tot de el, nu uitați să o publicați și pe cea de-a doua, care a apărut în numărul trecut din „Lib[erté]” și în care el demască intrigile bakuniștilor și descrie strălucita victorie obținută acolo asupra acestora de către oamenii noștri⁴⁶⁶. Aceasta a fost o lovitură decisivă dată căposului de Bakunin. „Emanc[ipa]ción” este acum cel mai bun ziar pe care îl avem. Bakuniștii ăștia sînt niște măgari. Spaniolii au o organizație excelentă, care s-a făcut remarcată tocmai în ultimele 6 luni, și iată-i acum pe smintiții ăștia, care-și închipuie că printr-o simplă frază despre autonomie vor putea convinge oamenii să dizolve practic respectiva organizație.

Ar fi trebuit să faci mai mult uz de materialele din „East[ern] Post”, căci lucrurile pe care le comunicăm noi acolo sînt, într-adevăr, mai interesante decît vorbăria doctrinar-juridică a d-lui Acollas despre cea mai bună dintre toate constituțiile posibile⁴⁶⁷.

Continui să cred că sentința se va casa. În primul rînd au existat destule vicii de formă, iar în al doilea, procesul a provocat un scandal mult prea mare⁴⁶⁸. Nu se poate ca Bismarck să nu-și dea seama că de astă dată a mers prea departe și că o casare i-ar aduce mai mult decît o confirmare a sentinței.

După cite știi, Stefanoni nu ți-a publicat scrisoarea¹⁾. Eu n-am primit toate numerele din „Lib[ero] Pensiero”, iar scrisoarea ta a sosit în Italia, din păcate, tocmai într-un moment în care toate ziarele noastre căroră le trimisesem scrisoarea și-au încetat dintr-o dată apariția. În ce-l privește pe Büchner, va fi suficient să arunci o privire asupra ultimei sale cîrpăceli pseudo-socialiste pentru a remarca invidia și ura acestui avorton față de Marx, pe care îl jefuiește și-l răstălmăcește fără a-i pomeni vreodată numele. Eu rămîn la ideea că el i-a băgat în cap lui Stefanoni toate stupizeniile acelea. Dacă este în relații bune cu tine, asta nu înseamnă că nu e și cu Malon și cu mulți alții care ne urăsc de moarte.

Îți trimit numărul de azi din „Daily News”, care conține o frumoasă relatare asupra comportării profesorilor și studenților germani în Alsacia și asupra primirii pe care le-au făcut-o alsacienii. Urmează o caracterizare a studentului german. Ambele corespon-

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 609—610. — Nota red.

dente sînt opera aceluiași maior Forbes, care a ajuns cu trupele saxone în fața Parisului și i-a copleșit sub un potop de laude pe ofițerii și soldații germani ; așadar, el se dovedește a fi mai părtinitor față de germani. Ar trebui să folosești aceste relatări ale reprezentanților „culturii germane“, căci ele dovedesc în chip convingător cît de mult a decăzut această „cultură“ a burgheziei și cît de ridicoli sînt reprezentanții ei oficiali ⁴⁶⁸.

De îndată ce voi avea ceva timp, îți voi scrie un articol pe tema crizei de locuințe, care va fi îndreptat împotriva absurdelor istorii proudhoniste expuse într-o serie de articole din „Volksstaat“ ⁴⁶⁹.

Răspunsul pe care l-am dat jurasienilor ¹⁾ mai este și acum la tipar. Dracu să le ia pe toate aceste cooperative tipografice.

Despre congres *nu* trebuie scris nimic. *Unde* va avea loc se va hotărî abia în ultimul moment. *Că* va avea loc, asta o știi.

Arestările operate în Danemarca printre oamenii noștri ne sînt de un enorm folos, în timp ce pe cei arestați nu-i prejudiciază prea mult ⁴⁷⁰. Danemarca nu e Saxonia. Din păcate, nu știu *cine* este arestat și de aceea trebuie să întrerup corespondența.

„Emanc[ipación]“ publică acum cu regularitate extrase din „Volksstaat“ — de acest lucru se ocupă Laura. Urmărește dacă ziarul este trimis acolo cu regularitate.

În Belgia, Consiliul federal de la Bruxelles a lăsat să se ducă totul de rîpă ; cei doi oameni de nădejde pe care îi avem acolo nu sînt suficient de energici pentru a interveni ; în provincii, muncitorii se prezintă mult mai bine, dar Bruxelles este locul cel mai infect, și atîta timp cît centrul va rămîne acolo, cu greu se va putea obține ceva ca lumea. Hîns a plecat la Verviers și de atunci „Liberté“ este cu mult mai accesibil, ceea ce este un cîștig.

Salutări soției tale ²⁾ și lui Bebel. Cred că ai aflat că Jenny Marx s-a logodit cu Longuet. În cîteva zile vor apărea primele fascicule din ediția a doua ³⁾, precum și ediția franceză a „Capitalului“ ; corecturile au și sosit.

Al tău,
F. E.

Cele spuse de Lafargue în legătură cu Büchner nu trebuie, firește, luate în seamă ; el nu cunoaște exact amănuntele de acest fel.

Publicat pentru prima oară
în : „Arhiv Marksa i Enghelsa“,
vol. I (VI), 1932

Tradus din limba germană

¹⁾ K. Marx și F. Engels. „Pretinsele sciziuni din Internațională“. — *Nota red.*

²⁾ Natalie Liebknecht. — *Nota red.*

³⁾ germană. — *Nota red.*

183

Engels către Theodor Cuno

la Seraing

[Londra] 7[-8] mai 1872

Dragă Cuno,

Faci foarte bine scriindu-i lui B[ismarck] despre cazul dumitale chiar și numai pentru a-l sili să se compromită și pentru a-i oferi lui Bebel prilejul de a ridica această chestiune în Reichstag. — Cred că ai primit „Eastern Post” cu raportul despre ședința Consiliului General în care eu am prezentat cazul dumitale¹⁾; am expediat acest număr pe data de 2 ale lunii în curs. Cred că ai primit și ziarele pe care ți le-am trimis la 24 și 27 aprilie. Te-am informat și despre complotul în scopul incendierii, care însă, în raportul pe care ți-l voi trimite mâine, este foarte prost relatat, ca întotdeauna când nu redactez eu însumi⁴⁷¹.

I-am scris despre dumneata unui prieten din Manchester, filator de bumbac, care, sînt sigur, va face totul pentru dumneata. Din păcate însă, deocamdată nu se află decît două zile pe săptămînă la Manchester, restul timpului îl va petrece în următoarele patru săptămîni la o fabrică a tatălui său, în afara orașului, așa încît, pînă se va întoarce definitiv, nu va putea face mare lucru pentru dumneata. Din nefericire, un alt prieten, inginer consultant, care are foarte multe relații, a plecat tocmai acum în Germania pentru două luni. Așadar, dacă nu-ți voi putea da curînd nici o veste bună, să-ți explici totul prin motivele arătate.

Asociația secretă a bakuniștilor din Spania este un fapt pe deplin stabilit; amănunte în legătură cu ea vei găsi în raportul (*al doilea*) cu privire la Congresul de la Saragossa, pe care l-a publicat „La Liberté” din Bruxelles și pe care îl vei putea citi, probabil, zilele acestea în „Volksstaat”⁴⁶⁶. Din fericire, la congres cei mai buni dintre participanți și-au dat curînd seama că interesele acestei organizații secrete nu coincid cîtuși de puțin cu cele ale Internaționalei și, cum pentru ei Internaționala este mai presus de orice, și-au schimbat imediat poziția și au rămas în această societate secretă numai pentru a o supraveghea și a-i paraliza activitatea. Unul dintre

¹⁾ F. Engels. „Despre persecutarea lui Theodor Cuno, membru al Internaționalei”. — Nota red.

ei ¹⁾ a venit aici ca delegat la conferință ²⁾, de unde a plecat cu convingerea că tot ce i s-a îndrugat acolo în legătură cu intrigile Consiliului General, cu dictatura lui etc. sînt pure ineptii. La scurtă vreme după aceasta, unul dintre cei mai buni oameni ai noștri — jumătate francez, jumătate spaniol ³⁾ — a sosit la Madrid și în felul acesta problema s-a rezolvat. Spaniolii au o organizație excelentă, de care sînt pe drept cuvînt mîndri și care tocmai în ultimele șase luni s-a dovedit a fi extraordinară; și iată-i acum la Congresul de la Saragossa pe deșteptii ăștia din Alianța bakunistă, care le cer ca pur și simplu de dragul „autonomiei secțiilor” să-și îngroape întreaga organizație și s-o lipsească de orice eficiență. Tot ce i-au reproșat Consiliului General imbecilii aceștia din Jura, toate revendicările pe care le-au formulat în legătură cu Consiliul General: anularea tuturor împuternicirilor ce i-au fost acordate, reducerea Consiliului General la simplu birou de corespondență, — toate acestea au fost aplicate de respectivii domni Consiliului federal spaniol. Dar, bineînțeles, muncitorii spanioli i-au luat în rîs pe acești doctrinari și le-au cerut într-un glas să nu se mai amestece. Aceasta este cea mai dură dintre loviturile primite de Bakunin pînă în prezent — el conta serios pe Spania —, și ea nu va întîrzia să se repercuteze și asupra Italiei.

Că aceeași organizație secretă ființează și în Italia, chiar dacă, poate, nu într-un regim atît de sever ca în Spania formalistă, de asta nu mă îndoiesc nici un moment. Cea mai bună dovadă în acest sens o constituie pentru mine precizia aproape militară cu care a fost lansată acolo simultan, în toate colțurile țării, aceeași lozincă dată de sus. (Nota bene: aceștia sînt oamenii care predică întotdeauna în fața Internaționalei și a poporului principiul *dal basso all'alto* ⁴⁾!) Că nu ai fost și dumneata inițiat în asemenea treburi este de la sine înțeles, căci nici măcar bakuniștii nu au toți acces în această societate esoterică, ci numai *conducătorii* lor. Între timp în Italia se fac simțite și unele simptome bune. Cei din Ferrara au revenit la sentimente mai bune, au recunoscut Statutul și Regulamentul de organizare și au trimis aici, spre confirmare, propriul lor statut ⁵⁾, ceea ce contravine întru totul parolei date de bakuniști. Un singur lucru este al naibii de greu în Italia, și anume stabilirea unui contact direct cu muncitorii. Peste tot s-au strecurat acești blestemăți bakuniști doctrinari — avocați, doctori etc. —, care se dau

¹⁾ Anselmo Lorenzo. — Nota red.

²⁾ Conferința de la Londra din 1871. — Nota red.

³⁾ Paul Lafargue. — Nota red.

⁴⁾ — de jos în sus! — Nota trad.

⁵⁾ Vezi volumul de față, p. 422. — Nota red.

drept reprezentanți legitimi ai muncitorilor. Acolo unde reușim să străpungem acest lanț de trăgători și să luăm direct legătura cu masele, totul este în ordine și treaba merge strună, dar lipsa de adrese face ca acest lucru să nu fie aproape nicăieri posibil. De aceea era foarte important ca d-ta să fi rămas la Milano, de unde din când în când mai târziu să te repezi pentru o vizită când într-un oraș, când în altul; avînd unul sau doi băieți de nădejde în punctele principale, în 6 luni am fi venit de hac la toată adunătura asta.

În ce privește poliția spaniolă, nu pot să-ți spun decît că, după toate aparențele, este extrem de slabă și că în cadrul ei nu există deloc unitate. Un exemplu: unul dintre cei mai buni oameni ai noștri ¹⁾ aflat la Madrid urma să fie expulzat din ordinul ministrului de interne ²⁾; guvernatorul Madridului a spus însă quod non ³⁾ și omul a rămas liniștit acolo.

8 mai. De-abia am scris, că am și primit scrisoarea dumitale din Seraing. Istoria cu poliția prusiană n-am înțeles-o ⁴⁷². Poliția nu-ți putea face absolut nimic dacă nu i-ai oferit un prilej pentru a te pune sub urmărire, ceea ce, bineînțeles, ai evitat. Să fie oare tatăl dumitale acela care să fi pus în scenă o asemenea comedie pentru a se descotorosi de fiul său atît de incomod?

În orice caz, eu îți trimit alăturat 50 de franci în bancnote, cu lămuriri la sfîrșitul scrisorii. La Seraing nu am adrese, scrie-i însă degrabă lui César De Paepe, Hôpital St. Jean, Brüssel (membru al Consiliului federal belgian), să-ți trimită cîteva, precum și lui Alfred Herman, 57 Mont St. Martin, Liège (nu știu dacă mai e la Liège). Dacă nu primești curînd o scrisoare de la De Paepe, scrie-i și pomește-i de mine. Dacă te duci la Liège, caută-l pe Herman, pentru care anexez aici cîteva rînduri și care va putea să-ți dea totul; așa e mai bine decît dacă i-aș scrie eu prin poștă; s-ar putea ca el nici să nu se mai afle acolo; or, pentru dumneata e foarte aproape. O scrisoare trimisă prin poștă nerecomandat, odată deschisă, ar putea să te trădeze.

În legătură cu Becker, în scrisoarea următoare îți voi dezvălui un secret destul de amuzant. Pînă atunci, al dumitale sincer

F. E.

Scrisoarea către Herman trebuie dată numai *lui personal!* Și el locuiește cu niște părinți și frați reacționari.

¹⁾ Paul Lafargue. — *Nota red.*

²⁾ Mateo Sagasta. — *Nota red.*

³⁾ — nu. — *Nota trad.*

8 mai, seara. — Pornind în oraș pentru a ridica de la Banque de France cei 50 de franci pe care îi anexez (data 11 octombrie 1871, nr. 2 648 626 stînga sus 626, dreapta sus Z 106), s-a făcut prea tirziu pentru a mai expedia scrisoarea recomandat — ceea ce trebuia să fac din cauza banilor —, așa încît mai am timp să-ți relatez povestea cu Becker, care dovedește încă o dată din ce intrigi mărunte constă istoria omenirii. Bătrînul Becker mai are și acum în cap, din vremuri de demult, ideile cu privire la organizare, caracteristice epocii *dinainte de 1848*: mici uniuni ai căror conducători păstrează între ei o legătură mai mult sau mai puțin organizată, pentru a da ansamblului o orientare comună, ocazional puțină conspirație etc., iar la aceasta se adaugă ideea datînd din aceeași perioadă că comitetul central al organizației germane trebuie să se afle în afara Germaniei. Cînd s-a înființat Internaționala și Becker a luat în mîna sa organizarea germanilor în Elveția etc., el a creat la Geneva o secție care treptat, pe măsură ce forma noi secții în Elveția, Germania etc., s-a transformat într-o „secție-mamă a grupului de secții de limbă germană” și a pretins conducerea supremă nu numai asupra germanilor din Elveția, America, Franța etc., dar și asupra Germaniei și Austriei. Aceasta corespunde întru totul vechii metode a agitației revoluționare dinainte de 1848 și, atîta timp cît ea se baza pe subordonarea de bunăvoie a secțiilor, nu era nimic de obiectat; drăguțul de Becker a uitat însă că pentru asemenea mijloace și scopuri mărunte întreaga organizație a Internaționalei era mult prea grandioasă. Dar Becker și prietenii săi *au făcut* totuși ceva și au rămas întotdeauna secții directe și declarate ale Internaționalei.

Între timp, mișcarea muncitorească din Germania a evoluat, s-a eliberat de cătușele lassalleanismului și, sub conducerea lui Bebel și Liebknecht, s-a declarat în *principiu* de partea Internaționalei. Mișcarea a devenit tot mai puternică și a căpătat o importanță de sine stătătoare, cu mult prea mare pentru a mai putea recunoaște supremația secției-mamă de la Geneva; muncitorii germani și-au ținut congresele și și-au ales propriile organe de conducere. Cu toate acestea, atitudinea partidului muncitoresc german față de Internațională nu a fost niciodată clară. Relațiile au rămas pur platonice; de o apartenență reală, chiar și în cazul unor persoane izolate, nu se poate vorbi (cu cîteva excepții), iar crearea secțiilor era interzisă prin lege. Așa se face că în Germania s-a ajuns la o situație în care *drepturile* membrilor sînt reclamate, în timp ce de îndatoriri se face abstracție; abia după Conferința de la Londra am început să stăruim ca și îndatoririle să fie îndeplinite.

Înțelegi acum că era inevitabil nu numai ca între conducătorii

din Germania, pe de o parte, și secția-mamă de la Geneva, pe de altă parte, să apară anumite animozități generate de invidie, ci chiar să izbucnească conflicte legate de plata cotizației de membru. Cît de *autoritară* a fost în acest caz, ca dealtfel întotdeauna, atitudinea Consiliului General poți deduce din faptul că nu s-a interesat niciodată de toată istoria aceasta și i-a lăsat și pe unii și pe ceilalți să procedeze cum găsesc de cuviință. Fiecare din părți are în unele probleme dreptate, în altele nu. Becker a tratat din capul locului Internaționala ca pe ceva esențial, dar a vrut să aplice o formă de mult depășită; Liebknecht și ceilalți considerau pe bună dreptate că muncitorii germani trebuie să se conducă singuri, și nu să fie conduși de un conciliu clandestin de la Geneva; în fapt, ei au subordonat Internaționala scopurilor lor specific germane, în ideea de a o folosi în interesul lor. Consiliul General ar interveni numai în cazul în care ambele părți îl solicită sau dacă izbucnește un conflict serios.

Liebknecht te-a luat, evident, drept unul dintre agenții lui Becker care călătorește în interesul secției-mamă de la Geneva; *astfel* se explică toată neîncrederea cu care pare să te fi primit. Și el este unul dintre cei de la '48 și acordă unor fleacuri ca acestea mai multă importanță decît merită. Bucură-te că nu ai trăit acele vremuri — nu mă refer la primul avînt revoluționar din februarie pînă la bătălia din iunie, care a fost ceva minunat —, ci la mașinațiile burgeze democratice începînd din iunie 1848 și la emigrația care le-a urmat în 1849—1851. Acum mișcarea este grandioasă.

Sper că toate acestea îți vor explica primirea ce ți s-a făcut la Leipzig. Unor asemenea fleacuri nu merită să le acorzi atenție, sînt lucruri care cu timpul dispar de la sine. Cînd vei lua contact cu membrii belgieni ai Internaționalei, s-ar putea să fii din nou dezamăgit. Important este, în primul rînd, să nu-ți faci prea mari iluzii în privința oamenilor. Sînt elemente foarte bune, numai că, în mare, lucrurile s-au împotmolit într-un anumit tipic și cuvintele au pentru ei mai multă greutate decît cauza însăși. Cu vorbe mari despre autonomie și autoritarism poți să strîngi și în Belgia un public numeros. Eh bien, vous verrez pour vous-même¹⁾.

Al dumitale devotat,

F. E.

Publicat pentru prima oară
în: „Die Gesellschaft”
nr. 11, Berlin, 1925

Tradus din limba germană

¹⁾ — Ei bine, te vei convinge singur. — *Nota trad.*

184

Engels către Johann Philipp Becker

la Geneva

Londra, 9 mai 1872

Dragă Becker,

Propunerea dumitale de a convoca un congres la Geneva are multe atuuri și a plăcut foarte mult aici, dar, firește, acum nu se poate hotărî nimic, căci lucrurile se pot schimba de la o zi la alta. Deocamdată, pentru a putea lua o hotărîre definitivă în această problemă, ar trebui să știm cum se prezintă situația la voi și dacă va fi posibil ca printre delegații elvețieni voi să formați în mod cert o majoritate compactă și de nădejde. Domnii din Alianță vor pune cerul și pământul în mișcare pentru ca, recurgînd la vechile tertipuri (ca la Basel), să-și asigure majoritatea; jurasienii vor reprezenta secții fictive; italienii, cu excepția celor din Torino, vor trimite numai prieteni de-ai lui Bakunin, și la fel se va întimpla chiar și cu Milano, unde, de cînd l-au îndepărtat pe Cuno, indivizilor acestora le-a venit din nou apa la moară; spaniolii se vor împărți, dar care va fi proporția, asta încă nu se poate spune. Germania va fi, ca de obicei, slab reprezentată, Anglia de asemenea, Franța numai prin cîțiva emigranți aflați în Elveția și poate prin cîțiva de aici; pe belgieni nu se poate conta deloc, așa încît vor trebui făcute eforturi serioase pentru a asigura o majoritate respectabilă, căci o majoritate slabă este tot atît de puțin eficientă ca și cînd nici n-ar exista și scandalul ar începe iar de la capăt. Așadar, scrie-ne absolut clar cum stau lucrurile la voi și chiar și în Elveția germană, pentru ca noi să nu ne încurcăm socotelile.

Cuno a fost nevoit să fugă și din Düsseldorf din cauza poliției și acum se află la Seraing lângă Liège.

Wegmann este la Manchester, dar pentru că a șovăit atîta, situația între timp s-a schimbat, afacerile merg mai prost și de lucru nu prea se găsește. Totuși eu mă voi strădui să-i gădesc ceva în curînd. Marx te salută cordial.

Al tău devotat,
F. Engels

185

Engels către Asociația muncitorilor

din Ferrara ⁴⁷³

(Notă)

[Londra] 10 mai [1872]

Aprobat în ședința din 7 mai 1872.

Anunțăm confirmarea, întrucît rezerva voastră cu privire la autonomie este suficient clarificată în această scrisoare. Promitem să trimitem toate publicațiile noastre.

Rugăm comunicați numărul membrilor, situația etc.

Anunțăm că Consiliul General va începe curînd pregătirea congresului și că congresul va avea loc în septembrie.

Tradus din limba germană

186

Engels către Wilhelm Liebknecht

la Leipzig

Londra, 15[—22] mai 1872:

Dragă Liebknecht,

Îți mulțumesc pentru scrisoarea din Verviers ⁴⁷⁴. Ea confirmă informațiile primite de noi din alte surse, iar în ce-l privește pe Hins. e plăcut să știi că preferința lui pentru „*Neuer*” nu numai că s-a făcut remarcată în „*Liberté*”, dar a și fost exprimată direct. Devenit bakunist, grație soției, H[ins] acționează foarte consecvent. Bine că toți ticăloșii se găsesc unii pe alții.

Lui Ecc[arius] i-am comunicat tot ce se referea la el, la care el a răspuns : spune-i lui L[iebknecht] că, atunci cînd îmi va răspunde la scrisoarea mea din iulie anul trecut, vom discuta din nou despre corespondență. — Ceea ce îți scrie Sorge ⁴⁷⁵ constituie în momentul de față obiectul unei acuzații aduse lui E[ccarius], care, din cauza repetatelor indiscreții comise, a pierdut aici mult teren.

În ce privește locul unde se va ține congresul, se înțelege de la sine că deocamdată încă nu s-a hotărît nimic.

Mă bucur că ziarul „V[ol]k[s]t[aa]t” se difuzează atât de bine. De îndată ce timpul îmi va permite, voi scrie mai des articole, dar nu îți poți imagina cât sîntem de hărțuiți, pentru că M[arx], eu și încă unul sau doi trebuie să facem *total*.

Prefața la „Manifest”¹⁾ o vom scrie cât mai curînd posibil. M[arx] are enorm de lucru la traducerea în limba franceză²⁾; începutul necesita modificări masive. În plus, a mai sosit și corectura la ediția a doua germană.

Articolul despre criza de locuințe va fi gata azi sau mâine³⁾.

Federația jurasiană editează o fițuică mizerabilă: „Bulletin de la Féd[ération] jur[assienne]”; abonamentele se fac la Adhémar Schwitzguébel, Sonvilier, Jura Bernois, 4 franci pe un an, 2 franci pe un semestru. Ar trebui s-o primiți și din cînd în cînd să-i dați la cap, căci este oficiosul lui Bakunin. În ultimul număr pur și simplu ei l-au denunțat poliției spaniole pe Lafargue, care se afla la Madrid sub un alt nume⁴⁾⁶.

Alăturat îți trimit un extras din „East[ern] Post”⁴⁷⁷ — tu vei primi, probabil, *prima* ediție, în care, din cauza indolenței lui Hales, lipesc, de regulă, tocmai lucrurile esențiale. Dacă chiar așa se va întîmpla, scrie-mi cîteva rînduri adresate editorului, cu rugămintea de a-ți trimite ediția a doua. Altfel n-ai cum să fii la curent. Deși cele relatate de mine cu privire la Congresul de la Saragossa corespund întru totul realității⁴⁾, Laf[argue] a uitat să ne anunțe că în același timp s-a luat o hotărîre prin care rezoluțiile congresului *belgian* (din 25 decembrie 1871)³⁷⁵ au fost recunoscute și adoptate. Așadar, victoria nu e în nici un caz deplină, așa cum ne-a prezentat-o el. Mai aștept unele amănunte în legătură cu această din urmă hotărîre.

Că Alianța a continuat să existe ca societate secretă, cel puțin în Spania, este un fapt dovedit și recunoscut; propriii noștri adepți au făcut parte din ea, socotînd că așa și trebuie. Iată o situație extrem de neplăcută pentru d-l Bakunin.

Nu uita să publici cea de-a 2-a corespondență a lui Laf[argue] din „Liberté” cu privire la Congresul de la Saragossa⁴⁶⁶, care i-a făcut pe jurasieni să spumege de furie; în ultimul lor număr ne-au

1) K. Marx și F. Engels. „Prefață la ediția germană din 1872 a «Manifestului Partidului Comunist»”. — *Nota red.*

2) a volumului I al „Capitalului”. — *Nota red.*

3) F. Engels. „Contribuții la problema locuințelor” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 211—291. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

4) Vezi volumul de față, p. 414. — *Nota red.*

atacat deschis pe Laf[argue], pe mine, pe M[arx] și pe Serrailier. Dar despre *societatea secretă* demascată în corespondența respectivă nu suflă o vorbă. *Acesta este punctul lor nevralgic* și de aceea se impune să-l facem cât mai cunoscut. Eu sînt convins că această organizație secretă a Alianței ființează și în Elveția și în Italia; dovezile însă sînt mai greu de furnizat. — În numărul următor din „Égalité” va fi inserată o declarație dată de Lafargue împotriva jürasiensilor.

22 mai. În intervalul care s-a scurs am scris alăturatul articol cu privire la problema locuințelor. Proudhonistul tău¹⁾ va fi mulțumit.

Pentru lucrarea mea „Situția clasei muncitoare” va trebui să-i scriu lui Wigand. Dar *înainte* de a se încheia lucrările congresului nici vorbă nu poate fi de așa ceva, întrucît am de lucru pînă peste cap.

„Deutsch-Franz[ösische] Jahrb[ücher]” nu sînt de găsit decît la cîteva anticariate, asta putea să-ți dea și ție prin cap. La fel stau lucrurile și cu „Mizeria filozofiei” (deși cîteva exemplare se mai pot procura la Paris de la Vieweg, succesorul lui Frank). Editarea articolelor este un plan mai vechi al nostru, dar care, de asemenea, necesită timp. D-l Knapp găsește în „Capitalul” suficient material de studiu; după ce-l va fi rumegat, va ști, probabil, dacă ni se alătură sau nu, și dacă nici atunci nu-și va putea da seama, înseamnă că nici Moise și nici prorocii nu-i pot veni în ajutor. Miezul problemei se află în capitolele al II-lea și al III-lea ale „Capitalului”, așa încît omul trebuie mai întîi să le dea acestora de capăt înainte de a mai cere și altceva.

Dorinței manifestate de tine în legătură cu o explicație referitoare la Proudhon îi va veni în întîmpinare, într-un mod satisfăcător pentru moment, alăturatul articol.

Alăturatul raport cu privire la Spania, apărut în „Eastern Post”, pe care cu greu l-ai putea obține din altă parte, te rog să nu-l publici²⁾. El a fost elaborat pe baza scrisorilor lui Laf[argue], dar cum jürasiensii interpretează în favoarea lor⁴⁷⁸ o altă hotărîre a congresului, iar primele rapoarte prin care Laf[argue] anunța victoria erau cam exagerate, ar fi indicat ca acesta să nu circule sub egida Consiliului General; nu-l voi mai trimite nici în Italia și nici în Spania.

¹⁾ Arthur Mülberger. — *Nota red.*

²⁾ Rezumatul unei cuvîntări a lui Engels cu privire la Congresul de la Saragossa. — *Nota red.*

Am să văd ce se poate face în privința prefeței la „Manifest”⁴⁵⁸. Marx a plecat la City pentru a verifica citatul din „Concordia”; domnii aceștia vor rămâne uluiți⁴⁵⁵.

Salutări cordiale și cit mai curînd casarea.

Al tău,
F. E.

Care este poziția Comiteiului din Hamburg⁴¹⁷ față de Internațională? Noi trebuie să lămurim problema aceasta acum și încă cit mai rapid, pentru ca Germania să poată fi reprezentată la congres așa cum se cuvine. Mă văd nevoit să te rog să ne spui, în sfîrșit, o dată care e adevărul în privința situației Internaționalei la voi.

1. Cîte timbre, cu aproximație, în cîte locuri și în *care anume* au fost difuzate. Probabil că cele 208 bucăți calculate de Fink nu reprezintă totalul?

2. Dacă Partidul muncitoresc social-democrat intenționează să trimită reprezentanți la congres, și în caz că da cum are de gînd să-și reglementeze în prealabil relațiile cu Consiliul General în așa fel încît mandatele lui să nu poată fi contestate la congres? Pentru aceasta se impune ca a) el să se declare în fapt și în mod expres și nu numai *în vorbe* ca federație germană a Internaționalei și b) *în această calitate*, el să-și plătească pînă la congres cotizația. Problema aceasta începe să devină serioasă, iar noi trebuie să știm pe ce contăm, altminteri ne siliți să acționăm pe cont propriu și să considerăm Partidul muncitoresc social-democrat ca o organizație care ne e străină și are o atitudine indiferentă față de Internațională. Nu putem admite ca, din motive pe care nu le cunoaștem, dar care sînt în orice caz minore, reprezentarea muncitorilor germani la congres să fie compromisă sau falsificată. Vă rugăm să ne trimiteți urgent informații clare în această privință.

Chitanța pentru Fink o voi restitui data viitoare.

Nota bene. Ar fi fost bine dacă ar fi început să sosească corectura articolului, dar las asta în seama ta. Condiția esențială a colaborării mele este însă 1) lipsa oricăror glose marginale și 2) tipărirea în secțiuni *mari*.

187

Marx către Friedrich Adolph Sorge

la Hoboken

[Londra] 23 mai 1872

Dragă Sorge,

În mare grabă, numai câteva rânduri.

Sînt ocupat pînă peste cap.

În afară de treburile Internaționalei — arde în toate colțurile — trebuie să corectez zilnic *colile germane* ale ediției a doua a „*Capitalului*” (va apărea în fascicule) și *épreuves*¹⁾ traducerii franceze făcute la Paris, pe care în câteva rânduri a trebuit s-o prelucrez pentru a o face mai pe înțelesul francezilor; în plus, mai sînt *épreuves*¹⁾ ale „Războiului civil din Franța”, pe care îl edităm în limba franceză la Bruxelles. Eu îți voi trimite edițiile germană și franceză pe măsură ce apar.

La Petersburg a apărut o excelentă traducere rusă²⁾. Ziarul socialist rus „*Die Neue Zeit*”³⁾ (în traducere germană, ziarul apare în limba rusă) a publicat de curînd un editorial pe 5 coloane plin de elogii la adresa cărții mele; articolul reprezenta în intenția editorilor doar o introducere la o serie de alte articole⁴⁾. Din cauza lui însă, ziarul a primit din partea poliției un avertisment, fiind chiar amenințat cu suspendarea.

Astăzi îi voi trimite lui Liebknecht răspunsul pe care-l dau măgarilor de la „*Concordia*”⁴⁾. N-am ajuns pînă acum s-o fac. Și apoi, nu strică deloc ca adunătura de fabricanți să se mai legene un timp în iluzia victoriei.

As to Heinzen, I care not one farthing for the faits et gestes of this „*demokratische Knote*”⁵⁾. El este realmente reprezentantul „*knownothings*”⁶⁾ în adevăratul sens al cuvîntului.

N-ar fi rău să-mi trimiți traducerea franceză a „*Manifestului Comunist*”.

1) — corecturile. — *Nota trad.*

2) a volumului I al „*Capitalului*”. — *Nota red.*

3) „*Novoe Vremea*”. — *Nota red.*

4) K. Marx. „Răspuns la primul articol al lui Brentano” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 90—94. — *Nota trad.*) — *Nota red.*

5) — În ce-l privește pe Heinzen, nu dau nici doi bani pe faptele și gesturile acestui „*idiot democrat*”. — *Nota trad.*

6) — „*ignoranților*”. — *Nota trad.*

Data viitoare îți voi explica motivele pentru care Consiliul General se limitează deocamdată doar la rezoluțiile ¹⁾ sale, fără să intervină mai drastic. De acum încolo cu acești indivizi nu se va mai purta corespondență. Le Moussu este singurul însărcinat să le ceară să restituie scrisorile lui Eccarius (care probabil că a și dat dispoziție să i se publice acolo scrisorile) și Hales ⁴⁸⁰.

(*Intre noi fie spus*. Eccarius de multă vreme a decăzut și a ajuns acum pur și simplu un ticălos — ba chiar o *canalie*.)

Al dumitale prieten devotat,
Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : „Briefe und Auszüge aus Briefen
von Joh. Phil. Becker, Jos. Dietzgen,
Friedrich Engels, Karl Marx u. A.
an F. A. Sorge und Andere“,
Stuttgart, 1906

Tradus din limba germană

188

Marx către Friedrich Adolph Sorge

la Hoboken

[Londra] 27 mai 1872

Dragă prietene Sorge,

Sint copleșit de o avalanșă de coli de tipar, franceze (la care am extraordinar de mult de refăcut, deoarece s-a tradus prea textual) și germane ²⁾, care trebuie expediate. De aceea nu-ți pot scrie decât câteva rânduri.

Îți trimit declarația Consiliului General cu privire la farsa „Consiliului federalist universal etc.” ³⁾, în limbile germană și franceză, precum și notre circulaire privée sur les jurassiens ⁴⁾. (De îndată

¹⁾ K. Marx. „Rezoluțiile cu privire la sciziunea din Federația din Statele Unite”. — *Nota red.*

²⁾ Este vorba de corecturile la ediția a doua germană și la cea franceză a volumului I al „Capitalului”. — *Nota red.*

³⁾ K. Marx. „Declarația Consiliului General cu privire la Consiliul federalist universal” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 82—85. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

⁴⁾ — circulara noastră secretă cu privire la jurasieni. — *Nota trad.* (Vezi K. Marx și F. Engels. „Pretinsele sciziunii din Internațională”. — *Nota red.*)

ce vom primi majoritatea exemplarelor, *tritem mai mult.*) Eccarius și-a dat demisia înainte de a se fi analizat cazul lui ⁴⁶¹. Deocamdată Le Moussu este secretar pentru toute l'Amérique ¹⁾ (avem acum relații și cu America de Sud). Să-mi trimiți totul mie, pentru că eu îl văd zilnic pe Le Moussu, și să nu-i dai nimic lui Hales, care, din cauza înfumurării, face tot timpul numai prostii. Atît el, cît și Eccarius vor fi supuși unei anchete în legătură cu treburile din America.

Eccarius a devenit în același timp și tîmpit și ticălos. Amănunte îți voi scrie în cursul acestei săptămîni.

Mîine voi insista în Consiliul General să-ți trimită cele 1 000 de exemplare ²⁾).

Al duminică,
K. Marx

Publicat pentru prima oară
în : „Briefe und Auszüge
aus Briefen von Joh. Phil. Becker,
Jos. Dietzgen, Friedrich Engels,
Karl Marx u. A. an F. A. Sorge,
und Andere“, Stuttgart, 1906

Tradus din limba germană

189

Engels către Wilhelm Liebknecht

la Leipzig

Londra, 27[—28] mai 1872

Dragă Liebknecht,

D-na Marx mi-a arătat scrisoarea pe care ți-a scris-o Eccarius ⁴⁶¹ și din care nu se poate trage decît o singură concluzie, aceea la care ai ajuns și tu și la care ajunsesem și noi pe baza altor indicii : E[ccarius] a înnebunit. Cît de mult am urzit noi intrigi împotriva lui, poți deduce cel mai bine din faptul că eu nu ți-am scris niciodată un cuvînt de toată banda lui. Acum însă este cazul să te pun au fait ³⁾).

Intrigile pe care, după cum susține E[ccarius], le-am urzit împotriva lui începînd din 1869 (!) rămîn pentru noi un mister. Eu știu

¹⁾ — întreaga Americă. — *Nota trad.*

²⁾ „Statutul general și Regulamentul de organizare al Asociației Internaționale a Muncitorilor“. — *Nota red.*

³⁾ — la curent. — *Nota trad.*

numai că pînă în septembrie 1870, cînd am venit eu aici, M[arx] l-a scos întotdeauna, în amintirea vechii lor prietenii, din toate porcăriile în care se vîra destul de des în relațiile sale cu englezii ⁴⁶², iar ori de cîte ori se întîmpla ca M[arx] să vină în conflict cu englezii, era numai din cauza lui E[ccarius], care a considerat întotdeauna Internaționala drept fieful său literar, comițînd chiar și în rapoartele cu privire la congrese publicate în „Times” și în corespondențele americane indiscreții mari, evidente; într-un cuvînt, el a exploatat întotdeauna cauza noastră în interesul activității sale literare. Toate acestea au putut fi pînă la un anumit punct tolerate, limitîndu-ne numai la reproșuri făcute în particular, dar istoria se relua mereu de la capăt.

Deodată Ecc[arius] a declarat că renunță la funcția sa de secretar general și *refuză să fie reales*. Ne-am văzut, așadar, nevoiți să alegem pe altcineva, care în împrejurările date nu putea fi decît un englez. Au candidat Hales și Mottershead, și a fost ales Hales. Ce a urmărit Ecc[arius] prin toată această istorie am aflat abia mai tîrziu, el i-a spus lui Mottersh[ead] că pur și simplu a făcut grevă ca să obțină 30 de șilingi pe săptămînă în loc de 15. Avea impresia că este de neînlocuit și, cînd a văzut că a dat greș, a întors-o din condei, susținînd că M[arx] ar fi neltit împreună cu Hales pentru a se descotorosi de el; eu sînt ferm convins că acum a ajuns să creadă el însuși toată povestea aceasta, deși demisia lui nu a surprins pe nimeni mai mult decît pe noi.

S-a ținut conferința ¹⁾. Atît Consiliul General, cît și conferința însăși au hotărît ca ședințele să fie închise; printr-o hotărîre expresă pe care o cunoști, Consiliul General a fost însărcinat să stabilească care rezoluții urmează să fie publicate și care nu. Well ²⁾, la cîteva zile după conferință apare în „Scotsman” și în „Manchester Guardian” un articol (preluat apoi de toată presa engleză și de cea europeană) care conținea un raport amănunțit cu privire la cîteva din ședințele conferinței împreună cu rezoluțiile adoptate de aceasta. Greu poți să-ți imaginezi indignarea generală. Toți strigau că e vorba de trădare și cereau sancționarea exemplară a trădătorului. Pretutindeni unde existau ziare ale Internaționalei, toți înfierau Consiliul General, care a permis ca asemenea lucruri să ajungă în presa burgheză, în timp ce propriile noastre ziare nu primeau nici un fel de știri.

Ne-am dat imediat seama cine era trădătorul. Comentariile date publicității se refereau numai la ședințele la care participase E[ccarius], despre celelalte nu se pomenea nici un cuvînt, doar cî-

¹⁾ Conferința de la Londra din 1871. — *Nota red.*

²⁾ — Ei bine. — *Nota trad.*

teva dintre rezoluții erau redată inexact. M[arx] a profitat de primul prilej cînd am rămas singuri cu E[ccarius], am discutat deschis cu el și l-am povățuit prietenește to make a clean breast of it ¹⁾, să-și încaseze porția și pe viitor să fie mai discret. El s-a dus la Jung, președintele comisiei de anchetă convocate ad-hoc, și i-a spus că într-adevăr a dat agenției locale a ziarului „World” din New York un articol referitor la conferință, dar cu condiția expresă de a nu-l transmite presei engleze. El însă cunoștea la fel de bine atît caracterul ordinar al acestor indivizi, cît și relațiile lor cu presa engleză de provincie și mai trebuia să știe și că el nu avea nici un drept să vîndă presei americane informații cu privire la dezbaterile conferinței. La toate acestea el a venit cu tot felul de subterfugii șubrede, cum că articolul englez conținea și unele date care în articolul american nu figurau și că, prin urmare, mai există o persoană care a trîncănit, iar această persoană este, probabil, Hales (care în acest caz s-a comportat absolut straightforward ²⁾) și că el ar fi adevăratul trădător. Pentru a-l menaja pe E[ccarius], Jung a tîrăgănat toată povestea, dar, pînă la urmă, E[ccarius] s-a ales, totuși, cu o săpuneală, și de atunci omul acesta, care e oricînd gata să vîndă Internaționala pentru un bid de linte, se consideră un suflet ales călcat în picioare.

Cu toate acestea, noi am făcut prostia — vezi, așadar, cîte intrigi am urzit — să propunem și să obținem numirea lui ca secretar pentru America ³¹¹.

Numirea lui Hales a declanșat o rivalitate acerbă între E[ccarius] și Mottershead pe de o parte și Hales pe de alta. Englezii s-au împărțit în 3 partide: una anti-Hales, alta pro-Hales și cîtiva mai mult sau mai puțin neutri. H[ales] a făcut și el o mulțime de prostii — este îngrozitor de vanitos și voia stand for *Hackney* next election ³⁾ —, numai că ceilalți l-au atacat într-un mod atît de stupid, încît aproape întotdeauna dreptatea a rămas de partea lui. Pentru a pune o dată capăt acestei porcării, care i-a răpit Consiliului General aproape tot timpul, a trebuit să numim un fel de Comitet de salut public ⁴⁾, care avea de rezolvat toate problemele de ordin personal ⁴⁸². Aproape că nici nu mai trebuie să adaug că, ori de cîte ori o merita, și asta se întîmpla destul de des, Hales încasa de la noi o săpuneală zdravănă, la fel ca și Eccarius sau oricare altul.

¹⁾ — să recunoască cîstit. — *Nota trad.*

²⁾ — corect. — *Nota trad.*

³⁾ — să-și pună candidatura în alegerile viitoare la *Hackney* (circumscripție electorală din East-End din Londra). — *Nota trad.*

⁴⁾ — Comitetul salvării publice. — *Nota trad.*

În orice caz, H[ales] se bucură în continuare de încrederea muncitorilor din East-End — cei mai buni oameni ai noștri de aici —, în timp ce E[ccarius] s-a înhăitat cu elementele cel mai decăzute și mai suspecte, aflate toate în cîrdășie cu great liberal party ¹⁾.

La înființarea Consiliului federal britanic ³¹⁰, Mott[ershead], E[ccarius] și compania, care nu reprezentau nici o asociație muncitorească, nu au fost invitați. Procedul acesta nu era statutar și a fost criticat în Consiliul General, dar era absolut necesar să se ia această măsură, altminteri s-ar fi repetat și acolo aceeași istorie.

La asta se referă E[ccarius] cînd susține că noi ne-am situat aici *damnable side* ²⁾.

În ce privește America, acolo sciziunea ³⁹¹ s-a produs imediat după conferință ; Subcomitetul (secretarii) ⁴⁰⁴ avea datoria să comunice acest lucru și cum pînă atunci M[arx] rezolvase o bună parte din corespondența americană, a preluat el mărunțișurile astea și toate scrisorile veneau la el. Se înțelege de la sine că în aceste condiții — pînă cînd Consiliul General să decidă în această chestiune — funcția de secretar a lui E[ccarius] a fost în fapt suspendată. Nu era nimic care să merite a fi comentat. Asta pare să-l fi jignit de asemenea profund. Cînd s-a ajuns la o hotărîre, E[ccarius] a trecut de partea adversarilor lui Sorge. Printre aceștia se numără 1) cîțiva francezi care, ca și Malon & Co. de la Geneva, nu vor decît să comande pentru simplul fapt că sînt francezi și în parte emigranți comunarzi, 2) elvețieni (Grosse & Co.), 3) yankei — prieteni burghezi ai doamnelor Woodhull și Claflin, oameni care și-au făcut o proastă reputație prin practicarea *free love* ³⁾ și care au oferit tot ce se putea oferi : *universal government* ⁴⁾, spiritism (invocarea spiritelor à la Home) etc., numai documentele noastre nu, și care acum, ca răspuns la hotărîrile luate de Consiliul General, declară că în America Internațională ar putea deveni ceva numai în cazul în care ar fi *excluși* cît mai mulți „wages-slaves” ⁵⁾, căci aceștia se vînd în mod cert primilor *bogus reformers and trading politicians* ⁶⁾ ⁴⁸³ !

Din punct de vedere formal, Sorge & Co. au săvîrșit și ei unele greșeli, dar va trebui neapărat să-i sprijinim dacă nu vrem ca în America Internațională să se transforme într-o adevărată asociație de șarlatani burghezi. Germanii de treabă (adică aproape toți ger-

¹⁾ — marele partid liberal. — *Nota trad.*

²⁾ — de partea adversarului. — *Nota trad.*

³⁾ — amorului liber. — *Nota trad.*

⁴⁾ — guvern universal. — *Nota trad.*

⁵⁾ — „sclavi salariați”. — *Nota trad.*

⁶⁾ — pseudoreformatori și escroci politici. — *Nota trad.*

manii), cei mai buni dintre francezi și toți irlandezii se află de partea lor.

Amicul E[ccarius] a ochit un nou refugiu literar în organul de presă al secției nr. 12, *Woodhull & Claflin's Weekley*, și așa se face că noi ne-am pomenit on the damnable side.

Pe scurt, datorită relațiilor sale cu agitatorii englezi și cu trading politicians and trades-unions paid secretaries¹⁾, care acum sînt cu toții cumpărați de burghezie sau care o imploră să-i cumpere, precum și din cauza mării mizerii în care trăiește și de care este în parte el însuși vinovat, Eccarius a decăzut într-atît și pe plan literar, încît am renunțat la el. Îmi pare foarte rău de el, atît ca vechi prieten și colaborator, cît și ca om capabil, dar nu am cum să schimb faptele. Dealtfel, în cinismul lui, el mărturisește deschis acest lucru. Însă dacă își închipuie că noi am conspirat împotriva lui și am căutat să-l excludem din Consiliul General, se crede, totuși, prea important. Noi, dimpotrivă, îl lăsăm să facă cum crede și, deși am avut de n ori ocazia să-i tragem o săpu-neală, n-am făcut-o, dar adevărul i l-am spus atunci cînd acest lucru era absolut inevitabil. Era însă cu neputință să asști impasibil la tentativele lui de a transforma Internaționala într-o vacă de muls, călcînd în picioare orice principii.

Dealtfel, Lochner, Lessner, Pfänder și Frankel sînt perfect edificați în privința lui Ecc[arius], și dacă îi vei scrie vreunui dintre ei, este greu de închipuit că vei primi un răspuns atît de rezervat și imparțial ca cel de la mine.

28 mai. Astăzi au sosit vești din America. Consiliul federal separatist este în plin proces de descompunere. Madame Woodhull și prietenii ei yankei din secțiile 9 și 12 au ținut un miting pentru a propune *candidatura ei în funcția de președintă a Statelor Unite*, cu care prilej au prezentat o platformă în care este vorba de orice, numai de capital și muncă nu; în afară de aceasta s-au făcut de rîs într-un mod barbar. Asta a fost prea de tot. Secția lasaleeană nr. 6 și-a rechemat delegatul, pe Grosse, s-a supus hotărîrilor Consiliului General și a trimis un delegat la Consiliul federal condus de *Sorge*. La fel secția 2, cea mai slabă dintre secțiile franceze, s-a delimitat de Consiliul separatist. Alte 6 secții sînt pe punctul de a le urma exemplul. Amănunte în următorul „East[ern] Post”. Vezi dar ce fel de elemente și-a găsit acolo E[ccarius]: *toți* corespondenții săi particulari, Maddock, West, Elliott etc., au participat și au luat cuvîntul la mitingul organizat de Madame Woodhull.

Toate aceste chestiuni rămîn între noi, ședințele Consiliului Ge-

¹⁾ — escrocii politici și secretarii plătiți ai trade-unionurilor. — *Nota trad.*

neral nu țin de resortul meu ; dacă îți vorbesc despre ele, o fac numai pentru a te pune la curent pe tine și pe Bebel.

Belgienii au dezbătut problema revizuirii Statutului, dar încă n-au ajuns la nici un rezultat. *Hins* a prezentat un proiect în care Consiliul General este desființat ⁴⁸⁴. Mie personal treaba aceasta mi-ar conveni : nici eu, nici M[arx] nu vom mai face parte din Consiliul General ; în împrejurările actuale, noi abia dacă mai avem timp să lucrăm ; or, situația asta trebuie să se termine o dată.

M[arx] ți-a trimis astăzi o scrisoare la care a anexat declarația Consiliului General ¹⁾ împotriva mărunților intriganți de aici, care au căpătat oarecare importanță datorită presei burgheze de pe continent.

Salutări soției tale ²⁾ și copiilor, de asemenea lui Bebel.

Al tău,
F. E.

Publicat pentru prima oară
în : „Die Neue Zeit” nr. 28,
Bd. 2, Stuttgart, 1902—1903

Tradus din limba germană

190

Marx către Nikolai Franțevici Danielson

la Petersburg

Londra, 28 mai 1872

Stimate domn,

Primiți cu atita întârziere răspunsul meu deoarece am tot sperat să vă pot trimite odată cu scrisoarea primele fascicule ale *ediției a doua germane a „Capitalului”* și pe cele ale *traducerii lui franceze* (Paris). Dar editorul german, ca și cel francez ³⁾ au târăgănat într-atît tipărirea, încît eu nu mai pot întârzia cu răspunsul.

Mai întii, cele mai vii mulțumiri pentru exemplarul atît de frumos legat : traducerea este *impecabilă* ³⁹⁷. Aș fi foarte bucuros dacă aș putea primi încă un exemplar, nelegat, pentru British Museum.

¹⁾ K. Marx. „Declarația Consiliului General cu privire la Consiliul federalist universal”. — *Nota red.*

²⁾ Natalie Liebknecht. — *Nota red.*

³⁾ Otto Meissner și Maurice Lachâtre. — *Nota red.*

Regret că *motive de ordin absolut (in the most strictest sense of the word*¹⁾) m-au împiedicat să reiau înainte de sfârșitul lunii decembrie 1871 pregătirile pentru cea de-a doua ediție. Pentru ediția rusă aceasta ar fi fost de mare folos.

Deși ediția franceză (tradusă de d-l Roy, traducătorul lui Feuerbach) se datorează unui bun cunoscător al celor două limbi, în multe locuri el a tradus prea literal. De aceea sînt nevoit să refac pasaje întregi din textul francez, pentru a le face mai accesibile publicului francez. Pe viitor va fi cu atît mai ușor să se traducă lucrarea din limba franceză în limba engleză și în limbile romanice.

Eu sînt atît de tracasat și efectiv atît de mult conturbat în studiile mele teoretice, încît, după ce va trece septembrie, mă voi retrage din comerț²⁾, care în momentul de față se sprijină în special pe umerii mei și care, după cum știți, are ramificații în toată lumea. Dar în toate trebuie să existe o măsură³⁾, iar eu nu-mi mai pot permite — cel puțin pentru un timp — să îmbin două genuri de activitate atît de diferite.

Veștile pe care mi le-ați dat în legătură cu *prietenul nostru comun* m-au bucurat atît pe mine, cît și familia mea. Puțini sînt cei pe care îi îndrăgesc și prețuiesc atît de mult⁴⁾.

M-ați îndatora foarte mult dacă ați trimite scrisoarea alăturată doctorului V. Baranov⁴⁸⁶ pe adresa :

„D-na Baggohufudt-Gross, Piața teatrului — casa baron Küster“
În speranța să am curînd vești de la dv.,

Cu prietenie, al dv. devotat,
A. W[illiams]⁴⁾

Unul dintre șarlatanii care trăiesc în Elveția — M. Bakunin — se comportă de așa manieră, încît v-aș fi recunoscător dacă mi-ați da cîteva informații exacte cu privire la acest om : 1) despre influența lui în Rusia, 2) despre rolul jucat de propria sa persoană în faimosul proces⁴⁸⁷.

Publicat pentru prima oară
în : „Minușie godî“ nr. 1, 1908

Tradus din limbile germană
și engleză

1) — În sensul cel mai strict al cuvîntului. — Nota trad.

2) Consiliul General. — Nota red.

3) *Horajiu*. „Satire“, cartea I, satira întîi. — Nota red.

4) Numele conspirativ al lui K. Marx. — Nota red.

191

Marx către César De Paepe

la Bruxelles

[Londra] 28 mai 1872

Dragă prietene,

Trimit alăturat o declarație a Consiliului General împotriva lui Vésinier & Co. ¹⁾, destinată revistei „*Internationale*” din Bruxelles. Aceeași declarație a fost trimisă și redacției ziarului „*Liberté*”,

1) deoarece ea trebuie adusă la cunoștința opiniei publice, 2) deoarece d-l Steens a trecut sub tăcere răspunsul Consiliului General către parlamentul englez ²⁾ care i-a fost trimis.

Am citit în „*Internationale*” raportul cu privire la congresul belgian ⁴⁸⁴. Cum se face că dintre delegați lipsesc flamanzii ? Dealtfel, judecînd după informațiile primite de francezii de aici de la compatrioții lor, se pare că de la Comună încoace Internaționala nu a înregistrat prea multe succese în Belgia.

În ce mă privește, eu sînt gata să accept planul lui Hins (cu unele modificări de detaliu) nu pentru că îl consider bun, ci pentru că întotdeauna e mai bine să faci anumite experiențe, decît să te legeni în iluzii.

Pentru tactica Alianței, următoarea situație este foarte caracteristică : în Spania, unde dispune de o organizație puternică, deși a pierdut sprijinul Consiliului federal spaniol, ea a atacat în ședințele Consiliului federal din Barcelona fiecare element al organizației : atît Consiliul federal etc., cît și Consiliul General. În Belgia, unde trebuie să ții seama de „prejudecăți”, s-a propus desființarea Consiliului General și preluarea funcțiilor lui de către consiliile federale (împotriva cărora s-a dus lupta la Barcelona), ba chiar și lărgirea acestor funcții.

Aștept cu nerăbdare congresul următor. El va marca sfîrșitul sclaviei mele. După aceea voi fi iarăși un om liber ; nu voi mai

¹⁾ K. Marx. „Declarația Consiliului General cu privire la Consiliul federalist universal”. — *Nota red.*

²⁾ K. Marx. „Declarația Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor în legătură cu cuvîntarea rostită de Cochrane în Camera comunelor”. — *Nota red.*

accepta nici o funcție organizatorică, nici în Consiliul General și nici în Consiliul federal britanic.

Al dv.,
Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : „L'Actualité de l'histoire”
nr. 25, Paris, 1958

Originalul în limba franceză
Tradus din limba germană

192

Marx către Friedrich Adolph Sorge

la Hoboken

[Londra] 29 mai 1872

Dragă prietene,
En toute hâte ¹⁾).

În ședința de ieri a Consiliului General, la care au fost prezenți aproape toți membrii Comunei, Hales a dat citire scrisorii lui Prait-sching ⁴⁸⁸.

După aceea, eu i-am informat despre aventurile celui alt consiliu, în parte luând ca bază scrisoarea dumată, în parte ziarul „World”, subliniind că aceste fapte au confirmat necesitatea rezoluțiilor adoptate la propunerea mea ⁴⁸⁹. Eccarius was thunderstruck ²⁾).

La toate acestea s-a adăugat un incident binevenit, pe care m-am grăbit să-l exploatez.

Eccarius primise o scrisoare din St. Louis în care o secție germană formată acolo întreba la care dintre cele trei consilii federale să adere. Eu am spus că, bineînțeles, la vechiul consiliu, care este alături de noi. Împotriva acestei propuneri s-au ridicat Hales și Eccarius (altminteri dușmani de moarte). Eu le-am dat replica, și la această ședință, care s-a bucurat de o participare atât de numeroasă, a fost adoptată rezoluția cu numai 3 voturi împotriva (Hales, Eccarius și Delahaye, despre care ceilalți membri ai Comunei nu aveau o părere prea bună).

Măine Le Moussu îți va comunica oficial aceste lucruri ; ai proceda bine făcând public faptul (firește, ca ceva de la sine înțeles,

¹⁾ — În mare grabă. — *Nota trad.*

²⁾ — a rămas ca trăsnet. — *Nota trad.*

și nu ca o dispoziție primită de la Londra) că în legătură cu întrebarea adresată de acea secție germană, Consiliul General a hotărât că consiliul vostru este unicul cu care întreține legături permanente și de aceea îl recunoaște.

Tout à vous¹⁾
Karl Marx

Publicat pentru prima oară
In : „Briefe und Auszüge aus Briefen
von Joh. Phil. Becker,
Jos. Dietzgen, Friedrich Engels,
Karl Marx u. A. an F. A. Sorge
und Andere“, Stuttgart, 1906

Tradus din limba germană

193

Engels către Wilhelm Liebknecht

la Leipzig

Londra, 5[—6] iunie 1872

Dragă Liebknecht,

Îmi pare rău de confirmare⁴⁹⁰. Un lucru este sigur, că în nici o altă țară, poate că nici măcar în Austria, tovarășii noștri de partid nu sînt atît de hăituiți ca în gloriosul imperiu al lui Bismarck-Stieber. Se poate spune însă cu certitudine că această condamnare nu va fi *niciodată* executată integral. În Franța și în Spania persecuțiile împotriva Internaționalei (în măsura în care nu-i au în vedere pe comunarzi) au rămas numai pe hîrtie, iar în Italia condamnările depășesc rareori 3 luni; în rest — amenzi, de care adesea poți să scapi stînd la arest, unde o zi echivalează cu 3 franci.

Cartea lui Wuttke²⁾ a zăcut mult timp la Marx, care a ținut-o în ciuda repetatelor mele insistențe; în cele din urmă uitasem și eu să-i mai reamintesc de ea. Acum am luat-o de la el, am parcurs-o într-o zi, iar apoi i-am trimis-o lui Borkh[eim], cu rugămintea de a găsi un editor pentru ea. Dacă ai impresia că mi-ai mai scris o dată, mai de mult, să fac eu acest lucru, să știi că te înșală memoria. Știi numai că mi-ai cerut părerea și că eu ți-am scris că ar

¹⁾ — Al dumatile. — *Nota trad.*

²⁾ H. Wuttke, „Geschichte der Schrift und des Schrifttums“. — *Nota red.*

fi extrem de greu să gădesc aici un editor dispus să plătească el, deoarece aici W[uttke] nu este deloc cunoscut. Aș mai putea adăuga că nici M[arx] și nici eu nu avem aici asemenea relații, altminteri am fi găsit de mult un editor pentru „Cap[italul]”.

Pot să adaug numai că :

1. Din cauza numeroaselor expresii tehnice, cartea prezintă mari dificultăți, fiind aproape imposibil de tradus pentru cineva care nu vine zilnic în contact cu englezii.

2. Pentru piața de aici ar fi nevoie să se opereze modificări considerabile în carte, să se renunțe la inutila vorbărie din partea introductivă și la studiul exagerat de amplu asupra literaturii chineze, iar stilul ermetic să fie transpus în plain English¹⁾.

Eu cred că Bork[heim] este omul cel mai potrivit pentru a găsi un editor dacă, în genere, acest lucru este posibil. Se întâmplă adesea ca asemenea treburi să-i reușească cel mai bine unui simplu negustor, aparent complet străin de literatură. Așa a fost și cu Strohn, care ne-a pus în legătură cu Meissner la Hamburg. În orice caz, nu te bizui prea mult pe faptul că B[orkheim] va avea succes și nu-ți irosi timpul cu traducerea pînă cînd B[orkheim] nu va găsi un editor.

6 iunie. Ieri m-a întrerupt Wróblewski, care a rămas la mine toată seara și așa se face că pot să răspund și la scrisoarea ta din 4, pe care am primit-o azi dimineață. Îmi pare rău că trebuie să iei atît de curînd calea închisorii, dar sper că nu vei rămîne mult acolo.

Corectura „M[ani]f[estului]” și scurta prefață²⁾ vor fi gata cît mai repede posibil, sper că mîine.

Multe mulțumiri pentru datele cu privire la respectivele persoane³⁾, n-am primit însă nici acum nici un răspuns la întrebarea mea, despre felul în care intenționează partidul vostru să clarifice relațiile sale cu Consiliul General, deoarece nerezolvarea acestei probleme face absolut imposibilă reprezentarea lui la congres.

Al tău,
F. E.

În povestea cu moștenirea nu e nimic de făcut dacă oamenii nu vor să riște niște bani. Numai un avocat poate lămuri o treabă ca asta, nimeni nu se angajează la așa ceva on speculation³⁾. Și apoi,

¹⁾ — într-o engleză curată. — *Nota trad.*

²⁾ K. Marx și F. Engels. „Prefață la ediția germană dîn 1872 a «Manifestului Partidului Comunist»”. — *Nota red.*

³⁾ — la risc. — *Nota trad.*

moștenitorii ar putea să aibă cel mult satisfacția că au fost trași pe sfoară — după atîta amar de ani e greu de crezut că mai pot fi obținuți niște bani, șansele sînt de unu la o sută.

Publicat pentru prima oară
în : „Arhiv Marksa i Enghelsa”,
vol. I (VI), 1932

Tradus din limba germană

194

Engels către Theodor Cuno

la Liège

Londra, 10 iunie 1872

Dragă Cuno,

În mare grabă citeva cuvinte. Astăzi am trimis cu prima poștă, pe numele lui Hermann, împachetate într-un „Köln[ische] Zeitung”, două exemplare (unul e pentru dumneata)¹⁾ din circulara Consiliului General cu privire la intrigile bakuniste. Vei găsi acolo tot materialul necesar de la început pînă la sfîrșit.

Avem acum în mîină dovezile referitoare la societatea spaniolă secretă „La Aleanza” — ce surpriză plăcută îi așteaptă pe domnii aștia la congres ! În Italia, cu *siguranță* că lucrurile stau la fel. De s-ar putea duce Regis pînă acolo ! Numai că bietul de el vinde acum ziare la Geneva ca să-și poată duce zilele. Cafiero, la Neapole, și o persoană pe care nu o cunosc, la Torino, au predat jurasienilor⁴⁹² scrisorile mele ; treaba aceasta mă lasă rece, dar trădarea în sine e ceva neplăcut. Italienii trebuie să mai treacă prin citeva experiențe pentru a învăța că un popor de țărani atît de înapoiat ca ei devine ridicol atunci cînd vrea să-i povățuiască pe muncitorii marilor națiuni industriale cum să se elibereze.

Dealtfel, eu nu mai primesc nici un fel de ziare italiene și, ca atare, nu pot să-ți trimit nici dumitale vreunul. Cafiero, care înainte mi le trimitea cu regularitate, se simte, evident, cu conștiința încărcată.

Cred că ai primit scrisoarea din Düsseldorf pe care ți-am trimis-o.

¹⁾ K. Marx și F. Engels. „Pretinsele sciziuni din Internațională”. — Nota red.

Că în Belgia lucrurile merg destul de mizerabil, asta știm și noi. Apatia acestei națiuni neutre (sit venia verbo¹⁾) este cauza pentru care acolo cuvîntul hotărîtor îl are un intrigant și un dobitoc. În Belgia Internaționala decada pe zi ce trece datorită indolenței acolora dintre conducători care sînt cultivați și demni de încredere. Dealtfel, prezentînd noul lor proiect de statut, intriganții care dau acolo tonul ne-au făcut cel mai mare serviciu. Propunerea de a desființa Consiliul General⁴⁹⁴ a spulberat și ultimele urme ale influenței lor (destul de considerabilă, fiind exercitată de una dintre cele mai vechi federații). Spaniolii au declarat fățiș că aceasta înseamnă o trădare⁴⁹³. Păcat că nu pleci în Spania, ți-ar plăcea oamenii de acolo, și apoi dintre toate popoarele romanice ei sînt cei mai înzestrați. În plus, acolo ai putea fi de mare folos; oamenilor le-ar prinde bine puțină teorie germană, la care sînt foarte receptivi; unde mai pui că sînt atît de fanatici și nutresc o asemenea ură de clasă față de burghezie cum nu ne putem imagina noi, cei din nord, și nici chiar șovăielnicii italieni.

Adevăratul autor al proiectului de statut belgian este, firește, tot Bakunin. Proiectul a fost întocmit de Hins, care, datorită unei afinități sufletești, precum și datorită soției sale rusoaice, este unealta lui B[akunin].

Pe data de 15 ale acestei luni Liebknecht va începe să-și ispășească pedeapsa⁴⁹⁴.

De îndată ce cunoștințele mele vor reveni la Manchester, voi încerca din nou să fac ceva pentru dumneata, acum însă nu pot să fac nimic. În tot ghinionul dumitale, ai totuși norocul de a avea o profesiune cu care pe continent îți poți găsi oriunde, destul de ușor, o slujbă — cel puțin atît cît să-ți duci zilele. Aici lucrul acesta devine din ce în ce mai greu datorită unui alt sistem de organizare a muncii.

Ultima dumitale relatare a impresiei pe care ți-a făcut-o Düsseldorful m-a făcut să rîd cu hohote. Pentru noi însă, filistini din Wuppertal, Düsseldorful a fost întotdeauna un mic Paris, unde cucericii domni din Barmen și Elberfeld își întrețineau amantele, mergeau la teatru și se distrau regește! Dar acolo unde ai în preajmă propria ta familie retrogradă, cerul ți se pare mereu plumburiu. Și, pe deasupra, procesul de dezvoltare a industriei, care a cuprins și Düsseldorful, are în întreaga Germanie un caracter apăsător, de o plictiseală ucigătoare, încît îmi închipui că plictisul și tristețea din Wuppertal au cuprins acum și Düsseldorful. Dar într-o

¹⁾ — dacă mă pot exprima așa. — *Nota trad.*

bună zi le vom goni și vom intona iarăși vechiul cântec cîntat la Milano cu treizeci de ani în urmă :

Nun, nun, semper nun
E se ciappem la cioppa
La pagaremo nun ! ¹⁾

Dar pentru cioppa ²⁾ vor trebui să plătească burghezii.

Al dumitale,
F. Engels

Publicat pentru prima oară
în : „Die Gesellschaft“ nr. 11,
Berlin, 1925

Tradus din limba germană

195

Engels către Johann Philipp Becker

la Geneva

Londra, 14 iunie 1872

Dragă bătrîne,

Nu prea sîntem de acord cu calculele pe care le-ai făcut în legătură cu congresul ; jurasienii, de pildă, cu cunoscutele lor manevre, și italienii vor trimite cu siguranță 30, dacă nu chiar 50 de delegați. Și, din păcate, în momentul de față asta nu e totul. Ceea ce face ca anul acesta Congresul din Elveția să nu se poată ține este nefericita și absolut inutila sciziune care s-a produs între muncitorii germani și cei francezi din Elveția cu prilejul revizuirii constituției și care i-a făcut pe jurasieni să jubileze și să-și afișeze cu atîta demnitate superioritatea abstenționistă ⁴⁹⁵. Noi cei de aici nu putem să nu recunoaștem că ambele părți sînt la fel de vinovate. Constituția revizuită a Elveției a însemnat în cel mai bun caz un progres absolut modest realizat de burghezie, care, pe de o parte, i-a silit pe barbarii din vechile cantoane să se pună puțin în mișcare, pe de altă parte însă, supunînd cantoanele cele mai dezvoltate controlului majorității țărănești din întreaga Elveție, a putut frîna

¹⁾ — Acum, mereu acum, / Și-un chef de-am chefui / Il vom plăti acum. — *Nota trad.*

²⁾ — chef. — *Nota trad.*

propria lor dezvoltare, dar mai ales dezvoltarea Genevei, oraș industrial cu statut de republică de sine stătătoare, care se bucură de o așezare deosebit de avantajoasă. Așadar, puteai să te pronunți, în funcție de localități, în favoarea sau împotriva revizuirii; în ce privește simpatiile mele, eu aș fi înclinat mai degrabă *pentru* decît *împotriva*; dar, desigur, toate aceste fleacuri nu merită să formeze obiectul unui litigiu în *cadrul* Internaționalei, oferind jurașienilor prilejul de a spune: iată că noi, sălbaticii, sîntem totuși mai buni decît toți ceilalți, nous nous abstenons¹⁾, în timp ce ceilalți se ceartă pentru luna de pe cer și dovedesc că orice politică este dăunătoare. — Noi știm foarte bine cum se petrec lucrurile acestea într-un cuibușor ca Geneva și chiar în întreaga Elveție, unde toți se cunosc între ei, ceea ce face ca orice mișcare politică să ia forma de intrigă și pălăvrăgeală; de aceea noi nu luăm toate acestea prea în serios și credem că în scurt timp spiritul proletar va triumfa din nou și totul se va aranja; dar, așa cum am mai spus, situația prezentîndu-se astfel, congresul nu poate fi ținut, din păcate, la Geneva și acum avem în vedere Olanda.

Lui Utin, care este, totuși, un tip foarte de treabă (deși, desigur, un rus nu e totuna cu un german sau un francez), faptul că nu a participat la intrigile locale de la Geneva îi va prinde bine. Dealtfel, i-am și scris în același sens și i-am spus că noi nu-i împărtășim cîtuși de puțin vederile cu privire la federalism, așa cum le propovăduiește el în „Égalité”⁴⁹⁶. Dar toate acestea sînt probleme secundare, iar adevăratul nostru cîmp de bătaie se află în cu totul altă parte. Sper să aud în curînd că voi, cei doi neelvețieni, ați uitat de conflictul vostru local elvețian și că l-ați înecat împreună într-o cupă de Yvorne sau Cortaillod. Toată această frăție elvețiană ar fi strigat ca din gură de șarpe dacă i-ați fi pomenit de eliberarea muncitorilor de către muncitorii înșiși!

Vaillant se simte acum bine și Frankel de asemenea, ba chiar am putea spune mai mult decît bine, căci e foarte iubăreț din fire. Pe Jung l-am văzut ieri; după cît se pare, a scăpat de reumatismul care îl chinuia de vreun an și jumătate. Marx se simte și el cu mult mai bine decît în iarna trecută, dar are foarte mult de lucru la cea de-a doua ediție germană și la traducerea franceză a „*Capitalului*”, care apare acum. Ediția rusă a apărut și este foarte bună³⁸⁷. În ceea ce-i privește pe ruși, în general se observă o deosebire imensă între rușii nobili, aristocrați — printre care Herzen și Bakunin —, care au venit mai de mult în Europa și care sînt cu toții niște șarlatani, și cei care vin acum și au ieșit din rîndurile *poporului*. Printre aceștia se află unii care prin talentul

¹⁾ — noi ne abținem. — *Nota trad.*

și caracterul lor fac parte, fără îndoială, dintre cei mai buni oameni ai partidului nostru ; stoicismul, fermitatea și capacitatea lor teoretică sînt de-a dreptul uimitoare.

Care este titlul noii tale lucrări aflate încă în fază embrionară ?
Cu salutări frățești.

Al tău,
F. Engels

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

196

Engels către Carlo Cafiero

la Neapole

(Ciornă)

[Londra] 14 iunie 1872

Începînd cu data de 16 mai nu am mai primit nici un ziar de la el, deși am trimis cu regularitate „E[astern] P[ost]” și altele. Ce se petrece ? Nu poate să fie o simplă întîmplare faptul că în același timp (10 mai) „Bulletin Jurassien” se laudă că este în posesia scrisorilor particulare pe care le-am trimis unor prieteni din Italia și care sînt „pline de calomnii răutăcioase”⁴⁹² etc. În orice caz, eu nu am scris în Italia nimănui altcuiva în afară de dumneata, și tocmai despre aceste scrisori trebuie să fie vorba în ziarul lui Schwitzguébel. Așadar, îmi ești dator o explicație și o aștept. Sînt surprins că nu ai făcut acest lucru de îndată ce ziarul a publicat respectiva declarație.

Faptul că scrisorile mele au fost date publicității nu mă afectează cîtuși de puțin, dar *pentru* dumneata este o chestiune de onoare să mă informezi dacă ele au fost predate adversarilor mei cu sau fără știrea dumitale. În cazul în care acest lucru s-a petrecut cu acordul dumitale, nu pot să desprind de aici decît o singură concluzie : că te-ai lăsat atras în *societatea secretă bakunistă, Alianța*, care, în timp ce sub masca autonomiei, anarhiei și anti-autoritarismului predică celor neinițiați dezorganizarea Internaționalei, față de cei inițiați practică un autoritarism absolut, pentru ca în felul acesta să pună mîna pe conducerea Asociației ; această societate, care tratează masele de muncitori ca pe o turmă de oi

care îi urmează orbește pe cei câțiva conducători inițiați, tinde să joace în cadrul Internaționalei rolul iezuiților în biserica catolică.

Dacă presupunerile mele sînt întemeiate, trebuie să te felicit că ți-ai salvat pentru totdeauna prețioasa dumitale „autonomie”, încăpînd pe de-a-ntregul pe mîna papei Bakunin. Nu pot, totuși, să cred că dumneata, anarhist și antiautoritarist convins, ți-ai renegat cele mai sacre principii și-mi vine și mai greu să cred că te-ai putut preta la o asemenea mirșăvie față de mine, care te-am tratat întotdeauna într-un mod absolut franc și cu toată încrederea. Așa stînd lucrurile, este imperios necesar să dai imediat, fără întîrziere, o declarație.

Salut și eliberare.

Al dumitale,
F. E.

Publicat pentru prima oară
în : M. Nettlau, „Bakunin e L'Internazionale
in Italia. Dal 1864 al 1872”,
Gineva, 1928

Originalul în limba italiană
Tradus din limba germană

197

Engels către organizația „Emancipazione del Proletario”

la Torino

(Ciornă)

[Londra, 14 iunie 1872]

La Milano, Ferrara, Neapole, pretutindeni se află prieteni ai lui Bakunin. În ce privește „Fascio Operaio” din Bologna, trebuie să spun că niciodată nu ne-a adresat un rînd. Partidul jurasian, abandonat pretutindeni de către partizanii lui, intenționează, după cum se pare, să transforme Italia în principala lor citadelă. Acest partid a întemeiat chiar în sinul Internaționalei o societate secretă, în scopul de a pune stăpînire pe Internațională; sîntem în posesia unor dovezi referitoare la Spania și probabil că același lucru se întîmplă și în Italia. Oamenii aceștia, care au întotdeauna pe buze cuvinte ca autonomie și federație liberă, tratează muncitorii ca pe o turmă de oi bună doar de a se lăsa condusă de șefii acestei organizații secrete spre țeluri pe care masele nu le cunosc. Un exemplu grăitor în acest sens îl reprezintă Terzaghi (în legătură cu predarea

scrisorii este în curs o anchetă amănunțită). Comitetul jurasian, care s-a ridicat împotriva întregii organizații a Internaționalei și care știe că la viitorul congres din septembrie a.c. îi va fi foarte greu să-și justifice atitudinea, caută pretutindeni scrisori și mandate ale Consiliului General pentru a fabrica false acuzații împotriva noastră. Eu, ca și toți ai noștri, le permitem cu dragă inimă să citească toate scrisorile noastre referitoare la congres, dar nu ne convine să știm că scrisori pe care le-am scris unei secții sau alteia se află la dispoziția acestor domni.

Pentru moment vă rugăm să vă abțineți de la luarea vreunei hotărâri și să acționați în spiritul intereselor Internaționalei. Sper că știți că nu Consiliul General a fost cel care a semănat discordia, ci acești oameni din Jura, care acționează exclusiv în interesul vanității personale a lui Bakunin, căpetenia societății secrete.

(Rog răspundeți cât mai curînd la scrisoare.)

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba italiană
Tradus din limba germană

198

Marx către Friedrich Adolph Sorge

la Hoboken

[Londra] 21 iunie 1872

Dragă prietene,

Am primit ieri⁴⁹⁷ cele trimise de dumneata la 7 iunie (împreună cu raportul alăturat).

Probabil că între timp ai primit cea de-a doua scrisoare a mea¹⁾, precum și scrisoarea lui Le Moussu, care stabilește definitiv poziția Consiliului în Statele Unite.

Congresul următor va avea loc (anunțul oficial va fi trimis la New York săptămîna viitoare) în prima zi de luni a lunii septembrie 1872, la Haga (Olanda). În orice caz, nici să nu vă gîndiți să scăpați de noi printr-un simplu raport scris. *La acest congres va fi vorba de viața sau de moartea Internaționalei.* Trebuie să veniți *atît* dumneata, *cît și cel puțin încă o persoană, dacă nu chiar două.* În ce privește secțiile care nu trimit direct *delegați*, acestea pot trimite *mandate* (mandate pentru delegați).

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 436—437. — *Nota red.*

Germanii : pentru mine, F. Engels, Lochner, Carl Pfänder, Lessner.

Francezii : pentru G. Ranvier, Auguste Serrailier, Le Moussu, Éd. Vaillant, F. Cournet, Ant. Arnaud.

Irlandezii : pentru MacDonnel, care face o impresie foarte bună, sau, dacă aceștia preferă, pentru unul dintre germanii sau francezii mai sus menționați.

Fiecare secție va trimite, desigur, dacă efectivul ei nu depășește 500 de oameni, un singur delegat.

Cred că dumneata cunoști teribilul proiect belgian de revizuire a Statutului. El se datorește unui ambitieux impuissant ¹⁾, Hins, care, împreună cu soția sa rusoaică, se află la ordinele lui Bakunin. Una dintre cele mai uluitoare idei ale sale este *desființarea Consiliului General* ⁴⁸⁴. Întregul proiect a fost prezentat cum se cuvine în „La Emancipación” (Madrid) ⁴⁸⁵, organul Consiliului federal spaniol. Același ziar a aprobat entuziast rezoluțiile noastre americane ⁴⁸⁸.

Din alăturatul „*Égalité*” vei vedea că și congresul romand i-a dat peste degete lui Hins ⁴⁸⁹.

Îți trimit prin poștă 4 exemplare din circulara Consiliului General „Pretinsele sciziuni din Internațională”. Engels ți-a trimis 200 de exemplare prin parcel company ²⁾.

În ce privește „Capitalul” meu, săptămîna viitoare va apărea prima fasciculă ³⁾ în limba germană ; tot atunci va apărea la Paris prima fasciculă în limba franceză. Eu îți voi trimite (în continuare) exemplare din ambele ediții atît pentru dumneata personal, cît și pentru cîțiva dintre prietenii dumitale. Din ediția franceză (sub al cărei titlu nu în zadar figurează mențiunea „*entièrement révisée par l'auteur*” ⁴⁾, căci am muncit al dracului de mult la treaba asta) s-au tras 10 000 de exemplare, din care 8 000 s-au vîndut încă înainte de apariția primei fascicule.

În Rusia, cărțile gata tipărite trebuie să treacă, înainte de a fi puse în vînzare, printr-o cenzură, care, dacă nu aprobă lansarea lor pe piață, este obligată să intenteze acțiune juridică.

Iată ce mi se scrie din Rusia cu privire la traducerea rusă a cărții mele (traducerea este excelentă) :

„La cenzură, doi cenzoari s-au apucat să citească lucrarea, prezentîndu-și apoi concluziile unei comisii de cenzură. Încă înainte ca lucrarea să fi fost parcursă, se stabilise în principiu ca numele autorului să nu constituie un criteriu pentru interzicerea cărții, dar

¹⁾ — neputincios ambițios. — *Nota trad.*

²⁾ — serviciul de coletărie. — *Nota trad.*

³⁾ a ediției a doua. — *Nota red.*

⁴⁾ — „revăzută în întregime de autor”. — *Nota trad.*

să se cerceteze riguros în ce măsură conținutul ei corespunde titlului. Urmează, în rezumat, hotărîrea luată în unanimitate de comisia de cenzură și transmisă spre avizare Direcției generale :

«Deși prin concepțiile sale autorul este un socialist convins și deși întreaga carte are un caracter socialist perfect conturat, avînd în vedere faptul că expunerea nu poate fi în nici un caz considerată ca accesibilă oricui și că, pe de altă parte, demonstrația este strict științifică-matematică, comisia declară că urmărirea acestei lucrări pe cale juridică este, totuși, imposibilă»⁵⁰⁰. Drept care, lucrării i s-a dat drumul în lume. S-au tras 3 000 de exemplare. Publicului rus cartea i-a fost oferită la 27 martie, iar la 15 mai se și vînduseră 1 000 de exemplare.

În prezentarea pe care a făcut-o cărții mele, necioplitul idiot knownothing¹⁾ Heinzen s-a amuzat grozav de mențiunea de pe coperta interioară : „Drepturile de traducere rezervate” ! Cui să-i treacă prin cap să traducă o asemenea stupizenie ! Cartea a fost scrisă, bineînțeles, numai cu scopul de a nu fi înțeleasă de Karl Heinzen.

Noi am editat o traducere în limba franceză a „*Adresei cu privire la războiul civil*”, la prețul de 2¹/₂ pence exemplarul²⁴³. Dacă în Statele Unite se mai cere, te rog să-mi scrii.

Despre cazul Nicholson este preferabil ca deocamdată să nu se pomenească nimic în Consiliul General⁵⁰¹.

Salut.

Al dumitale,
K. M.

Publicat pentru prima oară
în : „Briefe und Auszüge aus
Briefen von Joh. Phil. Becker,
Jos. Dietzgen, Friedrich Engels,
Karl Marx u. A. an F. A. Sorge
und Andere”, Stuttgart, 1906

Tradus din limba germană

199

Engels către Adolf Hepner

la Leipzig

Londra, 2 iulie 1872

Dragă Hepner,
Cînd se vor distribui mandatele²⁾, este absolut necesar să i se

¹⁾ — ignorant. — *Nota trad.*

²⁾ pentru delegații la Congresul de la Haga. — *Nota red.*

trimiță unul și lui Cuno, care acum se află în Belgia. Prezența lui este de cea mai mare importanță pentru contracararea opoziției făcute de bakuniștii italieni; oamenii aceștia vor trimite numai avocați și alți doctrinari burghezi, care se erijează în reprezentanți ai muncitorilor și au făcut tot ce le-a stat în putință pentru a împiedica muncitorii să poarte o corespondență directă cu noi. Cuno este acela căruia i se datorează prima breșă făcută în acest sistem și dacă C[uno] ar mai fi rămas acolo, s-ar fi pus capăt întregii istorii. Pe lângă asta, Cuno este unul dintre cei mai buni oameni ai noștri; neîncrederea pe care o manifestă Liebkecht față de el nu are nici un temei și se explică pur și simplu prin faptul că l-a luat drept agent al lui J. Ph. Becker, acționînd în interesul secției-mamă de la Geneva, lucru la care C[uno] nici măcar nu se gîndise; mai tîrziu a trebuit să-i explic toată această istorie ridicolă cu respectiva secție-mamă, de care el habar n-avea ¹⁾. Atunci cînd știu ce a făcut *realmente* un om, nu mă las indus în eroare de asemenea treburi.

Este de la sine înțeles că lucrările congresului se vor desfășura în toate trei limbile: germană, engleză, franceză; așadar, necunoașterea ultimelor două limbi nu trebuie să rețină pe nimeni.

Înapoiez scrisoarea lui Boruttau ⁵⁰². Omul acesta este, fără îndoială, cinstit, dar îngrozitor de confuz și pornit pe fapte mărețe, care sînt în contradicție flagrantă cu capacitățile sale. Aceste calități fac din el o unealtă cum nu se poate mai potrivită pentru bakuniști, care îl înconjură cu atenția lor și se folosesc de el. Dacă citești „Bulletin de la Fédération jurassienne” vei vedea că tocmai acum, înainte de congres, domnii aceștia, fac tot ce le stă în putință pentru a pune mîna pe scrisorile noastre particulare și pentru a afla de ce material dispunem noi împotriva lor. Iar scrisoarea lui Boruttau nu are nici ea alt scop. Noi nu avem cîtuși de puțin de gînd să muncim în plus pentru acești domni și împotriva noastră înșine. Dacă B[oruttau] nu cunoaște faptele *notorii* pe care nici Bak[unin] însuși nu le-a negat vreodată, nu e treaba noastră să-i căutăm numărul din „Kolokol” în care sînt publicate toate acestea; asta, firește, numai dacă știe rusește, altminteri nici indicarea numărului nu-i servește la nimic. Un lucru este cert, și anume că *noi avem* material. Dealtfel, Borkheim însuși a publicat pe această temă, cu 3 ani în urmă, în „Scrisori rusești” ¹³⁰, mai mult material decît ar fi putut cere șase Boruttau la un loc. Cred că ai face bine să fii mai prudent față de el. Frazele sforăitoare ale bakuniștilor i-au sucit complet capul acestui zevzec, iar genul acesta de exagerată sinceritate se transformă foarte adesea, în practică, în falșitate.

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 419—420. — Nota red

„Sciziuni”¹⁾). Circulara are caracter *inchis* și, prin urmare, nu este destinată publicității. Cum a ajuns ziarul parizian „*Courrier de France*” (de orientare legitimistă) în posesia ei — o publică în paginile sale —, asta nu știm. La fel stau lucrurile și cu ziarul „*Radical*”, care, probabil, a reprodus-o după celălalt ziar. De o traducere în limba germană pentru „*Volksstaat*” (pe care va trebui s-o faci dumneata) ar fi nevoie numai în cazul în care presa burgheză din Germania ar provoca un scandal în această chestiune, *atunci însă ea ar fi chiar foarte binevenită*. Între timp, „*Bulletin de la Fédération jurassienne*” a atacat public circulara⁵⁰³, așa încît n-ar strica deloc ca „*Volksst[aat]*” să publice un articol în legătură cu acest incident. Presupun că Lieb[necht] ți-a lăsat exemplarul ce i-a fost trimis. Dacă nu, îți trimit eu unul într-o scrisoare — în banderolă este imposibil de expedit, deoarece tot ce am trimis eu în Germania în această formă a fost sustras de poliție.

Henri Perret (Temple Unique, Genève) a primit sarcina *de a trimite pe adresa ziarului „Volksstaat” 50 de exemplare spre a fi distribuite în Germania*; dacă încă nu le-ai primit, fii amabil și scrie-i câteva cuvinte.

Lui Wigand îi voi scrie eu.

„*Schulze Bastiat*”. Marx are de lucru pînă peste cap la ediția a doua germană și la prima ediție în limba franceză a „*Capitalului*”. Dar nu încapă nici o îndoială că el nu s-ar apuca niciodată să scrie un material suplimentar care să corecteze greșelile unei cărți complet neștiințifice cum este cartea lui Lassalle²⁾, căci ar trebui să corectezi cea mai mare parte a cărții. Entre nous³⁾: *dacă* M[arx] se va apuca vreodată să-l corecteze pe Lassalle, nu va mai rămîne mare lucru din el. Treaba aceasta nu s-a făcut pînă acum din considerație pentru numeroșii lassalleeni care au intrat în partid, dar o dată tot trebuie să se întîmple și asta.

„*Problema locuințelor*”. Lieb[necht] vorbea de intenția de a publica separat articolul meu⁴⁾. Dacă așa stau lucrurile, te rog să-mi trimiți corecturile, căci au rămas acolo cîteva greșeli de tipar regretabile. Mai rămîn apoi următoarele probleme de rezolvat:

Îmi scrii despre Sax. Merită oare un articol special cartea aceasta apărută în 1869⁵⁾? Dacă da, atunci mă voi răfui eu cu individul și

¹⁾ K. Marx și F. Engels. „Pretinsele sciziuni din Internațională”. — *Nota red.*

²⁾ F. Lassalle. „Herr Bastiat-Schulze von Delitzsch, der Ökonomische Julien, oder: Capital und Arbeit”, Berlin, 1864. — *Nota red.*

³⁾ — Între noi fie spus. — *Nota trad.*

⁴⁾ F. Engels. „Contribuții la problema locuințelor”. — *Nota red.*

⁵⁾ E. Sax. „Die Wohnungszustände der arbeitenden Classen und ihre Reform”, Wien, 1869. — *Nota red.*

poate că ar fi bine să confruntăm critica rezolvării burgheze a problemei locuințelor cu cea mic-burgheză ; în acest caz, ambele articole ¹⁾ ar putea fi tipărite împreună în extras și astfel problema însăși ar fi mai mult sau mai puțin epuizată. Scrie-mi, te rog, cât mai curînd, pentru a ști cum să mă aranjez.

În legătură cu ultimul scandal din America îți voi trimite de asemenea un scurt articol ²⁾.

Al dumitale,
F. E.

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXIX, ed. rusă, 1946

Tradus din limba germană

200

Engels către Theodor Cuno

la Liège

Londra, 5 iulie 1872

Dragă Cuno,

Ieri i-am trimis lui H[erman], pentru dumneata, câteva ziare engleze și spaniole.

Belgienii fac aceeași impresie asupra tuturor celor care se duc acolo. Întreaga Internațională este acolo vorbărie goală și nimic altceva. Vinovați de toate acestea se fac, în special, conducătorii, dintre care numai De Paepe este într-adevăr capabil, însă indolent, în timp ce Hins e un cap sec, dar viclean, intrigant, ambițios și activ. Grație soției sale rusoaice, Hins este în legătură directă cu Bakunin, din a cărui însărcinare a întocmit drăgălașul proiect cu privire la desființarea Consiliului General ⁴⁸⁴. În momentul de față Hins se află la Verviers și ar fi foarte bine dacă ai putea să-l îți puțin sub observație.

La Verviers există încă o secție germană care corespundează cu „Volksstaat”. I-am scris (la 14 iunie) corespondentului ei, P. Schlehbach, rue de Pont 2, i-am trimis și „Sciziunile” ³⁾, dar pînă

¹⁾ F. Engels. „Contribuții la problema locuințelor”, secțiunea I și a II-a. — Nota red.

²⁾ F. Engels. „Internaționala în America” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 99—105. — Nota trad.). — Nota red.

³⁾ K. Marx și F. Engels. „Pretinsele sciziunii din Internațională”. — Nota red.

acum nu am primit nici un răspuns. Ar fi foarte bine dacă ai putea trece odată pe acolo, să iei legătura cu ei. *I-am scris lui Hepner să-și trimită din Germania un mandat pentru congres*¹⁾; ar fi însă bine dacă, pentru orice eventualitate, ai obține un mandat și de la secția germană din Verviers în cazul în care ea nu trimite pe nimeni la congres. Bakunin și compania vor face tot ce le stă în putință pentru a ne învinge la congres, și cum acestor domni orice mijloc li se pare la fel de bun, va trebui să luăm unele măsuri de precauție. Se vor trimite delegați din sute de asociații diferite care n-au nimic comun cu Internaționala și se va încerca să li se asigure acestor oameni, în calitate de delegați ai Internaționalei, dreptul de vot, pentru ca, grație unei coaliții formate din cele mai eterogene elemente, Consiliul General să rămână în minoritate. Schweitzer și Hasenclever au și încheiat o alianță fățișă cu ticăloșii de aici, Vésinier, Landeck, Smith, Schneider etc., iar aceștia, la rîndul lor, sînt în corespondență cu jurasienii și cu șarlatanii americani (vezi în legătură cu aceasta săptămînalul „Emancipación”⁵⁰⁴, pe care ți l-am trimis ieri).

Cum au fost primite acolo „Sciziunile”? Lui Herman i-am trimis în total 5 exemplare, care însă trebuiau difuzate. Știi cumva dacă H[erman] a făcut lucrul acesta? Care este, în general, atitudinea lui? La ultimul congres belgian, după cîte am auzit, el s-a pronunțat într-un mod foarte categoric în favoarea Consiliului General.

Obținerea cetățeniei belgiene pentru dumneata este foarte problematică. Cetățenia americană se poate obține numai în baza unei declarații prealabile și după cinci ani de ședere în țară.

Congresul se va ține în orice caz. Pe continent te poți oricînd aștepta la o intervenție din partea poliției, dar într-un asemenea caz te îmbarci pe vapor, o pornești spre Anglia și ții congresul acolo. Convocarea congresului de la bun început în Anglia nu este recomandabilă; deși aici este singurul loc unde poliția te lasă-n pace, în schimb poți fi atacat de adversari, care ar fi în stare să spună că congresul se întrunește în Anglia pentru că numai acolo poate conta pe o majoritate creată artificial.

Replica dată de Bakunin „Sciziunilor” a constituit-o o furibundă scrisoare calomniatoare, dar fără nici o valoare⁵⁰⁵. Elefantul ăsta gras a turbat de-a binelea cînd, în cele din urmă, s-a văzut tîrît afară din vizuina lui de vulpe din Locarno și scos la lumina zilei, unde uneltirile și intrigile nu-i mai sînt de nici un folos. Acum el se declară victima unei conspirații a tuturor evreilor din Europa!

Ceea ce va face ca bătrînul ticălos înrăit să-și frîngă gîtul este existența „Alianței”, cel puțin în Spania, ca *societate secretă*. Acest

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 447—448. — *Nota red.*

fapt, confirmat nu numai de dovezile de care dispunem noi, a devenit acum la Madrid etc. de notorietate publică, așa încît nici vorbă nu poate fi de a-l mai tăgădui. Omul acesta de treabă, care s-a dat pretutindeni drept cel mai devotat luptător al Internaționalei, a organizat respectiva conspirație secretă cu scopul de a pune mîna pe întreaga conducere și de a duce de nas, ca pe o turmă oarbă, marea masă a muncitorilor, apelînd la sprijinul fraților săi iezuiți, inițiați ! Dacă toate acestea s-ar fi tolerat, n-aș mai fi rămas nici măcar o zi în Internațională. Să ajung oia lui Bakunin — asta mai lipsea ! Faptul că am descoperit toată această istorie și că amenințăm cu demascarea la congres este pentru el cea mai cruntă lovitură. Iar acum Lafargue (ginerele lui Marx, care se află de 8 luni la Madrid) îl acuză că el, B[akunin], a întocmit cu propria-i mîna și a trimis în Spania niște instrucțiuni secrete după care ar trebui să se conducă acolo Internaționala !

Scrisoarea anexată a sosit astăzi.

Transmite-i calde salutări lui Herman. S-a pus, în sfîrșit, pe picioare ?

Al dumitale,
F. E.

Publicat pentru prima oară
în : „Die Gesellschaft” nr. 11,
Berlin, 1925

Tradus din limba germană

201

Engels către Adolf Hepner

la Leipzig

[Londra] 9 iulie 1872

Dragă Hepner,

1. Corectura ¹⁾ am expediat-o ieri. De asemenea coperta interioară.

2. Trimit alăturat o notă, insistînd să fie inserată, deoarece astfel se va putea evita o eventuală neînțelegere ⁵⁰⁶.

3. Apoi articolul despre scandalul american ²⁾.

¹⁾ secțiunii I a lucrării lui F. Engels „Contribuții la problema locuințelor”. — *Nota red.*

²⁾ F. Engels. „Internaționala în America”. — *Nota red.*

4. Sax va trebui să mai aștepte ¹⁾. Marx și cu mine vom pleca mâine pentru câteva zile la mare, ca să ne mai odihnim puțin ⁵⁰⁷. Marți 16 crt. voi fi din nou înapoi și, de îndată ce voi rezolva corespondența ce se va strînge, desigur, între timp, mă voi pune pe lucru. M[arx] intenționa să răspundă astăzi revistei „Concordia”, dar nu s-a simțit bine, așa că nu se știe dacă va termina povestea asta înainte de întoarcerea sa ⁴⁵⁵. A primit „Volks-Z[eit]t[ung]”. Lindau nu a primit nici un articol de la el ; ar trebui să faci scandal ⁵⁰⁸. M[arx] va face, bineînțeles, și el demersurile cuvenite.

Publicat pentru prima oară
în : „Arhiv Marksa i Enghelsa”,
vol. I (VI), 1932

Tradus din limba germană

202

Marx către Ludwig Kugelmann

la Hannover

[Londra] 9 iulie 1872

Dragă Kugelmann,

Îți mulțumesc din suflet pentru cele 15 l. st. dăruite lui Jennychen. Eu m-am spetit muncind, așa că astăzi (peste 2 ore) voi părăsi Londra împreună cu Engels și mă voi duce pentru 4—5 zile la mare (Ramsgate) ⁵⁰⁷. Când mă voi întoarce nu-mi voi vedea capul de treabă și asta pînă la 2 septembrie (cînd va avea loc Congresul de la Haga al Internaționalei), dar după aceea voi fi din nou ceva mai liber. Libertatea aceasta va începe însă abia pe la mijlocul lunii septembrie, căci și eu voi merge la Haga.

Poate vom reuși să ne vedem mai tîrziu (adică tu să mă vezi, fiindcă în Germania eu n-aș fi tocmai în siguranță).

Adio.

Al tău,
Karl Marx

De îndată ce vor apărea primele fascicule (fie în germană, fie în franceză ²⁾), bineînțeles că le vei primi. *În ce-l privește pe Meiss-*

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 449—450. — *Nota red.*

²⁾ ediția a doua germană și ediția franceză a volumului I al „Capitalului”. — *Nota red.*

ner, sînt extrem de nemulțumit de el. M-a dus de nas, m-a pus să muncesc pe rupte, anunțîndu-mi cu o grabă neașteptată apariția celei de-a doua ediții (la sfîrșitul lunii noiembrie 1871), apoi a pierdut luni de zile și a irosit cel mai prețios timp. Nu este decît un biet filistin leneș.

Drept pedeapsă ar fi bine dacă i-ai scrie, sub pretext că vrei să știi cînd va apărea, în sfîrșit, „prima” fasciculă. Cu acest prilej ai putea să plasezi, absolut en passant ¹⁾ remarca că din ultimele mele scrisori ți s-a părut că eu sînt foarte supărat pe Meissner și foarte *nemulțumit de el*; ce s-a întîmplat? Este ceva ce nu se potrivește cu felul meu de a fi! Realitatea e că individul m-a enervat teribil cu procedeul său: „hai, vino miine”.

Publicat pentru prima oară
în: „Pisma Marksa k Kughelmanu”, 1928

Tradus din limba germană

203

Engels către Ugo Bartorelli ⁵⁰⁹

la Florența

(Ciornă)

[Londra, 18 iulie 1872]

Cetățene,

Ca răspuns la scrisoarea dv. din 27 iunie purtînd ștampila poștei din Florența, „6 iulie”, pe care am primit-o abia în 16 crt. deoarece adresa era inexact indicată, vă atrag atenția că noi nu avem alt steag decît cel al proletariatului internațional — steagul roșu.

Din aceeași scrisoare am dedus că asociația dv. s-a constituit și se consideră secție a Internaționalei. De aceea este de datoria mea să vă fac atent că Regulamentul de organizare actualmente în vigoare prevede unele formalități în ce privește primirea de noi secții ⁵¹⁰.

La capitolul II, art. 4 se spune:

„Fiecare nouă secție sau asociație muncitorească care intenționează să adere la Internațională are obligația să anunțe imediat Consiliul General despre adeziunea ei. Consiliul General are dreptul etc.” (Rezoluția *Congresului de la Basel*.)

¹⁾ — în trecut. — *Nota trad.*

Iar în capitolul V, art. 1 se spune :

„Fiecare secție are dreptul să-și elaboreze un statut și un regulament al ei special, potrivit condițiilor locale și legilor din țara respectivă. Acest statut și acest regulament însă nu trebuie să conțină nimic care să fie în contradicție cu Statutul general și cu Regulamentul”. (Rezoluția *Congresului de la Geneva.*)⁵¹¹

Și, întrucît, potrivit capitolului II, art. 2, „Consiliul General este obligat să aducă la îndeplinire rezoluțiile congreselor”, pentru care este răspunzător, Consiliul General poate să recunoască ca secții ale Internaționalei numai acele asociații care respectă aceste articole, care au acceptat Statutul general și Regulamentul de organizare al Asociației și ale căror statute nu vin în contradicție cu Statutul și Regulamentul acesteia. Întrucît noi sîntem convinși că dv. nu ați procedat ca atare și asta numai din cauza necunoașterii acestor reguli, neexistînd nici o ediție italiană autentică a acestora, vă trimit alăturat un exemplar în limba franceză în care articolele respective sînt subliniate cu roșu.

Întrucît următorul congres (la 2 septembrie la Haga, în Olanda) se apropie, vă atragem atenția asupra art. 7 din capitolul I, în care se spune : „În viitor vor fi admiși să participe cu drept de vot deliberativ la congrese numai delegații asociațiilor, secțiilor sau grupurilor care fac parte din Internațională și care vor fi achitat Consiliului General cotizațiile” (10 centime de membru).

Salut și frăție.

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba italiană
Tradus din limba germană

204

Marx către Ludwig Kugelmann

la Hannover

[Londra] 23 iulie 1872

Dragă Kugelmann,

Dacă nu va interveni nimic, pe data de 2 septembrie voi fi la Haga și mă voi bucura foarte mult să te văd acolo. „Sciziunile etc.”¹⁾ ți le-am și trimis, dar se pare că au fost confiscate. De

¹⁾ K. Marx și F. Engels. „Pretinsele sciziuni din Internațională”. — *Nota red.*

aceea îți trimit un alt exemplar în această scrisoare. Trebuie să expediez la Paris *épreuves*¹⁾ și în general am o mulțime de treburi.

Al tău,
K. M.

Publicat pentru prima oară
în : „Pisma Marksa k Kugelmanu”, 1928

Tradus din limba germană

205

Marx către Ludwig Kugelmann

la Hannover

[Londra] 29 iulie 1872

Dragă Kugelmann,

La congresul Internaționalei (se va deschide la 2 septembrie la Haga) se va pune problema existenței sau pieirii Internaționalei⁵¹² și, înainte de a ieși²⁾, aș vrea cel puțin să o apăr de elementele dizolvante. De aceea Germania va trebui să aibă cît mai mulți reprezentanți. Din moment ce tu oricum vii, scrie-i lui Hepner că îl rog eu să-ți procure un mandat de delegat.

Al tău,
K. Marx

Publicat pentru prima oară
în „Die Neue Zeit” nr. 25,
Bd. 2, Stuttgart, 1901—1902

Tradus din limba germană

206

Marx către Hermann Jung⁵¹³

la Londra

[Londra, sfîrșitul lunii iulie 1872]

Dragă Jung !

Iată conținutul art. 8 în traducere franceză și engleză :

„Dans sa lutte contre le pouvoir collectif des classes possédantes, le prolétariat ne peut agir comme classe qu'en se constituant

¹⁾ — corecturile. — *Nota trad.* (ediției franceze a volumului I al „Capitalului”. — *Nota red.*)

²⁾ din Consiliul General. Vezi volumul de față, p. 432—433. — *Nota red.*

lui-même en parti politique distinct, opposé à tous les anciens partis formés par les classes possédantes. Cette constitution du prolétariat en parti politique est indispensable pour assurer le triomphe de la révolution sociale et son but suprême, *l'abolition des classes.*

La coalition des forces ouvrières déjà obtenue par ses luttes économiques doit aussi servir de levier aux mains de cette classe dans sa lutte contre le pouvoir politique de ses exploiteurs.

Les seigneurs de la terre et du capital se serviront toujours de leurs privilèges politiques pour défendre et perpétuer leurs monopoles économiques et asservir le travail.

La conquête du pouvoir politique devient donc le grand devoir du prolétariat" ¹⁾.

„Against the collective power of the propertied classes the working class cannot act, as a class, except by *constituting itself into a political party, distinct from, and opposed to, all old parties formed by the propertied classes.*

This constitution of the working class into a political party is indispensable in order to insure the triumph of the social Revolution and its ultimate end — *the abolition of classes.*

The combination of forces which the working class has already effected by its economical struggles ought at the same time to serve as a lever for its struggles against the political power of landlords and capitalists.

The lords of land and the lords of capital will always use their political privileges for the defence and perpetuation of their economical monopolies and for enslaving labour. To conquer political power has therefore become the great duty of the working classes" ¹⁾.

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limbile franceză și engleză
Tradus din limbile franceză și engleză

¹⁾ — „În lupta sa împotriva puterii colective a claselor avute, proletariatul poate acționa ca clasă numai dacă se organizează ca *partid politic aparte, opus tuturor vechilor partide create de clasele avute.*

Această organizare a proletariatului ca partid politic este indispensabilă pentru asigurarea victoriei revoluției sociale și atingerea scopului ei final — *desființarea claselor.*

Unirea forțelor, pe care clasa muncitoare a și înfăptuit-o datorită luptei ei economice, trebuie, totodată, să servească acestei clase drept pîrghie în lupta împotriva puterii politice a exploataților ei.

Avînd în vedere că magnații funciari și magnații capitalului vor folosi întotdeauna privilegiile lor politice pentru a apăra și eterniza monopolurile lor economice și pentru a aservi munca, cucerirea puterii politice devine marea datorie a proletariatului". — *Nota trad.*

207

Engels către Adolf Hepner

la Leipzig

Londra, 4 august 1872

Dragă Hepner,

Tocmai intenționam să scriu pentru dumneata un scurt articol referitor la ultimele istorii bak[uniste], când s-a dovedit a fi necesar ca însuși Consiliul General ca atare să vorbească. Așa se face că articolul s-a transformat într-o adresă⁵¹⁴, a cărei traducere în limba germană o vei primi miercuri.

Ca o completare la acest articol s-ar putea să servească în curând documentele spaniole primite recent⁵¹⁵. Bak[unin] a menținut în continuare Alianța democrației socialiste, pe care o cunoști din „Sciziuni”¹⁾ ca societate *secretă*, cu scopul de a subordona Internaționala conducerii sale. Numai că noi am dat de urmele acestei istorii și acum avem dovezile. Așadar, acuzația poate fi făcută acum în mod public, altminteri alegerile la congresul ce se va ține în Spania se vor desfășura sub conducerea Alianței și în spiritul ei. În povestea asta B[akunin] își va frînge gîtul.

Răspunsul pentru „Concordia”²⁾ cred că l-ai primit. Prin urmare, așa arată socialiștii de catedră! În orice caz, în ruptul capului n-aș fi crezut că tipii aceștia sînt *atît* de proști, îmi închipuiam că revista este editată de vreun oarecare Beta-Bettziech.

Despre afacerea Verdy am aflat din „Köl[nische] Z[ei]t[un]g”, nu însă și că omul acesta este în același timp un escroc. Strașnic. Prăpăditul ăsta de Sonnemann nu vede în toate marile evenimente istorice decît șansa de a face din nou din Frankfurtul lui nenorocit un oraș liber al imperiului. Acesta este motivul pentru care prusienii mănîncă întotdeauna bătaie. După cum am fost informați, pregătirile făcute ating proporții atît de impresionante, încît o înfrîngere a Prusiei ar fi posibilă numai în cazul în care împotriva Prusiei ar porni și Austria, în afară de Franța și Rusia. Austria este însă *alături* de Prusia, dacă nu va interveni o schimbare neașteptată, ceea ce, așa cum stau lucrurile acum, nu e de presupus. Pe

¹⁾ K. Marx și F. Engels. „Pretinsele sciziuni din Internațională”. — *Nota red.*

²⁾ K. Marx. „Răspuns la cel de-al doilea articol al lui Brentano” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 110—118. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

deasupra vom asista la un spectacol amuzant dacă Wilhelm ¹⁾ va lansa o proclamație către polonezi și va restaura într-un fel Polonia. Cu această ocazie el își va frînge gîtul, și odată cu el se va duce de rîpă întregul regim prusian. Imperiul germano-prusian mai are mult pînă să ajungă la apogeu ; războiul acesta, dacă va fi dus așa cum trebuie, ceea ce este de așteptat, îl va ridica rapid pe culmi, pentru ca apoi să se rostogolească vertiginos de pe înălțimile amețitoare ale gloriei napoleonene. Se prea poate ca *de astă dată* mișcarea să înceapă la Berlin ; contradicțiile se ascut acolo prea tare și nu e nevoie decît de o schimbare a conjuncturii politice pentru ca explozia să se declanșeze. O asemenea revoluție berlineză ar arăta, desigur, jalnic, dar va fi în orice caz mai bine dacă va porni din interior decît ca urmare a vreunui Sedan, căci atunci are întotdeauna rezultate slabe.

Hirsch trebuie să-și comande în Elveția următoarele lucrări ale lui Bak[unin] :

„Lettres à un français“ (anonim), Geneva, 1871 ;

„L'Empire knouto-germanique“ de M. Bak[unin], Geneva, 1871.

În librării nu se găsesc, eu le-am căutat, dar Boruttau i le poate procura în mod cert, căci este entuziasmat de ele.

Transmite salutări lui Liebk[necht] și Bebel, dacă le mai faci cumva vreo vizită.

Salutări cordiale.

Al dumitale,

F. E.

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels,
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

208

Engels către Theodor Cuno

la Liège

Londra, 4 august 1872

Dragă Cuno,

Consiliul federal belgian nu putea să ne facă un serviciu mai mare altfel decît prin acțiunile sale îndreptate împotriva secției

¹⁾ Wilhelm I. — *Nota red.*

germane de la Verviers ⁵¹⁶. Prin aceasta el a demonstrat cât de necesară este existența Consiliului General pentru a apăra independența secțiilor de *atacurile consiliilor federale*. Consiliul federal belgian nu poate însă să excludă secția germană din Internațională, ci numai din Consiliul federal belgian: Regulamentul de organizare, capitolul IV: Consiliile sau comitetele federale, art. 4. „Fiecare federație are dreptul să nu primească sau să excludă diferite asociații sau secții. Ea nu are însă dreptul să le ia calitatea de organizații ale Internaționalei” ¹⁾. Prin urmare, secția germană din Verviers are dreptul, în calitatea ei de secție independentă, să corespundă direct cu Consiliul General în baza art. 7 al Statutului general (sfârșitul articolului). Atrageți oamenilor atenția asupra acestui lucru și indemnnați-i să ne scrie; pînă acum nu a sosit nimic.

O fi primit oare Schlehbach din Verviers scrisoarea mea? De ce nu-mi răspunde?

Îți trimit un număr din „Emancip[ación]” și o circulară ²⁾ scrisă de Lafargue (ginerele lui Marx) în limba spaniolă, pe care te rog s-o studiezi cu atenție. Citind-o, vei înțelege ce urmărește Bakunin — să creeze în cadrul Internaționalei o societate secretă, pentru ca astfel să acapareze Internaționala. Din fericire, planul acesta a fost demascat, și încă la timp. Cu istoria asta B[akunin] își va frînge gîtul. Marți ³⁾ Consiliul General va lansa o adresă în legătură cu această situație, denunțînd totodată și Consiliul federal spaniol, în care activează 5 membri ai Alianței ⁵¹⁴.

În mare grabă trebuie să redactez această Adresă și mai am în plus și o mulțime de alte treburi pentru Internațională în vederea congresului.

Al duminică,
F. E.

Spune-i lui Herman că am încercat să găsesc ceva de lucru pentru el, dar pînă acum n-am izbutit să-i fac rost de nimic. O tatonare la firma „Jackson & Sons” n-ar avea nici un sens, după cum m-am convins încă din februarie. Spune-i lui H[erman] să-i scrie aici prietenului său Prigneaux, el e omul de care are nevoie.

Publicat pentru prima oară
în „Die Gesellschaft” nr. 11,
Berlin, 1925

Tradus din limba germană

¹⁾ În original textul articolului este scris în limba franceză. — *Nota red.*

²⁾ P. Lafargue. „A los internacionales de la región Española”. — *Nota red.*

³⁾ 6 august. — *Nota red.*

209

Engels către Johann Philipp Becker

la Geneva

Londra, 5 august 1872

Bătrîne prieten,

Pentru faptul că congresul se va ține la Haga de vină este, în primul rînd, nefericita voastră sciziune prilejuită de revizuirea constituției¹⁾. Noi nu puteam să prevedem care ar fi fost urmările și nu aveam timp de pierdut. Pe viitor va trebui însă avut în vedere și următoarele :

1. Noi nu am supraapreciat forța jurasienilor. Potrivit datelor furnizate chiar de ei și judecînd după suma care reprezintă plata cotizațiilor, ei numără 294 de oameni, dintre care secția Longemalle cu 62 de oameni, plus încă 74 de oameni, gravori și guillocheurs²⁾, intrați de curînd în rîndurile ei. Noi însă le cunoaștem manevrele. Din cei 62 de oameni ai secției Longemalle, fiecare ar fi primit un mandat falsificat într-un fel sau altul, mai pune-i apoi la socoteală pe cei din Jura, să zicem o duzină, plus vreo 20 de italieni, 6 spanioli — și ajungi la mai mult decît era nevoie. Așa stînd lucrurile, o parte din belgieni li s-ar fi alăturat și ei.

2. În ce privește mandatele falsificate, ei ar fi putut primi vreo 30—40 din America (de la adepții lui Woodhull), vreo duzină de aici (de la secții care nu au aderat niciodată la Internațională și care formau Consiliul federalist universal³⁶⁾), vreo 50—60 de la partizanii germani ai lui Schweitzer, care s-au afiliat direct acestui consiliu, iar din Spania, cu puțină abilitate, ar fi putut, de asemenea, să primească un număr considerabil. Despre Italia voi vorbi numaidecît. Existau, așadar, toate șansele ca la verificarea mandatelor, care de astă dată este hotărîtoare, asociațiile care au vrut să pătrundă cu forța în Internațională, dar care nu au aderat niciodată la ea, să fie primite cu majoritate de voturi, mai ales dacă te gîndești cît de binevoitori s-au dovedit întotdeauna muncitorii în asemenea cazuri și cum au decurs lucrurile la toate congresele anterioare. În plus, nu trebuie să uităm că și noi avem destule secții care nu sînt în ordine cu cotizația și de aceea trebuie să ne arătăm îngăduitori la votare, pentru ca și noi, la rîndul nostru, să

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 441—442. — *Nota red.*

²⁾ — modelatori. — *Nota trad.*

beneficiem de îngăduință. Dar dacă, totuși, s-ar întâmpla așa, nu ne-ar rămâne nimic altceva de făcut decît să ne luăm pălăria și să părăsim Internaționala.

3. Tu subapreciezi forța Alianței în Italia. În toată Italia noi nu avem decît o singură secție bună — cea din Torino, poate și cea din Ferrara. Milano, de cînd a plecat Cuno, a încăput cu totul pe mîinile bakuniștilor, Neapolul a fost întotdeauna, iar „uniunile muncitorești” din Emilia, Romagna și Toscana sînt complet în mîna lui Bak[unin]. Oamenii aceștia și-au format o Internațională proprie, nu au cerut niciodată să fie admiși în Internațională, nu și-au plătit niciodată cotizația, dar lasă impresia că fac parte, chipurile, din Internațională. Ei acționează sub conducerea unor membri ai Alianței secrete ; aceste secții sînt foarte numeroase și, dacă la 50 de oameni ar alege 1 delegat, ar putea ajunge ușor la 40 de delegați, din care 15—20 să fie trimiși de acolo, iar restul dintre membrii secției Longemalle, cărora li s-ar fi expediat mandate în alb.

4. La Haga belgienii nu vor fi ca frunza și ca iarba, căci evită cheltuielile. În afară de aceasta, ultimul congres de la Bruxelles a dovedit că, atunci cînd se ajunge la un moment decisiv, ei nu sînt chiar atît de răi⁵¹⁷. Ei au hotărît că la Haga pot fi reprezentate numai secțiile recunoscute oficial și ăsta e principalul.

5. În sfîrșit, ar fi trebuit să citești ipocrita și jalnica scrisoare a lui Schwitzguébel, care se văicărește că congresul nu se ține în Elveția și lasă să se întrevadă vag un viitor protest⁵¹⁸. Asta a fost pentru mine cea mai bună dovadă că am acționat așa cum trebuia.

În orice caz, fă-ți bagajele și vino încoace ; vei vedea că lucrurile merg bine. Dar *numai în cazul* în care ne vom angaja cu toate forțele. Ceilalți ¹⁾ sînt niște fanatici, profită de diverși burghezi bogați, care plătesc, iar ei nu scot tot anul un ban din buzunar. Dacă prietenii noștri ar fi măcar pe jumătate atît de activi ca ei, lucrurile nu ar fi ajuns atît de departe. Din America vin Sorge și Dereure, ceilalți (partizanii lui Woodhull) trimit 3, printre care o cuconiță. Noi vom veni, firește, cu toții. Ai grijă ca de astă dată elvețienii să nu facă economie și să fie reprezentați cum trebuie. În special elvețienii germani.

Dealțulfel, mîine seară vom arunca o bombă care îi va băga serios în sperieți pe bakuniști, și anume o declarație publică cu privire la Alianța democrației socialiste, care continuă să ființeze ca *societate secretă*⁵¹⁴. Pînă la urmă am primit materialul necesar și dovezile din Spania și vom ataca imediat și Consiliul federal spa-

¹⁾ Bakuniștii. — *Nota red.*

niol, în care au intrat 5 membri ai Alianței ¹⁾. Revista „Emancipación” din Madrid a deschis focul încă de acum o săptămână, într-o simbătă, și se pregătește o sarabandă îndrăcită. Bineînțeles, voi veți primi imediat un exemplar pentru „Égalité”. Acești ticăloși își închipuiau că cu ajutorul organizației lor secrete vor putea pune mâna pe conducerea întregii Internaționale din Locarno ²⁾. Numai că, în urma acestor dezvăluiri, ei își vor frînge gîtul, iar dacă Elveția și Germania își vor face măcar în parte datoria, așa încît membrii Alianței să nu obțină totuși majoritatea *grație indolenței prietenilor noștri*, toată șandramaua asta se va duce dracului, iar noi vom avea, în sfîrșit, liniște.

Mîine le voi comunica lui Frankel și Lessner însărcinările date de tine.

Vaillant își vede înainte în liniște de treburile lui și se ocupă de chimie și revizuirea Statutului ⁵¹⁹, de care se arată foarte interesat.

Salutări de la Marx.

Al tău,

F. Engels

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

210

Engels către Walery Wróblewski ⁵²⁰

la Londra

(Ciornă)

122, Regent's Park Road, N. W.
Londra, 7 august 1872

Către cetățeanul Wróblewski,
președintele Comisiei de arbitraj
Cetățene,

Fiind acuzat de fals în fața Consiliului General de către cetățeanul Hales, rog Comisia de arbitraj să ceară numitului cetățean

¹⁾ K. Marx și F. Engels. „Către secțiile din Spania ale Asociației Internaționale a Muncitorilor” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 125—127. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

²⁾ La Locarno locuia pe atunci Bakunin. — *Nota red.*

Hales să-și formuleze mai exact acuzația și să mi-o comunice și mie, pentru a mă putea apăra.

Totodată îl reclam pe cetățeanul Hales Comisiei de arbitraj că, prin acuzația pe care mi-a adus-o, m-a calomniat în mod infam în fața Consiliului General.

Îl însărcinez pe cetățeanul Marx să înainteze această comunicare Comisiei de arbitraj.

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels,
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba franceză
Tradus din limba germană

211

Marx către Nikolai Franțevici Danielson

la Petersburg

[Londra] 15 august 1872

Stimate domn,

Sper că ați primit prima parte a ediției a doua germane¹⁾, pe care v-am trimis-o acum câteva zile. Vă voi trimite, de asemenea, și primele 6 fascicule ale ediției franceze, care urmează să apară în câteva zile. Ar trebui să confrunțați cele *două ediții*, deoarece în ediția franceză eu am mai făcut pe alocuri unele modificări și completări⁴⁰⁵.

Am primit interesanta dv. scrisoare și vă voi răspunde în câteva zile. Am primit, de asemenea, manuscrisul⁶²¹ și articolul din „Vestnik”²⁾.

Astăzi vă scriu în mare grabă într-o problemă specială, un gen deosebit, *extrem de presant*. B[akuni]n a lucrat în taină ani de zile în vederea subminării Internaționalei, iar acum, când noi l-am încolțit atât de serios, este nevoit să-și smulgă, în sfârșit, masca și să abjure în *mod public* împreună cu nățării de sub conducerea lui. El este acela care a organizat procesul Neceaev⁴⁸⁷. Aceluiași Bakunin i s-a încredințat, la timpul său, traducerea cărții mele în limba rusă³⁾. El și-a încasat dinainte banii pentru traducere, dar, în loc să prezinte lucrarea, i-a scris sau a pus să i se scrie o scrisoare

¹⁾ Volumul I al „Capitalului”. — *Nota red.*

²⁾ I. Kaufman. „Tocika zreniia politiko-ekonomiceskoj kritiki u K. Marksa” — *Nota red.*

³⁾ Volumul I al „Capitalului”. — *Nota red.*

scandaloasă și compromițătoare ⁵²² lui Liubavin (așa cred că se numește), care trata cu el în numele editorului ¹⁾). Pentru mine ar fi extrem de important ca *această scrisoare să-mi fie trimisă* imediat. Fiind vorba de o chestiune strict de *afaceri* și cum folosirea scrisorii nu presupune citarea vreunui nume, nădăjduiesc că mi-o veți putea procura. Numai că nu avem nici o clipă de pierdut. Dacă o veți trimite, ar trebui să faceți acest lucru neîntârziat, deoarece la sfârșitul acestei luni voi pleca din Londra pentru a participa la Congresul de la Haga.

Al dv. devotat,
A. Williams ²⁾

Publicat pentru prima oară
în : „Minuvšie godi” nr. 1, 1908

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

212

Marx către redactorul ziarului „Times”

la Londra

1, Maitland Park Road, N. W.
[Londra] 15 august [1872]

Sr,

În numărul de astăzi al ziarului dv. am găsit o rubrică intitulată „Internaționala”, care reproduce din „ziarele pariziene” o pretinsă circulară a „Consiliului Suprem” al acestei Asociații, purtînd semnătura mea în calitate de „secretar general” ⁵²³.

Îmi permit să declar că acest document este de la un capăt la altul un fals. Consiliul General al Asociației Internaționale a Muncitorilor nu a emis niciodată o asemenea circulară și nici eu nu puteam să semnez ceva de genul acesta ca secretar general, întrucît nu am deținut niciodată o asemenea funcție.

Vă rog să inserați cele de mai sus în numărul dv. viitor și rămîn al dv. devotat,

Karl Marx

Publicat în : „Times”
din 16 august 1872

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

¹⁾ Poleakov. — *Nota red.*

²⁾ Pseudonimul conspirativ al lui Marx. — *Nota red.*

213

Engels către E. Glaser de Willebrord ⁵²⁴

la Bruxelles

(Fragment din scrisoare)

[Londra] 19 august 1872

Ați aflat, probabil, că victoria este acum certă. Italienii, așa-numiții membri ai Internaționalei, au ținut la Rimini ⁵²⁵ o conferință, la care reprezentanții a 21 de secții au hotărît: „Conferința etc. etc.”.

Ar fi bine să publicați neîntirziat acest lucru în „Internationale” și „Liberté”. Bakunin, al cărui stil poate fi recunoscut de-a lungul întregului document, văzînd că partida este pierdută, a ordonat retragerea pe toată linia și, împreună cu ai săi, a ieșit din Internațională. Drum bun spre Neuchâtel.

Dar iată care e nostimada: din cele 21 de secții care își arogă dreptul de a convoca un congres al Internaționalei, numai secția din Neapole este afiliată Internaționalei. Pentru a-și menține autonomia, celelalte 20 au evitat cu perseverență orice acțiune recomandată de Statutul nostru general în vederea primirii în Internațională. Principiul lor este „L'Italia farà da sè” ¹⁾; ei formează o Internațională în afara Internaționalei. Celelalte trei secții care întrețin bune relații cu Consiliul General — Milano, Torino, Ferrara — nu au trimis nici un delegat la Rimini.

În felul acesta, paralel cu *Consiliul federalist universal* ³⁸⁶, constituit din asociații care nu fac parte din Internațională, dar care, cu toate acestea, pretind să o conducă, mai există un congres autoritar, convocat tocmai de aceste asociații neafiliate Internaționalei, în scopul de a emite legi pentru ea.

Dealtfel, toate aceste lucruri se petrec exact la momentul oportun, pentru a le deschide spaniolilor ochii; acolo am reușit să scoatem ursul din birlogul lui. I-am silit pe adepții Alianței să publice statutul „extrem de secret” al Alianței. Actualul Consiliu federal (spaniol), în care din 8 membri 5 sînt partizani ai Alianței, a fost demascat și înfierat în mod public ca trădător al Internaționalei. Lupta dintre membrii Alianței și cei ai Internaționalei s-a declanșat pretutindeni. Cel mai vechi sindicat din lume — cel

¹⁾ — „Italia se descurcă cu propriile sale forțe”. — *Nota trad.*

al filatorilor și țesătorilor din Catalonia ⁵²⁶, care numără 40 000 de membri — s-a declarat de partea noastră și l-a trimis la congres pe Mora ¹⁾, unul din oamenii noștri, deoarece, așa cum se menționează în mandatul lui, el știe mai bine ca oricare altul ce înseamnă Alianța. Prin rezoluția adoptată la Rimini, Alianța va fi lichidată în Spania.

Danezii trimit doi delegați, germanii cel puțin 5 sau 6 ! Sorge și Dereure au și pornit-o din America ; scizioniștii de acolo vor să trimită trei.

Lafargue vine cu un mandat din partea portughezilor.

Mai există apoi încă un avantaj. De acum încolo la congrese se va evita orice scandal public. Spectacolele, cu decorul respectiv, se vor da în fața publicului burghez.

În ce privește Congresul de la Neuchâtel, acolo se vor întruni numai Federația jurasiană împreună cu câteva secții din Italia ; va fi un fiasco desăvârșit.

Până la urmă totul se va sfârși bine, acesta nu este însă un motiv să ne culcăm pe o ureche. Dacă membrii Internaționalei își vor face datoria, Congresul de la Haga va fi un mare succes ; el va așeza organizația pe baze solide, iar Asociația va putea din nou să se dezvolte nestinjenit și să se opună cu forțe noi dușmanului din afară.

Publicat pentru prima oară
în limba originalului
în : M. Nettlau, „Michael Bakunin.
Eine Biographie“, Bd. 3,
London, 1898

Originalul în limba franceză
Tradus din limba germană

214

Engels către Wilhelm Liebknecht

la Hubertusburg

Londra, 24 august 1872

Dragă Liebknecht,

Regret că trebuie să refuz propunerea ta de a-mi pune candidatura chiar și numai pentru că, trăind fără permisiune în altă țară

¹⁾ Mora nu a participat la Congresul de la Haga. — *Nota red.*

timp de zece ani, mi-am pierdut supușenia prusiană și totodată dreptul de cetățean prusian ⁵²⁷.

Astăzi am aflat că jurasienii vor veni, totuși, la Haga, dar se vor retrage de îndată ce se vor adopta primele hotărâri împotriva Alianței și vor convoca apoi la Neuchâtel un congres al lor. După cât se pare, Bak[unin] s-a grăbit din cale-afară cu difuzarea instrucțiunilor în Italia ; spaniolii i-au demonstrat, probabil, că așa, totuși, nu merge și că ei ar trebui să se prezinte la Haga chiar și numai pentru a-și manifesta protestul. Consiliul federal spaniol, cu majoritatea sa alianțistă, a introdus un nou sistem de votare, potrivit căruia ei vor trimite, probabil, 4 reprezentanți ai Alianței ⁵²⁸. În schimb, Uniunea muncitorilor de fabrică din Catalonia (40 000 de oameni) ⁵²⁶ îl va trimite pe unul de-ai noștri, pe Mora. După rezoluția de la Rimini ⁵²⁵, italienii vor evita să vină.

Sorge este aici, lângă mine, și îți trimite salutări.

Al tău,
F. E.

Cred că, în ce-i privește pe bakuniști, nu trebuie să ne așteptăm la vreo încăierare. Tipii ăștia sînt de o lașitate fără margini, deși sînt niște insolenți. Nu sar la atac decît 8 contra unu.

Publicat pentru prima oară
în : „Arhiv Marksa i Enghelsa”,
vol. I (VI), 1932

Tradus din limba germană

215

Marx către Ludwig Kugelmann

la Hannover

[Londra] 26 august 1872

Dragă Kugelmann,

La Haga delegații vor purta banderole albastre pentru a fi recunoscuți de cei cu care se întîlnesc.

În caz că nu ne întîlnim :

Adresa particulară : Bruno Liebers, 148, Jacob Catsstraat.

Localul oficial al congresului : Concordia, Lombardstraat.
În mare grabă.

Al tău,
K. M.

Publicat pentru prima oară
în : „Pisma Marksa k
Kughelmanu”, 1928

Tradus din limba germană

216

Engels către Hermann Jung

la Londra

[Haga, începutul lunii
septembrie 1872]

Dragă Jung,

Pentru întregul an financiar găesc următoarele plăți pentru
chirie ⁵²⁹ :

31 octombrie 1871 — Truelove	7 l. st. 7 șilingi
și două plăți către Martin	5 l. st.

12 l. st. 7 șilingi,

dar *nici* o plată către Truelove la plecarea din vechiul local.

Trebuie totuși să-i plătim — nu cumva ați uitat să înregistrați
această plată ? Vă rog să scrieți la Haga, la adresa de pe verso,
dacă această plată a fost omisă în registru. Eu știu că la conferința
de anul trecut datoram chiria pe șase luni, iar acum nu mai avem
nici o datorie.

Cu salutări frățești.

Al dumitale,
F. Engels

Bruno Liebers

148, Jacob Catsstraat, Haga, Olanda

Menționează pe partea interioară a plicului că este pentru mine.

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

217

Engels către Friedrich Adolph Sorge

la Hoboken

[Londra] 21 septembrie 1872

Dragă Sorge,

Sper că ai ajuns cu bine la New York și că Cuno și-a învins groaza de puntea intermediară.

Din rezoluțiile congresului ai luat :

- 1) noile articole 2 și 6 din Regulament ; capitolul II despre *Consiliul General* ¹⁾,
- 2) raportul comisiei cu privire la Alianță ²⁾,
- 3) declarația minorității ⁵³⁰,
- 4) rezoluția cu privire la mutarea sediului Consiliului General și la alegerea a 12 membri ai Consiliului, cu dreptul de a coopta încă 3 membri, de asemenea lista celor aleși.

Așadar îți mai lipsesc :

- 1) rezoluția prin care se exprimă simpatia față de martirii proletariatului ⁵³¹,
- 2) rezoluția cu privire la cotizațiile membrilor,
- 3) rezoluția cu privire la anularea îputernicirilor,
- 4) probabil textul articolului din Statut referitor la politică. Îți trimit alăturat toate aceste 4 documente.

Celelalte hîrtii lăsate de tine aici sînt : 1) acte în privința cărora nu s-a luat nici o hotărîre, 2) propuneri neacceptate, 3) una sau două propuneri de pe ordinea de zi acceptate și aplicate pe parcursul desfășurării congresului. Toate acestea au fost incluse în procesul-verbal, iar pentru voi nu prezintă nici un fel de interes.

Mă gîndesc că s-ar putea să-ți lipsească

5) propunerea lui Lafargue cu privire la sindicatele internaționale ; de aceea o traduc din spaniolă și o anexez aici.

De îndată ce vom primi raportul pe care ni l-ai promis cu privire la discutarea mandatelor (la care, după cum știi, din cauza

¹⁾ K. Marx și F. Engels. „Rezoluțiile Congresului general de la Haga” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 153—162. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

²⁾ „Rezoluții cu privire la Alianță” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 159. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

prostiei președintelui, nu s-a întocmit nici un proces-verbal, întrucît nu au fost numiți secretari) ⁵³², rezoluțiile vor fi redactate și publicate în mod oficial.

De îndată cî lucaîn, care, plecînd la Bruxelles, a luat cu el hîrțile comisiei și acum pune în ordine depozițiile martorilor, ne va trimite aceste documente — lucru pe care a promis să-l facă cel mai tîrziu pînă la sfîrșitul acestei luni —, materialele în legătură cu Bakunin și cu Alianța vor fi pregătite și tipărite ⁵³³. Noi am mai primit și alte lucruri foarte interesante, pe care n-am mai putut să le prezentăm comisiei, deoarece sosiseră prea tîrziu.

Apoi pregătirea proceselor-verbale ale congresului în vederea publicării.

Pentru corespondența cu Germania, Italia etc. îți trimit alăturat toate adresele pe care le cunosc.

Hales a provocat aici, în Consiliul federal, un scandal de toată frumusețea, a insistat ca lui Marx să i se dea un vot de blam pentru că a spus că liderii englezi ai muncitorilor ar fi vînduți, dar o secție engleză locală și una irlandeză au și protestat imediat, dîndu-i dreptate lui M[arx]. Indivizii ăștia — Hales, Mottersh[ead], Eccarius etc. — spumegă de furie pentru că li s-a luat Consiliul General ⁵³⁴.

La Bruxelles Guillaume i-a spus lui Vilmart (care ne-a scris personal despre toate acestea) că spaniolii organizează din nou Alianța, care acum ar fi mai necesară ca oricînd.

West este tot aici — n-are bani de întoarcere.

Salutări călduroase lui Cuno ; spune-i că, indiferent unde se va duce, corespondența tot cu mine o va purta. Salutări cordiale.

Al tău,
F. Engels

Olandezii declară că motivul principal pentru care au votat alături de minoritate ar fi că ei aspiră la reunificarea cu Belgia și de aceea trebuie să le facă pe plac belgienilor !

Hepner a fost arestat și este în pericol de a sta o lună la închisoare, deoarece, după cum ai aflat, la Leipzig șeful poliției a interzis din proprie inițiativă Internaționala !

Rezoluția adoptată la prima ședință deschisă :

Le Congrès de l'Association Internationale des Travailleurs réuni à la Haye, exprime, au nom du prolétariat universel, son

admiration pour les héroïques champions de la cause de l'émancipation du travail, tombés victimes de leur dévouement, et envoie un salut fraternel et sympathique à tous ceux que persécute en ce moment la réaction bourgeoise, en France, en Allemagne, en Danemark et dans le monde entier.

(Proposé par A. Schwitzguébel et 7 autres.) ¹⁾

În privința cotizațiilor :

Nous proposons que la cotisation reste telle qu'elle est fixée par les statuts généraux.

(Proposé par E. Dupont et 3 autres — *adopté*, samedi matin.) ²⁾

În legătură cu anularea vechilor împuterniciri :

Je propose d'annuler tous les pouvoirs soumis par le Conseil général, les Conseils, Comités et sections dans les pays où l'Internationale est prohibée et que le Conseil général ait seul le droit de nommer les fondés de pouvoir dans ces pays ³⁾.

(Propunerea făcută de A. Serrailier și de alți 7 delegați franchezi și adoptată sîmbătă.)

Propunerea făcută de Lafargue și aprobată în unanimitate sîmbătă dimineață o am numai în limba *spaniolă* și de aceea textul nu poate fi considerat absolut oficial :

Au nom de la fédération portugaise et de la nouvelle fédération de Madrid je propose :

Que le nouveau Conseil général soit chargé de la mission spéciale de constituer les Associations internationales de métiers (Trades Unions).

A cet effet il rédigerá pendant le mois qui suivra la session du Congrès une circulaire qu'il fera imprimer et qu'il enverra à toutes les sociétés ouvrières dont il possédera les adresses, que ces sociétés soient affiliées ou non à l'Internationale.

¹⁾ — Congresul Asociației Internaționale a Muncitorilor convocat la Haga exprimă, în numele proletariatului din lumea întreagă, admirația față de eroicii luptători pentru cauza eliberării muncii care au căzut jertfă devotamentului lor, și trimite salutări frățești, de simpatie tuturor celor care în prezent sînt persecutați de burghezia reacționară din Franța, Germania, Danemarca și din toată lumea.

(Propunere făcută de A. Schwitzguébel și încă alți 7.) — *Nota trad.*

²⁾ — Propunem ca cotizația să rămînă cea stabilită de Statutul general.

(Propunere făcută de E. Dupont și alți 3 — *adoptată* sîmbătă [7 septembrie] dimineață.) — *Nota trad.*

³⁾ — Propun anularea tuturor împuternicirilor date atît de Consiliul General, cît și de consiliile, comitetele și secțiile în țările în care Internaționala este interzisă, Consiliul General avînd dreptul exclusiv de a numi împuterniciți în aceste țări. — *Nota trad.*

Dans cette circulaire le Conseil invitera les sociétés ouvrières de constituer l'Union internationale de leurs métiers respectifs.

Chaque société ouvrière sera de même invitée à fixer les conditions sous lesquelles elle veut faire partie de l'Union internationale de son métier.

Le Conseil général est chargé de réunir toutes les conditions proposées par les sociétés qui auront accepté cette idée, et de former un projet général qui sera soumis à l'approbation provisoire de toutes les sociétés ouvrières qui veulent faire partie des Unions internationales de métiers.

Le prochain congrès s'ac tionnera ce projet d'une manière formelle ¹⁾.

(Susținută de alte 10 persoane, propunerea a fost adoptată în unanimitate, fără a mai fi discutată.)

Germania — totul se trimite redacției ziarului „Volksstaat”, Hepner, pentru moment lui Rud. Seiffert — adresa Comitetului etc. pot fi găsite în „Volksstaat”.

Italia: secția din *Torino* (societatea „Emancipazione del Proletario”):

1) pe plicul exterior: d-l Jean Jacques Goss, paracliser al bisericii evanghelice, Via Principe Tommaso nr. 1, Torino; pe plicul interior: d-l Cesare Bert — secretar; 2) d-l Luigi Perrini, Viale del Rè, 26, Torino.

Aici trebuie evitat ticălosul de Carlo Terzaghi.

Secția din *Milano*: (Circolo Operaio) secretar Mauro Gandolfi, Via Solferino, 11, Milano (este membru al Alianței, iar secția este slabă. Cuno poate da unele amănunte).

¹⁾ — În numele federației portugheze și al noii federații din Madrid propun:

Ca noul Consiliu General să fie investit cu sarcina specială de a crea uniuni profesionale internaționale (Trades Unions).

În acest scop, el va trebui ca, în termen de o lună după încheierea lucrărilor acestui congres, să întocmească o circulară pe care să o tipărească și să o trimită tuturor asociațiilor muncitorești afiliate sau nu la Internațională, ale căror adrese le cunoaște.

În această circulară Consiliul va chema asociațiile muncitorești să constituie o uniune internațională de ramură.

Fiecare asociație muncitorească va fi, de asemenea, invitată să-și stabilească condițiile în care dorește să participe la uniunea internațională de ramură.

Consiliul General este însărcinat să centralizeze toate condițiile stabilite de acele asociații care au fost de acord cu această idee și să întocmească un proiect general ce va fi prezentat spre aprobare provizorie tuturor asociațiilor muncitorești care vor să facă parte din uniunile profesionale internaționale.

Viitorul congres va confirma definitiv acest proiect. — *Nota trad.*

Secția din *Roma* : 1) pe plicul exterior : d-l Leonardo Centenari, directorul tipografiei Rechiedei, Via Monserrato, 25, Roma. Pe plicul interior : d-l Osvaldo Gnocchi-Viani. — Toate coletele externe pe adresa Biblioteca universității, Via Staderari, 38—40 ; intern pe adresa O. G. Viani. S-a anunțat doar cu două săptămîni înainte de congres.

Secția din *Ferrara* : totul trebuie trimis lui Enrico Bignami, ziarul „La Plebe”, Via Cavour, 19, Lodi, Lombardia. Această secție, ca și cea din Torino, sînt cele mai bune, despre cea din Roma nu știu nimic.

Secția din *Girgenti* ¹⁾, Sicilia : avocatului Antonino Riggio (baku-nist), nici nu mai țin minte de cînd nu am mai auzit nimic de ea. Spania : *Consiliul federal* spaniol : d-lui Julian Valero, Calle de Sorolla 35, Valencia. În interior : Francisco Tomás.

Noua federație din Madrid : José Mesa y Leompart, San Pedro, 16,3° (etajul trei) Madrid (în limba franceză).

Portugalia : José C. Nobre-França, Travessa do Abarracamento de Peniche, nr. 4, 2° andar (etajul doi), Lisboa, Portugal (în limba franceză).

Serraillier, August, Gaisford Street, 35, Kentish Town, N. W. London.

Bruxelles : De Paepe, César, Hôpital Saint-Jean, Bruxelles.

Geneva : H. Perret sau J. Ph. Becker, Temple Unique, Geneva.

Olanda : H. Gerhardt, 472, Runstraat, Amsterdam.

Art. 7 din Statutul general, adoptat sîmbătă dimineață cu 28 voturi pentru și 13 contra (inclusiv abținerile), așadar cu o majoritate de mai mult de 2/3.

Dans sa lutte contre le pouvoir collectif des classes possédantes, le prolétariat ne peut agir comme classe qu'en se constituant lui-même en parti politique distinct, opposé à tous les anciens partis. formés par les classes possédantes. — Cette constitution du prolétariat en parti politique est indispensable pour assurer le triomphe de la révolution sociale et de son but suprême, l'abolition des classes. La coalition des forces ouvrières déjà obtenue par les luttes économiques doit aussi servir de levier aux mains de cette classe, dans sa lutte contre le pouvoir politique de ses exploités. Les seigneurs de la terre et les seigneurs du capital se serviront :

¹⁾ Denumirea actuală : Agrigento. — *Nota red.*

toujours de leurs privilèges politiques pour défendre et perpétuer leurs monopoles économiques, et asservir le travail. La conquête du pouvoir politique devient donc le premier devoir du prolétariat ¹⁾.

Publicat pentru prima oară
Într-o formă prescurtată
în : „Briefe und Auszüge
aus Briefen von Joh. Phil. Becker,
Jos. Dietzgen, Friedrich Engels,
Karl Marx u. A. an F. A. Sorge
und Andere“, Stuttgart, 1906 ;
în întregime în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limbile
germană și franceză
Tradus din limbile germană
și franceză

218

Engels către Hermann Jung

la Londra

Regent's Park Road
[Londra] 1 octombrie 1872

Dragă Jung,

Ai putea să-mi procuri adresele secretarilor

- 1) turnătorilor,
- 2) dulgherilor de vapoare,
- 3) călăfătuitorilor de vapoare (dacă au o asociație).

Am neapărată nevoie de toate acestea pentru a lua legătura cu ei în privința unor greve care au avut loc în Portugalia ⁵³⁵. Eu m-am adresat Consiliului federal britanic, dar nu am putut afla dacă ei

¹⁾ — În lupta sa împotriva puterii colective a claselor avute, proletariatul poate acționa ca clasă numai dacă se organizează ca partid politic aparte, opus tuturor vechilor partide create de clasele avute. Această organizare a proletariatului ca partid politic este indispensabilă pentru asigurarea victoriei revoluției sociale și atingerea scopului ei final — desființarea claselor. Unirea forțelor pe care clasa muncitoare a și înfăptuit-o datorită luptei ei economice trebuie, totodată, să servească acestei clase drept pîrghie în lupta împotriva puterii politice a exploataților ei. Avînd în vedere că magnații funciari și magnații capitalului vor folosi întotdeauna privilegiile lor politice pentru a apăra și eterniza monopolurile lor economice și pentru a aservi munca, cucerirea puterii politice devine prima datorie a proletariatului. — *Nota trad.*

au luat unele măsuri, așa încît va trebui să acționez pe cont propriu.

Al dumitale devotat,
F. Engels

Soția mea vă trimite salutări, dumitale și soției.

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

219

Engels către Friedrich Adolph Sorge

la Hoboken

Londra, 5 octombrie 1872
122, Regent's Park Road, N. W.

Dragă Sorge,

On vous taille de la besogne ¹⁾. Trimit alăturat traducerea franceză (pentru că această limbă se pretează la o traducere mai fidelă) a două articole din „Federación” (ziarul lui Alerini). Belgienii nu sînt deloc de temut. Judecînd după scrisorile primite de atunci, ei s-au speriat de propria lor cutezanță și nu mai știu pe unde să scoată cămașa ; în plus, pe zi ce trece, dezorganizarea Internaționalei în Belgia ia proporții, ceea ce face absolut necesară crearea unei noi organizații.

În schimb, nu puteți ignora hotărîrile adoptate de jurasieni la un congres al federației lor, în care proclamă fățiș rebeliunea ⁵³⁶. Le Conseil général est tenu d'exécuter les résolutions du Congrès ²⁾ (vezi rezoluția de la Geneva ⁵³⁷). Noi am scris imediat la Geneva, cerînd ultimul număr din „Bulletin Jurassien” și ți-l vom trimite de îndată ce va sosi. În plus, dacă vreți, ați mai putea să vă adresați direct Comitetului federal jurasian (Adresa : Adhémard

¹⁾ — Ai multă bătaie de cap. — *Nota trad.*

²⁾ — Consiliul General are obligația de a pune în aplicare rezoluțiile congresului. — *Nota trad.*

Schwitzguébel, gravor, Sonvilier, Jura bernois, Elveția) și să-i solicite unele informații.

E foarte bine că domnii aceștia declară fățiș război și că ne oferă astfel motive suficiente de a-i trimite la plimbare. Dar după o asemenea declarație fățișă, cererea majorității federațiilor de a supune congresului ¹⁾ acest caz este cu neputință de realizat; în plus, în favoarea acestei propuneri vor vota cel mult 4 (ei înșiși, spaniolii, belgienii și olandezii), iar toți ceilalți vor fi împotrivi. După părerea noastră, o acțiune rapidă și energică îndreptată împotriva acestor scandalagii de profesie în momentul în care sinteti deja în posesia unor dovezi ar fi foarte nimerită și, probabil, suficientă pentru a face să sară în aer amenințatorul Sonderbund ²⁾.

Ieri ți-am trimis numerele 65, 66 și 67 din „Emancipación”.

Faptul că Guillaume i-a declarat la Bruxelles lui Vilmart că spaniolii intenționează să organizeze din nou Alianța, deoarece acum, după Congresul de la Haga, ea ar fi mai necesară ca oricând, i-a fost relatat lui Lafargue de Vilmart însuși; eu am citit scrisoarea.

Intenționez să anexez și raportul către Consiliul General cu privire la Spania, Portugalia și Italia, dar nu-l voi putea termina pentru poșta de astăzi. În schimb, anexez raportul meu către secția nr. 6 ³⁾, pe care am să te rog să i-l dai lui Bertrand.

Aici Hales a deschis împotriva lui Marx și a mea o colosală campanie de calomnii, care se va întoarce însă împotriva lui însuși, fără să fie nevoie ca noi să mișcăm măcar un deget ⁴⁾. Drept pretext a servit declarația lui M[arx] cu privire la corupția conducătorilor muncitorilor englezi ⁵⁾. Cîteva secții de la Londra și tot Manchesterul au protestat într-un mod foarte energic, iar Hales și-a pierdut majoritatea pe care o deținea înainte în cadrul Consiliului federal, așa încît în curînd va zbura definitiv.

Afurisitul de Lucain nu ne-a trimis nici pînă azi hîrțile referitoare la Alianță pe care le-a luat cu el, așa încît nu ne putem apuca de nimic ⁶⁾. Documentele primite ulterior din Elveția, care cuprind și procesul Neceaev ⁷⁾ în întregime, ca și publicațiile rusești scoase de Bakunin sînt extrem de interesante și vor provoca un scandal

¹⁾ În original greșit: „conferinței”. — *Nota red.*

²⁾ Sonderbund (Uniune separată); prin analogie cu Sonderbundul cantoanelor catolice reacționare din Elveția din deceniul al 5-lea al secolului al XIX-lea, Engels a denumit ironic așa pe anarhiști și adepții lor, care după Congresul de la Haga s-au desprins de Internațională. — *Nota red.*

³⁾ Rezumat al unei intervenții a lui K. Marx în legătură cu mandatul lui Barry (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 657—658. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

⁴⁾ Vezi volumul de față, p. 470—471. — *Nota red.*

monstru. Niciodată nu mi-a fost dat să văd o bandă de ticăloși atît de odioasă.

După ce-ai plecat, soția mea ¹⁾ a descoperit că i-ai plătit Emmei pentru rufăria ta și mă roagă să-ți spun că toate acestea s-au petrecut fără știrea ei, altfel ea nu ar fi tolerat așa ceva.

Nu uita procesul-verbal cu privire la discutarea mandatelor, fără care această parte nu poate fi inclusă în procesul-verbal ²⁾; nimeni din cei de aici nu are ceva în legătură cu aceasta.

Cu fiecare poștă așteptăm vești de la tine și un semn de viață de la noul Consiliu General.

Calde salutări lui Cuno, sper că va scrie în curînd.

Bietul Hepner a stat la răcoare o lună încheiată, deoarece la Leipzig Internaționala e interzisă !

Al tău,
F. Engels

Publicat pentru prima oară
într-o formă prescurtată
în : „Briefe und Auszüge
aus Briefen von Joh. Phil. Becker,
Jos. Dietzgen, Friedrich Engels,
Karl Marx u. A. an F. A. Sorge
und Andere“, Stuttgart, 1906 ;
în întregime în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

220

Marx către Hermann Jung

la Londra

[Londra] 14 octombrie 1872

Dragă Jung,

În legătură cu grevele, cel mai bine ar fi să scrii direct :

1. Leipzig. Redacția lui „Volksstaat“, 4, Hohestrasse.
2. Viena. Redacția lui „Volkswille“, 32, Alserstrasse.

¹⁾ Lizzy Burns. — *Nota red.*

²⁾ Este vorba de proiectata publicare a proceselor-verbale ale Congresului de la Haga. — *Nota red.*

3. Berlin. Fr. Milke, zețar, 65, curtea IV, Schützenstrasse.
Salut.

K. M.

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXII, ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

221

Engels către Friedrich Lessner

la Londra

Londra, miercuri
[16 octombrie 1872]

Dragă Lessner,

N-ai vrea să-i predai miine seară secretarului Consiliului federal scrisoarea alăturată ¹⁾? Dacă Hales insistă să se scrie la Lisabona ⁵³⁵ direct, fără mijlocirea mea, cel mai bun lucru ar fi să nu-i spui nimic altceva decât că chestiunea este *presantă* și că de aceea ar fi bine să mi se răspundă fără întârziere; iar dacă Hales va ridica și de data aceasta probleme formale și personale, nu va dovedi prin aceasta decât că nu dorește să se facă o muncă efectivă, ci doar să sacrifice intrigilor sale personale atit timpul Consiliului federal, cât și interesele muncitorilor portughezi. Dacă ei îmi vor cere să dau adresa de la Lisabona, cel mai indicat ar fi ca deocamdată să nu le spui nimic, iar pe urmă mai vedem noi.

Al tău,
F. E.

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

¹⁾ F. Engels. „Către Consiliul federal britanic al Asociației Internaționale a Muncitorilor” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 182. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

222

Engels către Theodor Cuno

la New York

122, Regent's Park Road, N. W.
Londra, 29 octombrie 1872

Dragă Cuno,

Am primit scrisoarea ta de pe data de 8 și procesul-verbal¹⁾ și îți mulțumesc mult pentru amîndouă.

„Bull[etin] Jurassien”, pe care cu siguranță l-ați primit, ca și „Internationale” din Bruxelles, care a fost expediat astăzi, vă vor dovedi că trebuie acționat serios și că este absolut necesar ca cel puțin *Sorge* să risipească toate îndoielile și să se declare de acord cu alegerea²⁾, pentru ca astfel să se asigure nu numai unitatea de acțiune, ci, înainte de toate, acțiunea însăși. Dacă nu se vor lua măsuri energice și nu se va anunța și argumenta fără întîrziere excluderea temporară a jurasienilor din cauza rezoluțiilor adoptate la congresul lor, prin care se nesocoteau Statutul și hotărîrile Congresului de la Haga⁵³⁶, precum și excluderea membrilor congresului antiautoritar, în măsura în care, în general, ei pot fi considerați ca făcînd parte din Internațională, domnii aceștia își vor lua nasul la purtare. Timp mai este, belgienii s-au speriat de propriul lor curaj inițial și acum șovăie, în Spania opoziția împotriva adepților Alianței crește pe zi ce trece, se aud deja glasuri care cer convocarea unui congres spaniol extraordinar pentru a analiza atitudinea adoptată la Haga de către Consiliul federal și de delegați, numai că toate acestea se vor stinge iarăși dacă poziția insolentă a jurasienilor va fi tolerată; că oamenii aceștia nu se dau în lături de la nimic, puteți vedea din scrisoarea lui Hales⁵³⁹ publicată în „Internat[ionale]”. Hales este corespondentul jurasienilor și distribuie aici gratuit, oricui dorește, publicația acestora, „Bulletin”, care conține articole infame, și o trimite tuturor secțiilor.

Trebuie să închei. Se ridică poșta. M[arx] și cu mine sîntem atît de aglomerați cu o serie de probleme legate de congres, cu tipărirea unor lucrări, precum și cu corespondența, cum n-am mai fost niciodată. Cred că *Sorge* a primit „Emancipación”, așa că poți să i-o traduci. Cu vaporul următor vor mai sosi cîteva numere. Alături de „Volksstaat” este cea mai bună publicație a noastră.

¹⁾ al ședințelor Congresului de la Haga. — *Nota red.*

²⁾ ca secretar al Consiliului General. — *Nota red.*

Povestea cu West ne-a amuzat copios.
Vă salutăm cordial cu toții pe Sorge și pe tine.

Al tău,
F. Engels

Lafargue și soția ¹⁾ au sosit aici alaltăieri.

Publicat pentru prima oară
în : „Die Gesellschaft“ nr. 11,
Berlin, 1925

Tradus din limba germană

223

Engels către Friedrich Adolph Sorge

la Hoboken

122, Regent's Park Road
Londra, 2 noiembrie 1872

Dragă Sorge,

Trimit alăturat raportul meu cu privire la Spania ²⁾.

Tocmai am fost solicitat să anunț oficial Consiliului General formarea următoarelor două secții :

1. Associazione degli operai e degli agricoltori della Bassa Lombardia (Sezione di Lodi), secretar Enrico Bignami, Via Cavour 19.
2. Consociazione dei liberi Lavoratori Abruzzesi (Sezione di Aquila, provincia cu același nume. Corespondența se face deocamdată prin Lodi).

Informația ne-a parvenit de la Bignami, care comunică totodată că ambele secții au adoptat statute în conformitate cu Statutul general. Voi cere câteva exemplare și vi le voi trimite ⁵⁴⁰.

Bignami este singurul om care s-a situat de partea noastră în Italia, chiar dacă deocamdată n-a făcut-o într-un mod prea energic. În ziarul lui, „La Plebe“, el a publicat nu numai raportul meu cu privire la Congresul de la Haga ³⁾, ci și scrisoarea pe care i-am

¹⁾ Laura Lafargue. — *Nota red.*

²⁾ *F. Engels*. „Raport prezentat Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la situația Asociației în Spania, Portugalia și Italia“ (vezi *K. Marx* și *F. Engels*. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 185—189. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

³⁾ *F. Engels*. „Congresul de la Haga“ (vezi *K. Marx* și *F. Engels*. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 168—173. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

adresat-o personal ¹⁾ și care este mult mai drastică. Întrucît eu m-am angajat să-i trimit corespondențe, ziarul rămîne în mîinile noastre. Apoi el a retipărit Statutul general cu modificările de la Haga, precum și raportul meu despre congres ⁵⁴¹. Bignami este înconjurat din toate părțile de autonomiști și de aceea ar trebui să fie mai prudent.

De la Torino nu mai am nici o veste. La Milano, Cuno va trebui să ne ajute, cel puțin, să stabilim o legătură, pentru ca măcar să ne asigurăm o sursă de informații. Cu Ferrara legătura se va ține prin Lodi; secția este organizată de Bignami.

Marx mă roagă să-ți spun că deocamdată procesele-verbale ²⁾ ne sînt absolut necesare aici. Avînd în vedere minciunile puse în circulație aici de Hales, Mott[ershead] și Ecc[arius], ca și de jurasieni etc. pe continent, ne putem oricînd aștepta să ne vedem în situația de a răspunde dînd extrase din aceste procese-verbale. Pe de altă parte, dacă vă puteți lipsi deocamdată de ele, noi vom întocmi și vă vom trimite un extras conținînd hotărîrile cu caracter administrativ și motivarea lor.

Pentru mai multă siguranță îți mai dau o dată adresele pentru Spania, Italia și Portugalia. Inițiativa creării unei funcții de secretar general corespondent, care să-și coopteze ajutoare numai pentru limbi străine, o consider foarte înțeleaptă, cu condiția ca tu să fii cel care preia acest post ⁵⁴².

Salutări cordiale vouă tuturor.

Al tău,
F. Engels

José Mesa y Leompart, Calle de San Pedro nr. 16, 3° (etajul al III-lea), Madrid.

Consiliul federal spaniol: pe plic (în interior să te adresezi lui Francisco Tomás) să indici numele Don Julian Valero, Calle de Sorolla 35, Valencia.

Lisabona: d-lui Dom J. C. Nobre-França, Travessa do Abarramento de Peniche nr. 4, 2° andar (etajul al II-lea), Lisboa.

Torino: pe plicul din interior: Cesare Bert, secretar al secției locale. — În exterior: d-lui J. J. Goss, paracliser al bisericii evanghelice, nr. 1, Via Principe Tommaso, Torino.

Torino, altă adresă: Luigi Perrini, Viale del Rè 21 (fără plic interior, este un vechi membru al Internaționalei).

¹⁾ F. Engels. „Scrisori din Londra. — II” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 180—181. — Nota trad.). — Nota red.

²⁾ ale Consiliului General anterior. — Nota red.

Raportul cu privire la Italia urmează ; pe cel referitor la Portugalia, trimis de acolo congresului, îl traduce acum Lafargue.

În prezent redactez traducerea franceză a „Manifestului”¹⁾ ; manuscrisul adus de tine este în cea mai mare parte bun, în măsura în care textul din „Woodhull” era bun⁵⁴³.

Publicat pentru prima oară
într-o formă prescurtată
în : „Briefe und Auszüge
aus Briefen von Joh. Phil. Becker,
Jos. Dietzgen, Friedrich Engels,
Karl Marx u. A. an F. A. Sorge
und Andere”, Stuttgart, 1906 ;
în întregime în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

224

Engels către Friedrich Adolph Sorge

la Hoboken

Londra, 16 noiembrie 1872:

Dragă Sorge,

Scrisoarea ta de pe data de 25 s-a încrucișat cu scrisoarea mea din 2 noiembrie. Între timp cred că ai primit o scrisoare de la Marx.

Textul francez al adresei⁵⁴⁴ i l-am dat lui Serrailier, iar pe cel englez l-am dat mai întâi lui M[ac]D[onnell] pentru irlandezi, apoi l-am transcris pentru „Int[ernational] Herald” și în cele din urmă l-am trimis Consiliului federal. Am avut mari temeri ca nu cumva Consiliul federal să-l sustragă sau să-l tipărească *textual*, cu greșeli de gramatică engleză și cu germanisme evidente, pentru a se amuza pe seama lor. Bineînțeles, eu am făcut toate aceste modificări, întrucât în *respectiva* formă textul adresei, atât cel englez, cât și cel francez, nu putea fi în nici un caz tipărit. Noi aici am dat întotdeauna lucrările de acest gen vreunui localnic cultivat spre a le corecta și va trebui ca și tu să faci același lucru, deoarece se întâmplă adesea ca în documentele oficiale să nu se poată opera nici măcar modificări gramaticale, ceea ce are întotdeauna repercusiuni nefaste. Pentru Hales, jurasieni etc., orice greșeală de acest fel este oricum un prilej de amuzament.

¹⁾ K. Marx și F. Engels. „Manifestul Partidului Comunist”. — Nota red.

Belgienii nu au tipărit pînă acum nimic.

În Australia va trebui ca adresa s-o trimiteți voi, cred că între timp a fost Harcourt pe la tine; eu nu am nici o adresă pentru Australia ⁵⁴⁵.

Jones și Le Moussu au fost preveniți. Pe Serr[aillier] îl voi vedea mîine și-i voi spune să vă pregătească un raport în care, din cauza lui *Dereure*, nu vor putea figura nici nume și nici adrese, acestea urmînd să-ți fie trimise personal. În legătură cu *Dereure* vezi mai jos.

Timbrele au costat cam 1 l. st. Le Moussu a făcut desenul gratuit. Tipărirea Statutului în limba engleză s-a ridicat la vreo 12 l. st.

Despre formarea a două noi secții în Italia ¹⁾ te-am înștiințat de curînd. Scrisoarea oficială ți-o trimit alăturat.

Astăzi îți trimit :

1 exemplar din „Emancipación” și manifestul Noii federații din Madrid ⁵⁴⁶ ;

1 exemplar din „Égalité” ;

1 exemplar din „Intern[ational] Herald” cu raportul Consiliului federal ;

7 rezoluții adoptate la Congresul de la Haga.

În continuare îți relatez următoarele :

1. *Blanquiștii*. Au publicat o broșură : „Internaționala și revoluția”, din care îți voi trimite cîteva exemplare per next steamer ²⁾. Declară ieșirea lor din Internațională, care, prin mutarea sediului Consiliului General la New York, a primit, chipurile, o lovitură mortală. Vor întemeia o asociație proprie, și în Franța s-au și apucat să uneltească temeinic. De aceea este absolut necesar ca *Dereure* 1) să nu obțină nici o adresă în Franța, 2) în schimb să-și precizeze poziția. Acest din urmă punct poate fi accelerat, firește, numai în cazul în care considerați că este necesar. „Liberté” și „Égalité” publică răspunsul dat de Serraillier la această cîrpăceală. Rancier i-a mărturisit lui Lafargue că varianta inițială era plină de atacuri personale, fapt pentru care el a declarat că nu o va semna nici odată. Varianta a doua, cea publicată, nu a văzut-o, iar numele lui figurează acolo fără asentimentul său. Este în conflict cu ei, căci li s-a năzărit să-l dea în judecată pentru faptul că rămîne în continuare, fără aprobare, membru al unui club al emigranților, Cercul de studii sociale ⁵⁴⁷, iar el n-a acceptat să se supună examenului școlăresc al tribunalului numit de „puri” (așa își spun blanquiștii). După cum vezi, ei se joacă de-a comuna revoluționară exact ca pe vremuri. Broșurica, în care Vaillant declară cu toată seriozitatea că

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 481—482. — *Nota red.*

²⁾ — cu vaporul următor. — *Nota trad.*

toate tezele noastre economice și politice sînt descoperiri ale blanquiștilor, o să te amuze. În afară de Paris, unde îl au ca agent pe lunganul Walter, în diferite alte localități din Franța ei s-au și apucat să provoace discordie. Deși nu sînt periculoși, totuși nu trebuie să li se dea posibilitatea de a unelti mai departe, și pentru asta Dereure nu trebuie să aibă nici o adresă și nu trebuie scăpat din ochi nici un moment.

2. *Spania*. Aici lucrurile se prezintă strașnic. Consiliul federal a publicat și difuzat în mare taină o istorie lungă⁵⁴⁸, care cuprinde :

- a) un raport inexact despre congres întocmit de 4 spanioli ;
- b) hotăririle adoptate de antiautoritariști la Saint-Imier⁵⁴⁹ ;
- c) propunerea Federației din Barcelona cu privire la convocarea la 25 decembrie a unui congres spaniol care să decidă în privința acceptării rezoluțiilor de la Haga ori a celor de la Saint-Imier ;
- d) apelul către toate federațiile locale de a se pronunța *pînă la 10 noiembrie* în această privință.

La aceasta, Noua federație din Madrid a răspuns printr-un manifest pe care ți-l trimitem astăzi. Ea protestează împotriva prezentării rezoluțiilor de la Haga în fața vreunei adunări internaționale în alt scop decît pentru a fi aduse la cunoștință și respectate. (În vederea demascării minciunilor debitate de cei 4 spanioli, am trimis la Madrid tot materialul necesar.)

Dar, pentru ca spaniolii să înțeleagă *cine* îi conduce de fapt, Comitetul jursian a și trimis rezultatele de la Saint-Imier direct tuturor federațiilor locale spaniole, cerîndu-le să se pronunțe asupra lor ; ei au ignorat complet Consiliul federal spaniol.

Între timp în Spania a început agitația. Federația din Gracia (suburbie industrială din Barcelona), numărînd 500 de oameni, cea din Toledo (200 de oameni), cele din Badalona și Denia, lîngă Barcelona, s-au pronunțat în favoarea noastră și împotriva congresului spaniol. În Valencia contăm pe o bună parte din federațiile locale, precum și pe o federație din Cádiz, care tocmai s-a separat de vechea federație locală. Difuzarea publicației „Emancipación”, care era pe ducă și pe care am reușit s-o menținem trimițînd bani de aici, este din nou în creștere (numai la Cádiz, Valencia și Gracia 150 de exemplare). La Gracia a avut loc la 4 noiembrie o mare adunare generală⁵⁵⁰, locuitorii Barcelonei, în frunte cu Alerini, și-au prezentat propunerea lor, dar, după cum scrie Mora (care se află acolo) : „Deși a țipat, a gesticulat și a agitat bastonul, Alerini nu a reușit să-i convingă pe acești atei că societatea iezuiților¹⁾ a acționat corect. De aceea s-a hotărît ca toate rezoluțiile adoptate la Haga

¹⁾ Este vorba de Alianța democrației socialiste. — Nota red.

să fie aprobate, iar atitudinea delegaților spanioli să fie înfierată" ⁵⁵¹,

Lucrurile merg bine ; în cazul cel mai rău vom păstra în Spania o minoritate foarte onorabilă, detașată de ceilalți și mai valoroasă decât toată adunătura eterogenă de pînă acum ; s-ar putea, de asemenea, ca noi să subminăm toată povestea și să aruncăm în aer Alianța. Toate acestea le datorăm energiei unui Mesa, care a trebuit să se lupte de *unul singur*. Mora este un tip slab și o clipă a șovăit. Citiți în „Emanc[ipación]” nr. 71 articolul „Procedeele Alianței”, despre modul în care Consiliul federal spaniol a încercat să-l coopteze pe Mora prin intimidare ⁵⁵².

3. *Consiliul federal de la Londra*. Lipsa de fermitate a celor mai buni dintre englezi a făcut ca Hales și Mottershead să reușească să pună cu totul stăpînire pe Consiliul federal. Numeroși delegați din partea unor secții imaginare i-au asigurat lui Hales pentru moment majoritatea ; el este în același timp și secretar și casier, iar faptul că nu face decât ce vrea el reiese din raportul publicat astăzi de „Int[ernational] Herald” ⁵⁵³. Singurul lucru pe care îl putem face noi este să păstrăm strîns unite rîndurile celor mai bune elemente, pînă cînd ticăloșii aceștia se vor lua de păr, ceea ce nu va întîrzia să se întîmple. Give them rope enough and they will hang themselves ¹⁾. De acum încolo vei primi cu regularitate „Int[ernational] Herald]”, ca să vă convingeți de ce este în stare acest Hales și cum dispune de Consiliul General. De îndată ce se va ivi prilejul, o încălcare a Statutului sau ceva asemănător — ceea ce Hales, ca prieten și corespondent al jurasienilor, va reuși să provoace destul de curînd —, oamenii noștri se vor separa și vor forma o federație proprie, pe cît posibil împreună cu irlandezii. Din păcate, M[ac]-Donnel va pleca în America, avem însă în De Morgan un urmaș de nădejde, care, în plus, cutreieră ca lector toată Anglia. El este absolut la curent cu toată situația.

Pentru a asigura aici proclamațiilor voastre etc. o difuzare corespunzătoare, ar fi fost bine dacă Consiliul General mi-ar fi încredințat mie în mod *oficial* această sarcină pentru Anglia. Nu încape nici o îndoială că Consiliul federal reprimă tot ce poate, iar Riley de la „Int[ernational] Herald”, deși, ce-i drept, un băiat de treabă, care, degustat, a părăsit Consiliul federal, este însă slab și depinde într-o oarecare măsură de Consiliul federal din cauza difuzării ziarului său. De aceea, dacă voi putea să-i prezint o asemenea rezoluție, el va avea o acoperire și va face totul.

Dacă îmi veți trimite sau nu o împuternicire pentru Italia, asta rămîne la latitudinea voastră ⁵⁵⁴. Avînd în vedere luptele ce se des-

1) — Dați-le frînghie suficientă și se vor spînzura singuri. — *Nota trad.*

fășoară acolo și faptul că oamenii noștri nu reprezintă decît o minoritate neînsemnată, o intervenție rapidă ar fi foarte de dorit. Deși n-am renunțat la corespondența particulară și scriu și pentru „Plebe”, fără a avea împuternicire nu pot să exercit nici o influență asupra secțiilor care, la fel ca și secția din Torino, par să fi decăzut total și nu mai dau nici un semn de viață, ceea ce în Italia se întîmplă foarte des.

Marx a plecat pentru cîteva zile la Oxford, la Longuet și soția lui ⁵⁵⁵, pentru a parcurge împreună o parte din traducerea franceză a „Capitalului”. Cred că pînă luni nu se va întoarce ¹⁾.

După părerea mea, lui Serrailier ar trebui în orice caz să-i trimiteti o împuternicire pentru Franța ⁵⁵⁶. Un asemenea gen de corespondență nu poate fi în nici un caz dus din America și numai voi l-ați putea obliga să vă trimită lunar un raport. Un altul mai bun n-o să găsiți ; Dupont este prea indolent dacă nu-l împingi zilnic de la spate ; nouă aici ni se întîmplă adesea să nu-l vedem două săptămîni la rînd.

În ce-i privește pe jurasieni, părerea noastră este că cel mai bun lucru ar fi să se declare pur și simplu că prin hotărîrile pe care le-au adoptat la congresul lor de la Saint-Imier și care contravin articolelor cutare și cutare din Statut și din Regulamentul de organizare, ei s-au autoexclus din Internațională, iar acest fapt să fie adus la cunoștința celorlalte federații. Dealtfel, la ei lucrurile merg prost. La Biel, unde (vezi „Sciziunile” ²⁾) nu le-a mai rămas nici un om, s-a format o nouă secție, care însă s-a afiliat celei din Geneva, iar secția lor model de la Moutier (vezi „Sciziunile”) a respins hotărîrile de la Saint-Imier. După cum vezi, hotărîrile de la Haga încep să-și arate pretutindeni roadele.

În ce privește Germania, ar fi fost bine — pentru eventualitatea unei ciocniri cu adepții lui Schweitzer — ca Marx să aibă o împuternicire.

Toate acestea sînt probleme asupra cărora ar trebui să reflectați.

Eu am de lucru pînă peste cap. Mesa a început să traducă „Manifestul”, ceea ce m-a obligat să-i trimit o traducere franceză revizuită apărută în „Socialiste” ⁵⁵⁷, pe lîngă care de mare folos mi-a fost manuscrisul trimis de tine ⁵⁴³, mult mai bun, deși și el foarte tributar traducerii engleze apărute în „Woodhull”. Mă voi folosi de acest prilej pentru a pune la punct traducerea franceză. Pe lîngă aceasta mai sînt articolele pentru „Volksstaat”, „Emancipación” și „Plebe” ; de îndată ce Lafargue, care acum e aici, va avea o locuință, vom trece la istoria Alianței ⁵⁵⁸. Luain mai are încă multe

¹⁾ 18 noiembrie. — *Nota red.*

²⁾ K. Marx și F. Engels. „Pretinsele sciziuni din Internațională”. — *Nota red.*

documente la Bruxelles, iar acum scrie că le va trimite la *sîrșitul săptămînii viitoare* pentru că vrea să le copieze ¹⁾).

Ce face ștregarul de Cuno ?

Al tău,
F. Engels

Publicat pentru prima oară
într-o formă prescurtată
în : „Briefe und Auszüge
aus Briefen von Joh. Phil. Becker,
Jos. Dietzgen, Friedrich Engels,
Karl Marx u. A. an F. A. Sorge
und Andere“, Stuttgart, 1906 ;
în întregime în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

225

Engels către Jenny Longuet

la Oxford

122, Regent's Park Road
[Londra] 19 noiembrie 1872

Dragă Jenny,

Maurul îmi spune că tu și Longuet veți sosi aici joi ²⁾). Lafargue mi-a comunicat că „probabil“ joi se va muta în noua sa locuință. De aceea, pentru a evita înghesuiala, Lizzie ³⁾ și cu mine vă punem din nou la dispoziție una sau două încăperi în casa noastră, ceea ce sperăm că veți accepta. Locuința este excelentă, dormitor și cameră de zi situate la stradă, ce vreți mai bine ?

Tocmai a intrat Lafargue. I-am spus ce scriu ; el zice că crede că se va muta joi, dar în genere pare de acord cu mine. I-am spus să-l pună pe Maur la curent cu acest plan și astfel consider chestiunea ca și aranjată, iar camerele vor fi pregătite.

Multe salutări soțului tău.

Bătrînul tău,
Generalul

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 470—471. — *Nota red.*

²⁾ 21 noiembrie. — *Nota red.*

³⁾ Lizzie Burns. — *Nota red.*

226

Marx către Nikolai Franțevici Danielson

la Petersburg

[Londra] 25 noiembrie 1872

Dragă prietene,

Scrisoarea a sosit la timp și și-a făcut datoria ⁵²².

Dacă nu am scris mai demult și dacă în momentul de față nu vă scriu decît aceste cîteva rînduri, asta se datorește faptului că aș vrea să vă rog să-mi indicați — dacă e posibil — o *adresă strict comercială* la care să vă pot scrie.

Extrădarea lui N[eceae]v ⁵⁵⁹ și intrigile țesute de maestrul său Bakunin mă umplu de neliniște în ce privește siguranța dv. și a altor cîtorva prieteni. Indivizii ăștia sînt în stare de orice mîrșăvie.

Nu îmi pot exprima în suficientă măsură recunoștința pentru interesul pe care dv. și ceilalți prieteni ruși îl arătați față de opera și activitatea mea.

Al dv. sincer devotat,
A. Williams

Vă rog să-mi răspundeți la aceste rînduri cît mai curînd posibil.

Publicat pentru prima oară
în „Mînușie Godi” nr. 1, 1908

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

227

Engels către Friedrich Adolph Sorge

la Hoboken

Londra, 7 decembrie ¹⁾ 1872

Dragă Sorge,

Astăzi îți trimit „Emancipación” nr. 76, „Intern[ational] Herald” nr. 36 și broșura blanquiștilor ²⁾, cu toate că pe aici nu se găsește și pe care am reușit să o obțin abia azi dimineață pe cale ocolită.

¹⁾ În original greșit : septembrie. — *Nota red.*

²⁾ „Internaționala și revoluția”. — *Nota red.*

Serraillier a trimis răspunsul la redacțiile „Liberté” din Bruxelles și „Égalité” din Geneva, dar măgarii de la „Égalité” au declarat că răspunsul are un caracter prea personal și nu îl publică !

La 3 decembrie ți-am trimis „Emancipación” numerele 74 și 75, „Plebe” nr. 117 și „International Herald” numerele 33—35.

MacDonnel a plecat miercuri la New York ; i-am dat câteva rînduri pentru tine. Dacă fenienii ⁵⁶⁰ de acolo mai manifestă oarecare neîncredere în el, ar fi bine să le-o isipești. El ne-a ajutat foarte mult și complet dezinteresat.

1. *Olanda.* Van der Hout a sosit aici alaltăieri ; burghezii olandezi nu mai vor să-i dea de lucru și el speră să găsească ceva aici. Spune că jurasienii au invitat federația olandeză să participe la un nou congres al Sonderbundului ¹⁾. A avut loc un congres olandez ⁵⁶¹, unde s-au luat următoarele hotăriri : 1) să fie susținut Consiliul General, 2) să se trimită un delegat la congresul convocat de Sonderbund, dar numai cu scopul de a culege informații, fără să participe la vot, 3) să nu fie recunoscut nici un alt congres în afara celui legal convocat pentru septembrie 1873, iar eventualele plîngeri etc. să fie prezentate numai acestuia. Este clar că aceasta echivalează cu o ruptură între olandezi și Sonderbund.

2. *Spania.* Ai aflat, probabil, din „Emancipación” că acolo lucrurile merg bine. În afară de ceea ce știai și tu dinainte, Lérida, noua Federație de la Cádiz, precum și o mare parte din cetățenii din Valencia și Pont de Vilumara, s-au declarat împotriva Consiliului federal. După ce Consiliul federal spaniol, convocînd la 25 decembrie ²⁾ Congresul de la Córdoba cu ordinea de zi ⁵⁶² : să se aleagă între hotărîrile luate la Haga și cele luate la Saint-Imier, a încălcat direct atît Statutul general cît și statutul spaniol local, Noua federație de la Madrid a declarat nul mandatul acestuia și a cerut să se aleagă un nou Consiliu federal provizoriu. Acest pas hotărît va clarifica rapid situația. Totuși, o parte din adepții noștri din Spania, îndeosebi muncitorii din fabricile Cataloniei, sînt de părere că această problemă trebuie dezbătută la Congresul de la Córdoba și, prin urmare, pînă atunci ei nu se afiliază. Partizanii Alianței fac posibilul și imposibilul pentru ca la Córdoba să obțină majoritatea, și este aproape sigur că vor reuși. Atunci catalonienii vor trece deschis de partea noastră.

3. *Franța.* Cu toate intrigile jurasienilor și ale blanquiștilor, în sud lucrurile merg bine. Zilele acestea va avea loc un congres care va aproba hotărîrile de la Haga și va trimite, probabil, o adresă Consiliului General ⁵⁶³. Dar francezii cer ca aici, la noi, să fie cineva

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 477. — *Nota red.*

²⁾ În original greșit : septembrie. — *Nota red.*

investit cu puteri depline și, totodată, temporar, cu puteri depline pentru Franța. Va trebui să se strângă mulți bani, și acest lucru nu-l poate face decît un îputernicit. Larroque, cel mai bun om al nostru de la Bordeaux, ne cere lui Serr[aillier] și mie să-l îputernicim pentru a strînge banii acolo. În virtutea îputernicirii ce o am în privința strîngerii banilor, consider că am dreptul să fac acest lucru *pînă cînd Consiliul General va confirma sau anula această îputernicire*. Întrucît este foarte important ca la congresul mai sus amintit să participe o persoană îputernicită de Consiliul General, eu îmi asum răspunderea de a-i da această îputernicire ¹⁾; dacă nu sinteți de acord, anunță-mă imediat și o voi retrage. — Numai la Lyon jurasienii mai sînt cît de cît susținuți și asta datorită îndolenței celor de la Geneva, în rest pot conta doar pe cîteva persoane. Ai aflat, probabil, că „Bull[etin] Jurass[ien]” l-a apărat pe polițistul Bousquet prezentîndu-l drept un om de treabă ⁵⁶⁴.

4. Anglia. Opoziția împotriva lui Hales se intensifică. Murray, Milner, Dupont au intrat în Consiliul federal, iar după ei vor urma și alții. Riley a declarat că „International Herald” nu va mai fi organul oficial al acestui Consiliu federal și, după cum vei vedea, partea respectivă din titlu a dispărut. Dealtfel, va mai trece probabil un timp pînă cînd totul va ieși la iveală. În următorul număr din „International Herald” apar rezoluțiile de la Haga ²⁾, precum și rapoartele noastre cu privire la situația din Internațională ⁵⁶⁵.

Noi nici nu avem toate procesele-verbale ³⁾. Cîteva dintre ele se află la Hales. De aceea ar fi foarte bine dacă l-ați îputernici pe Marx să preia toate documentele Internaționalei, respectiv cele ale fostului Consiliu General, și în special *procesele-verbale* ⁵⁶⁶.

Este *absolut* necesar să i se dea lui Serr[aillier] o îputernicire pentru Franța ⁵⁶⁶ dacă nu vreți ca din nou să se ducă totul de ripă. Serr[aillier] își continuă cu mult zel corespondența și noi îi procurăm banii necesari. Dar atîta timp cît nu are îputernicire, el rămîne o *persoană particulară*, iar oamenii din Franța, cu toată autonomia lor, vor să fie conduși de un îputernicit al Consiliului General. În afară de Serr[aillier] nu avem pe altcineva aici! Dupont nu e suficient de conștiincios pentru a purta o corespondență atît de vastă și este foarte ocupat cu patentul său.

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 492. — *Nota red.*

²⁾ K. Marx și F. Engels. „Rezoluțiile Congresului general de la Haga”. — *Nota red.*

³⁾ ale Consiliului General. — *Nota red.*

Marx și familia sa îți trimit salutări ; de asemenea și soția mea ¹⁾). Lafargue și Longuet se află acum aici, așa că papa Marx este înconjurat de întreaga familie.

Al tău,
F. E.

Salutări lui Cuno. De ce nu scrie nimic păcătosul ăsta ?

Publicat pentru prima oară
în : „Briefe und Auszüge aus
Briefen von Joh. Phil. Becker,
Jos. Dietzgen, Friedrich Engels,
Karl Marx u. A. an F. A. Sorge
und Andere“, Stuttgart, 1906

Tradus din limba germană

228

Engels către Auguste Serrailier ⁵⁶⁷

la Londra

(Ciornă)

122, Regent's Park Road

[Londra] 9 decembrie 1872

Împuternicire pentru E. Larroque :

Subsemnatul Friedrich Engels, în baza împuternicirii date la 27 octombrie 1872 de Consiliul General al Asociației privind primirea și remiterea sumelor de bani destinate Consiliului General, îl împuternicesc pe cetățeanul E. Larroque din Bordeaux să încaseze în sudul Franței banii pentru cotizații, timbre, imprimate etc. destinați fostului sau actualului Consiliu General și să mi-i trimită.

Această împuternicire urmează să fie confirmată de Consiliul General, care a fost încunoștințat în acest sens ²⁾).

Semnat *F. E.*

Din partea Consiliului General a semnat *A. Serrailier.*

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXIX, ed. rusă, 1946

Originalul în limba franceză
Tradus din limba germană

¹⁾ Lizzy Burns. — *Nota red.*

²⁾ Vezi scrisoarea precedentă. — *Nota red.*

229

Marx către Nikolai Franțevici Danielson
la Petersburg

[Londra] 12 decembrie 1872

Dragă prietene,

Din ceea ce vă trimit alăturat veți afla rezultatele Congresului de la Haga ⁵⁶⁸. La ședința comisiei pentru anchetarea activității Alianței ⁵³³ am dat citire scrisorii către L[iubavin] fără să menționez numele destinatarului ⁵²² și atrăgînd atenția asupra caracterului secret al conținutului ei. Cu toate acestea, secretul nu a putut fi păstrat, în primul rînd fiindcă din comisie făcea parte avocatul belgian Splingard, care de fapt era un agent al alianțistilor; în al doilea rînd fiindcă *Jukovski, Guillaume & Co.* relataseră — din timp — toată istoria în dreapta și în stînga, bineînțeles în *maniera lor* și în termeni apologetici. Așa se explică faptul că în raportul prezentat la congres ¹⁾ comisia a fost nevoită să comunice *faptele* referitoare la B[akunin] cuprinse în scrisoarea către L[iubavin] (eu, bineînțeles, nu le-am menționat numele, dar prietenii lui B[akunin] erau puși în temă încă de la Geneva). Acum se pune întrebarea dacă comisia numită de congres pentru redactarea proceselor-verbale în vederea publicării (din care fac parte și eu) *are sau nu dreptul să dea publicității acesteia scrisoare*. Aceasta depinde de L[iubavin]. Trebuie totuși să remarc faptul că de mult — din timpul congresului — toate acestea au făcut — fără concursul nostru — turul presei europene. Întorsătura pe care a luat-o toată istoria m-a dezgustat cu atît mai mult cu cît contasem pe o discreție absolută și cerusem în mod solemn acest lucru.

După excluderea lui Bakunin și Guillaume, Alianța, în mîna căreia se aflau secțiile din Spania și Italia ale Asociației, a declanșat o campanie de calomnii etc. împotriva noastră și, unindu-se cu toate elementele dubioase, încearcă să provoace scindarea în două tabere. Totuși, înfrîngerea ei definitivă e certă, ceea ce ne ajută să *curățăm* Asociația de elementele necinstite sau mărginite care s-au strecurat în rîndurile ei.

Atentatul săvîrșit de prietenii lui B[akunin] la Zürich asupra bielului Utin este un fapt incontestabil, și starea sănătății acestuia este în momentul de față foarte gravă ⁵⁶⁹. Despre acest atentat bandidesc s-a scris deja în mai multe publicații ale Asociației (printre altele în „*Emancipación*” din Madrid) și va fi relatat amănunțit în

¹⁾ Raportul comisiei pentru anchetarea activității „Alianței secrete”. — *Nota red.*

al nostru compte rendu ¹⁾ oficial cu privire la Congresul de la Haga. Aceeași bandă de ticăloși a mai făcut două încercări asemănătoare asupra adversarilor lor în Spania. Curînd ea va fi stigmatizată în fața întregii lumi.

Întreaga mea familie ⁵⁷⁰ se interesează îndeaproape de soarta dragului nostru „mutual friend” ²⁾. Eu am un plan: să-l ajutăm — pe cale diplomatică — din Constantinopol. S-ar putea să reușească.

Manuscrisul pe care mi l-ați trimis este la mine deoarece U[tin] nu se poate ocupa de tipărirea lui, iar Elpidin este un ticălos care face parte din bandă. Manuscrisul e foarte interesant ⁵²¹.

Aștept cu nerăbdare critica (în manuscris) ⁵⁷¹ promisă, precum și oricare alt material tipărit pe care îl aveți în legătură cu această problemă. Unul din prietenii mei tocmai vrea să scrie despre felul cum a fost primită cartea mea în Rusia.

Publicarea traducerii în limba franceză a fost întreruptă în urma unui incident penibil. Va fi reluată însă peste cîteva zile.

Se pregătește și o traducere în limba italiană ⁵⁷².

În încheiere încă o rugăminte: ginerele meu, Lafargue, doctor în medicină (emigrant), ar trimite bucuros, dacă e posibil, pentru oricare *revistă etc. din Rusia* comunicări, fie în domeniul științelor naturii, fie despre evenimentele sociale și politice din Spania și Portugalia (precum și din Franța) ⁵⁷³. Situația lui materială nu-i permite însă să facă acest lucru pe gratis și în afară de asta el poate să trimită articolele numai în limba franceză.

Aș dori foarte mult să văd cartea profesorului Ziber ³⁾ (din Kiev) cu privire la teoriile lui Ricardo și ale altora despre valoare și capital, care cuprinde și o recenzie a lucrării mele.

Al dv. prieten devotat,

A. Williams ⁴⁾

În volumul al II-lea al „Capitalului”, în secțiunea despre proprietatea funciară, intenționez să tratez pe larg forma rusească a acesteia ⁵⁷⁴.

Încă ceva: aș vrea să public ceva în legătură cu viața și personalitatea etc. lui Cern[îșevski], pentru a trezi în Occident ⁵⁷⁵ simpatia față de el. Pentru aceasta am însă nevoie de date.

Publicat pentru prima oară
în: „Minuvșie godi” nr. 1, 1908

Tradus din limba germană

¹⁾ — raport. — *Nota trad.*

²⁾ — „prieten comun” (Lopatin). — *Nota trad.*

³⁾ N. I. Ziber. „Teoria țennosti i kapitala D. Ricardo”, Kiev, 1871. — *Nota red.*

⁴⁾ Numele conspirativ al lui Marx. — *Nota red.*

230

Engels către Friedrich Adolph Sorge

la Hoboken

Londra, 14 decembrie 1872

. Dragă Sorge,

Am primit scrisoarea ta din 7 decembrie și îți trimit astăzi un număr din „Emancipación” cu un articol despre Bakunin⁵⁷⁶ care cuprinde și cîte ceva nou pentru voi, precum și „I[nternational] H[erald]” cu rezoluțiile adoptate la congres¹⁾. Imbecilul de Riley nu a publicat rezultatele votului.

La Lodi a fost confiscat nr. 118 al cotidianului „Plebe” în care era publicată adresa voastră, iar Bignami, redactorul ziarului, a fost arestat⁵⁷⁷. Se pare că acolo se reeditează procesul de înaltă trădare de la Leipzig⁴⁶². Noi, bineînțeles, vom exploata această istorie ; în curînd „Volksst[aat]”⁵⁷⁸ și „Emancip[ación]” vor publica materiale din care se va vedea cine reprezintă un pericol din punctul de vedere al guvernelor : Consiliul General și partizanii lui sau Alianța ? În ceea ce ne privește, nici că se putea întimpla ceva mai bun în Italia.

Ar fi bine să publici în „Oestl[iche] Post” și în presa americană scurte știri despre ședințele Consiliului General și să trimiți exemplarele respective la „Volksstaat”, „Égalité” și „International Herald”, precum și unul sau două exemplare aici, pentru ca noi să le folosim în Spania și Italia și de asemenea în secțiile din Franța. Danezii și olandezii le vor publica și ei.

Împuternicirea pentru Serr[aillier] devine pe zi ce trece mai necesară⁵⁵⁶. Atît jurasienii cît și bakuniștii urzesc intrigi în întreaga Franță și *cîștigă teren*, iar Serr[aillier] nu mai primește nici un răspuns dintr-o serie întreagă de localități deoarece nu mai poate scrie decît ca persoană particulară. Dacă voi, din considerație față de Dereure, care, după ieșirea blanquiștilor din Asociație⁵⁷⁹, a devenit pentru noi mai mult decît suspect, sau din diverse alte motive veți

¹⁾ K. Marx și F. Engels. „Rezoluțiile Congresului general de la Haga”. — Nota red.

mai tergiversa, vom pierde o bună parte din Franța, iar la congresul următor totul se va întoarce împotriva noastră.

În mare grabă.

Al tău,
F. E.

Publicat pentru prima oară
în : „Briefe und Auszüge aus
Briefen von Joh. Phil. Becker,
Jos. Dietzgen, Friedrich Engels,
Karl Marx u. A. an F. A. Sorge
und Andere“, Stuttgart, 1906

Tradus din limba germană

231

Marx către Friedrich Adolph Sorge

Ia Hoboken

[Londra] 21 decembrie 1872

Dragă Sorge,

În mare grabă, numai câteva cuvinte.

Pretinsa majoritate a Consiliului federal britanic (alcătuit în mare parte din sham sections¹⁾, numărînd cîteva oameni fiecare, înființate de ticălosul Hales cu scopul de a putea trimite delegații) s-a rupt de minoritate (unica reprezentantă a marilor secții engleze de la Londra, precum și de la Manchester, Birkenhead etc.)²⁾. Indivizii aceștia au fabricat în secret o circulară adresată federației³⁾ (pe data de 10 luna în curs vi se va trimite și vouă), în care ei propun secțiilor să convoace la Londra un congres pentru a se solidariza cu jurasienii, cu care Hales întreține legături permanente încă din timpul Congresului de la Haga.

Adeptii noștri, care s-au constituit acum într-un Consiliu federal unic legal, au trimis numaidecît cărți poștale tipărite tuturor secțiilor, propunîndu-le să nu ia nici o hotărîre pînă nu vor primi o contraadresă, pentru discutarea căreia (elaborarea punctelor principale) s-au întrunit ieri seară la mine. O veți primi imediat³⁾. Adresa va fi tipărită la începutul săptămînii viitoare. Ei vor lua, de asemenea, o hotărîre oficială cu privire la recunoașterea Congresului de la Haga și a Consiliului General.

¹⁾ — secții fictive. — *Nota trad.*

²⁾ Către filialele, secțiile și membrii Federației britanice și Asociației Internaționale a Muncitorilor. — *Nota red.*

³⁾ K. Marx. „Adresa Consiliului federal britanic către secțiile, filialele și asociațiile afiliate, precum și către membrii Federației britanice a Internaționalei“ (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 205—210. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

Totodată, Engels, la rugămintea uneia dintre secțiile de la Manchester, a formulat răspunsul ¹⁾ la circulara acestor mizerabili (printre ei se află și prostul înfumurat de Jung, care este neconsolat din cauza mutării de la Londra a Consiliului General și care de multă vreme este unealta lui Hales). La ședința de azi a secțiilor, ei vor primi răspunsul și îl vor da numaidecît la tipar.

După părerea mea, ar fi de dorit ca voi deocamdată să stați în expectativă și să lăsați ca lupta să se dea în secții, la fața locului. Foarte bine ar fi, desigur, dacă ați trimite din cînd în cînd astfel de circulare cum este cea adresată Spaniei, pe care am văzut-o în „Emancipación” ⁵⁸¹.

Apropo. La sfatul meu, proprietarul ziarului „International Herald”, Riley (membru în Consiliul federal), a declarat această publicație independentă. Vom încheia, probabil, un contract potrivit căruia noi vom publica săptămînal un supliment propriu, în care vom trata probleme ale Internaționalei. Îți trimit astăzi un număr în care Engels și cu mine deschidem polemica cu Hales și consorții ²⁾.

În ce privește Polonia, scrisoarea voastră nu poate fi trimisă acolo. Fostul Consiliu General avea acces în Polonia doar cu condiția (inevitabilă în situația actuală a țării) că va lua legătura numai cu Wróblewski, care va comunica ceea ce va considera necesar sau potrivit.

În acest caz nu aveți de ales. Va trebui să-i dați lui Wróblewski aceleași împuterniciri nelimitate pe care i le-am dat și noi sau să renunțați la Polonia ⁵⁸².

Din cauza traducerii în limba franceză ³⁾, care mi-a dat mai multă bătaie de cap decît dacă aș fi făcut-o eu însumi fără traducător, sînt atît de aglomerat, că încă nu am reușit să-ți scriu așa cum doresc de multă vreme.

Cuno a promis că ne dă amănunte în legătură cu ședința comisiei de la Haga pentru anchetarea activității Alianței ⁵⁸³. Spune-i că

¹⁾ F. Engels, „Foreign Section din Manchester către toate secțiile și toți membrii federației britanice” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 200—204. — Nota trad.) — Nota red.

²⁾ K. Marx și F. Engels. „Către redactorul ziarului «International Herald»” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 197—199. — Nota trad.) — Nota red.

³⁾ a volumului I al „Capitalului”. — Nota red.

dacă nu va face acest lucru *cît mai curînd*, noi nu vom putea să mai așteptăm și că e în joc onoarea lui.

Salutări cordiale din partea întregii mele familii.

Al tău,
Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : „Briefe und Auszüge aus
Briefen von Joh. Phil. Becker,
Jos. Dietzgen, Friedrich Engels,
Karl Marx u. A. an F. A. Sorge
und Andere“, Stuttgart, 1906

Tradus din limba germană

232

Engels către Adolf Hepner ⁵⁸³

la Leipzig

Londra, 30 decembrie 1872

Dragă Hepner,

[...] ¹⁾ și îl combate direct pe Sybel ²⁾, și anume într-o manieră care presupune un raționament independent și absolut just. Marx și cu mine ne-am bucurat foarte mult de acest articol ³⁾, cu toate că pe alocuri conține mici inexactități. Ce fel de om este Schramm, eu, firește, nu puteam ști; în orice caz, în probleme economice se descurcă destul de bine.

4. În schimb, din cele două articole despre noul avînt al mișcării pentru reformă, primul este bun, al doilea însă contrazice pur și simplu faptele ⁵⁸⁴. Nenumăratele congrese mărunte, care în acest articol sînt luate în serios numai pentru că ziarul „Bee-Hive“, vîndut burgheziei, le ia în serios, nu au, dealtfel, alt rost decît acela de a pregăti apropiatele alegeri parlamentare. Toate societățile pentru reformă enumerate în acest articol sînt total lipsite de însemnătate, și de cele mai multe ori sînt formate chiar din *unele și aceleași persoane*. Din cine anume? Cu unele excepții, tocmai din lideri ai muncitorilor pe care Marx i-a înfierat la Haga ca venali ⁴⁾.

¹⁾ Manuscrisul deteriorat. — *Nota red.*

²⁾ H. Sybel. „Die Lehren des heutigen Socialismus und Kommunismus“. — *Nota red.*

³⁾ C. A. Schramm. „Der Tauschwerth“. — *Nota red.*

⁴⁾ „Rezumat al unei intervenții a lui K. Marx în legătură cu mandatul lui Barry“ (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 657—658. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

Este imposibil să apreciezi de acolo (din Germania) mișcarea care se desfășoară aici, pe baza a ceea ce apare în „Bee-Hive” și „Reynold’s”. Faptul că unii trade-unioniști participă la asemenea congrese nu înseamnă nicidecum că trade-unionurile intenționează să devină organizații politice (cel puțin majoritatea lor și cele mai mari), ceea ce, dealtfel, nici nu ar putea face fără să-și modifice radical statutele ¹⁾... În realitate, aici situația mișcării este mai proastă ca oricând, ceea ce era, dealtfel, de așteptat, dat fiind avântul industriei.

[...] ²⁾ Când trimitem [articole] ²⁾ sau broșuri în Spania, [Italia] ²⁾ sau în oricare altă țară, primim cu regularitate și din proprie inițiativă un număr de exemplare și, de asemenea, ni se pune la dispoziție o cantitate suplimentară, așa cum, dealtfel, este și firesc. Singura editură care face excepție este „*Volksstaat*”. Lucrarea mea „Războiul țărănesc” ³⁾ a trebuit să mi-o cumpăr. Văd că „*Volksstaat*” anunță zilnic „fascicula 1” din lucrarea mea „Contribuții la problema locuințelor”, iar eu *nu am nici un exemplar complet* pentru a-i răspunde lui Mülberger, căci Frankel mi-a pierdut numărul din „*Volksstaat*” care cuprindea sfârșitul lucrării și din extrasul ce mi s-a trimis lipsesc ultimele pagini ! Dacă Marx nu găsea în cele din urmă exemplarul său din numărul respectiv, îmi era imposibil să răspund. Sînt gata să pun totul pe seama indolenței, de pildă faptul că pentru exemplarele din „*Manifest*” ⁴⁾ nu s-a trimis o notă de plată, dar se cam întrece măsura, și dacă nu se pune imediat capăt acestui mod de-a dreptul grosolan de a ne trata, să nu fie surprins „*Volksstaat*” dacă într-o bună zi M[arx] și cu mine vom face grevă. Noi nu mai putem tolera ca de fiecare dată cînd apar lucrările noastre acolo, pe care le punem la dispoziție *gratis*, să fim în situația de a cerși exemplare gratuite sau de a trebui să cumpărăm de la librărie propriile noastre lucrări. Din alte țări primim imediat chiar *toate* broșurile etc., deoarece oamenii știu că noi facem mult pentru difuzarea și popularizarea lor... ⁵⁾

Publicat pentru prima oară
în : „*Arhiv Marksa i Enghelsa*”,
vol. I (VI), 1932

Tradus din limba germană

¹⁾ Manuscrisul deteriorat. — *Nota red.*

²⁾ Manuscrisul deteriorat. — *Nota red.*

³⁾ *F. Engels*. „Războiul țărănesc german”, ed. a II-a germană. — *Nota red.*

⁴⁾ *K. Marx* și *F. Engels*. „*Manifestul Partidului Comunist*”, ediția germană din 1872. — *Nota red.*

⁵⁾ Manuscrisul deteriorat. — *Nota red.*

1873

233

Engels către Friedrich Adolph Sorge

la Hoboken

Londra, 4 ianuarie 1873 ¹⁾

Dragă Sorge,

1. Am primit scrisorile tale din 3 și 6 decembrie. Nu înțeleg de ce nu ți-au parvenit ziarele etc. Ți-am scris în 7 și în 14 decembrie despre arestările de la Lodi și am expediat : la 14 decembrie „Emanc[ipación]” și „Int[ernational] Herald”, la 22 decembrie „Emanc[ipación]” și „I[n]ternat[ional] Her[ald]”, la 23 decembrie „Emanc[ipación]” și „Égalité” (Cluseret împotriva blanquiștilor — bun, păcat numai că articolul poartă semnătura sa ⁶⁸⁵) și la 24 decembrie 3 exemplare din circulara lansată de Foreign Section din Manchester ²⁾. Astăzi urmează să expediez „Emanc[ipación]” și un exemplar din aceeași circulară, precum și circulara minorității Consiliului federal britanic ³⁾.

2. Așadar, *majoritatea* Consiliului federal britanic sub conducerea lui Hales, Mottershead, Roach și... Jung a produs sciziunea. Ea a lansat o circulară ⁴⁾, s-a declarat împotriva Congresului de la Haga etc. Deocamdată noi avem un singur exemplar, dar de îndată ce vom primi un al doilea, vi-l vom trimite. Dealtfel, nu Consiliul federal britanic, ci această hole and corner meeting ⁵⁾ a majorității a convocat un congres englez pentru 5 ianuarie ⁶⁸⁶. Dar aici, printre muncitorii englezi, nu este atât de simplu să dai o lovitură de stat. Minoritatea a rămas mai departe în vechiul local, 7. Red Lion Court, s-a constituit ca Consiliu federal britanic și a comunicat tuturor secțiilor să nu ia nici un fel de hotărâri pînă nu se

¹⁾ În original greșit : „1872”. — *Nota red.*

²⁾ *F. Engels.* „Foreign Section din Manchester către toate secțiile și toți membrii Federației britanice”. — *Nota red.*

³⁾ *K. Marx.* „Adresa Consiliului federal britanic către secțiile, filialele și asociațiile afiliate, precum și către membrii Federației britanice a Internaționalei”. — *Nota red.*

⁴⁾ „Către filialele, secțiile și membrii Federației britanice și Asociației Internaționale a Muncitorilor”. — *Nota red.*

⁵⁾ — adunare fictivă. — *Nota trad.*

va cunoaște și punctul ei de vedere. Imediat după aceasta, la 23 decembrie, a fost expediată o circulară a Foreign Section din Manchester redactată de mine, iar la 31 decembrie circulara minorității Consiliului federal. Între timp, aici secția West End s-a declarat împotriva majorității. I-a urmat secția din Nottingham încă înainte de a primi circulara minorității, iar secția din Middlesbrough *i-a retras lui Jung numaidecît mandatul* și a cerut ca minoritatea să-i recomande un alt delegat ; la fel a procedat și Consiliul districtual Manchester. Toți s-au declarat de acord cu rezoluțiile adoptate la Haga și, potrivit informațiilor obținute de Riley pe cale particulară, cu excepția localității Liverpool, putem conta pe *toate* secțiile din provincie. În felul acesta, coup d'état ¹⁾ este ca și terminat. Pe mine mă bucură mai ales că d-l Jung și-a primit numaidecît răsplata. Asta pentru că, fiind la remorca lui Hales, a admis să devină unealta dușmanului său de moarte Guillaume. Acum el este un om sfârșit.

2. ²⁾ *Belgia*. Congresul din Belgia s'est bien moqué du Conseil Général ^{587 3)}. El a declarat că nu vrea să aibă de-a face cu noi și că rezoluțiile adoptate la Haga sînt nule și neavenite. Mă străduiesc să-ți trimit marți ⁴⁾ informații mai amănunțite ; nu am ziarul la mine.

3. Congresul spaniol va lua aceeași hotărîre, deoarece ai noștri nu au trimis nici un delegat. Din păcate, mulți dintre oamenii noștri, după cum îmi comunică Mesa, au participat la insurecție și o parte se află în închisoare, o parte s-a alăturat detașamentelor din munți, ceea ce în momentul de față este de-a dreptul fatal.

4. Prin urmare, în prezent voi aveți : 1) jurasienii, 2) belgienii, 3) *fosta* Federație spaniolă și 4) *actualele* secții minoritare de aici, care s-au revoltat. Noi cei de aici sîntem cu toții de părere că în acest caz nu poate fi vorba de o excludere temporară. Consiliul General trebuie să constate pur și simplu că aceste federații sau secții, declarînd nule și neavenite legile în vigoare ale Asociației, s-au situat astfel *singure* în afara Internaționalei și *au încetat de a mai fi membre ale acesteia*. În această situație nu mai poate fi vorba de nici un congres, care totuși ar fi posibil în cazul unei excluderi temporare.

Se înțelege de la sine că veți putea trece la asemenea măsuri dacă veți avea documente oficiale. Vi le vom procura noi.

¹⁾ — lovitura de stat. — *Nota trad.*

²⁾ Așa este în original. — *Nota red.*

³⁾ — și-a bătut joc de Consiliul General. — *Nota trad.*

⁴⁾ 7 ianuarie. — *Nota red.*

5. În *Portugalia* totul este în perfectă ordine ; Lafargue a primit ieri o scrisoare din care rezultă că îmi vor scrie mai detaliat.

6. Din Danemarca — până acum nici un rînd⁵⁸⁸. Presupun că acolo adepții lui Schweitzer urzesc intrigi prin intermediul acoțitorilor lor din Schleswig. Dar acolo Alianța nu poate face nimic.

7. *Franța*. Ai primit, probabil, raportul lui Serrailier. În sud s-au făcut mari arestări, vreo 37 de oameni, din care 27 au fost puși în libertate, dar cîțiva dintre ai noștri se află încă în închisoare. Dealtfel, la Toulouse, chiar în timp ce se operau arestările⁵⁸⁹, a avut loc o conferință a adepților noștri.

8. *Italia*. Familiile celor 3 arestați și ale celor 6 care au scăpat la Lodi⁵⁷⁷ se află într-o stare de plîns, iar Bignami mă bombardează cu scrisori cerînd ajutor, întrucît această secție a fost, firește, proscrisă de celelalte secții din Italia (ale Alianței). Noi am trimis ceva bani și ne-am adresat în acest sens în Spania și Germania. Dar nu se poate strînge mult, oamenii de acolo au ei înșiși destule asemenea cheltuieli. În America însă trebuie să se facă ceva. Este *deosebit de important* ca Lodi să primească sprijin din afară ; este cea mai solidă poziție a noastră în Italia, iar acum, cînd din Torino nu mai avem nici o veste, ea este singura noastră secție de nădejde. De îndată ce oamenii aceștia vor vedea că Internaționala nu este numai o lozincă, Alianța, care cheltuiește toți banii pe tipărituri etc. și niciodată nu acordă vreun sprijin, va primi o puternică lovitură. Lodi este mult mai important și cu bani puțini se poate face acolo mai mult decît pentru greva bijutierilor din Geneva, de care Utin, ca de obicei, leagă existența Internaționalei acolo. În această prîvință, genevezii se aseamănă cu belgienii, ei nu fac niciodată nimic, dar cer întotdeauna totul. Ceea ce *puteți* face voi acolo și noi aici pentru bijutieri⁵⁸⁹ echivalează cu o picătură într-un ocean și nu le este de nici un folos — vremurile mării greve de la Geneva⁵⁹⁰ au trecut și nu se vor mai întoarce. Atîta timp cît în Internațională situația nu este clară, noi nu ne putem permite *nici un fel* de grevă. În schimb, cu jumătate din eforturi sau chiar mai puțin putem obține un succes colosal în Italia. Imaginează-ți furia membrilor Alianței cînd într-o bună zi va apărea în „Plebe” : *Soscrizione per le famiglie* etc. etc. Ricevuto dal Consiglio Generale dell' Internazionale, Nuovo Jork¹⁾ — lire atîtea și atîtea — și deodată, în felul acesta, Consiliul General va dovedi italienilor că există ! Așadar, faceți tot

¹⁾ — Subscripție pentru familiile etc. etc. Din partea Consiliului General al Internaționalei, New York. — *Nota trad.*

posibilul. Oamenii aceștia au fost arestați din cauza circulei voastre¹⁾ și, de aceea, aveți o datorie față de ei. Vreo 30—50 de dolari tot s-ar putea strînge acolo, oricum, mult, puțin, *trimiteți*, totuși, **ceva și cît mai repede**; sînt de părere să le făgăduiți că, pe cît posibil, le veți trimite și alți bani. Dacă pierdem Lodi și „Plebe”, nu mai avem în Italia nici un pied-à-terre²⁾, de asta puteți fi siguri.

9. Din majoritatea publicațiilor internaționale, respectiv ale Alianței, noi primim cel mult cîte un exemplar, și acesta cu mare greutate. Ne vom strădui totuși să vi le trimitem cu regularitate.

10. Adresele voastre vin tocmai to the point³⁾⁵⁹¹; cît timp însă corespondanți cu oameni ca jurasienii și belgienii în franceză și cu Hales în engleză, riscați ca aceștia să dea direct la tipar aceste documente, cu fel de fel de greșeli de limbă și cu germanisme, ceea ce, desigur, ar fi neplăcut. Aveți totuși destui oameni cu limba maternă franceza sau engleza care pot să revadă aceste documente. Francezii noștri de aici ar fi făcut un scandal monstru dacă textele scrise de Marx sau de mine în franceză ar fi apărut sub semnătura lor. Nici unul dintre noi nu stăpînește atît de bine o limbă străină încît să scrie pentru tipar fără ca textul să nu fie revăzut de cineva pentru căre limba respectivă este limbă maternă. Apropo, Mesa spune că în Adresa voastră către congresul spaniol ați recunoscut, într-o oarecare măsură, dreptul lor de a se pronunța asupra justetei hotărîrilor adoptate la Haga, și prin aceasta ați cedat — însă din moment ce nu cunosc documentul (apare abia în numărul viitor al lui „Emancipación”), nu știu nici ce cuprinde.

11. Nici Serrailier nu-l cunoaște pe Arraing, căruia i-ați trimis mandatul⁵⁹²; dacă l-a recomandat Walter, atunci nu-i lucru curat. Walter este agent al blanquiștilor, urzește intrigi la Toulouse, Bordeaux etc. Dealtfel, blanquiștii au avut un jalnic eșec cu manifestul lor. Unul cite unul, ei se străduiesc să se strecoare din nou aici; în afară de asta, Ranvier a dezavuat toată povestea⁵⁹³.

12. În Portugalia există dreptul de întrunire, dar nu și dreptul de asociere. Prin urmare, acolo Internaționala nu este constituită oficial, întrucît însă lucrurile merg bine, deocamdată nu este nevoie de un împuternicit, care ar putea să provoace numai invidie și neînțelegeri. — Ar fi bine ca de danezi să nu vă ocupați pînă cînd nu aflăm noi ce este wrong⁴⁾ acolo.

¹⁾ „Consiliul General către federații, asociații, secții afiliate și către toți membrii Asociației Internaționale a Muncitorilor”. — *Nota red.*

²⁾ — punct de sprijin. — *Nota trad.*

³⁾ — la timp. — *Nota trad.*

⁴⁾ — în neregulă. — *Nota trad.*

13. Așa-i trebuie lui Cuno. Viața practică din America îl va învăța cum trebuie să se poarte ⁵⁹⁴.

Salutări cordiale din partea lui Marx și a mea.

Al tău,

F. E.

Judecînd după informația cu privire la ultima ședință ¹⁾ din Spring-Street apărută în „World”, pe care l-am primit săptămîna asta de la tine, nu încapе nici o îndoială că acolo există *agenți provocatori*.

Publicat pentru prima oară
într-o formă prescurtată
în : „Briefe und Auszüge
aus Briefen von Joh. Phil. Becker,
Jos. Dietzgen, Friedrich Engels,
Karl Marx u. A. an F. A. Sorge
und Andere”, Stuttgart, 1906 ;
în întregime în : K. Marx și F. Engels,
vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

234

Marx către Nikolai Franțevici Danielson

la Petersburg

[Londra] 18 ianuarie 1873

Dragă prietene,

Odată cu scrisoarea dv. am primit lucrările lui Ziber, Golovaciov și cele 5 volume ale lui Skrebițki ²⁾. Mi-e pur și simplu penibil că faceți cheltuieli atît de mari pentru mine. Vă mulțumesc din suflet.

Operele au sosit de asemenea la timp și au prilejuit o mare bucurie fiicei mele ⁵⁹⁵. Ea și-a închipuit însă că i le-a trimis o doamnă din Rusia cu care este prietenă și acum am sarcina să transmit calde mulțumiri expeditorului necunoscut.

¹⁾ Consiliul federal reformist din New York a respins conducerea Consiliului General. — *Nota red.*

²⁾ În original acest cuvînt este scris cu caractere rusești. — *Nota red.*

Redacția ziarului „Znanie”¹⁾ mi-a propus încă mai demult colaborări⁵⁹⁶, dar eu nu am timp pentru așa ceva. Lafargue va trimite prin intermediul dv. un articol de probă⁵⁷³.

Referitor la Ce[rnîșevski] urmează să hotărâți dv.: trebuie să vorbesc numai despre meritele lui științifice sau pot să mă refer și la cealaltă latură a activității lui⁵⁷⁵. În volumul al doilea al lucrării mele²⁾, el va figura, firește, numai ca economist. Cunosc o mare parte din scrierile lui.

As to the mutual friend, you may be sure that if I take steps — and I am still waiting for some informations on that point from Constantinople — they will be of such a nature as not to compromise him or anybody else.

As to L[ubavin] I should prefer suppressing that whole part of the enquiry to be published rather than expose him to the least danger⁵⁹⁷. On the other hand, boldness is perhaps the best policy. According to something which B[akunin] has published in Switzerland, not in his name, but in that of some of his Slavonian friends⁵⁹⁸, they intend giving *their own account* of the transaction as soon as *circumstances* will permit them to do so. The indiscretion of their accomplices at the Hague was international and, I suppose, was meant as a sort of intimidation.

On the other hand, I cannot judge of the possible consequences of the publication, and, therefore, should wish our friend to communicate me through you his resolution, after having again quietly *reconsidered* the case³⁾.

¹⁾ În original acest cuvânt este scris cu caractere rusești. — *Nota red.*

²⁾ „Capitalul”. — *Nota red.*

³⁾ — În ceea ce privește prietenul nostru comun (Lopatin), puteți fi siguri că, dacă voi face unele demersuri — și acum eu aștept de la Constantinopol unele informații în legătură cu această problemă —, le voi face de așa manieră încât să nu-l compromit nici pe el și nici pe altcineva.

În ceea ce-l privește pe Liubavin aș prefera să renunț la toată această parte din materialele anchetei ce urmează a fi publicate decât să-l expun pe el celui mai mic pericol. Pe de altă parte, curajul poate fi cea mai bună politică. Judecând după un material publicat de B[akunin] în Elveția, dar nu în numele său, ci în numele unor prieteni ai săi slavi, ei intenționează să prezinte *propriul lor punct de vedere* în toată această istorie de îndată ce le vor permite *împrejurările*. Indiscreția complicilor lor la Haga a fost premeditată și presupun că au urmărit să ne intimideze întrucitva.

Pe de altă parte, eu nu pot să apreciez eventualele consecințe ale publicării acestor materiale, și de aceea aș dori ca prietenul nostru să mai chibzuiască în liniște la această problemă și apoi să-mi transmită prin dv. hotărârea sa *definitivă*. — *Nota trad.*

A doua fasciculă în traducere franceză ¹⁾ apare abia peste câteva zile. Délais ²⁾ sînt cauzate de incidente de tot felul, care în condițiile actualei stări de asediu de la Paris fac dificilă orice activitate. Este de necrezut ce volum de muncă reclamă revizuirea traducerii. Aș fi avut, probabil, mai puțină bătaie de cap dacă aș fi făcut-o eu de la bun început. Dealtfel, cu toate îmbunătățirile, lucrarea se vede că este cîrpită.

În ultimele numere pe anul trecut ale publicației „Économiste” de la Paris a apărut o recenzie a lui Block la cartea mea ³⁾: aceasta este o dovadă în plus a totalei degradări a teoreticienilor reprezentanți ai middle class ⁴⁾ ⁵⁹⁹.

Calde urări de bine cu ocazia Anului nou.

Al dv. prieten devotat,
A. Williams ⁵⁾

Publicat pentru prima oară
în : „Minuvsje godi” nr. 1, 1908

Originalul în limbile germană
și engleză
Tradus din limbile germană
și engleză

235

Engels către Eugen Oswald

la Londra

122, Regent's Park Road
[Londra] 29 ianuarie 1873

Dragă Oswald,

Soția mea ⁶⁾ și cu mine îți mulțumim foarte mult pentru amicala dumitale invitație; din păcate însă, deocamdată nu putem să vă spunem dacă îi putem da curs. Încă de la crăciun soția mea se chinuie cu tot felul de boli, suferă din cauza urmărilor unei pleurite și, de aceea e foarte îndoielnic ca pentru prima oară după două săptămîni să poată ieși seara. Eu, pe de altă parte, am promis Asociației muncitorilor germani ⁷⁾ că, dacă va fi posibil, voi veni sim-

¹⁾ a volumului I al „Capitalului”. — *Nota red.*

²⁾ — Tergiversările. — *Nota trad.*

³⁾ Volumul I al „Capitalului”. — *Nota red.*

⁴⁾ — burgheziei. — *Nota trad.*

⁵⁾ Numele conspirativ al lui Marx. — *Nota r-d.*

⁶⁾ Lizzy Burns. — *Nota red.*

⁷⁾ Asociația culturală a muncitorilor germani de la Londra. — *Nota red.*

bătă la ședință și voi prezenta un referat, și pînă vineri ¹⁾ este puțin probabil că voi ști dacă ședința va avea loc sîmbăta aceasta sau sîmbăta viitoare.

Ieri după amiază, cînd au venit copiii dumitale, tocmai lucram împreună cu Marx pentru a termina un material care trebuia trimis neapărat cu prima poștă și de aceea nu am putut să întrerup nici un minut lucrul. Soția mea este de părere că în locul cuvintelor mele: „tell them to give our comp[li]ment[s] to Mr. and Mrs. O[swald] and that we are much obliged, but that I cannot just now tell whether we can come“ ²⁾, Pumps a transmis „a saucy message“ ³⁾. Dacă este așa, știți acum despre ce e vorba.

Multe complimente d-nei Oswald și surorii dumitale.

Al dumitale sincer,
F. Engels

Originalul în limbile germană
și engleză
Tradus din limba germană

236

Marx către Fanton

la [. . . ? . . .]

1 februarie 1873
1, Maitland Park Road
Haverstock Hill, N. W. Londra

Dragă Fanton,

Vreau să-ți scriu în legătură cu prietenul nostru Dupont. De cînd ai plecat, el a lucrat cu conștiințiozitate și într-un ritm susținut. A avut norocul să găsească un muncitor german priceput și cinstit care să posede uneltele necesare, al căror cost se ridică la aproximativ 500 l. st., astfel că împreună cu acesta Dupont a reușit să deschidă un mic atelier ⁴⁾, unde se fac nu numai instrumente după

¹⁾ 31 ianuarie. — *Nota red.*

²⁾ — „spune-le să transmită d-lui și d-nei O[swald] salutări din partea noastră și că noi le sîntem foarte îndatorați, dar că deocamdată nu pot să promit că vom veni“. — *Nota trad.*

³⁾ — „un răspuns necuviincios“. — *Nota trad.*

⁴⁾ Vezi volumul de față, p. 537 și 541. — *Nota red.*

patentul lui Dupont, ci se și perfecționează instrumente de fabricație veche. Am văzut cum se lucrează în acest atelier.

Din păcate, și-au epuizat mijloacele. Ieri i-am făcut rost lui Dupont de un împrumut de 8 l. st., dar nu îl pot ajuta mai consistent, căci sînt foarte strîmtorat din cauza cheltuielilor făcute pentru emigranții francezi (mai mult de 150 l. st.). În momentul de față întreprinderea lor este într-o situație critică.

Sper că nu-l vei părăsi pe prietenul nostru. Dacă îl vei ajuta, îți promit că îi voi remite numai atît cît este necesar pentru procesul de fabricație, care se va desfășura sub controlul meu.

Salutări cordiale din partea întregii mele familii.

Al dumatile devotat,
Karl Marx

Originalul în limba franceză
Tradus din limba germană

237

Marx către Johann Philipp Becker

la Geneva

[Londra] 11 februarie 1873

Dragă Becker,

Tocmai a apărut cea de-a doua fasciculă a traducerii franceze ¹⁾. Dacă nu va fi interceptată, o vei primi chiar înainte de sosirea acestor rînduri.

Fasciculele în limba germană trimise atît ție cît și celorlalți au fost, evident, interceptate. Peste cîteva săptămîni volumul I va apărea integral ²⁾ și ți-l voi trimite prin intermediul librarului, iar pe tine te rog să-mi confirmi primirea.

Pentru Kostecki nu pot să fac absolut nimic. 1) Eu însumi sînt în high pressure ²⁾, căci am făcut mari datorii pentru messieurs les réfugiés français ³⁾, care, după cum era de așteptat, mă ponegresc ; 2) d-l K[ostecki] nu a fost nicidecum trimis *de mine*. Dimpotrivă, el nu putea să rămînă la Londra, mi-a spus că pleacă în Galiția și

¹⁾ a volumului I al „Căpitalului”. — *Nota red.*

²⁾ — foarte strîmtorat. — *Nota trad.*

³⁾ — domnii emigranți francezi. — *Nota trad.*

a cerut sprijin din partea Internaționaliei ; i-am explicat că Internaționala nu are nici un ban în casă, dar am adăugat că, eventual, pentru el se va putea face ceva dacă ajunge pînă la Geneva. 3) Toate acestea s-au întîmplat cu mult înainte de Congresul de la Haga. K[ostecki] și-a luat rămas bun de la mine, dar după multă vreme l-am întîlnit tot pe străzile Londrei, apoi nu am mai auzit nimic de el. De atunci totul s-a schimbat. Legăturile noastre cu Galiția, unde de atunci au plecat de aici mulți polonezi, precum și cu celelalte regiuni din Polonia sînt acum intense și permanente. Prin urmare, nu este nevoie de un nou emisar. Dealtfel, W[róblewski] nu are o părere prea bună despre K[ostecki], care în general nu se prea bucură de aprecierea polonezilor noștri.

Zilele acestea îți voi scrie cîte ceva despre problemele interne ale Internaționaliei.

Al tău,
K. M.

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

238

Marx către Friedrich Bolte ⁶⁰¹

la New York

Londra, 12 februarie 1873

Dragă prietene,

Din ediția germană a „Capitalului” au apărut pînă acum 8 fascicule. Deoarece în două-trei săptămîni apare și restul, vă voi trimite duminică și celorlalți prieteni din New York toate fasciculele odată (începînd cu fascicula a 5-a). În ceea ce privește o ediție engleză, aceasta este absolut realizabilă grație ediției franceze. Totuși mă gîndesc la ea cu oarecare îngrijorare. Revizuirea traducerii franceze îmi dă de lucru mai mult decît dacă aș fi făcut-o singur în întregime. Dacă nu voi găsi un traducător englez cu adevărat competent, va trebui să fac eu traducerea în limba engleză, iar ediția franceză m-a împiedicat și mă va împiedica pînă la terminarea ei să mă ocup de redactarea definitivă a volumului al doilea.

Engels și cu mine vom colabora, în măsura în care ne va permite timpul, atât la ziarul german, cât și la organul de presă al Consiliului federal ⁶⁰².

Recent, scizioniștii din Anglia — Mottershead, Huber, Roach, Alonzo, Jung, Eccarius și consorții ⁶⁰³ — au repetat la un așa-numit congres al Federației britanice farsa *Consiliului federalist universal*⁶⁰⁴ de la Londra. Acești domni s-au constituit din ei înșiși ; doi dintre ei — Jung și Pape — au fost imediat destituiți de secțiile din Middlesbrough și Nottingham și în felul acesta nu mai reprezentau pe nimeni, nici măcar nominal. Toate „hole and corner sections“ ¹⁾ fabricate de acești indivizi cu siguranță că nu numără în total nici 50 de persoane. Congresul — cu excepția unei notițe pe care Eccarius, în calitate de năimit al lui „Times“, a strecurat-o în acest ziar ²⁾ — a trecut neobservat, dar va fi exploatat de scizioniștii de pe continent. Discursul lui Jung la congres întrece orice limită în prostie și infamie, reprezentînd o urzeală de minciuni, răstălmăcirii și tîmpenii demne de clevetirile unei babe. Acest tînr înfumurat suferă, pare-se, de ramolism cerebral. N-ai ce face ; trebuie să te obișnuiești cu asta ; în mișcare oamenii se uzează și imediat ce simt că se află în afara ei decad și încearcă să se convingă că au devenit niște ticăloși din vina unuia sau altuia.

După părerea mea, Consiliul General de la New York a făcut o mare greșeală cînd a exclus temporar federația jurasiană ⁶⁰⁴. Imediat ce au ieșit din *Internațională*, acești oameni au declarat că nu mai recunosc congresul și Statutul ei. Ei au creat centrul unei conspirații cu scopul de a forma o *contra-Internațională*. După Congresul lor de la Saint-Imier ⁵⁴⁹ au avut loc congrese similare la Córdoba ⁵⁸², Bruxelles ⁵⁸⁷, Londra ⁵⁸⁶ și, în cele din urmă, adepții Alianței din Italia vor ține și ei un congres.

Oricine și orice grup are dreptul să iasă din *Internațională* și, într-o astfel de situație, Consiliul General trebuie pur și simplu să constate în mod oficial faptul, dar în nici un caz să nu recurgă la *excluderea temporară*. *Excluderea temporară* se prevede numai pentru cazurile cînd grupurile (secțiile sau federațiile) contestă autoritatea Consiliului General sau încalcă o prevedere sau alta a Statutului sau Regulamentului. Statutul însă nu cuprinde nici o prevedere referitoare la grupurile care resping organizația în ansamblu, din simplul motiv că, potrivit Statutului, *se înțelege de la sine* că asemenea grupuri încetează de a mai face parte din *Internațională*.

Aceasta nu e în nici un caz o chestiune formală.

¹⁾ — „secțiile fictive“. — *Nota trad.*

²⁾ G. Eccarius. „An English International Congress“. — *Nota red.*

La diferitele lor congrese, scizioniştii au hotărît convocarea unui congres general scizionist, în scopul creării unei organizații noi, independente de Internațională. Acest congres urmează să aibă loc la primăvară sau la vară.

Domnii aceștia vor ca, în cazul unui eșec, să-și lase o porțiță. Acest lucru reiese dintr-o circulară de mari proporții a membrilor spanioli ai Alianței⁶⁴⁸. Dacă congresul lor eșuează, ei își rezervă dreptul de a participa la Congresul de la Geneva — intenție pe care italianul Gambuzzi, membru al Alianței..., a avut naivitatea să mi-o comunice încă pe vremea cînd se afla la Londra.

Dacă Consiliul General de la New York nu își schimbă procedeele, care va fi oare rezultatul ?

După federația jurasiană, el va exclude temporar federațiile scizioniste din Spania, Italia, Belgia și Anglia. Rezultatul : toată această adunătură va apărea din nou la Geneva și va paraliza acolo orice activitate serioasă, așa cum a făcut la Haga, și va compromite din nou congresul general, ceea ce va fi în folosul burgheziei. O importantă realizare a Congresului de la Haga a fost faptul că a împins elementele nesănătoase la *autoexcludere*, adică la ieșirea din Internațională. Prin procedeele sale însă, Consiliul General riscă să compromită această acțiune.

În *opoziție deschisă* cu Internaționala, oamenii aceștia nu sînt primejdioși, mai degrabă folositori, dar, ca elemente dușmănoase *înăuntrul* acesteia, ei distrug mișcarea în toate țările în care au cîștigat teren.

Voi, cei de la New York, nici nu vă puteți imagina cît de mult ne dau de lucru aici, în Europa, oamenii aceștia și emisarii lor.

Pentru a întări Internaționala mai ales în țările unde se dă lupta sînt necesare în primul rînd acțiuni energice din partea Consiliului General.

Odată comisă greșeala cu jurasienii, poate că cel mai bun lucru ar fi ca deocamdată să-i ignorăm total pe ceilalți (în afară de cazul cînd propriile noastre federații cer contrarul) și să așteptăm congresul general al scizioniştilor, pentru ca apoi să declarăm tuturor constituencies¹⁾ lor că ei au ieșit din *Internațională*, s-au autoexclus, și că de acum înainte organizațiile lor sînt considerate străine, ba chiar ostile. La congresul fictiv de la Londra, Eccarius a declarat cu multă naivitate că *trebuie să se facă politică împreună cu burghezia*. În 'sinea lui, el de mult arde de dorința de a se vinde.

¹⁾ — adeptilor. — *Nota trad.*

Vestea despre marea nenorocire care l-a lovit pe Sorge¹⁾ ne-a îndurerat profund pe noi toți. Transmiteți-i cele mai cordiale salutări;

Salut fraternel²⁾,
Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : „Briefe und Auszüge aus
Briefen von Joh. Phil. Becker,
Jos. Dietzgen, Friedrich Engels,
Karl Marx u. A. an F. A. Sorge
und Andere“, Stuttgart, 1906

Tradus din limba germană

239

Engels către Wilhelm Liebknecht⁶⁰⁵

la Hubertusburg

Londra, 12 februarie 1873

Dragă Liebknecht,

Înainte de a putea da un răspuns limpede la nenumăratele întrebări din scrisoarea ta, trebuie să știu precis ce înseamnă fraza : „«Volksstaat» nu poate deocamdată să se amestece în polemica din cadrul Internaționalei“⁶⁰⁶. Dacă „Volksstaat“ se declară *neutru* față de războiul dus de Internațională împotriva scizioniștilor, dacă refuză să explice muncitorilor germani aceste evenimente, dacă, într-un cuvânt, revolta lassalleenilor se încheie prin aceea că voi vă dați mina în spatele Internaționalei, că tu sacrifici Internaționala, iar York pe Hasselmann, atitudinea noastră față de „Volksstaat“ *se va schimba radical*. De aceea te rog să-mi explici cât mai curînd totul.

În legătură cu cartea mea³⁾, încă nu s-au terminat tratativele cu Wigand, de care trebuie mai întîi să scap, și pînă atunci nu pot să iau nici o hotărîre. În ce privește, în general, problema de a vă

¹⁾ Moartea fiicei lui Sorge. — *Nota red.*

²⁾ — Salut frătesc. — *Nota trad.*

³⁾ F. Engels. „Situția clasei muncitoare din Anglia“ (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 2, București, Editura politică, 1962, ed. a II-a, p. 239—532. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

da *gratuit* aproape toate lucrările noastre apărute pînă acum tocmai într-un moment cînd avem posibilitatea să obținem bani pe ele, te rog să nu uiți că și noi avem nevoie de bani, pe de o parte pentru a trăi, iar pe de altă parte pentru a face față cheltuielilor tot mai mari pentru agitație, literatură de propagandă etc. Lucrările lui M[arx] și ale mele vor fi, cu siguranță, strînse și tipărite, dar noi nu avem timp acum să ne ocupăm de asta. Cu atît mai puțin să-ți fac un rezumat al operelor lui Owen. În primul rînd nu am timp și în al doilea rînd nu am material, culegerea de lucrări ale lui Owen pe care o aveam s-a pierdut în perioada 1848—1849 și nu am mai găsit-o. „Mizeria filozofiei” va fi în orice caz reeditată chiar la Paris; în ceea ce privește traducerea germană, M[arx] duce tratative cu Meissner pentru o ediție completă a lucrărilor de pînă acum și de aceea ar fi cam greu să publice separat o lucrare atît de voluminoasă. Dealtfel va mai trece destul de mult timp pînă veți ajunge de la „Utopia”¹⁾ la noi; ocupați-vă mai bine, în primul rînd, de ceea ce s-a scris de atunci și pînă la noi.

Dealtfel nu pot să-ți ascund faptul că atitudinea „partidului” față de noi nu este deloc de natură să ne stimuleze la a-i furniza noi lucrări. Din „Războiul țărănesc” nu mi s-a trimis nici un singur exemplar și a trebuit să *cumpăr* exemplarele de care am avut nevoie. Despre editarea, fie pe părți, fie integral, a articolului meu despre criza de locuințe²⁾ nici măcar nu am fost întreat. Cînd am cerut gratuit exemplare din „Manifest”³⁾ pentru noi și asociația muncitorilor de aici⁴⁾ — ținînd seama că asociația a tipărit lucrarea de trei ori pe cont propriu —, ni s-au trimis 100 de exemplare *împreună cu nota de plată*. I-am scris lui Hepner⁵⁾ despre toate acestea și cer odată pentru totdeauna să se pună capăt acestor procedee grosolane.

Mă voi strădui să fac rost de o ediție (în limba engleză) din „Utopia”, însă, întrucît vechile ediții populare s-au epuizat de mult, va fi destul de greu s-o gășesc.

Trebuie să închei și regret că deoarece se închide poșta nu pot să mai adaug cîteva rînduri pentru soția ta⁶⁾; te rog să-ți

¹⁾ Th. Morus. „Utopia”. — *Nota red.*

²⁾ F. Engels. „Contribuții la problema locuințelor”. — *Nota red.*

³⁾ K. Marx și F. Engels. „Manifestul Partidului Comunist”. — *Nota red.*

⁴⁾ „Asociația culturală a muncitorilor germani de la Londra”. — *Nota red.*

⁵⁾ Vezi volumul de față, p. 499—500. — *Nota red.*

⁶⁾ Natalie Liebknecht. — *Nota red.*

prezinți scuze în numele meu. Familia ta locuiește tot în Braustrasse ¹¹ ? Noi nu avem altă adresă în afară de aceasta și aceea a lui „Volksst[aat]”.

Multe salutări de la al tău,
F. E.

Publicat pentru prima oară
în : „Arhiv Marksa i Enghelsa”,
vol. I (VI), 1932

Tradus din limba germană

240

Engels către Natalie Liebknecht

la Leipzig

122, Regent's Park Road, N. W.
Londra, 11 martie 1873

Stimată d-nă Liebknecht,

Vă rog să aveți amabilitatea ca la prima vizită pe care o veți face lui Liebknecht la fortăreață să-i dați scrisoarea alăturată. Până acum i-am trimis majoritatea scrisorilor pe adresa redacției lui „Volksst[aat]”, deoarece nu știam dacă mai locuiți în Braustr[asse] 11. Situația de văduvă de paie la care ați fost constrinsă vă apasă, totuși, foarte mult; ați trecut, într-adevăr, prin multe încercări. În orice caz, îl puteți vizita cu regularitate pe Liebkn[echt] și de aceea aș vrea să vă rog, dacă nu cer prea mult, să-mi spuneți cum se simte, cum este tratat, dacă în ce privește mîncarea și băutura trebuie să se limiteze la ceea ce i se dă în închisoare sau poate primi suplimente din afară, în general tot ce este în legătură cu situația lui și a lui Bebel. El personal scrie foarte puțin despre toate acestea, iar în ultimul timp, de fapt, absolut nimic. Dar dv. înțelegeți că pe noi, cei de aici, ne interesează foarte mult toate acestea. Și nu numai din cauza celor arestați — aici mai intervine și o mică doză de egoism: căci și noi s-ar putea să fim vreodată într-o astfel de situație și am vrea, firește, să știm la ce ne putem aștepta. Cum este acolo cu cărțile? Poate primi tot ce are nevoie, cel puțin din domeniul științei și literaturii, sau cenzura este foarte severă? Știu, desigur, că se

poate organiza destul de bine poșta cu porumbei sau, cum i se mai spune în America, the underground railway ¹⁾).

Sper că atât dv. cât și copiii sînteți sănătoși și vă păstrați curajul. It is a long lane that has no turning ²⁾), spune un proverb englez, și totuși the turning ³⁾ nu se va mai lăsa așa de mult așteptată. Vă rog să fiți încredințată că în orice situație aveți aici la Londra prieteni care sînt alături de Liebkecht și de dv.

Dacă vreunul dintre copii își mai amintește de mine, lucru de care mă îndoiesc, deoarece pe atunci eu nu locuiam la Londra ⁶⁰⁷, transmiteți-i din partea mea multe salutări.

Cu sinceră compasiune.

Al dv. devotat,
Friedrich Engels.

Publicat pentru prima oară
în : „Arhiv Marksa i Enghelsa”,
vol. I (VI), 1932

Tradus din limba germană

241

Engels către Eugen Oswald

la Londra

122, Regent's Park Road
[Londra] 18 martie 1873

Dragă Oswald,

Îți mulțumesc foarte mult pentru biletele de concert pe care ai avut amabilitatea să mi le trimiți; între timp am reușit să obțin încă două la fel, pe care te rog să i le dai lui Pumps și pentru care trimit alăturat 10 șilingi.

Multe complimente d-nei și domnișoarei Oswald.

Al dumatile prieten,
F. Engels

Tradus din limba germană

¹⁾ — calea ferată subterană. — *Nota trad.*

²⁾ — Este un drum lung, fără întoarcere. — *Nota trad.*

³⁾ — întoarcerea. — *Nota trad.*

Engels către Friedrich Adolph Sorge

la Hoboken

122, Regent's Park Road
Londra, 20 martie 1873

Dragă Sorge,

Înainte de toate permite-mi să-ți transmit profunda noastră compasiune în legătură cu marea nenorocire care s-a abătut asupra familiei tale¹⁾. Cu toții am suferit pierderi asemănătoare și știm ce puternic marchează ele întreaga viață. Pentru a le învinge, e nevoie de foarte mult timp și de o luptă grea; însă noi știm că tu ai energia necesară pentru a te stăpîni.

Ultima sau mai degrabă penultima ta scrisoare se află la Marx, care voia să-ți scrie cîteva rînduri, dar mă îndoiesc că a făcut-o; astăzi nu-l mai pot întreba deoarece a plecat împreună cu Tussy pentru cîteva zile la Brighton. În ce privește procesele-verbale ale fostului Consiliu General nu vă sînt de nici un folos, întrucît toate hotărîrile de interes general v-au fost deja comunicate, iar celelalte și-au pierdut valabilitatea. În schimb, nouă ne sînt *absolut necesare* aici în lupta împotriva scizioniștilor, pentru a da riposta cuvenită la minciunile și calomniile lor. După părerea mea, pe primul plan trebuie să fie interesele Internaționalei și nu îndeplinirea unor formalități. — Faptul că ceilalți secretari nu au trimis rapoartele nu ni se pare deloc în ordine. Cel de la Serrailier se afla în scrisoarea care s-a pierdut. Wróblewski nu *poate* să trimită nici un raport deoarece în Polonia totul se face în secret și nici noi înainte nu i-am cerut vreodată amănunte. Cum stau lucrurile în Germania și Austria, știți tot atît de bine ca noi, deoarece voi corespondanți direct cu ei, iar despre situația secțiilor nu știm nici noi amănunte. De la foștii secretari — Jung pentru Elveția și Cournet pentru Danemarca — nu trebuie să cereți nici un raport. Așadar, cine mai trebuie să vă trimită rapoarte? Din Danemarca nu primim nici un rînd; mă tem că intrigile lassalleenilor au găsit acolo un teren propice.

În Franța toți sînt, pare-se, arestați. Heddeghem a fost un trădător, după cum s-a constatat la procesul de la Caen, unde procurorul l-a numit din capul locului delator. La Toulouse, Dentray-

¹⁾ Moartea fiicei lui Sorge. — *Nota red.*

gues (Swarm), din obișnuita sa pedanterie, a întocmit o mulțime de liste inutile, din care poliția a aflat tot ce era necesar. Acum se judecă procesul lui ⁶⁰⁰, de unde așteptăm zilnic știri. Din fericire, Larroque a reușit să ajungă, trecînd prin Londra, la San Sebastian, de unde încearcă să stabilească din nou legături cu orașul Bordeaux. Adresa lui (care trebuie ținută strict secret) este :

Señor Latraque

21, Calle de la Aduana, San Sebastian, Spania,
fără alt plic în interior.

Cuno nu a avut deloc succes cu rezoluția sa de la secția 29. El a trimis-o Consiliului federal al membrilor Alianței din Spania, menționînd totodată că Capestro și Cuno sînt una și aceeași persoană. De ce toată această comedie a numelor ? „Federación” din Barcelona publică această aiureală și trage concluzia — nu complet lipsită de un temei aparent — că acum Cuno se căiește și a înțeles că fostul Consiliu General nu a avut dreptate. Iată la ce duc intervențiile.

Ad vocem ¹⁾ Lodi. Cînd a sosit scrisoarea ta din 12 februarie erau cu toții în libertate, iar Bignami semna din nou ca redactor. Întrucît nu mai era nevoie de bani, mi-am permis să nu trimit cei 20 de dolari, cu atît mai mult cu cît Consiliul General însuși are nevoie de bani. Vă rog să-mi comunicați urgent dacă e cazul să mai trimit banii sau vreți să dispuneți de ei în alt fel.

În ce privește cotizațiile pentru Consiliul General, eu nu am primit încă nici un ban. Regulamentul de organizare, cap. III, art. 4, prevede că termenul de achitare a cotizațiilor expiră abia la 1 martie ; de obicei însă ele erau achitate aproape întotdeauna *cu puțin înainte* sau *chiar la* congres. Pînă atunci noi trăiam în cea mai mare parte din contribuții individuale și din datorii. În ce privește prima posibilitate, eu mă străduiesc să încasez cîte ceva, dar va fi greu să rezistăm dacă nu vrem să cheltuim toate resursele destinate viitorului congres și lăsăm congresul să se desfașoare în voia soartei.

Trimiteți grabnic 80—100 de exemplare din proiectul de statut al uniunilor profesionale în limba engleză ⁶⁰⁰. Cele 40 de exemplare, precum și majoritatea scrisorilor nu au sosit încă — toată lumea le caută —, iar cantitatea trimisă este insuficientă, căci numai la Manchester se pot desface 30—40 de exemplare, majoritatea trade-unionurilor fiind aici organizații locale, nu centralizate. Deocamdată tot ce ai de trimis Consiliului federal britanic trimite-mi mie sau secretarului S. Vickery, 3, Oak Villas, Friern Park,

¹⁾ — În ceea ce privește. — Nota trad.

Finchley, N., London, sau, în fine, lui F. Lessner, 12, Fitzroy Street, Fitzroy Square, W., London. Actualul sediu al Consiliului federal este doar provizoriu. De asemenea, îmi trebuiesc exemplare în limba franceză pentru Italia, Olanda și Belgia ca să trimit unul sau 2—3 comitetelor de grevă ori de câte ori izbucnește o grevă.

Momentan nu-ți pot da adrese pentru Olanda sau Belgia; Liebers nu mai este la Haga, ci în Germania, van der Hout, care, de altfel, este un pierde-vară, lucrează ca coal miner¹⁾ în apropiere de Essen.

Rezoluția din 26 ianuarie²⁾ este *foarte bună*. Acum, pentru a încheia acest capitol, mai este necesar ca după ce vor avea loc congresele fixate pentru martie ale jurasienilor, italienilor, precum și celelalte congrese să luați o hotărâre cu privire la aplicarea rezoluției din 26 ianuarie scizioniștilor din Spania, Belgia, Anglia și îndeosebi din Jura. În ceea ce privește Italia, poate fi vorba numai de secțiile *recunoscute* — Neapole, Milano, Ferrara, Torino, Lodi, Aquila —, care au fost întrucîtva afectate, celelalte nu au fost niciodată afiliate la Internațională.

Adresa către spanioli⁶¹⁰ va avea, de asemenea, un efect foarte bun. Pe de o parte este absolut corectă din punct de vedere teoretic, pe de altă parte evită tot ce ar putea oferi membrilor Alianței motive pentru a se împăuna cu anarhismul lor, iar în al treilea rînd este scurtă. De altfel, toate Adresele voastre au avut un larg răsunet în rîndurile muncitorilor.

Am trimis Consiliului federal britanic rezoluția din 26 ianuarie și ea va fi citită astă seară.

Condițiile Consiliului General (din 15 decembrie) cu privire la primirea secțiilor cu siguranță că nu vor fi respectate niciodată *în asemenea* formă. Consiliul General *trebuie* să primească *orice* secție care respectă condițiile prevăzute de Statutul și de Regulamentul de organizare; el nu poate pune alte condiții, așa că art. nr. 1 cade parțial (Consiliul General are dreptul să ceară date privind numărul și profesiunea membrilor, dar nici un nume), iar art. nr. 4 în întregime, căci capitolul III al Regulamentului de organizare prevede o altă modalitate de plată a cotizațiilor. Cel mai bun lucru ar fi să renunțați tacit la ele, — aici noi n-am putut niciodată să obținem mai mult decît era prevăzut în art. nr. 2 și 3, dar și aceasta cu multă greutate, iar dată fiind marea bunăvoință a oamenilor, nu am insistat niciodată asupra respectării cu strictețe a formei. Este ade-

¹⁾ — miner într-o mină de cărbune. — *Nota trad.*

²⁾ „Către toți membrii Asociației Internaționale a Muncitorilor. Rezoluția din 26 ianuarie 1873 a Consiliului General” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 665—666. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

vărat că pentru cazuri discutabile e bine să ai la îndemână o asemenea hotărîre.

Cu atît mai puţin va putea Wr[óblewski] să se conformeze instrucţiunilor primite. Împuternicitul pentru Polonia trebuie tratat neapărat ca o persoană de încredere, altfel nu obţinem nimic de acolo, iar un raport lunar detaliat îi este cu neputinţă să facă. Quant à moi ¹⁾, pot să-ţi comunic că nu e nimic de raportat despre Italia în afară de faptul că secţia din Lodi încă nu s-a refăcut şi că cea din Torino probabil s-a destrămat.

A fost o idee total nefericită să-mi pasaţi mie timbrele ⁶¹¹. Anul trecut le-am primit abia în martie sau aprilie, iar acum vor veni şi mai tîrziu. Ca toţi francezii, Le Moussu este, în materie de afaceri, cînd nu sînt în joc interesele lui, teribil de delăsător şi nimic nu-l urneşte din loc. Înainte se ocupa *Jung* de tipărirea timbrelor, acum această obligaţie îi revine tot lui Le M[oussu], care habar n-are de engleză.

Ţi-am trimis „Int[ernational] Herald” şi „Emanc[ipación]”, primul pînă la nr. 50 (pleacă astăzi), iar ultimul pînă la nr. 88 ; sper că vor ajunge cu bine.

Era cît pe-aci să uit să-ţi mulţumesc pentru vinul care a ajuns, în sfîrşit, după o lungă călătorie. A fost adus de un vas german la Bremen, de unde a fost expediat franco ²⁾ pînă aici, iar după o serie de încurcături a sosit cu bine la destinaţie. L-am împărţit cu Marx, dar nu înainte de a fi probat eu cîteva sticle. Vinul sweet ³⁾ de Catawba a fost foarte apreciat de doamne. Cel roşu, de asemenea, iar cel alb, în măsura în care l-am degustat, este un soi interesant între vinul de Rin şi dry sherry. Cele cîteva sticle pe care le mai am în pivniţă le păstrez pentru ocazii deosebite. Vinul e plăcut la băut, dar îi lipsesc calităţile specifice vinurilor europene originale. Eu îţi sînt foarte recunoscător pentru faptul că în acest mod plăcut am reuşit să cunosc vinurile de pe întreaga emisferă ; dar ceea ce m-a uimit cel mai mult a fost că am aflat pentru prima oară de existenţa viilor de la nord de Ohio ; aveam impresia că ele se află mult mai la sud.

Scandalul din Spring-Street cauzat de Woodhull m-a amuzat teribil. Voi relata pe larg totul în Spania etc. De asemenea şi faptul că Eccarius a îndrăznit în „World” să prezinte sham congress ⁴⁾ al lor pur şi simplu ca pe o întîlnire amicală. Am primit „Arbeiter-

¹⁾ — În ceea ce mă priveşte. — *Nota trad.*

²⁾ — fără taxă. — *Nota trad.*

³⁾ — dulce. — *Nota trad.*

⁴⁾ — congresul fictiv. — *Nota trad.*

Zeitung" pînă la nr. 4 inclusiv. E foarte bun, și chiar dacă ici-colo stilul este cam dur, nu strică deloc, dovedește un caracter proletar. Atacul la adresa lui Singer & Co. este foarte bun — ought to be continued and extended to others ¹⁾).

Aici nu este nimic nou. Cearta Jung—Hales face ocolul presei scizioniste a jurasienilor, belgienilor etc. ; Longuet vrea să le răs-pundă în „Liberté”, dar nu știu dacă o va face, căci e cam indolent.

Se închide poșta.

Salutări cordiale.

Al tău,
F. Engels

Publicat pentru prima oară
într-o formă prescurtată în :
„Briefe und Auszüge aus Briefen
von Joh. Phil. Becker,
Jos. Dietzgen, Friedrich Engels,
Karl Marx u. A. an F. A. Sorge
und Andere”, Stuttgart, 1906 ,
în întregime în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

243

Marx către Nikolai Franțevici Danielson

la Petersburg

Londra, 22 martie 1873

Stimate domn,

V-aș fi foarte recunoscător dacă mi-ați da *cîteva informații* despre concepțiile lui Cicerin asupra evoluției istorice a proprietății în obște în Rusia și despre polemica sa pe această temă cu Be-leaev ⁶¹². Modul cum a apărut (din punct de vedere istoric) această formă a proprietății în Rusia este, desigur, de importanță secundară și nu are nici o legătură cu însemnătatea acestei instituții. Cu toate acestea, reacționarii germani, ca, de pildă, profesorul A. Wagner din Berlin și alții, folosesc arma pe care le-a dat-o Cicerin ⁶¹³. De-altfel, întreaga analogie istorică este împotriva lui Cicerin. Cum e

¹⁾ — trebuie continuat și extins asupra celorlalți. — Nota trad.

oare posibil ca această instituție să fi fost introdusă în Rusia ca măsură pur fiscală, ca fenomen care a însoțit iobăgia, când în toate celelalte țări ea a fost un rezultat firesc și a constituit o fază necesară a dezvoltării popoarelor libere ?

Al dv. sincer devotat,
A. Williams ¹⁾

Publicat pentru prima oară în :
„Minuvșie godi” nr. 1, 1908

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

244

Engels către Friedrich Adolph Sorge

la Hoboken

Londra, 22 martie 1873

Dragă Sorge,

Ți-am scris pe data de 20 luna în curs și îți trimit azi „Eman-c[ipación]” nr. 89 și „I[n]ternational Herald” nr. 51.

În legătură cu cele 20 l. st. pe care nu le-am mai trimis la Lodi am uitat să adaug că în perioada când au fost la ananghie, oamenii aceștia au primit :

de aici	50 franci
de la Comitetul Partidului muncitoresc so-cial-democrat	20 de taleri = 75 „
de la Oberwinder din Viena	50 florini = 125 „
	<hr/>
În total	250 franci,

cea ce consider că este suficient pentru acest caz, care s-a în-cheiat destul de bine — 3 persoane au fost eliberate după două săptămîni și numai Bignami a fost reținut vreo șase săptămîni.

Rezoluția din 26 ianuarie ²⁾ și adresa către spanioli au fost ex-pediate la Lodi.

¹⁾ Numele conspirativ al lui Marx. — *Nota red.*

²⁾ „Către toți membrii Asociației Internaționale a Muncitorilor. Rezoluția Con-siliului General din 26 ianuarie 1873”. — *Nota red.*

După cum poți vedea din „Em[ancipación]”, adresa către spanioli a avut un mare succes ⁶¹⁴,

Salutări cordiale.

Al tău,
F. E.

Publicat pentru prima oară
în : „Briefe und Auszüge
aus Briefen von Joh. Phil. Becker,
Jos. Dietzgen, Friedrich Engels,
Karl Marx u. A. an F. A. Sorge
und Andere”, Stuttgart, 1906

Tradus din limba germană

245

Marx către Johann Philipp Becker

la Geneva

[Londra] 7 aprilie 1873

Dragă Becker,

Nu reușesc să-ți scriu mai detaliat, căci am foarte mult de lucru. Pînă cînd traducerea franceză ¹⁾ nu va fi gata și pînă nu va fi tipărită ultima filă nu voi avea timp liber. Din fericire, alaltăieri am expediat ultimele corecturi din ediția a 2-a germană ¹⁾ și i-am cerut lui Meissner să-ți trimită *franco* volumul integral, care trebuie să apară cam într-o săptămîină. Îți voi rămîne îndatorat dacă îmi vei confirma primirea volumului.

Engels te roagă să-i predai lui Goegg cît mai repede posibil scrisoarea alăturată. Este vorba de cîteva informații despre Alianță (în momentul de față noi ne luptăm cu documentele ei ²⁾). Te rog și eu să ne trimiți, dacă e posibil, *primul program al Alianței publice de la Geneva* ³⁾, în care figurează și numele tău.

Noi cei de aici credeam că „*Égalité*” de la Geneva nu mai apare, căci nu am mai văzut-o de cînd a plecat Utin din Geneva. La cererea lui determinasem pe cîțiva dintre prietenii mei francezi să

¹⁾ a volumului I al „Capitalului”. — *Nota red.*

²⁾ Este vorba de pregătirea lucrării „Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor”. — *Nota red.*

³⁾ „Programul și statutul Alianței internaționale a democrației socialiste”. Geneva [1868]. — *Nota red.*

trimită corespondențe la „Égalité”, dar convingerea că și-a încetat apariția a împiedicat totul. Deci, dacă Perret dorește să primească corespondențe de aici trebuie să aibă grijă ca Engels (122, Regent's Park Road) și cu mine să primim fiecare câte un exemplar. Dacă va fi necesar, le vom plăti.

Consiliul General va stabili ca viitorul congres să aibă loc, desigur, la Geneva. Va trebui ca încă de pe acum să vă îngrijiți ca noi să fim bine reprezentați numeric. Acest lucru este cu atât mai necesar cu cât banda ticăloșilor din Alianță se pregătește să vină acolo en masse ¹⁾. Ei, desigur, nu trebuie admiși. Față de Congresul de la Haga, de data aceasta trebuie să avem măcar avantajul de a fi înlăturat această clică din rîndurile noastre. Pentru aceasta însă e necesar ca noi să fim bine reprezentați de organizațiile locale.

Salutări cordiale de la întreaga familie.

Al tău,
Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

246

Engels către Friedrich Adolph Sorge

la Hoboken

Londra, 3 mai 1873

Dragă Sorge,

Am primit scrisoarea ta din 9 și cea a Consiliului General din 11 aprilie.

1. Despre Serrailier. Afirmările lui D[ereure] sînt curate ineptii. Povestea cu popii se rezumă la următoarele : Pottier, delegatul Comunei în arondismentul 2, unde a fost repartizat Serr[aillier], a dat popilor în arendă biserica („le dit délégué loue la boutique nommé Eglise etc. etc. au nommé... pour y exercer le métier de curé” ²⁾ —

¹⁾ — în masă. — *Nota trad.*

²⁾ — „numitul delegat dă în arendă clădirea numită biserică etc. etc. lui..., ca acesta să-și exercite aici funcția de preot”. — *Nota trad.*

aceasta era formula). Pottier încasa toți banii, îi cheltuia pentru necesitățile Comunei sau ale arondismentului și apoi trecea cheltuielile în contul Comunei. Serrailier nu a avut în mână niciodată nici un sou din acești bani. Le Moussu, care numai când aude cuvântul „popă” îi vine să se cațere pe pereți, intenționa să-i aresteze pe P[ottier] și pe S[errailier] deoarece, potrivit expresiei lui, „ceci était un commerce *immoral*”¹⁾. Dacă a fost o glumă proastă, nu știu cine a procedat mai bine : Le M[oussu] sau P[ottier] și S[errailier]. Dar să formulezi acuzații grave pe baza unor asemenea copilării este mai mult decât o copilărie. Dealfel, francezii de astăzi sînt niște copii. Ce a însemnat demonstrația celor 22⁶¹⁵ nu am idee ; presupun că a fost o încercare de retragere a minorității ; iar neînțelegerea dintre majoritatea și minoritatea Comunei mai dăinuie, și pentru toți cei cu vederi blanquiste apartenența la minoritate este și astăzi o crimă — și încă una pentru care poți fi împușcat. Toate acestea sînt pentru noi străvechi, cîntecul ăsta l-am auzit în toate tonalitățile pînă la saturație și nu mai dăm nici o ceapă degerată pe toate aceste clevetiri.

2. „Arbeiter Zeitung” are într-adevăr un stil îngrozitor. Dealfel, e specific american — toată literatura germano-americană este așa. Deocamdată, nici M[arx] și nici eu nu avem nici o secundă timp pentru corespondențe ; eu sînt aglomerat pînă peste cap cu lucrul la materialele care se pregătesc în limba franceză în vederea congresului, iar M[arx] cu traducerea sa în franceză²⁾.

3. Vienezii. Noi cunoaștem această istorie numai din materialele publicate, deoarece nici O[berwinder], nici Sch[eu] nu ne-au scris nimic⁶¹⁶. Dealfel, Scheu ni se pare suspect : 1) e în relații cu Vailant și 2) există indicii că el, ca și prietenul și predecesorul său care a înnebunit, Neumayr, au legături cu Bakunin. Frazele bombastice ale acestuia din urmă se simt într-o oarecare măsură în articolele și discursurile lui Scheu, iar tu îți amintești cum fratele lui³⁾ a șters-o de la Haga cînd s-a luat hotărîrea cu privire la B[akunin]. Deocamdată lui Oberwinder nu i s-a reproșat nimic serios în polemică deschisă. Colaborarea sa la ziarele burgheze s-a făcut cu știrea și aprobarea partidului și, evident, în interesul partidului. Dacă mîine mi s-ar pune la dispoziție „Times” să scriu în el cum vreau eu și contra plată, aș accepta fără nici o ezitare. Lui Ecc[arius] nu i-a luat nimeni în nume de rău acest lucru pînă cînd nu a schimbat macazul și a început să exploateze Internaționala pentru a scoate bani. Dealfel, nici nu mai scria în interesul ei, ci în al său personal

¹⁾ — „acesta este un comerț *imoral*”. — *Nota trad.*

²⁾ a volumului I al „Capitalului”. — *Nota red.*

³⁾ Heinrich Scheu. — *Nota red.*

și în al celor de la „Times”. Firește, noi nu-i luăm în nume de rău lui Oberw[inder] că nu cere în Austria, unde feudalismul a fost doar parțial înlăturat, unde masele sînt încă uluitor de înapoiate, iar relațiile sînt aproape ca în Germania dinaintea anului 1848, măsuri extreme însoțite de un imens tapaj radical, ci urmează politica pe care am recomandat-o noi la sfîrșitul „Manifestului Comunist” pentru Germania din acea vreme. Poate că uneori manifestă o prudență de mic-burghez, dar în primul rînd acest lucru nici nu poate fi dovedit și în al doilea rînd nu este un motiv pentru atîta zarvă. În afară de asta, O[berwinder] nu este austriac și deci poate fi oricînd expulzat. Dealtfel, așa cum am mai spus, noi nu știm amănunte și de aceea deocamdată ne abținem de la vreo apreciere.

4. Condițiile de primire¹⁾. — Presupunem că formal ați fost îndreptățiți să cereți secțiilor toate acestea — ceea ce e îndoielnic —, în orice caz pînă acum *nici un* Consiliu federal nu a formulat asemenea pretenții pedant-birocratice, iar dacă totuși le-ar fi formulat, nu li s-ar fi dat curs *niciodată*. Articolul din nr. 49 al lui „N[eu]er So[cial]-Dem[okrat]”²⁾ pe care ți-l trimit astăzi dovedește ce greșală enormă a fost să se ceară asemenea lucruri tocmai în Franța. Imediat i-am dat instrucțiuni lui Hepner³⁾ și ieri, după ce am cules informații exacte despre Dentr[aygues] și Heddeghem, am scris ceea ce era necesar în „Volksst[aat]”³⁾.

5. We expect more news about France before taking any steps⁴⁾. În general nu cred că puteți întreprinde ceva. *Toate* secțiile noastre sînt descoperite de poliție. Heddeghem era spion încă din timpul Congresului de la Haga. Dentr[aygues] nu este spion, dar din motive personale și din lipsă de caracter a denunțat cîteva persoane care îl bătuseră. Pentru a face rost de bani în interesul partidului, unul dintre membri i-a dat lui D[entraygues] ceasul să i-l amaneze. Soția lui D[entraygues] a amanetat ceasul și apoi a refuzat să-l scoată și să predea chitanța. Așa a izbucnit scandalul. Cîțiva cetățeni — în mare parte burghezi — s-au înțeles între ei, l-au bătut măr pe D[entraygues] și apoi au sesizat procurorul. Strînși cu ușa de acesta, *ei au mărturisit că banii erau destinați Internaționalei !!!* Acesta este începutul *real* al istoriei —, întrucît însă Heddeghem informase deja poliția din Paris, chestiunea nu putea con-

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 518. — *Nota red.*

²⁾ *F. Engels*. Pe marginea unor articole din „Neuer Social-Demokrat” (vezi *K. Marx și F. Engels*. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 322—324. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

³⁾ *F. Engels*. „Internaționala și «Neuer»” (vezi *K. Marx și F. Engels*. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 325—328. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

⁴⁾ — Înainte de a întreprinde ceva, noi așteptăm în continuare vești din Franța. — *Nota trad.*

stitui o noutate decît cel mult pentru poliția din Toulouse. D[enraygues] i-a denunțat numai pe acești indivizi, pe *nimeni altcineva*. Cum a aflat poliția de ceilalți vei vedea în „Volksstaat”. În orice caz, organizația din Franța este în momentul de față distrusă și se va redresa cu greu, deoarece toate legăturile sînt rupte. Larroque se află în Spania la San Sebastian, adresa lui este : d-l La-traque, Calle de la Aduana nr. 21 ; el locuiește acolo sub acest nume. Pentru nimic în lume să nu-i mai trimiți o nouă împuternicire în Franța. Larroque a luat 3 ani în contumacie.

6. Timbrele ⁶¹¹. — Pe Le M[oussu] nu l-am văzut deloc, am luat legătura cu el numai prin intermediul lui Marx, dar nu am primit nici un răspuns. Cu francezii aștia nu poți face nimic în materie de afaceri dacă nu pierzi săptămîni întregi alergînd după ei, iar eu nu pot să fac acest lucru.

7. Localitatea în care va avea loc viitorul congres. — Sper că elvețienilor le-ați cerut numai un sfat, așa cum am făcut noi anul trecut cu olandezii. În Elveția o singură localitate pare *potrivită* și aceasta este Geneva. Acolo masele de muncitori sînt cu noi, și, în afară de aceasta, avem un *local al Internaționalei*, Temple Unique, de unde îi putem da afară ușor pe domnii din Alianță dacă se vor prezenta. În afară de Geneva ar mai fi posibil numai la Zürich ; dar acolo putem conta numai pe o mîină de muncitori *germani* și probabil nici aceștia nu sînt toți alături de noi (vezi „Felleisen”) ; ca răspuns la întrebarea voastră, unii s-ar putea să propună localitatea Olten, situată central — principal nod de cale ferată în Elveția —, dar acolo chiar că o s-o încurcăm. Membrii Alianței pun totul în mișcare pentru a veni în număr mare la congres, în timp ce la noi totul doarme. Din Franța nu va veni nici un delegat din cauza căderilor care au avut loc acolo. Germanii, în afară de faptul că au propriile lor neînțelegeri cu lassalleenii, sînt foarte dezamăgiți și descurajați de Congresul de la Haga, unde, după certurile de la ei, se așteptau să găsească numai frăție și armonie ; în plus, conducerea Partidului muncitoresc social-democrat este alcătuită în prezent numai din lassalleeni inveterați (Yorck & Co.), care pretind ca partidul și organul de presă al partidului să coboare la nivelul celui mai plat lassalleanism. Lupta continuă ; domnii aceștia vor să profite de timpul cît Liebk[necht] și Bebel sînt în închisoare pentru a pune în aplicare acest plan ; micul Hepner se opune energic, dar el este practic scos din redacția lui „Volksst[aat]” și în plus a fost expulzat din Leipzig. Victoria acestor indivizi ar însemna pentru noi pierderea partidului — cel puțin pentru moment. I-am scris lui Liebk[necht] foarte clar despre toate aceste chestiuni și mai aștept încă răspunsul lui. — Din Danemarca nu se știe, nu se aude ab-

solut nimic. Vechea mea bănuială că lassalleenii de la „N[euer] Soc[ial]-Dem[okrat]” au provocat, cu sprijinul adeptilor lor din nordul Schleswigului, o mare derută și retragerea oamenilor din Internațională ¹⁾ se confirmă pe zi ce trece în „N[euer] S[ocial]-D[emokrat]”, care este mai bine informat decât „Volksst[aat]” asupra evenimentelor de la Copenhaga. — Din Anglia nu pot veni decât puțini delegați ; e foarte îndoielnic că spaniolii vor trimite vreun delegat, așa că e de așteptat ca la congres să fie o participare foarte slabă și ca bakuniștii să fie mai bine reprezentați decât noi. Genevezii nu fac nimic ; „Égalité” se pare că și-a încetat apariția, deci nici de acolo nu ne putem aștepta la o participare prea numeroasă — e bine totuși că acolo vom fi la noi acasă și printre oameni care îl cunosc pe B[akunin] și banda lui și care, la nevoie, îi vor da pe ușă afară. Așadar, Geneva este *singurul* loc potrivit ; iar pentru a ne asigura victoria este mai mult decât necesar, este *absolut necesar* ca acum, conform rezoluției din 26 ianuarie ²⁾, Consiliul General să declare *excluse* din Internațională :

1) Federația *belgiană*, care a declarat că nu are nimic comun cu Consiliul General și a respins hotărârile adoptate la Haga ;

2) acea parte a Federației *spaniole* care a fost reprezentată la Congresul de la Córdoba ⁵⁰² și care, contrar Statutului, a declarat că plata cotizațiilor către Consiliul General nu este obligatorie și a respins de asemenea hotărârile adoptate la Haga ;

3) secția *engleză* și indivizii care au participat la pretinsul Congres de la Londra din 26 ianuarie și care, de asemenea, au respins hotărârile de la Haga ⁵⁰⁶ ;

4) Federația *jurasiană*, care la congresul pe care îl va ține curând va oferi cu siguranță destule motive pentru a extinde hotărârea cu privire la excluderea temporară ⁶¹⁸.

În încheiere s-ar mai putea arăta că pretinsa Federație italiană, care a fost reprezentată la așa-numitul Congres de la Bologna ⁶¹⁹ (în loc de Mirandola), nu a făcut parte din Internațională, deoarece nu a îndeplinit nici una din condițiile prevăzute în Statut.

Dacă se va adopta această hotărâre, iar Consiliul General va numi la Geneva o comisie pentru pregătirea congresului și examinarea *prealabilă* a mandatelor, din care să facă parte, de oildă, Becker, Perret și Duval, precum și Utin dacă este acolo, atunci afluența bakuniștilor va putea fi stăvilită. Dacă Consiliul General va da comisiei instrucțiuni ca oamenii aceștia să nu fie recunoscuți ca delegați decât după ce vor fi fost admiși de majoritatea delega-

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 502. — *Nota red.*

²⁾ „Către toți membrii Asociației Internaționale a Muncitorilor. Rezoluția din 26 ianuarie 1873 a Consiliului General”. — *Nota red.*

șilor realmente recunoscuți de Internațională, totul va fi în ordine și chiar dacă bakuniștii vor fi în majoritate, ei vor fi totuși inofensivi; nu le va rămîne decît să plece în altă parte și să țină un congres separat, dar nu vor putea folosi superioritatea lor numerică împotriva noastră. Iar asta e tot ce ne putem dori.

Salutări cordiale și din partea lui M[arx].

Al tău,
F. E.

Publicat pentru prima oară
într-o formă prescurtată
în : „Briefe und Auszüge
aus Briefen von Joh. Phil. Becker,
Jos. Dietzgen, Friedrich Engels,
Karl Marx u. A. an F. A. Sorge
und Andere“, Stuttgart, 1906 ;
în întregime în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

247

Engels către Friedrich Adolph Sorge

la Hoboken

Londra, 14 iunie 1873

Dragă Sorge,

Mi-am întrerupt corespondența din cauza lucrului la „Alianță”¹⁾. În afară de asta, tocmai acum au început să vină din nou cu regularitate ziarele comandate de noi, așa încît abia de acum încolo pot să trimit din nou la timp rapoartele.

Întîi să răspund la scrisorile tale.

Am pus în plic răspunsul la scrisoarea Consiliului General²⁾.

14 mai. — Problema lipsei de bani e tot atît de veche ca și Internaționala. Americanii sînt singurii care au plătit și dacă nu erai tu cu greu am fi primit și de la ei. — Să amînăm congresul este absolut imposibil; ar însemna să cedăm celorlalți cîmpul de bătaie și, după cum vei vedea, o amînare nici nu este necesară.

¹⁾ K. Marx și F. Engels. „Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor”. — *Nota red.*

²⁾ F. Engels. „Către Consiliul General al Asociației Internaționale a Muncitorilor” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 329. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

23 mai. — Genevezii pe care trebuie să-i împing de la spate nu ne răspund nici nouă. Nici bătrînul Becker nu îi răspunde lui Marx. Utin nu știm unde este. Noi înșine nu primim „Bull[etin] Jurass[ien]”. Citim doar extrase în „Liberté” și „Internationale”.

27 mai. — Declarația cu privire la Franța⁶²⁰ — foarte bună! — a fost trimisă Consiliului federal britanic în limba engleză și o trimitem astăzi în limba franceză redacției „Plebe”, Consiliului federal spaniol și în Portugalia. By the bye¹⁾, portughezii se plîng că nu primesc *absolut nimic* de la voi și totuși trebuie să aveți în vedere că ei ne sînt foarte, foarte prețioși! — Serrailier nu are absolut nimic de scris deoarece nu mai are nici o adresă în Franța, toți sînt arestați. Dar, în legătură cu procesele, el trebuie să vă facă o scurtă informare pentru raportul la congres — procese au fost *pretutindeni* unde au existat secții: la Béziers, Lisieux etc. etc. — Corespondență pentru „Arb[eiter] Z[ei]t[un]g”? Cine să o facă? M[arx] și cu mine sîntem atît de surmenați, încît lui Marx medicul i-a interzis să lucreze mai mult de 4 ore pe zi din cauza congestiei cerebrale și de aceea eu împreună cu Lafargue trebuie să facem *totul*. Frankel lucrează în prăvălia lui pînă la 9 seara. Ceilalți nu pot să scrie. — Cei din Hamburg⁴¹⁷ sînt niște încuiați. Îi voi scrie lui Liebkn[echt] despre asta. — Pentru Olanda e suficientă versiunea *germană* a declarației. — „Arbeiter-Z[ei]t[un]g” trebuia să se folosească mai mult de „Volksst[aat]”.

Iar acum cîteva noutăți — dar de data aceasta nu sînt deloc vești rele.

1. Congresul britanic care a avut loc între 1 și 2 iunie la Manchester a fost un succes⁶²¹. Au participat 26 de delegați. — Îți trimit totodată în banderolă raportul cu privire la congres publicat în organul de presă tory împreună cu un exemplar din „Internationale” care apare la Bruxelles. Consiliul federal rămîne la Londra, deși cei de aici voiau să-l mute la Nottingham. „Eastern Post”, pînă la această dată organul de presă al lui Jung și Hales, într-un articol zeflemitor recunoaște totuși congresul ca fiind reprezentantul autentic al organizațiilor engleze ale Internaționalei, dar de atunci eu nu am mai citit nimic despre adunările fictive din locuința lui Hales; probabil că s-a închis mustăria. Pînă acum ei au alternat aceste comunicări cu comunicări despre cele două secții ale lor: Stratford și Limehouse, și Limehouse și Stratford, dar se pare că acum nu mai merge așa. — Mottershead a fost în luna rusaliilor la Hydepark la un miting al trade-unionurilor — și, ca de obicei, beat turtă. De vreo două săptămîni nu mai primesc „Int[ernationa]l

¹⁾ — Printre altele. — Nota trad.

Herald", probabil și-a încetat apariția. Nu e nici o pagubă cît timp pot fi folosite celelalte organe de presă engleze. Noua secție franceză de aici (Dupont și Serr[aillier]) are șanse să editeze aici un ziar francez, însă pe promisiunile francezilor nu trebuie să pui bază.

2. Jurasienii au înfăptuit retragerea decisivă ⁶²². Din „Intern[atio]nale” vei vedea că ei s-au hotărît să propună colegilor lor din Alianță să nu trimită delegați la *congresul que le prétendu Conseil général pourrait être tenté de convoquer* ¹⁾, ci la un congres separat, care se va ține în *Elveția într-o localitate ce urmează a fi stabilită de federațiile lor*.

Asta înseamnă că noi nu trebuie să fim văzuți la Geneva, căci mîncăm bătaie. Prin urmare, ei se vor întruni într-un colțisor din Jura; dealtfel, după Congresul de la Olten (vezi mai jos) nu se mai pot arăta nicăieri în Elveția. — Există și alte motive: 1) vechea aversiune a lui Bakunin de a se angaja într-o discuție particulară, 2) excluderea lui și a lui Guillaume, ceea ce ar da de la bun început problemei cardinale un aspect *pur personal*, la care se adaugă și datele cu privire la escrocheria lui B[akunin], pe care acesta le-ar distruge pe loc, și 3) certitudinea că, în realitate, la ei lucrurile nu stau mai bine decît la noi, că și acolo cercurile interne au obosit și au iritat oamenii. La acest mare congres jurasian au fost reprezentate doar *nouă* secții! În Italia, cu toată zarva, nu au putut să organizeze apariția nici măcar a unui ziar, iar în mișcarea actuală din Spania sînt egali cu zero. În plus, au trebuit să renunțe imediat la abstentionismul lor și au trimis în cortesuri 8 sau, potrivit afirmației lor, 10 oameni.

3. La Roma a fost desființat un comitet „al Internaționalei” numit „Societatea tăcerii”, societate secretă, jurămînt de supunere absolută, formulă sacramentală de încheiere a scrisorilor — introdusă de Bakunin anul trecut: „Salute e liquidazione sociale, anarchia e collectivismo” ²⁾ — într-un cuvînt, Alianța secretă în toată splendoarea ei. Asta vine tocmai la timp.

4. Serr[aillier] a polemizat cu blanquiștii în „Liberté” în legătură cu procesele din Franța ⁶²³; aceștia au fost foarte insolenți, dar au primit ceea ce meritau; o lovitură deosebit de puternică pentru ei a constituit-o știrea că după ce au fost anulate la Haga mandatele reprezentanților Consiliului și numai Consiliul General ³⁾ a fost

¹⁾ — pe care pretinsul Consiliu General încearcă să-l convoace. — *Nota trad.*

²⁾ — „Salut și lichidare socială, anarhie și colectivism”. — *Nota trad.*

³⁾ K. Marx și F. Engels. „Rezoluțiile Congresului General de la Haga. 2—7 septembrie 1872. VI. Împuternicirile date de Consiliul General și consiliile federale” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 159. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

autorizat să emită altele noi, Courmet și Ranvier au eliberat lui Heddeghem în numele *lui* o nouă împuternicire — și asta încă la Haga !

5. Congresul muncitorilor elvețieni de la Olten — 70 de delegați ; 5 jurasieni au propus descentralizarea, propunere respinsă de toți în afară de cei 5. Jurasienii s-au retras imediat⁹⁴. Dar probabil tu știi aceste lucruri de mult din „Tagwacht“.

Sper că între timp brațul și vocea ți s-au vindecat și că perspectivele în legătură cu congresul se îmbunătățesc și la voi. Chiar dacă nu va fi un mare succes, congresul este totuși necesar și cu unele eforturi va ieși ceva. Nu uitați că, potrivit Statutului, trebuie să trimiteți invitațiile și să publicați programul cu două luni înainte, deci la 1 iulie.

„Alianța” e aproape gata — în limba franceză ; a fost o muncă îngrozitoare din cauza acestei limbi imposibile — cu toate acestea cartea va lovi în plin și vă va uimi și pe voi.

Se închide poșta. Salutări cordiale.

Al tău,
F. E.

Publicat pentru prima oară
într-o formă prescurtată
în : „Briefe und Auszüge
aus Briefen von Joh. Phil. Becker,
Jos. Dietzgen, Friedrich Engels,
Karl Marx u. A. an F. A. Sorge
und Andere”, Stuttgart, 1906 ;
în întregime în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

248

Engels către August Bebel

la Hubertusburg

Londra, 20 iunie 1873

Dragă Bebel,

Îți răspund întâi duminică, căci scrisoarea lui Liebknecht se mai află încă la Marx, care nu o poate găsi pentru moment.

Nu Hepner, ci scrisoarea lui Yorck către Hepner semnată de Comitet ne-a făcut să ne temem că conducerea partidului — din

nenorocire în întregime lassalleană — va profita de faptul că dumneata ești închis pentru a face din „Volksstaat” un „onorabil” „N[eu]er Soc[ial]-Dem[okrat]”. Acțiunile lui Yorck vădeau asemenea intenție, și cum Comitetul își aroga dreptul de a numi și destitui redactorii, primejdia era, desigur, destul de mare. Expulzarea iminentă a lui Hepner⁹²⁴ favoriza și mai mult asemenea planuri. Date fiind toate acestea, era absolut necesar să știm care e situația; așa se explică această corespondență.

Nu trebuie să uiți că Hepner și cu atât mai puțin Seiffert, Blos etc. nu au nici pe departe aceeași poziție față de Yorck pe care o ai dumneata și L[iebknecht], fondatori ai partidului, și că dacă dumneata ignorezi pur și simplu asemenea pretenții, cu greu le poți cere lor așa ceva. Conducerea partidului are oricum un anumit drept formal de control asupra organului de partid; față de *dumneata* nu a fost exercitat acest drept, dar de data asta va fi cu siguranță exercitat, ceea ce va fi în detrimentul partidului. De aceea este de datoria noastră să facem totul pentru a împiedica acest lucru.

Poate că Hepner a făcut greseli tactice în chestiuni de amănunt mai ales *după* primirea scrisorii Comitetului, dar în esență trebuie, categoric, să-i dăm dreptate. Nu pot să-i reproșez că dă dovadă de slăbiciune, căci dacă Comitetul îi spune clar că trebuie să iasă din redacție și adaugă că altfel va trebui să lucreze sub conducerea lui Blos, nu văd ce rezistență ar mai fi putut să opună ei. Nu se putea baricada în redacție împotriva Comitetului. După o scrisoare atât de categorică din partea conducerii sale superioare, găsesc scuzabile până și observațiile lui Hepner în „Volksstaat” la care te referi și care încă mai înainte m-au impresionat neplăcut.

În orice caz, de când Hepner a fost arestat și lipsește din Leipzig, „Volksstaat” este mult mai slab, iar Comitetul ar fi făcut mult mai bine dacă, în loc să se certe cu el, i-ar fi dat tot sprijinul posibil. Comitetul a cerut pur și simplu ca „Volksstaat” să fie redactat altfel, să se renunțe la articolele științifice și în locul lor să se publice articole de fond à la „Neuer [Social-Demokrat]” și a *amenințat cu măsuri de constrângere directe*. Eu nu-l cunosc deloc pe Blos, dar dacă concomitent același Comitet îl numește pe el, se poate presupune că acest Comitet a găsit omul care îi convine.

În ceea ce privește poziția partidului față de lassalleanism, desigur că dumneata ești în măsură să apreciezi mai bine decât noi ce tactică trebuie adoptată, mai ales în anumite cazuri. Dar mai trebuie avut în vedere un lucru. Atunci când, cum e cazul duminică, faci oarecum concurență Uniunii generale a muncitorilor germani, se poate lesne întâmpla să îți prea mult seama de concurent și să

te deprinzi ca în toate împrejurările să te gîndești în primul rînd la el. Dar atît Uniunea generală a muncitorilor germani, cît și Partidul muncitoresc social-democrat nu reprezintă, luate la un loc, decît o foarte mică minoritate a clasei muncitoare germane. După părerea noastră — confirmată de o practică îndelungată —, tactica justă în propagandă nu este de a scoate de sub influența adversarului cîțiva oameni sau grupuri de oameni, ci de a acționa asupra maselor largi, încă neangajate. Un novice scos din starea de înapoiere valorează mai mult decît zece transfugi lassalleeni, care aduc întotdeauna în partid elementele orientării lor greșite. Dacă s-ar putea atrage numai masele fără *conducătorii lor locali*, ar fi ceva. Așa însă trebuie să accepți întotdeauna o grămadă de conducători din aceștia, pe care manifestările lor publice din trecut, dacă nu chiar concepțiile lor din trecut, îi obligă să demonstreze în primul rînd că n-au renunțat la principiile lor și că, dimpotrivă, Partidul muncitoresc social-democrat predică *adevăratul* lassalleanism. Asta a și fost nenorocirea la Eisenach — pe atunci, poate, inevitabilă ; dar că aceste elemente au dăunat partidului este un lucru cert, și nu știu dacă și fără ele partidul nu ar fi fost astăzi cel puțin tot atît de puternic. În orice caz, după mine, ar fi o nenorocire dacă poziția acestor elemente ar primi întăriri.

Nu trebuie să ne inducă în eroare zarva care se face în jurul „unificării”. Tocmai cei care agită cel mai mult această lozincă sînt cei mai mari scizioniști : de pildă, bakuniștii din Jura elvețiană, inițiatorii tuturor sciziunilor, care nu fac pentru nimic atîta gălăgie ca pentru unificare. Acești fanatici ai unificării sînt fie niște oameni limitați, care vor să facă un talmeș-balmeș care nu are nevoie decît să se sedimenteze pentru ca deosebiri să apară și mai pregnant, căci vor fi toți în aceeași oală (în Germania aveți un bun exemplu în persoana celor care propovăduiesc împăcarea muncitorilor cu mica burghezie), fie oameni care inconștient (ca, de pildă, Mülberger) sau conștient vor să falsifice mișcarea. Iată de ce în anumite momente cei mai aprigi sectariști, cei mai mari scandalagii și ticăloși țipă cel mai tare, cerînd unificarea. Nu am avut în viața noastră cu nimeni greutăți și necazuri mai mari decît cu zgomotoșii predicatori ai unificării.

Firește că orice conducere de partid dorește să aibă succese, ceea ce e foarte bine. Dar sînt împrejurări în care trebuie să ai curajul să sacrifici succesul *imediat* pentru probleme mai importante. În speță, un partid ca al nostru, al cărui succes final este absolut sigur, un partid care s-a dezvoltat atît de mult în timpul nostru și sub ochii noștri, nu are neapărat și întotdeauna nevoie de succese imediate. Să luăm, de exemplu, Internaționala. După

Comună, ea a avut un succes imens. Burghezii înspăimîntați o declarau atotputernică. Marea masă a membrilor Internaționalei credea că această situație va dăinui la infinit. Noi știam însă foarte bine că balonul *trebuia* să plesnească. Toată pleava se aciuase în Internațională. Sectariștii din rîndurile ei prosperau, abuzau de Internațională în speranța că li se vor tolera orice prostii și ticăloșii. Noi nu am admis așa ceva. Știind bine că balonul tot trebuia să plesnească odată și odată, preocuparea noastră nu a fost amînarea catastrofei, ci grija ca Internaționala să iasă nepătată și nefalsificată. Balonul a plesnit la Haga și, după cum știi, majoritatea delegaților la congres s-au întors pe la casele lor amarnic dezamăgiți. Și totuși, aproape toți acești dezamăgiți, care își închipuiseră că vor găsi în Internațională idealul fraternizării și împăcării generale, au avut parte la ei acasă de scandaluri mult mai mari decît cel care izbucnise la Haga! Acum scandalagiii sectariști predică împăcarea și ne defăimează, numindu-ne intoleranți și dictatori! Dacă am fi avut însă la Haga o atitudine împăciuitoare și am fi împiedicat producerea sciziunii, care ar fi fost rezultatul? Sectariștii, și mai ales bakuniștii, ar fi avut un an întreg pentru a comite în numele Internaționalei prostii și ticăloșii mult mai grave, muncitorii din țările cele mai înaintate s-ar fi îndepărtat scîrbiți, balonul n-ar fi plesnit, ci s-ar fi dezumflat încetul cu încetul din cauza înțepăturilor de ace, iar congresul următor, la care în orice caz s-ar fi declanșat criza, s-ar fi transformat într-un scandal al celor mai ordinare personaje, deoarece la Haga *principiul* ar fi fost sacrificat. Atunci Internaționala, într-adevăr, ar fi pierit — ar fi pierit din cauza „unității”! — În loc de aceasta, am înlăturat, într-un mod care ne face cinste, elementele putrede; membrii Comunei care au asistat la ultima ședință, cea hotărîtoare, au spus că nici o ședință a Comunei nu le-a făcut o impresie atît de puternică ca această judecată a trădătorilor proletariatului european; i-am lăsat timp de zece luni să mintă din răspuseri, să defăimeze, să urzească intrigi și unde au ajuns? În prezent, acești pretinși reprezentanți ai marii majorități a Internaționalei declară ei înșiși că nu îndrăznesc să vină la viitorul congres. (Amănunte într-un articol care va fi expediat ziarului „V[ol]ksst[aa]t”¹) odată cu prezenta.) Iar dacă ar trebui s-o luăm de la început, am proceda absolut la fel; greșelile tactice sînt, firește, întotdeauna posibile.

În orice caz, sînt convins că cu timpul elementele cele mai înaintate din rîndurile lassalleenilor vor veni chiar ele la voi, așa că

¹) F. Engels. „În Internațională” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 466—469. — Nota trad.). — Nota red.

am da dovadă de lipsă de înțelepciune dacă s-ar culege rodul înainte de a se fi copt, cum vor partizanii unificării.

Dealtfel a spus-o încă bătrînul Hegel : un partid dovedește că e victorios prin faptul că, *scindîndu-se*, poate suporta sciziunea ¹⁾. Mișcarea proletariatului parcurge în mod necesar diferite trepte de dezvoltare ; pe fiecare treaptă rămîn oameni care nu merg mai departe ; numai astfel se explică de ce „solidaritatea proletariatului” se înfăptuiește în realitate pretutindeni prin diferite grupări de partid, care se războiesc pe viață și pe moarte, asemenea sectelor creștine din Imperiul roman în timpul celor mai cumplite persecuții.

Nu trebuie să uiți, de asemenea, nici faptul că dacă, de pildă, „Neuer [Social-Demokrat]” are mai mulți abonați decît „Volksstaat”, aceasta se explică prin aceea că fiecare *sectă* este în mod inevitabil fanatică și, datorită acestui fanatism, obține, mai ales acolo unde ea constituie o noutate (de pildă, Uniunea generală a muncitorilor germani în Schleswig-Holstein), succese imediate mult mai mari decît partidul, care, fără nici un fel de originalități sectariste, reprezintă pur și simplu adevărata mișcare. Dar nici fanatismul nu este vesnic.

Trebuie să închei, pleacă poșta. În grabă încă ceva : M[arx] nu se poate ocupa de Lassalle ⁶²⁵ pînă nu va fi gata traducerea franceză ²⁾ (cam pe la sfîrșitul lunii iulie), iar după aceea are absolută nevoie de odihnă, deoarece e foarte surmenat.

E foarte bine că suporti cu stoicism detențiunea și că studiezi. Noi cu toții ne bucurăm la gîndul că anul viitor te vom vedea aici.

Salutări cordiale lui L[iebknecht].

Al dumitale sincer,
F. Engels

Publicat pentru prima oară
într-o formă prescurtată
în : F. Engels. „Politisches
Vermächtnis. Aus unveröffentlichten
Briefen”. Berlin, 1920 ; în întregime
în limba rusă în revista
„Bolșevik” nr. 10, 1932

Tradus din limba germană

¹⁾ G. W. F. Hegel. „Fenomenologia spiritului”, paragraful b) „Adevărul iluminismului” (București, Editura Academiei R.S.R., 1965, p. 325—326. — *Nota trad.*)
— *Nota red.*

²⁾ a volumului I al „Capitalului”. — *Nota red.*

249

Engels către Ludwig Kugelmann

la Hannover

Londra, 1 iulie 1873

Dragă Kugelmann,

Toată povestea cu boala lui M[arx] provine de la imbecilul de Barry, care a publicat în ziare o știre în acest sens și căruia va trebui să-i tragem un perdaf zdravăn când vom da de el.

Iată despre ce este vorba. M[arx] suferă de mai mulți ani de insomnii sporadice, dar tot mai rebele, pe care le explica prin tot felul de cauze absurde, ca, de pildă, o laringită cronică, dar insomniile persistau și după ce trecea tusea. Munca infernală pe care a depus-o la traducerea franceză a „Cap[italului]” — a trebuit, ca să spunem așa, s-o refacă în întregime —, pretențiile editorului ¹⁾, alte neplăceri au agravat situația, dar el nu a vrut să renunțe la munca excesivă și în cele din urmă a simțit o puternică apăsare în creștet, iar insomnia s-a agravat într-atâta, că nici cele mai mari doze de cloral nu mai aveau efect. Eu știam despre ce este vorba din experiența lui Lupus ²⁾, care de asemenea s-a surmenat pînă la îmbolnăvire, medicul l-a neglijat, iar apoi i-a aplicat un tratament greșit, de meningită. I-am spus imediat lui M[arx] că e în aceeași situație ca L[upus] și că trebuie să întrerupă lucrul. La început el a încercat să se eschiveze, făcînd tot felul de glume, dar curînd și-a dat seama că cu cît făcea mai multe eforturi cu atît randamentul lui era mai scăzut. L-am sfătuit să meargă la Manchester să-l consulte pe Gumpert. Acesta tocmai se afla la Celle la vărul său, căpitanul Wachs, astfel că M[arx] a avut posibilitatea ca timp de 12 zile să se odihnească la Manchester pînă la sosirea lui G[umpert]. I-am expus lui G[umpert] părerea mea și am adăugat că de obicei M[arx] se restabilește foarte repede. G[umpert] mi-a dat perfectă dreptate și i-a prescris lui M[arx] un regim de viață riguros: să nu lucreze mai mult de două ore dimineața și două ore seara, micul dejun obligatoriu, plimbare obligatorie după micul dejun, vinuri ușoare cu sifon, multă mișcare, purgative și — o rețetă de care n-am mai auzit — în caz de insomnie rebelă etc. să ia doze foarte mari de cloral. M[arx] s-a întors de la Manchester

¹⁾ Maurice Lachâtre. — *Nota red.*

²⁾ Wilhelm Wolff. — *Nota red.*

mult mai bine și chiar dacă nu este complet restabilit, ceea ce era de așteptat, pînă și în zilele proaste se simte totuși mult mai bine decît înainte. M-am gîndit ca imediat să-l smulg pentru cîtva timp din rutina muncii, ceea ce, dealtfel, G[umpert] i-a recomandat ca tratament radical, iar dacă va avea numai 2—3 săptămîni de liniște și aer curat, va putea să înceapă din nou să lucreze cîte puțin. În orice caz, doarme 4—5 ore noaptea fără cloral și o oră, o oră și jumătate după-masă, ceea ce e mai mult decît dormea el de obicei într-un an întreg — la Haga, de pildă, *nu* a dormit aproape deloc. De data aceasta el știe că situația e serioasă și urmează prescripțiile medicului cu o rigurozitate aproape pedantă, și întrucît orice înrăutățire se poate depista imediat, pot întotdeauna să-i recomand la timp liniște și odihnă ⁶²⁶.

În rest, noi aici o ducem destul de bine. Jenny ¹⁾ așteaptă să nască (dar să nu-i dai să înțeleagă că ți-am scris eu despre asta) — Lafargue și cu mine am terminat de curînd lucrarea despre Bakunin și Alianță, pe care am scris-o din însărcinarea congresului; imediat ce va fi aprobată de comisie, va fi tipărită și va dezlănțui un mare scandal ⁵⁶⁸. Lafargue și Dupont au deschis un atelier de instrumente de suflat pentru a folosi un patent luat de D[upont]; Serrailier e vînzător în atelierul lor; Johannard se află la Liverpool, Vichard vrea să se ocupe de comerț, Mottershead bea într-una, Hales și Jung au ratat cu succes încercarea de a provoca o sciziune aici, Eccarius a dispărut de cînd parlamentul nu a fost dizolvat. Celelalte știri le-am trimis redacției „Volksst[aat]” și le vei citi în numărul viitor ²⁾.

Cu salutări cordiale.

Al tău,
F. Engels

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

¹⁾ Longuet. — *Nota red.*

²⁾ F. Engels. „În Internațională”. — *Nota red.*

250

Marx către Just Vernouillet ⁶²⁷

la Paris

[Londra] 10 iulie 1873

Stimate cetățene,

După o întrerupere de mai lungă durată tocmai i-am trimis d-lui Lahure manuscrisul (secțiunea a VI-a) și corecturile ¹⁾.

Dv. știți că la boli cel mai mare pericol îl constituie recidivele, dar acum pot într-adevăr să mă ocup de manuscrisul d-lui Roy. Între timp s-au adunat la mine o mulțime de pagini din acest manuscris.

Întreruperea cauzată de îmbolnăvirea mea nu poate fi cauza publicării cu întârziere a fasciculei IV și a nepublicării fasciculei V.

Încă pe vremea când eram foarte bolnav am dat aprobarea de tipărire pentru 27 de coli ; întrucât aceasta nu poate fi tipărită decît împreună cu fascicula VI ⁶²⁸, aș dori să primesc o nouă corectură.

Al dv.,
Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels. Opere,
vol. XXVI. ed. rusă, 1935

Originalul în limba franceză
Tradus din limba germană

251

Engels către Friedrich Adolph Sorge

la Hoboken

Londra, 26 iulie 1873

Dragă Sorge,

Ieri am trimis o telegramă (am plătit 1 l. st. 16 șilingi) : Engels către Sorge, căsuța poștală 101, Hoboken, New York.

S[erraillier] da ⁶²⁹.

¹⁾ ediției franceze a volumului I al „Capitalului”. — Nota red

Trimite deci imediat lui S[erraillier] instrucțiuni și material, pentru ca el să aibă timp să se pregătească, să nu apară acolo fără să cunoască documentele. Ditto bani.

Nici Marx și nici eu nu ne puteam lua o atare obligație fără să nu auzim din nou vechiul refren : se vede că în spatele acestor acțiuni se află tot M[arx], iar cei de la New York nu sînt decît paravanul ! Mi-a fost destul de greu să-l conving pe Serr[aillier] ; a găsit în cele din urmă un post, datorită căruia se poate hrăni cumsecade ; el a trebuit să se asigure în primul rînd din acest punct de vedere, ceea ce i-a luat vreo trei zile.

I-am trimis lui Bignami, care e din nou în libertate, o invitație la congres. Invitația i-a fost transmisă și lui Serr[aillier], care însă, după cum am mai spus ¹⁾, nu mai are corespondenți în Franța.

Cu poșta de astăzi îți trimit două pachete cu cîte 16 exemplare din rezoluțiile congresului ²⁾. Dacă le cereai, puteai să le primești demult. Însă, întrucît voi nu aveai secții franceze, am considerat că ceea ce am trimis este suficient pentru Consiliul General. — La Buenos Aires am trimis vreo 8 sau 10 exemplare ³⁾.

Bani nu am primit încă.

„Int[ernationa]l Herald“ care cuprinde traducerea engleză a rezoluțiilor adoptate la congres nu mai poate fi procurat. În afară de asta, Riley a trădat și a trecut în tabăra republicană, iar rapoartele Consiliului federal apar acum din nou în „Eastern Post“, spre marea nemulțumire a lui Jung și Hales, deoarece acest ziar a fost organul lor de presă pînă la Congresul de la Manchester ⁴⁾ ; congresul însă i-a zdrobit. De aceea nu am comandat „Int[ernationa]l Herald“ pentru Meyer ⁵⁾.

Declarația cu privire la mandatele franceze a fost trimisă în Italia, Portugalia și Spania.

M[arx] și cu mine vom primi bucuroși mandate de acolo. Noi, probabil, dintr-o serie de motive, va trebui să mergem, deși, firește, am prefera să rămînem aici.

M[arx] urmează să trimită fasciculele din „Capitalul“ ⁶⁾, dacă nu le-a și trimis. În traducerea franceză au apărut 4 fascicule ; editorul ⁷⁾ se teme, și nu fără motiv, că ar putea fi confiscate de actualul guvern al popilor. De aceea editarea merge așa de încet.

Condițiile de primire a trade-unionurilor au fost diferite. Unele au plătit 1 pence pentru fiecare membru, altele o sumă globală ;

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 529. — *Nota red.*

²⁾ K. Marx și F. Engels. „Rezoluțiile Congresului general de la Haga. 2—7 septembrie 1872“. — *Nota red.*

³⁾ Hermann Meyer. — *Nota red.*

⁴⁾ a doua ediție germană a volumului I. — *Nota red.*

⁵⁾ Maurice Lachâtre. — *Nota red.*

din unele a intrat numai consiliul central și a plătit o sumă globală. Potrivit articolului respectiv din Statut, afilierea a fost aprobată printr-o simplă hotărîre și li s-a dat un certificat în acest sens. — Contra 1 șiling ele puteau primi un document ilustrat care putea fi pus pe perete.

„Cartea de buzunar democrată” și „Secretele Europei” ar fi putut fi procurate, desigur, dacă s-ar fi dat informații mai ample despre data și locul editării lor ; în cataloage nu figurează, iar ca să răsfoiești cele 20 de tomuri ale cataloagelor semestriale de la Heinrich, pentru ca pînă la urmă să nu găsești nimic (ceea ce nu e imposibil pentru acest gen de cărți), nu merită.

Din cauza instrucțiunilor imposibile prin care m-ați legat, banii genevezi sînt tot la mine. Mă întreb cum să găsim o adresă la care să trimitem bani pentru văduvele și orfanii comunarșilor ? Această sumă de bani trebuie să o țin neapărat la dispoziția voastră, deoarece noi în nici un caz nu putem îndeplini o asemenea însărcinare. Aș propune să-i dăm lui Serrailier, cu recomandarea de a-i întrebuința, *pe cît posibil*, în scopul amintit, dealtfel numai pentru emigranții comunarși, sau să fie trecuți în contul Internaționalei, care cu siguranță are nevoie de ei. — Emigranții care încă nu s-au aranjat aici nu sînt de mare valoare. Eu voi trimite 10 șilingi la Geneva. Restul vă stă la dispoziție ⁶⁵¹.

Oberwinder : Noi sîntem întru totul de părerea ta în măsura în care putem judeca faptele pe baza documentelor *publicate* ⁶⁵². *O[berwinder]* a fost întotdeauna un trimmer ¹⁾, care a dat prea multă importanță situației de înapoiere din Austria pentru a avea un pretext să facă pe mediatorul. Pe de altă parte, Andreas Scheu este în cel mai bun caz un zăpăcit care cu ajutorul devisei „mergi cît mai departe posibil” vrea să se remarce și are în orice caz mai multă ambiție decît capacitate. Noi de mult am bănuț că e în legătură cu bakuniștii, iar acum în programul său („*Volksst[aat]*” nr. 59) întrebuințează fraza luată direct de la Bakunin că toate celelalte partide constituie în opoziție cu proletariatul o *masă compactă reacționară* ⁶⁵³. Noi ne abținem de la vreo apreciere pînă cînd vom putea afla mai mult. Foarte suspect este și faptul că Heinrich Scheu, care a fost la Haga, se află aici de mai bine de o lună de zile și s-a dus la *M[arx]* abia după ce d-na *M[arx]* l-a întilnit pe stradă. Pînă acum noi am evitat să discutăm cu el despre acest lucru ; dealtfel se comportă foarte corect, îl înjură pe Bakunin și pe blanquiști, dar oricum e cam ciudat.

¹⁾ — oportunist. — *Nota trad.*

Pihl ni l-a prezentat pe *Würtz* drept un tip băgăreț și vanitos, care se consideră de neînlocuit și a cărui lipsă de modestie în etalarea persoanei sale i-a dăunat mult. The long and the short of it is ¹⁾, danezii sub influența lassalleenilor din Flensburg și din nordul Schleswigului înclină mai mult spre Uniunea generală a muncitorilor germani și s-au lăsat păcăliți de aceasta. Așa se explică tăcerea lor. Dracu să-i ia pe socialiștii din toate țările astea de țărani, pot fi întotdeauna cumpărați cu vorbe goale.

Iată, de pildă, bakuniștii noștri din Spania. Din ordinul lui Bakunin, la Alcoy a fost desființat statul (așa-numitele atrocități au fost, firește, născociri ale reacționarilor) și a fost creat un Comitet al salvării publice (în care a intrat Severino Albarracin, membru al Consiliului federal bakunist din Valencia și al actualei Comisii pentru corespondență instituită la Córdoba). Ce s-a întâmplat? La propunerea câtorva deputați care s-au erijat în mediatori, s-a încheiat pacea: pe de o parte, amnistie, pe de alta, renunțarea la împotrivire, iar trupele au intrat în oraș spre marea satisfacție a burgheziei! ²⁾ La Barcelona bakuniștii nu sînt destul de puternici și nici destul de curajoși ca să încerce ceva asemănător, dar, indiferent unde sînt, ei sporesc „anarhia”, confuzia generală și... netezesc drumul carliștilor.

Raportul cu privire la Alianță ³⁾ este sub tipar — ieri am citit primele corecturi —, în 8 zile trebuie să fie gata, dar eu mă îndoiesc profund. Va avea vreo 160 de pagini, cheltuielile de tipărire, care se ridică la circa 40 l. st., le avansez eu. Tirajul — 1 000 de exemplare, prețul — 2 franci = 1 șiling și 9 pence engleze. Primele exemplare gata vi le trimit vouă. Întrucît lucrarea trebuie vîndută neapărat pentru a acoperi cheltuielile, comunică-mi imediat cîte exemplare veți comanda voi; vă vom trimite cîteva exemplare în plus. Caută și un librar de nădejde care să o difuzeze acolo. Datorită cheltuielilor suplimentare, acolo prețul trebuie stabilit la 60—75 de cenți — c'est votre affaire ³⁾ —, în orice caz noi aici trebuie să obținem 1 șiling și 9 pence per exemplar, cu excepția celor vîndute prin librar, care își ia remiza, altfel nu acoperim cheltuielile. Lucrarea va avea în rîndurile autonomiștilor efectul unei bombe și dacă în genere va omorî pe cineva, acela va fi Bakunin. Ea a fost scrisă de Lafargue și de mine, numai încheierea a fost scrisă de M[arx] și de mine. O vom trimite tuturor organelor

¹⁾ — Intr-un cuvînt. — *Nota trad.*

²⁾ *K. Marx și F. Engels.* „Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor”. — *Nota red.*

³⁾ — treaba voastră. — *Nota trad.*

de presă. Vei fi uluit de infamiile pe care le dă în vileag ; pînă și membrii comisiei au fost de-a dreptul uimiți.

Consiliul federal de aici continuă să lincezească. Cu excepția rapoartelor tipărite, aflu și aud prea puține lucruri despre el. În orice caz, Jung, Hales, Mottershead și Co. sînt la pămînt în măsura în care este vorba de pretinsa lor Internațională.

Procură-mi prin Würtz niște adrese la Copenhaga, dar *urgent*, pentru ca eu să pot expedia acolo cîteva exemplare din raportul cu privire la Alianță. De Pihl n-am mai auzit nimic, așa că nu știu dacă adresa lui mai este valabilă.

În rest, aici lucrurile merg destul de bine. Soția mea ¹⁾ este la Ramsgate, iar soția lui M[arx] voia să plece astăzi tot acolo. Într-o săptămînă sau două Jenny Longuet va spori familia (nu-i scrie *nimic* despre asta d-nei M[arx] sau lui M[arx] pînă nu vei primi înștiințarea oficială, they are very particular about family matters) ²⁾. Lafargue și Le Moussu au deschis un atelier de gravură pe baza unui patent. Dupont, de asemenea, se străduiește să-și exploateze patentul în brass instruments ³⁾, dar se lovește mereu de greutatea de care în majoritatea cazurilor este vinovat el însuși, căci se pricepe la afaceri tot atît cît se pricepe cîinele meu. Toate acestea rămîn între noi. Tu nici nu știi cît sînt de susceptibili oamenii aceștia față de comunicările cu caracter personal, și cu cît sînt mai sensibili cu atît le place mai mult să bîrfească.

În încheiere : cel mai bun lucru ar fi totuși dacă ar veni aici cineva de la voi. Cum am putea noi, cei de aici, să reprezentăm Consiliul General așa cum ar face-o unul din membrii lui ?

Al tău,
F. Engels

Publicat pentru prima oară
într-o formă prescurtată
în : „Briefe und Auszüge
aus Briefen von Joh. Phil. Becker,
Jos. Dietzgen, Friedrich Engels,
Karl Marx u. A. an F. A. Sorge
und Andere“, Stuttgart, 1906 ;
în întregime în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

¹⁾ Lizzy Burns. — *Nota red.*

²⁾ — ei sînt foarte ciudați în chestiuni de familie. — *Nota trad.*

³⁾ — în instrumente de suflat din alamă. — *Nota trad.*

252

Marx către Nikolai Franțevici Danielson

la Petersburg

Londra, 12 august 1873

Către *N. Danielson, Esq.*

Mult stimat domn,

În ultimele luni am fost foarte bolnav și, un timp, din cauza surmenajului, am fost chiar într-o stare gravă. Am avut niște dureri de cap atât de cumplite, încît am fost la un pas de o congestie cerebrală și nici acum nu sînt încă în stare să lucrez mai mult de cîteva ore pe zi. Acesta este *singurul motiv* pentru care nu am confirmat mai de mult primirea prețioasei colecții de cărți pe care dv. ați avut amabilitatea să mi-o trimiteți ⁶³⁵ și nu v-am mulțumit pentru ea.

Ați primit — cel puțin așa am înțeles din ultima dv. scrisoare — cele trei exemplare din ediția completă a „Capitalului”. Astăzi vă trimit ultima *fasciculă* din ediția care a apărut în fascicule.

În momentul de față noi publicăm dezvăluirile cu privire la *Alianță* ¹⁾ (știți că în Anglia această sectă se numește teetotallers ⁶³⁶) și am vrea să știm care este cel mai *ieftin* mijloc pentru a vă trimite un număr mai mare de exemplare. Scrisoarea care se referă la căpetenia ²⁾ acestei societăți ipocrite o mai ținem în rezervă ⁶³⁷.

Vă mulțumesc foarte mult pentru lunga dv. scrisoare, voi face uz de ea în mod corespunzător. Pentru mine ea are o mare valoare comercială ⁶³⁸.

Al dv. devotat,
A. Williams ³⁾

Publicat pentru prima oară
în : „Minuvșie godi” nr. 1, 1908

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

¹⁾ *K. Marx și F. Engels*. „Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor”. — *Nota red.*

²⁾ Bakunin. — *Nota red.*

³⁾ Numele conspirativ al lui Marx. — *Nota red.*

253

Engels către John De Morgan

la Londra

(Ciornă)

[Londra, în jurul datei
de 18 septembrie 1873]

Stimate cetățene,

Luni ¹⁾ am descoperit scrisoarea dv. pe care miss Carroll mi-a lăsat-o acasă. În ziua aceea și a doua zi am fost atât de ocupat cu problemele legate de emigranții francezi și de Internațională, încît nu am putut să mă ocup nici de cele mai urgente probleme ale mele, ca să nu mai spun că nu am avut timp să răspund la numeroasele scrisori pe care le-am găsit la întoarcerea mea în oraș. Altfel v-aș fi scris imediat că nu puteam prezida întrunirea de duminică viitoare.

Martți, tocmai cînd mă pregăteam să plec pentru a rezolva o problemă care nu suferea amîinare și care *trebuia* rezolvată chiar în ziua aceea pînă la ora 1, miss C[arroll] a apărut din nou. Era ora 12,30 și pînă la locul respectiv aveam de făcut o milă. Dacă o duzină din cei mai buni prieteni ar fi venit de la celălalt capăt al lumii nu aș fi avut în acel moment nici cinci minute pentru ei. M-aș fi purtat cu ei exact la fel cum m-am purtat cu miss C[arroll].

După ce i-am explicat cît mai politicoasă situația, ea m-a întrebat categoric dacă accept sau nu să prezidez; i-am răspuns că, din păcate, nu pot accepta, deoarece în această seară sînt ocupat și din nou mi-am exprimat regretul că trebuie s-o părăsesc atât de repede; la aceasta ea m-a întrerupt imediat și, fără să-mi lase timp să întreb cînd și unde aș mai putea sta de vorbă cu ea, mi-a spus că e obișnuită cu asemenea atitudine din partea membrilor din Londra ai Internaționalei și a plecat.

Mi-a părut rău și am pus atitudinea ei pe seama unei susceptibilități exagerate care pricinuieste întotdeauna neazuri. Din păcate, scrisoarea pe care mi-a scris-o după aceea, cu vădită intenție de a mă jigni, nu lasă nici o îndoială asupra celor ce se ascund sub această virtuoasă indignare.

Am fost nevoit să refuz cinstea de a prezida duminică din următoarele motive:

¹⁾ 15 septembrie. — *Nota red.*

1) așa cum am mai spus, eram ocupat ;

2) contrar presupunerii dv., nu-mi amintesc să fi auzit pînă acum de miss C[arroll] ; cele cîteva persoane cărora m-am adresat nu mi-au putut spune nimic despre ea ¹⁾. Or, nu mi se poate cere să prezidez o întrunire organizată de o persoană despre care nu știu nimic sau aproape nimic.

3) Nu am prezidat niciodată o întrunire a englezilor și nici nu intenționez să fac așa ceva. Odinioară, cînd am prezidat, la cererea dv., o întrunire a unei asociații germane particulare, am făcut-o pentru că eram membru al asociației respective.

În orice caz, acest mic incident poate fi întrucîtva folositor dacă vă veți convinge și dv. că nu este bine să stabiliți că o persoană va prezida o întrunire sau să angajați numele ei fără a avea în prealabil asentimentul persoanei respective.

Cu salutări frățești.

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels.
Opere, vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

254

Marx către Eugen Oswald

la Londra

[Londra] 20 septembrie 1873

Dragă Oswald,

I-am scris lui Wróblewski, care știe *rusește* tot atît de bine ca și poloneza, întrucît e de origine lituanian.

Dacă nu acceptă el, am *in petto* ²⁾ un alt rus (nu polonez).

Al duminale,
Karl Marx

Originalul în limba franceză
Tradus din limba germană

¹⁾ În manuscris e tăiat : „Chiar dacă admitem că ea este ceea ce ați considerat dv. că trebuie să fie cînd mi-ați recomandat-o, adică o revoluționară loială, dv. trebuia totuși să știți că există foarte multe nuanțe de revoluționar și că nici unul dintre noi nu se poate solidariza în mod public cu vreunul dintre ei. Deoarece eu nu cunosc cîtuși de puțin convingerile miss-ei C[arroll], ar fi fost de datoria mea ca, după ce ea a terminat ceea ce a avut de spus, să mă ridic și să declar că nu sînt de acord cu ceea ce a spus, iar asta ar fi adus mai mult pozoase decît foloase”. — *Nota red.*

²⁾ — în vedere. — *Nota trad.*

255

Marx către Eugen Oswald

la Londra

[Londra, 24 septembrie 1873]

Dragă Oswald,

Pe viitor te rog să te adresezi direct oamenilor pe care dorești să-i recomanzi, și nu mie. Îi scriu lui Wróblewski bazându-mă pe scrisoarea pe care tocmai am primit-o de la dumneata, iar dumneata între timp îl recomanzi pe Rozwadowski, pe care îl cunosc și eu. Totuși eu am preferat pe altcineva, deoarece Rozwadowski are acum o ocupație.

Dealtfel never mind¹⁾. — N-o să ne certăm din cauza asta. Dar dumneata trebuie să înțelegi că nu mi-a convenit false position²⁾ în care am fost pus. I-am comunicat numaidecît lui Wróblewski că propunerea nu mai e valabilă ; nu cred că a fost prea afectat.

Al duminică,
K. M.

Tradus din limba germană

256

Marx către Friedrich Adolph Sorge

la Hoboken

[Londra] 27 septembrie 1873

Dragă Sorge,

Soția mea ți-a scris de mai multe ori despre starea sănătății mele ; am fost în mare pericol de a face o apoplexie ; și acum mă mai doare foarte rău capul, astfel că trebuie să-mi limitez serios

¹⁾ -- n-are nici o importanță. — *Nota trad.*

²⁾ -- situația neplăcută. — *Nota trad.*

timpul de lucru. Acesta este singurul motiv al tăcerii mele îndelungate. După câte îmi amintesc, am scris numai o singură dată la New York, lui Bolte ¹⁾, cînd din scrisoarea ta mi s-a părut că ar putea fi necesară o intervenție din partea mea pentru aplanarea și clarificarea situației.

Eșecul Congresului de la Geneva era inevitabil. Din momentul cînd aici s-a știut că din America nu va veni nici un delegat, lucrurile au și început să meargă prost. În Europa s-au făcut eforturi pentru a vă prezenta drept simpli figuranți. De aceea, dacă nu ați fi mers voi și am fi mers noi, ar fi însemnat o confirmare a zvonurilor răspîndite cu insistență de adversarii noștri. În plus, aceasta ar fi constituit o dovadă că Federația voastră americană există numai pe hîrtie.

Mai departe : federația engleză nu a procurat bani pentru nici un delegat ; portughezii, spaniolii, italienii ne-au comunicat că ei nu pot trimite în nici un caz delegați direcți ; din Germania, Austria și Ungaria știrile erau la fel de proaste ; despre participarea francezilor nici nu putea fi vorba.

Era deci cert că în aceste condiții la congres marea majoritate o constituie elvețienii și chiar genevezii. De la Geneva nu aveam nici o veste. Utin nu mai era acolo, bătrînul Becker păstra o tăcere desăvîrșită, iar d-l Perret ne-a scris o dată sau de două ori ca să ne deruteze.

În sfîrșit, în ultimul moment a sosit o scrisoare a Comitetului romand de la Geneva către Consiliul federal englez, în care genevezii în primul rînd refuză să accepte mandate englezești, scriu în spirit împăciuitorist și anexează un manifest (semnat de Perret, Duval etc.) îndreptat direct împotriva Congresului de la Haga și a vechiului Consiliu General de la Londra ⁹⁹. În multe privințe indivizii aștia merg mai departe decît jurasienii ; ei cer, de pildă, excluderea așa-zişilor *muncitori intelectuali*. (Frumusețea este însă că maculatura asta este opera mizerabilului aventurier belicos *Cluseret* (la Geneva el se prezintă ca fondatorul „Internaționalei” din America). Domnul acesta voia ca sediul Consiliului General să fie mutat la Geneva, pentru ca de acolo să se exercite o dictatură secretă.)

Această scrisoare împreună cu anexa au sosit la timp pentru a-l opri pe Serrailier să plece la Geneva și (așa cum a făcut și Consiliul federal englez) să se protesteze împotriva activității desfășurate de indivizii de acolo și să se atragă atenția că congresul

¹⁾ Vezi volumul de față, p. 509—512. — *Nota red.*

lor va fi considerat ca acțiune cu caracter strict local. A fost foarte bine că nu s-a dus acolo nimeni din cei care, prin prezența lor, ar fi putut face contestabil acest caracter al congresului.

Deși nu au reușit să pună stăpânire pe Consiliul General, genevezii au distrus totuși, după cum știi deja, tot ce s-a făcut după primul Congres de la Geneva și au acționat în contradicție cu rezoluțiile adoptate acolo.

Ținând seama de situația din Europa, eu consider absolut necesar ca deocamdată organizația formală a Internaționalei să treacă pe ultimul plan și, dacă e posibil, să nu pierdem punctul central de la New York, pentru ca idioții ca Perret sau aventurieri ca Cluseret să nu poată acapara conducerea și să compromită cauza. Evenimentele, precum și evoluția și complicarea inevitabilă a situației vor duce de la sine la refacerea Internaționalei într-o formă îmbunătățită. Deocamdată va fi suficient să nu pierdem total legătura cu elementele cele mai active din diferite țări și să nu dăm nici cea mai mică atenție hotărîrilor cu caracter local adoptate la Geneva, ci pur și simplu să le ignorăm. Singura hotărîre bună care a fost adoptată acolo — convocarea congresului la 2 ani — ne ajută în această privință. În afară de asta zădărnicește planurile guvernelor de pe continent de a folosi spectrul Internaționalei în *iminenta crucidă a reacțiunii*, deoarece burghezi de pretutindeni consideră că acesta a dispărut.

Apropo. Trebuie să ni se *înapoieze neapărat registrul de evidență* a cheltuielilor pentru emigranții Comunei. Avem absolut nevoie de el pentru a răspunde unor insinuări calomnioase. Acest registru nu are absolut nici o legătură cu activitatea curentă a Consiliului General și, după părerea mea, nu trebuia să-l fi dat din mână.

Sper că panica din America nu va lua proporții prea mari și nu va avea prea mari repercusiuni în Anglia, prin urmare și în Europa. Criza generală periodică este întotdeauna precedată de asemenea crize parțiale. Dacă sînt prea violente, ele slăbesc doar criza generală și îi atenuază intensitatea.

Salutări cordiale din partea soției mele.

Al tău,
Karl Marx

M-aș bucura dacă aș primi tăieturi din ziarele yankeilor cu privire la criză.

Care este *adresa* prietenului nostru comun ¹⁾, executorul testamentar al lui Weydemeyer ?

Săptămîna viitoare Engels vă trimite cele 25 de exemplare din „*Alianță*” ²⁾ care vă mai revin.

Publicat pentru prima oară
în : „*Briefe und Auszüge
aus Briefen von Joh. Phil. Becker,
Jos. Dietzgen, Friedrich Engels,
Karl Marx u. A. an F. A. Sorge
und Andere*”, Stuttgart, 1906

Tradus din limba germană

257

Engels către Friedrich Adolph Sorge

la Hoboken

Londra, 25 noiembrie 1873

Dragă Sorge,

M-am întors acum cîteva zile din Germania ³⁾, unde a trebuit să merg din cauza bolii și decesului mamei mele, și am găsit scrisoarea ta din 22 octombrie. Neștiind toate acestea, mi-ai reproșat pe nedrept că nu te țin la curent cu ceea ce se hotărăște și se petrece aici. Iată faptele. După multe ezitări și după ce din unele părți am primit rapoarte echivoce, iar din altele nimic, M[arx] și cu mine am ajuns la concluzia că congresul va avea în esență un caracter local-elvețian și că, dacă din America nu va veni nimeni, e mai bine să nu mergem nici noi. (Trebuie să adaug că nici M[arx], nici eu nu aveam alt mandat în afara celui alternativ din America.) De îndată ce am luat această hotărîre, am plecat la Ramsgate ⁴⁾, unde se afla familia mea, căci aveam neapărată nevoie de băi de mare din cauza permanentelor insomnii și a unei stări de irascibilitate. M[arx] mi-a scris acolo despre neașteptatele descoperiri făcute în legătură cu trădarea genevezilor ⁵⁾, care au determinat hotărîrea ca nici Serraillier să nu meargă la congres. Am înțeles din scrisoarea lui Marx că această măsură era inevitabilă și am fost de acord, cu condiția ca Serr[aillier] să vă scrie imediat ⁶⁾. La cîteva zile după

¹⁾ Hermann Meyer. — *Nota red.*

²⁾ K. Marx și F. Engels. „*Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor*”. — *Nota red.*

³⁾ Vezi volumul de față, p. 82—83. — *Nota red.*

⁴⁾ Vezi volumul de față, p. 83—84. — *Nota red.*

aceea am plecat pentru 24 de ore la Londra pentru a plăti tipografului care a tipărit „Alianța”¹⁾ și a organiza expedierea ei ; am văzut documentele respective și m-am convins că ar fi fost cea mai mare prostie dacă Serr[aillier] s-ar fi dus acolo ca reprezentant al vostru ; neparticiparea lui, a noastră, precum și a tuturor germanilor, cu excepția unei singure persoane²⁾, a imprimat congresului caracterul unei simple întruniri locale, care, în comparație cu alianțistii, a fost destul de decent, dar nu a avut nici o influență morală asupra Internaționalei. Dealtfel situația generală internațională era de așa natură, că orice congres era sortit eșecului, ceea ce s-a întâmplat acum cu ambele congrese, atât cu cel al alianțistilor³⁾, cât și cu cel al Internaționalei⁴⁾ : ele sînt complet perimate. Well⁵⁾, eu l-am zorit pe M[arx] să vă scrie imediat și am plecat, iar pînă la primirea scrisorii tale am socotit că problema e rezolvată. M[arx], la rîndul lui, a crezut că Serr[aillier], înapoindu-vă banii, v-a transmis și primele vești și că deci el putea aștepta pînă cînd va fi în măsură să vă comunice și rezultatele congresului etc.

Dar, în loc de asta, după cum am aflat abia săptămîna trecută, Serr[aillier] a dat banii spre păstrare lui Lafargue, de la care îi voi lua zilele acestea și voi cumpăra cele necesare. Eu am foarte mult de lucru cu revizuirea traducerii germane a broșurii despre Alianță pe care mi-au trimis-o și care este teribil de proastă — apare în editura lui Bracke la Braunschweig⁶⁾. Pentru corectarea traducerii mi-a fost de mare folos partea din traducerea ta care se află la mine. Lucrarea e realmente urgentă, iar eu sînt obligat să lucrez intens, deoarece trebuie să înapoiez manuscrisul încă în cursul acestei săptămîni.

M[arx] a plecat ieri împreună cu fiica sa cea mică⁴⁾ la Harrogate în Yorkshire, unde vor sta cîțva timp¹⁰⁰. Are mare nevoie de odihnă ; simptomele acute pe care le-a avut în primăvara aceasta au dispărut, în schimb a apărut o stare de presiune cerebrală cronică, din cauza căreia nu poate lucra și nici nu poate scrie ; dacă această stare se prelungește prea mult, ea ar putea avea urmări grave. Zilele acestea el îl va vizita pe prietenul nostru Gumpert la Manchester, singurul medic în care are deplină încredere și care l-a tratat și în primăvară. Această stare a sănătății sale este și ea un motiv pentru care tu a trebuit să aștepți atîta vreme vești.

1) K. Marx și F. Engels. „Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor”. — *Nota red.*

2) A. Burchardt. — *Nota red.*

3) — Ei bine. — *Nota trad.*

4) Eleanor Marx. — *Nota red.*

Ca răspuns la broșură, Bakunin a trimis redacției „Journal de Genève” și jurasienilor o declarație despre moartea sa politică : eu m-am retras — dorénavant je ne troublerai plus personne et je ne demande que ce qu'on me laisse tranquille à mon tour ¹⁾ ⁶⁴¹. Aici ei se înșală profund. În rest nu face nici cea mai mică încercare să răspundă la vreun atac.

Utin este aici de vreo lună și ne-a relatat și alte minuni despre B[akunin]. Individul și-a pus conștiincios în aplicare catehismul său; de ani de zile el și Alianța sa trăiesc numai din *șantaj*, mizînd pe faptul că acest lucru nu va putea deveni public fără a fi compromise persoane de care trebuie să se țină seama. Nici nu-ți poți imagina ce bandă de ticăloși este asta. Dealtfel, în pseudo-Internaționala lor e liniște, broșura a spulberat escrocheria și domnii Guillaume & Co. trebuie să aștepte acum pînă se va așterne uitarea. În Spania ei și-au făcut-o cu mîna lor — vezi articolul meu din „Volksstaat” ²⁾.

Aceeași liniște domnește și în adevărata Internațională. De la Mesa, căruia i-am scris în septembrie, nu am primit nici un răspuns. În Portugalia, oamenii noștri sînt urmăriți și trebuie să fie prudenți. La Melegnano ⁶⁴², în Italia, s-a format o secție, lucru pe care îl aduc la cunoștința Consiliului General ; adresa o dau mai jos. „Plebe” apare, însă foarte neregulat și acționează intens ca mediator. Asta e tot ce aveam de comunicat. Federația de aici, după ce a terminat definitiv cu Jung, Hales & Co., a succumbat. Oamenii aproape că nu mai pot fi adunați.

Salutări cordiale.

Al tău,
F. Engels

Adresa pentru Melegnano : „Luigi Zoncada, Melegnano, Provincia de Milano, Italia.

Publicat pentru prima oară
în : „Briefe und Auszüge
aus Briefen von Joh. Phil. Becker,
Jos. Dietzgen, Friedrich Engels,
Karl Marx u. A. an F. A. Sorge
und Andere”, Stuttgart, 1906

Tradus din limba germană

¹⁾ — de acum înainte nu voi mai deranja pe nimeni și nu doresc decît să fiu și eu lăsat în pace. — *Nota trad.*

²⁾ F. Engels. „Bakuniștii la lucru” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 470—488. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

1874

258

Marx către Ludwig Kugelmann

la Hannover

[Londra] 19 ianuarie 1874

Dragă Wenzel,

Engels mi-a vorbit de scrisoarea pe care i-ai trimis-o lui ⁶⁴³. În legătură cu aceasta îți scriu acum. După ce m-am întors, mi-a apărut pe fesa dreaptă un carbuncle care a fost operat ; mai târziu au apărut alți carbunculi mai mici și cred că în momentul de față mă lupt cu *ultimul*.

Dealtfel, o dată pentru totdeauna, nu mai da atenție clevetirilor din presă și *cu atât mai mult nu le răspunde*. Eu însumi permit ziarelor engleze ca din când în când să anunțe decesul meu, nemădînd nici un semn de viață. Nimic nu mă agasează mai mult decît să las impresia că prin intermediul prietenilor mei (și *în acest caz tu ești cel mai mare păcătos*) informez publicul despre starea sănătății mele. Eu nu dau nici doi bani pe public, iar dacă se exagerează vreo indispoziție a mea de moment, asta prezintă cel puțin avantajul că mă scutește de vizitele unor persoane necunoscute care vin la mine din toate colțurile lumii (cu probleme teoretice sau de altă natură).

Multe mulțumiri pentru amabilele rînduri ale d-nei contese și ale lui Fränzchen ¹⁾.

Mulțumesc pentru „F[ran]k[furter] Zeit[ung]” pe care mi l-ai trimis ; găsesc în el multe lucruri interesante.

Victoria relativă a ultramontanilor și social-democraților în alegeri ⁶⁴⁴ — serves Mr. Bismarck and his middleclass tail right ²⁾. Data viitoare îți voi scrie mai mult.

Al tău,
K. M.

Apropo. După sfatul prietenului meu dr. Gumpert (din Manchester), la primul semn de apariție a carbunculelor m-am uns pe

¹⁾ Gertrud și Franziska Kugelmann. — *Nota red.*

²⁾ — răsplată cuvenită d-lui Bismarck și acoliților săi burghezi. — *Nota trad.*

locul respectiv cu o alifie cu mercur și văd că efectul este extraordinar.

Ce se mai aude de prietenul tău „dr. Freund“ ¹⁾ din Breslau ²⁾, care, după părerea ta, promitea atât de mult? Pare-se, apăs tot, que c'est fruit sec ³⁾.

Publicat pentru prima oară
într-o formă prescurtată
în revista „Die Neue Zeit”,
Bd. 2, nr. 25, Stuttgart, 1901—1902 ;
în întregime în
„Pisma Marksa k Kughelmanu”, 1928

Tradus din limba germană

259

Engels către Wilhelm Liebknecht

la Hubertusburg

Londra, 27 ianuarie 1874

Dragă Liebknecht,

Mă bucur foarte mult că îmi dai prilejul să-ți scriu, altminteri, din cauza nenumăratelor treburi de tot felul pe care le-am avut în ultimul timp, corespondența noastră s-ar fi întrerupt. Deci ad rem ⁴⁾.

Cu circa o săptămână înainte de Congresul de la Geneva am primit de la Geneva o broșurică de 16 pagini semnată de Perret, Duval și încă vreo 6 sau 8 persoane, majoritatea, la fel ca ceilalți doi, conducători ai Internaționalei de la Geneva și mai mari scandalagii decât jurasiinii ⁵⁾. În broșură se declară că Congresul de la Haga nu are dreptate, că trebuie limitate atribuțiile Consiliului General, retrăgându-i-se dreptul de a exclude temporar, și că sediul acestuia trebuie mutat din nou în Europa, cu excepția Londrei, pentru cel puțin doi ani (nătărăii, ca și cum noi cei de aici am dori așa ceva!) etc. etc. A sosit apoi o scrisoare de la Perret, care, deși principalul autor moral și animatorul întregului scandal cu bakuniștii, declara că asemenea concesiuni sînt necesare pentru ca „des sections jurassiennes” ⁵⁾ — una dintre ele e secția model de la Moutier — să li se alătore. — Atît Perret cît și toți ceilalți gene-

¹⁾ În original joc de cuvinte: în germană cuvîntul „Freund”, numele doctorului, înseamnă prieten. — *Nota trad.*

²⁾ Denumirea actuală: Wrocław. — *Nota red.*

³⁾ — că pînă la urmă nu face două parale. — *Nota trad.*

⁴⁾ — la subiect. — *Nota trad.*

⁵⁾ — „unele secții jurasiene”. — *Nota trad.*

vezi nu ne-au dat *pînă în ultimul moment* nici un fel de lămuriri în legătură cu această nouă întorsătură; nu ne-au răspuns la nici una din întrebările noastre despre situația de la Geneva și în felul acesta ne-au lăsat să credem că putem să contăm pe un sprijin sigur la Geneva — căci numai din cauza acestor oameni Consiliul General de la Londra a intrat în conflict cu bakuniștii și tot numai din cauza lor a intervenit tot mai mult în acest conflict. În plus, încă cu două săptămîni înainte Perret ne indusese în eroare, comunicîndu-ne că componența Comitetului romand s-a schimbat și că el s-ar fi retras ! Well ¹⁾, întrucît din toate știrile primite reieșea că va fi pur și simplu un congres local al genevezilor, în cel mai bun caz un congres elvețian cu o participare neglijabilă din alte țări, în cele din urmă am ajuns la concluzia să nu participăm ²⁾. Evoluția evenimentelor ne-a dovedit că am avut dreptate și că Becker putea să le spună genevezilor deveniți subit „antiautoritari” că puteau să hotărască ce vor, nimeni nu se va amesteca, iar congresul următor va răsturna din nou totul.

Între timp însă, noi ne-am dumirit cum stau lucrurile. În spatele acestei istorii nu era nimeni altul decît aventurierul Cluseret, care le-a și redactat faimosul opus. Individul acesta a crezut că a sosit momentul să ia conducerea Internaționalei și să mute Consiliul General la Geneva; ideea aceasta a plăcut și somităților micilor organizații locale din Geneva, care sperau să poată transforma Internaționala într-un club elvețian de intrigi, în care ei să fie vioara întâi. În acest scop, d-l Perret a corespondat în permanență cu Jung, care se afla aici și care, în stilul lui din perioada Congresului de la Haga, trîncănea despre marile sprijin pe care l-ar obține ei dacă ar reduce Internaționala la o *simplă instituție care să acorde sprijin în caz de greve* etc.

Intriganții de la Geneva i-au dat ascultare și astfel a apărut „Union des Travailleurs”, un ziar în spatele căruia se aflau Cluseret, Perret & Co., și proiectul lor cu privire la „Liga universală” ⁶⁴⁵. Aceasta a fost o nouă încercare, întrucîtva modificată, de a pune Internaționala în slujba genevezilor.

Dar proiectul s-a născut mort. Corespondențele pentru ziar, din Germania, Belgia, Franța erau toate fabricate la Geneva, în afară de cele de la Londra, care aparțineau lui Jung și mințeau cum numai Jung a învățat să mintă în ultimele 15 luni. Cînd au apărut în secțiile de la Geneva, oamenii aceștia și planurile lor jalnice au suferit un eșec total. Belgienii n-au mai vrut să audă de ei, iar acum și Congresul de la Sheffield, așa cum era de așteptat pentru oricine

1) — Ei bine. — Nota trad.

2) Vezi volumul de față, p. 82—84. — Nota red.

cunoaște trade-unionurile engleze, i-a trimis la plimbare ⁶⁴⁶. Astfel a fost îngropat acest plan adînc gîndit, iar d-l Perret poate acum să se retragă cu adevărat.

Vezi, așadar, cum aceleași nulități, care intenționat au zădărnicit Congresul de la Geneva, și-au schimbat imediat culoarea și au încercat o nouă manevră, care, din fericire, a eșuat.

Broșura despre Alianță ¹⁾ și-a atins, în orice caz, scopul. Întreaga presă a disidenților, care era artificială și s-a menținut tocmai datorită prestigiului Internaționalei, este la pămînt. „L'Internationale” de la Bruxelles și probabil „Le Mirabeau”, fără a mai vorbi de „Liberté”, și-au încetat apariția; la fel și nenumăratele fițuici spaniole și italiene. N-aș putea să-ți spun cu certitudine dacă „La Federación” și „Bulletin Jurassien” mai apar, cred însă că nu. În locul acestei prese sectare va apărea by and by ²⁾ una mai bună, va mai dura însă destul pînă atunci; dar asta nu-i rău. Vor trebui mai întîi să dispară complet elementele putrede, ca după aceea să apară altele sănătoase.

Aici toți conducătorii muncitorilor aflați în socka burgheziei și în special a lui Samuel ³⁾ Morley se străduiesc din răspuțeri să fie aleși în parlament de către burghezie în calitate de candidați ai clasei muncitoare. Cu siguranță însă că nu vor reuși, deși aș dori foarte mult ca întreaga bandă să intre acolo din aceleași motive din care mă bucură alegerea lui Hasenclever și Hasselmann și mă mîhnește că nu a fost ales și Tölcke al meu. Reichstagul l-a ruinat pe Schweitzer și îi va ruina și pe ei. Atunci se va pune capăt escrocheriilor și se vor da cărțile pe față.

Alegerile din Germania ⁶⁴⁴ situează proletariatul german în fruntea mișcării muncitorești europene. Pentru prima oară muncitorii în masă își aleg propriii lor oameni, se prezintă ca partid de sine stătător în întreaga Germanie. Fără îndoială că vor urma măsuri pentru limitarea dreptului de vot, chiar dacă abia peste un an-doi. Cîtă dreptate a avut socialistul feudal R. Meyer cînd a spus că Uniunea generală a muncitorilor germani va acționa tot mai mult — în pofida liderilor ei — în spiritul Internaționalei o dovedește al doilea scrutin de la Frankfurt, unde măgarii aștia au trebuit în cele din urmă să voteze pentru Sonnemann și s-au purtat foarte corect: mai întîi au votat pentru candidatul nostru, iar la balotaj, cînd acesta nu a ieșit, au votat pentru adversarul guvernului, indiferent cine a fost acesta. Desigur că pentru lideri a fost o lovitură. Evoluția

¹⁾ K. Marx și F. Engels. „Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor”. — Nota red.

²⁾ — cu timpul. — Nota trad.

³⁾ În manuscris e greșit: John. — Nota red.

istorică însă își are legile ei, în fața cărora pînă și puternicul Hascenclever este neputincios.

Despre Marx ai primit deja vești. Se simte mai bine, dar în primul rînd trebuie să se ferească de surmenaj. Azi dimineată am fost împreună la Hampstead Heath și el trebuie să facă în fiecare zi asemenea plimbări. Prin urmare înțelegi că nu este deloc vorba de stat în casă etc.

Presupun că Reichstagul vă lasă să stați în liniște la răcoare; de aceea ar fi foarte bine dacă ar fi ales Jacoby.

Intenționez să scriu ceva despre Germania pentru „Volksstaat”, sînt însă adîncit în atîtea studii economice și statistice pe această temă, că probabil va ieși o broșură, dacă nu chiar o carte ⁶⁴⁷.

Salutări cordiale lui Bebel.

Al tău,
F. E.

Publicat pentru prima oară
în: „Arhiv Marksa i Engelsa”,
vol. I (II), 1932

Tradus din limba germană

260

Engels către Friedrich Adolph Sorge

la Hoboken

Londra, 14 februarie 1874

Dragă Sorge,

În mare grabă îți comunic că ți-am trimis prin poștă următoarele: acum vreo două luni un pachet cu 12 exemplare din „Alianță” ¹⁾, iar alaltăieri două pachete cu cîte 50—100 de exemplare din Statut ²⁾ în limba engleză.

Acum am aici vreo 300 de exemplare din Statut în limba germană, iar Consiliul federal britanic mi-a mai promis vreo 400—500 de exemplare în limba engleză. Imediat ce le primesc îți trimit totul împreună cu cîteva exemplare din „Alianță” într-un pachet

¹⁾ K. Marx și F. Engels. „Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor”. — *Nota red.*

²⁾ K. Marx. „Statutul general și Regulamentul de organizare al Asociației Internaționale a Muncitorilor”. — *Nota red.*

per Parcels Co[mpany] ¹⁾). Expedierea lor prin poștă revine prea scump, Statutele în limba engleză au costat 4 șilingi ! Pentru a te scuti de vamă voi specifica pe adresă titlul de secretar-general al Asociației Internaționale a Muncitorilor.

Faptul că mișcarea de la New York v-a scăpat din mână este evident, din moment ce mitingurile publice și alte demonstrații au trebuit să înlocuiască munca efectivă și organizația.

Acum domnii germani vor înțelege, desigur, ce înseamnă să te aliezi cu șarlatanii yankei.

Al tău,
F. Engels

În curînd îți voi scrie mai pe larg.

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels. Opere,
vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

261

Engels către Wilhelm Bloss

la Leipzig

Londra, 21 februarie 1874

Dragă prietene Bloss,

Am primit ceea ce mi-ai trimis și îți mulțumesc. Anexez articolul cu privire la alegerile din Anglia ²⁾). Primul articol din seria de articole cu privire la legislația militară ³⁾ urmează peste câteva zile ; al doilea ⁴⁾ imediat ce primesc discursul lui Moltke.

Modul în care a procedat Jacoby este iresponsabil. Dacă nu voia să accepte [mandatul de deputat] trebuia să ceară în prealabil Comitetului Central al partidului să-l propună numai ca „nume” în districtele complet lipsite de perspectivă. Muncitorii nu au nici bani

¹⁾ — agenția de coletărie. — *Nota trad.*

²⁾ *F. Engels*. „Alegerile din Anglia” (vezi *K. Marx și F. Engels*. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 489—495. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

³⁾ *F. Engels*. „Legea cu privire la armata imperiului” (vezi *K. Marx și F. Engels*. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 496—498. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

⁴⁾ *Op. cit.*, p. 498—505.

și nici timp pentru a-și permite asemenea demonstrații inutile. Pentru ca Bracke să fie ales va fi nevoie de eforturi extraordinare, iar victoria va fi de două ori mai însemnată deoarece este un district *sătesc*. Jacoby s-a compromis de data aceasta definitiv. Omul acesta este *prea înțelept*. Și ce motive banale, vulgar-democrate ! Să respingi *violența* ca ceva condamnat în sine, când noi cu toții știm că pînă la urmă nimic nu se poate realiza fără *violență* ! Dacă Löb Sonnemann sau Karl Mayer de la „Schwäb[ischer] Beobachter“ ar scrie așa ceva, ar mai merge, dar un candidat al partidului nostru ! În orice caz, e bine că el însuși s-a redus la un simplu „nume“.

Dealtfel este frumos și logic : pe de o parte, el respinge *violența*, pe de altă parte, activitatea parlamentară *legală* ; ce mai rămîne atunci în afară de o abținere pur bakunistă ?

Cu salutări prietenești.

Al dv.,
F. E.

Scrisoarea lui Liebk[echt] am primit-o ieri.

Publicat pentru prima oară
în : „Bolșevik“ nr. 13, 1932

Tradus din limba germană

262

Engels către Friedrich Adolph Sorge

la Hoboken

Londra, 27 februarie 1874

Dragă Sorge,

Ți-am trimis astăzi lucrările enumerate pe pagina alăturată într-un colet pe adresa F. A. S[orge], *secretar general al Asociației Internaționale a Muncitorilor, 25, Hudson Str. Hoboken, N. J. via New York*, per Continental Parcels Express Co[mpany]¹⁾ (W. Wheatley & Co. — agenții ei la New York : W. H. Bucknam & Co., 57, Broadway). Carriage forward[ed], Value declared £ 10²⁾.

De la Consiliul federal britanic, care a decăzut, nu am putut obține nici măcar fixarea prețului oficial al Statutului în limba en-

¹⁾ — agenția continentală de coletărie. — *Nota trad.*

²⁾ — costul transportului anticipat, valoarea declarată de 10 l. st. — *Nota trad.*

gleză ; am primit doar o carte poștală de la Barry : „*I think 1½ d. will do.* !”¹⁾

„Alianța”²⁾ am socotit-o la 2 șilingi, dar suport taxa poștală a exemplarelor trimise prin poștă.

Într-o oră trebuie să plec pentru câteva zile, deci rămii cu bine și păstrează-ți curajul. Poliția voastră vrea, pare-se, să-i întrecă pe versaillezi.

Al tău,
Engels

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels. Opere,
vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

263

Marx către George Moore⁶⁴⁸

la Londra

(*Ciornă*)

26 martie 1874
1. Maitland Park Road, N. W.
Londra

Stimate domn,

Se înțelege de la sine că sînteți liber să decideți în liniște modalitatea de a ne pune de acord într-o chestiune de ordin particular.

În scrisoarea mea însă există și un alt punct căruia nu i-ați acordat atenție. Pentru a evita cheltuielile pe care le reclamă întotdeauna o corespondență juridică, v-am rugat să-mi trimiteți suma de 2 l. st. și 15 șilingi pe care d-l Lester Collier o datorează firmei și care, *conform hotărîrii*, urma să-mi fie plătită mie, ca și restul datoriei.

Astăzi însă am aflat că au existat unele incidente care pun într-o lumină foarte urită întreaga tranzacție legată de încasarea creanțelor.

¹⁾ — „Cred că 1½ pence va fi suficient !” — *Nota trad.*

²⁾ K. Marx și F. Engels. „Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor”. — *Nota red.*

După cum v-am comunicat în ultima mea scrisoare, firma „Merriman, Powell & Co.” s-a adresat în scris diferitelor firme (cu excepția d-lui L. Collier), cerându-le să achite sumele datorate. Astăzi, în biroul lor, ei mi-au arătat cele trei scrisori de răspuns pe care le-au primit pînă acum.

Prima scrisoare este de la d-l Dickes (datată 25 martie). Acesta afirmă că „și-a achitat datoria la 31 ianuarie 1874” și că în chitanța pe care o are scrie: „Primit pentru Moore și Le Moussu. L. Rocher”.

A doua scrisoare este de la „Gardeners' Chronicle” (datată 25 martie) și potrivit acesteia „ei au achitat totul la 26 februarie”.

Ultima scrisoare (datată 25 martie) este de la d-l Turner (Dover). El comunică că „posedă o chitanță de la firma «Le Moussu și Moore»”.

Presupun că și celelalte scrisori care vor mai veni vor fi la fel.

Oricum, aceste trei cazuri deja confirmate constituie un motiv nu numai pentru intentarea unei acțiuni la o judecătorie de primă instanță, ci mă tem că și pentru *acuzăția de sustragere de bani*. Aceasta este, cel puțin, părerea d-lor Merriman, Powell & Co., avînd în vedere că: 1) acești bani au fost primiți nu numai după dizolvarea asociației, ci și în timpul procesului și după un *avertisment* trimis de M[erriman], P[owell] & Co. la 22 ianuarie d-lui Shaen; 2) primirea banilor nu a fost tăinuită numai față de mine, ci și față de arbitru, d-l Harrison, cînd acesta, în prezența celor trei asociați, a examinat punct cu punct ultima listă de creanțe întocmită inițial de dv., fapt pe care d-l Harrison va trebui să-l confirme în caz că va fi chemat în calitate de martor; 3) după ce părților interesate li s-a comunicat hotărîrea, nu mi s-a adus la cunoștință faptul că banii au fost sustrași.

Sînt obligat acum să vă rog să-mi comunicați imediat în ce măsură ați acționat împreună cu d-l Le Moussu în fiecare caz în parte. Din momentul în care voi da avocaților mei instrucțiuni definitive — iar dv. veți înțelege că nu sînt deloc dispus să mă ocup de această chestiune mai mult decît este absolut necesar —, oprirea unei asemenea acțiuni neplăcute provocate de aceste „fapte reprobabile” nu mai depinde de mine.

Al dv. devotat,
Karl Marx

264

Marx către George Moore

la Londra

(Ciornă)

[Londra] 28 martie 1874

D-lui G. Moore

Scrisoarea dv. de ieri cuprinde afirmații care se bazează în parte pe o prezentare inexactă a faptelor și în parte pe o interpretare greșită a acestora.

În primul rînd: prezentarea inexactă a faptelor de către dv.

În prima expunere a avocaților mei, pe care d-l Harrison o avea în mîină în timpul cît a fost arbitru, eu am declarat nu numai că am primit banii strînși de la „*The Engineer*” și „*The Farmer*” (dar de la nici un alt „*etc.*” care figurează în scrisoarea dv.), dar că i-am și cheltuit (și ceva pe deasupra) plătind domnilor Longuet și Griset¹⁾. În prima zi a dezbaterilor am înmînat d-lui Harrison chitanțele respective ca dovadă a declarației mele.

Cînd d-l Shaen, în replica sa, a declarat că eu nu am fost desemnat ca lichidator al firmei, eu i-am ripostat că, în calitatea mea de unic creditor al firmei, am avut tot dreptul să acționez ca propriul meu lichidator. Această declarație a mea figurează și în răspunsul pe care l-am dat în scris la replica lui Shaen și pe care în cea de-a doua zi a dezbaterilor am predat-o d-lui Harrison, iar el a trimis-o avocaților mei. În sentința sa, d-l Harrison a confirmat formal pretenția mea, numindu-mă propriul meu lichidator. Mai mult: cînd Le Moussu a declarat apoi, sub prestare de jurămint, în fața d-lui Harrison că eu eram deja în posesia mașinilor — ceea ce nu era riguros exact, dar era corect în sensul că pe atunci dv. păstrați aceste mașini pentru mine —, eu nu am contestat sub nici o formă această afirmație.

De aceea, în ce mă privește, nu a existat nici o tănuire a faptelor.

În al doilea rînd: interpretarea greșită de către dv. a faptelor.

Pentru a demonstra că Le Moussu a făcut afirmații mincinoase, pe care a avut îndrăzneala să le susțină sub prestare de jurămint în fața d-lui Harrison, am arătat că banii nu au fost încasați de el,

¹⁾ În manuscris e șters: „creditorii întreprinderii”. — Nota red.

că banii au fost încasați în numele meu și că, dimpotrivă, conturile au fost făcute de dv. și predate de dv. lui Longuet, pentru ca el să încaseze banii în numele firmei și ca numele meu să nu fie menționat în „Mercurer”. Această tranzacție ¹⁾... Când a început dezbaterea judiciară, eu nu am întreprins nimic pentru a obține creanțele. Acum va trebui să judecați singur dacă procedeul meu se aseamănă cumva cu al dv.

Trec acum la alt punct. În scrisoarea dv. spuneți :

„Eu am primit banii din *Dover*, și de la «*Gardeners' Chronicle*» și vă trimit contul lui *Collier*”. Dv. nu pomeniți nimic de *Dickes*, dar eu sper că în următoarea dv. scrisoare, de luni, îmi veți comunica toate amănunțele.

În încheiere, permiteți-mi să adaug că, în legătură cu caracterul *legal* al măsurilor luate, nu v-am comunicat propria mea părere, căci încă nu mi-am format o părere definitivă, ci numai părerea formulată de avocații mei, d-nii Merriman și Powell, în timpul întâlnirii pe care am avut-o cu ei marțea trecută în prezența unui alt domn.

Al dv.,
K. Marx

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels. Opere,
vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

265

Marx către Jenny Marx ⁶⁴⁹

la Londra

[19 aprilie 1874]

16, Abbot's Hill, Ramsgate, duminică

Dragă Jenny,

16, Abbot's Hill — vis-à-vis de doamna Williams — aici se află acel „Cliff” ²⁾ unde locuiesc eu. Dar never mind ³⁾ ! Asupra prețului

¹⁾ Fraza a rămas neterminată. — *Nota red.*

²⁾ — stîncă abruptă. — *Nota trad.* (Așa se numeau locuințele indienilor din America amenajate în adînciturile stîncilor. — *Nota red.*)

³⁾ — nu face nimic. — *Nota trad.*

am căzut de acord la început. Gazda a cerut 1 l. st. și apoi a lăsat la 12 șilingi. Dealtfel sînt oameni cumsecade; soțul, coach builder ¹⁾, se ocupă, pare-se, și de artă; pe ușa closetului nu a mîzgălit, ci chiar a pictat în chip de sentinelă o figură desăvîrșită și rather ²⁾ enigmatică. În mijlocul grădiniței din fața casei, pe un soclu de cărămidă, este o miniatură din lut a lui Napoleon I înveșmîntat în negru, galben și roșu etc., a very manly man, and well done ³⁾. În afară de alți copii, gazda are și un bebeluș de șase săptămîni, care adesea se face remarcat în mod neplăcut.

Aici aerul este minunat, dar pînă acum, cu toate plimbările, nu am reușit să scap de insomnii.

Localitatea nu este pustie, dar majoritatea o constituie home brewed people ⁴⁾.

Sper că Jennychen se simte mai bine și că excellent little man ⁵⁾ nu suferă prea mult din cauza apariției dinților. Mama și băiețelul ei mă neliniștesc mult.

Apropo. Transmite-i lui Tussychen, care s-a amuzat copios de poezia lui Tennyson „Aleksandrovna” ⁶⁵⁰, că nu e nimic nou sub soare, ceea ce, dealtfel, ea știe foarte bine — anume în iunie 1782 *comte du Nord* (sub acest nume a călătorit incognito viitorul țar Pavel, idiotul) a fost la Paris cu tinăra soție. El a participat la o ședință a Academiei franceze, unde d-l de La Harpe a citit o scrisoare în versuri în cinstea alteței imperiale; fiecare strofă se încheia cu „Petrovici” (fiul lui Petru), la care Grimm a făcut următoarea remarcă ⁶⁵¹: „apostrophe répétée, plus ridicule encore pour les oreilles russes qu'elle n'est étrange pour les nôtres. Ce mot, lorsqu'il n'est pas précédé de quelque épithète qui le distingue, est aussi familier en russe que le serait celui de Toinette ou de Pierrot en français” ⁶⁾.

Dacă Tussy trimite această notă la „Quiddities and Oddities Journal”, îi face lui Tennyson un serviciu extraordinar.

¹⁾ — caretaș. — *Nota trad.*

²⁾ — oarecum. — *Nota trad.*

³⁾ — un bărbat foarte vîduros și bine făcut. — *Nota trad.*

⁴⁾ — localnicii. — *Nota trad.*

⁵⁾ — extraordinarul omuleț (Charles Longuet). — *Nota trad.*

⁶⁾ — „adresare repetată mult mai ridicolă pentru urechile rusești decît ciudată pentru ale noastre. Acest cuvînt, dacă nu e precedat de vreun epitet care să-l distingă, sună în rusește tot atît de familiar cum sună în franțuzește Toinette sau Pierrot”. — *Nota trad.*

Give my thanks to Engels for his letter ¹⁾. Un corespondent atât de punctual găsești greu în ale noastre temps corrompus ²⁾.

La revedere și salutări tuturor.

Al tău,
Karl

Publicat pentru prima oară
în limba originalului
în : „Annali”, an I,
Milano, 1958

Tradus din limba germană

266

Marx către Jenny Longuet

la Londra

[Ramsgate, între 20 și
24 aprilie 1874]

Dragă Jennychen,

Îți trimit astăzi épreuves ³⁾, pe care te rog să mi le trimiți înapoi după ce le revede Longuet. După aceea voi face aici corectura definitivă în exemplarul care trebuie trimis la Paris.

Astăzi a fost prima zi când am fost în stare să fac câte ceva. Până acum, cu toate băile, plimbările, aerul curat, dieta severă etc., mă simțeam mai rău decât la Londra. Dovadă că lucrurile luaseră o întorsătură proastă și că de mult ar fi trebuit s-o șterg. Acesta este și motivul pentru care nu mă grăbesc să mă întorc, căci este absolut necesar să revin *apt de muncă*. Scrisoarea lui Engels în care el mă anunță că vine astăzi menționează unul din motivele, I suppose ⁴⁾, pentru care nu vii. Cum te mai simți? Sînt convins că vreo câteva săptămîni la seaside ⁵⁾ te-ar restabili complet. De fapt acum e mult mai plăcut și mai eficace decât în timpul sezonului propriu-zis.

Sper că dragul meu Putty ⁶⁾ mă va mai recunoaște.

¹⁾ — Spune-i lui Engels că îi mulțumesc pentru scrisoare. — *Nota trad.*

²⁾ — vremuri corupte. — *Nota trad.*

³⁾ — corecturile (ediției franceze a volumului I al „Capitalului”). — *Nota trad.*

⁴⁾ — presupun. — *Nota trad.*

⁵⁾ — mare. — *Nota trad.*

⁶⁾ Poreclă glumeață dată lui Charles, primul fiu al lui Jenny Longuet. — *Nota red.*

Spune-i lui Tussychen că „sacred music”¹⁾ — sacrée musique²⁾, cum a tradus ea — era cunoscută frivolilor parizieni și sub altă denumire: pe vremea lui Diderot ei numeau „concerts spirituels” această muzică provenită din Italia, unde ea se executa demult împreună cu „Divina comedie”.

Pour la bonne bouche³⁾, iată următoarea vorbă de duh a chevalier⁴⁾ de Bouffler din Grimm: „Les princes ont plus besoin d'être divertis qu'adorés; il n'y a que Dieu qui ait un assez grand fonds de gaieté pour ne pas s'ennuyer de tous les hommages qu'on lui rend”⁵⁾.

La revedere, copila mea iubită.

Al tău,
Old Nick

Publicat pentru prima oară
în limba originalului
în: „Annali”, an I,
Milano, 1958

Tradus din limba germană

267

Marx către Maurice Lachâtre

la Bruxelles

[Londra] 12 mai 1874

Dragă cetățene,

Abia astăzi am expediat la Paris corecturile ce mi-au fost trimise⁶⁾. Am făcut o recidivă; medicul meu m-a trimis la mare, la Ramsgate⁶⁴⁹, și mi-a interzis orice fel de muncă. Parcă dracul și-ar fi băgat coada. Acum mă simt mai bine și sper ca pînă la urmă să termin. În total vor mai fi (inclusiv fascicula începută) încă vreo trei fascicule.

¹⁾ — „muzica religioasă”. — *Nota trad.*

²⁾ — muzica sacră. — *Nota trad.*

³⁾ — Ca încheiere. — *Nota trad.*

⁴⁾ — cavalerului. — *Nota trad.*

⁵⁾ — „Prinții au mai multă nevoie să fie distrați decît adorați; numai Dumnezeu posedă o rezervă atît de mare de voieșie că nu se plictisește niciodată de toate omagiile ce i se aduc”. — *Nota trad.*

⁶⁾ Ediția franceză a volumului I al „Capitalului”. — *Nota red.*

Vă sînt foarte recunoscător pentru îndreptările etc. pe care le-ați făcut. Am modificat fraza pe care mi-ați semnalat-o.

După cum vă amintiți, probabil, v-am scris la San Sebastian că Bismarck îl sprijină pe Thiers, dar că Arnim, ambasadorul prusian, cu sprijinul regelui ¹⁾, urzește comploturi cu regaliștii. În cele din urmă Bismarck i-a venit de hac lui Arnim și a obținut ca acesta să fie rechemat de la Paris.

Al dv.,
Karl Marx

Manuscrisul lui Roy este de mult gata, însă, deoarece a trebuit refăcut în întregime, tipograful de la Paris nu a primit încă textul în redactarea mea, care există abia într-o primă formă.

Publicat pentru prima oară
în : K. Marx și F. Engels. Opere,
vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba franceză
Tradus din limba germană

268

Marx către Ludwig Kugelmann

la Hannover

[Londra] 18 mai 1874

Dragă Kugelmann,

Am primit totul : scrisorile tale (inclusiv cîteva rînduri prietenești de la scumpa ta soție și de la Fränzchen ²⁾), cartea lui „Meyer” ³⁾ (socialist-polițist, faiseur ⁴⁾, cîrpaci literari ⁵⁾, tăieturile din „Frankfurter” etc. și, în sfîrșit, o scrisoare de la doamna Tenge.

Eu vă mulțumesc foarte mult ție, alor tăi și d-nei Tenge pentru interesul prietenesc pe care l-ați manifestat față de sănătatea mea. Ești însă nedrept cu mine dacă pui tăcerea mea pe seama altor motive în afară de starea oscilantă a sănătății mele, din cauza căreia mi-am întrerupt mereu lucrările, apoi le-am reluat, străduindu-mă să recuperez timpul pierdut și neglijînd astfel toate celelalte obli-

¹⁾ Wilhelm I. — *Nota red.*

²⁾ Gertrud și Franziska Kugelmann. — *Nota red.*

³⁾ Rudolph Hermann Meyer. — *Nota red.*

⁴⁾ — intrigant. — *Nota trad.*

gații (inclusiv corespondența), iar în cele din urmă am devenit un om irascibil și incapabil de muncă.

După ce m-am întors de la Harrogate¹⁰⁰, la început am avut de luptat cu carbunculele, apoi mi-au revenit durerile de cap, insomniile etc., așa încît de la mijlocul lunii aprilie pînă la 5 mai a trebuit să stau la Ramsgate (la mare). De atunci mă simt mult mai bine, dar în nici un caz nu sînt complet restabilit. Medicul meu (dr. Gumpert din Manchester) insistă să merg la Karlsbad¹⁾ și ar dori să mă vadă plecat acolo cît mai curînd posibil, însă eu trebuie, totuși, să termin traducerea franceză²⁾, care a fost întreruptă, și în afară de asta aș fi foarte bucuros să mă întîlnesc acolo cu tine.

În timpul cît nu am putut să scriu am strîns mult material nou pentru cel de-al doilea volum. Nu pot însă să trec la redactarea finală a acestuia înainte de a termina cu ediția franceză și înainte de a fi complet restabilit.

Prin urmare, încă nu m-am hotărît ce să fac în această vară.

Evoluția mișcării muncitorești din Germania (ditto din Austria) este absolut satisfăcătoare. În Franța se simte foarte mult lipsa unor principii teoretice și a *common sense's*³⁾. În momentul de față, în Anglia, numai mișcarea muncitorilor rurali înregistrează un progres⁶⁶³; muncitorii industriali trebuie întîi să se descotorosească de actualii lor conducători. Cînd i-am demascat pe domnii aceștia⁴⁾ la Congresul de la Haga știam că prin aceasta îmi atrag nepopularitatea, calomnierea etc., dar asemenea consecințe m-au lăsat întotdeauna indiferent. Ici și colo încep să se convingă că, demascîndu-i, eu nu mi-am făcut decît datoria.

În Statele Unite partidul nostru are de luptat cu mari dificultăți, în parte economice, în parte politice, dar își croiește drum. Acolo cea mai mare dificultate o constituie politicienii de profesie, care încearcă să denatureze imediat orice mișcare nouă și să o transforme într-o nouă afacere gründeristă.

Cu toate manevrele diplomatice, un nou război, au peu plus tît, au peu plus tard⁵⁾, este inevitabil, iar pînă la terminarea lui cu greu vor fi posibile pe undeva mișcări populare puternice, sau, chiar dacă vor fi, vor rămîne în cel mai bun caz niște mișcări locale și lipsite de însemnătate.

¹⁾ Denumirea actuală : Karlovy-Vary. — *Nota red.*

²⁾ a volumului I al „Capitalului”. — *Nota red.*

³⁾ — simjului practic. — *Nota trad.*

⁴⁾ „Rezumat al unei intervenții a lui Marx în legătură cu mandatul lui Barry” (vezi *K. Marx și F. Engels. Opere*, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 657—658. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

⁵⁾ — mai curînd sau mai tirziu. — *Nota trad.*

Prezența aici a împăratului Rusiei ¹⁾ a dat serios de lucru poliției londoneze, iar guvernul va fi mulțumit să scape de el cât mai curînd posibil ⁶⁵⁴. Din spirit de prevedere, acesta a cerut guvernului francez 40 de polițiști (agenți secreți), în frunte cu faimosul comisar de poliție Bloche (Ali Baba și cei 40 de hoți), pentru a-i supraveghea pe polonezii și rușii de aici (pe timpul șederii țarului). Așa-zisa petiție a polonezilor de aici în legătură cu amnistia este opera ambasadei ruse; polonezii însă au lansat un apel întocmit și semnat de Wróblewski, care se adresa englezilor și care a fost larg difuzat la mitingurile duminicale de la Hyde-Park. Presa engleză (cu foarte mici excepții) se gudură — țarul este doar „our guest” ²⁾; dar, cu toate acestea, acum atitudinea față de Rusia este mai ostilă decît oricînd de la războiul Crimeii încoace, iar intrarea unei prințese ruse ³⁾ în familia regală mai degrabă a intensificat decît a atenuat suspiciunea. Fapte ca: anularea arbitrară a prevederilor tratatului de pace de la Paris cu privire la Marea Neagră ⁶⁵⁵, cuceririle și escrocheriile din Asia Centrală etc. l-au plictisit pe John Bull, și Disraeli nu mai are șanse să se mențină mult timp la putere dacă continuă să ducă politica externă a lingușitorului Gladstone.

Salutări prietenești familiei tale și d-nei Tenge.

Al tău,
K. M.

Publicat pentru prima oară
într-o formă prescurtată
în: „Die Neue Zeit”, Bd. 2,
nr. 25, Stuttgart, 1901—1902;
în întregime în limba rusă
în: „Pisma Marksa k Kughelmanu”,
1928

Tradus din limba germană

¹⁾ Alexandru al II-lea. — *Nota red.*

²⁾ — „oaspetele nostru”. — *Nota trad.*

³⁾ Maria Aleksandrovna. — *Nota red.*

269

Engels către Gottfried Ermen

la Manchester

Londra, 1 iunie 1874

Stimate domn,

O absență de două săptămîni din Londra și în plus o rană la mînă care pentru cîtva timp m-a împiedicat să scriu constituie cauza întîrzierii răspunsului meu la scrisoarea dv. din 16 aprilie.

Cînd în 1869 am discutat condițiile retragerii mele definitive, v-am dat, desigur, motive să sperați că aș fi de acord ca numele meu să fie păstrat pe firmă și după expirarea termenului de cinci ani. Acest lucru însă depindea de anumite condiții.

Dacă aceste condiții ar fi fost îndeplinite, aș fi acceptat propunerea dumneavoastră ca pe firmă să continue să figureze numele meu.

Dar, firește, niciodată nu am spus vreun cuvînt care ar fi putut să vă lase impresia că aveți tot dreptul să considerați folosirea numelui meu după 30 ale lunii în curs ca ceva de la sine înțeles, care nu reclamă permisiunea mea expresă.

Principalele condiții erau :

1. Să nu existe nici un fel de conflicte între firma de la Manchester și cea a fraților mei ¹⁾ de la Barmen. Constat cu satisfacție că nu au existat conflicte, și după cele ce am auzit de la frații mei toamna trecută, probabil nici în viitor ele nu vor fi posibile, întrucît cele două case nu-și vor face concurență.

2. Să se confirme ca justă părerea d-lui Aston potrivit căreia eu nu-mi voi asuma nici un fel de obligații.

În legătură cu această problemă am consultat acum mai mulți avocați și toți, fără excepție, sînt de părere că eu sînt răspunzător de toate datoriile firmei atîta timp cît permit firmei să folosească numele meu.

Dacă ați fi atît de amabil încît să faceți să-mi parvină, expusă în scris de el însuși, părerea d-lui Aston asupra acestei probleme, atunci cred că aș putea clarifica rapid neînțelegerea.

Problema aceasta e atît de cunoscută, încît este foarte clar formulată în toate compendiile privind legislația asocierii. Citez din-

¹⁾ Hermann și Rudolf Engels. — *Nota red.*

tr-un asemenea compendiu care aparține unui avocat renumit: „Dacă unul dintre asociați, retrăgîndu-se, consimte să mențină în mod public legături cu firma, admițînd, de pildă, ca numele său să figureze pe firmele magazinelor sau să fie folosit în anunțurile sau conturile firmei, *atunci el continuă să aibă obligații*”. Prin urmare, dacă în legislația engleză există ceva univoc (ceea ce eu nu pot să îndrăznesc să afirm), atunci nu poate să fie decît acest punct.

Dar chiar dacă admitem că d-l Aston are dreptate în acest punct și că toți ceilalți avocați nu au dreptate, părerea contrară a celorlalți dovedește tocmai că chestiunea e atît de încîlcită, că acest caz neverosimil despre care este vorba se va produce și banii mei nu vor merge la creditorii, ci cu siguranță la Curtea de justiție a lordului-cancelar ⁶⁵⁶.

Aș fi totuși gata să accept ca vechea firmă să existe pînă la 30 iunie 1875 dacă dv. îmi veți promite în mod expres că după 30 septembrie 1875 numele meu nu va mai apare ca asociat pe nici un fel de mărfuri expediate de firmă.

După cum vedeți, eu sînt gata să fac totul pentru a vă înlesni schimbarea firmei, permițîndu-vă să folosiți numele meu acolo unde el are cea mai mare importanță pentru dv., și anume pe etichete și ambalaje, acordîndu-vă încă trei luni față de termenul cerut de dv.

În speranța că această scrisoare vă va găsi sănătos și bine dispus, rămîn

Al dv. devotat,
Fr. Engels

G. Ermen, Esq. ¹⁾

Publicat pentru prima oară
în: M. Gekins, „Frederick Engels in Manchester”
[Manchester, 1951]

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

¹⁾ — prescurtare de la Esquire — domnului —, mai formal decît Mr., în adresa de pe plic. — *Nota trad.*

270

Marx către Ludwig Kugelman

la Hannover

[Londra] 24 iunie 1874

Dragă Kugelman,

M-am hotărât în cele din urmă să plec pe la mijlocul lunii august la Karlsbad ¹⁾ împreună cu fiica cea mică, Eleanor (noi îi spunem Tussy). De aceea, te rog să te ocupi de găsirea unei locuințe și să-mi scrii cam cât va reveni totul pe săptămână. Ce va fi mai departe, depinde de împrejurări.

Salutări cordiale d-nei contese și lui Fränzchen ²⁾.

Al tău,
K. M.

Guvernul austriac ar putea fi atât de stupid și să-mi facă greutateți; de aceea ar fi de dorit să nu știe nimeni de intenția mea de a face această călătorie.

Publicat pentru prima oară
în : „Pisma Marksa k Kughelmanu”,
1928

Tradus din limba germană

271

Engels către Jenny Longuet

la Londra

11, Abbot's Hill
Ramsgate, 2 august 1874

Draga mea Jenny,

Îmi pare foarte rău că din nou nu te-am văzut înainte de întorcerea mea ¹¹⁶ și îți scriu acum pentru a-ți aminti de promisiunea pe care mi-ai făcut-o că vei veni aici pentru câțva timp. Noi mai

¹⁾ Denumirea actuală : Karlovy-Vary. — *Nota red.*

²⁾ Gertrud și Franziska Kugelman. — *Nota red.*

rămînem aici încă două săptămîni — pînă marți — și te putem găzdui oricînd. După toate suferințele, atît fizice cît și morale, din aceste ultime săptămîni este absolut necesar să schimbi aerul și mediul, iar eu sînt sigur că ai tot atîta nevoie de mare cît au nevoie Maurul și Tussy de Karlsbad ¹⁾. Consideră-mă de data aceasta medicul tău și lasă-mă să-ți prescriu o mică doză de aer marin. Cu cît vei veni mai repede, cu atît va fi mai bine pentru tine. D-na E[ngels] ²⁾ a fost foarte necăjită că nu te-am adus imediat. Ea și Pumps îți trimit salutări călduroase.

Salută-l, te rog, pe Longuet din partea mea și consideră-mă întotdeauna al tău devotat din toată inima,

F. Engels

Originalul în limba franceză
Tradus din limba germană

272

Marx către Friedrich Adolph Sorge

la Hoboken

[Londra] 4 august 1874

Dragă Sorge,

Lunga mea tăcere nu e deloc scuzabilă; cependant il y a des circonstances atténuantes ³⁾. Afurisita boală de ficat a progresat atît de mult, încît mi-a fost absolut imposibil să continui revizuirea traducerii franceze ⁴⁾ (care de fapt a trebuit refăcută în întregime) și fără nici o tragere de inimă mă supun recomandării medicului de a merge la Karlsbad. Mi se dau toate asigurările că la întoarcere voi fi din nou apt de muncă, deoarece pentru orice om care nu poate trăi ca un animal a fi inapt de muncă echivalează, la drept vorbind, cu o condamnare la moarte. Călătoria e scumpă, la fel și șederea acolo și, în plus, nu am certitudinea că stupidul guvern austriac nu mă va izgoni! Prusienii nu ar fi chiar atît de stupizi, dar le place să-i incite pe austrieci la asemenea procedee compromițătoare și cred că de fapt falsele note din ziare potrivit cărora Roche-

¹⁾ Denumirea actuală: Karlovy-Vary. — *Nota red.*

²⁾ Lizzy Burns. — *Nota red.*

³⁾ — există totuși circumstanțe atenuante. — *Nota trad.*

⁴⁾ a volumului I al „Capitalului”. — *Nota red.*

fort se pregătește să plece la Karlsbad etc. provin de la d-l Stieber și că, în ultimă instanță, mă vizează pe mine. Eu nu am nici timp și nici bani de pierdut și de aceea am hotărît să cer cetățenia engleză¹⁷; e foarte posibil însă ca home minister¹⁾ englez care dispune de naturalizări ca un sultan să-mi încurce socotelile. Chestiunea se va rezolva, probabil, în cursul acestei săptămîni. În orice caz, eu plec la Karlsbad pentru fiica mea mai mică²⁾, care a fost grav bolnavă și abia acum poate suporta o călătorie și căreia medicul i-a recomandat tot Karlsbadul.

O mare nenorocire s-a abătut asupra noastră săptămîna trecută: a murit copilașul de unsprezece luni al lui Jenny (d-na Longuet), un băiețel de toată frumusețea³⁾. El a fost victima unei foudroyante cholere⁴⁾.

I-am dat lui Beifuss chitanță pentru banii pe care mi i-a adus (era mai bine dacă rămîneau la New York, deoarece din cînd în cînd eu am nevoie de lucrări americane, mă refer la publicații). De asemenea, te rog să transmiți secției nr. 1 caldele mele mulțumiri pentru cutia de țigări scumpe.

Cei cîțiva francezi (mă refer la cei care la Haga au mai fost alături de noi) ulterior s-au dovedit a fi, în cea mai mare parte, niște ticăloși, mai ales d-l Le Moussu, care, după ce ne-a escrocat de sume mari și pe mine și pe alții, a încercat prin calomniile infame să se dezvinovățească și să apară ca un suflet nobil, neînțeles.

În Anglia, Internaționala este deocamdată ca și moartă, Consiliul federal de la Londra există ca atare numai cu numele, cu toate că unii dintre membrii lui activează individual. Marele eveniment de aici îl constituie redeşeptarea muncitorilor agricoli⁶⁵³. Eșecul primelor lor încercări nu a dăunat, dimpotrivă. În ceea ce privește muncitorii de la oraș, e regretabil că în parlament întreaga bandă de lideri n-a ajuns. Aceasta este calea cea mai sigură pentru a scăpa de adunătura asta.

În Franța, în diferite orașe mai mari se organizează sindicate muncitorești, care corespundeză între ele. Ele se limitează la probleme *pur profesionale* și nici nu pot altfel. Altminteri ar fi fost suprimate fără multă vorbă. Ele mențin însă o formă de organizare, un punct de pornire pentru momentul cînd va fi din nou posibilă o mișcare liberă.

Spania, Italia, Belgia dovedesc prin neputința lor practică conținutul supersocialismului lor.

¹⁾ — ministrul de interne (Lowe). — *Nota trad.*

²⁾ Eleanor. — *Nota red.*

³⁾ Charles Longuet. — *Nota red.*

⁴⁾ — îngrozitoare gastroenterite acute. — *Nota trad.*

În Austria, oamenii muncesc în cele mai grele condiții ; ei trebuie să fie extrem de prudenți și totuși au obținut un mare succes : i-au convins pe muncitorii slavi din Praga și din alte localități să acționeze împreună cu muncitorii germani ⁶⁵⁷. Pe vremea cînd Consiliul General își avea sediul la Londra m-am străduit în zadar să-i fac să înțeleagă acest lucru.

În Germania, Bismarck lucrează pentru noi.

Situația generală din Europa este de așa natură, încît un război *general european* devine inevitabil. Noi trebuie să trecem prin asta înainte de a ne gîndi la vreo acțiune decisivă deschisă a clasei muncitoare din Europa.

Soția mea și copiii îți transmit salutări călduroase.

Al tău,
Karl Marx

Publicarea broșurii lui B. Becker despre mișcarea lui Lassalle ¹⁾ este, cu toate greșelile pe care le conține, foarte folositoare pentru a termina cu această sectă.

Ai observat, probabil, că din cînd în cînd în „Volksstaat” se publică fantezii filistine semidocte. Autorii acestor aiureli sînt învățători, doctori și studenți. Engels i-a tras lui Liebknecht un per-daf, lucru de care, pare-se, are nevoie din cînd în cînd.

Dacă vrem să apreciem situația din Franța, în special situația de la Paris, nu trebuie să uităm că alături de autoritățile oficiale militare și politice acționează în secret și banda de ticăloși bonapartiști cu epoleți, din rîndurile cărora marele republican Thiers a format *curțile marțiale* în scopul căsăpirii comunarșilor. Acestea reprezintă un fel de tribunal terorist secret ; copiii lor sînt pretutindeni și amenință mai ales cartierele muncitorești din Paris.

Publicat pentru prima oară
în : „Briefe und Auszüge
aus Briefen von Joh. Phil. Becker,
Jos. Dietzgen, Friedrich Engels,
Karl Marx u. A. an F. A. Sorge
und Andere”, Stuttgart, 1906

Tradus din limba germană

¹ B. Becker. „Geschichte der Arbeiter-Agitation Ferdinand Lassalle's”. Braunschweig, 1874. — *Nota red.*

273

Marx către Ludwig Kugelmann

la Hannover

[Londra] 4 august 1874

Dragă Kugelmann,

Cu vreo săptămână în urmă am trimis scumpei tale soții ¹⁾ câteva rînduri în care am anunțat pierderea unicului meu nepot ²⁾ și îmbolnăvirea gravă a fiicei mele mai mici. Boala nu a izbucnit din senin, fiind vorba mai degrabă de o criză acută a unei afecțiuni mai vechi. Acum Eleanor a părăsit patul, mult mai repede decît spera medicul ei (d-na dr. Anderson-Garret). Ea poate să pornească la drum, deși, firește, este încă foarte slăbită. D-na Anderson consideră că numai apa de Karlsbad o poate ajuta pe Eleanor să se restabilească complet, iar mie dr. Gumpert mai mult mi-a *ordonat* decît *recomandat* această cură. Desigur că îmi este foarte greu s-o părăsesc tocmai acum pe Jenny ³⁾ (adică peste vreo două săptămîni). În această privință eu sînt mai puțin stoic decît în altele și necazurile familiei mă afectează în cel mai înalt grad. Cu cît trăiești mai multă vreme aproape complet izolat de lumea din afară, așa cum trăiesc eu, cu atît ești mai afectat de ceea ce se întîmplă în imediata ta apropiere.

Pentru orice eventualitate trimite-mi adresa ta exactă de la Karlsbad și totodată scuză-mă față de soția ta și față de Fränzchen ⁴⁾ pentru faptul că nu am răspuns la amabila lor scrisoare.

Al tău,
K. M.

Publicat pentru prima oară
în : „Pisma Marksa k Kughelmanu”,
1928

Tradus din limba germană

¹⁾ Gertrud Kugelmann. — *Nota red.*

²⁾ Charles Longuet. — *Nota red.*

³⁾ Jenny Longuet. — *Nota red.*

⁴⁾ Franziska Kugelmann. — *Nota red.*

274

Marx către Ludwig Kugelmann

la Hannover

[Londra] 10 august 1874

Dragă Kugelmann,

Nu pot pleca de aici înainte de 15 august (sîmbătă)¹¹⁹ și voi face vreo 4 zile pînă la destinație, deoarece nu am voie s-o obosesc prea mult pe Tussy.

Salut.

Al tău,
K. M.

Publicat pentru prima oară
în : „Pisma Marksa k Kughelmanu”,
1928

Tradus din limba germană

275

Marx către Jenny Longuet

la Ramsgate

[Londra] 14 august 1874

Scumpa mea copilă,

Cred că în cele din urmă ați primit scrisoarea pe care i-am expediat-o lui Engels marți¹⁾. Dacă nu, ar trebui reclamat la poștă, căci asemenea nereguli nu trebuie trecute cu vederea.

Longuet nu trebuia să se alarmeze spunîndu-ți despre carbuncu-
lul meu. Ieri dimineată a ieșit, în sfîrșit, așa-zisa țîțînă, astfel s-a
terminat cu supurația și am pus imediat un plasture, care a avut
un efect imediat. Vezi, așadar, scumpa mea copilă, că în această
privință totul e în ordine.

În ceea ce privește naturalizarea¹¹⁷, pînă aseară solicitor²⁾ al meu
nu avea nici o news³⁾ de la Home Office⁴⁾. Astăzi mă duc din nou

¹⁾ 11 august. — *Nota red.*

²⁾ — avocatul. — *Nota trad.*

³⁾ — veste. — *Nota trad.*

⁴⁾ — Ministerul de Interne. — *Nota trad.*

la el. Oricare va fi situația, mâine seară plec. În cel mai rău caz mă amenință întoarcerea de la Karlsbad ¹⁾ la Hamburg, ceea ce ar fi oricum supărător sub aspectul cheltuielilor. Este foarte ciudat că, după ce multă vreme nu s-a mai vorbit despre „Internațională” și nici despre mine, just now ²⁾ numele meu a apărut în procesele de la Petersburg și Viena, iar ridicolele riots ³⁾ din Italia ⁶⁵⁸ au fost puse nu pe seama „Internaționalei”, ci chiar pe seama mea (vezi în „Daily News” de azi știrea corespondentului de la Roma). Aluzia corespondentului de la Roma că internațional recters ⁴⁾ acționează în interesul papei miroase a uneltire bismarckiană.

„Evening Standard” de ieri a publicat un mic articol de fond, care începe așa: „The International has been scotched, but not killed” ⁵⁾. Asta în legătură cu arestarea la Marsilia a 80 de oameni care au, chipurile, o legătură secretă cu farsele italienești, deși logica lucrurilor era aici evidentă: Bazaine s’est échappé ¹⁰⁸. Donc — drept compensație macmahonistă — 80 Communards à Marseille sont arrêtés ⁶⁾; „Standard”, care în ce privește nerușinarea polițienească este la nivelul lui „Daily News”, remarcă în continuare că acești revoluționari devin foarte conservatori de îndată ce pun mâna pe cea mai neînsemnată proprietate, că sînt cu toții niște coate-goale etc. În același număr este publicată o telegramă de la Marsilia, potrivit căreia unul dintre cei arestați este milionar. Brave fellows, those British gentlemen of the „freest press in the world !” ⁷⁾ Uimitor este și faptul că diverse ziare franceze (pariziene) pe care le-am citit — și printre ele unele foarte conservatoare — nu fac nici o legătură între farsa din Italia și „Internațională”.

Și acum despre altceva. Frankel și Utin au fost ieri seară pe aici. Acesta din urmă a adus vestea că d-na Tomanovski s-a căsătorit. (Ceea ce nu știa el exact era cînd a născut — dar asta rămîne între noi —, înainte sau după căsătorie. De asemenea, nu știa nici un amănunt despre fericitul soț.) Frankel a suferit foarte mult din cauza acestei lovituri neașteptate.

Domnul general Cecilia m-a plictisit alaltăieri timp de 3—4 ore. Printre altele, mi-a spus că ei (id est ⁸⁾ el și adepții lui C. Martin)

¹⁾ Denumirea actuală: Karlovy-Vary. — *Nota red.*

²⁾ — tocmai acum. — *Nota trad.*

³⁾ — răzvrătiri. — *Nota trad.*

⁴⁾ — răzvrățiții din Internațională. — *Nota trad.*

⁵⁾ — „Internaționala a fost lovită, dar nu zdrobită”. — *Nota trad.*

⁶⁾ — Bazaine a fugit. Prin urmare... la Marsilia 80 de comunarzi au fost arestați. — *Nota trad.*

⁷⁾ — Viteji băieți acești gentlemen britanici de la „cea mai liberă presă din lume !”. — *Nota trad.*

⁸⁾ — adică. — *Nota trad.*

au organizat o școală pentru copiii emigranților francezi (ceea ce noi știam). Acolo, spunea el, trebuie să se facă *enseignement de l'hygiène* ¹⁾ și de *economie politică*, iar pentru aceasta din urmă să fiu amabil și să întocmesc a primer ²⁾ după model englez! Foarte indignat mi-a relatat, de asemenea, că „*Figaro*“, într-unul din ultimele sale numere, a făcut afirmația absurdă că republica a ruinat Franța prin cei patru generali pe care i-a produs et qui s'appellent ³⁾: Crémieux, Glais-Bizoin, Cecilia — și Lissagaray. Acestuia din urmă i-am șoptit la ureche în aceeași seară aceste cuvinte măgulitoare.

Spun vrute și nevrute, căci nu îndrăznesc să vorbesc despre singurul subiect care te interesează. Casa noastră e pustie de când micuțul inger ⁴⁾ nu o mai însuflețește. Îi simt lipsa la tot pasul. Inima mea singurează când mă gândesc la el și cum poți să-ți scoți din minte imaginea unui omuleț așa de dulce, de încântător! Totuși, sper, copila mea, că de dragul tatălui tău ești o fată curajoasă.

Adio, oacheșă mea scumpă.

Al tău devotat,
Old Nick

Tradus din limba germană

276

Engels către Friedrich Adolph Sorge

la Hoboken

Londra, 12 [—17] septembrie 1874

Dragă Sorge,

Îți trimit alăturat decontul pe care l-ai cerut. În ce privește Statutul în limba germană, ia, te rog, registrele de conturi și vezi dacă fostul Consiliu General a achitat sau nu cheltuielile de tipărire. Eu cred că nu, deoarece „*Volksst[aat]*“ le-a trecut în *contul meu personal* și, după câte știu, n-am mai primit banii înapoi. Dacă însă în registru figurează capitolul respectiv de cheltuieli făcute de

¹⁾ — lecții de igienă. — *Nota trad.*

²⁾ — un manual. — *Nota trad.*

³⁾ — și care se numesc. — *Nota trad.*

⁴⁾ Charles Longuet. — *Nota red.*

Consiliul General de la Londra, atunci exemplarele revin de la sine noului Consiliu General, care trebuie să primească de la mine 6 l. st., 3 șilingi și 6 pence. Actualul Consiliu General — în cazul că tu nu ridici pretenții, care, firește, trebuie satisfăcute — poate să dispună de acești bani *dacă tu ești de acord*. Pentru tipărirea „Alianței”¹⁾ eu am avansat 32 l. st. și sînt *sigur* că voi pierde jumătate din sumă, de aceea la sfîrșitul anului va trebui să se facă un temeinic calcul de control. La drept vorbind, ar fi o prostie să las banii acestor nulități, care nu se pricep decît să ducă totul de rîpă.

Cu retragerea ta⁶⁵⁰, *vechea* Internațională și-a încetat complet existența. Și e bine așa. Ea aparținea perioadei celui de-al doilea Imperiu, cînd, dată fiind asuprirea care domnea în toată Europa, i se cerea mișcării muncitorești, care tocmai se redeştepta, să fie unită și să se abțină de la orice polemică internă. Era momentul în care interesele cosmopolite comune ale proletariatului puteau trece pe primul plan. Germania, Spania, Italia, Danemarca abia intraseră sau erau pe cale să intre în mișcare. În 1864 caracterul teoretic al mișcării era în întreaga Europă, adică în rîndul maselor, realmente, încă foarte neclar. Comunismul german nu exista încă sub formă de partid muncitoresc, proudhonismul era prea slab pentru a-și etala marotele sale speciale, balivernele lui Bakunin nu existau încă nici măcar în propria lui minte și pînă și conducătorii trade-unionurilor engleze credeau că pot intra în mișcare în baza programului expus în *considérants*²⁾ ale Statutului. Primul mare succes trebuia să pună capăt acestei naive colaborări a tuturor fracțiunilor. Acest succes a fost Comuna, care a fost, indiscutabil, vlăstarul spiritual al Internaționalei, deși Internaționala nu a mișcat un deget pentru a o crea și pentru care Internaționala a fost, pe drept cuvînt, într-o oarecare măsură, făcută răspunzătoare. Atunci cînd, datorită Comunei, Internaționala a ajuns o forță morală în Europa, cearta a izbucnit imediat. Fiecare curent voia să exploateze pentru sine succesul. Dezagregarea, care nu mai putea întîrzia, s-a produs. Invidia stîrnită de forța crescîndă a celor într-adevăr pregătiți să continue activitatea pe baza vechiului și vastului program — al comuniștilor germani — i-a aruncat pe proudhoniștii belgieni în brațele aventurilor bakuniști. Cu Congresul de la Haga, totul s-a sfîrșit, și anume pentru ambele partide. Singura țară unde se mai putea face ceva în numele Internaționalei era America și, datorită unei inspirații fericite, conducerea superioară a fost mutată acolo. Acum prestigiul

¹⁾ K. Marx și F. Engels. „Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor”. — *Nota red.*

²⁾ — părțile introductive. — *Nota trad.*

ei s-a epuizat și acolo, și orice alt efort de a-i insufla viață nouă ar fi o prostie și o risipă de forțe. Timp de zece ani Internaționala a dominat un aspect al istoriei europene, și anume acela în care se află germenul viitorului, și ea își poate privi cu mândrie opera. Dar în forma ei veche, ea și-a trăit traiul. Pentru a crea o Internațională nouă de tipul celei vechi, o alianță a tuturor partidelor proletare din toate țările ar fi nevoie de o reprimare generală a mișcării muncitorești, ca cea din 1849—1864. Pentru așa ceva lumea proletară a devenit azi prea mare, prea vastă. Cred că viitoarea Internațională — după ce scrierile lui Marx își vor fi exercitat influența timp de câțiva ani — va fi pur comunistă și va proclama tocmai principiile noastre.

Stahl din Chicago a fost aici. Ca majoritatea germanilor americani, e un om cu mult simț practic. Mi-a plăcut și sub alte aspecte, dar e greu de spus dacă în Germania nu va face prostii. La el mai persistă o anumită doză de împăciutorism.

Acum la Bruxelles¹²⁰ are loc congresul belgienilor și bakuniștilor. Rapoartele le găsești în „Times” din Londra începînd din 10 septembrie. În total 14 delegați, 1 german (lassallean), 1 francez, 1 spaniol (Gomez, inconnu¹⁾), 1 Schwitzguébel. În rest, belgieni. Divergența generală în toate problemele esențiale este mascată de faptul că nu au loc dezbateri, ci doar se relatează și se ascultă. Am răsfoit, ce-i drept, doar un singur raport. Italienii au declarat că se vor retrage realmente, că Internaționala deschisă nu face decît să le dăuneze, în viitor ei vor să se ocupe numai de conspirații. Și spaniolii înclină să facă același lucru. În genere, ei se mint reciproc în privința mișcărilor colosale pe care le declanșează. Și cred că se vor mai găsi oameni care să se lase îmbrobodiți.

D-l Bastelica a devenit, de asemenea, agent bonapartist. La Strassburg i-a făcut propuneri în acest sens lui Avrial, fost membru al Comunei, și a fost, firește, dat pe ușă afară. Așa sfîrșesc acești anarhiști unul după altul.

Mesa mi-a scris de la Madrid că trebuie să plec la Paris, că guvernul îl persecută foarte rău. Prin urmare, legătura cu Spania a fost restabilită⁶⁶⁰.

În Germania totul merge excelent, în pofida tuturor persecuțiilor și, în parte, tocmai datorită persecuțiilor. Lassalleenii s-au discreditat într-atît prin reprezentanții lor în Reichstag, încît guvernul trebuie să pună la cale persecuții împotriva lor pentru a da impresia că această mișcare este onorabilă. Dealtfel, încă din timpul alegerilor lassalleenii s-au văzut în situația de a fi la remorca alor

¹⁾ — necunoscut. — *Nota trad.*

noștri. E un adevărat noroc că Hasselmann și Hasenclever au fost aleși în Reichstag. Ei se discreditează văzînd cu ochii : trebuie ori să meargă împreună cu ai noștri, ori să facă prostii pe cont propriu. Și într-un caz și în altul se duc de ripă.

D-l Jung a găsit cu cale să-i scrie lui Liebknecht pentru a lua legătura cu el ! Liebknecht mi-a trimis mie scrisoarea, iar eu am arătat-o celor care îi vor aduce la cunoștință d-lui Jung acest lucru.

Marx se află la Karlsbad ¹⁾, unde bea ape pentru a-și restabili ficatul. A avut multe ghinioane. Abia se mai întremase puțin în iulie pe insula Wight, că a și trebuit să se întoarcă din cauza îmbolnăvirii subite a fiicei sale mai mici ²⁾. Abia sosise și a murit băiețelul ³⁾ lui Jenny, care avea aproape un an. Asta l-a doborât din nou. Eu cred că dacă își va reface întii ficatul va putea mai ușor să-și vindece și sistemul nervos surmenat. Toți medicii i-au spus că tratamentul de la Karlsbad va fi foarte eficace. Guvernul austriac nu l-a sîciit deloc pînă acum. Spre sfîrșitul săptămînii acesteia, probabil, va pleca ¹¹⁹.

Certurile de la New York, care ți-au făcut imposibilă rămînerea în continuare în Consiliul General, sînt atît o dovadă, cît și o concluzie a faptului că Internaționala și-a trăit traiul. Cînd condițiile nu mai permit multă vreme unei organizații să acționeze eficient, cînd e vorba în primul rînd de a menține pur și simplu niște legături care ulterior, în împrejurări favorabile, să poată fi folosite, se găsesc oameni care nu se pot adapta acestei situații, care vor neapărat să joace rolul unor busybody ⁴⁾ și cer „să facă ceva”, chiar dacă acel ceva este doar o mare prostie. Iar dacă acești oameni reușesc să obțină majoritatea, ei îi silesc pe toți cei care nu vor să-și asume răspunderea pentru prostia lor să se retragă. Ce noroc că nu v-am trimis procesele-verbale !

Emigrația franceză s-a destrămat complet ; s-au certat între ei din *motive pur personale*, și în special din motive pecuniare, iar noi ne-am cam săturat de ei. Toți acești oameni vor să trăiască fără să muncească cu adevărat, au capul plin cu pretinse invenții care trebuie să le aducă milioane dacă ar avea posibilitatea să le pună în aplicare, iar pentru asta le trebuie numai cîteva lire sterline. Cel care e atît de naiv și îi ia în serios e tapat de bani, iar apoi este defăimat că e burghez. Cel mai urît s-a purtat Le Moussu, ca un șarlatan ordinar. Peregrinările din timpul războiului, al Comunei și al emigrației i-au demoralizat teribil pe acești oameni și

¹⁾ Denumirea actuală : Karlovy-Vary. — Nota red.

²⁾ Eleanor Marx. — Nota red.

³⁾ Charles Longuet. — Nota red.

⁴⁾ — oameni activi. — Nota trad.

numai mizeria neagră îi mai poate face să se redrezeze. Dar cea mai mare parte a muncitorilor francezi, care nu s-au prea remarcat pe plan politic, au părăsit temporar politica și și-au găsit aici de lucru.

Salutări cordiale.

Al tău,
F. Engels

17 septembrie 1874

[Anexă :]

Către Consiliul General al Asociației Internaționale a Muncitorilor
Contul cu F. Engels ¹⁾)

Contul I

1873, noiembrie Primit prin Serrailier	16 l. st.
septembrie Telegramă la New York	1 l. st. 16 ș.
„ 25 exemplare din „Alianța” ²⁾), prin poștă, a 2 șilingi	2 l. st. 10 ș.
1874, februarie 12 exemplare din „Alianță”, prin poștă a 2 șilingi	1 l. st. 4 ș.
12 „	1 l. st. 4 ș.
februarie 100 exemplare din „Statutul” ³⁾) în limba engleză, prin poștă, a 1½ pence	12 ș. 6 p.
„ 400 exemplare din „Statutul” în limba engleză, prin poștă, a 1½ pence	2 l. st. 10 ș.
„ 300 exemplare din „Statutul” în limba germană, prin poștă, a 1 pence	1 l. st. 5 ș.
	<hr/>
	11 l. st. 1 ș. 6 p.
Consiliului General îi revin	4 l. st. 18 ș. 6 p.

Contul II

1874, august. Avansat de F. Engels pentru tipărirea
„Alianței” 32 l. st.

¹⁾ Calculul a fost scris separat și anexat la această scrisoare. — *Nota red.*

²⁾ K. Marx și F. Engels. „Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor”. — *Nota red.*

³⁾ K. Marx. „Statutul general și Regulamentul de organizare al Asociației Internaționale a Muncitorilor”. — *Nota red.*

Primit pînă în prezent după trimiterea în
 America a 49 exemplare (la care nu mai
 adaug cheltuielile de expediere) 4 l. st. 18 ș.
 Îmi revin 27 l. st. 2 ș.
 (Îmi rezerv dreptul de a mă socoti ulterior cu Darson și
 Meissner.)

Londra, 17 septembrie 1874

F. Engels

Publicat pentru prima oară
 într-o formă prescurtată
 în : „Briefe und Auszüge aus Briefen
 von Joh. Phil. Becker, Jos. Dietzgen,
 Friedrich Engels, Karl Marx u. A.
 an F. A. Sorge und Andere“,
 Stuttgart, 1906 ; în întregime
 în : K. Marx și F. Engels. Opere,
 vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Tradus din limba germană

277

Marx către Max Oppenheim

la Praga

Karlsbad ¹⁾, 20 septembrie 1874

Dragă prietene,

Fiica mea ²⁾ și cu mine ne-am fi bucurat foarte mult să petrecem împreună cu dv. cîteva zile la Praga și ieri era totul pregătit ca mine (luni) să pornim spre vechiul oraș husit. Astăzi însă, odată cu amicalele dv. rînduri, am primit o scrisoare de la Hamburg care mă obligă să plec direct prin Leipzig pentru a rezolva unele chestiuni de afaceri.

A amîna însă nu înseamnă a renunța. Sînt aproape convins că anul viitor voi veni din nou la Karlsbad și atunci pe locul întîi

¹⁾ Denumirea actuală : Karlovy-Vary. — *Nota red.*

²⁾ Eleanor Marx. — *Nota red.*

în itinerar va figura vizitarea orașului Praga. Sora dv.¹⁾ v-a scris, probabil, că, independent de faptul că Praga în sine mă interesează în cel mai înalt grad, aș fi dorit foarte mult ca întâlnirea mea cu dv. să nu se limiteze la un scurt intermezzo la Karlsbad.

Rămîneți cu bine și vă asigur de sentimentele mele prietenești. Tovarășa mea de drum vă transmite și ea salutări cordiale.

Al dv.,
Karl Marx

Publicat pentru prima oară
în : „Rheinische Zeitung”
din 21 februarie 1933

Tradus din limba germană

278

Engels către Laura Lafargue

la Londra

122, Regent's Park Road, N. W.
[Londra] 15 octombrie 1874

Dragă Laura,

Ți-am trimis numai unul din cele trei articole²⁾, deoarece, în primul rînd, m-am gîndit că ai primit de la mama ta celelalte două anterioare și, în al doilea rînd, cele cîteva exemplare pe care le aveam din articolul nr. 1 le-am dat polonezilor în scopul propagandei, iar din articolul nr. 2 nu mai aveam nici un exemplar. Acum îți trimit exemplarul meu din articolul nr. 1 și îți voi fi recunoscător dacă mi-l vei înapoia cînd vei putea; în ce privește nr. 2 l-am trimis unui prieten și, ca de obicei, nu mi l-a înapoiat, astfel că trebuie abia să-l primesc și apoi să ți-l trimit ție.

Sper ca peste cîteva săptămîni să-ți pot trimite o nouă ediție a „Războiului țărănesc”, la a cărei prefață³⁾ am adăugat cîteva

¹⁾ Gertrud Kugelmann. — *Nota red.*

²⁾ F. Engels. „Literatura din emigrație” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 517—566. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

³⁾ F. Engels. „Adaos la prefața din 1870 a «Războiului țărănesc german»” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 509—515. — *Nota trad.*). — *Nota red.*

cuvinte. În rest însă totul a rămas neschimbat ; ca de obicei, termenul ce mi s-a dat a fost prea scurt.

Salutări prietenești lui Lafargue,

Rămîn al tău sincer

F. Engels

D-na Engels ¹⁾ vă trîmite calde salutări amîndurora.

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

279

Marx către Max Oppenheim

la Praga

17 octombrie 1874
1, Maitland Park Road, N. W., Londra

Dragă domnule Oppenheim,

Acum cîteva zile v-am trimis un exemplar din „Capitalul” și un exemplar din „18 brumar al lui L[udovic] B[onaparte]” pentru dv. personal, precum și cîte un exemplar din fiecare pentru dr. Gans junior. Vă rog să aveți amabilitatea să i le înmînați ; el locuiește în Rosengasse nr. 17, etaj I, Praga.

Cînd am plecat de la Karlsbad ²⁾ intenționez să merg direct la Hamburg pentru a pune în ordine afacerile mele de acolo cu editorul ³⁾ și apoi să mă întorc cît mai repede la Londra, pentru a-mi relua lucrul. Curînd însă am constatat că *tratamentul suplimentar* după disciplina de la Karlsbad nu este vorbă goală și de aceea am mai zburdat aproape două săptămîni prin Dresden, Leipzig, Berlin și Hamburg. Dacă aș fi prevăzut — și eu și fiica mea ⁴⁾ am făcut aceeași greșeală —, aș fi venit întîi la dv. la Praga. Mais l'homme propose et le chemin de fer dispose ⁵⁾.

¹⁾ Lizzy Burns. — *Nota red.*

²⁾ Denumirea actuală : Karlovy-Vary. — *Nota red.*

³⁾ Otto Meissner. — *Nota red.*

⁴⁾ Eleanor. — *Nota red.*

⁵⁾ Dar omul propune și calea ferată dispune. — *Nota trad.*

Sper că starea sănătății dv. s-a îmbunătățit și că afacerile vă vor cere în curînd să veniți aici.

Fiica mea vă transmite salutări cordiale.

Al dv. devotat,
K. Marx

Publicat pentru prima oară
în „Rheinische Zeitung”
din 21 februarie 1933

Tradus din limba germană

280

Engels către Gherman Aleksandrovici Lopatin ⁶⁶¹

la Paris

[Fragment din scrisoare]

[Londra, în jurul datei de
20 octombrie 1874]

...dar nu aceasta a fost intenția mea. Dimpotrivă. Am fost cit se poate de rezervat, deoarece, după ce am citit cu atenție pamfletul „Russkoi soț[ialno]-rev[oluționnoi] molodeji” ¹⁾, de fapt nu mai puteam să port pică prietenului nostru ²⁾ pentru expresiile neobișnuit de dure și complet nejustificate la adresa noastră. În ce mă privește, *nous sommes quittes* ³⁾, și sînt gata să-i strîng oricînd mîna dacă el ia lucrurile tot atît de ușor ca mine...

Publicat pentru prima oară
în „Istoriia SSSR” nr. 6, 1959

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

¹⁾ Engels a scris titlul pamfletului în limba rusă: este vorba de o lucrare polemică a lui Lavrov, editată, fără a se menționa autorul, sub titlul: „Russkoi soț[ialno]-revoluționnoi molodeji. Po povodu broșurfi: Zadacii revoluționnoi propogandî v Rossii”. — *Nota red.*

²⁾ Lavrov. — *Nota red.*

³⁾ — *sîntem chit.* — *Nota trad.*

ANEXE

1

Jenny Marx către Engels

la Manchester

[Londra, 10 august 1870]

Dragă domnule Engels,

Maurul și Jenny au plecat ieri dimineață la Ramsgate ²⁷ pentru a vedea dacă e posibil să ne instalăm acolo. Mă tem că chiria va fi extrem de mare. Am fost de nenumărate ori la d-l Smith, agentul pentru închirieri de locuințe, pentru a-l îndemna să acționeze ¹⁶. El susține că a făcut tot ce trebuia și că a scris proprietarului la Manchester. De la acest nobil domn, pentru care chestiunea se pare că nu e deloc presantă, nu a venit nici un răspuns. Smith crede, totuși, că nu e nimic grav în asta și că e destul timp ca totul să se aranjeze cum e mai bine. El mi-a promis că îmi va scrie din nou, dar cum pînă astăzi nu am primit nici o veste, voi merge mîine din nou acolo și voi fi mai categorică.

Lafargue tocmai a trimis mai multe ziare franțuzești, din care anexez unul, „Le Soir”. Poate găsiți în el cîte ceva folositor-pentru articolele dv. militare ¹⁾. Nici nu aveți idee cîtă vîlvă fac ele aici ! Sînt scrise atît de clar și de captivant, încît eu nu mă pot abține să nu vă numesc jeune Moltke.

Nu vă puteți imagina ce injurii dezgustătoare cuprinde „Figaro” etc. Ei vor să-i înghită de vii pe vandali fiindcă au avut neobrăzarea să-și concentreze forțele și au îndrăznit să pună piciorul pe sol sacré de la patrie ²⁾. Ar merita cu toții o chelfăneală prusiană ; căci toți francezii, chiar și cei cîțiva dintre cei mai buni, sînt în adîncul sufletului lor șovini. Șovinismul ăsta le va fi smuls odată ! Chiar și aici în casă, unde, de asemenea, se observă uneori ușoare tendințe șovine, lumea este indignată pe acești domni cu civiliz-a-a-ția lor și cu ideile lor, pe care binevoiesc să le răspîndească în Germania, care nu este sol sacré.

Din ștampila de pe ziarele trimise de Laura văd, spre marea mea spaimă, că ei se mai află la Levallois-Perret, adică foarte aproape

¹⁾ F. Engels. „Însemnări despre război”. — Nota red.

²⁾ — pămîntul sfînt al patriei. — Nota trad.

de fortificații ²⁶. Noi i-am sfătuit de mult să părăsească Parisul și să plece cu micuțul Schnäpschen ¹) la Bordeaux. Ei însă nici nu vor să audă; să sperăm că nu li se va întâmpla nimic. Acum închei, căci trebuie să duc aceste rînduri la poștă și totodată să mă reped pe „Pall Mall” să văd dacă nu găsesc în el articolul „Însemnări despre război” semnat „Z”. Alaltăieri articolul dv. a apărut în ziar ca articol de fond ²), pentru a scoate din el și mai mult capital politic.

„Asociația păcii” ³⁰ a dat ieri Internaționalei 20 l. st. pentru a difuza Adresa în Germania și Franța. Nu știu dacă Maurul va fi mulțumit de traducerea făcută de Wilhelmchen ³). Traducerea în limba franceză făcută de bravii belgieni e mizerabilă, doar traducerea pe care am primit-o acum și care aparține bravilor elvețieni o întrece în fadaise ⁴).

Transmiteți cordiale salutări din partea mea scumpei dv. soții ⁵).
Cu aceeași veche prietenie.

A dv.,
Jenny Marx

Publicat pentru prima oară
în : Marx-Engels. Gesamtausgabe.
Dritte Abteilung. Bd. 4, 1931

Tradus din limba germană

2

Eleanor Marx către Engels

la Manchester

36, Hardres Street
[Ramsgate] 12 august 1870

Dragă Engels,

După adresă vedeți că noi sintem din nou la Ramsgate. Știți, desigur, că Maurul și cu Jenny au venit marțea trecută ⁶) să caute locuință. — Mama și cu mine am plecat ieri din Londra și, după o călătorie foarte plăcută, am ajuns cu bine aici. Spun eu o călătorie

¹) Charles-Étienne Lafargue. — *Nota red.*

²) *F. Engels*. „Victoriile prusiene” („Însemnări despre război”). — *Nota red.*

³) *W. Liebknecht*. — *Nota red.*

⁴) — platitudine. — *Nota trad.*

⁵) *Lizzy Burns*. — *Nota red.*

⁶) 9 august. — *Nota red.*

plăcută, deși mama cred că nu e de aceeași părere. Marca era foarte agitată, valurile mai mari decât vasul i-au murat pe toți. — Toți pasagerii, în afară de o doamnă, de mine și de câțiva domni, au avut rău de mare. Doamna și cu mine ne-am cățărat sus, chiar lângă puntea de comandă, și ne-am instalat acolo. A fost foarte amuzant. Astăzi m-am sculat înainte de ora 6 și m-am plimbat pînă la 9. Acum vreau să merg pe plajă și să fac o baie strașnică. — Tata a primit ieri o scrisoare de la Kugelman. — Acesta îi scrie despre cartea în care trebuie să apară fotografia lui Rossa¹⁵. El mulțumeste foarte mult pentru ceea ce ați scris¹⁾, dar spune că nu a primit fotografia. — Totuși Jenny i-a trimis-o la scurt timp după ce a fost expediată prefața dv., de aceea eu cred că nu a ajuns încă. Nu ați vrea să-i trimiteți exemplarul dv. — știți, acela care a fost publicat în „Irishman“ ? — V-am fi foarte recunoscători dacă ați face acest lucru. — Acum trebuie să închei, căci mă grăbesc să ies din nou la plimbare.

Cu salutări prietenești tuturor, rămîn a dv.,

Tussy

Publicat pentru prima oară
în : Marx-Engels. Gesamtausgabe.
Dritte Abteilung, Bd. 4, 1931

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

3

Jenny Marx către Engels

la Manchester

36, Hardres Street
Ramsgate [în jurul datei de
18 august 1870]

Dragă domnule Engels,

Vă trimit alăturat o scrisoare a lui Lafargue care, desigur, vă interesează. Pentru prima oară după mult timp avem ceva vești de la ei și aflăm, în sfîrșit, că nu intenționează să rămînă la Paris în timpul asediului. Este, cel puțin, o consolare. Sînt atît de îngrozi-

¹⁾ F. Engels. „Insemnări pentru prefața la o culegere de cîntece irlandeze“ (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 541—542. — Nota trad). — Nota red.

toare toate veștile de la Paris ! Dacă grrrande nation ¹⁾ ar fi înfăptuit la timp revoluția, nu ar fi avut acum regimul Eugeniei ²⁾ și al lui Palikao. Oare nu e o rușine că îl mai ține la închisoare pe Rochefort, singurul cap politic din jeune France ? ³⁾ Într-adevăr, ea merită biciul prusian mai mult chiar decât s-ar putea bănuși.

Sînt atît de supărată din cauza istoriei cu casa ⁴⁾ și realmente nu știu cum l-ați putea dinamiza pe marchiz. Poate o scrisoare către d-l Smith ar avea mai mult succes decât tratativele duse de mine. El susține într-una că toată vina pentru tergiversare o poartă numai subalternul lui. Este o poveste foarte încilcită.

Ieri seară a plouat foarte mult aici, așa că Maurul n-a mai putut ieși seara la plimbare. Astăzi dimineată soarele a răsărit din nou în toată splendoarea. Sînt convinsă că aici, cu minunatul aer de mare, Maurul s-ar întrema pe deplin dacă nu ar avea necazuri cu reumatismul, care îl împiedică la mers și îi răpește somnul. Noaptea trecută însă i-a fost mult mai bine și acum, imediat după-masă, s-a întins iarăși puțin pentru „bye byen”, cum numim noi siesta. Fetele sînt tot timpul la, în, lîngă sau pe mare, au obrajii colorați și nasurile și mai colorate ; dealtfel se simt foarte bine și sînt într-o dispoziție excelentă. Amîndouă suferă foarte mult din cauza down-break ⁴⁾ națiunilor lor favorite. Jenny e în întregime „franțuzoaică”, iar Tussy „irlandeză”. — Și cît de nesocotit s-a purtat Pigott. „E. M.” nu este Tussy. Dar ea va trimite astăzi acestui măgar un extras din „Liberté” în care francezii refuză categoric atît ajutorul irlandezilor, cît și entuziasmul acestora, deoarece preferă să aibă de-a face cu „bravii englezi”. Asta e tot ce au ei de la Franța bonapartistă. Asta este recunoștința pentru retragerile cu torțe și demonstrațiile lor.

Cele mai calde salutări de la toți și în special de la mine scumpei dv. soții ⁵⁾.

A dv.,
Jenny Marx

Publicat pentru prima oară
în : Marx-Engels. Gesamtausgabe.
Dritte Abteilung, Bd. 4, 1931

Tradus din limba germană

¹⁾ — marea națiune. — *Nota trad.*

²⁾ Soția lui Napoleon al III-lea. — *Nota red.*

³⁾ — tinăra Franță. — *Nota trad.*

⁴⁾ — falimentului. — *Nota trad.*

⁵⁾ Lizzy Burns. — *Nota red.*

4

Jenny Marx către Engels

la Manchester

[Londra, în jurul datei de
13 septembrie 1870]

Dragă domnule Engels,

Mulțumesc din toată inima pentru amabila, detaliata și interesanta dv. scrisoare.

Revin la problema casei noastre ¹⁶ și regret că a trebuit să scrieți din nou. Chestiunea cu tapetele se prezintă astfel : Smith și celălalt agent sînt gata să tapeteze camera dacă doriți dv. ; însă acum, după ce au curățat, au reparat și au pus la punct camera, amîndoi sînt de părere că tapetul roșu e de preferat tuturor celorlalte tapete mai ieftine, că acesta este de trei ori mai scump decît tapetul din front room ¹⁾ și că e cel mai potrivit tapet pentru dining room ²⁾. M-am mai dus o dată acolo împreună cu Lenchen ³⁾, căci nu aveam încredere în gustul meu ; ea este *întru totul* de acord cu „Smith-ii” și susține și acum că îl preferă pe acesta oricărui alt tapet. Eram nehotărîtă și, fiindcă nu știam ce să fac, am așteptat scrisoarea dv. Poate că ar fi mai bine să vedeți dv. înșivă la fața locului și apoi să decideți. Dacă vreți un alt tapet, poate fi gata într-o zi. Vă rog scrieți-mi cum ați dori să fie. Casa, dealtfel, ni s-a părut de sus pînă jos în bună stare și ni i-am putut găsi nici un cusur. Cele două ferestre sparte tocmai au fost înlocuite și s-a pus un robinet nou (nu cunosc corespondentul acestui cuvînt în germană) ⁴⁾ la chiuveta din spălătorie. În rest, mi se pare totul în ordine și cred că de tot ce mai e de făcut se va îngriji agentul. Mi se pare dispus să facă totul.

În orice caz, va trebui să rămîneți la noi cîteva nopți, iar ziua să vă ocupați de amenajarea locuinței. Vom avea loc suficient pentru toți. Noi locuim chiar ca într-un adevărat palat și, după părerea mea, este o locuință mult prea mare și costisitoare.

Serraillier a trimis de la Paris o scrisoare foarte interesantă, care confirmă textual ceea ce noi toți știam de mult despre gentilii frazeologi ⁵⁾.

¹⁾ — camera din față. — *Nota trad.*

²⁾ — sufragerie. — *Nota trad.*

³⁾ Demuth. — *Nota red.*

⁴⁾ corespondentul german este Wasserhahn. — *Nota red.*

⁵⁾ Vezi volumul de față, p. 141. — *Nota red.*

Serraillier spune că cel care îndrăznește să spună adevărul riscă să fie sfîșiat și că pînă și cei buni și cei mai buni trăiesc din amintirile anului 1792. El e foarte încîntat de Rochefort, cu care s-a întîlnit de două ori, și a intrat voluntar în detașamentul de apărare du cher Gustave ¹⁾. Poate că e mai bine ca deocamdată Dupont să nu știe că Serraillier este printre cei care apără le sol sacré. În cele din urmă ar putea avea „le coeur gros” ²⁾ și ar vrea și el să plece acolo. „Et à quoi bon” ³⁾. Pentru Dupont, cu irascibilitatea lui, ar fi foarte rău acolo. De la Lafargue nu avem nici o veste. Sînt atît de bucuroasă că e safe ⁴⁾.

Jenny se simte mai bine, dar suferă profund pentru grrande nation de care amîndouă fetele s-au îndrăgostit de-a binelea. Cu timpul le va trece. Cu toții am trăit asemenea pasiuni.

Calde salutări scumpei dv. soții ⁵⁾.

A dv.,
Jenny Marx

Publicat pentru prima oară
în : Marx-Engels. Gesamtausgabe,
Dritte Abteilung. Bd. 4, 1931

Tradus din limba germană

5

Jenny Marx către Peter Imandt

la Dundee

[Londra, în jurul datei de 13 iunie 1871]
1, Maitland Park Road

Dragă domnule Imandt,

Tocmai am primit rîndurile dv. și mă grăbesc să vă comunic că în ce-l privește pe Maur este „all right” ⁶⁾. Toate acestea sînt minciuni ale poliției pe care le răspîndește acum Stieber împreună cu ticăloșii de francezi. Astăzi primiți exemplarele din Adresa Inter-

¹⁾ — al dragului Gustave (Flourens). — *Nota trad.*

²⁾ — „inima grea”. — *Nota trad.*

³⁾ — Și la ce bun ? — *Nota trad.*

⁴⁾ — în siguranță. — *Nota trad.*

⁵⁾ Lizzy Burns. — *Nota red.*

⁶⁾ — „în ordine” ; este vorba de zvonul răspîdit în presa burgheză cu privire la arestarea lui Marx. — *Nota red.*

naționalei ¹⁾. Poate reușiți să publicați cîte ceva din ea în presă. Fetele ²⁾ se află de 6 săptămîni la Laura. La început au fost la Bordeaux. Acolo însă Lafargue era în pericol. Au plecat și acum sînt aproape de granița cu Spania ; să sperăm că sînt în siguranță.

Fratele dv. a scris și ieri cîteva rînduri despre arestarea Maurului ; vă rog transmiteți-i dv. ceea ce știți. Eu astăzi sînt ocupată pînă peste cap.

Nici nu bănuieți, dragă domnule Imandt, prin ce am trecut noi săptămîinile acestea, cîtă durere și cît necaz. A fost nevoie de mai bine de 20 de ani pentru a forma niște oameni atît de curajoși și de ispravă, adevărați eroi, și. iată că acum aproape toți sînt acolo. Pentru unii mai sînt speranțe, cei mai buni au fost omorîți : Varlin, Jaclard, Rigault, Tridon etc. etc. Alții se mai află ascunși, și mă tem că copiii îi vor dibui. Dar adevărații eroi sînt în primul rînd muncitorii și muncitoarele care timp de 8 zile au luptat fără conducători la Villette, Belleville și St. Antoine ³⁾ etc. etc. Scandalagii de ultimă speță de teapa lui Félix Pyat au scăpat, probabil.

Salutări cordiale de la a dv.

Jenny Marx

Tradus din limba germană

6

Jenny Marx (fiica) către Ludwig Kugelmann

la Hannover

[Londra] 3 octombrie 1871

Dragă doctore,

Multe mulțumiri pentru portretele pe care ați avut amabilitatea să ni le trimiteți ; sînt extrem de reușite. Sînt întru totul de acord cu dv. că în special pentru o revistă ilustrată e preferabil un portret din profil ; dar, din păcate, noi amîndoi am avut numai două voturi și întrucît multe voturi au fost contra, vă asigur că am dus o luptă aprigă. În cele din urmă am obținut doar un compromis,

¹⁾ K. Marx. „Războiul civil din Franța”. — *Nota red.*

²⁾ Jenny și Eleanor Marx. — *Nota red.*

³⁾ Muncitorii din cartierele Parisului. — *Nota red.*

adică ambele exemplare au fost trimise artistului care urmează să publice portretul, iar el va alege unul din ele sau le va folosi pe amândouă ¹⁾).

Mă bucur să vă pot comunica că Maurul a putut fi convins să lase lucrul pentru cinci zile și să meargă la mare. Astăzi trebuie să se întorcă, deoarece are loc o ședință a Internaționalei ²⁾. Mama, care a plecat împreună cu el, scrie că cele câteva zile de liniște i-au făcut foarte bine. El are abita nevoie de odihnă! Mie mi se pare o minune că a rezistat la toate eforturile și agitația din aceste ultime luni.

A fost și este încă o muncă înspăimântătoare. Iată, de pildă, ziua de azi. Azi dimineață a venit o scrisoare din partea unei secții din Italia a Internaționalei în care se aduce la cunoștință că acolo Asociația face progrese uimitoare (presupun că ați văzut scrisoarea lui Garibaldi cu privire la Internațională) și în care secția cere sfaturi și ajutor. Au sosit apoi scrisori din diferite colțuri ale Franței și în cele din urmă o epistolă aiurită de la un suedez care, pare-se, și-a pierdut mințile. El îl cheamă pe „le grand maître” „să aprindă făcliile în munții Suediei” etc. N-a plecat bine poștașul că din nou se sună la intrare. Venise cineva din Franța — Rusia — ori Hongkong! Numărul emigranților crește aici pe zi ce trece. Bieții oameni sînt într-adevăr într-o stare de mizerie de țî se rupe inima — ei nu au învățat arta lui Badinquet, d'Orléans, Gambetta & Co. de a strînge bani albi pentru zile negre —, sînt dezbrăcați și fără o para în pungă. Aici iarna va fi îngrozitoare.

Temerile dv. în ce privește importul de spioni din Franța sînt foarte întemeiate. Din fericire, Consiliul a luat măsurile necesare. Pentru a vă face o dovadă a succesului acestor măsuri de precauție este suficient să vă spun că între 17 și 23 [septembrie] a avut loc o conferință a Internaționalei și nici un ziar nu a știut nimic de aceasta. Pe 24, la sfîrșitul conferinței, a avut loc un banchet. Maurul a trebuit să prezideze această festivitate (cu totul împotriva voinței lui, după cum vă puteți închipui) și a avut onoarea să-l aibă la dreapta sa pe Wróblewski, generalul polonez erou. De cealaltă parte se afla fratele lui Dombrowski ³⁾. Au participat foarte mulți membri ai Comunei. Din Elveția au venit ca delegați Utin și Perret, din Belgia De Paepe și alți cinci, iar din Spania Lorenzo, un om extrem de serios și devotat cauzei; Liebknecht și Bebel nu au putut veni din cauza lipsei de bani. La conferință au fost discutate foarte multe probleme. Printre altele a figurat, firește, și eternul conflict

¹⁾ Este vorba de portretele lui K. Marx. — *Nota red.*

²⁾ Ședința Consiliului General. — *Nota red.*

³⁾ Theophil Dombrowski. — *Nota red.*

din Elveția. A fost aleasă o comisie specială care să analizeze divergențele³⁴⁴. Hotărârile luate de aceasta vor pune capăt, sper, manevrelor de culise ale clicii Bakunin-Guillaume-Robin. Iată câteva hotărâri în legătură cu problema elvețiană.

„Considérant,

que l'*Alliance de la Démocratie Socialiste* s'est déclaré dissoute ;
que dans sa séance du 18 septembre la conférence a décidé que toutes les organisations existantes de l'Association Internationale seront désormais obligées à se désigner et à se constituer simplement et exclusivement comme branches, sections, fédérations etc. de l'Association Internationale avec les noms de leurs localités respectives attachés ;

qu'il sera donc défendu aux branches et sociétés existantes de continuer à se désigner par des noms de secte, c.-à-d. comme mutualistes, positivistes, collectivistes, communistes etc. ;

qu'il ne sera plus permis à aucune branche ou société déjà admise de continuer à former un groupe séparatiste sous la désignation de „section de propagande”, alliance etc. — se donnant des missions spéciales en dehors du but commun poursuivi par la masse du prolétariat militant réuni dans l'Association etc. ;

qu'à l'avenir le Conseil Général de l'Association Internationale devra interpréter dans ce sens la Résolution du Congrès de Bâle, Le Conseil Général a le droit d'admettre ou de refuser l'affiliation de toute nouvelle société ou groupe, sauf l'appel au prochain congrès etc. etc.”¹⁾.

Mă strigă Tussy, așa că trebuie să închei scrisoarea. Intenționam să-i scriu și scumpei Trautchen²⁾, dar cred că nu reușesc astăzi.

¹⁾ — „Avind în vedere :

că *Alianța democrației socialiste* s-a declarat dizolvată ;

că în ședința ei din 18 septembrie conferința a stabilit că toate organizațiile existente ale Internaționalei vor trebui pe viitor să poarte denumirea și să se constituie exclusiv ca filiale, secții, federații etc. ale Asociației Internaționale, cu specificarea numelui localității respective ;

că, în consecință, secțiilor și asociațiilor existente le este pe viitor interzis să adopte denumiri de sectă, ca, de pildă, aceea de mutualiști, pozitiviști, colectiviști, comuniști etc. ;

că pe viitor nu se va mai permite nici unei filiale sau asociații deja admise să mai constituie un grup separatist sub denumirea de «secție de propagandă», alianță etc., sub motiv că au de îndeplinit misiuni speciale, diferite de țelurile comune, urmărite de masa proletariatului luptător care e unit în Asociație etc. ;

că pe viitor Consiliul General al Asociației Internaționale urmează să interpreteze în acest sens rezoluțiile adoptate la Congresul de la Basel ; «Consiliul General are dreptul să aprobe sau să respingă afilierea unor noi asociații sau grupuri, ele avind însă dreptul să facă apel la viitorul congres» etc. etc.”.

— *Nota trad.*

²⁾ Gertrud Kugelmann. — *Nota red.*

Vă rog să-i spuneți să mă scuze și, de asemenea, că nici un cuvânt din știrea (apărută în presa germană) cu privire la arestarea noastră nu este *adevărat*. La Luchon noi nu am declarat adevăratul nostru nume, toate scrisorile ne-au fost trimise pe numele Williams sau Lafargue. Am dus o viață extrem de retrasă și nu am văzut pe nimeni în afară de doctor, de care, din păcate, am avut nevoie tot timpul cît am stat acolo. Șederea acolo a fost cu adevărat tristă, căci fiul cel mic al Laurei a fost tot timpul bolnav și pe la sfîrșitul lunii iulie, la 26, după cumplite suferințe, s-a prăpădit. La cîteva zile după moartea copilului, tocmai cînd familia Lafargue era din nou în stare să iasă puțin, d-l de Kératry a început *guerre à outrance*¹⁾ împotriva noastră. Laura, care era plecată la soțul ei la Bosost (în Spania), a avut foarte mult de suferit. Fiul ei cel mare²⁾ s-a îmbolnăvit atît de rău, încît a crezut că îl pierde — a avut dizenterie, boală foarte răspîndită în acea regiune a Spaniei — și nu putea nici să plece, deoarece poliția spaniolă și cea franceză atît așteptau ca s-o aresteze. Acum copilul e ceva mai bine. Între timp Paul a fugit în secret în centrul Spaniei. Pe Tussy și pe mine ne-au descoperit la întoarcerea de la Bosost, și timp de cîteva zile am fost ținute sub arest la domiciliu, iar apoi am fost duse la jandarmerie. Scrisoarea găsită asupra mea era adresată de mine lui O'Donovan Rossa. Reprezenta răspunsul la blamarea *rușinoasă* de către el în „Irishman” a mișcării comunarzilor. Îmi exprimam uimirea că el, *tocmai el*, a dat crezare calomniilor născocite de odioasele organe ale poliției, „Le Figaro”, „Paris-Journal” etc., împotriva comuniștilor. Îi ceream (în prezent el este o forță la New York) ca el și compatrioții lui să fie alături de eroicii luptători pentru o societate nouă, căci irlandezii, scriam eu, sînt mai puțin interesați decît oricare alții în menținerea actualei ordini.

Cu salutări prietenești lui Trautchen și Fränzchen³⁾, rămîn, dragă doctore, sincer a dv.

Jenny Marx

Publicat pentru prima oară
în „Movimento operaio” nr. 2, 1955

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

¹⁾ — războiul necruțător. — *Nota trad.*

²⁾ Charles-Étienne Lafargue. — *Nota red.*

³⁾ Franziska Kugelmann. — *Nota red.*

7

Jenny Marx (fiica) către Ludwig și Gertrud Kugelman
la Hannover

Londra, 21 [—22] decembrie 1871

Dragi prieteni,

În primul rînd aș vrea să vă mulțumesc, dragă doctore, pentru amicala dv. scrisoare și să vă rog să mă iertați că nu am răspuns mai repede. Dacă ați ști cîte am avut de făcut în ultimul timp, m-ați ierta. În ultimele trei săptămîni am alergat dintr-un cartier al Londrei în altul (ceea ce nu e deloc o nimica toată în acest oraș imens) și apoi adesea am stat pînă la ora unu noaptea și am scris scrisori. Scopul tuturor acestor drumuri și scrisori a fost de a obține bani pentru ajutorarea emigranților. Din păcate, cu toate eforturile noastre, pînă acum nu am avut succes. Calomniile infame ale nerușinaților ziariști de duzină i-au incitat într-atît pe englezi împotriva comunarzilor, încît toți îi privesc cu vădită antipatie. Patronii nici nu vor să aibă de-a face cu ei. Cei care, sub alte nume, au reușit să obțină un post sînt concediați de îndată ce se află cine sînt. De pildă, d-l și d-na Serrailier găsiseră, sărmanii, posturi ca profesori de limba franceză. Acum cîteva zile însă li s-a comunicat că nu mai este nevoie de serviciile unui fost membru al Comunei și ale soției sale. Dealtfel, despre asemenea lucruri pot vorbi și din proprie experiență. Familia Monroe, de pildă, a rupt orice legături cu mine, deoarece au făcut groaznica descoperire că sînt fiica șefului petroleurs-ilor, cel care a susținut infama mișcare a comunarzilor.

Vă puteți închipui în ce mizerie se zbat emigranții negăsind de lucru. Suferințele lor sînt de nedescris — mor pur și simplu pe străzile acestui mare oraș, care a dezvoltat pînă la perfecțiune principiul chacun pour soi ¹⁾). Nu e de mirare că pe englezi nu îi impresionează cîtuși de puțin neagra mizerie a străinilor, față de care ei nu au nici un pic de simpatie. Pentru ei moartea prin inaniție este parte inseparabilă a admirabilului lor sistem de guvernămînt și o privesc ca pe un privilegiu de care sînt mîndri. Timp de mai bine de cinci luni Internaționala a ajutat, mai bine zis a menținut între viață și moarte pe majoritatea emigranților ⁷⁸. Dar acum mijloacele ei s-au epuizat. În această situație desperată, noi am tipărit circulara *secretă* pe care o anexez. Eu am întocmit-o și, după cum veți

¹⁾ — fiecare pentru sine. — *Nota trad.*

vedea, am evitat cu grijă orice cuvînt și orice aluzie care i-ar fi putut revolta pe filistini.

Nu vă puteți imagina, dragii mei prieteni, ce hărțuit este bietul Maur de toate aceste greutăți și griji. El trebuie să lupte nu numai împotriva tuturor guvernelor claselor dominante, ci și să țină piept proprietăreselor de tipul „grasă, blondă și de patruzeci de ani” care îl atacă fiindcă un comunard sau altul nu și-a plătit chiria. Tocmai cînd este cufundat într-o *cugetare abstractă* dau buzna peste el madam cutare sau madam cutare. Dacă ar ști „Figaro” de toate astea, ce foileton ar mai oferi cititorilor săi !

Din cauza tuturor acestor întreruperi, Maurul și-a făcut cu greu timp să redacteze primul capitol al cărții sale ¹⁾ pentru ediția a doua. Acum el speră ca într-un fel sau altul să-l poată trimite editorului ²⁾ pînă la sfîrșitul săptămîinii viitoare. A simplificat foarte mult unele părți. Din fericire însă, cu toate grijile imense, starea sănătății tatei e destul de bună, mai bună decît era de obicei în acest anotimp. Acum cîteva săptămîni a avut un abces sub braț, dar n-a fost prea dureros și s-a vindecat repede. Tusea i-a trecut aproape complet — tușește numai dimineața. (Vă amintiți, probabil, că înainte tușea toată noaptea.)

Urmașii răposatei Alianțe au sîciit tot timpul Consiliul General. Timp de mai multe luni ei au urzit intrigi în toate țările. Au acționat cu atîta înverșunare, încît, un timp, viitorul Internaționalei se arăta sumbru. Spania, Italia, Belgia *păreau* că sînt de partea abstenționiștilor lui Bakunin și împotriva hotărîrii cu privire la necesitatea participării Internaționalei la lupta politică a Internaționalei ³⁾. Aici, în Anglia, clica abstenționiștilor a urzit intrigi împreună cu Bradlaugh, Odger și adepții lor ; au fost total lipsiți de scrupule și s-au folosit de spionii și provocatorii lui Thiers și Badinguet. Organele lor de presă, „Qui Vive !” la Londra și „Révolution Sociale” la Geneva, s-au întrecut în calomnii la adresa „ces autoritaires”, ces „dictateurs”, ces „Bismarckiens” du Conseil Général ⁴⁾. D-l Bradlaugh a recurs la falsuri jalnice pentru a-l calomnia pe „le grand chef de ce conseil” ⁵⁾ ³⁸². Timp de mai multe săptămîni, în cadrul unor întruniri secrete, el a lăsat să se înțeleagă discret, iar în cele din urmă a declarat deschis, la o adu-

¹⁾ Volumul I al „Capitalului”. — *Nota red.*

²⁾ Otto Meissner. — *Nota red.*

³⁾ K. Marx și F. Engels. „Rezoluțiile adoptate la Conferința delegaților Asociației Internaționale a Muncitorilor. Rezoluția IX. Cu privire la activitatea politică a clasei muncitoare”. — *Nota red.*

⁴⁾ — „acestor autoritari”, acestor „dictatori”, acestor „bismarckieni” din Consiliul General. — *Nota trad.*

⁵⁾ — „marele conducător al acestui Consiliu”. — *Nota trad.*

nare publică, că Karl Marx a fost și este bonapartist. Afirmatia sa se bazează pe un pasaj din „Războiul civil” în care se spune că imperiul „era singura formă de cîrmuire posibilă” — aici însă Bradlaugh se oprește, omițînd cuvintele cu care se încheie pasajul : „într-o vreme în care burghezia își pierduse capacitatea de a guverna națiunea, iar clasa muncitoare nu o dobîndise încă”.

Totuși, succesul acestor intriganți a fost doar *aparent*, în realitate nicăieri nu au avut succes. Toate comploturile și manevrele lor subtile nu le-au fost de nici un folos.

La Geneva, această pepinieră de intriganți, a avut loc un congres la care au fost reprezentate treizeci de secții ale Internaționalei. Congresul s-a declarat pentru Consiliul General și a adoptat o rezoluție cu următorul conținut³⁷¹ : în viitor fracțiunile separatiste nu mai pot fi considerate ca făcînd parte din Internațională, întrucît prin acțiunile lor au arătat clar că unicul lor scop este de a dezorganiza Asociația ; că aceste secții, care, sub alt nume, nu sînt decît o fracțiune a vechii clici a Alianței, acționează împotriva intereselor federației, provocînd în continuu disensiuni. Această rezoluție a fost adoptată în unanimitate într-o adunare la care au participat 500 de membri. Bakuniștii, care au venit cu toții chiar de la Neuchâtel pentru a fi de față, ar fi fost foarte prost tratați dacă nu interveneau oamenii pe care ei îi numesc „bismarckieni”, „autoritari” — Utin, Perret etc. Aceștia au cerut adunării să le dea cuvîntul. (Firește, Utin știa foarte bine că cel mai bun mijloc de a-i distruge complet este acela de a li se da cuvîntul.)

Judecînd după cele ce spune De Paepe, din Belgia sînt de asemenea vești bune. Duminică va avea loc la Bruxelles un congres³⁷⁵.

Consiliul federal spaniol a recunoscut și el toate rezoluțiile conferinței și a demascat perfidia clicii separatiste.

În America această clică, reprezentată de secția nr. 12³³¹, este neputincioasă. Tot ceea ce poate ea să facă este să stînjenească adunările celorlalte secții.

Secția franceză de la Londra³¹⁴ a încetat să mai existe. Groparul ei a fost Vermersch (le Père Duchêne).

Mă tem că v-am răpit prea mult timp, dar trebuie să mai adaug cîteva cuvinte ca răspuns la scrisoarea dv., dragă doctore.

Papa e de părere că în cazul unui război între Rusia și Prusia, țapul ispășitor va fi Austria și că lupii se vor înțelege să se trateze reciproc cu o bucată din miel.

M-am necăjit cînd am auzit că nu ați primit revista ilustrată : mai întii fiindcă este greu de procurat și apoi fiindcă v-ați fi putut închipui că am uitat să vă trimit revista. Credeți-mă, dragă

„Trautchen”¹⁾ și dragă „Wenzel”²⁾, că voi ați fost primii cărora le-am trimis-o. V-am trimis-o înainte de a o fi trimis Laurei. Fotografia a apărut, de asemenea, într-un ziar italian, în „London Illustrated Times”, și în curînd va apărea și în revista spaniolă „Ilustración”. După cum vedeți, face le tour du monde³⁾. Mulțumesc pentru „Illustrierte Zeitung”. Portretul nu prea îmi place. Din dorința de a-i înfrumuseța trăsăturile etc., artistul a sacrificat tot ceea ce era caracteristic. Unul dintre prietenii noștri spune că dacă l-ar fi văzut întimplător într-o vitrină ar fi zis : „Voilà un bel homme qui ressemble à M. Marx”⁴⁾. Vă voi trimite încă un exemplar din „Illustration” de îndată ce-l voi primi de la Paris — aici la Londra nu se găsește.

Cartea lui Bergeret⁵⁾ n-am trimis-o. Nu merită să fie citită. Cu o singură excepție, toate cărțile apărute pînă acum despre Comună sînt pur și simplu aiureli. Excepția de la regulă o face lucrarea lui Lissagaray⁶⁾, pe care o veți primi împreună cu această scrisoare.

Revenind la problema litigioasă a scrisorii rătăcite, care a călătorit pînă în Rusia înainte de a ajunge la dv., trebuie să spun că vă înșelați dacă credeți că aș fi fost cu adevărat supărată cînd am glumit pe seama „culturii” germane. Cum puteam eu, o *franțuzoaică barbară*, să-mi permit să critic *națiunea germană cultivată, cete grrrrrande nation*⁷⁾ ! Însă deoarece dv. păreți hotărît să ridicați o mînușă imaginară (și este imaginară, vă asigur ; mînușile mele se află amîndouă în poșetă), trebuie să vă rog să nu folosiți împotriva mea vreo armă neloială. Dacă vă veți uita la adresă, veți vedea că nu am scris niciodată Hannover cu accent pe o. Pe plic am scris „Hannover”, iar cînd scriu în englezește — numai cu un *n*, conform ortografiei engleze corecte. Dar să ne dăm mîna (aș vrea s-o putem face cu adevărat !), de ce să ne certăm acum, cînd Anul nou bate la ușă. Pentru noul an vă doresc tuturor sănătate, mult noroc și înainte de toate sper ca în cursul anului ce vine să ne revedem. Întrucît familia noastră nu poate risca o călătorie pe continent și deci nu există nici șansa să vă vizităm în Germania, ca să ne revedem va trebui, în orice caz, să veniți dv. aici, altfel vă previn : dacă nu vă hotărîți să veniți la Londra în primăvara sau în vara viitoare, s-ar putea să nu ne mai găsiți aici, deoarece guvernul englez ia în secret măsuri pentru promulgarea unei legi cu privire

1) Gertrud Kugelmann. — *Nota red.*

2) Porecla lui L. Kugelmann. — *Nota red.*

3) — înconjurul lumii. — *Nota trad.*

4) — „Iată un bărbat frumos care seamănă cu d-l Marx”. — *Nota trad.*

5) J. V. Bergeret. „Le 18 mars”. — *Nota red.*

6) P. O. Lissagaray. „Huit journées de mai derrière les barricades”. — *Nota red.*

7) — această mrrrrrrre națiune. — *Nota trad.*

la expulzarea comuniștilor și a membrilor Internaționalei. Perspectiva de a ne stabili în țara lui Yankee Doodle Dandy nu ne prea suride. Dar destul cu necazurile pe ziua de azi !

Încă o dată felicitări din partea tuturor ai casei și un sărut din inimă pentru scumpa Fränzchen¹⁾, care va fi o adevărată tinărlă lady pînă o voi revedea eu (sper că în vara aceasta). Rămîn, dragi prieteni, a voastră din toată inima,

Jenny Marx

22 decembrie...

Tocmai am primit scrisorile voastre. Nu știu cum să vă mulțumesc pentru bunătatea voastră. Ne răsfățați prea mult... Lada nu a sosit încă, dar la despachetat voi urma întocmai instrucțiunile voastre. — Îți mulțumesc din inimă, draga mea Trautchen, pentru invitația ta prietenească. Mă tem însă că iarna aceasta îmi va fi imposibil să mai plec de acasă. În momentul de față pot fi de folos aici cu cîte ceva și, în plus, anul acesta am lipsit de acasă patru luni și mi s-a părut o veșnicie. Mă simt ca și cum abia m-am întors din acest lung exil. Te rog, promite-mi, draga mea Trautchen, că anul viitor ne vei vizita !

Între altele am uitat să vă spun părerea mea despre O'Donovan Rossa : din păcate, eu cred că în rapoartele în legătură cu el este mult adevăr. El nu mi-a răspuns la scrisoare, dar nici nu i-a mai atacat pe comuniști, iar asta e tot ceea ce voiam.

Irlandezii de la Londra intră în rîndurile Internaționalei. În cele mai diferite locuri din East End se formează secții irlandeze. — Dar voi veți crede că această lungă scrisoare nu va mai avea sfîrșit, și poate chiar așa ar fi dacă pana mea, realmente, nu ar refuza să mai scrie.

Așadar, cu salutări prietenești tuturor, rămîn a voastră sinceră prietenă,

Jenny Marx

Lada a sosit chiar acum. Într-adevăr, nu știu de care dintre daruri să fiu mai încîntată. Medalionul îl voi păstra pentru ocazii, iar portretul lui Shakespeare îl voi da imediat la înrămat. Este cel mai frumos portret pe care l-am văzut vreodată. Maurul se bucură neșpus de mult pentru etajera de cărți. Tussy și mama nu sînt acasă !

Publicat pentru prima oară
în „Movimento operaio” nr. 2, 1955

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

¹⁾ Franziska Kugelmann. — *Nota red.*

8

Eleanor Marx către Wilhelm Liebknecht

la Leipzig

[Londra] 1, Maitland Park Road
29 decembrie 1871Dragă bătrîne Library ¹⁾,

Te vei mira, probabil, că primești o scrisoare de la mine, dar papa e atât de ocupat, încît a dat dispoziție secretarei să răspundă în locul lui. De aceea, înainte de a vorbi despre altceva, trebuie să-ți transmit mesajul lui. Maurul spune că a fost atât de ocupat, încît nu a putut răspunde mai repede la întrebările dumitale; în ceea ce-l privește pe Biedermann, e suficient să compari rezoluția IX „Cu privire la activitatea politică a clasei muncitoare”, tradusă de dumneata și publicată în „Volksstaat”, cu ceea ce spune el, pentru a constata că traducerea lui nu este altceva decît o ediție a rezoluțiilor pusă în circulație de către poliție ³⁷³. În afară de asta, nu a existat o a doua conferință.

Acum, după ce am rezolvat această problemă, să vorbim și despre noi.

Crezi, fără îndoială, că după atîția ani te-am uitat complet. Te asigur că nu e deloc așa. Îmi amintesc perfect atât de dumneata cît și de Alice ²⁾ — cel puțin îmi amintesc de Alice așa cum era, acum, desigur, s-a schimbat foarte mult. Pe dumneata te-aș recunoaște oriunde, deși sînt convinsă că dumneata nu m-ai mai recunoaște *pe mine*. Persoane care m-au văzut acum doi sau trei ani, cu greu mă mai recunosc. Aș dori foarte mult să o revăd pe Alice și, de asemenea, pe dumneata. Noi am sperat să te vedem la conferință și eu am fost foarte dezamăgită că nu ai venit.

Ai auzit, probabil, de aventurile lui Jenny și ale mele în Franța, de faptul că am fost arestate de d-l prefect Kératry și de d-l procuror general Delpech și supuse unui interogatoriu. Jenny și cu mine am fost arestate la granița franceză, pe cînd ne întorceam de la Bosost, un sătuleț din Spania (unde am condus-o pe Laura și pe micuțul ei ³⁾); ei voiau să stea cîteva zile acolo cu Lafargue, care se ascundea pentru a nu fi arestat), și, însoțite de 24 de polițiști, am fost duse peste Pirinei, din Fos la Luchon, unde locuiam. Odată

¹⁾ Porecla dată lui Liebknecht de fiicele lui Marx („Library” = bibliotecă). — *Nota red.*

²⁾ Fiica lui Liebknecht. — *Nota red.*

³⁾ Charles-Étienne Lafargue. — *Nota red.*

ajunse acolo, am fost duse pînă în fața casei d-lui de Kératry, unde a trebuit să stăm trei sferturi de oră la poartă într-o trăsură desco-perită, în societatea a doi polițiști care s-au postat în fața noastră. Am fost duse apoi acasă. Era duminică seara și străzile erau pline de lume. În fața casei noastre se aflau polițiștii, care în cursul dimi-neții percheziționaseră casa din pivniță pînă în pod și bruscaseră pe biata proprietăreasă și pe fata în casă, care rămăseseră singure în locuință. Kératry le și interogase și ni s-a comunicat că el poate veni în orice moment pentru a face același lucru cu noi. În cele din urmă a venit; nu voise să plece din parc înainte ca orchestra să-și fi terminat programul. Camera noastră era plină de polițiști, spioni și agenți de tot felul cînd a intrat prefectul Kératry, însoțit de Delpech, procurorul general, un jude de paix ¹⁾, un jude d'instruction ²⁾, de procureur de la république ³⁾ etc. Eu am fost trimisă într-o cameră alăturată, unde m-au însoțit comisarul din Toulouse și un polițist, și a început interogatoriul lui Jenny; era ora 10. Au interogat-o mai bine de două ore, dar degeaba, nu au aflat nimic de la ea. Apoi a venit rîndul meu. Kératry mi-a spus niște minciuni sfruntate. El a obținut de la mine unul sau două răspunsuri după ce s-a referit la declarația lui Jenny și mi-a dat să înțeleg că ea a declarat cutare și cutare. Temîndu-mă să nu o contrazic, am spus: „Da, așa este”. Țasta a fost un truc murdar, nu-i așa? Cu toate acestea, el nu a aflat decît extrem de puțin. În ziua următoare, cînd au revenit, noi am refuzat să prestăm jurămîntul. Două zile mai tîrziu a venit Kératry și ne-a spus că seara va da ordin să fim eliberate (eram pázite de poliție). În loc de asta am fost duse la o jan-darmerie, unde am rămas toată noaptea. A doua zi am fost totuși eliberate, deși, în realitate, eram supravegheate la orice pas; în afară de asta, nu ni s-au mai înapoiat pașapoartele noastre engleze. În cele din urmă am obținut totul și am ajuns, în sfîrșit, la Londra. Laura a pățit cam același lucru la Bosost, dar nu chiar atît de rău ca noi, fiindcă ea se afla în Spania. Se pare că încă din prima seară Kératry a făcut tot ce a putut ca să ne elibereze, dar Thiers dorea să fim băgate la închisoare. Foarte amuzante au fost timpenniile pe care le-au făcut Kératry și poliția — de pildă, au răscolit în saltele, căutînd bombe, și au crezut că lampa la care încălzeam lapte pen-tru bietul micuț, care s-a prăpădit e plină cu „petrol”! Și toate astea pentru că Lafargue este ginerele Maurului, căci Lafargue per-sonal nu a făcut absolut nimic.

¹⁾ — judecător de pace. — *Nota trad.*

²⁾ — judecător de instrucție. — *Nota trad.*

³⁾ — procurorul republicii. — *Nota trad.*

Aici sînt foarte mulți membri ai Comunei și bieții emigranți suferă îngrozitor — nici unul dintre ei nu are bani și nici nu vă puteți închipui ce greu este pentru ei să găsească ceva de lucru. Aș fi dorit să-și fi însușit o parte din milioanele de a căror dispariție sînt acuzați.

Și acum, bătrînul și dragul meu prieten, rămii cu bine ! Sărută-i pe toți din casă din partea mea, mai ales pe Alice, și primiți sincerele noastre felicitări de Anul nou. Îmi cer scuze pentru scrisul meu îngrozitor, dar am o pană groaznică și aproape că s-a terminat cerneala.

Încă o dată „La mulți ani !”
Rămîn din inimă a dumitale,

Tussy

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

9

Jenny Marx (fiica) către Ludwig Kugelman

la Hannover

[Londra] 22 ianuarie 1872

Dragă doctore,

Mă tem că planul dumitale cu privire la emigranți nu poate fi aplicat. Sub cel mai neînsemnat pretext ei ar putea fi dați pe mîna călăilor de la Versailles. Pînă și aici, în Anglia, guvernul a elaborat în secret o lege cu privire la extradarea lor. Faptul că lucrurile nu au ajuns pînă acolo se explică numai prin aceea că imediat ce s-a aflat care era intenția guvernului, poporul englez a fost încunoștințat ; el este acum avertizat, nu va mai fi luat prin surprindere și nu va rămîne indiferent văzînd cum guvernul îi înjosește țara prin asemenea procedee. Nu știu dacă v-am spus că, prin intermediul unui cunoscut care are relații la Ministerul de Interne, papa a aflat primul de intențiile guvernului și imediat a înștiințat Consiliul General, după care știrea a fost publicată în „Eastern Post” ⁶⁶². Dar, cu toate aceste dovezi concrete că este absolut necesară o activitate politică și diplomatică a Consiliului General, mizerabila bandă de intriganți, care își spun membri ai Internaționalei, continuă mai ne-

obosit ca oricînd să submineze Consiliul. Ai văzut că la Congresul din Belgia ³⁷⁵ ei au și cules primele roade ale intrigilor lor. Ei au adoptat o rezoluție care urmărește să facă din Consiliul General un bureau de renseignement ¹⁾. De Paepe, care cu puțin timp înainte de Congresul din Belgia a trimis Consiliului o scrisoare, despre al cărei conținut te-am informat, a apreciat complet eronat situația!

La Londra, de toată această treabă murdară se ocupă Bradlaugh și complicele lui, Le Lubez. Pentru a-și atinge scopul, ei nu se dau înapoi nici de la cele mai josnice mijloace. Ultimul tertip al d-lui Bradlaugh este de a răspîndi zvonul că Karl Marx e agent de poliție. Dar, în loc să-ți dau amănunte în această privință, îți voi trimite numerele din „Eastern Post” care conțin corespondența pe tema asta ³⁸².

Papa a trimis deja mai mult de jumătate din cartea sa ²⁾ lui Meissner. În primul capitol a făcut mari modificări și important este că el însuși e mulțumit de aceste modificări. (ceea ce nu se întîmplă des). În ultimele săptămîni a muncit enorm și e într-adevăr o minune că nu și-a zdruncinat sănătatea (se simte bine).

Entre nous ³⁾, dragă prietene, după părerea mea, Meissner s-a purtat foarte urît cu papa; în loc să-l constrîngă să facă toată această muncă în ultimul moment, ar fi putut să-i comunice apropiata publicare a ediției a doua cu cel puțin patru luni înainte și astfel să-i lase timp suficient.

Din păcate, acum papa trebuie să pregătească primul capitol pentru traducătorul francez, care trebuie să înceapă lucrul imediat, căci Lafargue a găsit un editor ⁴⁾ francez de mina întii care dorește foarte mult să publice „Capitalul”. Traducătorul nu e Keller — el nu mai poate face traducerea deoarece e ocupat cu altceva.

Charles Longuet, un fost membru al Comunei, a găsit un alt traducător — cred că se numește Leroy ⁵⁾, care a tradus foarte bine mai multe lucrări ale lui Feuerbach. Se spune că reușește să redea în mare măsură în limba franceză, cu formele ei riguros stabilite, succesiunea de idei din limba germană, ceea ce nu e deloc ușor. Cartea va apărea în fascicule — cred că treizeci.

Să nu uit să-ți comunic că Lafargue a fost din nou sîciit de poliție și obligat să părăsească San Sebastian; acum se află la Madrid. Iar Laura e acum singură cu copilul ⁶⁾ într-o țară străină. Nu ne

¹⁾ — birou de informații. — *Nota trad.*

²⁾ Volumul I al „Capitalului”. — *Nota red.*

³⁾ — **Entre noi.** — *Nota trad.*

⁴⁾ Lachâtre. — *Nota red.*

⁵⁾ Joseph Roy. — *Nota red.*

⁶⁾ Charles-Étienne Lafargue. — *Nota red.*

putem explica sub ce pretext a fost din nou expulzat, căci Internaționala, ale cărei secții le organiza, în momentul de față nu e urmărită în Spania.

Deoarece aş dori să duc astăzi scrisoarea la poştă, trebuie acum să-mi iau rămas bun de la dumneata. În speranța că voi primi în curînd scrisoarea cea lungă promisă de Trautchen și cu salutări prietenești pentru ea și Fränzchen ¹⁾, rămîn, dragă doctore,

a dumitale sinceră,
Jenny Marx

Nu numai în Germania se pierd mereu cărți, ziare și scrisori. Nu știi dacă de vină sînt așa-numitele cutii de scrisori de pe străzi. Data viitoare cînd voi mai expedia ceva, o voi face prin oficiul poștal.

Moreau e, fără îndoială, un agent al poliției care depune mult zel în a obține portretele comuniștilor.

Publicat pentru prima oară
în „Movimento operaio” nr. 2, 1955

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

10

Eleanor Marx către Nikolai Franțevici Danielson

la Petersburg

Londra, 23 ianuarie 1872

Stimate domn,

Papa este în momentul de față atît de ocupat, încît vă roagă să-l scuzați că nu vă poate scrie el însuși, ci eu. — Are într-adevăr atît de puțin timp, încît sînt convinsă că nu veți avea nimic împotriva dacă de astă dată nu vă scrie el. — Trebuie să vă spun că, deși e foarte ocupat, v-ar fi scris de mult dacă nu ar fi aminat de la o zi la alta în speranța că va reuși totuși să corespundă *direct* cu dv. — O a doua ediție a cărții lui papa ²⁾ apare acum în Germania și asta îi dă mult de lucru, deoarece sînt foarte multe modificări. În curînd va apărea și o ediție franceză. Vă puteți închipui ce multă muncă presupune pregătirea acestor ediții. El scrie pînă

¹⁾ Franziska Kugelmann. — *Nota red.*

²⁾ Volumul I al „Capitalului”. — *Nota red.*

noaptea târziu și toată ziua nu iese din cameră. Mă tem foarte mult pentru sănătatea lui. — Sper că va termina în curînd cu aceste ediții. Papa îmi cere să vă transmit că, în ceea ce-l privește pe Rodbertus, a văzut esul lui în „Revue Positive”, dar nu a avut niciodată cartea. De aceea i-ar fi imposibil să scrie ceva pentru combaterea cărții amintite, iar esul nu oferă suficient material. — Papa e de părere că ar fi bine să nu mai amînați sub nici o formă cu ediția rusă, ci să urgențați pe cît posibil apariția ei ³³⁷. — Eu vreau să sper că imediat după apariția ediției în limba franceză a „Capitalului” va urma în curînd una în limba engleză. — Englezii îi imită în totul pe francezi; aici are succes numai ce vine de la Paris. Așa s-a întîmplat, de pildă, cu biografia și portretul lui papa care au apărut în „Illustration” și care acum sînt reproduse de nenumărate publicații — nu numai aici, ci și în Spania, Italia, Germania, America etc. — și fără îndoială că le-ați văzut și în Rusia.

Noi toți începem să fim foarte îngrijorați de soarta „prietenului nostru comun” ¹⁾. Interesul pe care noi toți i-l purtăm ne face să ne temem pentru el. Ce păcat că a plecat atunci din Anglia! De mai multe luni nu am mai auzit nimic despre el, iar ultimele vești nu erau deloc încurajatoare.

În speranța că îl veți scuza pe papa și cu rugămintea de a primi scuzele lui, rămîn, stimate domn, a dv. devotată,

Eleanor Marx

Publicat pentru prima oară
în: K. Marx și F. Engels. Opere,
vol. XXVI, ed. rusă, 1935

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

11

Wilhelm Liebknecht către Luigi Stefanoni ⁶⁶³

la Florența

(Copie)

Leipzig, 20 februarie 1872

Stimate domn,

După cum tocmai am aflat, ziarul dv. nu numai că a atacat în repetate rînduri Asociația Internațională a Muncitorilor, dar (în nr. 1 și nr. 4 a.c.) a tradus din „Neuer Social-Demokrat” de la Berlin

¹⁾ — Lopatin. — *Nota red.*

și a *proferat infamii polițienești murdare* la adresa Consiliului General de la Londra și în special la adresa lui Marx. Întrucît publicarea în nr. 3 al ziarului „Libero Pensiero” a scrisorii mele către dv. urmărea, probabil, să lase impresia că eu aprob acest procedeu, prin prezenta scrisoare vă cer oficial să explicați cititorilor dv. că nu doresc să am nimic comun cu oamenii care slujesc poliția europeană în acțiunile ei de prigonire a Asociației Internaționale a Muncitorilor și care — conștient sau nu — fac jocul d-lor Bismarck și Bonaparte.

În afară de aceasta vă mai aduc la cunoștință că *Congresul de la Chemnitz*, despre care v-am amintit în scrisoarea mea publicată de dv., s-a declarat în unanimitate de acord cu Consiliul General de la Londra³⁹⁷. În încheiere vă anunț că trimit o copie a prezentei scrisori dascălului și prietenului meu Karl Marx, lăsîndu-i libertatea să o folosească cum va crede de cuviință.

W. Liebknecht

(Aceasta este ciorna. Scrisoarea către Stefanoni o voi trimite chiar astăzi ; dacă la ultima citire voi face vreo modificare stilistică și-o voi transmite în scrisoarea de mîine dimineață. Soția mea nu se simte deloc bine — altfel chestiunea ar fi fost rezolvată de alaltăieri.)

Publicat în „Gazzettino
Rosa” nr. 110 din 20 aprilie 1872

Originalul în limba italiană
Tradus din limba germană

12

Jenny Marx (fiica) către Ludwig Kugelmann

la Hannover

[Londra] 3 mai 1872

Dragă prietene,

Știînd cît de mult te interesează tot ce e legat de papa, mă grăbesc să-ți comunic că tocmai a primit primele coli de corectură ale fasciculelor în limba franceză¹⁾. Din păcate, s-a pierdut mult

¹⁾ din volumul I al „Capitalului”. — *Nota red.*

timp fiindcă d-l Lachâtre, editorul, a insistat ca în prima fasciculă să publice portretul autorului „Capitalului”. Poate trebuie să-l scuzăm pe Lachâtre că pune atîta preț pe publicarea portretului, ținînd seama de faptul că guvernul rus a permis tipărirea „Capitalului”, dar a interzis publicarea portretului autorului. Oricum, fapt este că, datorită portretului, care a trebuit întîi făcut și apoi gravat, s-a întîrziat foarte mult.

Traducerea primei părți a cărții nu este atît de bună cum ne-am așteptat, judecînd după faima traducătorului, d-l Roy, care a tradus cu mult succes pe Feuerbach. Papa este nevoit să facă numeroase corectări, trebuie să redacteze nu numai fraze, dar și pagini întregi. Munca aceasta, la care se mai adaugă corectarea colilor de tipar din Germania¹⁾ și munca extrem de extenuantă pentru Internațională, este prea mult chiar pentru papa, a cărei extraordinară putere de muncă o cunoști. De aceea sper că îl vei scuza că nu îți scrie mai des. Îi este absolut imposibil. Eu mă tem foarte tare să nu se îmbolnăvească din nou, căci atîta muncă devine de nesuportat cînd începe să se încălzească vremea. În momentul de față se simte bine.

Presupun că ai citit în presa germană că Internaționala a fost atacată cu furie în Camera comunelor. Anexez răspunsul publicat de Consiliul General²⁾, pe care nici un ziar din Londra (cu excepția lui „Eastern Post”) nu a vrut să-l publice, nici măcar dintr-un sentiment elementar al dreptății.

Deși guvernul britanic a fost nevoit să declare că nu poate îndeplini dorința d-lui Thiers de a interzice oficial activitatea Internaționalei, a executat în secret toate acțiunile murdare ce i s-au cerut. D-l Gladstone îi furnizează d-lui Thiers corespondența Consiliului General cu continentul. De pildă, săptămîna trecută Utin a scris din Geneva pentru a ne aduce la cunoștință că o scrisoare pe care i-a trimis-o papa și în care era vorba de treburile Internaționalei a fost, evident, deschisă și că în mod straniu la oficiul poștal de la Londra cuvintele *via Ostende* au fost înlocuite cu *via Calais*, ceea ce, firește, a permis celor de la Versailles să cunoască conținutul scrisorii. Iar aceasta era o scrisoare recomandată!

Am primit vești foarte triste din Spania. Bietul nostru micuț Schnaps este foarte, foarte bolnav. El nu și-a mai revenit niciodată

¹⁾ ediția a doua germană a volumului I al „Capitalului”. — *Nota red.*

²⁾ K. Marx. „Declarația Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor în legătură cu cuvîntarea rostită de Cochrane în Camera comunelor”. — *Nota red.*

după dizenteria pe care a avut-o în luna august. Slăbește văzînd cu ochii.

Transmite-i, te rog, salutări lui Trautchen din partea mea și spune-i că îi voi scrie curînd.

Cu cele mai prietenești salutări de la toți ai casei pentru dumneata, Trautchen și Fränzchen, rămîn, dragă prietene, a dumitale sinceră,

Jenny Marx

Publicat pentru prima oară
în „Movimento operaio” nr. 2, 1955

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

13

Jenny Marx către Wilhelm Liebknecht

la Leipzig

[Londra] duminică 26 mai 1872

Dragul meu Library ¹⁾,

Engels s-a angajat să-ți aducă la cunoștință cazul Eccarius ²⁾ și să te pună au fait ³⁾ cu toate jосniciile și infamiile la care nu mă pot gîndi fără să nu mă revolt și pe care, probabil, nu aș putea să le relatez cu destul calm și singe rece. Eu personal profit cu plăcere de prilejul de a vă mulțumi pentru încrederea neștrămutată arătată vechii și mult încercatei prietene și să vă spun că am fost îngrijorată și mereu alături de dumneata și de scumpa dumitale soție ⁴⁾ în aceste zile grele, apăsătoare. Adesea chiar am vrut să-mi exprim sincera admirație pentru curajul dumitale, pentru tactul de care ai dat dovadă în aceste condiții grele. Ca să fiu sinceră, am fost mai îngrijorată pentru soția dumitale decît pentru dumneata. Deși noi, femeile, avem un rol minor, totuși pentru noi e cel mai greu. Bărbatul se oțelește în lupta cu lumea exterioară, stă neclintit în fața dușmanilor și chiar dacă numărul lor e legiuni, noi stăm acasă și cîrpim ciorapi. Asta nu alungă grija, iar mizeriile de fiecare zi ne

¹⁾ Porecla dată lui Liebknecht de fiicele lui Marx („Library” — bibliotecă). — *Nota red.*

²⁾ Vezi volumul de față, p. 428—433. — *Nota red.*

³⁾ — la curent. — *Nota trad.*

⁴⁾ Natalie Liebknecht. — *Nota red.*

macină încet, dar sigur, curajul. După o experiență de peste 30 de ani pot să spun că nu mi-am pierdut ușor curajul. Acum sînt prea bătrînă pentru a mai avea mari speranțe, iar ultimele evenimente nefericite ¹⁾ m-au zguduit profund. Mă tem că noi, bătrînii, nu mai avem de așteptat prea multe lucruri bune de la viață și singura speranță este ca măcar copiii noștri să aibă o viață mai bună. Nici nu vă puteți imagina ce am pățimit noi aici, la Londra, după căderea Comunei. Ce mizerie îngrozitoare, fără margini ! Și, în plus, munca uriașă pentru Internațională. Atîta timp cît Maurul a dus toată munca în spinare și a reușit cu greu, grație diplomației și manevrelor, să țină în friu elementele recalcitrante și să apere de ridicol Asociația față de întreaga lume și față de puzderia de dușmani, bîgînd în sperieți bande de fricoși, atîta timp cît nu a apărut pe nicăieri, nu a participat la nici un congres și a avut parte numai de muncă, dar nu și de onoruri, ticăloșii au tăcut. A fost însă de ajuns ca prietenii să-i dea numele publicității și să-l pună pe primul plan, ca bandele de polițiști și „democrați” să urle în cor același refren : „despotism, sete de putere, ambiție” ! Ce bine și ce folositor ar fi fost pentru el dacă ar fi continuat să lucreze în liniște și ar fi dezvoltat pentru luptători teoria luptei. Dar așa, zile și nopți fără pic de răgaz ! Și ce au însemnat toate astea pentru viața noastră ; ce lipsă de bani, ce greutate tocmai atunci cînd fiicele noastre aveau mai multă nevoie de sprijin. Ați auzit, așadar, de logodna lui Jenny. Longuet este un om foarte capabil și foarte bun, simpatic și cumsecade, iar faptul că tînăra pereche are aceleași vederi și aceleași convingeri asupra vieții, mi se pare o garanție pentru un viitor fericit. Pe de altă parte, încerc o oarecare teamă pentru această căsătorie, aș fi dorit ca Jenny să aleagă (for a change ²⁾) un englez ori un german, și nu un francez, care, firește, pe lîngă toate calitățile caracteristice națiunii sale, are și slăbiciunile și defectele ei. În momentul de față el este preparator la Oxford, în speranța că asta îl va ajuta să-și facă relații. Cît de nesigure sînt lecțiile particulare, știți tot atît de bine ca mine, iar eu nu pot să nu fiu îngrijorată la gîndul că Jenny, ca soție de militant politic, va fi expusă tuturor grijilor și necazurilor inerente. Toate acestea rămîn entre nous ³⁾. Știu că sînteți de o discreție absolută. Pentru mine a fost o adevărată binefacere că mi-am deschis inima față de un prieten vechi și devotat. Acum mă simt mai ușurată și vă rog să nu-mi luați în nume de rău dacă, în loc să-ți scriu dumitale și

¹⁾ — căderea Comunei din Paris. — *Nota red.*

²⁾ — pentru variație. — *Nota trad.*

³⁾ — între noi. — *Nota trad.*

scumpei dumitale soții o scrisoare veselă, eu „mi-am vărsat tot necazul“. De la Laura ¹⁾ am primit ieri vești. Micuțul ei ²⁾, care are acum 3 ani și jumătate, singurul care i-a rămas din cei trei copii, a fost bolnav timp de 9 luni de dizenterie și a slăbit atât de mult, că bieții părinți credeau că nu se mai face bine. Laura, într-o țară complet străină, a cărei limbă nu o cunoaște, a vegheat timp de 9 luni la căpățiul bolnavului ! Mai mult nu e nevoie să spun. Acum copilul e ceva mai bine, dar trebuie să se întremeze pentru a putea suporta călătoria ; familia Lafargue intenționează să vină aici în august. Tussy este *bine și voioasă* ; e o politiciană top to bottom ! ³⁾ Lenchen ⁴⁾ e aceeași. Acum din bucătărie vine aroma fripturii de duminică și fiindcă fața de masă mă alungă de la masa de scris vă spun un călduros la revedere.

Vechea voastră prietenă îi salută de mii de ori pe copii și în special pe scumpa Alice.

Pe dumneata și pe scumpa dumitale soție vă îmbrățișez și rămân a voastră veche prietenă,

Jenny Marx

Publicat pentru prima oară
în : „ Wilhelm Liebknecht.
Briefwechsel mit Karl Marx
und Friedrich Engels“,
Hague, 1962

Tradus din limba germană

14

Jenny Marx (fiica) către Ludwig și Gertrud Kugelmann la Hannover

[Londra] 27 iunie 1872

Dragii mei prieteni,

Dacă ați ști de câte ori m-am așezat să vă scriu și de câte ori am fost întreruptă înainte de a așterne pe hirtie câteva rânduri, cu siguranță că m-ați scuza că nu am răspuns mai repede la ultima voastră scrisoare.

¹⁾ Lafargue. — *Nota red.*

²⁾ Charles-Étienne Lafargue. — *Nota red.*

³⁾ — din cap până în picioare. — *Nota trad.*

⁴⁾ Demuth. — *Nota red.*

Dumneata, dragă doctore, te vei bucura că Maurul este întru totul de acord cu dumneata în ceea ce privește activitatea sa în cadrul Internaționalei. El este convins că atîta timp cît rămîne în Consiliul General îi va fi imposibil să scrie cel de-al doilea volum al „Capitalului”, la care nu a putut să lucreze în ultimul an. Din această cauză, el s-a hotărît să renunțe la funcția de secretar imediat după apropiatul congres. Pînă atunci însă va mai avea îngrozitor de mult de lucru atît în interiorul, cît și în afara Consiliului pentru a se pregăti pentru marea bătălie care se va da la congresul următor, convocat în Olanda.

Îți vei putea face o oarecare imagine despre această muncă cînd îți voi spune că, în afară de redactarea manifestelor, de cititul și răspunsul la vrafuri întregi de scrisori, Maurul mai are și obligația de a participa nu numai la ședințele săptămînale din Rathbone Place, dar și la ședințe suplimentare la noi acasă și la Engels⁶⁶⁴. Ultima dintre aceste ședințe a durat de la patru după-amiază pînă la unu noaptea. Toate acestea sînt treburi ale Internaționalei. În restul timpului (și prea mult nu-i mai rămîne) se ocupă de corectarea colilor¹⁾ primite de la Meissner și de redactarea traducerii în limba franceză, care, din păcate, e atît de slabă, încît Maurul a trebuit să refacă cea mai mare parte din primul capitol. Prima fasciculă, care cuprinde numai portretul autorului executat de Myall după fotografia anexată, facsimilul unei scrisori²⁾ și răspunsul editorului Lachâtre, va apărea în curînd, în aproximativ o săptămînă. — Din traducerea rusă, care este excelentă, s-au vîndut pînă acum o mie de exemplare.

Traducerea franceză a „Războiului civil” a fost foarte bine primită în rîndurile emigranților, deoarece mulțumește în aceeași măsură toate partidele — blanquiști, proudhoniști și comuniști. Păcat însă că nu a apărut mai devreme, căci fără îndoială ar fi atenuat mult ostilitatea față de Consiliul General.

Și acum, scumpa mea Trautchen, îți dau încă o veste bună. După toate probabilitățile, căsătoria *mea*, despre care presse policière de Paris³⁾ a vorbit în repetate rînduri, va avea loc la mijlocul lunii iulie — pe 18 sau 19. Săptămîna trecută „Gaulois” m-a măritat a 20-a oară. Drept soț, ziarul mi-a ales pe faimosul Landeck. Cînd voi fi, în sfîrșit, măritată, presupun că toți acești gazetărași idioți mă vor lăsa în pace.

¹⁾ pentru ediția a doua germană a volumului I al „Capitalului”. — *Nota red.*

²⁾ Vezi volumul de față, p. 393. — *Nota red.*

³⁾ — presa polițienească de la Paris. — *Nota trad.*

Nu vă pot trimite fotografia d-lui Longuet, dragii mei prieteni, deoarece am numai o poză foarte proastă care este expusă în vitrine, o caricatură, executată pentru a înveseli burghezia și pentru a-i arăta că comunarzii sînt atît din punct de vedere fizic cît și moral așa cum îi consideră ea — niște monștri. De îndată ce voi avea un portret mai bun, vi-l voi trimite. Ce spuneți de alăturatul portret al lui papa ? Noi cu toții îl admirăm foarte mult și credem că e mai bun decît cel făcut la Hannover.

Cu salutări prietenești din partea tuturor ai casei, dumitale și lui Fränzchen, rămîn, ca întotdeauna, a dumitale prietenă iubitoare,

Jenny Marx

Publicat pentru prima oară
în „Movimento operaio” nr. 2, 1955

Originalul în limba engleză
Tradus din limba germană

Adnotări
și
indici

Adnotări

- 1 Este vorba de scrisoarea lui L. Kugelmann către Marx, scrisă la 18 iulie 1870, în ajunul războiului declarat de Franța Prusiei. În scrisoare, Kugelmann își exprima părerea în legătură cu relațiile franco-prusiene, care în acele zile erau extrem de încordate; analizând evoluția acestor relații începând din 1866, Kugelmann considera că agravarea lor continuă va duce în mod cert la un război între Franța și Prusia. În scrisoarea sa, Kugelmann critica rezoluția adoptată la 16 iulie 1870 de adunarea muncitorească de la Braunschweig, considerând total greșită cererea categorică cuprinsă în rezoluție și adresată muncitorilor francezi de a răsturna imperiul. Adunarea a fost convocată de conducerea Partidului muncitoresc social-democrat german (al eisenachienilor) în semn de protest împotriva pregătirii războiului de către clasele guvernante și de solidaritate cu manifestul lansat de membrii din Paris ai Internaționalei. Cu toate că prezenta unele lipsuri, rezoluția în ansamblu era întocmită în spirit revoluționar. Marx o citează în prima Adresă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 6). — 5.
- 2 În iulie-august 1870 a avut loc la Blois un mare proces politic. 72 de persoane au fost acuzate de pregătirea unui atentat împotriva lui Napoleon al III-lea și a unei lovituri de stat. Printre acestea erau militanți de seamă ai organizației blanquiste: Jaclard, Tridon, Flourens, Ferré etc., precum și F. Pyat. Tribunalul suprem i-a condamnat pe acuzați la muncă silnică, închisoare și deportare pe termene între 5 și 20 de ani.
- Fenieni* — membrii organizației secrete Frăția revoluționară irlandeză, creată la sfârșitul deceniului al 6-lea al secolului trecut în rândurile emigranților irlandezi din America, iar apoi și în Irlanda; fenienii luptau pentru independența Irlandei și crearea unei republici irlandeze. Deși obiectiv reflectau interesele țărănimii irlandeze, prin compoziția lor socială fenienii aparțineau în special micii-burghezii de la orașe și intelectualității cu vederi democratice. După încercarea nereușită a fenienilor de a provoca în 1867 o răscoală, guvernul englez a aruncat în închisori sute de irlandezi și i-a supus pe cei arestați unor crunte represii.
- Marx și Engels, care i-au criticat pe fenieni pentru tactica lor complotistă, pentru greșelile lor sectare și burghezo-naționaliste, au apreciat totuși în mod deosebit de favorabil caracterul revoluționar al acestei mișcări. — 5.
- 3 Marx se referă la recenzia lui H. Rösler la volumul I al „Capitalului”, publicată în „Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik”, Bd. XII, 1869, care, începând din 1863, era editat de B. Hildebrand. — 5.

- 4 Este vorba de legea Weber-Fechner, formulată la mijlocul secolului al XIX-lea, una din legile psihofizice care determină legătura dintre intensitatea senzației și forța excitației pe care o provoacă. — 6.
- 5 Marx se referă la articolul lui L. Frankel publicat în ziarul „Volkswille” nr. 10 din 2 aprilie 1870 și intitulat „Ein belauschtes Zwiegespräch”. În acest articol Frankel deducea o „formulă” care, din punctul său de vedere, trebuia să explice esența valorii. (Vezi și K. Marx și F. Engels. Opere, vol 32, București, Editura politică, 1972, p. 420 și 424). — 6.
- 6 La congresul Federației romande, care a avut loc între 4 și 6 aprilie 1870 la La Chaux-de-Fonds, s-a produs o sciziune între bakuniști și adepții Consiliului General. Delegații bakuniști și-au însușit denumirea de congres romand, au ales un nou comitet federal cu sediul la La Chaux-de-Fonds. Adepții Consiliului General și-au continuat activitatea sub conducerea Comitetului federal romand din Geneva. La 12 aprilie 1870, luând cunoștință de cele petrecute la congres, Consiliul General l-a însărcinat pe A. Jung, secretar-corespondent pentru Elveția, să strângă material suplimentar; Jung a prezentat Consiliului materialul într-o serie de ședințe în cursul lunilor aprilie și mai 1870. La 28 iunie, ca răspuns la cererea insistentă a membrilor Comitetului romand, Consiliul a adoptat rezoluția propusă de Marx cu privire la Comitetul federal al Elveției romande (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 465); rezoluția trimisă de Jung celor două comitete federale a fost publicată în „Solidarité” nr. 16 din 23 iulie 1870. — 7.
- 7 În „Manchester Guardian” au fost publicate în 1866 cinci articole ale lui Engels despre războiul austro-prusian intitulate „Insemnări despre războiul din Germania” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 177—201). — 9.
- 8 Este vorba despre raportul cu privire la mitingul coloniei germane din Manchester care a fost convocat în legătură cu începerea războiului franco-prusian și în special pentru crearea unui fond de ajutorare a răniților și a familiilor celor dispăruți. Raportul a fost publicat în „Manchester Guardian” din 22 iulie 1870 sub titlul „Mitingul germanilor din Manchester”. — 9.
- 9 „*Partant pour la Syrie*” — cântec francez scris la începutul secolului al XIX-lea; în anii celui de-al doilea Imperiu a devenit un fel de imn bonapartist. — 11, 121.
- 10 „*Jesus meine Zuversicht*” — cântec al poetului și editorului german H. Runge dedicat Luisei Henriette de Brandenburg, soția principelui elector; a fost publicat pentru prima oară în „Cartea de cîntece bisericești”, a cărei primă ediție a apărut la Berlin în 1653. — 11, 122.
- 11 La 20 iulie 1870 a fost publicat în presa germană proiectul tratatului secret dintre Franța și Prusia întocmit în 1866. La 25 iulie el a fost reprodus în „Times”. În proiectul de tratat se prevedea anexarea de către Franța a Belgiei și Luxemburgului. În schimb, Franța se angaja să rămână neutră în războiul din 1866 dus de Prusia împotriva Austriei. Prin publicarea acestui proiect, Bismarck urmărea să instige opinia publică din Anglia și Belgia împotriva Franței, cu intenția fie de a atrage aceste state în război alături de Prusia, fie, cel puțin, de a-și asigura o neutralitate diferențiată din partea lor. — 12.
- 12 Robert Macaire — tipul afaceristului abil și pișicher, creat de renumitul actor francez Frédérick Lemaître și immortalizat în seria de caricaturi ale lui Honoré Daumier sub titlul „101 Robert Macaire”. — 12.

- 13 La 23 ianuarie 1860 a fost încheiat un tratat comercial între Anglia și Franța. Prin acest tratat, Franța renunța la taxele vamale protecționiste foarte mari, înlocuindu-le cu taxe vamale care nu trebuiau să depășească 300/0 din valoarea mărfurilor importate. Articolul 2 din tratat obliga în mod expres Franța să reducă taxele vamale la carbunele britanic importat la 15 centime per suta de kilogram. Franței i se acorda dreptul de a exporta în Anglia fără taxe vamale majoritatea mărfurilor. — 12, 16.
- 14 Este vorba de scrisoarea membrilor Comitetului secției ruse a Internaționalei din 24 iulie 1870 — semnată de N. Utin, V. Bartenev și A. Trusov — în care se relatează despre lupta dusă de secție împotriva lui M. Bakunin și despre atacurile acestuia la adresa membrilor secției ruse și a Federației române. În scrisoare se vorbea de asemenea și despre intenția secției ruse de a edita o broșură împotriva lui Bakunin (această intenție nu a fost realizată); membrii Comitetului avertizau Consiliul General că S. Neceaev și acolitul său V. Serebrennikov au plecat la Londra și că acesta din urmă și-a procurat o recomandare pentru Dupont. În scrisoarea sa către J. Ph. Becker din 2 august 1870 (vezi volumul de față, p. 124—127), Marx le răspunde la scrisoare. — 12, 16, 126.
- 15 În scrisoarea sa din 18 iulie 1870, emigrantul german E. Oswald îi propunea lui Marx să semneze un apel împotriva războiului franco-prusian, elaborat de un grup de emigranți germani și francezi. Apelul a fost publicat ca foaie volantă la 31 iulie 1870; edițiile ulterioare ale apelului au fost semnate de Marx, Engels, W. Liebknecht, A. Bebel și alți membri ai Internaționalei. Marx și tovarășii săi de luptă au acceptat să semneze apelul în condițiile formulate de Marx în scrisoarea sa către Oswald din 3 august 1870 (vezi volumul de față, p. 128).
- Oswald a anexat la scrisoare extrasul menționat de Marx din scrisoarea lui Louis Blanc, în care acesta din urmă se pronunța pentru semnarea de către un număr cât mai mare de persoane a apelului împotriva războiului franco-prusian. — 13, 24, 28, 119, 129, 137.
- 16 Este vorba despre închirierea unei locuințe pentru Engels la Londra; el intenționa ca în septembrie 1870 să părăsească definitiv Manchesterul, întrucât se retrăgea din firma comercială. De căutarea unei locuințe corespunzătoare s-a ocupat intens Jenny Marx. — 13, 16, 42, 132, 589, 592, 593.
- 17 Previziunea lui Engels s-a confirmat. La 6 august 1870 a avut loc la Forbach (în Lorena, nu departe de Saarbrücken) una dintre cele mai mari bătălii din prima etapă a războiului, în timpul căreia trupele prusiene au zdrobit Corpul II de armată francez, de sub comanda generalului Frossard. În literatura istorică, bătălia de la Forbach este cunoscută și sub numele de bătălia de la Spichern. Într-o serie de scrisori, Engels folosește și această a doua denumire. — 15, 29.
- 18 Aceste însemnări au fost anexate de Engels la articolul „Insemnări despre război. — III”, care a fost trimis lui Marx împreună cu această scrisoare. După 31 iulie Engels a trimis articolele direct la redacția cotidianului „Pall Mall Gazette”. — 17.
- 19 Această declarație a lui Engels nu s-a găsit pînă în prezent. — 23.
- 20 Luînd cuvîntul la 1 august 1870 în Camera comunelor, Disraeli a susținut ideea apropierii dintre Anglia și Rusia, invocînd faptul că ele au rămas singurele puteri fidele angajamentelor ce decurgeau din tratatul de la Viena din

1815 prin care se garantau Prusiei pretențiile asupra provinciilor saxone. Celelalte puteri garante, a afirmat Disraeli, și-au încălcat angajamentele : Austria prin războiul din 1866, Franța prin războiul din 1870.

Disraeli nu a menționat însă că guvernul țarist, care în tratatul de la Viena garanta o constituție pentru Regatul Poloniei, legat de Rusia printr-o uniune personală, cu asentimentul Angliei și Franței, prin înăbușirea insurecției poloneze din 1832 anula această garanție. Aceeași situație a fost cu garanțiile de independență ale republicii Cracovia, al cărei teritoriu, după înăbușirea insurecției de la Cracovia din 1846, a fost anexat de Austria. — 26.

- 21 Pînă în prezent nu s-a găsit textul scrisorii lui Marx către Consiliul General. — 26.
- 22 Această propunere a fost prezentată în ședința Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor din 2 august 1870 și, după ce a fost discutată, a fost adoptată în unanimitate. — 26.
- 23 În ziarul „Solidarité” din 23 iulie 1870 a fost publicată sub semnătura lui Jung, secretar-corespondent al Consiliului General pentru Elveția, rezoluția Consiliului General cu privire la Comitetul federal al Elveției romande (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 465). Redacția ziarului „Solidarité” a făcut unele observații pe marginea rezoluției, în care se contesta Consiliului General dreptul de a lua o hotărîre în această problemă. — 26, 130.
- 24 La Congresul de la Basel din septembrie 1869 s-a produs prima ciocnire deschisă între adepții socialismului științific și bakuniști în problema desființării dreptului de succesiune. Această problemă a fost pusă în discuție, dar congresul nu a luat nici o hotărîre deoarece nici o propunere n-a înrunit majoritatea absolută de voturi. Încercarea lui Bakunin de a impune Internaționalei ideile sale a eșuat. — 27.
- 25 Este vorba despre *secția franceză de la Londra*, întemeiată în toamna anului 1865. În afară de elemente proletare (E. Dupont, A. Jung, P. Lafargue etc.), din ea făceau parte și emigranți mic-burghezi (*Le Lubez* și ulterior F. Pyat). În 1868, după ce Consiliul General a adoptat, la propunerea lui Marx, rezoluția din 7 iulie 1868 care condamna acțiunile provocatoare ale lui Pyat (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 335), în această secție s-a produs o sciziune, în urma căreia reprezentanții elementelor proletare au părăsit-o și astfel ea a pierdut de fapt legătura cu Internaționala. Acest grup, care acționa sub conducerea lui Pyat, a continuat însă să se intituleze secția franceză de la Londra și să publice documente în numele Asociației Internaționale a Muncitorilor, acordînd totodată sprijin grupărilor antiproletare care luptau împotriva liniei lui Marx în Consiliul General. — 27, 51, 196, 391.
- 26 Familia Lafargue locuia într-o suburbie a Parisului, Levallois-Perret, în apropiere de fortificațiile militare. — 28, 123, 590.
- 27 Marx a stat împreună cu familia la Ramsgate de la 9 pînă la 31 august 1870. — 29, 134, 589.
- 28 *Boustrapa* — poreclă dată lui Ludovic-Napoleon, compusă din primele silabe ale numelor orașelor Boulogne, Strassbourg și Paris. Era o aluzie la încercările lui de a face puciuri bonapartiste la Strassbourg (30 octombrie 1836) și la Boulogne (6 august 1840), precum și la lovitura de stat de la Paris din 2 decembrie 1851, care a dus la instaurarea dictaturii bonapartiste în Franța. — 29, 41.

29 *Confederația Germaniei de nord* — stat federal german, format în 1867 sub hegemonia Prusiei, după victoria reputată de ea în războiul austro-prusian din 1866. Prin formarea Confederației Germaniei de nord s-a dat o lovitură hegemoniei imperiului lui Napoleon al III-lea în Europa.

În ianuarie 1871 Confederația și-a încetat existența, în urma constituirii Imperiului german. — 30.

30 „*Asociația păcii*” — organizație burgheză pacifistă, întemeiată în 1816 la Londra de secta religioasă a quakerilor. Se bucura de sprijinul activ al adepților liberului-schimb. Această asociație a donat 20 l. st. pentru difuzarea primei Adrese a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian. Cu acești bani, J. Ph. Becker a organizat tipărirea Adresei în limbile germană și franceză la Geneva într-un tiraj de 30 000 de exemplare.

În ședința Consiliului General din 2 august 1870, J. Weston, care a prezidat ședința, a anunțat că John Stuart Mill a primit favorabil prima Adresă a Consiliului cu privire la războiul franco-prusian. — 31, 41, 62, 143, 590.

31 În ultimele luni ale anului 1869 și în prima jumătate a anului 1870 Engels a lucrat la „*Istoria Irlandei*”, propunându-și să argumenteze în ea din punct de vedere istoric poziția Internaționalei în problema irlandeză. Marx a acordat o mare importanță lucrării lui Engels și a căutat să-l ajute. Engels n-a reușit însă să-și realizeze proiectul; el a scris numai primul capitol („*Condiții naturale*”) și o parte din capitolul doi („*Vechea Irlandă*”). Vezi capitolele pe care le-a scris în K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 495—538. — 32.

32 După înfringerile suferite de armata franceză la Forbach (Spichern) și Wörth, între 7 și 9 august 1870 au avut loc la Paris puternice manifestații antiguvernamentale. O mare mulțime, formată mai ales din muncitori, a înconjurat clădirea Corpului legislativ, cerind instaurarea republicii și înarmarea poporului; demonstrații au fost împrăștiate de armată. Acțiunile revoluționare aproape au coincis cu aniversarea insurecției populare de la Paris din 10 august 1792, în urma căreia în Franța a fost răsturnată monarhia și instaurată prima republică.

La 10 august 1870 în „*Pall Mall Gazette*” a apărut o știre despre evenimentele din Paris intitulată „*Prospects of revolution*” („*Perspectivile revoluției*”). — 32.

33 Engels se referea la H. Rochefort, redactorul ziarului republican de stînga „*La Marseillaise*”, care a ispășit, începînd din februarie 1870, o pedeapsă de șase luni în închisoarea Sainte-Pelagie pentru un articol publicat la 12 ianuarie 1870 în legătură cu asasinarea ziaristului Victor Noir de către prințul Pierre Bonaparte. Pentru publicarea de materiale împotriva cercurilor guvernante ale celui de-al doilea Imperiu, ziarul „*La Marseillaise*” a fost interzis de la 18 mai pînă la 20 iunie 1870. La 9 septembrie și-a încetat definitiv apariția. — 32.

34 *Casa Schiller*, înființată la Manchester în noiembrie 1859 cu prilejul sărbătoririi a 100 de ani de la nașterea marelui poet german Fr. Schiller, năzuia să devină centrul vieții culturale și sociale a coloniei germane din Manchester. La început, atitudinea critică față de activitatea Casei Schiller, care purta amprenta birocratismului prusian, l-a făcut pe Engels să se țină departe de ea. Abia în 1864, după ce s-au făcut unele modificări în statut, Engels a acceptat

să facă parte din conducere, iar apoi să devină președinte al Casei Schiller, căreia i-a consacrat mult timp, exercitând o influență considerabilă asupra activității ei. În septembrie 1868, când Engels era plecat din Manchester, conducerea Casei Schiller l-a invitat pe K. Vogt să țină o conferință, fapt ce l-a determinat pe Engels să renunțe la posturile oficiale pe care le avea în cadrul ei (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 348—349). În aprilie 1870 Engels a fost din nou ales membru al conducerii Casei Schiller, dar nu a mai participat intens la activitatea ei. — 34.

- 35 Este vorba de scrisorile membrilor Comitetului din Braunschweig al Partidului muncitoresc social-democrat german și de alte materiale — primite de Marx din Germania — în legătură cu divergențele apărute între Comitet și redacția organului central al partidului, ziarul „Volksstaat”, în problema aprecierii caracterului războiului franco-prusian și definirii tacticii clasei muncitoare.

Redacția ziarului „Volksstaat”, situându-se, în general, pe o poziție inter-naționalistă și apreciind just bonapartismul ca cea mai reacționară forță din Europa, iar victoria lui Napoleon al III-lea ca o înfringere a clasei muncitoare și a democrației, ignora totodată sarcina unificării naționale a Germaniei. Membrii Comitetului din Braunschweig, criticând poziția redacției în problemele unificării naționale, comiteau, la rîndul lor, greșeli serioase. Apreciind războiul ca fiind pur defensiv, ei nu înțelegeau necesitatea unei poziții de sine stătătoare a clasei muncitoare germane și refuzau să critice politica guvernului Bismarck. Dat fiind că divergențele luau proporții, membrii Comitetului s-au adresat lui Marx cu rugămintea să-și spună părerea în această chestiune.

Marx și Engels au elaborat amănunțit linia tactică a proletariatului german și a Partidului muncitoresc social-democrat, pe care au inclus-o în scrisoarea lor către Comitetul partidului (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 281—283). — 34, 36.

- 36 S-a păstrat ciorna articolului scris de Marx și Engels la sfîrșitul lunii august 1870 (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 278—280) cu intenția de a demasca public pe democratul vulgar mic-burghez K. Blind, care alunecase pe pozițiile național-liberalismului și care în timpul războiului franco-prusian propaga în presa engleză și germană idei naționaliste pangermaniste. — 35, 43.

- 37 Prin hotărîrea Congresului de la Viena din 1815, ținuturile din Savoia de nord (Faucigny și Challais) care aparțineau regatului Sardiniei au fost declarate zonă neutră. După ce Franța a anexat Savoia și Nissa, Elveția a reclamat alipirea acestor ținuturi neutre la teritoriul ei. Savoia și Nissa au fost alipite la Franța în 1859, în urma războiului dus de Franța și Piemont împotriva Austriei. — 35.

- 38 Este vorba de muncitorii ocupați la amplele lucrări de sistematizare a Parisului, organizate în deceniile 6 și 7 ale secolului trecut sub conducerea prefectului departamentului Sena, Haussmann. În afară de înfrumusețarea cartierelor aristocrate și lărgirea străzilor existente pentru a înlesni acțiunile trupelor și folosirea artileriei în cazul unor răscoale populare, această sistematizare a orașului urmărea întărirea influenței bonapartistice în rîndurile unei părți a proletariatului, care în felul acesta căpăta de lucru temporar. — 37.

- 39 Scrisoarea lui Kugelmann către Marx din 7 august 1870 cuprindea date despre creșterea avîntului național în Germania, determinată de război. — 38.

- 40 *Confederația Rinului* — uniune de state din sudul și vestul Germaniei, înființată sub protectoratul lui Napoleon I în iulie 1806. Napoleon a reușit să creeze o asemenea confederație în urma înfringerii Austriei în 1805. În confederație au intrat la început 16 state, iar după aceea încă 5 state, care au devenit de fapt vasale ale Franței napoleonene. Confederația s-a destrămat în 1813, după înfringerea armatei lui Napoleon în Germania. — 38.
- 41 Engels se referă la Partidul popular german, înființat în 1865 și format din elemente democratice din rindurile micii burghezii și în parte din cele ale burgheziei, îndeosebi din statele din sudul Germaniei. În opoziție cu național-liberalii, Partidul popular german se pronunța împotriva instaurării hegemoniei prusiene în Germania și sprijinea planul așa-zisei „Germanii mari”, în care urmau să intre atît Prusia cît și Austria. Promovînd o politică antiprusiană și lansînd lozinci general-democratice, acest partid era în același timp exponentul tendințelor particulariste ale unor state germane. Propagînd ideea unui stat federativ german, el se pronunța împotriva unificării Germaniei sub forma unei republici democratice unice, centralizate. — 38.
- 42 În scrisoarea către Marx din 13 august 1870, referindu-se la „Elberfelder Zeitung”, Liebknecht afirma că Engels are „accese patriotice”. — 39.
- 43 Membrii Comitetului din Braunschweig al Partidului muncitoresc social-democrat s-au adresat lui Marx, cerîndu-i să-și spună părerea despre caracterul războiului și poziția pe care trebuie să se situeze partidul (vezi adnotarea 35). În timp ce se afla la Manchester, între 22 și 30 august 1870, Marx a elaborat împreună cu Engels răspunsul; scrisoarea a fost trimisă în Germania sub semnătura lui Marx (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 281—283). — 40.
- 44 Cu prilejul votării, la 21 iulie 1870, a creditelor de război în Reichstagul Confederației Germaniei de nord, Bebel și Liebknecht s-au abținut, declarînd că votul pentru credite ar exprima încrederea față de guvernul prusian, care duce un război dinastic, iar votul împotriva lor ar putea fi interpretat ca aprobare a politicii criminale duse de Bonaparte. La 26 iulie 1870 Marx a dat citire acestei declarații în Consiliul General al Internaționalei, care a aprobat întru totul poziția adoptată de Bebel și Liebknecht. Textul declarației a fost tradus de Marx în limba engleză și publicat în „Bee-Hive” din 6 august 1870 în darea de seamă cu privire la ședința Consiliului General. — 40, 123.
- 45 Engels denuște Alsacia și Lorena *Veneția* care vorbește *limba germană*, prin analogie cu Veneția italiană care a făcut parte din Imperiul austriac în 1797—1805 și 1815—1866 și care era un focar permanent al mișcării italiene de eliberare națională împotriva jugului austriac. — 43.
- 46 Engels se referă la încercuirea armatei de sub comanda mareșalului Bazaine în zona fortăreței Metz. Ca urmare a blocadei, la sfîrșitul lunii octombrie 1870 armata lui Bazaine a capitulat. — 43.
- 47 Este vorba despre înfrîngerile suferite de armata franceză la 14 august 1870 în bătălia de la Colombey-Nouilly (denumită și bătălia de la Borny), la 16 august în bătălia de la Mars-la-Tour și la 18 august în bătălia de la Gravelotte. — 43.
- 48 Este vorba despre bătălia din 18 august 1870 de la Gravelotte (sau St. Privat), în care trupele germane au învins armata franceză de Rin. — 43.

- 49 „Scrisoarea din Londra” din 14 august 1870 a lui Louis Blanc a fost publicată în ziarul „Tems” din 19 august 1870. — 44.
- 50 În ziarul „Tems” din 22 august 1870 a fost publicată scrisoarea deputatului Elcho, în care acesta făcea considerații asupra organizării forțelor armate în Germania, Franța și Anglia. — 45.
- 51 Poezia lui F. Freiligrath a fost scrisă la 25 iulie 1870 și publicată în „Pall Mall Gazette” din 20 august 1870. — 45.
- 52 Este vorba de *pacea de la Tilsit* — tratate de pace încheiate la 7 și 9 iulie 1807 între Franța napoleoneană și țările participante la cea de-a patra coaliție antifranceză, Rusia și Prusia, care fuseseră înfrinte în război. Condițiile păcii erau extrem de grele pentru Prusia, care pierdea o parte însemnată din teritoriul ei (inclusiv toate posesiunile situate la apus de Elba). Rusia nu suferea pierderi teritoriale, însă trebuia să recunoască consolidarea pozițiilor Franței în Europa și să adere la blocada împotriva Angliei (așa-zisa blocadă continentală). Pacea tilhărească de la Tilsit, dictată de Napoleon I, a stîrnit o profundă nemulțumire în rindurile populației Germaniei, pregătind terenul pentru mișcarea de eliberare din 1813 împotriva dominației napoleonene. — 47.
- 53 Este vorba, probabil, despre următorul fapt: la audiența acordată la 30 august 1870 ambasadorului francez — generalul Fleury —, Alexandru al II-lea a promis că va trimite unchiului său Wilhelm I o scrisoare neoficială cu rugămintea „de a nu leza” demnitatea națională a Franței. — 47.
- 54 Este vorba despre poezia „Lui Wolfgang pe cîmpul de luptă”, scrisă de Freiligrath la 12 august 1870 și dedicată fiului său mai mare, pe care el însuși l-a trimis pe front ca voluntar. — 47.
- 55 În scrisoarea deschisă datată 12 august 1870 și publicată în „Allgemeine Zeitung”, filozoful german D. Strauss cerea savantului francez E. Renan să recunoască drepturile pe care Germania le apăra în război și să aprobe succesele ei militare. — 47.
- 56 *Arcadieni* — aluzie ironică la adresa majorității bonapartiste din Corps législatif. Se referă, probabil, pe de o parte, la clubul politic din rue des Arcades din Paris, ai cărui membri erau adepți ai lui Napoleon al III-lea, iar pe de altă parte la arcadieni, locuitorii ai Arcadiei din Peloponezul antic, care, potrivit mitologiei elene, se distingeau prin naivitate și simplitate. — 48.
- 57 La articolul lui Engels, „Insemnări despre război. — XIII”, redactorul lui „Pall Mall Gazette”, Greenwood, a adăugat următorul alineat: „Este foarte probabil ca asediul Strassbourgului să se încheie curînd prin capitularea fortăreței. După cît se pare, germanii s-au apucat serios de lucru. Pînă ieri dimineață, bombardamentul dinspre Kehl a continuat fără întrerupere zi și noapte timp de 72 de ore. Concomitent, avanposturile prusiene au ajuns la o distanță de 500 pînă la 800 de iarzi de fortăreață. Arsenalul a fost incendiat și cîteva tunuri de calibru mare, instalate de curînd pe poziții, vor deschide imediat focul împotriva acestui sector”.
- Engels și-a realizat intenția de a da — contrar acestor afirmații — o interpretare justă desfășurării asediului Strassbourgului în unul din articolele ulterioare: „Insemnări despre război. — XVII” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 96—99). — 49.
- 58 La 5 septembrie 1870 Consiliul federal de la Paris a trimis pe adresa lui Marx și Eccarius o scrisoare, sub semnătura lui Bachruch, cu rugămintea de a lansa

- cît mai repede un apel către poporul german ; la această scrisoare era anexat apelul „Au peuple allemand, à la démocratie socialiste de la nation allemande” („Către poporul german, către democrația socialistă a națiunii germane”), scris în numele asociațiilor muncitorești franceze și secțiilor franceze ale Asociației Internaționale a Muncitorilor. Acest apel a fost publicat la 4—5 septembrie 1870 sub formă de foaie volantă. — 51, 53, 56, 140.
- 59 Pînă în prezent nu s-a găsit textul scrisorii lui Marx către Consiliul federal de la Paris al Internaționalei. — 51.
- 60 Comitete ale apărării au fost create într-o serie de mari orașe din Franța la începutul războiului franco-prusian ; principala lor misiune era să aprovizioneze armata cu alimente. — 52, 149.
- 61 Este vorba despre plebiscitul organizat de guvernul lui Napoleon al III-lea în mai 1870 cu scopul de a consolida regimul celui de-al doilea Imperiu, care se ciătina și care stîrnise nemulțumirea păturilor largi ale populației. Întrebările puse la vot erau formulate în așa fel, încît nu se putea ca cel care dezaproba politica celui de-al doilea Imperiu să nu dezaprobe și orice reforme democratice. În pofida acestor manevre demagogice, plebiscitul a arătat creșterea forțelor care se opuneau guvernului : 1 500 000 de voturi au fost împotriva guvernului, 1 900 000 de persoane s-au abținut de la vot. — 53.
- 62 Previțiunea lui Engels s-a confirmat totuși ceva mai tîrziu. Armata franceză de sub comanda lui Bazaine a capitulat în fortăreața Metz la 27 octombrie 1870. — 54.
- 63 La începutul războiului franco-prusian, membrii coloniei germane din Manchester — C. Schorlemmer, Wehner și alții — au organizat un comitet de ajutorare a victimelor războiului ; comitetul aduna fonduri pentru familiile celor dispăruți și achiziționa obiectele necesare răniților. Engels era membru al acestui comitet, dar în septembrie 1870, cînd războiul dus de Germania încetase de a mai fi un război de apărare, s-a retras. — 54.
- 64 Este vorba de manifestul lansat la 5 septembrie 1870 de Comitetul din Braunschweig al Partidului muncitoresc social-democrat german („Manifest des Ausschusses der sozial-demokratischen Arbeiterpartei. An alle deutschen Arbeiter !”). Manifestul proclama fidelitatea clasei muncitoare germane față de cauza internațională a proletariatului și propunea muncitorilor germani să organizeze mitinguri de masă și adunări de protest împotriva planurilor anexioniste ale guvernului prusian. În manifest au fost inserate extrase din scrisoarea lui Marx și Engels adresată Comitetului Partidului muncitoresc social-democrat (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 281—283). Se menționa că textul inserat a fost scris de „unul dintre cei mai vechi și mai merituoși tovarăși ai noștri din Londra”. — 56, 58, 140.
- 65 Consiliul General al Internaționalei și Marx personal au participat activ la organizarea mișcării muncitorilor englezi pentru recunoașterea de către guvernul englez a Republicii Franceze instaurate la 4 septembrie 1870 și pentru acordarea de ajutor diplomatic acesteia. În marile orașe ale Angliei — Londra, Birmingham, Newcastle și altele — au avut loc mitinguri și demonstrații, la care au participat mase largi de oameni ai muncii ; participanții nu numai că își exprimau simpatia față de poporul francez, dar în rezoluțiile și petițiile lor cereau guvernului englez să recunoască neîntîrziat Republica Franceză. Însă cercurile guvernante din Anglia, temîndu-se de agravarea crizei revoluționare

- în Franța, au ales calea tergiversării. Anglia a recunoscut Republica Franceză abia după formarea guvernului contrarevoluționar al lui Thiers, în februarie 1871. — 57, 160, 253.
- 66 La 11 septembrie 1870 ziarul „Volksstaat” nr. 73 a publicat apelul secțiilor franceze ale Internaționalei către poporul german (vezi adnotarea 58). — 58.
- 67 Engels se referă la revoluția burgheză din Spania care a început în septembrie 1868 cu înlăturarea reginei Isabela. În cursul revoluției Spania a fost proclamată monarhie constituțională. Abia în februarie 1873 a fost proclamată republica, care a durat mai puțin de un an. — 58.
- 68 *Parlamentul vamal* — organ de conducere al Uniunii vamale, reorganizată după războiul din 1866 și după încheierea la 8 iulie 1867 a tratatului dintre Prusia și statele din sudul Germaniei, în baza căruia a fost creat acest organ. Parlamentul vamal era alcătuit din membri ai Reichstagului Confederației Germaniei de nord (vezi adnotarea 29) și din deputați special aleși din partea statelor din sudul Germaniei : Bavaria, Baden, Württemberg și Hessen. El trebuia să se ocupe exclusiv de problemele comerțului și ale politicii vamale. Tendința lui Bismarck de a lărgi treptat competența acestui parlament, extinzînd-o și asupra altor probleme de ordin politic, s-a lovit de împotrivirea înversunată a reprezentanților statelor din sudul Germaniei. — 59.
- 69 La 9 septembrie 1870 au fost arestați în Germania membrii Comitetului Partidului muncitoresc social-democrat german — Bracke, Bonhorst, Spier, Kühn și Gralle, precum și tipograful Sievers pentru publicarea, la 5 septembrie 1870, a manifestului cu privire la război (vezi adnotarea 64). În noiembrie 1871, după multe luni de închisoare, membrii Comitetului din Braunschweig au fost trași în fața justiției în baza acuzației ticluite de poliție că au încălcat legile ordinii publice (vezi adnotarea 318). — 60, 61, 140, 143, 145, 253.
- 70 Engels se referă la apelul lui V. Hugo „Aux allemands” („Către germani”), publicat la 10 septembrie în „Rappel” și „Moniteur universel”, precum și la scrisoarea lui Wilhelm I către soția sa, regina Augusta, publicată la 7 septembrie 1870 în „Königlich-Preussischer Staatsanzeiger”. — 61.
- 71 *Demagogi* — așa numeau cercurile reacționare din Germania pe participanții la mișcarea opoziționistă din perioada de după războaiele împotriva Franței napoleonene. Participanții la această mișcare se ridicau împotriva rînduiriile reacționare din statele germane și organizau manifestații politice în cadrul cărora se revendica unificarea Germaniei. Mișcarea a avut o mare priză în rîndurile intelectualității și ale studențimii. Autoritățile reacționare îi persecutau pe demagogi. — 62, 145, 409.
- 72 Mitingul la care se referă Marx a fost convocat de Labour Representation League (vezi adnotarea 377) și de liderii trade-unionurilor la 13 septembrie 1870 în cinstea Republicii Franceze. Rezoluția prezentată la miting de G. Howell se limita la a exprima simpatia față de poporul francez și la felicitări cu prilejul „instaurării pașnice a republicii” ; se propunea să se ceară guvernului englez să recunoască oficial Republica Franceză și să influențeze amiabil Germania și Franța în scopul încetării operațiilor militare.
- În opoziție cu aceasta, Applegarth, membru al Consiliului General, a propus o altă rezoluție, în care se cerea guvernului englez să facă demersuri pe linia încetării războiului dintre Franța și Germania și să protesteze împotriva oricărei dezmembrări a Franței, care în mod inevitabil ar fi dus în viitor la complicarea situației politice în Europa. Rezoluția cerea de asemenea să se

elaboreze un tratat de pace care să asigure o pace de durată în Europa. În urma unor discuții îndelungate și aprinse, rezoluția lui Applegarth a fost adoptată cu o majoritate de 7 voturi. — 62, 143.

73 Cu această scrisoare se încheie corespondența sistematică și îndelungată dintre Marx, care se afla la Londra, și Engels, care locuia la Manchester. Încetîndu-și activitatea la firma comercială, Engels s-a mutat la 20 septembrie 1870 de la Manchester la Londra și s-a stabilit în apropiere de locuința lui Marx. De acum înainte corespondența dintre Marx și Engels a avut un caracter episodic, în perioade cînd unul dintre ei lipsea din Londra. — 63.

74 Este vorba despre apelul secției din Marsilia a Asociației Internaționale a Muncitorilor „Aux travailleurs allemands !” („Către oamenii muncii germani !”), scris în prima jumătate a lunii septembrie 1870 și publicat întâi ca foaie volantă, iar apoi, la 25 septembrie, în ziarele „Internationale” nr. 89 și „Bulletin de la Fédération ouvrière rouennaise” nr. 3. Apelul a fost aspru criticat de Marx pentru tendințele lui șovine. — 63.

75 În a doua jumătate a lunii august 1871 Marx s-a aflat la Brighton, unde a urmat un tratament. — 64, 65, 256, 258, 260.

76 Publicația de orientare burghezo-liberală „Public Opinion” a reprodus la 19 august 1871, sub titlul „A German View of the International” („Punctul de vedere german asupra Internaționalei”), pamfletul îndreptat împotriva lui Marx și a Asociației Internaționale a Muncitorilor, intitulat „Internaționala” și apărut în „National-Zeitung” nr. 351 din 30 iulie 1871. Marx, urmînd sfatul lui Engels, a trimis o scrisoare de protest redacției ziarului și a cerut să i se publice scrisoarea și totodată să se dea o dezmințire la calomniile proferate de redacție. La 26 august redacția a publicat scrisoarea lui Marx (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 420—421), precum și o notă în care îi cerea scuze.

Intrucît Engels avea în momentul cînd scria scrisoarea de față numărul din 19 august al ziarului „Public Opinion”, rezultă că acesta a apărut la 18 august. — 64, 68, 70.

77 În 1869, după ce a stabilit legătura cu Bakunin, Neceaev a început să desfășoare o activitate susținută într-o serie de orașe din Rusia în vederea înființării unei organizații complotiste cu numele de „Narodnaia rasprava”. În cercările organizate de el era propagată ideea anarhistă a „distrugerii totale”. Reprezentanți ai tineretului studențesc cu stare de spirit revoluționară și ai raznocinșilor intrau în organizația lui Neceaev, fiind atrași de critica ascuțită făcută regimului țarist și de chemarea la luptă hotărîtă împotriva lui. Folosindu-se de un mandat de reprezentant al „Alianței revoluționare europene”, primit de la Bakunin, Neceaev a încercat să se dea drept reprezentant al Internaționalei, inducînd astfel în eroare pe membrii organizației înființate de el. Nimicirea organizației lui Neceaev și procesul intentat membrilor ei, care a avut loc în vara anului 1871 la Petersburg, au dat la iveală metodele aventuriste folosite de Neceaev pentru a-și atinge scopurile. Neceaev a fugit în străinătate, unde a început să răspîndească zvonuri false pe cale orală și în presă despre faptul că ar fi fost arestat, dar că a reușit să evadeze în drum spre locul de deportare, că ar fi existat un ordin secret de asasinare a lui.

În baza hotărîrii conferinței de la Londra din 1871, Marx a scris o declarație în sensul că Asociația Internațională a Muncitorilor nu are nici o legătură cu așa-zisul complot al lui Neceaev (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 461). — 66, 359.

- 78 Începînd din iunie 1871, cînd la Londra au început să sosească comunarzii care se refugiau în Anglia din cauza persecuțiilor dezlănțuite de guvernul de la Versailles, Consiliul General s-a ocupat de strîngerea și distribuirea de ajutoare materiale, precum și de găsirea unor locuri de muncă pentru emigranții Comunei. Organizatorul acestei activități a Consiliului General a fost Marx; au participat intens și membrii familiei sale. În iulie, Consiliul General a creat un comitet special pentru ajutorarea emigranților Comunei, din care făceau parte Marx, Engels, Jung și alți membri ai Consiliului. Marx a atras la această activitate un grup numeros de radicali și republicani burghezi (Beesly, Harrison, Allsop și alții); în același timp, Marx a trebuit să opună în permanență rezistență încercărilor acestora de a ajuta în primul rînd elementele mic-burgheze ale emigrației franceze. La 5 septembrie 1871, datorită activității intense de pregătire a conferinței de la Londra din 1871, Marx și Engels au ieșit din comitet; în locul lor au intrat alți membri ai Consiliului General. Marx a continuat totuși să participe activ la organizarea ajutorării emigranților comunarzi. — 66, 69, 233, 599.
- 79 La începutul lunii august 1871, pentru a scăpa de persecuțiile guvernului de la Versailles, Lafargue urma să fugă în Spania. La cererea guvernului Thiers însă, la 11 august el a fost arestat, dar după 10 zile a fost eliberat. — 67.
- 80 Elementele lassalleene care făceau parte din Asociația culturală a muncitorilor comuniști germani de la Londra (vezi adnotarea 157) au desfășurat o campanie de calomnie împotriva lui Marx, răspîndind, printre altele, zvonul că și-ar fi însușit banii strînși de Asociație și destinați muncitorilor tipografi greviști din Pesta. Deși Marx a prezentat o dovadă din care rezulta că, întrucît greva încetase, banii au fost depuși la fondul emigranților comunarzi, lassalleenii au continuat campania de calomnie, iar conducerea Asociației nu a luat nici un fel de măsuri pentru a o curma. Acest fapt l-a determinat pe Marx ca la începutul lunii august 1871 să se retragă temporar din Asociație. — 67.
- 81 Apelul către membrii secțiilor americane ale Internaționalei de a strînge bani pentru fondul emigranților Comunei din Paris a fost întocmit de Marx și expediat pe adresa lui Sorge, așa cum reiese din scrisoarea lui Marx către Sorge din 5 septembrie (vezi volumul de față, p. 262). — 67, 257, 262.
- 82 Jules Favre a intentat un proces de calomnie fostului său prieten Laluyé și ziarelor „La Vérité” și „L’Avenir libéral”. Ziarele menționate au relatat că Laluyé, în timpul primului asediu al Parisului, a predat lui Jean-Baptiste Millière o serie de documente din care rezulta că Favre se făcea vinovat de a fi lingușit o persoană pentru a deveni moștenitorul ei, de bigamie și de fals. În fața instanței, Favre a declarat că a recurs la bigamie și la fals în interesul copiilor săi. Laluyé a fost condamnat la un an închisoare și 1 000 de franci amendă, iar editorii celor două ziare la cîte o lună închisoare și 500 de franci amendă.
- Ziarul „Times”, precum și celelalte ziare care publicau materiale despre proces își schimbau aproape zilnic punctul de vedere, luînd apărarea cînd lui Favre, cînd lui Laluyé. — 69.
- 83 La 2 septembrie 1871 „Evening Standard” a reprodus un articol calomnios la adresa lui Marx din ziarul londonez „Public Opinion”, care, la rîndul său, îl reproducuse din publicația germană „National-Zeitung” (vezi adnotarea 76). În legătură cu aceasta, Marx a trimis ziarului „Evening Standard” o scrisoare, la care a anexat copia declarației sale către ziarul „Public Opinion”, și a

cerut să fie publicată. Declarația anexată n-a fost însă publicată de redacție sub pretext că ar fi lipsit din plic. — 69.

- 84 Marx a fost la Manchester de la 22 mai și aproximativ pînă la 3 iunie 1873. — 71.
- 85 Este vorba de sciziunea care s-a produs în Consiliul federal britanic la începutul lunii decembrie 1872 (vezi adnotarea 580). — 73.
- 86 În perioada 1864—1869 Mac-Mahon a fost guvernator al lui Napoleon al III-lea în Algeria. La 24 mai 1873 majoritatea monarhistă a Adunării naționale franceze l-a silit pe Thiers, șeful guvernului, să demisioneze. Președinte al republicii a fost ales mareșalul Mac-Mahon, omul de încredere al partidelor monarhiste (legitimistii și orléaniștii). Potrivit planurilor cercurilor reacționare, venirea lui Mac-Mahon la putere trebuia să constituie un pas spre restaurarea monarhiei, căci Thiers, deși era un monarhist convins, considera totuși că deocamdată trebuie menținută republica ca formă de guvernămînt pentru a preîntîmpina acțiunile revoluționare ale maselor. — 74, 79.
- 87 În această scrisoare Engels expune planul remarcabilei sale lucrări „Dialectica naturii”, la care a început să lucreze în 1873. Scrisoarea a fost expediată la Manchester, unde se afla Marx în acel moment, cu rugămîntea de a fi transmisă și lui C. Schorlemmer și S. Moore ; pe scrisoare s-au păstrat însemnările făcute de Schorlemmer. — 75.
- 88 Adunarea „des ruraux” — adunarea nobililor de la țară —, denumire ironică dată Adunării naționale franceze care a fost convocată în februarie 1871 și care era formată în cea mai mare parte din nobili de provincie, funcționari, rentieri și negustori aleși în circumscripțiile electorale rurale. Majoritatea deputaților (430 de deputați din 630) aparțineau grupărilor monarhiste. — 79, 101.
- 89 În scopul restaurării monarhiei, cercurile clericale monarhiste franceze căutau să exploateze situația politică externă și cereau ca Franța să acționeze împreună cu papa împotriva așa-zisului Kulturkampf din Germania și, de asemenea, să sprijine mișcarea carlistă din Spania (în iulie 1873 carliștii, care reprezentau cercurile nobiliare și catolice cele mai reacționare, au declanșat un război civil în Spania).
Despre Kulturkampf vezi adnotarea 115. — 80.
- 90 Este vorba despre proiectata plecare a lui A. Serraillier ca reprezentant al Consiliului General la cel de-al VI-lea Congres al Asociației Internaționale a Muncitorilor, care urma să aibă loc la începutul lunii septembrie 1873 la Geneva. La 25 iulie 1873 Consiliul General a confirmat mandatul lui Serraillier, iar la 8 august i-a dat instrucțiuni speciale potrivit cărora el trebuia să acționeze în așa fel încît în toate problemele discutate la acest congres să se adopte hotărîri în spiritul rezoluțiilor Congresului de la Haga. Fiind membru al Consiliului federal britanic, Serraillier urma să primească mandat și din partea secțiilor engleze. Situația creată nu a mai făcut necesară plecarea lui Serraillier (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 668—669). Despre Congresul de la Geneva vezi adnotarea 97. — 82.
- 91 Este vorba despre documentele Consiliului General scrise în limba engleză și expediate de Sorge, secretarul Consiliului, lui Engels, care le-a tradus în limba franceză. Printre aceste documente erau Adresa și raportul Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor la Congresul de la Geneva, în care, în linii mari, era prezentat tabloul bătăliilor de clasă și al succeselor obținute

de Internațională în decurs de un an, precum și „Raportul confidențial anual al Consiliului General la cel de-al VI-lea Congres general al Asociației Internaționale a Muncitorilor de la Geneva, care se deschide la 8 septembrie 1873”; raportul conținea date despre situația din Internațională. — 82, 84.

- 92 Din inițiativa Federației jurasiene, în zilele de 1—6 septembrie 1873 la Geneva a fost convocat un congres al secțiilor și federațiilor Internaționalei care se aflau sub influența anarhiștilor și reformiștilor și care fuseseră excluse din Internațională ca urmare a faptului că refuzaseră să recunoască hotărârile Congresului de la Haga. În rezoluția din 30 mai 1873 a Consiliului General se spunea că, respingînd hotărârile celui de-al V-lea Congres de la Haga, „s-au pus ele însele în afara Asociației Internaționale a Muncitorilor și au încetat de a mai fi membre ale acesteia” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 667).
- Hotărârile congresului reflectau concepțiile oportuniste ale participanților lui, care rupseseră definitiv cu principiile programatice și organizatorice ale Internaționalei. Congresul a declarat o abținere totală de la lupta politică și a adoptat o rezoluție anarhistă în problemele organizatorice — secțiilor și federațiilor locale li s-a acordat autonomie deplină. Anarhiștii s-au pronunțat împotriva principiului ca minoritatea să se supună majorității, ceea ce însemna desființarea votului la congresele anuale, acestea urmînd să fie convocate exclusiv pentru un schimb de opinii. Mult discutată a fost problema grevei generale, care era considerată drept unicul și cel mai sigur mijloc pentru eliberarea socială. Congresul de la Geneva a marcat scindarea definitivă a Internaționalei. Dar chiar la congres au apărut divergențe între participanți, ceea ce a dus ulterior la destrămarea asociației create de anarhiști. — 83.
- 93 De la începutul lunii august și pînă la începutul lunii septembrie 1873 Engels a urmat un tratament la Ramsgate. — 83, 549.
- 94 Congresul muncitorilor, organizațiilor profesionale, cooperatiste și altor organizații din Elveția, care a avut loc la 1—3 iunie 1873 la Olten, a fost convocat din inițiativa secțiilor Internaționalei. La congres, unde au participat 80 de delegați care reprezentau 10 000 de muncitori, a fost întemeiată Asociația muncitorilor din Elveția, care a ființat pînă în 1880 și care a unit, pe baza principiilor Internaționalei, diverse organizații muncitorești. Congresul a pregătit terenul pentru crearea Partidului social-democrat din Elveția. — 85, 531.
- 95 În 1873 Lafargue s-a asociat cu Le Moussu și George Moore și au deschis la Londra un atelier de litografie și gravură. După retragerea lui Lafargue din asociație, la sfîrșitul anului 1873, locul său a fost ocupat de Marx. La începutul anului 1874 asociația s-a destrămat. — 85, 93.
- 96 J. Nobre-França, unul dintre conducătorii și organizatorii secțiilor portugheze ale Internaționalei, a trimis prin intermediul lui Engels o scrisoare lui Marx în care îi mulțumea că i-a trimis fasciculele ediției franceze a volumului I al „Capitalului” și îi arăta că această lucrare avea o mare importanță pentru propagarea ideilor comuniste în rîndurile muncitorilor portughezi și scoaterea lor de sub influența proudhonismului. Scrisoarea conținea și informații cu privire la situația din organizațiile portugheze ale Internaționalei. — 86.
- 97 În septembrie 1873 la Geneva s-au ținut aproape concomitent cel de-al VI-lea Congres ordinar al Internaționalei și congresul reprezentanților a o serie de organizații excluse din Asociația Internațională a Muncitorilor (despre acesta din urmă vezi adnotarea 92).

- Cel de-al VI-lea Congres al Internaționalei, care a avut loc între 8 și 13 septembrie 1873, n-a avut un caracter internațional; reacțiunea care domnea în Europa, precum și dificultățile financiare au făcut ca majoritatea federațiilor să nu poată trimite delegați. La congres au participat mai ales membrii elvețieni ai Asociației (39 din 41). La congres, ale cărui lucrări s-au desfășurat sub conducerea lui J. Ph. Becker, s-a dat citire raportului Consiliului General și rapoartelor secțiilor locale. Congresul a examinat Statutul Asociației Internaționale a Muncitorilor și, cu toate că o serie de delegați elvețieni au protestat (Perret și alții), a confirmat funcțiile Consiliului General stabilite la Congresul de la Haga, a subliniat necesitatea ca clasa muncitoare să desfășoare luptă politică și a hotărât să se acționeze pe linia creării unei uniuni internaționale a organizațiilor profesionale. Până la viitorul congres, care urma să aibă loc în 1875, sediul Consiliului General a rămas la New York. Congresul de la Geneva din 1873 a fost ultimul congres al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 86, 550.
- 98 În scrisoarea sa către Hepner, pe care acesta a primit-o la 4 septembrie 1873, Engels explica în ce împrejurări a fost convocat Congresul de la Geneva și-i recomandă să nu mai plece acolo. Conținutul scrisorii este cunoscut din răspunsul lui Hepner din 5 septembrie 1873, în care acesta era de acord cu părerile emise de Engels. — 87, 88.
- 99 Este vorba despre apelul „Compagnons, notre Association traverse...” („Prietenii, Asociația noastră trece prin încercări...”), semnat de Perret, Duval și alții. Acest apel, adresat Congresului de la Geneva, era îndreptat împotriva unor hotărâri în problemele organizatorice adoptate la Congresul de la Haga al Internaționalei. — 88, 547, 553.
- 100 De la 24 noiembrie până la 15 decembrie 1873 Marx a stat împreună cu fiica sa Eleanor la Harrogate, unde a urmat un tratament. — 88, 550, 567.
- 101 La 10 iunie 1873, după două încercări nereușite, G. A. Lopatin a evadat din închisoarea din Irkutsk, unde a stat ca urmare a faptului că a încercat să organizeze evadarea lui Cernișevski, care se afla în deportare sub severa supraveghere a poliției. În august același an, Lopatin a sosit la Paris. — 89, 92.
- 102 Traducătorul volumului I al „Capitalului” în limba rusă a fost Lopatin, care a început să lucreze la el în 1870, pe cînd se afla la Londra. Traducerea a fost întreruptă din cauza plecării lui Lopatin în Rusia pentru a organiza evadarea lui Cernișevski din locul de deportare.
- El a tradus, începînd cu capitolul al doilea (în edițiile ulterioare — secțiunea a doua), circa două treimi din textul primei ediții germane a volumului I al „Capitalului”, restul traducerii aparținînd lui Danielson.
- Aici este vorba de capitolele primei ediții germane a volumului I al „Capitalului”. În ediția a doua și în edițiile germane ulterioare, acestor capitole le corespund secțiunile II—VI ale acestui volum (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 23, București, Editura politică, 1966, p. 160—548). — 90.
- 103 Engels citează din poezia satirică a lui Heine „Dispută” (ciclul „Romancero”), unde este prezentată o dispută din evul mediu între un călugăr capucin și un rabin care invocă cartea religioasă mozaică „Tausves Iontof”. Ca răspuns, călugărul capucin trimite „Tausves Iontof” la dracu. Atunci rabinul, indignat, rostește tirada citată aici de Engels. — 94.
- 104 Engels se referă la critica făcută de Marx teoriilor apologetice ale lui J. St. Mill din lucrarea acestuia „Principles of Political Economy”. Londra, 1868.

Marx a făcut pentru prima oară o critică a acestei lucrări a lui J. St. Mill în ediția franceză a volumului I al „Capitalului” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 23, București, Editura politică, 1966, p. 512—523). — 95.

- 105 La sfârșitul anului 1873 „L'Internationale” a publicat anunțuri cu privire la apariția în 1874 a unei lucrări voluminoase a lui C. De Paepe. În noiembrie-decembrie s-a publicat tabla de materii a acestei lucrări. Marx citează aici tabla de materii a volumului II, publicată în „L'Internationale” nr. 254 și 255 din 23 și 30 noiembrie 1873. Lucrarea lui De Paepe nu a văzut lumina tiparului. — 96.
- 106 Este vorba de incidentul petrecut cu vaporul „Virginus” în timpul războiului de eliberare națională a poporului cubanez din 1868—1878. În timpul războiului, importante forțe armate spaniole, precum și detașamente de „voluntari” ale plantatorilor proprietari de sclavi au fost concentrate în partea de vest a insulei; avînd superioritatea în ceea ce privește flota, ele au blocat partea din Cuba ocupată de trupele revoluționare. La 31 octombrie 1873 vasul militar spaniol „Tornado” a atacat în mare deschisă vaporul american „Virginus”, care transporta echipament și întăriri pentru insurgenții cubanezi, a tras în plin asupra lui și l-a capturat. O parte din echipaj și din pasageri au fost executați. În legătură cu aceasta, guvernul S.U.A. a protestat vehement împotriva acțiunilor piratești ale autorităților spaniole, cerînd pedepsirea vinovaților, restituirea vasului și eliberarea membrilor echipajului și pasagerilor rămași în viață. Castelar, care pe atunci era șeful guvernului spaniol, a fost de acord să satisfacă o parte din aceste pretenții, însă autoritățile de la Havana au refuzat să-i execute ordinul. Conflictul a fost aplanat abia în a doua jumătate a lunii decembrie. — 97.
- 107 Este vorba de enciclica papei Pius al IX-lea din 21 noiembrie 1873, care a fost dată în legătură cu măsurile luate de guvernul Bismarck împotriva bisericii catolice în Germania (despre așa-zisul „Kulturkampf” (vezi adnotarea 115). — 97.
- 108 Mareșalul francez Bazaine, care în timpul războiului franco-prusian a predat, în octombrie 1870, germanilor fortăreața Metz, a fost deferit justiției sub acuzarea de înaltă trădare. Procesul a avut loc la Paris între 6 octombrie și 10 decembrie 1873. Președinte al tribunalului militar era ducele d'Aumale. Bazaine a fost condamnat la moarte, dar peste două zile pedeapsa a fost comutată în închisoare pe viață. După 8 luni de detențiune în condiții foarte confortabile, în august 1874 Bazaine a fugit fără nici o dificultate în Spania. — 99, 577.
- 109 De la mijlocul și pînă la sfârșitul lunii iulie 1874 Marx a locuit în orașul Ryde de pe insula Wight. De la mijlocul lunii iulie și pînă la mijlocul lunii august Engels a urmat un tratament la Ramsgate. — 100.
- 110 La sfârșitul lunii iulie 1874, din inițiativa Rusiei, a fost convocată la Bruxelles o conferință a statelor europene care urma să examineze unele reguli noi de ducere a războiului. Anglia, nevrînd să participe la examinarea problemei drepturilor maritime, pe care Rusia intenționa să o ridice din nou, a refuzat să trimită un reprezentant la conferință. — 101.
- 111 La 13 iulie 1874, în localitatea balneară Kissingen a avut loc un atentat împotriva lui Bismarck. Atentatul a fost organizat de clerul catolic, care era nemulțumit de politica de Kulturkampf promovată de guvern (vezi adnotarea 115). Bismarck a fost rănit de meseriașul Kullmann, care a tras asupra lui. — 101.

112 La 20 noiembrie 1873 Adunarea națională franceză a adoptat legea cu privire la septenat, în baza căreia Mac-Mahon urma să dețină postul de președinte al republicii timp de 7 ani (până la 20 noiembrie 1880), ceea ce însemna consolidarea puterii personale a președintelui și a poziției monarhiștilor.

Încercarea partidelor monarhiste de a dizolva, în vara anului 1874, Adunarea națională și de a restaura monarhia a provocat indignarea cercurilor republicane. Temându-se de acțiunile maselor populare, care doreau republica, Mac-Mahon a afirmat în mesajul adresat la 9 iulie 1874 Adunării naționale că va apăra puterea ce i s-a acordat pe timp de 7 ani „prin toate mijloacele de care dispune”. În același timp, Mac-Mahon a cerut aplicarea cit mai rapidă a noilor legi, care-i asigurau de fapt dictatura; printre altele, președintele avea dreptul să dizolve Adunarea națională, să fixeze noi alegeri și să formeze majoritatea parlamentară. — 101, 103.

113 În 1870 guvernul Gladstone a făcut în Anglia o reformă a învățămîntului public; în afară de școli bisericești au fost deschise și școli laice — conduse de consilii școlare —, în care predarea religiei și a bibliei nu era obligatorie. Această reformă a fost atacată de conservatori.

Endowed Schools Commission — comisie guvernamentală instituită în 1869, a cărei sarcină era de a controla repartizarea fondurilor în școlile subvenționate din veniturile așezămintelor bisericești în Anglia și Wales. Comisia a controlat peste 800 de asemenea școli și a constatat că aceste fonduri erau administrate extrem de prost. Comisia a luat măsuri menite să pună capăt acestei stări de lucruri și a asigurat un control permanent asupra administrării fondurilor școlare. În 1874, la propunerea partidului conservator, *Endowed Schools Commission* a fuzionat cu *Charity Commission*, organ creat de guvernul conservator, ceea ce a însemnat revenirea la vechea stare de lucruri. — 103.

114 Pierre Magne, ministru de finanțe în guvernul Mac-Mahon, a încercat să lichideze imensul deficit creat în bugetul pe 1873 (149000000 de franci) în special prin majorarea substanțială a impozitelor indirecte la toate produsele de primă necesitate. În iulie 1874 această propunere a fost discutată în Adunarea națională franceză. Deputații de stînga, care se temeau de nemulțumirea maselor largi și de eventuale acțiuni ale acestora, s-au opus. După dezbateri aprinse, o parte din propuneri au fost respinse și Pierre Magne a demisionat. — 103.

115 *Kulturkampf* — denumire dată de liberalii burghezi măsurilor luate de guvernul Bismarck în deceniul al 8-lea al secolului al XIX-lea, aplicate sub steagul luptei pentru cultura laică și îndreptate împotriva bisericii catolice și a partidului de centru, care sprijineau tendințele separatiste ale proprietarilor funciari și ale burgheziei din statele mici și mijlocii din sud-vestul Germaniei. Politica lui Bismarck a întâmpinat împotrivirea clerului catolic și curiei papale, precum și a cercurilor catolice din alte state. — 103.

116 După decesul primului ei fiu, Charles, la sfîrșitul lunii iulie 1874 Jenny Longuet s-a îmbolnăvit grav. La 6 august Marx a dus-o la Ramsgate, unde în acest timp se afla Engels. Marx a rămas cu ei pînă la 9 august 1874. În a doua jumătate a lunii august, Engels, familia sa și Jenny Longuet au făcut o excursie pe insula Jersey și la 5 septembrie s-au întors la Londra. — 104, 108, 571.

- 117 La începutul lunii august 1874 Marx a încercat să obțină cetățenia engleză și a făcut demersurile necesare la Ministerul de Interne. Cererea lui a fost însă respinsă sub pretext că „Marx a dat dovadă de lipsă de loialitate față de monarhul prusian”. — 104, 573, 576.
- 118 Din noiembrie 1873 și până în martie 1874 în Rusia au avut loc arestări în masă în rândurile intelectualității și studențimii narodnice din Petersburg, Moscova, Kiev, Odesa și din alte orașe. Arestările au dus la distrugerea organizației revoluționare a așa-zișilor „ciaikoviști” (după numele unui membru al ei). Membrii organizației ciaikoviștilor : M. A. Natanson, S. L. Perovskaia, V. M. Aleksandrov, P. A. Kropotkin, S. M. Kravcinski și alții au desfășurat propagandă în rândurile muncitorilor, printre altele citeau fragmente din volumul I al „Capitalului” și publicau literatură revoluționară ; ei au tradus pentru prima oară în limba rusă lucrarea lui Marx „Războiul civil din Franța”. Majoritatea celor arestați au fost în 1877—1878 implicați în „procesul celor 193”. — 106.
- 119 La recomandarea medicilor, Marx împreună cu Eleanor au plecat la 15 august la Karlsbad (Karlovy-Vary), unde au stat de la 19 august până la 21 septembrie 1874. La întoarcere, Marx s-a oprit la Dresden. Leipzig, Berlin și Hamburg. La Leipzig s-a întâlnit cu Liebknecht și Blos, precum și cu membri ai organizației de partid din Leipzig și a discutat cu ei despre situația din Partidul social-democrat și despre necesitatea luptei împotriva lassalleanismului. — 111, 576, 581.
- 120 Este vorba despre congresul organizațiilor excluse din Internațională, care a avut loc la Bruxelles între 7 și 13 septembrie 1874. La congres au participat delegați din partea grupurilor anarhiste din Elveția, Spania și Belgia, doi lassalleeni, membri ai organizațiilor muncitorilor germani din Belgia, și un reprezentant al aripii reformiste a Federației britanice (Eccarius). Deși congresul a avut un caracter îngust, participanții l-au declarat, fără nici un temei, drept cel de-al șaptelea congres al Asociației Internaționale a Muncitorilor. În timpul discuțiilor au apărut divergențe între participanți, inclusiv între anarhiști ; raportul lui De Paepe „Die Organization des öffentlichen Dienstes in der kommenden Gesellschaft” a demonstrat că el s-a îndepărtat de anarhism.
- Materialele cu privire la acest congres au fost publicate în „Times” din 10, 11, 14, 15 și 16 septembrie 1874. — 113, 580.
- 121 Engels se referă la discursul rostit de J. Tyndall la deschiderea celui de-al 44-lea Congres al Asociației britanice pentru progresul științei, care și-a început lucrările la 19 august 1874 la Belfast (discursul a fost publicat în revista „Nature” nr. 251 din 20 august 1874) și la discursul lui Huxley „On the Hypothesis that animals are automats, and its history. Address at the British Association”, care a fost rostit la ședința din 24 august a Asociației (discursul a fost publicat în revista „Nature” nr. 253 din 3 septembrie 1874).
- Discursul lui Tyndall a fost folosit de Engels în „Dialectica naturii” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 20, București, Editura politică, 1964, p. 498). — 115.
- 122 Prima Adresă a Consiliului General cu privire la războiul franco-prusian a fost publicată în „Pall Mall Gazette” din 28 iulie 1870. — 119, 146.
- 123 Marx a trimis lui Paul și Laura Lafargue o tăietură din ziarul „Volksstaat” nr. 59 din 23 iulie 1870 cu o știre din Berlin, în care se dădea pasaie din cuvântările rostite de Bebel și Liebknecht în Reichstag la 21 iulie 1870, precum și, probabil, rubrica „Cronica politică” din același număr al ziarului, consacrată poziției clasei muncitoare germane față de războiul franco-prusian.

Despre cuvântările rostite de Bebel și Liebknecht în Reichstag vezi adnotarea 44. — 122.

- 124 Ordinea de zi a congresului ordinar care urma să se deschidă la 5 septembrie 1870 la Mainz a fost întocmită de Marx și aprobată de Consiliul General la 12 iulie 1870 (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 470). Textul aprobat de Consiliu a fost editat sub formă de foaie volantă în limba engleză sub titlul „The fifth annual congress of the International Working Men's Association” și reprodus de o serie de publicații, printre care „Vorbote” nr. 7 din iulie 1870.

La 14 iulie 1870 Marx a trimis textul ordinii de zi lui Jung, ca să-l traducă în limba germană (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 32, București, Editura politică, 1972, p. 613—614); ulterior textul a fost publicat în „Volksstaat” nr. 65 din 13 august 1870. — 125.

- 125 Marx se referă la încercarea bakuniștilor ca prin trimiterea de delegați din partea unor secții mici sau chiar inexistente să creeze o majoritate fictivă la congresul de la La Chaux-de-Fonds (4—6 aprilie 1870) și să acapareze în felul acesta conducerea Federației romande a Internaționalei. La Congresul de la La Chaux-de-Fonds s-a produs o sciziune care a dus la crearea în Elveția romandă a două comitete federale (vezi adnotarea 6). — 125.

- 126 Dat fiind că izbucnise războiul franco-prusian, la 2 august 1870 Consiliul General a hotărât să amâne congresul ordinar și să se adreseze secțiilor Internaționalei pentru a obține din partea lor aprobarea acestei hotărâri. În calitate de secretar-corespondent al Consiliului General pentru Germania, Marx a întocmit o scrisoare către Comitetul Partidului muncitoresc social-democrat german (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 277). Comitetul Partidului muncitoresc social-democrat, secțiile germane din Elveția și federațiile belgiană și romandă ale Internaționalei s-au declarat întru totul de acord cu propunerea Consiliului General. Pe această bază, la 23 august 1870 Consiliul a adoptat hotărârea oficială cu privire la amânarea congresului. — 125, 308.

- 127 Este vorba de *Congresul slavilor* care s-a deschis la 2 iunie 1848 la Praga; la congres a ieșit la iveală lupta dintre cele două curente din mișcarea națională a popoarelor slave subjugate de imperiul habsburgic. Curentul de dreapta, liberal-moderat, în care se încadrau și conducătorii congresului, încerca să rezolve problema națională prin menținerea și consolidarea monarhiei habsburgice. Curentul de stînga, democratic, era categoric împotriva acestei orientări și căuta să întreprindă acțiuni comune cu mișcarea democrat-revoluționară din Germania și din Ungaria. Curentului de stînga i s-a alăturat și Bakunin. Unii dintre delegații la congres, care aparțineau aripii radicale și care au participat activ la revoluția de la Praga, au fost supuși unor crunte represalii. La 16 iunie reprezentanții aripii liberal-moderate rămași la Praga au amînat fără termen lucrările congresului. — 126.

- 128 „Aufruf an die Slaven”. Von einem russischen Patrioten Michael Bakunin. Mitglied des Slavenkongresses in Prag”. Koethen, 1848. Engels a criticat concepțiile lui Bakunin expuse în această lucrare în articolul „Panславismul democrat” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 6, București, Editura politică, 1959, p. 301—319). — 126.

- 129 *Insurecția armată de la Dresda* a avut loc între 3 și 8 mai 1849. Ea a fost provocată de refuzul regelui Saxoniei de a recunoaște constituția imperiului, precum și de numirea în postul de prim-ministru a ultrareacționarului Zschinsky.

Rolul principal în luptele de baricadă l-au avut muncitorii. Bakunin a fost unul dintre conducătorii insurecției. — 126.

- 130 Este vorba de articolele lui S. Borkheim „Russische Briefe. VIII—X. Michael Bakunin”, care au apărut anonim în „Die Zukunft” în iunie-noiembrie 1869. În aceste articole Borkheim critica ideile panslaviste ale lui Bakunin și idealizarea de către acesta a obștii rusești, pornind de la materialele publicate de Bakunin în limba rusă în revista „Kolokol”. — 126, 448.
- 131 În scrisoarea din 24 iulie 1870 (vezi adnotarea 14), Comitetul secției ruse l-a rugat pe Marx să transmită mulțumiri lui Borkheim pentru faptul că a luat atitudine în „Volksstaat” împotriva lui Neceaev și declara că este gata, în caz de nevoie, să intervină în polemică.
- Polemica a izbucnit în urma publicării de către Borkheim, în ziarul „Volksstaat” nr. 22 din 16 martie, a unei note intitulată „Der Brief Njetschajeffs”, în care autorul, salutând dezvoltarea mișcării revoluționare ruse, se ridica totodată împotriva diverselor mistificări răspândite de Neceaev cu privire la propria sa persoană (arestare, deportare în Siberia, evadare etc.). Neceaev a răspuns la nota lui Borkheim printr-o scrisoare deschisă publicată în ziarul „Volksstaat” nr. 26 din 30 martie 1870. — 127.
- 132 În textul inițial al rezoluției Consiliului General „Asociația Internațională a Muncitorilor și Alianța democrației socialiste”, care a fost scrisă de Marx la 22 decembrie 1868, exista un punct despre necesitatea publicării rezoluției respective în toate țările unde existau secții ale Internaționalei. În textul definitiv al rezoluției acest punct nu a intrat (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 363—365). — 130.
- 133 Această scrisoare a lui Marx către Jung a fost scrisă în legătură cu primirea hotărârilor Comitetului Central al secțiilor de limbă germană din Elveția („Das Zentralkomitee der Sektionsgruppe deutscher Sprache an den Generalrat in London”. Genf, den 7. August 1870) și ale Comitetului Partidului muncitoresc social-democrat german („An den Generalrat der Internationalen Arbeiterassoziation in London”. Braunschweig, 1870), care aprobau întru totul propunerea Consiliului General de a se amana convocarea congresului ordinar al Internaționalei fixat inițial pentru 5 septembrie 1870.
- La scrisoarea a fost anexată copia scrisă de Marx a hotărârii Comitetului Partidului muncitoresc social-democrat. — 131.
- 134 Este vorba despre articolul „England's Position”, scris sub formă de scrisoare și semnat cu pseudonimul „Von Thunder-ten-Tronckh” (Thunder-ten-Tronckh — castel în Westfalia), care a fost publicat în „Pall Mall Gazette” din 9 august 1870. — 133.
- 135 Este vorba despre portretul lui O'Donovan Rossa, militant al mișcării irlandeze de eliberare națională și unul dintre liderii fenienilor. Kugelmann a cerut să i se trimită portretul pentru culegerea de cîntece populare irlandeze „Erins Harfe” („Harfa Irlandei”), pe care o pregătea J. Rissé. La rugămintea fiicei mai mari a lui Marx, Jenny, Engels a scris pentru prefața la culegere scurte însemnări (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 541—542). Judecînd însă după ediția culegerii „Erins Harfe”, apărută la Hannover în 1870, portretul lui Rossa n-a fost publicat, după cum nu au fost folosite nici însemnările lui Engels. — 133, 591.
- 136 Această scrisoare a lui Marx constituie răspunsul la câteva scrisori ale lui Sorge scrise în perioada 10 mai—4 august 1870; scrisoarea a marcat începutul

unei corespondențe îndelungate între ei, ceea ce a contribuit la stabilirea unor relații de prietenie între Marx și Engels, de o parte, și Sorge, de altă parte. — 134.

137 Este vorba de „Report of the Bureau of Statistics of Labour, embracing the account of its operations and inquiries from August 2 1869, to March 1 1870, inclusive”. Boston, 1870. Exemplarul trimis de Sorge s-a păstrat printre cărțile din biblioteca lui Marx și conține însemnări făcute de el. — 134, 136.

138 În scrisorile adresate lui Marx, Sorge arăta că R. W. Hume, corespondent al Consiliului General în S.U.A., profita de imputernicirile pe care le avea pentru a-și face reclamă. Pe „carnetele de membru” al Internaționalei, tipărite și difuzate de el fără știrea Consiliului General, Hume prezenta în mod denaturat obiectivele și sarcinile Asociației Internaționale a Muncitorilor. Lucraft figura pe ele ca „președinte” al Internaționalei, iar Hume ca „împuternicit”, pentru S.U.A.

La 6 septembrie 1870 Marx a informat Consiliul General despre scrisoarea lui Sorge; lui Eccarius, secretar al Consiliului General pentru S.U.A., i s-a trasat sarcina de a cere lui Hume să acționeze în strictă conformitate cu Statutul Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 134, 136.

139 La începutul anului 1870 Cluseret a fost împuternicit de Consiliul General să stabilească legătura cu secțiile franceze din S.U.A. Dându-se însă drept unul dintre organizatorii Internaționalei, el a ignorat secțiile existente în S.U.A. și și-a depășit împuternicirea. Împotriva acțiunilor lui Cluseret au protestat o serie de secții, în special secția nr. 1 (vezi adnotarea 330), care au cerut informații Consiliului General, lui J. Ph. Becker și E. Varlin în legătură cu caracterul împuternicirii primite de Cluseret. Marx le-a satisfăcut cererea în scrisoarea către S. Meyer și A. Vogt din 9 aprilie 1870 (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 32, București, Editura politică, 1972, p. 594—600). — 134.

140 Este vorba despre afirmația neîntemeiată a lui A. Vogt, membru al secției germane nr. 1, potrivit căreia Victor Schily — participant la revoluția din 1848—1849 din Germania și membru al Internaționalei — ar fi fost spion. — 135, 136, 160.

141 În august 1870 a avut loc la Cincinnati cel de-al 5-lea Congres al Uniunii naționale a muncitorilor, care reunea o serie de organizații sindicale și asociații muncitorești din S.U.A. La acest congres a fost adoptată următoarea rezoluție: „Uniunea națională a muncitorilor se declară de acord cu principiile Asociației Internaționale a Muncitorilor și-și exprimă intenția de a se afilia într-un viitor apropiat la asociația amintită”. Această intenție n-a fost însă înfăptuită, deoarece în conducerea Uniunii aveau o mare pondere elementele mic-burgheze.

Meyer a fost ales delegat la congres din partea Asociației generale a muncitorilor germani, care a făcut parte pînă în toamna anului 1870 din Uniunea națională a muncitorilor (sub denumirea de Asociația muncitorilor nr. 5 din New York) și care era totodată, începînd din decembrie 1869, secție a Internaționalei (secția nr. 1). Meyer nu a putut participa la congres și Asociația generală a muncitorilor germani a fost reprezentată de Sorge. — 135, 136.

142 Este vorba de cartea lui E. Kellogg „A new monetary system”, pe care Marx a citit-o, probabil, la început, în traducere. În februarie 1871 Sorge i-a trimis prima ediție, apărută la New York. S-a păstrat exemplarul cu însemnările și observațiile lui Marx. — 135.

- 143 În scrisoarea către Marx din 26 iulie 1870, S. Meyer exprima părerea că Sorge nu corespunde postului de secretar-corespondent al Asociației generale a muncitorilor germani din S.U.A. — 136.
- 144 Este vorba despre „Declarația cu privire la principiile dreptului maritim internațional”, care a fost anexată la tratatul de pace de la Paris din 1856 (încheiat după războiul Crimeii din 1853—1856) și semnată, la 16 aprilie 1856, de reprezentanții Austriei, Franței, Angliei, Prusiei, Rusiei, Sardiniei și Turciei. În această declarație erau stabilite regulile războiului pe mare, bazate pe principiile neutralității armate, care fuseseră proclamate în 1780 de guvernul Ecaterinei a II-a, și care prevedeau interzicerea pirateriei, inviolabilitatea încărcăturilor aparținând unui stat neutru și aflate pe vasele unei țări inamice, a încărcăturilor aparținând unui stat inamic și aflate pe vasele unui stat neutru, cu excepția contrabandei de arme, și recunoașterea numai a blocadei efective. În numele Angliei, declarația a fost semnată de Clarendon, reprezentantul acestei țări la Congresul de la Paris. — 139, 153.
- 145 Vorbind despre vandalismul generalului Vogel von Falckenstein în 1866, Marx avea în vedere următorul fapt : în timpul războiului austro-prusian, trupele de sub comanda lui Vogel von Falckenstein au ocupat la 16 iulie 1866 orașul Frankfurt pe Main. Din ordinul său au fost arestați numeroși senatori, presa a fost interzisă, orașul a fost impus la o grea contribuție de război ; în caz de neachitare a acestei contribuții, orașul urma să fie bombardat ; din cauza amenințărilor comandamentului prusian, primarul orașului Frankfurt s-a sinucis. — 104.
- 146 Este vorba de apelul „Către secțiile Internaționalei” întocmit de bakuniștii J. Guillaume și G. Blanc (5 septembrie 1870) și publicat la Neuchâtel ca supliment la „Solidarité” nr. 22. — 141.
- 147 Este vorba despre un articol publicat în „Pall Mall Gazette” din 15 septembrie 1870, al cărui autor avea o atitudine ostilă față de apelul lui Beesly „A Word for France”. — 146.
- 148 Folosind materialele trimise de Marx, Beesly a scris articolul „The International Working Men's Association”, care a fost publicat în „The Fortnightly Review” nr. XLVII din noiembrie 1870. — 146.
- 149 Împreună cu scrisoarea din 23 septembrie Oswald a trimis lui Marx o copie a scrisorii sale către Thiers, în care propunea să se creeze „o zonă neutră” între Franța și Germania ; Oswald îl ruga pe Marx să-și spună părerea în această privință. — 147.
- 150 La 19 septembrie 1870 „Times” a publicat (sub titlul „Rusia”) un extras din „Journal de St. Pétersbourg” din 17 septembrie 1870, în care se spunea că prestigiul Franței nu va avea de suferit dacă la încheierea păcii ea va accepta să-și distrugă fortificațiile. — 148.
- 151 *Insurecția de la Lyon* a început la 4 septembrie 1870, în legătură cu știrea despre înfrângerea de la Sedan. Sosit la Lyon la 15 septembrie, Bakunin a încercat să ia conducerea mișcării și să-și pună în aplicare programul anarhist. La 28 septembrie anarhiștii au încercat să dea o lovitură. Această încercare a eșuat total. — 148, 217.
- 152 Este vorba despre colecta organizată în 1867 de democrații mic-burghezi germani pentru întoarcerea în patrie a poetului Freiligrath. Prin subscripția organizată de comitete speciale în Germania și la New York s-au strâns circa

- 60 000 de taleri. Marx a apreciat acceptarea de către Freiligrath a acestei subscripții ca un fapt nedemn, echivalent cu cerșetoria. — 150, 160.
- 153 *Francirori* (în limba franceză franc-tireurs — trăgători liberi) — partizani voluntari, organizați în mici detașamente; au participat la apărarea Franței de invazia trupelor dușmane în timpul războiului franco-prusian. — 152.
- 154 Potrivit *Regulamentului Landsturmului* din 21 aprilie 1813, elaborat de Gneisenau, toți bărbații valizi care nu făceau parte din trupele de linie și din Landwehr trebuiau să intre în batalioanele Landsturmului pentru a lupta împotriva trupelor napoleonene. În regulament era dezvoltată ideea războiului de partizani și erau considerate „permise” toate mijloacele de autoapărare a populației. Engels analizează amănunțit acest regulament în articolul „Francirorii prusieni” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 213—217). — 153.
- 155 *Armata de Loara* a fost creată la 15 noiembrie 1870 sub comanda generalului d'Aurelle de Paladines și a acționat în regiunea Orléans. Cu toate că era formată din unități eterogene, în majoritatea lor slab instruite, și fusese creată în grabă, această armată a obținut, cu sprijinul populației, o serie de victorii asupra trupelor prusiene. Mai amănunțit despre operațiile acestei armate și despre compoziția ei vezi F. Engels „Însemnări despre război”, articolele XXXI și XXXII (K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 218—227). — 153.
- 156 La 26 noiembrie 1870, cu prilejul discutării în Reichstagul german a problemei acordării unui credit pentru continuarea războiului cu Franța, Bebel și Liebknecht au cerut să se renunțe la credite și să se încheie imediat o pace fără anexiuni cu Republica Franceză. După încheierea sesiunii Reichstagului, la 17 decembrie 1870, Bebel, Liebknecht și Hepner au fost arestați sub acuzația de înaltă trădare. — 155.
- 157 *Asociația culturală a muncitorilor comuniști germani de la Londra* a fost înființată în februarie 1848 de K. Schapper, J. Moll și alți militanți ai Ligii celor drepti. În 1847 și 1849—1850, Marx și Engels au depus o activitate intensă în cadrul Asociației. La 17 septembrie 1850, Marx, Engels și tovarășii lor de idei s-au retras din Asociație ca urmare a faptului că majoritatea membrilor ei se situau de partea fracțiunii sectare-aventuriste Willich-Schapper. La sfârșitul deceniului al 6-lea, Marx și Engels au participat din nou la activitatea Asociației. Odată cu întemeierea Asociației Internaționale a Muncitorilor, Asociația culturală a devenit secția germană a acesteia la Londra. De la sfârșitul anului 1871 a fost una din secțiile Federației britanice. Asociația culturală de la Londra a ființat pînă în 1918, cînd a fost interzisă de guvernul englez.
- În legătură cu arestarea membrilor Comitetului din Braunschweig al Partidului muncitoresc social-democrat vezi adnotarea 69. — 156.
- 158 La 19 decembrie 1870 „Times” a publicat scrisoarea lui Gladstone din 15 decembrie prin care se anunța amnistierea fenienilor întemnițați (despre fenieni vezi adnotarea 2). Această amnistiere era însă foarte limitată, ceea ce l-a determinat pe Engels să o compare cu lamentabila amnistiere a deținuților politici din Prusia, dată în ianuarie 1861 cu prilejul urcării pe tron a lui Wilhelm I. — 156.
- 159 *Procesul comuniștilor de la Köln* (4 octombrie—12 noiembrie 1852) — proces provocator înscenat de guvernul prusian unui număr de 11 membri ai Ligii comuniștilor. Drept corp delict la proces au servit „dosarul original cu

- procesele-verbale^a ale ședințelor organului central — dosar ticluit de agenții poliției prusiene — și alte acte false, precum și o serie de documente sus-trase de poliție de la fracțiunea aventuristă Willich-Schapper, care fusese exclusă din Liga comunistilor. Pe baza acestor documente false și a unor mărturii mincinoase, 7 dintre acuzații au fost condamnați la pedepse variind între 3 și 6 ani detențiune în fortăreață. Acțiunile organizatorilor acestui proces au fost demascate în articolul lui Engels „Recentul proces de la Colonia” și în pamfletul lui Marx „Dezvăluiri asupra procesului comunistilor de la Colonia” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 8, București, Editura politică, 1960, p. 422—428 și 429—501). — 157.
- 160 Este vorba despre o notă cu privire la cazul Neceaev inserată în „Volksstaat” nr. 4 din 11 ianuarie 1871 la rubrica „Cronica politică”. — 157.
- 161 Este vorba de cuvântarea rostită de Marx la ședința din 17 ianuarie 1871 a Consiliului General îndreptată împotriva elogiilor exagerate aduse de către trade-unionistul Odger guvernului apărării naționale și ministrului de interne J. Favre în cadrul unui miting care a avut loc la 10 ianuarie 1871 la St. James’ Hall din Londra. — 158.
- 162 Este vorba despre rezoluția VI a Congresului de la Basel cu privire la problemele organizatorice „Despre normele de excludere a secțiilor din Internațională”, care imputernicea Consiliul General să excludă temporar, pînă la următorul congres ordinar, unele secții din Internațională. — 158.
- 163 Este vorba despre o serie de legi reacționare adoptate de Adunarea constituantă a Republicii Franceze după înăbușirea insurecției din iunie 1848. Legile cu privire la presă din 9 și 11 august prevedeau pedepse aspre cu închisoare și amenzi pentru publicarea de materiale îndreptate împotriva guvernului, a regimului existent și a proprietății private. Prin legea din 21 martie 1849 se interzicea organizarea cluburilor etc. — 159.
- 164 În aprilie 1849 guvernul burghez francez a organizat în alianță cu Austria și Neapole o intervenție împotriva republicii de la Roma în scopul înăbușirii acesteia și restabilirii autorității laice a papei. În urma intervenției armate și asedierii Romei, care a fost supusă unui crunt bombardament din partea trupelor franceze, republica de la Roma, deși a opus o rezistență eroică, a fost desființată, iar Roma ocupată de trupele franceze. — 159.
- 165 În decembrie 1870 s-a constituit la New York Comitetul Central pentru Statele Unite al Asociației Internaționale a Muncitorilor, cu imputerniciri pe timp de un an. Un rol important în organizarea lui a avut secția nr. 1 (germană) — prima secție a Internaționalei în America (vezi adnotarea 330). Marx considera că pentru o federație a Internaționalei e mai indicat ca organul de conducere să fie ales la congresul secțiilor, în caz contrar existind pericolul ca în Comitetul Central să pătrundă — în calitate de reprezentanți ai secțiilor — elemente ostile mișcării muncitorești. După Conferința de la Londra din 1871, lupta dintre aripa proletară și cea burgheză s-a intensificat; în decembrie 1871, în Comitetul Central s-a produs o sciziune și s-a format un Consiliu federal provizoriu, în frunte cu Sorge, care a fost recunoscut de Consiliul General în mai 1872. — 159, 267, 292.
- 166 Este vorba despre articolul lui P. I. Iakobi și V. A. Zeițev „O polojenii rabocih v Zapadnoi Evropi s obșcestvenno-ghighieniceskoi tociiki zreniia”, care a fost publicat sub inițialele „P. I.” în revista „Arhiv sudebnoi medițini i obșcestvennoi ghighienf”, cartea a 3-a pe 1870, p. 160—216. Acest articol a fost

scris în principal pe baza materialelor din volumul I al „Capitalului” lui Marx. Primele exemplare ale revistei „Arhiv sudebnoî mediîni” au apărut cu acest articol și s-au difuzat. A intervenit însă cenzura, care a interzis articolul. La cererea ei, articolul a fost scos din exemplarele nevindute ale revistei, paginația la celelalte materiale rămânând neschimbată. Redactorul-șef al revistei a fost destituit „pentru propagare perseverentă a ideilor socialiste”.

Marx a aflat de acest articol de la Lopatin. — 161.

- 167 Cernișevski a fost arestat în iulie 1862. Până în 1864 s-a aflat în fortăreața Petropavlovskaja, apoi a fost condamnat la șapte ani muncă silnică și deportare pe viață în Siberia. — 161.
- 168 Este vorba de cotizațiile de intrare în Asociația Internațională a Muncitorilor trimise de Asociația generală a muncitorilor germani, care în decembrie 1869 a fost transformată în secția germană nr. 1 (vezi adnotarea 330). — 162.
- 169 Marx împreună cu fiica sa Jenny au locuit la Kugelmann, la Hannover, aproximativ între 18 septembrie și 7 octombrie 1869. La 11 octombrie el s-a întors în Anglia. — 163.
- 170 Este vorba de *Convenția cu privire la armistițiul și la capitularea Parisului*, semnată de Bismarck și Favre la 28 ianuarie 1871 — act de trădare a intereselor naționale ale Franței de către burghezia franceză, determinat de dorința de a înăbuși mișcarea revoluționară din țară. Convenția prevedea ținerea în cel mai scurt timp posibil a alegerilor pentru Adunarea națională (alegerile erau fixate pentru 8 februarie 1871), care trebuia să hotărască dacă războiul să fie continuat sau să se încheie pacea. — 164, 168, 253.
- 171 La mijlocul lunii septembrie 1870, o parte din guvernul apărării naționale creat la 4 septembrie 1870 la Paris a fost trimisă la Tours pentru a organiza în provincii rezistența împotriva invaziei germane și a întreține în continuare relații cu străinătatea; la 6 decembrie 1870 aceasta s-a mutat la Bordeaux. Această parte a guvernului a căpătat denumirea de *delegația de la Tours* sau de *la Bordeaux*; începând de la 9 decembrie 1870 a fost condusă de Gambetta. Șeful părții din guvern care a rămas la Paris (delegația de la Paris), precum și al întregului guvern era Trochu. — 164, 168.
- 172 Este vorba de decretul lui Gambetta din 31 ianuarie 1871, semnat și de ceilalți membri ai delegației de la Bordeaux (Crémieux, Glais-Bizoin, Fourichon), prin care toate persoanele care în timpul imperiului au deținut înalte posturi oficiale (miniștri, senatori, consilieri de stat și prefecți), precum și persoanele care au participat la alegeri în calitate de candidați oficiali ai guvernului nu aveau dreptul de a fi alese. La 3 februarie, Bismarck, invocând punctul cu privire la „libertatea alegerilor”, a protestat împotriva măsurilor luate de Gambetta. Partea de la Paris a guvernului care la rîndul ei emisese decretul cu privire la procedura alegerilor a anulat hotărârile lui Gambetta, care limitau drepturile oamenilor politici ai imperiului bonapartist. Gambetta a demisionat. — 165, 168.
- 173 Aceste informații cu privire la condițiile tratatului de pace propuse de guvernul imperiului german au fost publicate la 2 februarie 1871 de ziarul „Times”. Contribuția de război pe care Bismarck o cerea Franței se ridică la 5 miliarde de franci. — 165, 169.
- 174 Wilhelm I, regele Prusiei, a fost proclamat împărat al Germaniei la 18 ianuarie 1871. — 166, 169.

- 175 Este vorba, pe cât se pare, despre arestarea și exilarea muncitorului Joseph Schneider din Frankfurt, candidat în alegerile pentru Reichstag la Stuttgart. Despre acest fapt a relatat ziarul „Volksstaat” din 1 februarie 1871. — 169.
- 176 Articolul lui Blind „The result of French designs upon Germany” a fost publicat în „Fortnightly Review” din ianuarie 1871. — 170.
- 177 Marx răspunde, pare-se, la întrebarea lui Lavrov în legătură cu soarta lui Lopatin. Deși Marx știa din scrisoarea primită de la Lopatin la 15 decembrie 1870 că acesta se afla în Rusia, unde plecase pentru a organiza evadarea lui Cernișevski din deportare, totuși, din considerente, probabil, de ordin conspirativ, el n-a comunicat nici locul unde se afla Lopatin, nici scopul plecării lui.
- Scrisoarea a fost expedită de Marx la Paris, unde se afla pe atunci Lavrov. — 171.
- 178 Această scrisoare a lui Marx este un răspuns la scrisorile primite din partea soției lui W. Liebknecht — Natalie Liebknecht — datate 18 ianuarie, 22 și 27 februarie 1871. N. Liebknecht scria că nu poate să dea chitanță pentru primirea banilor strânși în folosul familiilor militanților Partidului muncitoresc social-democrat arestați în Germania, pentru că o asemenea chitanță ar putea servi drept o probă în plus împotriva lui Liebknecht și Bebel, care erau acuzați de înaltă trădare. Unul dintre capetele de acuzare îl constituia intrarea Partidului muncitoresc social-democrat în Asociația Internațională a Muncitorilor, întrucât legile prusiene interziceau afilierea partidelor sau asociațiilor germane la organizații internaționale. — 171.
- 179 La p. 531 a articolului său „The International Working Men's Association” (vezi adnotarea 148), Beesly scria: „Toți membrii Internaționalei sînt republicani și adversari hotărîți ai războiului... De aceea ei sînt prizoniți de despoții Franței și Prusiei”. În continuare (p. 532—535), Beesly prezenta poziția Consiliului General și a membrilor francezi și germani ai Internaționalei față de războiul franco-prusian și, în special, față de problema anexării Alsaciei și Lorenei de către guvernul prusian. — 172.
- 180 Este vorba de propunerea pe care L. Bucher i-a făcut-o lui Marx la 8 octombrie 1865 de a deveni corespondent la Londra pentru probleme financiare al ziarului „Königlich Preussischer Staats-Anzeiger”; în scrisoare, Bucher îi propunea lui Marx să treacă de partea guvernului Bismarck. Marx a dat o ripostă vehementă acestor încercări de a-l corupe (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 19, București, Editura politică, 1964, p. 149—152; vol. 31, 1971, p. 445—446 și 521). — 172.
- 181 Marx se referă la „Papiers et correspondance de la famille impériale”, care au apărut la Paris la sfîrșitul anului 1870 și începutul anului 1871 în două volume. Primul cuprindea depeșele ministrului Ollivier prin care se ordona arestarea membrilor Internaționalei. Aceste măsuri ale guvernului bonapartist erau legate de pregătirile pentru plebiscitul care fusese fixat pentru 8 mai 1870 în scopul consolidării pozițiilor imperiului.
- În ajunul plebiscitului au fost arestați membrii Federației din Paris sub acuzația că pregătesc un complot în scopul asasinării lui Napoleon al III-lea. Concomitent a început prigoana membrilor Internaționalei la Lyon, Rouen, Marsilia și alte orașe ale țării. Între 22 iunie și 8 iulie 1870 a avut loc un al treilea proces al organizațiilor din Paris ale Internaționalei. În acest proces au fost implicate 38 de persoane, printre care Varlin (a reușit să se ascundă).

Frankel, Johannard, Avrial, Chalain și alți militanți de seamă ai mișcării muncitorești. Acuzații au fost condamnați la închisoare pe termene variind între 2 luni și 1 an și la amenzi. — 172.

- 182 La 29 noiembrie 1850 a avut loc la Olmütz o întâlnire între primul ministru al Prusiei, von Manteuffel, și cancelarul Austriei, prințul Schwarzenberg, în timpul căreia Prusia, sub presiunea lui Nicolae I, a fost nevoită să renunțe în mod servil în favoarea Austriei la pretențiile de a înăbuși răscoala din Kurhessen.

În octombrie 1850 s-au desfășurat la Varșovia — din inițiativa țarului Nicolae I — tratative între cancelarul Austriei, prințul Schwarzenberg, și primul ministru prusian, contele Brandenburg, în legătură cu lupta dintre Austria și Prusia pentru hegemonia în Germania. În timpul acestei întâlniri, Nicolae I a lăsat să se înțeleagă că sprijină în mod categoric Austria. — 176.

- 183 La 14 martie 1871 ziarul reacționar francez „Paris-Journal” a declarat în articolul „Le Grand Chef de l'Internationale” că ar avea la dispoziție o scrisoare a lui Marx către Serrailier care ar atesta existența unor divergențe între membrii de naționalitate franceză și cei de naționalitate germană din Internațională; la 19 martie ziarul a publicat această scrisoare plâsmuită. Declarația calomnioasă a ziarului francez a fost reprodusă de presa londoneză, inclusiv de ziarul „Times”. Acțiunile ziarului „Paris-Journal”, care urmărea să provoace o sciziune între membrii francezi și cei germani ai Internaționalei, au fost demascate de Marx în ședința Consiliului General din 21 martie 1871, precum și într-o scrisoare specială scrisă, la rugămintea sa, de Engels și adresată ziarului „Times” (o variantă a acestei scrisori, publicată în „Times”, vezi în K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 309). În afară de aceasta, din însărcinarea lui Marx, A. Serrailier a publicat o scrisoare în care erau demascate născocirile calomnioase ale ziarului „Paris-Journal” (o tăietură cu textul scrisorii datată 16 martie 1871 și publicată în ziarul „Courrier de l'Europe” a fost anexată de Marx la prezenta scrisoare).

În ședința Consiliului General din 21 martie a fost demascată și o altă calomnie a presei reacționare franceze, și anume că din secțiile pariziene ale Internaționalei ar fi fost excluse toate persoanele de naționalitate germană (vezi Declarația Consiliului General în K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 310—311). Trimițând aceste documente lui Lafargue, Marx a considerat că ele vor deveni un bun al membrilor din Paris ai Internaționalei. — 177, 179.

- 184 Este vorba de „Liga antiprusiană” („Ligue anti-prussienne”), creată la Paris în prima jumătate a lunii martie 1871.

Jockey-Club — club aristocratic din Paris, înființat în 1833. — 178.

- 185 În martie 1871, cu prilejul victoriei repurtate de Germania în războiul franco-prusian, a fost organizată la Zürich o adunare festivă a germanilor din acest oraș care aparțineau claselor avute. În timpul adunării s-a produs o ciocnire între germani și un grup de ofițeri francezi internați în Elveția. Presa reacționară, care își continua campania de provocări menite să submineze legăturile internaționale ale muncitorilor din diferite țări, a încercat să atribuie aceste evenimente activității desfășurate de Internațională. Secția elvețiană a Internaționalei a demascat într-o declarație specială calomniile presei burgheze. De asemenea, o serie de sindicate ale muncitorilor din acest oraș au declarat că la ciocnirea de la Zürich n-au participat și membri ai Internaționalei. — 178.

- 186 Este vorba despre încercarea cercurilor monarhiste de a organiza la 22 martie 1871 la Paris — sub pretextul unei demonstrații pașnice — un puci contra-

revoluționar în scopul restaurării regimului burghez răsturnat de revoluția proletară la 18 martie 1871. Principalii organizatori ai acestui puci au fost Henri de Pène, redactor al ziarului „Paris-Journal”, baronul de Heeckeren și alții. Complotiștii contrarevoluționari au deschis în piața Vendôme focul împotriva Gărzii naționale, care însă i-a pus pe fugă chiar după prima salvă (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 349). — 180, 183.

187 „Comandant suprem” („*Haupt-Chef*”) — așa l-a numit, la procesul Ligii comunistilor de la Köln din 1852 (vezi adnotarea 159), unul dintre funcționarii poliției prusiene, Stieber, pe agentul provocator Cherval, căutând să-i atribuie, în scop provocator, rolul de conducător al Ligii și să creeze astfel aparența că acesta ar fi întreținut legături cu Marx și cu acuzații (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 8, București, Editura politică, 1960, p. 443—457). — 180.

188 Marx și Engels au aflat despre greva muncitorilor din industria tutunului din Anvers din scrisoarea lui Ph. Coenen, unul dintre organizatorii secțiilor din Belgia și Olanda ale Internaționalei, datată 29 martie 1871. Marx și Engels au luat imediat măsuri pentru a organiza un ajutor internațional pentru muncitorii greviști. La propunerea lui Engels, care îndeplinea funcția de secretar-corespondent pentru Belgia, în ședința din 4 aprilie 1871 a Consiliului General s-a adoptat hotărîrea de a trimite în acest scop scrisori trade-unionurilor din Anglia, precum și delegații. La 5 aprilie 1871, Consiliul General a lansat un apel către trade-unionurile din Anglia, chemîndu-le să-i ajute pe muncitorii din industria tutunului din Anvers, apel care a fost publicat în foaie volantă sub semnătura lui J. G. Eccarius. În același scop, Engels i-a scris lui Liebknecht, rugîndu-l să publice în ziarul „Volksstaat” apelul cu privire la sprijinirea muncitorilor din industria tutunului din Anvers, ceea ce s-a și făcut (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 318).

Ca răspuns la apelul Consiliului General, greviștii din Anvers au primit ajutor bănesc din partea unor trade-unionuri din Anglia și a muncitorilor din Bruxelles, unde muncitorii din industria tutunului au intrat, de asemenea, în grevă. Ajutorul dat de Consiliul General muncitorilor din industria tutunului din Anvers, care s-au ridicat în apărarea sindicatului lor, le-a permis să continue greva pînă în septembrie 1871 și să obțină satisfacerea revendicărilor lor. — 180, 182, 201, 247.

189 Bebel, Liebknecht și Hepner, care au fost arestați la 17 decembrie 1870, fiind acuzați de înaltă trădare, au fost eliberați din detențiune preventivă pînă la proces în 28 martie 1871. Procesul lor a avut loc în martie 1872 (vezi adnotarea 452). — 182.

190 Este vorba de mesajul de salut adresat la 26 martie 1871 comunarilor de adunarea membrilor Uniunii generale a muncitorilor germani din Elberfeld. Mesajul muncitorilor din Elberfeld a fost expedit direct la Paris. Pentru mai multă siguranță, un al doilea exemplar a fost trimis Consiliului General și apoi retrimis de Eccarius lui Frankel, membru al Comunei. — 182.

191 În condițiile externe ale războiului franco-prusian din 1870, dată fiind politica lipsită de popularitate a domnitorului Carol, în România se desfășoară o largă mișcare antidinastică, republicană. O răscoală pregătită să izbucnească în august 1870 în mari centre din țară a început prematur doar la Ploiești, sub conducerea lui Candiano Popescu, fiind repede înăbușită de armată. În martie 1871, cînd poporul francez se apăra eroid împotriva invaziei prusiene, iar la Paris se instaurase puterea muncitorilor, a izbucnit o nouă mișcare repu-

blicană la București. Atunci când sentimentele poporului român erau în mod hotărât de partea Franței, grupuri numeroase de bucureșteni, arborînd lozîncă „Trăiască Republica”, au boicotat violent banchetul din sala Slătineanu (Capșa), la care participa și consulul german. Fiînd spontană și lipsită de conducere — cu toate că erau implicați și unii fruntași politici —, mișcarea a fost ușor reprimată de armată. Evident că victoria Franței republicane în războiul cu Germania ar fi avut repercusiuni pozitive și asupra mișcării antidinastice din România. — 184.

192 La 15 aprilie 1871, în ziarul „Volksstaat” nr. 31 a fost inserată următoarea notă din „Petit Journal” din 5 aprilie 1871, pe care Marx a trimis-o lui Liebknecht: „Domnul Stieber, șeful poliției germane, ar trebui întrebat: în ce fel de vagoane au fost trimise în Prusia ceasurile, vasele și statuile din locuința pe care o deține pe bulevardul regal?” — 185.

193 În ziarul „Volksstaat” nr. 31 din 15 aprilie 1871 a apărut o scurtă știre care reproducea în linii mari un fragment din scrisoarea adresată de Marx lui Liebknecht:

„In «Papiers et correspondance de la famille impériale», publicate oficial într-un raport al guvernului francez, în capitolul rezervat persoanelor care au primit bani de la Bonaparte și care sînt citate în ordine alfabetică, la litera «V» se spune textual:

«Vogt — il lui est remis en août 1859 40 000 fr.» (Vogt — i s-au remis în august 1859 40 000 de franci)”.

Redacția ziarului „Volksstaat” a însoțit această știre de o notă în care se spune:

„Acei membri ai partidului care ne-au reproșat că n-am ținut seama de articolele lui Vogt îndreptate împotriva anexării Alsaciei și Lorenei și nu s-au declarat satisfăcuți de referirile noastre la cunoscuta broșură a lui Marx, de data asta vor fi, desigur, satisfăcuți. Rugăm, totuși, pe prietenii noștri din Paris să ne trimită întreaga listă: sîntem convinși că vom găsi în ea oameni pe care îi cunoaștem de mult și care la timpul lor au profitat de pe urma bonapartismului în calitate de «asociați» ai lui Vogt, iar acum, din aceleași considerente și cuprinși de aceeași însuflețire, fac comerț ambulant cu patriotism bismarckian”.

La 5 mai 1871 Engels a trimis ziarului „Volksstaat” articolul „Încă o dată «domnul Vogt»”, în care l-a demascat total pe Vogt ca agent bonapartist plătit (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 320—327). — 185.

194 Este vorba de pregătirea procesului intentat membrilor Comitetului din Braunschweig al Partidului muncitoresc social-democrat german care au fost arestați la 9 septembrie 1870 (vezi adnotarea 69). Una din „dovezile” nerespectării de către acuzați a „legii cu privire la ordinea publică” era participarea lor la activitatea Asociației Internaționale a Muncitorilor. Procesul a avut loc în noiembrie 1871 (vezi adnotarea 318).

Despre procesul de la Köln vezi adnotarea 159. — 185.

195 Este vorba despre epistola lui Freiligrath „Lui Joseph Weydemeyer”, scrisă la 16 ianuarie 1852 pentru revista „Revolution”, editată de Weydemeyer în S.U.A., și îndreptată împotriva lui Kinkel. Intrucît tipărirea epistolei în America întîrziea, Freiligrath a publicat-o în revista literară „Morgenblatt für gebildete Leser” nr. 10 din 7 martie 1852, care apărea la Stuttgart și Tübingen; în S.U.A. ea a apărut în mai 1852. — 188.

- 196 Într-o scrisoare adresată lui Marx în jurul datei de 10 aprilie 1871, Liebknecht l-a întrebat dacă e de acord să se retipărească articolele din revista „Neue Rheinische Zeitung. Politisch-ökonomische Revue” și l-a rugat să-i trimită colecția completă a acestei reviste.
- Revista publicase o serie de recenzii ale lui Marx și Engels, trei cronici internaționale, lucrările lui Marx „Luptele de clasă în Franța 1848—1850”, „Ludovic-Napoleon și Fould” și lucrările lui Engels „Campania germană pentru constituția imperiului”, „Legea engleză cu privire la ziua de muncă de zece ore” și „Războiul țărănesc german” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 7, București, Editura politică, 1960). — 188.
- 197 Este vorba de capitolul 2 („Așa-numita acumulare primitivă”) din ultima secțiune, a 6-a, din prima ediție germană a volumului I al „Capitalului”. În ediția a doua germană a acestui volum, care a apărut în 1872—1873, Marx a trecut acest capitol într-o altă secțiune (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 23, București, Editura politică, 1966, p. 719—763). — 188.
- 198 În legătură cu pregătirea unei noi ediții germane a „Manifestului Partidului Comunist”, Liebknecht i-a rugat pe Marx și Engels să scrie pentru această ediție o nouă prefață. Prefața a fost scrisă de Marx și Engels la sfârșitul lunii iunie 1872 (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 97—98). — 189, 298.
- 199 La 13 iunie 1849 partidul mic-burghez Muntele a organizat la Paris o demonstrație pașnică de protest împotriva violării de către președinte și majoritatea Adunării legislative a constituției Republicii Franceze. Această demonstrație a fost împrăștiată de armată aproape fără dificultăți și a confirmat falimentul democrației mic-burgheze în Franța. — 190.
- 200 Această scrisoare reprezintă ciorna apelului Consiliului General către trade-unionurile filatorilor și țesătorilor din Manchester.
- La 18 aprilie 1871, în ședința Consiliului General, Engels a comunicat rugămintea Consiliului federal din Madrid de a se acorda ajutor filatorilor și țesătorilor greviști din Barcelona.
- În legătură cu aceasta, secretarul Consiliului General, Eccarius, a fost însărcinat să propună trade-unionurilor filatorilor și țesătorilor să organizeze o colectă pentru greviști. — 191.
- 201 Acest document reprezintă o consemnare făcută de Engels a conținutului unei scrisori adresate lui Mora (textul scrisorii nu s-a păstrat). Consemnarea a fost făcută la sfârșitul scrisorii din 11 aprilie 1871 pe care Mora, în numele și din însărcinarea Consiliului federal spaniol, a trimis-o Consiliului General, cu rugămintea de a lua măsuri pentru ajutorarea filatorilor greviști din Barcelona (vezi adnotarea anterioară). Pe document există, de asemenea, însemnarea lui Engels : „Primită la 18 aprilie”. — 192.
- 202 Din *Asociația democrată internațională* făceau parte emigranți mic-burghezi francezi, polonezi și germani de la Londra, precum și republicani burghezi englezi.
- Intensificarea mișcării republicane în Anglia sub influența proclamării republicii în Franța la 4 septembrie 1870 a avut ca urmare crearea unui număr destul de mare de cluburi republicane, din care făceau parte elemente mic-burgheze și unele elemente proletare. Pe această bază, reprezentanții Asociației democratice internaționale au creat, în aprilie 1871, Liga republicană universală, în care au activat Odger, Bradlaugh, Vésinier, Le Lubez și alții. Pe lângă revendicări ca naționalizarea pământului, votul universal, desființarea titlurilor, a privilegiilor clerului și aristocrației, programul Ligii prevedea realizarea prin-

ciپیului federativ în viitoarea republică universală. Liderii Asociației democratice internaționale au încercat să atragă în Ligă și Consiliul General al Internaționalei, însă în ședința Consiliului din 25 aprilie 1871 această propunere a fost respinsă în unanimitate.

La scrisoare a fost anexată o tăietură de ziar care cuprindea programul Ligii. — 193.

203 *Legea pentru asistența săracilor*, adoptată în 1834 de parlamentul englez, admitea o singură formă de ajutorare a săracilor — cazarea lor în case de muncă, unde trebuiau să presteze o muncă uniformă și istovitoare; aceste case de muncă au fost denumite de popor „bastilii pentru săraci”. — 194.

204 Ziarul „Volkstaat” a fost adeseori sancționat de guvernul prusian deoarece publica materiale cu conținut revoluționar. Numai în luna aprilie au fost confiscate câteva numere „pentru ofensă adusă autorităților și împăratului Germaniei”. La 24 mai 1871 Liebknecht îi scria lui Engels că există un ordin de la Berlin ca ziarul să fie confiscat cât mai des pentru a exista un pretext ca în cele din urmă să fie definitiv interzis. — 194.

205 Sub conducerea lui Marx, Consiliul General a desfășurat o intensă activitate în rândurile muncitorilor englezi pentru a explica importanța istorică a revoluției din Franța. Consiliul a organizat o serie de minguri de masă la Londra, Manchester și în alte orașe în sprijinul Comunei din Paris. La propunerea lui Marx, Consiliul General a hotărât la 21 martie 1871 să trimită delegații la întrunirile muncitorilor, cu scopul de a-i determina să se solidarizeze cu proletariatul parizian. O serie de minguri muncitorești care au avut loc în martie—mai 1871 au adoptat rezoluțiile propuse de membrii Consiliului General în sprijinul comunarilor. — 195.

206 Această ciornă a fost scrisă de Marx după ce în ședința Consiliului General din 25 aprilie 1871 i s-a trasat sarcina să demaște calomniile răspândite de Pyat și Vésinier pe seama lui A. Serraillier și E. Dupont, membri francezi ai Consiliului General al Internaționalei, în legătură cu alegerea lor ca membri ai Comunei din Paris. În special Pyat a încercat să-l calomnieze pe reprezentantul Consiliului General la Paris, Serraillier, care în alegerile parțiale din aprilie 1871 fusese ales membru al Comunei și făcea parte din Comisia pentru problemele de muncă și comerț condusă de Frankel. Căutând să submineze influența lui Serraillier în Comună, Pyat a răspândit zvonuri care îl compromiteau pe Serraillier pe plan politic și moral. Comisia pentru problemele de muncă și comerț a respins categoric aceste calomnii.

Ciorna scrisorii lui Marx către Frankel și o altă ciornă a unei scrisori adresate de Marx lui Frankel și Varlin (vezi volumul de față, p. 204), care s-au păstrat, atestă legăturile directe dintre Marx și militanții Comunei din Paris. — 196.

207 Este vorba de o scrisoare a lui Tridon către redacția ziarului „Cigale”, publicată sub titlul „La commune révolutionnaire de Paris” în nr. 29 din 19 iulie 1868 al acestui ziar. În această scrisoare, Tridon, care era unul dintre cei mai apropiați tovarăși de luptă ai lui Blanqui, a condamnat acțiunile provocatoare ale lui Pyat, acțiuni total neavenite mai ales într-un moment când în Franța se intensificau presiunile împotriva tuturor elementelor revoluționare și în general împotriva elementelor opoziționiste. Scrisoarea lui Tridon a fost determinată de discursul rostit de Pyat la întrunirea din 29 iunie 1868 de la Cleveland Hall din Londra consacrată aniversării insurecției proletariatului

parizian din iunie 1848 ; la această întrunire Pyat a dat citire unui apel primit de el, chipurile, de la asociația secretă „Commune révolutionnaire de Paris” și a propus o rezoluție în care asasinarea lui Napoleon al III-lea era considerată ca o datorie sfântă a fiecărui francez.

În scrisoarea sa, Tridon nega existența vreunei organizații secrete în Franța care să aibă vreo legătură cu Pyat.

În același număr din „Cigale” a fost publicată o rezoluție a Consiliului General în care era dezavuată cuvântarea lui Pyat (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 335). — 196.

- 208 Este vorba de „Războiul civil din Franța” — una dintre cele mai importante lucrări ale comunismului științific, în care, pe baza experienței Comunei din Paris, au fost dezvoltate principiile învățături marxiste cu privire la lupta de clasă, stat, revoluție și dictatura proletariatului.

Încă din primele zile după proclamarea Comunei din Paris, Marx a strâns și a studiat cu atenție toate știrile referitoare la activitatea ei : materiale din ziarele franceze, engleze și germane, informații cuprinse în scrisori sosite din Paris etc. La 18 aprilie 1871, în cadrul ședinței Consiliului General, Marx a propus să se trimită o Adresă către toți membrii Internaționalei în legătură cu „tendința generală a luptei” din Franța. Pregătirea Adresei a fost incredințată lui Marx, care a început să lucreze la ea după 18 aprilie și a continuat toată luna mai ; după ce a scris prima și a doua ciornă ale „Războiului civil din Franța”, care reprezintă variante pregătitoare ale acestei lucrări, Marx a trecut la elaborarea textului definitiv al Adresei. La 30 mai 1871, la două zile după căderea ultimei baricade din Paris, Consiliul General a aprobat în unanimitate textul definitiv al „Războiului civil din Franța” prezentat de Marx.

„Războiul civil din Franța” a fost publicat pentru prima oară la Londra în jurul datei de 13 iunie 1871 în limba engleză, sub formă de broșură, într-un tiraj de 1 000 de exemplare. — 193, 197.

- 209 Este vorba de broșura lui Vogt „Politische Briefe an Friedrich Kolb”, care a apărut în toamna anului 1870 și în care Vogt încerca să treacă sub tăcere legăturile sale din trecut cu bonapartiștii. Engels a criticat această broșură în articolul „Încă o dată «domnul Vogt»” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 320—327). — 199.
- 210 În scrisoarea adresată lui Marx la 3 mai 1871, Liebknecht scria că, după ce a publicat în „Volksstaat” nota din care reieșea că Vogt fusese stipendiat din fondul familiei Bonaparte (vezi adnotarea 193), i s-a reproșat faptul de a fi revenit la cazul Vogt. Despre Partidul popular vezi adnotarea 41. — 200.
- 211 Eliberat din detențiune preventivă la 28 martie 1871, Bebel a luat cuvântul la 3 aprilie în Reichstagul german, cu prilejul discutării propunerii reprezentanților unor partide burghize de a se include în constituție un articol „despre drepturile fundamentale” (libertatea presei, asocierii, cuvântului etc.). În discursul său, Bebel l-a criticat aspru în special pe reprezentantul Partidului național-liberal, Treitschke, care afirmase că asemenea drepturi există de mult în Germania. Bebel a afirmat că, în condițiile imperiului german, toate aceste drepturi sînt pur și simplu abstracte și că aplicarea lor efectivă trebuie obținută prin toate mijloacele, inclusiv prin folosirea violenței revoluționare. — 201.
- 212 Este vorba de propunerea unui candidat pentru funcția de secretar al Consiliului General după retragerea lui Eccarius din această funcție la 9 mai 1871. Comisia Consiliului General prezidată de Jung a propus candidaturile lui Hales și Mottershead. Cînd au fost discutate candidaturile în Consiliul General,

- s-au pus întrebări în legătură cu motivele pentru care Hales a fost exclus în 1867 din trade-unionul țesătorilor. După ce s-a stabilit că hotărîrea de excludere a fost ulterior anulată, la 16 mai 1871 Hales a fost ales secretar al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 202.
- 213 În alegerile municipale din aprilie 1871 la Bordeaux au învins forțele democratice. Printre alții au fost aleși 4 delegați ai secției Internaționalei care s-au prezentat în alegeri cu un program analog programului Comunei din Paris. — 204.
- 214 Tratatul de pace care a pus capăt războiului franco-prusian a fost semnat la Frankfurt pe Main la 10 mai 1871. (Data indicată de Marx este greșită.) Acest tratat a fost precedat de un tratat preliminar între Franța și imperiul german, care a fost semnat la 26 februarie 1871 la Versailles de Thiers și J. Favre, pe de o parte, și de Bismarck și reprezentanții statelor din sudul Germaniei, pe de altă parte. Conform acestui tratat, Franța trebuia să cedeze Germaniei Alsacia și Lorena de est și să plătească o contribuție în valoare de 5 miliarde de franci; pînă la plata acestei sume, o parte a teritoriului francez rămînea sub ocupația trupelor germane. Tratatul de la Frankfurt înrăutățea condițiile de plată a contribuției de către Franța și prelungea ocuparea teritoriului ei de către trupele germane, ceea ce a constituit un ajutor prețios acordat de Germania guvernului de la Versailles în înfrîngerea Comunei. Jefuind Franța, Tratatul de pace de la Frankfurt a făcut inevitabilă o nouă ciocnire militară între Franța și Germania. — 204.
- 215 Potrivit relatărilor presei, din împrumutul intern pe care guvernul Thiers hotărîse să-l lanseze, Thiers însuși și alți membri ai guvernului său, printre care ministrul de finanțe Pouyer-Quertier, trebuiau să primească peste 300 000 000 de franci sub formă de „comision”. Ulterior, Thiers a recunoscut că reprezentanții cercurilor financiare cu care s-au dus tratative în vederea împrumutului au cerut înăbușirea grabnică a revoluției de la Paris. Legea cu privire la împrumut a fost adoptată după înfrîngerea Comunei din Paris de către trupele de la Versailles, la 20 iunie 1871. — 204.
- 216 În legătură cu șederea fiicelor lui Marx — Jenny și Eleanor — la familia Lafargue în Pirinei vezi scrisoarea lui Marx către redacția ziarului „The Sun” și scrisoarea lui Jenny către editoarea revistei „Woodhull and Claflin's Weekly” (K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 423—426 și 657—687). — 205, 233, 256.
- 217 Este vorba de articolele lui Beesly consacrate Comunei din Paris și publicate în „Bee-Hive” nr. 493 din 25 martie, nr. 494 din 1 aprilie, nr. 495 din 15 aprilie, nr. 497 din 22 aprilie, nr. 501 și 502 din 20 și 27 mai și nr. 504—505 din 3 și 10 iunie 1871. S-au păstrat cîteva tăieturi din ziar cu însemnări ale lui Marx. — 205.
- 218 *Comtism*, sau pozitivism — curent filozofic burghez, denumit astfel după numele întemeietorului său Auguste Comte. Pozitiviștii erau adversari ai oricăror acțiuni revoluționare, negînd incompatibilitatea intereselor de clasă ale proletariatului cu cele ale burgheziei. Idealul lor era colaborarea dintre clase. Pozitiviștii căutau să demonstreze „științific” că capitalismul este cea mai bună formă de organizare a societății. — 205.
- 219 Începînd din noiembrie 1864 ziarul „Bee-Hive” a fost organul de presă oficial al Asociației Internaționale a Muncitorilor, dar, avînd legături strînse cu liderii reformiști ai trade-unionurilor și cu reprezentanții burgheziei radicale

(în 1869 ziarul a fost cumpărat de burghezul liberal Samuel Morley, care a devenit editorul lui), a rămas, de fapt, pe pozițiile trade-unionismului liberal. Redacția tergiversa publicarea documentelor Internaționalei, le falsifica și proceda în mod arbitrar în redarea dărilor de seamă cu privire la ședințele Consiliului General; printre altele, redacția ziarului „Bee-Hive” a refuzat să publice rezoluția Consiliului General în apărarea fenienilor. După repetate avertismente date de Consiliul General și după numeroase plângeri primite din partea membrilor Internaționalei din diferite țări, problema rupturii cu redacția ziarului „Bee-Hive” a fost pusă în discuția Consiliului la 26 aprilie 1870; la dezbateri a participat Marx (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 625—626), care a fost însărcinat să elaboreze o declarație în legătură cu această problemă. Textul declarației a fost prezentat de Marx în ședința Consiliului din 3 mai 1870. — 205.

- 220 Concomitent cu semnarea tratatului oficial de pace între imperiul german și Franța la 10 mai 1871 la Frankfurt pe Main, Bismarck și Favre au încheiat un acord verbal secret privind acțiuni conjugate împotriva Comunei (trata-tivele dintre ei în această problemă au început la 6 mai 1871). Acest acord secret prevedea ca, în scopul „restabilirii ordinii la Paris”, să se permită trupelor de la Versailles să treacă prin liniile germane, să se sisteze aprovizionarea cu alimente a Parisului, iar comandamentul german să dea un ultimatum Comunei pentru dezarmarea fortificațiilor din jurul Parisului.

La 21 mai 1871 trupele de la Versailles au intrat în Paris. — 206.

- 221 Este vorba de *Liga comunistilor* — prima organizație comunistă internațională a proletariatului, înființată sub conducerea lui Marx și Engels la începutul lunii iunie 1847 la Londra, în urma reorganizării Ligii celor drepti, o organizație conspirativă a muncitorilor și meseriașilor care a luat ființă în deceniul al 4-lea și avea comunități în Germania, Elveția și Anglia. Principiile programatice și organizatorice ale Ligii comunistilor au fost elaborate cu participarea directă a lui Marx și Engels. Membrii Ligii comunistilor au participat activ la revoluția burghezo-democratică din 1848—1849 din Germania. Deși înfrângerea revoluției a dat o lovitură Ligii comunistilor, în 1849—1850 ea a fost reorganizată și și-a continuat activitatea. Persecuțiile polițienești și arestarea unor membri ai Ligii au dus, în mai 1851, la încetarea de fapt a activității ei în Germania. La 17 noiembrie 1852, la propunerea lui Marx, Liga s-a declarat dizolvată, dar membrii ei au continuat munca de formare a cadrelor pentru viitoarele bătălii revoluționare.

Liga comunistilor a avut un important rol istoric ca școală a revoluționarilor proletari, ca germene al partidului proletar, ca precursor al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 206.

- 222 Este vorba de primul capitol din volumul I al „Capitalului” în prima ediție germană. Fiind informat de Lopatin că Marx intenționează să refacă acest capitol pentru ediția rusă, Danielson l-a rugat pe Marx să i-l trimită în noua redactare. Când a pregătit ediția a doua germană a volumului I al „Capitalului”, Marx a refăcut substanțial primul capitol menționat și l-a plasat în secțiunea întâi „Marfa și banii” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 23, București, Editura politică, 1966, p. 49—159). Fiind foarte ocupat, Marx nu a putut să refacă atunci în mod special acest capitol pentru prima ediție rusă. — 207.

- 223 Este vorba despre manuscrisele cărților a doua și a treia din „Capitalul”, scrise de Marx în anii precedenți. În scrisoarea din 11 (23) mai 1871, Danielson îi scria lui Marx: „«Prietenul nostru comun» (Lopatin) a relatat într-un cerc

- de prieteni care se interesează de lucrarea dv. că, din considerente comerciale, editorul cărții nu vrea să tipărească volumul al doilea [cărțile a 2-a și a 3-a din „Capitalul“], pe care îl aveți în manuscris, pînă cînd nu se va vinde volumul I“. Cele relatate de Lopatin nu corespundeau realității. Marx nu reușise să pregătească pentru tipar cărțile a 2-a și a 3-a din „Capitalul“. După moartea lui Marx, Engels a pregătit pentru tipar și a publicat manuscrisele care cuprindeau cărțile a 2-a și a 3-a sub formă de volumul al II-lea și al III-lea ale „Capitalului“. În ediția de Opere ele reprezintă volumele 24 și 25. — 207.
- 224 Este vorba de plecarea lui Lopatin în Siberia pentru a organiza evadarea lui N. G. Cernișevski, care se afla în deportare. La începutul lunii februarie 1871 Lopatin a fost arestat și internat în închisoarea din Irkutsk. La 3 iunie a încercat să evadeze, însă a fost prins imediat.
- Probabil că Marx nu știa încă de arestarea lui Lopatin și nu a înțeles aluziile din scrisoarea lui Danielson din 11 (23) mai 1871. În același timp însă, știind ce pericol îl amenință pe Lopatin, Marx a încercat, prin intermediul lui Danielson, să-l prevină. — 207.
- 225 Danielson și Lopatin îi furnizau cu regularitate lui Marx literatură științifică și materiale din Rusia, în special pe teme economice. Marx aprecia foarte mult mai ales lucrările lui Cernișevski. Printre cărțile și articolele trimise de Danielson lui Marx în mai 1871 era și lucrarea lui Cernișevski „O pozemelnoi sobstvennosti“, publicată în nr. 9 și 11 pe 1857 ale revistei „Sovremennik“.
- În biblioteca lui Marx s-au păstrat o serie de ediții ale lucrărilor lui Cernișevski, printre care volumele III și IV Opere, legate într-unul singur. Aici sînt cuprinse lucrările lui Cernișevski „Dopolneniia i primečaniia na pervuiu knigu politiceskoi ekonomii Džona Stiuarta Millia“ (Geneva, 1869) și „Ocerki iz politiceskoi ekonomii (po Milliu)“ (Geneva, 1870). În biblioteca lui Marx s-a păstrat, de asemenea, o culegere de articole ale lui Cernișevski apărută în „Sovremennik“ în 1859 la rubrica „Ustroistvo bita pomeščicikh krestian“, inclusiv articolul lui Cernișevski „Truden li vikup zemli?“ („Sovremennik“ nr. 73, 1859). O parte dintre aceste lucrări au fost trimise lui Marx de membrii secției ruse a Internaționalei prin intermediul lui J. Ph. Becker. — 208.
- 226 În legătură cu cărțile trimise lui Marx vezi adnotarea precedentă.
- Marx se referă la scrisoarea lui Danielson din 11 (23) mai 1871, în care se propunea editarea în Rusia a cărților a 2-a și a 3-a din „Capitalul“ (vezi adnotarea 223). — 209.
- 227 Cîrculara lui Jules Favre din 6 iunie 1871 către reprezentanții diplomați ai Franței, în care guvernele europene erau chemate să organizeze în comun o campanie de persecuții împotriva Internaționalei, a fost examinată în ședința Comitetului permanent al Consiliului General din 11 iunie 1871, unde a și fost aprobat textul „Declarației Consiliului General în legătură cu circulara lui Jules Favre“, întocmit de Marx și Engels (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 387—389). Declarația a fost publicată în ziarul „Times“ din 13 iunie 1871. — 213.
- 228 Traducerea în limba germană a lucrării lui Marx „Războiul civil din Franța“ a fost făcută de Engels și publicată în ziarul „Volksstaat“ (nr. 52—61 din 28 iunie, 1, 5, 8, 12, 16, 19, 22, 26 și 29 iulie), parțial în revista „Vorbote“ din august-octombrie 1871, precum și în broșură la Leipzig. Engels a făcut câteva modificări neînsemnate în textul traducerii. — 214, 265.

- 229 După ce a fost expulzat din Prusia, Liebknecht a luat cetățenia hesseneză, dar locuia în Saxonia. În scrisoarea către Engels din 24 mai 1871, Liebknecht scria că, întrucât îl amenință pericolul de a fi expulzat și din Saxonia, intenționează să renunțe la cetățenia hesseneză și să facă demersuri pentru a obține cetățenia saxonă. — 214, 221.
- 230 În scrisoarea din 24 mai 1871, Liebknecht îl ruga pe Engels să-l ajute să devină corespondent al ziarului „Pall Mall Gazette” și propunea ca ziarul „Reynolds's Weekly Newspaper” să fie folosit pentru publicarea documentelor Internaționalei. — 215.
- 231 Este vorba de cuvântarea rostită de Bebel în Reichstag la 25 mai 1871, cu prilejul discutării problemei anexării Alsaciei și Lorenei la imperiul german. În discursul său, Bebel i-a apărut cu înflăcărare pe comunarzii parizieni de calomniile și atacurile deputaților burghezo-iuncherști, declarând în încheiere că „chemarea de luptă a proletariatului parizian : «Război palatelor, pace colibelor, moarte mizeriei și trîndăviei !» va deveni chemarea de luptă a întregului proletariat european”. — 216.
- 232 Această scrisoare, ca și celelalte scrisori ale lui Engels către Cafiero din 16 și 28 iulie 1871, a fost confiscată de poliție în august 1871, când acesta a fost arestat. Un traducător al poliției a tradus textul englez în italiană și scrisorile au fost anexate la dosarul secției din Neapole a Asociației Internaționale a Muncitorilor. Pe toate cele trei documente s-a menționat : „Scrisoarea lui Engels, confiscată de la d-l Carlo Cafiero. Tradusă din engleză. Copie”.
Aceste copii au fost găsite în Arhiva de stat din Neapole, în dosarele prefecturii, de către istoricul italian A. Romano în 1946. Originalele scrisorilor lui Engels nu s-au găsit. — 216.
- 233 Intenția lui Engels de a intra în corespondență cu L. Castellazzo, a cărui adresă o primise de la Cafiero, nu s-a realizat, deoarece la 28 iunie 1871 Cafiero l-a anunțat pe Engels că Castellazzo și „Associazione Democratica Internazionale” din Florența, pe care Cafiero intenționa s-o atragă în Internațională, se aflau sub supravegherea poliției. — 217.
- 234 Este vorba de circulara din 6 iunie 1871 trimisă de ministrul de externe J. Favre reprezentanților diplomați ai Franței (vezi adnotarea 227). În circulară erau folosite falsuri ale poliției și documente ale Alianței. — 220.
- 235 În ședința Consiliului General din 4 iulie 1871, comunardul Paolo Tibaldi l-a demascat pe Wolff ca agent al poliției, declarând că la Ministerul de Finanțe a văzut în registrul de fonduri secrete că lui Wolff i s-a dat lunar o mie de franci ; primirea sumelor era confirmată de semnăturile lui Wolff. Această dezvăluire a fost publicată în ziarul „Eastern Post” nr. 145 din 8 iulie 1871. — 220, 229.
- 236 Engels a făcut o călătorie în Lombardia la sfîrșitul anului 1841 și începutul anului 1842. — 220.
- 237 *Progresiștii* — reprezentanți ai partidului progresist burghez prusian, înființat în iunie 1861. Acest partid preconiza unificarea Germaniei sub supremația Prusiei, convocarea unui parlament pe întreaga Germanie și formarea unui guvern liberal puternic, răspunzător față de Camera deputaților. Spre deosebire de național-liberalii, chiar și după unificarea Germaniei în 1871, progresiștii au continuat să-și spună partid de opoziție, deși această opoziție rămânea pur declarativă. De teama clasei muncitoare și din ură față de mișcarea socialistă, partidul progresist a acceptat dominația iuncherimii prusiene în con-

dițiile unei Germanii semiabsolutiste. Oscilațiile politicii partidului progresist reflectau instabilitatea burgheziei comerciale, a micilor industriași și, în parte, a meseriașilor pe care se sprijinea. — 222, 336.

- 238 Odger și Lucraft, membri ai Consiliului General, au respins „Adresa Consiliului General cu privire la războiul civil din Franța” și de fapt s-au solidarizat cu campania de calomnii declanșată de presa burgheză împotriva Internaționalei în legătură cu apariția acestei Adrese. La 20 și 27 iunie 1871 Consiliul General a examinat comportarea lui Odger și Lucraft. Ca răspuns la declarațiile lor că se retrag din Consiliu, la 27 iunie 1871 Consiliul General a condamnat în unanimitate comportarea lor de renegați și a adoptat o hotărâre prin care erau puși în afara rîndurilor Internaționalei. — 222, 283.
- 239 Redacția cotidianului „Pall Mall Gazette” s-a situat pe o poziție ostilă față de comunarzii parizieni și a participat la campania de calomnii dezlănțuită de presa burgheză împotriva Asociației Internaționale a Muncitorilor după apariția Adresei „Războiul civil din Franța”. Din această cauză, Marx și Engels și-au încetat în mod oficial colaborarea la această publicație și la 4 iulie 1871 au comunicat acest lucru Consiliului General al Internaționalei. Încă înainte de aceasta, la 30 iunie 1871, Marx a trimis lui Greenwood, redactorul publicației „Pall Mall Gazette”, o scrisoare vehementă, calificându-l drept calomniator (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 401). — 222.
- 240 Acest text reprezintă ciorna răspunsului la scrisoarea din 6 iulie 1871 a avocatului Léon Bigot către secretarul Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor. La procesul unui grup de comunarzi judecat de tribunalul militar din Paris, Bigot a fost apărătorul lui Assi, membru al Comitetului Central al Gărzii naționale și al Comunei din Paris.
- Cu consimțământul lui Assi, Bigot s-a adresat conducătorilor Internaționalei pentru a se edifica asupra acuzației calomnioase aduse de presa burgheză lui Marx de a fi „răspîndit zvonuri false” despre Assi, comunicînd totodată că acesta din urmă (aflat în celulă) a primit o scrisoare cifrată, expedită, chipurile, din Londra și adresată d-lui Assi, membru al Internaționalei.
- Originalul acestei scrisori nu s-a păstrat; există o ciornă și o copie a scrisorii făcute de Marx într-un caiet de însemnări, unde la rubrica „Afacerea Assi” sînt materiale referitoare la problema menționată mai sus. — 223, 255.
- 241 Această scrisoare reprezintă ciorna răspunsului la scrisoarea lui A. O. Rutson, secretar personal al lui Bruce, ministrul de interne al Angliei, care îi cerea lui Marx să-i trimită toate documentele, publicate oficial, ale Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 224.
- 242 Este vorba de mesajul „Către Abraham Lincoln, președintele Statelor Unite ale Americii” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 20—22), cu prilejul realegerii lui în postul de președinte. Textul mesajului a fost întocmit de Marx, aprobat de Comitetul permanent și confirmat de Consiliul General la 29 noiembrie 1864; mesajul a fost transmis președintelui Lincoln prin intermediul lui Adams, ambasadorul american la Londra.
- La 28 ianuarie 1865 Adams a transmis în numele lui Lincoln răspunsul la mesajul Consiliului General. Răspunsul a fost publicat în ziarul „Times” din 6 februarie 1865. — 225.

- 243 Traducerea franceză a „Războiului civil din Franța”, redactată de Marx, a apărut în ediție separată la Bruxelles în iunie 1872. În Spania, lucrarea lui Marx a fost publicată în iulie-septembrie 1871 în ziarul „Emancipación”; tot atunci, în ziarul „De Werker” din Anvers a fost publicată traducerea în limba olandeză. Despre traducerea germană a „Războiului civil din Franța” vezi adnotarea 228. — 226, 447.
- 244 În scrisoarea din 28 iunie 1871 Cafiero i-a comunicat lui Engels că, pentru a stabili legături cu „Associazione Democratica Internazionale” din Florența, trebuie să scrie pe adresa cizmarului Francesco Piccini; caracterizându-l pe acesta din urmă, Cafiero i-a scris lui Engels că Piccini se număra printre membrii asociației care au semnat Adresa de solidaritate cu Comuna: „Società democratica internazionale di Firenze ai cittadini della Comune di Parigi”. — 226.
- 245 Potrivit relatărilor lui Cafiero, S. Caporusso, după o scurtă detențiune din cauza grevei organizate de secția din Neapole a începutul anului 1870, a renunțat la convingerile lui socialiste și republicane. — 227.
- 246 Este vorba de documentele Asociației Internaționale a Muncitorilor editate de Consiliul General, pe care, din motive conspirative, Danielson i-a cerut lui Marx să i le trimită prin Berlin, pe adresa: „Post-restant. Domnului Kirschbaum”. — 230.
- 247 Conținutul scrisorii s-a păstrat în caietul de însemnări al lui Marx.
Scrisoarea lui Marx reprezintă răspunsul la scrisoarea lui Caron către Jung din 15 iulie 1871, în care se comunica intenția Clubului republican internațional din New Orleans de a se afilia la Asociația Internațională a Muncitorilor. Acest club a fost primit în Internațională sub denumirea de secția nr. 15. — 232.
- 248 Este vorba de ediția a doua germană a lucrării lui Engels „Războiul țărănesc german”, publicată de editura ziarului „Volksstaat” în 1870.
Despre Asociația culturală a muncitorilor comuniști germani de la Londra vezi adnotarea 157. — 234.
- 249 Este vorba de lucrarea lui S. Borkheim „Zur Erinnerung für die deutschen Mordspatrioten. 1806—1807”, publicată în ziarul „Volksstaat” în iulie 1871 și care urma să apară în broșură, de lucrarea lui A. Bebel „Unsere Ziele”, a cărei apariție fusese anunțată în numerele din iunie și iulie ale ziarului, și de lucrarea lui J. Dietzgen „Die Religion der Sozialdemokratie”. — 234.
- 250 Între 25 și 29 septembrie 1865, în locul congresului Asociației Internaționale a Muncitorilor, care urma să se întrunească la Bruxelles, a fost convocată o conferință preliminară la Londra; hotărîrea de a se amîna congresul și de a se convoca conferința a fost adoptată de Consiliul General la insistența lui Marx, care considera că organizațiile locale ale Internaționalei nu erau destul de puternice din punct de vedere ideologic și organizatoric.
Potrivit unei hotărîri a Congresului de la Basel (1869), congresul ordinar al Asociației Internaționale a Muncitorilor trebuia să aibă loc la Paris. Dar măsurile polițienești luate de guvernul bonapartist împotriva secțiilor din Franța ale Internaționalei au determinat Consiliul General să aleagă alt loc pentru congresul ordinar, și anume orașul Mainz din Germania (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 461). Izbucnirea războiului franco-arusian a făcut imposibilă convocarea congresului ordinar; el n-a mai

putut fi convocat nici în condițiile cruntelor represalii dezlănțuite împotriva membrilor Internaționalei în timpul războiului civil din Franța și care s-au intensificat mai ales după înfringerea Comunei din Paris. În aceste condiții, majoritatea federațiilor naționale s-au pronunțat pentru aminarea congresului, acordind Consiliului General dreptul de a fixa, la liberă apreciere, data convocării lui. În același timp, necesitatea de a adopta unele hotărâri colective care să contribuie la unitatea ideologică și întărirea organizatorică a Internaționalei, sarcina, deosebit de arzătoare, de a duce lupta împotriva bakuniștilor și a celorlalte elemente sectare, care își intensificaseră activitatea scizionistă, precum și alte sarcini urgente făceau necesară convocarea unei conferințe a reprezentanților Internaționalei din toate țările. Problema convocării unei conferințe a fost ridicată în Consiliul General, din inițiativa lui Marx și Engels, încă din timpul războiului, și anume la 2 august 1870. Dar posibilitatea reală de a convoca o asemenea conferință s-a ivit abia în vara anului 1871. Majoritatea federațiilor s-au declarat de acord cu propunerea Consiliului General de a convoca o conferință închisă a Asociației Internaționale a Muncitorilor. În ședința din 25 iulie 1871 a Consiliului General a fost adoptată, la propunerea lui Engels, hotărârea de a se convoca o conferință închisă la Londra în a treia duminică a lunii septembrie.

Conferința de la Londra a Internaționalei, care a marcat o etapă importantă în lupta dusă de Marx și Engels pentru crearea partidului proletar, a avut loc între 17 și 23 septembrie 1871. Cea mai importantă hotărâre a conferinței a fost formulată în rezoluția IX „Cu privire la activitatea politică a clasei muncitoare”, care a proclamat necesitatea creării în fiecare țară a unui partid proletar de sine stătător, al cărui scop final este cucerirea puterii politice de către clasa muncitoare. — 235, 244.

- 251 În ședința Consiliului General din 25 iulie 1871 bakunistul Robin a ridicat problema relațiilor dintre Alianța bakunistă și Internațională, deoarece, într-o cuvîntare rostită la Geneva, Utin, reprezentantul secției ruse a Asociației Internaționale a Muncitorilor, declarase că Alianța n-a fost niciodată primită în Internațională.

Prin hotărârile Consiliului General din 22 decembrie 1868 și 9 martie 1869 (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 363—365, 373—374) se refuza, într-adevăr, primirea Alianței ca organizație internațională; totuși, unor grupuri li se permitea să intre în Internațională cu drepturi de secții ale Asociației, cu condiția ca Alianța să se autodizolve. După ce Alianța a declarat că se autodizolvă, Consiliul General a primit în Internațională secția ei din Geneva, care purta denumirea de „Alianța democrației socialiste”. Examinînd această problemă în ședința sa din 25 iulie, Consiliul General a confirmat că secția din Geneva a Alianței a fost la timpul ei primită în Internațională. Însă la propunerea lui Marx și Engels, la aceeași ședință s-a luat hotărârea să se examineze la conferință problema dacă conducătorii Alianței respectă condițiile puse la primirea secțiilor ei în Internațională, condiții a căror încălcare puneau organizațiile Alianței în afara Asociației Internaționale a Muncitorilor.

Despre „disputa elvețiană” menționată în scrisoare — sciziunea provocată de bakuniști în organizațiile din Elveția ale Internaționalei —, care urma să fie examinată la Conferința de la Londra, vezi adnotarea 6. — 235.

- 252 Este vorba de articolul lui Mazzini „Agli operai italiani” publicat în ziarul „La Roma del Popolo” nr. 20 din 13 iulie 1871; articolul a fost trimis lui Engels de către Cafiero. — 237.

- 253 Caporusso își însușise cele 300 de lire pe care membrii secției din Milano le strinseseră pentru a-i ajuta pe cei patru tovarăși ai lor arestați, printre care era și Caporusso, căruia îi revenea numai un sfert din suma adunată. — 237.
- 254 *Liga păcii și libertății* — organizație pacifistă burgheză înființată în 1867 de o serie de republicani burghezi și mic-burghezi și de liberali cu participarea activă a lui V. Hugo, G. Garibaldi și a altora. În anii 1867—1868, la activitatea Ligii a luat parte și Bakunin. Întrucât la congresul de constituire a Ligii fuseseră invitate secțiile Internaționalei și conducătorii acesteia, printre care și Marx, la 13 august 1867 Consiliul General a hotărât — la propunerea lui Marx — să nu participe oficial la congresul Ligii păcii și libertății; o atare participare comporta pericolul ca Internaționala să-și piardă caracterul proleter de sine stătător și ar fi făcut ca Asociația să poarte răspunderea pentru iluziile pacifiste răspindite de Ligă. Avînd însă în vedere caracterul progresist al luptei pentru pace desfășurate de Ligă, s-a recomandat membrilor Internaționalei să participe la congresul Ligii în mod individual (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 220 și 573—574). — 239.
- 255 La îndemnul lui Engels, Cafiero a publicat această parte a scrisorii (pînă la cuvintele: „Consiliul în ședința de marți...”) în „Libero Pensiero” din 31 august 1871 și într-o serie de alte ziare italiene (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 412—414). — 242.
- 256 Este vorba de retragerea italienilor — adepți ai lui Mazzini — din Consiliul General în aprilie 1865, cînd acesta a luat în discuție conflictul din cadrul secției de la Paris a Internaționalei. Elementele burgheze au încercat să folosească în interesul lor conflictul dintre ziaristul H. Lefort și proudhoniștii Fribourg, Tolain etc. După ce a discutat acest conflict, Consiliul General a adoptat rezoluțiile scrise de Marx (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 87—88). — 242.
- 257 În volumul al doilea al lucrării lui L. Blanc „Histoire de la révolution de 1848” se vorbește despre participarea activă a bonapartiștilor la evenimentele din iunie 1848, evenimente care, chipurile, fuseseră provocate de ei. — 243.
- 258 Engels citează rezoluția VIII în problemele organizatorice, adoptată de Congresul de la Basel (1869) al Internaționalei. În baza hotărîrii Conferinței de la Londra din 1871, această rezoluție a fost inclusă ca articolul 7 în noua ediție a Regulamentului de organizare. — 244.
- 259 Este vorba de intenția de a se edita materialele celui de-al treilea tribunal militar de la Versailles care urma să judece un grup de comunarzi parizieni. Acesta a fost unul dintre procesele cu care a început răfuiala guvernului Thiers cu comunarzii. Printre acuzați era Ferré, președintele comisiei pentru securitatea publică și substituit al procurorului Comunei, Assi, membru al Comitetului Central al Gărzii naționale, Jourde, delegat al comisiei financiare a Comunei, și alții. Procesul a început la 7 august și s-a terminat la 2 septembrie 1871. Doi acuzați, printre care Ferré, au fost condamnați la pedeapsa capitală, iar ceilalți la muncă silnică pe viață, închisoare sau deportare.
- Din cauza dificultăților financiare, aceste materiale nu au fost editate. — 245, 252.
- 260 Engels se referă la întrebarea despre soarta lui Lopatin cuprinsă în scrisoarea lui Marx către Danielson din 22 iulie 1871. În scrisoarea de răspuns din 12 august (31 iulie), Danielson îi scria :

„Știrile despre Lopatin nu sînt false. Situația în care se află este extrem de periculoasă și poate să devină cronică”.

Despre împrejurările în care a fost arestat Lopatin, care plecase în Rusia pentru a organiza evadarea lui Cernișevski din deportare, vezi adnota-rea 224. — 249.

- 261 Engels i-a trimis lui Lavrov două exemplare din ziarul „Eastern Post” : nr. 148 din 29 iulie 1871, în care era publicată o dare de seamă cu privire la ședința Consiliului General din 25 iulie 1871, dare de seamă ce conținea cuvîntarea lui Engels cu privire la legăturile lui Mazzini cu Internaționala (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 662—663), și nr. 149 din 5 august, cu o dare de seamă despre ședința Consiliului General din 1 august, în care era reprodusă cuvîntarea lui Marx împotriva lui Odger (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 665—666). — 249.
- 262 Scrisoarea lui Marx către casierul Asociației culturale a muncitorilor comu-niști germani de la Londra, T. Koll, a fost scrisă în legătură cu campania de calomnii dezlănțuită de elementele lassalleene care făceau parte din această Asociație (vezi adnotările 80 și 363). — 250.
- 263 Este vorba de Uniunea generală a muncitorilor — prima organizație socia-listă din Ungaria. Uniunea își desfășura activitatea în capitala Ungariei, Pesta, și în centrele industriale mai importante din țară. Ea a desfășurat propagandă socialistă și a condus lupta grevistă a muncitorilor. Conducătorii Uniunii (Carol Farcaș, Antal Ithrlinger, Viktor Kulföldi) erau membri ai secției din Ungaria a Asociației Internaționale a Muncitorilor; ei aveau legături cu social-democrații austrieci și germani și direct cu Marx. La 11 iunie 1871 Uniunea a organizat o demonstrație de solidaritate cu Comuna din Paris. Ca răspuns, guvernul a dizolvat Uniunea, iar conducătorii ei împreună cu reprezentanții mișcării muncitorești din Austria, care tocmai sosiseră de la Viena, au fost arestați sub acuzația de înaltă trădare. Întrucît însă acuzația nu era susținută de probe, iar presiunea opiniei publice devenea tot mai puternică, inculpații au fost achitați. — 251.
- 264 Este vorba despre actul de acuzare împotriva unui grup de comunarzi pari-zieni care au fost judecați de al doilea tribunal militar. Actul a fost întocmit de acuzatorul public, căpitanul Gaveau, care cu puțin timp înaintea procesul-ui ieșise din ospiciu (după trei luni a fost din nou internat într-un spital de alienați, unde a și decedat). Actul de acuzare era o colecție de minciuni și calomnii dintre cele mai absurde care erau răspindite de presa reacționară la adresa Comunei. Revoluția de la 18 martie și Comuna din Paris erau înfă-țișate aici ca „un complot” al Internaționalei și al „partidului revoluționar” împotriva Republicii Franceze. Actul de acuzare denatura acțiunile revoluțio-nare ale Comunei și urmărea să transforme procesul comunarzilor într-un obiș-nuit proces penal pentru infracțiunile de „incendiere”, „furt” și „asasinat” (vezi și K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 416—417). — 252.
- 265 Scrisoarea lui Lefavre din 4 decembrie 1870 către Bebel și Liebknecht în care le mulțumește în numele Republicii Franceze pentru atitudinea pe care au adoptat-o în Reichstag la 26 noiembrie 1870 (vezi adnotarea 156) a fost publicată în „Börsenzeitung” și reprodusă în „Norddeutsche Allgemeine Zeitung”. În „Volksstaat” ea a fost publicată în nr. 101 din 17 decembrie 1870. — 253.

- 266 După arestarea lui Bebel, Liebknecht și Hepner în decembrie 1870, guvernul Bismarck a început pregătirea procesului împotriva conducătorilor Partidului muncitoresc social-democrat, acuzându-i „de a fi pus la cale acte de înaltă trădare”. Procesul a avut loc la Leipzig în martie 1872 (vezi adnotarea 452). — 253.
- 267 Apelul lui Reitlinger către membrii Consiliului General al Internaționalei a fost lansat cu prilejul proiectatei vizite la Londra a ministrului de externe al guvernului apărării naționale în vederea participării la conferința internațională pentru revizuirea articolelor din tratatul de la Paris din 1856 cu privire la neutralitatea Mării Negre. La 17 ianuarie 1871, în ședința Consiliului, Marx a rostit o amplă cuvîntare în care a demascât acțiunile contrarevoluționare ale lui Favre și ale întregului guvern al apărării naționale (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 645—646). — 254.
- 268 Revoluționara rusă Elizaveta Dmitrieva (Tomanovskaia), care a participat activ la Comuna din Paris, a acordat un mare ajutor lui Marx și Consiliului General în stabilirea legăturii cu membrii francezi ai Internaționalei în timpul Comunei și după înfrîngerea acesteia. — 254.
- 269 În procesul unui grup de comunarzi din august 1871, F. Jourde, în calitate de delegat al comisiei financiare a Comunei, a fost acuzat, pe baza unor probe ticluite de poliție, printre altele, și de faptul că ar fi incendiat clădirea Ministerului de Finanțe. — 255.
- 270 Este vorba despre materialele publicate de B. Becker și A. Goegg în ziarul „Volkstaat”. La 12 august 1871 B. Becker, care în 1865 a fost exclus din organizația de la Berlin a Uniunii generale a muncitorilor germani, a publicat scrisori datînd din 1865 sub titlul „Zur Geschichte des preussischen Regierungssozialismus”.
- La 9 august 1871 a fost publicată o amplă declarație a lui Goegg către redacția ziarului „Schwäbischer Merkur” în care se făcea apologia micii proprietăți funciare. — 256.
- 271 Este vorba de acțiunile comune ale guvernelor reacționare din Europa împotriva Internaționalei, care s-au intensificat mai ales după înfrîngerea Comunei din Paris. Despre arestările din Germania, Austria și Italia vezi adnotările 69, 319, 342.
- În primăvara și vara anului 1871, guvernul spaniol a luat măsuri represive împotriva organizațiilor muncitorești și secțiilor Internaționalei; din această cauză, Mora, Morago și Lorenzo, membri ai Consiliului federal spaniol, au fost nevoiți să emigreze la Lisabona. — 257.
- 272 În iunie 1871, din cauza condițiilor de muncă extraordinar de grele ale muncitorilor textiliști de la St. Gallen, a izbucnit un conflict între muncitorii apretori și patroni. Muncitorii cereau reducerea zilei de muncă și creșterea salariului. Patronii nu numai că au refuzat să primească delegația muncitorilor, dar i-au și concediat pe muncitorii membri ai Internaționalei. Greva care a izbucnit a primit sprijin din partea organizațiilor din Elveția ale Internaționalei, ceea ce a permis muncitorilor să reziste pînă în septembrie 1871. După ce în conflict au intervenit autoritățile, greva s-a încheiat cu un compromis. Deși n-au fost satisfăcute toate revendicările muncitorilor, greva a avut o mare importanță pentru întărirea solidarității proletare și creșterea prestigiului organizației din St. Gallen a Internaționalei. — 257.

- 273 La 3 august 1871 „New York Herald” a publicat relatarea convorbirii pe care corespondentul lui la Londra a avut-o cu Marx la 20 iulie 1871; în această relatare, convorbirea era prezentată denaturat. Întrucât „Le Gaulois” a publicat extrase din această relatare, Marx a trimis redactorului ziarului o copie a declarației către „New York Herald”; declarația lui Marx a fost publicată în „Le Gaulois” nr. 1 145 din 27 august 1871 (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 422). — 257.
- 274 Dînd curs rugămintii ce-i fusese adresată la 15 august 1871 de a-i ajuta pe comunarzii emigranți, A. Davidov i-a scris lui Engels la 21 august 1871, trimițînd și un cec de 4 lire sterline. Pînă în prezent nu s-a găsit textul scrisorii lui Engels.
În scrisoarea lui Marx s-a strecurat o greșeală: în loc de Davidov — Davyson. — 258.
- 275 Această ciornă a scrisorii lui Marx a fost scrisă pe versoul scrisorii primite de la scriitorul radical american Conway, care se afla pe atunci în Anglia. În scrisoarea sa, Conway întreba dacă n-ar putea să asiste la ședințele Consiliului General al Internaționalei. — 260.
- 276 Este vorba de raportul Comitetului Central al secțiilor din Statele Unite cu privire la situația din țară și la activitatea organizațiilor Internaționalei; raport care a fost trimis la Londra spre a fi prezentat la conferința din 1871. — 262.
- 277 Charles Collet, radical englez și redactor al ziarului londonez „Free Press”, care colabora cu Consiliul General în acțiunea de ajutorare a comunarzilor emigranți, îl rugase pe Marx în scrisoarea din 30 august 1871 să-i trimită un exemplar din volumul I al „Capitalului” sau extrase din el pentru a le compara cu Adresele Internaționalei, al căror conținut, după cum afirma el „îi provoacă neliniște”. — 262.
- 278 Recenzia la volumul I al „Capitalului” lui Marx pentru „The Fortnightly Review”, scrisă de Engels în mai-iulie 1868, a fost respinsă de redacție. Ea s-a păstrat în manuscris și a fost publicată pentru prima oară în limba rusă în revista „Letopisi marksizma” nr. 1 din 1962 (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 310—333). — 263.
- 279 Este vorba despre raportul Partidului socialist democrat elvețian, reprodus sub titlul „A new socialist programme”, de „Times” din 30 august 1871 după „Journal de Genève”. — 263.
- 280 Această ciornă reprezintă răspunsul lui Engels la scrisoarea unei firme londoneze care îi cerea referințe despre MacDonnel, care intenționa să ceară un credit în vederea înființării unei tipografii. — 264.
- 281 Liebknecht i-a oferit lui Engels un mandat pentru a reprezenta organizația din Saxonia a Partidului muncitoresc social-democrat german la Conferința de la Londra a Internaționalei. Vezi și volumul de față, p. 283. — 264.
- 282 Liebknecht și soția sa au hotărît să dea fiului lor, născut la 13 august 1871, numele Karl Friedrich Paul — în semn de considerație față de Marx și Engels și a tovarășului lor de luptă Paul Stumpf. În acest scop, Liebknecht s-a informat care erau numele complete ale lui Marx și Engels. — 264.
- 283 Consiliul din Londra al trade-unionurilor a fost ales pentru prima oară la conferința delegaților diferitelor trade-unionuri din Londra 1860. Consiliul din Londra, care conducea multe mii de membri ai trade-unionurilor din capitală,

a exercitat o influență asupra întregii clase muncitoare din Anglia. Un rol de frunte în consiliul din Londra l-au avut liderii unor trade-unionuri puternice — ale tâmplarilor (Cremer și mai târziu Applegarth), cizmarilor (Odger), zidarilor (Coulson și Howell) etc.

Încă de la întemeierea Internaționalei, Marx a luptat împotriva reformismului și a obtuzității de breaslă al liderilor trade-unioniști, căutînd să atragă în rândurile Asociației masele largi ale muncitorilor englezi și să determine întrarea în Asociație atît a organizațiilor de jos ale trade-unionurilor, cît și a consiliului din Londra al trade-unionurilor, care să fie recunoscut drept secție britanică. Problema afilierii la Internațională a fost discutată, din inițiativa membrilor englezi din Consiliul General, la diferite ședințe ale consiliului din Londra al trade-unionurilor; la 14 ianuarie 1867, consiliul din Londra al trade-unionurilor a adoptat o rezoluție în care, exprimîndu-și acordul cu principiile Asociației Internaționale a Muncitorilor, se pronunța categoric împotriva stabilirii vreunei legături organizatorice cu Asociația. Legătura consiliului din Londra al trade-unionurilor cu Internaționala a fost menținută în continuare de membrii Consiliului General care activau în cadrul consiliului trade-unionurilor din Londra. — 265.

284 La 8 septembrie 1871, Liebknecht, răspunzînd la remarcă lui Engels în legătură cu colaborarea lui B. Becker la „Volksstaat” (vezi volumul de față, p. 255), a scris că redacția „are nevoie de oameni capabili”, dar că ea intenționează să-l țină pe B. Becker „cu funia de gît”. Engels a analizat amănunțit cartea lui B. Becker în articolul „Cu privire la dizolvarea Uniunii lassalleene a muncitorilor (Adaos)” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 354). — 265, 283.

285 La 9 septembrie 1871, în nr. 73 al ziarului „Volksstaat” a apărut o notă în care membrii Partidului social-democrat erau sfătuiți să nu cumpere broșurile despre Comuna din Paris pline de falsuri, puse în vânzare de speculanții burghezi, și anunța că redacția ziarului „Volksstaat”, „de comun acord cu Consiliul General și cu participarea membrilor Comunei rămași în viață, va publica o istorie a Comunei din Paris bazată pe documente de îndată ce vor fi adunate materialele necesare”.

În scrisoarea din 12 septembrie 1871 Liebknecht i-a comunicat lui Engels că el însuși intenționează să scrie o istorie a Comunei și că ar fi, desigur, mai bine ca Marx și Engels să organizeze editarea unei istorii complete care să fie tradusă în diferite limbi. La 13 septembrie, după primirea scrisorii lui Engels, Liebknecht i-a explicat că nota cu privire la istoria Comunei a fost publicată ca răspuns la nenumărate întrebări. — 265.

286 În vara anului 1871, Bismarck și cancelarul Austro-Ungariei, Beust, au luat măsuri în vederea luptei comune împotriva mișcării muncitorești. La 7 iunie 1871, Bismarck a trimis ambasadorului german la Viena, von Schweinitz, o depeșă în care îi recomanda să ducă tratative cu guvernul austriac în vederea unor acțiuni comune împotriva organizațiilor muncitorești; la 17 iunie 1871, Bismarck i-a trimis lui Beust un memorandum în care îi comunica măsurile luate în Germania și în Franța împotriva activității Internaționalei. La întrevederile dintre împăratul Germaniei și împăratul Austriei în august 1871 la Gastein și în septembrie 1871 la Salzburg, problema măsurilor în vederea luptei comune împotriva Internaționalei a fost dezbătută în mod special.

Guvernul italian s-a raliat campaniei generale împotriva Internaționalei, ceea ce și-a găsit expresia în lichidarea secției din Neapole în august 1871 și în persecutarea membrilor Asociației, în special a lui Theodor Cuno (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 77—78). — 266.

- 287 La *Verona*, în octombrie-decembrie 1822, a avut loc ultimul congres al Sfintei alianțe, care a hotărît intervenția Franței în Spania (ca urmare, în 1823 a fost reinstaurat în Spania regimul absolutist) și prelungirea ocupației austriece în Italia.
- La *Karlsbad* (Karlovy-Vary), în august 1819, la conferința miniștrilor statelor germane, au fost adoptate hotărâri reacționare care prevedeau introducerea cenzurii preventive în toate statele germane, supravegherea strictă a universităților, interzicerea asociațiilor studențești, instituirea unei comisii centrale de anchetă pentru urmărirea persoanelor suspectate de activitate opoziționistă (a așa-zisilor „demagogi” — vezi adnotarea 71). Inspiratorul acestor măsuri polițienești a fost cancelarul austriac Metternich.
- În deceniul al 3-lea autoritățile austriece au declanșat o campanie furi-bundă împotriva carbonarilor — revoluționari complotiști burghezi — pentru participarea lor la acțiunile revoluționare din Ținutul papal, Piemont etc. La începutul deceniului al 4-lea, în urma acțiunilor conjugate ale reacționarilor și ale trupelor austriece, carbonarii au încetat să ființeze ca asociație independentă. — 266.
- 288 Engels a stat la Ramsgate aproximativ de la 13 pînă la 15 septembrie 1871. — 266.
- 289 Această scrisoare reprezintă răspunsul lui Marx la scrisoarea lui Sorge din 8 august 1871 în care acesta din urmă îi relata despre agravarea conflictului din Comitetul Central al secțiilor din Statele Unite cu elementele burghezo-reformiste, care încercau să-și consolideze pozițiile în organizațiile Internaționale. Marx îl avertizează pe Sorge asupra pericolului ca Comitetul Central să-și depășească împuternicirile. — 266.
- 290 Marx se referă la editarea „Statutului Asociației Internaționale a Muncitorilor”, realizată de Consiliul General în 1867 la Londra. — 267.
- 291 Comitetul Central al secțiilor din Statele Unite a propus tuturor secțiilor să prezinte Comitetului liste cu toți membrii lor, în care să se indice ocupația și adresa. Ca răspuns la aceasta, secția nr. 23 din Washington a declarat că intenționează să țină legătura direct cu Consiliul General de la Londra, și nu cu Comitetul Central.
- Vezi articolul VI al Statutului în : K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 564. — 267, 286, 305.
- 292 Primind o știre falsă despre decesul lui Marx, conferința „Societății cosmopolite” a adoptat o rezoluție în care arăta că Marx a fost „unul dintre cei mai devotați, dintre cei mai neînfricați și aprigi apărători ai tuturor claselor și popoarelor asuprite”. Conferința chema la „amplificarea eforturilor în vederea apărării drepturilor pentru care Marx a luptat cu atîta curaj și îndrăjire”.
- Societatea cosmopolită* — una dintre numeroasele organizații democratice efemere care au apărut în S.U.A. la începutul deceniului al 8-lea al secolului trecut și care era formată din elemente mic-burgheze și muncitorești. În această societate au intrat și membri ai secțiilor Asociației Internaționale a Muncitorilor. La începutul anului 1872 societatea s-a dizolvat. — 270.
- 293 Este vorba de scrisoarea lui Danielson din 12 septembrie (31 august) 1871 adresată fiicei lui Marx, Eleanor. — 270.
- 294 Este vorba de demascarea activității scizioniste a bakuniștilor Robin și Bastelica de către Utin, Perret și Serraillier la Conferința de la Londra din 1871,

- în timpul examinării conflictului elvețian. În ședința unei comisii speciale, care a avut loc la 18 septembrie la locuința lui Marx, și în ședința conferinței din 22 septembrie, Utin a relatat despre intrigile urzite de Robin (care pînă în ianuarie 1870 a făcut parte din redacția ziarului „Égalité”) împotriva Consiliului General la Geneva în perioada 1869—1870 și despre faptul că, ulterior, pe cînd se afla la Paris, Robin îi încuraja în scrisorile sale pe scizioniștii elvețieni. — 270.
- 295 Scrisoarea fiicei lui Marx, Jenny, către redacția ziarului american „Woodhull and Claflin's Weekly” cu privire la modul în care ea și sora ei au fost tratate de către poliția franceză a fost expedită de Marx și publicată în ziarul de mai sus la 21 octombrie 1871 împreună cu o scrisoare a lui de însoțire (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 457 și 675—687). — 270.
- 296 Textul acestei scrisori este tipărit după o copie scrisă de o persoană necunoscută. — 271.
- 297 Marx, Jenny Marx și Engels au stat la Ramsgate de la 28 septembrie pînă la 3 octombrie 1871. — 272.
- 298 Pe cît se pare, în această scrisoare Engels îl anunță pe Lavrov într-o formă conspirativă despre organizarea ajutorării emigranților comunarzi parizieni. În continuare, el scrie despre comportarea nedemnă a unor emigranți francezi la Londra, referindu-se, după toate probabilitățile, la Asociația emigranților Comunei (vezi adnotarea 357), care pretindea să participe la repartizarea fondurilor adunate de Consiliul General și să conducă pe membrii francezi ai Consiliului. — 272.
- 299 În scrisoarea către Marx din 8 octombrie 1871, Perret îl ruga să-i trimită urgent rezoluția Conferinței de la Londra cu privire la sciziunea din Elveția romandă (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 451, 453—456). — 273.
- 300 Este vorba de cele 42 l. st. adunate de secția germană nr. 1 din S.U.A. pentru emigranții comunarzi și trimise Consiliului General spre a le repartiza. Întrucît o delegație a Asociației din Londra a emigranților Comunei (vezi adnotarea 357) s-a prezentat la ședința Consiliului din 29 august 1871 și a cerut Consiliului General să arate cum au fost repartizate fondurile destinate emigranților, la propunerea lui Engels a fost adoptată o rezoluție potrivit căreia numai donatorii aveau dreptul de a controla Consiliul General al Internaționalei. În ședința Consiliului din 16 octombrie 1871, Marx a insistat ca acești bani să fie repartizați numai de către Consiliul General emigranților comunarzi aflați într-o situație deosebit de grea. — 274.
- 301 Această scrisoare de însoțire a fost trimisă de Engels împreună cu rezoluția Consiliului General cu privire la excluderea lui Durand din Internațională (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 460). Această primă scrisoare a lui Engels către redactorul ziarului „La Plebe”, E. Bignami, a fost publicată împreună cu rezoluția în „La Plebe” nr. 122 din 19 octombrie 1871. — 274.
- 302 Scrisoarea lui Marx către Hales a fost scrisă pe o blanchetă a Consiliului General; pe aceeași foaie a fost scris și textul rezoluției cu privire la Neceev (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică,

1963, p. 461). În ziarele engleze, rezoluția cu privire la Neceaev n-a fost publicată. — 276.

- 303 Este vorba de încercarea bakuniștilor de a crea grupuri ale Alianței în rândurile studenților ruși și slavi din Zürich, fapt comunicat lui Marx, probabil, de către J. Ph. Becker. Constituirea definitivă atât a grupului rus, cât și a celui slav („Slavenskii zavese”) a avut loc după plecarea lui Bakunin la Zürich, în primăvara sau vara anului 1872.

Răspunzând, la 28 octombrie 1871, la întrebarea lui Marx, Jung a arătat că bakuniștii încearcă să organizeze o secție slavă, opusă secției ruse a Internaționalei. — 277.

- 304 Întrucît, conform Statutului și Regulamentului Asociației Internaționale a Muncitorilor, hotărîrile Conferinței de la Londra din 1871 nu erau obligatorii, Consiliul General a confirmat într-o serie de ședințe din octombrie 1871 rezoluțiile conferinței și a trasat lui Marx sarcina de a pregăti publicarea lor sub formă de scrisoare circulară a Consiliului General către toate federațiile și secțiile Internaționalei.

Pentru a veni în ajutorul emigranților comunarzi aflați într-o situație grea, Consiliul General a încredințat unui colectiv de zețari din rândurile acestor emigranți tipărirea a o serie de documente ale Internaționalei, printre care și rezoluțiile Conferinței de la Londra în limbile engleză și franceză. Editarea acestora a fost realizată în noiembrie și decembrie 1871.

În limba germană, rezoluțiile conferinței au fost editate în Germania. — 278, 282.

305. „*Tugendbund*” („Uniunea virtuții”) — una dintre asociațiile patriotice înființate în Prusia după înfrîngerea din 1806 în războiul cu Franța napoleoneană; din rîndurile ei făceau parte reprezentanți ai nobilimii liberale și ai intelectualității burgheze. Scopul pe care și-l propunea era de a propaga ideea unui război de eliberare împotriva lui Napoleon și de a sprijini înfăptuirea unor reforme liberale moderate în Prusia. La cererea lui Napoleon, în 1809 „*Tugendbundul*” a fost interzis de către regele Prusiei. Totuși asociația a continuat să-și desfășoare activitatea în secret pînă la sfîrșitul războaielor împotriva lui Napoleon.

Despre „*demagogi*” vezi adnotarea 71. — 279.

- 306 La scrisoarea lui Liebknecht către Engels din 12 septembrie 1871 era anexat un mandat în care se spunea :

„Întrucît, din cauza procesului ce ni se pregătește, fiind acuzați de înaltă trădare, nu vom putea să participăm la conferința Asociației Internaționale a Muncitorilor, transmitem prin prezenta mandatul ce ni s-a acordat de către membrii din Saxonia cetățeanului *Friedrich Engels*, 122, Regent's Park Road, London.

Leipzig, 12 septembrie 1871.

Aug. Bebel, W. Liebknecht. — 283.

- 307 La 27 octombrie 1871, în ziarul „*Times*” a fost publicat fără semnătură un articol intitulat „*The International Working Men's Association*”, care cuprindea evenimentele premergătoare Internaționalei începînd din 1848. În cheierea articolului se arăta că scopul Asociației este, ca și la întemeierea ei, „eliberarea deplină a clasei muncitoare”. — 284.

- 308 Este vorba de cîteva secții create de bakuniști în Jura. După ce Consiliul General a refuzat să primească în Internațională Alianța internațională a democrației socialiste (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Edi-

tura politică, 1963, p. 373—374), bakuniștii au creat, în afară de Alianța secretă, câteva grupuri care existau în mod public ca secții ale Internaționalei, printre care secția de la Geneva, care purta denumirea de „Alianța democrației socialiste”, și secțiile din Jura elvețiană. La congresul Federației romande din La Chaux-de-Fonds (4—6 aprilie 1870), bakuniștii, bucurându-se de sprijinul acestor secții, au obținut o majoritate formală și au încercat să acapareze conducerea întregii federații, ceea ce a dus la sciziune (vezi adnotarea 6). Problema acestei sciziuni s-a pus la Conferința de la Londra din 1871 și a fost soluționată în favoarea Consiliului federal romand autentic; consiliului bakunist i s-a propus să adopte denumirea de consiliu al Federației jurasene (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 453—456). După autodizolvarea — la 6 august 1871 — a secției de la Geneva intitulată „Alianța”, secțiile din Jura, care au constituit la congresul lor de la Sonvillier (12 noiembrie 1871) Federația jurasiană, au devenit de fapt centrul oficial al bakuniștilor în Internațională. — 284.

- 309 Informațiile trimise de Engels au fost publicate în „Volksstaat” nr. 92 din 15 noiembrie 1871 într-o notă cu următorul conținut: „O dovadă a marilor succese pe care le-a înregistrat socialismul în Italia o constituie organele de presă italiene ale Internaționalei: «Il Proletario Italiano», Torino, bisăptăminal; «Gazzettino Rosa», Milano, cotidian; «La Plebe», Lodi, săptăminal; «Il Libero Pensiero», Florența, săptăminal; «Il Romagnolo», Parma, săptăminal; «Il Tribuno (Ciceruacchio)», Roma, cotidian; «L'Eguaglianza», Girgenti, Sicilia, săptăminal; «L'Operaio Italiano», Catania, Sicilia, săptăminal. În continuare sînt menționate ziarele despre care nu știm dacă au început deja să apară: «Il Grido del Popolo», Florența; «Spartaco», Roma, cotidian”. — 284.
- 310 La propunerea lui Marx, Conferința de la Londra din 1871 a însărcinat Consiliul General cu formarea unui consiliu federal pentru Anglia. De la înființarea Internaționalei și pînă în toamna anului 1871, funcțiile care reveneau unui asemenea consiliu au fost îndeplinite de Consiliul General. În octombrie 1871 a luat ființă Consiliul federal britanic, format din reprezentanți ai secțiilor engleze și reprezentanți ai trade-unionurilor care aderaseră la Internațională. De la început, în conducerea acestuia a existat un grup de reformiști, avînd în frunte pe Hales, secretarul Consiliului General, care a dus lupta împotriva Consiliului General, căutînd să-i opună în Anglia Consiliul federal britanic și ridicîndu-se împotriva politicii internaționalismului proletar promovate de Consiliul General în problema irlandeză. După Congresul de la Haga, partea reformistă a Consiliului Federal britanic, care a refuzat să recunoască hotărîrile congresului, a dezlănțuit, împreună cu bakuniștii, o campanie de calomnii împotriva Consiliului General și a lui Marx. Cealaltă parte, revoluționară, a Consiliului britanic (Vickery, Dupont, Riley, Milner, Lessner și alții) a sprijinit activ pe Marx și pe Engels. La începutul lunii decembrie 1872, în Consiliul federal britanic s-a produs o sciziune; partea care a rămas fidelă hotărîrilor Congresului de la Haga s-a constituit în Consiliul federal britanic și a stabilit legătura directă cu Consiliul General, al cărui sediu a fost mutat la New York. Marx și Engels au sprijinit efectiv organizarea muncii Consiliului britanic. Încercările reformiștilor de a atrage de partea lor Federația britanică a Internaționalei au eșuat.
- Consiliul federal britanic a existat practic pînă la sfîrșitul anului 1874. Încetarea activității sale este legată de încetarea activității Internaționalei în ansamblu, precum și de victoria vremelnică a oportunismului în mișcarea muncitorească din Anglia. — 284, 339, 349, 431.

- 311 Eccarius a fost numit secretar al Consiliului General pentru S.U.A. (în afară de secțiile franceze) în ședința Consiliului din 2 octombrie 1871. — 286, 430.
- 312 La ședința din 17 mai 1870 Consiliul General a adoptat hotărîrea cu privire la convocarea la Mainz a celui de-al 5-lea Congres ordinar al Internaționalei. Congresul însă nu s-a putut întruni, deoarece în iulie 1870 a izbucnit războiul franco-prusian. Cu consimțămîntul organizațiilor locale, la 23 august 1870 Consiliul General a aminat oficial convocarea congresului „pentru un moment mai favorabil”. — 288.
- 313 Originalul listei modificărilor făcute de Marx nu are titlu. Paginile și numerele notelor de subsol sînt indicate de el după prima ediție germană a volumului I al „Capitalului”, apărută în 1867. Toate modificările de sens și de corectură enumerate în această anexă au fost introduse de Marx cu mici schimbări redacționale și în ediția a doua germană a volumului I al „Capitalului”, apărută în 1872—1873. Vezi pasajele respective în K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 23, București, Editura politică, 1966, p. 123 (nota 67), 136 (nota 78), 236, 245, 320 (nota 205 a), 337, 339, 348 (nota 26), 398, 616 (nota 60), 677. — 289.
- 314 Secția franceză din 1871 s-a format la Londra în septembrie 1871 din emigranți francezi. Conducerea secției a stabilit o strînsă legătură cu bakuniștii din Elveția și a acționat în colaborare cu ei, alăturîndu-se atacurilor lor împotriva principiilor organizatorice ale Internaționalei. Statutul secției franceze din 1871, publicat în organul ei de presă, ziarul „Qui Vive !”, a fost prezentat Consiliului General în ședința extraordinară din 14 octombrie 1871 și dat spre examinare unei comisii a Consiliului General (vezi adnotarea 317). În ședința din 17 octombrie, Marx a prezentat în numele comisiei o comunicare cu privire la statutul secției și o rezoluție care a fost aprobată în unanimitate de Consiliul General (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 462—465). În rezoluție se arăta că unele puncte ale statutului secției sînt în contradicție cu Statutul general, fapt care împiedică primirea ei în Internațională; secției i s-a recomandat să pună aceste puncte de acord cu Statutul Internaționalei. În scrisoarea din 31 octombrie, secția a declarat că nu este de acord cu rezoluția Consiliului General și s-a dat la atacuri împotriva Consiliului, contestîndu-i împuternicirile. Conținutul acestei scrisori a secției a fost discutat în comisie și apoi, la 7 noiembrie 1871, în ședința Consiliului General. Secretarul-corepondent pentru Franța, Serrailier, a prezentat rezoluția scrisă de Marx, care a fost adoptată în unanimitate de Consiliu (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 488—493). Ulterior secția s-a destrămat în cîteva grupuri. — 291, 326, 328, 356, 363, 379, 601.
- 315 Este vorba de grupul de emigranți francezi — participanți la Comună — care au aderat în Elveția la bakuniști (A. Claris, B. Malon, J. Guesde, André Léo și alții). În septembrie 1871 acești emigranți francezi au creat împreună cu membrii fostei secții din Geneva „Alianța democrației socialiste”, o secție de propagandă și de acțiune socialistă revoluționară (vezi adnotarea 402). — 291.
- 316 La ședința de dimineață din 22 septembrie 1871 a Conferinței de la Londra s-a discutat propunerea delegaților belgieni, prezentată de către De Paepe, cu privire la limitarea numărului de reprezentanți ai fiecărei naționalități în Consiliul General; printre altele, De Paepe și-a exprimat temerea că Consiliul General va fi completat cu un mare număr de membri ai Comunei din Paris. Marx i-a răspuns lui De Paepe, invocînd Statutul general al Interna-

ționalei, potrivit căruia Consiliul General are dreptul să coopteze muncitori din toate țările.

După dezbateri, conferința a confirmat ca membri ai Consiliului General pe toți comunarzii cooptați anterior. — 291.

- 317 După Conferința de la Londra din 1871, statutele organizațiilor locale ale Internaționalei au început să fie confirmate de Consiliul General. În prealabil ele erau examinate de o comisie a Consiliului care a fost desemnată la 6 octombrie 1873, în vederea pregătirii unei noi ediții a Statutului general și a Regulamentului de organizare. Din comisie făceau parte Marx, Jung și Serrailier. După ce statutele erau examinate în comisie, Marx raporta Consiliului General în ce măsură statutul respectiv corespunde principiilor fundamentale ale Statutului general al Asociației. La 2 ianuarie 1872 Consiliul General a hotărât să transforme comisia provizorie în comisie permanentă pentru examinarea statutelor. În unele cazuri, despre statutele organizațiilor raportau Consiliului General secretarii-corespondenți pentru țara respectivă. — 292.
- 318 Procesul intentat membrilor Comitetului Partidului muncitoresc social-democrat german Bracke, Bonhorst, Spier și altora a fost judecat de tribunalul districtual din Braunschweig în noiembrie 1871. Prin sentința tribunalului, Bracke și Bonhorst, acuzați de încălcare a „ordinii publice”, au fost condamnați la cîte 16 luni închisoare. Curtea de apel a fost însă nevoită să anuleze această sentință ca nefondată și să reducă pedeapsa de la 16 la 3 luni închisoare, cu computarea prevenției, ceea ce, practic, însemna achitarea acuzațiilor. — 287, 292.
- 319 Este vorba de actul de acuzare al tribunalului din Braunschweig (vezi adnotarea 318) pe care Marx îl compară cu sentința dată la 26 iulie 1870 de tribunalul din Viena împotriva social-democraților austrieci Oberwinder, Most, A. Scheu etc., acuzați de înaltă trădare. În baza acestei sentințe, ei au fost condamnați la 5—6 ani și mai mult de temniță grea, în care timp o zi pe lună erau privați de hrană. — 293.
- 320 Este vorba de foștii cartiști adepți ai concepțiilor social-reformatoare ale lui Bronterre O'Brien, care susțineau în special ideea utopică a acestuia cu privire la crearea unor bănci de schimb, unde producătorii să poată primi produsele finite predate la magazin bonuri de schimb. În concepția lor, cu bonurile primite, muncitorii urmau să primească produse de la asociații de producție speciale. Acest sistem de asociații de producție era considerat drept soluție pentru eliberarea muncitorilor din robia capitalistă. — 294, 301.
- 321 Pînă la formarea Comitetului Central al secțiilor din Statele Unite, Consiliul General a ținut legătura cu secțiile Internaționalei din S.U.A. prin intermediul corespondenților permanenți care primeau împuterniciri din partea Consiliului General. Împuternicirile lui S. Meyer și ale lui A. Vogt au fost confirmate de Consiliul General la 29 septembrie 1868. — 294.
- 322 Cu această scrisoare începe corespondența lui Engels cu Th. Cuno, organizatorul secției din Milano a Internaționalei. După ce a sosit la Milano și s-a angajat ca inginer la una dintre cele mai mari întreprinderi — fabrica „Elvetica”, Cuno, care era membru al Partidului muncitoresc social-democrat din Germania, a încercat să găsească secția Internaționalei pentru a se încadra în activitatea ei. La 1 noiembrie 1871 Cuno i-a scris lui Engels, care era secretar-corespondent al Consiliului General pentru Italia, o scrisoare în

- care, după ce l-a informat despre situația sa, l-a rugat să-l pună în legătură cu membrii Internaționalei din Milano și din Italia în general. — 295.
- 323 Engels a stabilit legături cu ziarul „Gazzettino Rosa”, prin intermediul lui Cafiero, în iulie-august 1871; în această perioadă, ziarul a publicat o serie de documente ale Consiliului General, printre care și articolele lui Engels „Atacul lui Mazzini împotriva Internaționalei” (nr. 255 din 13 septembrie 1871), „Rezoluția Consiliului General cu privire la excluderea lui Durand” (nr. 292 din 20 octombrie 1871) și „Declarația Consiliului General cu privire la abuzul cu numele Internaționalei comis de Neceaev” (nr. 306 din 3 noiembrie 1871). Vezi aceste documente în K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 412—414, 460 și 461. — 295.
- 324 Este vorba de scrisoarea lui G. Garibaldi din 21 octombrie 1871 către G. Petroni, unul dintre adepții marcanți ai lui Mazzini și redactor al ziarului „Roma del Popolo”, în care Garibaldi se desolidarizează de Mazzini din cauza atacurilor acestuia împotriva Comunei și a Internaționalei. În ședința din 7 noiembrie 1871, Engels a informat Consiliul General asupra conținutului scrisorii, menționând că aceasta „va avea o mare influență în Italia”. După ce a primit textul scrisorii publicat în presa italiană, Engels l-a tradus și l-a inclus aproape integral în darea de seamă cu privire la ședința Consiliului, publicată în „Eastern Post” din 11 noiembrie 1871. — 295.
- 325 Marx i-a trimis lui Jung scrisoarea lui Mainier, secretarul secției est din Paris, care la 15 noiembrie 1871 a adresat Consiliului General rugămintea să-i sprijine pe muncitorii giuvaergii din Paris în lupta pe care intenționau s-o înceapă pentru reducerea zilei de lucru. Până în prezent nu s-a găsit scrisoarea lui Marx către Mainier. Conținutul scrisorii lui Marx este cunoscut din scrisoarea de răspuns a lui Mainier din 27 noiembrie, în care acesta din urmă mulțumea pentru sprijinul promis și comunica că greva n-a avut loc. — 296.
- 326 Este vorba de fondurile care se strungeau în folosul emigranților comunarzi în acest scop, Consiliul General s-a adresat și radicalilor burghezi din Anglia, printre care era și Ch. Dilke, membru în parlament. — 299.
- 327 Este vorba de propunerea lui F. Cournet ca membru al Consiliului General. Cournet a fost cooptat în unanimitate ca membru al Consiliului în ședința din 21 noiembrie 1871, la propunerea lui Serraillier, sprijinită de Engels. — 299.
- 328 În scrisoarea din 19 noiembrie 1871, Hubert l-a înștiințat pe Marx că în redacția ziarului „Qui Vive!” urmează să aibă loc schimbări și că el a propus ca redacția să fie alcătuită din membri francezi ai Internaționalei și emigranți comunarzi, apropiați lui Marx. — 299, 328.
- 329 Este vorba de raportul de activitate pe luna octombrie 1871 al Comitetului Central al secțiilor din Statele Unite. — 300.
- 330 Este vorba despre secția germană nr. 1 din New York, prima secție a Internaționalei în S.U.A., provenită din Clubul comunist întemeiat în 1857 de către emigranți revoluționari germani, club în care un important rol l-a avut grupul de foști membri ai Ligii comuniștilor și tovarăși de luptă ai lui Marx. Membrii clubului au avut un rol conducător în Asociația generală a muncitorilor germani, care propaga marxismul. În decembrie 1869 Asociația a intrat în Internațională, luând denumirea de secția nr. 1. Secția nr. 1 a luptat împotriva încercărilor reformiștilor burghezi de a folosi organizația Internaționalei din

S.U.A. în interesul lor și a sprijinit cu hotărîre Consiliul General în lupta împotriva bakuniștilor, lassalleenilor și trade-unioniștilor. — 301, 384.

- 331 *Secția nr. 12 din New York* (ca și secția nr. 9) a fost creată de elemente burghezo-reformiste, care încercau să folosească Internaționala în S.U.A. pentru înfăptuirea programului lor de reforme burgheze. După refuzul Consiliului General de a o recunoaște ca secție conducătoare în America (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 687—688), secția nr. 12 a pornit o campanie împotriva Consiliului, grupînd în jurul ei toate elementele mic-burgheze. Aceasta a dus la o sciziune între secțiile proletare și cele mic-burgheze din S.U.A. În martie 1872 Consiliul General a exclus secția nr. 12 din Internațională (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 51—53). Congresul de la Haga din septembrie 1872 a confirmat excluderea. — 301, 601.
- 332 *Mutualiști* — așa se numeau în deceniul al 7-lea al secolului al XIX-lea proudhoniștii, care preconizau un plan mic-burghez reformist de eliberare a oamenilor muncii prin organizarea ajutorului reciproc (crearea de cooperative, de societăți de ajutor reciproc etc.). — 302.
- 333 Este vorba de următoarele rezoluții adoptate la Conferința de la Londra din 1871: „Cu privire la denumirile consiliilor naționale etc.” (rezoluția II, punctele 1, 2, 3), „Cu privire la activitatea politică a clasei muncitoare” (rezoluția IX), „Alianța democrației socialiste” (rezoluția XVI) și „Cu privire la sciziunea din Elveția romandă” (rezoluția XVII) (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 443—444, 446—448, 450 și 451). — 303, 317.
- 334 Marx se referă la cuvîntarea rostită de André Léo la Congresul Ligii păcii de la Lausanne din 1871. În acest discurs Léo a afirmat că Ferré, — care în acel moment se afla în închisoare — și Rigault au fost figurile sinistre ale Comunei, care au cerut să se ia măsuri singeroase. — 304.
- 335 La 16 noiembrie 1871, „Qui Vive !” nr. 39 a publicat în numele Consiliului General scrisoarea din 11 noiembrie a secretarului-corespondent pentru Franța, Serraillier, către redactorul ziarului, Vermersch, în care se arăta că Consiliul General nu poartă răspunderea pentru publicarea de către ziar a rezoluțiilor Conferinței de la Londra după o sursă neoficială. Printre altele, Serraillier a semnalat denaturarea rezoluției speciale în care se spunea că „în timpul războiului franco-prusian muncitorii germani și-au făcut datoria” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 449).
- Ca răspuns la scrisoarea lui Serraillier, 15 membri ai secției franceze din 1871 au publicat în „Qui Vive !” nr. 42 din 19—20 noiembrie 1871 un „Protest”. Ei puneau la îndoială imputernicirile delegaților francezi la Conferința de la Londra din 1871 și ale membrilor francezi ai Consiliului General și se ridicau împotriva lui Serraillier personal. Rezoluția menționată mai sus a fost atacată de pe poziții vădit șoviniste. — 304.
- 336 Este vorba de secția franceză care s-a constituit la Londra în noiembrie 1871 și era formată din emigranți proletari ai Comunei din Paris. La 18 noiembrie 1871 această secție a adoptat un statut care a fost confirmat de Consiliul General în februarie 1872. Potrivit acestui statut, putea să devină membru al acestei secții orice cetățean, indiferent de naționalitate, cu condiția să recunoască principiile Asociației Internaționale a Muncitorilor. Secția era condusă de un consiliu format din 7 membri, care avea obligația să țină legătura cu

- Consiliul General și să propage intens ideile Internaționalei. Secția franceză de la Londra, din care făceau parte Marguerite, Le Moussu, Wolfers și alții, a sprijinit Consiliul General în lupta dusă împotriva concepțiilor mic-burghize ale unei părți a emigrației franceze (Vermersch și alții). „Despre secția nerecunoscută” vezi adnotarea 314. — 304, 317, 349.
- 337 Ediția rusă a volumului I al „Capitalului” lui Marx a văzut lumina tiparului la sfârșitul lunii martie 1872, într-un tiraj de 3 000 de exemplare, tiraj impresionant pentru acea vreme. „Capitalul” a avut o largă răspindire în Rusia, în pofida așteptărilor cenzurii țariste, care a permis apariția cărții numai pe considerentul că este „o lucrare puțin accesibilă”. Traducerea rusă a volumului I al „Capitalului”, pe care Marx a apreciat-o mult, a fost făcută de Lopatin și Danielson. — 304, 433, 442, 609.
- 338 Problema activității de spionaj desfășurate de Durand, care se afla în slujba poliției franceze și care se strecurase în Internațională, fiind unul dintre conducătorii secției franceze din 1871, a fost examinată la 7 octombrie 1871, într-o ședință extraordinară a Consiliului General, în care s-a prezentat corespondența purtată de Durand cu funcționari ai poliției. Potrivit instrucțiunilor date de poliție, Durand trebuia să se strecoare ca agent al ei la Conferința de la Londra și să facă să fie ales în Consiliul General. Rezoluția cu privire la excluderea lui Durand a fost redactată de Engels și prezentată de el la ședința Consiliului General (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 460). — 304.
- 339 Este vorba de scrisoarea din 13 noiembrie 1871 adresată lui Serrailier din însărcinarea secțiilor Internaționalei din Béziers și Pézenas. Autorii scrisorii, care îl demascau pe Bousquet ca agent al poliției, cereau excluderea lui din Internațională. Cu mici prescurtări, scrisoarea a fost reprodusă în lucrarea lui Marx și Engels „Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor” (vezi Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 390). — 304, 318.
- 340 Este vorba de traducerea în limba franceză a volumului I al „Capitalului” de către Ch. Keller, membru al secției din Paris a Internaționalei. Keller a început traducerea în octombrie 1869. El a trimis manuscrisul lui Marx, care a făcut modificări; în aprilie 1870 erau traduse circa 400 de pagini. Keller a participat la Comuna din Paris și după înfringerea acesteia a emigrat în Elveția, unde s-a apropiat de bakuniști, ceea ce l-a determinat pe Marx să rupă cu el. Traducerea integrală a volumului I al „Capitalului” în limba franceză a fost realizată de J. Roy. — 305.
- 341 Este vorba de „Relazione sulla Sezione Napoletana dell'Associazione Internazionale dei Lavoratori”. În acest document, scris în noiembrie 1871 de C. Palladino, era prezentată situația mișcării muncitorești din Neapole, istoria creării și activității secției din Neapole; unele date din acest document au fost folosite în lucrarea lui Marx și Engels „Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 378—386). — 307.
- 342 La 20 august 1871 secția din Neapole a Internaționalei a fost lichidată de poliție. — 308.
- 343 Despre Conferința de la Londra din 1865 vezi adnotarea 250. Engels se referă, probabil, la faptul că Congresul de la Geneva a adoptat ordinea de zi pro-

- pusă de Conferința de la Londra din 1865 și elaborată de Consiliul General. — 308.
- 344 Este vorba de comisia numită de Conferința de la Londra pentru anchetarea diferendului din Elveția (vezi adnotarea 6), avînd următoarea componență : Marx, Vaillant, Verreikin, MacDonnel și Eccarius ; la lucrările comisiei a participat și Engels. Ședința despre care scrie Marx a avut loc la 18 septembrie 1871. (Vezi cuvîntarea rostită de Marx la această ședință în K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 435—436.) Raportul cu privire la activitatea comisiei a fost prezentat de Marx în ședința din 21 septembrie 1871. Rezoluția propusă de Marx a fost adoptată în unanimitate (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 451 și 453—456). Problema excluderii lui Robin din Consiliul General pentru încercarea de a zădărnici activitatea comisiei a fost examinată într-o serie de ședințe ale Consiliului. La 17 octombrie 1871 Robin a fost exclus din Consiliul General. — 313.
- 345 Marx folosește aici în sens ironic expresia „fuir en parthe” — „a fugi ca un part”, legat de tactica de luptă a parților, care, simulînd retragerea, treceau pe neașteptate la ofensivă. — 314.
- 346 Marx se referă la un episod din cartea a patra a romanului lui Rabelais „Gargantua și Pantagruel”, în care Panurge, certîndu-se cu un neștor de oi cu care călătorea pe aceeași corabie, a cumpărat de la acesta un berbec care răspundea la numele de Robin (Robin — nume frecvent pentru oi în Franța) și l-a aruncat peste bord — după el a sărit toată turma. — 315.
- 347 Statutul secției franceze din 1871 a fost publicat în „Qui Vive !” nr. 6 din 8—9 octombrie 1871. — 315.
- 348 Despre relațiile dintre Consiliul General și secția franceză din 1871 vezi adnotarea 314. — 315.
- 349 Este vorba despre „Protestul” secției franceze din 1871, publicat în ziarul „Qui Vive !” nr. 42 din 19—20 noiembrie 1871 (vezi adnotarea 335). — 316.
- 350 Este vorba de articolul lui R. Rigault „Les agents secrets”, publicat în „La Patrie en danger” nr. 62 din 11 noiembrie 1870, în care se arăta că Chouteau a fost folosit de un provocator al poliției în vederea înființării unei asociații secrete a muncitorilor. — 316.
- 351 Este vorba de declarația făcută de Landeck lui Piétri, prefectul de poliție, și menționată în „Troisième procès de l'Association Internationale des Travailleurs à Paris”. Paris, 1870, p. 4. — 316.
- 352 Este vorba de romanul-foleton al lui Alexis Berneville „L'Infamie humaine”, care a apărut în „Qui Vive !” începînd de la 1 noiembrie 1871. — 317.
- 353 Marx se referă la scrisoarea vehementă adresată de Sicard lui Vermersch la 22 noiembrie în urma ofensei pe care acesta o adusese lui Jourde, membru al Comunei ; scrisoarea a fost publicată în „Qui Vive !” nr. 46 din 23 noiembrie 1871. — 317.
- 354 La Congresul de la Sonvilier al Federației jurasiene bakuniste, care a avut loc la 12 noiembrie 1871, a fost adoptată *circulara de la Sonvilier* — „Circulara à toutes les fédérations de l'Association Internationale des Travailleurs”. Îndreptată împotriva Consiliului General și a Conferinței de la Londra din 1871, această circulară opunea hotărîrilor conferinței dogmele anarhiste cu privire la indiferentismul politic și la autonomia totală a secțiilor și conținea

atocuri calomnioase la adresa activității Consiliului General. În circulară baku-niștii propuneau tuturor federațiilor să ceară convocarea imediată a unui congres care să revizuiască Statutul general al Internaționalei și să condamne Consiliul General. — 317, 337, 340, 347, 357, 361, 366, 371, 378.

- 355 Această scrisoare a lui Engels către Lafargue este un post-scriptum la scrisoarea lui Marx către P. și L. Lafargue din 24—25 noiembrie 1871. — 318.
- 356 Această scrisoare a lui Marx, ca și scrisoarea din 29 noiembrie 1871 către J. Balaszewicz-Potocki, a fost găsită în arhiva secției a III-a. J. Balaszewicz era agent secret al secției a III-a la Londra, unde se dădea drept A. Potocki, conte emigrant polonez.
- Scrisorile lui Marx constituie un răspuns la scrisorile lui Balaszewicz, în care acesta își oferea serviciile pentru difuzarea documentelor Internaționalei printre polonezi și ruși. — 320.
- 357 *Societatea emigranților Comunei*, care s-a constituit în iulie 1871 la Londra și care ulterior a întreținut legături strânse cu secția franceză din 1871 (vezi adnotarea 314), a încercat să acapareze repartizarea banilor strânși de Consiliul General pentru fondul emigranților. Conducerea Societății — Thayer (secretar), Melott, Roullier, Obru, Duru și alții — a încercat să stabilească legături directe cu organizațiile Internaționalei din alte țări, pentru ca, eludind Consiliul General, să obțină de la ele banii adunați pentru emigranți sau date privind sumele expediate Consiliului General. La începutul anului 1872, Societatea emigranților Comunei s-a transformat în societate de ajutor reciproc. — 321.
- 358 MacDonnel a fost ales secretar al Consiliului General pentru Irlanda la 1 august 1871. El avea sarcina de a propaga ideile Internaționalei nu numai în Irlanda, ci și în rîndurile irlandezilor care lucrau în fabricile și uzinele din Anglia. Datorită activității lui MacDonnel, căruia Marx și Engels i-au acordat un mare sprijin, în 1871—1872 într-o serie de orașe din Anglia au fost create secții irlandeze ale Internaționalei. — 322.
- 359 Este vorba de scrisorile lui Lavrov către Engels din 26 octombrie și 9 noiembrie 1871. — 323.
- 360 Scrisoarea lui Mesa către Lafargue din 28 noiembrie a fost trimisă de acesta din urmă lui Marx la 3 decembrie 1871. În această scrisoare Mesa făcea cunoscut că abținerea de la vot în alegeri era considerată de Consiliul federal spaniol drept singurul mijloc de a îndepărta proletariatul de burghezie și de a constitui un partid de sine stătător al acestuia. — 325.
- 361 Este vorba de articolul „La politica de la Internacional”, publicat în ziarul „Emancipación” nr. 24 din 27 noiembrie 1871. În acest articol, redacția ziarului aproba rezoluția Conferinței de la Londra cu privire la acțiunea politică a clasei muncitoare, dar, totodată, declara că pentru moment în Spania este necesară politica abținerii de la lupta politică. În „Federación” acest articol a fost publicat la 3 decembrie 1871 (nr. 120); cea mai mare parte a articolului a fost reprodusă și în „Égalité” nr. 24 din 24 decembrie 1871. — 325, 329.
- 362 Este vorba despre „Declarația Consiliului General adresată redacțiilor unor ziare italiene în legătură cu articolele lui Mazzini împotriva Internaționalei” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 500—502), scrisă de Engels ca răspuns la articolele lui Mazzini „Documenti sull' Internazionale”, apărute în ziarul „La Roma del Popolo” nr. 38 din 16 no-

iembrie și nr. 39 din 23 noiembrie 1871. După cum reiese dintr-o însemnare făcută de Engels pe manuscris, între 5 și 7 decembrie 1871 declarația a fost trimisă și altor ziare: „La Roma del Popolo”, „Il Motto d'Ordine”, „Il Cicciarucchio”, „L'Eguaglianza”, „La Plebe”, „Il Proletario Italiano” și „Gazzettino Rosa”. — 326.

- 363 După Conferința de la Londra din 1871, elementele lassalleene din Asociația muncitorilor comuniști germani de la Londra, împreună cu bakuniștii și cu emigranții francezi mic-burghezi din secția franceză din 1871 (vezi adnotarea 314), au pornit lupta împotriva Consiliului General, care trecuse la aplicarea în practică a hotărârilor Conferinței de la Londra. Respingînd hotărârile conferinței, lassalleenii cereau ca Asociația să iasă din Internațională. În „Neuer Social-Demokrat” nr. 67 și 69 din 3 și 8 decembrie 1871 au fost publicate unele articole calomniatoare ale lui Schneider și Weber, în care se afirma că pentru convocarea Conferinței de la Londra „nu au fost respectate normele”, că hotărârile ei și împuternicirile Consiliului General „nu sînt valabile” etc. În articolul lui Schneider a fost inserat și „Protestul” celor 15 membri ai secției franceze din 1871 (vezi adnotarea 335), pe care el îi numea „adevărații reprezentanți ai Comunei din Paris”. Din cauza acestei atitudini, în decembrie 1871 lassalleenii au fost excluși din Asociație, care și-a exprimat solidaritatea cu Consiliul General și cu hotărârile Conferinței de la Londra din 1871. — 327.
- 364 Este vorba de scrisoarea deschisă a lui Frankel către Liebknecht, publicată în „Social-Demokrat” nr. 105 din 5 septembrie 1869; în scrisoare era criticată cuvîntarea rostită de Liebknecht la adunarea muncitorilor din Viena din 25 iulie 1869. Scrisoarea a fost reprodusă în „Neuer Social-Demokrat” nr. 66 și 67 din 1 și 3 decembrie 1871. În scrisoarea către Engels din 8 decembrie 1871, Liebknecht l-a rugat pe acesta să-l convingă pe Frankel să-și exprime în mod public protestul împotriva reproducerii scrisorii respective. — 327.
- 365 În „Neuer Social-Demokrat” nr. 70 din 10 decembrie 1871 a apărut o notă îndreptată împotriva ziarului „Volksstaat”, care la 29 noiembrie 1871, la rubrica „Cronica politică”, combătuse afirmația presei burgheze potrivit căreia republicanul burghez Dilke era reprezentant al Internaționalei, și-l caracterizase drept „palavragiu liberal”. În opoziție cu aceasta, organul de presă lassalleean declara că Consiliul federal britanic l-ar fi ales pe Dilke membru de onoare al Internaționalei. — 328.
- 366 În „Neuer Social-Demokrat” nr. 69 din 8 decembrie 1871 a fost publicată o corespondență din Danemarca scrisă de pe poziții lassalleene. În legătură cu aceasta, Liebknecht l-a rugat pe Engels să-l ajute să găsească în Danemarca un corespondent pentru „Volksstaat”. — 328.
- 367 Este vorba, probabil, de lupta care s-a dus în cadrul Federației din Geneva a Internaționalei în legătură cu discutarea rezultatelor Conferinței de la Londra. La 23 noiembrie 1871, la adunarea membrilor din Geneva ai Internaționalei, Perret a prezentat o dare de seamă cu privire la călătoria făcută la Londra și la rezoluțiile adoptate de conferință; din cauza presiunii bakuniștilor nu s-a adoptat nici o hotărîre. La adunarea din 2 decembrie 1871, după dezbateri îndelungate, reprezentanții celor 30 de secții din Geneva au respins rezoluția bakunistă propusă de Malon, Lefrançais și Ostyn și au adoptat o hotărîre prin care își exprimau adevărată adeziunea totală la rezoluțiile conferinței. — 329.

- 368 Este vorba de activitatea aventuristă și provocatoare a lui Pyat, care se afla în fruntea unui grup de emigranți mic-burghezi francezi din Londra și care în toamna anului 1865 au format o secție franceză (vezi adnotarea 25). Pyat a folosit această secție pentru organizarea unor demonstrații compromițătoare în care se cerea asasinarea lui Napoleon al III-lea și pentru difuzarea de manifeste în Franța. La 10 mai 1870 Consiliul General a adoptat o rezoluție în care Asociația Internațională a Muncitorilor se desolidariza în mod oficial de această secție franceză (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 335). — 329.
- 369 Laura Lafargue, în scrisoarea către Marx din 12 decembrie 1871, și Paul Lafargue, în scrisoarea către Engels din aceeași dată, expuneau rezultatele tratativelor preliminare purtate cu editorul francez M. Lachâtre în legătură cu editarea traducerii franceze a volumului I al „Capitalului”. Laura comunica că Lachâtre, salutînd ideea editării „Capitalului” în limba franceză, voia să știe ce fel de ediție ar fi de preferat: o ediție ieftină (la prețul de 3 franci) sau o ediție scumpă (la prețul de 6 franci), și cerea pentru început o sumă de cel puțin 4 000 de franci, din care jumătate trebuia să dea autorul. Lafargue acceptase aceste condiții și se oferea să avanseze el această sumă. — 331, 349.
- 370 Este vorba despre circulara de la Sonvillier (vezi adnotarea 354), publicată la 25 decembrie 1871 în „Emancipación”, organul de presă al Consiliului federal din Spania. — 332.
- 371 *Rezoluția celor 30 de secții din Geneva* a fost adoptată la adunarea din 2 decembrie 1871 a secțiilor din Geneva ale Internaționalei. Respingînd circulara bakunistă de la Sonvillier, această rezoluție exprima deplina solidaritate cu activitatea Consiliului General și aproba rezoluțiile Conferinței de la Londra. Engels a trimis lui Lafargue și „Răspunsul Comitetului Federației române la circulara celor 16 participanți la Congresul de la Sonvillier”, care condamna acțiunile scizioniste ale bakuniștilor. Aceste documente, care demascau calomniile bakuniștilor la adresa Consiliului General, au fost publicate de Lafargue în „Emancipación” nr. 29 și 30 din 1 și 7 ianuarie 1872. — 332, 601.
- 372 Este vorba de rezoluțiile Congresului de la Basel din 1869 în problemele organizatorice, care lărgeau drepturile Consiliului General; rezoluția V acorda Consiliului dreptul de a admite sau respinge cererea de afiliere a oricărei noi secții, rezoluția VI — dreptul de a exclude temporar unele secții. Aceste rezoluții, care după Conferința de la Londra din 1871 au fost incluse în Regulamentul de organizare, au constituit obiectul atacurilor bakuniștilor. — 332, 344, 355.
- 373 La sfîrșitul lunii decembrie 1871, „Deutsche Allgemeine Zeitung” a publicat o știre cu privire la Conferința de la Londra din 1871 în care erau date textele rezoluțiilor. La indicația lui Marx, Eleanor Marx i-a comunicat la 29 decembrie 1871 lui Liebknecht (vezi volumul de față, p. 604) că această știre este un fals. La 30 decembrie 1871 ziarul „Volksstaat” a demascat la rubrica „Cronica politică” acest fals.
- Engels denuște acest fals „stieberiadă” — după numele lui Stieber, șeful poliției din Prusia, care, ca martor principal în procesul membrilor Ligii comuniștilor de la Köln (1852), a făcut mărturii false și infamante. — 336, 604.
- 374 *Bundestagul* — organul central al Confederației germane; avea reședința la Frankfurt pe Main și era alcătuit din reprezentanții statelor germane. Bundestagul era instrumentul politicii reacționare a guvernelor germane. — 336.

- 375 Cu prilejul discutării circularei de la Sonvillier (vezi adnotarea 354), Congresul Federației belgiene a Asociației Internaționale a Muncitorilor, care s-a întrunit la Bruxelles în zilele de 24 și 25 decembrie 1871, n-a sprijinit cererea anarhiștilor elvețieni de a se convoca imediat un congres general al Internaționalei; în același timp însă a însărcinat Consiliul federal belgian să elaboreze proiectul unui nou statut al Asociației. O scurtă dare de seamă cu privire la congres a fost publicată în ziarul „L'Internationale” nr. 155 din 31 decembrie 1871, sub titlul „Congrès ouvrier Belge des 24 et 25 Decembre”. — 337, 343, 358, 423, 601, 607.
- 376 În scrisorile sale către Marx și Engels din decembrie 1871 și de la începutul lunii ianuarie 1872, Maltman Barry a propus alegerea unui nou secretar al Consiliului General, întrucât Hales fusese ales și secretar al Consiliului federal britanic (vezi adnotarea 310); totodată Barry a arătat că Hales manifesta tendința de a opune Consiliul britanic Consiliului General.
- Cu prilejul discutării statutului Consiliului federal britanic în ședințele Consiliului General din ianuarie 1872, Marx și Engels au sprijinit această propunere și s-a adoptat o rezoluție corespunzătoare. Dar după eliberarea lui Hales din funcția de secretar al Consiliului federal britanic, la insistența elementelor reformiste, el a fost ales, în martie 1872, președinte al acestui consiliu. — 338.
- 377 *Labour Representation League* (Liga reprezentanței muncitorilor) a fost înființată în 1869. În ea au intrat liderii trade-unionurilor. Pentru a asigura alegerea „muncitorilor” în Camera comunelor, aceștia nu se dădeau în lături de la nici un fel de compromisuri cu partidul liberal. Activitatea Ligii a încetat după 1880. — 339.
- 378 La 4 decembrie 1871 C. Terzaghi s-a adresat lui Engels cerindu-i un ajutor material pentru editarea ziarului „Il Proletario”. În jurul datei de 9 ianuarie Engels a scris ciorna scrisorii de răspuns. Dar încă înainte de a o expedia, Engels a aflat că Terzaghi sprijinea cererea Federației jurasiene de a convoca imediat congresul. Ca urmare, Engels a scris la 14 ianuarie o nouă scrisoare, păstrînd din cea anterioară (cu mici modificări) numai primele două alineate. În continuare a scris, parțial, printre rîndurile șterse ale primei variante și, parțial, pe o nouă foaie de hirtie. — 339.
- 379 În decembrie 1871 în Federazione Operaia (Federația muncitorilor) din Torino s-a produs sciziunea dintre adepții Internaționalei (inclusiv bakuniști) și adepții lui Mazzini. Adepții Internaționalei s-au retras din Federazione Operaia și au format asociația L'Emancipazione del Proletario (Eliberarea proletariatului), care ulterior s-a afiliat Internaționalei; secretar al acestei organizații a fost ales bakunistul Terzaghi, care ulterior a fost demascat ca agent al poliției. — 340.
- 380 Este vorba despre următoarele materiale apărute în „Égalité” nr. 24 din 24 decembrie 1871: „Răspunsul Comitetului Federației romande la circulara celor 16 participanți la Congresul de la Sonvillier” („Réponse du Comité fédéral romand...”), rezoluția celor 30 de secții din Geneva (vezi adnotarea 371), precum și declarația oficială a redacției ziarului („Déclaration de la rédaction”) îndreptată împotriva circularei de la Sonvillier. — 340.
- 381 Este vorba despre raportul comitetului bakunist, care pretindea să poarte denumirea de comitet federal romand, prezentat la Congresul de la Sonvillier. Acest raport conținea date cu privire la secțiile anarhiste care îi sprijineau pe bakuniști (în special în Jura montană), date care demonstau că organizațiile lor se destrămau. Aceste date au fost folosite de Marx și Engels în circulara

- „Pretinsele sciziuni din Internațională” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 43—47). — 341.
- 382 Este vorba despre o știre apărută în „Gazzettino Rosa” nr. 360 din 28 decembrie 1871, la rubrica „Mișcarea muncitorească”, despre faptul că asociația „Emancipazione del Proletario” din Torino hotărâse să sprijine circulara de la Sonvilier. — 342.
- 383 Engels se referă la publicarea la 6 ianuarie 1872, în ziarul „Tagwacht” nr. 1, sub titlul „Belgia”, a rezoluțiilor Congresului Federației belgiene, care a avut loc în zilele de 24 și 25 decembrie 1871 (vezi adnotarea 375). Rezoluțiile au fost publicate fără comentarii. — 343.
- 384 La 7 ianuarie 1872, în „Neuer Social-Demokrat” nr. 3 a fost publicată scrisoarea unui grup de lassalleeni excluși din Asociația culturală a muncitorilor comuniști germani de la Londra; scrisoarea conținea atacuri calomnioase la adresa lui Marx, precum și acuzația că Consiliul General manifestă tendințe dictatoriale; în scrisoare era, de asemenea, contestată legalitatea Conferinței de la Londra din 1871.
- La 27 ianuarie 1872, în „Volksstaat” nr. 8 a fost publicat un răspuns semnat de secretarul Asociației culturale a muncitorilor comuniști germani, intitulat „Dușmanii Asociației Internaționale a Muncitorilor”, în care erau respinse calomniile proferate în „Neuer Social-Demokrat”, iar în „Volksstaat” nr. 14 din 17 februarie a fost publicat un articol intitulat „Cine este Joseph Schneider”, în care erau criticate concepțiile lassalleene ale lui Schneider, care se ridicase și el în „Neuer Social-Demokrat” împotriva Internaționalei. — 344.
- 385 Este vorba de nota redacțională „Evenimentele săptămânii”, apărută în ziarul „Emancipación” nr. 31 din 14 ianuarie 1872, în care „Neuer Social-Demokrat” era calificat ca ziar vîndut lui Bismarck. Această notă a fost tradusă de Engels și publicată în „Volksstaat” nr. 10 din 3 februarie 1872. — 344, 346, 350.
- 386 La începutul anului 1872 a luat ființă la Londra *Consiliul federalist universal*, care era format din rămășițele secției franceze din 1871 (vezi adnotarea 314), din diferite organizații burgheze și mic-burgheze, din lassalleeni excluși din Asociația culturală a muncitorilor comuniști germani de la Londra și din alte elemente care căutau să se strecoare în conducerea Internaționalei. Principala obiectiv al atacurilor acestui consiliu îl constituiau rezoluțiile Conferinței de la Londra cu privire la activitatea politică a clasei muncitoare și la lupta împotriva sectarismului. În aprilie 1872 acesta a publicat o broșură intitulată „Conseil fédéraliste universel de l'Association Internationale des Travailleurs et des sociétés républicaines socialistes adhérentes” („Consiliul federalist universal al Asociației Internaționale a Muncitorilor și al societăților republicane aderente”), în care consiliul se proclama „adevăratul” organ de conducere al Internaționalei. În legătură cu aceasta, Consiliul General a adoptat o hotărâre care demasca aceste încercări și care a fost publicată în organele de presă ale Internaționalei (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 82—85). La sfîrșitul lunii septembrie 1872, Consiliul federalist universal a convocat la Londra un congres, pe care a încercat să-l prezinte drept congres al Asociației Internaționale a Muncitorilor. Activitatea ulterioară a Consiliului federalist s-a limitat la lupta dintre diferitele clici care pretindeau conducerea mișcării muncitorești. — 345, 461, 466, 510.

- 387 Congresul social-democraților din Saxonia a avut loc la Chemnitz în zilele de 6—7 ianuarie 1872. La congres au participat 120 de delegați, care reprezentau peste 50 de organizații locale; printre aceștia erau și Bebel și Liebknecht. Congresul a discutat problema atitudinii partidului muncitoresc față de dreptul la vot, problema organizării sindicatelor; într-o ședință închisă a fost examinată și problema atitudinii față de circulara de la Sonvillier (vezi adnotarea 354) și față de lupta împotriva anarhiștilor care se ducea în cadrul Internaționalei. Congresul a sprijinit în unanimitate Consiliul General și a aprobat rezoluțiile Conferinței de la Londra din 1871. Referindu-se la hotărârile acestui congres, Liebknecht i-a scris lui Engels la 10 ianuarie 1872: „Reuniunea s-a desfășurat excelent... În ședința închisă a delegaților s-a hotărât în unanimitate să sprijinim lupta pe care o duceți împotriva bakuniștilor, iar mie mi s-a trasat sarcina să vă comunic acest lucru...” La 23 ianuarie 1872 Marx a informat Consiliul General despre hotărârile congresului. — 345, 351, 358, 610.
- 388 Apartenența la Internațională era fie colectivă, fie individuală. Pentru țările în care activitatea Asociației Internaționale era oficial interzisă (printre aceste țări se număra și Germania), Consiliul General elibera carnete de membru individuale.
- Congresul social-democraților din Saxonia (vezi adnotarea precedentă) a adoptat o hotărâre cu privire la primirea individuală a noilor membri în Internațională. — 345, 366.
- 389 Conferința de la Londra din 1871 (rezoluția IV) a hotărât să introducă timbre de 1 penny, care urmau să fie lipite fie pe o foaie specială din carnetul de membru, fie pe exemplarul din Statut pe care era obligat să-l aibă fiecare membru al Asociației. Prin această hotărâre au fost desființate carnetele de membru. — 345, 353, 379.
- 390 În noiembrie 1871, democratul burghez Stefanoni a propus înființarea unei „Asociații universale a raționaliștilor”, al cărei program era un amestec de concepții burghezo-democratice și idei ale socialismului utopic mic-burghez (înființarea unor colonii agricole pentru rezolvarea problemei sociale etc.). După cum mărturisea însuși Stefanoni, scopul asociației urmărea să abată atenția muncitorilor de la Internațională și să împiedice creșterea influenței ei în Italia; el personal se declara solidar cu Alianța democrației socialiste. În cadrul polemicii care a început după publicarea proiectului de program al asociației, Stefanoni a publicat articole calomniatoare la adresa Consiliului General, la adresa lui Marx și Engels; el a luat materialul necesar pentru aceste articole din ziarul *lassalleene*, de la Vogt etc. Faptul că Marx și Engels au demascat adevăratele scopuri ale lui Stefanoni și legăturile directe ale anarhiștilor cu democrația burgheză (scrisoarea lui Engels către redacția ziarului „Gazzettino Rosa”, vezi în K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 514—516; articolul lui Marx „Încă o dată Stefanoni și Internaționala”, vezi în K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 86—89), precum și faptul că o serie de conducători ai mișcării muncitorești italiene s-au ridicat împotriva proiectului lui Stefanoni au zădărnicit încercările lui de a supune mișcarea muncitorească din Italia influenței burgheze. — 345, 368.
- 391 Este vorba de sciziunea din Comitetul Central al secțiilor nord-americane, care a avut loc în decembrie 1871.
- După Conferința de la Londra din 1871, în cadrul Comitetului s-a intensificat lupta dintre elementele proletare și cele mic-burgheze, reprezentate în

- primul rînd de secțiile nr. 12 și nr. 9, care pretindeau să folosească organizațiile Internaționalei pentru înfăptuirea unor reforme burgheze. În urma sciziunii s-au format două comitete : Consiliul federal provizoriu (comitetul nr. 1), care se sprijinea pe elementele proletare (un rol activ a avut Sorge), și comitetul nr. 2, în jurul căruia s-au grupat diferite organizații care căutau să domine mișcarea muncitorească. Problema sciziunii din S.U.A. a fost examinată de Consiliul General în ședințele din 5 și 12 martie 1872 (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 51—53). La 28 mai 1872 Consiliul General a recunoscut Consiliul federal provizoriu drept unic organ conducător al secțiilor nord-americane (vezi volumul de față, p. 437). — 346, 383, 431.
- 392 Polemica dintre Marx și radicalul burghez Ch. Bradlaugh a izbucnit în legătură cu faptul că acesta din urmă, într-o conferință ținută la Londra la 11 decembrie 1871, precum și într-o scrisoare adresată ziarului „Eastern Post”, care a publicat-o în numărul din 16 decembrie, a făcut afirmații calomnioase la adresa lui Marx. La ședința din 19 decembrie 1871 a Consiliului General, Marx a subliniat legătura dintre atacurile lui Bradlaugh și campania de persecuții împotriva Internaționalei declanșată de cercurile guvernante și de presa burgheză și care luase mari proporții după apariția Adresei cu privire la războiul civil din Franța.
- După ce în ianuarie 1872 „National Reformer” a publicat și alte scrisori calomnioase ale lui Bradlaugh, Marx a scris o serie de declarații în care a demascât conținutul lor și care au fost publicate în „Eastern Post” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 503, 511 și 512—513). — 347, 600, 607.
- 393 În scrisoarea adresată lui Engels la 21 decembrie 1871, Lavrov ruga să i se trimită două lucrări ale lui A. Bain : „The Senses and the Intellect” și „The Emotions and the Will”, precum și lucrarea lui H. Spencer „The Principles of Psychology”. — 347.
- 394 Această scrisoare a lui Engels reprezintă răspunsul la scrisoarea lui Lafargue din 7 ianuarie 1872. Lafargue îl înștiința pe Engels că în ziarul „Emancipación” a fost publicat răspunsul Comitetului român la circulara de la Sonvillier (vezi adnotarea 380), precum și că Consiliul federal spaniol, respingînd propunerile bakuniștilor cu privire la convocarea unui congres extraordinar, sprijinea totodată hotărîrea Federației belgiene de a se examina toate problemele controversate, inclusiv problema revizuirii Statutului, la congresul ordinar. Știind că Marx și Engels pregăteau răspunsul Consiliului General la circulara de la Sonvillier („Pretinsele sciziuni din Internațională”), Lafargue îi sfătuia să „nu dea acestei probleme un caracter personal”. În încheiere, Lafargue anunța că a tratat cu Mesa traducerea în limba spaniolă a cărții lui Marx „Mizeria filozofiei”, această lucrare fiind cel mai eficient instrument de luptă împotriva influenței proudhoniste (vezi adnotarea 421). — 348.
- 395 Engels denumesc vechea secție germană Asociația culturală a muncitorilor comuniști germani de la Londra (vezi adnotarea 157). — 349.
- 396 Engels se referă la „Răspunsul Comitetului Federației române la circulara celor 16 participanți la Congresul de la Sonvillier” („Réponse du comité fédéral romand...”), care a fost adoptat oficial în ședința din 20 decembrie 1871, precum și la articolul „Internaționala”, publicat în ziarul „Tagwacht” nr. 1 din 6 ianuarie 1872. În acest articol redacția combătea afirmațiile din ziarele burgheze potrivit cărora publicarea circularii de la Sonvillier a Federației jursiene echivala cu scindarea Internaționalei. Răspunzînd în esență la această

- circulară, redacția a susținut imputernicirile Consiliului General ca cheazășie a forței și succeselor Asociației. — 350.
- 397 În scrisoarea adresată lui Engels la 27 decembrie, Cuno îi cerea relații despre un oarecare „căpitan de rezervă cu picior de lemn”, care, după cum spunea un prieten al lui Cuno, avea carnet de membru eliberat de Consiliul General și era în corespondență cu Londra; Cuno bănuia că era vorba de un spion al poliției. — 353.
- 398 Este vorba de încercarea lui Bakunin de a obține la congresul organizației burghezo-pacifiste Liga păcii și libertății (vezi adnotarea 254), care s-a ținut la Berna în septembrie 1868, adoptarea unui program socialist confuz întocmit de el („egalizarea socială și economică a claselor”, desființarea statului și a dreptului de succesiune etc.). Bakunin a reușit să atragă de partea sa numai un mic număr de participanți la congres, cu care — după ce majoritatea Ligii i-a respins proiectul — a ieșit din Ligă și a întemeiat Alianța internațională a democrației socialiste (organizație publică), care avea la baza programului ei propunerile lui Bakunin menționate mai sus. — 354.
- 399 Ciorna răspunsului a fost scrisă de Engels pe scrisoarea lui A. Guardioli din 23 ianuarie 1872, în care acesta din urmă anunța că la Barcelona a luat ființă o secție a Internaționalei, Sección de dependientes del Comercio (formată din funcționari comerciali), și ruga să i se trimită adresa altor secții similare. — 360.
- 400 Este vorba de scrisoarea lui Terzaghi din 14 ianuarie 1872 în care acesta cerea Consiliului General să intervină imediat în conflictul dintre Federazione Operaia și L'Emancipazione del Proletario. Printre altele, el cerea Consiliului General să dezavueze oficial acțiunile lui Beghelli, unul dintre liderii organizației Federazione Operaia. — 361.
- 401 Această scrisoare a lui Marx către Jozewicz, ca și toate celelalte scrisori ale sale către acesta, a fost descoperită în arhiva de stat prusiană secretă sub formă de copie; se pare că scrisoarea a fost scrisă pe o blanchetă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 363.
- 402 Este vorba de secția de propagandă și acțiune revoluționară socialistă, înființată la 6 septembrie 1871 de unii membri ai secției din Geneva „Alianța democrației socialiste” (Jukovski, Perron și alții), care s-a autodizolvat în ajunul Conferinței de la Londra din 1871, și de o serie de emigranți francezi (J. Guesde, B. Malon și alții). În baza hotărârilor Conferinței de la Londra, care interzicea primirea secțiilor sectariste, Consiliul General a refuzat primirea secției menționate mai sus, fapt confirmat de Congresul de la Haga din septembrie 1872 (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 157—158). — 364.
- 403 În ședința Consiliului General din 24 octombrie 1871, Jung a dat citire scrisorii pe care Malon a adresat-o Consiliului la 20 octombrie 1871 și în care cerea primirea în Internațională a secției de propagandă și acțiune revoluționară socialistă. Scrisoarea a fost folosită de Marx și Engels în circulara „Pretinsele sciziuni din Internațională” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 20—21). — 364.
- 404 *Comitetul permanent*, sau *Subcomitetul Consiliului General* al Internaționalei, a fost format din comisia care fusese aleasă încă la începuturile activității Asociației Internaționale a Muncitorilor în 1864, în vederea elaborării programului și statutului. Din Comitetul permanent făceau parte secretarii-corespondenți

pentru diferite țări, secretarul Consiliului General și casierul. Comitetul permanent, care nu era prevăzut în Statutul Asociației Internaționale a Muncitorilor, avea rolul de organ executiv permanent; sub conducerea lui K. Marx, el a adus la îndeplinire numeroase sarcini legate de conducerea de zi cu zi a Internaționalei, a pregătit documente ale Internaționalei care erau prezentate spre examinare Consiliului General. Începând din iunie 1872, el a purtat denumirea de Comitet Executiv al Consiliului General.

Jung, care era secretar-corespondent al Consiliului General pentru Elveția, primea un mare număr de scrisori referitoare la lupta dintre Federația romandă și secțiile bakuniste scizioniste; scrisorile erau discutate în Comitetul permanent. — 364, 431.

405. În această scrisoare este vorba de încheierea contractului dintre Marx și publicistul și editorul progresist francez M. Lachâtre pentru ediția franceză a „Capitalului”. În decembrie 1871, după ce prima încercare de a edita „Capitalul” în Franța a eșuat, Lafargue l-a pus pe Marx în legătură cu emigrantul comunist Lachâtre, care locuia în Spania (vezi volumul de față, p. 331). Potrivit contractului încheiat între Marx și Lachâtre, „Capitalul” urma să apară în fascicule. Editarea s-a realizat în anii 1872—1875. Traducerea a fost făcută de J. Roy. — 365, 464.
406. Potrivit legilor cu privire la asistența săracilor care erau în vigoare în Anglia din secolul al XVI-lea, în fiecare parohie se percepea un *impozit special în folosul săracilor*; locuitorii din parohie care nu se puteau întreține pe ei și familiile lor primeau o subvenție de la casa de ajutorare a săracilor. — 366.
407. În ședința Consiliului General din 6 februarie 1872, Marx a comunicat membrilor Consiliului că A. Richard și G. Blanc sînt agenți bonapartiști și au publicat pamfletul „L'Empire et la France nouvelle”, în care muncitorii francezi erau îndemnați să restaureze imperiul. Darea de seamă cu privire la această ședință a Consiliului General a fost publicată în ziarul „Eastern Post” nr. 176 din 10 februarie 1872. — 366.
408. „Manifestul Partidului Comunist” a fost publicat în limba engleză la 30 decembrie 1871 în săptămînalul american „Woodhull and Claflin's Weekly”, la rubrica „Comunismul german”, fără a se menționa autorii. Capitolul IV pînă la partea finală a fost omis.
- În limba franceză, „Manifestul Partidului Comunist” a fost publicat în săptămînalul „Le Socialiste”, organul de presă al secțiilor franceze ale Internaționalei din S.U.A., în ianuarie-martie 1872, la rubrica „Diverse”, sub titlul „Manifeste de Karl Marx”. Traducerea franceză din „Le Socialiste” s-a făcut după versiunea engleză a „Manifestului Partidului Comunist” apărută în „Woodhull and Claflin's Weekly”. — 367, 392.
409. În scrisoarea adresată lui Engels la 20 ianuarie 1872, Becker anunța că i-a transmis lui Lessner cotizațiile secției din Milano a Internaționalei pe care le primise de la Cuno. Deoarece Lessner nu-i confirmase primirea, Becker se interesa de soarta banilor. — 369.
410. Faptul că Consiliul federal spaniol intenționează să publice corespondența purtată cu Consiliul General pentru a demasca calomniile jurasienilor cu privire la „tendențele dictatoriale” ale Consiliului a fost comunicat lui Engels de către Lafargue în ianuarie 1872. Această intenție nu s-a materializat. — 370.
411. Este vorba de punctele 4 și 5 ale rezoluțiilor în problemele organizatorice adoptate de Congresul de la Basel (1869). — 371.

- 412 Este vorba de articolul 14 al Regulamentului adoptat de Congresul de la Geneva al Internaționalei (1866), în care se arăta că statutele secțiilor nu trebuie să contravină Statutului și Regulamentului Internaționalei. — 371.
- 413 În această scrisoare Marx răspunde la scrisoarea din 10 februarie 1872 a lui Jozewicz, care era pe atunci secretarul secției din Berlin a Internaționalei. — 372.
- 414 În scrisoarea către Marx, Jozewicz propunea ca Consiliul General să desemneze din cadrul secției din Berlin un secretar-corespondent care să poarte corespondența cu Consiliul. — 372.
- 415 Este vorba de rezoluția X a Conferinței de la Londra din 1871: „Rezoluția generală cu privire la țările în care guvernele împiedică organizarea reglementară a Internaționalei” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 448). — 373.
- 416 Conform rezoluției VI a Conferinței de la Londra din 1871 „O statistică generală a clasei muncitoare”, punctul 2, fiecare secție locală trebuia să instituie un comitet special pentru statistică (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 445). — 373.
- 417 După Congresul de la Dresden al Partidului muncitoresc social-democrat din Germania, care a avut loc în august 1871, sediul Comitetului partidului a fost mutat la Hamburg. — 373, 425, 529.
- 418 Este vorba de o ședință ordinară a Consiliului General care urma să aibă loc la 27 februarie 1872; membrii Consiliului n-au putut să participe la ședință din cauza unei procesiuni publice cu prilejul înmormântării prințului de Wales. — 374.
- 419 La 26 februarie 1872 „Times” a publicat la rubrica „Exilații francezi” o amplă scrisoare a lui F. Harrison către redacția acestui ziar. — 374.
- 420 Cu prilejul editării volumului I al „Capitalului” în limba franceză, editorul Lachâtre intenționa, în scopul popularizării lucrării, să publice în prealabil o biografie a lui Marx în care să se vorbească despre activitatea lui revoluționară. Transmițând această dorință a lui Lachâtre, Laura Lafargue a comunicat, de asemenea, că această biografie o va scrie Paul Lafargue de îndată ce va avea suficient material. Ulterior, Lachâtre a renunțat la această intenție. — 375.
- 421 În scrisoarea către Engels din 7 ianuarie 1872, Lafargue anunța că, întrucât ideile proudhoniste aveau o mare influență asupra muncitorilor spanioli, s-a înțeles cu Mesa să traducă lucrarea lui Marx „Mizeria filozofiei” în limba spaniolă și transmitea că Mesa ar dori ca ediția spaniolă să aibă o prefață specială. În 1872—1873 traducerea nu a putut fi însă terminată, au fost traduse și publicate în ziarul „Emancipación” numai unele fragmente din cartea lui Marx; de asemenea, n-a fost scrisă nici prefața. — 375.
- 422 În scrisoarea scrisă în jurul datei de 14 februarie 1872, Lafargue îl ruga pe Marx să-i trimită câteva exemplare din lucrările: „Manifestul constitutiv”, „Statutul general”, „Otsprezece brumar al lui Ludovic Bonaparte”, „Războiul civil din Franța”, precum și unele lucrări ale lui Dietzgen. — 375.
- 423 Este vorba de rugămintea lui Lafargue de a fi ajutat să stabilească o legătură permanentă între ziarele „Emancipación”, la a cărui editare participa activ, și „Volksstaat”, redactat de Liebknecht; Lafargue cerea, printre altele, să i se trimită cu regularitate ziarul „Volksstaat”. — 375.

- 424 În scrisorile adresate lui Marx în februarie 1872, Lafargue propunea ca întreprinzătorul spaniol Lopez de Lara — care locuia la Londra — să fie solicitat pentru finanțarea editării documentelor oficiale ale Internaționalei. — 375.
- 425 Acest fragment face parte dintr-o scrisoare care nu s-a păstrat și care a fost scrisă de Engels ca răspuns la scrisoarea lui Borkheim din 24 februarie 1872. Borkheim îl ruga pe Engels să-i recomande lui Sorge o carte de istorie a Irlandei, scrisă de pe pozițiile materialismului istoric. Răspunzându-i lui Sorge la 15 martie 1872, Borkheim a reprodus din scrisoarea lui Engels partea referitoare la problema irlandeză. — 376.
- 426 La Conferința de la Londra din 1871, delegații belgieni și-au exprimat, din însărcinarea Consiliului federal belgian, indignarea pentru faptul că Cohen, trimis de Consiliul General în Belgia pentru a organiza ajutorarea muncitorilor greviști din Newcastle, acționase nu ca delegat al Consiliului, ci ca reprezentant al trade-unionului, pe cont propriu, fără a lua legătura cu organizația Asociației; la întoarcerea în Anglia, Cohen a încercat să-și atribuie tot ceea ce făcuseră secțiile belgiene ale Internaționalei. La propunerea lui Engels, conferința a dat lui Cohen, care era membru al Consiliului General, un vot de blam. — 377.
- 427 Este vorba, probabil, de hotărîrea Consiliului federal al Federației jurasiene din 7 februarie 1872 de a nu mai cere convocarea imediată a congresului Internaționalei și de a adera la hotărîrea congresului Federației belgiene, potrivit căreia revizuirea Statutului Asociației Internaționale a Muncitorilor și alte probleme litigioase urmau să fie soluționate la congresul ordinar din septembrie 1872. — 379, 384, 386.
- 428 Este vorba de alegerile pentru Rigsdag care urmau să aibă loc la 24 septembrie 1872. La Copenhaga, candidații ai muncitorilor au fost propuși L. Pio și P. Geleff, conducători ai unor secții ale Internaționalei, care însă n-au întrunit numărul de voturi necesar. — 379.
- 429 Este vorba de unul dintre grupurile care s-au format după destrămarea secției franceze din 1871 (vezi adnotarea 314). Consiliul General a refuzat primirea acestui grup în Internațională, întrucît statutul lui era în contradicție cu principiile Statutului general al Internaționalei. — 380.
- 430 În ședința Consiliului General din 20 februarie 1872, Eccarius a comunicat că a trimis la New York pe adresa lui Gregory, membru al Internaționalei, 1 000 de exemplare din Statutul general și Regulamentul de organizare. După moartea lui Gregory (ianuarie 1872), documentele Internaționalei au ajuns în mîinile unor elemente mic-burgeze care făceau parte din secțiile nr. 12 și nr. 9. — 384.
- 431 Consiliul federal provizoriu al secțiilor nord-americane a protestat împotriva numirii de către Consiliul General a unui secretar special pentru secțiile franceze din S.U.A. În scrisoarea adresată lui Marx la 8 martie 1872, Sorge scrie că acest protest pornește de la membrii irlandezi ai Internaționalei, care în general erau împotriva numirii de secretari pentru fiecare naționalitate în parte. — 384.
- 432 Este vorba de expunerea făcută de Engels pe marginea raportului prezentat de Consiliul federal danez Consiliului General și de un articol al lui Pio apărut în „Socialisten” nr. 17 din 4 noiembrie 1871; expunerea a fost publicată în darea de seamă cu privire la ședința Consiliului General, apărută în „Eastern

- Post" nr. 167 din 9 decembrie 1871. Traducerile acestor documente, trimise de Engels în Spania și Portugalia, au fost publicate în „Emancipación” nr. 31 din 14 ianuarie 1872 și în „Pensamento Social” nr. 1 din februarie și nr. 2 din martie 1872. Engels acordă o deosebită atenție acestor documente, deoarece ele propagau ideea necesității alianței muncitorilor cu proletariatul agricol și cu țărănimea săracă, precum și ideea creării unor asociații de producție și a naționalizării pământului. — 389.
- 433 În timpul discutării în Consiliul General a problemei sciziunii, din Federația din S.U.A., Eccarius s-a pronunțat și a votat împotriva articolului 2 din rezoluția III, în special împotriva punctului în care se spunea: „Consiliul General recomandă ca pe viitor să nu se mai primească noi secții americane care nu sînt alcătuite cel puțin în proporție de două treimi din muncitori salariați” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 53). — 391.
- 434 La 20 februarie 1872 Consiliul General l-a însărcinat pe Marx să pregătească un raport cu privire la sciziunea din Federația din S.U.A., precum și o hotărîre care să fie discutată în prealabil în Subcomitet (vezi adnotarea 404). — 391.
- 435 În scrisoarea adresată Consiliului General la 1 februarie 1872, secția nr. 10 din New York anunța că nu-și va trimite reprezentanți în nici unul din comitetele federale create după sciziunea din Comitetul Central din S.U.A. atîta timp cît această problemă nu va fi soluționată în Consiliul General. În același timp, secția condamna încercările reformatorilor burghezi de a folosi Internaționala în scopurile lor. — 391.
- 436 La 20 februarie 1872 Consiliul General a aprobat propunerea lui Jung de a se sărbători la 18 martie printr-un miting de masă la Londra prima aniversare a Comunei din Paris. În vederea pregătirilor a fost aleasă o comisie specială. Marx a fost desemnat, printre alții, să ia cuvîntul. Cu toate că mitingul public nu a putut avea loc, membrii Internaționalei și foștii comunarzi s-au adunat în micul local al asociației comunarzilor și au sărbătorit la 18 martie, în cadrul unei adunări festive, aniversarea primei revoluții proletare. La această adunare au fost adoptate, la propunerea comunarzilor Theisz și Camélinat și a unui membru al Consiliului General, Milner, trei scurte rezoluții scrise de Marx (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 55). — 392, 397, 411.
- 437 Această scrisoare a fost publicată în facsimil ca prefață la ediția franceză a „Capitalului”. Scrisoarea lui Marx către Lachâtre a fost publicată și în K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 23, București, Editura politică, 1966, p. 31. — 393.
- 438 Scrisoarea a fost scrisă pe baza datelor primite de la V. Regis. În a doua jumătate a lunii februarie 1872, Regis a stat — din însărcinarea Consiliului General — timp de zece zile (sub pseudonimul de Etienne Péchard) la Milano și Torino, de unde, conform instrucțiunilor lui Engels, trebuia să se informeze asupra situației reale din secțiile de acolo ale Internaționalei, să combată anarhismul și să propage ideile Internaționalei.
- La 1 martie 1872, într-un raport sub forma unei scrisori adresate lui Engels, Regis vorbește despre misiunea sa; în această scrisoare el face cunoscut, printre altele, că Terzaghi a fost exclus din secția din Torino a Internaționalei — „Emancipazione del Proletario” — și că exista bănuiala că ar avea legături cu poliția. Pe baza acestor informații, Engels a rupt legătura cu Terzaghi și a stabilit legături cu noul secretar al secției, Bert.

În original, scrisoarea este greșit adresată lui Carlo Bert, în loc de Cesare Bert. Pe scrisoare există o însemnare făcută de Engels : „Londra, 21 martie 72. Ce. Bert. Torino”. — 394.

- 439 Este vorba de punctul 5 din secțiunea II a Regulamentului de organizare editat pe baza hotărârii Conferinței de la Londra din 1871 ; acest punct corespunde rezoluției 5 în problemele organizatorice a Congresului de la Basel (1869). — 395.
- 440 Este vorba de raportul prezentat de Sacaze la 5 februarie 1872 în numele comisiei speciale care a examinat proiectul de lege Dufaure, potrivit căruia apartenența la Internațională era pedepsită cu închisoarea. (Mai amănunțit despre declarația lui Sacaze în legătură cu organizația Internațională vezi în K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 50.) Proiectul de lege a fost adoptat de Adunarea națională franceză la 14 martie 1872. — 396.
- 441 Despre aprecierea lui Marx asupra traducerii făcute de Roy, precum și despre munca depusă de Marx la pregătirea ediției franceze a volumului I al „Capitalului” vezi „Postfața la ediția franceză” (K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 23, București, Editura politică, 1966, p. 31—32, și volumul de față, p. 434, 536, 611). — 397.
- 442 Marx i-a trimis lui Lafargue extrase din circulara secretă „Pretinsele sciziuni din Internațională”, scrisă de Marx și Engels în perioada cuprinsă între mijlocul lunii ianuarie și începutul lunii martie 1872, dar care în momentul expedierii scrisorii nu văzuse lumina tiparului. Circulara a fost publicată la sfârșitul lunii mai 1872 (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 3—50). Fragmentele anexate la scrisoare sînt intitulate „Extrase. Dreptul Consiliului General de a coopta noi membri. Funcțiile Consiliului General” și coincid în ceea ce privește conținutul cu partea respectivă din capitolul IV al „Pretinsele sciziuni din Internațională” (op. cit., p. 28—41). Aceste extrase însă, în afară de faptul că au unele prescurtări și modificări în comparație cu broșura publicată ulterior, conțin și o serie de observații ale lui Marx care n-au intrat în textul circularei. În text, aceste completări și modificări sînt tipărite cu alt caracter de literă.
- În afară de aceasta, pentru a înlesni folosirea trimerelor date în circulară la diversele articole ale Statutului inițial editat în limba engleză în 1867, Marx indică în paranteze articolul respectiv din ediția oficială a Statutului general, apărut la sfârșitul anului 1871. — 397.
- 443 Despre misiunea lui Regis (E. Péchard) la Milano și Torino vezi adnotarea 438. — 402.
- 444 În scrisoarea din 10 martie 1872, Terzaghi ruga să se transmită salutări lui P. Savio, participant la mișcarea de eliberare națională din Italia și la Comuna din Paris, care trăia în emigrație la Londra. — 403.
- 445 În afară de scrisoarea lui Engels s-a păstrat și o ciornă, care, cu excepția unor fraze tăiate, corespunde întru totul textului acestei scrisori. — 403.
- 446 Este vorba despre Congresul de la Neapole din 25—27 octombrie 1864 al organizațiilor muncitorești italiene care se aflau sub influența mazziniștilor. La acest congres, reprezentantul organizației din Trani, Gennaro Bovio, a propus ca periodic să se convoace congrese internaționale ale organizațiilor muncitorești și să se elaboreze pentru ele un statut general. Întrucît unul

dintre liderii mazziniștilor, Savi, care probabil știa despre înființarea Asociației Internaționale a Muncitorilor, a declarat că în 1865 va fi convocat un congres muncitoresc internațional, Congresul de la Neapole a hotărât, la propunerea lui Bovio, să asigure reprezentarea la acest congres a muncitorilor italieni. — 403.

447 Este vorba de articolele lui G. Bovio „Via smarrita!”, publicat în ziarul „Libertà” nr. 90 din 10 iunie 1871, și „Una difesa dopo la morte”, publicat în „Libertà” nr. 97—100 din 5, 8, 12 și 15 iulie 1871. În aceste articole Bovio s-a ridicat în apărarea comunarilor. — 404.

448 Engels a aflat despre faptul că T. Cuno era urmărit de poliție din scrisoarea primită de la acesta datată 17 aprilie 1872, precum și din zierele italiene. Văzînd în aceste persecuții o manifestare concretă a complotului organizat de guvernele reacționare din Europa împotriva Internaționalei, Engels a acordat o mare importanță demascării acestui fapt. La 23 aprilie 1872 el l-a făcut cunoscut în ședința Consiliului General. O notă a lui Engels despre persecutarea lui Cuno a fost publicată în ziarul „Eastern Post” nr. 187 din 27 aprilie și în „Gazzettino Rosa” nr. 127 din 7 mai 1872. Sfătuit de Engels, Cuno a adresat la rîndul său o scrisoare redacției ziarului „Volksstaat”, care a fost publicată în nr. 38 din 11 mai 1872; o știre despre persecuțiile la care a fost supus Cuno a apărut în „Égalité” din 7 mai 1872. — 405.

449 *Congresul de la Bologna* — congresul așa-numitelor „Fascio Operaio” („Asociații muncitorești”) care luaseră ființă în Romagna, precum și al reprezentanților secțiilor anarhiste din Mirandola, Genova, Mantua și Neapole — a avut loc în zilele de 17—18 martie 1872.

Congresul a sprijinit propunerea secției din Torino a Internaționalei — „L'Emancipazione del Proletario” — de a se convoca o conferință a secțiilor italiene ale Internaționalei. O serie de rezoluții ale congresului reflectau influența bakuniștilor; printre altele, congresul, deși, în genere, nu a respins lupta politică, s-a pronunțat împotriva participării la alegeri. Congresul a declarat că consideră Consiliul General și Comitetul federal jurasian drept simple birouri de corespondență și a trasat ca sarcină consulatului ales la congres să ia legătura cu amîndouă. — 407.

450 Este vorba de o grupare anarhistă formată la Ravenna în a doua jumătate a anului 1871, care se afla sub influența bakunistului Nabruzzi, cu care Engels purta corespondență în legătură cu primirea acestuia în Internațională. Această grupare n-a fost primită în Asociația Internațională a Muncitorilor. — 407.

451 Congresul de la Saragosa al Federației spaniole a Internaționalei a avut loc între 4 și 11 aprilie 1872. La congres s-a dat o luptă acerbă între bakuniști și partizanii Consiliului General. Congresul a respins cererea bakuniștilor elvețieni de a se convoca de urgență un congres general, dar, sub influența anarhiștilor, a hotărît să sprijine propunerea Federației belgiene de a se revizui Statutul general la congresul ordinar, în sensul lărgirii autonomiei organizațiilor locale. Congresul a respins propunerea unor delegați bakuniști de a se revizui în spirit anarhist statutul Federației spaniole. Bakuniștii au reușit însă ca în Consiliul federal să fie aleși cu precădere membri ai Alianței. După refuzul lui F. Mora de a intra în consiliu și după retragerea lui A. Lorenzo, bakuniștii au acaparat efectiv Consiliul federal spaniol.

Engels a primit primele știri despre desfășurarea congresului de la La-fargue, care în scrisoarea din 12 aprilie 1872 l-a comunicat despre existența în Spania a Alianței secrete și i-a dat unele informații cam exagerate despre-

victoria asupra bakuniștilor la congres. Ulterior, primind informații mai amănunțite despre congres, Engels a apreciat altfel rezultatele acestuia (vezi volumul de față, p. 424). — 407.

452 Între 11 și 26 martie 1872 a avut loc la Leipzig procesul intentat lui Bebel, Liebknecht și Hepner, care fuseseră arestați la 17 decembrie 1870, fiind acuzați „de tentativă de înaltă trădare” (vezi adnotarea 156). Încercările cercurilor guvernante din Germania de a se răfui cu conducătorii mișcării muncitorești s-au lovit de comportarea curajoasă a lui Bebel și Liebknecht, care și-au apărat deschis concepțiile. Cuvântările lui Bebel și Liebknecht au fost publicate în „Volksstaat” și au constituit un important mijloc de propagandă.

Cu toate că acuzațiile erau nefondate, Bebel și Liebknecht au fost condamnați la cîte 2 ani detențiune în fortăreață (cu computarea celor două luni de detențiune preventivă); Hepner a fost achitat. După procesul de la Leipzig, la începutul lunii iulie 1872, Bebel a fost judecat de data aceasta „pentru crimă de lezmajestate”, invocîndu-se cuvîntarea rostită de el în fața muncitorilor din Leipzig. Bebel a fost condamnat la încă 9 luni închisoare și i s-a ridicat mandatul de deputat.

Despre procesul de la Braunschweig vezi adnotarea 318. — 408, 414, 495.

453 La 14 martie, în timpul procesului, fiind întrebat de către avocat care este efectivul Internaționalei în Germania, Bebel a răspuns că 1 000 de persoane. — 409.

454 În scrisoarea adresată lui Engels la 28 martie 1872, Liebknecht arăta că în desfășurarea procesului au existat vicii de procedură și se interesa de procedura în vigoare în Anglia. Liebknecht a folosit informațiile primite de la Engels în materialele pe care le-a publicat în presă.

Engels menționează procesul Tichborne — procesul aventurierului Arthur Orton, care (dîndu-se drept Robert Tichborne) încercase prin fraudă și probe false să intre în posesia unei moșteniri; acest proces a început în mai 1871 și a durat pînă în aprilie 1872. — 409.

455 În legătură cu apariția în revista „Concordia” nr. 10 din 7 martie 1872 a unui articol calomnios „Cum citează Karl Marx” („Wie Karl Marx citiert”), scris de economistul burghez german L. Brentano, Marx a scris la 23 mai 1872 redacției ziarului „Volksstaat” o scrisoare care a fost publicată la 1 iunie 1872 (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 90—94). În articolul pe care l-a publicat anonim, Brentano a încercat să-l discrediteze pe Marx ca om de știință, în care scop l-a acuzat de lipsă de probitate științifică și de falsificare a materialelor folosite. După publicarea răspunsului lui Marx în ziarul „Volksstaat” din 1 iunie 1872, „Concordia” a publicat un al doilea articol anonim al lui Brentano, la care Marx a răspuns din nou în „Volksstaat” nr. 63 din 7 august 1872 (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 110—118). — 409, 425, 453.

456 În ziarul „Eastern Post” nr. 185 din 14 aprilie 1872 a fost publicată o scrisoare a lui Liebknecht intitulată „The Leipzig Trial”. — 409.

457 *Penny press* („presa de un penny”) a căpătat răspîndire în Anglia după desființarea, în 1855, a taxei de timbru pe ziare, care scumpea foarte mult costul lor și le făcea inaccesibile masei largi. Aceste ziare se deosebeau de vechea presă, care era mai scumpă, prin faptul că erau ieftine și apăreau în tiraj de masă. — 409.

458 În scrisoarea adresată lui Engels la 19 aprilie 1872, Liebknecht îi comunica din nou că într-un viitor apropiat redacția ziarului „Volksstaat” intenționează să editeze în broșură „Manifestul Partidului Comunist” și îl ruga să trimită prefața promisă. Marx și Engels au scris prefața la noua ediție la 24 iunie 1872 (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 97—98). — 409, 425.

459 Această scrisoare, ca și informarea prezentată de Engels în ședința Consiliului General din 7 mai 1872 (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 653—656), se baza pe materialele trimise de Lafargue. Engels are aici în vedere eșuarea încercărilor bakuniștilor de a obține la congres revizuirea statutului Federației spaniole în spirit anarhist. După ce a primit date mai precise despre lucrările Congresului de la Saragossa (vezi adnotarea 451) și a aflat în special de hotărîrea acestuia de a sprijini cererea Federației belgiene de revizuire a Statutului general (vezi adnotarea 375), Engels și-a schimbat aprecierea asupra rezultatelor congresului, fapt pe care i l-a comunicat lui Liebknecht la 22 mai 1872 (vezi volumul de față, p. 424). — 410.

460 Este vorba de articolul „News from Berlin”, publicat în „Daily News” din 9 aprilie 1872. — 411.

461 Această scrisoare a lui Marx reprezintă răspunsul la scrisoarea lui Eccarius din 2 mai, scrisă de acesta din urmă în legătură cu examinarea în Consiliul General a comportării sale cu prilejul rezolvării problemei sciziunii din Federația nord-americană.

După ce Consiliul General a adoptat la 5 și 12 martie 1872 rezoluțiile propuse de Marx cu privire la sciziunea din Federația din S.U.A. și a sprijinit astfel aripa revoluționară a Federației nord-americane, reprezentată de Consiliul Federal provizoriu, Hales (secretarul Consiliului) și Eccarius (secretar-corespondent pentru S.U.A.) s-au situat pe o poziție oportunistă, căutînd să ajungă la o înțelegere cu elementele reformiste mic-burghize. Eccarius, în special, a fost împotriva excluderii secției nr. 12, precum și împotriva limitării accesului elementelor burghize în secțiile Internaționalei (vezi adnotarea 433), acuzîndu-l pe Sorge și secția nr. 1 condusă de acesta de acțiuni scizioniste. Contrar normelor, Eccarius a refuzat să trimită în S.U.A. rezoluțiile Consiliului General, afirmînd în scrisori (în special în cele adresate militanului mic-burghez Elliott) nu numai că el nu este de acord cu aceste rezoluții, dar și că documentele și scrisorile secției nr. 12 nu sînt aduse la cunoștința Consiliului General. Această comportare a lui Eccarius consolida elementele reformiste și împiedica unele secții șovăielnice să-și definească just poziția.

În ședința Consiliului General din 23 aprilie 1872 Marx a fost însărcinat să pregătească o informare amănunțită despre poziția lui Eccarius. — 411, 428.

462 La începutul lunii februarie 1866, Eccarius, la insistența lui Marx și în pofida liderilor oportuniști ai trade-unionurilor, a fost numit în funcția de redactor-șef al ziarului „Commonwealth”, organul de presă oficial al Asociației Internaționale a Muncitorilor. Sprijinindu-l pe Eccarius în lupta ce se ducea în cadrul redacției, Marx a împiedicat scoaterea acestuia din redacția ziarului și a obținut menținerea lui în funcția de redactor.

În septembrie-octombrie 1867 s-a discutat în Consiliul General incidentul dintre Fox și Eccarius. Fox îl acuză pe Eccarius că prin corespondențele lui despre Congresul de la Lausanne, publicate în „Times” din 6—11 septembrie și care conțineau observații ironice la adresa proximității delegaților proudho-

niști francezi, el i-a jignit pe unii dintre delegați. Marx l-a sprijinit pe Eccarius. — 412, 429.

- 463 Este vorba despre publicarea de către Eccarius în ziarul american „World” a unui articol despre Conferința de la Londra în care erau inserate unele rezoluții ale acesteia; potrivit hotărârii conferinței, aceste rezoluții nu puteau fi publicate fără aprobarea specială a Consiliului General. Consiliul a numit o comisie condusă de Jung, care a analizat acest caz, și în ședința Consiliului General din 30 ianuarie 1872 lui Eccarius i s-a dat vot de blam (vezi volumul de față, p. 429). — 412.
- 464 În scrisoarea către Eccarius datată 30 noiembrie 1871, Gregory, membru al Comitetului Central, îi acuză pe delegații secției nr. 1 (vezi adnotarea 330) de acțiuni scizioniste. — 412.
- 465 Engels se referă la o corespondență a lui Lafargue cu privire la Congresul de la Saragossa al Federației spaniole (vezi adnotarea 451), publicată în ziarul „Emancipación” nr. 44 din 13 aprilie 1872, în care se relatează despre primele ședințe ale congresului. În scrisoarea din 12 aprilie 1871, Lafargue i-a comunicat lui Engels că el este autorul corespondenței. — 414.
- 466 Este vorba de corespondențele lui Lafargue cu privire la Congresul de la Saragossa al Federației spaniole, publicate în ziarul „Liberté” din Bruxelles sub titlul „Spania”. Prima corespondență, scrisă la 9 aprilie, a fost publicată în „Liberté” nr. 17 din 28 aprilie 1872 și reprodusă în „Volksstaat” nr. 36 din 4 mai 1872.
- Cea de-a doua corespondență, în care era demascată Alianța secretă, a fost publicată în „Liberté” nr. 18 din 5 mai și reprodusă parțial în „Volksstaat” nr. 41 din 22 mai 1872. — 414, 416, 423.
- 467 În ziarul „Volksstaat” nr. 35 și 36 din 1 și 4 mai 1872 a început publicarea în versiune germană a articolului juristului francez E. Acolla „Republica și contrarevoluția”. În pofida protestului lui Engels, „Volksstaat” a continuat să publice acest articol. — 414.
- 468 Liebknecht a folosit materialul primit de la Engels, publicându-l la rubrica „Cronica politică” din „Volksstaat” nr. 40 din 18 mai 1872 sub titlul „Neustes Stückchen deutscher Cultur — für die «verkommenen» Franzosen” („Ultimul cuvânt al culturii germane — pentru francezii «degenerați»”). — 415.
- 469 În „Volksstaat” nr. 10, 11, 12, 13, 15 și 19 din 3, 7, 10, 14, 21 februarie și 6 martie 1872 au fost reproduse după ziarul muncitoresc austriac „Volkswille” o serie de articole anonime sub titlul „Die Wohnungsfrage” („Problema locuințelor”); autorul articolelor era proudhonistul austriac A. Müllberger. La 22 mai 1872 Engels a trimis lui Liebknecht răspunsul său la articolele lui Müllberger, care reprezintă întâia lucrări „Contribuții la problema locuințelor” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 215—235). — 415.
- 470 Este vorba de arestarea de către poliție în noaptea de 4 spre 5 mai 1872, după împrăștierea unei demonstrații muncitorești, a patru membri ai Consiliului federal (Comitetul Central) danez al Internaționalei, printre care redactorul ziarului „Socialisten”, Louis Pio. — 415.
- 471 În legătură cu nota lui Engels „Despre persecutarea lui Theodor Cuno, membru al Internaționalei”, vezi adnotarea 448.

Despre încercarea guvernului italian de a-i acuza pe membrii Asociației Internaționale a Muncitorilor de incendierea Academiei de Științe Agricole din Milano, Engels a vorbit în ședința Consiliului General din 30 aprilie 1872; faptul a fost consemnat în darea de seamă cu privire la ședința Consiliului, publicată în „Eastern Post” nr. 188 din 4 mai 1872. — 416.

472 În scrisoarea adresată lui Engels la 6 mai 1872, Cuno îl înștiința că a fost nevoit să fugă din Germania, deoarece a aflat că era căutat de poliția prusiană. — 418.

473 Această scrisoare a fost scrisă de Engels ca răspuns la scrisoarea trimisă de Societatea dei lavoratori din Ferrara la 27 aprilie 1872.

Engels a fost anunțat de înființarea acestei asociații, care intenționa să se constituie ca secție a Internaționalei, la 3 martie 1872 printr-o scrisoare în care existau unele formulări care atestau influența anarhistă; printre altele se vorbea despre menținerea autonomiei. După ce Engels a explicat principiile organizatorice ale Internaționalei (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 72—73), membrii asociației și-au exprimat adevărată aderență la principiile documentelor programatice ale Asociației. Statutul acestei asociații a fost pus în concordanță cu tezele Statutului general. La propunerea lui Engels, Consiliul General a confirmat la 7 mai 1872 primirea asociației din Ferrara în Internațională.

Această ciornă a răspunsului a fost scrisă de Engels pe pagina a 3-a, curată, a scrisorii primite de la Ferrara la 27 aprilie 1872. Pe pagina a 4-a există o însemnare a lui Engels: „Ferrara, 27 aprilie 72. Secția din Ferrara. Răspuns la 10 mai”. Pe pagina a 2-a: „Primită în ședința din 7 mai 72”. — 422.

474 Este vorba de scrisoarea adresată în numele secției germane din Verviers a Internaționalei de către P. Schlehbach lui Liebknecht la 29 aprilie 1872, pe care acesta din urmă a trimis-o lui Engels. Schlehbach, în afară de faptul că dădea informații despre situația din Federația belgiană, vorbea despre poziția unuia dintre conducătorii Consiliului federal belgian, Hins, care recomandase membrilor germani ai Internaționalei din Belgia să adopte structura organizatorică a Uniunii generale a muncitorilor germani, organizație lassalleană, și să renunțe la activitatea politică. — 422.

475 În scrisoarea adresată lui Liebknecht la 17 aprilie 1872, Sorge relatează că Eccarius, prin acțiunile lui, consolidează poziția elementelor mic-burgheze din Federația nord-americană (vezi adnotarea 461). — 422.

476 Este vorba de nota redacțională din „Bulletin de la Fédération jurassienne” nr. 6 din 10 mai 1872, scrisă ca răspuns la corespondența lui Lafargue publicată în „Liberté” din 5 mai (vezi adnotarea 466). În această notă se dezvăluia faptul că Pablo Fargue era pseudonimul lui Lafargue, care activa atunci în Spania. Nota conținea, de asemenea, atacuri calomnioase la adresa lui Marx, Engels și Serrailier. — 423.

477 Probabil că Engels a trimis lui Liebknecht darea de seamă cu privire la ședința Consiliului General din 7 mai 1872, publicată în ziarul „Eastern Post” din 12 mai 1872.

Ziarul „Eastern Post” apărea în două ediții — de dimineață și de seară. — 423.

478 Engels se referă la rezoluția IX a Congresului de la Saragossa al Federației spaniole „Organizația generală a muncitorilor”, adoptată sub presiunea bakuniștilor. În această rezoluție, congresul se alătură hotărârii Congresului Fede-

- .rației belgiene, care a avut loc la 24 și 25 decembrie 1871 (vezi adnotarea 375), cu privire la revizuirea Statutului general al Internaționalei la viitorul congres general și se pronunța pentru lărgirea autonomiei federațiilor locale și reducerea Consiliului General la rolul de simplu birou de corespondență. — 424.
- 479 Este vorba de articolul de fond din ziarul „Novoe vremea” nr. 106 din 23 aprilie (5 mai) 1872, în care se anunța apariția ediției ruse a volumului I al „Capitalului”. — 426.
- 480 Este vorba de scrisorile lui Eccarius și Hales către membrii secției nr. 12, care fusese exclusă de Consiliul General din Internațională, scrisoare în care ei declarau că nu sînt de acord cu această hotărîre. Scrisoarea lui Hales a fost publicată în ziarul „Socialiste” din 18 mai 1872. — 427.
- 481 Este vorba de scrisoarea lui Eccarius către Liebknecht din 20 mai 1872, scrisă cu prilejul discutării în Consiliul General a poziției pe care s-a situat el și Hales în problema sciziunii din Federația din S.U.A. Vezi volumul de față, p. 411—413 și p. 612—614. — 428.
- 482 *Comisia de arbitraj* a fost aleasă în ședința Consiliului General din 13 februarie 1872 și era formată din 7 persoane; președinte al comisiei a fost desemnat W. Wróblewski. Comisia avea dreptul să ia hotărîri definitive în toate problemele examinate; la Consiliul General se putea apela numai în caz de excludere din Asociația Internațională a Muncitorilor. — 430.
- 483 Este vorba de apelul Consiliului federal separatist (comitetul nr. 2) format după sciziunea din Federația din S.U.A. a Internaționalei din decembrie 1871 (vezi adnotarea 391) de către elemente mic-burgheze; el pretindea conducerea întregii federații. Apelul a fost publicat în „Woodhull and Claflin's Weekly” nr. 25 din 4 mai 1872. O analiză amănunțită a acestui apel vezi în articolul lui Engels „Internaționala în America” (K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 99—105). — 431.
- 484 Congresul Federației belgiene, care a avut loc la Bruxelles în zilele de 19 și 20 mai 1872, a examinat proiectul de statut elaborat de Consiliul federal belgian din însărcinarea congresului federației din 24 și 25 decembrie 1871. De fapt, acest proiect, elaborat de bakunistul Hins, membru al Consiliului, preconiza desființarea Consiliului General. După dezbateri furtunoase, congresul a hotărît ca proiectul să fie discutat din nou în secții, iar hotărîrea definitivă să se ia la congresul extraordinar al federației, în iulie 1872 (vezi adnotarea 517). — 433, 435, 440, 446, 450.
- 485 În scrisoarea din 15 (27) martie 1872, Danielson îi comunica lui Marx că, după 11 luni de închisoare, Lopatin a fost eliberat, cu condiția de a nu părăsi localitatea Irkutsk. — 434.
- 486 Pînă în prezent nu s-a găsit scrisoarea lui Marx către V. O. Baranov. După cum rezultă din scrisoarea de răspuns a lui Baranov din 10 (22) iunie 1872, Marx îl ruga să-l informeze despre traducerea volumului I al „Capitalului” în limba rusă de către Bakunin (vezi adnotarea 522). — 434.
- 487 Este vorba de așa-numitul proces Neceadev — procesul tineretului studios acuzat de activitate revoluționară secretă, care s-a desfășurat la Petersburg în iulie-august 1871. Amănunte cu privire la acest proces vezi în K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 398—436. — 434, 464.

- 488 În ședința Consiliului General, Hales a dat citire raportului de activitate al Consiliului federal provizoriu al secțiilor nord-americane pe luna aprilie 1872, raport semnat de secretarul acestui consiliu, Ch. Praitsching; în raport se arăta că toate încercările de a se ajunge la o înțelegere cu consiliul separatist pe baza rezoluțiilor Consiliului General din 5 și 12 martie 1872 au eșuat (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 51—53). — 436.
- 489 Hales, care se pronunțase împotriva acestei rezoluții, n-a inclus textul ei în procesul-verbal al Consiliului General. Textul rezoluției s-a păstrat numai în însemnările făcute de Marx cu prilejul discutării problemei scizunii din Federația din S.U.A., precum și în scrisoarea oficială expediată de Le Moussu în S.U.A. și publicată în ziarul „New York Union” din 17 iunie 1872. — 436.
- 490 Este vorba de confirmarea, la sfârșitul lunii mai 1872, de către Înalta Curte de apel din Dresden, a sentinței date în procesul de la Leipzig din 11—26 martie 1872 (vezi adnotarea 452). — 437.
- 491 Este vorba de lista membrilor Partidului muncitoresc social-democrat german care erau în același timp membri ai Internaționalei și care urmau să țină legătura cu Consiliul General în perioada detențiunii lui Bebel și Liebknecht. Lista acestora a fost dată de Liebknecht în scrisoarea sa către Engels din 4 iunie 1872. — 438.
- 492 Engels se referă la declarația apărută în „Bulletin de la Fédération jurassienne” nr. 6 din 10 mai 1872 potrivit căreia redacția era în posesia scrisorilor adresate de Engels în toamna anului 1871 „prietenilor săi din Italia”. Aceste scrisori fuseseră date de către Cafiero lui Guillaume, redactorul publicației de mai sus. — 439, 443.
- 493 Ziarul „Emancipación” nr. 52 și 53 din 8 și 15 iunie 1872 a publicat un articol intitulat „El proyecto belga de estatutos generales” („Proiectul belgian de Statut general”), în care era aspru criticat proiectul de statut elaborat de Consiliul federal belgian (vezi adnotarea 484). — 440, 446.
- 494 La 15 iunie 1872 a început detențiunea lui Liebknecht în fortăreața Hubertusburg, conform sentinței date în procesul de la Leipzig (vezi adnotarea 452). El a stat acolo pînă la mijlocul lunii aprilie 1874. — 440.
- 495 Este vorba de articolul „Le vote du 12 mai” din „Bulletin de la Fédération jurassienne” nr. 6 din 10 mai 1872. — 441.
- 496 Engels se referă la articolul lui Utin „Le fédéralism ou la centralisation”, publicat în „Égalité” nr. 9—10 din 7 mai 1872. În acest articol, Utin își expunea concepțiile federaliste și se pronunța împotriva centralizării prevăzute în noul proiect de constituție al Confederației elvețiene. — 442.
- 497 La scrisoarea lui Sorge către Marx din 7 iunie 1872 a fost anexat raportul Consiliului federal provizoriu pe luna mai 1872. — 445.
- 498 Ziarul „Emancipación” nr. 43 din 6 aprilie 1872 a publicat rezoluțiile Consiliului General cu privire la sciziunea din Federația din Statele Unite (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 51—53). Într-o notă a redacției se sublinia importanța acestor rezoluții pentru organizațiile Internaționalei în lupta lor împotriva încercărilor politicienilor burghezi de a folosi mișcarea muncitorească în scopurile lor. — 446.

- 499 Marx se referă la rezoluția adoptată de congresul Federației romande de la Vevey din 2—3 iunie 1872 și publicată în ziarul „Égalité” nr. 12 din 13 iunie 1872 care se pronunța împotriva desființării Consiliului General. În rezoluție era demonstrată necesitatea existenței Consiliului General și a întăririi acestuia. Congresul a adresat tuturor federațiilor apelul de a acționa pe linia zădărnicii activității de dezorganizare desfășurate de anarhiști, pronunțându-se astfel împotriva proiectului de statut propus de Consiliul federal belgian (vezi adnotarea 484). — 446.
- 500 Marx citează scrisoarea lui Danielson din 23 mai (4 iunie) 1872. Informațiile cu privire la apariția traducerii ruse a volumului I al „Capitalului” au fost luate tot din această scrisoare. — 447.
- 501 La 7 iunie 1872 Sorge i-a comunicat lui Marx că Nicholson, casierul Consiliului federal provizoriu al secțiilor nord-americane, nu a mai venit la ședințele Consiliului, din care cauză Consiliul era într-o situație foarte dificilă. — 447.
- 502 În scrisoarea din 29 iunie 1872 Hepner scria că îi trimite lui Engels o scrisoare a lui Boruttau, în care acesta din urmă cerea să i se dea material „pentru a-l combate pe Bakunin”. — 448.
- 503 Este vorba de nr. 10—11 al publicației „Bulletin de la Fédération jurassienne” din 15 iunie 1872 în care au fost publicate răspunsurile unor bakuniști (printre care Malon, Bakunin, Guillaume și alții) la lucrarea „Pretinsele sciziuni din Internațională”, precum și atacurile redacției împotriva lui Lafargue, care demascase activitatea desfășurată de Alianța secretă în Spania. — 449.
- 504 Este vorba de articolul „La burguesia y la Internacional en los Estados- Unidos”, publicat în ziarul „Emancipación” nr. 54 din 22 iunie 1872. În acest articol erau demascate încercările reformiștilor burgezi de a folosi Internaționala în S.U.A. în interesul lor. Articolul a fost scris pe baza materialelor trimise de Engels lui Lafargue. — 451.
- 505 Scrisoarea lui Bakunin către redactorul publicației „Bulletin de la Fédération jurassienne” a fost publicată în nr. 10—11 din 15 iunie 1872 (vezi adnotarea 503) și ulterior în broșură separată. — 451.
- 506 În ediția separată a primei secțiuni a lucrării „Contribuții la problema locuințelor”, apărută în editura „Volksstaat” în 1872, la fraza: „O parte din dobânda la capital este cuprinsă în plata chiriei numai atunci când imobilul este grevat de datorii ipotecare”, Engels a dat următoarea notă: „Pentru capitalistul care cumpără un imobil, partea chiriei care nu constă din rentă funciară și cheltuieli poate să apară ca dobândă la capital. Aceasta nu schimbă însă cu nimic starea de fapt, care nu este cîtuși de puțin afectată dacă proprietarul unui imobil dă el însuși imobilul cu chirie sau îl vinde în același scop unui alt capitalist.”
- În 1887, pregătind ediția a doua a lucrării sale, Engels a redactat altfel acest paragraf și a scos această notă. — 452.
- 507 Marx și Engels au stat la Ramsgate de la 9 pînă la 15 iulie 1872. — 453.
- 508 Democratul burgez Paul Lindau, care edita la Berlin revista „Die Gegenwart”, i-a propus în 1872 lui Marx să colaboreze la această revistă; printre altele, Lindau l-a rugat pe Marx să scrie un articol despre Internațională. — 453.

- 509 Această scrisoare a fost scrisă de Engels ca răspuns la scrisoarea din 27 iunie 1872 a organizației Fascio Operaio din Florența, în care era întrebat care este steagul Internaționalei. Pe scrisoare există următoarea însemnare făcută de Engels : „Florența 27 iunie 1872. Fascio Operaio. Răspuns la 18 iulie. Răspunsul este anexat”. — 454.
- 510 Engels citează articolele 4 și 5 din capitolul II al Regulamentului de organizare, editat în baza hotărârii Conferinței de la Londra din 1871 (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 471). Aceste articole corespund rezoluțiilor 4 și 5 în problemele organizatorice adoptate de Congresul de la Basel (1869) al Internaționalei. — 454.
- 511 Articolul 1 din capitolul V — „Asociații, secții și grupuri locale” — din Regulamentul de organizare (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 473) corespunde articolului 14 din Regulamentul adoptat de Congresul de la Geneva (1866) al Internaționalei. — 455.
- 512 Congresul de la Haga, care a avut loc între 2 și 7 septembrie 1872, urma să confirme prin hotărârile lui rezoluțiile Conferinței de la Londra din 1871, printre care și rezoluțiile cu privire la activitatea politică a clasei muncitoare și la lupta împotriva sectarismului. Pregătirea congresului s-a desfășurat în condițiile unei lupte înverșunate duse de marxști împotriva anarhiștilor și aliaților acestora, care respingeau principiile programatice ale teoriei comunismului științific.
- Marx și Engels au desfășurat o uriașă muncă de pregătire a Congresului de la Haga, în vederea unirii tuturor forțelor revoluționare proletare. Cu participarea lor activă au fost dezbătute și adoptate în ședințele Consiliului General propunerii pentru congres cu privire la modificarea Statutului și Regulamentului Internaționalei și a fost elaborat un nou proiect de Statut (vezi adnotarea 519).
- Prin compoziția sa, Congresul de la Haga a fost cel mai reprezentativ dintre toate congresele anterioare ale Internaționalei. La lucrările lui au participat 65 de delegați din partea a 15 organizații naționale. Incluziunea de către Congresul de la Haga în Statutul general (articolul 7) a tezei marxiste cu privire la cucerirea dictaturii proletariului și la crearea de partide muncitorești de masă, precum și hotărârile lui în problemele organizatorice au marcat victoria marxștilor. Congresul a constituit încununarea luptei îndelungate duse de Marx și Engels și de adepții lor împotriva sectarismului mic-burghez de toate nuanțele în mișcarea muncitorească; liderii anarhiștilor (Bakunin și Guillaume) au fost excluși din Internațională. Hotărârile Congresului de la Haga au pus bazele creării în toate țările a partidelor politice naționale de sine stătătoare ale clasei muncitoare. — 456.
- 513 Această scrisoare conține textul articolului 8, adoptat în ședința Consiliului General din 23 iulie 1872 cu prilejul discutării noului proiect al Statutului și Regulamentului (vezi adnotarea 519). La Congresul de la Haga, textul acestui articol a fost inclus în Statutul general ca articolul 7 (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 153). — 456.
- 514 Este vorba de adresa „Consiliul General către toți membrii Asociației Internaționale a Muncitorilor” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 119—124), al cărei proiect a fost întocmit de Engels din însărcinarea Comitetului Executiv al Consiliului General. La ședința din 6 august a Consiliului General, Engels a prezentat proiectul, care a provocat discuții aprinse, în cursul cărora unii membri ai Consiliului General

- s-au pronunțat împotriva publicării adresei înainte de a se fi examinat problema Alianței. Proiectul propus de Engels a fost adoptat cu majoritate de voturi. — 458, 460, 462.
- 515 Engels se referă la documentele primite din Spania și care confirmau existența Alianței secrete; aceste documente au stat la baza proiectului de apel al Consiliului General către toți membrii Asociației Internaționale a Muncitorilor (vezi adnotarea precedentă).
- După dezvăluirile făcute de Lafargue în aprilie și începutul lunii mai 1872, Engels, în corespondența sa cu Lafargue, Mesa, Mora și alți foști membri ai Consiliului federal spaniol și redactori ai ziarului „Emancipación”, a cerut să i se prezinte de urgență documentele care atestau existența Alianței secrete. La începutul lunii august 1872 Engels a primit din Spania, în afară de scrisorile și articolele lui Lafargue care demascau Alianța, o copie a scrisorii lui Bakunin către Mora din 5 aprilie 1872, pe care ulterior a publicat-o în lucrarea „Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 464—465), statutele Alianței secrete din Spania și circularea secției din Madrid a Alianței, datată 2 iunie 1872, în care se propunea dizolvarea grupurilor Alianței. — 458.
- 516 Cu prilejul discutării proiectului de Statut elaborat de Consiliul federal belgian (vezi adnotarea 484) în adunarea din 21 iulie 1872 a membrilor secției din Verviers a Internaționalei, membrii secției germane s-au pronunțat pentru sprijinirea Consiliului General. Din această cauză, Consiliul federal belgian a exclus secția germană din federație. La îndemnul lui Cuno, care în acea perioadă desfășura activitate de propagandă în secțiile germane, secția din Verviers s-a adresat Consiliului General, cerând analizarea conflictului. — 460.
- 517 Este vorba de congresul Federației belgiene care a avut loc la Bruxelles la 16 iulie 1872; la acest congres s-a discutat noul proiect de Statut al Internaționalei propus de Consiliul federal belgian; în proiect se propunea desființarea completă a Consiliului General. Congresul a respins cu majoritate de voturi această propunere, însă a sprijinit cererea de a se revizui Statutul general. Congresul a discutat, de asemenea, problema reprezentării Belgiei la congresul ordinar al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 462.
- 518 Protestul în legătură cu locul de convocare a congresului a fost trimis Consiliului General în numele Federației jurasiene de către Schwitzguébel la 15 iulie 1872. Scrisoarea lui Schwitzguébel a fost publicată în suplimentul la „Bulletin de la Fédération jurassienne” nr. 13 din 27 iulie 1872. — 462.
- 519 Consiliul General, care a inclus pe ordinea de zi a Congresului de la Haga revizuirea Statutului general și a Regulamentului de organizare, a procedat, începând de la 25 iunie 1872, la discutarea modificărilor ce urmau să fie făcute în Statut și Regulament. Rolul conducător în pregătirea noului proiect de Statut l-au avut Marx și Engels, în jurul cărora s-au grupat majoritatea membrilor Consiliului General și elementele revoluționare din organizațiile locale. În urma dezbaterilor, care au continuat până la sfârșitul lunii august, a fost adoptat noul proiect al Statutului și Regulamentului, în care a fost inclusă ca articol 8, într-o nouă redactare, rezoluția IX a Conferinței de la Londra din 1871 „Cu privire la activitatea politică a clasei muncitoare” (vezi volumul de față, p. 456—457). În acest proiect au fost incluse și articole care precizau și lărgeau funcțiile Consiliului General și apărau Internaționala împotriva pătrunderii elementelor burgheze etc. în rândurile ei.

Congresul de la Haga, care n-a dezbătut întregul proiect al Statutului și Regulamentului, a inclus în Statut rezoluția „Cu privire la activitatea politică a clasei muncitoare” ca articolul 7a, precum și o serie de hotărâri în probleme organizatorice (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 153—154). — 463.

- 520 Această scrisoare reprezintă ciorna declarației lui Engels în Comisia de arbitraj a Consiliului General (vezi adnotarea 482) în legătură cu faptul că în ședința Consiliului din 6 august 1872, în timpul discutării proiectului de apel al Consiliului General (vezi adnotarea 514), Hales a pus la îndoială exactitatea comunicării lui Engels cu privire la activitatea dizolvantă desfășurată de bakuniști în Spania și l-a acuzat de falsificare a informațiilor primite de acolo. Declarația lui Engels a fost discutată într-o ședință a comisiei la sfârșitul lunii august 1872. Din cauza deschiderii Congresului de la Haga și a mutării sediului Consiliului General, comisia și-a întrerupt activitatea fără a fi rezolvat această problemă. — 463.
- 521 Danielson i-a trimis lui Marx lucrarea nepublicată a lui N. G. Cernișevski „Scrisori fără adresă”, care a fost scrisă în 1862. Întrucât cenzura țaristă a interzis tipărirea ei, Marx voia să editeze această lucrare cu ajutorul lui Utin la Geneva. Lucrarea „Scrisori fără adresă” a fost publicată pentru prima oară în 1874, de Lavrov, la Zürich, în editura revistei „Vpered”. — 464, 494.
- 522 Este vorba de scrisoarea lui Neceaev din februarie 1870, scrisă din însărcinarea lui Bakunin, în numele unei organizații revoluționare ruse inexistente, către N. N. Liubavin, care se ocupa de pregătirea editării volumului I al „Capitalului” în Rusia. În această scrisoare, Liubavin era amenințat cu represalii dacă nu-l va absolvi pe Bakunin de obligațiile ce și le asumase în privința traducerii „Capitalului” în limba rusă. (Conform contractului încheiat prin intermediul lui Liubavin cu editorul N. P. Poleakov, Bakunin urma să primească pentru traducerea „Capitalului” 1 200 de ruble, din care Liubavin îi trimisese un avans de 300 de ruble la 28 septembrie 1869.) Scrisoarea lui Neceaev a fost transmisă lui Marx de către Liubavin la 8 (20) august 1872 împreună cu o scrisoare explicativă și a figurat printre documentele pe care Marx și Engels le-au prezentat comisiei Congresului de la Haga pentru anchetarea activității Alianței secrete (vezi adnotarea 533). — 465, 489, 493.
- 523 Sub titlul „Internaționala”, ziarul „Times” din 15 august 1872 a reproduș din ziarele franceze o pretinsă circulară a Consiliului General cu privire la convocarea congresului ordinar la Haga și semnată „secretar general Karl Marx”. — 465.
- 524 Scrisoarea lui Engels către Glaser de Willebrord s-a păstrat sub forma acestui mare fragment transcris de Jukovski din scrisoarea din 21 august 1872 a lui E. Glaser de Willebrord către Brismée, în care acesta cita o mare parte din scrisoarea lui Engels. Conținutul fragmentului scrisorii coincide cu aprecierile făcute de Engels în alte scrisori, și, pe cât se pare, nu a fost denaturat. Copia făcută de Jukovski a fost publicată de Nettlau în biografia litografiată a lui Bakunin (M. Nettlau. „Eine Biographie”. V.III.K.57, S.613—615) și, într-o formă prescurtată, de Guillaume (J. Guillaume. „L'Internationale. Documents et souvenirs (1864—1878)”. T.II, Paris, 1907, p. 318—319).
- La 26 august 1872, Glaser de Willebrord i-a comunicat lui Engels că intenționează să aducă la cunoștința membrilor secțiilor din Bruxelles ale Internaționalei conținutul scrisorii lui. — 466.

- 525 *Conferința de la Rimini* (4—6 august 1872) — conferința grupurilor anarhiste din Italia la a cărei pregătire a participat nemijlocit Bakunin. La Rimini s-a format o organizație anarhistă pe întreaga Italie, care și-a arogat numele de Federația italiană a Internaționalei. Într-o rezoluție specială adoptată la 6 august 1872, conferința a declarat că „se desolidarizează total” de Consiliul General și a chemat secțiile Internaționalei să trimită delegați nu la congresul ordinar de la Haga, ci la congresul separat al bakuniștilor, propus a fi convocat la 2 septembrie 1872 la Neuchâtel. Această propunere scizionistă n-a fost sprijinită de nici una dintre secțiile Internaționalei, nici chiar de organizațiile bakuniste. După primirea rezoluțiilor Conferinței de la Rimini, Engels a trimis, în numele Consiliului General, o Adresă secțiilor italiene ale Internaționalei în care era demascată această manevră a bakuniștilor (vezi K. Marx și F. Engels. *Opere*, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 129). — 466.
- 526 Este vorba de „*Union de las tres clases de vapor*” — unul dintre primele sindicate din Catalonia, care unea țesătorii, filatorii și zilerii din fabricile de textile. Uniunea era membru colectiv al Internaționalei. — 467, 468.
- 527 În scrisoarea adresată lui Engels la 18 august 1872, Liebknecht i-a propus să candideze pentru Reichstag în una din circumscripțiile electorale din Saxonia. — 468.
- 528 Într-o circulară secretă din 7 iulie 1872, Consiliul federal spaniol, care se afla în mâinile bakuniștilor, a propus tuturor secțiilor să aleagă pentru Congresul de la Haga o delegație unică pe o listă comună, precum și să acorde consiliului dreptul de a dispune de fondurile alocate de organizațiile locale pentru călătoria delegaților și de a da un singur mandat imperativ. Ca urmare a acțiunilor Consiliului federal, Federația spaniolă a trimis la Congresul de la Haga ca delegați patru bakuniști (Morago, Marselau, Alerini și Farga Pellicer), cu un mandat imperativ în spirit bakunist. — 468.
- 529 În ședința Comitetului Executiv al Consiliului General din 19 iulie 1872, lui Engels i s-a trasat sarcina să pregătească pentru Congresul de la Haga raportul financiar pe perioada de după Conferința de la Londra (septembrie 1871). Acest raport a fost prezentat de Engels în ședința Congresului de la Haga din 7 septembrie 1872 și aprobat în unanimitate. — 469.
- 530 *Declarația minorității* (Déclaration de la minorité) — declarație prezentată în ședința congresului din 7 septembrie de către V. Dave și semnată de 14 delegați anarhiști din Spania, Belgia, Elveția și Olanda, precum și de reprezentantul secției nr. 12 din New York, care fusese exclusă de congres din Internațională (vezi adnotarea 331).
- În această declarație erau respinse toate hotărârile congresului menite să ducă la întărirea disciplinei și a centralizării în cadrul Internaționalei. Minoritatea declara că recunoaște Consiliul General numai ca birou de corespondență și statistică. Declarația minorității anarhiste a constituit un pas spre sciziunea fățișă în Asociația Internațională a Muncitorilor, proclamată ulterior la congresul anarhiștilor de la Saint-Imier (vezi adnotarea 549). — 470.
- 531 Este vorba de rezoluția Congresului de la Haga care a fost adoptată în ședința din 5 septembrie 1872; această rezoluție n-a intrat în ediția oficială a rezoluțiilor Congresului de la Haga. — 470.
- 532 Primele ședințe ale Congresului de la Haga au fost consacrate discutării mandatelor delegaților prezenți. În acest cadru s-a analizat de fapt activitatea Consiliului General pe perioada la care se referea raportul și s-au dezbătut

problemele legate de lupta ce se ducea în Internațională împotriva anarhiștilor și aliaților acestora. Rezultatele dezbaterilor și-au găsit reflectarea într-o serie de rezoluții adoptate de congres, în special în rezoluția IV „Cu privire la primirea și excluderea de secții” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 156—158).

Textul oficial al rezoluțiilor adoptate la Congresul de la Haga a fost întocmit și redactat de Marx și Engels, care făceau parte din comisia de redactare a proceselor-verbale și de pregătire a rezoluțiilor pentru publicarea lor în presă. La baza majorității rezoluțiilor au stat propunerile lui Marx și Engels adoptate de Consiliul General în cadrul discuțiilor preliminare cu privire la proiectul de Statut din vara anului 1872 (vezi adnotarea 519). Printre acestea se numără: articolul 7, rezoluția cu privire la Statut, rezoluția cu privire la Regulamentul de organizare și altele. S-a păstrat manuscrisul lui Engels în limba franceză, care cuprinde textul integral al rezoluțiilor pregătite pentru publicarea în presă. — 471.

- 533 Pentru anchetarea activității Alianței secrete, Congresul de la Haga a numit în ședința din 5 septembrie o comisie specială din care făceau parte Cuno, Spingard, Lucain, Vichard și Walter (pseudonimul lui Van-Heddeghem). Marx și Engels au trimis acestei comisii un material vast adunat de ei referitor la activitatea dizolvantă desfășurată de bakuniști în Internațională. În zilele de 5 și 6 septembrie au fost ascultate declarațiile lui Marx, Engels, Wróblewski, Dupont, Serrailier, Guillaume, Jukovski, Morago, Marselau, Alerini și Farğa Pellicer. Comisia n-a reușit însă să se descurce în numeroasele documente prezentate în limbile franceză, spaniolă, rusă și germană și în mărturiile contradictorii (bakuniștii căutau intenționat să inducă în eroare comisia). Din această cauză, în raportul prezentat congresului la 7 septembrie, comisia nu a formulat concluzii precise în problema existenței Alianței secrete ca organizație internațională independentă în cadrul Internaționalei. De aceea congresul a hotărât să publice toate documentele de natură să elucideze această problemă. Comisia n-a putut însă să aducă la îndeplinire această hotărâre, deoarece, după încheierea lucrărilor congresului, membrii ei au plecat în diverse țări. Documentele au fost trimise la Londra lui Marx și Engels și au stat la baza broșurii „Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor” (vezi adnotarea 558). — 471, 493, 498.

- 534 În ședința Consiliului federal britanic din 12 septembrie 1872, președintele acestui consiliu, Hales, sprijinit de majoritatea reformiștilor, a obținut să i se dea lui Marx un vot de blam pentru faptul că într-o intervenție la Congresul de la Haga a formulat acuzații la adresa liderilor trade-unionurilor (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 657—658). Numeroase secții ale Federației britanice, printre care și secțiile din districtul Manchester, au protestat împotriva acestei hotărâri, precum și împotriva comportării reformiștilor, care căutau să obțină excluderea lui Marx din Internațională. — 471, 477.

- 535 La 19 septembrie 1872 turnătorii din Lisabona au început o grevă la care au aderat și muncitori de alte profesii. Grevă a fost sprijinită de Federația din Portugalia a Internaționalei.

La sfârșitul lunii septembrie 1872, Consiliul federal din Lisabona s-a adresat prin Engels Consiliului federal britanic, cu rugămintea de a lua măsuri urgente pentru a împiedica trimiterea de spărgători de grevă din Anglia în Portugalia. Scrisoarea a fost citită la 26 septembrie 1872 în ședința Consiliului britanic și publicată în ziarul „International Herald” nr. 27 din 5 octombrie 1872. — 475, 479.

- 536 La 15 septembrie 1872 a avut loc la Saint-Imier Congresul extraordinar al Federației jurasiene, la care au participat 16 delegați. Congresul a respins hotărârile Congresului de la Haga și a refuzat să recunoască Consiliul General ales la congres; într-o rezoluție specială, congresul a declarat că nu recunoaște hotărârile congresului cu privire la excluderea lui Bakunin și Guillaume din Internațională. Darea de seamă cu privire la congres a fost publicată în „Bulletin de la Fédération jurassienne” nr. 17 și 18 din 15 septembrie și 1 octombrie 1872. — 476, 480.
- 537 Este vorba de articolul 1 din Regulamentul de organizare adoptat la Congresul de la Geneva al Internaționalei din 1866. — 476.
- 538 În baza unei hotărâri a membrilor secției germane nr. 6 din New York, Engels a reprezentat această secție la Congresul de la Haga. Textul dării de seamă scris de Engels nu a fost găsit. — 477.
- 539 Scrisoarea lui Hales, scrisă la 21 octombrie 1872 în numele Consiliului federal britanic, a fost publicată în „Internationale” nr. 198 din 27 octombrie 1872. În această scrisoare Hales propunea să se stabilească o legătură directă între Federația britanică și cea belgiană și acuza fostul Consiliu General de „autoritarism”, care, chipurile, ar fi împiedicat dezvoltarea mișcării muncitorești. Această scrisoare era de fapt o declarație de sprijinire a luptei anarhiștilor în Consiliul General. — 480.
- 540 *Associazione degli operai e degli agricoltori della Bassa Lombardia* (Asociația muncitorilor și agricultorilor din Lombardia inferioară) (secția din Lodi a Internaționalei) și *Consociazione dei liberi Lavoratori Abruzzesi* (Uniunea lucrătorilor liberi din Abruzzesi) (secția din Aquila a Internaționalei) au luat ființă în octombrie 1872 sub directa influență a lui Bignami. Despre crearea lor și despre adoptarea de către ele a unor statute care corespundeau Statutului general, Bignami l-a înștiințat pe Engels la 28 octombrie 1872. La propunerea lui Engels, la 22 decembrie 1872, Consiliul General a primit aceste secții în Internațională. Ca urmare a persecuțiilor poliției, în decembrie 1872—ianuarie 1873 aceste secții și-au încetat activitatea. — 481.
- 541 Engels se referă la știrea apărută în ziarul „La Plebe” nr. 112 din 26 octombrie 1872 despre publicarea în broșură separată a dării de seamă cu privire la Congresul de la Haga și a Statutului general cu modificările făcute la congres. Bignami n-a reușit să publice această broșură. — 482.
- 542 Sorge a fost cooptat în Consiliul General la 11 octombrie 1872. În scrisoarea către Marx din 12 octombrie, el a expus planul unei noi organizări a muncii în Consiliul General; Sorge considera că, întrucât Consiliul avea un număr restrâns de membri și aceștia nu cunoșteau bine limbi străine, ar trebui să se renunțe la numirea de secretari-corespondenți pe țări. El propunea ca întreaga corespondență să fie preluată de secretarul general al Consiliului; în același timp, pentru o serie de țări cu care era dificil să se stabilească o legătură directă, să se instituie funcția de reprezentanți și împuterniciți ai Consiliului General, în special din rîndurile foștilor secretari-corespondenți. Noua structură a fost adoptată de Consiliul General, fapt care a fost comunicat tuturor membrilor Internaționalei printr-o adresă specială. — 482.
- 543 La rugămintea lui Engels, Sorge a adus la congres traducerea în limba franceză a „Manifestului Partidului Comunist” făcută în vara anului 1872 de un francez care locuia în America.

Despre publicarea „Manifestului Partidului Comunist” în limba engleză în „Woodhull and Claflin's Weekly” vezi adnotarea 408. — 483, 488.

- 544 Este vorba despre prima adresă oficială a noului Consiliu General din 20 octombrie 1872 către toți membrii Asociației Internaționale a Muncitorilor, în care se anunța că Consiliul a început să-și exercite atribuțiile. În „International Herald” adresa Consiliului General a fost publicată la 23 noiembrie 1872. — 483.
- 545 În iunie 1872 a fost creată în Australia o secție a Asociației Internaționale a Muncitorilor; aceasta a marcat începutul mișcării muncitorești organizate în Australia. — 484.
- 546 În legătură cu faptul că Consiliul federal spaniol, care se afla în mâinile bakuniștilor, încălcând statutul Federației spaniole și hotărârile Congresului de la Saragossa (vezi adnotarea 451), a anunțat printr-o circulară secretă specială convocarea congresului la Córdoba înainte de termenul stabilit și a schimbat arbitrar ordinea de zi, punind problema optării între hotărârile Congresului de la Haga și cele ale Congresului anarhist de la Saint-Imier (vezi adnotarea 549), Noua federație din Madrid a lansat la 1 noiembrie 1872 apelul „La nueva federación Madrileña a todās las federaciones, secciones é individuos de la Asociacion International en España” („Noua federație din Madrid către toate federațiile, secțiile și toți membrii Asociației Internaționale din Spania”). Apelul a fost publicat sub semnătura lui V. Pagés în ziarul „Emancipación” nr. 73 din 9 noiembrie 1872. Intrucît prin acțiunile sale Consiliul federal se situase în afara rindurilor Internaționalei, Noua federație din Madrid a propus alegerea unui nou consiliu federal, care să acționeze în conformitate cu Statutul Internaționalei și cu hotărârile congreselor ei generale. — 484.
- 547 *Cercul de studii sociale* a luat ființă la Londra la 20 ianuarie 1872 din inițiativa comunarzilor emigranți, după dizolvarea Asociației emigranților Comunei (vezi adnotarea 357). După cum se afirma în statutul lui, cercul își propunea să unească diversele grupuri de emigranți francezi pe baza „principiilor Comunei”, „indiferent de concepții”. În afară de faptul că organiza discutarea problemelor comune ale emigranților francezi și studierea problemelor sociale, cercul căuta să stabilească și să întrețină o legătură permanentă cu revoluționarii din alte țări. Militanți activi ai acestui cerc au fost membrii Internaționalei Ranvier, Lissagaray, Hubert și alții. La propunerea lor, Marx a fost primit în unanimitate ca membru al acestui cerc la 3 februarie 1872 și a participat la activitatea lui până în toamna anului 1872. — 484.
- 548 Este vorba despre circulara secretă a Consiliului federal bakunist din Spania prin care se cerea convocarea congresului extraordinar al federației în vederea aderării la hotărârile congresului bakuniștilor de la Saint-Imier (vezi adnotarea următoare) și discutării hotărârilor Congresului de la Haga; în circulară a fost inclusă darea de seamă a 4 delegați spanioli cu privire la congres. — 485, 511.
- 549 La 15 septembrie 1872 a avut loc la Saint-Imier congresul internațional al anarhiștilor, la care au participat 15 membri ai Alianței democrației socialiste, printre care și Bakunin. Delegații la congres, deși o mare parte din ei nu erau membri ai Internaționalei, au respins hotărârile Congresului de la Haga și au declarat că nu recunosc Consiliul General. La congres a fost încheiat un „pact de prietenie, solidaritate și asistență mutuală” („Pacte d'amitié, de soli-

darité et de défense mutuelle") în vederea luptei împotriva federațiilor și secțiilor Asociației Internaționale a Muncitorilor care recunoșteau și sprijineau hotărârile celui de-al 5-lea Congres, de la Haga. Congresul anarhiștilor a adoptat, de asemenea, o rezoluție specială care nega necesitatea cuceririi puterii politice de către proletariat. Congresul a chemat și celelalte federații să adere la hotărârile adoptate la Saint-Imier, în special la pactul menționat mai sus, proclamând astfel sciziunea fățișă în Internațională. — 485, 510.

550 La adunarea din 4—6 noiembrie 1872 a Federației din Gracia a fost ascultat un raport cu privire la participarea la Congresul de la Haga, prezentat de unul dintre liderii Alianței — Alerini. Adunarea a condamnat atitudinea delegaților spanioli la Congresul de la Haga și a respins propunerea anarhiștilor de a se recunoaște hotărârile Congresului de la Saint-Imier; cu majoritate de voturi au fost aprobate hotărârile Congresului de la Haga.

La adunarea din 9 noiembrie 1872 a Federației din Valencia a fost respinsă propunerea bakuniștilor de a se cere prin mandatul imperativ al delegatului la Congresul extraordinar de la Córdoba (vezi adnotarea 562) aprobarea hotărârilor Congresului de la Saint-Imier. — 485.

551 Engels a primit de la Mesa știri despre succesele obținute în lupta împotriva adepților Alianței; pe cât se pare, la scrisoarea lui Mesa din 12 noiembrie 1872 au fost anexate și știri primite de la Mora, care activa pe atunci la Barcelona. Pe scrisoarea lui Mesa s-a păstrat următoarea însemnare făcută de Engels:

„Așadar, Spania este cîștigată: 1) Federația din Gracia — 500 [de membri]; 2) Toledo — 200; 3) Badalona; 4) Denia. O parte din secțiile din Valencia și o secție din Cádiz au rupt cu vechea federație, deoarece aceasta din urmă acuza de trădare pe oricine vindea «Emancipación». În Gracia se află Mora, Bragulat, Espigulé și Abad, secretarul consiliului local, care a vîndut 50 de exemplare din «Emancipación». Luni 4 noiembrie a avut loc acolo o mare adunare generală la care au participat toți barcelonezii avînd posibilitatea să se pronunțe. Alianța este înfrîntă. Deși adepții ei s-au înfuriat, deși au agitat brațele și bastoanele, Alerini a reușit să-i convingă pe acești atei că asociația lui Iisus acționează just. Au fost aprobate toate hotărârile Congresului de la Haga și condamnată atitudinea delegaților spanioli. Ședința a durat trei zile.

A fost suficient să se întrebe dacă trebuie să se renunțe la congres sau trebuie să continue lupta.

Vechea federație din Madrid s-a pronunțat *împotriva convocării congresului!*

Valencia — 75 «Emancipación». Cádiz — 25". — 486.

552 Este vorba de articolul „Los medios de la Alianza”, apărut în ziarul „Emancipación” nr. 71 din 26 octombrie 1872. În acest articol, scris probabil de Mesa pe baza unor materiale trimise de Lafargue sau de Engels, se relatează despre activitatea lui Neceaev în Rusia, precum și despre încercările adepților Alianței din Spania de a lovi în Mora și Lorenzo. Conținutul acestui articol coincide în multe privințe cu părțile respective din lucrarea lui Marx și Engels „Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor”. — 486.

553 La 16 noiembrie 1872, în „International Herald” nr. 33 a apărut, sub semnătura lui Hales, o dare de seamă cu privire la ședința Consiliului federal britanic din 7 noiembrie la care s-au stabilit sarcinile membrilor consiliului. — 486.

554 Prin hotărîrea Consiliului General din 5 ianuarie 1873 Engels a fost numit reprezentant al Consiliului pentru Italia și i s-au dat împuternicirile și instruc-

- ... țiunile corespunzătoare (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 664—665). — 487.
- 555 Marx a fost în vizită la Jenny și Charles Longuet la Oxford între 15 și 18 noiembrie 1872. — 487.
- 556 Prin hotărârea Consiliului General din 22 decembrie 1872, Serrailier, care în 1871—1872 a fost secretar-corespondent al Consiliului pentru Franța, a fost numit reprezentant al Consiliului General pentru Franța. — 487, 492, 496.
- 557 Traducerea în limba spaniolă a „Manifestului Partidului Comunist” și a prefeței lui Marx și Engels la ediția germană din 1872 a fost făcută de Mesa și publicată în „Emancipación” nr. 72—77 din 2, 9, 16, 23, 30 noiembrie și 7 decembrie 1872. La traducere Mesa a folosit textul francez, publicat în „Socialiste” (vezi adnotarea 408), pe care i l-a trimis Engels după ce l-a citit și corectat. Engels a folosit și manuscrisul adus de Sorge. — 488.
- 558 În legătură cu faptul că comisia pentru anchetarea activității Alianței secrete, care a fost numită de Congresul de la Haga, nu a putut să examineze o mare parte din documentele adunate de Marx și Engels la sfârșitul lunii august 1872, documente care caracterizau activitatea dizolvantă a Alianței, și nu a ajuns la concluzii precise (vezi adnotarea 533), încă în timpul congresului Marx a hotărât să scrie o lucrare specială care să demaște existența și metodele de acțiune ale Alianței secrete. Congresul de la Haga a hotărât să se publice documentele referitoare la Alianță (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 159—161). Documentele au fost transmise comisiei numite de congres pentru publicarea hotărârilor; din comisie au făcut parte Marx și Engels. În aprilie 1873, Marx și Engels, îndeplinind hotărârile congresului, au trecut la elaborarea broșurii „Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor”. Strângerea materialului documentar suplimentar, confruntarea și analiza acestuia au fost efectuate în principal de Engels și Lafargue, partea de încheiere a broșurii a fost scrisă de Marx (vezi volumul de față, p. 541). Broșura, în care, pe baza unui imens material factic, se demonstra existența Alianței secrete, era demascată activitatea ei dizolvantă în cadrul Internaționalei, erau dezvăluite prejudiciile aduse de sectanții anarhiști mișcării muncitorești, a văzut lumina tiparului în august 1873. — 488, 537.
- 559 Neceaev, care pe atunci locuia la Zürich, a fost arestat de autoritățile elvețiene la 14 august 1872 și în toamna aceluiași an a fost predat guvernului rus ca delincvent de drept comun. După ce a fost judecat, Neceaev a fost întemnițat în fortăreața Petropavlovsk, unde a și murit. — 489.
- 560 Este vorba de secțiile irlandeze din S.U.A. ale Asociației Internaționale a Muncitorilor. Majoritatea membrilor acestor secții erau foști participanți la mișcarea fenienilor din Irlanda (vezi adnotarea 2); printre ei se aflau și cunoscuți militanți ai mișcării, ca J. Devoy, care era membru al Consiliului federal al secțiilor nord-americane. — 490.
- 561 Este vorba de Congresul de la Amsterdam din 24 noiembrie 1872 al reprezentanților unor secții olandeze ale Internaționalei convocat de Consiliul federal olandez în legătură cu acțiunile întreprinse de anarhiști împotriva hotărârilor Congresului de la Haga. — 490.
- 562 *Congresul de la Córdoba*, la care au fost reprezentați numai anarhiștii, a avut loc la 25—30 decembrie 1872. Congresul a declarat ruperea definitivă a legă-

turilor cu Consiliul General, a refuzat să recunoască hotărârile Congresului de la Haga și a adoptat proiectul bakunist de statut al Federației spaniole. Despre apelul Noii federații din Madrid vezi adnotarea 546. — 490, 510, 527.

- 563 La 25 decembrie 1872 a avut loc la Toulouse o conferință secretă a organizațiilor Asociației Internaționale a Muncitorilor din sudul Franței, la care au participat delegați ai secțiilor din Toulouse, Montpellier, Bordeaux, Béziers, Sète, Narbonne, Bayonne, Avignon și altele. Conferința urma să aprobe rezoluțiile Congresului de la Haga și să dea o lovitură zdrobitoare bakuniștilor, pentru a lichida influența lor în sudul țării. Arestarea unor membri ai Internaționalei în sudul Franței și în primul rând a unor participanți la conferință n-a permis realizarea obiectivelor propuse. Secțiile din sudul Franței au fost lichidate, iar liderii lor deferiți justiției (vezi adnotarea 608). — 491, 502.
- 564 Engels se referă la scrisoarea lui Jules Montel în care acesta protesta împotriva excluderii lui Bousquet din Internațională; scrisoarea a fost publicată în „Bulletin de la Fédération jurassienne” nr. 20—21 din 10 noiembrie 1872 conform unei hotărâri a Consiliului Federației jurasienne. — 491.
- 565 Printr-o înțelegere între editorul și proprietarul săptăminalului „International Herald”, William Riley, și Consiliul federal britanic, începând de la 11 mai 1872 (cu nr. 6) această publicație devenea organul de presă oficial al consiliului. La propunerea lui Marx, la 30 noiembrie 1872 Riley a rupt această înțelegere și a refuzat să mai permită conducerii reformiste a Consiliului britanic să publice materiale împotriva Consiliului General și a hotărârilor Congresului de la Haga. Totodată „International Herald” a continuat să publice documentele Internaționalei, iar după formarea Consiliului federal britanic revoluționar (vezi adnotarea 580) a devenit de fapt din nou organul de presă al acestuia.
- Rezoluțiile Congresului de la Haga au fost publicate în „International Herald” nr. 37 din 14 decembrie 1872. „Comunicări despre activitatea Internaționalei pe continent”, scrise de Engels, au fost publicate împreună cu dările de seamă ale Consiliului federal britanic începând din ianuarie pînă la prima jumătate a lunii februarie 1873 (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 313—316). — 491.
- 566 La 30 decembrie 1872 Consiliul General l-a împuternicit pe Marx să strângă toate bunurile de orice fel aparținând fostului Consiliu General și să le păstreze pînă la noi dispoziții ale Consiliului (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 663). — 492.
- 567 Ciorna scrisorii lui Engels a fost scrisă pe pagina a 4-a, liberă, a scrisorii lui Serrailier către Engels din 6 decembrie 1872. În această scrisoare, Serrailier îl înștiința pe Engels că J. Larroque, unul din conducătorii secției din Bordeaux a Internaționalei, roagă Consiliul General să-i dea o împuternicire temporară pentru sudul Franței. Pe cît se pare, textul împuternicirii lui Larroque a fost trimis de Engels lui Serrailier pentru ca acesta din urmă să-l semneze și să-l transmită lui Larroque.
- Împuternicirea dată de Engels lui Larroque a fost aprobată în ședința Consiliului General din 22 decembrie 1872; totodată au fost precizate obligațiile lui Larroque ca împuternicit temporar al Consiliului General pentru regiunea Bordeaux pînă la congresul ordinar sau pînă la conferința secțiilor din Franța. — 492.
- 568 La rugămintea lui Danielson, Marx i-a trimis acestuia rezoluțiile Congresului de la Haga din 1872. — 493.

- 569 **Atentatul unor membri ai secției slave a Alianței la viața lui Utin cu scopul de a-l împiedica să termine raportul cu privire la activitatea dizolvantă desfășurată de Bakunin, raport pe care Utin îl pregătea pentru Congresul de la Haga, a fost relatat de Marx și Engels în lucrarea „Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 365—366). Știrea despre atentat a fost trimisă de Engels și redacției ziarului „Emancipación”; faptul a fost relatat în articolul „Los medios de la Alianza” (vezi adnotarea 552). — 494.**
- 570 **În scrisoarea adresată lui Marx la 21 noiembrie (3 decembrie) 1872, Danielson a dat extrase dintr-o scrisoare a lui Lopatin prin care acesta anunța că a reușit să evadeze din Irkutsk, însă a fost arestat din nou la Tomsk. Probabil că Marx intenționa să obțină eliberarea lui Lopatin prin intermediul diplomatului englez D. Urquhart, pe care îl cunoștea personal. — 494.**
- 571 **Este vorba de articolul economistului burghez rus I. Jukovski „Karl Marks i evo kniga o kapitale”, care ulterior, în 1877, a fost publicat în numărul din septembrie al revistei „Vestnik Evropi”, vol. V, p. 64—105. — 494.**
- 572 **Marx se referă la intenția socialistului italian La Cecilia, participant la Comuna din Paris, membru al Internaționalei, și a redactorului ziarului „La Plebe”, Bignami, de a traduce și de a edita „Capitalul” în limba italiană; în legătură cu aceasta, în 1872 Marx și Engels au purtat corespondență cu amândoi. În octombrie 1872 La Cecilia a întrerupt însă traducerea, deoarece n-a putut să găsească editor pentru carte; în aprilie 1873, din cauza intensificării represiunilor guvernului împotriva socialiștilor, a renunțat și Bignami la ideea de a edita „Capitalul”. — 494.**
- 573 **În scrisoarea de răspuns datată 15 (27) decembrie 1872, Danielson a expus condițiile în care Lafargue urma să colaboreze la revistele rusești — „Znanie” și altele — și a cerut ca acesta să trimită un articol de probă. Pe cât se pare, în această perioadă colaborarea nu a avut loc. Lafargue a colaborat intens la revistele rusești „Ustoi”, „Otecestvennii zapiski” și „Severnii Vestnik” în deceniul al 9-lea al secolului trecut. În această perioadă Lafargue a stabilit relații de prietenie directe cu Danielson, prin intermediul căruia a realizat și legătura cu redacțiile unor reviste rusești. — 494, 505.**
- 574 **Marx intenționa să folosească rezultatele cercetărilor sale privind relațiile agrare din Rusia în secțiunea consacrată rentei, care, conform planurilor sale, urma să fie tratată în cartea a II-a a „Capitalului” (după moartea lui Marx, această carte a fost editată de Engels ca volumele al II-lea și al III-lea ale „Capitalului”).**
În prefața la volumul al III-lea al „Capitalului”, Engels scria: „Dată fiind varietatea formelor atît ale proprietății funciare, cît și ale exploatării producătorilor agricoli în Rusia, în secțiunea privitoare la renta funciară urma ca Rusia să joace rolul pe care l-a jucat Anglia în volumul I în analiza muncii salariate în industrie. Din nefericire, Marx nu și-a putut duce la îndeplinire acest plan” (K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 25, partea I, București, Editura politică, 1969, p. 14). — 495.
- 575 **Intenționînd să scrie un articol despre Cernișevski, Marx l-a rugat în repetate rînduri pe Danielson să-i trimită materialul biografic necesar. Danielson a reușit însă abia la 20 martie (1 aprilie) 1873 să trimită într-o scrisoare o scurtă notă biografică despre Cernișevski. El nu a reușit să trimită și alte date**

- cu privire la activitatea literară și influența politică a lui Cernișevski, precum și la procesul acestuia și de aceea intenția lui Marx a rămas nerealizată. — 495, 505.
- 576 Engels se referă la articolul „El Manifiesto del Partido comunista ante los sábios de la Alianza”, publicat în ziarul „Emancipación” nr. 77 din 7 decembrie 1872. Articolul a fost scris, probabil, de Mesa pe baza unor materiale primite de la Engels sau Lafargue și coincide în linii mari cu încheierea la subcapitolul I („Procesul Neceav”) din capitolul VIII („Alianța în Rusia”) al lucrării lui Marx și Engels „Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 423—426). — 495.
- 577 La 21 noiembrie 1872 procurorul regal din Lodi a dispus confiscarea nr. 118 al ziarului „Plebe” din 17 noiembrie 1872 pentru că a publicat adresa Consiliului General din 20 octombrie 1872 (vezi adnotarea 544). Totodată, procurorul a declarat că redactorul ziarului, E. Bignami, va fi tradus în fața justiției, ca organizator al secției din Lodi a Internaționalei. În decembrie 1872 Bignami și încă alți cîțiva membri ai redacției au fost arestați și deferiți justiției sub acuzația de apartenență la Asociația Internațională a Muncitorilor și de propagare a ideilor acesteia. — 495, 502.
- 578 Știrea despre arestarea lui Bignami și confiscarea numărului 118 al ziarului „Plebe” a fost publicată în ziarul „Volksstaat” nr. 101 din 18 decembrie 1872. În „Emancipación” această știre n-a apărut. — 495.
- 579 Membrii blanquiști ai Consiliului General (Arnaud, Vaillant, Cournot, Martin și Marguerite) au ieșit din Internațională în urma hotărîrii Congresului de la Haga (septembrie 1872) de a muta sediul Consiliului General de la Londra la New York. — 496.
- 580 După Congresul de la Haga, partea reformistă a Consiliului federal britanic a refuzat să recunoască hotărîrile acestui congres și împreună cu bakuniștii a desfășurat o campanie de calomnii împotriva Consiliului General și a lui Marx personal. În opoziție cu aceasta, partea revoluționară a consiliului (Vickery, Riley, Milner, Lessner, Dupont și alții) i-a sprijinit intens pe Marx și pe Engels. La începutul lunii decembrie 1872 s-a produs sciziunea, deoarece adepții lui Marx și Engels au cerut recunoașterea și respectarea necondiționată a hotărîrilor Congresului de la Haga. La sfîrșitul lunii decembrie 1872 partea revoluționară a consiliului s-a constituit în Consiliul federal britanic și a stabilit legături directe cu Consiliul General cu sediul la New York. Marx și Engels au contribuit intens la organizarea Consiliului federal britanic. Încercările reformiștilor de a atrage de partea lor Federația britanică au eșuat.
- Consiliul britanic a ființat pînă la sfîrșitul anului 1874. Încetarea activității acestuia a fost legată de încetarea activității Internaționalei în ansamblu și de victoria vremelnică a oportunistului în mișcarea muncitorească engleză, — 497.
- 581 Este vorba de circulara „Consejo General. A los miembros de la Asociación en España” din 20 noiembrie 1872, publicată în „Emancipación” nr. 78 din 14 decembrie 1872. În această circulară, Consiliul General, demascînd calomniile răspindite la adresa Congresului de la Haga de către delegații bakuniști la congres din partea Spaniei, explică legitimitatea acestui congres și obligativitatea hotărîrilor lui pentru toți membrii Internaționalei. — 497.
- 582 Prin hotărîrea Consiliului General din 2 februarie 1873, Walery Wróblewski, care, începînd din octombrie 1871 și pînă în 1872, a fost secretar-corespondent

- pentru Polonia, a devenit imputernicit al Consiliului General pentru Polonia. — 498.
- 583 Manuscrisul acestei scrisori a lui Engels către Hepner este foarte deteriorat ; începutul și sfârșitul scrisorii lipsesc. — 498.
- 584 Este vorba de articolele „Der Wiederbeginn der Reformbewegung in England”, I și II, publicate în „Volksstaat” nr. 98 și 102 din 7 și 21 decembrie 1872. — 499.
- 585 Este vorba de articolul lui Cluseret „L'Internationale et la Dictature”, îndreptat împotriva broșurii blanquiștilor „Internationale et révolution” (vezi adnotarea 593). Articolul a fost publicat în „Égalité” nr. 22—23 din 18 decembrie 1872. — 500.
- 586 Este vorba de congresul convocat de partea reformistă a Consiliului federal britanic la 26 ianuarie 1873. Congresul, la care au participat 12 delegați, a refuzat să recunoască hotărârile Congresului de la Haga și prin aceasta participanții s-au situat în afara Internaționalei. — 501, 510, 527.
- 587 În zilele de 25 și 26 decembrie 1872 a avut loc la Bruxelles congresul Federației belgiene, la care majoritatea au avut-o anarhiștii ; congresul a respins hotărârile Congresului de la Haga, a declarat că refuză să țină legătura cu Consiliul General de la New York și a hotărât să adere la hotărârile Congresului de la Saint-Imier (vezi adnotarea 549). — 501, 510.
- 588 Neprimind informații cu privire la situația din Portugalia și Danemarca, Sorge întreba în scrisoarea sa către Engels din 6 decembrie 1872 dacă aceasta nu este cumva consecința interzicerii prin lege a organizațiilor Internaționalei în aceste țări. — 502.
- 589 Greva bijutierilor din Geneva a început la sfârșitul lunii noiembrie 1872 și a continuat pînă la sfârșitul lunii aprilie 1873 ; greviștii cereau reducerea zilei de lucru la 9 ore. Un ajutor important a acordat greviștilor Consiliul federal britanic, care, la sfatul lui Engels, a adresat muncitorilor englezi apelul de a crea un fond de ajutorare a muncitorilor greviști din Geneva. Greva s-a încheiat cu victoria greviștilor ; la 1 mai 1873, în ședința Consiliului britanic s-a dat citire unei scrisori a secretarului comitetului de grevă din Geneva care transmitea mulțumiri pentru ajutorul primit. — 502.
- 590 Engels se referă la greva din martie-aprilie 1868 a celor 3 000 de muncitori constructori din Geneva. Muncitorii cereau reducerea zilei de lucru la 10 ore, sporirea salariului, înlocuirea retribuției cu ziua prin retribuția cu ora ; în afară de constructori, la grevă au luat parte și muncitori din alte ramuri industriale. Datorită sprijinului primit din partea muncitorilor din Elveția, Anglia, Franța și Germania, sprijin organizat de Internațională, muncitorii din Geneva au avut câștig de cauză. Greva din Geneva a contribuit la creșterea prestigiului Asociației Internaționale a Muncitorilor și la sporirea numărului organizațiilor ei locale. — 502.
- 591 Este vorba de adresa din 8 noiembrie 1872 a Consiliului General către Federația jurasiană, în care această federație era avertizată că, dacă refuză să revizuiască hotărârile Congresului ei de la Saint-Imier (vezi adnotarea 536), va fi exclusă temporar din Asociație, pînă la congresul ordinar ; de asemenea, de adresa din 1 decembrie 1872 a Consiliului General către congresul belgian. În această din urmă adresă, Consiliul General chema muncitorii belgieni la înțărirea unității Asociației Internaționale a Muncitorilor și explica importanța hotărârilor Congresului de la Haga. — 503.

- 592 În scrisoarea sa către Engels din 6 decembrie 1872, Sorge i-a adus la cunoștință că Consiliul General a hotărât să acorde imputerniciri temporare lui Walter (Van-Heddeghem) pentru Paris și lui Arraing pentru Toulouse. Mandatele și instrucțiunile respective au fost trimise la 30 decembrie 1872. — 503.
- 593 Este vorba de broșura blanquiștilor „Internationale et révolution. A propos du congrès de La Haye par des réfugiés de la Commune, ex-membres du Conseil Général de l'Internationale”. Londres, 1872, în care aceștia protestau împotriva hotărârii Congresului de la Haga de a muta sediul Consiliului General la New York și acuzau Internaționala că „fuge de revoluție”. Broșura era semnată de foștii membri ai Consiliului General, blanquiștii Arnaud, Courmet, Marguerite, Martin, Ranvier și Vaillant, care au declarat că se retrag din Internațională. Dar, după cum l-a înștiințat Dupont pe Marx la 6 noiembrie 1872, semnătura lui Ranvier a fost pusă fără știrea acestuia. — 503.
- 594 În scrisoarea către Engels din 6 decembrie 1872, Sorge îi scria despre Cuno, care, în pofida sfaturilor pe care i le-a dat el, a refuzat un post bine retribuit și, în cele din urmă, a fost nevoit să accepte condiții mult mai proaste. — 504.
- 595 Este vorba despre partiturile operelor lui Glinka „Ivan Susanin” și „Ruslan și Ludmila”, trimise încă la începutul anului 1871 de către Danielson fiicei mai mari a lui Marx, Jenny, la rugămintea lui G. A. Lopatin. Pe colet nu era menționat numele expeditorului, pe care familia Marx l-a aflat abia din scrisoarea lui Danielson din 15 decembrie 1872. — 505.
- 596 Marx se referă la scrisoarea primită de la redacția revistei „Znanie” prin care era rugat să colaboreze la această revistă; scrisoarea, semnată de A. Slepțov, a fost expedită la sfârșitul anului 1870. — 605.
- 597 Este vorba de scrisoarea lui Liubavin în care se relatează despre amenințările proferate de Neceav, care cerea ca Bakunin să fie absolvit de obligațiile legate de traducerea volumului I al „Capitalului” lui Marx (vezi adnotarea 522); această scrisoare a fost unul dintre documentele acuzatoare în comisia pentru anchetarea activității Alianței, numită de Congresul de la Haga. Nedorind să facă un rău lui Liubavin, Marx nu a menționat numele autorului scrisorii. În scrisorile din 12 (24) noiembrie 1872 și din 16 (28) ianuarie 1873, Danielson l-a înștiințat pe Marx că Liubavin este de acord cu publicarea scrisorii având menționat numele lui, deoarece nu vrea să fie un acuzator anonim. — 505.
- 598 Marx se referă la scrisoarea deschisă adresată redacției ziarului „Liberté” de un grup de emigranți ruși aflați în Elveția, prieteni ai lui Bakunin (Ogarev, Zaițev, Ozerov, Ross, Golstein, Raili, Elsnit, Smirnov). În această scrisoare, scrisă la 4 octombrie 1872, se protesta împotriva excluderii lui Bakunin din Internațională. Scrisoarea a fost publicată în „Liberté” nr. 41 din 13 octombrie 1872. — 505.
- 599 Articolul lui M. Block „Les Théoriciens du socialisme en Allemagne” a fost publicat în „Journal des Économistes” nr. 79 și 80 din iulie și august 1872. Acest articol s-a păstrat în biblioteca lui Marx cu însemnările sale. — 506.
- 600 A doua ediție germană a volumului I al „Capitalului” a apărut la Hamburg în fascicule la sfârșitul anului 1872 și începutul anului 1873. — 508.
- 601 Această scrisoare a fost scrisă de Marx ca răspuns la scrisoarea lui Bolte din 22 ianuarie 1873, în care acesta îi mulțumea pentru primele 4 fascicule

din ediția a doua a volumului I al „Capitalului” și întreba dacă n-ar fi posibilă editarea acestei lucrări în engleză.

Primind de la Sorge informații cu privire la divergențele sale cu unii membri ai Consiliului General, în special cu Bolte în legătură cu atitudinea acestuia față de acțiunile scizioniste ale anarhiștilor și reformiștilor englezi, Marx a fundamentat în această scrisoare poziția pe care trebuia să se situeze Consiliul General. Sub influența scrisorii lui Marx, Bolte l-a sprijinit pe Sorge în elaborarea hotărârii din 30 mai 1873 cu privire la excluderea din Internațională a tuturor organizațiilor și persoanelor care au respins hotărârile Congresului de la Haga (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 667). — 509.

602 Bolte îi rugase pe Marx și pe Engels să colaboreze la „Arbeiter-Zeitung” și la organul de presă al Consiliului federal din S.U.A., care urma să apară în limba engleză. Acesta din urmă nu a mai apărut. — 510.

603 În textul cărții „Briefe und Auszüge aus Briefen...”, după care se publică această scrisoare, s-a strecurat o greșeală: la congresul părții scizioniste a Federației britanice (vezi adnotarea 586) au participat Dann, Bennett, Eccarius, Foster, Hales, Jung, Pape, Roberts, Simon și Weston. — 510.

604 Este vorba de rezoluția Consiliului General din 5 ianuarie 1873 prin care Federația jurasiană era exclusă temporar din Internațională — pînă la congresul ordinar —, deoarece a respins hotărârile Congresului de la Haga. — 510.

605 Engels răspunde la scrisoarea lui Liebknecht din 8 februarie 1873, în care era expus proiectul editării unei colecții de largă accesibilitate — „biblioteca social-politică”. În această colecție, care urma să se deschidă cu „Utopia” lui T. Morus, Liebknecht propunea să se includă și o serie de lucrări ale lui Marx și Engels, despre a căror reeditare voia să cunoască părerea lui Engels. În deceniul al 8-lea această intenție nu a fost realizată; abia în deceniul al 9-lea Partidul social-democrat german a început să pună în aplicare acest plan la Zürich. — 512.

606 La 8 februarie 1873 Liebknecht i-a scris lui Engels că „«Volksstaat» nu poate să acorde o mare atenție polemicii din cadrul Internaționalei”. — 512.

607 În anii 1850—1862, pe cînd Liebknecht se afla în emigrație la Londra, Engels locuia la Manchester. — 515.

608 Între 10 și 25 martie 1873 a avut loc la Toulouse procesul unor membri ai secțiilor franceze ale Internaționalei. În baza legii Dufaure, 22 de membri ai Internaționalei au fost condamnați pentru apartenență la Asociația Internațională a Muncitorilor la închisoare pe diferite termene; imputernicitul Consiliului General, Larroque, care a reușit să se ascundă, a fost condamnat în contumacie la 3 ani închisoare. — 517.

609 Potrivit hotărârii Congresului de la Haga cu privire la crearea uniunilor profesionale internaționale (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 156), Consiliul General a elaborat proiectul Statutului uniunii internaționale pe care Sorge l-a trimis lui Engels la 12 februarie 1873. Proiectul de Statut a fost publicat în „International Herald” nr. 49 din 8 martie 1873. — 517.

610 Este vorba de adresa Consiliului General „Către muncitorii spanioli” din 23 februarie 1873, scrisă în legătură cu instaurarea republicii în Spania. În

această adresă, Consiliul General îi avertiza pe muncitorii spanioli să nu se entuziasmeze de ideile republicanismului burghez și formula sarcina unirii muncitorilor în vederea instaurării unei „republici a muncii și democrației sociale”, arătând că realizarea acestui obiectiv poate fi numai opera muncitorilor înșiși. — 518.

- 611 La 22 decembrie 1872 Consiliul General a hotărît ca timbrele reprezentînd plata cotizației de membru, care se lipeau pe exemplarul personal al Statutului, să fie tipărite la Londra; clișeuul urma să fie făcut, ca și în 1872, de către gravorul Le Moussu, membru al Internaționalei. Lui Engels i s-a trasat sarcina să urmărească aplicarea acestei hotărîri. — 519, 526.
- 612 Polemica dintre B. N. Cicerin și I. D. Beleaev cu privire la originea obștii rusești a început cu articolul lui Cicerin „Обзор исторического развития селской общины в России”, apărut în nr. 1 al revistei „Russkii Vestnik” pe 1856, și cu critica făcută acestui articol de către Beleaev în nr. 1 al revistei „Russkaia beseda” pe 1856. Polemica a continuat cîțiva ani. — 520.
- 613 Pentru a-și susține punctul de vedere, socialistul german de catedră A. Wagner a folosit pentru lucrarea sa „Die Abschaffung des privaten Grundeigentums”, lucrare îndreptată împotriva hotărîrilor Congresului de la Basel din 1869 cu privire la proprietatea colectivă asupra pămîntului, printre alte materiale, o serie de lucrări ale lui Cicerin cu privire la obștea din Rusia. — 520.
- 614 Adresa Consiliului General „Către muncitorii spanioli” (vezi adnotarea 610) a fost publicată în „Emancipación” nr. 88 din 18 martie 1873. Într-o scurtă notă, redacția constata cu satisfacție concordanța de vederi dintre Consiliul General și Noua federație din Madrid, subliniind că, „în pofida distanței de mii de mile care îi desparte, muncitorii sînt uniți”. — 522.
- 615 În scrisoarea din 9 aprilie 1873 Sorge i-a comunicat lui Engels că atunci cînd s-a discutat confirmarea lui Serrailier ca reprezentant al Consiliului General pentru Franța, Dereure, invocînd date pe care le avea de la Le Moussu, i-a adus lui Serrailier o serie de acuzații, inclusiv acuzația că în timpul Comunei a folosit banii primiți de la preoți provenind din arendarea bisericilor. De asemenea, Dereure l-a acuzat pe Serrailier de a fi participat la „demonstrația celor 22”.
- Prin „demonstrația celor 22” se înțelege, probabil, acțiunea întreprinsă de minoritatea membrilor Comunei din Paris împotriva decretului cu privire la crearea Comitetului salvării publice, adoptat în ședința Comunei din 1 mai 1871 cu majoritate de voturi (45 pentru, 23 împotrivă). Majoritatea era formată din blanquiști, neoiacobini și unii membri ai Comunei care erau alături de aceștia. Serrailier a fost alături de proudhoniști, care s-au pronunțat categoric împotriva creării acestui Comitet, și a semnat împreună cu alți 16 membri ai Comunei (Avrial, Theisz, Jourde, Malon și alții) o declarație în care se afirma că organizarea Comitetului salvării publice va duce la instituirea unui „regim dictatorial” etc. Cînd s-a trecut la alegerea Comitetului, 25 de membri ai Comunei, printre care și Serrailier, au părăsit în mod demonstrativ adunarea. — 524.
- 616 În scrisoarea din 9 aprilie 1873 Sorge l-a rugat pe Engels să-l informeze amănunțit despre lupta care se ducea în rîndurile socialiștilor din Viena, despre care aflase din ziarele „Volksstaat” și „Volkswille”.
- La 15 martie 1873 „Volksstaat” a publicat o scrisoare a socialistului A. Scheu, care îl acuza pe redactorul ziarului „Volkswille”, Oberwinder, de

oportunism și naționalism. Într-o scrisoare de răspuns, publicată în „Volks-wille” din 19 martie 1873, Oberwinder îl acuza pe Scheu de legături cu anarhiștii.

Despre lupta dusă ulterior împotriva poziției oportuniste a lui Oberwinder vezi adnotarea 632. — 524.

- 617 Este vorba de articolul „Internationale Arbeiterassoziation”, publicat în „Neuer Social-Demokrat” nr. 49 din 27 aprilie 1873, în care redacția încerca să arunce asupra lui Marx și a Consiliului General răspunderea pentru arestarea și judecarea unor membri ai Internaționalei în Franța (vezi adnotarea 608). — 525.
- 618 Engels se referă, probabil, la congresul Federației jurasiene care a avut loc în zilele de 27—28 aprilie 1873 (o dare de seamă cu privire la congres a fost publicată în „Bulletin jurassien” nr. 9 din 1 mai 1873); la acest congres, federația a declarat încă o dată că nu recunoaște hotărârile Congresului de la Haga și imputernicirile Consiliului General, propunând totodată convocarea unui congres internațional al anarhiștilor. — 527.
- 619 În zilele de 15—17 martie 1873 a avut loc la Bologna congresul organizațiilor anarhiste italiene, care luaseră denumirea de „Federația italiană a Internaționalei”. — 527.
- 620 Este vorba de declarația Consiliului General din 23 mai 1873 cu privire la mandatele pentru Franța („Erklärung über die Mandate für Frankreich”), îndreptată împotriva încercărilor bakuniștilor și lassalleenilor de a arunca asupra Consiliului General răspunderea pentru trădarea lui Heddeghem și Dentraygues. Declarația a fost elaborată pe baza materialelor trimise de Engels lui Sorge (vezi volumul de față, p. 516, 525—526). La 27 mai 1873 Sorge i-a trimis lui Engels textul german al declarației, cu rugămintea de a organiza traducerea în limbile engleză și franceză și difuzarea acestui document. Traducerea engleză a fost făcută de Engels, iar cea franceză de Lafargue și redactată de Engels. — 529.
- 621 În zilele de 1—2 iunie 1873 a avut loc la Manchester cel de-al doilea Congres al Federației britanice a Internaționalei. Congresul a ascultat raportul Consiliului federal britanic și a adoptat rezoluțiile cu privire la regulamentul Federației britanice, cu privire la propagandă, cu privire la necesitatea creării unei uniuni profesionale internaționale, cu privire la proclamarea steagului roșu drept steag al Federației britanice și altele. O deosebită importanță a avut rezoluția „Cu privire la acțiunea politică”, în care congresul chema pe membrii englezi ai Internaționalei să creeze în Anglia un partid politic muncitoresc de sine stătător, opus tuturor partidelor existente. — 529, 539.
- 622 Este vorba, probabil, despre hotărârea congresului Federației jurasiene (din 27 și 28 aprilie 1873) prin care se propunea tuturor federațiilor să trimită delegați la congresul internațional al anarhiștilor care urma să se deschidă la 1 septembrie 1873, și nu la congresul Internaționalei. După ce câteva organizații care ieșiseră din Internațională au acceptat această propunere, Consiliul federal al Federației jurasiene a dat la 8 iulie 1873 o circulară în care se afirma că viitorul congres va avea loc la Geneva (vezi adnotarea 92). — 530.
- 623 Ziarul „Liberté” din 1 aprilie și 8 iunie 1873 a publicat două scrisori ale lui Serrailier către redacție, în care se stabilea răspunderea blanquiștilor Courmet și Ranvier pentru activitatea lui Dentraygues, care în timpul procesului

- de la Toulouse (vezi adnotarea 608) trădase o serie de membri ai Internaționalei. Serraillier scria că Cournet și Ranvier i-au dat lui Dentraygues împuterniciri pentru Franța fără aprobarea Consiliului General. — 530.
- 624 Sub acuzația de „activitate în folosul Internaționalei” și de participare la Congresul de la Haga, Hepner a fost condamnat la sfârșitul anului 1872 la patru săptămâni închisoare, iar în primăvara anului 1873 a fost expulzat din Leipzig; un timp el a locuit în împrejurimile Leipzigului, dar din cauza persecuțiilor poliției s-a mutat la Breslau (Wrocław). — 532.
- 625 În 1872—1873 Liebknecht și Hepner l-au rugat în repetate rânduri pe Marx să scrie o broșură sau un articol pentru „Volksstaat” în care să critice concepțiile lui Lassalle. — 535.
- 626 Pe baza acestei scrisori a lui Engels, Kugelmann a trimis la „Volksstaat” următoarea notă care a fost publicată la 13 iulie 1873: „În ultimul timp, în diverse ziare au apărut știri despre îmbolnăvirea gravă a lui Karl Marx. Anunțăm cu bucurie pe cititorii noștri că lucrurile stau altfel. Lui Marx medicii i-au recomandat pur și simplu să nu lucreze mai mult de 4—6 ore pe zi”. — 537.
- 627 Pentru toate problemele tehnice legate de editarea „Capitalului” în limba franceză, Marx corespundea cu Vernouillet, directorul editurii lui Lachâtre (Lachâtre locuia pe atunci în Spania, la San Sebastian), fapt confirmat de scrisorile de răspuns ale lui Vernouillet. — 538.
- 628 Conform contractului încheiat cu Lachâtre, „Capitalul” urma să fie editat în 44 de fascicule de câte o coală de tipar fiecare. Se tipăreau câte două fascicule concomitent, dar se vindeau serii de câte 5 fascicule; au fost deci în total 9 serii. — 538.
- 629 Telegrama a fost trimisă ca răspuns la rugămintea lui Sorge de a se urgenta soluționarea problemei reprezentării Consiliului General la Congresul de la Geneva. Întrucât Consiliul nu avea mijloace pentru a trimite un delegat din America, se propunea ca la congres el să fie reprezentat de Engels sau de Serraillier. După primirea telegramii, Consiliul General l-a confirmat pe Serraillier ca delegat al său la congres și la 8 august i s-au trimis instrucțiunile respective (vezi adnotarea 90). — 538.
- 630 În scrisoarea adresată lui Engels la 20 iunie 1873, Sorge anunța că la Buenos Aires s-au format 3 secții noi: o secție franceză de 130 de persoane, o secție italiană de 90 de persoane și o secție spaniolă de 45 de persoane, cerînd totodată să i se trimită rezoluțiile Congresului de la Haga. Acestor secții li s-a propus să țină legătura direct cu Engels.
- Prima secție a Internaționalei la Buenos Aires a fost constituită în ianuarie 1872 de către emigranții francezi; organizatorii ei au fost Auguste Monnot, fost membru al secției din Paris a Internaționalei, și Émile Flaesch. Între 10 februarie și 15 martie 1872 această secție a cerut printr-o scrisoare adresată Consiliului General să fie primită în Internațională. În iulie 1872 secția număra deja 273 de membri. Organizația din Buenos Aires a Internaționalei s-a dezvoltat prin intrarea în rândurile ei a emigranților Comunei din Paris, printre care R. Vilmart, fost delegat la Congresul de la Haga, care corespundea cu Marx și Engels. Vilmart a difuzat în secțiile din Buenos Aires ale Internaționalei „Capitalul”, „Războiul civil din Franța” și alte lucrări ale lui Marx și Engels. În 1873 la Buenos Aires au luat ființă o serie de noi secții, în special în rândurile emigranților. — 539.

- 631 Ca răspuns la scrisoarea lui Engels, Consiliul General l-a imputernicit la 11 august 1873 să pună banii adunați pentru ajutorarea văduvelor și orfanilor comunarzilor la dispoziția lui Serrailier, pentru ca acesta să le dea destinația stabilită sau să-i folosească pentru nevoile partidului. — 540.
- 632 Engels răspunde la întrebările puse de Sorge și determinate de articolul de fond din „Volksstaat” nr. 48 din 14 iunie 1873 în care erau aspru criticate greșelile oportuniste ale lui Oberwinder, în special poziția lui față de reforma electorală, care era calificată ca un sprijin direct dat burgheziei liberale. Articolul din „Volksstaat” reflecta lupta din mișcarea muncitorească din Austria în perioada premergătoare înființării Partidului social-democrat austriac. — 540.
- 633 Este vorba de o știre din Viena publicată în „Volksstaat” nr. 59 din 16 iulie 1873 în care era reprodusă integral rezoluția propusă de A. Scheu la adunarea din 29 iunie 1873 a muncitorilor vienezi consacrată reorganizării Partidului muncitoresc austriac. În această rezoluție se arată că Partidul muncitoresc austriac trebuie să acționeze pe baza unui program și se jalonau principalele puncte ale acestui program. În afară de revendicări consecvent democratice și de revendicarea introducerii zilei de lucru normale și a limitării prin lege a muncii femeilor și copiilor, acest program conținea afirmația că toate partidele reprezintă o masă reacționară în raport cu proletariatul. — 540.
- 634 Evenimentele din Alcoy — un oraș mic, dar dezvoltat din punct de vedere industrial — au constituit cel mai concludent exemplu de faliment al teoriilor și tacticilor anarhiste în cursul luptei revoluționare practice. Hotărîrea luată de muncitori la 7 iulie de a declara greva generală a dus la lupta armată cu reprezentanții autorităților și cu fabricanții. Puterea a trecut în mâinile bakuniștilor, care erau sprijiniți de circa 5 000 de muncitori. Manifestînd o totală pasivitate, la 12 iulie bakuniștii au cedat orașul fără nici o împotrivire trupelor guvernamentale. Aceste evenimente au fost analizate amănunțit de Engels în articolul „Bakuniștii la lucru” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 476—478). — 541.
- 635 Este vorba despre lucrările: Beleaev. „Zakon i akti ustanovliavšie v drevnei Rossii krepostnoe sostoianie”. Petersburg, 1859; Nevolin. „Istoriia Rossiiskih grajdanskih zakonov”. Petersburg, 1851; Gorceakov. „Monastirskii prikaz”. Petersburg, 1868; Cicerin. „Opiti po istorii russkogo prava”. Moscova, 1858, și „Oblastne ucirejdenia Rossii”. Moscova, 1856; Sergheevici. „Vece i kneaz”. Moscova, 1867; Hlebnikov. „Obščestvo i gosudarstvo v domongolskii period russkoi istorii”. Petersburg, 1872, și altele, pe care Danielson le-a trimis lui Marx. — 543.
- 636 *Teetotalers* — membrii societății pentru combaterea alcoolismului, adepți ai abținerii totale de la băuturile alcoolice. În cazul de față Marx se referă la bakuniștii care propagau ideea abținerii muncitorilor de la lupta politică. — 543.
- 637 Este vorba de scrisoarea lui Neceaev către Liubavin (vezi adnotarea 522). — 543.
- 638 Este vorba de scrisoarea lui Danielson către Marx din 10 (22) mai 1873 în care este expusă amănunțit, indicîndu-se diverse surse, esența disputei dintre Beleaev și Cicerin (vezi adnotarea 612) și se face o prezentare a literaturii ruse cu privire la obștea sătească din Rusia, de care se interesa Marx. — 543.

- 639 Engels a stat în Germania (la Engelskirchen) aproximativ de la 28 octombrie pînă la 20 noiembrie 1873. — 549.
- 640 Este vorba de ediția germană a lucrării lui Marx și Engels „Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor”, care a apărut la Braunschweig în 1874 sub titlul „Ein Complot gegen die Internationale Arbeiter-Assoziation”. Traducerea lucrării a fost făcută de social-democratul german Kokosky. — 550.
- 641 Este vorba de scrisoarea deschisă a lui Bakunin publicată în „Journal de Genève” din 25 septembrie 1873 și de scrisoarea „Către tovarășii din Federația jursiană”, publicată în „Bulletin de la Fédération jurassienne” din 12 octombrie 1873, în care Bakunin declara că se retrage din activitatea politică. Engels a folosit știrea publicată în presa engleză, inclusiv „Evening Standard” din 10 octombrie 1873. — 551.
- 642 Despre înființarea unei secții a Internaționalei la Melegnano, care era formată în principal din zidari și hotărîse să ia numele lui „Gustave Flourens”, Engels a fost înștiințat de Bignami la 22 iulie 1873. Această secție a declarat că sprijină Consiliul General. — 551.
- 643 În legătură cu știrea despre „boala gravă” a lui Marx apărută în „Frankfurter Zeitung”, Kugelmann și-a exprimat în scrisoarea adresată lui Engels la 13 ianuarie 1874 neliniștea provocată de aceasta. — 552.
- 644 În alegerile pentru Reichstag din 10 ianuarie 1874, social-democrații germani au obținut o importantă victorie; au fost aleși 9 deputați (printre care Bebel și Liebknecht, care în acel moment erau în închisoare); ei au intrunit cu mult mai multe voturi decît în alegerile din 1871. Alegerile au demonstrat că odată cu întărirea grupărilor de stînga s-au întărit, datorită coaliției guvernamentale, și pozițiile cercurilor ultrareacionare.
- Unele date cu privire la rezultatele alegerilor i-au fost comunicate lui Engels de Kugelmann în scrisoarea din 13 ianuarie 1874. — 552, 555.
- 645 Este vorba de *Ligue universelle des Corporations ouvrières*, pe care la sfîrșitul anului 1873 și începutul anului 1874 au încercat s-o înființeze unii militanți ai mișcării muncitorești din Elveția (Perret și alții). Încercările întemeietorilor Ligii de a atrage în ea sindicatele germane și trade-unionurile engleze au eșuat, iar Liga și-a încetat existența. — 554.
- 646 Congresul de la Sheffield al trade-unionurilor, care a avut loc în ianuarie 1874, a respins în ședința din 14 ianuarie propunerea de a intra în *Ligue universelle des Corporations ouvrières* (vezi adnotarea anterioară). — 555.
- 647 În 1873—1874 Engels s-a ocupat intens de problemele legate de istoria Germaniei, intenționînd să scrie o lucrare despre istoria Germaniei. Acest proiect nu a fost realizat; judecînd după materialele pregătitoare, Engels intenționa să trateze istoria Germaniei pînă la evenimentele contemporane lui, adică pînă în 1873, oprindu-se mai pe larg asupra istoriei Germaniei de după revoluția franceză din secolul al XVIII-lea. Perioada cuprinsă între sfîrșitul evoluției medii și 1789, el intenționa să o trateze într-o amplă introducere. Manuscrisul lui Engels „Însemnări despre Germania” a fost publicat parțial în K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 589—597. — 556.
- 648 Această scrisoare a lui Marx către G. Moore a fost scrisă, ca și cea din 28 martie, în legătură cu afacerile unei asociații care deținea un atelier de

- litografie ; Marx a intrat în această asociație la sfârșitul anului 1873 în locul lui Lafargue, care se retrăsese (vezi adnotarea 95). În primăvara anului 1874 asociația s-a destrămat. — 559.
- 649 Marx a urmat un tratament la Ramsgate de la mijlocul lunii aprilie până la 5 mai 1874. — 562, 565.
- 650 Este vorba de o poezie a lui A. Tennyson, scrisă la 7 martie 1874 cu ocazia venirii în Anglia a mării ducese Maria Aleksandrovna, logodnica ducelui Alfred de Edinburgh. Poezia era intitulată „Zur Ankunft (Willkommen) Ihrer königlichen Hoheit Maria Aleksandrovna, Herzogin von Edinburgh“, și fiecare strofă se încheia cu cuvântul „Aleksandrovna“. — 563.
- 651 Marx citează aceste știri din „Correspondance littéraire, philosophique et critique de Grimm et de Diderot, depuis 1753 jusqu'en 1790“. Nouvelle édition, t. XI, Paris, 1830, p. 154. Mai jos se citează de la p. 155. — 563.
- 652 Este vorba de cartea lui R. Meyer „Der Emancipationskampf des vierten Standes“, care a apărut în 1874 la Berlin în fascicule. Fascicula a 2-a din carte a fost trimisă lui Marx de Kugelman la 15 aprilie 1874. — 566.
- 653 Este vorba de lupta dusă de muncitorii agricoli în comitatele din centrul și estul Angliei pentru reducerea zilei de lucru și sporirea salariului. Mișcarea a început în martie 1872 cu greva din comitatul Yorkshire, unde a fost creată Uniunea muncitorilor agricoli. În mai 1872 a fost creată, sub președinția lui Joseph Arch, Uniunea națională a muncitorilor agricoli, care număra la sfârșitul anului 1873 circa 10 000 de membri. Lupta a continuat până în 1874, cînd, ca urmare a ajutorului acordat de trade-unionuri și a cererii crescînde de brațe de muncă la orașe, cerere determinată de avîntul industrial, într-o serie de comitate ea s-a încheiat cu victoria greviștilor. — 567, 573.
- 654 În mai 1874 Alexandru al II-lea a făcut o vizită în Anglia cu scopul de a întări relațiile de prietenie cu guvernul britanic. El a întreprins această vizită sub pretextul de a-și revedea fiica, pe Maria Aleksandrovna, soția ducelui de Edinburgh. — 568.
- 655 Este vorba de denunțarea de către Rusia a acelor articole ale tratatului de la Paris din 1856 prin care i se interzicea să aibă o flotă militară în Marea Neagră. La conferința internațională a reprezentanților Rusiei, Angliei, Austro-Ungariei, Germaniei, Franței, Italiei și Turciei, care a avut loc în ianuarie-martie 1871 la Londra, a fost semnată o convenție care anula articolele XI, XII și XIV ale tratatului de la Paris din 1856. În felul acesta se permitea din nou Rusiei și Turciei să aibă flotă militară în Marea Neagră și fortărețe pe malurile ei ; drepturile suverane ale Rusiei în această regiune au fost restabilite. — 568.
- 656 *Curtea de justiție a lordului cancelar* — una dintre instanțele superioare din Anglia ; după reforma judiciară din 1873 — o secție a Curții supreme. De competența acestei instanțe, condusă de lordul-cancelar, erau procesele de moștenire, de obligații contractuale, societățile pe acțiuni etc. Curtea de justiție a lordului-cancelar era renumită prin șicanele și birocratismul ei în judecarea proceselor. — 570.
- 657 Marx se referă la congresul de constituire al Partidului muncitoresc social-democrat austriac, care s-a ținut ilegal la Neudörfel în zilele de 5—6 ianuarie 1874. La lucrările congresului au participat 74 de delegați, dintre

- care 10 din partea unor organizații muncitorești cehe care sprijineau crearea unui partid social-democrat austriac unic în care să intre organizațiile muncitorești de pe teritoriile slave. Congresul a hotărât crearea partidului și a stabilit organele de conducere ale acestuia ; ziarul „Dělnické listy“, care era editat la Praga în limba cehă, a fost declarat, alături de ziarul „Gleichheit“, organ central al partidului. — 574.
- 658 Este vorba de încercările din august 1874 ale anarhiștilor italieni de a provoca o răscoală la Bologna și Apulia. — 577.
- 659 Sorge i-a comunicat lui Engels la 14 august 1874 că la 12 august 1874 s-a retras din Consiliul General ; oficial el s-a retras la 25 septembrie 1874. — 579.
- 660 În scrisoarea către Engels din 24 august 1874, Mesa anunța că, deși este nevoit să se mute la Paris, va păstra legătura cu membrii din Madrid ai Internaționalei care pot fi folosiți de Engels și i-a trimis una din adresele conspirative din Madrid. — 580.
- 661 Această scrisoare a lui Engels către Lopatin s-a păstrat numai sub forma unui fragment pe care acesta din urmă îl citează în scrisoarea sa către Lavrov din 27 octombrie 1874. Scrisoarea lui Engels constituia răspunsul la scrisoarea lui Lopatin din 15 octombrie 1874 în care era vorba despre articolele lui Engels „Literatura din emigrație“. În unul dintre aceste articole Lavrov era aspru criticat pentru atitudinea lui conciliatoare față de bakuniști (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 534—543). Lopatin citează fragmentul din scrisoarea lui Engels în limba originalului (engleză) și face următoarea mențiune : „Engels personal mi-a trimis articolul. În schimb de scrisori pe care l-am avut pe această temă, el mă asigură că s-a străduit să fie rezervat și n-a vrut să folosească pînă la capăt situația“. — 586.
- 662 Despre intenția guvernului englez de a trece la persecuții împotriva emigranților comunarzi, Marx a anunțat în ședința Consiliului General din 19 decembrie 1871 ; această știre a fost dată publicității în darea de seamă cu privire la ședința Consiliului apărută în „Eastern Post“ nr. 169 din 23 decembrie 1871. — 606.
- 663 Această scrisoare a fost scrisă de Liebknecht la recomandarea lui Engels și pe baza planului și materialelor trimise de el (vezi volumul de față, p. 367—368). Liebknecht a trimis lui Engels textul scrisorii, iar acesta l-a tradus în limba italiană și l-a expediat în Italia lui Cafiero pentru a fi publicat în presa de acolo. — 609.
- 664 Este vorba despre ședințele Comitetului Executiv al Consiliului General (aceasta a fost, începînd din iunie 1872, denumirea Comitetului permanent — vezi adnotarea 404), care a condus în vara anului 1872 pregătirea Congresului de la Haga. Comitetul Executiv a contribuit la unirea în jurul lui Marx și Engels a tuturor forțelor cu adevărat proletare și a avut un rol important în demascarea acțiunilor organizației anarhiste secrete. Ședințele Comitetului se țineau de obicei la locuința lui Marx sau a lui Engels. — 615.

Indice de lucrări și articole ale lui K. Marx și F. Engels citate sau menționate

Karl Marx

- A doua Adresă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian. Către membrii Asociației Internaționale a Muncitorilor din Europa și din Statele Unite (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 284—292).
- Second Address of the General Council of the International Working-Men's Association on the War. To the members of the International Working-Men's Association in Europe and the United States. (London, 1870). — 51, 53, 57, 58, 61, 138, 142, 143, 145, 146, 152, 158, 225, 226, 237, 263.
- Deuxième adresse du Conseil Général de l'Association Internationale des Travailleurs au sujet de la guerre. Aux membres de l'Association Internationale en Europe et aux États-Unis. În : „L'Internationale” nr. 93 și 99 din 23 octombrie și 4 decembrie 1870. — 63, 140, 144, 252—253.
- Adresa Consiliului federal britanic către secțiunile, filialele și asociațiile afiliate, precum și către membrii Federației britanice a Internaționalei (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 205—210).
- International Working Men's Association, British Federation. Address of the British Federal Council to the Sections, Branches, Affiliated Societies and Members. London, 1872. — 497, 500, 503.
- Adresa Consiliului General către Consiliul federal al Elveției romande (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 413—421).
- Le Conseil Général au Conseil fédéral de la Suisse Romande. — 125.
- Al patrulea raport anual al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 342—347).
- International Working Men's Congress. În : „The Times” nr. 26 225 din 9 septembrie 1868. — 224.
- Apel adresat Uniunii naționale a muncitorilor din Statele Unite (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 381—383).
- Address to the National Labour Union of the United States. London, 1869. — 225.

- Asociația Internațională a Muncitorilor și Alianța democrației socialiste (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 363—365).
- L'Association Internationale des Travailleurs et l'Alliance Internationale de la Démocratie Socialiste. — 7, 129, 219, 238, 239.
- Capitalul. Critica economiei politice. Cartea I. Vol. I : Procesul de producție a capitalului (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 23, București, Editura politică, 1966).
- Das Kapital. Kritik der politischen Oekonomie. Erster Band. Buch I : Der Produktionsprozess des Kapitals. Hamburg, 1867. — 6, 161, 188, 262, 288, 310, 312, 331, 345—346.
- Das Kapital. Kritik der politischen Oekonomie. Erster Band. Buch I : Der Produktionsprozess des Kapitals. Zweite verbesserte Auflage. Hamburg, 1872. — 207, 330, 331, 334, 345—346, 349, 363, 375, 392, 397, 410, 412, 415, 423, 426, 427, 433, 442, 446, 449, 453, 464, 508, 509, 522, 539, 585, 600, 607—608, 610, 615.
- Le Capital. Traduction de J. Roy, entièrement révisée par l'auteur. Paris (1872—1875). — 89, 93, 94, 96, 262, 305, 331, 345, 349, 363, 365, 367, 375, 392, 397, 410, 412, 415, 423, 426, 427, 433, 442, 446, 449, 453, 456, 464, 487, 495, 498, 506, 508, 509, 522, 524, 535, 536, 538, 539, 543, 564—567, 572, 607, 608, 610, 615.
- Capital : a critical analysis of capitalist production. Translated from the third German edition, by Samuel Moore and Edward Aveling and edited by Frederick Engels. Vol. I. London 1887. — 89, 262—263, 305, 433, 438, 509, 608.
- Капиталъ. Критика политической экономий. Переводъ съ немецкаго. Т. Кн. 1. Процессъ производства капитала. С. Петербургъ 1872. — 89, 207, 220, 288, 304, 310, 312, 331, 363, 392, 410, 426, 433, 442, 446, 464, 489, 494, 608, 610, 615.
- Către Abraham Lincoln, președintele Statelor Unite ale Americii (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 20—22).
- To Abraham Lincoln, President of the United States of America. În : „The Bee-Hive Newspaper” nr. 169 din 7 ianuarie 1865. — 225.
- Către redactorul revistei „Public Opinion” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 420—421).
- To the Editor of the „Public Opinion”. În : „Public Opinion” nr. 518 din 26 august 1871. — 65, 70.
- Către redactorul revistei „Public Opinion”. Într-o chestiune personală (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 419). — 65.
- Către redactorul ziarului „Evening Standard” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 429).
- To the Editor : În : „The Evening Standard” din 6 septembrie 1871. — 69.
- Către redactorul ziarului „La Vérité” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 427—428).
- Monsieur le rédacteur... În : „Le Soir” nr. 862 din 3 septembrie 1871. — 263.
- Către redactorul ziarului „New York Herald” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 422).

- To the Editor of the „New York Herald”. În : „Le Gaulois” nr. 1 145 din 27 august 1871. — 257.
- Către redactorul ziarului „The Eastern Post” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 503).
 - To the Editor of the „Eastern Post”. În : „The Eastern Post” nr. 169 din 23 decembrie 1871. — 346—347.
- Către redactorul ziarului „The Eastern Post” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 511).
 - To the Editor of the „Eastern Post”. În : „The Eastern Post” nr. 173 din 20 ianuarie 1872. — 346—347.
- Către redactorul ziarului „The Eastern Post” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 512—513).
 - To the Editor of the „Eastern Post”. În : „The Eastern Post” nr. 174 din 28 ianuarie 1872. — 346—347.
- Către redactorul ziarului „Times” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 316—317).
 - To the Editor of the „Times”. În : „The Times” nr. 27 028 din 4 aprilie 1871. — 223.
- Către redacția ziarului „Volksstaat” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 312—314).
 - An die Redaktion des „Volksstaat”. În : „Der Volksstaat” nr. 26 din 29 martie 1871 și „Die Zukunft” nr. 73 din 26 martie 1871. — 179.
- Consiliul General al Asociației Internaționale a Muncitorilor către Biroul Central al Alianței democrației socialiste (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 373—374).
 - Le Conseil Général de l'Association Internationale des Travailleurs au Bureau Central de l'Alliance Internationale de la Démocratie Socialiste. — 6, 235, 240.
- Declarația Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor în legătură cu cuvîntarea rostită de Cochrane în Camera comunelor (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 65—71).
 - The International Working Men's Association. [London, 1872]. — 411, 435, 611.
- Declarația Consiliului General cu privire la abuzul cu numele Internaționalei comis de Neceaev (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 461).
 - Beschluss des Generalraths der Internationalen Arbeiterassoziation vom 19 Oktbr. 1871. În : „Der Volksstaat” nr. 88 din 1 noiembrie 1871. — 66, 276, 303.
 - Atti dell'Internazionale. În : „Gazzettino Rosa” nr. 306 din 3 noiembrie 1871. — 278.
- Declarația Consiliului General cu privire la Consiliul federalist universal (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 82—85).
 - International Working Men's Association. În : „The Eastern Post” nr. 191 din 26 mai 1872. — 427, 433, 435.

- Declarația Consiliului General trimisă redacției ziarului „Times” și redacțiilor altor ziare (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 310—311).
- To the Editor of the „Times”. În : „The Times” nr. 27 018 din 23 martie 1871. — 178, 186.
- Despre Proudhon (Scrisoare către J. B. Schweitzer) (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 28—35).
- Ueber P. J. Proudhon. În : „Der Social-Demokrat” nr. 16, 17 și 18 din 1, 3 și 5 februarie 1865. — 346.
- Domnul Washburne, ambasadorul american la Paris. Către Comitetul Central din New York al secțiilor din Statele Unite ale Asociației Internaționale a Muncitorilor (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 405—409).
- Mr. Washburne, the American Ambassador in Paris. Tot the New York Central Committee for the United States’ Sections of the International Working Men’s Association. [London, 1871]. — 225, 227, 245, 263.
- În legătură cu arestarea membrilor Comitetului Partidului muncitoresc social-democrat (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 293).
- The Central Committee of the German section of the „International Workmen’s Association”... În : „The Pall Mall Gazette” nr. 1 744 din 15 septembrie 1870. — 62, 143.
- Libertatea presei și a cuvintului în Germania. Către redactorul ziarului „Daily News” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 297—299).
- The Freedom of the Press and of Debate in Germany. To the editor of the „Daily News”. În : „The Daily News” din 19 ianuarie 1871. — 163.
- Lock-outul muncitorilor din construcții de la Geneva. Consiliul General al Asociației Internaționale a Muncitorilor către muncitorii și muncitoarele din Europa și din Statele Unite (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 466—468).
- The Lock-out of the Building Trades at Geneva. The General Council of the International Working Men’s Association to the Working Men and Women of Europe and the United States. London, 1870. — 225.
- Manifestul constitutiv al Asociației Internaționale a Muncitorilor înființată la 28 septembrie 1864 în adunarea publică ținută la St. Martin’s Hall, Long Acre, Londra (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 5—14).
- Address. În : Address and Provisional Rules of the Working Men’s International Association. Established September 28, 1864, at a Public Meeting held at St. Martin’s Hall, Long Acre, London. [London], 1864. — 218, 224, 226, 237, 242.
- Masacrele din Belgia. Către muncitorii din Europa și din Statele Unite (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 375—380).

- The Belgian massacres. To the workmen of Europe and the United States. London, 1869. — 224.
- Mizeria filozofiei. Răspuns la „Filozofia mizeriei” a d-lui Proudhon (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 4, București, Editura politică, 1963, ed. a II-a, p. 65—179).
 - Das Elend der Philosophie. Antwort auf Proudhons „Philosophie des Elends”. Mit Vorwort und Noten von Friedrich Engels. Stuttgart 1885. — 345, 513.
 - Misère de la philosophie. Réponse à la philosophie de la misère de M. Proudhon. Paris-Bruxelles, 1847. — 312, 345, 349, 366, 375, 424, 513.
- Optsprezece brumar al lui Ludovic Bonaparte (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 8, București, Editura politică, 1960, p. 115—217).
 - Der 18te Brumaire des Louis Napoleon. În : „Die Revolution”. Erstes Heft. New York, 1852. — 187, 375, 585.
- Ordinea de zi a Congresului de la Mainz al Internaționalei (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 470).
 - Programme. În : The Fifth annual congress of the International Working Men's Association. London, 1870. — 125, 126, 224.
În : „Der Volksstaat” nr. 15 din 13 august 1870. — 125.
 - Internationale Arbeiterassoziation. În : „Der Vorbote” nr. 7 din iulie 1870. — 124.
- Prima Adresă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian. Către membrii Asociației Internaționale a Muncitorilor din Europa și din Statele Unite (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 3—8).
 - The General Council of the International Workingmen's Association on the War. To the Members of the International Workingmen's Association in Europe and the United States. [London, 1870]. — 11, 12, 15, 21, 25, 31, 38, 41, 119, 128, 137, 145, 152, 225, 226, 237, 252.
 - The General Council of the International Workingmen's Association on the War. În : The Pall Mall Gazette, din 28 iulie 1870. — 7, 11, 119, 123, 146.
 - Manifest des Generalraths der Internationalen Arbeiterassoziation. În : Der Volksstaat din 7 august 1870. — 40, 123, 163.
 - Manifest des Generalraths der Internationalen Arbeiterassoziation. În : Der Vorbote din august 1870. — 124, 127.
- Proiect de rezoluție al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la atitudinea guvernului englez în problema amnistierii irlandezilor (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 411—412).
 - The British government and the Irish political prisoners. În : „Reynolds's Newspaper” din 21 noiembrie 1869. — 225.
- Proiect de rezoluție a Consiliului General cu privire la secția franceză din 1871. Rezoluție a Consiliului General adoptată în ședința din 7 noiembrie 1871 (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 488—493). — 316.

- Proiect de rezoluție al Consiliului General cu privire la „Secția federală franceză de la Londra” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 460).
 - Association Internationale des Travailleurs (Conseil Général). În : „La Marseillaise” nr. 145 din 14 mai 1870. — 391.
- Proiectul de rezoluție al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la ziarul „Bee-Hive” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 455).
 - Beschluss des Generalraths der Internationalen Arbeiterassoziation bezüglich des „Bee-Hive”. În : „Der Volksstaat” nr. 38 din 11 mai 1870. — 205.
- Raportul prezentat de Consiliul General al Asociației Internaționale a Muncitorilor la cel de-al IV-lea Congres General de la Basel (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 396—410).
 - Bericht des Generalraths der Internationalen Arbeiter-Assoziation an den IV. allgemeinen Congress in Basel. Londra, 1869. — 225.
- Răspuns la cel de-al doilea articol al lui Brentano (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 110—118).
 - An die Redaktion des „Volksstaat”. În : „Der Volksstaat” nr. 63 din 7 august 1872. — 453, 458.
- Răspuns la primul articol al lui Brentano (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 90—94).
 - An die Redaktion des „Volksstaat”. În : „Der Volksstaat” nr. 44 din 1 iunie 1872. — 409, 426.
- Războiul civil din Franța. Adresa Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 328—385).
 - The Civil War in France. Address of the General Council of the International Working Men's Association. [London], 1871. — 193, 197, 206, 208, 213—216, 226, 263, 267, 291, 595.
 - Der Bürgerkrieg in Frankreich. Adresse des Generalraths der Internationalen Arbeiterassoziation. Leipzig 1871. — 214, 234, 296, 404, 590.
 - Der Bürgerkrieg in Frankreich. Adresse des Generalraths der Internationalen Arbeiterassoziation an alle Mitglieder in Europa und den Vereinigten Staaten. În : Der Vorbote, din august, septembrie și octombrie 1871. — 214.
 - The Civil War in France. Address of the General Council of the International Working Men's Association. Second edition, revised. [London], 1871. — 225, 226, 233, 240, 300, 321, 384, 404.
 - The Civil War in France. Address of the General Council of the International Working Men's Association. Third edition, revised. [London], 1871. — 237, 601.
 - Der Bürgerkrieg in Frankreich. Adresse des Generalraths der Internationalen Arbeiterassoziation an alle Mitglieder in Europa und den Vereinigten Staaten. În : „Der Volksstaat” nr. 52—61 din 28 iunie—29 iulie 1871. — 214, 216, 221, 226, 234.
- La Guerre civile en France. Adresse du Conseil Général de l'Association Internationale des Travailleurs. Troisième édition revue. Bruxelles [1872]. — 226, 232, 243, 375, 404, 447, 615.

- Regulamentul de organizare revăzut în conformitate cu rezoluțiile adoptate de congrese (1866—1869) și de Conferința de la Londra (1871) (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 469—475).
- Administrative Regulations, revised in accordance with resolutions passed by the Congresses (1866 to 1869), and by the London Conference (1871). În : General Rules and Administrative Regulations of the International Working Men's Association. — 305, 395, 454, 455, 460, 518, 519.
- Rezoluția Consiliului General cu privire la Comitetul federal al Elveției romande (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 465).
- Association Internationale des Travailleurs. Décisions du Conseil Général. Le Conseil Général au Comité fédéral Romand. În : „Le Mirabeau” nr. 53 din 24 iulie 1870. — 6, 284.
- Le Conseil général au Comité fédéral, siégeant à la Chaux-de-Fonds. În : „La Solidarité” nr. 16 din 23 iulie 1870. — 26, 125, 130.
- Rezoluția Consiliului General cu privire la cuvântarea lui Félix Pyat (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 335).
- Communication du conseil général de Londres de l'Association Internationale. În : „La Liberté” nr. 55 din 12 iulie 1868. — 196.
- Rezoluția Consiliului General cu privire la statutul secției franceze din 1871 adoptată în ședința din 17 octombrie 1871. Către cetățenii membri ai secției franceze din 1871 (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 462—465). — 315.
- Rezoluții adoptate la mitingul ținut cu prilejul aniversării Comunei din Paris (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 55). În : „La Liberté” nr. 12 din 24 martie 1872.
- The Commemoration of the Revolution of March. În : The Eastern Post din 23 martie 1872. — 397, 411.
- Rezoluțiile cu privire la sciziunea din Federația din Statele Unite, adoptate de Consiliul General al Asociației Internaționale a Muncitorilor în ședințele din 5 și 12 martie 1872 (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 51—53).
- Beschlüsse des Generalraths über die Spaltung in der Föderation der Vereinigten Staaten, angenommen in seinen Sitzungen von 5. und 12. März 1872. În : „Der Volksstaat” nr. 37 din 8 mai 1872. — 383, 384, 391, 401, 427, 431, 432, 436, 445.
- Rezumat al unei cuvântări a lui Marx despre guvernul apărării naționale. Din procesul-verbal al ședinței din 17 ianuarie 1871 a Consiliului General (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 645—646). — 158.
- Rezumat al unei intervenții a lui Marx în legătură cu mandatul lui Barry. Din procesul-verbal al ședinței din 3 septembrie 1872 a Congresului de la Haga al Asociației Internaționale a Muncitorilor (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 657—658). — 470—471, 477, 567.
- Scrisoare adresată lui Charles Dana, redactorul ziarului „The Sun” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 423—426).
- The last Letter from Carl Marx. În : „The Sun” din 9 septembrie 1871. — 258.

- Scrisoare adresată lui Frederic Greenwood, redactorul lui „Pall Mall Gazette” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 401).
- Karl Marx and the Pall Mall Gazette. În : „The Eastern Post” nr. 145 din 8 iulie 1871. — 233.
- Statutul general și Regulamentul de organizare al Asociației Internaționale a Muncitorilor (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 466—481).
 - General Rules and Administrative Regulations of the International Working-Men's Association. Official edition, revised by the General Council. London, 1871. — 267, 271, 278, 282, 284, 286, 287, 291, 296, 308, 318, 320, 321, 330, 353, 362, 379, 383, 407, 428, 484, 510, 556, 558, 582.
 - Allgemeine Statuten und Verwaltungs-Verordnungen der Internationalen Arbeiterassoziation. Amtliche deutsche Ausgabe, revidirt durch den Generalrath. În : Der Volksstaat, din 10 februarie 1872. — 284, 286, 330, 336, 338, 409.
 - Allgemeine Statuten und Verwaltungs-Verordnungen der Internationalen Arbeiterassoziation. Amtliche deutsche Ausgabe, revidirt durch den Generalrath. Leipzig, 1872. — 267, 271, 287, 291, 296, 297, 305, 321, 353, 363, 367, 379, 383, 409, 517, 518, 530, 556, 578, 582.
 - Statuts Généraux et Règlements Administratifs de l'Association Internationale des Travailleurs. Édition officielle, révisée par le Conseil Général. Londres, 1871. — 267, 271, 278, 282, 286, 287, 291, 296, 300, 315, 318, 319—321, 330, 333, 353, 371, 376, 379, 381, 383, 386, 395, 398—399, 417, 454—455, 460, 463, 466, 480, 482, 487, 527, 579.
- Statutul provizoriu al Asociației Internaționale a Muncitorilor (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 15—18).
 - Provisional Rules of the Association. În : Address and Provisional Rules of the Working Men's International Association, Established September 28, 1864, at a Public Meeting held at St. Martin's Hall, Long Acre, London. [London], 1864. — 224, 226, 302, 307, 397—400.

Friedrich Engels

- Adaos la prefața din 1870 a „Războiului țărănesc german” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 509—515).
- Vorbemerkung. În : Der deutsche Bauernkrieg. Dritter Abdruck. Leipzig, 1875. — 584.
- Alegerile din Anglia (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 489—495).
 - Die englischen Wahlen. În : „Der Volksstaat” nr. 26 din 4 martie 1874. — 557.
- Bakuniștii la lucru. Însemnări despre răscoala din Spania din vara anului 1873 (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 470—488).
 - Die Bakunisten an der Arbeit. Denkschrift über den letzten Aufstand in Spanien. În : „Der Volksstaat” nr. 105, 106 și 107 din 31 octombrie, 2 și 5 noiembrie 1873. — 92, 551.

- Către Consiliul federal britanic al Asociației Internaționale a Muncitorilor (cu privire la grevele din Portugalia) (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 182). — 479.
- Către Consiliul federal spaniol de la Madrid (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 495).
 - Al Consejo Federal de la Región Española. — 317, 319, 325.
- Către Consiliul General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 329).
 - International Working Men's Association. To the General Council. — 528.
- Comunicări despre activitatea Internaționalei pe continent (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 313—316). În : „The International Herald” nr. 41, 44, 45 și 46 din 11 ianuarie, 1, 8 și 15 februarie 1873. — 491.
- Congresul de la Haga (scrisoare către Bignami) (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 168—173).
 - Il congresso all'Aja. În : „La Plebe” nr. 106 din 5 octombrie 1872. — 481.
- Congresul de la Sonvilier și Internaționala (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, 1963, p. 504—510).
 - Der Kongress von Sonvillier und die Internationale. În : „Der Volksstaat” nr. 3 din 10 ianuarie 1872. — 338, 344.
- Consiliul General către toți membrii Asociației Internaționale a Muncitorilor (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 119—124).
 - Le Conseil général à tous les membres de l'Association Internationale des Travailleurs. — 458, 460, 462.
- Contribuții la problema locuințelor (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 211—291).
 - Zur Wohnungsfrage. În : „Der Volksstaat” nr. 51, 52, 53, 103 și 104 din 26 și 29 iunie, 3 iulie, 25 și 28 decembrie 1872 ; nr. 2, 3, 12, 13, 15 și 16 din 4 și 8 ianuarie, 8, 12, 19 și 22 februarie 1873. — 415, 423—425, 449, 450, 452, 499, 513.
- Declarația Consiliului General adresată redacțiilor unor ziare italiene în legătură cu articolele lui Mazzini împotriva Internaționalei (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 500—502).
 - Associazione Internazionale degli Operai. Alla redazione della „Roma del Popolo”. În : „La Roma del Popolo” nr. 43 din 21 decembrie 1871. — 326, 356.
- Despre febra înființării de societăți anonime fictive în Anglia (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 485—487). În : „Der Volksstaat” nr. 97 din 10 noiembrie 1871. — 284, 330.
- Despre greva muncitorilor din industria tutunului din Anvers (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 318). În : „Der Volksstaat” nr. 30 din 12 aprilie 1871. — 181, 182.

- Despre persecutarea lui Theodor Cuno, membru al Internaționalei (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 77—78). În : „The Eastern Post” nr. 187 din 27 aprilie 1872. — 405, 416.
- Foreign Section din Manchester către toate secțiile și toți membrii Federației britanice (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 200—204).
- International Working Men’s Association. The Manchester Foreign Section to all Sections and Members of the British Federation. Manchester, [1872]. — 497, 500.
- Internaționala în America (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 99—105).
- Die Internationale in Amerika. În : „Der Volksstaat” nr. 57 din 17 iulie 1872. — 450, 452.
- Internaționala și „Neuer” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 325—328).
- Die Internationale und der „Neue”. În : „Der Volksstaat” nr. 38 din 10 mai 1873. — 525.
- Încă o dată „domnul Vogt” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 320—327).
- Abermals „Herr Vogt”. În : „Der Volksstaat” nr. 38 din 10 mai 1871. — 200, 346.
- În Internațională (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 466—469).
- Aus der Internationalen. În : „Der Volksstaat” nr. 53 din 2 iulie 1873. — 537.
- Însemnări despre Germania (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 589—597).
- Varia über Deutschland. — 556.
- Însemnări despre război (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 9—276).
- Notes on the War. În : „The Pall Mall Gazette” de la 29 iulie 1870 până la 18 februarie 1871. — 9, 14, 20, 29, 46, 49, 133, 146, 215, 589.
- Însemnări despre război. — I (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 11—15).
- Notes on the War. — I. În : „The Pall Mall Gazette” nr. 1703 din 29 iulie 1870. — 11, 13, 25.
- Însemnări despre război. — II (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 16—19).
- Notes on the War. — II. În : „The Pall Mall Gazette” nr. 1705 din 1 august 1870. — 14, 20, 23.
- Însemnări despre război. — III (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 20—22).
- Notes on the War. — III. În : „The Pall Mall Gazette” nr. 1706 din 2 august 1870. — 14, 20, 23.

- Victoriile prusiene (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 29—33).
- The Prussian Victories. În : „The Pall Mall Gazette” nr. 1711 din 8 august 1870. — 590.
- Însemnări despre război. — V (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 34—37).
- Notes on the War. — V. În : „The Pall Mall Gazette” nr. 1712 din 9 august 1870. — 33.
- Însemnări despre război. — VI (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 38—41).
- Notes on the War. — VI. În : „The Pall Mall Gazette” nr. 1714 din 11 august 1870. — 33.
- Însemnări despre război. — XII (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 71—74).
- Notes on the War. — XII. În : „The Pall Mall Gazette” nr. 1727 din 26 august 1870. — 46.
- Însemnări despre război. — XIII (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 75—77).
- Notes on the War. — XIII. În : „The Pall Mall Gazette” nr. 1728 din 27 august 1870. — 49.
- Însemnări despre război. — XV (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 82—85).
- Notes on the War. — XV. În : „The Pall Mall Gazette” nr. 1733 din 2 septembrie 1870. — 49.
- Însemnări despre război. — XVI (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 91—95).
- Notes on the War. — XVI. În : „The Pall Mall Gazette” nr. 1737 din 7 septembrie 1870. — 57.
- Însemnări despre război. — XVII (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 96—99).
- Notes on the War. — XVII. În : „The Pall Mall Gazette” nr. 1739 din 9 septembrie 1870. — 49, 57.
- Însemnări despre războiul din Germania (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 177—201).
- Notes on the War in Germany. În : „The Manchester Guardian” nr. 6190, 6194, 6197, 6201 și 6204 din 20, 25 și 28 iunie, 3 și 6 iulie 1866. — 9.
- Însemnări pentru prefața la o culegere de cîntece irlandeze (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 541—542). — 591.
- Legea cu privire la armata imperiului. I (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 496—498).
- Das Reichs-Militär-gesetz. I. În : „Der Volksstaat” nr. 28 din 8 martie 1874. — 557.
- Legea cu privire la armata imperiului. II (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 498—505).

- Das Reichs-Militär-gesetz. II. În : „Der Volksstaat” nr. 29 din 11 martie 1874. — 557.
- Literatura din emigrație (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 517—566).
- Flüchtlings-Literatur. În : „Der Volksstaat” nr. 69, 73, 117 și 118 din 17 și 26 iunie, 6 și 8 octombrie 1874 ; nr. 36, 37, 43, 44 și 45 din 28 martie, 2, 16, 18 și 21 aprilie 1875. — 584.
- Pe marginea unor articole din „Neuer Social-Demokrat” (dintr-o scrisoare către A. Hepner) (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 322—324).
- Briefkasten. În : „Der Volksstaat” nr. 37 din 7 mai 1873. — 525.
- Prefață la ediția a doua a „Războiului țărănesc german” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 424—432).
- Der deutsche Bauernkrieg. Vorbemerkung. În : „Der Volksstaat” nr. 27 și 28 din 2 și 6 aprilie 1870. — 53.
- Raport prezentat Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la situația Asociației în Spania, Portugalia și Italia (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 185—189). —
- Report to the General Council of the International Workingmen's Association upon the situation of the Association in Spain, Portugal and Italy. — 477, 481.
- Războiul țărănesc german (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 7, București, Editura politică, 1960, p. 353—448).
- Der deutsche Bauernkrieg. Leipzig, 1870. — 105, 106, 234, 499; 584.
- Der deutsche Bauernkrieg. Dritter Abdr., Leipzig 1875. — 513.
- Recenzie la volumul întâi al „Capitalului” pentru „The Fortnightly Review” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 310—333).
- Karl Marx on Capital. — 263.
- Rezoluția Consiliului General cu privire la excluderea lui Durand (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 460).
- Beschluss des Generalraths der Internationalen Arbeiterassoziation vom 7. Oktober 1871. În : „Der Volksstaat” nr. 83 din 14 octombrie 1871. — 304, 318.
- Deliberazione dei Consiglio Generale (Seduta del 7 ottobre 1871). În : „La Plebe” nr. 122 din 19 octombrie 1871. — 274.
- Rezumat al unei cuvântări a lui Friedrich Engels cu privire la Congresul de la Saragosa. Din procesul-verbal al ședinței din 7 mai 1872 a Consiliului General (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 653—656). În : „The Eastern Post” nr. 189 din 12 mai 1872.
- International Working Men's Association. În : „The Eastern Post” din 12 mai 1872. — 424.
- Rezumat al unei cuvântări a lui Friedrich Engels despre legăturile lui Mazzini cu Internaționala (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 662—663).

- International Working Men's Association. În : „The Eastern Post” nr. 148 din 29 iulie 1871. — 242, 249.
- Schiță a unei critici a economiei politice (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 1, București, Editura politică, 1960, ed. a II-a, p. 544—571).
- Umriss zu einer Kritik der Nationalökonomie. În : „Deutsch-Französische Jahrbücher”. 1-ste und 2-te Lieferung. Paris, 1844. — 188, 189.
- Scrisori din Londra. — II. Încă o dată despre Congresul de la Haga (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 180—181).
- Lettere Londinesi. În : „La Plebe” nr. 107 din 8 octombrie 1872. — 482.
- Situația clasei muncitoare din Anglia. După observații proprii și izvoare autentice (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 2, București, Editura politică, 1962, ed. a II-a, p. 239—532).
- Die Lage der arbeitenden Klasse in England. Nach eigener Anschauung und authentischen Quellen. Leipzig, 1845. — 423, 512.

Karl Marx și Friedrich Engels

- Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor. Raport și documente publicate din însărcinarea Congresului de la Haga al Internaționalei (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 331—465).
- L'Alliance de la démocratie socialiste et l'Association Internationale des Travailleurs. Rapport et documents publiés par ordre du Congrès International de la Haye. Londres-Hambourg, 1873. — 72, 87, 88, 91, 94, 99, 471, 487, 494, 522, 525, 528, 530, 537, 541, 543, 549—551, 555, 556, 559, 579, 582.
- Ein Complot gegen die Internationale Arbeiter-Assoziation. Im Auftrage des Haager Congresses verfasstes Bericht über das Treiben Bakunin's und der Allianz der socialistischen Demokratie. Deutsche Ausgabe von „L'Alliance de la démocratie socialiste et l'Association Internationale des Travailleurs”. Uebersetzt von S. Kokosky, Braunschweig, 1874. — 90, 550.
- Declarația Consiliului General în legătură cu circulara lui Jules Favre (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 387—389).
- To the Editor of the „Times”. În : „The Times” nr. 27 088 din 13 iunie 1871. — 213, 253.
- Către redactorul ziarului „Times” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 316—317).
- To the Editor of the „Times”. În : „The Times” nr. 27 017 din 22 martie 1871. — 177.
- Către redactorul ziarului „The International Herald” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 197—199). În : „The International Herald” nr. 38 din 21 decembrie 1872. — 497.
- Către secțiile din Spania ale Asociației Internaționale a Muncitorilor (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 125—127).

- A las secciones Españolas de la Asociación Internacional de los Trabajadores. În : „La Emancipación” nr. 62 din 17 august 1872. — 463, 467.
- Manifestul Partidului Comunist (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 4, București, Editura politică, 1963, p. 461—500).
- Manifest der Kommunistischen Partei. London, 1848. — 189, 525.
- Das Kommunistische Manifest. Neue Ausgabe mit einem Vorwort der Verfasser. Leipzig, 1872. — 367, 392, 409, 438, 487, 500, 521.
- Manifesto comunista de 1848. Precedido de un prologo de sus autores. În : „La Emancipación” nr. 72—77 din 2 noiembrie—7 decembrie 1872. — 487.
- Manifesto of the German Communist Party. În : „Woodhull and Claflin’s Weekly” nr. 7 (85) din 30 decembrie 1871 (incomplet). — 367, 392—483, 487.
- Manifeste de Karl Marx. În : „Le Socialiste” nr. 16, 17, 19—24, 26 din 20 și 27 ianuarie, 10, 17 și 24 februarie, 2, 9, 16 și 30 martie 1872. — 367, 392, 426, 483, 487.
- Prefață la ediția germană din 1872 a „Manifestului Partidului Comunist” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 97—98).
- Vorwort. În : Das Kommunistische Manifest. Neue Ausgabe mit einem Vorwort der Verfasser. Leipzig, 1872. — 189, 299, 330, 392, 410, 423, 425, 438.
- Pretinsele sciziuni din Internațională. Circulară confidențială a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 3—50).
- Les prétendues scissions dans l’Internationale. Circulaire privée du Conseil Général de l’Association Internationale des Travailleurs. Genève, 1872. — 326, 332, 341, 342, 348, 358, 363, 364, 366, 376, 379, 384, 386, 395, 397—401, 407, 410, 415, 427, 439, 446, 449, 450—452, 455, 487.
- Rezoluții adoptate de Conferința delegaților Asociației Internaționale a Muncitorilor care a avut loc la Londra între 17 și 23 septembrie 1871 (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 443—452).
- Resolutions of the Conference of Delegates of the International Working Men’s Association. Assembled at London from 17th to 23rd September 1871 (Circular issued by the General Council of the Association). London, 1871. — 278, 282, 284, 286, 291—293, 304, 305, 307, 308, 310, 320, 321, 325, 378, 379, 412, 429, 430.
- Beschlüsse der Delegirtenkonferenz der Internationalen Arbeiterassoziation, abgehalten zu London vom 17. bis 23. September 1871 (Separatabdruck aus dem „Volksstaat”). Leipzig. — 271, 336, 345, 353, 367, 373, 600.
- Résolutions des Délégués de la Conférence de l’Association Internationale des Travailleurs. Réunie à Londres, du 17 au 23 septembre 1871 (Circularie publiée par le Conseil général de l’Association). Londres, 1871. — 273, 275, 278, 282, 286, 287, 291, 293, 296, 300, 313, 314, 316, 317, 396.
- Beschlüsse der Delegirtenkonferenz der Internationalen Arbeiterassoziation, abgehalten zu London vom 17. bis 23. September 1871. În : „Der Volksstaat” nr. 92 din 15 noiembrie 1871. — 284, 283, 596, 604.
- Résolutions votées par la Conférence des délégués de l’Association internationale des travailleurs, réunie à Londres, du 17 au 23 septembre 1871. În : „L’Égalité”, din 19 noiembrie 1871. — 304.

- Scrisoare adresată Comitetului Partidului muncitoresc social-democrat (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 281—283). În : „Manifest des Ausschusses der social-demokratischen Arbeiterpartei. An alle deutschen Arbeiter ! 5. September 1870. Braunschweig 1870. — 40, 47, 56, 172.
- Rezoluțiile Congresului general de la Haga. 2—7 septembrie 1872 (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 153—162).
- Association Internationale des Travailleurs. Résolutions du congrès général tenu à la Haye du 2 au 7 septembre 1872. Londres, 1872. — 456, 470—474, 480, 485, 487, 491, 493, 526—527, 539.
- Resolutions of the General Congress held at the Hague from the 2nd to the 7th of September, 1872. În : „The International Herald” nr. 37 din 14 decembrie 1872. — 456, 490—491, 495, 501, 503, 539.

Indice cuprinzînd lucrările altor autori citate și menționate de Marx și Engels

La lucrările citate de Marx și Engels au fost indicate, în măsura în care acest lucru a putut fi stabilit, edițiile presupuse că ar fi fost folosite de ei. În unele cazuri, în special acolo unde izvoarele bibliografice nu sînt precizate, nu se menționează ediția. Legile și documentele sînt indicate numai atunci cînd se citează din ele. Unele izvoare nu au putut fi identificate.

I. Opere și lucrări

- Acollas, Émile* : Die Republik und die Gegenrevolution. În : Der Volksstaat, din 1, 4, 8, 11 și 25 mai 1872. — 414.
- An das iranzösische Volk ! An das deutsche Volk !* În Der Volksstaat, din 31 august 1870. — 128.
— To the people of France and of Germany. London 1870. — 21, 24, 28, 31, 119, 127—129, 130, 137.
- Arndt, E[rnst] M[oritz]* : Lieder für Teutsche. 1812. — 121.
- Associazione Internazionale dei Lavoratori. Federazione Italiana. Prima Conferenza. Risoluzione, [1872]. — 466, 468.
- Association Internationale des Travailleurs. Déclaration de la Section française fédéraliste de 1871, siégeant à Londres.* Londres 1871. — 349.
- Bain, Alexander* : The emotions and the will. 2 Ed. London 1865. — 324.
— Logic. P. 1—2. London 1870. — 324.
— Mental and moral science. P. 1—2. 2. Ed. London 1868. — 324.
— On the study of charakter, including an estimate of phrenology. London 1861. — 324.
— The senses and the intellect. 3. Ed. London 1868. — 324.
- Bakounine. Michel* : L'Empire knouto-germanique et la révolution sociale. Genève 1871. — 459.
— (anonim) Lettres à un français sur la crise actuelle, [Neuchâtel] 1870. — 459.
— Messieurs... [Lettre au „Journal de Genève“.] În : Journal de Genève, din 25 septembrie 1873. — 551.

- Réponse du citoyen Bakounine. Aux compagnons rédacteurs du „Bulletin de la Fédération jurassienne”. In : Bulletin de la Fédération jurassienne de l'Association internationale des travailleurs, din 15 iunie 1872. — 452.
- Bakunin, Michael* : Aufruf an die Slaven. Von einem russischen Patrioten. Koethen 1848. — 126.
- [*Bakunin*] *Бакунинъ, М[ихаилъ] А[лександровичъ]* : Русскимъ, польскимъ всемъ славянскимъ друзьямъ In : Колоколь, din 15 februarie 1862. — 126.
- Bebel, August* : Reichstagsreden. Leipzig 1871. — 234.
- Unsere Ziele. Eine Streitschrift gegen die „Demokratische Korrespondenz”. Separatabdr. aus dem „Volksstaat”. 2. Aufl. Leipzig 1871. — 234.
- Becker, Bernhard* : Enthüllungen über das tragische Lebensende Ferdinand Lassalle's. Auf Grund authentischer Belege dargestellt. 2. Aufl. Schleiz 1868. — 265.
- Geschichte der Arbeiter-Agitation Ferdinand Lassalle's. Nach authentischen Aktenstücken. Braunschweig 1874. — 575.
- Zur Geschichte des Preussischen Regierungssozialismus. In : Der Volksstaat, din 12 August 1871. — 256.
- [*Becker, Johann Philipp* :] Der Völkerkrieg. In : Der Vorbote, din iulie 1870. — 127.
- Beesly, Edward* [Spencer] : The International Working Men's Association. In : The Fortnightly Review, din 1 noiembrie 1870. — 146, 152, 172.
- On the Paris Revolution. In : The Bee-Hive, din 25 martie, 1, 15 și 22 aprilie, 20 și 27 mai, 3 și 10 iunie 1871. — 205.
- A word for France : Adressed to the workmen of London. London, Sept. 1870. — 138.
- [*Beliaiev*] *Бѣляевъ, И[ванъ] Д[митриевичъ]* : Обзоръ историческаго развитія сельской общины въ Россіи, соч. Б. Чичерина. In: Русская Бесѣда, Nr. 1. Moscova 1856. — 520.
- Benedix, Roderich* : Die Shakespearomanie. Zur Abwehr. Stuttgart 1873. — 98, 99.
- Bergeret, Jules-Victor* : Le 18 mars. London-Bruxelles 1871. — 602.
- Berneville, Alexis* : L'Infamie humaine. In : Qui Vive !, din noiembrie pînă în decembrie 1871. — 316.
- Blanc, Louis* : Histoire de la révolution de 1848. T. 2. Paris 1870. — 590.
- Lettres de Londres. 14 août 1870. In : Le Temps, din 19 august 1870. — 44.
- Blind, Karl* : The result of French designs upon Germany. In : The Fortnightly Review, din 1 ianuarie 1871. — 170.
- Block, Maurice* : Les théoriciens du socialisme en Allemagne. In : Journal des Économistes. T. 27. Paris 1872. — 506.
- [*Borkheim, Sigismund* :] Russische Briefe. VIII—XI. Michael Bakunin. In : Die Zukunft, din iunie pînă în noiembrie 1869 — 126, 448.
- Zur Erinnerung für die deutschen Mordspatrioten. 1806—1807. Leipzig. 1871. — 234.

- Boruttau, [Karl]* : Sozialismus und Kommunismus. În : Der Volksstaat din 1 și 4 noiembrie 1871. — 298.
- Bovio, Gennaro* : Una difesa dopo la morte. În : La Libertà, din 5, 8, 12 și 15 iulie 1871. — 404.
- Via smarrita ! În : La Libertà, din 10 iunie 1871. — 404.
- [Brentano, Lujo :]* Wie Karl Marx citirt. În : Concordia, din 7 martie 1872. — 425.
- Buckle, Henry Thomas* : History of civilization in England. În 5 vol. Leipzig 1865. — 249, 261, 268, 272.
- Butt, Isaac* : The Irish people and the Irish land : a letter to Lord Liffort. Dublin/London 1867. — 376.
- [Cernișevski] Чернышевский, Николаи Гаврилович* : Дополнения и примечания на первую книгу политической экономии Джона Стюарта Милля. Сочинения Н. Чернышевскаго. Т. 3, Женева 1869.—161,208
— Очерки изъ политической экономій (по Миллю) Op. cit. Т. 4 Genève & Bâle 1870.—208
— Письма безъ адреса. Цюрих 1874 — 89,464,494
— Сочинения. Т.4. Genève & Bâle 1870.—127,161
- [Cieerîn] Чичерин, Б[орис] Н[иколаевич]*: Обзоръ историческаго развития Сельской Общины въ Россіи I. — În Русскій Вестникъ, Vol. I Moscova 1856
- Cluseret, Gustave-Paul* : L'Internationale et la dictature. Réponse à la brochure „Internationale et révolution“. În : L'Égalité, din 18 decembrie 1872. — 501.
- Conseil fédéraliste universel de l'Association Internationale des Travailleurs et des sociétés républicaines socialistes adhérentes*. London 1872. — 427.
- Cuno, Theodor* : Italienische Polizei-Willkür. În : Der Volksstaat, din 24 aprilie 1872. — 205.
- [Cuno, Theodor :]* Prepotenza. În : Gazzettino Rosa, din 7 mai 1872. — 405.
- Dietzgen, Joseph* : Die Religion der Sozial-Demokratie. Drei Kanzelreden. Leipzig 1872. — 342.
- Die Religion der Sozial-Demokratie. Ein Cyklus von Kanzelreden. În : Der Volksstaat, din 13, 17 și 20 august 1870, 6 și 10 mai, 2 și 5 august 1871. — 234.
- Duval, Theodore Perret. Henri* u.a. : Compagnons, notre Association traverse... [Genève 1873]. — 88, 547, 553, 554.
- [Eccarius, Johann Georg :]* An English International Congress. În : The Times, din 28 ianuarie 1873. — 510.
- Elcho, Francis* : To the Editor of the Times. În : The Times, din 22 august 1870. — 45.
- Favre, Jules* : [Zirkular an die diplomatischen Vertreter der Republik vom 6. Juni 1871.] În : Le Temps, Paris, din 9 iunie 1871. — 213.

- [*Flerovski*] *Флеровский, Н.*: Положеніе рабочаго класса въ Россіи. С.-Петербургъ 1869 — 161
- [*Forbes, Archibald* :] The opening of the Strasburg university. In : The Daily News, din 7 mai 1872. — 414—415.
- Frankel, Leo* : Ein belauschtes Zwiegespräch. VIII. In : Volkswille, din 2 aprilie 1870. — 6.
— Ein offenes Wort an Herrn W. Liebknecht. In : Neuer Social-Demokrat, din 1 și 3 decembrie 1871. — 327.
- Freiligrath, Ferdinand* : An Joseph Weydemeyer. I. London, den 16. Januar 1852. In : Morgenblatt für gebildete Leser, din 7 martie 1852. — 188.
— An Wolfgang im Felde. — 47, 50.
— Hurra, Germania I. — 45, 160.
- Geffcken, F[riedrich] Heinrich* : Das deutsche Reich und die Bankfrage. Hamburg 1873. — 94.
- Goegg, Amand* : Erklärung an die Redaktion des „Schwäbischen Mercur“. In : Der Volksstaat, din 9 august 1871. — 256, 266.
- Goethe, Johann Wolfgang von* : Wilhelm Meisters Lehrjahre. — 189.
- [*Golovaciou, Alexei Adrianovici*] *Головачев, А.А.*: Десятьлѣ реформы 1864—1871. Санктпетербургъ 1872.
- Grimm, [Friedrich Melchior Frhr. v.]*: Correspondance littéraire, philosophique et critique de Grimm et de Diderot, depuis 1753 jusqu'en 1790. Nouv. éd. T. 7. 1770—1772. Paris 1829. — 565.
— Correspondance littéraire, philosophique et critique de Grimm et de Diderot, depuis 1753 jusqu'en 1790. Nouv. éd. T. 11. Paris 1830. — 563.
- Hales, J[ohn]* : Conseil Fédéral Anglais. Londres, 21 octobre 1872. In : L'Internationale, din 27 octombrie 1872. — 480.
- Harrison, Frederic* : To the Editor of the „Times“. In : The Times, din 26 februarie 1872. — 374.
- Haxthausen, Aug[ust] von* : Ueber den Ursprung und die Grundlagen der Verfassung in den ehemals slavischen Ländern Deutschlands im Allgemeinen und des Herzogthums Pommern im Besonderen. Berlin 1842. — 166, 187.
- Hegel, Georg Wilhelm Friedrich* : Encyclopädie der philosophischen Wissenschaften im Grundrisse. Hrsg. von Leopold von Henning. Th. 1. Die Logik. In : Werke. Vollst. Ausg. durch einen Verein von Freunden des Verewigten. Bd. 6. Berlin 1840. — 115.
— Phänomenologie des Geistes. Hrsg. von Johann Schulze. Ebendort. Bd. 2. Berlin 1832.
— Wissenschaft der Logik. Hrsg. von Leopold von Henning. Ebendort. Bd. 3—5. Berlin 1833—1834. — 115.
- Heine, Heinrich* : Die Grenadiere. In : Buch der Lieder. — 48.
— Disputation. — 94.

- Der Hochverraths-Process gegen Oberwinder, Andr. Scheu, Most, Papst, Hecker, Perrin, Schoenfelder, Berka, Schaeffner, Pleiffier, Dorsch, Eichinger, Gehrke und Baudisch.* Verhandelt vor dem K. K. Landesgerichte in Wien, begonnen am 4. Juli 1870. Nach Stenographischen Berichten bearb. und hrsg. von Heinrich Scheu. Wien 1870. — 293.
- Horatius Flaccus Q[uintus]*: Satiren. Kritisch berichtet uebers. und erl. von C. Kirchner. 1. Th., Stralsund 1829. — 434.
- Hugo, Victor*: Aux allemands. Paris, 9 septembre 1870. În: Le Rappel, din 10 septembrie 1870. — 61.
- Huxley [Thomas Henry]*: On the Hypotesis that animals are automats. and its history. Address at the British Association. În: Nature, T. 10. din 3 septembrie 1874. — 115.
- Internationale et révolution.* A propos du congrès de la Haye par des réfugiés de la Commune, ex-membres du Conseil Général de l'Internationale. Londres, 1872. — 484, 490.
- [Jakobi] Я[кови], П.[и Заицев, В.А.]* О положеніи рабочихъ въ западной Европе съ общественно-гигиенической точки зренія. Архивъ судебно й медицины и общественной гигиены. Книжка 3. С. — Петербургъ 1870. — 161.
- Jeannerod, Georges*: La guerre. Corespondances particulières du „Tems“. În: Le Temps, din 7 august 1870. — 33.
- [Jukovski] Жуковски, Ю*: Карлъ Марксъ и его книга о капитале: În Вестникъ Европы, Nr. 9, 1877. — 494.
- [Kaifman] (Кауфманъ, Илларион Игнатъевич)*: Точка зренія политико-экономической критики у Карла Маркса. În Въстникъ Европы... Т.3. Санктпетербургъ 1872 — 464з
- Kellogg, Edward*: A new monetary system: the only means of securing the respective rights of labor and property, and of protecting the public from financial revulsions. 4. Ausg. New York 1868. — 135, 162, 195.
- Kohlrausch, Fr[iedrich]*: Kurze Darstellung der deutschen Geschichte für Volksschulen. Elberfeld 1822. — 47.
- Lafargue, Paul*: A los internacionales de la región Española. Madrid 1872. — 460.
- (anonim) Apertura del segundo congreso obrero de la región Española: În: La Emancipación, din 13 aprilie 1872. — 414.
- Aux citoyens rédacteurs du „Bulletin de la Fédération jurassienne“. Madrid, 17 mai 1872: În: L'Égalité, din 1 iunie 1872. — 424.
- (anonim) Congrès de Saragosse (Correspondance particulière de la „Liberté“). În: La Liberté, Bruxelles, din 5 mai 1872. — 414, 416, 424.
- Aus Spanien. (Fortsetzung des Berichts über den Kongress zu Saragossa, nach der Brüsseler „Liberté“.) În: Der Volksstaat, din 22 mai 1872. — 414, 416, 424.

- (anonim) Espagne. (Correspondance particulière de la „Liberté“.) In : La Liberté, Bruxelles, din 28 aprilie 1872. — 414.
- [Lafargue, Paul :] Abs Spanien. (Einer Originalkorrespondenz der Brüsseler „Liberté“ entlehnt.) In : Der Volksstaat, din 4 mai 1872. — 414.
- Lassalle, Ferdinand : Herr Bastiat-Schulze von Delitzsch, der ökonomische Julian, oder : Capital und Arbeit. Berlin 1864. — 449.
- [Lavrov, Piotr Lavrovici] Лавров, П. Т. Русской социально-революционной молодежи. По поводу брошюры : Задачи революционной пропаганды в России. Лондонъ 1874.
- Lecky, William Edward Hartpole : History of European morals from Augustus to Charlemagne. In 2 vol. London 1869. — 249—250.
- History of the rise and influence of the spirit of rationalism in Europe. In 2 vol. London 1865. — 249—250, 261, 268.
- Liebknacht, Wilhelm : The Leipzig Trial. In : The Eastern Post, din 14 aprilie 1872. — 408.
- [Lettera a Stefanoni] Lipsia, 28 decembrie. In : Il Libero Pensiero, din 18 ianuarie 1872. — 368.
- [Lincoln, Abraham :] Mr. Lincoln and the international Working Men's Association. In : The Times, din 6 februarie 1865. — 225.
- Lissagaray, Prosper- Ollivier : Huit journées de mai derrière les barricades. Bruxelles 1871. — 602.
- Lubbock, John : The origin of civilisation and the primitive condition of man. Mental and social condition of savages. London 1870. — 249—250, 261, 268.
- Maine, Henry Sumner : Ancient Law : its connection with the early history of society, and its relation to modern ideas. 3rd ed. London 1866. — 249—250, 261, 268.
- Village-communities in the East and West. Six lectures delivered at Oxford. London 1871. — 249—250, 261, 268.
- Marx, Jenny : Brief an die Herausgeberin des „Woodhull & Claflin's Weekly“. (Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 675). — 687.
- To the Editor of Woodhull & Claflin's Weekly. In : Woodhull & Claflin's Weekly, din 21 octombrie 1871. — 270, 292.
- Maxse, Frederick Augustus : Our uncultivated lands. In : The Fortnightly Review, din 1 august 1870. — 32.
- Mazzini, Giuseppe : Agli operai italiani. In : La Roma del Popolo, din 13 iulie 1871. — 237, 242—243.
- The Commune in Paris. In : The Contemporary Review. T. 17, din iunie 1871. — 242.
- Documenti sull'Internazionale. In : La Roma del Popolo, din 16 și 23 noiembrie și 7 decembrie 1871. — 326.
- Meyer, Rudolph Hermann : Der Emancipationskampf des vierten Standes. 1. Bd. Berlin 1874. — 555, 566.

- Montels, J.* : Compagnons rédacteurs... În : Bulletin de la Fédération jurassienne de l'Association internationale des travailleurs, din 10 noiembrie 1872 — 491.
- More (Morus), Thomas* : De optimo statu rei publicae deque nova insula Utopia. Louvain 1516. — 513.
- [*Mülberger, Arthur* :] Die Wohnungsfrage. În : Der Volksstaat, din 3, 7, 10, 14 și 21 februarie și 6 martie 1872. — 415.
- Mülberger, Arthur* : Zur Wohnungsfrage (Antwort an Friedrich Engels). În : Der Volksstaat din 26 octombrie 1872. — 499.
- Oberwinder, Heinrich* : An die Arbeiterpartei in Oesterreich. În : Volkswille, din 19 martie 1873. — 524, 540.
- O'Connell, Daniel* : A memoir on Ireland native and saxon. 2nd ed. Dublin and London 1869. — 376.
- Ogareff, Nicolas ; Zaizev, Barthélemy ; Ozeroff, Wladimir ; Ross, A ; Holstein, Woldemar ; Ralli, Zemphirin ; Oelsnitz, Alexandre ; Smirnoff, Walerian ; A* la rédaction de la „Liberté”. În : La Liberté, din 13 octombrie 1872. — 504, 505.
- [*Outine, Nikolai Issaakowitsch* :] Le fédéralisme ou la centralisation. Voulons-nous la souveraineté républicaine ou la dictature monarchique ? În : L'Égalité, din 7 mai 1872. — 442.
- Papiers et correspondance de la famille impériale*. Édition collationnée sur le texte de l'imprimerie nationale. T. 1—2. Paris, 1870, 1871. — 172, 185, 187, 194, 199.
- Perret, Henri Duval, Théodore* u.a. : Compagnons, notre Association traverse... [Genève 1873.]. — 88, 548, 553—554.
- Pertz, Georg Heinrich* : Das Leben des Feldmarschalls Grafen Neithardt von Gneisenau. Bd. 1—3. Berlin 1864, 1869. — 153.
- Prendergast, John Patrick* : The Cromwellian settlement of Ireland. London 1870. — 376.
- Programme et Règlement de l'Alliance internationale de la Démocratie Socialiste*. Genève [1868]. — 303, 356, 522.
- Report of the Bureau of Statistics of Labor, embracing the account of its operations and inquiries from August 2 1869, to March 1 1870, inclusive*. Boston 1870. — 134, 136.
- Reuter, Fritz* : Ut mine Stromtid. — 213.
- Rigault, Raoul* : Les agents secrets. În : La Patrie en danger, din 11 noiembrie 1870. — 316.
- [*Rösler, Hermann Karl Friedrich* :] Karl Marx. Das Capital. Kritik der politischen Oekonomie. Erster Band : Der Productionsprozess des Capitals. Hamburg, Otto Meissner, 1867. În : Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik. Hrg. von Bruno Hildebrand. Bd. 12, Jena 1869. — 5, 10.

- Sacaze, François* : Rapport fait au nom de la commission chargée d'examiner le projet de loi ayant pour objet d'établir des peines contre les affiliés à l'Association internationale des travailleurs. In : Annales de l'Assemblée nationale. Compte-rendu in extenso des Séances. Annexes. T. 7. Paris 1872. — 396.
- Sainte-Beuve, C[harles-] A[ugustin]* : Chateaubriand et son groupe littéraire sous l'Empire. T. 1—2. Paris 1861. — 92.
- Sax, Emil* : Die Wohnungszustände der arbeitenden Classen und ihre Reform. Wien 1869. — 449.
- Schäffle, Albert Eberh[ard] Friedr[ich]* : Kapitalismus und Socialismus mit besonderer Rücksicht auf Geschäfts- und Vermögensformen. Tübingen 1870. — 57, 59, 63.
- Schenck, Heinrich, und Christian Winand* : Zur Abwehr ungerechter Verleumdung. In : Neuer Social-Democrat, din 7 ianuarie 1872. — 344, 368.
- Scheu, Andreas* : An die sozialdemokratische Partei Oesterreichs. In : Der Volksstaat, din 15 martie 1873. — 524, 540.
— Das Programm der österreichischen Arbeiterpartei. In : Der Volksstaat, din 16 iulie 1873. — 540.
- Schneider, Joseph* : An die Socialdemokraten Deutschlands. In : Neuer Social-Democrat, din 3 decembrie 1871. — 327, 368.
- S[chramm], C[arl] A[ugust]* : Der Tauschwerth. In : Der Volksstaat, din 12 octombrie 1872. — 499.
- Schwitzguébel, Adhémar* : Au Conseil général de l'Internationale, à Londres. In : Bulletin de la Fédération jurassienne de l'Association internationale des travailleurs, din 27 iulie 1872. — 462.
- Senior, Nassau William* : Letters on the factor act, as it affects the cotton manufacture... To which are appended, a letter to Mr. Senior from Leonard Horner, and minutes of a conversation between Mr. Edmund Ashworth, Mr. Thomson and Mr. Senior, London 1837. — 290.
- Serrailier, A[uguste]* : Monsieur le Rédacteur... In : Courrier de l'Europe, din 18 martie 1871. — 177.
— Monsieur le Rédacteur de la „Liberté”. In : La Liberté“, din 1 aprilie și 8 iunie 1873. — 530.
- Shakespeare, William* : Heinrich IV. — 45.
— The merry Wives of Windsor. — 98.
— Two Gentlemen of Verona. — 98.
— Romeo und Julia. — 122.
- Sicard, A.* : Aux citoyen Vermersch. In : Qui Vive !, din 23 noiembrie 1871. — 317.
- Sismondi, J[ean]-C[harles]-L[éonard] Simone de* : Tableau de l'agriculture toscana, [Genf 1801]. — 219.
- [Skrebitki] Скребицкий, Александр* : Крестьянское дело въ царствованіе императора Александра II. Матеріалы для истории освобожденія крестьянъ. Т.1.—4 Боните на Рейне 1862 — 1868 — 504

- Spencer, Herbert* : First principles. London 1862. — 324.
 — The principles of psychology. London 1855. — 324.
- Stenographische Berichte über die Verhandlungen des Reichstages des Norddeutschen Bundes*. I. Legislatur-Periode (II. Ausserordentliche Session 1870). Von der Eröffnungs-Sitzung am 24. November und der Ersten bis zur Zwölften Sitzung am 10. Dezember 1870, nebst den dazu gehörenden Anlagen von Nummer 1 bis 33. Berlin, 1870. — 173, 184.
- Strauss, David Friedrich* : Der alte und der neue Glaube. Ein Bekenntniss. Leipzig 1872. — 81.
 — An Ernst Renan. In : Allgemeine Zeitung, Augsburg, din 18 august 1870. (Anexe). — 47.
- Sybel, H[einrich von]* : Die Lehren des heutigen Socialismus und Kommunismus. In : Kölnische Zeitung, din 29 și 30 martie, 2, 3, 4 și 5 aprilie 1872. — 498.
- Tridon, [Edme-Marie-] G[ustave]* : La Commune révolutionnaire de Paris. In : La Cigale, din 19 iulie 1868. — 196.
- Tylor, Edward B[urnett]* : Primitive culture : researches into the development of mythology, philosophy, religion, art, and custom. In two volumes. London 1871. — 249—250, 261, 268.
- Tyndall, John* : Inaugural Address. In : Nature, din 20 august 1874. — 115.
- Vogt, C[arl]* : An die Redaktion des Schweitzer Handels-Couriers. In : Der Volksstaat, din 3 mai 1871. — 199.
 — Politische Briefe an Friedrich Kolb. Biel 1870. — 199.
- Wagner, Adolph* : Die Abschaffung des privaten Grundeigenthums. Leipzig 1870. — 520.
- Wilhelm [I]* : Der Königin Augusta in Berlin. In : Königlich Preussischer Staats-Anzeiger, din 7 septembrie 1870. 2. Ausg. — 61.
- Wuttke, [Johann Karl] H[einrich]* : Geschichte der Schrift u. d. Schrifttums von den rohen Anfängen d. Schreibens in der Tatuig. bis zur Legg. elektromagnet. Drähte. Erster Band, Die Entstehung der Schrift, die verschiedenen Schriftsysteme u. das Schrifttum der nicht alfabetarisch schreib. Völker. Leipzig 1872. — 437.
- [Ziber] Зиберъ, Н[иколай Иванович]* : Теорія ценности и капитала Д. Рикардо въ связи съ позднейшими дополненіями разъясненіями. Опытъ критико-экономическаго изслѣдованія. Кіевъ 1871. — 495, 504

II. Documente ale Asociației Internaționale a Muncitorilor

Congresul de la Geneva al AIM din 1866

- Administrative Regulations. In : Rules of the International Working Men's Association. Founded September 28th, 1864. London [1867]. — 244, 454.
- Congrès ouvrier de l'Association Internationale des Travailleurs, tenu à Genève du 3 au 8 septembre 1866. Genève, 1866. — 371, 455.

- The International Working Men's Association. Resolutions of the Congress of Geneva, 1866, and the Congress of Brussels, 1868. London [1869]. — 224, 226, 236, 400.
- Règlement. În : Congrès ouvrier de l'Association Internationale des Travailleurs, tenu à Genève du 3 au 8 septembre 1866. Genève, 1866. — 371, 398, 476.
- Statuten und Reglement der Internationalen Arbeiterassoziation, angenommen auf der Sitzung des Genfer Kongresses vom 5. September 1866. (Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, Editura politică, 1963, p. 562—566.)
- Association Internationale des Travailleurs. Statuts et règlements. Londres, 1866. — 125—126, 158, 218, 226, 232, 234—241.

Congresul de la Lausanne al AIM din 1867

- Procès-verbaux du congrès de l'Association Internationale des Travailleurs réuni à Lausanne du 2 au 8 septembre 1867. Chaux-de-Fonds 1867. — 399.

Congresul de la Bruxelles al AIM din 1868

- The International Working Men's Association. Resolutions of the Congress of Geneva, 1866, and the Congress of Brussels, 1868. London [1869]. — 224, 400.

Congresul de la Basel al AIM din 1869

- Association Internationale des Travailleurs. Compte-rendu du IVe Congrès International, tenu à Bâle, en septembre 1869. Bruxelles 1869. — 340.
- Report of the fourth annual Congress of the International Working Men's Association, held at Basle in Switzerland. From the 6th to the 11th september 1869. — London [1869]. — 400.
- Résolutions administratives votées par le Congrès de Bâle. În : Association Internationale des Travailleurs. Compte-rendu du IVe Congrès International, tenu à Bâle, en septembre 1869. Bruxelles 1869. — 158, 332—334, 337, 340, 342, 344, 355, 361, 371, 395, 400—401, 454, 597.

Address of the General Council. To the federations, affiliated societies, sections and all members of the International Working Men's Association. New York, October 20th 1872. În : The International Herald, din 23 noiembrie 1872. — 483, 495, 503.

Asociación Internacional de los Trabajadores. Acuerdos tomados por el segundo Congreso Obrero de la región Española, celebrado en Zaragoza del 4 al 11 de abril de 1872. — 417, 423—424.

Asociación Internacional de los Trabajadores. Federación Regional Española. Circular reservada. Valencia, 7 de julio de 1872. — 468.

Asociación Internacional de los Trabajadores. Nueva Federación Madrileña. Circular. Madrid, 22 de julio de 1872. În : La Emancipación, din 27 iulie 1872. — 462—463.

Beschluss des Generalrats über das Zentralkomitee der Sektionen der Internationalen Arbeiterassoziation in den Vereinigten Staaten von Amerika. — 286.

To the branches, sections, and members of the British Federation of the International Working Men's Association. London 1872. — 496—497, 501.

- Brief an das „Echo de Verviers“. (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 552—561).
- L'Association Internationale des Travailleurs. În : L'Echo de Verviers, din 20 februarie 1866. — 243.
- Circulaire à toutes les fédérations de l'Association Internationale des Travailleurs. Genève, 1871. În : La Revolution Sociale, din 14 decembrie 1871. — 317, 332—333, 337, 340—343, 346, 351, 357—358, 362, 371, 379.
- Au Congrès régional belge. New York, le 1er décembre 1872. — 503.
- Conseil Général de l'Association internationale des travailleurs à la fédération jurassienne. New York, 5 janvier 1873. În : Bulletin de la Fédération jurassienne de l'Association Internationale des Travailleurs, din 15 februarie 1873. — 503.
- Consejo General. A los miembros de la Asociación en España. Nueva York 20 de noviembre de 1872. În : La Emancipación, din 14 decembrie 1872. — 497.
- Consejo General. Obreros españoles... Nueva York, 23 de febrero de 1873. În : La Emancipación, din 18 martie 1873. — 518, 522.
- An das deutsche Volk ! An die Sozialdemokraten Deutschlands ! În : Der Volksstaat, din 11 septembrie 1870. — 58.
- General Council of the International Workingmen's Association. To all Trade-Unions and Labour Societies. New York, January 26th, 1873. În : The International Herald, din 8 martie 1873. — 517.
- Generalrat der Internationalen Arbeiterassoziation. Erklärung über die italienischen Sektionen der Internationale. (Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1864, p. 668.)
- Generalrath der Internationalen Arbeiterassoziation. În : Der Volksstaat, din 25 iunie 1873. — 526—527.
- Der Generalrat der Internationalen Arbeiterassoziation an alle Mitglieder derselben. În : Der Volksstaat, din 25 iunie 1873. — 517, 527—528.
- Internationale Arbeiterassoziation. Das Zentralkomitee der Sektionsgruppe deutscher Sprache an den Generalrat in London. Genf, den 7. August 1870. — 131.
- Die Landesversammlung der Sächsischen Social-Demokraten. Beschlüsse. — În : Der Volksstaat, din 10 ianuarie 1872. — 344, 609—610.
- Manifest des Ausschusses der social-demokratischen Arbeiterpartei. An alle deutschen Arbeiter ! Braunschweig 1870 (Flugblatt) În : Der Volksstaat, din 11 septembrie 1870. — 56, 58, 60, 140, 143.
- Manifeste aux Sections de l'Internationale. În : La Solidarité, Beilage, din 5 septembrie 1870. — 141.
- An alle Mitglieder der Internationalen Arbeiter-Assoziation. Beschluss des Generalrats din 26 ianuarie 1873. (Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura Politică, 1964, p. 665—666.)
- An alle Mitglieder der internationalen Arbeiter-Assoziation. Beschluss des Generalraths vom 26. Januar 1873. În : Der Volksstaat, din 29 martie 1873. — 501, 510—511, 518, 521, 527.

- La Nueva Federación Madrileña à todos las federaciones, secciones é individuos de la Asociació Internacional en España. Madrid, 1 de noviembre de 1872. In : La Emancipación, din 9 noiembrie 1872. — 485.
- Au peuple allemand, à la démocratie socialiste de la nation allemande. Paris [1870]. — 51, 53, 54, 56, 140—141.
- Polizeiterror in Irland. Erklärung des Generalrats der Internationalen Arbeiterasoziation, (Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 649—650.)
- Declaration by the General Council of the International Working Men's Association. Police Terrorism in Ireland. [London 1872]. — 411.
- Programm der sozialdemokratischen Arbeiterpartei. In : Der Volksstaat, din 3 ianuarie 1872. — 358.
- Proletarier aller Länder vereinigt Euch! In : Der Volksstaat, din 20 iulie 1870. — 5, 16.
- Rapport de la commission d'enquête sur la Société l'Alliance secrète. In : La Liberté, Brüssel, din 20 octombrie 1872. — 493, 515.
- Rapport du Comité fédéral romand siégeant à St-Imier-Sonvillier, présenté au Congrès régional de la fédération romande de l'Internationale tenu à Sonvillier, le 12 novembre 1871. In : La Révolution Sociale, din 23 noiembrie 1871. — 341, 343.
- Réponse du Comité fédéral romand à la Circulaire des 16 signataires, membres du Congrès de Sonvillier. In : L'Égalité, din 24 decembrie 1871. — 332, 340, 342, 349, 351, 358.
- Résolution de l'Assemblée générale de la Fédération genevoise concernant la Conférence de Londres. In : L'Égalité, din 7 decembrie 1871. — 332, 349, 354, 362.
- Résolutions de quatrième Congrès romand tenu à Vevey, les 2 et 3 juin 1872. Quatrième résolution. Contre la suppression du Conseil Général. In : L'Égalité, din 13 iunie 1862. — 446.
- Résolutions du Congrès anti-autoritaire international tenu à Saint-Imier le 15 septembre 1872 par les délégués des Fédérations et Sections italiennes, françaises, espagnoles, américaines et jurassiennes. [1872]. — 484, 485.
- Rules of the International Working Men's Association. Founded September 28th, 1864. London [1867]. — 218, 224—225, 267.
- Aux travailleurs allemand! In : L'Internationale, din 25 septembrie 1870. — 63.

III. Periodice

L'Avenir Liberal, din 4 septembrie 1871. — 69.

Bulletin de la Fédération jurassienne de l'Association Internationale des travailleurs, din 10 mai 1872. — 423, 439, 441, 443.

— din 15 iunie 1872. — 449.

- din 15 septembrie și 1 octombrie 1872. — 470.
- The Daily News*, din 13 decembrie 1870. — 152.
- din 15 iunie 1871. — 214, 215.
- din 9 aprilie 1872. *News from Berlin*. — 411.
- din 14 august 1874. — 577.
- The Daily Telegraph*, din 17 iunie 1871. — 214.
- Deutsche Allgemeine Zeitung*, din 24 decembrie 1871. *Die Internationale*. — 336, 604.
- The Eastern Post*, din 11 noiembrie 1871. — 321.
- din 8 iulie 1871. — 229, 235.
- din 29 iulie 1871. — 243.
- din 19 noiembrie 1871. — 321.
- din 26 noiembrie 1871. — 321.
- din 9 decembrie 1871. — 389.
- din 23 decembrie 1871. — 590.
- din 24 decembrie 1871. — 329, 332, 340.
- din 30 decembrie 1871. — 334.
- din 24 februarie 1872. — 377.
- L'Égalité*, din 13 iunie 1872. — 446.
- La Emancipación*, din 27 noiembrie 1871. *La política de la Internacional*. — 325, 329.
- din 25 decembrie 1871. — 332.
- din 1 ianuarie 1872. — 332.
- din 7 ianuarie 1872. — 332.
- din 14 ianuarie 1872. — 344, 346, 350.
- din 6 aprilie 1872. — 446.
- din 8 și 15 iunie 1872. *El proyecto belga de estatutos generales*. — 440, 446.
- din 22 iunie 1872. *La burguesía y la Internacional en los Estados-Unidos*. — 451.
- din 26 octombrie 1872. *Los medios de la Alianza*. — 485.
- din 7 decembrie 1872. *El Manifiesto del Partido comunista ante los sábios de la Alianza*. — 490, 495.
- The Evening Standard*, din 14 iunie 1871. — 214.
- din 13 august 1874. — 577.
- The Examiner*, din 2 septembrie 1871. — 263.
- La Federación*, din 19 noiembrie 1871. — 325, 326.
- din 3 decembrie 1871. — 325.
- Gazzettino Rosa*, din 22 aprilie 1871. *Società Democratica Internazionale di Firenze ai cittadini della Comune di Parigi*. *Firenze*, 12 aprilie 1871. — 226.
- din 28 decembrie 1871. *Movimento operaio*. — 342.

- The Graphic*, din 17 iunie 1871. Chronicle. — 214.
- L'Internationale*, din 31 decembrie 1871. Congrès ouvrier belge des 24 și 25 décembre. — 337, 343, 344, 358.
— din 26 mai 1872. Congrès ouvrier belge des 19 et 20 mai. — 433, 435, 439—440, 445, 451.
— din 21 iulie 1872. Congrès ouvrier belge. — 462.
— din 29 decembrie 1872. Congrès ouvrier belge des 25 et 26 décembre. — 501.
— din 23 noiembrie 1873. — 96.
— din 30 noiembrie 1873. — 96.
- The International Herald*, din 16 noiembrie 1872. — 485, 486.
— din 8 martie 1873. To all Trades-Unions and Labor-Societies. — 517—518.
- Journal de St.-Pétersbourg*, din 17 septembrie 1870. — 148.
- Journal officiel de la République française*, din 29 ianuarie 1871. Convention entre M. le comte de Bismarck, chancelier de la confédération germanique, stipulant au nom de S. M. l'Empereur d'Allemagne, roi de Prusse, et M. Jules Favre, ministre des affaires étrangères du Gouvernement de la défense nationale, munis de pouvoirs réguliers. — 168.
- Il Libero Pensiero*, din 2 noiembrie 1871. Statute della Società dei Razionalisti. — 367.
— din 4 și 25 ianuarie 1872. L'Internazionale il Consiglio supremo di Londra. — 368, 610.
- The Manchester Guardian*, din 22 iulie 1870. Meeting of Germans in Manchester. — 9.
- National-Zeitung*, din 30 iulie 1871. Die Internationale. — 64.
- Neuer Social-Demokrat*, din 1 decembrie 1871. — 368.
— din 3 decembrie 1871. — 368.
— din 6 decembrie 1871. — 327, 368.
— din 8 decembrie 1871. — 327, 328, 368.
— din 10 decembrie 1871. Politische Uebersicht. — 328.
— din 27 aprilie 1873. Internationale Arbeiterassoziation. — 525.
- The New York Herald*, din 3 august 1871. The International in America. — 257.
- Novoie Vremia* (НОВОЕ ВРЕМЯ), din 23 aprilie 1872. — 426.
- The Pall Mall Gazette*, din 2 august 1870. — 26.
— din 9 august 1870. England's Position. — 33, 133.
— din 10 august 1870. Affairs in Paris. Prospects of revolution. — 32, 33.
— din 15 septembrie 1870. — 146.
— din 16 septembrie 1870. — 146.
— din 17 iunie 1871. — 214.

- Paris-Journal*, din 14 martie 1871. Le grand chef de l'Internationale. — 177, 179, 180, 186.
— din 19 martie 1871. Lettre du grand chef de l'Internationale. — 177, 179, 180, 186.
- O Pensamento Social*, din februarie 1872. — 389, 393.
— din martie 1872. — 389.
- Le Petit Journal*, din 25 martie 1871. Papiers et correspondance de la famille impériale. — 199, 201.
— din 5 aprilie 1871. — 185.
- La Plebe*, din 17 noiembrie 1872. — 495.
— din 26 octombrie 1872. D'imminente publicazione. — 481.
- The Public Opinion*, din 19 august 1871. A German view of the Internationale. — 64.
- Qui Vive !*, din 8 și 9 octombrie 1871. Association internationale des travailleurs. Section française à Londres de 1871. Statuts. — 315, 328, 349, 379.
— din 16 noiembrie 1871. — 304.
— din 19/20 noiembrie 1871. Protestation. — 304, 316, 328.
- Le Rappel*, din 1 august 1870. — 25, 127.
- La Révolution Sociale*, din 23 noiembrie 1871. Bulletin de l'extérieur. Espagne. — 325, 329.
— din 30 noiembrie 1871. — 329.
— din 7 decembrie 1871. — 329.
- Reynold's Newspaper*, din 31 iulie 1870. — 20.
- Socialisten*, din 4 noiembrie 1871. — 389.
- La Solidarité*, din 23 iulie 1870. — 26, 130.
- The Spectator*, din 17 iunie 1871. — 214.
- S.-Peterburgskie Vedomosti (C. — Петербургскіе ведомостѣ)* din 3 (15) iulie pînă în 31 august (12 septembrie) 1871. — 278.
- The Standard*, din 19 iunie 1871. — 214.
- Die Tagwacht*, din 6 ianuarie 1872. Die Internationale. — 350—351.
— din 6 ianuarie 1872. Belgien. — 344.
— din 7 iunie 1873. Der Kongress in Olten und die Gewerkschaftsbewegung der Schweiz. — 531.
- The Times*, din 17 aprilie 1863. — 409.
— din 6 februarie 1865. Mr. Lincoln and the International Workind Men's Association. — 225.

- din 6, 7, 9, 10 și 11 septembrie 1867. International Working Men's congress. (From a correspondent). Lausanne, 2 septembrie. — 429.
 - din 25 iulie 1870. Proposed treaty between France and Prussia. — 12.
 - din 3 august 1870. The war. — 23.
 - din 16 septembrie 1870. The Emperor Napoleon. — 145.
 - din 19 septembrie 1870. Russia. — 148.
 - din 2 februarie 1871. The German Terms of peace. — 169.
 - din 22 martie 1871. The International Association. — 177, 179.
 - din 19 iunie 1871. — 214.
 - din 21 iunie 1871. — 214.
 - din 30 august 1871. A new Socialist Programme. — 263.
 - din 27 octombrie 1871. The International Working Men's Association. — 284.
 - din 15 august 1872. The International. — 465.
 - din 10, 11, 14—16 septembrie 1874. The seventh International Working Men's congress. — 113, 580.
- Der Volksstaat*, din 16 iulie 1870. Politische Uebersicht. — 7, 10, 16.
- din 20 iulie 1870. Proletarier aller Länder vereinigt Euch! — 16.
 - din 23 iulie 1870. — 16, 122.
 - din 27 iulie 1870. — 16.
 - din 30 iulie 1870. — 16.
 - din 7 septembrie 1870. — 147.
 - din 11 septembrie 1870. An das deutsche Volk! An die Sozialdemokraten Deutschlands. — 147.
 - din 14 septembrie 1870. — 147.
 - din 17 septembrie 1870. — 147.
 - din 21 septembrie 1870. — 147.
 - din 17 decembrie 1870. — 253, 255.
 - din 11 ianuarie 1871. Politische Uebersicht. — 157.
 - din 15 aprilie 1871. „Herr Vogt“. — 185, 187.
 - din 19 aprilie 1871. — 194.
 - din 5 august 1871. — 255.
 - din 9 septembrie 1871. Zur Notiz. — 265.
 - din 4 octombrie 1871. — 184.
 - din 4 și 7 octombrie 1871. Politische Uebersicht. — 596.
 - din 15 noiembrie 1871. — 284.
 - din 16 decembrie 1871. Ein Brief Garibaldi's. — 296.
 - din 30 decembrie 1871. Politische Uebersicht. — 336, 604.
 - din 7 ianuarie 1872. — 351.
 - din 10 ianuarie 1872. Die Landesversammlung der Sächsischen Social-Demokraten. — 351, 358.
 - din 13 ianuarie 1872. — 344, 351.
 - din 27 ianuarie 1872. Die Gegner der Internationalen Arbeiterassoziation. — 344, 358.

-
- din 3 februarie 1872. — 350.
 - din 11 mai 1872. — 405.
 - din 7 și 21 decembrie 1872. *Der Wiederbeginn der Reformbewegung in England.* I, II. — 499.
 - din 18 decembrie 1872. — 495.
 - din 16 iulie 1873. — 540.
- Volkswille*, din 8 septembrie 1870. — 147.
- Woodhull & Claflin's Weekly*, din 4 mai 1872. *Remarks.* — 432.
- din 11 mai 1872. *The Party of the people to secure and maintain rights, to be inaugurated in the U.S., in May 1872.* — 432.
- Die Zukunft*, din 12 septembrie 1870. — 58.

Indice de reviste și ziare menționate

- Allgemeine Wiener medicinische Zeitung* — publicație săptămînală ; a apărut din 1856 pînă în 1915 la Viena. — 113.
- Allgemeine Zeitung* — cotidian conservator, fondat în 1798 de J. Fr. Cotta ; a apărut din 1810 pînă în 1882 la Augsburg ; în epoca premergătoare revoluției din martie 1848, principalul organ de presă al mării burghezii liberale germane ; în deceniile al 6-lea și al 7-lea a sprijinit planul unificării Germaniei sub hegemonia Austriei. — 16.
- L'Anticristo* — săptămînal radical-burghez, a apărut în 1872 la Torino. — 407.
- Arhiv sudebnoi meditsini i obșcestvennoi gighieny* (Архивъ судебной медицины и общественной гигиены) — organ al departamentului medical al ministerului de interne ; a apărut din 1865 pînă în 1871 trimestrial la Petersburg. — 161.
- Arbeiter-Zeitung* — organ al Secției nr. 1 americane a Internaționalei ; a apărut săptămînal la New York în limba germană din februarie 1873 pînă în martie 1875 ; printre altele a publicat rapoarte asupra ședințelor Consiliului General, documente ale Internaționalei precum și unele lucrări ale lui Marx și Engels ; din 1874 s-a îndepărtat de Internațională. — 510, 519, 524, 529.
- Asmodée* — săptămînal olandez, a apărut la Amsterdam. — 151.
- Augsburger* vezi *Allgemeine Zeitung*.
- L'Avenir Liberal* — ziar bonapartist ; a apărut la Paris ; în timpul Comunei din Paris a fost interzis. — 69.
- The Bee-Hive* — vezi *The Bee-Hive Newspaper*.
- The Bee-Hive Newspaper* — săptămînal al trade-unionurilor, apărut din 1861 pînă în 1876 la Londra. S-a aflat sub influența radicalilor burghezi și a reformiștilor : în noiembrie 1864 a devenit organul de presă al Internaționalei. Marx a protestat în repetate rînduri împotriva faptului că acest săptămînal a publicat incomplet sau denaturat unele documente ale Internaționalei. Din 1869 a devenit organ de presă burghez. În aprilie 1870, la propunerea lui Marx, Consiliul General a rupt legăturile cu „Bee-Hive”. — 62, 205, 499.
- Der Beobachter* — cotidian, a apărut sub acest titlu din 1833 la Stuttgart ; în deceniul al 7-lea al secolului al XIX-lea organul democrației mic-burgheze cu subtitlul „Ein Volksblatt aus Schwaben”. — 558.

- Bulletin de la Fédération jurassienne de l'Association Internationale des Travailleurs* — organul de presă al anarhiștilor elvețieni; a apărut sub redacția lui James Guillaume din 1872 până în 1878 în limba franceză, la început bi-lunar, iar din 1873 săptăminal. — 317, 423, 448, 476, 480, 491, 529, 555.
- Bürger- und Bauernfreund* — cotidian social-democrat, a apărut din 1870 până în 1879 sub redacția lui Carl Hirsch la Crimmitschau; în 1879 a fost interzis. — 222.
- La Campana* — săptăminal, a apărut la Neapole în 1872; organ de presă al baku-niștilor. — 388, 406.
- La Capitale* — cotidian burghezo-democrat, apare din 1870 la Roma. — 270.
- The Commonwealth* — cotidian englez, a apărut din februarie 1866 până în iulie 1867 ca o continuare a lui „Workman's Advocate”. Marx a obținut ca Johann Georg Eccarius să fie numit redactor. Cu toate acestea, liderii oportuniști ai trade-unionurilor au reușit să contracareze influența adeptilor lui Marx și în aprilie 1866 l-au numit pe George Odger redactor-șef. Din septembrie 1866 ziarul a intrat sub influența burgheziei radicale. — 412.
- Concordia. Zeitschrift für die Arbeiterfrage* — organul de presă al marilor industriași și al socialiștilor de catedră germani, fondat în 1871; a apărut la Berlin până în 1876. — 409, 425, 453, 458.
- Courier* vezi *Manchester Courier*.
- Le Courier de l'Europe* — ziar orleanist, a apărut la Londra în limba franceză din 1840 până în 1889. — 177.
- Le Courier de France* — ziar monarhist, a apărut din 1872 la Paris. — 449.
- Courier de la Gironde* — ziar reacționar, fondat în 1792 la Bordeaux. — 178.
- Le Courier de Lyon* — cotidian burghezo-republican, a apărut din 1834 până în 1939. — 178.
- The Daily News* — cotidian liberal, a apărut sub acest titlu din 1846 până în 1930 la Londra, organ de presă al burgheziei industriale. — 11, 35, 41, 124, 259, 328, 409, 577.
- The Daily Telegraph* — cotidian, a apărut sub acest titlu din 1855 până în 1937 la Londra; inițial liberal, din deceniul al 9-lea conservator, după fuzionarea în 1937 cu „The Morning Post” apare sub titlul „Daily Telegraph and Morning Post”. — 41, 54, 259.
- Défense nationale* — cotidian republican de stînga; a apărut din 1870 până în 1871 la Bordeaux cu colaborarea membrilor Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 147, 149.
- Deutsche Allgemeine Zeitung* — a apărut din 1843 până la 1879 la Leipzig; până pe la mijlocul anului 1848 conservator, apoi liberal. — 336.
- Deutsch-Französische Jahrbücher* — a apărut la Paris în limba germană sub redacția lui K. Marx și A. Ruge. A apărut numai un singur număr, dublu, în februarie 1844. În acest număr au fost publicate lucrări ale lui K. Marx. — 188, 189, 424.

Deutsche Post vezi *Londoner Deutsche Post*.

Dundee Advertiser — publicație liberală scoțiană, a apărut din 1801 până în 1929 ; din 1861 cotidian. — 69.

The Eastern Post — publicație muncitorească ; a apărut din 1868 până în 1873 săptăminal la Londra ; din februarie 1871 până în iunie 1872 organ al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 184, 205, 272, 284, 306, 334, 337, 338, 340, 367, 373, 377, 379, 386, 391, 409, 411, 414, 424, 432, 443, 529, 539, 611.

The Echo — ziar burghezo-liberal, a apărut la Londra din decembrie 1868 până în 1907. — 62, 214.

L'Echo de Verviers — cotidian belgian burghezo-democrat, a apărut din 1864 până în 1866 ; organ al elementelor mic-burghize în secția franceză a Asociației Internaționale a Muncitorilor de la Londra. — 243.

L'Égalité — a apărut săptăminal în limba franceză din decembrie 1868 până-n decembrie 1872 la Geneva, organ al Federației romande a Asociației Internaționale a Muncitorilor. Din noiembrie 1869 până în ianuarie 1870 Bakunin, Perron, Robin ș.a. care intraseră în redacție, au încercat să folosească această publicație pentru atacuri împotriva Consiliului General ; în ianuarie 1870 Consiliul federal romand a reușit totuși să schimbe compoziția redacției și să-i excludă pe bakuniști. Din acel moment publicația a sprijinit linia Consiliului General. — 124—127, 236, 303, 329, 338, 358, 405, 463, 484, 490, 496, 500, 522, 527.

L'Eguaglianza — săptăminal, a apărut din iulie 1871 până în martie 1872 la Girgenti (Sicilia) ; organ al secției din Girgenti a Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 353, 404, 408.

Elberfelder Zeitung — cotidian, a apărut din 1834 până în 1904 ; în deceniul al 7-lea organ al burgheziei liberale. — 39, 279.

La Emancipación — săptăminal, organ al secțiilor din Madrid ale Internaționalei, a apărut la Madrid din 1871 până în 1873 ; din septembrie 1871 până în aprilie 1872 a fost organul de presă al Consiliului federal spaniol ; a luptat împotriva influențelor anarhiste în Spania. Între 1872 și 1873 a publicat unele capitole din „Mizeria filozofiei”, din „Manifestul Partidului Comunist”, din volumul I al „Capitalului” precum și o serie de articole scrise de Marx și Engels special pentru acest ziar. — 319, 334, 343, 346, 351, 379, 386, 387, 414, 415, 460, 463, 477, 480, 484, 486, 488, 490, 494, 495, 500, 503, 519, 522.

The Engineer — publicație științifică săptăminală, a apărut din 1856 la Londra. — 561.

The Evening Standard — ediția de seară a ziarului „The Standard”, a apărut din 1857 până în 1905 la Londra. — 577.

The Examiner — publicație săptăminală burghezo-liberală ; a apărut din 1808 până în 1881 la Londra. — 263.

The Farmer — publicație lunară engleză, ulterior publicație săptăminală pe teme din agricultură, a apărut din 1865 până în 1889 ; din 1889 a apărut sub titlul „Farmer and Stock-Beed (Breeder)”. — 561.

- Il Fascio Operaio* — săptăminal italian, a apărut din 1871 până în 1872 la Bologna ; organ al bakuniștilor. — 408, 444.
- La Federación* — săptăminal muncitoresc, a apărut din august 1869 până în 1873 la Barcelona ; organ al Federației locale a Asociației Internaționale a Muncitorilor ; a fost sub influență bakunistă. — 193, 319, 325, 407, 476, 517, 555.
- Fédération Jurassienne* vezi *Bulletin de la Fédération jurassienne...*
- Felleisen* — săptăminal, a apărut din 1862 până în 1874 la Zürich și la Geneva ; organ al uniunilor muncitorești germane centralizate din Elveția ; în august 1868 s-a apropiat de Internațională ; a publicat materiale referitoare la activitatea ei. — 158.
- Ficcanaso* — cotidian satiric republican, a apărut din 1868 până în 1872 la Torino ; organ al mazziniștilor de stînga. — 358.
- Le Figaro* — ziar conservator, a apărut din 1826 la Paris, era legat de guvernul celui de-al doilea Imperiu. — 252, 578, 589, 598, 600.
- The Fortnightly Review* — publicație lunară pe teme de istorie, filozofie și literatură, a apărut sub acest titlu din mai 1865 până în iunie 1934 și din 1934 până în 1954 sub titlul „The Fortnightly” la Londra ; a fost fondată de un grup de radicali burghezi. — 170, 172.
- Frankfurter Zeitung und Handelsblatt* — cotidian democrat mic-burghez, a apărut din 1856 (din 1866 sub acest titlu) până în 1943 la Frankfurt pe Main. — 25, 128, 552, 566.
- Freie Presse* vezi *Neue Freie Presse*.
- Gardener's Chronicle* vezi *The Gardener's Chronicle and Agricultural Gazette*.
- The Gardener's Chronicle and Agricultural Gazette* — săptăminal pe teme de agricultură, apare din 1841 la Londra. — 560, 562.
- Le Gaulois* — cotidian conservator-monarhist, a apărut la Paris din 1867 până în 1929, organ al marii burghezii și al nobilimii. — 186.
- La Gazette de Bruxelles* — cotidian liberal francez, a apărut la Bruxelles. — 113.
- Gazette des Tribunaux* — cotidian conservator, a apărut din 1825 până în 1935 la Paris. — 249, 252, 260, 272, 323, 347.
- Gazzettino Rosa* — ziar italian, a apărut din 1867 până în 1873 la Milano ; organ al mazziniștilor de stînga, în 1871—1872 a luat apărarea Comunei din Paris, a publicat rapoarte și documente ale Asociației Internaționale a Muncitorilor ; începînd din 1872 a fost sub influența bakuniștilor. — 278, 295, 356, 407.
- The Graphic* — revistă săptăminală ilustrată de orientare burghezo-liberală ; a apărut din decembrie 1869 până în aprilie 1932 la Londra. — 214.
- Herald* vezi *The New York Herald*.
- The Illustrated London News* — săptăminal, apare din 1842. — 26, 602, 609.
- L'illustration* — publicație săptăminală cu profil literar-artistic, a apărut din 1843 până în 1935 la Paris. — 602, 609.

- Illustrierte Zeitung* — publicație săptămînală, a apărut din 1843 pînă în 1944 la Leipzig ; spre jumătatea secolului al XIX-lea a avut o orientare liberală moderată. — 602, 609.
- La Ilustración Española y Americana* — revistă, apare din 1869 la Madrid de trei ori pe lună. — 602, 609.
- L'International* — cotidian în limba franceză ; a apărut din 1863 pînă în 1871 la Londra ; purtător de cuvînt al guvernului francez. — 64.
- L'Internationale* — săptămînal belgian, editat din ianuarie 1869 pînă în decembrie 1873 la Bruxelles cu participarea directă a lui César De Paepé ; organ al secțiilor belgiene ale Internaționalei. — 140, 435, 466, 480, 529, 530, 555.
- The International Herald* — săptămînal englez, a apărut la Londra din martie 1872 pînă în octombrie 1873 ; din mai 1872 pînă în mai 1873 (cu întreruperi) a fost organul oficial al Consiliului federal britanic al Internaționalei ; a publicat rapoarte asupra ședințelor Consiliului General și ale Consiliului federal britanic, documente ale Internaționalei și articole ale lui Marx și Engels. Începînd din iunie 1873, ca urmare a faptului că editorul și redactorul ziarului, William Riley, s-a îndepărtat de mișcarea muncitorească, Marx și Engels au încetat să mai colaboreze la această publicație. — 486, 490, 491, 495, 497, 500, 519, 521, 529—530, 539.
- The Irishman* — săptămînal burghez ; a apărut din 1858 pînă în 1885 întii la Belfast, apoi la Dublin ; a luat apărarea fenienilor. — 322, 591, 598.
- The Irish Republic* — săptămînal, a apărut din 1871 pînă în 1898 la New York ; organ de presă al emigranților irlandezi (fenieni). — 305, 393.
- Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik* — revistă, a apărut din 1863 pînă în 1897 de două ori pe săptămîină la Jena. — 5.
- Journal des Économistes* — publicație lunară liberală, a apărut din 1841 pînă în 1943 la Paris. — 506.
- Journal de Genève national, politique et littéraire* — cotidian conservator, apare din 1826 la Geneva. — 304, 318.
- Journal de Saint Pétersbourg* — a apărut sub acest titlu din 1825 pînă în 1914, de trei ori pe săptămîină, în limba franceză la Petersburg ; organ oficial al Ministerului Afacerilor Externe din Rusia. — 30.
- Kölner* vezi *Kölnische Zeitung*
- Kölnische Zeitung* — cotidian, a apărut din 1802 pînă în 1945 ; organ al marii burghezii renane și al partidului național liberal ; în deceniul al 8-lea purtător de cuvînt al lui Bismarck. — 145, 279, 439, 458.
- Kolokol* (Колоколъ) — revistă democrat-revoluționară fondată de A. I. Herzen și N. P. Ogarev, a apărut din 1857 pînă în 1865 în limba rusă la Londra, apoi la Geneva pînă în 1867 ; în 1868—1869 a apărut la Geneva în limba franceză, cu suplimente în limba rusă. — 448.
- Königlich Preussischer Staats-Anzeiger* — cotidian, a apărut sub acest titlu din 1851 pînă în 1871 la Berlin ; organ oficial al guvernului prusian. — 49, 145, 172.

Kreuz-Zeitung vezi *Neue Preussische Zeitung*.

La Lanterne — săptăminal antibonapartist republican, editat de Henri Rochefort de la 1 iunie 1868 la Paris și după interzicerea lui de către autoritățile bonapartiste, din august 1868 până în noiembrie 1869 la Bruxelles ; a criticat aspru cel de-al doilea Imperiu. — 107.

Il Libero Pensiero — ziar italian, organul de presă al republicanilor și raționaliștilor burghezi, a apărut la Florența în 1866—1876. — 367, 414, 610.

La Libertà — publicație democrată italiană, a apărut din 1870 până în 1876 de două ori pe săptămână la Pavia, organ de presă al mazziniștilor de stînga ; a publicat materiale despre mișcarea muncitorească, a luat apărarea Comunei din Paris. — 404.

La Liberté — gazetă de seară conservatoare, organ al mării burghezii ; a apărut din 1865 până în 1944 la Paris ; din 1866 până în 1872 proprietarul ziarului a fost Émile de Girardin ; a sprijinit politica celui de-al doilea Imperiu, a fost pentru războiul cu prusienii și împotriva guvernului apărării naționale. — 178, 366, 592.

La Liberté — publicație democrată belgiană, a apărut la Bruxelles din 1865 până în 1873 ; în 1872 și 1873 a apărut zilnic ; din 1867 a fost unul din organele de presă ale Internaționalei în Belgia. — 140, 356, 393, 415, 422, 435, 466, 484, 490, 520, 529, 555.

Lloyd's Weekly Newspaper — ziar burghez-radical, a apărut din 1842 până în 1918 la Londra ; din noiembrie 1842 până în ianuarie 1843 sub titlul „Lloyd's Illustrated London Newspapers”. — 20.

London Illustrated Times vezi *The Illustrated London News*

Londoner Deutsche Post — săptăminal editat de la 1 ianuarie 1870 până la 6 septembrie 1870 de E. Juch. — 124.

Manchester Courier — cotidian conservator englez, a apărut din 1825 până în 1916. — 9, 15.

The Manchester Guardian — ziar fondat în 1821, organ al adepților liberului schimb (freetraderi) ; ulterior organ al partidului liberal. — 9, 429.

La Marseillaise — cotidian, a apărut din decembrie 1869 până în septembrie 1870 la Paris ; organ de presă al republicanilor de stînga ; de la 18 mai până la 20 iulie 1870 a fost interzis de guvernul bonapartist ; a publicat materiale referitoare la activitatea Asociației Internaționale a Muncitorilor și la mișcarea muncitorească. — 32, 54, 57.

Il Martello — ziar italian, organ al secției din Milano a Asociației Internaționale a Muncitorilor ; a apărut din februarie până în martie 1872 ; a fost sub influența lui Theodor Cuno, a publicat multe articole împotriva bakuniștilor. — 406.

Le Mirabeau — săptăminal belgian, a apărut din decembrie 1868 până în septembrie 1874 la Verviers ; organ al secțiilor din Belgia ale Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 555.

- Le Moniteur universel* — cotidian, a apărut din 1789 pînă în 1901 la Paris ; din 1799 pînă în 1814 și din 1816 pînă în 1869 — organ oficial al guvernului. — 145, 423.
- Morgenblatt für gebildete Leser* — cotidian literar, a apărut din 1807 pînă în 1865 la Stuttgart și Tübingen ; în 1840—1841 a publicat o serie de articole ale lui Engels pe teme de artă și literatură. — 188.
- The Morning Post* — cotidian, a apărut din 1772 pînă în 1937 la Londra ; la mijlocul secolului al XIX-lea organ al aripiei de dreapta a whigilor, ai cărei reprezentanți s-au grupat în jurul lui Palmerston. — 409.
- Moscow-Gazette* vezi *Moskovskie Vedomosti*
- Moskovskie Vedomosti* (МОСКОВСКИЕ ВЕДОМОСТИ) — una dintre cele mai vechi publicații rusești, a apărut din 1756 pînă în 1917 (din 1859 a apărut zilnic) ; în deceniile al 6-lea și al 7-lea a avut o orientare reacționară. — 289.
- National-Zeitung* — cotidian burghez, a apărut din 1848 pînă în 1915 la Berlin ; în 1870—1871 a militat pentru anexarea teritoriilor franceze și pentru reprimarea armată a Comunei din Paris. — 64.
- Nature. A Weekly Illustrated Journal of Science* — revistă de științele naturii, apare din 1869 la Londra. — 115.
- Neue Freie Presse* — ziar burghez-liberal, a apărut din 1764 pînă în 1939 la Viena. — 124, 184.
- Neue Preussische Zeitung* — cotidian, a apărut din 1848 pînă în 1938 la Berlin, organ de presă ultrareacționar al iunkerimii prusiene și al mării nobilimi ; în timpul lui Bismarck principalul organ de presă al conservatorilor ; denumit și „Kreuz-Zeitung” deoarece avea pe frontispiciu crucea de fier. — 12.
- Neue Rheinische Zeitung. Politisch-ökonomische Revue* — revistă fondată de Marx și Engels în decembrie 1849 ; a apărut pînă în noiembrie 1850. A fost organul teoretic și politic al Ligii comuniștilor, continuarea lui „Neue Rheinische Zeitung” editat de Marx și Engels la Köln în timpul revoluției din 1848—1849. Din martie și pînă în noiembrie 1850 au apărut în total șase numere, ultimul număr dublu (5—6). Revista era redactată la Londra și tipărită la Hamburg. Pe prima pagină era menționat și New York, deoarece Marx și Engels sperau că revista va fi răspîndită printre emigranții germani din America. — 114, 188.
- Die Neue Zeit* vezi *Novoe Vremea*.
- Neuer Social-Demokrat* — a apărut la Berlin în 1871—1876 de trei ori pe săptămîină ; organ de presă al Uniunii generale a muncitorilor germani, organizația lassalleenilor ; acționînd de pe poziții sectare a dus o luptă sistematică împotriva conducerii marxiste a Asociației Internaționale a Muncitorilor ; a sprijinit activitatea ostilă Consiliului General desfășurată de bakuniști și de reprezentanții altor curente antiproletare. — 327, 344, 350, 367, 375, 422, 527, 532, 535, 609.
- New York Daily Tribune* — cotidian, a apărut din 1841 pînă în 1924 ; fondat de cunoscutul ziarist și politician american Horace Greeley ; pînă la mijlocul deceniului al 6-lea a fost organul aripiei de stînga a whigilor americani, ulterior organul partidului republican ; în deceniile al 5-lea și al 6-lea s-a situat pe

- poziții progresiste și a condamnat sclavia. Marx și Engels au colaborat la acest ziar din august 1851 până în martie 1862. — 149.
- The New York Herald* — cotidian, a apărut din 1835 până în 1924 la New York ; organ al partidului republican. — 375.
- The New York World* — cotidian, a apărut din 1860 până în 1931 la New York ; organ al partidului democrat. — 270, 430, 436, 504, 519.
- Norddeutsche Allgemeine Zeitung* — cotidian, a apărut din 1861 până în 1918 la Berlin ; din deceniul al 7-lea până în deceniul al 9-lea organ al guvernului Bismarck. — 12.
- Novoe Vremea* (НОВОЕ ВРЕМЯ) — cotidian rus de orientare liberală moderată ; a apărut din 1868 până în 1917 la Petersburg ; de la sfârșitul deceniului al 8-lea, reacționar ; din 1905 organ al ultrareacționarilor. — 426.
- The Observer* — săptăminal conservator, apare din 1791 la Londra. — 213.
- Gestliche Post* — ziar muncitoresc-democrat, a apărut din 1869 până în 1872 ; organ al emigranților germani din New York. — 496.
- The Pall Mall Gazette* — cotidian, a apărut din februarie 1865 până în 1920 la Londra ; în deceniile al 7-lea și al 8-lea a avut o orientare conservatoare ; din iulie 1870 până în iunie 1871 Marx și Engels au avut legături cu acest cotidian care a publicat seria de articole ale lui Engels „Insemnări despre război”. — 6, 9, 13, 14, 20, 25, 26, 35, 46, 63, 67, 146, 155, 215, 216, 222, 233, 590.
- Paris-Journal* — cotidian reacționar editat la Paris din 1868 până în 1874 de Henri de Pène ; a sprijinit politica celui de-al doilea Imperiu, iar după căderea acestuia a sprijinit guvernul apărării naționale și guvernul Thiers ; a calomniat Asociația Internațională a Muncitorilor și Comuna din Paris ; instiga la acte de violență împotriva comunarilor. — 177, 598.
- La Patrie en danger* — cotidian, a apărut din septembrie până în decembrie 1870 la Paris, organ de presă al blanquiștilor. — 314.
- O Pensamento social* — săptăminal socialist portughez, a apărut la Lisabona din februarie 1872 până în aprilie 1873 ; organ de presă al secțiilor Internaționalei, ziarul a publicat unele articole ale lui Marx și Engels precum și documente ale Internaționalei. — 393.
- Le Père Duchêne* — cotidian francez editat de Vermersch la Paris în perioada 6 martie—21 mai 1871 ; a avut o orientare apropiată de cea a presei blanquistă. — 285, 315, 345, 601.
- Le Petit Journal* — cotidian burghez, a apărut din 1863 la Paris. — 185.
- La Philosophie positive. Revue* — revistă, a propagat filozofia burgheză a pozitivistului Auguste Comte, a apărut din 1867 până în 1883 la Paris. — 609.
- La Plebe* — săptăminal italian, a apărut din 1868 până în 1875 la Lodi, iar din 1875 până în 1883 la Milano sub redacția lui Enrico Bignami ; până la începutul deceniului al 8-lea a avut orientare burghezo-democrată, apoi a devenit organ de presă al mișcării muncitorești ; din 1872 până în 1873, ca organ de presă al secțiilor din Italia ale Internaționalei, a sprijinit linia Consiliului General ; a publicat articole ale lui Engels și documente ale Internaționalei. — 274, 295, 354, 407, 474, 481, 487, 490, 495, 529, 551.

- Preussischer Staats-Anzeiger* vezi *Königlich Preussischer Staats-Anzeiger*.
- Der Proletarier* — publicație săptăminală de orientare social-democrată, a apărut din 1869 pînă în 1871 la München și Augsburg. — 194.
- Il Proletario* — cotidian italian, a apărut la Torino din 1872 pînă în 1874 ; i-a susținut pe bakuniști împotriva Consiliului General și a hotărîrilor Conferinței de la Londra. — 340, 341, 356, 402, 406.
- Il Proletario Italiano* — ziar italian, organ al secției din Torino a Internaționalei ; a apărut în 1871 de două ori pe lună sub redacția lui Carlo Terzaghi. — 295.
- La Province* — cotidian monarhist, a apărut din 1870 pînă în 1871 la Bordeaux. — 186.
- Public Opinion* — săptăminal de orientare burghezo-liberală ; a fost fondat în 1861 la Londra. — 65, 68.
- Qui Vive !* — cotidian, a apărut în 1871 la Londra în limba franceză ; organul de presă al Secției franceze din 1871. — 299, 304, 315, 317, 328, 345, 600.
- Le Radical* — cotidian de orientare burghezo-republicană, a apărut din 1871 pînă în 1872 la Paris. — 449.
- Le Rappel* — cotidian de orientare republicană de stînga, fondat de Victor Hugo și Henri Rochefort ; a apărut din 1869 pînă în 1928 la Paris ; a criticat cel de-al doilea Imperiu, a militat pentru sprijinirea Comunei din Paris. — 25.
- Le Réveil* — săptăminal, din mai 1869 cotidian al republicanilor de stînga ; a apărut din iulie 1868 pînă în ianuarie 1871 la Paris sub redacția lui Charles Delescluze ; a publicat documente ale Internaționalei și materiale despre mișcarea muncitorească. — 5, 391.
- La Révolution Sociale* — săptăminal, a apărut la Geneva în limba franceză din octombrie 1871 pînă în ianuarie 1872 ; începînd din noiembrie 1871 organul de presă oficial al Federației jurasiene bakuniste. — 304, 317, 318, 600.
- Revue* vezi *Neue Rheinische Zeitung. Politisch-ökonomische Revue*.
- Revue positive* vezi *La Philosophie positive. Revue*.
- Reynolds's Newspaper* — săptăminal muncitoresc, apare din august 1850 la Londra ; a fost fondat sub titlul „Reynolds's Weekly Newspaper” de democratul mic-burghez George William Mac Arthur Reynolds, care a fost apropiat de cariști ; în prezent organ al mișcării cooperatiste. — 20, 499.
- La Roma del Popolo* — săptăminal democrat mic-burghez, a apărut din 1871 pînă în 1872 la Roma ; organ de presă al mazziniștilor de stînga ; a luat atitudine împotriva Comunei din Paris și a Internaționalei. — 237, 242.
- Schwäbischer Beobachter* vezi *Der Beobachter*.
- The Scotsman* — publicație liberală, apare din 1817 la Edinburg, din 1855 cotidian. — 275, 429.
- Der Social-Demokrat* — a apărut de trei ori pe săptămînă în perioada 15 decembrie 1864—1871 la Berlin ca organ al Uniunii generale a muncitorilor germani sub conducerea redacțională a lui Schweitzer și Hofstetten. Redacția i-a

solicitat pe Marx și pe Engels ca colaboratori. Ei au consimțit întrucît programul publicației nu conținea lozinci lassalleene, întrucît ei nu aveau la dispoziție alt organ de presă pentru a influența mișcarea muncitorească germană și întrucît Liebknecht colabora la acest ziar ca redactor neoficial. Aici au apărut o serie de documente importante ale Internaționalei și o serie de lucrări ale lor îndreptate în primul rînd împotriva lassalleanismului. Chiar de la început Marx, Engels și Liebknecht au protestat împotriva faptului că Schweitzer susținea politica lui Bismarck și propovăduia cultul lui Lassalle. Cînd această orientare a devenit dominantă, ei au declarat că nu mai colaborează la „Social-Demokrat”. — 375.

Le Socialiste — săptămînal, a apărut din octombrie 1871 pînă în mai 1873 la New York în limba franceză ; organ al secțiilor franceze ale Internaționalei ; a susținut elementele burgheze și mic-burgheze din Federația nord-americană a Internaționalei ; după Congresul de la Haga a rupt legăturile cu Internaționala. — 386.

Socialisten — publicație muncitorească, a apărut la Copenhaga din iulie 1871 pînă în mai 1874 ; din aprilie 1872 cotidian. — 292, 328, 378, 379.

Le Soir — cotidian burghez francez, de orientare republicană, fondat la Paris în 1867 ; a susținut politica lui Thiers. — 186, 589.

La Solidarité — săptămînal bakunist, a apărut în limba franceză din aprilie pînă în septembrie 1870 la Neuchâtel și din martie pînă în mai 1871 la Geneva. — 26.

The Spectator — săptămînal liberal, apare din 1828 la Londra, în prezent de orientare conservatoare. — 45, 63.

Der Sprudel — săptămînal, a apărut din 1869 pînă în 1876 la Viena. — 108.

Staats-Anzeiger — vezi *Königlich Preussischer Staats-Anzeiger*.

The Standard — cotidian de orientare conservatoare ; a fost fondat în 1827 la Londra. — 214.

St.Petersburger Journal vezi *Journal de Saint-Pétersbourg*.

Suisse Radicale — ziar burghez, apare din 1866 la Geneva. — 370.

The Sun — ziar progresist burghez, fondat în 1833 la New York, din 1868 a apărut sub redacția lui Charles Dana. — 258, 375.

Die Tagwacht — ziar social-democrat, a apărut la Zürich în limba germană din 1869 pînă în 1873, organ de presă al secțiilor germane din Elveția ale Internaționalei, în continuare organ de presă al Uniunii muncitorilor elvețieni și al Partidului social-democrat elvețian. — 386, 531.

Telegraph vezi *The Daily Telegraph*.

Le Temps — cotidian conservator, a apărut din 1861 pînă în 1943 la Paris ; organ al marii burghezii ; a făcut opoziție celui de-al doilea Imperiu ; a luat atitudine împotriva războiului cu Prusia ; ulterior a sprijinit guvernul apărării naționale. — 33.

The Times — cotidian, fondat la 1 ianuarie 1785 la Londra sub titlul „Daily Universal Register”, de la 1 ianuarie 1788 apare sub titlul „The Times” ; cel mai

- mare ziar englez de orientare conservatoare. — 11, 15, 26, 41, 119, 213, 318, 409, 429, 524.
- De Toekomst* — publicație muncitorească, a apărut din 1870 până în 1871 de trei ori pe săptămână la Haga; a publicat documente și materiale ale Internaționalei. — 151, 217.
- L'Union des Travailleurs* — publicație muncitorească oportunistă, a apărut lunar din noiembrie 1873 până în decembrie 1874 la Geneva. — 554.
- La Vérité* — cotidian republican, de orientare burgheză-radicală, a apărut din octombrie 1870 până la 3 septembrie 1871 la Paris; inițial a sprijinit Comuna din Paris, ulterior însă a fost împotriva măsurilor ei sociale. — 263.
- Vermersch Journal* — a fost editat de emigranți francezi din decembrie 1871 până în martie 1872 la Londra. — 345.
- Vestnik Evropl* (Вестник Европы) — publicație lunară rusă de istorie, politică, literatură, de orientare burghezo-liberală; a apărut din 1866 până în 1918 la Petersburg. — 464.
- Der Volksstaat* — organul central al Partidului muncitoresc social-democrat (al eisenachienilor); a apărut la Leipzig de la 2 octombrie 1869 până la 29 septembrie 1876 (la început de două ori pe săptămână, iar din iulie 1873 — de trei ori pe săptămână). Exprima concepțiile curentului revoluționar din mișcarea muncitorească germană; componența redacției s-a schimbat mereu din cauza arestării redactorilor, dar conducerea generală a fost exercitată de Wilhelm Liebknecht; un rol important a avut August Bebel, care conducea editura „Volksstaat”. Marx și Engels au ținut o strânsă legătură cu redacția ziarului în paginile cărui și-au publicat în mod sistematic articolele. Dind o mare importanță ziarului „Volksstaat”, Marx și Engels urmăreau cu atenție apariția lui, criticau lipsurile și greșelile lui, îl orientau. — 16, 36, 53, 58, 64, 81, 114, 143, 150, 156, 185, 188, 189, 215, 216, 265, 284, 293, 363, 368, 373, 383, 386, 410, 415, 423, 449, 450, 473, 478, 480, 488, 495, 499, 512, 514, 526, 527, 529, 532, 535, 556, 574, 578.
- Volkswille* — săptăminal muncitoresc, a apărut de la 30 ianuarie 1870 până la 27 iunie 1874 la Viena. — 194, 478.
- Volks-Zeitung* — cotidian, a apărut din 1853 până în 1889 la Berlin. — 124, 453.
- Der Vorbote* — publicație politică și social-economică lunară, a apărut din ianuarie 1866 până în decembrie 1871 la Geneva, la început cu subtitlul „Organ der Internationalen Arbeiter-Association”; din ianuarie 1867 cu subtitlul „Zentralorgan der Sectionsgruppe deutscher Sprache der Internationalen Arbeiterassociation”. Redactor responsabil și autor al mai multor articole a fost Johann Philipp Becker. Ziarul a publicat cu regularitate documente ale Internaționalei, procesele-verbale ale congreselor și a informat despre activitatea secțiilor și despre dezvoltarea mișcării muncitorești în Europa și S.U.A. Publicația a urmat în general linia lui Marx și a Consiliului General. În 1867 a avut un tiraj de 1 300 exemplare și se difuza în Elveția și Germania, și ilegal în Austria și Ungaria; în afară de aceasta era citită de muncitorii germani de la Paris, Londra, New York, Chicago și din alte orașe ale Europei și Americii. Difuzarea publicației „Vorbote” reprezenta un important domeniu de activitate al secțiilor Internaționalei grupate în jurul Comitetului central de la Geneva condus de Becker. Pentru secțiile locale din Germania a constituit un important mijloc de agitație. — 124.

- De Werker* — săptămînal, a apărut în limba flamandă din 1868 pînă în 1914 la Anvers ; din 1868 pînă în 1871 organ al secției flamande a Internaționalei ; a publicat documentele acesteia ; ulterior cotidian al Partidului muncitoresc flamand, apoi al Partidului muncitoresc belgian. — 151, 181, 248.
- De Werkman* — săptămînal muncitoresc, a apărut la Amsterdam din 1868 pînă în 1874 ; din 1869 organul de presă al secției din Amsterdam a Internaționalei. — 151.
- Wiener Medicinische Zeitung* vezi *Allgemeine Wiener medicinische Zeitung*.
- Woodhull & Claflin's Weekly* — săptămînal editat la New York în anii 1870—1876 de feministele americane Victoria Woodhull și Tennessee Claflin. — 292, 432.
- World* vezi *The New York World*.
- Znanie* (Знание) — publicație progresistă rusă de știință popularizată, a apărut din 1870 pînă în 1877 la Petersburg. — 305.
- Die Zukunft* — publicație burgheză-democrată fondată de Johann Jacoby, a apărut din 1866 pînă în 1871 la Berlin ; organ al partidului popular. — 147.

Indice de nume

A

- About, Edmond* (1828—1885) — ziarist francez, bonapartist. — 186.
- Acollas, Émile* (1820—1891) — jurist francez, publicist și om politic; democrat mic-burghez. — 414.
- Albarracin, Severino* — anarhist spaniol, institutor, membru al Consiliului federal spaniol (1872—1873); unul dintre conducătorii răscoalei din Alcoy din 1873; după înfrângerea răscoalei a emigrat în Elveția. — 541.
- Alerini, Charles* (n. 1842) — anarhist francez; membru al secției din Marsilia a Asociației Internaționale a Muncitorilor, unul dintre organizatorii Comunei din Marsilia (aprilie 1871); după înfrângerea Comunei a emigrat în Italia, apoi în Spania, unde a propagat anarhismul; delegat la Congresul de la Haga din 1872 al Asociației Internaționale a Muncitorilor; a fost exclus din Internațională pe baza hotărârii Consiliului General din 30 mai 1873. — 476, 485.
- Alexandru I* (1777—1825) — țar al Rusiei (1801—1825). — 166.
- Alexandru al II-lea* (1818—1881) — țar al Rusiei (1855—1881). — 29, 101, 145, 166, 169, 183, 568.
- Alexandru al III-lea* (1845—1894) — țar al Rusiei (1881—1894). — 166, 169.
- Allen* — medic englez, l-a tratat pe Marx și pe membrii familiei lui. — 7.
- Allsop, Thomas* (1795—1880) — agent de bursă englez, publicist, a aderat la cartiști; a colaborat îndeaproape cu Marx în acțiunea de ajutorare a comunarilor emigranți. — 67, 69.
- Alonzo* — lider al muncitorilor englezi. — 510.
- Anderson-Garrett, Elisabeth* (1836—1917) — cunoscut medic și fizician englez. — 575.
- Applegarth, Robert* (1833—1925) — dulgher, unul dintre liderii reformiști ai trade-unionurilor; secretar general al Uniunii dulgherilor și tâmplarilor (1862—1871), membru al Consiliului trade-unionurilor din Londra; membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1865, 1868—1872); în 1869 delegat la Congresul de la Basel; unul dintre conducătorii Ligii pentru reformă; ulterior s-a retras din mișcarea muncitorească. — 67.
- Arnaud, Antoine* (1831—1885) — revoluționar francez, blanquist, membru al Comitetului Central al Gărzii naționale și al Comunei din Paris; după înfrângerea Comunei a emigrat în Anglia; membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1871—1872); delegat la Congresul de la Haga (1872); s-a retras din Asociația Internațională a Muncitorilor în urma hotărârii Congresului de a muta sediul Consiliului General la New York. — 317, 328, 446.

Arndt, Ernst Moritz (1769—1860) — publicist, istoric și filolog german, participant activ la lupta la eliberarea a poporului german de sub dominația napoleoneană; în 1848—1849 membru al Adunării Naționale de la Frankfurt (centru dreapta). — 121.

Arnim, Harry conte de (1824—1881) — diplomat german, adversar al lui Bismarck; în 1874 a fost condamnat pentru însușirea unor documente diplomatice. — 566.

Arraing, Ferdinand — revoluționar francez, blanquist; membru al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 503.

Assi, Adolph-Alphonse (1841—1886) — de profesie mecanic; militant al mișcării muncitorești franceze; membru al Comitetului Central al Gărzii naționale și al Comunei din Paris; după înfrângerea Comunei a fost deportat în Noua Caledonie. — 223.

Aston — avocat din Manchester. — 94, 569, 570.

Augsburg, Dietrich Wilhelm Andreas (n. aprox. 1818) — economist german, național-liberal; în 1871—1874 membru al Reichstagului. — 94.

Augusta Marie Luise Katharina (1811—1890) — soția prințului Wilhelm de Prusia, mai târziu împăratul Wilhelm I al Germaniei. — 61.

Aumale, Henri-Eugène-Philippe-Louis d'Orléans, duce de (1822—1897) — fiul lui Ludovic Filip; după revoluția din februarie 1848 a emigrat în Anglia; deputat în Adunarea Națională din 1871. — 99.

Avrial, Augustin (1840—1904) — mecanic francez, proudhonist de stînga; membru al Consiliului federal al secțiilor din Paris ale Asociației Internaționale a Muncitorilor; membru al Comunei din Paris; după înfrângerea Comunei a emigrat în Anglia, unde a fost un timp membru al secției franceze din 1871. — 313, 315—316, 328, 345, 349, 580.

B

Bachruch, Henri — muncitor ungar, secretar al secției germane din Paris a Internaționalei, membru al Consiliului federal din Paris al Internaționalei; participant la Comuna din Paris. — 251.

Badinguet — vezi *Napoleon al III-lea*.

Baggohufudt-Gross. — 434.

Bain, Alexander (1818—1903) — filozof englez, pedagog teoretician, autor al mai multor lucrări de psihologie. — 324.

Bakunin, Mihail Aleksandrovici (1814—1876) — publicist și revoluționar rus, a participat la revoluția din 1848—1849 din Germania; unul dintre ideologii anarhismului; membru al Asociației Internaționale a Muncitorilor, din care a fost exclus în 1872, la Congresul de la Haga, din cauza activității sale dizolvante și a ideilor sale anarhiste. — 7, 16, 26, 27, 125, 126, 149, 217—220, 227, 240, 270, 284, 291, 302—304, 310, 311, 315, 316, 317, 323, 326, 328, 333, 334, 337, 341, 342, 343, 347, 348, 353—360, 363, 366, 368, 370, 378, 386—387, 392, 396, 400, 407, 410, 414, 417, 421, 423, 434, 439, 440, 442, 444, 446, 448, 451, 458, 460—462, 464, 466, 468, 471, 477, 489, 493, 495, 505, 524, 527, 530, 537, 540—543, 551, 579, 597, 600.

Bałaszewicz-Połocki, Julian Alexander — poet polonez, în 1860—1870 agent al poliției secrete ruse la Londra. — 320.

Baranov, V. — doctor în filozofie, în 1871 a locuit la Geneva. — 434.

Barbès, Armand (1809—1870) — revoluționar francez, democrat mic-burghez, unul dintre conducătorii societăților secrete și al comploturilor din perioada monarhiei din iulie; participant activ la revoluția din 1848; pentru participarea la evenimentele din 15 mai 1848 a fost condamnat la închisoare pe viață; a fost amnistiat în 1854; după amnistiere a emigrat și curînd după aceea s-a retras din viața politică. — 133.

- Barry, Maltman** (1842—1909) — ziarist englez, socialist, membru al Asociației Internaționale a Muncitorilor; delegat la Congresul de la Haga (1872), membru al Consiliului General (1871—1872) și al Consiliului federal britanic (1872—1874); i-a sprijinit pe Marx și Engels în lupta lor împotriva adepților lui Bakunin și a liderilor englezi reformiști ai trade-unionurilor; după ce Asociația Internațională a Muncitorilor și-a încetat activitatea a continuat să militeze în cadrul mișcării socialiste din Anglia; concomitent a colaborat la ziarul conservator „The Standard”; în ultimul deceniu al secolului trecut a sprijinit așa-numita „aripă socialistă” a conservatorilor. — 338, 536, 618.
- Bartorelli, Ugo** — bakunist italian, secretar al „Fascio Operaio” din Florența. — 454.
- Bastelica, André** (1845—1884) — de profesie tipograf, militant al mișcării muncitorești franceze și spaniole; membru al Asociației Internaționale a Muncitorilor; adept al lui Bakunin; în 1871 membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor și delegat la Conferința de la Londra. — 67, 256, 257, 270, 313—316, 317, 318, 580.
- Bastiat, Frédéric** (1801—1850) — economist francez, a propagat armonia intereselor de clasă în societatea capitalistă; „reprezentantul cel mai plat și deci cel mai reușit al apologeticii vulgar-economice” (Marx). — 449.
- Batló** — proprietarul unei filaturi și țesătorii de bumbac din Barcelona. — 191.
- Bazaine, François-Achille** (1811—1888) — general francez, monarhist; din 1864 mareșal al Franței; a condus intervenția armată din Mexic (1863—1867); în timpul războiului franco-prusian a comandat corpul 3 armată, ulterior Armata de Rin; în octombrie 1870 a capitulat la Metz. — 32, 43, 49, 99, 577.
- Beaufort** — emigrant francez la Londra. — 65, 285.
- Bebel, August** (1840—1913) — militant de seamă al mișcării muncitorești germane și internaționale, de profesie strungar în lemn; membru al Internaționalei I; din 1867 deputat în Reichstag; unul dintre întemeietorii și conducătorii social-democrației germane; a luptat împotriva lassalleeanismului; în timpul războiului franco-prusian s-a situat pe pozițiile internaționalismului proletar, a militat pentru sprijinirea Comunei din Paris; prieten și colaborator al lui Marx și Engels; militant al Internaționalei a II-a; în ultimul deceniu al secolului trecut și la începutul secolului al XX-lea a luat atitudine împotriva reformismului și revizionismului, dar în ultima perioadă a activității sale a făcut o serie de greșeli cu caracter centrist. — 40, 122, 123, 155, 183, 184, 201, 216, 234, 253, 255, 288, 297, 329, 336, 346, 380, 405, 411, 416, 419, 433, 459, 514, 526, 531, 596.
- Bebel, Julie** (1843—1910) — soția lui August Bebel. — 156, 157.
- Becker, Bernhard** (1826—1882) — publicist german, lassalleean; ulterior a aderat la eisenachieni; președinte al Uniunii generale a muncitorilor germani (1864—1865); delegat la Congresul de la Haga al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1872). — 256, 265, 283, 574.
- Becker, Johann Philipp** (1809—1886) — de profesie perier, militant de seamă al mișcării muncitorești germane și internaționale, participant la revoluția din 1848—1849; organizator al secțiilor germane din Elveția ale Internaționalei, delegat la Conferința de la Londra (1865) și la toate congresele Internaționalei. A corespondat cu Carol Farcaș, unul din conducătorii secției din Timișoara a Internaționalei I, căruia la 1 ianuarie 1869 i-a trimis carnetul de primire în Internațională, împreună cu alte zece documente de primire a noi membri; redactor al revistei „Der Vorbote” (1866—1871);

- prieten și tovarăș de luptă al lui Marx și Engels. — 124, 144, 214, 235, 353, 354, 369, 407, 413, 418—421, 441, 448, 461, 474, 508, 522, 527, 529, 547, 554.
- Beesly** — soția lui Edward Spencer Beesly. — 276—277.
- Beesly, Edward Spencer** (1831—1915) — istoric și politician englez; radical burghez, pozitivist; profesor la Universitatea din Londra; a prezidat adunarea din 28 septembrie 1864 de la St. Martin's Hall; în 1870—1871 a militat în presa engleză în apărarea Asociației Internaționale a Muncitorilor și a Comunei din Paris; a fost în relații de prietenie cu Marx. — 137, 145, 148, 152, 172, 205, 276.
- Beghelli, Giuseppe** (1847—1877) — ziarist italian, democrat-burghez; a luat parte la campaniile lui Garibaldi; redactor la mai multe ziare republicane. — 358, 361.
- Beifuss**. — 573.
- Beleav, Ivan Dmitrievici** (1810—1873) — istoric rus, profesor la Universitatea din Moscova (1852—1873), slavofil. — 520.
- Benedetti, Giuseppe** — anarhist italian, unul dintre întemeietorii organizației bakuniste din Pisa, care pretindea să fie recunoscută ca secție a Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 371.
- Benedix, Roderich** (1811—1873) — scriitor și dramaturg german, în 1845 director al teatrului din Elberfeld. — 98, 99.
- Bergeret, Jules-Victor** (1839—1905) — revoluționar francez, apropiat de blanquiști, funcționar de bancă; membru al Comitetului Central al Gărzii naționale și al Comunei din Paris; după înfrângerea Comunei a emigrat în Anglia, iar apoi în S.U.A.; a fost condamnat la moarte în contumacie. — 602.
- Bert, Cesare** — mecanic italian, unul dintre organizatorii secției din Torino a Asociației Internaționale a Muncitorilor; în 1871—1872 a sprijinit Consiliul General, apoi a aderat la anarhiști; delegat la congresul anarhiștilor de la Geneva (1873). — 394, 473, 482.
- Bertrand, F. I.** — militant al mișcării muncitorești americane; muncitor la o fabrică de țigări; german de origine; secretar-corespondent al secției nr. 6 din New York a Asociației Internaționale a Muncitorilor; membru al Consiliului federal al secțiilor nord-americane (1872) și al redacției lui „Arbeiter-Zeitung”; membru al Consiliului General ales la Congresul de la Haga (1872). — 477.
- Bervi, Vasili Vasilevici** (pseudonimul lui N. Flerovski) (1829—1918) — economist și sociolog rus, iluminist-democrat; reprezentant al socialismului utopic narodnic, autorul cărții „Situția clasei muncitoare din Rusia”. — 161.
- Beslay, Charles** (1795—1878) — întreprinzător francez, literat și om politic, membru al Internaționalei, proudhoinist; membru al Comunei din Paris și al Comisiei financiare a Comunei; delegat al Comunei pe lângă Banca Franței; s-a pronunțat împotriva naționalizării băncii și împotriva amestecului în treburile ei interne; după înfrângerea Comunei a emigrat în Elveția și apoi în Anglia. — 318.
- Besson, Alexandre** — de profesie lăcătuș, emigrant francez la Londra; membru al Consiliului General al Internaționalei (1866—1868); secretar-corespondent pentru Belgia; unul dintre conducătorii secției franceze din Londra; a aderat la grupul lui Félix Pyat; membru al secției franceze din 1871 care n-a fost primită în Internațională. — 317.
- Beta Heinrich** (pseudonimul lui Bettziech) (1813—1876) — publicist german, democrat mic-burghez, emigrant la Londra. — 458.
- Beust, Anna** (n. 1827) — verișoara lui Engels. — 370.

- Biedermann, Karl** (1812—1901) — istoric și publicist german, liberal moderat, începând din deceniul al 7-lea național-liberal, redactor al ziarului „Norddeutsche Allgemeine Zeitung” (1863—1879). — 157, 604.
- Bignami, Enrico** (1846—1921) — militant al mișcării muncitorești și democratice italiene, ziarist, republican, a luat parte la campaniile lui Garibaldi; a întemeiat secția din Lodi a Asociației Internaționale a Muncitorilor; redactor al ziarului „La Plebe” (1868—1882); din 1871 a fost în corespondență cu Engels; a luptat pentru crearea unui partid muncitoresc independent în Italia; a luat atitudine împotriva anarhismului. — 274, 403, 474, 482, 502, 517, 521, 539.
- Bigot, Léon** (1826—1872) — avocat și publicist francez, republican de stînga; după înfrîngerea Comunei, unul dintre apărătorii comunarilor în fața tribunalului militar de la Versailles. — 223, 252, 255.
- Bismarck, Otto, prinț de** (1815—1898) — om de stat și diplomat al Prusiei și Germaniei, reprezentant al uncherimii prusiene; prim-ministru al Prusiei (1862—1871); cancelar al Imperiului german (1871—1890); a realizat unificarea Germaniei pe cale contrarevoluționară; dușman inveterat al mișcării muncitorești, autorul legii excepționale împotriva socialiștilor (1878). — 8, 11, 12, 16, 20, 27, 31, 33, 37, 38, 42, 55, 58, 62, 64, 101, 102, 122, 138, 140, 147, 149, 168, 170, 164—166, 172, 186, 204, 206, 252, 253, 266, 316, 356, 359, 375, 405, 406, 409, 414, 416, 437, 552, 566, 574, 577, 610.
- Blanc, Gaspard** — picher francez, adept al lui Bakunin; a luat parte la insurjecția de la Lyon din 1870; după înfrîngerea Comunei din Paris a devenit bonapartist. — 304, 318, 359, 366.
- Blanc, Jean-Joseph-Louis** (1811—1882) — socialist mic-burghez, ziarist și istoric francez; în 1848 membru al guvernului provizoriu și președinte al comi-
- siei de la Luxemburg; s-a situat pe o poziție de pactizare cu burghezia; în august 1848 a emigrat în Anglia, unde a fost unul dintre conducătorii emigrației mic-burgheze; deputat în Adunarea Națională din 1871, s-a ridicat împotriva Comunei din Paris. — 13, 21, 24, 31, 44, 103, 243.
- Blank, Emil** (junior), fiul lui Karl Emil Blank. — 281.
- Blank, Karl Emil** (1817—1893) — comerciant german, în deceniul al 5-lea și al 6-lea s-a apropiat de concepțiile socialiste; soțul surorii lui Friedrich Engels — Marie. — 281.
- Blanqui, Louis-Auguste** (1805—1881) — revoluționar francez, comunist utopist, organizatorul mai multor societăți secrete și comploturi; participant activ la revoluțiile din 1830 și 1848; militant de seamă al mișcării proletare în Franța; a stat 36 de ani în închisoare și în coloniile de deținuți; în perioada Comunei se afla la închisoare. — 133, 163, 223, 409.
- Blind, Karl** (1826—1907) — publicist german, democrat mic-burghez, participant la mișcarea revoluționară din 1848—1849 din Baden; în deceniul al 6-lea unul dintre conducătorii emigrației mic-burgheze germane de la Londra; din 1869 național-liberal; în timpul războiului franco-prusian și ulterior s-a manifestat ca șovinist inveterat. — 13, 20, 21, 23—25, 35, 43, 124, 128, 170, 184.
- Bloche** — comisar de poliție francez. — 568.
- Block, Maurice** (1816—1901) — statistician și economist burghez francez, reprezentant al economiei politice vulgare. — 506.
- Blos, Wilhelm** (1849—1927) — social-democrat german, ziarist și istoric, unul dintre redactorii ziarului „Volksstaat” (1872—1874); în 1877—1878 și 1890 membru al Reichstagului; în anii primului război mondial social-șovinist. După revoluția din noiembrie 1918

- președinte al guvernului din Württemberg (1918—1920). — 114, 532, 557.
- Bolleter, Heinrich** — emigrant german la Londra, proprietarul unui mic restaurant în Soho, unde se țineau adesea întruniri muncitorești; membru al Asociației culturale a muncitorilor germani de la Londra, membru în Consiliul General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (noiembrie 1864—1865); delegat la Conferința de la Londra din 1865. — 210.
- Bolte, Friedrich** — muncitor la o fabrică de țigări, militant al mișcării muncitorești americane; german de origine; secretar al Consiliului federal al secțiilor nord-americane ale Asociației Internaționale a Muncitorilor (1872); unul dintre redactorii lui „Arbeiter-Zeitung”; membru al Consiliului General (1872—1874) ales la Congresul de la Haga; în 1874 a fost exclus din Internațională din cauza liniei greșite promovate la „Arbeiter-Zeitung”. — 256, 300, 383, 509, 547.
- Bonaparte** — vezi *Napoleon al III-lea*.
- Bonhorst, Leonhard von** (n. 1840) — social-democrat german, de profesiune tehnician; unul dintre membrii Comitetului din Braunschweig al Partidului muncitoresc social-democrat (eisenachienii). — 36.
- Boon, Martin James** — mecanic, adept al concepțiilor social-reformatoare ale cartistului James O'Brien (Bronterre); membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1869—1872), secretar al Land and Labour League; în 1872 membru al Consiliului federal britanic. — 301.
- Borchardt, Louis** — medic german, cunoscut al lui Engels la Manchester. — 9, 73.
- Borkheim, Sigismund Ludwig** (1825—1885) — publicist german, democrat, în 1848—1849 participant la revoluția din Baden-Palatinat; după înfringerea acesteia a emigrat din Germania; din 1851 comerciant la Londra; a întreținut relații de prietenie cu Marx și Engels. — 29, 41, 46, 106, 127, 129, 234, 376, 437, 438, 448.
- Boruttau, Karl** (m. 1873) — medic și publicist german, lassalleeian, ulterior membru al Partidului muncitoresc social-democrat; membru al Internaționalei, a colaborat la „Volksstaat”. — 298, 328, 448, 459.
- Bouffler, Stanislas**, marchiz de (1738—1815) — scriitor francez, a trăit un timp la curtea lui Frederic Wilhelm al II-lea, ulterior colonel în armata franceză. — 565.
- Bourbaki, Charles-Denis Sauter** (1816—1897) — general francez; în timpul războiului franco-prusian a comandat mai întâi un corp de armată, apoi Armata de răsărit. — 180.
- Bousquet, Abel** — anarhist francez; în 1872 a fost exclus din Asociația Internațională a Muncitorilor ca agent de poliție. — 318, 350, 358, 491.
- Boustrapa** — vezi *Napoleon al III-lea*.
- Bovio, Gennaro** — profesor italian, democrat burghez, mazzinist de stînga; membru al unor organizații muncitorești (asociații de ajutor reciproc), delegat la Congresul de la Neapole (1864); în 1871 s-a ridicat în apărarea Comunei din Paris. — 403.
- Bracke, Wilhelm** (1842—1880) — social-democrat german; a editat literatură socialistă la Braunschweig; unul dintre fondatorii și conducătorii Partidului muncitoresc social-democrat (eisenachienii), membru al fracțiunii social-democrate din Reichstag (1877—1879). — 36.
- Bradlaugh, Charles** (1833—1891) — ziarist și om politic englez, radical burghez, redactor al săptăminalului „The National Reformer”; după Comuna din Paris l-a atacat cu vehemență pe Marx și Asociația Internațională a Muncitorilor. — 317, 347, 600, 607.

- Brass, August** (1818—1876) — ziarist german; a luat parte la revoluția din 1848—1849 din Germania; după înfrângerea revoluției a emigrat în Elveția; din deceniul al 7-lea partizan al lui Bismarck; editor al lui „Norddeutsche Allgemeine Zeitung”. — 12, 49.
- Bray, John Francis** (1809—1895) — economist englez, socialist utopist, adept al lui Robert Owen; a dezvoltat teoria „banilor-muncă”. — 135.
- Brentano, Lujo (Ludwig Joseph)** (1844—1931) — economist burghez german, reprezentant al economiei politice vulgare, unul dintre principalii reprezentanți ai socialismului de catedră; reformist burghez. — 426, 458.
- Brix, Harold Frederick Valdemar** (1841—1881) — ziarist, militant al mișcării muncitorești și socialiste daneze, unul dintre întemeietorii secțiilor Asociației Internaționale a Muncitorilor la Copenhaga, redactor al ziarului „Socialisten”, unul dintre organizatorii și liderul Partidului social-democrat danez (1876). — 328.
- Brunov, Filip Ivanovici, baron** (1797—1875) — diplomat rus, ministru plenipotențiar (1840—1854, 1858—1860), apoi ambasador (1860—1874) la Londra. — 26.
- Brutus, Lucius Junius** (m. aprox. 509 î.e.n.) — potrivit tradiției, întemeietorul Republicii romane; din ordinul lui au fost executați fiii săi, care luaseră parte la o conspirație împotriva republicii. — 123.
- Bucher, Lothar** (1817—1892) — funcționar prusian, publicist; în 1848 deputat în Adunarea Națională din Prusia (centru stînga); după înfrângerea revoluției din 1848—1849 a emigrat la Londra; mai tirziu național-liberal; partizan al lui Bismarck. — 172.
- Büchner, Ludwig** (1824—1899) — fiziolog, naturalist și filozof burghez german, reprezentant al materialismului vulgar. — 368, 414, 415.
- Buckle, Henry Thomas** (1821—1862) — istoric pozitivist și sociolog burghez englez; în lucrarea sa fundamentală „Istoria civilizației în Anglia” a analizat istoria societății omenеști de pe poziții idealiste. — 249, 261, 268, 272.
- Burchardt, A.** — social-democrat german, delegat la Congresul de la Geneva (1873) al Internaționalei din partea organizației din Stuttgart. — 550.
- Buridan, Jean** (aprox. 1300—1358) — logician și filozof al naturii, francez. — 80.
- Burns, Lydia (Lizzy, Lizzie)** (1827—1878) — muncitoare irlandeză, a participat la mișcarea irlandeză de eliberare națională; soția lui Friedrich Engels. — 16, 60, 109, 156, 266, 296, 334, 380, 389, 478, 488, 507, 542, 549, 572.
- Burns, Mary Ellen (Pumps)** — nepoata soției lui Engels. — 102, 245, 507, 515, 549, 572.
- Busch, Wilhelm** (1826—1881) — renumit chirurg german, autor al mai multor lucrări științifice. — 95.
- Butt Isaac** (1813—1879) — avocat și om politic irlandez, liberal, membru al parlamentului; în deceniul al 7-lea a intervenit în favoarea fenienilor arestați; în deceniul al 8-lea a fost unul dintre organizatorii și conducătorii mișcării pentru autogovernarea Irlandei (Home Rule). — 376.

C

Cacadou — vezi *Lafargue, Laura*.

Caliero, Carlo (1846—1892) — participant la mișcarea muncitorească italiană, membru al Asociației Internaționale a Muncitorilor; în 1871, fiind în corespondență cu Engels, a promovat linia Consiliului General în Italia; din 1872 unul dintre conducătorii organizațiilor anarhiste italiene; spre sfîrșitul deceniului al 8-lea s-a îndepărtat de anarhiști; în 1879 a editat o scurtă expunere a volumului I al „Capitalului” lui Marx în limba italiană. — 216—221, 226—229, 236—245, 387, 388, 439, 443.

Camélinat Zéphirin (1840—1932) — de profesiune lucrător în bronz ; militant al mișcării muncitorești franceze, unul dintre conducătorii secțiilor din Paris ale Asociației Internaționale a Muncitorilor ; participant la Comuna din Paris ; după înfrângerea ei a emigrat în Anglia ; după amnistie a participat activ la mișcarea socialistă din Franța ; din 1920 membru al Partidului Communist Francez. — 313, 315—316.

Campbell — funcționar al poliției din Londra. — 322.

Caporusso, Stefano — anarhist italian, de profesiune croitor ; unul dintre întemeietorii secției din Neapole a Asociației Internaționale a Muncitorilor și președinte al acestei secții ; delegat la Congresul de la Basel (1869) ; în 1870 a fost exclus din secție pentru delapidare. — 217, 218, 227, 237.

Carlos, Don (1848—1909) — pretendent la tronul Spaniei sub numele de Carlos al VII-lea ; în 1872—1876 a dus cel de-al doilea așa-zis război carlist ; după înfrângerea a fugit în Franța. — 91.

Carlyle, Thomas (1795—1881) — scriitor, istoric și filozof idealist englez, adept al cultului eroilor ; a criticat burghezia engleză de pe pozițiile romantismului reacționar ; a aderat la partidul tory ; după 1848 dușman declarat al mișcării muncitorești. — 30.

Caron, Charles — președintele Clubului internațional și republican din New Orleans (S.U.A.). Clubul a fost primit în Asociația Internațională a Muncitorilor ca secția nr. 15. — 232.

Carroll, Ellen — ziaristă engleză ; a colaborat la ziarele pariziene „Le Rappel” și „La Marseillaise” ; în timpul Comunei din Paris a fost corespondentă la Paris. — 544, 545.

Castelar Y Ripoll, Emilio (1832—1899) — om politic, istoric și scriitor spaniol, lider al republicanilor de dreapta ; din septembrie 1873 pînă în ianuarie

1874 șef al guvernului care a pregătit terenul pentru restaurarea monarhiei în Spania. — 97.

Castellazzo, Luigi (1827—1890) — revoluționar italian, democrat burghez, participant la revoluția din 1848—1849 și la campaniile lui Garibaldi ; fondator al „Societă democratica Internazionale” din Florența. — 217, 221.

Cato, Marcus Porcius, C. Uticensis (95—46 î.e.n.) — om de stat roman, șeful partidului aristocratic republican. — 99.

Cavaignac, Louis-Eugène (1802—1857) — general și om politic francez, republican burghez moderat ; în deceniul al 4-lea și al 5-lea a luat parte la cucerirea Algeriei ; ministru de război (mai—iunie 1848) ; a reprimat insurecția din iunie 1848 a proletariatului parizian ; prim-ministru (iunie—decembrie 1848). — 159, 163.

Cecilia — vezi *La Cecilia, Napoleone*.

Centenari, Leonardo — membru al secției din Roma a Internaționalei. — 474.

Ceretti, Celso (1844—1909) — din Mirandola, prieten al lui Garibaldi, a participat la mai multe campanii ale acestuia ; democrat convins, după Comuna din Paris membru al Asociației Internaționale a Muncitorilor ; colaborator și corespondent al lui Bakunin. — 340.

Cernișevski, Nikolai Gavrilovici (1828—1889) — democrat revoluționar și filozof materialist rus ; scriitor și critic literar ; unul dintre cei mai de seamă precursori ai social-democrației ruse. — 89, 127, 161, 208, 495, 505.

Chalain, Louis-Denis (n. 1845) — de profesiune strungar ; militant al mișcării muncitorești franceze, membru al Comunei din Paris ; după înfrângerea acesteia a emigrat în Anglia, unde a fost un timp membru al secției fran-

- ceze din 1871 care nu a fost primită în Internațională; ulterior a aderat la anarhiști. — 67, 257, 313, 328.
- Charnier** — emigrant francez în S.U.A., membru al Asociației Internaționale a Muncitorilor; negustor de vinuri; partizan al Victoriei Woodhull. — 159.
- Chassepot, Antoine-Alphonse** (1833—1905) — inventator francez în domeniul armamentului. — 39.
- Chateaubriand, François-René** viconte de (1768—1848) — scriitor francez; om de stat și diplomat reacționar. — 92.
- Châtelain, Eugène** (1829—1902) — ziarist francez, participant la Comuna din Paris, a aderat la neoiacobini; după înfrângerea Comunei a emigrat la Londra; membru al secției franceze din 1871 care nu a fost primită în Internațională; în ultimele două decenii ale secolului trecut a colaborat la ziare socialiste din Franța. — 27.
- Chautard** — spion francez care s-a strecurat în organizațiile muncitorești; membru al secției franceze din 1871 de la Londra; a fost demascat și exclus din secție. — 282, 315, 316.
- Chouveau, Henri** — zugrav francez, membru al secțiilor din Paris ale Internaționalei, membru al Comitetului Central al Gărzii naționale, participant la Comuna din Paris; după înfrângerea Comunei a emigrat la Londra, unde a devenit membru al secției franceze din 1871. — 316.
- Cicerin, Boris Nikolaevici** (1828—1904) — jurist, istoric și filozof rus, profesor la Universitatea din Moscova (1861—1868), adept al monarhiei constituționale; în numeroasele sale lucrări a căutat să demonstreze că obștea agrară rusă este consecința politicii fiscale a guvernului țarist. — 520.
- Claflin, Tennessee Celeste** (1845—1923) — feministă burgheză americană; a încercat să folosească pentru înfăptuirea unui șir de reforme burgheze organizația din S.U.A. a Asociației Internaționale a Muncitorilor; împreună cu sora ei Victoria Woodhull a editat ziarul „Woodhull & Claflin's Weekly”. — 431.
- Clarendon, George William Frederick, Villiers, conte de** (1800—1870) — om de stat englez, whig, mai tirziu liberal; vicerege al Irlandei (1847—1852), a reprimat răscoala din 1848 din Irlanda; ministru de externe (1853—1858, 1865—1866 și 1868—1870). — 139, 154.
- Claris, Aristide** (1843—1916) — publicist francez, anarhist; participant la Comuna din Paris; după înfrângerea Comunei a emigrat în Elveția, unde a făcut parte din secția anarhistă de propagandă și acțiune revoluționară socialistă; redactor-șef al ziarului „La Révolution Sociale” (1871—1872). — 317.
- Clarkson** — cunoscut al lui Engels la Londra. — 246.
- Cluseret, Gustave-Paul** (1823—1900) — om politic francez, a participat la războiul civil din S.U.A. de partea statelor din Nord; membru al Internaționalei, a aderat la bakuniști; în 1870 a luat parte la insurecțiile de la Lyon și Marsilia, membru al Comunei din Paris; în aprilie 1871 delegat pentru probleme militare; după înfrângerea Comunei a emigrat în Belgia. — 57, 88, 134, 149, 500, 547, 554.
- Cobbett, William** (1762—1835) — om politic și publicist englez; reprezentant marcant al radicalismului mic-burghez; a luptat pentru democratizarea regimului politic din Anglia; din 1802 a editat săptăminalul „Cobbett's Weekly Political Register”. — 146.
- Cobden, Richard** (1804—1865) — fabricant din Manchester, liberal, adept al liberului-schimb, unul dintre fondatorii Ligii împotriva legilor cerealelor; membru al parlamentului. — 31.
- Cochrane-Baillie, Alexander Dundas Ross Wishart** (1816—1890) — om politic și literat englez; conservator, membru al parlamentului. — 411, 611.

- Coenen, Philippe** — cizmar, militant al mișcării muncitorești belgiene, secretar de redacție al ziarului „De Werker” din Anvers; delegat la Congresul de la Bruxelles (1868) și la Conferința de la Londra ale Asociației Internaționale a Muncitorilor (1871); la Congresul de la Haga din 1872 i-a sprijinit pe bakuniști, ulterior, unul dintre întemeietorii Partidului socialist belgian. — 180, 247.
- Cohen (Cohn), James** — muncitor la o fabrică de țigări; militant al mișcării muncitorești engleze, președintele Uniunii muncitorilor din fabricile de țigări din Londra, membru al Consiliului General al Internaționalei (1867—1871), secretar-corespondent pentru Danemarca (1870—1871); delegat la Congresul de la Bruxelles (1868) și la Conferința de la Londra (1871) ale Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 180, 181—182, 248, 377.
- Collet, Charles Dobson** — ziarist radical și om politic englez, redactor și editor al ziarului „Free Press” (1859—1865); din 1866 a editat „Diplomatic Review”. — 262.
- Comte, Isidore-Auguste, François-Marie** (1798—1857) — matematician, filozof și sociolog francez; întemeietorul pozitivismului. — 152.
- Conway, Moncure Daniel** (1832—1907) — scriitor radical american, predicator metodist; în predicile și scrierile sale s-a ridicat împotriva sclaviei negrilor; din 1863 pînă în 1884 a trăit în Europa; în timpul războiului franco-prusian a fost corespondent al ziarului „New-York World”. — 260.
- Cotta, Johann Georg, Freiherr von Cotendorf** (1796—1863) — editor german, proprietar al ziarului „Morgenblatt für gebildete Stände” și al unei mari firme editoriale. — 188.
- Cournel, Frédéric-Étienne** (1839—1885) — revoluționar francez, blanquist, publicist, membru al Comunei din Paris; după înfringerea ei a emigrat în Anglia; membru al Consiliului General al Internaționalei (1871—1872); delegat la Congresul de la Haga (1872); în urma hotărîrii congresului de a muta sediul Consiliului General la New York, s-a retras din Asociația Internațională a Muncitorilor; în deceniul al 9-lea unul dintre conducătorii organizației blanquiste din Franța. — 268, 299, 317, 328, 390, 446, 516, 531.
- Cousin-Montauban, Charles-Guillaume-Marie-Apollinaire-Antoine, conte de Palikao** (1796—1878) — general francez, bonapartist; în 1860 a comandat trupele expediționale anglo-franceze în China; în august-septembrie 1870 ministru de război și șef al guvernului. — 48, 592.
- Cremer, William Randall** (1838—1908) — militant în mișcarea trade-unionistă și în cea pacifistă, reformist; unul dintre întemeietorii și conducătorii Uniunii dulgherilor și timplarilor (1860), membru al Consiliului trade-unionurilor din Londra, al Ligii naționale engleze pentru independența Poloniei, al Comitetului executiv al Ligii pentru reformă și al Ligii pămîntului și a muncii; membru al Consiliului General al Internaționalei și secretar general al acestuia (1864—1866); participant la Conferința de la Londra (1865) și la Congresul de la Geneva ale Asociației Internaționale a Muncitorilor (1866); ulterior liberal, deputat în parlament din partea partidului liberal (1885—1895 și 1900—1908). — 62—412.
- Crémieux, Adolphe** (1796—1880) — avocat și om politic francez; în timpul revoluției de la 1848 membru al guvernului provizoriu. — 365, 578.
- Cuno** — funcționar prusian din Düsseldorf, tatăl lui Theodor Cuno. — 413, 414.
- Cuno, Theodor, Friedrich** (1847—1934) — militant al mișcării muncitorești germane și internaționale, socialist; în 1871—1872 a corespondat sistematic

cu Engels ; a luptat împotriva anarhismului în Italia ; organizator al secției din Milano a Asociației Internaționale a Muncitorilor ; delegat la Congresul de la Haga al Internaționalei (1872) ; după congres a emigrat în S.U.A., unde a participat la activitatea Internaționalei ; ulterior a militat în mișcarea muncitorească și socialistă americană. — 295, 346, 353, 367, 369, 405, 410, 413—416, 421, 439, 447, 450, 459, 462, 470, 471, 473, 478, 480, 482, 488, 498, 504, 517.

D

- Dakyns* — geolog englez, din 1869 membru al Asociației Internaționale a Muncitorilor ; prieten al lui Marx și Engels. — 73.
- Dana, Charles Anderson* (1819—1897) — ziarist progresist american, aboliționist ; din deceniul al 5-lea pînă în deceniul al 7-lea redactor la „New York Daily Tribune”, ulterior redactor la ziarul „Sun” din New York. — 149, 258, 375.
- Danieli, Francesco* — membru al secției din Milano a Internaționalei. — 408.
- Danielson, Nikolai Franțevici* (pseudonim *Nikolai-on*) (1844—1918) — economist rus, unul dintre ideologii narodnicismului în ultimele două decenii ale secolului trecut ; timp de mai mulți ani a purtat corespondență cu Marx și Engels ; a tradus în limba rusă volumele I, II și III ale „Capitalului” lui Marx (volumul I împreună cu G. A. Lopatin). — 207, 230, 288, 433, 464, 489, 504, 520, 543, 608, 609.
- Darson A.* — librar și editor din Londra. — 88, 583.
- Davidov, Anatolii* (n. 1823) — revoluționar rus ; la începutul deceniului al 8-lea a fost reprezentantul la Londra al unei societăți de navigație din Odesa ; s-a împrietenit cu Marx și a participat la ajutorarea emigranților comunarzi ; în august 1873 s-a întors în Rusia. — 64, 258.
- Days, Alfred* — secretar al Consiliului federal britanic al Asociației Internaționale a Muncitorilor (din iunie 1873), delegat la Congresul Federației britanice de la Manchester, participant la mișcarea cooperatistă din Anglia. — 84.
- Deák, Ferenc* (1803—1876) — om de stat ungar, reprezentant al cercurilor liberale ale aristocrației ungare, partizan al compromisului cu monarhia austriacă ; ministru de justiție în guvernul Batthyányi (martie—septembrie 1848) ; din 1860 membru al camerei deputaților. — 148.
- Delahaye, Pierre-Louis* (n. 1820) — mecanic francez, proudhonist ; din 1864 membru al Internaționalei ; participant la Comuna din Paris ; după înfringerea Comunei a emigrat în Anglia ; membru al Consiliului General al Internaționalei (1871—1872) ; delegat la Conferința de la Londra din 1871. — 257, 314, 436.
- Delescluze, Louis-Charles* (1809—1871) — om politic și ziarist francez, revoluționar mic-burghez ; participant la revoluțiile din 1830 și 1848 ; deputat în Adunarea Națională din 1871 ; membru al Comunei din Paris ; a căzut în luptele de baricade din mai 1871 de la Paris. — 5.
- Delpech* — jurist francez, reacționar ; în 1871 procuror general în departamentul Haute-Garonne. — 256, 604, 605.
- De Morgan, John* — socialist irlandez, participant la mișcarea republicană din Anglia ; membru al Internaționalei ; a sprijinit aripa revoluționară în Federația britanică. — 406, 486, 544.
- Demuth, Helene* (1823—1890) — menajera și prietena credincioasă a familiei Marx. — 593.
- Dentraygues, Émile* (pseudonim *Swarm*) (n. aprox. 1837) — funcționar la căile ferate franceze, membru al secției din Toulouse a Internaționalei ; delegat la Congresul de la Haga (1872) ; în procesul de la Toulouse al mem-

- brilor Internaționalei (1873) și-a trădat tovarășii. — 516, 525, 526.
- De Paepe, César* (1842—1890) — zețar, iar apoi medic; unul dintre întemeietorii secției belgiene a Internaționalei, membru al Consiliului federal belgian; delegat la Conferința de la Londra (1865), la Congresul de la Lausanne (1867), la Congresul de la Bruxelles (1868), la cel de la Basel (1869) și la Conferința de la Londra (1871) ale Internaționalei; după Congresul de la Haga (1872) i-a sprijinit un timp pe bakuniști; unul dintre întemeietorii Partidului Muncitoresc Belgian (1885). — 96, 140, 310, 314, 337, 343, 418, 435, 450, 474, 596, 601, 607.
- Deure, Simon* (1838—1900) — de profesie cizmar; militant al mișcării muncitorești franceze, blanquist; membru al secției din Paris a Internaționalei; a făcut parte din redacția ziarului „La Marseillaise”; membru al Comunei din Paris; după înfrângerea Comunei a emigrat în S.U.A.; delegat la Congresul de la Basel (1869) și la Congresul de la Haga (1872) ale Internaționalei; membru al Consiliului General ales la Congresul de la Haga; din 1882 membru al Partidului Muncitoresc Francez. — 462, 467, 484, 485, 496, 523.
- Desagarre, baron* — jurist francez, în 1871 procuror la un tribunal din departamentul Haute-Garonne. — 605.
- Descartes (Cartesius), René* (1596—1650) — cunoscut filozof francez, matematician și naturalist. — 115.
- Deutsch, Simon* (1822—1877) — bibliograf austriac, radical burghez; în 1848 a colaborat la ziarul „Der Radikale” din Viena, apoi a emigrat la Paris; l-a cunoscut pe Marx. — 112.
- Devoy, John* (1842—1928) — participant activ la mișcarea de eliberare națională din Irlanda din deceniul al 7-lea (a fenienilor) și unul dintre conducătorii Ligii pământului (deceniul al 9-lea); membru al Comitetului Central al secțiilor nord-americane, unul dintre organizatorii secțiilor irlandeze din S.U.A. — 266.
- Diderot, Denis* (1713—1784) — filozof francez, reprezentant al materialismului mecanicist; iluminist, unul dintre ideologii burgheziei franceze revoluționare, inițiator și redactor principal al Enciclopediei franceze. — 289, 565.
- Dietzgen, Joseph* (1828—1888) — de profesie muncitor tăbăcar; social-democrat german; filozof autodidact, a ajuns în mod independent la materialismul dialectic; delegat la Congresul de la Haga al Internaționalei (1872). — 234.
- Dilke, sir Charles Wentworth* (1843—1911) — om politic și scriitor englez, unul dintre liderii aripii radicale a partidului liberal, membru al parlamentului. — 299, 328, 349.
- Disraeli (D'Israeli), Benjamin* (din 1876) conte de Beaconsfield (1804—1881) — om de stat și scriitor englez, unul dintre liderii torylor; în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, unul dintre liderii partidului conservator; cancelar al trezoreriei (1852, 1858 și 1866—1868), prim-ministru (1868 și 1874—1880). — 26, 101, 103, 568.
- Dobroliubov, Nikolai Aleksandrovici* (1836—1861) — democrat revoluționar rus, critic literar și filozof materialist; unul dintre cei mai de seamă precursori ai social-democrației ruse. — 289.
- Dombrowski, Jaroslaw* (1836—1871) — democrat revoluționar polonez; în deceniul al 7-lea al secolului al XIX-lea a luat parte la mișcarea de eliberare națională din Polonia; general al Comunei din Paris; din mai 1871 comandant suprem al tuturor forțelor armate ale Comunei; a căzut pe baricade. — 596.
- Dombrowski, Theophil* — revoluționar polonez, participant la Comuna din Paris, a comandat un detașament de

- comunarzi ; după înfrângerea Comunei a emigrat în Anglia. — 596.
- Douay, Félix* (1816—1879) — general francez, în timpul războiului franco-prusian a comandat corpul 7 armată ; a fost făcut prizonier la Sedan ; ulterior a comandat corpul 4 armată de la Versailles ; unul dintre călăii Comunei din Paris. — 33.
- Dronke, Ernst* (1822—1891) — publicist și scriitor german ; la început „adevărat socialist”, apoi membru al Ligii comuniștilor și unul dintre redactorii lui „Neue Rheinische Zeitung” ; după revoluția din 1848—1849 a emigrat în Franța ; în momentul sciziunii din Liga comuniștilor — adept al lui Marx și Engels ; în 1852 a plecat în Anglia, unde i-a sprijinit pe aceștia în demascarea șicanelor poliției în timpul procesului comuniștilor de la Köln ; după dizolvarea Ligii comuniștilor s-a retras din activitatea politică. — 69, 81.
- Dubov, A.* — membru al Secției slave bakuniste din Zürich a Internaționalei. — 277.
- Dufaure, Jules-Armand-Stanislas* (1798—1881) — om de stat și avocat francez, orléanist, unul dintre călăii Comunei din Paris ; ministru al lucrărilor publice (1839—1840), ministru de interne (1848—1849), ministru de justiție (1871—1873, 1875—1876, 1877—1879) și prim-ministru (1876, 1877—1879). — 396.
- Dupont* — soția lui Eugène Dupont. — 246.
- Dupont, Clarisse* — fiica lui Eugène Dupont. — 64, 246.
- Dupont, Eugène* (aprox. 1831—1881) — muncitor francez, constructor de instrumente muzicale ; militant al mișcării muncitorești internaționale ; în 1848 a luat parte la insurecția din iunie de la Paris ; din 1862 a trăit la Londra ; membru al Consiliului General al Internaționalei (noiembrie 1864—1872), secretar-corespondent pentru Franța (1865—1871) ; participant la Conferința de la Londra (1865) și la Congresul de la Geneva (1866) ; președinte al Congresului de la Lausanne (1867), delegat la Congresul de la Bruxelles (1868), la Conferința de la Londra (1871) și la Congresul de la Haga (1872) ; în 1870 a plecat la Manchester, unde a înființat o secție a Internaționalei ; membru al Consiliului federal britanic (1872—1873) ; în 1874 s-a stabilit în S.U.A. ; prieten și tovarăș de luptă al lui Marx și Engels. — 7, 10, 17, 20, 21, 52, 54, 56, 57, 63, 64, 134, 140, 159, 170, 196, 202, 237, 246, 301, 349, 472, 491, 492, 507, 530, 537, 542, 594.
- Dupont, Eugénie* — fiica lui Eugène Dupont. — 64, 246.
- Dupont, Marie* — fiica lui Eugène Dupont. — 64, 246.
- Durand, Gustave-Paul-Émile* (n. 1835) — muncitor giuvaergiu francez, agent de poliție ; după înfrângerea Comunei din Paris a plecat la Londra, unde s-a dat drept emigrant ; secretar al secției franceze din 1871 ; în octombrie 1871 a fost exclus din Internațională. — 315, 318, 340, 342.
- Duru* — participant la Comuna din Paris, emigrant la Londra, apoi în Belgia. — 274, 275.
- Duval, Theodor* — de profesie tîmplar ; militant al mișcării muncitorești elvețiene ; membru și unul dintre întemeietorii Alianței democrației socialiste ; în 1870 s-a îndepărtat de bakuniști ; membru al Consiliului federal romand al Internaționalei ; a luptat împotriva influenței lui Bakunin ; delegat la Congresul de la Haga (1872) și la Congresul de la Geneva (1873) ale Internaționalei. — 82, 84, 88, 527, 547, 553.

E

Eccarius, Johann Georg (1818—1889) — de profesie croitor ; publicist, militant de seamă al mișcării muncito-

- rești germane și internaționale ; emigrant la Londra, membru al Ligii celor drepti, apoi al Ligii comunistilor ; unul dintre conducătorii Asociației culturale a muncitorilor comunisti germani de la Londra ; membru al Consiliului General al Internaționalei (1864—1872), secretar general al Consiliului (1867—1871), secretar-corespondent pentru America (1870—1872) ; delegat la toate congresele și conferințele Internaționalei ; după Congresul de la Haga s-a alăturat liderilor reformiști ai trade-unionurilor engleze ; ulterior militant în mișcarea trade-unionistă. — 11, 31, 113, 134, 162, 178, 191, 192, 203, 235, 286, 294, 301, 304, 305, 384, 390, 411, 422, 427—432, 436, 471, 482, 510, 511, 519, 524, 537, 612.
- Eilau, N.* — comerciant german, a ținut legătura între Marx și reprezentanții Comunei din Paris transmițând documente și scrisori. — 197, 204, 206.
- Elcho, Francis Wemyss Charteris Douglas*, lord (1818—1914) — om politic englez, conservator, membru al parlamentului ; a cerut în parlament extrădarea emigranților comunarzi ca elemente criminale. — 45.
- Eleanor* — vezi *Marx, Eleanor*.
- Elliott, John* — democrat mic-burghez american ; membru al Internaționalei, propagator activ al reformelor burgheze. — 432.
- Elpidin, Mihail Konstantinovič* (1835—1908) — participant la mișcarea revoluționară din Rusia din deceniul al 7-lea ; a emigrat în Elveția ; ulterior s-a dovedit a fi agent al poliției secrete țariste. — 89, 284, 494.
- Engels, Elisabeth Franziska Mauritia* (1797—1873) — mama lui Friedrich Engels. — 176, 210, 279, 549.
- Engels, Emil* (1828—1884) — fratele lui Friedrich Engels, asociat al firmei „Ermen & Engels” din Engelskirchen. — 211, 281.
- Engels, Emma* (n. 1834) — soția lui Hermann Engels. — 212.
- Engels, Hermann* (1822—1905) — fratele lui Friedrich Engels, fabricant din Barmen, asociat al firmei „Ermen & Engels” din Engelskirchen. — 68, 175, 211, 281, 569.
- Engels, Rudolf* (1831—1903) — fratele lui Friedrich Engels, fabricant din Barmen, asociat al firmei „Ermen & Engels” din Engelskirchen. — 68, 174, 210, 211, 569.
- Engländer, Sigmund* (1828—1902) — ziarist austriac, în 1848 a emigrat în Anglia ; agent al poliției secrete. — 67.
- Epicur* (aprox. 341—270 î.e.n.) — filozof materialist și ateist grec din perioada elenismului. — 115.
- Ermen, Gottfried* — unul dintre asociații firmei „Ermen & Engels” din Manchester. — 176, 569, 570.
- Eudes, Émile* (1843—1888) — revoluționar francez, blanquist, membru al Comitetului Central al Gărzii naționale, membru și general al Comunei ; după infringementa Comunei a fost condamnat în contumacie la moarte ; a emigrat în Elveția, apoi în Anglia ; după amnistia din 1880 s-a întors în Franța ; a fost unul dintre organizatorii Comitetului central blanquist. — 385.
- Eugénie-Marie de Montijo de Guzman*, contesă de Teba (1826—1920) — împărăteasă a Franței, soția lui Napoleon al III-lea. — 134, 592.

F

- Farga Pellicer, Rafael* (pseudonim Gomez) (1840—1890) — anarhist spaniol de profesiune tipograf și ziarist ; unul dintre organizatorii Alianței democrației socialiste, precum și unul dintre întemeietorii primelor secții ale Asociației Internaționale a Muncitorilor în Spania ; redactor al ziarului „La Federación” (1869—1873) ; dele-

- gat la congresele de la Basel (1869) și de la Haga (1872) ale Internaționalei; unul dintre conducătorii organizației anarhiste din Spania, a fost exclus din Internațională prin hotărârea Consiliului General din 30 mai 1873. — 113, 333, 580.
- Faucher, Julius* (1820—1878) — publicist german, tinăr hegelian; adept al liberului schimb; în 1850—1861 emigrant în Anglia, autor al unor lucrări în problema locuințelor; progresist. — 59, 346.
- Favre, Claude-Gabriel-Jules* (1809—1880) — avocat și om politic francez, de la sfârșitul deceniului al 6-lea unul dintre liderii opoziției burgheze republicane; în 1870—1871 — ministru de externe, călău al Comunei din Paris și unul dintre inițiatorii luptei împotriva Internaționalei. — 48, 51, 69, 148, 158, 159, 163, 164, 167, 168, 199, 206, 213, 220, 233, 253, 356.
- Fedetzki* sau *Feletzki* — emigrant polonez în Elveția. — 89.
- Ferré, Charles-Théophile* (1845—1871) — revoluționar francez, blanquist; în deceniul al 7-lea participant activ la mișcarea republicană din Franța; membru al Comunei din Paris și al comisiei acesteia pentru securitatea publică; substituit al procurorului Comunei; a fost executat de versaillezi. — 304.
- Feuerbach, Ludwig* (1804—1872) — filozof materialist și ateist german. Ultimul reprezentant al filozofiei clasice germane. — 368, 375, 434, 607, 611.
- Fink, Wilhelm* (1833—1890) — social-democrat german, colaborator la ziarul „Volksstaat”. — 425.
- Flerovski, N.* — vezi *Bervi, Vasili Vasilievici*.
- Flourens, Gustave* (1838—1871) — naturalist francez, blanquist; unul dintre conducătorii insurecțiilor din 31 octombrie 1870 și 22 ianuarie 1871 de la Paris; membru al Comunei din Paris; în aprilie 1871 a fost ucis de versaillezi. — 594.
- Fondeville* — emigrant al Comunei din Paris la Londra; membru al Internaționalei; delegat la Conferința de la Londra (1871) din partea secțiilor din Bordeaux. — 388.
- Forbes, Archibald* (1838—1900) — ziarist englez, în timpul războiului franco-prusian a fost corespondent al ziarelor „Morning Advertiser” și „Daily News”. — 415.
- Forestier* — emigrant francez la Londra. — 277.
- Fox, Peter* (numele adevărat *Peter Fox André*) (m. 1869) — militant al mișcării democratice și muncitorești engleze; ziarist, pozitivist; unul dintre conducătorii Ligii naționale engleze pentru independența Poloniei; a participat la întrunirea publică de la St. Martin's Hall din 28 septembrie 1864; membru al Consiliului General al Internaționalei (1864—1869); din 1865 corespondentul de presă oficial al Consiliului General; în septembrie—noiembrie 1866 secretar general al Consiliului; secretar-corespondent pentru America (1866—1867); în 1866 unul dintre redactorii publicației „Commonwealth”; membru al comitetului executiv al Ligii pentru reformă. — 412.
- Frank, A.* — editorul din Paris al lucrării lui Marx „Mizeria filozofiei” (1847). — 424.
- Frankel, Leo* (1844—1896) — militant de seamă al mișcării muncitorești ungare și internaționale; membru al Comunei din Paris, membru al Consiliului General al Internaționalei (1871—1872); delegat la Conferința de la Londra (1871) și la Congresul de la Haga (1872) ale Internaționalei; unul dintre întemeietorii Partidului muncitoresc ungar; tovarăș de luptă al lui Marx și Engels. — 6, 67, 69, 85, 114, 196, 204, 257, 327, 370, 432, 442, 463, 499, 529, 577.

Fränzchen, Franziska — vezi *Kugelmann, Franziska*.

Frederic al II-lea (supranumit „cel Mare”) (1712—1786) — rege al Prusiei (1740—1786). — 194, 276.

Frederic, Wilhelm (1831—1888) — prinț moștenitor al Prusiei, general; din octombrie 1870 general-feldmareșal; în 1888 rege al Prusiei și împărat german sub numele de Frederic al III-lea; în timpul războiului franco-prusian a comandat Armata a treia. — 9, 22.

Frederic, Wilhelm al III-lea (1770—1840) — rege al Prusiei (1797—1840). — 153.

Freiligrath, Ferdinand (1810—1876) — poet liric german, la începutul activității sale romantic, apoi poet revoluționar; în 1848—1849 unul dintre redactorii lui „*Neue Rheinische Zeitung*”, membru al Ligii comuniștilor; în deceniul al 6-lea a părăsit lupta revoluționară. — 45, 47, 50, 150, 160, 188.

Freiligrath, Käthe (Kätchen) (1845—1904) — fiica lui Ferdinand Freiligrath. — 160.

Freiligrath, Luise — fiica lui Ferdinand Freiligrath. — 160.

Freund, Wilhelm Alexander (1833—1918) — ginecolog german, docent universitar. — 553.

Friedrich, Karl (1828—1885) — prinț al Prusiei, general; din octombrie 1870 general-feldmareșal; în timpul războiului franco-prusian a comandat Armata a doua. — 22.

Frohme, Karl Franz Egon (1850—1933) — militant al mișcării muncitorești germane, publicist; în deceniul al 8-lea lassalleean, apoi unul dintre liderii aripii oportuniste a Partidului social-democrat german; din 1881 deputat în Reichstag; delegat la Congresul muncitoresc socialist internațional din 1889. — 113.

Fuisse — emigrant francez în Anglia. — 269.

Funke, R. & Co. — firma la care lucra cumnatul lui Engels, Adolf von Griesheim. — 175.

G

Gambetta, Léon (1838—1882) — om de stat francez, republican burghez, membru al guvernului apărării naționale (1870—1871), șeful delegației de la Tours a acestui guvern; prim-ministru și ministru de externe (1881—1882). — 74, 103, 150, 163, 165, 168, 596.

Gambuzzi, Carlo (1837—1902) — avocat italian; la începutul deceniului al 7-lea adept al lui Mazzini, ulterior anarhist; unul dintre conducătorii Alianței secrete și ai altor organizații anarhiste din Italia. — 244, 511.

Gandolfi, Mauro — comerciant italian, bakunist; membru al secției din Milano a Internaționalei. — 405, 408, 473.

Gans — medic din Praga. — 585.

Garibaldi, Giuseppe (1807—1882) — revoluționar italian, democrat, conducătorul mișcării de eliberare națională din Italia; în deceniile al 6-lea și al 7-lea a condus lupta poporului italian pentru eliberarea națională și unificarea Italiei; în deceniul al 8-lea s-a ridicat în apărarea Comunei din Paris; a salutat crearea secțiilor Internaționalei în Italia. — 295, 337, 596.

Garibaldi, Ricciotti (1847—1924) — fiul lui Giuseppe Garibaldi; participant la mișcarea de eliberare națională din Italia; în războiul franco-prusian a luptat de partea Franței în calitate de comandant de brigadă în Armata din Vosgi. — 270, 295, 296.

Garnier-Pagès, Louis-Antoine (1803—1878) — om politic francez, republican burghez moderat; în 1848 — membru al guvernului provizoriu și primar al Parisului; în perioada celui de-al doilea Imperiu — deputat în Corpul legis-

- lativ (1864—1871); membru al guvernului apărării naționale (1870—1871). — 52.
- Gaveau** — comandant francez, comisar guvernamental la consiliul de război. — 252.
- Geffcken, Friedrich Heinrich** (1830—1896) — diplomat și jurist german; în 1866—1869 rezident hanseatic la Londra. — 94.
- George al III-lea** (1738—1820) — rege al Marii Britanii și Irlandei (1760—1820). — 62.
- Gerhardt, Charles-Frédéric** (1816—1856) — chimist francez. — 290.
- Gerhardt, Hendrik** (aprox. 1829—1886) — croitor; participant la mișcarea muncitorească olandeză; membru al Consiliului federal olandez; delegat la Congresul de la Haga (1872); a aderat la bakuniști. — 474.
- Giovacchini, P.** — membru al Consiliului General al Internaționalei; în 1871 secretar-corespondent pentru Italia. — 227.
- Girardin, Émile de** (1806—1881) — publicist și om politic francez, din deceniul al 4-lea și pînă în deceniul al 7-lea al secolului trecut a fost, cu unele întreruperi, redactorul ziarului „La Presse”, iar apoi al ziarului „La Liberté”; în politică a excelat printr-o totală lipsă de principii; înainte de revoluția din 1848 a făcut opoziție guvernului Guizot; în perioada revoluției a fost republican burghez; deputat în Adunarea legislativă (1850—1851), ulterior bonapartist. — 366.
- Gladstone, William Ewart** (1809—1898) — om de stat englez, tory, apoi peelist; în a doua jumătate a secolului al XIX-lea lider al partidului liberal; ministru de finanțe (1852—1855 și 1859—1866) și prim-ministru (1868—1874, 1880—1885, 1886 și 1892—1894). — 26, 57, 101, 154, 160, 165, 169, 306, 393, 568, 611.
- Glais-Bizoin, Alexandre-Olivier** (1800—1877) — om politic francez, avocat, republican burghez moderat; deputat în Adunarea constituantă (1848—1849); în deceniul al 7-lea membru al Corpului legislativ, membru al guvernului apărării naționale (1870—1871). — 578.
- Glaser de Willebrord, E.** — participant la mișcarea muncitorească belgiană; membru al secției din Bruxelles a Internaționalei. — 245, 252, 255, 468.
- Gneisenau, August Wilhelm Anton, conte Neithardt von** (1760—1831) — general și teoretician militar prusian, din 1825 general-feldmareșal; a jucat un rol important în lupta de eliberare a poporului german împotriva dominației napoleoneene; după înfrîngerea armatei prusiene de către Napoleon, în 1806 a participat la reorganizarea armatei; în 1813—1815 a fost șeful statului-major al armatelor lui Blücher. — 153.
- Gnocchi-Viani, Osvaldo** (1837—1917) — publicist, democrat italian, adept al lui Garibaldi; din deceniul al 8-lea militant al mișcării muncitorești și socialiste; a activat în organizațiile din Italia ale Internaționalei (1872—1873); unul dintre fondatorii Partidului muncitoresc italian (1882). — 474.
- Goegg, Amand** (1820—1897) — ziarist german; democrat mic-burghez; în 1849 membru al guvernului provizoriu din Baden; după înfrîngerea revoluției a emigrat; membru al Internaționalei, în deceniul al 8-lea a intrat în rîndurile social-democrației germane. — 256, 265, 283, 346, 522.
- Goethe, Johann Wolfgang** (1749—1832) — scriitor, gânditor și om de știință german. — 189.
- Goldschmidt, Otto** (1829—1907) — scriitor și compozitor german. — 64.
- Goldstücker, Theodor** (1821—1872) — sanscritolog german; din 1851 profesor la Universitatea din Londra. — 24.
- Golovaciov, Alexei Andreanovici** (1819—1903) — militant pe tărîm so-

- cial și publicist rus de orientare liberală; unul dintre membrii comitetului gubernial din Tver pentru eliberarea țăranilor; a participat la elaborarea unui proiect de desființare a iobăgiei, care în mare parte a stat la baza „Regulamentului” de la 19 februarie 1861. Autorul lucrărilor „Desiat let reform 1861—1871”, „Istoriia železno-dorojnogo dela v Rossii” și altele. — 60, 140, 143, 156, 183, 504.
- Gomez** — vezi *Farga Pellicer, Rafael*.
- Gorceakov, Aleksandr Mihailovici**, prinț (1798—1883) — om de stat și diplomat rus, ministru de externe (1856—1882). — 166.
- Goss, Jean Jaques** — paracliser al bisericii evanghelice din Torino. — 473, 482.
- Gralle, Heinrich** — dulgher; din 1870 membru al comitetului din Braunschweig al Partidului muncitoresc social-democrat; în septembrie 1870 a fost arestat; fără a fi anchetat a stat în detențiune preventivă până în martie 1871. — 60, 140, 143, 145, 156, 183.
- Gray, John** (1798—1850) — economist englez, socialist utopist, discipol al lui Robert Owen; unul dintre autorii teoriei „banilor muncă”. — 135.
- Greenwood, Fredetic** (1830—1909) — ziarist și scriitor englez, conservator, redactor la „Pall Mall Gazette” (1865—1880). — 11, 13, 14, 20, 22, 23, 29, 49, 155, 215, 233, 276.
- Gregory, I. W.** (m. 1872) — democrat mic-burghez din S.U.A., membru al „Societății cosmopolite”, partizan al mișcării feministe conduse de Woodhull și Claflin. — 384, 412.
- Griesheim, Adolf von** (1820—1894) — fabricant german, asociat al firmei „Ermen & Engels”, soțul surorii lui Friedrich Engels, Elise. — 175, 210, 211, 281.
- Grimm, Friedrich Melchior, baron von** (1723—1807) — scriitor german, reprezentant al iluminismului burghez, din 1748 a trăit în Franța; a făcut parte din cercul enciclopediștilor; în 1773 s-a stabilit în Rusia și a intrat în diplomație; adversar al revoluției burgheze franceze. — 565.
- Grosse, Eduard** — emigrant german în S.U.A., lassalleean, membru al secției nr. 6 și al Comitetului central al secțiilor nord-americane ale Internaționalei, i-a sprijinit pe reformatorii mic-burghezi. — 431, 432.
- Grousset, Pascal** (1844—1909) — ziarist și om politic francez, blanquist; membru al Comitetului Central al Gărzii naționale și al Comunei din Paris, președintele Comisiei pentru relațiile cu străinătatea; după înfrângerea Comunei a fost deportat în Noua Caledonie, de unde a evadat în 1874; ulterior a trecut în tabăra burgheziei. — 57, 206.
- Guillaume, James** (1844—1916) — institutor elvețian, anarhist, adept al lui Bakunin; membru al Internaționalei; participant la congresele de la Geneva (1866), Lausanne (1867), Basel (1869) și Haga (1872); unul dintre organizatorii Alianței democrației socialiste, redactor al ziarelor „Le Progrès”, „La Solidarité” și „Bulletin de la Fédération jurassienne”; la Congresul de la Haga a fost exclus din Asociația Internațională a Muncitorilor pentru activitate scizionistă. — 235—236, 316, 333, 342, 400, 471, 477, 493, 501, 530, 551, 597.
- Gumpert** (m. 1873) — soția lui Eduard Gumpert. — 212.
- Gumpert, Eduard** (m. 1893) — medic german la Manchester, unul dintre prietenii lui Marx și Engels. — 14, 39, 41, 42, 71—73, 81, 90—94, 95, 97, 99, 102, 212, 536, 537, 550, 552, 567, 575.

H

Haeckel, Ernst (1834—1919) — biolog darvinist german; reprezentant al evoluționismului și al unui materialism naturalist științific, ateist; unul dintre întemeietorii și ideologii doc-

- trinei reacționare a „darwinismului social”. — 115.
- Hales, John** (n. 1839) — țesător ; lider al trade-unionurilor engleze ; membru al Consiliului General al Internaționalei (1866—1872) și secretar al acestui Consiliu (mai 1871—iulie 1872), membru al Comitetului Executiv al Ligii pentru reformă, a făcut parte din Liga pământului și a muncii ; delegat la Conferința de la Londra (1871) și la Congresul de la Haga (1872) ale Internaționalei ; de la începutul anului 1872 a fost liderul aripii reformiste a Consiliului federal britanic ; a luptat împotriva lui Marx și adepților acestuia ; a fost exclus din Internațională prin hotărârea Consiliului General din mai 1873. — 67, 202, 258, 276, 338, 377, 379, 383, 412, 423, 428—430, 436, 463, 471, 477, 479, 480, 482, 483, 491, 496, 497, 500, 501, 503, 520, 529, 537, 539, 542, 551.
- Harcourt, W. E.** — minier ; unul dintre organizatorii federației din Australia a Internaționalei ; delegat la Congresul de la Haga al Internaționalei (1872). — 484.
- Harney, George Julian** (1817—1897) — militant al mișcării muncitorești engleze, unul dintre liderii aripii de stînga a cartismului ; din 1862 pînă în 1888 a trăit ca emigrant în S.U.A. ; membru al Internaționalei ; prieten al lui Marx și Engels. — 161.
- Harris, George** — militant al mișcării muncitorești engleze, adept al concepțiilor social-reformatoare ale cartistului James Bronterre O'Brien ; membru al Consiliului General al Internaționalei (1869—1872) ; secretar financiar al Consiliului (1870—1871). — 293, 301.
- Harrison, Frederic** (1831—1923) — jurist și istoric englez, radical burghez, pozitivist ; a luat parte activă la mișcarea democratică din deceniile al 7-lea și al 8-lea, a colaborat cu Marx în acțiunile de ajutorare a comunarilor parizieni emigrați. — 374, 560, 561.
- Hartmann, Eduard von** (1842—1906) — filozof idealist german, a îmbinat filozofia lui Schelling și Schopenhauer cu elementele reacționare din filozofia lui Hegel ; ideolog al iuncherimii prusiene. — 115.
- Hasenclever, Wilhelm** (1837—1889) — social-democrat german, lassalleean, președinte al Uniunii generale a muncitorilor germani (1871—1875). — 451, 555, 581.
- Hasselmann, Wilhelm** (n. 1844) — unul dintre conducătorii organizației lassalleene Uniunea generală a muncitorilor germani ; redactor la „Neuer Social-Demokrat” (1871—1875) ; din 1875 membru al Partidului muncitoresc social-democrat german ; în 1878 a fost unul dintre conducătorii grupului anarhist ; în 1880 a fost exclus din partid. — 512, 555, 581.
- Haussmann, Georges-Eugène** (1809—1891) — om politic francez, bonapartist, participant la lovitura de stat din 2 decembrie 1851, prefect al departamentului Seine (1853—1870), a condus lucrările de sistematizare a Parisului. — 37.
- Haxthausen, August, baron de** (1792—1866) — consilier de stat prusian și autor al unei lucrări consacrate descrierii rămășițelor sistemului de obște în relațiile agrare din Rusia ; prin concepțiile sale politice — reacționar, adept al iobăgiei. — 166, 187.
- Heddeghem** vezi *Van-Heddeghem*.
- Hegel, Georg Wilhelm Friedrich** (1770—1831) — filozof german, cel mai de seamă reprezentant al filozofiei clasice germane, autor al unui sistem idealist obiectiv ; a elaborat multilateral dialectica. — 75, 81, 115, 189, 237, 535.
- Heine, Heinrich** (1797—1856) — poet revoluționar german. — 48.
- Heinzen, Karl** (1809—1880) — publicist de orientare radicală, democrat mic-burghez, adversar al lui Marx și Engels ; în 1849 a participat la insurec-

- ția din Baden-Palatinat, apoi a emigrat în Elveția, iar mai târziu în Anglia; în toamna anului 1850 s-a stabilit în S.U.A. — 412, 426, 447.
- Hepner, Adolf** (1846—1923) — social-democrat german, redactor la ziarul „Volksstaat”; coacuzat în procesul de înaltă trădare de la Leipzig (1872); delegat la Congresul de la Haga al Internaționalei (1872); ulterior social-șovinist. — 85, 87, 88, 155, 367, 447, 451, 452, 456, 458, 471, 473, 478, 498, 513, 525, 526, 531, 532.
- Herman, Alfred** — sculptor; militant al mișcării muncitorești belgiene, unul dintre organizatorii secțiilor din Belgia ale Internaționalei, membru al Consiliului General și secretar-corespondent pentru Belgia (1871—1872); delegat la Congresul de la Bruxelles (1868), la Conferința de la Londra (1871) și la Congresul de la Haga (1872) ale Internaționalei; la acest din urmă congres s-a raliat minorității anarhiste. — 248, 418, 439, 450—452, 460.
- Herzen, Aleksandr Ivanovici** (1812—1870) — democrat-revoluționar rus, filozof materialist, publicist și scriitor; în 1847 a emigrat. În 1852 a înființat la Londra „Tipografia rusă liberă” și a editat almanahul „Polearnaia Zvezda” și ziarul „Kolokol”. — 442.
- Higham, Joseph** — proprietarul unei fabrici de instrumente muzicale din Manchester. — 246.
- Hildebrand, Bruno** (1812—1878) — economist vulgar și statistician german, reprezentant al așa-numitei școli istorice în economia politică, începând din 1863 a editat „Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik”. — 5.
- Hins** — soția lui Eugène Hins. — 311, 343, 410, 422, 440, 446, 450.
- Hins, Eugène** (1839—1923) — ziarist belgian, proudhonist, ulterior bakunist; unul dintre întemeietorii secției belgiene a Internaționalei; delegat la Congresul de la Bruxelles (1868) și la Congresul de la Basel (1869). — 125, 311, 337, 343, 356, 410, 415, 422, 433, 435, 440, 446, 450.
- Hirsch, Carl** (1841—1900) — social-democrat german, ziarist, redactor la o serie de ziare socialiste. — 459.
- Hodgson, William Ballantyne** (1815—1880) — profesor englez de economie politică și legislație comercială; într-o serie de lucrări a revendicat reforma învățămîntului public. — 347.
- Hohenzollern** — familie princiară germană căreia îi aparține dinastia electorilor de Brandenburg (1415—1701), a regilor prusieni (1701—1918) și a împăraților germani (1871—1918); reprezentanți ai ramurii suabe din familia Hohenzollern-Sigmaringen au ocupat între 1866 și 1947 tronul României. — 30, 152.
- Holländer, Jakob** — muncitor ungar, corespondent al Internaționalei la Budapesta. — 251.
- Home, Daniel Dunglas** (1833—1886) — spiritist scoțian. — 431.
- Horatiu (Quintus-Horatius Flaccus)** (65—8 î.e.n.) — poet latin, testamentul său literar conține principiile clasicismului antic. — 313, 434.
- Hout, van der** — muncitor olandez, delegat al secțiilor din Amsterdam ale Internaționalei la Congresul de la Haga (1872). — 490, 518.
- Howell, George** (1833—1910) — de profesie zidar, unul dintre liderii reformiști ai trade-unionurilor engleze, fost cartist, secretar al Consiliului trade-unionurilor din Londra (1861—1862); participant la adunarea publică de la St. Martin's Hall din 28 septembrie 1864; membru al Consiliului General al Internaționalei (octombrie 1864—1869); participant la Conferința de la Londra a Internaționalei (1865); secretar al Ligii pentru reformă și al Comitetului parlamentar al Congresului trade-unionurilor din Anglia. — 412.

Hrvačanin, Manuil (1849—1909) — ziarist ; militant al mișcării de eliberare națională sîrbă, la începutul deceniului al 8-lea a făcut parte din secția slavă de la Zürich ; participant la răscoala din 1876. — 277.

Huber — militant al mișcării muncitorești engleze. — 510.

Hubert, Adolphe — emigrant francez la Londra, membru al Internaționalei. — 245, 252, 255, 269, 299, 365.

Hück — maior francez, comandant al fortăreței Toul. — 164, 168.

Hugo, Victor-Marie (1802—1885) — poet și scriitor francez. — 61, 404.

Huleck — membru al Consiliului General al Internaționalei (1868) și al Secției franceze din Londra ; după scindarea acestei secții (1868) a luat atitudine împotriva Consiliului General. — 391.

Huleck, Maria — membră a Consiliului General al Internaționalei (1868). — 391.

Hume, David (1711—1776) — filozof englez, unul dintre inițiatorii agnosticizmului modern, istoric și economist. — 115.

Hume, Robert William — radical mic-burghez american, membru al Internaționalei. — 134, 136.

Huxley, Thomas Henry (1825—1895) — naturalist englez, colaborator al lui Darwin și unul dintre propagatorii darvinismului ; în filozofie materialist inconsecvent. — 115.

I

Imandt, Peter — institutor ; democrat, participant la revoluția din 1848—1849, după înfrîngerea acesteia a emigrat în Elveția, apoi la Londra ; membru al Ligii comuniștilor, adept al lui Marx și Engels. — 69, 150, 179, 594.

Imandt, Robert — nepotul lui Peter Imandt ; în timpul războiului franco-

prusian a emigrat din Franța în Anglia. — 150, 180, 595.

Iuvenal, Decimus Iunius Iuvenalis (c. 60—140) — poet roman. — 130.

J

Jaclard, Charles-Victor (1843—1903) — publicist francez, blanquist ; membru al Internaționalei, adept al lui Marx ; membru al Comitetului Central al Gărzii naționale ; în timpul Comunei din Paris, comandantul unei legiuni a Gărzii naționale ; după înfrîngerea Comunei a emigrat în Elveția, apoi în Rusia. — 285, 595.

Jacoby, Johann (1805—1877) — medic din Königsberg, publicist și om politic german, democrat burghez ; în 1848 unul dintre conducătorii aripii de stînga din Aduarea națională prusiană ; fondatorul ziarului „Zukunft” (1867) ; în 1872 a aderat la Partidul muncitoresc social-democrat. — 24, 148, 166, 170, 179, 556, 558.

Jeannerod, Georges (1832—1890) — ofițer și ziarist francez ; la începutul războiului franco-prusian a fost corespondent de război al ziarului parizian „Le Temps”. — 33.

Jenny, Jennychen — vezi *Marx, Jenny* (fiica).

Jessup, William J. — de profesiune dulgher de vapoare, militant al mișcării muncitorești americane ; din 1866 vicepreședinte și din 1867 secretar-corespondent al National Labor Union din statul New York ; partizan al afilierii la Internațională. — 294, 301.

Johannard, Jules (1843—1888) — muncitor litograf francez, blanquist ; membru al Consiliului General al Internaționalei (1868—1869 și 1871—1872) și secretar-corespondent pentru Italia (1868—1869) ; în 1870 a întemeiat la Saint Denis o secție a Internaționalei ; membru al Comunei din Paris ; după înfrîngerea Comunei

- a emigrat la Londra ; delegat la Congresul de la Haga (1872). — 285, 298, 537.
- Jones, Edward* — secretar al secției din Manchester a Internaționalei și din toamna anului 1872 secretar al comitetului districtual din Manchester ; a sprijinit Consiliul General în lupta împotriva reformiștilor. — 484.
- Jourde, Francis* (1843—1893) — comunist, proudhonist de dreapta ; a condus Comisia financiară a Comunei ; după înfringerea Comunei din Paris a fost deportat în Noua Caledonie, de unde a evadat în 1874 ; după întoarcerea în Franța s-a îndepărtat de mișcarea muncitorească. — 255.
- Jozewicz, Ferdinand* — social-democrat german ; pînă la jumătatea lunii martie 1872 secretar-corespondent al secției din Berlin a Internaționalei. — 287, 363, 372.
- Jukovski, Nikolai Ivanovici* (1833—1895) — anarhist rus, din 1862 emigrant în Elveția ; unul dintre conducătorii Alianței democrației socialiste. — 316, 364, 493.
- Jung, Hermann* (1830—1901) — de profesie ceasornicar ; participant la revoluția din 1848—1849 din Germania ; a emigrat la Londra ; membru al Consiliului General al Internaționalei și secretar-corespondent pentru Elveția (noiembrie 1864—1872), casier al Consiliului General (1871—1872) ; vicepreședinte al Conferinței de la Londra (1865), președinte al Congresului de la Geneva (1866), al celui de la Bruxelles (1868), al celui de la Basel (1869) și al Conferinței de la Londra ale Internaționalei (1871) ; membru al Consiliului federal britanic, pînă la Congresul de la Haga din 1872 a promovat în Internațională linia lui Marx ; în toamna anului 1872 a aderat la aripa reformistă a Consiliului federal britanic, după 1877 s-a retras din mișcarea muncitorească. — 66, 67, 124, 129, 131, 158, 202, 209, 235, 254—258, 259, 269, 272, 273, 275, 277, 278, 282, 285, 296, 299, 333, 345, 352, 364, 373, 380, 430, 442, 456, 469, 475, 478, 497, 500, 501, 510, 516, 529, 537, 539, 542, 551, 554, 581.
- Jung, Sarra* (m. 1890) — soția lui Hermann Jung. — 254, 299, 476.
- K
- Kakadou* — vezi *Lafargue, Laura*.
- Kant, Immanuel* (1724—1804) — întemeietorul filozofiei clasice germane, idealist, ideologul burgheziei germane. — 115.
- Kaufman, Illarion Ignatievici* (1848—1916) — economist burghez rus ; profesor la Universitatea din Petersburg, autor al unor lucrări despre circulația monetară și credit. — 464.
- Keller, Charles* (1843—1913) — socialist francez, membru al Internaționalei ; în 1869—1870 a tradus în limba franceză o parte din volumul I al „Capitalului” ; participant la Comuna din Paris ; după înfringerea Comunei a emigrat în Elveția, unde s-a alăturat bakuniștilor. — 331, 375, 607.
- Kellogg, Edward* (1790—1858) — economist burghez american ; a scris o serie de lucrări pe teme financiare. — 135, 162, 195.
- Kératry, Émile, conte de* (1832—1905) — om politic francez, reacționar, orléanist ; în septembrie-octombrie 1870 prefect al poliției din Paris, ulterior a condus organizarea forțelor armate teritoriale în Bretagne ; prefect al Departamentului Haute-Garonne (1871) ; în aprilie 1871 a avut un rol hotărîtor în înfringerea Comunei la Toulouse. — 54, 256, 598, 604, 605.
- Kern, Auguste* — democrat burghez francez, emigrant la Londra. — 210.
- Kersten, Paul* — sculptor german, lassalleean. — 113.
- Kinkel, Gottfried* (1815—1882) — poet și publicist german, democrat mic-burghez, în 1849 a luat parte la insurecția din Baden-Palatinat ; condamnat de tribunalul prusian la de-

- tențiune pe viață, a evadat în 1850 și a emigrat în Anglia; unul dintre liderii emigranților mic-burghezi de la Londra; a luptat împotriva lui Marx și Engels. — 171.
- Klein, Carl Wilhelm* — muncitor german, membru al Ligii comuniștilor; în 1849 a participat la insurecțiile din Elberfeld și Solingen; în 1852 a emigrat în S.U.A.; membru al Internaționalei, delegat la Congresul de la Lausanne (1867) și la Congresul de la Bruxelles (1868); în deceniul al 8-lea s-a aflat în fruntea mișcării cooperatiste a muncitorilor din Solingen (Germania). — 173.
- Knapp, Georg Friedrich* (1842—1926) — economist burghez german, reprezentant al școlii istorice; din 1867 director al biroului de statistică din Leipzig. — 424.
- Knille, Otto* (1832—1898) — pictor german. — 112.
- Knowles, Alfred* — comerciant din Manchester. — 73.
- Kohlrausch, Friedrich Heinrich Theodor* (1780—1867) — pedagog și istoric german. — 47.
- Kokosky, Samuel* (1838—1899) — publicist german, în 1872 a aderat la social-democrație, ulterior a fost redactor la mai multe ziare social-democrate. — 90, 92.
- Kolb, Georg Friedrich* (1808—1884) — om politic, publicist și statistician german; democrat burghez. — 199.
- Koll, Theodor* — emigrant german la Londra; casier al Asociației culturale a muncitorilor germani de la Londra. — 250.
- Kostecki* — emigrant polonez la Londra. — 508.
- Kraus* — medic austriac, editor al revistei „Allgemeine Wiener medicinsche Zeitung”. — 113.
- Kugelmann, Franziska* (n. 1858) — fiica lui Ludwig Kugelmann. — 233, 552, 566, 575, 598, 603, 608, 612, 616.
- Kugelmann, Gertrud* — soția lui Ludwig Kugelmann. — 112, 167, 233, 597, 598, 599—603, 608, 612, 614.
- Kugelmann, Ludwig* (1828—1902) — medic german; participant la revoluția din 1848—1849; membru al Internaționalei; în anii 1862—1874 s-a aflat în corespondență permanentă cu Marx; delegat la Congresul de la Lausanne (1867) și la Congresul de la Haga (1872) ale Internaționalei; prieten al lui Marx și Engels; a avut o contribuție însemnată la popularizarea „Capitalului” în Germania. — 5, 7, 10, 41, 43, 107—109, 111, 112, 133, 142, 151, 163, 186, 190, 197—206, 212, 232, 293, 455, 456, 468, 536, 552, 566, 571, 575, 576, 584, 591, 595—598, 599—603, 603, 606, 607, 610, 614—616.
- Kühn, Johann August Karl* (n. aprox. 1828) — croitor, membru al Uniunii generale a muncitorilor germani, din ianuarie 1870 membru al Partidului muncitoresc social-democrat, implicat în procesul de înaltă trădare de la Braunschweig din 1871. — 60, 140, 143, 145, 156, 183, 287.
- Kwasniewski, Gustav* (1833—1902) — ziarist german, membru al Comisiei de control a Partidului muncitoresc social-democrat; membru al secției din Berlin a Internaționalei. — 271, 288.

L

- La Cecilia, Napoleone* (1835—1878) — revoluționar francez (de origine italian), profesor de matematică; participant la expediția lui Garibaldi din 1860, membru al organizației din Paris a Internaționalei, unul dintre redactorii ziarului „Le Rappel”, general al Comunei din Paris; după înfrângerea Comunei a emigrat în Anglia; a întreținut strânse legături cu Marx și Engels. — 107, 229, 577.
- Lachâtre (La Châtre), Maurice* (1814—1900) — ziarist progresist francez, participant la Comuna din Paris; a editat volumul I al „Capitalului” lui Marx în limba franceză. — 331, 349, 365, 375, 393, 397, 565, 607, 611, 615.

- Ladendorf, August** — democrat mic-burghez german, unul dintre conducătorii asociațiilor culturale ale muncitorilor germani din Elveția și redactor al ziarului „Felleisen”. — 158.
- Lafargue, Charles-Étienne** (1868—1872) — fiul Laurei și al lui Paul Lafargue. — 28, 52, 167, 205, 318, 327, 352, 374, 389, 396, 604, 607, 611, 703.
- Lafargue, Laura** (1845—1911) — a doua fiică a lui Karl Marx, militantă a mișcării muncitorești franceze; în 1868 s-a căsătorit cu Paul Lafargue. — 28, 48, 52, 101, 120, 167, 178, 184, 186, 187, 205, 208, 261, 312, 331, 349, 352, 369, 374, 387, 396, 415, 481, 492, 584, 602, 604, 607, 614.
- Lafargue, Paul** (1842—1911) — medic; socialist francez, propagandist al marxismului, militant al mișcării muncitorești franceze și internaționale, membru al Consiliului General al Internaționalei, secretar-corespondent pentru Spania (1866—1868), a participat la înființarea de secții ale Internaționalei în Franța (1869—1870), Spania și Portugalia (1871—1872), delegat la Congresul de la Haga (1872); unul dintre întemeietorii Partidului muncitoresc francez (1879), discipol și tovarăș de luptă al lui Marx și Engels, soțul fiicei lui Marx — Laura. — 28, 52, 67, 68, 72, 85—87, 104, 120, 147, 149, 167, 177, 186—187, 201, 205, 209, 261, 266, 313, 318, 325, 331, 332, 337, 346, 348, 369, 370, 374, 376, 385, 387, 395, 414, 415, 417, 418, 423—425, 452, 460, 470, 472, 477, 481, 483, 484, 488, 489, 492, 494, 502, 505, 529, 541, 550, 589, 591, 594, 595, 598, 604, 605, 607, 614.
- La Harpe, Jean-François de** (1739—1803) — poet și critic literar francez. — 563.
- Lahure, Louis** (aprox. 1850—1878) — tipograf francez care a tipărit ediția franceză a volumului I al „Capitalului”. — 538.
- Landeck, Bernard** (n. 1832) — bijutier francez; membru al Internaționalei și al secției franceze din 1871 de la Londra. — 316, 328, 451, 615.
- Larroque (Larocque), Jean** (pseudonim *Latraque*) — militant al mișcării muncitorești franceze; participant la Comuna din Paris, membru al Comitetului Central al Gărzii naționale; unul dintre conducătorii secției din Bordeaux a Internaționalei; în 1873, urmând să fie deferit justiției, a fugit în Spania, de unde, ca imputernicit al Consiliului General, a continuat să conducă activitatea secțiilor din Bordeaux ale Internaționalei. — 491, 492, 517.
- Lassalle, Ferdinand** (1825—1864) — avocat; socialist-mic burghez german, în 1848—1849 a participat la mișcarea democratică din Renania; la începutul deceniului al 7-lea a aderat la mișcarea muncitorească, fiind unul dintre întemeietorii Uniunii generale a muncitorilor germani — prima organizație muncitorească centralizată (1863); a sprijinit politica unificării de sus a Germaniei sub hegemonia Prusiei; concepția sa politică, lassalleanismul, a fost criticată de Marx și Engels. — 6, 265, 302, 449, 535, 574.
- Latraque** — vezi *Larroque, Jean*.
Laura — vezi *Lafargue, Laura*.
- Laurent, Auguste** (1807—1853) — chimist francez, împreună cu Gerhardt a precizat noțiunea de moleculă și atom. — 290.
- Laveleye, Émile-Louis-Victor, baron de** (1822—1892) — istoric și economist burghez belgian, reprezentant al economiei politice vulgare. — 32.
- Lavrov, Piotr Lavrovici** (1823—1900) — sociolog și publicist rus, unul dintre ideologii narodnicismului, filozof eclectic; membru al Internaționalei; participant la Comuna din Paris; redactor al revistei „Vpered!” (1873—1876) și al ziarului cu același nume (1875—1876). — 89, 92, 171, 209, 224, 249, 260, 268, 269, 272, 323, 347, 586.
- Leboeuf, Edmond** (1809—1888) — mareșal francez, în 1869—1870 ministru de război; la începutul războiului franco-

- prusian, după înfringerile de la Weissenburg, Wörth și Spichern, a demisionat și a preluat comanda unui corp de armată în armata lui Bazaine; după război s-a retras din viața politică. — 31.
- Lecky, William Edward Hartpole* (1838—1903) — istoric burghez englez, idealist, autor a o serie de lucrări de istorie; s-a pronunțat pentru limitarea dreptului de vot și a „libertăților” burgheze. — 249, 261.
- Lefavre, A.* — consul francez la Viena (1870—1871). — 253, 255.
- Lefrançais, Gustave* (1826—1901) — institutor; revoluționar francez, proudhonist de stînga; a luat parte la revoluția din 1848; de la sfîrșitul deceniului al 7-lea membru al Internaționalei; membru al Comunei din Paris; după înfrîngerea Comunei a emigrat în Elveția, unde a aderat la anarhiști. — 329.
- Le Lubez, Victor P.* (n. aprox. 1834) — emigrant francez la Londra; a întreținut legături cu elementele burgheze republicane și cu elementele radicale din Franța și Anglia; a participat la întrunirea publică de la St. Martin's Hall din 28 septembrie 1864; membru al Consiliului General al Internaționalei (1864—1866); secretar corespondent pentru Franța (1864—1865); participant la Conferința de la Londra (1865); la Congresul de la Geneva (1866) a fost exclus din Consiliul General deoarece s-a datat la intrigi și calomnii. — 194, 317, 607.
- Le Moussu, A.* — gravor; militant al mișcării muncitorești franceze, comund; după înfrîngerea Comunei din Paris a emigrat la Londra; membru al Consiliului General al Internaționalei și secretar-corespondent pentru secțiile franceze din America (1871—1872); delegat la Congresul de la Haga (1872); a sprijinit lupta dusă de Marx și Engels împotriva bakuniștilor. — 85—87, 93, 254, 259, 305, 390, 391, 427, 428, 436, 446, 484, 519, 524, 526, 542, 560, 561, 573, 581.
- Lenchen* — vezi *Demuth, Helene*.
- Léo André* (numele adevărat *Champseix, Léodile*) (1829—1900) — scriitoare și publicistă franceză, a sprijinit Comuna din Paris; după înfrîngerea Comunei a emigrat în Elveția; adeptă a lui Bakunin. — 304, 311, 316, 317.
- Lessing, Gotthold Ephraim* (1729—1781) — scriitor, critic literar și filozof german, unul dintre ilumiștii secolului al XVIII-lea. — 289.
- Lessner, Friedrich* (1825—1910) — de profesie croitor; militant al mișcării muncitorești germane și internaționale; membru al Ligii comuniștilor; a participat la revoluția din 1848—1849; în 1852, în procesul comuniștilor de la Köln, a fost condamnat la trei ani închisoare; în 1856 a emigrat la Londra; membru al Asociației culturale a muncitorilor germani de la Londra și al Consiliului General al Internaționalei (1864—1872); participant la Conferința de la Londra (1865) și la congresele de la Lausanne (1867), Bruxelles (1868), Basel (1869) și Haga (1872) ale Internaționalei, membru al Consiliului federal britanic; a luptat activ pentru promovarea în Internațională a liniei lui Marx și Engels; ulterior unul dintre întemeietorii Partidului laburist independent din Anglia; prieten și tovarăș de luptă al lui Marx și Engels. — 67, 114, 250, 293, 369, 432, 446, 463, 479, 518.
- Le Verdet* — emigrant francez la Londra, în toamna anului 1871 a participat la editarea ziarului „Qui Vive!”. — 315.
- Liebers, Bruno* — muncitor olandez, membru al secției de la Haga a Internaționalei; a participat activ la pregătirea Congresului de la Haga (1872). — 468, 469, 518.
- Liebkecht, Alice* (n. 1857) — fiica cea mare a lui Wilhelm Liebknecht. — 188, 515, 604, 606, 614.
- Liebkecht, Karl* (1871—1919) — fiul lui Wilhelm Liebknecht; militant al mișcării muncitorești germane și internaționale, unul dintre fondatorii Parti-

- dului Comunist din Germania. — 266, 514, 515.
- Liebkecht, Natalie* (1835—1909) — fiica unui jurist din Hessen; din 1868 soția lui Wilhelm Liebknecht. — 155, 157, 171, 188, 513, 514, 614.
- Liebkecht, Wilhelm* (1826—1900) — publicist, militant al mișcării muncitorești germane și internaționale; a participat la revoluția din 1848—1849; membru al Ligii comuniștilor; membru al Internaționalei; din 1867 deputat în Reichstag; a luptat împotriva lassalleianismului și pentru principiile Internaționalei în mișcarea muncitorească germană; unul dintre fondatorii și conducătorii Partidului social-democrat german și ai social-democrației germane; redactor al ziarului „Volksstaat” (1869—1876); delegat la Congresul de la Basel (1869); prieten și tovarăș de luptă al lui Marx și Engels. — 7, 10, 16, 36, 38—40, 47, 58, 61, 90, 92, 111—122, 123, 143, 150, 155, 171, 179, 181—183, 185, 187—189, 193, 199, 200, 201, 214, 221, 232, 234, 253, 255, 256, 283, 297, 327, 336, 338, 343, 350, 366, 368, 375, 383, 389, 405, 408, 413, 419, 420, 422, 426, 437, 440, 448, 449, 459, 467, 512, 514, 526, 531, 553, 558, 574, 581, 590, 596, 604—606, 612, 614.
- Lincoln, Abraham* (1809—1865) — om de stat american, unul dintre fondatorii partidului republican; președinte al S.U.A. (1861—1865); în perioada războiului civil din America, sub presiunea maselor populare, a înfăptuit o serie de importante transformări burghezo-democratice și a aplicat metode revoluționare de ducere a războiului; în aprilie 1865 a fost asasinat de un agent al proprietarilor de sclavi. — 225.
- Lind, Jenny* (1820—1887) — cântăreață suedeză de operă. — 64.
- Lindau, Paul* (1839—1919) — democrat burghez german, ziarist și scriitor; a editat revista „Die Gegenwart” (1872—1881). — 453.
- Lissagaray, Prosper-Olivier* (1838—1901) — ziarist și istoric francez; participant la Comuna din Paris, a aderat la grupul burghezo-democratic al neoiacobinilor; după înfringerea Comunei a emigrat în Anglia, a scris „Istoria Comunei din Paris” (1876). — 71, 74, 81, 578, 602.
- Lizzy* — vezi *Burns, Lidia*.
- Liubavin, Nikolai Nikolaevici* (1845—1918) — chimist rus; în 1867 a absolvit Universitatea din Petersburg, în 1886—1906 — profesor, autor a numeroase lucrări de chimie; în deceniul al 7-lea participant la cercurile revoluționare studențești; la sfârșitul aceluiași deceniu a participat la pregătirea ediției ruse a „Capitalului”. — 465, 493, 505.
- Lochner, Georg* (n. aprox. 1824) — timpelar; militant al mișcării muncitorești germane; membru al Ligii comuniștilor, al Asociației culturale a muncitorilor comuniști germani de la Londra și al Consiliului General al Internaționalei (noiembrie 1864—1867 și 1871—1872); în 1865 și 1871 delegat la conferințele de la Londra ale Internaționalei; prieten și tovarăș de luptă al lui Marx și Engels. — 243, 432, 446.
- Longuet, Charles* (1839—1903) — ziarist; militant al mișcării muncitorești franceze, proudhonist; membru al Consiliului General al Internaționalei (1866—1867 și 1871—1872); secretar corespondent pentru Belgia (1866), delegat la congresele de la Lausanne (1867), Bruxelles (1868), la Conferința de la Londra (1871) și la Congresul de la Haga (1872) ale Internaționalei; membru al Comunei din Paris, după înfringerea Comunei a emigrat în Anglia; ulterior s-a alăturat posibilistiilor; soțul fiicei lui Marx, Jenny. — 51, 57, 58, 68, 94, 105, 106, 249, 256, 257, 328, 388, 415, 487, 488, 492, 520, 561, 562, 564, 572, 576, 607, 613, 616.
- Longuet, Charles* (septembrie 1873 — iulie 1874) — fiul lui Jenny și Charles Longuet. — 104, 109, 563, 573, 575, 578, 581.
- Longuet, Felicitas* — mama lui Charles Longuet. — 85.

- Longuet, Jenny** — vezi **Marx, Jenny** (fiica).
- Lopatin, Gherman Aleksandrovici** (1845—1918) — revoluționar rus, discipol al lui N. G. Cernișevski, narodnic; membru al Consiliului General al Internaționalei (1870); unul dintre traducătorii volumului I al „Capitalului” în limba rusă; prieten al lui Marx și Engels. — 27, 88, 89, 92, 171, 207, 231, 249, 434, 494, 505, 586, 609.
- Lopez de Lara** — comerțiant spaniol din Londra. — 375.
- Lorenzo, Anselmo** (1841—1914) — tipograf; militant al mișcării muncitorești spaniole, unul dintre organizatorii secțiilor din Spania ale Internaționalei, membru al Consiliului federal spaniol (1870—1872); în 1872 secretar al Consiliului federal spaniol al Internaționalei; delegat la Conferința de la Londra (1871); a luat atitudine împotriva bakuniștilor. — 313, 317, 334, 417, 596.
- Lorimer, Marie** — cunoscută a familiei Marx. — 209.
- Lowe, Robert (Bob), viconte de Sherbrooke** (1811—1892) — om de stat și publicist englez, liberal; cancelar al trezoreriei (1868—1873), ministru de interne (1873—1874). — 213, 573.
- Lubbock, sir John** (din 1899) **lord Avebory** (1834—1913) — biolog englez, darvinist, cunoscut prin lucrările sale de zoologie; om politic, liberal. — 249, 261.
- Lucain** — vezi **Potel**.
- Luciani, Giuseppe** — ziarist italian, membru al Internaționalei; în 1871—1872 a corespondat cu Marx și Engels; a participat la activitatea organizațiilor muncitorești din Roma și a colaborat la presa democrată. — 270.
- Lucraft, Benjamin** (1809—1897) — de profesie ebenist; unul dintre liderii reformiști ai trade-unionurilor, membru al Consiliului General al Internaționalei (1864—1871), delegat la congresele de la Bruxelles (1868) și Basel (1869) ale Internaționalei; membru al comitetului executiv al Ligii pentru reformă; în 1871 a fost împotriva Comunei din Paris și a Adresei Consiliului General „Războiul civil din Franța” și s-a retras din Consiliul General, care l-a calificat ca renegat. — 243.
- Ludovic Bonaparte** — vezi **Napoleon al III-lea**.
- MacDonnel, J. Patrick** (1847—1906) — militant al mișcării muncitorești irlandeze, membru al Consiliului General al Internaționalei și secretar corespondent pentru Irlanda (1871—1872); delegat la Conferința de la Londra (1871) și la Congresul de la Haga (1872) ale Internaționalei; în 1872 membru al Consiliului federal britanic; în 1872 a emigrat în S.U.A., unde a activat în mișcarea muncitorească americană — 243, 264, 266, 322, 323, 446, 483, 486, 490.
- Mack von Leiberich, Karl Friedrich** (1752—1828) — general austriac, în timpul războiului din 1805 împotriva lui Napoleon I a capitulat cu armata sa la Ulm (17.X.1805). — 43.
- Mac-Mahon, Marie-Edme-Patrice-Maurice, conte de, duce de Magenta** (1808—1893) — general și om politic reacționar francez, din 1859 mareșal al Franței, bonapartist; în timpul războiului franco-prusian a comandat corpul I armată, apoi armata de Châlons. A fost făcut prizonier la Sedan; comandant suprem al armatei versailleze; unul dintre călăii Comunei din Paris, președinte al celei de-a treia Republici (1873—1879). — 31, 43, 46, 55, 74, 75, 80, 101, 103, 577.
- Maddison** — scoțian; medicul familiei Marx. — 7, 44, 46, 186, 198, 210.
- Maddock, G.W.** — radical burghez american. — 432.
- Magne, Pierre** (1806—1879) — om de stat francez, orléanist; din 1849 bonapartist; ministru de finanțe (1855—1860, 1867—1869, 1870, 1873—1874). — 103.
- Maine, sir Henry James Sumner** (1822—1888) — jurist englez, specialist în istoria dreptului. — 249, 261.

- Malon, Benoît** (1841—1893) — socialist mic-burghez francez, membru al Internaționalei; delegat la Congresul de la Geneva (1866); deputat în Adunarea națională din 1871; și-a depus mandatul; membru al Comitetului Central al Gărzii naționale și al Comunei din Paris; după înfrângerea Comunei a emigrat în Italia, apoi în Elveția, unde a aderat la anarhiști; ulterior unul dintre liderii și ideologii posibilistilor. — 310, 311, 316, 317, 324, 329, 364, 396, 414, 431.
- Marchand, Louis** — bakunist francez, a fost trimis de Comuna din Paris la Bordeaux; după înfrângerea Comunei a emigrat în Elveția, unde a fost secretarul Asociației emigranților și a colaborat la ziarul „La Révolution Sociale”; la cererea secției din Bordeaux a fost exclus din Internațională. — 350.
- Maria Aleksandrovna** (n. 1853) — fiica lui Alexandru al II-lea; din 1874 soția ducelui de Edinburgh. — 568.
- Martin, Constant** — revoluționar francez, blanquist, participant la Comuna din Paris; după înfrângerea Comunei a emigrat la Londra; membru al Consiliului General al Internaționalei (1871—1872); delegat la Conferința de la Londra (1871). — 259, 469, 577.
- Marx, Eleanor (Tussy)** (1855—1898) — militantă a mișcării muncitorești engleze și internaționale; fiica cea mică a lui Karl Marx; din 1884 soția socialistului englez Edward Aveling. — 25, 26, 36, 46, 60, 65, 67, 71, 74, 81, 90—92, 95, 106—107, 109, 111, 127, 133, 184, 201, 205, 208, 210, 233, 256, 258, 261, 268, 279, 336, 349, 388, 492, 516, 550, 563, 565, 571, 572, 575, 576, 581, 583, 585, 590, 592, 595, 597, 603, 604—606, 608, 609, 614.
- Marx, Jenny** (născută von Westphalen) (1814—1881) — soția lui Karl Marx. — 35, 40, 46, 68, 70, 72—74, 86, 94, 95, 114, 127, 132, 209, 258, 266, 279, 331, 344, 428, 492, 540, 542, 546, 562, 589—595, 603, 612, 613.
- Marx, Jenny** (1844—1883) — fiica cea mare a lui Karl Marx; militantă a mișcării muncitorești engleze și internaționale, publicistă; a jucat un rol important în lupta dusă de poporul irlandez pentru independență; în 1872 s-a căsătorit cu Charles Longuet. — 25, 26, 36, 46, 65, 67, 86, 104, 105, 106, 109—109, 115, 127, 167, 173, 179, 184, 201, 205, 208, 210, 233, 256, 258, 261, 268, 270, 277, 292, 326, 334, 349, 374, 388, 415, 453, 487, 488, 492, 504, 537, 542, 563, 564, 571, 573, 576, 581, 589, 590, 592, 594, 603, 606—608, 610, 614, 615—616.
- Maxse, Friedrich Augustus** (1833—1900) — publicist englez. — 32.
- Mayer, Karl** (1819—1889) — democrat mic-burghez, în 1848—1849 membru al Adunării naționale de la Frankfurt; după înfrângerea revoluției a emigrat în Elveția; în deceniul al 7-lea redactor al ziarului „Beobachter” din Stuttgart. — 558.
- Mazzini, Giuseppe** (1805—1872) — revoluționar italian, democrat-burghez, unul dintre conducătorii mișcării de eliberare națională din Italia; în 1849 șeful guvernului provizoriu al Republicii romane; în 1850 unul dintre organizatorii Comitetului central democratic european de la Londra. — 124, 184, 237, 242, 243, 270, 292, 326, 337, 352, 356.
- Meissner, Otto Karl** (1819—1902) — editor din Hamburg, a editat „Capitalul” și o serie de alte lucrări ale lui Marx și Engels. — 112, 113, 116, 438, 454, 513, 522, 583, 585, 600, 607, 615.
- Mendelssohn, Moses** (1729—1786) — filozof idealist german, unul dintre principalii reprezentanți ai deismului în Germania. — 6.
- Mesa y Leompert, José** (1840—1904) — socialist spaniol, de profesie tipograf; unul dintre organizatorii secțiilor din Spania ale Internaționalei, membru al Consiliului federal spaniol (1871—1872); redactor al ziarului „La Emancipación” (1871—1873) și membru al Noii federații din Madrid (1872—1873); a luptat împotriva anarhismului; unul dintre primii propagatori ai marxismului în Spania;

- în 1879, unul dintre fondatorii Partidului muncitoresc socialist spaniol; a tradus în spaniolă numeroase lucrări ale lui Marx și Engels. — 109, 325, 346, 349, 474, 482, 486, 487, 501, 503, 551, 580.
- Meyer, Hermann* (1821—1875) — militant al mișcării muncitorești germane și americane, socialist, participant la revoluția din 1848—1849 din Germania; în 1852 a emigrat în S.U.A., în deceniul al 6-lea—începutul deceniului al 7-lea a condus lupta pentru eliberarea negrilor din statul Alabama; unul dintre organizatorii secțiilor Internaționalei la St. Louis; prieten al lui J. Weydemeyer. — 539, 549.
- Meyer, Rudolph Hermann* (1839—1899) — economist și publicist german, conservator; autorul cărților „Der Emancipationskampf des vierten Standes” și „Politische Gründer und die Corruption in Deutschland”. — 555, 566.
- Meyer, Sigrid* (aprox. 1840—1872) — inginer; militant al mișcării muncitorești germane și americane, socialist, membru al Uniunii generale a muncitorilor germani; a combătut influența lassalleanismului în mișcarea muncitorească germană, membru al Internaționalei; în 1866 a emigrat în S.U.A.; membru al Clubului comunist din New York și unul dintre organizatorii secțiilor Internaționalei în S.U.A.; discipol al lui Marx și Engels. — 135, 159, 294, 301.
- Milke, Fritz* — social-democrat german, de profesiune tipograf; membru al secției din Berlin a Internaționalei; delegat la Congresul de la Haga (1872). — 479.
- Mill, John Stuart* (1806—1873) — economist și filozof pozitivist englez; epigon al economiei politice clasice burghize. — 31, 208.
- Mills, Charles* — inginer englez, membru al Consiliului General al Internaționalei (1871). — 243.
- Milner, George* — militant al mișcării muncitorești engleze, de naționalitate irlandez; adept al concepțiilor social-reformatoare ale cartistului James (Bronterre) O'Brien, membru al Ligii naționale pentru reformă, al Ligii pămintului și a muncii și al Consiliului General al Internaționalei (1868—1872); delegat la Conferința de la Londra (1871); membru al Consiliului federal britanic (1872—1873), s-a ridicat împotriva aripii reformiste a acestui consiliu. — 491.
- Miquel, Johannes* (1828—1901) — om politic și financiar german; în deceniul al 5-lea membru al Ligii comunistilor, ulterior național-liberal, deputat în Reichstag. — 189, 206.
- Moll, Friedrich Wilhelm* (aprox. 1835—1871) — muncitor din Solingen, în 1863 membru al Uniunii generale a muncitorilor germani; în 1864 a emigrat în S.U.A.; unul dintre întemeietorii Uniunii generale a muncitorilor germani din New York; membru al Internaționalei, delegat la Congresul de la Geneva (1866). — 173.
- Moltke, Helmuth, Karl Bernhard*, conte de (1800—1891) — general-feldmareșal prusian, autor de lucrări militare, reacționar; unul dintre ideologii militarismului și șovinismului prusian; șef al marelui stat-major al armatei prusiene (1857—1871) și apoi al armatei germane (1871—1888); în timpul războiului franco-prusian — comandant suprem al armatei prusiene. — 15, 39, 45, 589.
- Moore, George* — gravor englez; în 1873—1874 asociat al lui Lafargue și Le Moussu la un atelier de fotolitografie și gravură; după retragerea lui Lafargue din asociație, locul acestuia a fost luat de Marx. — 87, 93, 96, 560, 561.
- Moore, Samuel* (aprox. 1830—1912) — jurist englez, membru al Internaționalei; a tradus în limba engleză volumul I al „Capitalului” (împreună cu Ed. Aveling) și „Manifestul Partidului

- Comunist"; prieten al lui Marx și Engels. — 22, 27, 71, 73, 79, 81.
- Mora, Francisco* (1842—1924) — de profesie cizmar; socialist spaniol, unul dintre organizatorii secțiilor din Spania și Portugalia ale Internaționalei; membru al Consiliului federal spaniol al Internaționalei (1870—1872), redactor al ziarului „La Emancipación” (1871—1873) și membru al Noii federații din Madrid (1872—1873); a luptat împotriva influenței anarhiste; a corespondat cu Marx și Engels; unul dintre organizatorii Partidului muncitoresc socialist spaniol (1879). — 192, 325, 332, 335, 467, 468, 486.
- Morago Gonzáles, Tomás* — anarhist spaniol, de profesie gravor; unul dintre întemeietorii și liderii Alianței democrației socialiste în Spania, membru al Consiliului federal spaniol al Internaționalei (1870—1871); delegat la Congresul de la Haga (1872); a fost exclus din Internațională prin hotărârea din 30 mai 1873 a Consiliului General. — 348.
- More (Morus), sir Thomas* (1478—1535) — om politic englez, lord cancelar, scriitor umanist, unul dintre primii reprezentanți ai comunismului utopic; autorul „Utopiei”. — 513.
- Morley, John, viconte de* (1838—1923) — om de stat și publicist englez; liberal, redactor-șef al publicației „Fortnightly Review” (1867—1882). — 170, 555.
- Morley, Samuel* (1809—1886) — industriaș și om politic englez, liberal, membru al parlamentului (1865 și 1868—1885); din 1869 — proprietarul ziarului „Bee-Hive”. — 205, 555.
- Morny, Charles-Auguste-Louis-Joseph, duce de* (1811—1865) — frate vitreg al lui Napoleon al III-lea, om politic francez, bonapartist; deputat în Adunarea națională legislativă (1849—1851), unul dintre organizatorii loviturii de stat de la 2 decembrie 1851; ministru de interne (decembrie 1851—ianuarie 1852); președinte al Corpului legislativ (1854—1856 și 1857—1865). — 80.
- Mottershead, Thomas* — țesător englez; membru al Consiliului General al Internaționalei (1869—1872), secretar-correspondent pentru Danemarca (1871—1872); delegat la Conferința de la Londra (1871) și la Congresul de la Haga (1872) ale Internaționalei; după Congresul de la Haga a fost liderul aripii reformiste din Consiliul federal britanic; a fost exclus din Internațională prin hotărârea din 30 mai 1873 a Consiliului General. — 202, 339, 377, 379, 389, 429, 430, 471, 482, 486, 501, 510, 529, 537, 542.
- Mülberger, Arthur* (1847—1907) — publicist mic-burghez german, proudhoinist, de profesie medic. — 499, 533.
- Murphy, William Martin* (1844—1921) — întreprinzător și comerciant irlandez, proprietar al ziarului „Irish-Independent”; membru al fracțiunii irlandeze din Camera comunelor (1885—1892). — 322.
- Murray, Charles* — cizmar; participant la mișcarea cartistă; membru al Consiliului General al Internaționalei (1870—1872) și al Consiliului federal britanic (1872—1873); adept al lui Marx și Engels; în deceniul al 9-lea a activat în Federația social-democrată. — 491.
- Myrtle* — medic. — 91.

N

- Nabruzzi, Lodovico* (1846—1920) — ziarist italian, director al ziarului „Il Romagnolo” și redactor la publicația „La Favilla”; bakunist, unul dintre liderii Alianței democrației socialiste și unul dintre fondatorii organizației anarhiste în Italia. — 353.
- Napoleon I, Bonaparte* (1769—1821) — împărat al Franței (1804—1814 și 1815). — 41, 47, 145, 153, 279, 563.

- Napoleon al III-lea** (*Ludovic-Napoleon Bonaparte*) (1808—1873) — nepotul lui Napoleon I, președintele celei de-a doua Republici (1848—1851), împărat al Franței (1852—1870). — 5, 8—11, 16, 23, 24, 28—30, 32, 33, 36—39, 41, 48, 53, 55, 58, 74, 80, 120—122, 133, 134, 138, 141, 145, 152, 159, 164—165, 168, 187, 194, 200, 252, 318, 359, 366, 585, 596, 600, 610.
- Naze** — emigrant al Comunei din Paris la Londra, membru al secției franceze din Londra a Internaționalei. — 269.
- Neceaev, Serghei Ghenadievici** (1847—1882) — anarhist rus; în 1868—1869 participă la mișcarea studențească din Petersburg; în 1869—1871 a avut legături strinse cu Bakunin; fondatorul organizației secrete „Narodnaia rasprava” (1869); în 1872 a fost extrădat guvernului rus de către autoritățile elvețiene; a murit în fortăreața Petropavlovsk. — 65, 157, 278, 303, 342, 359, 464, 477, 489.
- Neumayr, Ludwig** — publicist austriac, social-democrat; membru al Internaționalei; delegat la Congresul de la Basel (1869); redactor al ziarului „Wiener Neustädter Wochenblatt”. — 524.
- Nicholson** — membru al secției irlandeze din New York a Internaționalei, casier al Consiliului federal provizoriu (până în iunie 1872). — 447.
- Nicolae I** (1796—1855) — țar al Rusiei (1825—1855). — 176.
- Nobre-França, José C.** — participă la mișcarea muncitorească și socialistă portugheză, unul dintre organizatorii primelor secții ale Internaționalei la Lisabona; în anii 1872—1873 a corespondat cu Marx și Engels. — 86, 474, 482.
- O
- Obermüller, Wilhelm** (n. 1809) — ziarist german. — 38.
- Oberwinder, Heinrich** (1846—1914) — ziarist austriac; la începutul deceniului al 7-lea lassalleean, apoi a aderat la eisenachieni; delegat la Congresul de la Basel al Internaționalei (1869); redactor la ziarele muncitorești „Volksstimme” și „Volkswille”; la sfârșitul deceniului al 8-lea s-a îndepărtat de mișcarea muncitorească. — 521, 524, 540.
- O'Brien, James** (pseudonim *Bronterre*) (1802—1864) — publicist englez, unul dintre liderii mișcării cartiste; în deceniul al 4-lea redactor al ziarului „The Poor Man's Guardian”, autorul unor proiecte social-reformiste; fondatorul Ligii naționale pentru reformă (1849). — 135, 294, 301.
- O'Connell, Daniel** (1775—1847) — avocat și om politic irlandez, lider al aripii de dreapta, liberale a mișcării de eliberare națională din Irlanda. — 376.
- O'Connor, Arthur** (1763—1852) — militant al mișcării de eliberare națională din Irlanda; în 1797—1798 unul dintre liderii organizației United Irishmen și redactor al organului de presă al acesteia, ziarul „Press”; a fost arestat în ajunul răscoalei din 1798; în 1803 a emigrat în Franța. — 393.
- Odger, George** (1820—1877) — cizmar, unul dintre liderii reformiști ai trade-unionurilor engleze, secretar al Consiliului trade-unionurilor din Londra (1862—1872); membru al comitetului executiv al Ligii pământului și a muncii, al Ligii reprezentanței muncitorilor; membru al Consiliului General al Internaționalei și președinte al Consiliului (1864—1867), participă la Conferința de la Londra (1865) și la Congresul de la Geneva (1866); în 1871 a refuzat să semneze Adresa Consiliului General „Războiul civil din Franța” și a ieșit din Consiliu, care l-a condamnat pentru atitudinea sa. — 222, 243, 265, 283, 412, 600.
- O'Donnell** — colaborator la ziarele „The Irishman” și „The Irish People”. — 322.

O'Donovan Rossa, Jeremiah (1831—1915) — unul dintre întemeietorii și conducătorii Societății fenienilor din Irlanda ; a editat ziarul „Irish People” (1863—1865) ; în 1865 a fost arestat și condamnat la închisoare pe viață ; a fost amnistiat în 1870 ; curînd după aceea a emigrat în S.U.A., unde a condus organizația fenienilor ; în deceniul al 9-lea al secolului trecut s-a retras din viața politică. — 322, 591, 598, 603.

Okolowicz — emigrant polonez, participant la Comuna din Paris. — 285.

Ollivier, Émile (1825—1913) — om politic francez, republican, la sfîrșitul deceniului al 7-lea bonapartist, prim-ministru (ianuarie-august 1870). — 172.

Oppenheim, Max — fratele lui Kugelmann. — 113, 583, 585.

Orléans — dinastie regală în Franța (1830—1848). — 30, 33, 44, 54, 55, 99, 133, 596.

Ostyn, François-Charles (1823—1912) — strungar francez, de origine belgian, proudhonist ; membru al Consiliului federal al secțiilor din Paris ale Internaționalei ; membru al Comitetului Central al Gărzii naționale și al Comunei din Paris ; după înfrîngerea Comunei a emigrat în Elveția, unde a aderat la bakuniști ; delegat la congresul anarhist de la Geneva (1873). — 329.

Oswald — soția lui Eugen Oswald. — 155, 507.

Oswald, Eugen (1826—1912) — ziarist german, democrat mic-burghez ; în 1848—1849 participant la mișcarea revoluționară din Baden ; după înfrîngerea revoluției a emigrat în Anglia. — 12, 13, 21, 23—25, 28, 31, 119, 127—129, 130, 137, 143, 147, 155, 230, 231, 507, 515, 545, 546.

Owen, Robert (1771—1858) — socialist utopist englez. — 513.

P

Palikao — vezi *Cousin-Montauban*.

Palladino, Carmelo (1842—1896) — anarhist italian, avocat, unul dintre con-

ducătorii Alianței democrației socialiste, fondatorul organizațiilor anarhiste în Italia ; membru al secției din Neapole a Internaționalei. — 307.

Palmerston, Henry John Temple, viconte (1784—1865) — om politic englez ; la începutul activității sale tory, din 1830 unul dintre liderii aripii de dreapta a whigilor ; ministru de externe (1830—1834, 1835—1841, 1846—1851), ministru de interne (1852—1855) și prim-ministru (1855—1858 și 1859—1865). A avut o atitudine ostilă față de Unirea Principatelor Române. — 12, 139, 154.

Pape, Fletcher — în 1872 membru al Consiliului federal britanic al Internaționalei ; a aderat la aripa reformistă a acestuia ; a fost exclus din Internațională pe baza hotărîrii din 30 mai 1873 a Consiliului General — 510.

Pascal, C. — preot francez la Brighton. — 66.

Pavel I (1754—1801) — țar al Rusiei (1796—1801). — 166, 563.

Pechard, Étienne vezi *Regis, Vitale*.

Pène, Henri de (1830—1888) — ziarist francez, monarhist ; unul dintre organizatorii demonstrației contrarevoluționare din 22 martie 1871 de la Paris. — 180.

Perret, Henri — gravor, unul dintre conducătorii Internaționalei în Elveția ; membru al Alianței democrației socialiste (1868—1869), secretar al Comitetului federal romand (1868—1873), membru al redacției ziarului „Égalité” ; delegat la Congresul de la Geneva (1866), la Congresul de la Basel (1869) și la Conferința de la Londra (1871) ale Internaționalei ; în 1869 a rupt relațiile cu bakuniștii, dar în 1872, la Congresul de la Haga, s-a situat pe poziții conciliatoriste. — 7, 82, 84, 88, 130, 235, 270, 273, 275, 449, 474, 523, 527, 547, 548, 553, 554, 596, 601.

Perrini, Luigi — muncitor italian, membru al secției din Torino a Internaționalei. — 473, 482.

- Pertz, Georg Heinrich** (1795—1876) — istoric german, conservator moderat, autor al unor lucrări de istorie a Germaniei. — 153.
- Pescatori, Erminio** (1836—1905) — adept al lui Mazzini și Garibaldi, fondatorul organizației muncitorești din Bologna, „Fascio Operaio”, și director al ziarului cu același nume. — 340.
- Petrarca, Francesco** (1304—1374) — poet italian din epoca Renașterii. — 103.
- Petroni, Giuseppe** (1812—1888) — revoluționar burghez italian, ziarist și om politic, adept al lui Mazzini, participant la revoluția din 1848—1849; în 1853 a fost condamnat la închisoare pe viață; în 1870 a fost eliberat, redactor al ziarului „Roma del Popolo”. — 295.
- Petru al III-lea** (1728—1762) — țar al Rusiei (1761—1762). — 166, 563.
- Pezza, Vincenzo** (1841—1873) — publicist italian, mazzinist de stânga; de la începutul deceniului al 8-lea bakunist, membru al secției din Milano a Internaționalei. — 407.
- Pländer, Carl** (1818—1876) — pictor miniaturist; din 1845 emigrant la Londra; membru al Asociației culturale a muncitorilor germani de la Londra, membru al Comitetului Central al Ligii comuniștilor și al Consiliului General al Internaționalei (1864—1867 și 1870—1872), prieten și tovarăș de luptă al lui Marx și Engels. — 432, 446.
- Piccini, Francesco** (m. 1872) — cizmar italian; mazzinist de stânga, membru al organizației „Fascio Operaio” și al organizației republicane de stânga „Società Democratica Internazionale” din Florența. — 226.
- Plétri, Joseph-Marie** (1820—1902) — om politic francez, bonapartist, prefectul poliției din Paris (1866—1870). — 316.
- Pigott, Richard** (1828—1889) — publicist burghez irlandez; editorul ziarului „The Irishman” (1865—1879), partizan al fenienilor, în deceniul al 9-lea a trecut de partea guvernului englez. — 52, 322, 592.
- Pihl, S. F.** — militant al mișcării muncitorești daneze, în 1872 delegat al secției din Copenhaga la Congresul de la Haga al Internaționalei. — 541, 542.
- Pio, Louis Albert François** (1841—1894) — propagator al marxismului; în 1871 unul dintre organizatorii secțiilor din Danemarca ale Internaționalei, redactor al ziarului „Socialisten”; în 1876 unul dintre întemeietorii Partidului social-democrat danez; în 1877 a emigrat în America. — 328, 377, 389, 415.
- Pius al IX-lea** (1792—1878) — papă (1846—1878). — 55, 80, 97.
- Plater, Wladislaw** (1806—1889) — om politic polonez, participant la războiul din 1830—1831, ulterior emigrant. — 108.
- Poleakov, Nikolai Petrovici** (aprox. 1841—1905) — editor progresist rus, în 1865—1873 a fost apropiat de adepții lui N. G. Cernișevski; în 1872 a publicat prima ediție rusă a volumului I al „Capitalului” lui Marx. — 89, 465.
- Potel** (pseudonim *Lucain*) — emigrant francez în Belgia, membru al Internaționalei, delegat la Congresul de la Haga (1872) din partea secției emigranților francezi din Bruxelles. — 471, 477.
- Potter, George** (1832—1893) — de profesie dulgher; unul dintre liderii reformiști ai trade-unionurilor engleze, membru al Consiliului trade-unionurilor din Londra și unul dintre conducătorii Ligii unite a muncitorilor constructori; fondatorul și editorul ziarului „Bee-Hive”, în care a promovat sistematic o politică de compromis cu burghezia liberală. — 62, 67.
- Pottier, Eugène** (1816—1887) — revoluționar francez, participant la revolu-

ția din februarie și la insurecția din iunie 1848, militant al Internaționalei, membru al Comunei din Paris ; după înfrângerea Comunei din Paris a emigrat în Anglia, apoi în America ; în 1880 s-a întors în Franța ; membru al Partidului muncitoresc, autor al imnului „Internaționala”. — 523.

Pouyer-Quertier, Augustin-Thomas (1820-1891) — fabricant și om politic francez, protecționist, ministru de finanțe (1871—1872) ; în 1871 a participat la tratativele de la Frankfurt privind încheierea păcii cu Germania. — 204.

Prailsching, Charles — membru al Internaționalei în America, membru al Consiliului federal provizoriu și al Consiliului General din New York ; în 1873 a fost exclus din Internațională. — 436.

Prendergast, John Patrick (1808—1893) — istoric irlandez, liberal burghez, naționalist, autor al mai multor lucrări de istorie a Irlandei. — 376.

Prigneaux — emigrant francez la Londra. — 460.

Proudhon, Pierre-Joseph (1809—1865) — publicist francez, sociolog și economist, ideolog al micii burghezii, unul dintre întemeietorii teoretici ai anarhismului. — 5, 135, 303, 312, 346, 375, 424, 217.

Prudhomme (n. aprox. 1843) — membru al Internaționalei ; corespondent al acesteia la Bordeaux. — 170.

Pumps — vezi *Burns, Mary Ellen*.

Pully — vezi *Longuet, Charles* (copil).

Pyat, Félix (1810—1889) — publicist, dramaturg și om politic francez ; democrat mic-burghez ; a participat la revoluția din 1848 ; în 1849 a emigrat în Elveția, apoi în Belgia și Anglia ; adversar al unei mișcări muncitorești independente ; timp de mai mulți ani a dus o campanie de defăimare a lui Marx și a Internaționalei, folosind în acest scop secția franceză de la Lon-

dra ; deputat în Adunarea națională din 1871 ; membru al Comunei din Paris ; după înfrângerea Comunei a emigrat la Londra. — 26, 51, 74, 196, 206, 329, 595.

Q

Quinet, Edgar (1803—1875) — istoric, scriitor și filozof francez ; participant la revoluția din 1848 ; în 1852—1870 emigrant, antibonapartist ; participant la congresul Ligii păcii și libertății de la Geneva (1867) ; adversar al Comunei din Paris ; deputat în Adunarea națională (1871—1875). — 103.

R

Rabelais, François (1494—1553) — scriitor umanist francez din epoca Renașterii. — 315.

Ranvier, Gabriel (1828—1879) — revoluționar francez, blanquist, membru al Comunei din Paris ; după înfrângerea Comunei a emigrat în Anglia ; membru al Consiliului General al Internaționalei (1871—1872) ; delegat la Congresul de la Haga (1872) ; în urma hotărârii congresului de a muta sediul Consiliului General la New York, s-a retras din Internațională. — 285, 317, 328, 446, 484, 503, 531.

Razoua, Eugène-Angèle (1830—1877) — ziarist francez, colaborator la o serie de ziare republicane, a aderat la neoiacobini ; membru al Adunării Naționale, după proclamarea Comunei din Paris și-a depus mandatul de deputat ; participant activ la Comuna din Paris, comandant al Școlii de război, membru al Tribunalului militar ; după înfrângerea Comunei a emigrat la Geneva. — 311, 316.

Regis, Vitale (pseudonim *Étienne Pecharde*) — revoluționar italian, membru al secției italiene din Londra a Internaționalei ; participant la Comuna din Paris ; membru al Consiliului General (1871—1872) ; în 1873 a participat la evenimentele revoluționare din Spania. — 229, 364, 394, 402, 407, 439.

- Reitlinger** — secretarul particular al lui J. Favre. — 253.
- Renan, Joseph-Ernest** (1823—1892) — scriitor, filozof și istoric al religiilor, francez; este cunoscut prin lucrările sale consacrate începuturilor creștinismului. — 47.
- Renshaw** — casă de comerț din Manchester. — 71.
- Reuter, Fritz** (1810—1874) — scriitor-umorist german. — 213.
- Reynolds, George William MacArthur** (1814—1879) — om politic și ziarist englez, democrat mic-burghez, editorul ziarului „Reynolds's Weekly Newspaper”. — 20, 215.
- Ricardo, David** (1772—1823) — economist și om politic englez, unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai economiei politice clasice burghize. — 495.
- Richard, Albert** (1846—1925) — ziarist francez, unul dintre conducătorii secției din Lyon a Internaționalei; membru al Alianței democrației socialiste; în 1870 a luat parte la insurecția din Lyon; după înfringerea Comunei din Paris — bonapartist. — 304, 318, 358, 366.
- Rigault, Raoul** (1846—1871) — revoluționar francez, adept al lui Blanqui; membru al Comunei din Paris, delegat al Comisiei pentru securitatea publică; procuror al Comunei; a luat parte la luptele de stradă; la 24 mai 1871 a fost împușcat de versaillezi. — 316, 595.
- Riggio, Antonio** (1842—1900) — revoluționar italian, în deceniul al 7-lea mazzinist de stînga, participant la campaniile lui Garibaldi; organizator al secției din Gîrgenti a Internaționalei (1871), a întreținut legături cu Consiliul General, în 1872 a aderat la bakuniști. — 474.
- Riley, William Harrison** (n. 1835) — ziarist englez, republican, socialist, redactor și editor al ziarului „The International Herald”, membru al Consiliului federal britanic al Internaționalei (1872—1873); a sprijinit Consiliul General în lupta împotriva reformiștilor; în 1873 s-a retras din mișcarea muncitorească. — 486, 491, 495, 497; 501, 539.
- Roach, John** — militant al mișcării muncitorești engleze, membru al Consiliului General al Internaționalei (1871—1872); delegat la Congresul de la Haga (1872) și secretar-corespondent al Consiliului federal britanic; a aderat la aripa reformistă a acestui Consiliu; s-a pronunțat împotriva hotărîrilor Congresului de la Haga; în urma hotărîrii Consiliului General din 30 mai 1873 a fost exclus din Internațională. — 243, 500, 510.
- Robert, Fritz** — institutor elvețian, bakunist; delegat la Congresul de la Bruxelles (1868) și la Congresul de la Basel (1869) ale Internaționalei; a făcut parte din redacția ziarului „Solidarité”. — 400.
- Robin, Paul** (1837—1912) — institutor francez, bakunist; din 1869 unul dintre liderii Alianței democrației socialiste; membru al Consiliului General al Internaționalei (1870—1871); delegat la Congresul de la Basel (1869) și la Conferința de la Londra (1871) ale Internaționalei. — 235, 270, 310, 314, 315, 333, 356, 597.
- Rochat, Charles** (n. 1844) — militant al mișcării muncitorești franceze, membru al Consiliului federal din Paris al Internaționalei; participant la Comuna din Paris; membru al Consiliului General al Internaționalei și secretar-corespondent pentru Olanda (1871—1872); delegat la Conferința de la Londra (1871) a Internaționalei. — 67, 69, 113, 257.
- Rochefort, Victor-Henri, marchiz de Rochefort-Luçay** (1830—1913) — publicist și om politic francez; republican de stînga; editorul revistei „Lanterne” (1868—1869) și al ziarului „La Marseillaise” (1869—1870); membru al guvernului apărării naționale (septembrie-

- noiembrie 1870); ' după înfringerea Comunei a fost deportat în Noua Caledonie; la sfârșitul deceniului al 9-lea monarhist. — 52, 54, 107, 133, 572, 592, 594.
- Rodbertus (-Jagetzow), Johann Karl* (1805—1875) — mare proprietar funciar prusian, economist, ideolog al iuncherimii îmburghezite, teoretician al „socialismului de stat”. — 609.
- Roscher, Wilhelm Georg Friedrich* (1817—1894) — economist vulgar german, întemeietorul așa-numitei școli istorice în economia politică. — 346.
- Roscoe, sir Henry Enfield* (1833—1915) — chimist englez, autor al mai multor manuale de chimie. — 81.
- Rösler, Hermann Karl Friedrich* (1834—1894) — economist și jurist burghez german. — 10.
- Rothschild, H. J.* — emigrant german la Londra. — 130.
- Rouher, Eugène* (1814—1884) — om de stat francez, bonapartist, ministru de justiție (1849—1852, cu întreruperi); ministru al comerțului, agriculturii și al lucrărilor publice (1855—1863), ministru de stat (1863—1869), președinte al Senatului (1869—1870); după căderea celui de-al doilea Imperiu a emigrat în Anglia; în deceniul al 8-lea, unul dintre liderii bonapartiștilor în Franța. — 74.
- Roullier, Eduard* — cizmar francez, proudhonist; participant la revoluția din 1848, membru al organizației din Paris a Internaționalei, participant la Comuna din Paris; după înfringerea Comunei a emigrat în Anglia; a acționat împotriva Consiliului General al Internaționalei. — 296, 310, 316, 328.
- Roy, Joseph* — traducătorul volumului I al „Capitalului” lui Marx și al lucrărilor lui Feuerbach în limba franceză. — 331, 365, 375, 397, 434, 498, 538, 566, 607, 611.
- Rozwadowski, Joséf* (n. 1846) — revoluționar polonez, participant la insurec-
- ția poloneză din 1863—1864, participant la Comuna din Paris; după înfringerea acesteia a emigrat în Anglia; membru al Consiliului General al Internaționalei (1872). — 64, 231, 261, 274, 275, 324, 546.
- Rüdt, August* — social-democrat german, colaborator la ziarul „Volksstaat”. — 410.
- Ruge, Arnold* (1802—1880) — publicist german, tânăr hegelian, democrat mic-burghez; în 1848 deputat în Adunarea națională de la Frankfurt (aripa de stînga); în deceniul al 6-lea unul dintre liderii emigrației mic-burgheze germane din Anglia; după 1866 național-liberal. — 29, 31, 126.
- Rutson, A. O.* — secretarul particular al ministrului de Interne englez H. A. Bruce. — 224, 225.

S

Sacaze, François (1808—1884) — funcționar de justiție francez, monarhist; din 1871 deputat în Adunarea națională. — 396.

Sadler — participant la mișcarea muncitorească engleză, membru al Consiliului General al Internaționalei (1871—1872). — 282.

Sagasta, Práxedes Mateo (1827—1903) — om de stat spaniol, lider al partidului liberal, ministru de interne (1871—1872), ministru de externe (1874), prim-ministru (1881—1883, 1885—1890, 1892—1895, 1897—1899, 1901—1902). — 418.

Saint-Beuve, Charles-Augustin (1804—1869) — critic literar și scriitor francez. — 92.

Saint-Simon, Claude-Henri de Rouvroy, conte de (1760—1825) — socialist utopist francez. — 303.

Savio, Pietro (n. aprox. 1847) — participant la mișcarea de eliberare națională din Italia și la Comuna din Paris; după înfringerea Comunei a emigrat în Anglia. — 229, 403.

- Sax, Emil* (1845—1927) — economist burghez austriac. — 449, 453.
- Schäffle, Albert Friedrich Eberhard* (1831—1903) — economist german, adept al economiei politice vulgare, sociolog ; a propagat renunțarea la lupta de clasă și colaborarea dintre burghezie și proletariat. — 57, 59, 63.
- Schapper, Karl* (1812—1870) — unul dintre conducătorii Ligii celor drepti ; membru al Organului Central al Ligii comunistilor ; a luat parte la revoluția din 1848—1849 ; în 1850, după sciziunea care s-a produs în Ligă, a condus împreună cu Willich fracțiunea ostilă lui Marx ; începând din 1865 s-a apropiat din nou de Marx, membru al Consiliului General al Internaționalei ; participant la Conferința de la Londra din 1865. — 173.
- Schenck, Heinrich* — lassalleean, membru al Asociației culturale a muncitorilor germani de la Londra ; la sfârșitul anului 1871 a fost exclus din Asociație pentru calomniile aduse Consiliului General și pentru activitate scizionistă. — 368.
- Scherzer, Andreas* (1807—1897) — croitor german, membru al comunității din Paris a Ligii Comunistilor ; după sciziunea Ligii a aderat la fracțiunea Willich-Schapper ; unul dintre inculpați în procesul așa-numitului complot franco-german din februarie 1852 de la Paris ; ulterior a emigrat în Anglia ; unul dintre conducătorii Asociației culturale a muncitorilor germani de la Londra ; editorul ziarului „Die Neue Zeit” și colaborator la săptămânalul „Das Volk”. — 344, 367.
- Scheu, Andreas* (1844—1927) — militant al mișcării socialiste austriece (1868—1874) și engleze ; redactor al ziarului „Gleichheit” ; membru al Internaționalei ; în 1874 a emigrat în Anglia ; unul dintre fondatorii Federației social-democrate din Anglia. — 114, 524, 540.
- Scheu, Heinrich* (1845—1926) — social-democrat austriac ; delegat la Congresul de la Haga (1872) al Internaționalei ; în 1875 a emigrat în Anglia. — 114, 410, 524, 540.
- Schiller, Friedrich* (1759—1805) — poet și dramaturg german. — 6.
- Schily, Victor* (1810—1875) — avocat german, democrat ; în 1849 a luat parte la insurecția din Baden-Palatina ; ulterior a emigrat în Franța ; membru al Internaționalei ; a sprijinit lupta Consiliului General pentru consolidarea Internaționalei la Paris ; delegat la Conferința de la Londra (1865). — 135, 136, 160.
- Schleibach, P.* — muncitor german, emigrant în Belgia ; membru al secției din Verviers a Internaționalei. — 450, 460.
- Schnappy, Schnaps* — vezi *Lafargue, Charles-Étienne*.
- Schneider, Joseph* — croitor german, lassalleean, membru al Asociației culturale a muncitorilor germani de la Londra ; la sfârșitul anului 1872 a fost exclus din Asociație pentru activitate scizionistă și atacuri calomnioase la adresa Consiliului General. — 168, 259, 327, 344, 368, 451.
- Scholl* — muncitor francez, membru al secției din Lyon a Internaționalei, emigrant la Londra. — 359.
- Schopenhauer, Arthur* (1788—1860) — filozof idealist german, inițiatorul voluntarismului modern, iraționalismului și pesimismului, ideolog al iuncherimii Prusiene. — 115, 315.
- Schorlemmer, Carl* (1834—1892) — chimist german, adept al materialismului dialectic, profesor la Manchester ; membru al Partidului social-democrat german ; prieten al lui Marx și Engels. — 16, 54, 57, 71, 73, 75, 79, 81.
- Schramm, Carl August* — social-democrat german, reformist, unul dintre redactorii publicației „Jahrbuch für

- Sozialpolitik", în deceniul al 9-lea s-a retras din mișcare. — 499.
- Schulze-Delitzsch, Franz-Hermann* (1808—1883) — economist mic-burghez și om politic german; a militat pentru unificarea Germaniei sub hegemonia Prusiei; unul dintre întemeietorii Uniunii naționale; în deceniul al 7-lea unul dintre conducătorii partidului progresist; a încercat să-i distragă pe muncitorii de la lupta revoluționară prin organizarea de societăți cooperatiste. — 449.
- Schweitzer, Johann Baptist von* (1834—1875) — unul dintre reprezentanții de seamă ai lassalleanismului în Germania; redactor-șef al publicației „Social-Demokrat” (1864—1867); președinte al Uniunii generale a muncitorilor germani (1867—1871); a susținut politica lui Bismarck de unificare „de sus” a Germaniei sub hegemonia Prusiei; a încercat să-i împiedice pe muncitorii germani să adere la Internațională; a luptat împotriva Partidului muncitoresc social-democrat; în 1872, după descoperirea legăturilor sale cu guvernul prusian, a fost exclus din Uniunea generală a muncitorilor germani. — 12, 156, 302, 349, 357, 375, 451, 555.
- Schwitzguébel, Adhémar* (1844—1895) — bakunist elvețian, de profesie gravor; membru al Internaționalei; unul dintre liderii Alianței democrației socialiste și ai Federației jurasiene; delegat la Congresul de la Haga (1872); în 1873 a fost exclus din Internațională. — 113, 284, 333, 342, 400, 423, 443, 462, 472, 477, 580.
- Seiffert, Rudolph* (1826—1886) — social-democrat german; membru al redacției ziarului „Volksstaat”, unul dintre organizatorii uniunii dulgherilor. — 473, 532.
- Senior, Nassau William* (1790—1864) — economist vulgar englez, apologet al capitalismului; s-a pronunțat împotriva reducerii zilei de lucru. — 289.
- Sentiñón, Gaspard* (m. 1903) — anarhist spaniol, de profesie medic, unul dintre întemeietorii și conducătorii Alianței democrației socialiste în Spania; delegat la Congresul de la Basel (1869) al Internaționalei; în urma hotărârii Consiliului General din 30 mai 1873 a fost exclus din Internațională. — 333.
- Serebrennikov, Vladimir Ivanovici* (n. aprox. 1850) — revoluționar rus; în 1868—1869 a luat parte la mișcarea studențească din Petersburg; a emigrat în Anglia și apoi în Elveția; adept și colaborator al lui Neceaev. — 126.
- Serrailier* — soția lui Auguste Serrailier. — 138, 599.
- Serrailier, Auguste* (n. 1840) — lucrător de calapoade; membru al Consiliului General al Internaționalei (1869—1872), secretar-corespondent pentru Belgia (1870) și pentru Franța (1871—1872); în septembrie 1870, după căderea celui de-al doilea Imperiu, a fost trimis la Paris ca împuternicit al Consiliului General; membru al Comunei din Paris; în 1871 delegat la Conferința de la Londra și în 1872 la Congresul de la Haga ale Internaționalei; în 1873 membru al Consiliului federal britanic, tovarăș de luptă al lui Marx. — 17, 21, 27, 51, 54, 62, 82—86, 137, 140, 177, 196, 257, 272, 276, 304, 313, 326, 328—350, 424, 446, 472, 474, 483, 484, 490—492, 496, 502, 503, 516, 523, 529, 530, 537, 538, 539, 547, 549, 582, 593, 594, 599.
- Shakespeare, William* (1564—1616) — dramaturg și poet englez. — 98, 99, 603.
- Sicard, Auguste-Alexandre* (n. 1829) — cizmar francez, membru al Comitetului Central al arondismentului 20 și al Comunei din Paris, membru al Comisiei militare și al Comisiei pentru aprovizionare ale Comunei; după înfrângerea Comunei a emigrat la Londra. — 285, 317.
- Sievers* — proprietar al unei tipografii. — 60, 140, 143.

- Simon, Ludwig* (1810—1872) — avocat din Trier, democrat mic-burghez; în 1848—1849 membru al Adunării Naționale de la Frankfurt (aripa de stînga); a emigrat în Elveția. — 148.
- Singer, Paul* (1844—1911) — militant al mișcării muncitorești germane; din 1869 membru al Partidului muncitoresc social-democrat și din 1890, împreună cu Bebel, președinte al Conducerei Partidului social-democrat din Germania; din 1884 deputat în Reichstag, iar din 1885 președinte al fracțiunii social-democrate din Reichstag; a luptat împotriva oportunistului și revizionismului. — 520.
- Sismondi, Jean-Charles-Léonard Simonde de* (1773—1842) — economist și istoric elvețian, a criticat capitalismul de pe poziții mic-burgheze, reprezentant al romantismului economic. — 220.
- Skrebiŭski, Aleksandr Ilici* (1827—1915) — istoric liberal rus; autorul lucrării „Krestianskoe delo v țarstvovanie imperatora Aleksandra II”. — 504.
- Smith* — misit de locuințe. — 13, 16, 34, 42, 132, 589, 592, 593.
- Smith, Alfons* — republican burghez englez. — 451.
- Sonnemann, Leopold* (1831—1909) — om politic și publicist german, democrat; fondatorul (1856) și editorul lui „Frankfurter Handels-Zeitung”; unul dintre întemeietorii Uniunii naționale (1859); în deceniul al 7-lea s-a situat pe pozițiile federaliștilor sud-germani; a fost apropiat de mișcarea muncitorească; s-a pronunțat împotriva unificării Germaniei sub hegemonia Prusiei, deputat în Reichstag. — 458, 555, 558.
- Sorge, Friedrich Adolf* (1828—1906) — militant al mișcării muncitorești și socialiste americane și internaționale; participant la revoluția din 1848; în 1852 a emigrat în S.U.A.; organizatorul secțiilor americane ale Internaționalei, secretar al Consiliului federal; delegat la Congresul de la Haga (1872); secretar general al Consiliului General de la New York (1872—1874); propagator al marxismului; prieten și tovarăș de luptă al lui Marx și Engels. — 83, 98, 115, 134, 136, 160, 162, 195, 257, 262, 266, 284, 286, 291, 294, 300, 304, 305, 321, 346, 376, 383, 390, 392, 422, 426, 427, 431—432, 436, 445, 462, 467, 468, 470, 476, 480, 481, 483, 490, 495, 496, 500, 512, 516, 521, 523, 528, 538, 546, 549, 556, 558, 572, 578.
- Spencer, Herbert* (1820—1903) — filozof, psiholog și sociolog englez; în filozofie — agnostician, în științele naturii — adept al teoriei lui Darwin. — 324.
- Speyer, Carl* (n. 1845) — timplar; în deceniul al 7-lea a fost secretarul Asociației culturale a muncitorilor germani de la Londra; din 1872 membru al Consiliului General; delegat la Congresul de la Haga (1872). — 293, 300, 383.
- Spier, Samuel* (1838—1903) — institutor; din 1867 membru al Uniunii generale a muncitorilor germani, membru al secției din Braunschweig; din 1869 membru al Partidului muncitoresc social-democrat; delegat la Congresul de la Basel (1869); la Congresul de la Eisenach a fost ales în conducerea partidului din care a făcut parte pînă în 1870; implicat în procesul de înaltă trădare de la Braunschweig. — 60, 140, 143, 145, 156, 183, 287.
- Splingard, Roch* — anarhist belgian, delegat la Congresul de la Haga (1872); în urma hotărîrii Consiliului General din 30 mai 1873 a fost exclus din Internațională. — 493.
- Spurgeon, Charles Haddon* (1834—1892) — predicator baptist englez. — 100.
- Stahl, Heinrich* — socialist german din Chicago, unul dintre fondatorii ziarului „Der Vorbote” din Chicago. — 580.
- Stanley, lord Edward Henry*, (din 1869) conte de Derby (1826—1893) — om de stat englez, tory; în deceniile

- al 7-lea și al 8-lea conservator, apoi liberal; membru al parlamentului; președinte al Comisiei de control pentru problemele Indiei (1858—1859), ministru de externe (1866—1868 și 1874—1878), ministru al coloniilor (1858 și 1882—1885). — 100.
- Steens, Eugène** — ziarist militant al mișcării muncitorești belgiene, proudhonist de stînga, redactor al ziarului „Tribune du Peuple”; delegat la Congresul de la Bruxelles (1868) și la Conferința de la Londra (1871) ale Internaționalei; în 1872 i-a sprijinit pe anarhiști. — 311, 337, 343, 410.
- Stefanoni, Luigi** (1842—1905) — scriitor și publicist italian, democrat mic-burghez, raționalist; a luat parte la campaniile lui Garibaldi; fondatorul și redactorul revistei „Il libero Pensiero”; i-a sprijinit pe bakuniști. — 345, 368, 414, 609.
- Steinmetz, Karl Friedrich von** (1796—1877) — general german, din 1871 general-feldmareșal; în timpul războiului franco-prusian a comandat Armata întâi (pînă în septembrie 1870). — 22.
- Stepney, Cowell William Frederic** (1820—1872) — socialist englez, membru al Ligii pentru reformă, membru al Consiliului General al Internaționalei (1866—1872) și casier al Consiliului (1868—1870); delegat la Congresul de la Bruxelles (1868), la Congresul de la Basel (1869) și la Conferința de la Londra (1871) ale Internaționalei; membru al Consiliului federal britanic. — 258, 259.
- Stieber, Wilhelm** (1818—1882) — funcționar de poliție prusian, șef al poliției politice din Prusia (1852—1860); unul dintre organizatorii procesului comuniștilor de la Köln și martor principal în acest proces (1852); în timpul războiului franco-prusian (1870—1871) șeful poliției militare și al spionajului și contraspiionajului german pe teritoriul Franței. — 9, 11, 15, 122, 172, 180, 186, 213, 284, 437, 573, 594.
- Strauss, David Friedrich** (1808—1874) — filozof și publicist german, tânăr hegelian; după 1866 național-liberal, autorul cărții „Viața lui Iisus”. — 47, 81.
- Strohn, Wilhelm** — membru al Ligii comuniștilor, unul dintre prietenii lui Marx și Engels; emigrant la Bradford. — 438.
- Stuart, Charles Eduard** (1824—1882) — unul dintre descendenții dinastiei Stuartilor, colonel în armata austriacă; a luat parte la războiul carlist. — 91.
- Sybel, Heinrich von** (1817—1895) — istoric și om politic german; din 1867 național-liberal; unul dintre ideologii unificării „de sus” a Germaniei, sub hegemonia Prusiei; directorul arhivei de stat prusiene. — 498.

T

Taran — vezi *Thieblin, Nicolas Léon*.

Tauchnitz, Karl Christian Philipp (1798—1884) — editor și librar din Leipzig, a editat un mare număr de dicționare în diferite limbi. — 249, 328.

Taylor, Alfred — muncitor englez, membru al Consiliului General al Internaționalei (1871—1872) și al Consiliului federal britanic (1872—1873). — 243.

Tenge (n. aprox 1833) — cunoștință apropiată a familiei Kugelmann la Hannover. — 566, 568.

Tennyson, Alfred, lord (1809—1892) — poet englez, romantic. reacționar. — 563.

Terzaghi, Carlo (n. aprox. 1845) — avocat italian, secretar al organizației Federazione Operaia din Torino; în 1872 a fost demascată ca agent al poliției italiene. — 339, 341, 361, 394, 402, 406, 444, 473.

Testini — bakunist italian, student, membru al secției din Milano a Internaționalei. — 407.

Theisz, Albert-Frédéric-Jules (1839—1881) — gravor francez; proudhonist,

- membru al Comitetului Central al Gărzii Naționale și al Consiliului federal al secției din Paris a Internaționalei, membru al Comunei din Paris; după înfrângerea Comunei a emigrat la Londra; membru al Consiliului General al Internaționalei (1871). — 68, 249, 257, 313, 315—318, 328, 345, 349.
- Thieblin, Nicolas Léon** (1834—1898) — ziarist englez, de origine italian; a urmat academia militară din Petersburg; participant la războiul Crimeii; a colaborat la mai multe ziare din Londra, iar din 1874 din New York. — 6, 11, 13, 146, 216.
- Thiers, Louis-Adolphe** (1797—1877) — istoric burghez și om de stat francez, orléanist; prim-ministru (1836 și 1840); în perioada celei de-a doua Republici deputat în Adunarea constituantă și în cea legislativă; președinte al consiliului de miniștri (1871); președinte al republicii (1871—1873); călăul Comunei din Paris. — 51, 67, 74, 75, 79, 80, 148, 183, 186, 187, 204, 253, 256, 318, 359, 566, 574, 600, 605.
- Tibaldi, Paolo** (1825—1901) — revoluționar italian, adept al lui Garibaldi; a luat parte la Comuna din Paris, după înfrângerea acesteia a emigrat în Anglia. — 64, 220, 229.
- Tichborne, sir Roger** (1829 — aprox. 1854) — baronet englez, a pornit într-o călătorie pe un vas francez și probabil a dispărut într-un naufragiu. — 409.
- Timășev, Aleksandr Egorovici** (1818—1893) — ministru de interne (1868—1877) al Rusiei. — 161.
- Tölcke, Karl Wilhelm** (1817—1893) — social-democrat german, lassalleean; unul dintre conducătorii Uniunii generale a muncitorilor germani. — 555.
- Tolain, Henri-Louis** (1828—1897) — gravor francez; proudhonist de dreapta, unul dintre conducătorii secției din Paris a Internaționalei; delegat la Conferința de la Londra (1865), la Congresul de la Geneva (1866), la Congresul de la Lausanne (1867), la Congresul de la Bruxelles (1868) și la Congresul de la Basel (1869) ale Internaționalei; deputat în Adunarea Națională din 1871; în timpul Comunei din Paris a trecut de partea versaillezilor; în 1871 a fost exclus din Internațională. — 340, 342.
- Tomanovskaia, Elizaveta Lukinicina (Elizaveta Dmitrieva)** [1851—aprox. 1898] — revoluționară rusă; din 1867 până în 1873 a fost în emigrație; a participat la editarea revistei „Narodnoe Delo”; membră a secției ruse din Geneva a Internaționalei; l-a sprijinit pe Marx în lupta împotriva baku-niștilor, prietenă a familiei Marx; participantă la Comuna din Paris; după înfrângerea acesteia a emigrat din Franța; după ce s-a întors în Rusia s-a retras din activitatea revoluționară. — 577.
- Tomás, Francisco** (aprox. 1850—1903) — zidar; membru al Consiliului federal spaniol al Internaționalei (1872—1873); unul dintre conducătorii organizației anarhiste din Spania; în urma hotărârii Consiliului General din 30 mai 1873 a fost exclus din Internațională. — 474, 482.
- Toote** — vezi *Lafargue, Paul*.
- Train** (1829—1904) — om de afaceri american; în ziarul său „The Train Ligue” a sprijinit planurile burghezo-reformiste ale Victoriei Woodhull. — 323.
- Trautchen** — vezi *Kugelman, Gertrud*.
- Trate, William** — martor în procesul lui Francis Jourde. — 255.
- Travnick, Johann** — muncitor, membru al Uniunii muncitorilor din Budapesta. — 251.
- Tridon, Edme-Marie-Gustave** (1841—1871) — om politic și publicist francez, blanquist; membru al Internaționalei; deputat în Adunarea Națională din 1871; membru al Comunei din Paris; după înfrângerea acesteia a emigrat în Belgia. — 196, 595.

Trochu, Louis-Jules (1815—1896) — general și om politic francez, orléanist ; în deceniile al 4-lea și al 5-lea a luat parte la cucerirea Algeriei ; mai târziu la războiul Crimeii (1853—1856) și în 1859 la războiul din Italia ; șef al guvernului apărării naționale și comandant suprem al Armatei din Paris (septembrie 1870—ianuarie 1871) ; a sabotat apărarea orașului ; deputat în Adunarea Națională din 1871. — 48, 54, 163, 164.

Truchy (pseudonim *Mousselerès*) — ziarist francez, bonapartist. — 365.

Truelove, Edward — editor din Londra, fect chartist, adept al lui Owen. — 300, 469.

Trusov, Anton Danilovici — revoluționar rus, a luat parte la insurecția poloneză din 1863 ; a emigrat în Elveția, unde s-a apropiat de Bakunin și Neceaev ; membru al redacției revistei „*Narodnoe Delo*” din Geneva (1868) și secretar de redacție ; s-a îndepărtat de Bakunin ; secretar al secției ruse a Internaționalei. — 88, 89.

Turski, Kasper Michał (1847—1925) — revoluționar polonez, blanquist, participant la Comuna din Paris, membru al secției slave bakuniste din Zürich (1871—1872) ; a ținut legătura cu mișcarea revoluționară rusă, participant la mișcarea socialistă franceză și elvețiană ; în ultimul deceniu al secolului trecut a fost membru al Partidului social-democrat polonez, ulterior naționalist. — 277.

Tussy — vezi *Marx, Eleanor*.

Taylor, Edward Burnett (1832—1917) — etnolog și antropolog englez ; profesor la Universitatea din Oxford ; a elaborat teoria cu privire la originea animistă a religiei. — 249, 261.

Tyndall, John (1820—1893) — fizician irlandez, profesor de fizică la Londra ; a cercetat fenomenul de diamagnetism. — 115.

U

Urquhart, David (1805—1877) — diplomat, publicist și om politic englez, turcofil ; în deceniul al 4-lea a îndeplinit misiuni diplomatice în Turcia ; membru al parlamentului (1847—1852), tory ; fondatorul și redactorul ziarului „*Free Press*” și al revistei „*Diplomatic Review*” (1866—1877). — 12, 31.

Ulin, Nikolai Isaakovici (1845—1883) — revoluționar rus, participant la mișcarea studențească, membru al organizației „*Zemlea i volea*”, în 1863 a emigrat în Anglia, apoi în Elveția ; unul dintre organizatorii secției ruse a Internaționalei ; membru al redacției ziarului „*Narodnoe Delo*” (1868—1870), unul dintre redactorii ziarului „*Égalité*” (1870—1871), a luptat împotriva lui Bakunin și adepților acestuia ; delegat la Conferința de la Londra (1871) a Internaționalei ; pe la mijlocul deceniului al 8-lea s-a retras din mișcarea revoluționară. — 88, 94, 235, 270, 277, 311, 313, 364, 370, 377, 442, 494, 502, 522, 527, 529, 547, 551, 577, 596, 601, 611.

V

Vaillant, Édouard (1840—1915) — medic francez, socialist, blanquist ; membru al Comunei din Paris ; membru al Consiliului General al Internaționalei (1871—1872), delegat la Congresul de la Lausanne (1867), la Conferința de la Londra (1871) și la Congresul de la Haga (1872) ; în urma hotărârii congresului de a muta sediul Consiliului General la New York, s-a retras din Internațională ; unul dintre fondatorii Partidului socialist francez ; în timpul primului război mondial s-a situat pe poziții social-șoviniste. — 68, 249, 257, 328, 442, 446, 463, 485, 524.

Valadon, Emma (Thérèse) (n. 1837) — cântăreață franceză. — 10.

Vallès, Jules-Louis-Joseph (1832—1885) — om politic, scriitor și ziarist francez, proudhonist, membru al Interna-

- ționalei; membru al Comunei din Paris; după înfrângerea acesteia a emigrat în Anglia, apoi în Belgia; după amnistiere (1880) s-a reîntors în Franța. — 285.
- Van-Heddeghem** (pseudonim *Walter*) (n. aprox. 1847) — agent de poliție; s-a strecurat în secțiile din Paris ale Internaționalei; delegat la Congresul de la Haga (1872); a făcut parte din Comisia pentru cercetarea activității Alianței democrației socialiste; a fost demascat în 1873. — 485, 503, 516, 525, 531.
- Varlin, Louis-Eugène** (1839—1871) — leghător, proudhonist de stînga, unul dintre conducătorii secțiilor din Franța ale Internaționalei; delegat la Conferința de la Londra (1865), delegat la Congresul de la Geneva (1866) și la Congresul de la Basel (1869) ale Internaționalei; membru al Comitetului Central al Gărzii naționale și al Comunei din Paris; a fost executat de versaillezi la 28 mai 1871. — 204, 595.
- Venedey, Jakob** (1805—1871) — publicist radical german; în 1848—1849 membru al Adunării Naționale de la Frankfurt (aripa de stînga); după revoluția din 1848—1849 liberal. — 148.
- Vermersch, Eugène** (1845—1878) — ziarist mic-burghez francez, a luat parte la mișcarea republicană; în timpul Comunei din Paris a editat ziarul „Le Père Duchêne”; după înfrângerea Comunei a emigrat în Anglia; redactor al ziarului „Qui Vive!”, în care a calomniat Internaționala și Consiliul General. — 285—315, 316, 328, 345, 349, 380, 601.
- Vernouillet, Just** — directorul editurii Lachâtre din Paris. — 538.
- Vésinier, Pierre** (1826—1902) — publicist mic-burghez francez; emigrant, unul dintre organizatorii secției franceze de la Londra; delegat la Conferința de la Londra (1865); a fost exclus din Consiliul General și din Internațională (1868) din cauză că a calomniat Consiliul General; membru al Comunei din Paris; după înfrângerea Comunei a emigrat în Anglia; a fost membru al Consiliului federal mondial care a acționat împotriva lui Marx și a Consiliului General al Internaționalei. — 206, 242, 345, 349, 435, 451.
- Vichard, Paul** — militant al mișcării muncitorești franceze, participant la Comuna din Paris; delegat al secției franceze de la Londra la Congresul de la Haga (1872) al Internaționalei; a făcut parte din Comisie pentru cercetarea activității Alianței democrației socialiste. — 537.
- Vickery, Samuel** — secretar al Consiliului federal britanic (decembrie 1872—mai 1873), a luptat împotriva aripii reformiste a acestuia; în 1873 președinte al Congresului de la Manchester al Federației britanice. — 517.
- Victor Emanuel al II-lea** (1820—1878) — duce de Savoia, rege al Sardiniei (1849—1861), rege al Italiei (1861—1878). — 405.
- Victoria** (1819—1901) — regină a Marii Britanii și Irlandei (1837—1901). — 57, 62, 138, 154.
- Vieweg, F.** — editor din Paris. — 424.
- Vilmart, Raimond** (pseudonim *Wilmot*) — revoluționar francez, participant la Comuna din Paris; delegat al secțiilor din Bordeaux la Congresul de la Haga (1872) al Internaționalei; în 1873 a emigrat la Buenos Aires, unde a propagat principiile Internaționalei. — 471, 477.
- Vinoy, Joseph** (1800—1880) — general francez, bonapartist; participant la lovitură de stat de la 2 decembrie 1851; începînd de la 22 ianuarie 1871 guvernator al Parisului; a comandat armata de rezervă a versaillezilor; unul dintre călăii Comunei din Paris. — 187.
- Vivanti, Anna** — sora lui Paul Lindau. — 209.

- Vogel von Falckenstein, Eduard* (1797—1885) — general german; în timpul războiului franco-prusian guvernator general al regiunilor de coastă ale Germaniei. — 60, 140, 143.
- Vogt, August* (aprox. 1830—aprox. 1883) de profesie cizmar; militant al mișcării muncitorești germane și americane, socialist; membru al Ligii comunistilor, participant la revoluția din 1848—1849 din Germania; membru al Uniunii generale a muncitorilor germani, a combătut împreună cu Liebknecht influența lassalleeanismului în mișcarea muncitorească germană; membru al Internaționalei; în 1867 a emigrat în S.U.A., membru al Clubului comunist din New York și unul dintre organizatorii secțiilor Internaționalei în S.U.A.; adept al lui K. Marx și F. Engels. — 135, 136, 160, 161, 294.
- Vogt, Karl* (1817—1895) — naturalist german, reprezentant al materialismului vulgar, democrat mic-burghez; în 1848—1849 membru al Adunării Naționale de la Frankfurt (aripa de stînga); în 1849 a emigrat în Elveția; în deceniile al 6-lea și al 7-lea agent plătit al lui Ludovic Bonaparte; unul dintre participanții activi la campania de calomnie împotriva revoluționarilor proletari; Marx l-a demascat în pamfletul intitulat „Domnul Vogt”. — 185, 187, 194, 199—200, 201, 346.
- Voltaire, François-Marie (Arouet)* de (1694—1778) — filozof deist francez, scriitor satiric, istoric; eminent reprezentant al iluminismului burghez din secolul al XVIII-lea; a luptat împotriva absolutismului și catolicismului. — 276.
- W
- Wachenhusen, Hans* (1823—1898) — publicist și scriitor german. — 279.
- Wachs* — căpitan din Celle. — 536.
- Wagner, Adolph* (1835—1917) — economist german, adept al economiei politice vulgare, reprezentant al așa-numitei școli a dreptului social în economia politică, socialist de catedră. — 94, 520.
- Walter* — vezi *Van-Heddeghem*.
- Washburne, Elihu Benjamin* (1816—1887) — om politic și diplomat american, membru al partidului republican, ambasador la Paris (1869—1877); adversar al Comunei din Paris. — 225, 227, 232, 245, 263.
- Watkin, sir Edward William* (1819—1901) — industriaș englez, liberal, deputat în parlament. — 67.
- Weber, Josef Valentin* (1814—1895) — ceasornicar german, participant la mișcarea revoluționară din Baden din 1848—1849; după înfringerea revoluției emigrant la Londra; lassalleean, membru al Asociației culturale a muncitorilor comuniști germani de la Londra; în decembrie 1871 a fost exclus din Asociație pentru calomniile aduse Consiliului General și pentru activitate scizionistă. — 193, 327, 344, 368.
- Wegmann, Adolph* (n. aprox. 1852) — muncitor german, emigrant în Anglia; membru al Foreign Section din Manchester a Internaționalei. — 369, 421.
- Wehner, J. G.* — emigrant la Manchester, în deceniul al 7-lea a fost casierul Casei „Schiller”; cunoscut al lui Engels. — 54.
- Weiss, Guido* (1822—1899) — publicist german, democrat mic-burghez, participant la revoluția din 1848—1849 din Germania; în deceniul al 7-lea a făcut parte din aripa de stînga a partidului progresist, redactor la ziarul „Berliner Reform” (1863—1866) și „Zukunft” (1867—1871). — 200.
- Wenzel* — vezi *Kugelman, Ludwig*.
- West, William* — radical burghez american, membru al Comitetului central al Federației nord-americane a Internaționalei, secretar al secției nr. 12 (New York), care la Congresul de la

- Haga a fost exclusă din Internațională. — 293, 432, 471, 481.
- Weston, John** — dulgher, ulterior antreprenor; militant al mișcării muncitorești engleze, adept al lui Owen, membru al Consiliului General al Internaționalei (1864—1872); delegat la Conferința de la Londra (1865), membru al comitetului executiv al Ligii pentru reformă, unul dintre conducătorii Ligii pământului și a muncii; membru al Consiliului federal britanic (1872). — 67.
- Weydemeyer, Joseph** (1818—1866) — militant al mișcării muncitorești germane și americane; prieten apropiat al lui Marx și Engels; în 1846—1847 „adevărat socialist”; sub influența lui Marx și Engels a trecut pe pozițiile comunismului științific, membru al Ligii comunistilor, a participat la revoluția din 1848—1849 din Germania; după înfrângerea revoluției a emigrat în America, unde a luat parte la războiul civil de partea statelor din Nord; a propagat marxismul în America. — 594.
- Wigand, Otto** (1795—1870) — editor și librar german, proprietarul unei firme din Leipzig care publica lucrări ale scriitorilor progresiști. — 424, 449, 512.
- Wilhelm I** (1797—1888) — prinț de Prusia, prinț regent (1858—1861), rege al Prusiei (1861—1888), împărat al Germaniei (1871—1888). — 8, 11, 15, 16, 30, 32, 38, 43, 48, 58, 61, 62, 97, 101, 103, 121, 138, 145, 148, 150, 164, 166, 168, 169, 183, 566.
- Winand, Christian** — muncitor german din Londra, lassalleean. — 368.
- Windthorst, Ludwig** — (1812—1891) — om politic reacționar german, particularist; în 1851—1852 și 1862—1865 ministru de justiție al statului Hannover; deputat în Reichstag și unul dintre liderii partidului de centru. — 154.
- Wingfield, Lewis Strange** (1842—1891) — scriitor englez, a călătorit mult; în timpul războiului franco-prusian a fost corespondent al publicațiilor „Times” și „Daily Telegraph”. — 113.
- Wolff, Luigi** — maior italian, adept al lui Mazzini; membru al organizației muncitorilor italieni de la Londra — Associazione di mutuo progresso; a luat parte la întrunirea publică de la St. Martin's Hall de la 28 septembrie 1864; membru al Consiliului General al Internaționalei (1864—1865), participant la Conferința de la Londra (1865); în 1871 a fost demascat ca agent al poliției bonapartistă. — 220, 229, 242.
- Wolff, Wilhelm (Lupus)** (1809—1864) — revoluționar proletar și publicist german; institutor, fiu de țăran din Silezia; participant la mișcarea studențească; în 1834—1839 a fost deținut în fortărețele prusiene; în 1846—1847 membru al Comitetului comunist de corespondență de la Bruxelles; din martie 1848 membru al Organului Central al Ligii comunistilor; în 1848—1849 unul dintre redactorii lui „Neue Rheinische Zeitung”; deputat în Adunarea Națională de la Frankfurt (extrema stângă); din 1853 profesor la Manchester; prieten și tovarăș de luptă al lui Marx și Engels. — 536.
- Woodhull, Victoria** (1838—1927) — lideră a mișcării feministe americane; în 1871—1872 a încercat să ia conducerea Federației nord-americane a Internaționalei organizând secții formate din elemente burgheze și mic-burgheze; a condus secția nr. 12, care a fost exclusă din Internațională de Consiliul General și de Congresul de la Haga. — 375, 431—432, 519.
- Wróblewski, Walery** (1836—1908) — democrat revoluționar polonez, unul dintre conducătorii insurecției poloneze din 1863—1864; general al Comunei din Paris; membru al Consiliului General al Internaționalei și secretar-corespondent pentru Polonia (1871—1872); delegat la Congresul de la Haga (1872); a luptat împotriva bakuniștilor. — 115, 231, 256, 268, 320,

- 323, 438, 463, 498, 509, 516, 519, 545, 546, 568, 596.
- Wulster* — particularist german. — 38.
- Würtz* — emigrant danez, membru al Internaționalei în Statele Unite. — 541, 542.
- Wurtz, Charles-Adolphe* (1817—1884) — chimist francez, adept al teoriei atomo-moleculare. — 290.
- Wuttke, Johann Karl Heinrich* (1818—1876) — istoric și om politic german, deputat în Adunarea Națională de la Frankfurt (1849); unul dintre întemeietorii marelui partid german, profesor la Universitatea din Leipzig; în deceniul al 7-lea s-a apropiat de lassalleeni. — 437.
- Y**
- Yorck, Theodor* (1830—1875) — militant al mișcării muncitorești germane, organizator al Uniunii dulgherilor și țimplarilor, lassalleean; a făcut parte din conducerea Uniunii generale a muncitorilor germani; în 1869 a aderat la opoziția împotriva lui Schweitzer și a participat la organizarea Partidului muncitoresc social-democrat; în 1871—1874 secretar al partidului. — 512, 526, 532.
- Z**
- Zabel, Friedrich* (1802—1875) — publicist german liberal, redactor al ziarului berlinez „National-Zeitung” (1848—1875), adept al unificării Germaniei sub hegemonia Prusiei, unul dintre fondatorii partidului „Uniunea națională”. — 64.
- Zapp* — emigrant german la Manchester. — 71.
- Ziber, Nikolai Ivanovici* (1844—1888) — economist rus; unul dintre primii popularizatori ai lucrărilor economice ale lui Marx în Rusia, deși nu înțelegea dialectica materialistă și esența revoluționară a marxismului; s-a situat pe pozițiile reformismului radical burghez. — 495, 504.
- Zichlinsky* (sau *Zilinski*) — emigrant german, lassalleean, membru al Asociației culturale a muncitorilor germani de la Londra; la sfârșitul anului 1871 a fost exclus din Asociație pentru calomniile aduse Consiliului General și pentru activitate scizionistă. — 114, 259.
- Zoncada, Luigi* — membru al secției din Melegnano a Internaționalei. — 551.
- PERSONAJE DIN LITERATURĂ, BIBLIE ȘI MITOLOGIE**
- Ali-Baba* — eroul povestirii arabe „Ali-Baba și cei 40 de hoți” — 568.
- Arnold Winkelried* — erou legendar elvețian, participant la războiul dus de elvețieni împotriva dominației habsburgice în secolul al XIV-lea. — 29.
- Dulcinea* — personaj din romanul lui Cervantes „Don Quijote”. — 73.
- Faust* — personajul principal din tragedia cu același nume a lui J. W. Goethe. — 112.
- San Gennaro* — protectorul orașului Neapole. — 241.
- Hans Heiling* — personaj dintr-o legendă germană. — 112.
- Hristos* (Iisus Hristos) — întemeietorul mitic al creștinismului. — 97, 330.
- John Bull* — denumire ironică dată englezilor după apariția în 1712 a satirei politice „History of John Bull” aparținând scriitorului John Arbuthnot (1675—1735) — 12, 46, 154, 165, 169, 568.
- Michel* — nume comun folosit pentru a desemna filistul german stîngaci și obtuz. — 8, 30, 31.
- Moise* — conducător și legislator mitic al poporului evreu; i-a eliberat pe evrei din robia egipteană. — 424.
- Robert Macaire* — tipul afaceristului abil și viclean creat de renumitul actor francez Frédéric Lemaître și imortalizat în caricaturile lui Honoré Daumier. — 12.

Cuprins

Prefață IV

PARTEA ÎNTII CORESPONDENȚA DINTRE MARX ȘI ENGELS iulie 1870—decembrie 1874

1870

1. Marx către Engels, 20 iulie	5—7
2. Engels către Marx, 22 iulie	7—10
3. Marx către Engels, 28 iulie	11—13
4. Marx către Engels, 29 iulie	13—14
5. Engels către Marx, 31 iulie	14—19
6. Marx către Engels, 1 august	20—22
7. Engels către Marx, 3 august	22—23
8. Marx către Engels, 3 august	24—27
9. Marx către Engels, 4 august	27—28
10. Engels către Marx, 5 august	28—29
11. Marx către Engels, 8 august	29—32
12. Engels către Marx, 10 august	32—34
13. Marx către Engels, 12 august	34—35
14. Marx către Engels, 15 august	35—36
15. Engels către Marx, 15 august	36—39
16. Marx către Engels, 17 august	40—42
17. Engels către Marx, 20 august	42—44
18. Marx către Engels, 22 august	44—45
19. Marx către Engels, 30 august	45—46
20. Marx către Engels, 2 septembrie	46—48
21. Engels către Marx, 4 septembrie	48—50

22. Marx către Engels, 6 septembrie	51—52
23. Engels către Marx, 7 septembrie	53—55
24. Marx către Engels, 10 septembrie	56—57
25. Engels către Marx, 12 septembrie	58—60
26. Engels către Marx, 13 septembrie	60—61
27. Marx către Engels, 14 septembrie	61—63
28. Marx către Engels, 16 septembrie	63

1871

29. Engels către Marx, 18 august	64—65
30. Marx către Engels, 19 august	65—66
31. Marx către Engels, 21 august	66
32. Engels către Marx, 23 august	67—68
33. Marx către Engels, 24 august	68
34. Marx către Engels, 8 septembrie	69—70

1873

35. Marx către Engels, 23 mai	71
36. Engels către Marx, 24 mai	72
37. Marx către Engels, 25 mai	73
38. Engels către Marx, 26 mai	74—75
39. Engels către Marx, 30 mai	75—76
40. Marx către Engels, 31 mai	79—81
41. Marx către Engels, 29 august	82—83
42. Engels către Marx, 30 august	83—84
43. Marx către Engels, 30 august	84—86
44. Engels către Marx, 3 septembrie	86—87
45. Marx către Engels, 9 septembrie	88
46. Engels către Marx, 29 noiembrie	88—90
47. Marx către Engels, 30 noiembrie	91—93
48. Engels către Marx, 5 decembrie	93—95
49. Marx către Engels, 7 decembrie	95—97
50. Engels către Marx, 10 decembrie	97—98
51. Marx către Engels, 11 decembrie	98—99

1874

52. Marx către Engels, 15 iulie	100—102
53. Engels către Marx, 21 iulie	102—104
54. Marx către Engels, 4 august	104
55. Engels către Marx, 12 august	105

56. Marx către Engels, 14 august	105—107
57. Marx către Engels, 1 septembrie	107—108
58. Engels către Marx, 5 septembrie	108—110
59. Marx către Engels, 18 septembrie	111—113
60. Engels către Marx, 21 septembrie	113—116

PARTEA A DOUA

SCRISORI ALE LUI MARX ȘI ENGELS CĂTRE DIVERSE PERSOANE

iulie 1870—octombrie 1874

1870

1. Marx către Eugen Oswald, 26 iulie	119—120
2. Marx către Paul și Laura Lafargue, 28 iulie	120—123
3. Marx către Wilhelm Liebknecht, 29 iulie	123—124
4. Marx către Johann Philipp Becker, 2 august	124—127
5. Marx către Eugen Oswald, 2 august	127—128
6. Marx către Eugen Oswald, 3 august	128—129
7. Marx către Eugen Oswald, 5 august	129
8. Marx către Hermann Jung, 6 august	129—130
9. Marx către Eugen Oswald, 7 august	130
10. Marx către Hermann Jung, 12 august	131—132
11. Engels către Jenny Marx, 15 august	132—133
12. Marx către Friedrich Adolph Sorge, 1 septembrie	134—135
13. Marx către Sigfrid Meyer, 2 septembrie	135—136
14. Marx către Eugen Oswald, 4 septembrie	137
15. Marx către Edward Spencer Beesly, 12 septembrie	137—139
16. Marx către César De Paepe, 14 septembrie	140—142
17. Marx către Ludwig Kugelmann, 14 septembrie	142
18. Marx către Eugen Oswald, 14 septembrie	143
19. Marx către Johann Philipp Becker, 14 septembrie	144
20. Marx către Johann Philipp Becker, 15 septembrie	144
21. Marx către Edward Spencer Beesly, 16 septembrie	145—147
22. Marx către Eugen Oswald, 23 septembrie	147—148
23. Marx către Edward Spencer Beesly, 19 octombrie	148—149
24. Marx către Peter Imandt, 11 noiembrie	150
25. Marx către membrii olandezi și flamanzi ai Internaționalei, între 3 și 9 decembrie	151
26. Marx către Ludwig Kugelmann, 13 decembrie	151—154

27. Engels către Frederic Greenwood, 17 decembrie . . . 155
 28. Engels către Natalie Liebknecht, 19 decembrie . . . 155—156

1871

29. Marx către Natalie Liebknecht, 13 ianuarie . . . 157
 30. Marx către Hermann Jung, 18 ianuarie . . . 158—159
 31. Marx către Sigfrid Meyer, 21 ianuarie . . . 159—161
 32. Marx către Friedrich Adolph Sorge, 21 ianuarie . . . 162
 33. Marx către Ludwig Kugelmann, 4 februarie . . . 163—167
 34. Marx către Paul Lafargue, 4 februarie . . . 167—170
 35. Marx către Johann Jacoby, 4 februarie . . . 170—171
 36. Marx către Piotr Lavrovici Lavrov, 27 februarie . . . 171
 37. Marx către Natalie Liebknecht, 2 martie . . . 171—173
 38. Engels către Carl Klein și Friedrich Moll, 10 martie . . . 173—174
 39. Engels către Rudolf Engels, 10 martie . . . 174—176
 40. Marx către Paul Lafargue, 23 martie . . . 177—179
 41. Marx către Peter Imandt, 30 martie . . . 179—180
 42. Engels către Philippe Coenen, 5 aprilie . . . 180—182
 43. Engels către Wilhelm Liebknecht, 5 aprilie . . . 182
 44. Marx către Wilhelm Liebknecht, 6 aprilie . . . 183—185
 45. Marx către Wilhelm Liebknecht (în jurul datei de 10 aprilie) . . . 185—186
 46. Marx către Ludwig Kugelmann, 12 aprilie . . . 186—188
 47. Marx către Wilhelm Liebknecht, 13 aprilie . . . 188—189
 48. Engels către Wilhelm Liebknecht (13 aprilie) . . . 189
 49. Marx către Ludwig Kugelmann, 17 aprilie . . . 190
 50. Engels către Johann Georg Eccarius, 19 aprilie . . . 191—192
 51. Engels către Francisco Mora (în jurul datei de 20 aprilie) . . . 192—193
 52. Engels către Wilhelm Liebknecht, 20 aprilie . . . 193—195
 53. Marx către Friedrich Adolph Sorge (în jurul datei de 20 aprilie) . . . 195
 54. Marx către Leo Frankel (în jurul datei de 26 aprilie) . . . 196—197
 55. Engels către Ludwig Kugelmann, 28 aprilie . . . 197—199
 56. Marx către Wilhelm Liebknecht, 4 mai . . . 199—200
 57. Engels către Wilhelm Liebknecht, 4 mai . . . 200—201
 58. Marx către Wilhelm Liebknecht, 5 mai . . . 201—202
 59. Engels către Hermann Jung, 10 mai . . . 202—203
 60. Marx către Leo Frankel și Louis-Eugène Varlin, 13 mai . . . 204—205
 61. Marx către Edward Spencer Beesly, 12 iunie . . . 205—207
 62. Marx către Nikolai Franțevici Danielson, 13 iunie . . . 207—208

63. Marx către fiicele sale Jenny, Laura și Eleanor, 13 iunie	208—210
64. Engels către Elisabeth Engels, 16 iunie	210—212
65. Marx către Ludwig Kugelmann, 18 iunie	212—213
66. Engels către Wilhelm Liebknecht, 22 iunie	214—216
67. Engels către Carlo Cafiero, 1 (—3) iulie	216—221
68. Engels către Wilhelm Liebknecht, 10 iulie	221—222
69. Marx către Léon Bigot, 11 iulie	223
70. Marx către Piotr Lavrovici Lavrov, 12 iulie	224
71. Marx către A. O. Rutson, 12 iulie	224—225
72. Engels către Carlo Cafiero, 16 iulie	226—229
73. Marx către Eugen Oswald, 21 iulie	230
74. Marx către Nikolai Franțevici Danielson, 22 iulie	230—231
75. Marx către Eugen Oswald, 24 iulie	231
76. Marx către Charles Caron, 26 iulie	232
77. Marx către Ludwig Kugelmann, 27 iulie	232—233
78. Engels către Wilhelm Liebknecht (nu mai tirziu de 27 iulie)	234
79. Marx către Nikolai Isaakovici Utin, 27 iulie	235—236
80. Engels către Carlo Cafiero, 28 iulie	236—245
81. Marx către Adolphe Hubert, 28 iulie	245
82. Engels către stareța mănăstirii „Surorile providenței” la Hampstead (începutul lunii august)	246
83. Engels către Philippe Coenen, 4 august	247—248
84. Engels către Piotr Lavrovici Lavrov, 9 august	249—250
85. Marx către Theodor Koll, 10 august	250—251
86. Marx către Adolphe Hubert, 10 august	252—254
87. Marx către Hermann Jung, 14 august	254
88. Marx către Adolphe Hubert (nu mai devreme de 14 august)	255
89. Engels către Wilhelm Liebknecht (mijlocul lunii august)	256
90. Marx către Friedrich Bolte, 25 august	256—257
91. Marx către Jenny Marx, 25 august	258—259
92. Marx către Moncure Daniel Conway (29 august)	260
93. Engels către Piotr Lavrovici Lavrov, 3 septembrie	260—261
94. Marx către Friedrich Adolph Sorge, 5 septembrie	262
95. Marx către Charles Dobson Collet, 6 septembrie	262—263
96. Engels către firma „Miller & Richard” (după 9 septembrie)	264
97. Engels către Wilhelm Liebknecht, 11 septembrie	264—266
98. Marx către Friedrich Adolph Sorge, 12 septembrie	266—267
99. Engels către Piotr Lavrovici Lavrov, 12 septembrie	268

100. Marx către Hermann Jung, 13 septembrie	269
101. Marx către Adolphe Hubert, 15 septembrie	269
102. Marx către Jenny Marx, 23 septembrie	270
103. Marx către Gustav Kwasniewski, 29 septembrie	271—272
104. Engels către Piotr Lavrovici Lavrov, 5 octombrie	272—273
105. Marx către Hermann Jung, 11 octombrie	273—274
106. Engels către Enrico Bignami, 13 octombrie	274
107. Marx către Hermann Jung, 13 octombrie	275
108. Marx către John Hales, 14 octombrie	276
109. Marx către Edward Spencer Beesly (19 octombrie)	276—277
110. Marx către Hermann Jung, 19 octombrie	277
111. Marx către Hermann Jung, 20 octombrie	278
112. Engels către redacția „Gazzettino Rosa”, 20 octombrie	278—279
113. Engels către Elisabeth Engels, 21 octombrie	279—281
114. Marx către Hermann Jung (în jurul datei de 25 octombrie)	282
115. Marx către Hermann Jung (sfârșitul lunii octombrie)	282
116. Engels către Wilhelm Liebknecht, 4 noiembrie	283—285
117. Marx către Hermann Jung, 4 noiembrie	285
118. Marx către Friedrich Adolph Sorge, 6 noiembrie	286—287
119. Marx către Ferdinand Jozewicz, 6 noiembrie	287—288
120. Marx către Nikolai Franțevici Danielson, 9 noiembrie	288—290
121. Marx către Friedrich Adolph Sorge, 9 noiembrie	291—292
122. Marx către Ludwig Kugelmann, 9 noiembrie	293
123. Marx către Carl Speyer, 10 noiembrie	293—294
124. Engels către Theodor Cuno, 13 noiembrie	295—296
125. Marx către Hermann Jung, 16 noiembrie	296—297
126. Marx către Wilhelm Liebknecht, 17 noiembrie	297—298
127. Marx către Jules Johannard, 18 noiembrie	298
128. Marx către Hermann Jung, 18 noiembrie	299
129. Marx către Adolphe Hubert, 22 noiembrie	299—300
130. Marx către Friedrich Bolte, 23 noiembrie	300—306
131. Engels către Carmelo Palladino, 23 noiembrie	307—310
132. Marx către César De Paepe, 24 noiembrie	310—312
133. Marx către Paul și Laura Lafargue, 24 (—25) noiembrie	312—318
134. Engels către Paul Lafargue (25 noiembrie)	318—319
135. Marx către Julian Bałaszewicz-Potocki, 25 noiembrie	320
136. Marx către Julian Bałaszewicz-Potocki, 29 noiembrie	320
137. Marx către Friedrich Adolph Sorge, 29 noiembrie	321—323
138. Engels către Piotr Lavrovici Lavrov, 29 noiembrie	323—324
139. Engels către Paul Lafargue, 9 decembrie	325—327
140. Engels către Wilhelm Liebknecht, 15 decembrie	327—330

141. Marx către Laura Lafargue, 18 decembrie . . .	331
142. Engels către Paul Lafargue, 30 decembrie . . .	332—335

1872

143. Engels către Wilhelm Liebknecht, 2 ianuarie . . .	336—337
144. Engels către Wilhelm Liebknecht, 3 ianuarie . . .	338
145. Marx către Maltman Barry, 7 ianuarie . . .	338—339
146. Engels către Carlo Terzaghi, 1 variantă în jurul datei de 9 ianuarie	339—341
A doua variantă, 14 (—15) ianuarie	341—343
147. Engels către Wilhelm Liebknecht, 18 ianuarie . . .	343—347
148. Engels către Piotr Lavrovici Lavrov, 19 ianuarie . . .	347—348
149. Engels către Paul Lafargue, 19 ianuarie	348—352
150. Marx către Hermann Jung, 19 ianuarie	352
151. Engels către Theodor Cuno, 24 ianuarie	353—360
152. Engels către Sección de dependientes del Comercio (în jurul datei de 26 ianuarie)	360
153. Engels către Carlo Terzaghi (29 ianuarie)	361—362
154. Marx către Ferdinand Jozewicz, 1 februarie	363
155. Marx către Hermann Jung, 1 februarie	364
156. Marx către editura „Lachâtre”, 9 februarie	365
157. Marx către Adolphe Hubert, 12 februarie	365—366
158. Engels către Wilhelm Liebknecht, 15 februarie	366—369
159. Engels către Johann Philipp Becker, 16 februarie	369—370
160. Engels către Giuseppe Benedetti (18 februarie)	371—372
161. Marx către Ferdinand Jozewicz, 24 februarie	372—373
162. Marx către Hermann Jung, 26 februarie	373—374
163. Marx către Laura Lafargue, 28 februarie	374—376
164. Engels către Sigismund Borkheim (inceputul lunii martie)	376
165. Engels către Louis Pio, 7 martie	377—380
166. Marx către Hermann Jung, 7 martie	380
167. Marx către Friedrich Adolph Sorge, 8 martie	383—384
168. Marx către Émile Eudes, 9 martie	385
169. Engels către Paul Lafargue, 11 martie	385—387
170. Engels către Laura Lafargue, 11 martie	387—389
171. Engels către Louis Pio (mijlocul lunii martie)	389—390
172. Marx către Friedrich Adolph Sorge, 15 martie	390—391
173. Engels către Friedrich Adolph Sorge, 17 martie	392—393
174. Marx către Maurice Lachâtre, 18 martie	393—394
175. Engels către Cesare Bert, 21 martie	394—395
176. Marx către Paul Lafargue, 21 martie	395—401

177. Engels către Carlo Terzaghi, 21 martie	402—403
178. Engels către Gennaro Bovio, 16 aprilie	403—404
179. Engels către Theodor Cuno, 22 (—23) aprilie	405—408
180. Engels către Wilhelm Liebknecht, 23 aprilie	408—411
181. Marx către Georg Eccarius, 3 mai	411—413
182. Engels către Wilhelm Liebknecht, 7 mai	413—415
183. Engels către Theodor Cuno, 7 (—8) mai	416—420
184. Engels către Johann Philipp Becker, 9 mai	421
185. Engels către Asociația muncitorilor din Ferrara, 10 mai	422
186. Engels către Wilhelm Liebknecht, 15 (—22) mai	422—425
187. Marx către Friedrich Adolph Sorge, 23 mai	426—427
188. Marx către Friedrich Adolph Sorge, 27 mai	427—428
189. Engels către Wilhelm Liebknecht, 27 (—28) mai	428—433
190. Marx către Nikolai Franțevici Danielson, 28 mai	433—434
191. Marx către César De Paepe, 28 mai	435—436
192. Marx către Friedrich Adolph Sorge, 29 mai	436—437
193. Engels către Wilhelm Liebknecht, 5 (—6) iunie	437—439
194. Engels către Theodor Cuno, 10 iunie	439—441
195. Engels către Johann Philipp Becker, 14 iunie	441—443
196. Engels către Carlo Cafiero, 14 iunie	443—444
197. Engels către organizația „Emancipazione del Prole- tario” (14 iunie)	444—445
198. Marx către Friedrich Adolph Sorge, 21 iunie	445—447
199. Engels către Adolf Hepner, 2 iulie	447—450
200. Engels către Theodor Cuno, 5 iulie	450—452
201. Engels către Adolf Hepner, 9 iulie	452—453
202. Marx către Ludwig Kugelmann, 9 iulie	453—454
203. Engels către Ugo Bartorelli (18 iulie)	454—455
204. Marx către Ludwig Kugelmann, 23 iulie	455—456
205. Marx către Ludwig Kugelmann, 29 iulie	456
206. Marx către Hermann Jung (sfârșitul lunii iulie)	456—457
207. Engels către Adolf Hepner, 4 august	458—459
208. Engels către Theodor Cuno, 4 august	459—460
209. Engels către Johann Philipp Becker, 5 august	461—463
210. Engels către Walery Wróblewski, 7 august	463—464
211. Marx către Nikolai Franțevici Danielson, 15 august	464—465
212. Marx către redactorul ziarului „Times”, 15 august	465
213. Engels către E. Glaser de Willebrord, 19 august	466—467
214. Engels către Wilhelm Liebknecht, 24 august	467—468
215. Marx către Ludwig Kugelmann, 26 august	468—469

216. Engels către Hermann Jung (începutul lunii septembrie)	469
217. Engels către Friedrich Adolph Sorge, 21 septembrie	470—475
218. Engels către Hermann Jung, 1 octombrie	475—476
219. Engels către Friedrich Adolph Sorge, 5 octombrie	476—478
220. Marx către Hermann Jung, 14 octombrie	478—479
221. Engels către Friedrich Lessner (16 octombrie)	479
222. Engels către Theodor Cuno, 29 octombrie	480—481
223. Engels către Friedrich Adolph Sorge, 2 noiembrie	481—483
224. Engels către Friedrich Adolph Sorge, 16 noiembrie	483—488
225. Engels către Jenny Longuet, 19 noiembrie	488
226. Marx către Nikolai Franțevici Danielson, 25 noiembrie	489
227. Engels către Friedrich Adolph Sorge, 7 decembrie	489—492
228. Engels către Auguste Serrailier, 9 decembrie	492
229. Marx către Nikolai Franțevici Danielson, 12 decembrie	493—494
230. Engels către Friedrich Adolph Sorge, 14 decembrie	495—496
231. Marx către Friedrich Adolph Sorge, 21 decembrie	496—498
232. Engels către Adolf Hepner, 30 decembrie	498—499

1873

233. Engels către Friedrich Adolph Sorge, 4 ianuarie	500—504
234. Marx către Nikolai Franțevici Danielson, 18 ianuarie	504—506
235. Engels către Eugen Oswald, 29 ianuarie	506—507
236. Marx către Fanton, 1 februarie	507—508
237. Marx către Johann Philipp Becker, 11 februarie	508—509
238. Marx către Friedrich Bolte, 12 februarie	509—512
239. Engels către Wilhelm Liebknecht, 12 februarie	512—514
240. Engels către Natalie Liebknecht, 11 martie	514—515
241. Engels către Eugen Oswald, 18 martie	515
242. Engels către Friedrich Adolph Sorge, 20 martie	516—520
243. Marx către Nikolai Franțevici Danielson, 22 martie	520—521
244. Engels către Friedrich Adolph Sorge, 22 martie	521—522
245. Marx către Johann Philipp Becker, 7 aprilie	522—523
246. Engels către Friedrich Adolph Sorge, 3 mai	523—528
247. Engels către Friedrich Adolph Sorge, 14 iunie	528—531
248. Engels către August Bebel, 20 iunie	531—535
249. Engels către Ludwig Kugelmann, 1 iulie	536—537
250. Marx către Just Vernouillet, 10 iulie	538
251. Engels către Friedrich Adolph Sorge, 26 iulie	538—542
252. Marx către Nikolai Franțevici Danielson, 12 august	543

253. Engels către John De Morgan (în jurul datei de 18 septembrie)	544—545
254. Marx către Eugen Oswald, 20 septembrie	545
255. Marx către Eugen Oswald (24 septembrie)	546
256. Marx către Friedrich Adolph Sorge, 27 septembrie	546—549
257. Engels către Friedrich Adolph Sorge, 25 noiembrie	549—551

1 8 7 4

258. Marx către Ludwig Kugelmann, 19 ianuarie	552—553
259. Engels către Wilhelm Liebknecht, 27 ianuarie	553—556
260. Engels către Friedrich Adolph Sorge, 14 februarie	556—557
261. Engels către Wilhelm Blos, 21 februarie	557—558
262. Engels către Friedrich Adolph Sorge, 27 februarie	558—559
263. Marx către George Moore, 26 martie	559—560
264. Marx către George Moore, 28 martie	561—562
265. Marx către Jenny Marx (19 aprilie)	562—564
266. Marx către Jenny Longuet (între 20 și 24 aprilie)	564—565
267. Marx către Maurice Lachâtre, 12 mai	565—566
268. Marx către Ludwig Kugelmann, 18 mai	566—568
269. Engels către Gottfried Ermen, 1 iunie	569—570
270. Marx către Ludwig Kugelmann, 24 iunie	571
271. Engels către Jenny Longuet, 2 august	571—572
272. Marx către Friedrich Adolph Sorge, 4 august	572—574
273. Marx către Ludwig Kugelmann, 4 august	575
274. Marx către Ludwig Kugelmann, 10 august	576
275. Marx către Jenny Longuet, 14 august	576—578
276. Engels către Friedrich Adolph Sorge, 12 (—17) septembrie	578—583
277. Marx către Max Oppenheim, 20 septembrie	583—584
278. Engels către Laura Lafargue, 15 octombrie	584—585
279. Marx către Max Oppenheim, 17 octombrie	585—586
280. Engels către Gherman Aleksandrovici Lopatin (în jurul datei de 20 octombrie)	586

A N E X E

1. Jenny Marx către Engels (10 august 1870)	589—590
2. Eleanor Marx către Engels, 12 august 1870	590—591
3. Jenny Marx către Engels (în jurul datei de 18 august 1870)	591—592
4. Jenny Marx către Engels (în jurul datei de 13 septembrie 1870)	593—594
5. Jenny Marx către Peter Imandt (în jurul datei de 13 iunie 1871)	594—595
6. Jenny Marx (fiica) către Ludwig Kugelmann, 3 octombrie 1871	595—598
7. Jenny Marx (fiica) către Ludwig și Gertrud Kugelmann, 21 (—22) decembrie 1871	599—603

8. Eleanor Marx către Wilhelm Liebknecht, 29 decembrie 1871 . . .	604—606
9. Jenny Marx (fiica) către Ludwig Kugelmann, 22 ianuarie 1872 . . .	606—608
10. Eleanor Marx către Nikolai Franțevici Danielson, 23 ianuarie 1872	608—609
11. Wilhelm Liebknecht către Luigi Stefanoni, 20 februarie 1872 . . .	609—610
12. Jenny Marx (fiica) către Ludwig Kugelmann, 3 mai 1872 . . .	610—612
13. Jenny Marx către Wilhelm Liebknecht, 26 mai 1872 . . .	612—614
14. Jenny Marx (fiica) către Ludwig și Gertrud Kugelmann, 27 iunie 1872	614—616
Adnotări și indici	617—715
Indice de lucrări și articole ale lui K. Marx și F. Engels citate sau menționate.	716—730
Indice cuprinzând lucrările altor autori citate și menționate de Marx și Engels	731—747
Indice de reviste și ziare menționate	748—759
Indice de nume	760—805

ILUSTRĂȚII

Karl Marx (mijlocul deceniului al 8-lea)	2—3
Prima pagină a scrisorii lui Engels către Marx — 30 mai 1873	77
Coperta Statutului general și Regulamentului de organizare al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu semnătura lui Marx pentru primirea lui Matteo Pirro în rândurile Asociației Internaționale a Muncitorilor	381

Redactor : ADELA MOTOC

Apărut — martie 1975. Format 16/600×900.

Coli de editură 49,58.

Coli de tipar 52,50. Planșe tipo 1.

Tiparul executat sub comanda nr. 6 994/40 280
la Combinatul Poligrafic „Casa Științei”, Piața Științei nr. 1,
București — Republica Socialistă România

